

אוצר הפוסקים

י

אוצר הפוסקים

כנוס תמצית ספרי הפוסקים והשו"ת להלכה ולמעשה

עפ"י סדר השלחן ערוך

לוקט סודר ונערך על ידי חבר רבנים גדולים על יד
ועד העזרה התאחדות הרבנים פליטי רוסיא ושאר ארצות

מיסודם של מרגן

הרב הראשי לאה"ק הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל,
וזקן ראשי הישיבות הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל

נדפס עם פנים השו"ע והרמ"א

בצירוף

א. באר הגולה ב. ביאור הגר"א ג. באר היטב ד. פתחי תשובה
מוגה ומתוקן לפי דפוסים ראשונים

חלק אבן העזר כרך יז

הלכות קדושין (סימנים ס"ב-ס"ה)

ונוסף עליו

מפתח מפורט להלכות קדושין

שלחן ערוך — אבן העזר (סימנים כ"ו-ס"ה)
ואוצר הפוסקים (כרכים י"י-י"ז)

פניה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשמ"ח לפ"ק

כל הזכויות שמורות

Copyright by "Otzar Haposkim"

Jerusalem, P. O. B. 5110

המכירה הראשית :

אוצר הסופקים ת.ד. 5110

ירושלים, ישראל.

OTZAR-HAPOSKIM

P. O. B. 5110

Jerusalem, Israel

נדפס בארץ ישראל

דפוס ישיבת אהל יוסף, בני ברק

רח' שלמה המלך 1, טל. 788587

חברי ההנהלה של אוצר הפוסקים

הרב אפרים פישל קליין	הרב משה דב וולנר
הרב חנניה יחי' כהן	ר' מרדכי קיפנים
הרב יהושע ריינמן	הרב משה שטיינברג
הרב דוד מלזנר, מנהל	

חבר המערכת

הרב משה שליטא	הרב אליעזר דוד בראנד
הרב מרדכי דוד כהנא	הרב בנימין אדלר
האדמו"ר מספינקא ירושלים	
הרב חיים בך	הרב חיים מיכל לוי, מזכיר

לתשומת לב

אין מגמת אוצר הפוסקים לפסוק או להכריע בהלכה, רק למסור כל דעות הפוסקים בענין הנידון כמות שהם, בצירוף תמצית הטעמים והנמוקים. ולכן אין להסיק שהדעה המובאה באוצה"פ לאתרונה היא המכרעת, כי הקו המנחה בסידור הדעות מי מוקדם ומי מאוחר, הוא הדיון העניני עצמו של דברי הפוסקים. וכן המלות „אמנם“, „אולם“ וכדומה שאנו רגילים לכתוב, הן רק מלות קשר הבאות להבדיל בין דעה אחת לשניה, ואין בהם משום הבעת דעה עצמית כלל. וגם ידוע מפי סופרים וספרים שאין לסמוך על ספרי לקוטים וקיצורים להלכה למעשה, עד אשר יעויין בגוף הספר.

✱

היות וביאורי המלים שהוכנסו בדפוסי השר"ע באותיות רש"י, אינם מהרמ"א, רק הוספת המדפיסים (ע"י ע"ז באוצה"פ כרך א' מהדו"ב דף קפ"ו ע"ב), לכן הדפסנו מלים אלו באותיות מיוחדות, בכדי שלא לבוא לטעות בינם לבין לשון הרמ"א.

✱

כל המובא בפנים אוצה"פ בחצאי מרובע, הוא הוספת העורך.

לזכר עולם יהיה צדיק!

כרך זה — טו"ב — של "אוצר הפוסקים"

מוקדש לזכרו הקדוש של מורנו ורבנו הנערץ,
שר התורה ועמוד היראה, רשכבה"ג, פוסק הדור

מרן הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל

מחבר ספרי "אגרות משה", "דברות משה" — בהם האיר

את בית ישראל בכל העולם בדבר ה' זו הלכה.

מידידו ותומכיו של "אוצר הפוסקים"

אנו החתומים מטה מקדישים כרך זה

לעילוי ונחת רוח לנשמתו הקדושה והטהורה:

הרב שמחה עלברג, יו"ר אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה	הרב אברהם דב הכט, נשיא איגוד הרבנים דאמריקה	הרב משה צבי פאלין, נשיא הסתדרות הרבנים דאמריקה
הרב יוסף שאול אוזרובסקי הרב אהרן נפתלי בן משה אומן הרב ירמיהו אטאן, חבר בד"צ דק"ק יוהנסבורג והמדינה הרב מאיר אייזיקזאהן, מחבר שו"ת מבשר טוב ב"ח הרב צבי אייזנר, עלענוויל נ. י. הרב יעקב יוסף איצקוביץ, לז"נ אביו ר' צבי מאיר ב"ר שמעון ברוך ז"ל הרב יצחק אהרן אלברט הרב מרדכי דוב אלטיין הרב דוד אסיאן, הרב הראשי לתורקיה דיין יוסף יהושע אפפעל, ראב"ד ליעדז הרב נפתלי בארוך הרב ראובן פנחס בן הרב חיים יעקב בולקא הרב ד"ר חיים זאב בומזר הרב משה יעקב בוראק הרב אהרן ב"ר אברהם בורו הרב פנחס ביברפלד, אב"ד דק"ק מינכן הרב יצחק צבי בן יהודה יעקב בילט הרב אברהם בית-דין הרב הלל קלעוואן, ביהכ"נ אוהב שלום ת"ת וואשינגטאן ביהכ"נ בית יעקב אוהב שלום, ברוקלין ביהכ"נ הקהילתי, מאנסי ביהכ"נ ישראל הצעיר, גרעיט נעק	ביהכ"נ ישראל הצעיר, סטעטען איילנד ביהכ"נ ישראל הצעיר, קומאק ביהכ"נ כנסת ישראל, פאר ראקאוי ביהכ"נ עטרת צבי ביהכ"נ צעירי ישראל, צמדי, קנדה ביהכ"נ צעירי ישראל, ריוורדייל ביהכ"נ קהילת בית שלום, סקרנטון ביהכ"נ שערי צדק, הרב יהושע משה שוגרמן והרב אהרן טענדלר ק"ק בית המדרש, פילאדלפיה הרב יוסף בלאה הרב בנימין בה"ר בנציון בלעך הרב יחזקאל בעסער הרב משה ב"ר חיים בערג הרב משה בקריצקי הרב דוב אהרן בריזמן, אב"ד עלקינס פארק הרב יום טוב ליפא הכהן ברנר הרב שלמה ב"ר יצחק גאון הרב משה ב"ר חיים גאנס הרב יונה ב"ר חיים יחיאל גאנצווייג הרב אלימלך גולדברג הרב יוסף צבי בן מרדכי גולדברג הרב יהושע בן מוהר"ר שמשון גיג, סרסל, צרפת הרב פנחס גינסבורי, לונדון הרב יודא צבי גלזנער הרב ד"ר בנימין גלס, קלן	

הרב גרשון חיים געווירטץ

הרב שלמה געלמאן

הרב יוסף גרונבלאט

הרב מרדכי בן משה מנחם גרין

הרב יעקב יוסף ב"ר אהרן צבי גרינברג

הרב ברוך ב"ר יוסף הכהן גרינפעלד,

ורעיתו רבקה בת ר' דוד נתן

הרב יחזקאל אשר גריסמאן

ר' אליעזר ב"ר אהרן גרץ

ר' דוד ומלכה גרץ

הרב מישאל דהאן, רב העיר באר שבע

הרב יצחק דוויק הכהן

הרב אברהם ישעיהו דולגין

הרב יצחק דישי,

ק"ק מקור חיים, סן פאלו, ברזיל

הרב חיים נח דנבורג

הרב דוד דב האלענדער

הרב הלל ב"ר מנחם מענדל הורביץ

הרב יהושע בן הרב א.ד. העכט

הרב יהושע חיים בהרב צבי אלימלך הרצברג

הרב בן ציון יעקב הלוי ואזנר

הרב שרגא פייבל וגנר

הרב שמחה משה וואגנר

הרב ליפמאן אריה ב"ר סיני ווייל

הרב יצחק גמליאל הלוי וויטי

הרב שרגא וויינבערג

הרב ישראל ווילנער

הרב ברוך אלכסנדר זושא ווינער

הרב אבנר ווייס

הרב שמואל צבי בהגרמ"י הלוי ויטשיק

הרב שמעון וייס

הרב מרדכי וועקער

הרב מרדכי אלעזר הלוי ב"ר משה נחמן הלוי זיץ

הרב אפרים ישראל ב"ר נחום זימנד

הרב יעקב זקהיים

הרב יעקב חאנעס

חברה משנה וגמרא שע"י ביהכ"נ "בריא",

יוהנסבורג

הרב נח בהרי"מ הלוי חדש

הרב זבולון חרל"פ

הרב ברוך אלטער ב"ר אברהם אלימלך הכהן טאוב

הרב גרשון טאנענבוים

הרב עמרם טויב

הרב שמואל טוקייער

הרב משה דוד בן הרב ר' יצחק אייזיק טנדלר,

חתן הגרמ"פ זצ"ל

הרב צבי טננבוים

הרב יעקב מרדכי בן שלמה יהודה טסלר

הרב אפרים אליעזר הכהן יאלעס,

אבד"ק פילאדעלפיה

הרב אשר אנשיל

בן הרב יוסף מנשה יאקובאוויטש

הרב ישראל יאקאבאוויטש,

הרב הראשי לבריטניה

הרב אלי' בן הה"ג ר' מאיר צבי ה' יונג

הרב ישראל שמריהו ב"ר צבי הירש יסגור,

ק"ק אהבת אחים, פערלאן, נירג'רזי

ישיבת תפארת שמואל עזרא, סטעטן איילנד

הרב זאב ב"ר שלמה כהן

הרב אברהם יהושע כהן

הרב שלמה דוד הכהן

הרב מרדכי כץ, שיקגו

הרב נחמיה הכהן ויהודית כץ,

גיסו של הגרמ"פ זצ"ל

הרב צבי יעקב לאם

הרב ציון ר. לוי, פנמה

הרב אבא מרדכי בן דוב אשר הלוי ליון

הרב אברהם יצחק ליון

הרב יעקב לוסטיג

הרב יחזקאל בן הרב יוסף חיים לוקשטיין

הרב גרונס הכהן לזבניק

הרב שמואל ליברמן

הרב פסח זכריה בן הרב ראובן הלוי ליוואוויץ

הרב ברוך בהר"ש הלוי ליזרובסקי,

מחבר שו"ת טעם ברוך

וסגן יו"ר אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה

הרב ישראל לייטער,

מלפנים אבד"ק דונאיוב,

כעת רב ביהכ"נ כנסת-ישראל, ברוקלין

הרב צבי מאיר ליכטיג

הרב אליעזר ב"ר משה יצחק לנגר,

קהילת בית יעקב, סן-דיעגו

הרב זיידל משה לעשינסקי

הרב שמואל חיים לאקס

הרב דוב לקסנר

הרב אליהו והרבנית שרה מאכליס

הרב יצחק מנחם מארגענשטערן

הרב יהודה קלמן מארלאוו

הרב חיים מדצקי

הרב יוסף בהר"ג ר' אלי' מרדכי הכהן מזא"ה

הרב ישראל בן הרב ישעיה הכהן מיללער

הרב אהרן דוב בן דוד מירסקי ומשפחתו

הרב ישעיהו מיתא,

קהילת מגן דוד, מקסיקו סיטי

הרב יחיאל מאיר מלאך

הרב בנימין מלכיאור, הרב הראשי דקופנהגן

מרכז יהודי דקינגסוויי

מרכז יהודי קוינס

הרב אברהם מרדכי מרקוס,

ק"ק אהבת אחים בני יעקב ודוד

הרב אליהו מרקוס

הרב ישעיהו משורר, אב"ד פתח תקוה

ר' יצחק משלם, גזבר ק"ק סרסיל, צרפת

לע"נ אמו ויקטורין הכהן דוויק

לבית שלמה משלם נ"ע

הרב יצחק יעקב בהרב שלום חיים נדב

הרב שלמה ב"ר שמואל נולמאן

הרב קלמן גרשון הכהן ניומאן

הרב דוב בער ב"ר מנחם מנדל סוסר

הרב אברהם-אריה ושפרה סטאן

הרב ד"ר שמואל סירא, הרב הראשי לצרפת

הרב יהודה סתם

הרב אליעזר עהרנרייך, הרב ממאד יצ"ו

ק"ק עזרה בצרות — ספריית רוסו

הרב מאיר ענתבי, קהילת מגן דוד,

מקסיקו סיטי

הרב משה בער פאטשינא

הרב יצחק פארו

הרב יצחק זלמן פוזנר

הרב ברוך אהרן פופקא

הרב ראובן יהושע פופקא, מונטריאל

הרב יעקב יוסף הכהן פייטמאן,

ביהכ"נ ישראל הצעיר דקליבלנד

הרב דוד פיינשטיין

הרב ראובן פינק

הרב שילם צבי פירסט

הרב שמואל פישעליס

הרב צבי אריה פלאם

ק"ק דפלטבוש פארק

הרב מרדכי יעקב פסין

הרב חיים ברוך פסקוביץ

הרב יהודה פערקין בהרב יעקב דוד זצ"ל

הרב יעקב בן הח' אליעזר הלוי פראנק

הרב יוסף דוד פראנקפורטר

הרב ד"ר שלמה זלמן ב"ר אלעזר פרייליך

הרב ד"ר נחמן פרימר

ר' שלמה פרישוואלער

הרב אשר צ. פתמן

הרב מנחם מאיר ציוני, אב"ד הרבני ת"א-יפו

הרב ירחמיאל צפנת, בורמינגהם, אנגליה

הרב מאיר געציל ב"ר אהרן זאב הכהן קאגאן

הרב אשר דוב בהרב אליהו קאהן

הרב אפרים שמואל קאליטש

הרב יהושע העשל קויפמאן

הרב מענדל קויפמאן, קווינס נ.י.

הרב אברהם קופטשיק

הרב יהודה צבי הכהן קורצראק

הרב יהושע קלינג הלוי,

הרב הראשי לניס, צרפת

הרב גדליה ב"ר אליעזר הכהן קלפרמן

הרב אליהו קסטן

הרב יהודה קעלעמר

הרב שמחה הכהן קראוס

הקהילה היהודית בקראקס, ונצואלה

הרב יצחק קרצנר

ק"ק קשר ישראל דוואשינגטאן,

לזכר נשמת הרב ירוחם פישל אריה

ב"ר אשר רבינוביץ זצ"ל

הרב דוד יעיש בן יוסף רבינו

הרב דוד יעקב ב"ר יצחק רדינסקי

הרב חיים יחיאל רובין

הרב משה יהושע רובין

הרב יעקב רובינשטיין,

ביהכ"נ ישראל הצעיר דסקארסדייל

הרב שמעי' זאב רובינשטיין

הרב צבי רוזן

הרב ישראל יהונתן רוזנבלט

הרב משה מאיר ב"ר אהרן רעכטשאפפן

הרב מנחם עמנואל רקמן

הרב משה שאולזאהן

הרב משה אריה שווארץ

הרב משה גדלי' הלוי שולמאן

הרב ניסן אלחנן הלוי שולמן, סידני, אוסטרליה

ק"ק שומרי אמונה, ניו ג'רסי

הרב אהרן בן-ציון שורין

הרב יעקב שורין

הרב צבי זאב שורין, ג'רסי סיטי

הרב פרץ שטיינבערג,

ביהכ"נ ישראל הצעיר דקווינס וואלי

הרב אהרן שאול שינענסקי

הרב מרדכי שרגא הלוי שינפליד,

ביהכ"נ ישראל הצעיר דקיו גרדנס הילס

הרב צבי שוסטרמן,

ביהכ"נ בני ראובן, שיקגו

הרב יעקב יוסף שכטר

הרב צבי ב"ר פנחס שכטר

הרב שמואל שמידמאן

הרב שלמה דוב שפירא,

ביהכ"נ בני אברהם דקיו גארדנס הילס

הרב צבי תבורי

לז"נ חיה בת ר' יהושע הכהן

לזכר עולם יהיה צדיק!

מוקדש לזכרו הטהור של ראש גולת אריאל

רשכבה"ג מרן הגאון הצדיק

ר' משה פיינשטיין זצלה"ה

על ידי מתפללי בית הכנסת

קהילת מונסי, ניו-יורק

הרב משה דוד טנדלר,

מרא דאתרא, חתן הגרמ"פ זצלה"ה

ר' אליעזר ליפא בן משה אברבן

ר' יוסף ולאה אדלר

משפחת אייזנמן

ר' חיים זאב אייזענבערגער

ר' אשר זעליג איינהארין

משפחת ר' יהודה דוד אליעזרי

ר' יעקב משה בן שלמה הלוי אמבינדר

ר' יעקב דוד בוקסאן

ר' אברהם יוסף בלומענפלד

ר' מנחם יוחנן בלום

ר' שלום דוד בלסקי

ר' שלום שרגאי בן דב בסלר

ר' ירחמיאל שמעון ברסון

ר' ישעיה גארדאן

ד"ר יהודה מנחם גבירץ

ר' מרדכי בן יעקב פסח גוטל

ר' קלמן יצחק בן אלטר זלמן גולדסטיין

ר' משה זאב גינזברג

ר' אברהם שמשון בן הרב יהודה יוסף גרינבערג

ר' זלכע שמואל ומליה גרינפעלד ומשפחתם

ר' משה יהודה הכהן גרינפעלד

ר' יוסף אליעזר ב"ר מאיר דויטש

ר' יעקב בן משה דזיקבס

ר' שמואל אליעזר דיווויס

ר' יצחק האנס

משפחת הילר

ר' שמעון גדליה הריס

ר' שמחה משה בן אברהם דוד הלוי וויילגס

ר' יואל נחום ווייסבערג

ר' מרדכי יהודה ופריידא ווינד

ר' יוסף בן צבי וורבורג

ר' יוסף ונעימה זזון

משפחת זייסעל

ר' אפרים פישל זילברבערג

ר' יעקב לוי טשרנפסקי

ר' ברוך כהן ומשפחתו

ר' אהרן בן זאב לואיס

ר' דב הלוי לוין

הרב צבי הירש לוינסון

ד"ר אהרן צבי לנדא

ר' יעקב מנחם מענדל מורגנשטרן

ר' דוד ב"ר שמואל מועד

ר' מרדכי ושושנה סומר וחיים נחמן

ר' דוד סקלאר

ר' ישעי' פוקס

משפחת ר' חיים פאלקאב

ר' שמשון עזרא פעסל

ר' משה בן מרדכי פפר

ר' יצחק גרשון פרומן

ר' צבי דוד פרידלנד

ד"ר דוד לייב קופלאן

ר' יוסף קירשנר

ר' אהרן דב והענדל קליין

ר' יוסף זונדל קליין

ר' צבי קליפער

ר' משה חיים בן שמעון זאב רצקר

ר' אריה יוסף בן ראובן שווארץ

ר' זאב יקותיאל שורץ

ר' אשר אליהו שיננסקי ויהודה לייב

ר' משה שצקס

ר' שמואל יעקב ב"ר ישראל וגולדה בת ר' מאיר

לז"נ הרה"ג ר' אלעזר ב"ר משה זצ"ל

לזכרו המקודש של האי גברא רבא
פוסק הדור ומאיר נתיבו

מרן הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל

בעל „אגרות משה“ ו„דברות משה“

עמוד אש תורתו ימשיך ללכת לפני העם

ולהדריכם בדבר ה' זו הלכה

עד ביאת הגואל בב"א

הרב שלום דב קובלסקי ורעיתו

ירושלים עיה"ק ת"ו

לעילוי נשמתה

של

לאה בת ר' אריה לייב קרופניק ע"ה

אשה כשרה ונאמנה לבעלה

אם מסורה באהבה

לילדיה, נכדיה ונכדותיה

אשת חיל לטובת הזולת

שחייה היו קודש להכנסת אורחים

וגמילות חסדים.

זכרה הטוב חרות על לבותינו לנצח !

שמשון קרופניק

ד"ר יוסף קרם ומשפ'

שלמה ודבורה בוקור ומשפ'

הרב אליהו-חיים ומלכה קרופניק ומשפ'

ישי ועליזה אלרהנר ומשפ'

זאב ורחל-חיה ליברמן ומשפ'

חנה שטרנברג

פוסק הדור, הגאון

מרן ר' משה פיינשטיין זצ"ל

אנו מרכינים את ראשנו ביראת הכבוד לזכרו הקדוש
זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל.

גרשון יצחק (הרמן) בן החבר אריה-ליב מרקין
ורעיתו שרה לבית ברויאר
ירושלים — ניו-יורק

לזכרו המקודש

מרן ר' משה פיינשטיין, זצ"ל

שמו ינון בין גדולי הפוסקים לדורותיהם.

הרב מאיר ורעיתו מרים-גאולה
פרידמן

לונדון — נתניה

עם הסתלקותו של גדול הפוסקים בדורנו
הגאון מרן ר' משה פיינשטיין, זצ"ל

דלוננו מאד!

וי לספינה שאבד קברניטה!

„הבוחב בתורה“ יחזק את ידי כל

העוסקים בהפצת התורה וביצורה

בקרב עם ישראל לתפוצותיו

יוסף חיים ושרה טייטלר

ירושלים — פאסייק (ארה"ב)

ברכה לראש משביר

לזכרון עולם יחרת בספר שמו של הג'וינט — הועד היהודי האמריקאי
המאוחד לסיוע בנייריורק (American Jewish Joint Distribution Committee)
ובמיוחד ליו"ד ועדת התרבות של הג'וינט הרב הגאון מוהר"ר אליהו
ד"ר יונג שליט"א ניריורק, ולמנהלו בישראל מר יהושע אברמוביץ, נ"י
על ההקצבה הקבועה לאוצר הפוסקים המאפשרת לנו המשכת עבודתנו
הגדולה.

לזכרון עולם בהיכל ד'

הרב ד"ר אהרן גרינבוים ז"ל

לשעבר מנהל המחלקה לישיבות ולמוסדות תרבות של הג'וינט בא"י
שהצטיין בעזרתו המסורה למפעלנו.

הוצאת הכרך הזה אופשרה ע"י הקצבה

מקרון הזכרון לתרבות יהודית, נ. י.

The publication of this volume was made possible by a grant from the
MEMORIAL FOUNDATION FOR JEWISH CULTURE, NEW YORK

וברכה מיוחדת

לד"ר יעקב האכבוים, מנהלה האכסקוטיבי

ברכה ותודה

למשרד החינוך והתרבות

למשרד לעניני דתות

במדינת ישראל

עבור עזרתם הקבועה למפעלנו.

ברכה ותודה

ברכה מיוחדת

להנהלת "בית הספרים הלאומי"
שליד האוניברסיטה העברית בירושלים
וביחוד למנהל פרופ' מ. בית אריה נ"י
ולעובדי מחלקת ההשאלה
מר ז. זנד נ"י, ומר ש. גולדברג נ"י

לסוכנות היהודית לארץ ישראל

עבור תמיכתה הנדיבה בנו

הרב ד"ר עזריאל ב"ר מרדכי מנחם מנדל גרשטיין ז"ל!
חבר מערכת "אוצר הפוסקים" משנת תשמ"ב עד תשמ"ו

מאז שנסמך לרבנות מאת "בית המדרש לתורה" בשיקגו, בשנת תרפ"ז הקדיש את מרצו ואת כל כשרונותיו הברוכים לחיזוק היהדות באמריקה. כסא הרבנות הראשון שלו היה בקהילת דנוור, קולורדו, ורבנותו האחרונה, לפני עלייתו לישראל, היתה בקהילת פאסיק, בניו־ג'ורזי, שם שרת בכבוד ובהערצה במשך קרוב לשלושים שנה בבית הכנסת הגדול "אהבת ישראל".

פעילותו לחיזוק התורה והיהדות לא הצטמצמה בתחום הקהילות בהן שרת כמרא דאתרא. הוא היה נשיא הסתדרות הרבנים במדינת ניו־ג'ורזי; סגן־נשיא של הסתדרות הרבנים דאמריקה, חבר ועד הרבנים הכללי של ניו־יורק. בשנות מלחמת העולם האחרונה שימש כרב צבאי.

כנואם מחונן, בצורה ובתוכן, השמיע הרב גרשטיין את דבר היהדות התורנית במקהלות בע"פ, והצטיין גם בכתב כסופר בעל טעם. בספר הדרשות שלו "Reville or Taps", שהופיע בשלש מהדורות, מתמודד הרב גרשטיין עם הבעיות הפסיכולוגיות הכאובות שגרמה המלחמה, ומביא מסר של ניחומים ועידוד רוחני לנבוכים. הקונגרס של ארצות הברית כיבד את הרב גרשטיין לפתוח בתפילה את אחד המושבים שלו.

בעלייתו לישראל בשנת תשל"ג ראה הרב גרשטיין זכות להתעלות רוחנית, ואמנם אף יום אחד לא היה "גימלאי": היה פעיל בחיים הצבוריים־הדתיים בירושלים, נתן שיעורי־תורה והרצאות, ונבחר כנשיא הסתדרות הרבנים דאמריקה, אזור ישראל. וכאמור, תרם את תרומתו התורנית ל"אוצר הפוסקים" עד יומו האחרון.

הרב גרשטיין נולד בשנת תרס"ד, בלודז', ונפטר בירושלים עיה"ק ביום כ"ג אדר ב' בשנת תשמ"ו. השאיר אחריו, לאוי"ט, את אשתו הרבנית חנה, תבלח"א, בנו הרופא, מרדכי ורעייתו לין; בתו הדסה ובעלה יוסף פדר, נכדים ונינים, הי"ו. בו נתקיים: "למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט".

ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם!

לזכר עולם יחקק בספר שמו וזכרו של

ראש ומנהל מפעל אוצר הפוסקים

האי גברא רבא ויקירא צדיק וישר חסיד ועניו

רב פעלים לתורה ולחסד

הגאון הצדיק

רבי שמואל קיפניס זצ"ל

בהרב ר' יהושע פאלק ז"ל.

מלפנים רב בק"ק אוורוטש (רוסיא)

מח"ס „מדרשי הזהר — לקט שמואל“.

ממייסדי „ועד העזרה התאחדות הרבנים פליטי רוסיא

ושאר ארצות“, וממקימי „שיכון הרבנים“ ברוממה.

עמד בראש אוצר הפוסקים מיום הווסדו עד ימיו

האחרונים. פעל בנאמנות ובמסירות נפלאה לקיומו

ולהרחבתו ברוחניות ובגשמיות וראה בו מפעל חייו.

נפטר ביום כ"ז בסיון תשל"ט.

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהיה צדיק

הרב הגאון החסיד

מוהר"ר אלישע כהן זצ"ל

אשר במשך שנים רבות היה חבר הנהלת אוצר הפוסקים

יהא זכרו ברוך

ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים, אמן.

סב

מתי מברכין ברכת חתנים ואם אוכלין בהרבה בתים. ובו י"ג סעיפים :

באר הגולה

א' ל' הרמב"ם נפרק י'
מה"ע הכריחא כתובות
דף ז' ע"ב ונופת הברכות
מפורשים שם

א צריך לברך ברכת חתנים (ה) בבית החתן

קודם

פתחי תשובה

לא נקראו בשם חתן וכלה וכלה קודם הקדושין ע"כ מברכין תיכף אחר הקדושין. מיהו מה שנוהגין אף בלמנה כן אף בדלמנה אין החופה קונה אלא היחוד (אפשר במקומו היה המנהג כן לעשות גם חופת אלמנה ברחוב אבל מנהגנו אינו כן אלא דלמנה עושין החופה בבית החתנות ולא ברחוב אפשר הוא מעט זה דלנו חוששין שמה הליכה היו הפסק אבל בבית החתנות מחדר נהגו לא היו הפסק אך לפי"ג גם בלמנה ששאלה לנחור היה ראוי לעשות החופה בבית וכמדתה שאין נוהגין כן) ל"ל דלפ"ה לא היו ההליכה הפסק משום דכבר התחיל החופה אלא שטניה נמרת לקנות עד היחוד. וכ"כ לפי מנהג אשכנז שנוהגין אחר החופה שברחו מיד כשצלין לבית עושין סעודה ומברכין ז"ב קודם היחוד ע"כ ל"ל דמ"ל דעיקר החופה מה שעושין ברחוב דלפ"ה האין ע"כ לברך ב"פ ז"ב קודם החופה. מיהו מה שנוהגין כן אף בלמנה ל"ע וכוון לעשות הדבר (ר"ל היחוד) קודם הסעודה עכ"ל. ועמ"ש לקמן סק"ח :

(ה) בבית החתן. עכ"ל שכתב ומה שאלו מברכים ברכת נשואין תחת החופה משום בחופה ליכא יחוד והיו עובר לעשיה קודם שזכילים ביהוד במקום לנוע ומה ג"כ ראיה דעיקר החופה הוא הלכילה במקום לנוע דל"כ קשה על מהגב שלנו איך עושין שני דברים המותרים ז"ל דברכת אירוסין מברכין קודם קדושין כדי שיהא עובר לעשייתו וברכת נשואין מברכין תחת החופה עכ"ל. ועיין בספר המקנה שכתב דל"ל לומר כן דלנו היו ברכת נשואין בשביל היחוד שח"כ היו ההליכה מהחופה לבית החתנות הפסק בין הברכה לנשואין כדליתא בל"ח סי' ה' סי"ג ומ"ש הרמב"ם והסוד קודם כניסתו לחופה היינו בבית החתנות קודם כניסתו לחדר המיוחד לחתן וכלה דמחדר נהגו לא היו הפסק כדליתא במג"א שם ס"ק י"ז אלא נראה כיון דמנהגנו לקדש תחת החופה ח"כ ח"ל לברך ברכת נשואין קודם כניסתו לחופה כיון דעדיין לא קידשה וזה ברכת אירוסין והקדושין הפסק בין ברכת נשואין לנשואין וגם עדיין

הפוסקים

סימן סב ס"ק א אות א—ד

אוצר

סימן סב.

כו', ואם היה אפשר לפרש בדברי הנוב"י שגם צ"ג אין לריך לצרף, היה מקום לומר שטעמו דכיון דכלה בלא צרכה אסורה לצעלה כגדה מסתבר שצריך שהם ישמעו הברכות, דאם הם לא שמעו אף שנאמרו שם הברכות עכ"פ להם אין שייכין הברכות, ולכן אולי סובר הנוב"י שעיקר תקנת הברכות היה רק בשבילם דכשהם חייבים נתחייבו בזה כל הגאספים והמסובין בסעודה, אבל כשהם פטורים משום שהם חרש וחרשת לא תקנו גם לנאספים והמסובין בסעודה, ועיין בנב"י מהד"ק סי' י"ו שכתב דאם צרכו שצב צרכות בפחות מעשרה יעמדו החתן והכלה כאשר יזדמן שם נשואין אחרים ויכונו ללא צרכה שיצרכו לחו"כ האחרים, ובפ"ת סק"ז הוסיף שגם המצרך יכוון להוציאם, חזינן דהחוב"כ מחייבים לשמוע הברכות, לכן אפשר שעיקר התקנה הוא בשבילם דרק כשהם חייבים חייבו לכולם, אבל עכ"פ בלא ראיה אין לחדש דבר זה, דכיון דחזינן שהחיוצ עתה הוא על כל המסובין בסעודה, דהא אף בנתחלקו בני החופה לחצרות ואוכלים צנתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל, כולם מברכים ברכת חתנים כדליתא בשו"ע סעיף י"א, וכן הוא החיוצ על כל הגאספים בשעת הנשואין לצרף ז"ב, ועיין ביו"ד סי' שצ"א סעיף ג' דמשמע שיש מלווה לשמוע הברכות כו', וא"כ יש לצרף אף בחרש וחרשת שאין החוב"כ שומעין כלל כו', ולכן ל"ע [בדעת הנוב"י], ולמעשה יש לצרף הז"ב.

גם בחיי עולם נמשך סי' ס"ח כתב, דברכות נשואין ודאי יש לצרף בשם ומלכות גם בחרש, לא מצעיה צ"ל שהיה גדולה ופקחת, דככה"ג שפיר דמי לצרף צ"ג משום חיוצא דידה, ולא דמי לברכת ארוסין שלדעת הרבה פוסקים עיקרה על החתן, אך אפילו אם שניהם לאו בני חיוצא נינהו, מ"מ לפי מש"כ הרדב"ז [המובא בל"ח סי' י"ד סק"א אות ז'], דקטנה שהלך אציה למדכ"י והשיארה אחיה ואמה אפילו לדעת האומרים שאין קדושין מ"מ מותר לצרף לכתחילה ממנה טעמים כו', כיון שהם ברכת שבה והודיה כו', ועכ"פ כיון דדרך קדושין ונשואין הן שוב שייכי הברכות ואין כאן צרכה לצעלה, וממילא גם צ"ל אפילו כששניהם לאו בני חיוצא, אכתי דרך קדושין ונשואין הן ואין כאן צרכה לצעלה, וגם עדיף כ"ד מקטן וקטנה, דהתם לא תקינו להו רבנן נשואין, משא"כ חרש וחרשת דחכמים תקנו להם נשואין כמצוה בשו"ע סי' מ"ד, ונהי דמחמירין בצרכת ארוסין שלדעת הרבה פוסקים עיקרה על החתן, אבל מדוע נחמיר בצ"ג שהן ודאי אין חיוצם על החתן דוקא אלא גם על הגאספים כו', לכן פשוט דצ"ג צ"ל אין צרכה לצעלה ושפיר מברכין. וכ"כ הרב סיני דלדל צקובץ שבילין גליון י"ח ע"ד עמוד ל"א, דדעת הנוב"י שברכת ארוסין היא ברכת המלות וממילא בנשואי חרש וחרשת אין מסדר הקדושין יכול לצרף צרכה זו כו', והחולקים

טעיף א. א. צריך לברך ברכת חתנים. א. אם מברכים גם בנשואי קטן או קטנה. עכ"ל סק"א שניין בזה לסי' ל"ד. ובחוליה"פ הדיון ע"ז הוא שם בסק"א אות ז'. ועפ"ת כאן סק"ב.

ב. ובקדושין ונשואין על תנאי. עיין בספרים המובאים בחוליה"פ שם סי' ל"ד סק"א אות ו'.

ג. והכונן את יבמתו. יתבאר בעה"ת בס"י קס"ו.

ד. ובנשואי חרש וחרשת. עיין בס"י ל"ד סק"א אות ח', מש"כ בזה הפוסקים לענין ברכת ארוסין. וכתב בנעט שורק סי' י"ב, דבנב"י [המובא ג"כ שם בחוליה"פ] נסתפק אם לברך לחרש ברכת ארוסין, ומבואר דכל הספק הוא רק בברכת ארוסין, ומשום שברכת ארוסין על החתן לצרף, ומנהגינו שאחר מצרך ומוליא את החתן כדי שלא לזייש מי שאינו יודע לברך, ולכן לריך שיטת החתן ובא"י שומע אין אחר יכול להוציא, אבל בברכה נשואין לא מסתפק הנוב"י, וברכות הללו אין על החתן לצרף [כמבואר להלן אות ז'], שפיר מצרך הרב, והצואו לנידונו בלבושי מרכי סי' מ"ח. וכן מבואר בדברי הטיב קדושין המובא ג"כ שם בחוליה"פ.

ובאגרות משה סי' פ"ז, כתב ג"כ דפשוט לדעתו דמש"כ הנוב"י שאין לצרף בחרש וחרשת, הוא רק בברכת ארוסין, משום דלהרמב"ם הוא צרכה על מעשה מלות קדושין כמו בכל המלות שעל העושה לצרף [עיין ע"ז בחוליה"פ שם סק"ה], ואפילו להר"ם דס"ל שאינה צרכה לעשיית המלות אלא שהוא שצב להקב"ה, משמע נמי שסובר שעיקר התקנה הוא רק להמקדש אף שאינה צרכה לעשיית המלות כו', אבל צרכות נשואין לריך לצרף גם בחרש וחרשת, כי צרכות נשואין מעולם לא ניתקנו דוקא על החתן והכלה אלא על כל המסובין והנמלאים בשעת הנשואין כו' [עיין ע"ז בסק"ה אות י'], ולכן אף כשהחתן והכלה הם חרש וחרשת ואין יוצאין בברכות, מחייבין כל הנמלאים שם לצרף ברכות נשואין, ובנב"י שם מסיק דבחרש שגשא חרשת ודאי אין כאן צרכה ואפ"ה מיקרו נשואין כו' [ומשמע לכאורה דגם צרכות נשואין לא יצרכו], ודברים אלו תמוהים מאוד למה שציארתיו דרך ברכת ארוסין ח"ל לצרף אצל צרכות נשואין לריך לצרף, ולפרש שהנוב"י סובר דגם צ"ג אין לצרף בחרש וחרשת לא מסתבר, דהא דבברכה נשואין לא שייך טעמו, ועוד דכל דבריו שלעיל מזה לא הזכיר בחרש רק ברכת ארוסין, ורק באגדרוויגוס כתב שגם צ"ג אין לצרף והיינו משום שהוא ספק אשה וספק צרכות להקל, אבל בחרש הזכיר רק ברכת ארוסין כו', ובפ"ת העתיק מסקנת הנוב"י הג"ל ולא הרגיש בזה

אוצר

ס"ק א אות ד-ט

הפוסקים

זכרות, ע"כ, הרי סמך למה שאנו נוהגים שהחזן מוצק ז"כ, וכ"כ שם מהר"י ווילנא [בזהבנות לחיקוני זכר], מכאן ראינו למנהג הספרדים דדוקא החזן מוצק ז"כ תחת החופה. ובחינה וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"י עור ג' כתב, שהמנהג עתה [צטורו אחמיר] שחזן הקהל מוצק זכרות חתנים כמ"ש בחיקונים.

ובעצמי ארזים סק"א כתב, שצמדינות אלו נוהגים דו' זכרות ראשונות מוצק אחד מקרובי או מיודעי החתן, וזכרות אשר צרא מוצק אחד מלד הכלה.

ובשלחן העזר סי' ח' סעיף ג' בשמלה לצדי סק"י כתב, דמדברי מהר"ל הלכות נשואין מצויר שהמסדר שצריך זכרות ארוסין הוא מוצק גם זכרות נשואין, וכ"כ צו"ח מהר"ם מינץ סי' ק"ע, וכן המנהג בזמננו קבילות, אכן מנהג רוב קבילות דמדינות הללו שזכרות ארוסין מוצק המסדר והוא עפ"י רוב הרב דמחא [עיין ע"ז צ"ח ל"ד סק"ד אות א'], אבל זכרות נשואין מוצק אחר, וכ"כ צ"ח ח"י סי' נ', ונעטע שיוכלו לצד זכרות צפ"ה צ' פעמים צלי חשש [עיין ע"ז צסק"ו אות ב'], ולדעתו י"ל העטע, מאחר דמדינת זכרות ארוסין היה החתן בעצמו לריך לצד אלא מעטע שלא לבייש נהגו שאחר יצק, אולם זכרות נשואין שהם זכרות תפלה צעד החתן והכלה בזכרות מדינה שאחר יצק [כמציאר צלות הסמוך], וא"כ בזכרות ארוסין, המסדר שליחותו של החתן קעצוד ואם המסדר יצק גם זכרות נשואין יהיה מוחזי כאלו גם בזכרות נשואין הוא כשליחו, וע"כ עוב וישר שיצק אחר, וזכרה"ג [הנ"ל] כתב דהחכם או הגדול שצקל מוצק, אבל צמדינותו לא קפדי ע"ז, ועכ"פ יש לחזק שלא לכבד הזכרות לאנשים שאינם מצויים מה שאומרים כו', ואפשר דגם מהאי טעמא נהגו באיזה קבילות כמהר"ל הנ"ל. ויש בשמלה לצדי סק"י כתב, דמנהגינו הנ"ל צעלי ארזים דו' זכרות מוצק אחד מקרובי החתן וזכרות אשר צרא מוצק אחד מקרובי הכלה, מקורו משו"ת מהר"ק שורש קס"ט שכתב לענין כיבוד זכרות חתנים, דהרשות נותן אבי החתן והכלה. וע"כ בשמלה לצדי, מה שצבא צ"ח מס' ויגש אלי (מנהגי אלגיר) סי' ק"ד אות ה'.

ב. אם החתן עצמו יכול לברך. כתב צטורו השלחן סעיף ט', דלע"ג שזכרות ארוסין כתב הרמב"ם צפ"ג דלישות שהחתן עצמו יצק [כמציא צ"ח ל"ד סעיף א' וצא"ה"פ שם סק"א], מ"מ זכרות נשואין משמע מדבריו צפ"י שאחר מוצק, והעטע משום דזכרות ארוסין היא כשארי זכרות מלוח ועל הטעם לצד, משא"כ זכרות נשואין שהם זכרות לחתן ולכלה שילוחו, בזכרות שאחרים יצקו אותם. וכ"כ בחשונה מהר"ם אלתר מגור שצקוצ' הצ"ח כרך צ"ג סי' נ"ז, וגדפסה החשונה גם צפסקי החשונה סי' רפ"ד ובמכתבי תורה סי' מ"ז, שגראה מהפוסקים כי צו' זכרות מוצקים את החתן והכלה [עיין רש"י כתובות ז' א' ד"ה משמח אתן וכלה], וכמ"ש מהר"ל שזכרות שמה תשמה הפך פניו אל החתן, וא"כ לא שייך שיצק החתן את עצמו.

ובכ"כ כתב בן נהדיא ה"ר אברהם בן הרמב"ם בחידושים כת"י שגדפסו צמטעה רקח (על הרמב"ם) ח"א דף א' עור ד', דאין ראוי שיצק החתן אלו הזכרות לפי שהם זכרות לו ואין ראוי שיצק אדם זכרה כזו לעצמו, ואצ"ל מארי כעס על חתן שצריך זכרות אלו לעצמו. וצטורי זכרה כלן וכן צפסרו חיים שאל ח"צ סי' נ"ה אות נ"ז כתב, שגדול אחד צורך ז' זכרות לעצמו, ועלמנו ממנו דברי הרמב"ם הנ"ל. גם בחופת חתנים סי' ט' אות י', והציאו באחרות שלמה עקף ה' אות ל', כתב דאין ראוי שיצק החתן עצמו הז"כ.

והעטע אחר כתב צמדכי כתובות סי' קל"א, דרש"י מלא בהשבות הגלונים דהכי אמר רב שר שלום גאון, דזכרות ארוסין או נשואין לא יצק החתן לעצמו משום דמיחזי כיוהרה. והוצא צצטורי מהר"ר

והחולקים כ"ל שזכרות ארוסין היא זכרות השבה ולכן גם צקדושי חרש וחרשה יש לצד זכרות ארוסין כו', וא"כ צצ"י שגראה צאופן פשוט דכן זכרות השבה, ולפיכך יש מן הראשונים הסוברים שזכרות ארוסין לאחר הכניסה לחופה כי אין כלן דאין של עובר לעשייתן [עיין ע"ז צ"ח נ"ה סק"י צ], וגם להרמב"ם שכתב דלריך לצד קודם נשואין, כתב הר"ן דטעמו אינו משום שצריך לצד עובר לעשייתן שהרי זכרות אלו זכרות שבה בן כו', ולפי"ז יולא שזכרות וחרשה יש לצד צ"ג, כי כאמור הדבר תלוי צציון של הזכרות והיות צצ"י בן זכרות השבה, הרי שגם לחרש וחרשה יש לצד אותן.

ובדברי חזקיהו ח"צ חזו"מ עמוד כ"ה כתב, שטעמה צא לידו צחרש ששאל אשה, והסכים לצד צ"ג, דצנצ"י משמע דספקו הו' רק על זכרות ארוסין.

ובשלחן העזר (עניני נשואין) סי' ח' סעיף ד' כלל א', כתב עפ"י כנעט שורק והלבושי מרדכי הנ"ל, דמברכים זכרות חתנים צנשואי חרש וחרשה, כמו צשאר חתן וכלה. וכ"כ צמנחת יצחק ח"א סוס"י קל"א, עפ"י הלבושי מרדכי הנ"ל.

ה. ובנשואי אנדרוגינוס. עיין צא"ה"פ סי' ל"ד סק"א אות ג', דהצנצ"י מהדו"ח סי' א' כתב שלא יצקו הזכרות כו' [וגראה שם דק"י גם על זכרות נשואין], וטעמו דישמע זכרות של חתן וכלה אחרים. ובשלחן העזר סי' ח' סעיף ד' כלל ב' כתב, דהמקיל לצד זכרות נשואין לא הפסיד, וראוי לצד. והאריך לצד שם צשמלה לצדי סק"י, דהוא עפ"י כנעט שורק [שצלות הקודם], דדוקא זכרות ארוסין נסתפק הצנצ"י אם לצד צחרש, אבל צצ"י יש לצד, וא"כ ה"ה צאנדרוגינוס ד"ל בן כמובן כו', ועוד דכלן שייך לצד משום חיוצ דידה, וכמ"ש צכנה"ג צקטן שקידש גדולה, דיש לצד צ"ח וצ"ל משום חיוצ דידה [כמציא צא"ה"פ סי' ל"ד סק"א אות ב'], א"כ כ"ש כלן צאנדרוגינוס צאין ספק לכונ"ע לצרכם כמו צשאר חו"כ.

ו. גוי וגויה נשואים שנתגיירו, או יהודים מומרים שנישאו בלא חופה וקדושין וחזרו בתשובה, אם צריכים לברך זכרות נשואין. עיין צא"ה"פ סי' ל"ד סק"א אות ד'.

ז. כשנתברר אחרי הנשואין שהיו קדושי טעות וכדומה, באופן שצריך לחזור ולקדש, אם צריך גם לחזור ולברך. עיין צ"ח סי' ס"א סק"י אות א'.

ח. מי מברך הזכרות. כתב צכנה"ג הגה"ע אות י"ד, דנוהגים שחכם הקהל או הגדול שצקל אם אין חכם צקל, מוצק ז' זכרות, ונ"ל העטע מפני שגדול המוצק, ועוד שמיניו א' שצקל"ה צורך זכרות נשואין לאדם וחיה. וצמטעה רקח (על הרמב"ם) ח"א דף א' עור ד', הביא בן נהדיא מהרמב"ם בחידושים כת"י, שז' זכרות הם שבה להשי"ת ותפילה צעד החתן והכלה וישראל, ולכן הראוי שיצק אותם הגדול שצמנאלים שם. וצנהר מלרים עיני חופת חתנים אות ד' כתב, שכן המנהג צמלרים, שהרב המ"ל מוצק או אחר הצא מכות. וכע"ז צנוה שלום (מנהגי מלרים) סי' כ"ד.

וביפא ללב ח"ד כלן סק"י כתב ע"ד הכנה"ג הנ"ל, דאם המוצק הוא כהן מה טוב, לפי"ד הוצהר צפ"י נשא דקב"ד א' וכו'. וביד אהרן הגה"ע אות ט' כתב, דצוהר פ' תזריע דמ"ד ע"כ כתב חא חזי צשטתא דחכמנש לצדי אדם קצ"ה צריך לון, הכ"ד ויצק אותם אלהים כחזן המוצק לכלה ז' זכרות, ע"כ, הרי דאף שאמר שהקצ"ה צד לון אמר כחזן המוצק לכלה, וכן הוא צב' החיקונים תיקונא עשיראה דכ"א ע"א, והא אינון צחופה לריבין עמא קדישא למיקס צעמידה קדמיהון עם חזן לצרכא לון צו'.

אוצר

ס"ק א אות ט"ב

הפוסקים

א'. מנכר עליה החתן שהחיינו כו', ופוער ברכת שהחיינו אשר היתה ראוייה להיות בחופה על מצות פויר. ובשלחן העזר סי' ז' סעיף ג' אות ג' כתב, ששם כן, מפי הרב אברהם עזריאל מחורר הספרדים צעירי"ק.

וע"ע בפ"ת שם, דהש"ך צו"ד סי' כ"ח סק"ה הביא בשם מהרי"ק שורש קכ"ח, דאין מנכר זמן על קדושי אשה ונשואיה. וכן דעת כל האחרונים המובאים לפנינו.

ובטעם הדבר דאין מצרכים שהחיינו על נשואי אשה, כתב בחציונות שור סי' כ"ח סק"ד באופן אחד, משום דעת אינו עוקר המצוה כי אם צעת עסקו צפוי"ר, ולכן לא תקנו גם ברכת המנוח לחתן כלל, כדרך שאדם מנכר צעירות מנוח. [ועיין עוד להלן מדבריו לעיל מיניה].

ובשארית יעקב (נכדיו אלגאזי) דף כ"ה ג' כתב, דבשלמא לשיטת הראש"ש דלא מצרכים לקדש את האשה מפני שאין זה גמר קיום המנוח [וכמוצא באוה"פ סי' ל"ד סק"ה אות א'], נוחא, יטן שהקדושין והחופה אינו גמר המנוח רק כשיש לו בנים, אכן לשיטת הר"ן שחלה הטעם מפני שאין הקדושין גמר המנוח לאכתי מחסרה חופה [ומוצא ג"כ באוה"פ שם], אי"כ בשעת החופה שהיה גמר המנוח לימרו שהחיינו, והיה נראה דלא קצטו ברכת שהחיינו בזה כיון דנאסר בקרובותיה דלא נוחא ליה, כדאמרין בכתובות ע"ה א' לא נוחא לי דאסר בקרובותיה, אבל טעם זה רפוי מכמה אנפי, חדא דלא אחרת הכ' כלל דלא נוחא ליה דנאסר בקרובותיה אלא באשה חשוכה כדאמרין שם הכא באשה חשוכה עסקין, ומשמע דבסתם נשים לא קפדי אינשי בזה דהרבה נשים מלויות כו', וצפוי"ר מהרי"ק שורש קכ"ח ענף ב' [ולוין אליו צאה"ט כאן סק"ה] כתב שאין מצרכין זמן על קדושי אשה ונשואיה משום שאין לה זמן קצוה, אלא דצפוי"ר הרשב"א סי' שצ"ט כתב דפדיון הבן ג"כ אין לו זמן קצוה אלא פודה משלשים יום ואילך ואפ"ה אומרים זמן, ואפשר דכיון דמספקא ליה לבעל אם מלא או מולא כו', לא ראו לתקן בקדושי אשה ונשואיה זמן, ואף אחר שנשא ומלא עוב לא חזי לצרכי, דצפוי"ר עובר לעשייתו.

ובתוספות חיים ח"א סי' ל"ד, כתב כן מדעת עצמו, דהא דאין מצרכים בזה שהחיינו, נראה פשוט משום שעדיין אין שמחתו שלמה דלולי אשה רעה היא, ואף דקו"ל צס"י רכ"ב דמצרכין על העובד משין הרעה, אבל הכא אם רעה היא רעה דמטיקרא היא ופשוט, ובחציונות שור [הג"ל] ר"ל טעם זה ודחאו דצרכים בעלמא ג', אבל באמת הוא טעם נכון, ובקובץ על הרמב"ם פ"ו דברכות הל' י"ח כתב דלכן השמיט הרמב"ם הא דילגה אשתו זכר מנכר הטוב והמעיז, משום דאינו יודע אם הוא בר קיימא, והביא בשם הגה"מ פ"ג דמילה דלכן אין מצרכין שהחיינו בשעת מילה לפי שעדיין לא ילא החינוך מחורת נפל, והוא כעין מה שכתבתי.

ובגליוני הש"ס כתובות בסוגיין כתב, שכבר דיבר מזה צרוקה סי' שצ"ה וכתב לפי שהנשואין צעירה ואין מצרכין זמן על דבר שהוא באסיפת עם עש"ה ד', ונראה כוונתו דכיון דגם הם שמהם עמו הו"ל כאות לאחרני שותפות צדיקה דאין מצרכין זמן רק הטוב והמעיז, ואולם אי משום הא צל"ה יש שותפות האשה לאיש והאיש לאשה עיין ברכות נ"ט ב', ואולי כיון דרק האיש קונה את האשה ואין הוא נקנה לה אין כאן שותפות, ואולם גם הא גופא קשיא דלוצרן הטוב והמעיז, ובהלכות קטנות ח"א סי' ז'

ג) שם בתב"ש כתב, דאצ"ג דאינו יודע אי מצא או מוצא, מ"מ בשעת חדוה חדוה והרי מברכים שהשמחה במעונו.

ד) דברוקה שם יש בזה חיסור לשון.

מהרי"ר אייזיק שטיין על הסמ"ג עשין מ"ה, בשם חדושי מרדכי האריך, וביש"ש פ"א דכתובות סוס"י י"ז.

ובחשומר אמת סי' ל"ד אות כ"ו כתב, דכן הוא צתקונים דף כ"ו כמ"ש הרמ"ז שם. ובספרו ויקרא אברהם סי' ח' הוסיף, שכן הוא צוהר ח"צ דמ"ד וז"ל, "מנכר" דמנכר אלה הכלה [וכ"ה לשון הפרד"א פט"ז, כחזן שהוא עומד ומנכר את הכלה בחופתה]. ובגור מלכים דיני חופה אות ד' כתב, דכן המנהג פשוט שאין החתן מנכר אלא אחר. ובמנחת יצחק ח"ג סי' קי"ד, השיב אל הראש"ש שכתב אליו, שצטערת ימי המשחה שלו כוונת לומר הצרכות וסורב מפני המצואר צפוסקים שאין נחתן עצמו לצרכ, שהלך עמו בזה. ועיין בחלפי ישראל סי' ו' עמוד ל"ב עיר ב'.

י. ובשארין שם איש אחר היודע לברכם וזאת החתן. כתב בשדי חמד מערכת חו"כ אות י"ה ע"ד הרמב"ם הג"ל, דבכל זאת משמע דלא הקפידו אלא כשיש שם אחר שיכול לצרכ כו', אבל אם אין שם מו' שיועד לצרכ יצרכ החתן בעצמו, [ואין לר"ך לעכב עד שיחזרו אחר איש היודע לצרכ ב]. [ועיין מש"כ בזה בשלחן העזר סי' ח' סעיף ג' בשמלה לצדי סק"ט].

ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' ק"ם כתב, דהחתן בעצמו יכול לצרכם כמ"ש צמח"ס שיק גיטין נ"ז א', [דגמרא שם איחא מעשה בארס ואחרותו שגבצו לבין העכו"ם והשיאום זה לזה אמרה לו בצקשה ממך אל תיגע בי שאין לי כתובה ממך, וכתב צמח"ס שיק, אבל משום בלה בלה ברכה כו' היה יכול בעצמו לצרכ], ואף שהרמב"ם כתב דאין ראוי לעשות כן, אבל צדיק צדיק ודאי מהני.

ובבר כתב כן להדיא צמח"ס הג"ל בשם רב שר שלום גאון, דצמקום שאין צקי לצרכ ברכה ארוסין או נשואין אלא החתן בלכד, מנכר לעצמו.

יא. ובשישנם כמה חתנים ביחד אם יכול אחד מהם לברך. כתב בחינוך וחסדא (עמ"ס כתובות) דק"י טור ג', דיש להסתפק אי איכא חתנים אחרים צטעדות החתן, אם יכול לצרכ או לא, ואולי י"ל דבדאיכא חתנים אחרים הגם דמנכר לאידך מתנכר הוא ע"ד כל המתפלל בעד חברו הוא נענה תחילה, וש"ד דלא הוי צרכות לבעלה, ובדאי אחי שפיר מש"כ הכנה"ג דבינא דחיי דכ"ו ג' שג"ל דאפילו לא היה אחר ציניהם אלא עשרה חתנים שאלו צנה אחת מצרכין, דמשמע מדבריו שר"ל דאחד מן החתנים מנכר וא"כ [לבאור] חולק על דברי הרמב"ם [הג"ל צריש האות], ולפי מש"כ לחלק אי"ש.

אולם בשדי חמד מערכת חו"כ אות י"ח, כתב על החינוך וחסדא הג"ל, דאין דבריו נראים, אלא אף כשיש חתנים אחרים עמו משמע דאינו נכון שיצרכ החתן בעצמו, כל שיש אחר שיכול לצרכ להם, ונ"ע למעשה.

יב. על דבר ברבית שהחיינו בנשואי אשה. עיין בפ"ת סי' ס"ג סק"ה, בשם מור וקציעה, דאם האשה היא הגויה וחציבה לו, יצרכ שהחיינו, וממחזיק ברכה אר"ה סי' רכ"ג ס"ה, דיצרכ בלא שם ומלכות. וביפה ללכ ח"ד כאן סק"ל כתב, שיעשה כענין הכותב ס"ה כו', לומר שהחיינו על בגד חדש או פרי חדש, ויכוון גם לזה ללא ידי חובתו. וכ"כ בצק החיים אר"ה סי' רכ"ג סק"ה, שכן כתב בספרו חקי חיים דרוש צ' לנשואין.

ובנהר מצרים חלו"ה הלכות לולית סי' א', וכן בספרו נהר פקוד שצטער המפקד דף ב' ע"ה, כתב שעתה מקרוב ראה לנצוני דבר ויראי אלהים צמלרים, שעושין לחתן עלית חדשה, ובשעת החופה שותפים אותה גם צראש הכלה [עיין ע"ז באוה"פ סי' נ"ה סעיף

[א] (ז) קודם (א) נשואין

ביאור הגר"א

והן

[א] קודם נשואין.
רמב"ם וטור וכו' ב"י

כמ"ש בפ"ק דפסחים דכל הברכות מברך עובר לעשייתן והר"ן כ' לא מטעם זה דהא ברכות השבת הן וכמו בכל הברכות דפ' הירואה ועבא"ח סי' מ"ו מש"ש אלא דהרמב"ם אויל לשיטתו דחופה היינו יחוד ואסור להתייחד בלא ברכה כנ"ל ר"ס ג"ה וכמש"ל ר"ס ס"ו:

מאד היטב

(א) נשואין. ולדין דעו"שין חופה נדה א"ל להקדים הברכות לחופה וכן נוהגין שמברכין ברכת אירוסין ונשואין תחת החופה. ד"מ עיין בה"י וכו'. ומחויב לעמוד כל העומדים שם על רגליהם בשעת ברכת ז' ברכות. כנה"ג. ברכת חתנים אין להם סדר ומי שחפר א' מהנה מנדר אותה כשזכר. אגרות הרמב"ם סי' כ"ג. ועיין במהרי"ק שורש קכ"ה מברכין ברכת נשואין ע"ל סי' ל"ד ס"ק ט' מש"ש. וכנה"ג כתב דלפי מה שנוהגין דעו"שין חופה נדה ומברכין ז' ברכות א"כ פשיטא דמברכין בקטן שגשג אשה ע"ש דף ל' ע"א:

פתחי תשובה

(ז) קודם נשואין. ענה"פ בשם כנה"ג דלפי מה שנוהגין כו' עד בקטן שגשג אשה. ולעיל סי' ל"ד סק"ס הביא הכנה"ג בשם כנה"ג דבשניהם קטנים אין לברך ז' דהכל מירי דהיא גדולה וכו' בספר מעין גנים סי' א' ע"ש. ועמש"ל סי' ל"ז ס"ק ח':

הטעם למה שאינו מברך שהחינו. קטן פחות מ"ג שנים שגשג אשה אם שנוהגין דעו"שין חופה נדה ומברכין ז' ברכות א"כ פשיטא דמברכין בקטן שגשג אשה ע"ש דף ל' ע"א:

הפוסקים

ס"ק א אות יב — ס"ק ב אות ב

אוצר

על הניצור אלא"כ רוב הניצור יכולין לעמוד זו, ומשום"ה נמי אין ראוי לברך שהחינו, דהא מלך הדיון אין ראוי כלל לישא אשה אך דהותרה מטעם דאין יכולין לעמוד זו וא"כ אין ראוי לברך ע"ז שהחינו.

ובגנזי יוסף סי' ד' אות ז', כתב בתוכ"ד במוסגר, דמשום"ה לא תקנו לברך שהחינו על נשואי אשה, שהרי אינו בעומה שמקיים המצוה כהוגן.

ועמש"ב בזה ביד אלעזר סי' כ"א, לקוטי סופר מלות פו"ר סוף סוג אשה.

וע"ע מש"כ בזה בקובץ אהל ילחם שנת תרס"ו חוברת ג' סי' ט' חוברת ד' סי' ה' וע' וחוברת ה' סי' ט', ובצרוך השם בך ב' א"י"ה סי' מ"ב.

ובכתב במו"ר ואכלות אה"ל ברכות והודאות סי' כ"ד, דלפי מש"כ בתוס' סופר הג"ל הטעם דאין מברכין שהחינו בנשואי אשה משום דלא נגמר ע"י הקצ"ה לצדו, לפי"ז כשנפלה לו יבמה דמשמיה הקנו לו א"כ לכאורה היה לר"ך לברך כו', ונראה שאין לברך שהחינו על מלות יבום שנובעת רק ממיתת אחיו כו', ולא דמי למת אביו דמברך דין אמת וגם שהחינו, דשם גם בלא זה היה הקצ"ה יכול להזמין לו ריווח זה ואינו חולה דוקא במיתת אביו, משא"כ יבום תלוי רק במיתת אחיו, ובפרט ש"ל שאם יברך שהחינו יהיה נראה שהיה חפלו בזה גם בחייו אחיו וא"כ שוב אסור לייבם, דאינו מכון למלוא וכו'.

ב. קודם נשואין. א. טעם הדבר ופרטי דינים בזה, עיין לעיל סי' י"ה סק"יב.

ב. ובדיעבד כשלא ברכו בעת הנשואין. כתב ברמב"ם פ"י דאישות הל' ו', כנס לחופה ולא בירך ברכת חתנים כו' חזר ומברך אפילו אחר כמה ימים. ומוצא בעור כאן, ובשו"ע סי' י"ה סעיף ג' וברמ"א סי' ס"א סעיף א'.

ובכתב בב"ה כאן, דאע"פ דהיה ראוי לברך לכתחילה קודם כניסת החופה מ"מ בדיעבד שפיר דמי אף לאחר כמה ימים, דכל מצוה שיש לה המשך זמן שפיר הוי עובר לעשייתן ממה שיצא להבא, וה"ל מצוה נשואין היא בכל הימים אשר הוא דבק באשתו, ועוד דברכת חתנים אינה ברכת המלות אלא ברכת השבח כדפרישית בריש הס"י, [וברכת חפלה ושבח לא לר"ך לברך עליהן עובר לעשייתן דאין זה אלא ברכת המלות ה].

ובים של שלמה פ"א דתכונות סי' י"ד כתב, דדומה למי שלא בירך צרהמ"ז שיכול לברך כל זמן שלא נתעכל המזון ה].

ובפרישה

(ה) מדבריו שם בריש הס"י.

(ו) על הדמיון בזה לברהמ"ז, עיין באוצה"פ סי' ל"ד סעיף ג' הערה א'.

ז' כתב בשם הרב אור שרגא, שהיה להם לשאול אם יאמר דין האמת, וכי היכי דלא להויין דבריו דרך דחיחותא לצד, ל"ל כוונתו דכיון דזכה עזר לא זכה כנגדו ומי יאמר זכיתי וכו' בספק מלא או מולא לכן אין לברך זמן.

ובטוב טעם ודעת מהדו"ל סי' ל"ח כתב, דהר"ש הביא מהתבואות שור [הנ"ל, באופן אחד] דהטעם שאין מברכין שהחינו דאפשר דתיכיר זה האשה והדבר תלוי בדעת אחרים, ותמה ע"ז הר"ש דא"כ איך מברכין ברכת אירוסין ונשואין קודם המעשה ניוחש שמה תחזור בה, ומכאן עממא ס"ל להראש"ד באמת כן דמברכין אח"כ, אבל אין דנוהגין בהרמב"ם דמברכין קודם [עיין ע"ז באוצה"פ סי' ל"ד סק"י אות א'] צע"כ לא חיישינן להך חששא, וכתב הטוב טעם ודעת, דכוונת התב"ש דבשלמא בברכת אירוסין ונשואין דעיקר החשש הוי משום ברכה לבטלה, בזה אזלינן בזה חזקה ורובא דלא הדריה בה משום דשארית ישראל לא יעשו עולה, אבל ברכת שהחינו דבלצו הדבר תלוי אם שמה לבו או לא, א"כ שפיר אמרינן דע"כ הוא אינו שמה, דהוא חושש למיעוטא דלמא תהדר בה, לכן לא שייך בזה ברכת שהחינו, וצ"ב לדעתו.

ובחתם סופר א"י"ה סי' י"ה, כתב ע"ד התב"ש הג"ל, דלא י"ל דע"כ לא פליגי הרמב"ם והראש"ד [הג"ל בטעו"ד] אלא דלהרמב"ם מברך ברכת אירוסין קודם האירוסין והראש"ד חייש שמה יחזרו בהן לכן יברכו אח"כ כו', אבל עכ"פ מברכים כו', וא"כ כ"ש שאין טעם לבטל ברכת שהחינו לגמרי, ואולי י"ל הטעם, כי אנו מברכים להקצ"ה שהגיענו לזמן הזה לקנות כלי חדש או להנות מפרי חדש וכו' בקדושת זמן כרגלים וכדומה, והכל תלוי בהקצ"ה עצמו, אבל דבר התלוי בצחירת חפץ אדם ואין הקצ"ה משנה בחירתו של אדם, ואולי לא ראה האוג הזה להזדווג ע"ז לא היו מעשי שמים לכופס לכן, ואין לנו טעם צונסחרות דארצעים יום קודם יצירת הולד כו', ועכ"פ כיון שלא נגמר ע"י הקצ"ה לצדו אין לברך עליו, ולא דמי למקבל מתנה מחצרו, דהתם כיון שהקצ"ה גזר עליו לזכות בחפץ זה בזמן הזה, חילו לא ראה זה ליתנו לו היה הקצ"ה מזמין לו חפץ כזה ממקום אחר, והוי כולו צדיק שמים, משא"כ קדושין ונשואין, אע"ג דציד הקצ"ה להזמין לו אשה אחרת, מ"מ אין לברך שהחינו על זיווג גוף זה.

ובקונטרס עבודה שבלב שנסידור תפלת החדש דרנ"ט ע"ג, אחר שהצא דברי מהרי"ק הג"ל, כתב עוד, שיש צדד עגמת נפש שמזכיר לו לאדם ששמה זהה היא אות מיתב שר"ך אדם לחיות זרע מאחר שסופו למות להשאיר מינו קיים, לכן תקנו שלא לברך שהחינו. וכתב כתב כן בדרך דרש, צע"כ יעקב המוצא לעיל. ובאילת אהבים כאן כתב, דנראה ליתן טעם ע"ז עפ"י מש"כ בב"ש סי' א' סק"י בשם המרדכי, דלאחר חורבן בית קדשנו דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה אלא שאין גוזרין גזירה

אוצר

ס"ק ב אות ב-ג

הפוסקים

ומי המשתה, דעכ"פ לריך לנך אותן זכרות שמצרכים בשעת חופה על עיקר הזיווג, רק שאין להם דין ז' ימי משתה לנך בפנים חדשות.

ובקונטרס אות לעובד שברוב דגן (להר"י טעייב) סוס"י כ"ב כתב, דאף דתניא בכתובות ז' ב' מצרכין זכרות חתנים כל שבעה, ומשמע דלאחר ז' אין לנך בשום פנים, היינו היכא דצריך מיכא חדא זימנא בעת הנשואין, אבל בלא"ה מצרך אף אחר ה' כמ"ש ברמב"ם [הג"ל בלוח ז'] דחוזר ומצרך אפילו לאחר כמה ימים, והיינו ודאי חדא זימנא ולא שימנא ז' מחדש וינך, שהרי אינו חייב בכה"ג לישב עמה ולשמחה כו', א"כ האין יצרכו לו זכרות חתנים כל ז' והוא משכים למלאכתו וכו'.

ובישיביל עבדי ח"י ס' ו"א אות ו' כתב, דמדכתב הרמב"ם שחוזר ומצרך אפילו אחר כמה ימים, ולא נתן גבול עד כמה אחר כמה ימים, משמע דאפילו אחרי עובר ז' ימי החופה ויכר עברו ימי השמחה, דמשבח להקצ"ה על השמחה שהיתה לו בעבר, ובכל עת ובכל זמן יכול לנך וכו'.

ובויאמר מאיר ס' כ"ב כתב, דאין לומר דאחר כמה ימים שכתב הרמב"ם הוא דוקא ימים שבתוך החופה, דזיל דתח טעמא דכתב הב"ח [באות ז' הג"ל] דשפיר דמי אף לאחר כמה ימים דכל מזה שיש לה משך זמן שפיר הוי עובר לעשייתו וה"ל מזה שיש לה כל הימים אשר הוא דבוק באשתו כו', הרי דכל זמן שהיא נשואה לו אפילו אחר כמה שנים עדיין מיקרי עובר לעשייתו, ובפ"ת ס' נ"ה סק"ה הביא מהש"ב יעקב ס' כ"ד דמי שנים אשה בלא חופה וזכרות ויש לו צנים ממנה דכופין אותו לפורש עד שיעשה חופה וז' זכרות כו', וכן מפורש ואלא מאגרות הרמב"ם ס' כ"ג שהביא בכה"ג כאן, דאפילו לזמן מרובה יכולים לנך כו' (ז), ופשוט דמאי דנקטו הפוסקים אפילו אחר כמה ימים, לאו למעוטי שנים כו' אלא דיש להשחלל שהאחר לא ימשך, כי יפה שעה אחת קודם להגלל מהאיסור, אבל אם אירע ונתאחרו גם עד זיקנה ושיצה חל עליהם החובה לנך זכרות חתנים. וכן נראה צווקרא אברהם הג"ל בלוח ז'.

אולם ברוב"ה המובא בשטמ"ק בסוגיין, כתב ט"ד הרמב"ם הג"ל, ונראה דבריו שאינו חוזר ומצרך אלא תוך ימי המשתה ואח"כ בשעה שרואה לבוא עליה (ח).

ובים של שלמה פ"א דכתובות ס' ו"ד כתב, דמש"כ הרמב"ם לנך זכרות נשואין אחר כמה ימים, לא נהירא כלל, מאחר דהברכה לא נתקנה אלא לשמחת נשואין ומאחר שעברו ימי המשתה ליכא כאן זכרה ונתבטלה, כמו שלא צריך זכרות ארוסין אף בשעת החופה דלכו"ע נתבטלה ואין לנך אח"כ, ה"ל זכרות נשואין, ומ"מ נ"ל דברי הרמב"ם שיש לנך בתוך ז' ימי המשתה, דדומה למי שלא צריך ברמ"ז שיכול לנך כל זמן שלא נתבטל המזון, אבל לאחר כמה ימים לא נ"ל כלל לנך, מאחר שהיא אשתו בקדושין וזכרונה ובראיו, זכרה זו מה עיבה.

וב"כ בשו"ת רדב"ז ח"א סוס"י טע"ב, דאם כבר עברו ימי המשתה שוב אין מצרכין, שלא נתקנו אלא על שמחת נשואין ואין כאן שמחת נשואין וכו'.

ובפסקי הלכות (יד לוד) ח"ג עמוד ג', כתב מתחילה, דאם לא שמחו עוד שמחת נשואין, יכולים לקבוע שמחתן בכל משך השנה.

ימים", שהרי הריטב"א כתב דזה דוקא בתוך ימי המשתה וכמובא להלן בפנים.

(ח) ובריתב"א שלפנינו, במקום, ונראה דבריו" כתוב, וכו' הדברית", ונראה שצ"ל, וכוונת הדברים", וא"כ בא הריטב"א לומר שגם הרמב"ם לא אמר אלא בתוך ימי המשתה.

ובפרישה כאן אות ט', והוצא צ"ש ס' נ"ה סק"ח כתב, דאין להקשות מ"ש מצרכת ארוסין דכתב הטור בשם הרמב"ם דאם קידש ולא צריך לא יצרך אחר הקדושין דזו זכרה לבטלה היא דמה שטעם כבר נעשה, ל"ל דשאני זכרות ארוסין דזכר הארוסין והנשואין בתוך הזכרה משא"כ זכרות חתנים דאין אלא זכרות שבה ותפלה.

ועפ"ת ס' נ"ה סק"ג, דברדב"ז ח"י ס' שני אלפים שכ"ו כתב ישוב אחר, דהכא מיידי שלא בא עליה, דאע"ג שהיא נשואה גמורה מ"מ אסור לו לבא עליה עד שיצרכו לה ז' זכרות, הלא כהו שפיר עובר לעשיה, משא"כ זכרות ארוסין, אמנם הוא עלמו צה"א ס' טע"ב כתב דמותר לו לבוא עליה אחר החופה אפילו שלא צריך זכרות חתנים כו', ולפי"ז ע"כ כתיורן הפרישה.

וכתב צווקרא אברהם (להרא"ה אדלדי) ס' ו', דמסתמא דברי הרמב"ם הטור המחבר והרמ"א הג"ל נראה שכבר בא עליה, וכ"מ מדברי הב"ח [הג"ל] שכתב דכל מזה שיש לה משך זמן שפיר הוי עובר לעשייתו כו', וזה דלא כהריטב"א בסוגיין שכתב דדוקא צו' ימי המשתה ואח"כ כשרואה לבוא עליה הוא דאיתא, וסברא יחידא היא, וגם דלא כהרדב"ז ח"י [הג"ל] שכתב דדוקא כשעדיין לא בא עליה כו'. והביא שם ששמע שאירע בלורנו צימי החיד"א בלחוד שהוליד צנים ממשתה שהיתה לו ובאו אחיה חכמים גדולים וחילו פניו שיקנהו בזכרונה וקדושין, והחיד"א כתב לו כתובה וצריך לו זכרות ארוסין ונשואין ועשה לו חופה והושיב הצנים עמם תחת החופה.

ועיין צעלי ארוס ס' נ"ה סק"ז, שכתב [דכשאניו מצרך בשעת החופה] יש להסתפק בזכרות שהכל צרא לכבודו, כי לפרש"י בזכרונות ח' א' איננה מן הסדר ולא נתקנה אלא לאסיפת העם לגמול חסד, וראוי לנך מיד בשעת אסיפה רק כסידורו כהדי שאר זכרות כדי לזכרה על הכוס, וא"כ נראה שאין לזכרה אלא בשעת החופה שעדיין נאספים שם אבל לא כשמצרך אח"כ דמאי דהוי הוי, וזכרות יולא האדם אע"ג שגם היא אינה שייכה לזכרות הזיווג שנתקנה ליורה הראשונה שלא היתה נקבה עדיין, מ"מ כיון שמצרכין אשר יור על הילירה השניה צריך לנך גם על הראשונה וכמו שפרש"י שם, אבל בזכרות שהכל צרא לכבודו יש להסתפק.

ובשלחן העזר ס' ח' סעיף ו' בשמלה לנצי סוס"ק ט' כתב על דבריו, דאע"ג דמצרכים כל ז' ימי המשתה ואז כבר ליכא אסיפת העם רק דצעי פנים חדשות, וא"כ גם אחר כמה ימים שנאספו העשרה וכולם פני"ה ג"כ אמאי לא יצרכו [גם זכרות שהצ"ל], אלא ד"ל שאני צו' ימי המשתה דנמשכו עוד מיום החופה וכל הימים הללו כשעת החופה וכצני החופה מיקרי, משא"כ לנך אחר כמה ימים וכעבור ימי המשתה שפיר שייך לומר מה דהוי הוי, וכל זה לפרש"י הג"ל חולס בתוס' כתבו פירוש אחר ויש מקום גם לזכרות שהצ"ל, אכן התוס' שם הביאו גם פרש"י הג"ל ועדיין יש להסתפק.

ג. ואם אפשר לנך גם אחר עובר שבעת ימי המשתה. כתב צע"ז קדושין סוס"ק"ה, דאפשר דאפילו אחר עובר ימי המשתה מ"מ יש לנך זכרות חתנים שהוא שבה והודאה על ענין עיקר הזיווג. ושם בסק"ו כתב כן בפשיטות, שנראה דאם לא צרכו כלל זכרות חתנים, לעולם יש לנך עכ"פ פעם אחת אף אחר

(ז) והוא בהגה"ט אות ה', וכן הוא בפאר הדור ס' ט', שכתב שם דחוזר ומברך אפילו לאחר, "זמן הרבה", ובעץ חיים (להר"י חזן מלונדריץ) הל' קדושין ס' פ"ו כתב, דחוזר ומברך אפילו לאחר, "ימים רבים".

ועיין בריטב"א בסוגיין והובא גם בשטמ"ק כאן, שהעתיק דברי הרמב"ם: אפילו לאחר, כמה שנים". אלא דאפשר שזה ט"ס וצ"ל, כמה

[ב] והן שש ברכות

ביאור הגר"א

(ב) הן כו'. שם ח'
א' :

ואם

הפוסקים

ס"ק ב אות ג — ס"ק ג אות ב

אוצר

היו כיסוי גמור משום דעדיין השערות נראות מתוך הסככה, אולם לא גרע מעורה בתוך המים או בתוך עששית דעדיין נראה העורה, דמהני עלימת עינים אליבא דכו"ע משום דהעורה אינה מגולה לגמרי במצוהר במג"א שם.

וביבבזר יוסף סי' כ"ד כתב, דצנמוקי או"ח סי' ע"ה סי"ג כתב, שדרכו להעמיד עלמו נגד החתן מול פניו ממש ועי"ז החתן מפסיק בו, ואם החתן הוא נמוך הקומה לריכים להעמיד שם בצמחך איש אחר הגבוה בקומתו שופסיק עכ"ל, ונכון שידעו האנשים שכוועמדו שם לשם מחילה כדי שימתינו עד סוף הצרכה. ולעיל מיינה כתב שם צו"בזר יוסף, ששמע כי הגאון מצאליחק לבש עליו צעת סידור קדושין כדי שיהיה הפסק, ובעל נהרי אפרסמון כתב לו [והוא בצפרו חת"ע סי' י"ט], שלא טוב עשה לעשות דבר תמיה צעני העולם מה ששאר רבנים אינם עושים, אלא היה לו להחזיר גופו ליד אחר, או לעשות חילול ע"י איש אחר, ועוד יוכל לעשות מצלל גדולה שכתוב עליה הצרכות והעצלה חתיה נגד פניו, וזה הוי כתיסה פניו דמוחר לכ"ע כו', וחלומ"ר [בעל שו"ת בית נפתלי] סיפר שראה מצלל כזאת צקהל עתיקה כו' גם מו"ח [בעל פרי השדה] מצא מצלל כזאת צקהל אחרת וכו'.

וביביע אומר ח"ג או"ח סי' ז' אות ט' כתב, דהיכא דאפשר צנקל לצרך ע"י סידור, ויחר נכון לעשות כן, דכמה שיתן עיניו בצפר עדיף עפי מעלימת עיניו כו', אלב צמקוס שאי אפשר צזה, יש לנו חילן גדול לסמוך עליו, וכ"ש צעפה צאשה וצשער צאשה [שאניה ערוה ממש כו'] דרבו המקילין ע"י עלימת עינים, וכן פשט המנהג להקל צזה, ובמ"ש צישכיל עצדי ח"ד או"ח סי' ט' צתשוצתו השניה אות ג'.

ג. והן שש ברכות. א. ע"ד נוסחאות שונות בברכת חתנים, עיין צם' העיטור ח"צ שער צרכת חתנים ח"ד, סמ"ג עשין מ"ח, הריעצ"ל צסוגיין, דינא דחיי (על הסמ"ג) ח"צ דכ"ז א', יד אהרן הגה"ע אות ע"ז, כסא אליבו כאן, פתח הדציר (על שו"ע או"ח) ח"ג סי' ר"ח, העמק שאלה (על השאלות) שאלתא ע"ז אות י', חינוח וחסדא ח"א דקל"ז ד' — קל"ח עור צ', ופה ללב ח"ד כאן סק"ז, רצוד הזכר סי' ל"ב, לקיטי מהר"ח, סידור עבודת ישראל, עיון תפלה שצסדור אור תפלות, גלווי הש"ס צסוגיין, שלחן העזר סי' ח' סעיף ג' ושם צשמלה לצבי סקט"ו, תל תלפיות שנת תרס"ח סי' ע' ופ"ה. כחר שם עוצ (טעמי מנהגים) עמוד חר"ג, צלל החכמה ח"א סי' כ"ו, עדות לישראל (לר"י ורדיגר) עמוד ע"ה, וילקוט שניי נוסחאות צצמנצ"ס מהדורת פרנקל.

ב. כשאמר הברכות שלא כסדרן או שלא אמר אלא מקצתן. צצבר שמואל (לר"ש אצובצ) סוס"י קמ"ז נסתפק כשאמר צרכות חתנים שלא כסדרן, אס יאל ידי חובתו גם צצרכות דשיין צהו משום צרכה הסמוכה לצצרכת.

אולם עצה"ע סק"ג צסס אגרות הרמצ"ס, דצרכת חתנים חין להם סדר ומי שחסר אחת מהן מצרך אותה כצזכרה. וכ"ה צספרו פאר הדור סי' ט', ומעט דצרכות גשואין כל אחת מהן [היא] על ענין צפני עלמו. וצישא צרכה (על ר"י) דק"יג עור צ' כתב, דצמנצ"ס פ"י דלישות נקט סדר הצרכות כאשר הם מיוסדים צתלמוד, חמנס צפ"צ דצרכות הקידס צרכת יולר האדם קודם

השנה הראשונה ולצבר לעלמס צצעה ימים לשמחה צהס ולצרך הצרכות, ע"ש שהאריך להוכיח כן, אלא שמוסיק דכן י"ל צדעת הרמנצ"ס להלכה אלב לא למעשה, ונראה דאס עצרו ז' ימי המשתה ולא צירך ז' צרכות, כיון שאין עוד זמן שמחה, דהא עתה לדין שערצה כל שמחה חין מצרכין לאחר ז' ימי המשתה שהשמחה צמעונו [כמצוהר צשו"ע סעיף י"ג], כ"ש שאין מקום לז' צרכות לאחר צצעה, כן י"ל להורות למעשה ובמ"ש ציש"ש.

וב"ד הרש"י סתהון צתשוצתו צצויאמר מאיר סי' כ"ד ט). גם צתפארת משה (לרמ"ז הכהן) סוס"י מ"ו כתב, דיש לחוש לדברי היש"ש דחר ז' ימי המשתה לא יצרכין. וע"י צערוך השלחן סעיף י"ב.

ובהמקנה קו"ח סי' י"ה סעיף ג' כתב, דיש להסתפק צצברי הרמנצ"ס הנ"ל אס הוא דוקא חוך ז' ימי המשתה דהוא זמן צרכה, או אפילו חוך י"צ חודש, אלב אחר י"צ חודש דאין מצרכין שהשמחה צמעונו ואפילו מחמת גשואין כדלהלן צשו"ע, לא שייך לומר משמחה חתן וכלה, ואפשר דלאחר שלשים לא מיקרי חו כלל כדאיתא צכתובות ד' א' וציומא ע"ה צ' דכלה רוחלת פניה כל שלשים יום, וחייו דאחריון כלל צלל צרכה כל זמן שנקראת כלל, ובסעיף י' כתב השו"ע דאין לצרך כשהולכין למקום אחר אלא כשיגיע שם צחוך ז', מיהו י"ל דהתם שאני כיון דצבר צרכו צצעה חופה, וצ"ע.

ובשלחן העזר סי' ח' סעיף י' צשמלה לצבי סק"ט, האריך הרצה עפי"ד המקנה הנ"ל אס אפשר לצרך צרכת חתנים אחר י' יום עד י"צ חודש, ומסיק דמאחר שהמקנה הניחו צצ"ע ח"ו להקל צצרכות נגד דצרי וצלל"ה ספק צרכות להקל, ומ"מ טוב צכה"ג לעשות כתקנת הנוצ"י [המוצא צצסק"ח אות ג'] דצשיצדמו שם גשואין אחרים יעמדו שם חתן וכלה אלו לכון הצרכות ללאח צהס.

ד. ע"ד אמירת הברכות במקום שיש נשים בשערות מגולות וכדומה. כתב צשו"ת מהרש"ס ח"ד סי' קכ"ו, צצבר הפרה של הנשים היולאות פרועות ראש כו', זה חתיה שנים שאני רואה לומר תחת החופה ז' צרכות גם אס יפלירו צו, ורק צרכת ארוסין שהוא הכרחי [שיאמר מסדר הקדושין] הניי סומך ע"ד הצ"י [צאו"ח סי' ע"ה] דצסגירת עינים מותר, אלב צו' צרכות שאני הכרחי לומר צעלמן, אני חושש דעת רוב האחרונים החולקים על הצ"י צזה דלא מהני עלימת עינים נגד שער צאשה ערוה, ויכצדי לאחר לומר ה"ז צרכות.

ובשו"ת בחר"א"ן (וויניצברגר) או"ח סי' ח' כתב, שהוא רגיל צסידור קדושין וכדומה צמקוס שצומדות גשים צגלווי שער כו', לצרך צעלימת עינים כמצוהר צשו"ע או"ח סוס"י ע"ה כו', וצמקוס אחר הארכתי לייצצ קושיות החולקים כו', ועוד ויחר נכון צנ"ד תחת החופה נגד הכלל דעכ"פ נחכסו השערות אלא דלא

(ט) ובנידונו שאלמון גשא אלמנה ושכחו לברך צרכת חתנים בחופה וצזכרו ביום השני, כתב ש"ל דמש"כ בשו"ע שחזור ומברך אפילו אחר כמה ימים, היינו בבחור ובתולה שמצרכין להם ז' ברכות כל שבעת ימי המשתה, ולכן אם לא ברכו ז' ברכות בשעת גשואין כל יומא וימניה הוא ויברכו אח"כ, אבל בני"ד שאלמון גשא אלמנה שאין מצרכין ז' ברכות אלא ביום ראשון דוקא, א"כ כשעבר זמנו שוב אין לברך כו', ואפשר שיש לדחות חילוק זה כיון שדברי הפוסקים סתומים כו', ונראה להכריע כפי התילוק הראשון מטעם ספק ברכות להקל.

אוצר

ס"ק ג אות ב-ד

הפוסקים

שלישן מעבדות זא"ז מדאמרינן בצרכות של ר"ה ושל יוצל שכן מלכות זכרונות ושופרות דמעבדן זא"ז וקאמר טעם ע"ז בגמרא [ר"ה ל"ד ז'], מכלל דבשאר צרכות לא. וכ"כ בחינה וחסדה ח"א דק"י טור ד', עפ"י דברי התניא ה"ל בזה הקודם, דאם צריך שלא כסדרן או שהסדר מוכן אין צדק כלום, שנראה דה"ל אם יודע מקלף מהן ומקלף אינו יודע יכול לומר אותן שיודע, כיון דאין מעבדות זא"ז כדמשמע בח"ה ס' תקל"ג [ושם צמג"א סק"ב]. וע"י ציצע אומר ח"ה ס' י"ב, מש"כ ע"ד הטעם ארזים ה"ל.

ד. אם מותר לחלק הברכות לכמה אנשים שכל אחד יאמר ברכה אחרת, ואם יש נפק"מ בזה בין שש הברכות הראשונות לברכה אחריתא, או בין הברכות שפותחות בברוך לברכות שאינן פותחות בברוך. צערי אפרים (ד"י קר"ה"ט) שער ט' פתחי שערים אות י"ט, אחרי שכח לענין צרכות ההפטר שלישן פותחות בצריך, דאין נכון לחלקם, ואף ש"ל דשומע כעונה וה"ל כאילו הוא עצמו פתח בצריך, מ"מ יותר טוב שאיש אחד יצדק כולם, סיים, וכמו ז' צרכות שצוה"ש שאין מחלקים רק צרכה אחרונה שפותחת בצריך צפני עצמה. וכבר כתב כן בעלי ארזים המוצא להלן ד"ה ויש. ובדברי ישראל אר"ה ס' מ"ח כתב, דכן נהגו במדינת אונגן ובקרי"י פעם. ובשלחן העזר ס' ח' סעיף ג' בשמלה ל"ז סק"ה כתב, דכן הוא מנהגינו בז' צרכות שפתח החופה ששה הראשונות מצד אחד וברכה אשר צד מצד אחד, וכן המנהג צערי"ק, והספרדים אין מחלקים [גם זה], ואפשר לומר הטעם [דמחלקים צרכה אשר צד] כדי להראות כי חלוקין הן צדיניהן וכו'.

ובחר צבי (על העזר) אר"ה ס' ס' כתב, דנראה שאין לחלק את שבע הברכות שצרכות חתנים ולכבדם ל' אנשים מיוחדים, שהרי צרכות שש חשים ושמה חשמה לא פתחו צדן בצריך מפני שהן צרכות הסמוכות כל אחת לחצתה, ואין לקרואה לכתחילה לצד מפני שכל צרכה שאין זה שם ומלכות אינה צרכה, ורק כשהוא קורא אחר הצרכה שלפניה נמשך פתיחת הצרכה הראשונה גם לצרכה השניה כו', ויש שהצווא ראה להקל בזה ממשנה בצרכות ל"ד א', העובר לפני התיבה ועשה יעבור אחר תחתיו ומתחיל מתחילת הצרכה שטעה בה, וסחמא קחני אפילו אם טעה בצרכות האמצעיות שהן סמוכות לחצתה, אבל יש לדחות ראיה זו, דמלכד ש"ל דהתם משום טורח הכבוד חשיב כדעבד (ב), גם י"ל דחצות הש"ל הרי מניח את הכדים בחפלה וחשיב

ויש להעיר דברמב"ם כת"י התימנים (הוצאת פאג"י), הגירסא ברמב"ם הל' ברכות היא ג"כ כמו בהל' אישות וכמו שהן סדורות בגמרא. וכנראה שכן הייתה הגירסא גם ברמב"ם שבידי הכ"מ הג"ל בישא ברכה המובא בפנים.

(א) משער החדש (על העיטור) שם אות מ"ט.

(ב) וכ"כ בשאלת שלמה ס' ט"ז, ד"ל דבטעה הש"צ שאני דהקילו בזה משום טרחא דצבורא לחזור על הראשונות אבל לעשות לכתחילה כן אולי אינו נכון וכו'. ובחסד יהושע ס' ג' כתב ג"כ, דלא מצינו שיתירו לומר השמו"ע ע"י כמה אנשים רק מצד ההכרח כגון בנשתחק באו"ח ס' קכ"ו, ואז סמכין על דין דשומע כעונה והוי כאילו אחד אמר כל הברכות, אבל בלא הכרח לא סמכין על שומע כעונה כו', והטעם בזה כמ"ש התוס' בברכות כ"א ב' דאף דשומע כעונה אין לעשות כן, דעניה הוי הדור מצוה טפי, וע"י תוס' סוכה ל"ח ב' ד"ה שמע, דמצוה מן המובחר להיות עונה ולא שומע לבד, והיינו טעמא דבכל הקהילות שמהגם יסודתם בהרי קודש לא ראינו ולא שמענו מעולם שיחלקו הברכות מלבד ברכה אחריתא דבא"ה נאמרת לפעמים בפני עצמה וכו', ודעת השאלת שלמה והחסד יהושע לדינא עיין להלן.

קודם שכל צד לבדו, והיינו משום דאין הסדר מעבד, ולהיות כי צדלי אישות הוא מקום עיקר הדין הציאם כסדרן, אבל צדלי צרכות שהציאם דרך אגב לא דק לכותבן כסדרן, אמנם אי הוי מעבד הסדר הו"ל גם שם לדקדק לכותבן כסדרן, אלא ע"כ להורות נתן צדינוי הזה דאין הסדר מעבד, וכנ"ש צדליא באגרות כו', וקלף קשה על הכ"מ צפ"צ דצרכות שכתב דרך הן סדורות בגמרא, והוא תימה. וכ"כ צמג"א משיב (להר"מ קירשנבויס) ח"א ס' ס', שהרמב"ם ראה להורות לנו בזה דאין סדר הברכות מעבד ולכן סידר צדלי צרכות להיפך מצא"ש, וצוה"ל ומשיב מהדו"ק ח"ג ס' ע"ט כתב, דכפי הנראה מחלק הרמב"ם בין הברכות שצטעט צרכה"ז [דצדכני איירי שם צדלי צרכות] לצרכה נשואין, ול"ע בדבריו, כמ"ס הוא צטלמו דלא ידע טעמו בזה וגם מהפוסקים לא נראה כן, אלא ודאי כמ"ס, וע"ע צוה"ל ומשיב מהדו"ק ח"א ס' רס"ב י'.

גם צתניא רבתי ס' ל"א, כתב כנשון הרמב"ם ה"ל באגרותיו. והעיקור צמ"צ שער צרכה חתנים ח"ד כתב, דאיתא צמכת כלל [רבתי פ"ח], איצטיל לכו צריך לכולהו שלא כסדר או חסר אחת מהן מלי, ת"ש צרכות אין מעבדות זא"ז [כדאיתא בצרכות י"ב ז' יא].

ובעצי ארזים סק"א, כתב להסתייע דסדר של צרכה חתנים אינו מעבד ואם שכה אחת מהן מצדך אותה צמקום שזכר ואין צריך לחזור לראש, דכ"ש הוא מצרכות ק"ש שאין סדרן מעבד. אלא שכח לדעת, ש"ל דאם שכה וצריך אשר יצר קודם יוצר האדם, שוב אינו מצדך אותה, דצין למ"ד כנגד צ' יצירות וצין למ"ד צד מחשבה [ע"י ע"ז צסוגיין], צרכה שמייה שיתקנה כנגד יצירה זכר ונקבה והיא מעין הזיווג, פוערת הראשונה. אולם צכוכצי יחזק ח"צ על ירושלמי צרכות פ"ב הל' א' ס' ז' אות ג' כתב, דמדברי הרמב"ם ה"ל משמע דאין חילוק ואפילו בצרכה אשר יצר יכול לצדך אח"כ יוצר האדם, דאלי"כ הוי צריך להשמיטנו שזה דוקא צשאר הברכות.

ג. אם אפשר גם לכתחילה לומר רק מקצת הברכות כשאין מי שיודע כולן. כתב בעלי ארזים סק"א, ה"ל שאם אין כלן מי שיודע לצדך אלא מקלף, מצדך אותן אש"ג שאין מצדך כולן דאין מעבדות זו את זו, ובצרכה"ז דאורייתא מהחלקה בין הפוסקים [עיין ע"ז בח"ה ס' קל"ד], אבל צשאר צרכות נראה

(י) אולם בכוכבי יצחק ח"ב על ירושלמי ברכות פ"ב הל' א' ס' ב' אות ג', כתב ע"ד המנהג משיב הג"ל, דאין מכאן שום ראיה, דאפילו מאן דס"ל דאין הסדר מעבד מ"מ מודה דלכתחילה בודאי צריך לומר כסדר הגמרא בגמרא, וגם מה הוצרך הרמב"ם להשמיטנו ברמיה דאין הסדר מעבד אחר שכבר כתבו בפירוש בפ"א דק"ש דאין סדר בברכות, וכ"ה בפיהמ"ש רפ"ה דתמיד, ובאמת אין כאן שינוי בכונה, אלא האמת הוא כמ"ס בהגהות מעשה רב על הרמב"ם הל' ברכות, דבכמה מדפוסים הרמב"ם חסר מסדר ז' הברכות הברכה השניה יוצר האדם, ובדפוסים החדשים הרגישו בחסרון והוסיפוה וטעו ולא העמידוה במקומה רק בתחילה קודם ברכת שהכל, ושוב מצאתי במבוא להרמב"ם (צילום דפוס רומי שנת ר"מ) שבכת"י של הרמב"ם חסרה כל אותה הלכה דסדר ז' הברכות בכלל, שכבר היא שנויה במקומה בהל' אישות [וכ"ה בדפוס ספרד (או פורטוגל) רנ"ב (או רנ"ז)], רק איזה תלמיד הכניסה כאן ושינה את הסדר, ובוה אתי שפיר גם מה שנמצא שם עוד שינויים בלשון הברכות מאשר היא שנויה בהל' אישות, דהכל הוא רק טעות התלמיד כו', ועוד י"ל בסתירת הרמב"ם הג"ל באופן אחר וכו'. ועיין עוד בעזרת כהן ס' נ"ב. ובילקוט שנויי נוסחאות שברמב"ם מהדורת פרנקל כתוב, שבכל כתה"י ליתא כלל נוסח הברכות שם.

אוצר

ס"ק ג אות ד

הפוסקים

וחשיב כאילו כל אחד צריך זכרות הראשונות ושפיר יכול אחר להשלים, משא"כ צ"י זכרות נשואין הארכתו במקום אחר והעליתי שהיה מזה על הנושאים ולא להוילא יד"ח של מי שהוא, דהמזה היה שאחד יצרך בעשרה אבל לא שכל העשרה מחוייבים לצרך כ"י, אין לחלקם לשבעה אנשים נפרדים. וכ"כ בתשובותיו הר נצי א"ח ח"א סי' מ"ד.

ועיין במנהגי קומארגא אות קכ"ו, שהיו מדקדקים שאחד יאמר כל הזכרות ולא לחלקם.

אולם יש הסוברים דמותר לחלק כל הזכרות, אלא דיש לדקדק, אם בתור קפידא או רק לכתחילה, לחלק רק לאנשים שכיוונו לשמוע הזכרות הקודמות ולא שחזר ביניהם. בתשובת בעל ארץ טובה שבספר היוכל של המאור עמוד תקנ"ז כתב, שיש ללמוד דין זה ממש"כ בטור א"ח סי' קכ"ח לענין כהן ש"ל אם אין כהנים אחרים שיעקור רגליו ויעלה לדוכן, והביא בצ"י שם מהגה"מ בשם הרי"מ שצריך ליזהר שלא יעמוד אחר תחתיו להקרות ולומר שיש שלום אלא מי שכוון לצו לכל התפלה עם הש"ל ולא שח כ"י, דאל"כ הוי כאומר שיש שלום לצדו, אבל כשכוון לצו ולא שח הו"ל כאומר כל התפלה דשומע כעונה כ"י, והרי זכרות התפלה הוי ג"כ זכרות הסמוכות להזכרתה שאין פותחות צבורן, וצ"י כיוון לצו הוי שומע כעונה ונחשב כמתפלל אחד כ"י, ובשו"ע הרב מסיק לדינא דאם המקריא כוון לצו יותר טוב שהוא יאמר שיש שלום כדי שלא יעקור הכהן הש"ל לעקור רגליו בצממא התפלה, ומבואר דבשציל שלא יעקור קלת רגליו אף שאינו מטבב דיעבד, טוב יותר לחלק התפלה לשנים והשני יאמר שיש שלום, ובא"ח סי' קכ"ו לענין ש"ל שטעה ואחר מתחיל ממקום שפסק הראשון, כתב בצ"י דאפילו לא נמלא מי שכוון לצו לכל התפלה אינו מתחיל השני אלא מתחילת הזכרה שפסק הראשון ולא מתחיל להתפלל מחדש כל התפלה מפני טורח הליצור, מבואר דאפילו לא כוון השני ג"כ מחלקין לשנים ולא מתחילין מחדש מפני טורח הליצור כ"י, וידוע דבהוראת איסור והיתר מקילין לכבוד אורחים כמו שמקילין בהפסד מרובה ולכבוד שבת, דכבוד אורחים עומד במדרגה אחת עם כבוד שבת וי"ט, אף שלא מצינו שמקילין בשציל ערחת ליצור כ"י, וכיון שמצינו בשציל ערחת הליצור מותר לחלק התפלה לשנים אף שהשני לא פתח צבורן, כ"ש שמותר מפני כבוד אורחים לחלק הזכרות כ"י, סוף דבר לדעתי עפ"י הדין מותר לחלק בצופן שזהיר את אלה המכובדים לזכרות שיכוונו לבס ולא ישיחו בשעת הזכרות כמבואר בצ"י ה"ל גצי זכרת כהנים, משום דכאן יודעים מקודם [שיחלקו הזכרות] לריכים שלא ישיחו ויכוונו לבס לכל הזכרות, אלא שעדיין לצי מהם להנהיג שינוי כזה וכ"י.

ובחסד יחושע סי' ג', הגם שכתב דיש לזכות הראיה מהא דא"ח סי' קכ"ו בנשתתק הש"ל, דאפילו לא נמלא מי שכוון לכל התפלה א"ל לחזור לראש משום טורח הליצור, דהתם לא התירו רק במקרה, ובכך כתבו החו"ס בפתחות כ"ח צ"י ד"ה בית, דלאו כל דבר שהתירו חכמים צאקראי התירו בתמידות, וע"י צנצ"י מהדו"ק סי' ל"ה דמשום כבוד הבריות לא התירו רק שעה אחת, כמו בכלאים שחייב כשיצא לציחו יפגעו אבל כבוד הבריות אינו מתיר איסור לעולם, ואף דהבא ג"כ רק על זמן הזכרה ולא על כל ימיו ודו"ק ג', מ"מ כתב דנ"ל שיש בזה כבוד חתן וכלה שרצים יהיו המזכרים כ"י, ומצינו שהתירו חכמים הרבה דברים משום כבוד חתן וכלה, וע"י צרמ"ח א"ח סי' ש"ה דמותר אמירה לעכו"ם אפילו באיסור

יג) ובתשובת בעל ארץ טובה הנ"ל בפנים, כתב שספק בכלל אם אפשר לכנות זה בשם כבוד הבריות, דהוי רק שלילת הכבוד ולא בזיון.

דאורייתא משום כבוד חתן וכלה, ע"כ נראה דהנוהגים כן יש להם על מה שיסמוכו כ"י, ועכ"פ לריכים לראות דזכרות הסמוכות להזכרתה ישמעו המזכרים זכרות הקודמות ויהיה שומע כעונה.

ובאגדות משה סי' ל"ד, אם כי פסק על הראיה מכבוד אורחים, משום דכבוד זה אינו שייך למעלה הכנסת אורחים שמקילים בכמה ענינים בהוראת איסור והיתר כמו לכבוד שבת וי"ט כ"י, דהתם הוא בענין אכילתם ושאר הנאות הגוף כ"י, ובשציל שניה וסמיכה כ"י שמחוייבים לעשות להם מדין מלות הכנסת אורחים, אבל לכדס זכרות וכדומה אין זה בכלל הכנסת אורחים שהקלו בשצילם, גם עיין צרמ"ח א"ח סי' ש"ג סעיף א' דרק בנתאחרו אללו מיקור אורחים להקל בשצותים שהתירו לצורך מזה ולא ציינו אורחים לסעוד אללו, וא"כ גם אורחים אלו אין להחשיבם במעלה אורחים לענין להקל בשצותים וכדומה בדברים שלריכים להקל בדבר מזה ולורך גדול, וא"כ ליכא ראייה, רק אולי מסביר יש להחשיב זה לצורך כדכתב הרי"ש (הרב ש"ס ריבון-לצדקשטס מלענינו), שיש בזה מפני דרכי שלום, מ"מ כתב, דיש לדון בזה להקל כמו שהרבה נוהגין כן, דהנה חזינן [בזכרות שלפני ק"ש] שאף דאין צריך לפתוח צבורן משום שהיה סמוכה להזכרתה, לא נחשב מחמת זה קודם שהתחיל בצממא הזכרה לענין הפסק אלא כצין הפרקים בזכרות דף י"ג, אף שלכאורה כיון שהעטם הוא משום שהרי כבר פתח בזכרה ראשונה כדאיתא ברש"י זכרות מ"ו ובפסחים ק"ד, היה לן להחשיב בצממא הפרק כמו צאמר ממש הפתיחה על זכרה זו, חזינן דרק נפטר מלד הסמיכות לראשונה מלפתוח צו צבורן, אבל לא הוי כפתח ממש הפתיחה דאמר בראשונה גם על זו, ולכן כיון שעדיין לא התחיל בשניה כלל אין כאן איסור הפסק שצממא הפרק וככל חמאע זכרה, אלא כדון צין הפרקים משום שכולן שייכין זו לזו מלד מלות ק"ש, שלכן אסרו עכ"פ ההפסק לגמרי אף בדון הקל בדון הפרקים, וא"כ מסתבר יותר לומר שלא שהאדם המזכר נפטר מפתיחה בשניה מחמת שפתח בראשונה דא"כ היה לן להחשיב כפתח ממש, אלא ל"ל שהזכרה נפטרה מפתיחה, פ"י דאף שזכרה צלל הזכרת השם ומלכות אינה זכרה כדאיתא בזכרות דף מ', מ"מ זכרה הסמוכה להזכרתה אינה בכלל זה ונחשבת זכרה אף שאין בתחילתה שם ומלכות, ואחר שהאריך להוכיח כן, כתב דלפ"ז שאין חלוי צאדס אלא בזכרה, דכיון שתקנוה להיות סמוכה אין דינה כפתיחה אף כשחירע שחומרים אותה צלל סמוכה, והיו צאותה חשיבות זכרה שיש לה כשנאמרת בסמיכה, לכן אין קפידא גם לחלקם להרבה אנשים אף בשציל לורך קטן, שאין בזה דחוי וקולא באיסורין, אלא שצלא לורך אין לעשות כן ולשנות מכפי שנסדר שתיבה סמוכה וכשנאחד אומר [כולם] יש להחשיבה יותר סמוכה, כמ"ש בשערי אפרים [הנ"ל] שאין מחלקין, ואין כוונתו שאסור אלא שאין לעשות כן משום שיותר טוב, אבל אף משום לורך קטן יש להתיר, ויותר טוב לחלק למי שכיוונו לזכרות שנאמרו כבר, אבל אם לריכים לחלק גם למי שלא נחזוין יכולים כ"י, ול"ד לחפלת שמי"ע צש"ל שטעה, [וכמוצא להלן בדברי ה"צן אליעזר] שכל הזכרות נחשבו אחד לחשיבות תפלה, ואף צין הזכרות יש להם כל החומר, ולכן צריך לכוון, ולא רק הגומר אלא המתחיל נמי כדכתב הב"ח, כדי שתיבה תפלה שלמה לזה ולזה ולא פסקי פסקי שזה א"ל בתפלה.

ויש שכתבו להתיר לחלק הזכרות בכל אופן, (מהם שכתבו להתיר סתם ולא ציטרו דזה דוקא צאנשים שכיוונו ללאת זכרות הקודמות, ויש שכתבו להדיא דמותר לחלק גם כשלא כיוונו ללאת). בעני ארזים סק"א, אחר שכתב ג"כ דבמדינות אלו נוהגים לחלק הזכרות שחת החופה ד"י ראשונות מזכר אחד וזכרת אשר צא מזכר אחר, כתב עוד, דנ"ל שיכולים לחלק גם הראשונות, דומיא דזכר-כמ"ז

אוצר

ס"ב א אות ד

הפוסקים

דברכה מ"ז שמתחלק ל"ז ול"ז [כמבואר באו"ח סי' קל"ד סעיף ג'] (ד).

ובשאלת שלמה סי' ע"ז כתב, דיש להציל ראייה שמוחר לזכר זכרה הסמוכה לחזרתה אף לזכרה לכתחילה, מדחנן בתמיד רפ"ה אחר להם הממונה זכרו זכרה אחת ואיחא זכרות י"ג א' שהיא חכמה רבה, והרי היא אינה פותחת בצדק משום דהוי סמוכה לחזרתה ואפ"ה היו מצרכין אותה לזכרה ויולא זה ידיו חוצה כדאמר ר"ל שם זאת אומרת זכרות אין מעכבות זו את זו כו', וכ"ה ברמב"ם וצטוט"ע סי' ס' סדר זכרות אין מעכב, ש"מ שאין קפידא דזכר כיון שנוסח הברכה כן היא שנתקנה בלא פתיחה בצדק כו', וצ"ל פ"ה דק"ש ה"ה ה' הקשה על מה שאמרו סדר זכרות אין מעכב, ה"ה קו"ל זכרה שאין זה שם ומלכות אינה זכרה וזכרה שהיא סמוכה לחזרתה אין בפתיחה שם ומלכות, וחיזק דכיון דכשהיא סמוכה לחזרתה יש בה שם ומלכות בקורא אותה בפני עצמה נמי תשיבא כאילו יש בה שם ומלכות, וצמח אצרכה שם העתיקו באופן אחר, דכיון דנתקנה סמוכה לחזרתה, אף כשקורא אותה בפני עצמה אין בה שם ומלכות, וי"ל דמה שאמרו כל זכרה שאין בה שם ומלכות כו' זו רק זכרה שנתקנה בשם ומלכות ולא אחר זה שם ומלכות, אבל זכרה שנתקנה בלא שם ומלכות מפני שהיא סמוכה לחזרתה אף אם אומרה בפני עצמה ילא כיון שמטבע חכמים כן הוא (טו).

גם בציצית אליעזר ח"ו סי' צ' ענף א' אות ה', כתב דיש מקום לקיים המנהג שנתפשט לחלק זכרות חתנים את השבע זכרות לשבעה אנשים מיוחדים כו', ועכ"פ לא לקרות זכרה כו', עפ"י דברי הכ"מ הנ"ל דכיון שנסדרו מתחילה כסמוכה לחזרתה כבר הוקבע עליהם שם זכרה גם בלי סמיכות, והוסיף דאף דשם רק צדיעצד ילא כמבואר מלשון הרמב"ם שם (טז), היינו מפני דשם משנה הסדר ומקדים זכרה שיהא לראשונה, אבל כאן שאינו משנה כלל הסדר אלא שמכבד בקריאתה לאנשים נפרדים בלבד, י"ל שפיר מותר לעשות כן אפילו לכתחילה, וכ"כ שמתיריש המנהג שפיר עפ"י תירולו השני של הרש"א בחידושו לזכרות דף י"א ד"ה אחת ארוכה, דמכיון שצרוז היא סמוכה לחזרתה לא תקנו אותה אלא במטבע קלר וכעין סמוכה אבל לא מעיקר סמיכותה אלא משום דעשהו כמטבע קלר כיון שצרוז פעמים היא סמוכה, ויולא לפי"ז שלמעשה זכרה כזאת שם זכרה עליה אע"פ שאינה פותחת בצדק, לא מפני שהיא סמוכה לחזרתה אלא מפני שעשהו מלכתחילה כמטבע קלר, ומפני כך סובר שם הרש"א דאפילו לכתחילה אם רוצה להקדים מקדים ואין צדק כלום, וא"כ לפי"ז הרי י"ל ה"כ צפשיעות גם לגבי זכרת חתנים דמכיון שצרוז היא סמוכה

(יד) אולם בתשובת בעל ארץ טובה שבספר היובל של המאור עמוד תקנ"ז כתב, דמאז דברהמ"ז היכא שכל אחד יודע רק ברכה אחת, אין ראיה כל כך לב"ד, דשם אם לא נחלק הרי תבטל ברהמ"ז לגמרי, ואמרינן מוטב שנקלקל סדר הברכות ממה שנבטל ברהמ"ז דאורייתא לגמרי כו', משא"כ בנ"ד וכו'. וכ"כ באגרות משה סי' צ"ד. ובחסד יהושע סי' ג' כתב, דלכאורה יהיה מזה ראיה להיפך דרק באינו יודע לברך מותר לחלק אבל בלא"ה אין מחלקים כו', אלא דעכ"ז אין ללמוד מזה דאין מחלקין, דשאני ברהמ"ז דג' הברכות מעכבות זו את זו, אבל ברכות שאין מעכבות זו את זו כמו ברכות גשואין דודאי אין מעכבות [כמבואר באות ב'], אפשר דמותר לחלק.

וביביע אומר ח"ה סי' י"ב כתב, דלכאורה אין מזה ראיה כלל, דהא התם כולם חייבים בברהמ"ז וכל אחד מהם מכון לצאת ידי חובתו ע"י חברו דשומע כעונה, וה"ל כאילו ברכו כל ברהמ"ז, אבל שבע ברכות שהם ברכות השבח כמ"ש הר"ן בפסחים ז' א' ובתשובות הר"א בן הרמב"ם

לחזרתה, ולא עוד אלא שלא משנים כלל את הסדר ונאמרת לפי סדר סמיכותה, א"כ לא תקנו אותה מלכתחילה אלא במטבע קלר, ושפיר יכולים לחלק כל אחת מהברכות לאנשים נפרדים, וכן יש ליישב המנהג עפ"י מש"כ רבינו יונה על הר"ף זר"ש זכרות, דמי שקרא ק"ש של ערבות עם זכרותה לפני אה"כ ואחר אה"כ יחזור ויקרא ק"ש עם זכרת אהבת עולם, דכיון שצמקומה היא סמוכה לחזרתה אין לחוש עכשיו כשאומר אותה על ק"ש אם אינו פותח בצדק, והיינו שאין קפידא אפילו לכתחילה, ומלבד כל זה יש מקום לדון בכלל ולומר דכיון שאמירת זכרות אלו היא מזה כללית על הנועדים, ואפילו אם נאמר שהמזה היא שאלה יצדק צעורה אבל לא שכל העשרה מחויבים לצדק [וכמ"ס דבר ל"ז המוצא לעיל], אבל מכיון שעכ"פ היא מזה על כל הנועדים שיטעמו או שיטעמו שם זכרות אלו, א"כ כל שאלה מצדק נמשכת המזה על כל הנועדים ויש בה מעין שומע כעונה, ולכן כל שאלה מהנועדים ממשיך וצא באמירת זכרות אלו הרי זה נחשב שפיר כנאמרים בדרך של זכרה הסמוכה לחזרתה, דאשר הברכה שלפניה נחשבת ונזקפת כנאמרה גם ע"י קורא זכרה זו מבחינת שומע כעונה, אלא שלפ"ז אולי יש להצריך שהמצדק הזה שמכבדים אותו בצרכה שאינה פותחת בצדק כוון לבד לזכרה שלפניה לשומע מפי המצדק הקודם, כדי שיוכל להחשב עליו בגדר של שומע כעונה וכמ"ס הב"י וד"מ או"ח סי' קכ"ו לענין ש"ל שטעה ועמד אחר תחתיו, אולם יש גם לחלק ולומר דהא דמלריכים שם כן לכתחילה הוא לא כדי שיוכל להחשב ע"י זכרה הסמוכה לחזרתה, אלא מפני שכל הפלת י"ח נחשב כהעיצה אחת בלתי נפרדת וא"ל לחלקה לחלוין, אבל אי משום הך דהלכת סמיכות לחזרתה שפיר י"ל דנחשבת כסמוכה לחזרתה גם אם המצדק הזה לא כוון לבד אל המצדק הקודם, מכיון שמינה עולמות הברכה נשמעת בסמיכות לחזרתה, וצפרע אם נאמר שצבאן עיקר המזה על כלל הנועדים שיטעמו וישמיעו ציניהם זכרות אלו, והרי גם בחילוק הברכות לאנשים נפרדים משמיעים מיהת זכרות אלו לנועדים בסמיכות לחזרתה.

וביביע אומר ח"ה סי' ז', כתב ג"כ דעפ"י הכ"מ הנ"ל י"ל דרשאים לחלק השבע זכרות לכמה בני אדם, והוסיף, דכן מוכח מדברי החוס' בזכרות מ"ו א' ד"ה כל, שכתבו וא"ה זכרה אחרונה להקורא בתורה אמאי לריכא לפתוח בצדק הא סמוכה לחזרתה לזכרה ראשונה, וי"ל לפי שהיו רגילים שלא היו מצרכין רק הראשון זכרה ראשונה והאחרון זכרה אחרונה ואיכא הפסק גדול בין ראשון לאחרון, ואף דהר כן שתיקנו שתיקן לכל אחד ואחד שז לא זה ממקומה, ומוכח דדוקא משום שיש הפסק גדול ציניהם בקריאת כל הפרשה עם שבעה עולים הצריכו שחיה האחרונה פותחת

שבראש ס' מעשה רוקח, והמברכים הברכות שאינן פותחות בברוך לא נתכוונו בברכות הקודמות, מג"ל שיהיו רשאים לברך ברכה שאינה פותחת בברוך. אלא שמ"מ כתב דמותר לחלק הברכות כמובא להלן בפנים.

(טו) ולעיל מיניה כתב שם, שהיה מיטב בסעודת גשואין והיו שם ז' רבנים וכדי שלא להטיל קנאה בסעודה עמד הבע"ב וכיבד לכל אחד מהרבנים ברכה אחת מברכות הגשואין כו', ואף כי הדבר היה זר בעיניו כי לא ראה כזאת מימיו כו', בכל זאת היה גם הוא אחד מהמברכים ולא סירב כי חשש למ"ש בברכות ג"ה א' למי שנותנים לו כוס של ברכה ואינו מברך כו', וזה הטעם שייך גם במי שנותנים לו כוס של ברכה לברך את החתן והכלה.

(טז) וכ"כ בהר צבי על הטווא"ח סי' ס', דמהכ"מ הנ"ל ליכא ראיה לב"ד. ועצ"ש מש"כ דגם עפ"י הרשב"א הנזכר בסמוך בפנים, אין יכול בנ"ד לקרותה לכתחילה לבדה.

באר הגולה

ב כתב ה"ה פי' שכן
היו מעבד ופשוט הוא

ב [ג] ואם יש שם יין מביא כוס יין

ומברך

ביאור הגר"א

[ג] ואם כו' ואם כו'.
רא"ש סט"ז :

אוצר

ס"ק ג אות ד — ס"ק ד אות א

הפוסקים

מכוונים לכל השבע ברכות שפיר דמי לחלק ברכות הללו, ובלא"ה נראה עיקר כמ"ש הפרישה והצ"ח שבדברי מהר"ם לאו מדינה הם אלא חסידות וזהירות כו', ובספר זכר לדיקים נזכרה עמוד קצ"ט כתב שיש צידו פסק מאת הרב יחזק ברכיה קנטון מו"ל בעורינו שהביא להרב שצחי חלחון מחזקנים, להלן על המחלוקת ברכות הנשואין לחמשה או לששה אנשים, אך הרש"א חלק עליו ובקש ממנו להסכים עמו לבעל המנהג, ולפי האמור העיקר בדברי ה"ר יחזק ברכיה ה"ל כו', ובחסד ירושע [ה"ל] כתב שבברכות הסמוכות ישמעו המזכרים גם ברכות הקודמות וילאו מדין שומע כעונה, אולם בהרבה מקרים נקראים במפתיע לצדך ברכת שיש חשיב או שמח חשמה, ויש להם על מה שיסמוכו.

גם בהלל אומר סי' ס"ב כתב, דמותר לחלק השבע ברכות לשבעה אנשים. ועיין במשנה הלכות ח"ד מדור התשובות סי' ר"ד, שכתב כמה טעמים ליישב המנהג שנהגים כן. וע"ע במנחת דוד ח"ב סי' ל"ז אות ד' וסי' ע"א.

ד. ואם יש שם יין וכו'. א. דעות הפוסקים אם הכוס בברכת חתנים הוא לעיכובא. לשון השו"ע כ"ן הוא עפ"י הרמב"ם בפ"י דאישות ה"ל ד', שכתב דאם יהיה שם יין כו' מסדר את כולן על הכוס. וכתב בח"מ סק"א, ומוצא בקלרה צדקה"ע סק"א, דמשמע מדברי הרמב"ם דאם [גם] שבר אין מלוי יצרך בלא כוס ושהמ"מ כתב דפשוט הוא שאין כוס מעבד כו', ולא ידעתי טעם הסוברים דלא כגני בלא כוס, דהא בגמרא דכתובות צדחא מתחא מחתניהו לברכת ארוסין וברכת נשואין ולא הוזכר כוס בשום אחד מהם. וכ"מ ברור החיים (לתלמיד הרשב"א) עמוד קע"ה, שכתב דברכת חתנים הם שש ברכות כו', ומנהג שמסדרים אותה על כוס וכו'. וברוקח סי' שני"ב כתב להדיא, דאם אין יין מזכין ברכת ארוסין ונשואין בלא יין. ובצ"ח כ"ן כתב דגם הטור הבין כן דעת הרמב"ם.

ובתשב"ץ ח"ג סי' ס"ה כתב, דלא נזכר בשום מקום בתלמוד כוס יין בברכת ארוסין ונשואין כו', ובכתובות ח' א' כשהזכירו ברכת נשואין אמרו בריך שית, ולא נזכר ז' ברכות בשום מקום. וכ"כ בחפצארת יעקב סק"א ביתר ביאור, דבש"ס משמע להדיא דלא צרי כוס כלל, דלא קאמר שם בכתובות רק בריך שית בריך חמש, ש"מ דלא גמירי כלל ז' רק ו', וכן עיקר לדניאל. וכ"כ ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ג', דמהא דקאמר בגמרא בריך שית בריך חמש, ולא קאמר שבעה, משמע דברכת היין אינה לעיכובא. ושם צח"א דפ"ו ד' כתב על דברי הסוברים דכוס מעבד, דלא נהירא, שהרי בצבלי לא הזכירו כוס ולא נזכר אלא במסכת סופרים וירושלמי [כמוצא להלן] אגב אורחא, ומנין לנו לעשות מחלוקת גדולה בין הצבלי למסכת סופרים והירושלמי, ע"כ ג"ל דאין הכוס מעבד כו'. ובזכרון יהודה (להר"י גרינוולד) אור"ח ח"א סי' פ"ז כתב, דכן מורה לשון הגמרא שם ז' ב' ת"ר מזכרין ברכת חתנים בעשרה כו' וקאמר מאי מזכר כו', ולא הזכיר שם כלל ברכת צפה"ג על הכוס. גם בעיני קדושין סק"ב כתב, דלא נזכר ז' ברכות בגמרא בשום דוכתא, וגם כוס לא נזכר בגמרא, ואמרין בגמרא דברכת חתנים יליף מצועז שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים ולא נזכר כוס וכו'.

וב"ב דכשחין מלוי יין או שבר אפשר לצדך ברכת חתנים בלא כוס בסידור בית יעקב להר"י עמודין, ובעל קילור שו"ע בסידור אולר התפלת סדר הקדושין אות ז', בברכת הצית שער ס"ב סעיף

פותחת בצורך, אבל מה ששני בני אדם מזכרים ברכות החורה אין צדך כלום להצריך שכל אחד יפתח בצורך להזכיר שם ומלכות, וכו"ו הכא אע"פ שאינה פותחת בצורך רשאים לחלקם לכמה בני אדם כמספר הברכות, ואף דמבואר במאירי מגילה כ"א א' שכאשר היו נוהגים שהאחרון בלבד מזכר ברכה אחרונה בצ"ח, היה צריך שכל הקוראים האמנטיים יהיו שם מתחילה ועד סוף כדי שישמעו כולם הברכות וילאו בשמיעתם, ולפי"ז גם כאן י"ל שצריך שכל המזכרים ברכות שאין פותחות בצורך יהיו נוכחים בצרכה הקודמת הפותחת בצורך ויכונו להם, ובאחרות חיים ה"ל קריאת ס"ת סי' ל"ב כתב בשם ר"ת דלפי מנהגם שהקורא הראשון מזכר לפניה והאחרון לאחריה והאמנטיים לא היו מזכרים כלל, אסור לדבר בנתיים כו', וכ"כ במאירי ברכות ה' א', ולפי"ז י"ל גם כאן שלא ישומו בנתיים כו', ולפי מש"כ האחרונים באו"ה סי' קכ"ד שכל מקום שאסור להפסיק בדיבור אסור לענות ברוך הוא וצורך שמו כו', אבל לפי מש"כ הכ"מ ה"ל שאף כשאומרה בפני עצמה חשיב כאילו אמר שם ומלכות, י"ל שא"ל לזהר בכל זה, וידוע מש"כ הרמב"ם בברכות נשואין כל אחת מהן ענין בפני עצמו ומי שהסיר אחת מהן ברכות מצרך אותה כשזכרה ואין להן סדר כו', וא"כ דין ז' ברכות כדין ברכות ק"ש ה"ל, ואף שבמאירי ברכות י"א ב' כתב דלמ"ד זכרו ברכה אחת היינו אהבה עולם היו פותחין בה בצורך ומוסיפין בה עד שימשיכו ופה פותחת הברכה לנוסח אהבה עולם, שהרי מאחר שאין סומכים אותה להצרתה היאך מפקיעים ממנה פתיחת הברכה, אולם סתמות דברי הרמב"ם ושאר פוסקים שאם הקדים ברכת אהבה עולם ליוצר אור יאל שאין סדר ברכות מעבד, מוכח שאפילו אומרה כמות שהיא בלי פתיחה וכדעת הכ"מ ה"ל כו', ומעתה זכינו לדון שאין כל חשש לכבד ו' מהקראים לומר ז' ברכות של הנשואין כו', וגם מדברי השערי אפרים [ה"ל] מבואר שאין צד איסור מדינה אלא שיותר טוב שאלו יצרך כולם, והסתיע מהמנהג שבזמנו שלא היו מחלקים, אבל בזמננו נהגו להקל שמפני עשה דכבוד תורה דעדיף לן (שצויות ל' ע"ב) שלא להעיל קנאה בין ת"ח, אוקמוה לדינא כו', והנה להם לישראל אם אינם נציאים בני נציאים הם ומנהגם תורה הוא.

ושם צח"ה סי' י"ב כתב עוד, דיש סיוע לזה ממש"כ תר"י פ"ק בברכות ומוצא בצ"י אור"ח סי' ק"י, דמלוינו בחפלת הדרך שאינה פותחת בצורך וחותם בה צ"י שומע תפלה, מפני שכיון דבחפלת שמו"ע ברכת שומע תפלה סמוכה להצרתה אע"פ שטעמיו אינה סמוכה להצרתה לא היישינן להכי, ומינה דה"ה לשבע ברכות אע"פ שיש בהן שאין פותחות בצורך רשאי אחד מהקוראים לצדך אותה אע"פ שלא נתכוון כלל בצרכה שלפניה הפותחת בצורך כו', ובשו"ע שם סעיף ו' כתב שמהר"ם מרענובורג כשהיה יואל לדרך היה אומר תפלת הדרך אחר בריך הגומל חסדים עינים שתיבה ברכה הסמוכה להצרתה כו', ומדברי המשנה ברורה שם סק"ה משמע דלדעת מהר"ם דבר זה הוא לעיכובא כו', ולפי"ז יש לחוש לדעת מהר"ם שלא לחלק הברכות הסמוכות זל"ז כיון דבעינן שתיבה הברכה סמוכה להצרתה לעיכובא, אולם עדיין י"ל שאפילו לפ"ד מהר"ם שפיר דמי לחלקם, דהואיל וברכות נשואין הם גם לצורך החתן והכלה דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, ונמלא שתיבהם להקשיב ולכוון לברכות הנשואין הו"ל שומע פטונה, ולכן אע"פ שהמזכרים ברכת שיש חשיב וברכת שמח חשמה לא כונו אל הברכות הקודמות, כיון שאלל החתן והכלה הכס סמוכות זל"ז שהרי הם

אוצר

ס"ק ד אות א

הפוסקים

ויש שכתבו גם דעת השו"ע והרמב"ם לכוס מעכב. צבית הילל סי' ל"ד סעיף ד', על מש"כ שם צו"ע לענין ברכת ארוסין דאם אין יין או שבר מצרך אותה צפני עומה, כתב דנראה שזו דוקא בברכת ארוסין, אבל בברכת חתנים כתב לקמן דאם אין שם יין יצרך על השכר ולא כתב דאם אין שם שר יצרך בלא כוס, וצ"ע לדינא. ונחלת לבי כאן סק"ג, כתב כן בפשיטות, ולעיל גבי ברכת ארוסין כתב דאם אין יין או שר מצרך צפני עומה, נראה מדבריו שסבר כאן דאם אין לו שר לא יצרך, דלא סגי בלא כוס, וכמ"ש הראש"ש.

ובב"ש סק"ג כתב, דמש"כ צח"מ [הג"ל] צ"ש בה"מ דאין הכוס מעכב, לא דק, כי בה"מ לא כתב זאת בברכת חתנים אלא בברכת ארוסין, ושם לכו"ע כוס אין מעכב כמ"ש הראש"ש [הג"ל], והא דמעכב יותר בברכת חתנים משום דגמרינן ז' ברכות דוקא.

ובעצי ארזים סק"ג, כתב ע"ד הב"ש הג"ל דעת בה"מ, דנחלת כתב בה"מ גם כאן גבי ברכת חתנים צפ"י דאישות דאין מעכב כ"א, אלא שכלן כתב שאין "היין" מעכב ולענין ברכת ארוסין כתב בסוף פ"ג שאין "הכוס" מעכב, [ומשמע דבברכת ארוסין אינו מעכב כוס כלל, ובברכת חתנים יין הוא דאין מעכב אבל כוס מעכב ואם אין לו יין מציא שר כ"א], וגם מלשון הרמב"ם דגבי ברכת ארוסין כתב ואם אין לו יין או שר צפני עומה וגבי ברכת חתנים לא כתב כן כו', משמע דס"ל גבי ברכת חתנים דהכוס מעכב [וכנ"ל צבית הילל ונחלת לבי כ"א], ומכיון תיתי לומר שיחלוף הרמב"ם על הגאון [הג"ל צ"ח"ש], ואי משום שהרמב"ם מסיים ונמלא מצרך ז' ברכות, דמשמע שאם אין שם יין אינו מצרך אלא שם ואינו מצריך כוס שר, י"ל דאין זה דיוק שאפשר לומר דס"ל להרמב"ם שאם מציא כוס שר ומצרך עליו שהכל נהיה בדבריו, אין לצרך שהכל ברא לבדו, דשניהם מענין אחד, ולהכי אינו מצרך אלא שם אבל לעולם ס"ל דכוס מעכב כ"א, ומש"כ הב"ש לישב תמיהת בה"מ דז' ברכות

אלא דאין "היין" מעכב אמנם בעי כוס שר, והיינו דכתב בה"ש שהה"מ לא דק. אלא שמ"מ כתב הישא ברכת, דנראה דהח"מ דק היטב, דהה"מ דקדק ממש"כ הרמב"ם ואם יהיה שם יין כו', דמשמע דאינו לעיכובא, אלא דמשום דהרמב"ם נקט כאן יין כתב איהו ג"כ יין, אמנם הכוונה דאין הכוס מעכב.

כ"א אולם בבבד יעקב סי' י"ז דק"ג א' כתב ע"ד הבית הילל הג"ל, דלפי מש"כ ביד מלאכי בכללי הרמב"ם אות ו', שדרך הרמב"ם בספר היד לפרש דבריו במקום אחד ובמקום אחר סתם דבריו וסומך על מה שכתב במקום הקודם, מתיישב הצ"ע של הבית הילל, דהשו"ע סמך כאן על מש"כ בס"ל ל"ד דאם אין שם אפילו שר מברך בלא כוס, דכן סתם הרמב"ם וכו'.

ובישא ברכה (על רי"ו) דק"ג ד', כתב ע"ד הנחלת צבי הג"ל, דלדעתו אין זה מוכרח, דהשו"ע רק העתיק לשון הרמב"ם והלא גם הרמב"ם לא כתב כאן דאם אין שם יין מברך בפני עצמו כמ"ש גבי ברכת ארוסין כו', ואפ"ה ס"ל דסגי בלא כוס וכדמשמע ממש"כ ואם יהיה שם יין כו' דאין הכוס מעכב, ומש"כ דאם יש שם שר מברך על השכר, לאו לעיכובא הוא אלא לכתחילה נכון הדבר, ובזה גם הרמב"ם מודה, אמנם אם אין שם אפילו שר מברך בלא כוס, ואי ס"ל להשו"ע כדעת הראש"ש, הו"ל לכתוב דלא סגי בלא כוס וכמ"ש הראש"ש והטור.

כ"ד וביביע אומר ח"ה סי' י' אות ו' כתב ע"ד העצי ארזים הג"ל, דאין זה מחזור, שהרי בהל' ג' כתב הרמב"ם שצריך לברך ברכת חתנים כו' והן שש ברכות ואלו הן בא"ה אמ"ה שהכל ברא לכבודו כו', ואח"כ כתב בהל' ד' דאם יהיה שם יין מביא כוס של יין כו', ולדברי העצי ארזים שהכוס מעכב עכ"פ, יוצא איפוא שבהל' ג' מיירי שצריך לחילה על השכר שהכל נהיה בדברו, ואפ"ה צריך לברך אח"כ שהכל ברא

סעיף ו', ובאגרא דבי הלולי דע"ז. וכן נראה דעת הישא ברכה והכבוד יעקב המוצאים להלן בהערה כ"ב וכ"ג.

אולם עכ"ה"ע שם סק"ג, דהראש"ש והטור כתבו דלא סגי בלא כוס. והראש"ש הוא צפ"ק דכתובות סי' ע"ז, וכתב שם, הורה רבינו נסים [גאון יו'] אם הוא מקום שאין מאיזו צו יין יקה לימוקים וישנה אותם במים ויסחוט אותם ויצרך עליהם, ואם לא מלא לימוקים מצרך על שר שהכל ולא סגי ליה אלא בכוס וברכת ארוסין מברך בלא כוס כו', אבל ברכת חתנים שהיא שבע ברכות חייב לצרך על הכוס וכו'. ובספר הישר לר"ח סי' תר"כ כתב, דאפ"ה דלא מלינו כוס בתלמוד אלא אמרין צריך שיהיה יין לנו לתפוס דרך הישר הו"ל ונהגו כוס, ור' יהודה' הנהיגו יין. ובאר"י ח"א סי' תשי"ג אות ט' קרוב לסופו, כתב בתוכ"ד, דז' ברכות דחתן וכלה תקנו על הכוס כדאיתא בירושלמי סוטה ר"פ כ"ט כ"ס י"ט. ובטור כאן וכן באגודתהם ה"ל ברכות ארוסין ונשואין, הביאו דברי רבינו נסים הג"ל. ובספר חסידים הו"ל מ"ק סי' תרכ"ד כתב, דחתן צריך כוס. וכ"מ בזוהר המוצא בסק"ה אות א'. ורי"ז נכ"כ ח"ב כתב צ"ש המפרשים, דברכת חתנים עטונה כוס, ואם לא נמלא יין, מצרך על השכר או דבר אחר שצריך עליו שהכל נהיה בדבריו. וכ"כ צ"ח לדרך מאמר ג' כלל צ' פ"א, דצ"ח צריך שיהיה לו כוס של יין ולפחות של שר. וכ"כ בספר הזכרון [לר"י הכהן] פ"א דכתובות. ובטהרות שכתב המנהגים [להר"ה טירנא] צמנא כי כל השנה אות י"ג כתב, דז' ברכות לא יצרך בלא כוס. וכ"כ בלבוש צמנא כי שצ"ס חלו"ה סעיף ל'. וכ"מ בפני יהושע קו"א המוצא צפ"ח סי' ל"ד סק"ה.

ובאר"ן צבי (ותלומדי צבי) סק"ה כתב, דצמנא סופרים איתא לדרך כוס בברכת חתנים, [וזה"ל שם צפ"ח ה"ל י"א: נהגו רבותינו לומר ברכת חתנים על הכוס כ"א], ומוצא צ"ח כאן, ולכן אם ליכא כוס צ"ע אם יש לסמוך על הרמב"ם.

יו) כ"ה בעצי ארזים סק"ג, ובישא ברכה (על רי"ו) דק"ג ד'. יח) וכ"כ בזכרון ברית לראשונים (לר' יעקב הגורן) עמוד פ"ח, לענין כוס דברכת המילה, שלא הוזכר יין בתלמוד אלא רב יהודה' ורב שירא ושאר גאונים תקנוה, כדרך ז' ברכות לכוס של חתן.

וכבר הוזכר כוס בברכת נשואין בריש מסכת כלה, היכי מברכין א"ר לוי כפ"ה ושהכל ברא וכו'. ועיין בדעת זקנים מבע"ה ויקרא י' ט', שאדם הראשון שתה יין בברכת נשואין שלו.

יט) בירושלמי שלפנינו לא נמצא שם בפ"ה כלום מזה. ושם בירושלמי פ"ח דסוטה ה"ל ה' איתא, שהיין מצריך בו כו' ומקדשין בו את הכלה. אך ברוקח סי' שני"א הביא דברי בירושלמי הג"ל לענין ברכת ארוסין, וכמובא באוצה"פ סי' ל"ד סק"א. ושם ברוקח סי' שני"ב, וכן בראב"ה ברכות סי' צ"ח, כתב דאיתא בירושלמי פ"ו דברכות, מה נשתנה יין [שנקבעה לו ברכה מיוחדת] הואיל ועסקיו מרובין ממנו לקידוש ולהבדלה ממנו לארוסין ולחופה. ובירושלמי שלפנינו ליתא שם כלל מאמר זה.

כ) גם ביד דוד (פסקי הלכות) ח"א דפ"ו ד', הביא מהמסכת סופרים הג"ל, והוסיף, דבפ"א דמסכת כלה רבתי איתא, התיבא דאיכא חמרא ליכא חמרא מאי, מקדש בשיכרני, בכפריא מאי, אמאי או אריפתא, ומוכח שסובר ג"כ דהכוס מעכב, [אלא שסיים היד דוד, דעכ"ז ג"ל העיקר כמ"ש, ומובא לעיל].

כ"א וכן הקשו על הב"ש דבהריא כתב הה"מ גם בברכת חתנים דאינו מעכב, בבני אהובה פ"י דאישות ה"ל ד', טיב קדושין סק"ב, ותפארת יעקב סק"א.

כ"ב) וכ"כ בישא ברכה (על רי"ו) דק"ג ד', דכוונת הב"ש דמש"כ הה"מ שאין היין מעכב, אין להוכיח דס"ל דאין הכוס מעכב, דלא כתב

אוצר

ס"ק ד אות א—ב

הפוסקים

בזכרונה לחופה ולא נצטלה נקראת אשתו לכל דבר, אמנם לפי דעת הרא"ש נישא, דאם יכנס אותה ציוה"כ לר"ך לצרף ז"צ כו, וציוה"כ אי אפשר כיון דצטין כוס דוקא כו.

ובשלחן העזר סי' ח' סעיף ד' בשמלה ללצי סק"צ כתב, דאין נקטין כשיטת רוב"פ דצרכת חתנים הכוס מעכב.

ובישועות יעקב צ"י הארוך סק"צ כתב, דמאחר שמהג שלנו הוא שהרב המסדר קדושין מצרף צפה"ג על היין ונותן לחתן ולכלה לשותת, ובאמת בצרכת הנהנין קו"ל דלא שייך ללכת בצרכת השני, דלא לאכול ולא ליצרך, וא"כ איך יצרף הרב המסדר וישתה איש אחר, וי"ל דחשבינן ליה בצרכת חיוצות כמו צרכת המוילת דעל אכילה מלה וצרכת היין דקידוש, וכיון שכן צאירע הדבר לפעמים שלא ימלא צנקל יין ונראה לצרף צלי כוס, לדעתו צרור הדבר דהוי כמו תרין דברים דסתרי אהדדי, ולמלא הנכון אף צשעת הדחק קצת לא יצרף צלי כוס ולא חשיב כצר קיצל על עצמו בחיוב על הכוס, וזה נכון.

ובפי' הריקאנטי צ"י בראשית עה"פ ותרא האשה ד"ה צספר הצהיר, כתב דמפני שהאשה נמשלה לגפן שנאמר אשתך כגפן פוריה, ומן הגפן יולא היין על כן תקנו צרכת נשואין על היין, והמוצא הוא אדום כזרע האשה שמזרעת אדום כענין שנאמר חכלילי עינים מיין כו' אל תרא יין כי יתאדם. והוצ"ד לר"ך יין אדום, דקונטרס עבודה שצ"ל שצספידור תפלת החדש.

ובאגרות משה א"ח ח"ד אות י' כתב, דכיון שתיקנו שיצרכו על הכוס, ודאי שצריך שיהא הכוס מלא וצכל דיני כוס של צרכת.

ובכתב צשדי חמד מערכת צרכות סי' ג' אות ז', דלא נחצר לפי שיטה זו אם לעכב החופה מפני זה, או לעשות החופה צלא צרכות, ובחינה וחסדא ח"א צהשמוט דל"ז ג' אות א' ציאר, [דכיון שדבר זה הוא פלוגתא הפוסקים, כו"ל ספק צרכות ואוליגן להקל כו], דתנשא צלא ז' צרכות וכשימלא יין או שצר יצרך, ולמד כן מדיון כשאין שם עשרה וכו' [עיין ע"ז צספ"ח אות ה' בט].

ב. ואם יש לחלק בזה בין הברכות שבשעת החופה לברכות שבשעת הסעודה. עיין בצרכת הצית שער ס"ב סעיף ו', שכתב לענין הצרכות שצשעת החופה, דאם אין צנמלא שום משקה מצרך שש צרכות צלא כוס. ולענין הצרכות שצשעת הסעודה כתב שם בצרכת הצית צשערי צינה סק"כ, דל"ע אם יצרכו כשאין לו כוס כלל, כיון דיש צזה פלוגתא הפוסקים.

וצהעוררות

כו) אולם בשלחן העזר סי' ח' סעיף ג' בשמלה ללצי סק"צ, כתב על דבריו דאין מזה ראייה כו', דהא מ"מ אפשר ליתן הכוס לתינוק כו', ושתית הכוס אינו מעכב כו', ועוד דבשו"ע [סי' ג"ה סעיף ג'] מבואר דגם בלא ברך ברכת חתנים הוי חופה גמורה, ואפילו לדידן דבעי עשרה ומעכבים הברכות, מ"מ מבואר שם דיכול לברך אחר כמה ימים כו', וע"כ צ"ל דש"ס דילן הוי ס"ל דאין מקדשין ביוה"כ מן התורה מאיזה טעם שהוא וכו'. ודעת השלחן העזר להלכה עיין בסמוך בפנים.

כת) מהחיבא וחסדא שם.

כט) ועיין בשדי חמד שם שכתב עוד, דכן יש ללמוד ממש"כ בבירך את אברהם סי' ע"א סוף אות ט"ז, דאם אירע חופה ביום שכולם מתענים אין מברכים על הכוס, ולא כתב לדחות החופה ללילה או למחר, משמע דאין לעכב הנשואין מפני הכוס.

אולם ע"ש בבירך את אברהם, שרק העתיק בזה דברי היד אהרן בהגה"ט אות י"ז, ומבואר בדבריו שכתב כן עפ"י הרמב"ם, וא"כ אפשר דזה רק לשיטתו דאין הכוס מעכב, משא"כ לשיטת הסוברים דכוס מעכב. ועיין עוד באבן פנה ובמשיב הלכה באות שאח"ז.

צרכות גמירי, לא ידעתי מאין הוליא כן כו', אלא י"ל הטעם, משום דצרכת חתנים עיקרה לשם שמחת חתן וכלה לכן תקנום על הכוס, וצ"ל דצ"ל איך אומרים שירה אלא על היין כו), וצמקום שאין יין הוי שצר חמר מדינה.

ובנחלת שבעה סי' י"ב מהודשים סעיף ה' אות צ', כתב ג"כ דהא דצרכת נשואין לא סגי צלא כוס, י"ל הטעם משום שאם אין מצרכין על כוס לא תמלא שבע צרכות, ואין צעין שבע צרכות תחת החופה ודוקא שבע צרכות ולא סגי צשש, דהא חיתא צטור א"ח"ה סי' חע"א צשס הירושלמי כל האוכל מלה צש"פ כאילו צעל ארוסתו צצית חמיו, ומפרש הטעם צהגרות מהר"ע [צס] המנהגים, ועיין כע"ז צפרשה שם], משום דגם מלה לר"ך ז' צרכות קודם אכילה, וממילא נשמע דצרכת חתנים לר"ך ז' צרכות.

ובאבני משפט סק"צ כתב, דפשוט צענינו עפ"י דברי רש"י בצחצות ח' א' דמן הדיון הוי לר"ך לפזר הצרכות ולצרך שהכל צרא לצדדו תיכף צשעת אסיפה, רק כיון דיש כוס לר"ך לסדרן על הכוס, א"כ כיון דחזין שש צרכות כסדר, ע"כ לר"ך כוס דוקא וכו'. ובזכרון יהודה (להר"י גרינוולד) א"ח"ה ח"א סי' פ"ז, כתב צשס הר"ש ה"ר ישראל אברהם אלער לנדה אצ"ד עדעלין [צעל שו"ת בית ישראל], שכתב ע"ד ה"ש ה"ל, דכן משמעות לשון רש"י שם בצחצות ח' א'. וכתב הזכרון יהודה, דנראה כוונתו מוכתב שם רש"י: הואיל ויש כוס. [ועי' צספר האורה לרש"י ח"צ סי' י' המוצא צספניי אות צ', שכתב להדיא צחוכ"ד, דנשואין תקינו ז' צרכות וצלא צפה"ג איך אלא שש כו].

ובערוך השלחן סעיף ז' כתב, דלדינא קו"ל דכוס מעכב כמ"ש העור כו', ונראה מדברי רבותינו דכשם שצא לנו צקבלה ממשה רבינו שצריכין לשמוח צבעת ימי המשחה כדאיתא צירושלמי פ"א דצחצות, כמו כן צזה לנו הקבלה על ז' צרכות.

ובבני אהובה פ"י דאישות ה"ל ד' כתב, דנ"ל סעד לדברי הרא"ש שמתריך כוס דוקא, מהא דהקשה הסמ"ק אהא דאמרין ציומא י"ג א' דל"י יהודה כהן גדול כונס ומגרש על חנאי, למא לא יקח אשה ציוה"כ כשתמות אשתו כמ"ש הירושלמי, והרמ"א צהשורה דחק טעמו דמה דאמרין צגמרא דכונס היינו שיצטול אותה וזה אי אפשר ציוה"כ, וזה דוחק גדול דסתם כונס משמע חופה, ולא מלינו צשום מקום שיהי כהן גדול מוצר שלא ליקח אשה רק צצעילה, וכלל כל קושיית הגמרא הוי משום דחצי ציתו זו אשתו וגם

לכבודו, [וכן בדיון, שברכת שהג"ב היא ברכת הנהנין על השכר, ואילו ברכת שהב"ל היא על אסיפת העם כמ"ש רש"י בכתובות ח', וא"כ ב' ברכות אלו הם ענינים נפרדים ולא קרב זה אל זה], ומעתה הרי לצולם הם שבע ברכות, וא"כ מה זה שסיים הרמב"ם בהל' ד' ונמצא מצרך שבע ברכות, אלא ודאי דס"ל להרמב"ם שאין הכוס מעכב כלל, וגם מדברי הרא"ש והטור בשם רבינו גסים מוכח להדיא שגם אם מצרך על השכר משלים עליו שש ברכות לרבות שהב"ל, וכן הוא בשו"ע בסעיף א', אלמא שאין ברכת שהג"ב פוטרת ברכת שהב"ל, ודלא כהעצי ארזים. אלא שמ"מ כתב שגראה מדברי השו"ע שפוסק כהרא"ש והטור ודלא כהרמב"ם וה"ה כו', וכמ"ש בבית הלל המובא בפנים.

כה) ובזכרון יהודה (להר"י גרינוולד) א"ח"ה ח"א סי' פ"ז, הביא כן מהב"י יו"ד סי' רס"ה לענין מילה שמברכים ברכת אשר קידש על הכוס, דבמרדכי יומא מבואר הטעם משום דאמרין בברכות ל"ה א' שאין אומרים שירה אלא על היין.

כו) וביביע אומר ח"ה סי' י' אות ו' כתב, דבווה"ק פ' תרומה דקס"ט רע"ב הוזכר להדיא שצריך לברך על כוס יין כדי שיהיו שבע ברכות, וצ"ק עוד לפי מהר"ם ריקאנטי המובא להלן בפנים.

אוצר

ס"ק ד אות ב—ה

הפוסקים

הרציעי אות ס"ג כתב, דנפ"ז יו"ד סי' רס"ה סק"י חילק לענין שתיית מלא לוגמיו בין היכא דלריך כוס מדברי הגמרא או לא, ועפ"י הורתי לחלק בין ברכת ארוסין דאין לריך מלא לוגמיו לברכת נשואין דלריך מלא לוגמיו, והטעם ק"ל כו', ומדברי העיטור משמע דבכל כוס שהוצרך בגמרא אין לריך מלא לוגמיו רק בקידוש דוקא, וכן משמע קצת ברש"י המובא בב"י שם. ובזכרון יהודה (להר"י גרינוולד) ארו"ח ח"א סוס"י פ"ז כתב, דאין נוהגין לשתות מכוס ברכת חתנים שמזכרים תחת החופה שיעור מלא לוגמיו, וע"כ מטעם שכתב הרש"י [הג"ל] דדוקא במקדש צ"ל שיעור מלא לוגמיו אבל גבי שאר ברכות לא, ומשמע דאפילו בדברים הארוכים כוס מ"מ לא צ"ל מלא לוגמיו. וכ"כ בברכת הבית שער ס"ב סעיף ז', דאין לריך לשתות רוב רביעית, כמ"ס הב"י ביו"ד סי' רס"ה ובנ"י שם, דמקום שאין לריך כוס מדינא [דגמרא] אין לריך לשתות מלא לוגמיו. ועיין בערוך השלחן ושלחן העזר המוצאים בליל הקידוש, דהמנהג שהמזכר אינו שותה כלל ורק החתן והכלה עומעין מעט וא.

ז. ובכוס ברכת חתנים שאחר הסעודה כשצרכו ברהמ"ז וברכת חתנים על שני כוסות. כתב צמזעים וזמנים ח"ג סי' רמ"ו עמוד קי"ג, שלא נהצר לו בכל שבע ברכות שלפניו שני כוסות דברהמ"ז וצ"ח, אם לריך לשתות מלא לוגמיו דוקא מכל כוס וכו', או מכוס ברהמ"ז דמצדק עלה צפה"ג [כמבואר בשו"ע סעיף ט'] שותין כשיעור ומכוס אחר עומע וכו', דהגם דלדינא קי"ל בכוס של ברכה שלריך לשתות שיעור מלא לוגמיו, נראה דהיינו במקום שמצדק עלה צפה"ג דלא הוי צחור שירה על היין, וא"כ לריך הנאה חשובה מהיין דהיינו שיעור כמלא לוגמיו, אבל כשמצדק צפה"ג על כוס אחר אין ראיה שלריך גם לטעום מכוס שצריך עליו השם ברכות, ועכ"פ נראה דיש להקל שאין צ"ל שיעור מלא לוגמיו, דבלא"ה אינו מוסכם בכוס של ברכה אפילו במצדק עליו צפה"ג כו', וכה"ג ודאי יש להקל, וכמדומני שכן המנהג שלא לרקדק לעטום כשיעור מכל כוס וכו' וכו'. ובזכור לאברהם (להר"א חלקטני) ארו"ח אות ז' ערך מוליד, כתב להדיא צחוס"י, דהמצדק צ"ח אינו שותה כשיעור כו' רק המצדק ברהמ"ז. [ועיין בלשון המחזור ויטרי סי' תל"ז (עמוד תר"צ), שכתב: ועומע המצדק ומערה ממנו לכוס החתן. וכ"כ לשון הערוך השלחן סעיף י"ח: המצדק שותה רוב כוס ומערב שני הכוסות. ומשמע לכאורה דהמצדק אינו שותה כלל רק מכוס ברהמ"ז.] ובחופת חתנים סי' ט' אות כ"א כתב, דמערב יין ב' הכוסות זה בזה וישתה המצדק או אחד מהמסובין רביעית שלם. ועיין להלן סק"ג אות ז' ש"כ ע"פ, דהמצדק שותה רק אחר שיעורו ב' הכוסות.

ח. במקום שקשה להשיג יין כשר אם מותר לומר הברכות על כוס של סתם יינם. בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' קמ"ג, נשאל ממקום שהקבל פרוץ בשתיית סתם יינם וקשה למנוח שם יין כשר, אם מותר לריך ברכת ארוסין ונשואין על סתם יינם, כי בלא"ה אין שותין ממנו רק החתן והכלה והם שותים בלא"ה סתם יינם, והשיב שדעתו צ"ל לאסור מאחר שנפסק בשו"ע ארו"ח סי' קל"ז דאסור לריך על איסור אפילו איסור דרבנן, ומה שמוצא שם בצאה"ט שם צ"ח ע"כ דעל סתם יינם מותר לכו"ע לריך אין בדבריו ממש, דמהיכא תיתי יהיה סתם יינן קל יותר משאר איסור דרבנן

סי' זה [בד"ה כתב הכלבן] בשם הרשב"א, דגבי מקדש בעינו מלא לוגמיו וגבי שאר ברכות לא בעינו מלא לוגמיו עכ"ל, וקשה דהא איתא בארו"ח סי' ק"צ דכל דבר שצריך כוס צריך לשתות מלא לוגמיו, וי"ל דהיינו מה שצריך כוס מדברי הגמרא, משא"כ כאן שאינו מצד שאין אומרים שירה אלא על היין, ועל כיוצא בזה אמר הרשב"א. [וכוס דברכת חתנים ג"כ אינו מדברי הגמרא, עיין ע"ז באות א'].

ובהתעוררות תשובה ח"ב סי' ק"ג כתב, דגם להרמב"ם דס"ל דכוס אינו מעכב י"ל דזה דוקא בברכות שחופה שחופה כו', אבל בסעודה שמזכרים ז' ברכות משום שמחה ויחירה, כיון שאין שמחה אלא ביין וכיון שאין להם יין ליכא שמחה ואין יכולים לריך כו', [ע"ש שהאריך בזה] וכתב עוד, דאולי י"ל דבזה גם הרמב"ם מודה להר"ש דלא יצרכו בלא כוס, דבשלמא בשעת החופה דא"ה בלא"ה משום דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה אין הכוס מעכב דיעבד, אבל ב' ימי המשחה שאז אין הברכות מעכבות גם הרמב"ם מודה, וי"ע.

אולם באופן סינה (דרישת ארי) סק"א, כתב לאידך גיסא, דהא דכתבו הר"ש והעור דלא סגי בלא כוס, היינו דמדחינן הנשואין בשביל הכוס, אבל הברכות לא מדחינן בשביל הכוס היכא דכבר חל עליו חיוב הברכות, כגון בברהמ"ז שלאחר הסעודה מזכירין אף אם אין לו כוס.

ובמשיב הלכה ח"א סי' של"ו, כתב כן בסעודה חתן שנשפכו הכוסות בשעת ברהמ"ז ואין יכול להשיג אחרים, דמזכרים ה' ברכות אף בלא כוס. וביאר שם בדברי חפ"ן, דנחיימ וצ"ש נחלקו אם הכוס מעכב, מיהו נראה דכל זה לתחילה ובאפשר להשיג כוס רק דהוא עירחא, אבל כה"ג דנ"ד גם הצ"ש מודה דיכול לריך ולגמור הז"צ בלא כוס.

ג. ובשמברכים בסעודה רק ברכת אשר ברא, אי לריך ג"כ כוס, עיין בסק"ד.

ד. וכשהנשואין הן ביום צום. כתב בויקרא אברהם (להר"א חלקטני) סי' ט"ו, דבמילה ציום חטנית י"א דמטעימין הכוס לתיווך וי"א דמזכירין בלא כוס, ומילה וחופה שוין בזה דבשניהם לא נזכר בהם כוס בגמרא. וכן מבואר ביד אהרן כאן הגה"ע אות י"ו, דיש ללמוד דין חופה צחטנית מדין מילה צחטנית. ועיין ע"ז בשו"ע ארו"ח סי' תק"ג תקנ"ט תרכ"א ויו"ד סי' רס"ה.

ה. מי צריך לשתות הכוס. עיין בצאה"ט סי' ל"ד סק"ג אות ז', מה שדנו בזה הפוסקים המוצאים שם לענין ברכת ארוסין, ומהם שהזכירו להדיא גם ברכת נשואין ז'. ובערוך השלחן כאן סעיף ח' כתב, דהמנהג אללנו שאין המצדק שותה אלא החתן והכלה עומעין מעט. וכ"כ בשלחן העזר סי' ה' סעיף ג' בשמלה לנבי סק"א. ובעל קצור שו"ע כתב בסידור אורח החפלות סדר ברכות ארוסין ונשואין אות ו', דהחתן והכלה יכוונו ללאת בברכה צפה"ג כו' ונותנים להם לשתות.

גם בברכת הבית שער ס"ב סעיף ו' כתב, דאחר הברכות נותן הכוס לחתן והכלה לשתות והם ישתו בלא ברכה על סמך ברכת המצדק, והוסף, דאם הפסיקו [בין ברכה לשתיה] יצרכו צפה"ג, ואם הפסיק המצדק ולא הם אין לריך לחזור ולריך (כיון דאינו מצדק בשביל עצמו רק להוליד החתן והחתן לא הפסיק. מדבריו שם בסק"ה).

ו. אם צריך לשתות מהכוס כשיעור או דסגי במעימה בעלמא. עיין בצאה"ט סי' ל"ד סק"ג אות ג', מה שדנו שם הפוסקים לענין כוס דברכת ארוסין, ומהם שהזכירו להדיא גם כוס דברכת נשואין. ובשער החדש (על העיטור) הל' מילה חלק

ל. ובאוצר הגאונים כתובות סי' פ"ח, הובא ממר רב שלום גאון, דאחר ה' ברכות טועם המברך מן הכוס שבידו וגותן הכוס לחתן ושותה ואח"כ גותן לכלה ושותה.

לא) וי"ל הט"ו הג"ל בשער החדש, על דברי הרמ"א שם: משמע דאין צריך כאן כדי שיעור כוס של ברכה דהיינו מלא לוגמיו, וכ"כ בב"י

באר הגולה

ג טור בשם רבינו נסים
הביאו אביו הרמ"ם בפסקיו
שם

(ג) ומברך על (ב) היין תחלה ומסדר את כולם על הכוס ונמצא [ד] מברך
שבע ברכות ואם אין יין מצוי מברך (ג) [ה] (ד) על השכר :

יש

ביאור הגר"א
[ד] מברך כו' עתה
דברכות מ"א ב' ד"ה
א"ה כו' :
[ה] על השכר. כמ"ש בפ' ע"פ :

באר היטב

(ב) היין. ומקדימין ברכת כפה"ג ואח"כ ששה ברכות. אבל בזכרת
המוזן מזכרין ששה ברכות ואח"כ כפה"ג. בה"י :
(ג) על השכר. ואם אין שכר מצוי יצרך בלא כוס כך משמע מרמז"ס
פ"י מה"א. אבל הרמ"ם והטור כתבו דלא סגי בלא כוס. ונהגין
לקרות הכתובה בין ברכת אירוסין לברכת נשואין כדי להפסיק קצת משום
ברכת היין שמזכרין עוד פעם אחרת על כוס של נשואין. מהר"ם מ"נ
וכ"כ הרמ"ם סימן זה פ"ט. ובקושטאנסינא נהגין לקרות הכתובה קודם
ברכת אירוסין ומפסיקין בקדושין בין ברכת אירוסין ונשואין. כנה"ג. אם
ברכת אירוסין הרמ"ם ח"א ס"י ד'. ומדברי ריב"ש ס"י פ"ב נראה דא"צ
לחזור ולברך ברכת חתנים :

פתחי תשובה

(א) ומברך על היין. ענה"ט מ"ט ומקדימין כו' אבל כנה"ג כו' עכ"ל סק"כ
העטם בזה גם בספר המקנה נק"ל כתב טעם לזה ועיין בסידור הגאון מליסא
ג"כ טעם לזה :
(ד) על השכר. ענה"ט מ"ט שם ב"ח כו' הרמ"ם ח"א ס"י ד'. דברי
הרמ"ם אלו הובא בנה"א בל"ח ס"י ר"ו סק"ג. ומ"ש ומדברי ריב"ש נראה
דא"צ לחזור ולברך ב"ח. הרה"ט דריב"ש שם יראה דא"צ לברך אף ברכת אירוסין
וכן העתיק הכנה"ג משמו ע"ש :

ב"ח ברכת חתנים קודם ברכת אירוסין חוזר ומברך ברכת חתנים אחר
לחזור ולברך ברכת חתנים :

הפוסקים

ס"ק ד אות ח — ס"ק ו אות ב

אוצר

הרמב"ם והטור, ושכ"מ בהגמ"י [הנ"ל]. וכן הקשה על הד"מ,
בס' ירך יעקב או"ח ס"י מ"ו, דהראב"ה לא חייבי מזה כלל, וכמ"ש
בחינה וחסדא.

ומעם הדבר בזכרת היין קודם, כתב בהמקנה ק"א כאן, ואין לו
צפ"ת סק"ב, כיון דהוי תדיר. וכ"כ בערוך השלחן סעיף ב',
דהעטם משום בזכרת הכוס תדירא ותדיר קודם. וכבר כתוב כן
במרדכי פ"י דפסחים (דל"ז א' ב' ווילנא) בשם רבינו נסים גאון.
ובסידור דרך החיים, ונרמז ג"כ שם צפ"ת, כתב, דכיון דלהרבה
פוסקים נתקנו ה' ברכות על הכוס [עיין ע"ז צ"ח ד' אות א'],
ראוי לברך כפה"ג תחילה, [וכיון שהמזכר אינו טועם רק נותן
לאחר לטעום, והטעמים אינם אומרים בזכרות, ליכא הפסק בין
ברכה לטעומה (ב)]. ובזכרת הבית שער ס"ב סק"כ כתב, דה"צ
[בלא"ה] לא הוי הפסק, כיון דהכוס בא צעזעלס כמו בקידוש,
כמ"ש צ"י או"ח ס"י רס"ה.

ב. וכשטעם ולא ב"ח תחילה על היין. כתב בצירך את
אברהם ס"י ע"א אות ס"ו, דאם טעה והתחיל תחת
החופה צ"ח לפני שאמר כפה"ג, דפשיטא דאינו חוזר, שז"ל [ר"ל
דיעבד] סמכין הראב"ה [הנ"ל]. ובתפארת לצי (להר"ם)
קארנמטל) ח"ב ס"י מ"ט אות י"ד עמוד קל"א, נשאל צמי שטעה
והתחיל שהכל ברא לבדודו ולא אמר תחילה כפה"ג, אם ימתיק עד
אחר ה"צ ויאמר אח"כ כפה"ג, כמו בסעודה אחר כרה"מ שאומר
כפה"ג אח"כ, והשיב בזכרת כפה"ג שייך קודם ברכת נשואין כי
הוא תדיר, ואימתי שמכר יאמר בזכרה.

ו. מברך על השכר. א. אם דין זה הוא אליבא דכו"ע.
דין זה הוא מהטור וכמ"ל צב"ה"ג. וכתב צ"ח כאן,
דגם דעת הרמב"ם היא כך, דכן כתב גבי ברכת אירוסין בסופ"ג
דאישות [דמזכרים על כוס של יין או של שכר], ולכן סתם דבריו
צפ"י גבי ברכת נשואין, דכ"ש הוא, דטעמי צמי כוס בנשואין
מבאירוסין [וכמבואר בסק"ד אות א']. ועיין בנכדו יעקב ס"י י"ז
דע"ג א', שכתב דלו נראה שדעת הרמב"ם דנשואין הוא יין דוקא
ולא שכר, ולא סמך עמש"כ בל"א אירוסין, דהיין הוא לסימנא טבא
כו' וגם ישמח לצד כו', משא"כ בשכר וכו'.

ב. וכשגם שכר אינו מצוי אם מברך על שאר משקה. כתב
בשלחן העזר ס"י ח' סעיף ג' בשמלה לצי סק"ב,
דצ"ח יין ושכר מצוי, שרי גם בשאר משקה שהוא חמר מדונה,
ודייק כן מדברי הגתיות השלום נח"צ י"ט סעיף א', ואין לשדי חמד
מערכת

(ב) מדבריו לעיל מינה.

דרבנן אדרבה יש ציון נסך חומרא דהוא אצחרייהו דע"ז כו', וח"ו
לברך ברכת אירוסין ונשואין והבדלה וזכרה"מ על כוס של סתם יינם
על סמך שיטתו אחרים, מלכד דא"כא א"כאורא דלפני עור, עוד הוי
ברכה לבטלה לדעת השו"ע שם, ואני מסופק שאפשר דאף ידי מלוא
הבדלה וברכת אירוסין ונשואין לא ילא משום דהוי מלוא הבאה
צעזירה, דפשיטא דאף באיסור דרבנן הוי מלוא הבאה צעזירה כו',
אלא שדבר זה אינו מחליט עדיין אם דיעבד לריך לחזור ולברך כו',
ומהוי"ב להביא יין כשר, ואם אי אפשר בשום אופן אזי יעשה ברכת
אירוסין ונשואין והבדלה על כוס שכר וכדומה ויצרך עליהם שהכל
צמקום כפה"ג, ותחילה לברך על סתם יינם.

ה. ומברך על היין תחילה. א. טעם הדבר ואם יש
חולקים ע"ז. לשון השו"ע בזה הוא מדברי הרמב"ם
צפ"י דאישות, ומוציא בעור כאן. וכ"כ בתשובות הגאונים (מהדורת
אסף) ס"י מ', סמ"ג עשין מ"ח, פסקי הרי"ף, והוצא גם בשלה"ג
כאן, רי"ז נכ"ב ח"ב, אצחרייהו בל"א ונשואין, ארחות חיים
ח"ב בל"א קדושין ס"י כ"א, ועץ חיים (להר"י חזן מלונדון) סוף
בל"א קדושין. וכבר מפורש כן ברש"י מסכת כלה רבתי, כימי מזכרין
א"ר לוי כפה"ג ושהכל ברא וכו'. וכן הוא בהלכות פסוקות ס"י י"ג.
וכן איתא בזוהר תרומה קס"ט א', ברכה קדמאה דכלה כפה"ג.

ועיין צ"ח אות צ' שכתב, דכן המנהג בזכרת אירוסין ובזכרת
נשואין שמזכרים תחת החופה, ודלא כהראב"ה שכתב
במרדכי פ"ק דכתובות דצ"ח וצ"ח מזכרין על הגפן באחרונה.
וכתב צע"ז ארזים סק"ד, דלשון המרדכי שם [ס"י קל"ב] הוא,
וברכה על הגפן מזכר על שניהם לאחרונה כ"ז לראב"ה, ובה"ט שם
במרדכי מס"ס דהוי הפסק, וכנראה שהרמ"א מפרש לה אצרכה
ראשונה של היין דס"ל לראב"ה שמזכרין אותה אחר ברכות אירוסין
ונשואין, ולזה קאמר דהוי הפסק, פ"י שאם יצרך כפה"ג תחילה
יהיו הברכות הפסק בין ברכת היין לשניה, ולא נראה פ"י זה, דא"כ
מ"ש מזכרות קידוש והבדלה וכן כל הברכות שתקנו לסדר על היין
כולם מזכר אחר ברכת היין, וז"ל כרה"מ שמזכרים על היין אח"כ
מעטם שכתב הרמ"ם צפ"י דפסחים ס"י י', אלא נראה דקאי
[הראב"ה] על ברכה אחרונה שעל היין דעל שניהם היינו כוס של
ברכת אירוסין ושל ברכת נשואין לריך לברך ברכה אחרונה ואין ברכה
אחת פוערתן, כיון שמפסיק ביניהם כמו שאומר מקודם לכן לריך
לברך ברכה אחרונה צפ"י ע"ל, שז' מלאתי בהגמ"י פ"י דאישות
אות ג' דלהדיא מפרש לה על ברכה אחרונה וכנ"ל.

וב"כ בחינה וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"י עור א', דלפי
דברי המרדכי שלפנינו לא משמע דפליג הראב"ה ע"ד

ביאור הגר"א

[ו] ומברך ברכת כו.
כמ"ש בתוספתא וירוש'
פרק בתרא דברכות
וכמ"ש בא"ח סי' ח'
וכמש"ל ס"ג :

ב י"ש לאדם לישא נשים רבות כאחת ביום אחד [ו] ומברך ברכת חתנים
לכלם כאחת [ו] אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה
אם בתולה שבעת ימים ואם בעולה שלשה ימים

ואין

[ז] אבל לשמחה כו. כמש"ו ואין כו' ומסיים הרמב"ם שנאמר מלא שבע ועתה דמ"ק ח' ב' ד"ה לפי כו' ובירושלמי כו' :

אוצר

ס"ק ו אות ב — ס"ק ט

הפוסקים

מערכת ברכות סי' ג' אות ח' [שהציה מהחינה וחסדה ח"ה
בשמימות דל"ז ג' אות ז', שנחשק בדליכה שבה הם מצרכים על
שאר משקה המשכר, וכתב] שלא מלא הדבר מצואר בספרים אבל
הסברה נותנת כן. ועיין בר"י נכ"צ ח"צ שכתב, דאם לא נמלא יין
מצרך על השכר או דבר אחר שיצרך עליו שהכל, כך כתבו המפרשים.

ג. וכשאין שום משקה אם אפשר לסדרם על הפת. עיין
באו"ה"פ סי' ל"ד סק"ד אות א'.

ד. ע"ד מנהג לקחת גם הדם לברכת חתנים. כתב הרמב"ם
פ"י דלישות הל' ד' והוצא צעור כאן, דיש מקומות שנהגו
להביא הדם עם היין ומצרך על הדם אחר היין ואח"כ מצרך שם
הצרכות. ובמעשה רב על הרמב"ם שם כתב, דהכי הו"ה בשבת ק"י
ע"א דלימטי אסא לצי היולא, ובסוף סועה נראה שהיו עושין
עטרות חתן מן הדם.

ובארחות חיים ח"ב הל' קדושין עמוד ס"ו כתב, דברכת חתנים
הם שבע ברכות עם ברכת היין, ושמענו שם הגאונים
שהיו מצרכין ברכת חתנים לעולם על הדם, ולא בלחם הם שבעה.
וכ"כ בכלבו סי' ע"ה.

וכתב צערוך השלחן סעיף ח', דהמנהג להביא הדם אינו חללו,
ואפשר שכוונה עושים כן, כי היכי דליהוי ברכת נשואין
ז' ברכות לא פחות ולא יותר.

סעיף ב. ז. לישא נשים רבות כאחת. ענא"ג דכ"ה
לשון הרמב"ם צפ"י דלישות הל' י"ג, [והוצא צעור],
ושהב"מ כתב דיש לו סמך בפ"ק דמו"ק. וכתב בבית מאיר כאן.
דחנן התם צדק ח' ז', אין נושאין נשים צמועד, דמשמע ה' בחול
שפיר דמי ואפילו נשים רבות כאחת, ומפני ש"ל [דכוונת התנה
על] נשים דעלמא, לכן כתב הב"מ דיש לו סמך ולא ראייה.

ובהמקנה קו"א כאן כתב, דלכאורה קשה דהתם משמע איפכא,
דהא אמר שם הטעם דאין נושאין נשים צמועד מפני
שאין מערבין שמחה בשמחה, משמע דאסור לישא צמועד אף אם
יראה לעשות שבעת ימי המשחה אחר הצוועד כו', וכ"כ הרמב"ם
כאן הל' י"ד דאין נושאין נשים צמועד כמו שצארו לפי שאין מערבין
שמחה בשמחה שנאמר מלא שבע זאת, משמע שלא ניתנה לו רחל
עד אחר שהשלים שבע זאת ולא נשאה מיד לעשות שבעת ימי
משחה אחר שבע זאת ז', וכן יש לדקדק בכתובות ד' ז' מאי אונס
אמר רבא דאמרי שר צבא צא לעיר כו', ועקרו תקנת חכמים שהנשא
צוים רביעי ולא אמרו שתכנס צוים רביעי ויעשה סעודה אחר שהלך
שר צבא, משמע דאין להפסיק בין החופה לשבעת ימי משחה כו',
והר"ש כתב בכתובות סי' ו' דאין להפסיק באצילות בין חופה
לבין שבעת ימי המשחה, א"כ מני"ל לרמב"ם להחיר מתחילה להפסיק
בין החופה לבין ז' ימי המשחה של כל אחת, ואין להביא ראיה
ממנהיגין דכתובות ל"ג ז' היו יולאות [הכתובות] כולם צוים אחד
כו', דמשמע שנשא כולם צוים אחד כו', ש"ל דמיירי צעור ונשא
צוים אחד אבל להתחילה אין לעשות כן כו', ואפשר לפרש גם לשון

באר הגולה

ד' ג' הרמב"ם בפרק המזכר
וכתב ה"ה דבר ברור הוא
ויש לו סמך בפ"ק דמו"ק
וכו' ומיעקב אבינו

הרמב"ם כן, דהא דכתב יש לו לאדם לישא היינו דמלך הנשואין
אין צו איסור, אלא כיון שצריך לשמוח עם כל אחת ואחת דאין
מערבין כו' על כן אין לעשות צוים אחד, ונפק"מ אם מחלה שמחה
דמהני צוה מחילה כמ"ש הרמ"א בסי' ס"ד כו', (ואף שכתבנו שם
דצבטולה לא מהני מחילה מטעם איסורא דידיה, מ"מ יכול לעשות
כמה נשואין צוים אחד וכגון שבעת ימי אחת ז' ימים לצרכה וימי
חתונתה כו'), עוד היה נראה לומר דכוונת הרמב"ם שיעשה לכל
אחת סעודה בפני עצמה בלחוד יום דעיקר שמחה הוי סעודה
קמייתא ואח"כ אין קפידא וכו'. גם בתפארת יעקב סק"ז הקשה
בעין הנ"ל, ונשאר צ"ע.

אולם עיין צעיר קדושין סק"ג מה שהצריך להרץ קושיות המקנה
הנ"ל ובחינוך בית ילחם סי' כ"ב, כתב להרץ הקושיות
מיעקב, וכן מהא דאין נושאין נשים צמועד, דנשלמה אם נשא נשים
רבות בבת אחת ולא הקדים אחת לחברתה, ראוי לשמוח עם כל
אחת ואחת צוה אחר זה, אבל ציעקב דכבר התחיל בשמחה ימי
המשחה של הראשונה, שוב לא יתחיל בנשואין של האחרת אף דרואה
לקיים ז' ימי משחה אחרי כלות שמחה של הראשונה, ולכן צמועד
אסור לישא אשה אף שרואה לקיים ז' ימי המשחה אחר ימי הצוועד
וכו'. ועי"ש מש"כ צוה ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ד' הגה
ז', ובצנני משפט סק"ג. ושם ציד דוד עמוד ל"ו עור ז' כתב, שלא ידע
מקור דינו של הרמב"ם, אבל ברור שהיה לו איזה מקור לזה כלשונו.

ובקריית מלך על הרמב"ם כאן, ל"ן המקור לדון זה, צ"כ קמ"ה
ז' [לענין החזרת שושבינות, כעשה עמו באחת ובקש]
לעשות עמו בשמים, לפי פ"י ר"ג שם [דהיינו שנשא אשה אחת
ובקש שיפרע לו כשהוא נושא שנים כאחת].

וכבר כתב צערוך השלחן סוף סעיף ע"ו, דעכשו לא שייך דין זה,
כי אין נושאין שתי נשים.

ח. ומברך ברכת חתנים לכולן כאחת. כתב צע"י ארזים
סק"ה, דנראה שהרמב"ם למד כן מן התוספתא [פ"ו
דברכות הל' כ'], שהביא הרא"ש צידן המוצא בסעיף שאל"ה, דהנהיג
שם עשרה שעשו מזה אחת אחד מצרך לכולם, ויחד שעשה עשרה
מזה מצרך על כל מזה ומזה, עשה מזה אחת כל היום אינו
מצרך אלא אחת, עכ"ל, ונראה נשים רבות נמי כולן מזה אחת
ניגוח, לכן מצרך ברכת אחת לכולן. גם בצבגרי"א סק"ו ל"ן צוה
להתוספתא. והבוסף עוד, וכמ"ש בל"ה סי' ח' [סעיף י"ב, דאם
לכש בלא הפסק כמה בגדים של ארבע כנפות לא יצרך אלא ברכת
אחת]. ול"ן עוד לירושלמי פ' בתרא דברכות, [ומצואר בדבריו שם
בל"ה סי' ח' סק"ז, דהכוונה לירושלמי פ"ט דברכות הל' ז'
ברעמים הבאים באחת, דדיו בברכה אחת בכל היום]. ועיין מש"כ
צוה ביטביל עבדי ח"ה לוי"ה סי' כ' אות כ"ג.

ט. צריך לשמוח עם כל אחת. כתב צנחורא דיעקב כאן,
דהכוונה שצריך לשמוח עם כל אחת באח"כ צבצעות
מתחלפות, ואף שתמשך שמחה האחרונות יותר משבעת ימים מזמן
חופתן לא חיישינן לה. וכבר מצואר כן בפרישה אות ו', ובצ"ב
קדושין סק"ד, ובתפארת יעקב סק"ה. וכ"כ בחינוך בית ילחם סי'
כ"ב, דעושה לכל אחת ואחת שבעת ימי המשחה באח"כ. ובצ"ב
מאיר

באר הגולה

הואין מערבין שמחה בשמחה: כגה ואין לעשות חופת צ' אחיות ביחד (סמ"ק)

שם ספר חסידים)

ה שם ב"ק דף ח' ע"ב
מימלא דרב יודקא אמר
שמואל וכו' וכמוהו כתוב

דבירושלמי דריש לה מדכתיב מלא שבע זמתי וגו'

וי"א

אוצר

ס"ק ט - ס"ק יא אות ב

הפוסקים

ב. אם מותר לישא אשה שניה בתוך שבועת ימי המשתה של הראשונה. עכ"ל"ג כ"א, ודברי המנהג שצ"ק ודחינוך בית ילחק שם, שמבואר דבדבריהם שאין לישא, וכמו שזכרנו אלל יעקב שאמר מלא שבע זמתי. חולס דבדבריהם שאין לישא, כ"א, דמח שאמר לכן ליעקב מלא שבע זמתי אין קפידא דוקא ז' עס לאח ואח"כ עם רחל, דהיה יכול לכוון את רחל לחופה ביום שלאחריו ושאר ששת ימי משתה היה יכול לשמח שניהם ביחד, כיון דבשאר ימי המשתה ל"ש עוד מערב שמחה בשמחה, כמבואר במ"ק שם דמח"ט מותר לישא צעיר הרגל דעיקר השמחה חד יומא.

יא. ואין לעשות חופות ב' אחיות ביחד. א. מקור הדין לויין בפנים סמ"ק שם ספר חסידים והוא בהגות ר"פ בסמ"ק מזה ק"ל, והוצא לשנוי להלן אות ו', וע"ש דיש גירסאות שונות בלשוננו. וכ"כ בנאות ריה"ח סי' ל"ה (ד), לא יעשה נשואין לשני ילדים יחד (ד) כי לא ילדו (ז). ובמדרש מ"ק סי' תתמ"ג, כתב דבא דאמרין שם אין מערבין שמחה בשמחה, דמשו"מ נהגו הראשונים שלא לעשות נשואין שתי נשות ביחד כו'. וכ"כ באגודה מ"ק סי' ו' ובחדושי אגודה שם בסוף שו"ת מהר"י ווייל, ובשלה"ג פ"ק דמ"ק. והוצאו בקצרה דברי הגהה סמ"ק והמדרש ה"ל, צ"ל כ"א, וכן הוצאו דברי הגהה סמ"ק ה"ל, בהגות שם בספר המנהגים (להר"א טירנא) במהג"ה כל השנה אות י"ד, לבוש במנהגים שם בסוף חלו"ח סעיף ל"א, צ"ח חו"ח רס"י תקמ"ו, ע"ז, בלח"ט, משנה ברורה שם סק"א, קולור ש"ע סי' קמ"ה סעיף כ"ז, לצ חיים ח"צ חו"ח סי' כ"ז, וערוך השולחן כ"א סעיף ע"ז.

ובשם משמיען (להר"ש פולק) חו"ח סוס"י כ"א כתב, דבמדרש רות איתא שבעה זמתי ה"ל משיא כל נשותיו ביום אחד, אך בלח"ט מתו כולם בחייו וי"ל שיהיה מהאי טעמא, ואפשר שמה גופא הו"ל ריה"ח שלא להשיא צ' אחיות ביחד (ז).

ב. וחופות שני אחים או אח ואחות. כתב בפרי מגדים חו"ח סי' תקנ"ו במש"ז. סק"א, דאפשר ה"ל צ' אחים כ"ג אין לעשות, וי"ע. וז"ל אפרים (על נאות ריה"ח) כתב, שלדעתו

במדרש איכה פרשה ב' עה"פ בלע ה' ולא חמל, שמונים אחים כהנים היו נשואים לשמונים אחיות כהנות בלילה אחד, ומשמע דרשאי לעשות נשואין בלילה אחד, אמנם אדרבא מהכא אפשר יסודו של ריה"ח, דמשום שהנשואין היו בלילה אחד נעשה בהם מה שנעשה, כדאיתא שם במדרש תלונה בחדא גפנא כו', ובלא"ה י"ל דמהמדרש הג"ל אין ראיה, דאולי האבות של הזוגות לא היו בחיים וכמדומה שריה"ח תלה באבות, [ע"ז באות ז'].

ובסדרי ומגיני סי' מ"ו כתב, ד"ל שנשאו בלילה אחד אבל לא ביחד רק בזה אחר זה כו' ובכה"ג מותר [כמבואר באות ג'].

ובמשנת אברהם (על צוואת ריה"ח) סי' ג' כתב, ד"ל שם שהנשואין לא היו במקום אחד כו' ובכה"ג אין קפידא [כמבואר באות ה'].

ובסדר הדורות ערך רב חסדא הבהן כתב, דבירושלמי פ"ד דתענית הל' ה' איתא, שמונים זוגים אחים כהנים נישאו לשמונים זוגות אחיות כהנות בלילה אחד בחדא גופנא, והכוונה שבעיר ששמה גופנא נעשו נשואין לפ' זוגות אחים כהנים כו', וכ"ה בש"ס דילן ברכות מ"ד א' ע"ר אחת היתה בא"י וגופנית שמה שהיו בה פ' זוגות אחים כהנים כו', ואיזה תלמיד טועה כתב במדרש הג"ל תלונה בחדא גופנא.

מחיר סוף סעיף זה כתב, דכן משמע קל"ה בשו"ע, אלל שכתב ע"ז דל"ע. ועיין בזהרי אפרסמון סי' א' המוצא בס"ק שח"ז, שכתב דרק יום אחד לריך לשמח עם כל אחת אלל שאר ימי המשתה יכול להיות ביחד.

אמנם לענין ברכת חתנים צימיו המשתה שח"כ, כתב צ"ע קדושין סק"ד ה"ל, דמ"מ אינו מצרך רק שבעה ימים, דהא בלח"ט ג' לשמחה כדלקמן סי' ס"ד, ואפ"ה אין רק יום אחד לברכה, אלמלא דברכה לא תליא בשמחה.

ובנהורא דיעקב ה"ל כתב, דלדעת הע"ז [דס"ל דכשהחתן והכלה הלכו אחר החופה לעיר אחרת מצרכים שם ברכת חתנים שבעה ימים מיום שצאו שמה, כמבואר בסק"א אות א', ה"ל כ"א] י"ל דלריך לצרך עד גמר ז' ימים של אחרונה אף שכבר עברו ז' ימים מחופתו, ולהחולקים על הע"ז ה"ל לא יצרך, ואפשר לומר דגם אשר צרא לא יצרך.

אבל שהשמחה במעונו, כתב שם בנהורא דיעקב, דלריך לומר [לכו"ט].

י. ואין מערבין שמחה בשמחה. א. מקור ומעם הדין. כ"ה ברמב"ם פ"י דלישות הל' י"ג, והציאו בטור כ"א. ובבלח"ג אות ה' וכן בזה"ר"א סק"ז, לוינו לדברי חוס' מ"ק ח' ב', שכתבו דל"ה לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, דבירושלמי [פ"א הל' ז'] דריש לה מדכתיב מלא שבע זמתי, והטעם נראה קל"ה, דכמו שאין עושין מלות חזילות חזילות, דבעינן שיהא לבו פנוי למלה אחת ולא יפנה עמונו הימנה, וכן שמחה בשמחה יהיה לבו פנוי בשמחה.

וכתב בערוך השולחן סעיף ע"ו, דלע"ג דגבי נשואין צמועד לחסור, שני מיני שמחות הן, וכ"א הן מין שמחה אחת, מ"מ כיון דבירושלמי ילפינן דאין מערבין שמחה בשמחה, מקרא דרחל ולאל מלא שבע זמתי, ש"מ דאפילו צמד מין שמחה אין מערבין שמחה בשמחה, כדי שיהיה לבו פנוי למלה אחת. ועיין בהגות הר"מ על בזה"ר"א, ומש"כ עליו בברכת אליהו הערה צ'.

לד) ובמהדורת הר"ר מרגליות הוא בס"י ל'. וכתב ביפה ללב ח"ד כאן סק"ח, דאע"ג דשם בצוואת ריה"ח סי' כ"ח [ובמהדורת הר"ר מרגליות הוא בס"י כ"ד], כתב דזה ספק אם לזרעו או לכל אדם, מ"מ ממש"כ שם בס"י ל"ה בסתם, יצא מידי ספק כי לכל אדם קאמר. [ובלא"ה ההיא דסי' כ"ח לא איירי אלא במחותנים ששמותיהם שרים, והכוונה שלא יתחתנו זה עם זה וכמו שכתוב שם לפני זה: לא יזדווגו יחד בלדיהן. אלא שנזכר ס"א שם במקום לא יזדווגו, כתוב לא יעשו נשואין לשני ילדיהן יחד, אבל הכוונה היא ג"כ רק שלא יעשו נשואין לילדיהן זה עם זה].

לה) ובצוואת ריה"ח שבספר יורה דעה חטאים כתוב לב', "ילדיו". ובס"ח הנדפס (עם פ"י משנת אברהם) בקנדה תשס"ו, עפ"י כת"י מינכן, כתוב בצוואת ריה"ח סי' ז', לא יעשה אדם נשואי ילדיו יחד ביום אחד.

לו) וכתב ברוח חיים כאן סק"ג, דבצדור הכסף חיר"ד סי' ו' כתב [בתוה"ד], דיש סכנה בדבר, ולדעתי הטעם משום דאיכא חשש עין הרע כמבואר בפוסקים. וכ"כ בלבוש במנהגים שבסוף חו"ח סעיף ל"א, דיש ליתור בזה משום עין הרע.

לז) ובזכרון יהודה (להר"י גרינוולד) ח"ב סי' קצ"א אחר סיום החשובה, כתב שה"ר איצק הירש מסטראפקוב אב"ד זבארוב הראה דאיתא

אוצר

ס"ק יא אות ב—ד

הפוסקים

ולבדך לכל אחד, אלמלא דאש"פ שלבדך ביחד איכא משום עין הרע, מ"מ בזה אחר זה אפילו באותו יום לית לן בזה, ה"ל לא שאל כו', סוף דבר אין קפידא לעשות חופה לשני ילדיו כי אם צבת אחת, אבל בזה אחר זה אפילו באותו יום לית לן בזה כו', וכן עשיתי מעשה וכו'.

וב"ב בקובץ יגדיל תורה בעריכת הרי"ח אקרמן ח"א סי' נ"ח, דרך כאלה יש קפידא, אבל ביום אחד אף באחיות שרי וכו'. וכן מצאנו בשו"ת רע"ז הילדסהיימר סי' ל"ג.

אולם בתפארת יעקב סק"ג כתב, דמש"כ בס"ח שלא לעשות חופה שתי אחיות, וזה אפילו בזה אחר זה.

ובשמלה לצבי שבשלחן העזר ח"ב דס"ד ד' כתב, דכרי מלמד הטעם של ריב"ח איכא גם טעמא דאין מערבין כו' כמ"ס במדרכי [המוצא בסק"ג], וא"כ הדין ניתן דאפילו [בזה אחר זה] באותו יום אסור, משום דכל אותה היום הוא השמחה שלה ואל יתערב בזה שמחה אחרת וכו'. וע"ע שם דס"ה א', מש"כ ע"ד המשנה יעבץ ה"ל גם בקולור ש"ע סי' קמ"ה סעיף כ"ו כתב, דאסור לעשות "ביום אחד".

ובפרה שושנה סי' קס"ח, ונדפסה התשובה גם בקובץ נועם כרך ו' עמוד ש"ז, כתב ע"ד המשנה יעבץ ה"ל, דבדואי לא ראה שבזוהר ריב"ח [הגדפס עם פי' משנה אברהם בקנה השט"י, עפ"י כתי' מייכן] כתוב בפירוש [בס"ז] שלא יעשה נשואי ילדיו יחד "ביום אחד" כו', [וכ"כ בשלח"ג פ"ק דמ"ק שלא לעשות חופה כו' לשתי בנותיו ביום אחד], והטעם שלא לעשות חופה לשני ילדיו הוא משום עין הרע וזהו אפילו אם לא ביחד אלא ביום אחד יש עין הרע, והטעם דאין מערבין שמחה בשמחה קאי ג"כ ע"ז.

ויש שכתבו דהמנהג לעשות חופה אחת ביום וחופה שניה בלילה שלאחריו. כתב בהרי"ח אפרסמון סי' א', דלעולם יהיה צריך שיהיה לבו פנוי למזל אחת ולא יפנה ע"מ הימנה בן שמחה בשמחה יהיה לבו פנוי בשמחה, ה"ל היחיד לעשות חופה ב' אחיות אף ביום אחד רק שלא יהיו ביחד אלא בזמ"ז כו', ולשיטת הרמב"ם והעו"ש"ע בתחילת סעיף זה דנשואין אחד בלילה סעודה לא שייך אין מערבין, שכתבו דמותר לישא נשים רבות כאחת כו' אבל צריך לשמוע עם כל אחת כו', ה"ל היחיד להעמיד חופה לשניהם ג"כ ביום רק שסעודה נשואין דשניה יהיה בלילה, וה"ל מדויק לשון ביחד שרק ביחד לא תהיה החופה מטעם שיהיה לבו פנוי דאין עושין מזל חבילות, אבל בזמ"ז ה"ל מותר להעמיד החופה ביום כשסעודה שניה בלילה, אך לא נהגו בן וחוששין דגם בנשואין אחד איכא שמחה, ולרשב"א בתשובה המוצא ב"י א"ח סי' תקמ"ו הנשואין עיקר כו', א"כ כשעושין חופה אחת ביום והשניה בלילה דלא הוי ביום אחד אין לחוש כו', וכן נהגו העולם לעשות נשואי ב' אחיות האחת ביום והשניה בלילה. והביאו לגיונויהם דברי הבהרי אפרסמון ה"ל, הרה"ש בלבושי מרדכי סי' ג' ונ"א, יד סופר סי' ל"ז אות ב', והרב העורך בתל תלפיות שנת תרל"ה סי' ס"ז, דכשעושין חופה אחת ביום והשניה בלילה אין לחוש.

ועיין בזכרון יהודה (להר"י גרינוולד) ח"ב סי' קל"א, שכתב דמי יודע כוונת ריב"ח אי בזה הולך אחר היום או לא.

ד. אם גם סעודת הנשואין אין לעשות ביחד, או שהקפידא היא רק על החופה. כתב בזכרון יהודה (להר"י גרינוולד) ח"ב סי' קל"א, דמלשון ריב"ח [המוצא בזה ו'], שכתב לא לעשות "נשואין" לב' בנים כאחד, משמע דלאו דוקא בחופה תליא מילתא

שלדעתו דוקא בשתי אחיות, ובספר חסידים [המוצא בזה ו'] כתב ב' חתנים, משמע דוקא שתי אחיות.

אולם בלבושי מרדכי סי' נ"א כתב, דבמדרכי מ"ק סי' תתמ"א כתב להדיא שאין לעשות ביחד נשואי שתי בנות או שני אחים או אח ואחות, וכ"כ בשלח"ג פ"ק דמ"ק שני בנים או שתי בנותיו, וע"כ דמש"כ הרמ"א ב' אחיות, לא דיבר אלא בזהו דאבי הכלה במקומו ובביתו עושה החתונות וכו'. גם באגודה פ"ק דמ"ק כתב שני בנים, ובביתו במנהגים שבסוף חתונה סעיף ל"א כתב, ב' אחים או ב' אחיות, וכ"כ בבא"ש"ע א"ח סי' תקמ"ו סק"א. ובצדק השלחן סעיף ע"ז הביא בזה לשון המדרכי ה"ל, וכ"כ בקולור ש"ע סי' קמ"ה סעיף כ"ו, משנה ברורה סי' תקמ"ו סק"א, ומשנה יעבץ (לה"ר יעבץ מנדלסון) ח"ג סי' ס"ד בתוכ"ד, דה"ל ב' אחים או אח ואחות. וכן מצאנו בלב חיים ח"ב א"ח סי' כ"ו.

וביד הלוי (להר"ד במדבר) סי' כ"ח כתב, דפשיטא שאין חילוק בין אח ואחות לבין שני אחים כו', ואף דבש"ע כתוב ב' אחיות, מ"מ בזוהר ריב"ח כתב שני ילדים, ומשמע דה"ל אחים. גם בשמלה לצבי שבשלחן העזר ח"ב דס"ד ד' כתב, דכן מוכח מלואות ריב"ח דנקט סתם ב' ילדים, דמשמע דכלל אופן אסור, ועוד דלעטם דאין מערבין שמחה בשמחה, א"כ אין חילוק כלל. וכ"מ ביוסף אומן המוצא בזה ו'. ועיין מש"כ בד"ץ זה, בגן יעקב (להר"י הכהן) דדברי יעקב אות ט' סי' ו'.

ג. ואם מותר לעשות שתי החופות ביום אחד בזה אחר זה שלא ביחד, או אחת ביום ואחת בלילה שלאחריו. כתב בסתרי ומגני סי' מ"ו, דמפשטות לשון הרמ"א שכתב חופה ב' אחיות ביחד, משמע דאין אסור אלא דוקא ביחד כשעומדים כולם תחת החופה אבל בזוג אחר זוג אין להחמיר כו', והמחבר פסק להדיא בתחילת סעיף זה דיש לאדם לישא נשים רבות כאחת ביום אחד והרמ"א לא פליג אלא שיש לזכר שלא לעשותן כאחת, הרי דוקא כאחת יש לזכר ולא בזו אחר זו כו', וכבר הקשו מפרשי הספר חסידים על ה"ל דאסור לעשות חופה ב' אחיות, מה"ל דאיתא צירושלמי פ"ד דתענית שמונים זוגים אחים כהנים נשאו לשמונים זוגות אחיות כהנות בלילה אחד כו', וכן איתא בש"ס דילן ברכות מ"ד א' כו', הרי מפורש יולא מירושלמי ומבבלי נגד דעת הספר חסידים שאין שום קפידא לעשות חופות אחים ואחיות ביום אחד, אלא דו"ל שם שנשאו בלילה אחד אבל לא ביחד רק בזה אחר זה, אמנם עכ"פ הודית לן מיהו פלגא שאין קפידא בזה אחר זה כו', ולפי מש"כ בנז"כ סי' ע"ע לענין שאר לוואת ריב"ח, כי רק לרעו זה [עיין ע"ז באו"ש"ע סי' ב' סקמ"ז אות ה'], לפי"ז בודאי אין לנו לריבין להחמיר מאוד בנ"ד ועכ"פ די אם נחמיר שלא ישאו שתי אחיות ביחד, אבל בזו אחר זו מותר כו', ואף דב"י באו"ח סי' תקמ"ו הביא דברי הס"ח, לא קאמר דהלכה בן אלא העתיק סתם דבריו, וכיון דהוכיח מקודם דשתי חופות שעושין משתי נשים לשני אנשים לא שייך ביה עירוב שמחה [וכמוצא בסק"ג], כמו בן לא שייך עירוב שמחה בשתי אחיות דהא כל אחת אין לה אלא שמחה אחת ולא דמי לנשואין ברגל כו', ונפק מה דבזה אחר זה מותר.

גם במשנת יעבץ (לה"ר יעבץ מנדלסון) ח"ג סי' ס"ד, כתב דברמ"א משמע דדוקא ביחד אסור אבל בזה אחר זה שרי כו'. דהא טעם הספר חסידים הוא משום שלא יללחו והיינו משום עינא בישא כו', וזה שייך רק כשעושה חופתן יחד צבת אחת אבל בזה אחר זה בהפסק זמן מה צנייהם אפילו באותו יום לית לן בזה, ותדע דהא כתב הרמ"א בסעיף ג' ד"א שאין לבדך לב' חתנים ביחד משום עין הרע, וכן נוהגין לעשות לכל אחד חופה בפני עצמו

אוצר

ס"ק יא אות ד-ז

הפוסקים

מילתא חלה בכל הנשואין, והכוונה שגם סעודה נשואין בכלל, ולכן צריך להשתדל שגם סעודת הנשואין לא תהיה ציחה, ועכ"פ שצ' הזוגות לא ישבו בחדר אחד, ושמעתי שגם הגאון דראדנא הזכיר על כך, ועיין גם בנהרי אפרסמון [המוצא בלוח ג'], דנשכח להחזיר לעשות חופות צ' אחיות אחת ביום ואחת בלילה, כתב דיש להחמיר שגם סעודת נשואין של הראשונה תהיה ביום, והביאו לנידוניהם דברי בנהרי אפרסמון ה"ל, הרה"ש בלבושי מרדכי סי' נ, ויד סופר סי' ל"ז אות ב.

ובלבושי מרדכי סי' נ כתב, דסעודה שאוכלין הסתן והכלב יחדיו ציחוד כו', דלכמה פוסקים הוא החופה במזוזה בש"ע סי' נ"ה, ע"כ בודאי יש להחמיר בסעודתן ה"ל.

ה. וכשהחופות אינן במקום אחד אלא ששתיהן ביום אחד. בזכרון יבודה (להר"י גרינוולד) ח"ב סי' קל"ה, נסתפק אם הכוונה שלא לעשות במקום אחד או לא. ובגנזי יוסף סי' כ"ו אות ו' כתב, דאפשר לומר כן, דזה דוקא כשהחופה במקום אחד, ובשנתה כל חי ח"ל וי"ד סי' מ"ב דף מ"ג ריש טור ד', כתב בחו"ס דפשיטות, דיוכל לעשות נשואי צ' אחיות ביום אחד בשני בתים. גם במשנה אברהם (על לוואת ריה"ה) סי' ג' כתב, דכפי משמעות הלוואה אין קפידה כשנשואין בשני מקומות, דאזכרה זו מושם עין הרע היא וכו'.

ובנהר מצרים חופת חתנים אות י"ח כתב, דהאידנא במארים המנהג שאיש משיא צ' בנים או בנותיו ביום ובעת אחת, אכן אינן נשואין בחדר אחד רק כל אחד בצית חתנות שלו, הגם שהם צחור אחד או צינית אחד.

ו. הסוברים דגם בשבוע אחד אין לעשות חופות ב' אחיות, והחולקים ע"ז. בהגהות ר"פ על הסמ"ק מל"ה ק"י"ה אות ז' כתב בשם ספר חסידים, דאין לעשות חופה משתי אחיות בשבוע אחד, ולפנינו בספר חסידים סי' תע"ז (ה) כתב, צ' חתנים שטושים נשואין בשבת א' לא יליתו או ימות הא', ובלוואת ריה"ה סי' ל"ו (ט) כתב, שני חופות בשבת אחד, אחד מהם יעני או ילך לגולה או ימות. ובלוואת ריה"ה שנדפס עם פ"י משנת אברהם (קנדה תשנ"ו) עפ"י כת"י מיינכן, כתב צ"ח ג', חופת צ' אחיות בשבת אחד מהם יעני וכו'. והביאו דברי הגהת סמ"ק ה"ל, צ"י כאן ברמזים, ובהגהות שנספר המנהגים (להר"י עירא) במנהגי כל השנה אות י"ד, ובצ"ח וע"ז אר"ח סי' תקמ"ו, כתב בשם הגהת ר"פ בסמ"ק ה"ל, דצ"ח כתב דמשהי אחיות אין לעשות "ביום" אחד, ובמקלפת ספרים כתוב דאפילו בשבוע אחד אין לעשות, [וכמו שהוא בספרי הסמ"ק שלפנינו], ואין לשנות המנהג. וכן הביא דברי הגהת סמ"ק ה"ל, דהידושי וציאורי מהרש"ל על הטור בלוח"ה שם, דצ"ח כתב דאפילו בשבוע אחד אין לעשות ואין לשנות המנהג. וכ"כ בקצרה בבא"ע שם סק"ה. ובקצור ש"ע סו"ס קמ"ה הביא דעה זו. ובעני ארזים סק"ו כתב ע"ד הסמ"ק, דכן נראה סמך לדבר מלא שבוע זאת. וכ"כ בדרם שלמה (על ש"ע) כאן.

גם בערך לחם כאן, כתב שאין לעשות חופת צ' אחיות בשבוע אחד. וכ"כ בתפארת יעקב סק"ג. וכ"כ דעת המחנה חיים המוצא בלוח ז', והלז חיים ח"ב סי' כ"ו המוצא בשדי חמד מערכת חו"כ סי' י"ע. ובערוך השלחן סעיף ע"ז כתב, דאין זה ענין למה שנתבאר בסעיף ג' לענין צרכה אחת לשני חתנים, דכאן הוא ענין אחר משום

התערבות שמחה בשמחה ולכן אין לעשות חופות צ' אחיות בשבוע אחד. ועיין בשבועים תמרים (על לוריה"ח) דמ"ה ד', דגם בזה איכא גמ' טעמא דעין הרע. ועיין בלז חיים ח"ב אר"ח סי' כ"ו ובקפ החיים אר"ח סי' תקמ"ו.

אולם בדעת הרמ"א כתב בשבועים תמרים שם דמ"ה ג', דמלשנון שאין לעשות חופת צ' אחיות "ביחד", מוזן שהיתה לפניו הגירסא בהגהת סמ"ק כפי הגירסא הראשונה שכתב הט"ז ה"ל כו', וכן היתה גם גירסת הלבוש וכו'. וכ"כ בנהרי אפרסמון סי' א'. שדעת הרמ"א דרך ביום אחד אין לעשות חופת צ' אחיות, לא במקלפת ספרים בסמ"ק דאפילו בשבוע אחד אין לעשות. וציאורי מהרש"ל על הסמ"ק ה' חו"כ"מ כתב, דמס"כ במקלפת ספרי סמ"ק "בשבוע" אחד, נראה שהוא ע"ס, כי קשה לומר שהס"ה פליג על הגמרא (ידן מא). ובמשנה ברורה סי' תקמ"ו בשער הליון אות ג' כתב, שהשמיט מה דאיתא בט"ז שבמקלפת ספרי סמ"ק כתוב שבוע אחד, עפ"י מש"כ ציאורי מהרש"ל ה"ל דאין סברא שריה"ה יחלוק על הגמרא, וכונתו דבגמרא איתא דמותר לישא ערב הרגל, אע"ג דנשואין עם הרגל בשבוע אחד שפיר דמי כיון שאינם ביום אחד. יבשמלה לז' שבשולחן העזר ח"ב דס"ה ד' הביא דברי המש"כ ה"ל, וכתב דכן משמע בכל גדולי הפוסקים האחרונים דאין איסור חלה ביום אחד, ולכן המנהג להחזיר נשואי השניה בלילה שלאחריו [כמוצא בלוח ג']. ובדמשק אליעזר (על לוריה"ח) אות ג' כתב, שה"ר יחזקאל שרגא הלברשטט אצ"ד שינאווי אמר לו, דמש"כ בלוואת ריה"ה בשבת אחד, ל"ל [תיבת בשבת] צניקוד סגול, ור"ל במקום אחד, ולו נראה ש"ל צבת אחת. וכ"כ במשנת יעבץ (לה"ר יעב"ץ מגדלסון) ח"ג סי' ס"ד, עמ"ש"כ צ"ח צ' חתנים כו' בשבת אחת, ש"ל צ' אחיות צבת אחת, וכמו שנראה שהיתה גירסת הרמ"א, ולכן כתב דאין לעשות חופת צ' אחיות ביחד דהיינו צבת אחת.

וב"ב ציוסף אומן (להר"י האן) ח"ב פ' הכנסת כלה, שאין נמנית לעשות צ' חופות לז' אחים או אחיות בשבוע אחד, דדוקא ביום אחד איכא קפידה, וכן נהגתי. ובסתרי ומגני סי' מ"ו כתב ע"ד הס"ה ה"ל, שהוא דבר תמוה ופוק חזי מאי עמא דבר, וגם בשו"ע משמע איפכא וכו'. וכ"כ דעת הסוברים בלוח ה', דכשאינן בלוחות מקום מותר אפילו ביום אחד. ועמ"ש"כ בזה בצית ידויה סי' ל"ב.

ועיין צ"ח סק"כ אות כ"ח, דיש שכתבו בכוונת ריה"ה ה"ל, ששני חתנים לא יעלו לתורה בשבת שלפני החתונה בצית הכנסת אחד.

ז. אם הקפידא היא דוקא באב המשיא את בנותיו, אבל לא כשהאב כבר אינו חי. עיין בזכרון יבודה המוצא בהערך ל"ז, שכתב דכמדומה שריה"ה חלה בדבר בלוחות, ואם האחות של הזוגות אינם בחיים אין קפידה. וכ"כ בגנזי יוסף סי' כ"ו אות י', דאפשר שהאיסור נאמר דוקא על האב, משא"כ כשהאחות עושות החופות כל אחת בעלמן.

ובמחנה חיים ח"ג סי' ל"ג, נשאל על אשה אלמנה עניה אם תוכל להכניס שתי בנותיה בשני ימים זה אחר זה, להחוששים גם בשבוע אחד, והשיב דאחר שהיא אשה אלמנה ואין עליה חיוב להשיא בנותיה בדבר מותר, דבשלמא האב חייב להשיא בנים ובנותיו כו' אי"כ אללו אין לערש שמחה בשמחה, כי שמחת נשואין ז' ימים כו', אצל האם אשה אלמנה אין סרך חיוב מל"ה להשיא בנותיה ומותרת לעשות נשואי שתי בנות בשני ימים, וגם הי"א שצ"ע

(מ) אולם עיין להלן מדבריו בביאורים על הסמ"ג.

(מא) ועיין לעיל מה שהובא מביאוריו על הטור.

(לח) ובהוצאת מקיצי נרדמים הוא בסי' תתשס"ו.

(לט) ובהוצאת הר"ר מרגליות הוא בסי' ל"א.

ביאור הגר"א

[ח] וי"א דאף כו' מ"ש
[ח] וי"א דאף כו' מ"ש
פ"א אין מקלסין שתי
כלות בעיר א' א"כ
יש שם כדי קילוס לזו
וכדי קילוס לזו רשב"א אומר אעפ"כ אסור משום איבה :

[ט] ואין נוהרין כו' דס"ל כת"ק :

אם

אוצר

ס"ק יא אות ז - ס"ק יג

הפוסקים

שצמ"ץ [הג"ל אות ו'] מודים אם אין לאחיות אב. יעשה צלות ו',
ד"ה להא שאין משואין צ' אחיות שצבוע אחד, הוא מטעם עין הרע.

ח. אם יש להמנע מהיות מסדר קדושין בנשואי שתי אחיות
ביחד. ציד הלוי (להר"ד צמברגר) סי' כ"ח נשאל כשהאב
רואה לעשות נשואי צ' ילדיו ביום אחד, אם לריך למנוע מהם סידור
קדושין, וכתב להפטר לומר דאם הם לא יחשבו לזה אין על הרב
כלום אחר שהזכיר ע"ז.

אולם בלבושי מרדכי סי' נ' כתב, דכיון שהרב או שלוחו מסדר
הקדושין, הוא עושה וגומר הדבר באיסורא, אי"כ מסייע
יד עוברי עבירה ודאי כו'. והביאו הרב העורך צהל תלפיות
שנת תרל"ה סי' ס"ז.

יב. וי"א דאף בשתי נכריות וכו'. צמברגר מו"ק סי' תתמ"א
שהוא מקור דעה זו, אחר שהביא דעות הראשונים לענין
נשואי צ' אחיות ביחד, כתב עוד, דאפילו בנכריות מב' הראשונים
היו נזהרים, והכי תניא בצל רבתי אין מקלסין שתי כלות צבת אחת
כו' מפני האיבה מב', פי' אם האחת יפה והשנייה אינה יפה, וכן
אם מכזבים האחת יותר מהשנייה, יש איבה ביניהן, ונראה לראשונים
[והוא שם צמ"ץ סי' תת"ע], שמעטם זה הקפידו הראשונים בזה.
וכ"כ באגודה מו"ק סי' ו' וכן בחדושי אגודה שצב"ק שו"ת מהר"י
ווייל, דיש מקומות שנוהגין שלא לעשות שתי נשואין יחד אפילו של
נכרים כו', משום איבה. והובאו דברי המרדכי בהגהות שצב"ק
המנהגים (להר"א טירנא) צמנהגי כל השנה אות י"ד, וצ"י כ"א.

וברוח חיים כ"א כתב דצוואת ריה"ק סי' ל"ה כתב לא יעשה
נשואים לצ' ילדים יחד, וכן נוהגים, כי לא מציעה צ' חתנים
שכס קרובים וכ"ש אחים אין עושים הנשואין צבית אחד שניהם
יחד משום עין הרע [כמבואר בהערה ל"ו], אלא אפילו חתנים
שאינם קרובים וכל אחד מוליד הולאות משלו בפרטות, עכ"ל נהגו
שלא לעשות צ' נשואין שניהם יחד צבית אחד, והגם כי לענין דינא
אין עיכוב אם יעשו צ' חופות מב' חתנים צמקום אחד [כמבואר
בסעיף ג'], מ"מ כתבו המרדכי והאגודה דיש מקומות נוהגים שלא
לעשות אף שניהם נכרים וכו'. וכ"כ צב"ק לז' חיים ח"צ אר"ח
סי' כ"ז.

גם בבק' החיים אר"ח סי' תקמ"ו סק"ג, הביא מנזואת ריה"ק
הג"ל, דאפילו חופות משני אנשים לשתי נשים אין לעשות וכו'.

מב' לפנינו במרדכי שם איתא : ואפילו בעכו"ם. וכבר כתב בס'
שבעים תמרים (על צוואת ריה"ק) דמ"ה ד', דשגיאה הוא, כי חשבו שפי'
נכריות הוא אינן ישראל, ולכן תחת נכריות הדפיסו עכו"ם כדרכנו תמיד,
ולא הבינו שכאן הפי' נכריות הוא זרות שאינן אחיות. ובמקור החסד
(שנדפס בירושלים תשי"ז על צו"ה"ח) אות מ"ה כתב דזהו מהגות
הצנזור.

מג' והוא במסכת שמחות פ"א, ושם איתא, אין עושים שני הספדים
בעיר אחת א"כ יש שם כדאי לזה וכדאי לזה, אין מקלסין שתי כלות
בעיר אחת א"כ יש כדי קילוס לזו וכדי קילוס לזו, ר' שמעון בן אלעזר
אומר אעפ"כ אסור משום איבה. וכתב בהגהות מהר"ח (בגליון הטור)

ועיין בתפארת יעקב סק"ג, שר"ל דגם הר"י מפרש המוצא צמ"ח
בסמוך שהיה עושה חופות עניות עם חופות עשירות, היינו
ביום אחד [אבל לא ביחד, רק] זו אחר זו. [ולא נראה כן מדברי
כל הפוסקים המבוארים צמ"ק שאל"ף].

ודעת שאר הפוסקים בזה, עיין צמ"ק בסמוך.

וכתב בלב חיים ח"צ אר"ח סוכ"י כ"ז, דגם להסבירים דאפילו
חופות צ' נכריות אין לעשות ביחד, עכ"ל אם יהיה הענין
דבר מלוא, כגון שטושה נשואין ליתום ויתומה או לעני חשוב עם
נשואי בנו או בתו לשם מלוא גמ"ח, ועל דרך שהיה נוהג הר"י
מפרש [כמוצא צמ"ח], בזה מותר גמור וחצוה עליו צרכה כו',
כי בל"ה כתב צוואת ריה"ק שלא ישא בת אחותו ועמדו האחרונים
על דבריו שהוא הפך הש"ס כו', ולדעתי לק"מ, דזה דוקא כשנשוא
שלא לשם מלוא כו' הלא"ה איכא מלוא כו' וכמ"ש צנז"ר כו' [עיין
ע"ז באו"ה"פ סי' צ' סקמ"א], וא"כ כ"א נמי צ"ב חופות שהם
זרים כל שיש בנשואין איזה דבר מלוא כ"ל ליכא למיחש למידי וכו'.

יג. ואין נוהרים מזה וכו'. בהגמ"י פ"ז דיר"ט מד' שממנו
מקור דעה זו, הביא מהסמ"ק, והוא צמ"ח קל"ה
בהגהת ר"פ אות ז', שכתב בזה דאין נשואין נשים צמועד משום
דאין מערבין שמחה צמחה, דמכ"א יש מהרין שלא לעשות שתי
חופות ביום אחד, גם מצינו ר"ח מהירושלמי [פ"ק דמו"ק הל' ז']
דמפיק מקרא שלא לערב שמחה צמחה מיעקב אבינו דאמר ליה
לכן מלא שצבוע זאת וגו', ולא היא דהתם שתי השמחות היו לאדם
אחד דיעקב היה נשוא שתי נשים, וכן גבי רגל שמחת הרגל ושמחת
האשה שהוא נשוא ללאחד הם שתיים, הלכך שייך בזה עירוב
שמחות, אבל בשתי חופות שטושין משתי נשים לשני אנשים לא שייך
עירוב שמחה צמחה, וכן היה נוהג מורי ר' יחיאל [מפרש"ס מה']
לעשות חופת יתום או יתומה עם חופת אחד מצניו הכל ביום אחד.
ובדרכי משה כ"א, הביא דברי הגהת סמ"ק הג"ל, וכתב דאף
שצמברגר ובאגודה כתבו דאפילו צ' נכריות היו הראשונים נזהרים
כו', מיהו אין העולם נזהרים. וכ"כ צב"ח כ"א. ובהגהות מהר"ח
(בגליון הטור) כ"א, הביא דברי דה"מ הג"ל וכן הביא דברי הגהת
סמ"ק הג"ל, בחדושי מהר"ל על הטור (הולאת אל המקורות)
אר"ח סי' תקמ"ו, לבוש צמנהגים שצב"ק חר"ח סעיף ל"א, ט"ז
בא"ש"ע משנה צרורה שם באר"ח סי' תקמ"ו סק"א, וערוך השלחן
כ"א סעיף ע"ז. ועיין בתפארת יעקב המוצא צמ"ק הקודם.

צרכת

כ"א, דלפום ריהטא משמע דר' שמעון בן אלעזר אכולה ברייתא פליג,
וצ"ע למה פסקו התם [גבי הספד ביו"ד סי' שמ"ד] כת"ק והכא פסקו
כו' שמעון בן אלעזר, אם לא דגדחוק לומר דר' שמעון בן אלעזר אך
אסיפא פליג, אבל ברישא ס"ל דהספידא יקרא דשכבי ולא שייך איבה.
ובמנחת יעקב במסכת שמחות שם כתב, דר' שמעון בן אלעזר לא
פליג אלא בכלה, לפי שאפשר לכנס אחת היום ואחת למחר, אבל בשני
הספדים לא פליג.

מד' לפנינו בהגמ"י שם ליתא, אבל הוא בהגמ"י דפוס ראשון,
והוא בהשלמת הגמ"י שברמב"ם הוצאת אל המקורות ירושלים תשס"ז.
מה' מהדרכי משה כ"א.

באר הגולה

ו עור בשם חזו"ט הרא"ש
הלכה למעשה בתשובה כ"ו
כ"ו

ג. ואם יש שני חתנים יחד מברכים ברכת חתנים אחת לשניהם:

הגה

אוצר

ס"ק יד אות א—ב

הפוסקים

בשמחה, ולא אמרין הכי אלא ציעקז ששם שתי נשים, וכן הרגל ושמחה חופה שכלל לאדם אחד, ולכן שייך צבו עירוב שמחה, אבל צ' חופות שטושים שני אנשים עם שתי נשים לא שייך צבו עירוב שמחה, וכ"ש לענין הצרכות, וכיון שכן לא מפשיין בצרכות כיון דאפשר בצרכה אחת, ואע"ג דכתב הרמב"ם בשם רבו שאין לצרך צרכה אחת לשני חתנים צבית אחד שאין לערב שמחה בשמחה כו' [כמוצא בסקט"ז], מ"מ לא נניח סברת הראשונים והאחרונים מפני סברת רבו של הרמב"ם, ותו דפשיטא דלישנא דחתנים מן המניין לא משמע כדבריו וכו'.

ובתב באהל יוסף (להר"ם פריד) סי' י"ז, דיש להבין למה לא העירו מפרשי השו"ע צדן שני חתנים צידה, מהא דאמרין בסוטה ח' א' אין משקין שתי סוטות כאחת ואין מעהרין שני מלועים כאחת כו' לפי שאין עושין מלות חצילות חצילות כו', ונראה דהא דסוטה ה"ל לא נאמר רק מפני הטורח, וי"ל שזה לא שייך רק אם מוטל הדבר לעשות על הכהן או על הכ"ד, משא"כ בדבר שיוכל לעשות כל מי שירצה לא שייך לומר שיש עליו טורח ונראה עליו כמש"ל.

וביגדיל תורה בעריכת הרי"ם אקרמן ח"א סי' נ"ח, הביא כע"ז לנידוניו מהתשצ"ן ח"ב סי' מ"ב שכתב, דלא תקשי לך איך מלין צ' חתנות כאחד וזה אין עושין מלות חצילות, דלא אמרין אלא במלות חלוקות בצרכה"ז וקידוש היום אבל במלות אחת לא היו חצילות, ולא דמי לשני מלועים דאין מעהרין אותם כאחד כו', דהתם הך מלות רמו עליה דצ"ד אבל מילה דרמיה על אב וכל אחד מחוייב לממלא צרכה לא היו מלות חצילות חצילות אם יולאים בצרכה אחת, ודמי נשחט בהמות הרבה שיואל בצרכה אחת, וה"ל להרבה שוחטים שיואלים בצרכה אחת אע"פ שהם גופים מחולקים. ועיין מש"כ בזה באלפי ישראל ח"א סי' ו' עמוד ל"ב עור צ'.

ב. וכשהחתנים רוצים להתברך כל אחד לעצמו. עפ"י מהרד"ז ח"א סי' תמ"ח, וחזרה ונדפסה התשובה גם בח"ז סי' ס"ג, דהיכא דהחתנים מקפידים ואינם רואים בצרכה צחות, שפיר דמי לצרך לכל אחד צפני עלמו ואין כאן משום אפשי צרכות, ומוציאים את האחד לצית אחר ומצרכים וכו'.

ובנהר מלרים עיני חופה אית י"ח, כתב כן לענין הצרכות שצטעורה, שכתב מהריק"ש דמצרכים צרכה אחת לשניהם שלא להערים על המסובים [כמוצא בסקט"ז], דאם החתנים מקפידים ע"ז וחושבים לחילתא דצר זה, והמסובים מוחלים על ערחתם כדי להפיק רצון החתנים, יצרכו לכל אחד צפני עלמו, וכן מתבאר מדברי הרד"ז [ה"ל].

ובתב בגמיעה של שמחה סי' פ"ח, דמדברי הרד"ז ה"ל אין לנו ראייה כי אם כשאין שם הזוגות צעת הצרכות [משא"כ צ"ד ששני הזוגות נמלאים באותו מעמד זה צפני זה מו], ואפשר שיש לזה תקנה קלה, שהרי הרבה מתקבלים למקום החופה ואם יעמדו הזוג האחר במקום נפרד מהזוג הראשון באופן שמחילת בני אדם מפסקת ביניהם, י"ל דהוי מחילה כמו לענין שבת, אמנם אין לנו לריכוס לזה, עפ"י מש"כ המקנה [כמוצא בסקט"ז] דהרמ"א מייירי שכבר קדשו כל אחד צפני עלמו, אבל לפי מהגינו שהקדושין תחת החופה אי"כ הקדים צרכה נשואין לקדושין של חברו, ולא מלינו צרכה נשואין קודם הקדושין וכו'.

ואפילו

(מו) עפ"י לשון השאלה שם.

סעיף ג. יד. ברכת חתנים אחת לשניהם. א. טעם דעה זו והסוברים כן. דין זה הוא מהטור בשם הרא"ש כמ"ש בצאה"ג. והוא בכלל כ"ו סי' ד', דאחר שכתב צמי שיש לו שני צנים למול ומל אותם בשעה אחת, דיצרך צרכה אחת לשניהם, והביא ראיה מן התוספתא [פ"ו דצרכות ה"ל כ'] עשרה שטו מלוח אחת אחד מצרך לכולן כו', כתב עוד, וכן הוריתי כאן על שני חתנים שיצרכו שצב צרכות לשניהם, ונחלק עלי רצן בלא טעם וראיה.

עוד הביא הטור כאן, דגם הרמב"ם ס"ל הכי, שכתב דיש לו לאדם לישא נשים רבות כאחת ציום אחד ומצרך צרכה חתנים כאחת, אבל לשמחה לריך לשמוח עם כל אחת וכו', [וכמוצא צריס סעיף צ']. ובצ"ח כאן כתב ע"ז, דאיכא לפקפק, דשמא לא דמי חתן אחד שנושא נשים רבות לשני חתנים אע"פ שכל אחד נושא אשה אחת בלצד, דצרכה ס"ל לרמב"ם דיש לצרך לכל אחד ואחד כיון דגופין מחולקין. אולם צפרישה אית ו' כתב, דממש"כ הרמב"ם צנושא נשים רבות כאחת שמצרך לכולן כאחת, ממילא נשמע דמצרכים גם לשני חתנים כאחד, והא דלא כתב הרמב"ם דינו אשני חתנים ושתי כלות, נראה משום דשם אשמועינן דאע"ג דאיש אחד כשמצרכים לו על כולן צידה ולריך לשמוח עם כל אחת צפני ענמה כדינה, דנחתהקו לנשים ימי שמחתן מזמן הצרכה, אפ"ה מותר, ק"ו לשני חתנים שגם שמחתם עם צת זוגם נעשה להם מיד, וצרכה א"ש שסיים רבינו [הטור] בדברי הרמב"ם וכתב אבל לשמחה כו' [דלפי ה"ל זהו עיקר הראיה לשני חתנים], וטעם דעין הרע [דאיתא להלן צרימ"א דלהכי אין לצרך לצי חתנים צידה], שייך עפי צא"ש אחד שנושא כמה נשים משני חתנים לשתי כלות. וצט"ז ארזים סק"ה, אחר שכתב צדון ה"ל דנושא נשים רבות כאחת, שהרמב"ם למד זאת מהתוספתא [ה"ל] שהביא הרא"ש צדון זה [וכמוצא בסקט"ח], כתב עוד, דלפי"ז א"ש מה שפקפק הצ"ח על הטור, דהרמב"ם יליף מהתוספתא ה"ל ומונה איכא למישמע נמי הדין של הרא"ש כו', ומה שלא כתב הרמב"ם הדין צפני חתנים כצר כתב יסוד נכון צפרישה [כ"ו].

גם מהרשב"א בתשובה, והיא צח"ז סי' קכ"ז, הביא צצ"י כאן, שכתב דמתצצרה שמצרך על שניהם כאחד, כשתי חצירות שאוכלות זו לענמה וזו לענמה, שאחד מצרך לשחיהן כל שרואות זו את זו. ועיין עוד להלן סקט"ז מדבריו בתשובה זו. גם צח"א סי' תנ"א כתב הרשב"א, דמתצצרה שמצרך על שניהם כאחד כשתי חצירות כו', ושם הביא גם דברי התוספתא דצרכות ה"ל צרימ"א. וכן הביאו דברי תשובת הרשב"א ה"ל, בצרחת חיים ה"ל קדושין סי' כ"א, ובצצורהם סדר צרכה נשואין.

ובשו"ת רד"ז ח"א סי' תמ"ח, וחזרה ונדפסה התשובה גם בח"ז סי' ס"ג, כתב דצריש כתוצית הניח ברכת חתנים צעשרה וחתנים מן המניין, ומדקתני וחתנים לשון רבים משמע להדיא דמצרכין לשני חתנים צידה כו', ומדברי הרמב"ם [ה"ל] דיש לו לאחד לישא נשים רבות כו', למדנו שאין השמחה צעת הצרכה אלא צעת אכילה ושחיה, ואפילו באדם אחד לא אמרין [גבי] צרכות אין מערבין שמחה בשמחה, וכ"ש צפני חתנים שכל אחד שמח לעצמו דפשיטא דמצרכין לשניהם יחד, וכן עשה הרא"ש הלכה למעשה, וכ"כ הרשב"א בתשובה, וכן היה נובג רבינו יחיאל לעשות חופה יתום או יתומה עם אחד מצניו [כמוצא בסקט"ג], וכן היא הסכמת הפוסקים אשר אנו רגילים לסמוך עליהם, הלכך כיון ששני החתנים צבית אחד וכל אחד שמח לעצמו לא שייך צבא אין מערבין שמחה

הגה ואפילו לא היו החתנים ציחד אלא (ה) שהיה דעתו על שניהם כמו שנתבאר ב"ד
סימן רס"ה לענין מילה וי"א דאין לברך לצי חתנים ציחד משום עין הרע (הגהות מיימוני
פ"י דאישות *) וכן נוהגין לעשות לכל אחד חופה בפני עצמו ולברך לכל אחד אצל לאחר
הסעודה מזכרין (ו) להרבה חתנים ציחד אם אכלו ציחד :

אין

פתחי תשובה

כמו שנתבאר ב"ד סי' רס"ה דשם סי' מבואר דהראשון מברך על המילה ועולה
גם לשני והשני יברך על הכוס אשר קידש ע"ש :

(ו) להרבה חתנים ביחד. עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' תמ"ח שכתב דהיכא
דחתנים גופייהו מקפידים בהכי שאין רואים בברכה בשותפות שפיר דמי לברך
לכל אחד בפני עצמו ואין כלל משום אפסו' בברכות ומולאים את האחד לבית אחר
ומברכים ואחרים ומברכים להם וכן עשה הוא ז"ל מעשה ע"ש :

(ה) שהיה דעתו על שניהם. עיין בספר המקנה שכתב נראה דמירי שכבר קדשו
כ"א בפ"ע, אבל לפי מהנהגו שמקדשין חתת החופה ח"כ הקדים ברכת נשואין
לקדושין של חתנו ולא מלינו ברכת נשואין קודם קדושין ותו דאם יכוין גם בברכה
אירוסין לפטור את חתנו ה"א הוי ברכת נשואין הפסק ואם לא יכוין בברכה אירוסין
לשניהם ח"כ הוי ברכת אירוסין דשני הפסק בין ברכת נשואין דהראשון לנשואין דשני
ואפשר דעת הרמ"א היינו שמזכרין על הראשון ברכת אירוסין ודעתו לפטור השני
שיבא ח"כ ומברך לשני ברכת נשואין ופוסק גם הראשון בברכה נשואין והיינו שכתב

הפוסקים

סי' טו - סי' יז

אוצר

שנראה דמוחין בידם, לא מציעה אם השושבינים אינם רואים בדבר
כו', אלא אפילו אם כולם מרואים יש ציד אחרים למחות בדבר,
וראיה ממש"כ ציד אהבן אר"ה סי' קמ"א [מובא בזה"ש שם
סק"ה], על אב וכן או צי אחרים שרואים לעלות לתורה בזה אחר זה
שאין לעשות כן מפני עה"ר, דאפילו אם רואה לעלות מוחין בידו,
וה"נ י"ל דכוותה, וכ"ש הכא דאיכא מאן דס"ל דגם מלד דרין
אין לעשות כן.

אמנם כששניהם זקנים או שניהם חלמונים שנשאו חלמונית או
גרופות, כתב בנדר מלרים עיני חופה אות י"ח, דזכא"ג
אין כאן ציח אחיה לעה"ר, וכמוכן שאין כאן מנהג ויברכו ברכה
אחת לשניהם.

ויש שכתבו דמעיקר הדין אין מזכרין לשני חתנים ציחד. ברעב"א
בסוגיין כתב, דהא דאמרין וחתנים מן המנין (מח) נקט
לשון רבים משום חתונות רבות הבאות זו אחר זו, וכדאיחא התם
[בקדושין י"א ד'] מאי בוגרות בוגרות דעלמא, אבל אין לערב
ברכה אחת לשני חתנים ציח אחת (מח) שאין לערב שמחה בשמחה,
וכן קבלתי מרבותי. והביאו בנמוקי' כאן, וכחצ בטרם שלמה כאן,
דנפק"מ, דעין הרע אינו אלא חשש, אבל הא דאין מערבין שמחה
בשמחה יש סמך בקרא וכו' [עיין ע"ז בסק"ה ג].

ועבא"ה ג' דגם הרשב"א המוצא צ"י כתב דאין לברך ציחד,
והטעם כדי להפריש צחונתם שיהא ניכר. ועיין צ"י
כאן, דמתחילה כתב הרשב"א דמסחרצא שמברך על שניהם כאחד
כו' [כמוצא בסק"ד], אלא שכתב שוב, ודעתי נועה שכל כת וכת
מן החתנים מכניסין לאחד אחד לעצמו כדי שיהיה ניכר שיש שם
צי חתונות, ואין מזכרין להם בפני זה להפריד צחונתם וכו', ונדפסה
תשובת הרשב"א הכ"ל, בח"ז סי' קכ"ז ג.

יז. אבל לאחר הסעודה מברכים להרבה חתנים וכו'.
כ"כ הרמ"א גם דד"מ, שטושין סעודה אחת להרבה
חתנים ואין מזכרין אלא ברכה אחת, ושכ"נ מתשובת הרשב"א
שהביא צ"י. ונדפסה צחונותיו ח"ז סי' קכ"ז, לאחר שכתב
דמכניסים כל כת מהחתנים לאחד לעצמו [כמוצא בסקט"ז], כתב
עוד

(מח) שם כתוב, ואין חתנים מן המנין, אבל צ"ל כמו שהדפסנו
בפנים, וכו' בנמוקי' ובשטמ"ק.

(מט) בנמוקי' ובשטמ"ק כתוב כאן : לשני חתנים, בבית אחד.
(ג) ויש להעיר דתחילת דברי הרשב"א שמברך על שניהם כאחד,
ישגם גם בח"א סי' תנ"א, אך מה שכתב שוב, שדעתו נוסה להכניסם
להדרים נפרדים, ליתא שם. וגם באחרות חיים הל' קדושין סי' כ"א,
ובאבודרהם סדר ברכת נשואין, ובשו"ת רדב"ז ח"א סי' תמ"ח, לא הביאו
רק דברי הרשב"א הראשונים.

טו. ואפילו לא היו החתנים ציחד וכו'. עפ"י סק"ה
מהמקנה, דמירי שכבר קדשו כל אחד בפ"ע כו',
ללא מלינו ברכת נשואין קודם קדושין, ותו דאם יכוין גם בברכה
אירוסין לפטור את חתנו ה"א הוי ברכת נשואין הפסק כו', ואפשר
שמזכרין לראשון ברכת אירוסין ודעתו לפטור השני שיבא אח"כ,
ומברך לשני ברכת נשואין ופוסק גם הראשון וכו'. והביאו לנידון
בנעטעה של שמחה המוצא בסק"ד אות צ'.

אמנם באבן פנה (דרישת ארי) סק"ב, אחר שכתב ג"כ מתחילה,
לנכאורה היה נראה דלירך שלא להפסיק בין הברכות לנשואין
שני כו' וח"כ אי אפשר לברך לשני חתנים ציחד אלא כשכבר קידשו
שניהם וקראו כתובות שניהם כו', כתב שוב, דזה אינו, דכיון
דברכות הנשואין אינן אלא שבת, ולא זכר בברכה [ענין] נשואין
כלל לא שייך בזה הפסק, כמ"ש צ"ש סק"ה לענין עובר לעשייתן
כו', ולרוב הפוסקים ומכללם הרמ"א צ"ה סי' סעיף א' [עיין
באולח"פ שם], דהיריעה הפרוסה על גבי כלונסאות לא הוי נשואין
רק מה שאוכלין ציחד במקום נועה, ח"כ היו לריבין להזהר שלא
להפסיק בשיחה בעלה בין הברכות להיחוד הזה, ולא ראיתי מי
שחש לה [עיין ע"ז סי' י"ה סי' י"ב], חט"כ דלא שייך כאן הפסק.

אולם בדרישה אות ו' תמה על ע"ס דין הרמ"א במה שמדמה
למילה, וכחצ דאינו מוצא, דש"ח"ה, דברכה מילה היא ברכת
המילה ומזכיר בה המעשה אשר יעשה, ומשו"ה מדמהו לברכה
שחיעה שהשוחט מברך ויוצא בה אף לעופות אשר יצאו לו אח"כ,
משח"כ בחתנים דאינה אלא ברכת השבח ותפלה ואינו מוזכר בה
על מה קאי, ואם אין החתן אלא הברכה במה יוכר שהברכה קאי
גם עליו כיון שאין מעשה מוכח אחריו.

טז. וי"א דאין לברך לצי חתנים וכו'. מקור דעה זו הוא
מהגמ"י פ"י דאישות כמלויין בפנים, וכחצ שם בלות
ג' בשם אביוסף, דראוי היה לשני חתנים להפטור בברכה אחת
כמו שפטרנו בסעודה ציחד ברכת שבע ברכות (מח), לולא מפני
עין הרע.

ובנחלת שבעה סי' י"ב במחודשים סעיף ה' אות י"ז, כתב גם
שם הצ"ח, דמזכרין לכל אחד ואחד בפני עצמו. והוא
צ"ח יו"ד סי' רס"ה. ובערך להם כאן, כתב ג"כ שנהגו לברך לכל
אחד בפני עצמו משום עה"ר.

ואפילו כשהחתנים אומרים שאינם חוששים לעין הרע. כתב
צחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"מ טור ד',

(מז) ובספרו ראבי"ה פסחים סי' תקי"ב כתב, שני חתנים לפטורם
בכוס אחד בשעת ברכת נשואין רפיא ביד, דמה שנתנה מבשעת ברהמ"ז
דמזכרין על כוס אחד ז' ברכות לשניהם.

אוצר

ס"ק יח אות ג - ה

הפוסקים

ה. במקום שאין עשרה אם רשאים לערוך הנשואין בלא ברכת חתנים. צ"י כאן הביא משו"ת הרשב"א [הנ"ל], שנשאל על עיר שאין בה עשרה בני אדם לברכה נשואין ואי אפשר להביא ממקום אחר, והשיב דברכת חתנים אינה צפחות מעשרה, ושם הביא מתרומת הדשן ח"צ סי' ק"מ, שכתב [מתשובת רבינו שמשון ז"ר אברהם] בשם תשובת מיימוני, דאין צרכות מעכצות דיעבד, וכי תעלה על דעתך אם אין צמדינה עשרה שלא תשא אשה משום דברכת חתנים בעשרה, עכ"ל, וכתב צ"י דאין דבריו נראים, דמה טענה היא זו, דאין הכי נמי שאם אין שם עשרה שלא תנשא אשה, ואין זה אלא כמכריו הדבר מעלמו. אך בדבריו משה אות ח' כתב, שאין דבריו נראים אלא אין הצרכות מעכצות, ומיהו לכתחילה יש לחבר ולהדר אחר עשרה.

ובן בב"ח כאן כתב על דבריו צ"י, דאיכא לתמוה הלא הרמב"ם פסק [ויפסק צ"י] כן סעיף ג' דנכנסה לחופה ולא צריך ברכת חתנים הרי היא כנשואה גמורה משום דאין הצרכות מעכצות גז', ח"כ הכה נמי אם אין צמדינה עשרה אין הצרכות מעכצות ויש לו לנסה עכשיו בלא ברכה ואח"כ יצרך אחר כמה ימים כשימלא עשרה, דאין נך דיעבד גדול מה דאין שם עשרה, וכי יעלה על הדעת דמשום ברכה דאינה אלא תקנת חכמים ואינה מעכצת, לא תנשא אשה ויצטט מ"ע דאורייתא דפרו ורבו, והכי עיקר, ואע"ג דבגמרא נפקא נן ברכת חתנים מקרא, אסמכתא בעלמא הוא, כמ"ש החסידות.

גם בי"ש"ש כתובות פ"ק סי' י"ג כתב על דבריו צ"י, שאין הדבר צריך הכרע, שלא אמרו [אלא] שאינו צפחות מעשרה וצפחות אינו יכול לצרך, אצל לא אמרו שהצרכות מעכצות.

ובשדי חמד מערכת ברכות סי' ג' אות ו' כתב, דאף צ"י ע"מ לא התכוון לומר שלא תנשא כשאי אפשר לתולה עשרה, כי זה לא הוזכר בשו"ת הרשב"א כלל, ומה שכתב צ"י לדחות דבריו תה"ד אין כוונתו לדחות דינו, דודאי גם צ"י מודה דאינו מעכב הנשואין מפני זה, ורק על מה שכתב בתה"ד להכריח כן מסבירא בעלמא דאטו אם אין צעיר עשרה לא תנשא בו, אהא כתב ד"ל דהיי"א בו, אצל דלינא מודה דאין לעכב הנשואין מפני זה, אולם צ"י סק"ד מוכח ודאי שהבין צדעת צ"י, דלקושטא דמילתא קאמר שאין לעשות נשואין אם אין שם עשרה, ואיך שיהיה לענין דינא נראה דהסכמת הפוסקים הוא דאין לעכב החופה מפני שאין שם עשרה, וכן נראה מדברי הרשב"ם סי' רנ"ג, שנשאל צ"י שרואה לישא אשה בכפר שאין שם עשרה ישראלים והנמלאים שם הם קרובים או שאין יודעים לתתם מה יעשו עם הכתובה, ומדלא ערער על עיקר הנשואין על שאין שם עשרה, מוכח דס"ל דדיעבד אין הצרכות מעכצות, ועיין בחינוך וחסדא ח"א בהשמועות דל"ז ג', שכתב שבאין יין מלוי יעשו החופה בלא ברכות וכשימלא יין יצרך זו ברכות, ויש ללמוד דבר זה ממה שאמרו אין מצרכין זו ברכות אלא בעשרה, הרי דפשיטא ליה גבי כשאין עשרה שיש לעשות החופה בלא ברכות.

וביד המלך (להר"י לאנדא) אישות פ"י ה"ה, כתב על דבריו צ"י שהוכיח מהרשב"א דבלא עשרה אין לעשות הנשואין, דלא ידע מאי ראייה יש מתשובת הרשב"א הלז, דהרשב"א נשאל שם על מקום שאין שם עשרה אם מצרכין ברכת אשר ברא צפחות מעשרה, והשיב דלינא צפחות מעשרה, אצל מעיכוז של עיקר הנשואין בשביל הצרכה

יאל, חדע דהא לא תנן לה צמתינות דתנן לקמן (כ"ג ז') אין פורסין על שטח כו' צפחות מעשרה, מכדי צמכתה מגילה קיימין, אמאי לא חשיב מקרא מגילה כדאי הנך דאין צפחות מעשרה, ואמאי לא איתבין מניה לרב חסי, אלא ודאי דלכו"ע אם קראת ביחוד יאל, דהכי אמרינן קורין אותה בעשרה, ולא אמרינן אין קורין אותה אלא בעשרה כו', ע"כ, ומבאר להדיא דכל הנך דתנן צמתינה כ"ג ז' הו' לעיכוזא, ואמאי להכי לא תנן מקרא מגילה בהדיחו, וע"ע להרמב"ן במלחמות שם שדחה ראות הרז"ה דלא תנן אלא חובות צבור, אצל מגילה בשם שהצבור חייבים בו כל יחיד ויחיד חייב ע"ש, וכיו"צ כתב הר"ן שם, אלמא דאינהו נמי מודו לדבריו הרז"ה דמתניתין לעיכוזא תנן, ודלא כנוצ"י הנ"ל, ועוד קשה לדבריו הנוצ"י דא"כ דדיעבד מיהא יאלו י"ה, למה החמיר כל כך הרשב"א שאף צענה הדחק גדול כזה, שאין בלחות העיר עשרה ואי אפשר להביא מעיר אחרת עשרה, אפ"ה אין לצרך ברכת חתנים, והא קו"ל בכל דוכתא שטח"ד דיעבד דמי כו', ולכן נראה עיקר דאף דיעבד אם צירכו ברכת חתנים צפחית מעשרה חוזרים ומצרכים בעשרה, דכולהו לעיכוזא תנן, ואע"פ שכמה אחרונים הביאו דבריו הנוצ"י, מ"מ הרי הנוצ"י ע"מם סיים שאין ראיותיו צדוקים כ"כ, ולכן כתב שיש להאגשים הללו לעמוד אלא החתן וכלה אחרים, ולדעתו אם אינם מוצאים חופה בנקל וצמח מועט, יכולים לצרך זו ברכות בעשרה.

ד. וברכת אשר ברא אם מברכים בפחות מעשרה. בשו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף קס"ז הנ"ל, אחר שכתב דברכת חתנים אינה צפחות מעשרה, הוסיף, וברכה אשר ברא מכלל ברכת חתנים היא. וכתב בחינוך וחסדא ח"א דק"ט ג' ד"ל דהרשב"א ס"ל דגם ברכה אשר ברא [שלאחר ברכת המזון] היא ככלל ברכת חתנים, אמנם לפי דעת הר"ן דס"ל דלא בכלל זו ברכות היא ואין צריך עשרה, וכמ"ש הרמ"א צ"י ס"ב סעיף ד', לדודו י"ל דיצרך אשר ברא [גם בנשואין] דומיא דבמזון, אלא דיש לז לומר דשעת נשואין שאני דלא נאמרו לקרות אלא בשיכול לאומרם כולם ביחד, ואפילו אם נימא דספיקא הוי, מ"מ מספיקא אין לצרך ג'.

אולם בהמקנה קר"א כאן כתב דברכת אשר ברא בנשואין אפשר לצרך צפחות מעשרה, וכ"כ צנן איש הי פ' שופטים אות י"ד, ובכרך לאדן דף רע"א ע"ג.

ובמנחת יצחק ח"צ סי' מ"צ כתב, דאף שכתב הרשב"א דגם אשר ברא אין אומרים בלא עשרה כו', אצל צ"י ע"ע כאן פסק כדבריו הרא"ש והר"ן פ"ק דכתובות והרמב"ם פ"ב דברכות, דאשר ברא אומרים בלא עשרה כו'. והגם דמלשון השו"ע דדיוק "אצל כשאין אומרים אחר ברכת המזון אלא ברכת אשר ברא אין צריך עשרה", הכמשעות דדוקא בברכה אשר ברא שלאחר ברכת המזון שכתב אמר כל שבע ברכות תחת החופה אין צריך עשרה, אצל כמה שאומרים תחת החופה צריך עשרה אף לברכה אשר ברא, אצל אי אפשר לומר כן בדברי צ"י שם, שאחרי שהביא את דבריו הרא"ש והר"ן והרמב"ם הנ"ל, כתב ע"ז וז"ל: ולאפוקי מדברי הרשב"א שכתב בתשובה ח"א סי' תרמ"ז וא"ף קס"ז שאשר ברא צריך עשרה עכ"ל, והרי בתשובת הרשב"א הנ"ל מיידי בצרכה שתחת החופה, ושמע מניה דאף בכה"ג ס"ל להצ"י דאשר ברא אומרים בלא עשרה.

(ג) ע"ש שסיים דעל צד הטוב ב"ל דטוב לברכם בלא שם ומלכות. וכתב בשד"ח אס"ד מערכת ברכות סי' ג' אות ו', דדבריו אינם מובנים, דהא לדעת הרשב"א [המובא באות הבה] דברכות מעכבות החופה, אי"כ מה מקום לברכה זו, ואולי יש איזה חיסור לשון ודבריו מוסבים לסברת הפוסקים דברכות אין מעכבות החופה ויעשו החופה בלא ברכת חתנים, ע"כ כתב דיברך מיהא ברכת אשר ברא.

(נד) ביביע אומר ח"ב סי' ו' העיר ע"ז, שהרי הב"י עצמו פסק כדברי הרמב"ם, ולפי"ז תגדל התמימה על הב"י ששותר דברי עצמו, וע"כ צ"ל דס"ל לב"י דהתם דוקא לענין קנין ליורשה ולהטמא לה ולהפר גדריה חשיבא כנשואה, אבל לבועלה אסור.

אוצר

ס"ק יח אות ה - ח

הפוסקים

ועיין בחיביל יצחק ח"צ סי' כ"ח, בזוג שהיית יחד כצעל ואשה
הרבה שנים בלי חופה וקדושין, ועתה לבס נוקפס ורואים
לחקן המעוות ומצקשים לסדר להם חופה וקדושין, אלא שמתביישים
שיתפרסם כעת קלונם ברבים, ורואים שיסדרו להם חופה וקדושין
שלא בעשרה, אחר שהאריך לכוונת שצעת הדחק גדול היה אפשר
להקל לעשות החופה בלי עשרה, ולסמוך על זה שיצרך אחר זמן
ולתתורו באשתו עד שיצרך, כתב, אולם צנודן שלפניו החיקון הוא
צידו, אלא שהוא אינו רואה וספק גדול הוא אם מותר לנו להורות
לי היתר שלא כחקון חז"ל, כדי להצילו מהאיסור החמור של חיי
אישות בלי חופה וקדושין, וכן להתעסק עמו בזה, וצפרט שיש
לחוש שלא תלא מזה חורבא, כי מי יודע אם לא יתגלה הדבר,
ובדור הזה שרבו בו המחתרים יתחילו לפרוץ ח"ו גם בדבר זה
לעשות חופות בלי עשרה, וימלאו תמיד איזו אמתלא על שעת
הדחק וכו'.

ובתבואות שמש סי' קמ"ח, צנודן בזה, כתב ג"כ דראוי להחמיר
עליו משום שעשה שלא כהוגן כ"ו. וכ"ש שאין כאן חומרא
שגם לפי הדין לדעתו אין מקום להקל וכו'.

ז. המברך ברכת חתנים אם יש עליו חיוב לעמוד. כתב
צער לחם סי' ס"ח שצרכת נשואין מצרכין צרוז
המקומות מעומד, כיון שכלל צרכת נשואין היא צרכת "אשר צרא"
וצרכה זו יש בה לכלול ישראל "מהרה"י אלקינו ישמע צערי
יהודה", ולצרך את ישראל לזה השי"ת שיהיה צעמידה, וכמו שדרשו
חז"ל [סוטה ל"ח א'] בה תצרכו צעמידה, וכתב [דברים כ"ז י"ג]
אלה יעמדו לצרך את העם, לפיכך מצרכים צרכת נשואין צעמידה,
דכולהו כחדא ניהבו. וכ"כ הרמ"ע מפאנו סי' ק"צ ודרכי נועם סי'
ג, שצרכת נשואין מצרכין מעומד. ועיין ביציע אומר ח"ו סי' ח.

ה. אם יש חיוב על הקהל לעמוד על רגליהם בשעת ברכת
חתנים. כתב בארחות חיים הלכות קדושין, שנהגו בכל
מקומותינו שצומדין העם על רגליהם צערה שמצרכין לחתן
צרכת נשואין, וכע"ז בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ק"צ בשאלה
השביעית. ובכנה"ג הגה"ע אות ז' כתב, דמנהג קושטא וארץ
המערב לעמוד כל העם צערת צרכת חתנים שהם ז' צרכות, והעטם
לכבוד החתן והכלה שהם עומדים, והחתן דומה למלך, ושמתחי
שצעיר שאלוניקי לא נהגו לעמוד, ולא ידעתי למה, וצבואי למקומות
אלו מאלתי המנהג כמו בשאלוניקי, ונהגתי צעמני לקום, וגם כל
העם צראותם שקמתי על עמדם יעמוד, וצמקום שנהגו לעמוד,
זה שאינו עומד עובר על מה שאמרו [מסכת דרך ארץ פ"ו] לא
ישב צין העומדים, ושז' הוגד לי כי צספר הפליאה כתוב שיש
לעמוד צערה שמצרכין צרכת נשואין, ומן העטם שכתבתי. וכ"כ
בשוררי כנה"ג או"ח סי' רפ"ב אות י"א. ובכנה"ג יו"ד סי' רס"ה
הגב"י אות ז' כתב טעם אחר למנהג זה, והוא משום שמלוא לעמוד
צפני עוסקי מלוא מפני חצוב מלוא. וכתב צמערני לצ ח"צ דרוש
ק"ץ, שטעם זה השני שקמים משום חצוב מלוא צערתה הוא עיקר.
וכן צעולת שמואל (להר"ש קונפורטו) לקועים דל"ז ז', כתב ג"כ
דכעטם שאנו עומדים צערת חתנים הוא משום חצוב מלוא
צערתה, והוא מנהג טוב. ובסודור בית עובר דיני צ"ג אות י"א כתב,
דכן נחפשת המנהג לעמוד צערת צ"ח, בכל המקומות.

וביד אהרן הגה"ע אות ז', הביא מקור למנהג זה, שכן
אמרו צחקוני זוהר תיקון י': והא אינון צחופה לריכין עמא
קדישא למיקס צעמידה קדם חתן וכלה עם החתן לצרכא לון צצצ
צרכאן. וכן צהאלף לך שלמה סי' קט"ו, הביא ג"כ דברי תקו"ז
הכ"ל, וכתב דודאלי ראווי לחוש לדבריו. וכן הביאו הר"ח מודעי
צכת"י, צקונערס זכרון לראשונים שצסו"ם צרך משה (להר"מ
גלנטי

הצרכה מזה לא הזכיר הרשב"א כלל, ואדרבה מתשובה זו משמע
דעל גוף הנשואין לא נשאל הרשב"א, דהיה הדבר פשוט צענים שגם
צלא עשרה יעשו הנשואין צלא צרכה, אלא שנסתפקו אם יכולין
לצרך "אשר צרא" צלא עשרה, וע"ז השיב להם דגם "אשר צרא"
לא יצרכו צפחות מעשרה, ומשמעות כוונתו הוא דיעשו הנשואין
ולא יצרכו כלל, וכן משמעות דעת הרמב"ם דאין הצרכה מעכבת
הנשואין, דלא כתב רק דעשרה מעכבין הצרכה, אלא מהא דהצרכה
מעכבת הנשואין מזה לא הביא מיד.

ויש שכתבו שיתקיימו הנשואין על ידי צרכת "אשר צרא" צלצד
ושחאמר צלא עשרה. צהמקנה קו"א כאן כתב, דאין כוונת
הצ"י [ה"ל, צצמקום שאין עשרה] שיצטל עממו מפו"ר, דודאי אין
לדחות מלוא פו"ר דנדחה צפני עשה דלעולם צהם תצצודו, כדליתא
צגניין דף מ"א, וכ"ש צפני חקנתא דצרכות שהיא מצרבין, ונראה
חקנתא בזה שיכולין לצרך צרכת "אשר צרא" דאין לריכב עשרה,
ותו לית צה איסורא, דמ"ש "כלה צלא צרכה אסורה" היינו צלא
שום צרכה.

ובבן איש חי פרשת שופטים אות י"ד כתב, צצמדינה שאין שם
עשרה ואי אפשר להצ"א עשרה מעיר אחרת, יש לסמוך על
המקילים שיעשו חופה שם ויצרכו "אשר צרא", ואח"כ כשיצדמו
צצמקום שיש עשרה, יעמדו אלא החופה שיהיה שם וישמעו ז' צרכות
ויכונו ללאת ידי חובתם. וכן צככר לאדן על מוס' כלה דרע"א ע"ג
כתב, דצמקום שאין מליאות שיצואו עשרה צצום אופן, יש לסמוך
שיעשה החופה ויצרך אשר צרא. וכ"כ צצרכת הצית שער ס"צ
סעיף ו', דאם אי אפשר לקצן עשרה, יאמרו "אשר צרא" כשיש
שלשה.

ובמנחת יצחק ח"צ סי' מ"ב, אחר שהוכיח דלדעת הרבה ראשונים
אפשר לצרך צרכת אשר צרא צצעת חופה צלא עשרה,
כתב דא"כ שז' אי אפשר למפסק כרצ"א דאם אין עשרה מעכבים
הנשואים, דהלא אשר צרא אפשר לומר אף צלא עשרה וממילא לא
תהיה כלה צלא צרכה.

אולם בכסא רחמים ריש מסכת כלה, העיר על דברי המקנה,
דמדברי הצ"י והתה"ד ובהגמ"י מצוה, דלא סגי צצרכת
"אשר צרא" להחירה לצעלה.

וכן צזכר עשות אות ז' סעיף ס"א, וציציע אומר ח"צ סי' ו'
אות ו', העירו על דברי המקנה, דכלה אינה ניתרת אלא
צז' צרכות ולא צצרכה אחת צלצד. וע"ש שהוספו דו"ל צצרכת אשר
צרא צצעת חופה לריכב עשרה [עיין ע"ז צאות ד'].

ועיין בערוך השלחן סעיף י"ב, דאחר שכתב שאם אין עשרה
יעשו הנשואין צלא צרכת חתנים, כתב דלא יצרכו "אשר
צרא" דצצעת החופה לא נתקן רק צצצ צרכות.

ו. ובמקום שיש צורח גדול לאסוף עשרה אנשים. צצ"ש
סק"ד, אחר שהביא מהדרכי משה דצמקום דליכא
עשרה רשאים לעשות הנשואין ורק לכתחילה יש לחבר ולהדר אחר
עשרה, כתב דאם אי אפשר בעשרה אלא צעורה גדול, הוי כדיעבד,
כמו שכתב צתרומת הדשן [ח"צ סי' קצ"ו] דעורה גדול הוי כדיעבד.

ובשדי חמד מערכת צרכות סי' ג' אות ו' כתב, דפשיטא דכשאי
אפשר למלוא עשרה צעיר וילערך להצ"א ממקום אחר ע"י
דוחק, או שילכו החו"כ לעיר אחרת, חסוד דיעבד גמור.

ועיין בח"מ סק"ג שמחלק, דעיר שאין צה עשרה ואי אפשר
להצ"א שם ממקום אחר, אסור לעשות שם נשואין אלא
לריך החתן והכלה לילך למקום שיש שם עשרה ולהכניסם שם לחופה,
ואם אין צמדינה [כולה] עשרה ואי אפשר לו לילך למדינה אחרת
רק צעורה גדול, אז הוי כדיעבד וצרכות אין מעכבות ויכניסנה
לחופה צלא צרכה וחוזר ומצרך אפילו אחר כמה ימים.

ה (ד) גדולים ובני חורין

באר הגולה

ח לאפוקי עבד וקטן
ממסקנת הגמרא ברכות
דף מ"ז ע"ב

וחתן

באר היטב

(ד) גדולים. ודע בעד אינו מעכב רק לכתחלה יש להדר אחר עשרה. ואם א"ל בעשרה אלא בטורח גדול הוי דעעבד ד"מ. מיהו ברכת אירוסין לכ"ע א"ל עשרה אלא לכתחלה כמ"ס ס"ס ל"ד:

אוצר

ס"ק יח אות ח — ס"ק יט אות ג

הפוסקים

בקדים וקדושה הדין כן כמ"ס בשו"ע א"ח סי' נ"ה, ועוד דכחל לא משנה טעמו לכו כפ"ג דמגילה וזולתי שדיניהם שיה. וכ"פ בחולדות אדם (להר"א שור) כאן. ונחיתא וחסדא (עמ"ס כתובות) דק"י טור ד', כתב גם על דברי הזכור לאברהם הנ"ל, דהדבר פשוט דגמר לה מדין קדים וקדושה וכו', והוסיף לפי זה דשם בשו"ע א"ח סי' נ"ה סעיף ד', סיים, והוא דנשתיירו רובן, וה"ל דיו לבא מן הדין להיות כדון, דדוקא בנשתיירו רובן הוא גומרין כל הז' ברכות, משא"כ בהלכו חמשה ונשארו חמשה אין גומרין כל הז' ברכות כי אם ההיא ברכה דקאי בה.

עוד כתב שם בחינה וחסדא, דכל זאת אינו אלא כשכבר בירך תחילת ברכה אחת או רובה, משא"כ אם לא אמר רק בא"י אז יכול לומר למדני חקיק, א"ל יכול לסבב על ברכת אשר ברא דנאמרת אפילו בפחות מעשרה [כמבואר בזה ד'].

יא. ובשהיו עשרה בעת ברהמ"ז ויצאו מקצתם לפני שהתחילו בברכת חתנים. כתב בהעמק שאלה (על השאלות) שאילתא ע"ז אות ד' בחו"ד, שאם התחילו לברך ברהמ"ז בעשרה ואלא אחד מהם אין גומרין ברכת נשואין בפחות מעשרה כו', דברכת נשואין ברכה בפני עצמה היא ולא שייך לברכהמ"ז, וכרי במסכת סופרים פ"ט תניא דמנהגם היה לברך בלא סעודה, אלא שנהגו לסמכה לסעודה, ודומה לפריסת שמע ותפלה דאם התחילו ק"ש בעשרה אין גומרים בתפלה. ועיין בסק"ל אות ג' מהצריך את אברהם, שכתב כן לענין פנים חדשות שילאו אחר ברהמ"ז לפני שהתחילו בברכת חתנים, דאין גומרין.

יט. גדולים ובני חורין. א. מקור וטעם הדין. לשון השו"ע בזה הוא מהרמב"ם פ"י דאישות הל' ה', וכ"כ בעור כאן. וכתב בה"מ שם והוצא ב"י כאן, דהיינו לומר שאין עבד וקטן מלטרפין, כמסקנת הגמרא ברכות מ"ז ד' כו', וכן דעתו בפ"ח דהל' תפלה, וה"ל לכל דבר שצריך עשרה שאין מלטרפין.

ובלבד כן כחז' הטעם, דאנשים כתיב [גבי צונו דמנייה ילפין דבעינן עשרה לברכת חתנים, עיין ע"ז בסק"ל אות א'], ומשמע בני חורין וגדולים.

ב. קטן שהגיע לעונת הפעוטות ויודע למה מברכין, אי מצטרף לעשרה לברכת חתנים. כתב בשו"ע נה"ג א"ח סי' קל"ט הג"י אות ו', שפסק בתשובה חא"ח סי' רנ"ג, דאפילו לדעת המחבר שם בשו"ע, דקטן שהגיע לעונת הפעוטות מלטרף [לזיומן, מ"מ] ברהמ"ז של חתן וכלה ביומא קמא, דבעינן עשרה לברכת חתנים, אינו מלטרף, ונראה שלא כוון הרמב"ם בפ"י דאישות שכתב אין מצרכין ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים בני חורין, ע"כ כתב גדולים לאפוקי קטן שידע למה מצרכין, דבעלמא חמנין עליו בעשרה, בברכת חתנים אין מלטרפין וכו'. ועיין בתשובת הרב מאיר שפירא מעיר צעל"ה ארבער ניו יורק, בהמאור אלול תשל"ד, דאפילו להסוברים בהמ"א חא"ח סי' נ"ה סעיף ד', דבעת הדחק נוהגים להקל לומר דבר שבקדושה בתשעה ולידוק קטן שהוא יותר מבן שש ויודע למה מתפללים, מ"מ לברכת חתנים אינו מלטרף, מפני שקטן פטור מלישא אשה ואין עליו חוב כלל לקיים מצות פריה ורביה.

ג. עשרה קטנים או עבדים וכדומה אם יכולים לברך לעצמם ברכת חתנים. כתב בחינה וחסדא (עמ"ס כתובות)

ח"א

גלגלתי) דקמ"א טור ד', ובקריית חנה דוד ח"ב סי' י' ובעברת המים מערכת הק' אות ל"ט.

ובספר תושע יהודה דף ק"א ע"ג, כתב הטעם שהקבל עומדים על רגליהם בברכת חתנים, על פי מה שכתב בזה"ק פרשת תרומה דקס"ט ע"א, שצריך לעשות חופה נאה לכבוד כלה עילאה היא השכינה שצאה לשם, וכיון שכן חייבים לקום משום כבוד השכינה שנגלת בשעת החופה.

ובדרכי נעם סי' ד' כתב הטעם, דכיון שצריך לברך אותה בעשרה הוי כדברים שבקדושה, והוצא בעבודה שכלל, בסידור תפלה החדש (ליורנו) דיני ברכות קדושין אות ד'.

ובנהר מצרים, חופת חתנים אות ה' כתב, דברכת חתנים לכו"ע צריך לעמוד, [ר"ל אף הנוהגים בברכת אירוסין דאין עומדים], וכן נוהגים.

ובחינה וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א בהשמות דף ל"ז ג' כתב, דמה שקמים בשעת ז"ב הוא כמ"ס בנה"ג הנ"ל, משום כבוד החתן דיש לו דין מלך, והשתא אחי שפיר מה שאין קמין בשעת ברכת אירוסין, משום דבר צפרק [עדיון] אין לו דין מלך, וגם אחי שפיר מה שאין קמים בשעת ז"ב של ברכת המזון, משום דגם החתן יושב ואין שם מפני הכבוד.

ובבירך את אברהם סי' ע"א סק"א כתב, דבקושטא נוהגים שהיושבים בחדר שאין הנשואין נעשים שם אלא חוץ לחדר, אין עומדים.

ועיין בים הגדול סי' ע"ב, דאחר שכתב שגמר הדין אין חיוב לעמוד בשעת ברכת חתנים, כתב דב"ד שיש סיבה ערעורית דאנשים ונשים וחסרון כבוד, יש להקל שהקבל כולם יהיו יושבים, ורק החתן והכלה והמזכר יעמדו, ולרומא דמילתא יש לתקן שיהיו עשרה מהקבל עומדים סמוך לחתן ולמזכר, ושאר כל הקבל יושבים. וכתב ציצע אומר ח"ו סוסי"ח, שכתב לא שייך דברים אלו, שהקבל עומד איש איש במקומו, האנשים אחד ונשים אחד.

ובנשואין של זיווג שני, עיין ציפה ללז ח"ד סק"ה, שדן לומר שהצבור יושב בשעת ברכות נשואין שכן גם החתן והכלה יושבים.

ז. ובברכת חתנים ששעת הסעודה. כתב בערך להם סי' ס"א, דברכת חתנים שמצרכים בשעת הסעודה, אין מצרכים אותה בעמידה שלא להטריח את המסובים.

ובפרי האדמה ח"א הלכות ברכות פ"ב כתב, דדוקא בברכת חתנים שצחופה עומדים, לכבוד החתן העומד, לא כן בסעודה שהחתן יושב. וכ"כ בחינה וחסדא הנ"ל, ובפני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת ברכות סי' נ"ה. ועיין בשדי חמד מערכת ברכות סי' ג' אות ו', ומש"כ ע"ז בדרכי דוד סי' א'.

י. וכשהתחילו לברך ברכת חתנים בעשרה ויצאו מקצתם באמצע הברכות. כתב בזכור לאברהם (להר"א אלקלעי) ח"ב אות ד' בשם קוטרס הכס"ר שיצ"ס, דאם התחילו ברכת חתנים בעשרה וילאו מקלמן, גומרין. והוצא בפ"ח סוסי"ק י"ד, ובפני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת ברכות סי' נ"ח.

גם בערוך השלחן סעיף י"ג כתב, דנ"ל שאם התחילו בעשרה וילאו מקלמן גומרין אותן אפילו בפחות מעשרה, דהרי אפילו

וחתן מן המגין [ח] בין כשאומרים אותה בשעת נשואין בין כשאומרים אותה

(ח) אחר ברכת המזון

אבל

ביאור הגר"א
[ח] בין כו' שם ת"ר
כו' כל שבעה :

פתחי תשובה

(ח) אחר בהמ"ז. עיין בספר זכור למרדכי שכתב יש לעיין אי בעינן הכי עשרה. כהמ"ז בעינן לירוק דל"כ איך יו"טו שקר מפיסה לומר כרוך שאכלנו כו' משל"כ שיכלנו כולם או שילמדנו לפחות לזמון כדן זמון כהמ"ז או דילמא דוקא שדעתו נוסח דלא בעינן שיכלנו כל העשרה אבל רוב מהם בעינן ע"ש :

הפוסקים

ס"ק יט אות ג — ס"ק כ אות א

אוצר

וכמו דדחה ר' אבהו שם בגמרא [ג], וברכת חתנים יליף ממקלות, ובהאי קרא שפיר י"ל דחתנים מן המנין וכו'. וכע"ז כתב גם בישועות יעקב פי הקלר סק"ד, הקדמת שו"ת כנסת יחזקאל גו', ועמודי אש (להר"י אייזנשטיין) סי' ב' אות כ"ב.

ובמנחה משיב ח"א סי' ס"א, כתב ע"ד הכבוד שור הכ"ל, דאכתי ל"ע, דהא רב נחמן משמיה דהונא בר נתן יליף לה [שם] בכתובות דף ז' ע"ב] מצוה, ואעפ"כ ס"ל [שם דף ח' ע"א] דחתנים מן המנין, [וכבר הקשה כן בעינן יעקב דלהלן, ובהפלאה בסוגיין ע"ד הכנסת יחזקאל הכ"ל], אך י"ל דהוא לא ס"ל כן וכו'.

ובחידושי חתם סופר כתובות ז' א' סוד"ה מנין, מצוה דגם מאן דיליף ברכת חתנים בעשרה מצוה ס"ל דחתנים מן המנין, והא דלקח בועז עשרה זקנים וזולתו, י"ל עפ"י המצוה צירושלמי דמה שאמר בועז שבו פה היינו לסעודה, ולפי"ז לקחם בברכת חתנים שעל הסעודה, [וכבר כתב כן בענין ארזים המוצא בספק"ה אות א'], וס"ל בברכת הזמון כריה"ג [בברכות מ"ט ז'] דבעשרה והוא אומר צרכו, ומאז להדר אחר עשרה לבר מדיוה ולומר צרכו, או דס"ל כהרמב"ם [המצוה בסעיף ז'] דגם בסעודה ראשונה שאחר החופה מיד צעו נמי פנים חדשות, ותשעה מהם הכנים לחופה ואחד העמיד בחוץ כדי דוהיכ פנים חדשות לברכות שעל הסעודה, ולעולם אין לנו להמליץ להצריך י"א אנשים בברכת חתנים עפי משארי דברים שבקדושה.

ובעינן יעקב (על העין יעקב) בסוגיין כתב, שאפשר דלכך לקח עשרה בלאו דידה, כדי שלא יהיה צ"ד שקול, דאולי יערכו לדון בין הגואל בעינן קניית השדה גו', עוד י"ל דקאמר מספר שלם, כמו תספרו חמשים יום והוא רק מ"ט. גם צבית ילחק (להרש"י פינקלשטיין) עמוד ק"ו כתב, דמה שלקח בועז עשרה דוקא ולא סגי בתשעה חוץ ממנו, לאו משום ברכת חתנים לקח העשירי, אלא משום אילו כוונה אחרת שהיתה לו צוה וכו'.

ובערך שי כאלו כתב, דצמדש רות וצירושלמי איתא, מכאן לבית זה שהן ממנין זקנים צבית המשתאות שלהן, וזיינו להשגיח שלא יבואו לידי יחוד, וכדאיתא בקדושין פ"א א' אבוי דייר גולפי רבא דייר קנה, שלא ילך איש לחדר שהנשים בו ולא ירגישו בו, לכן נעל בועז זקנים לבית המשתה שיבטיחו אם יכנס איש לחדר שהנשים בו ילך אחריו, ואם היה נועל רק תשעה היו מוכרחים לישב עמו בשעת ה' צרכות ולא היה יכול להליל מהיחוד, ואם יולל מהיחוד לא ישארו תשעה בשעת הצרכות, וגם לא היה מורא על מי שיראה להכנס

לו לאשה, שכן כתיב ביום קנות' השדה קנית אשת המת, וא"כ האיד יכול בועז להיות דיין ע"ז כו', מאחר שדעתו היתה לקחתה לו לאשה כו', ונשאר בצ"ע. ועיין בגוג ישי עה"פ ויקח עשרה אנשים ברות ד' ב', שכתב דת"ח שאמר דבר הלכה אם קודם מעשה אמר שומעים לו ואם אחר מעשה אמר אין שומעים לו כי גוגע בדבר, וע"כ הקדים בועז לקחתם עתה שאין גוגע בדבר, כי עתה הגאולה והיבום שייך אל טוב והוא אינו גוגע בדבר.

ח"א דקמ"ז א', דלענין זמון כה"ג פסק בשו"ע סי' סעיף ו' דרש"אין [ובלבד שלא יזמנו בשם], ה"ג נראה דרש"אין כיון דאין מזכירין את השם והם מכוונים לצד הברכות לשם שבה והודאה בעלמא.

כ. וחתן מן המגין. א. מקור וביאור הדיון, דין זה הוא מהרמב"ם פ"י דאישות הל' ה' וכו"כ בעור כאלו, וחתנים מן המנין. והוא מגמרא דכתובות ה' ב' מצרכים ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין וברכת חתנים בעשרה ואין חתנים מן המנין. וכתב בשעמ"ק שם בשם תלמודי רבינו יונה, דאכלים אינם מן המנין מפני שהם אינם מנחמין אלא מתנחמין, אבל הכתנים הם שמחים כשאר אנשי החופה ולפיכך איתנכו מן המנין. ובערוך השלחן סעיף י"א כתב, דכיון דהם ברכות שמחה והוא שריו בשמחה, למה לא יהא מן המנין וכו'. וכבר כתב כן בפני יחושע שם, דקיי"ל כל די עשרה שכינתא שריא, ואין השכינה שורה מתוך טענות, לכן ראוי שיהיו עשרה בלא חתן, משל"כ בכתב אדרבה הוא שריו בשמחה של מזה ולכך מלמדק לעשרה.

ובהעמק שאילה (על השאלות) שאיתא ע"ז אות י"א, כתב ע"ד הפניי הג"ל, דקשה דא"כ לא ללמדק אכל לתפלה ולברכה"ז בשם, ובשאלות שם מצוה הטעם, דאכל אין עליו מזה דתנחומים כלל ומש"ה אין מלמדק לעשרה המתנחמים, משל"כ חתן דעליו ג"כ מזה לשמח את הכלה כדאיתא בריש כתובות שיהא שמה עמה וכו'. ובענין ארזים סק"ז כתב, דהא דאיתקך לאשמועינן בחתנים, היינו דלא נימא כיון דעריד עירדא דמזה דלא מלי לכוני דעתיה, דמשו"ה פטור מק"ש ומכל המלות לא ילמדק גם לעשרה, קמ"ל דמלמדק. ועיין מש"כ בזה בחידושי חתם סופר עמ"ס כתובות מהדו"ת לר"ז ב' ד"ה לברכה, ובגליוני קודש ח"ב עמוד מ"ז.

ובכתב צפריש אות י"א, דק"ת קשה, הלא הא דבעינן עשרה לברכת חתנים הוא מדכתיב גבי בועז ויקח עשרה חתנים וגו' [כמוצא בס"ק הקודם, לחד מ"ד], וכו' היו עשרה זולתו. וכן הקשה בדבר שמואל (להר"ש אבוהב) סי' ס"ג.

ובבבבכור שור עמ"ס צ"ב י"א א' כתב, דל"ל דמאן דס"ל דחתנים מן המנין לא ס"ל למילק ברכת חתנים מצוה, דאי ס"ד לצרכי למה היה לו ליקח עשרה זקנים הא סגי בתשעה וכו', אלא ל"ל דבועז לקחם לדרוש עמוני ולא עמונית כו' [והלכה זו היתה רופפת בידם, וכל מילתא חידושא לריך עשרה לפרסם הדבר,

(ג) מדברי הישועות יעקב דלהלן.

(ג) ע"ש בכנסת יחזקאל, שהביא בשם הרמב"ם פ"ב דברכות דילפינן ברכת חתנים בעשרה מדכתיב במקלות, ושהכ"מ תמה למה הביא ילפוטא זו ולא הילפוטא מבוועז, וכבר תמהו רבים מהפוסקים שלפיננו, וכן בשלחן העזר סי' ח' סעיף ו' בשמלה לצבי סק"ב, שלא נמצא כל זה ברמב"ם ובכ"מ, לא בפ"ב דברכות ולא בפ"י דאישות.

(ג) ובלקוטות שבסו"ס. אהל יוסף (להר"י מולכו) אות ס"ה, הקשה ע"ז, דאם יצטרכו לדון בינו לבין הגואל על השדה, הה"נ על לקיחת רות

ביאור הגר"א

ס [יא]

אבל כשאין אומרם אחר ברכת המזון אלא ברכת אשר ברא אינו

באר הגולה

[יא] אבל כשאין כו'.

דמש"ש ברכת חתנים

בעשרה כל ו' לא קאי

על אשר ברא ממש"ש והוא שבאו כו' ואשר ברא ל"צ ש"מ דאינה בכללם וכמש"ש אפשי שמחה בעלמא כו' :

צריך עשרה

ומי"נ

ס טור וכ"כ סביו הרא"ש
בפסקיו ע"ס וכ"כ הר"ן
ושב"נ מדברי הרמב"ם

הפוסקים

ס"ק ב אות א — ס"ק בא

אוצר

להכנס בין הנשים, כי יודע שצטעק הצרכות מוכרחין כל התעשרה להיות עם צועז אלל הצרכות. ובערוך השלחן סעיף י"א כתב, דאע"ג דילפינן לה מקרא דצועז, מ"מ אין ללמוד מפסוק זה דעיון עשרה לצד מהכתן, דאין זה סדרה כלל.

ובעצי ארזים סק"ז כתב, דלמסקנא י"ל דגם רב נחמן ס"ל [כדלמרינן שם בגמרא לדעת ר' אבהו], שלקח עשרה זקנים למדרש להו עמוני ולא עמונית ולפרסומי מילתא, ומשום הארך עשרה זולתו, והא דילוף מנייה גם ברכת חתנים בעשרה, י"ל עפ"י מה דלמרינן ציבמות ע"ז א' אהא דאמר עמשא כך מקובלני מצ"ד של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית כו', והאר"ה ח"ח שמורה הלכה וצא אס קודם מעשה אחר שומעין לו כו', ומתוך שא"כ דשמואל וצית דיון קיים, וקושיא זו קשה גם אצונו דכרי צטעק מעשה אחר להם ולא שייך תירוץ הגמרא דכרי לא אחר להו משמיה דאחריתי, ויש לישב עפ"י הא דלמרינן שם צדף ל"ה א' על קושיא כזו, שא"כ דאמר מעשה אחריתא צדקה ופירש"י מניו דמכיון אהא מכיון אהא דניכרים דברי אמת, לכן ס"ל לרב נחמן דכיון שלא מניו שאמר להם הלכה אחרת ע"כ דהלכה זו גופא דברכת חתנים לריכה עשרה קאמר להו דמרוצת צקרא, ומניו דמכיון אהא מכיון נמי אדרשא דעמונית, דאילו לברכת חתנים גופיה לא הוי לריך דמרוצת צקרא דרצקה, א"ו דברכת חתנים בעשרה דריש להו, ומיושב קושיית הפרישה וכו' נה.

ובכרם פתחיה קונטרס ברכת חתנים אות ב' כתב, דאף אי ילפינן ברכת חתנים בעשרה מצועז, מ"מ י"ל דחתנים מן המנין, ומש"כ ויקח צועז עשרה כו' הוא מספר הכולל גם אותו. ע"ש שהאריך בזה הרבה.

ב. וכשיש כמה חתנים בין העשרה. כתב בדיוק דחיי ח"א דכ"ז ג', דה"ה אס החתנים רבים מנעטרפים למנין עשרה, כגון אס החתנים הם ב' או ג' וז' אחרים מנעטרפים לברכה, וכן ע"ז הדרך אס היו יותר, וי"ל דאפילו לא היה אחר ציניהם אלא עשרה חתנים שאלו צנת אחת מצרכים. וכבר כתב צים של שלמה פ"א דכתובות סי' כ"ב, דחתנים מן המנין, אפילו הרבה חתנים שם. [ובגמרא שדייק כן מלשון הגמרא דנקט חתנים בלשון רבים, וכ"ה ברמב"ם פ"ב דצרכות ובעור כאן, חתנים. ולא כמש"ש צפ"י דאישות ה' ה' וצפ"י כאן, וחתן מן המנין].

במ"ז סק"צ הצוה, שמי"כ למבר"ל מפראג, דיש מציאים ראוה דאשר צרה לאו ברכת חתנים היא ואינה ראוה כו' [ע"ש שהאריך בזה]. ונפק"מ לדרך עשרה כו', ועתה נהגו אף שהשמחה צמעינו בעשרה דוקא, וכך יראה, דסוף סוף הכל מברכת הנשואין היא וכתוב צמקלות וגו' על כל דבר שהוא מקור יש לצרך בעשרה כו', וכן עיקר ונכון, עכ"ל.

ובעצי ארזים סק"ח, הצוה ראוה לדעת הרמב"ן הנ"ל ס).

ובבירך את אברהם סי' ע"א סקמ"ד כתב, דכיון דתליא צפונתא כו', ספק צרכות להקל [ואין לצרך צלי עשרה], זולת צמקום שיש מנהג.

חולס

הרמב"ם נראה דלאשר ברא אחד לא בעינן עשרה, וכמ"ש בב"י [בשם הר"ן כמובא בסמוך בפנים].

וביביע אומר ח"ג סי' י"א אות ט' כתב, שהוא ט"ס, וצ"ל הרמב"ן, שכן כתב בשמו הר"ן [הנ"ל], שאין מברכין אותה אלא בעשרה.

ס) וע"ש בסוף דבריו, שכתב בשם הב"ח, דעכשיו נוהגין כדברי הרמב"ן. אולם הב"ח לא כתב זאת בדין זה, אלא בדין שאין מברכין אלא כשמומנים עמו אחרים מלבד בני ביתו, וכמובא בסוף סעיף ז'.

להכנס בין הנשים, כי יודע שצטעק הצרכות מוכרחין כל התעשרה להיות עם צועז אלל הצרכות. ובערוך השלחן סעיף י"א כתב, דאע"ג דילפינן לה מקרא דצועז, מ"מ אין ללמוד מפסוק זה דעיון עשרה לצד מהכתן, דאין זה סדרה כלל.

ובעצי ארזים סק"ז כתב, דלמסקנא י"ל דגם רב נחמן ס"ל [כדלמרינן שם בגמרא לדעת ר' אבהו], שלקח עשרה זקנים למדרש להו עמוני ולא עמונית ולפרסומי מילתא, ומשום הארך עשרה זולתו, והא דילוף מנייה גם ברכת חתנים בעשרה, י"ל עפ"י מה דלמרינן ציבמות ע"ז א' אהא דאמר עמשא כך מקובלני מצ"ד של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית כו', והאר"ה ח"ח שמורה הלכה וצא אס קודם מעשה אחר שומעין לו כו', ומתוך שא"כ דשמואל וצית דיון קיים, וקושיא זו קשה גם אצונו דכרי צטעק מעשה אחר להם ולא שייך תירוץ הגמרא דכרי לא אחר להו משמיה דאחריתי, ויש לישב עפ"י הא דלמרינן שם צדף ל"ה א' על קושיא כזו, שא"כ דאמר מעשה אחריתא צדקה ופירש"י מניו דמכיון אהא מכיון אהא דניכרים דברי אמת, לכן ס"ל לרב נחמן דכיון שלא מניו שאמר להם הלכה אחרת ע"כ דהלכה זו גופא דברכת חתנים לריכה עשרה קאמר להו דמרוצת צקרא, ומניו דמכיון אהא מכיון נמי אדרשא דעמונית, דאילו לברכת חתנים גופיה לא הוי לריך דמרוצת צקרא דרצקה, א"ו דברכת חתנים בעשרה דריש להו, ומיושב קושיית הפרישה וכו' נה.

ובכרם פתחיה קונטרס ברכת חתנים אות ב' כתב, דאף אי ילפינן ברכת חתנים בעשרה מצועז, מ"מ י"ל דחתנים מן המנין, ומש"כ ויקח צועז עשרה כו' הוא מספר הכולל גם אותו. ע"ש שהאריך בזה הרבה.

ב. וכשיש כמה חתנים בין העשרה. כתב בדיוק דחיי ח"א דכ"ז ג', דה"ה אס החתנים רבים מנעטרפים למנין עשרה, כגון אס החתנים הם ב' או ג' וז' אחרים מנעטרפים לברכה, וכן ע"ז הדרך אס היו יותר, וי"ל דאפילו לא היה אחר ציניהם אלא עשרה חתנים שאלו צנת אחת מצרכים. וכבר כתב צים של שלמה פ"א דכתובות סי' כ"ב, דחתנים מן המנין, אפילו הרבה חתנים שם. [ובגמרא שדייק כן מלשון הגמרא דנקט חתנים בלשון רבים, וכ"ה ברמב"ם פ"ב דצרכות ובעור כאן, חתנים. ולא כמש"ש צפ"י דאישות ה' ה' וצפ"י כאן, וחתן מן המנין].

בא. ברכת אשר ברא אינו צריך עשרה. צ"י כאן הצוה צזה מחלוקת הראשונים, דהרשב"א צתשובה כתב,

שאשר צרה לריכה עשרה. והוא צתשובותיו סי' תרמ"ו, וכ"ה צסי' אלף קס"ז, וצפ"י המיוחסות סי' קפ"ה, וכתב שם, דאין הפרש צין צצט צרכות לברכת אשר ברא אלא לענין פנים חדשות, דצלא

נח) ובחידושי חת"ס עמ"ס כתובות דף ו' טור ד' כתב, דמה שהקשה בעצי ארזים איך האמינו לברוע באמרו עמוני ולא עמונית הא בשעת מעשה אין שומעין לו, קושיא זו מעיקרא ליתא לדעת, דדוקא כשאמר מקבלה [או אין שומעין לו] כמו שאמר שם כך מקובלני, אבל אם אמר מדרשא דקראי שומעין, ומאן לימא לן דבועז לאו מדרשא אמרו, ולולי דבריו הייתי אומר, דמשו"ה אמר בועז נמי עמוני ולא עמונית, דהשתא גמ' כי היכי דמהימן אעמונית שאינו גוגע ח"נ מהימן אמואכית.

נט) כבר הקשה ע"ז, בישא ברכה (על רי"ו) דקט"ז א', דהרי דעת

(יב) ומ"מ שלשה צעיון (הר"ן פ"ק דכתובות):

מברכין

ביאור הגר"א
[יב] ומ"מ כו' שיהא
ברכת זימון:

הפוסקים

ס"ק כא — ס"ק כב אות ב

אוצר

דרך החיים, סידור בית יעקב, סידור בית עובד אלה כ"ב, חכמת אדם כלל קכ"ט סעיף ו', פני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הצרכות סי' ק"ג, בן איש חי שנה א' פ' שופטים אלה ע"י, וערוך השלחן סעיף י"א וי"ב.

וביביע אומר ח"ב סי' ו' אות ו' כתב, דאש"ג דקו"ל ספק ברכות להקל אפילו נגד השו"ע, מ"מ במקום מנהג לא אמרין ספק ברכות להקל, ונהגו לצרף אשר צרא בפחות מעשרה. וכ"כ בח"ג סי' י"א אות ט', דכן דעת רוב האחרונים וכן פשט המנהג.

כב. ומ"מ ג' בעיניו. א. טעם הדיון והסוברים בן ואם יש חולקים ע"ז. דין זה הוא מהר"ן, וכמלויין בפנים. שכתב בפ"ק דכתובות, דהיכא דלא מצריך אלא אשר צרא לא צנו עשרה, אלא צנו נמי מצרכין לה. והוצא דדרכי משה כאן, דאש"ג דלא לריך עשרה מ"מ ג' מיהא צנו. וכן הציא דברי הר"ן, צריך לחם כאן.

ועיין בתפארת יעקב סק"ד שכתב, דמש"כ הר"ן דמ"מ צנו ג', לא נראה בן מדברי הרמב"ם כמו שכתב בסמוך. ודבריו צוה הם בסק"ה, והוצא צאות הבא, שכתב באופן אחד דעת הרמב"ם, דאפילו ג' לא צנו. וכבר כתב בן בהמקנה קו"ל כאן, דמשמע קצת דס"ל להרמב"ם דאפילו ג' לא צנו. וכתובי רי"ד צסוגיון וכן בפסקיו כאן כתב, דנ"ל דכיון שאשר צרא הוא עיקר ברכת חתנות שחייב לצרכה בכל יום, אפילו אם אכל החתן יחיד חייב לאומרה.

אולם מלבד הרמ"א והערך לחם, הציאו גם שאר האחרונים דעת הר"ן להלכה, ולא הזכירו כלל שיטה אחרת צוה. בלצוה כאן כתב ג"כ, דשלשה מיהא צעיון, [ומעט, דהו"ן כמזמן. וכ"כ בצבגרי"א סק"י, ע"ד השו"ע דג' צעיון, שיהא ברכת זימון. ובעני ארזים סק"ט, כתב יותר ציור, דמשום דהש"ס כו"ל לה לצרכה אשר צרא צדדי שהשמחה צמטון, כדאמרין צסוגיון מכאן ואילך כו' מצרך שהשמחה צמטון ואשר צרא, משמע דהיכא דלא מצרך שהשמחה צמטון גם אשר צרא לא מצרכין, ושהשמחה צמטון ליתא אלא בצרכת זימון דצנו ג'. ובערוך השלחן סעיף י"א כתב, דלא גרע מצרכת זימון, דכל תוספת ברכה על הברכות הקצוות בצבגרי"א, אינו צפחות מג'.

וכן נקטו דג' צעיון, בחכמת אדם כלל קכ"ט סעיף ו', סידור דרך החיים, סידור בית יעקב, סידור בית עובד אלה כ"ב, פני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הצרכות סי' ק"ג, יציע אומר ח"ב סי' ו' אות ו', וח"ג סי' י"א אות ט'.

ב. להסוברים דבשמברכים רק ברכת אשר ברא גני בשלשה, האם אפשר לצרף לזה קטנים או עבדים. כתב

בח"מ סק"ה, דנראה דגם לשלשה אין מלרפין עבד וקטן.

ויש חולקים ע"ז. צחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דף קט"ו

ד' כתב, דממש"כ צשיירי כנה"ג [המוצא צסק"ט אות ב']

דצבגרי"א דיומא קמא דצעיון עשרה אין קטן מלטרף, משמע דאיידי

באופן דצעיון עשרה כו', אמנם לשלשה כגון ברכת אשר צרא כשאין

שם פנים חדשות, אר"י דמלטרפין וכמו דמלטרפין לזימון דעלמא

כמ"ש צשו"ע א"ח סוס"י קל"ט, וכ"מ מדברי ה"ר ש"צ"ס המוצא

צזכור לצבגרי"א (להר"א אלקלעי) אות ב', שכתב ג"כ דאין מלטרפין

לעשרה כו', ומש"כ בח"מ דגם לשלשה אין מלטרפין עבד וקטן,

קשה דהא מ"ל, דכיון דאין לריך עשרה ש"מ דלא חשיב דבר

שצקדושה כי אם כשמצרך כל הו' ברכות, אצל כשמצרך אשר צרא

לחוד

אולם פסק השו"ע דאין לריך עשרה, הוא עפ"י הטור והר"ש, וכ"כ הר"ן, ושכ"נ דעת הרמב"ם, כמלויין בצבגרי"א, דצטור כתב, דברכת אשר צרא אומרים אותה אפילו אין שם עשרה, וי"א שגם אשר צרא לריך עשרה ולא נהירא לא"א הר"ש. והר"ש הוא בפ"ק דכתובות סי' י"ג, וכתב שם, דלא הוצרכו עשרה אלא כשמצרכין כל ברכת הזיווג דומיא דבועז וממקור ישראל סא).

ובר"ן צסוגיון כתב, דמשמע ליה דאשר צרא צפני עלמה לא מקריא ברכת חתנים כו', אלא כולו שית ברכות מקרו ברכת חתנים, כי היכי דלארצעה שלאחר המזון מקרו צבגרי"א, ונפק"מ דאש"ג דאמרין ברכת חתנים בעשרה, היכא דלויכא פני"ח דלא מצרך אלא שהשמחה צמטון ואשר צרא לא צנו עשרה כו', ומדברי הרמב"ן נראה שהוא סבור שאין מצרכין אותה אלא בעשרה כו' [וכנ"ל], ועיקר הדבר כמו שכתבתי, דכשם שהשמחה צמטון אינה ברכת חתנים דהא צו מהולא הוי מצרכין לה אי לאו משום לערא דיוקא כדאיתא בגמרא, ולא מצרכין לה אלא משום שמחה צעלמא, ה"נ אשר צרא לאו ברכת חתנים הוא ולא צנו עשרה שאינה צאה אלא משום אפוש שמחה צעלמא, וכן נראה דברי הרמב"ם בפ"ב דברכות, [דב"ל ט' דין ברכת אשר צרא לא הוצרכו כלל דצעיון שיכיו עשרה, רק אח"כ צב"ל י' כשכתב דכשית פנים חדשות מצרכים ז' ברכות כדרך שמצרכים צשעת הכשואין, ע"ז כתב והוא שיכיו עשרה סב].

וברי"ב"א צסוגיון והוצא צשעמ"ק, כתב בן צשם תוס', דכיון דלא צנו פני"ח אף הוא לא צנו עשרה, כדאמרין בסמוך מכאן ואילך אפוש שמחה צעלמא הוא מצרך שהשמחה צמטון ואשר צרא, אלמא כהדדי ניהו כו', וכן עיקר, ואש"פ שמו ברכת אשר צרא בכלל ברכת חתנים ואמרין שמצרכין ברכת חתנים בעשרה, אין התלמוד קורא ברכת חתנים אלא כשאומרים כל צצט ברכות, כדאמרין לעיל מצרכין ברכת חתנים כל צצט אמר ר"י והוא שצאו פני"ח, והכין רבנא צסוגיא דלעיל דאחת צהולה ואחת אלמנה עטונה ברכה, הלכך נהי דברכת אשר צרא חשובה מכלל ברכת חתנים והיא חלק ממנו, לא הלכיה עשרה אלא באומר כל הברכות כשם שלא חייבו צהם פני"ח.

ובעי"ז כתב גם בתוס' רי"ד וצפסקי רי"ד צסוגיון, וכ"כ דאין לריך עשרה, צצדה לדרך מאמר ג' כלל צ' פ"א, וצ"י המנהגים (להר"א עירנא) צמנהגי כל השנה. וצ"ס של שלמה פ"א דכתובות סי' י"א כתב, דכן עיקר. וכן פסק בלצוה כאן. וכ"נ דעת הפרישה אות כ"ג, והח"מ סק"ד, והאר"ן לצי (שעם תאוני לצי) סק"ה, שהציאו צזה דברי הר"ש. וצ"ד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ט' טור ב', כתב להכריח כשיטה זו מסוגיית הגמרא.

וב"כ דאין לריך צזה עשרה, צדינא דחיי (על הסמ"ג) חלק העשין דכ"ו ג', המקנה קו"ל ס"ס זה, סידור תפלה זכה (כמנהג ליורני) דרי"ד צ', והוצ"ד צחופת חתנים סי' ט' היה י"ג, סידור

סא) וכתב ביצועות יעקב פ"י הקצר סק"ה, דלמאן דיליף [דבעינן עשרה בברכת חתנים כמובא בסק"ב אות א'] מקרא דממקור ישראל על צסקי מקור, הדבר פשוט מאוד דברכת אשר ברא אין כאן צסקי מקור, וה"ה למאן דיליף מקרא דבועז, דמשמע דלדינא אין ביניהם אלא דמשמעות דורשין איכא ביניהם וכו'.

סב) מהתפארת יעקב סק"ד, וכ"ה בישא ברכה (על רי"ו) דקט"ז א',

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ט' טור ב'.

ביאור הגר"א

[יג] מברכין כו'. שם
כל ז' ושם ח' א'
בסוגיא :

ה [יג] מברכין ברכת חתנים בבית חתנים

באר הגולה

אחר

י' ל' הרמב"ם בפ"ב מהל'
ברכות ממילא דרב הונא
וכו' כתובות דף ז' ע"ב

הפוסקים

ס"ק כב אות ב — ס"ק כג אות א

אוצר

כנה, והדבר ברור לברך ז"צ לגרושה כפי מהגנו ומינה לא תזון.
וכ"כ שם בס"י תקס"ח, דמחזיר גרושתו לריך לברך ז"צ וברור הוא.
ולוין לה גם בח"א סי' שע"ב.

ובתב' צעירי ברכה סק"ב, דאי הוי חזי הרדב"ז תשובת הרי"ף
בזה הוי שמח, דספקות שלו שנסתפק אם כתבו כן רצ הא
ורבינו אפרים ודלות בן. דצו"ת הרי"ף סי' ל"ה, נשאל אם סומכים
על מה שאמר הגאון שמחזיר גרושתו אין לריך ז"צ אלא ברכת
ארוסין, והשיב, אינו יודע איזה גאון אמר דבר זה כו', ואינו נכון
כו', אך שאם לריך הוא לברכה ארוסין לריך הוא לברכה נשואין
ואם אינו לריך לברכה נשואין למה הוא לריך לברכה ארוסין כו',
וכיון שנשואין הראשונים עוקרים לגמרי, הוי להו נשואין בתראי
נשואין גמורים כדמטיקרא ולריך ארוסין ונשואין. וכ"כ בס' העיטור
ח"ב שער ברכה חתנים ח"ד, דמחזיר גרושתו אמר גאון דלא לריך
ברכה ארוסין, ועשותא היא, דברכה ארוסין וברכה נשואין לריך.
ובאחרות חיים ח"ב הל' קדושין עמוד ס"ה, וכן באבודרהם הל'
ברכות ארוסין ונשואין, הביאו תשובת הרי"ף הג"ל.

ובדבר שמואל (להר"ש אבוכב) סי' רע"ה כתב, דמהא דהתירו
בחול המועד להחזיר גרושתו אין בזה הכרע לדון מינה
ולהקל בהאי דקו"ל דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כו', ואע"פ
שמחזיר נטה לפסוק שהמחזיר גרושתו מן הנשואין לא יזכיר
בתחילת ברהמ"ז שהשמחה צמטנו כו' [עיין ע"ז בסק"ז אות ה'],
גם הוא לא כתב כן רק לענין שהשמחה צמטנו מטעם שאין להזכיר
לשון שמחה על דבר שאין בו שמחה כל כך, כדמוכח מהראיות
שהביא שם כו', אבל לענין הברכות לא חילק מהרי"ט בין גרושה
לאלמנה וכו', ואין דנים דברי סופרים מדברי סופרים כגון זה
אלא הבא בפירוש דברי רז"ל (סו). ועיין מש"כ בזה בנסתח חכמי
ישראל קונטרס א' סי' כ"ט אות ב'.

ויש שכתבו לחלק בזה בין הברכות שצטעט החופה לברכות
שצטעודה. כתב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד י' הגה
א', דמחזיר גרושתו מן הנשואין אינה טעונה ברכה אלא צטעט
החופה לא צטעט סעודה, שהרי אין לה שמחה כלל שיותר להחזירה
גם צמטנו כדמזכר צמ"ק ח' ב', ואף שהרמב"ם מוכרח שסובר
דמזכר ברכה נשואין במחזיר גרושתו [וכנ"ל ברדב"ז], זה דוקא
צטעט הנשואין, משא"כ הברכות שמזכרין צטעט הסעודה נראה שאין
להם ענין במחזיר גרושתו כו', כן נ"ל מסבא אבל למעשה הדבר
אלו לריך תלמוד, דאפשר לומר דלא השיבא שמחה שנחוש לה לעירוב
שמחה צמטנו [ולכן מותר להחזירה צמטנו], אבל עכ"ז יש בזה
שמחה לענין שיוכלים לברך הברכות. וכבר כתב בן צפשיעות, צו"ת
רדב"ז ח"ג סי' ס"ד דלענין ברכה הסעודה צמחזיר גרושתו איכה
פלוגתא דאיכה מ"ד דאין לברך לו ברכה חתנים והוא הולך
למלאכתו, וכיון דאיכה פלוגתא הוי אומר שאין לברך, ודמילא להא
דאמרינן ספק ברכות להקל, וכבר כתבתי ע"ז בתשובה אחרת.
והוצא צערך לחם סי' ס"ג, ובהגהות רע"ק איג"ר (בגליון השו"ע)
כאן (סו), ובאצני האפד ח"ב סי' ס"ד סק"ב. ובשם הרדב"ז סי'
תתס"ה, כתב בגנת ורדים כלל א' סי' י"ז, וכן בגן המלך (שם בסוף
ח"א

לחוד דא"ל עשרה מ"ל דאין מלטרף, והגם דיש ליישב בדוחק כמובן,
מ"מ נראה עיקר דלשלש מלטרף הקטן וכענין דמלטרף לוימון
דעלמא.

ובתפארת יעקב סק"ה כתב, דצטעף ה' כתב צו"ע דאין מזכרין
ברכה זו לא עבדים ולא קטנים, וכ"כ ברמב"ם, ויש
להבין למה לא כתב דאין מלטרפים כו', לכן נ"ל או דס"ל בלמח
דמלטרפים לשלש לברכה אשר ברא רק הם לא יזכרו, ודלא כהח"מ,
ואף דלוימון אין מלטרפין רק מזמנין לעלמן אבל לברכה זו מלטרפין,
או דס"ל דברכה אשר ברא אפילו שלש לא צטי [עיין ע"ז בלוח א'],
וא"כ לא שייך להשמיטנו לענין לירוק והולך לומר שלא יזכרו,
וזכר ברור לדעתו.

אולם בפני ילחק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הברכות סי'
צ"ט, כתב כהח"מ דגם לשלש אין קטן מלטרף. וצידיע
אומר ח"ג סי' י"א אות ע' הביא, שגם דעת הבהג"ר צסקט"ו
כהח"מ [שכתב שם הטעם צמטנו צו"ע סעיף ה' דאין מזכרין
ברכה זו לא עבדים ולא קטנים, דאפילו אלוטופי לא מלטרפי כמ"ס
צטעף ד'], וכתב דאע"פ שהלכה נראין דבריו של החינה והסדא
[הנ"ל], מ"מ למעשה יש להלריך ג' גדולים, כיון דעיקרא דמילתא
במחלוקת שנויה, וי"ל דענין עשרה [גם כשמזכרין רק ברכה
אשר ברא בלבד כמובא בסק"ה], ונהי דנהגין כמ"ד דסגי בשלש,
מ"מ מאי דלא נהוג לא נהוג וכמ"ס כיו"צ ברין ר"פ ראשית הגז,
וספק ברכות להקל.

סעיף ה. כג. בבית חתנים. א. אם גם במחזיר גרושתו
מברכים ברכת חתנים, ואם יש לחלק בזה בין
הברכות שבשעת חופה וברכות שבסעודה. עפ"י סק"ה משו"ת
רדב"ז ח"ג סי' תקס"ו, דבס' משפט שלום [כת"י] כתב צטעט תשובת
רבינו האי [ורבינו אפרים תלמיד הרי"ף (סו)], דמחזיר גרושתו אין
מזכרין ז' ברכות רק ברכה ארוסין לצד, והוא כתב עליו שהוא
מסופק אם כתב כן רבינו האי, ואין לסמוך ע"ז אלא מזכרין לו
ז"צ כו', [וכמ"ס הרב מוגאש לריך לברך ז"צ כיון שלריך לברך
ברכה ארוסין (סו)], וכן מעשים בכל יום צמלרים מזמן הנגידים
הראשונים, וכ"כ הרמב"ם בפ"י דגירושין הל' ג' ומובא צו"ע
סוסי ק"ג, דאם רוצה להחזיר אשתו שהיתה ספק מגורשת אינו
לריך לברך ז"צ, [ומשמע דכשהיא מגורשת גמורה לריך לברך (סו)].
וברדב"ז שם כתב עוד, דאם תקשה עלי שאני העליתי בתשובה
שבמחלוקת בברכות יש להלך אחר האומר שלא לברך, והטעם שאם
האמת הוא לברך לא הפסדנו כלום שהרי הברכות אינן מעכבות,
ואם האמת הוא שלא לברך הפסדנו שאין להוציא ברכה לבעלה, שתי
תשובות דבר, חדא שהרי כתבתי בלוח תשובה בתנאי שהיה
המחלוקת בין הפוסקים המפורסמים אללו שאנחנו סומכים עליהם
בכל דבר, אבל זה הספר לא נתפרסם אללו ולא ידענו שם מחזיר
ושמא חדש מקרוב צא, ואי משום רבינו האי גאון ורבינו אפרים,
תשובה זו לא נתפשטה בישראל ולא כתובה האחרונים כלל ולא
הזכירו אותה מפני שלא נתפרסמה אללס או מפני דקים להו שאינה
עיקר, הלכך אינה תשובה אללו מחלוקת, ותו דבני"ד אם האמת
הוא לברך הפסדנו ברכה דקו"ל בלא ברכה אסורה לבעלה

(סו) ובפ"ז חיים (בסידור תכלאל) ח"א דף קע"א ע"א, כתב ע"ד הדבר
שמואל הג"ל, ד"ל דענין ברכות אתי בק"ז מהשמחה במעונו דלית בה
אפילו הזכרת שם, וספק ברכות להקל.

(סו) בערך לחם שם צו"ת לרדב"ז סי' פ"ח, וליתא שם. ובהגהות
רע"ק איג"ר וכן בגנת ורדים דלהלן צו"ת סי' תתס"ג, וגם שם ליתא.

(סג) מהרדב"ז שם בשם המשפט שלום הג"ל.

(סד) מהחיים ושלום ח"ב סי' ע"ד.

[יד] אחר ברכת המזון בכל סעודה וסעודה שאוכלין שם

ביאור הגר"א

ואין

[יד] אחר ברכת המזון.

כמש"ש כי תניא ההיא

בברכת המזון והר"ן הקשה על זה ממש"ע ע"ש :

הפוסקים

ס"ק כ"ג אות א — ס"ק כה אות א

אוצר

לו כדן בחור, וכ"מ מדברי הכנה"ג בהגה"ע ח"א ל' [המנוח] בסקס"ז ח"א כ']. וכ"כ בעין חיים (בסידור הכלל) ח"א דף קט"א ע"א, עפ"י הפרי האדמה [המנוח בסקס"ז ח"א כ'], דאלמון או אלמנה מן הארזים יש להם דין בחור או בחולה.

ג. ובמחזיר אשתו שהיתה ספק מגורשת ממנו. כתב ברמב"ם פ"י דיגרושין הל' ג', אם גירש את אשתו צגט פסול או שהיתה ספק מגורשת וראה להחזירה, אינו לריך להדש הנשואין ולצדק שבע זרבות ולכתוב כתובה, עד שהתגרש גירושין גמורים. ופסק כן בשו"ע סוס"י ק"א. וכתב בה"מ שם הטעם דאין לריך לצדק, מפני שאין מצרכין על הספקות. וזלחם משנה שם כתב, דלשון אינו לריך משמע הא רואה מצדק, ואינו כן, דאינו יכול לצדק, וי"ל דלא אמר אינו לריך אלא בעצור החלוקות האחרות. ועיין בהשמועות.

ד. ובקטנה שמיאנה, והיה ספק במיאון, ושוב השלימו ביניהם, עיין מש"כ בזה במשפט כתוב ס"י ל"ז.

ה. וכשחי עם נכרית דרך אישות ואח"כ נתגיירה, עיין בהשמועות.

כד. אחר ברכת המזון. כתב בעזר מקודש (בגליון השו"ע) ד"ה ע"ג"ס סק"א, שאין נכון להפסיק בין ברהמ"ז לז"צ כ"ה, דלדעת הסוברים דמצרכין אותם על כוס אחד [עיין ע"ז בסקס"ז], דס"ל שהם מזהב אחת, דכיון שאחר הז"צ שחופה אין עוד ז"צ כי אם אחר ברהמ"ז, עי"ז הז"צ הם כמזהב אחת עם ברהמ"ז, והם שמונים פסוקי יראו את ה' כ"ה אחר ברהמ"ז קודם הז"צ כ"ה ע"ה, עכ"ל הר"י בעין מה שאמרו חז"ל בגאולה אריכתא [וכו'] כנוסח הרחמן ואינו הפסק, ומי"מ דצרכין אחרים חוץ לזה אין להפסיק גם לדין שמצרכין על ז' כוסות, כי עכ"ל הם לאחדים עם ברהמ"ז וכ"ה.

כה. בכל סעודה וסעודה. א. דעות הפוסקים אם ברכת חתנים שלא בשעת החופה מברכים רק אחר

סעודה, או דגם בלא סעודה אפשר לברכה. וצדד הכהנים דצצצצ צדוקר כשהולכים מצית הכנסת מלווים את החתן לציתו ומצרכים שם ז' זרבות בלא סעודה, כתב הר"ן בסוגיון וסוצ"צ צצ"י כאן, דו"ל שאין מצרכין זרבות חתנים אלא צצצצצ, כדאמרין הכא [בכתובות ח' צ"י] כי תניא הכי"ז צצצצצ, ולא כמו שנהגו עכשיו ע"א) לצדק זרבות חתנים צצשי וצצצצצ שלא בשעת סעודה, וליחא, שהרי שנינו במסכת סופרים פ"ט הל' י"א, נהגו לומר צצוקר זרבות חתנים על הכוס צצצצצ וצצצצצ חדשות כל צצצצצ וכן צצצצ קודם סעודה, אלא קודם סעודה היו מצרכין אותה, לפי שהיו רגילין להתאסף צצית החתן צצוקר וצצצצצ לשמח החתן והכלה והיו מצרכין אצ"פ שאין אוכלין, ואין ג"כ צצשי וצצצצצ ע"ב) שהחזן יולא מצביח"ג מציאין כלה מחדרה ונכנסין לחופה, זו היא עיקר

ע) ועיין בבית הלל סעיף א', שכתב בתוה"ד, דאחר שמברכין ז"ב מפסיקין ביניהם יראו את ה' קדושין, ואח"כ מברכים על היין, והובאו דבריו אלו בין שאר דברי הבית הלל בזה, בפחד יצחק ערך ב"ח בברהמ"ז.

עא) בקטלוגיאה ובמקומות אחרים. מהריטב"א דלהלן.

עב) וכתב בפרישה אות י"ג, דנראה שמה נשתרב המנהג במדינות אלו, אחר שיצאים מבה"נ בשחרית בשבת נוהגין השושבינין והשייכים לחתן וכלה לרקד במחול עם החתן והכלה, בחצר בה"נ.

ח"א) ס"י קל"ג, שאין לצדק בסעודה כיון דהא איכא פלוגתא דסברי הגאונים דאפילו בשעת כניסה לחופה אין לצדק ז' זרבות וכ"ה.

ובתפלה לדוד (דיני זרבות להר"ד עמאר) סוף דפ"ז ח' אחר שהצי"א דברי הגר"ר צצצצ הרדצ"י ה"ל דאין לצדק בסעודה, כתב שכן ראה מעשה פה ירושלים בשנת תקכ"ד. והצי"א דבריו בסידור בית עוצד ס"ה, וצצית יצחק דיני חתונה ח"א ל', וכ"פ צצצצ אדמה לסי' ס"ו. והצי"א דברי הגגת ורדים צצצצ הרדצ"י ה"ל, דצדד משה (להר"מ אמריליו) ח"א ס"י ל', וכן צצצצ מצין (להר"מ צירדוגו) ס"י י"ג. וצחקוי חיים דקל"ו ע"ב כתב, דכן ראוי להורות ואין לשנות. [ועיין עוד מדבריו להלן בהערה ס"ע]. וכ"כ צפני יצחק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הצרכות ס"י ק"א. וצמיה שלום (מנהגי נח אמונ) ס"י כ"ז כתב, דכן המנהג פשוט כמש"ס הרדצ"י והערך להם.

אולם צציורי זרבות סק"א כתב, דהגגת ורדים הצי"א חצונות הרדצ"י צצצצ שצצצ סניף מסצרת הגאונים דאין לצדק זרבות נשואין צצחזיר גרושתו, ואצצצצצצ חצונות הר"י"ף [ה"ל] שדחה סצצצ זו, ומי לנו גדול וצצין צצצרי הגאונים בהר"י"ף ומאחר שדחה סצצצ זו חו"א אין להשגיח בסצצצ זו כלל כ"ה, ומצצצצצצ דברי הר"י"ף וכל הפוסקים נראה דיצרכו ז"צ למחזיר גרושתו גם צצצצצצ ראשונה, וכ"כ צצצצ שמואל [ה"ל], וכן דעתו נועם כ"ה, וצצצצצצ אחרת כתב הרדצ"י עצמו שאין לסמוך בזה על ספר משפט שלום וכ"ה, וכ"כ צצצצ חיים שאל ח"צ ס"י ל"ה ח"א ג"ו דמצצצצצצ דברי הר"י"ף וכל הפוסקים נראה דיצרכו ז' זרבות צצחזיר גרושתו גם צצצצצצ ראשונה, וכן דעתו נועם ס"ה. והצי"א צצצצצצ ושלום ח"צ ס"י ע"ד. וכ"כ ד"ש לצדק ז"צ צצחזיר גרושתו גם צצצצצצ ראשונה, צצידור דרך החיים, סידור בית יעקב, וקלש"ע ס"י קמ"ט סעיף ה', ונהר מלרים דיני חופת חתנים ח"א י"ז. וצצצצצצ העזר ס"י ט"ו סעיף ז' ושם צצצצצצ לצי סק"צ כתב, דכן הסכמת כל גדולי הפוסקים האחרונים.

ב. ובמחזיר גרושתו מן הארזים. כתב צחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"י"ד ג', דמצחזיר צצצרי הרדצ"י ס"י חקס"ז, דגם הגאונים [ה"ל] דס"ל צצחזיר גרושתו מן הנשואין דאינו כדן בחור, מ"מ צצחזיר גרושתו מן הארזים] ס"ל דמצצרכין

סו) ע"כ שם בגגת ורדים ובגן המלך, דבערך לחם ס"י ס"ב סעיף ו' כתב בשם הרדב"ן, על מש"כ בשו"ע דאלמון שנשא אלמנה מברכין ביום ראשון בלבד, דכן במחזיר גרושתו, וזה סותר למש"כ בס"י תתס"ג שאין לברך ז"ב בסעודה במחזיר גרושתו, לכן נראה דהגה זו היא שלא במקומה והיה ראוי לכתובה בתחילת הסי' כשכתב השו"ע שצריך לברך זרבות חתנים קודם נשואין, שם שייך לתגיה דכן במחזיר גרושתו, שגם במחזיר גרושתו צריך לברך ז"ב בשעת כניסה, כמש"ס בס"י תקס"ז מצעם דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה.

סח) אלא דשם כתב כן בשם ס' תהלה לדוד בשנת תקס"ד. וכנראה שהוא ס"ס.

סט) אלא שבספרו ברכי יוסף יו"ד ס"י צצ"א סק"ב, כתב בפשיטות עפ"י הגגת ורדים ה"ל, דבסעודה אין לברך ז"ב במחזיר גרושתו. ובחוקי חיים דקל"ו ע"ב כתב, דמש"כ בחיים שאל הג"ל דמצצצצצצ דברי הר"י"ף והפוסקים נראה דיצרכו גם בסעודה ראשונה, לדעתו אינו מוכרח, ומדברי הר"י"ף ברור דמיירי דוקא בעת הנשואין וכ"ה.

אוצר

ס"ק כה אות א

הפוסקים

שהכל החתן מצדכ"ל לביתו הולכין עמו עשרה ומצרכים ז' צרכות בלא סעודה, וזה שאל דבריו השו"ע שכתב דבעין אחר צרכמ"ז שאוכלין שם כו', שמדברי רב האי נראה דמה שאמרו מצרכין כל שבעה הוא אפילו בלא סעודה, אלא שהוא ס"ל דאיתו מנהג יפה, ומדברי מסכת סופרים נראה שצ"ע עושים סעודה אח"כ, וא"כ צ"ח שכתב שח"כ עושים סעודה, גם למסכת סופרים הוא מנהג יפה, שהרי שם נהגו אפילו כל ז' וכתבן לא נהגו אלא יום שבת קודם סעודה. ובתעלומה לז ח"ג קונטרס הלוקוטים סי' ו' כתב, שכן נהגו פה עראלם המערב [הוא טריפולין] שצ"ח שבת הולכים עם החתן לביתו ושם מציאין כוס של יין ומיני מחיקה ומצרכים ז' צרכות, וכוסוף, שהיה מזכיר למצרך שיטחה רוצ הכוס כדי שיביח במקום סעודה, לכתרה הגאונים שהביא בשו"ע או"ח סי' רע"ג סעיף ה'. וצ"ח כסף (שצמארק לכסף) סי' ה' כתב, שגם בשאלוטיקי נהגים כך, והמנהג הזה יסודותו דבררי קודם, והר"ן החזיק המנהג וגם ה"ח"ט (עו) והרשב"א (עו) החזיקו המנהג, וא"כ מי הוא זה אשר יערב לצי לשנות המנהג. וכ"כ דבררי דוד סוס"י ז', שאין כח ורשות ביד שום אדם צימיו אלה, לבעל מנהג הראשונים וכו'.

ובהשומר אמת סי' ל"ד אות כ"ח כתב, דגם צעיר"ק לפת יש מנהג זה, אלא ששם מושיצין החתן והכלה תחת החופה הנקרא עהלמ"י ועומדין כל הקהל ומצרכין לו ז' צרכות מעומד כדרך שעשו צ"ח הכניסה לחופה כו', וכן נראה מדברי הר"ן שעושים כמו שעשו שבעה כניסה לחופה ממש, וזכר שאין עושין כן אני משמע עומדין מליך צעיר זה, וכשח"י מוכרה ללכת אני עושה ככל האמור שעושים בלפת, הגם שכתבן אינם עושין חופה מ"מ מושיצין אותן על הכסא וכל הקהל מעומד וכו'.

וכתב בל"ק דבש חיו"ד סי' ה' הנ"ל, דכיון דרב האי אמר שאינו מנהג יפה, דיינו שנעשה זה בצחור שנשא, שצ"ח השבת מהפלה בצדכ"ל הגדול ועושין לו כל כבוד שנהגו לעשות לצחור בצדכ"ל, שמסדרין אותו בסדר ההיכל הוא ושושביניו וקורין אותו ל"ח"ט צפויים והולכין עמו השושביניו ואצי הכלה, אצל צאלמון [אף] שנשא בתולה שאין עושין לו מכלל זה כלום, אין מצרכין ז' צרכות בלא סעודה, דהב"ד ל"ח לוסוף עלה, שלא נזכר זה אלא משום דמלווין החתן כל הקהל עד ציון, ונשא יום ששי שהיה צחור שנשא בתולה, וכן הוריתו לעשות, וצחור שנשא גרושה שעושין לו ככל הצחורים, שצ"ח השבת מסדרין אותו בסדר ההיכל ועושין לו שושביניו והולכין עמו לבית אחר התפלה, עושין לו כמו שאר הצחורים כנ"ל.

אולם לשון המחבר דמצרכים אחר צרכמ"ז, הוא מהרמב"ם פ"ג דצרכות הל' ע', וכמלווין צדכ"ג כאן. וכתב בה"מ שם, דהרמב"ם מפרש דכל הנך מצרכין [שהזכיר שם אחר זה, לצחולה שבעה ולא ללמנה יום אחד], היינו שבעה סעודה. וצ"ד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ה' עור ז' כתב, דמדקדוק לשון הרמב"ם שם מצוה, דכ"ח דוקא צצות חתנים ר"ל במקום שסועדין לשמחת חתן וכלה, שם מצרכין הצרכות, אצל בלא זה כ"י אין כאלו צרכות חתנים כו', שאין דין צרכות חתנים אלא דוקא או שבעה נשואין, או שבעה סעודה, ר"ל צעת שמצרכין על המזון אחר הסעודה שעושים מחמת שמחת הנשואין, שעיקר שמחת הנשואין הוא בסעודה (עו), והגם שאמרו ציצמות מ"ג ז' דנשואין גם בלא סעודה איכא שמחה, וזו

עיקר השמחה וראוי לצרך עליה, וה"כ מוכח בירושלמי בפירקין הל' א' רבי ירמיה סבר מימר מפקין בלחא כל ז', כנומר מחופתה להיות שמחין עמה ומש"ח מצרכין כל שבעה כו'. ובחדושי הרא"ח בסוגיין כתב, דצירושלמי הנ"ל נראה, דקצבאין לשמחו ז' הוא שעת צרכה.

וכבר כתב בן צדושי הרמב"ן (שנדפסו על שם הרשב"א) בסוגיין, שנהגו העם לצרך ז' צרכות בערב שבת שהוא יום ראשון (נשואין עו) צמקומותיו וצצבת כשצאין מצדכ"ל, ויש מי שאומר שטעות הוא שאין לצרך אלא לאחר צרכמ"ז וכדאמרין כי תניא הריא צצרהמ"ז ולא שבעה [שאין] אוכלין, ומקל"ה חכמים מיחו צידם, ואין ראוי לעשות כן, שמנהגם תורה היא וכן עיקר, שמינו כן צמסכת סופרים [כנ"ל צר"ן] אלמא מצרכין קודם הסעודה, ומפני כך מצרכין בלוחה שעה שכן הוא צירושלמי, ובלוחה שעה שהם מתכנסין לשמחו מצרכין ז' צרכות לפי שיש שם פנים חדשות, ועכשיו לא נהגו אלא שבעה סעודה לפי שאין מהכנסין לשמח אלא בלוחה שעה, אצל שש"י שצבת וצצבת עומה שכתבן יולא מצדכ"ל ומפקין כלה מחדרה ונכנס לחופה, מצרכין קודם סעודה שזו היא שמחה גדולה שמשמחין אותה העם וכו'.

גם בחדושי הרשב"א (ירושלים תשל"ג) בסוגיין כתב, דצרכות חתנים כל שבעה בין שבעה חכילה בין שלא שבעה חכילה, כל שמחאספין שם לשמח את החתן, וכן הוא צמסכת סופרים כו', אלמא דאין זה תלוי בחכילה אלא באסיפת העם לשמחם, ועכשיו נהגו לצרך שש"י וצצבת כשצאין מצדכ"ל כו' [כנ"ל צרכמ"ז]. וכ"כ בצ"ח החיים (לתלמוד הרשב"א) עמוד קע"ה, ארחות חיים ח"א הל' צרכמ"ז סי' נ"ט ע"ד, ריטב"א ונמוקי (ה"א תש"ד) בסוגיין.

ובספר העיטור ח"ג שער צרכות חתנים ח"ד כתב, דמסתברא דכל שעתא דאיכא סעודתא ואית צב ז' משמחין ומצרכין ומצרכין, והאי דנהגו לצרכי שבעה כי נפקי מצי בנישחא, משום דכ"ע מחייבי צממחה חתן ומפקי לכלתא ומצרכין כדאיתא צירושלמי, סבר ר' ירמיה למימר מפקין בלחא כל ז', ש"מ כל הויכ דמפקין בלחא מצרכין כו', ומנהגא לצרכי ז' צרכות לצדדי צרכמ"ז וכו'. וכ"כ במחירי צסוגיין, דצרכות חתנים יום ראשון אומדן באסיפת העם כו', ונהגו לעשות כן אף שבעה מפני שיש צו באסיפת עם, מכאן ואילך אף צפנים חדשות אינן אלא צצרהמ"ז.

וברא"ש פ"ק דתעובות סי' י"ג כתב, דשאלו את רב האי על מנהגם שצצבת אחר סיום התפלה מלווין כל הקהל את החתן עד ביתו ואומרים שם ז' צרכות, ואומרים מפני שלא היו שם רוב הקהל צ"ח הששי וצ"ח השבת כולם מאזיין שם, והביט שאינו מנהג יפה, אלא שאין איסור בדבר שהרי אמרו מצרכין צרכות חתנים כל שבעה והוא שצ"ח פנים חדשות, וי"א דהא דמצרכים ע"י פנים חדשות היינו דוקא לאחר סעודה, וצמסכת סופרים איתא דקודם סעודה מצרכין אותה. וככל דבריו הנ"ל כתב גם צרי"י נכ"צ ח"ב. וכתב צפרישה אות ע"ו, דמש"כ רב האי שאין איסור בדבר, אפשר דהיינו עומא כיון דצ"ח השבת נמלאו הרבה פנים חדשות הו"ל כומן חופה חדשה דמצרכין בלא חכילה.

ומצינו גם בדורות אחרונים מקומות שהיו נוהגים כמנהג הנ"ל. בל"ק דבש חיו"ד סי' ה' כתב, מנהגיו שצ"ח שבת אחר

(עג) תיבה זו הוספו עפ"י הרשב"א דלהלן.

(עד) וכתב עוד שם בארחות חיים, דמטעם זה דאין הדבר תלוי אלא באסיפת העם כו', מברכין אותן גם בליל מצ"ש על הכוס של הבדלה. אולם בספר העיטור ח"ב שער ברכת חתנים ח"ד, אחר שכתב דמברכין בשבת כי נפקי מצי בנישחא משום דמפקין לכלתא, וכמובא בפנים בסמוך, סיים, דאצ"ג דמפקין נמי באפוקי שבתא, כיון דנהגו בצפרא חו לא צריך.

(עו) עיין בדבריו להלן.

(עו) ע"ש בסי' תל"ד.

(עו) ועיין עוד להלן בדברי חנה שלום, מש"כ מדברי הרמב"ם בחשובה.

אוצר

ס"ק כה אות א

הפוסקים

פנים חדשות אפילו שלא בשעת הסעודה, או בשעת הסעודה ולא אכלו שם מצרך ז' ברכות, והלכך אין איסור בדבר, אלא שאינו מנהג יפה ודראוי היה לזכר ז' ברכות בסעודה שאז איכא ריבוי שמחה, אבל לדעת הטור אינו מנהג עוב לפי שהוא נגד התלמוד, דאפילו אח"ל דיש שם מי שלא היה בשעת הברכה אפ"ה לא מיקרי פנים חדשות דבעינן נמי שיהא מרצים בשבילו, מיהו למש"כ בסמוך אין כאן השגה, דמנהג זה הוא עפ"י משמעות אותם פוסקים דאפילו לא הרכה בשבילו ואפילו לא אכלו שם, מ"מ כיון שהאנשים חשובים דרך להרבות בשבילם איכא ריבוי שמחה ולכן מצרכים ז' ברכות [כמוצא בסק"מ אות א'], והר"ן גם הוא החזיק מנהג זה כו, מיהו עכשיו אין נוהגין כן, וכבר כתב כן בד"מ, דצוה"ז אין נוהגין כן, וצחידושי מהר"ל מפראג (בעור הולאת אל המקורות) כאן, כתב ג"כ, דעמנו של רב האי אינו כעמנו של הטור כו, ונראה דעמנו של הטור הוא, דלכתחילה למה יתחייבו עלמם ויצרכו ברכות.

ועיין בהגהות הרמ"ך על הרמב"ם פ"ב דברכות, דאחר שכתב דלפי סוגיית ההלכה ברכות חתנים בסעודה נתקנו, כתב עוד, דבשעת שיואלים מציהב"י חוזרים אותם, ולא ידעין טעמה מאי.

ובים של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ב, הבין גם טעמו של רב האי, שאינו מנהג יפה לזכר שלא במקום סעודה שמרצים בשבילם, וכתב דלא נהיגי כמסכת סופרים לזכר ברכת חתנים בלא סעודה שמחה, וכן השיב רבינו האי גאון שאינו מנהג יפה לזכר אפילו בפנים חדשות אם לא במקום סעודה שמרצים בשבילם, וק"ו היכא שפסקו מלשמות ואין עושים סעודה בלא מצרכין. וכ"כ צ"י י"ח קרוב לסופו, שאין מצרכין בשום ענין ז' ברכות בלא סעודה אפילו בשחרית בשבת כו, דעיקר הברכות לא נתקנו אלא לשמחת הסעודה.

וב"ב בערוך השלחן סעיף כ"ה בתוך הדברים, דבאמת איתא במסכת סופרים שכו נוהגים לזכר גם בלא סעודה, אך אנחנו בלא סעודה אין מצרכים, דכן משמע בגמרא להדיא. וצוה שלום (מנהגי נח אמו) סי' כ"ו כתב, שמעתי שנוהגים פה שאחר תפילת ערבית בכל לילה שמחפלים אלל החתן, לוקחים כוס יין ומצרכים שבע ברכות, ואח"כ מציאים מיני מחיקה ופת הבאה בכיסוני, ואינו מנהג הגון דאין לזכר ז' ברכות בלא סעודה הקדושה, ובתשובות הרמב"ם סי' קנ"ז ע"ב נשאל על המצרכים ברכת בתולים ואח"כ מצרכים ז' ברכות בלא סעודה ובלא פנים חדשות אם ראוי לעשות כן, והשיב כי ברכת בתולים היא ברכה לבעלה, ועל ה"ז ברכות לא השיב מפני שהמנהג היה לזכרם אחר ברכת בתולים וכיון שהשיב שאין לזכר ברכה ז', לא הולך להשיב על ברכת חתנים בלא סעודה, דממילא אין לה מקום, והוא פשוט. ובצורך את אברהם סי' ע"א סק"ע כתב, דמנהגיו כדעת רב האי והר"ם ע"ב, והטור והשו"ע דז' ברכות אלו אינן אלא בצרהמ"ז אבל שלא בשעת סעודה ליתא.

ובעצי ארזים סק"י כתב, דל"ל שיעקר ברכת חתנים בצרהמ"ז יתקנה, ומה שמצרכים תחת החופה היינו [רק] משום השם יחוד ושיבוא עליה אחר החופה קודם הסעודה וכלה בלא ברכה אסורה, וראיה לדבר, שהרי עיקר ברכת חתנים מצונו ולפינו דלא הוי חופה שהרי בתורת יצום כנסה כו, וצודאי לא בא עליה עד שספרה ז' נקיים ועצלה ועכ"פ הוי חופה דלא חזיא לציאה, א"ו

משום דקתני ליה דומיא דחתן דליכא שורה ואיכא מזון כו, ולכאורה גם ברהמ"ז בחתן מאי עבידתיה, וע"כ משום דברכת חתנים קבועה סמוך לברהמ"ז דוקא. ועיין עוד מדבריו להלן בפנים.

עט) וברמב"ם הוצאת שולזינגר תש"ז הוא בס' אהבה סי' י"ח.

פ) עיין בדבריו לעיל.

זה דוקא לענין אבילות, אבל עיקר שמחת נשואין הוא דוקא בסעודה כו, והראיה דקאמר הגמ' דף ח' א' מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בריך כולכו ואי לא אפשיי שמחה בעלמא הוא מצרך שהשמחה צמטונו, ונוסח שהשמחה צמטונו פירשו רש"י והרמב"ם דזה תוספת בברכה הזימון, הרי שענין הברכות הוא דוקא בעת הסעודה, וכן נסמכין לזה מהא דקאמר שם בע"כ, כי הניא הכיח בצרהמ"ז כו (ע"ה), וכן נראה שגורסים במסכת סופרים [הג"ל צר"ן] שנהגו לומר בצוקר ברכת חתנים כו וכן בערב "אחר" הסעודה, וכן הוא גירסת הגר"א שם, וקאי גם על ברכת הצוקר שהכל היה אחר הסעודה כו, וכמו שאמרו שם במסכת סופרים לפני זה, מצרך ברכת הזימון ומציאין לו כוס אחר כו, הרי שכל ענין הברכות כל שבעה פנים חדשות אינו אלא בעת הסעודה וכו'. ושם בעמוד י"א טור א' כתב עוד, דהעיקר בזה בהרמב"ם, ובמסכת סופרים עיקר הגירסא כמו שהגיה הגר"א, וכן אמרין צמ"ק ט' א' אין שמחה בלא אכילה ושתיה, וכן משמע בסוכה כ"ה צ' דקאמר אין שמחה אלא במקום סעודה וכו'.

וכבר מובא כן באור הגאונים כתובות ח' א', מסדר רב עמרם גאון דנ"ג ע"ב, דהכי אמר רב שר שלום גאון, ברכת חתנים כל שבעה יום ראשון בשעת כניסה לחופה, מכאן ואילך בשעת סעודה על כוס של ברכה בלא סעודה וסעודה כו, וכך המנהג בשתי ישיבות. והוצאו דברי רב שלום גאון הג"ל, בספר המנהיג ה' ארוסין ונשואין סי' קי"ב.

גם בדעת התוס', כתב צעלי ארזים סק"י, דממש"כ צפסחים קי"ב צ' ד"ה שאין, דרבינו משולם היה אומר שבע ברכות על כוס של צרהמ"ז דהוא מילתא הוא, דצרהמ"ז גורם לברכה נשואין [כמוצא בסק"ג צ'], נראה דס"ל כדעת הסוברים שאין מצרכים שבע ברכות אלא לאחר צרהמ"ז. וכתב צמנחת יצחק ח"ב סי' מ"ג אות ה', דהתוס' דס"ל לזכר סעודה דוקא לברכה חתנים דצרהמ"ז גורם לברכה נשואין, ס"ל דיש לזכר צרהמ"ז וברכה חתנים על כוס אחד כו, ובשו"ע כאן פסק ג"כ דדוקא בסעודה אחר צרהמ"ז, וסמך כן הרמ"א בלי חולק, ואילו בסעיף ט' הוצא המחבר צ' דעות אם לזכר צרהמ"ז וברכה חתנים על כוס אחד, והרמ"א כתב דלזהבין לזכר על צ' כוסות [וזה דלא כהתוס' הג"ל], וע"כ או מטעם הפך ברכות להקל הכריעו שלא לזכר רק בסעודה, או מטעם דס"ל אף דהוי צרהמ"ז וברכה חתנים תרי מיני, מ"מ נתקנו רק בסעודה כמ"ש הרמ"ך שצ"מ פ"ב דברכות [לענין מי שהיה צחופה אי מיקרי פנים חדשות כמוצא בסק"ל], ומטעם דלא איכא ריבוי שמחה, אבל מ"מ אינו תלוי דוקא בצרהמ"ז, אלא שקבעום לזכרם אחרי הסעודה וכיון שאז מצרכים צרהמ"ז ע"כ יש לסמכם אהדדי.

ובטור כאן, כתב על המנהג שהקבל הונכים עם החתן מצהב"י לציתו ציום שבת שחרית אחר ההפלה ומצרכין שם ז' ברכות, דיראה שאינו מנהג עוב, שאפילו אם יש שם מי שלא היה בשעת ברכה לא מיקרי פנים חדשות, כיון שאין מרצים בשבילו [עיין ע"ז בסק"מ אות א'], וכ"כ רב האי שאינו מנהג יפה אלא שאין איסור בדבר [כ"ל צר"א ע"ה]. וכתב צ"ח כאן, דרב האי השיב על המנהג שאין לומר דהוי ברכה לבעלה כיון שמצרכין שלא בשעת סעודה, שהרי אמרו בסמך מצרכין ברכת חתנים כל ז' והוא שצאו פנים חדשות, ומדלא הזכיר בגמרא שזריך לזכר בסעודה אלמא כל שצאו

ע"ה) וכמוצא לעיל בדברי הר"ן. וכתב במנחת יצחק ח"ב סי' מ"ג אות ה', בהסבר דברי הר"ן, דבגמרא שם איתא, איתמר חתנים מן המנין ואין אבילים מן המנין, מיתבי חתנים ואבילים מן המנין, כי תניא התיא בברהמ"ז, וס"ל לשיטה זו דכי תניא התיא בברהמ"ז, טובב גם על ברכת חתנים, וכמ"ש בריטב"א שם דהא דלא משגי דבריייתא מיירי בשורה,

אוצר

ס"ק כה אות א — ב

הפוסקים

הר"ן שמצרכים גם שלא בשעת הסעודה, דכיון שמוציאים הכלה מחדרה ונכנסים לחופה זו היא עיקר השמחה וראוי לברך עליה, ואע"פ שלדעת הטור ורב האי גאון אינו מנהג טוב, מ"מ כבר כתבו שאין איסור בדבר [כמובא בד"ה וברא"ש], ובפרט צ"ל שגדול כבוד הצריח כדאי הוא הר"ן לסמוך עליו.

ובשערי ציון (להרצ"ל כהן יהונתן) א"ח סי' ו' כתב שבמקום שיש סעודה לא היה שומע להם לברך ברכת חתנים בקידוש אלא אחר ברהמ"ז, אבל אם אין עושים סעודה ולא ימלא עשרה בשעת ברהמ"ז, היה מצרכי צ"ח בקידוש, כיון דיש להם על מה לסמוך.

ב. להסוברים דמברכים רק בסעודה, אם יש חיוב להזמין עשרה אנשים לכל סעודה בשבעת ימי המשתה כדי לברך ברכת חתנים. ברע פתלים ח"ד סי' ו', נשאל בחתן שנשא בחולה זמן הדין לברך ז' ברכות בעשרה אחר ברהמ"ז בכל שבעת ימי החופה, אם זה הדבר הוא עליו בתורת חיוב שמחוייב להזמין עשרה בני אדם בכל סעודה כדי לברך ז"צ, או דלמא אינו בתורת חיוב ורק אם מזמנו לו עשרה בסעודה אז יצרכו ז"צ, והשיב דמאחר דברכת חתנים ילפיקן לה מצוה ליכא חיובא להביא עשרה ולברך ז"צ אלא בשעת נשואין שהוא צעת החופה, אבל צ"י ימי המשחה שמצרכין אחר ברהמ"ז אין כאן חיוב להביא עשרה בסעודה כדי לברך ז"צ, אלא אם מזמנו שם עשרה שאכלו אז יצרכו, דהא צונו לא לקח עשרה אלא צנוינסה לצדא כאשר כנס את רות שהוא שעת נשואין, ולכן גם לדין אין חיוב עשרה אלא רק בשעת נשואין, וכ"כ בלבוש סעיף ד' דצונו לא לקח עשרה אלא צנוינסה, ודבר זה הוא פשוט, וכן מדוקדק מלשון רז"ל בכתובות ז' צ' ח"ר מצרכין ברכת חתנים בעשרה כל שצעה א"ר יהודה והוא שצאו פנים חדשות, נמלא שאין מחוייב להביא פנים חדשות כדי לברך ז"צ אלא רק אם מזמן שצאו אז יצרכו, דהא לא קאמר לריך שיביא פנים חדשות כדי לברך כו', וכן מדוקדק לשון הגמרא שם בדף ח' א' רב אשי איקלט לבי רב כהנא יומא קמא צריך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות צריך כולהו ואי לא אפשיי שמחה בעלמא הוא כו', נמלא הכי עבדי רבנן דכל פעם שלא מזמן שצאו פנים חדשות מצרכים אשר צרא בלצד ואינם מכריחים לאחר אחר הדבר להביא פנים חדשות כדי לברך ז"צ, לכן אם החתן אין לאל ידו להרבות בהולאות להזמין עשרה בכל סעודה של ז' ימי המשחה כדי לברך ז"צ אחר ברהמ"ז, אינו מחוייב לדחוק עלמו לעשות כן, כי אין זה עליו בתורת חיוב אלא רק למנוח מן המוצהר, אבל אם יש לאל ידו להרבות בהולאה הא ודאי למנוח גדולה תחשב לו זאת כו', לשבח לשמו יתברך וכו'.

ובזבחי צדק החדשות (ח"ג) סי' ל"ה עמוד קע"ח כתב, דאם החתן אינו רוצה לעשות סעודה אפילו בלילה הראשון, כתב

בשו"ע סי' ס"ד סעיף ד' דאם קרצו הכלה רוצים שיעשה סעודה כופין אותה שיעשה סעודה, ומשמע דאם הכלה וקרציה ג"כ אינם רוצים, אינו חייב לעשות סעודה ולברך ז"צ אף בלילה הראשון כו', וממילא פשוט דבמקום שנהגו לדוקא בלילה הראשון עושין סעודה וז"צ, ובשאר ימי החופה אין עושין סעודה כלל פב, יכולין לנהוג כן

כאן סק"ז, המקנה ק"א כאן סעיף ז' ברמ"א, בית מאיר כאן, הר הכרמל סי' א', ארץ צבי (ותאומי צביה) סק"ח, תפארת יעקב סק"י, ופ"ת סק"ג. גם במהרי"ל הל' נשואין כתב, דבמדינת ריינס אין מברכין שבע ברכות כו' רק בשבת, ומטעם דאין לנו פנים חדשות וכו'. ועיין בשובע שמחות עמוד י"ב בהערה ה', שכתב שבזמנינו המנהג לברך ז"ב בכל ימי המשחה כו', וראוי לקיים את האמור במסכת סופרים פ"ט הל' י"א, שנהגו רבותינו לומר בבוקר ובערב ברכת חתנים כל שבעה. ובשיח שרפי קודש ח"א סי' תקכ"ז כתב בשם בעל חידושי הרי"מ,

א"י נראה שלקח הזקנים נהסב עמו בסעודת נשואין ולא אחר שבו פה וישצו וצרכהמ"ז היה מצרכי ברכת חתנים, וסמך לזה מלאתי בירושלמי פ"ק דכתובות הל' א' [כפי הגירסא שנגלוין שם] א"ר"פ מוכן לזית הזה שהן סומכים זקנים צנחי משתאות שלהן, ארצא"י מוכן לברכה חתנים שהיא בעשרה, וזה ראייה למש"כ שהיה מוסב עמהם ומצרכי ברכת חתנים צרכהמ"ז.

ובחשומר אמת סי' ל"ד אות כ"ה כתב, דנשואי הרב נזר הקודש נכד החיד"א בלפת אב, בעוד הקהל בהפלת מוסף, ולא מזהב"נ והסתור עלמו, ובאז כל בני הקהילה לציתו כמנהג לברך ז' ברכות ויצקשורו ולא נמלא, ואז ידעו דצנוינסה עשה דלא ינחא קמיה המנהג הזה לברך ז' ברכות בלא סעודה. וכ"כ שם צסי י"ח אות ג'. ודעת השומר אמת עלמו עיין לעיל. יצא"ח חיים כאן כתב, שבזמנו נהצטל המנהג [הג"ל בלפת], ובתעלומות לב ח"ג קונטרס הליקוט סי' ו' כתב, דבארלות המערב נהגו לברך ביום שבת כשהולכים עם החתן לציתו כו', ובירושלמי מנהגו שצצת אין מצרכים ז' ברכות אלא אחר הסעודה. ובישיב משה ח"ב סי' קל"א כתב, דיש לטל המנהג לברך כשצאים מזהב"נ כו', דאין אומרים ז' ברכות עד שיעשו סעודה וצרכהמ"ז, ואם לא יעשו כן הוי ברכה לטעלה כו', והנהיגים שנהגו כבר הם עושים ויש לטל מנהגם.

ובארחות יושר ח"א סי' ו' כתב, דגם אלה שנהגו לברך מיד אחרי התפלה בשבת קודם הסעודה, כדאי להם להמנע ממנהגם, ולנהוג ככל צית ישראל, אך אם יש כאלה שמחשקשים וקשה להם הפרידה ממנהג זה, יש ללמד עליהם זכות שיש להם על מי לסמוך, שהר"ן הביא ראיה לחזק מנהג זה.

ובדברי חכמים (הלוי) סי' ה' אות ג' כתב, דבמקום שנהגו כבר לברך בלי סעודה, כיון דנהוג נהוג, ומנהג כזה היה נהוג בלנעא עיר מולדתי, אך צא"י נהצטל בעדנתו מנהג זה, וכיון שכן אין ראוי לנהוג בו עוד כו', ויאות עבדו אותם הרבנים ראשוני עולי תימן שלא המשיכו לנהוג במנהג זה, אחרי שיש עליו עוררין רבים וכו'.

וב"נ דעת כמה פוסקים המוצאים צאות ה', שלא דנו אלא אי צעיקן דכל העשרה ישתתפו בסעודה או דסני רק צ' שאכלו שם. ודעת הפוסקים המוצאים צאות ז', שדנו אם יכול לומר הברכות מי שלא אכל עמהם בסעודה. ויש מהם שכתבו כן להדיא בחוק הדברים.

ובתב צמנח יחזק ח"ב סי' מ"ג אות ד', דגם להסוברים דמצרכים ברכת חתנים אף שלא בשעת הסעודה, עפ"י מסכת סופרים והירושלמי כו', מ"מ אם מצרכין בסעודה יש לסמכם לצרכהמ"ז דוקא [כמ"ש שם במסכת סופרים דאחרי ברהמ"ז מציא לו כוס אחר וכו']. מדצרו לעיל מנייה.

ובשעת הדחק, כתב בתעלומות לב ח"ג קונטרס הליקוט סי' ו', הוי עובדא פה נא חמון בסעודת חופה שנתמלא הצית קרואים ולא היה יכול להזמין כולם לסעודה, וציקש לברך ז' ברכות קודם הסעודה לעיני כל הקרואים, והגם שאנו לא נהגנו לברך ז' ברכות אלא אחר הסעודה, מ"מ בשעת הדחק כזה סמכתי על דברי

פא) מהר"ן אזולאי אב"ד שם בצפת. מהארץ חיים כאן, כשהביא דברי השומר אמת הנ"ל.

פב) עיין בחתם סופר ח"א סי' קכ"ב, דברוקה סי' שג"ד נראה, שבימיו לא ברכו ז"ב רק ביומא קמא כו', ושמנהג זה עדיין נהוג בארץ אשכנז וכו'. וכבר כתב כן ביים של שלמה כתובות פ"א סי' י"ב, שבמדינות הללו לא נהיגי כל ז' ימי המשחה, ומסתמא אין מברכים ברכת חתנים וכו'. והטעם מבואר בב"ח י"ד סי' שצ"א והובא בש"ך שם סק"ח, דאחר שבעל בעילת מצה כבר נגמרה שמחת הנשואין. ועיין מש"כ ע"ז בב"ש

אוצר

ס"ק כה אות ב - ה

הפוסקים

כן ואין למהות צידס כו', דכיון שעשו מנהג כן, צודאי שכל קרובי הכלל מחלו ונהגו כן, וכ"ש דבליה הראשון עושין, דאין למהות צידס.

גם בקנין תורה ח"צ סי' ק"ז כתב, שאינו יודע שום חיוב לעשות סעודה שבע ברכות, רק דבשעת ימי המשחה אם אובלין ויש פמ"ח יש לברך ז"צ, אבל להתאמן דוקא שיהיה בכל אכילה דו' ימי המשחה עשרה ופמ"ח כדי לברך ז"צ, לא שמענו וכו'.

וביביע אומר ח"ג סי' י"א אות י"א, כתב על החדשים מקריב צאו שמיד לאחר החופה נוסעים החתן והכלה לעיר אחרת למשך כל שבעת ימי המשחה ובעלים משבע ברכות שבעסעודה בהיותם ערודים צמסעם ממקום למקום, דבספר הפרדס לרש"י [פרדס הגדול סי' ר"ח] כתב שאין חובה לחתן להיות דר בחופה כי אם שבעת ימי המשחה ולא יותר, ה' קמן דבשעת ימי המשחה מיהא לריכים להיות בחופה ולא לנסוע ממקום למקום כו', וצלושי מרדכי תניינא סי' מ"ז אות ג' כתב כי זהו עלת הטאוס כו' ודרכי הלניעות רחוקות מהם כו', וכיו"צ צשצט שמעון בית משחה סוף אות י"ז, וטוב להוכיח לאנשים ירחי ה' לכל ילמדו ממעשיהם ולהודיעם שאין דעת חכמים ניהי מהם. ועיין ע"ז גם בתל תלפיות שנת תרנ"ה סי' מ'.

ג. אם צריך לעשות סעודה בבשר ויין. כתב בהסעודות חסודה ח"צ סי' ק"ג, דאף דאיתא בפסחים ק"ט א' שצומן שבעמ"ק קיים אין שמחה חלל צבשר כו' ועכשו אין שמחה חלל ציון כו', אבל צדק ע"א א' שם מלינו שמחה צכסות נקיה, וא"כ כיון שיוכל להיות שמחים גם בלא צבשר ויין כו', והם צלמה ששים ושמחים בסעודה משחה של חתן וכלה, ח"כ לריכים לברך שבע ברכות גם בלא אכלו צבשר ויין, ולא מלינו צשום פוסק שואמר שאם לא אכלו צבשר ויין בסעודה משחה לא יצרכו ז' ברכות.

ד. וכשאכלו פת הבאה בכסנין בלא סעודה. כתב בחינה והסדה (עמ"ס כתובות) ח"א דק"צ ג' צהור"ד, דלא שייך ברכת חתנים, וכמ"ס החוס' צפסחים וכו"מ צמפרשים. וביביע אומר ח"ג סי' י"א אות ו', כתב כן ביתר ציאור, דאם כולם אכלו פת הבאה בכסנין בלבד, נראה שאין מקום לברכת חתנים, כדמוכה ממע"כ צהוס' פסחים ק"צ ב' [הנ"ל צעלי ארויס] צשם רבינו משולם דמצרך ז' ברכות על כוס של צרהמ"ז כו' דצרהמ"ז גורס לברכה נשואין, וכן היה מנהג ספרד מקדמת דנא לצרך ז' ברכות על כוס צרהמ"ז כמס"כ צעוש"ע סעיף ע', ואם איתא שאפשר לצרך ז' ברכות צלי צרהמ"ז היה לנו להצריך צ' כוסות, שברי אין צרהמ"ז גורס לברכה נשואין שהיאמה, ח"ו דבעינן קביעות סעודה שילערכו לצרך צהמ"ז, ואע"פ שינסע טעמים אחרים להחיר לומר ז' ברכות על כוס צרהמ"ז כו' [עיין ע"ז צסק"צ], מ"מ מדברי רבינו משולם הנ"ל מוכה שפיר דיש קפידה צצרהמ"ז, וכ"כ דעת רב האי גאון והרא"ש והטור והצ"ח דברכת חתנים תלויה בסעודה, וכמ"ס צצריך ח' אצרהס [הנ"ל צאות א' ד"ה וכו"ב], ולכן נראה שיש להצריך שיקציעו סעודה על פת כו', ולכל הפחת אם קיבעים לאכול פת הבאה בכסנין שיעור שאחרים קיבעים עליו, שאז לריכים לצרך צרהמ"ז כמצואר צאור"ח סי' קס"ח, אז אפשר לצרך גם ברכת חתנים כו', ואפילו ברכת אשר צרא לצד ל"ל שאין לומר חלל על צרהמ"ז.

ובספר קדושה (ירושלים תש"ז) דכ"ג ע"ב, כתב דכן פסק הגר"ר צננים [צעמח"ס לפלגות ראובן], דאם לא עשו סעודה נשואין צפת רק אכלו מניי מצונות, לא יאמרו הו' ברכות, דרק אם

דבשבעת ימי המשחה עושים סעודות פעמיים ביום, היינו י"ד סעודות, ובכל סעודה שבע ברכות, ביחד צ"ח ברכות נגד צ"ח קללות שבתורה.

אכלו פת ומצרכים צרהמ"ז אז אומרים חח"כ הו' ברכות, והסתייג ג"כ מדברי החוס' [הנ"ל]. וכ"פ צשואל ונשאל ח"ג סי' תל"ח. וב"כ צחשובת צעל משפיעו עוצאל שצכלכה למשה סי' ה', דכל סעודה שמצרכים עליה צרהמ"ז מצרכים צחתן ז' ברכות, הלכך חתן שרואה להמשיך סעודהו אחר קידוש היום צהכילת מיני מצונות כו', אם אכל כשיעור שאחרים רגילים לקצוע עליו כו', מצרך צרהמ"ז כמצואר צאור"ח סי' קס"ח, וחייבים צצרהמ"ז וצברכת חתנים הכרוכה לה, ומ"מ מוטב שיעול ידיו ויצרך המוציא על כזית להם וכו'.

וב"כ דאם אכלו פת הבאה בכסנין כשיעור שקוצעים עליו סעודה ולריכים נע"י וצרהמ"ז, אז אומרים ז"צ, ואם לאו לאו, צשרגא המחיר ח"א סי' נ"ח, הליכות צצא ח"א סוס"י ח', דברי חכמים (הנ"ל) סי' ד' אות צ', ומה שלום המוצא צאות א' ד"ה וכו"ב.

ה. אי בעינן שכל העשרה הצריכים לברכת חתנים יאכלו בסעודה, או דסגי בפחות מעשרה אוכלים והשאר יצטרפו עמהם. עפ"ה סק"ה, מוזכור לאצרהס [להר"א חלקעני, ח"צ אות צ', שמלא כתוב צקונטרסו של צעל הכנה"ג צא], דיש לעיין הו' צעינן בני עשרה שיאכלו כולם או שילעפרו לפחות לזיומן דדון זיומן צצרהמ"ז, או דדוקא צצרהמ"ז צעי צירוף כו' אבל בברכת חתנים י"ל דכל שהם צלוחו בית שפיר יוכלו לצרך ברכת חתנים [ואפילו שלא יאכלו כולם ואפילו צלי שום צירוף צא], ושהצ"ח הזכיר לאצרהס צשם חכם אחד, שדעתו נטע דלא צעינן שיאכלו כל העשרה אבל רוב מיכא צעינן.

והביאו בחינה והסדה (עמ"ס כתובות) ח"א דק"צ ג', דבשכרוב אכלו, ואיכא עשרה עם צני אדם הנמלאים שם, יכולים לצרך ז' ברכות אפילו צלי צירוף. וצמנחת יצחק ח"צ סי' מ"ג, אחר שכתב דיש הסוצרים דברכת חתנים נקצעה אחר סעודה וצרהמ"ז דוקא, ויש הסוצרים דנקצעה אחר סעודה אבל אינה תלויה דוקא צצרהמ"ז [וכנ"ל צאות א' ד"ה גם צדעת], כתב עוד צאות ז', דצוה יש להצין ספקו של הזכיר לאצרהס, דלהסוצרים דנקצעה אחר צרהמ"ז דוקא, וצדקתני צכתובות ח' צ' כי תניא הויה צצרהמ"ז, דזה קאי גם על ברכת חתנים ומיירי שם לענין צירוף לזיומן, מוכה להצריך גם צירוף, אבל להסוצרים דהעיקר רק לומר ברכת חתנים בסעודה, אבל לא צצרהמ"ז דוקא, שוב י"ל דלא צעי צירוף.

ויש שכתבו דסגי צשלושה שאכלו פת. צהאלף לך שלמה אור"ח סי' ל"ג כתב, דדי אם ג' אכלו פת, ויצרכו ברכת נשואין אף אם שאר ההצורה לא אכלו. וכ"כ צמעני יצועה (לר"י הכהן) כאן, דאפילו כשאין אוכלים עם החתן חלל שלשה בלבד, כל דאיכא פנים חדשות יכולים לקרות אנשים מן השוק להשלים לעשרה ולצרך ברכת חתנים כו', ועיין צטור שום מנהג צשצבת שחרית מצרכים אפילו בלא סעודה כלל כו' [כמצואר צאות א'], וגם הטור לא דחה המנהג חלל מעטע דליכא פנים חדשות, אבל היכא דאיכא פנים חדשות ואיכא סעודה ליכא למ"ד שאין ראוי לצרך.

גם בשור"ת הסבא קדישא ח"א סי' כ"ה כתב, דיש לצרך בעשרה אף דאין כולם אוכלים ואפילו רוצה ליכא, שפיר דמי, דעיקרה דמילתא דבעינן צמקום סעודה או הו' לעכוצה כו' צצמחלות הו' צניי ולדעת רוב הפוסקים מצרכין שלא צשעת סעודה, וצנ"ד נראה דלכו"ע מצרכין ז' ברכות, דכיון דהו' צשעת סעודה חלל דליכא עשרה ח"כ שפיר מלעריי הכך דצאו למשחה לשמח לחתן וכלה ואף דלא אכלו צהדייכו, ויש להוכיח דבר זה ממע"כ הר"ן צשם הרמצ"ן דהא דבעינן פנים חדשות לא צעינן דיאכל גם הו' צהדייכו חלל כיון דצא למשחה והחתן הו' שמה שפיר מצרכין ז' ברכות, והוצא

אוצר

ס"ק כה אות ה - ז

הפוסקים

[וכ"כ במעטני יושב המוצא בלוח הקודש ד"ה ויש, שכתב בנשינו: שאוכלים "עם" החתן].

ובתב צביע אומר ח"י סוסי ע"י, דגם אם הכלל היתה שם ולא אכלה פת עמם, נראה שלדעת האלף לך שלמה הג"ל אין לצרף ז' ברכות, כשם שאם החתן לא אכל פת עם המסובין אין לצרף, וגם להסבירים [בלוח הקודש] שאין צריך שכל העשרה יאכלו פת אלא כל שמקלחת אוכלים פת מאטרפים לעשרה לברכת חתנים, מ"מ כשהחתן או הכלל שם עיקר הסעודה אינם אוכלים פת, מסתברא שאין לצרף ז' ברכות. ועיין להלן סקני"ח אות ד, מה שנחלקו הראשונים, אם גם הכלל לרוב לא היה בסעודה, או דמני כשרק החתן שם.

ובציץ אליעזר ח"י"ג סי' ל"ט אות ד' כתב, שאין מי שיסבור דלא כהאלף לך שלמה הג"ל, ולכן יש לפסוק כפסקו שלא לצרף ז"כ כל שהחתן לא אכל עמם, ומה גם דפסק ברכות להקל פו).

ז. אם יכול לומר הברכות מי שלא אכל עמם בסעודה. כתב בזכור לאברהם (להר"א חלקני) ח"ב אות ז', שמא כתב בקונטרסו של בעל כנה"ג, דיש לעיין אי צעין עכ"פ להצרכות יצרכם דוקא אחד מן האוכלים שם, או שמא יוכל לצרכם אפילו אחד שלא אכל, כן ראה לחזן אחד ח"ח שצריך ברכת חתנים אף שלא אכל.

ובשרגא המאיר ח"א סי' נ"ח כתב, דכיון שח"א שמצרכים ז"כ אפילו בלא ברהמ"ז, ובי דלנו אין נוכחים כן, עכ"פ כיון דאיכא כבר סעודה ובהתן ומנין עמם אוכלין ומצרכין ברהמ"ז, שפיר מצרף הברכות אפילו מי שלא אכל עמם, והנה להם לישראל וכו'.

ובבאר משה (להר"מ שערן) ח"ב סי' ק"ח, כתב ג"כ הראיה הג"ל, והוסיף דהרמ"א בסעיף ז' פסק כהר"ן דמצרכים בשביל פנים חדשות ח"ע"פ שלא אכלו שם, וא"כ איך אפשר שכל ז"כ אומרים בשבילם, והם בעצמם אינם יכולים לצרף הז"כ.

ובישיביל עבדי ח"ח סי' כ' אות כ"ה כתב, דדוגמא לזה מלינו בשו"ע הלכות שבת סי' רע"ג סעיף ד', שיכול אדם לקדש לאחרים ח"ע"פ שאינו אוכל עמם, דלדודו הוי מקום סעודה, וח"ע"ג ברכת היין אינו יכול להוציא אחרים, כיון דהאי בפס"ג הוא חוצה לקידוש, כקידוש היין דמי ויכול להוציא ח"ע"פ שאינו נהנה, וכבר צמנה צורה שם סקני"ז, דאפילו כשכבר ילא לעצמו, והדברים ק"י לנ"ד, דהמצרף הוא מכלל הקהל המשתתפים בשמחת חתן וכלה, אף שלא אכל עמם, דודאי דיוכל לצרף, מכיון דאין חייב הברכה תלוי באכילת המצרף, כל שיש שבעה שאכלו.

וכ"כ במעטני יושב כאן, דיוכל לצרכם אפילו אחר שאינו סועד עמם. וזכרנו לחיים ח"א אות ז' סי' כ"ד, מוצא כן בשם קונטרס סי' אליה, שהש"ץ שכבר אכל בציתו וכול לצרף הברכות בצית החתן.

אולם מכת"י ה"ר אברהם לבי, הביא שם בזכרנו לחיים, שכתב ע"ד הקונטרס הג"ל, דלדודו ל"ע בזה.

ובחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"י"ג ג' כתב, שלדעתו נראה דלא שפיר דמי לצרף אחר אפילו דנאטרף לזימון ואפילו שתי כוס יין, לא מציעא לנוכחים לצרף שניהם על כוס אחד דנראה להנכין ליצרף המצרף ברהמ"ז הוא ולא אחר [עיין ע"ז בסקמ"ט].

פו) ולעיל מיניה כתב, דבשובע שמחות פ"א סעיף י"ט פסק דבדיעבד אף אם החתן לא טעם כלל רק היסב שם די בזה, והסתמך על ספר המנהיג סי' ק"ב ושו"ת הרדב"ז ח"ד סי' רמ"ט, אולם בספר המנהיג שם לא מדבר בענין ז"ב כי אם בענין שהשמחה במעונו, וגם הרדב"ז לא איירי כשהחתן אינו אוכל עמם כלל, אלא שיצטרף אליהם אח"כ [ומובא בסקמ"ט אות א.].

בצ"י ופסקו הרמ"א בסעיף ז', ולא מלינו חולק בזה, וכיון שכן דבשביל מצרכין ז' ברכות, פשיטא דגם הוא מצטרף לעשרה פד).

ובמנחת פתים כאן כתב, דאם המעונו כגון ג' או ד' אכלו פת, ועכ"פ הרוב מהעשרה אכלו מהסעודה בשר וכדומה, שפיר דמי לצרף ז' ברכות, דהא יש הסוברים דאפשר לצרף ברכת חתנים אף בלי סעודה ואינו תלוי כלל בברהמ"ז כ"י, ונהי דהמנהיג שאין מצרכין רק אחר ברהמ"ז, מ"מ לא דמי לדון זימון בשם דלרובין שבעה אוכלי פת דוקא, וכגון זאת הרוב אכלו מהסעודה עכ"פ. וכ"כ בהלל אומר סי' ס"ג, דאם יש ג' אוכלי פת ושאר האנשים אכלו עוגות, אפשר לצרף ז' ברכות. וכ"ד הרה"ש [ה"ר משה יעקב פרנקל] בשואל ומשיב מהדו"ל ח"א סי' ק"ח, שכתב על העושים משתה לחתן ורק ג' או ד' אנשים נועלים וידים ואוכלים פת ושאר האנשים אינם אוכלים רק פת הבאה בכסנין, דכיון שעכ"פ רואים לעשות סעודה ולצרף ז' ברכות רק שאין רואים לטעול וידים ולצרף ברהמ"ז, ועכ"פ מיקרי לענין זה קביעות סעודה כ"י, דגוף הסעודה ראוי לקבוע עליו ואוכלים פת כשיעור המהויצ ברכה רק דאין רגלים להתחייב בברהמ"ז כ"י, אכל אין ברכות לצטל כ"י ברכות, שיעקר הסעודה בלא צביל כ"י ברכות, וכאן המועט גורר את הרוב.

אולם יש מי שסובר דלא תקנו ז' ברכות רק כשמזמנים בשם. בברכת הבית שער ס"ב סעיף י"ט כתב, דאם היו שבעה אוכלי פת ושלושה אוכלי ירק בחופין שמאטרפין זמון בשם, מצרכין ז' ברכות. וכתב העט שם בשערי צינה סקני"ג, דכיון דהג' מאטרפין לצרף בשם משום דהוי כאכלו כולן, ה"ה גם לענין ז' ברכות מאטרפין, אכל כשלא אכלו כלל דאין מאטרפין זמון בשם, גם לענין ז' ברכות אין מאטרפין, דלא תקנו ז' ברכות רק כשמזמנים בשם.

וביביע אומר ח"י"ג סי' י"א אות ו' כתב, דאף דהאלף לך שלמה ובמנחת פתים הג"ל פסקי דאם שלשה אכלו פת מצרכים כ"י, הואיל ומדברי הזכור לאברהם מוכח דעכ"פ שבעה אוכלי פת צעין, והוצא להלכה בחינא וחסדא, וכן הפני יצחק [שבעה פ"ד] לא חלק על הזכור לאברהם בזה, יש לחוש לדבריהם להצריך שבעה שיאכלו פת, או שיקצו על פת הבאה בכסנין [שאז לריבים לצרף ברהמ"ז פה], ובלעדי זה לא יצרכו, דכלל גדול בידינו ספק ברכות להקל, ונכון שגם השלשה הנמלאים שם יאכלו עכ"פ כזה פירות וכיוצא להצטרף עמם, ומ"מ הסומכים על האלף לך שלמה ובמנחת פתים הג"ל, אין למחות צידם שיש להם על מה שיסמוכו.

גם בשואל ומשיב מהדו"ל ח"א סי' ק"ח, אחר שהאריך בזה מסיק בסוף התשובה, דעוב שיהיו עכ"פ עשרה או לפחות ז' אוכלי פת.

ו. וכשהחתן או הכלה לא אכלו בסעודה. כתב בהאלף לך שלמה ח"ח סי' ל"ג, דאם החתן לא נטל ידיו נראה דאפילו היו כמה אנשים שנטלו ידיהם לפת, לא יצרכו ז' ברכות כי אין זה סעודה נשואין, ואפילו בלילה הראשון אחר החופה כ"י, כי לא נקרא ברכת נשואין אם החתן אינו סועד עמם. וכ"כ בהלל אומר סי' ס"ג.

פד) ובפני יצחק (להר"י אבולפאי) ח"א מערכת הברכות סי' ק', כתב ג"כ מתחילה ראה זו, דלכאורה נפשט מזה ספקו של הזכור לאברהם, דלא בעינן שיאכלו כל העשרה, דאפילו הפנים חדשות עצמם אין צריך שיאכלו ומצרכים בשבילם לילה יום, אלא שכתב שוב, ד"ל דהרמ"א מיירי כשיש עשרה אוכלים מלבד הפנים חדשות שהיו שם בבית ולא אכלו עמם, וע"ז חרית לן הרמ"א דאפ"ה מצרכים בשבילם, [ובלא"ה] כבר כתב הבאה"ט סק"ט, דרוב הפוסקים חולקים על האי דינא דרמ"א וס"ל דכל סעודה בעינן פנים חדשות. פה) מדבריו לעיל מיניה.

אוצר

ס"ק כה את ז - י

הפוסקים

שם סעודה מיוחדת לחתן וכלה כו', ועוד דברי סיים הע"ז דכ"ש לפמ"ש הר"ן דנראה לצרף צבתים אחרים ושכן נהגו, ודברי הר"ן לא כתב רק דנהגו לצרף ככל אחד מצד החתונה דוקא, ולא צא הר"ן לאפוקי רק דאז"ל בחופה, וצית הרב אין לו שייכות לצד החתונה דהיינו למקום שמחת החתונה.

ובבר כתב במאירי כתובות עמוד ל"ה, שהדברים פשוטים, שאם החתן הולך לאכול בסעודה אחרים לכדס, שאין מצרכין שם שצד צרכות בשבילו, שאין אותה סעודה שלו כלל.

ו. וכשמוסיפים מאכל או משקה לכבוד שמחת הנשואין. באמרי דוד (להרד"מ פדער) סי' מ"א, כתב לענין חתן וכלה הצאים לסעודה שלישית צצצת צצת אדם גדול לצרף שם צרכת חתנים, דפשוט דמכ שהמחותן נותן שם משע משקה או גם קלת דגים, זה אינו סעודה מיוחדת לומר דהוא שמחת חתן וכלה.

אמנם בעזר מקודש (צגליון הש"ע) סעיף ה', צנידון שבאו לציתו חתן וכלה באמצע סעודה שלישית וצסוף הסעודה כשכבר היה לילה צישלו מאכל לכבוד החתן והכלה והמסוצים אכלוהו עם פת, כתב דנראה דלכו"ע יש לצרף צכה"ג שצד צרכות כו', ומה שצצא לחשוב לילך צתר התחלת הסעודה שלא היו שם החתן והכלה כלל, יש ללמוד זה ממה דקו"ל לצני יעלה ויצא כסוף הסעודה צרי"ח דאזינון גם צתר התחלת הסעודה וגם צתר סוף הסעודה, וכ"ש לצני שצד צרכות שאינה על"ס צרהמ"ז רק אח"כ כדצר צפני עלמנו כו', וכ"ש כשוליו סיום הסעודה היה צבר שיעור עיכול להתחלת הסעודה, שצדלוי יש לילך צתר סיום הסעודה לצרף ז' צרכות לכו"ע.

ז. אם יש חיוב על כל המשתתפים בסעודת שמחת נשואין להיות שם גם בעת אמירת הברכות. צתשובה הרב ר' שר"ש רובין-הלצרעם מלעשינו צירחון הפרדס עצה-ניסן השי"י סי' ל"ה וס"ב, כתב דמנהג הרבם אנשים שמסוצין צסעודת נשואין שנמשכת עד שעה מאוחרת, והממחרים ללאת מצרכים לעלמס צרהמ"ז ואינם אומרים ז' צרכות ואפילו שהשמה צמענו אינם אומרים, ודרי צני חופה שנתחלקו לחצרות אפילו אם אכלו צצתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל כולם מצרכים צצרת חתנים כו', כיון שאוכלים מסעודה החופה [כדליתא צסעיף י"א], וכ"ש צני"ד שכל המסוצין אוכלים צחד אחד עם החתן והכלה והשצצנין, והוא מקום החופה, והתחילו כולם כאחד ושמש מלרפן, צידלי מוטל על המסוצין ההיוב של ז' צרכות, ואפילו לדעת הרמב"ם [צצסעיף ז'] דהיכא דכבר שמשו הצרכות צשעת קדושין פטורין, היינו רק מ"ז צרכות אצל צצרת אשר צרא מחוייבין צכל פעם שמסוצין לכבוד חתן וכלה צצצעת ימי המשחה כו', וצפרט שצפי"ו רוב לא שמשו צצרת הנשואין הגם שכיו נוכחין שם כו', ולנלורה יש ענה לאלה שלא יוכלו להמחין עד גמר הסעודה, שלא יקצרו סעודתן על הפת, דמלשין הרמב"ם והחוס' משמע דרק מי שנתחייב צצרהמ"ז חייב צצצרת חתנים כו' [עיין ע"ז צצאות א'], אצל מ"מ אם קוצב סעודה צפה הצאה צכסנין ודלי שחייב צנעילה ידים כמציאר צצור"ח סי' קנ"ח, ואין לך קציעות יותר גדולה מסעודת חתונה, וצבהלף לך שלמה סי' ל"ג כתב דמספיק ג' שאכלו פת כו' והשאר אכלו מגדנות [כמוצא צצאות ה'], הרי דגם אם אוכלים רק מיני מזונות ג"כ יתחייבו צצמירת ז' צרכות כו' וצצצרות י' ע"א אמר צצא כי אכלין רפתא צי ריש גליתא מצרכין שלשה שלשה, וליצרכו עשרה עשרה שמש ריש גליתא ואיקפד (ז), וכתב צצג"א סי' קל"ג סק"ו

(ז) אם היו מזמנין י' י' היה צריך המברך להגביה קולו. וישמע ר"ג ויחרה לו שאנו עושין חבורה לעצמנו בפרהסיא. רש"י שם.

צסקמ"ט], אלא אפילו לנכונים לצרף על צ' כוסות [ג"כ לא יצרך הצרכות מי שלא אכל עמהם], וען הלי כוס צצצרת חתנים על ענין אכילה דאכלו הוא צא, דצלח"ה אפילו אכלו פת הצאה צכסנין לא שייך צצרת חתנים, וכמ"ש החוס' צצסחים ק"צ וכ"מ צצפרשים [כמוצא צצאות ד'], ויש קלת ראייה לזה ממש"כ הש"ך צצור"ד רס"י רס"ה לענין צצרת צפה"ג וצצרת אשר קודש דאחר המילה, שכתב דיצרכה המוכל צעלמו והכי הוא מנהג הראשונים, ואפילו למש"כ צש"ע שם דיכול לצרכס אחר, י"ל דשח"ה דהנהו צצרכות אינם תלויים עם מלות המילה כמ"ש צצני וצ"ח שם, משח"כ הך ז' צצרכות דנגירות אחר האכילה וצרהמ"ז, לכו"ע לאו שפיר דמי לצרף אחר שלא נתחייב צצרהמ"ז, כי אם אחד מהמסוצין האוכלים צסעודה.

ובפני יצחק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הצרכות סי' ק"א כתב, דלפי מש"כ הזכור לאצרכס ה"ל צצר צצר הכי צצס השלחן צצור [כמוצא צסקמ"ח אות ד'], דככל תלוי אם אוכלים מסעודת חתן, א"כ ודלי דלא יצרך אלא מי שאכל מסעודת חתן, ודי לנו שנאמר דמי שלא אכל מלערף, ואותו חזן [שכתב צצכור לאצרכס] שצירך אף שלא אכל, לדעתו לאו שפיר עבד, ומ"מ אם אין אחד מהאוכלים שיודע לצרף, אזי מלי לצרף מי שלא אכל.

וכ"כ ביביע אומר ה"צ סי' י"א אות ז', דעכ"פ המצרך ז' צצרכות לריך להיות מאוכלי הפת, וכמ"ש צצניא וחסדא וצפני וצחק, וצכוספות ומלולאים שם כתב, דלא קו"ל כהמענין ישועה [הג"ל], אלא כהנינא וחסדא וצפני וצחק שכתבו דהמצרך לריך להיות מאוכלי הפת, וכן ראייתו נכונים וכן עיקר.

ובחשב האפד סי' ע' כתב, שמשעלם הוא תמה על הנוכחים לכבד צצמירת ז' צצרכות למי שלא אכל עמהם פת, דנראה צצור דאין צצרת חתנים אלא הוספה לצרהמ"ז, וכנראה העולם סוצרים דצמקום אשר הניצור מצרכין צצרהמ"ז וחייבים צצ' צצרכות יכול להוליא אותם אף מי שלא אכל פת, ואיני יודע מקור לזה. וכ"כ צצח"צ סי' ג'.

ח. כשהחתן והכלה מסוכים בסעודה שלא נעשית לכבוד שמחת הנשואין. כתב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ה' עור צ', דמדקדוק לשון הרמב"ם שכתב צפ"צ דצצרכות ה' ע' דצצית חתנים מצרכין צצרת חתנים, מצוצר דסוצר דדוקא צצית חתנים, ר"ל צמקום שצועדין לשמחת חתן וכלה שם מצרכין הצצרכות, אצל צלא זה ר"ל צמקום שאין הסעודה מחמת שמחת הנשואין כו' אין כאן צצרת חתנים.

ובאמרי דוד (להרד"מ פדער) סי' מ"א כתב, שלא ידע היתר למה שננהו להציה החתן והכלה לצית אדם גדול שצצור צסעודת ש"ק צסופה ומצרכים שם צצרת חתנים, דדרי אין שם כלל מקום שמחת חתן וכלה, ודרי כצצו החוס' צצוכה כ"ה צ' ד"ה אין, דמקום עיקר יצית חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי צעלמא ושם מצרכין צצרת חתנים, ועד"ז כצצו שם הרא"ש והמרדכי והג"א והעור, והגם שכתב הע"ז סוסק"ז דאין לנו עכשיו כלל חופה שצזמן הגמרא והקדמונים כו' [עיין ע"ז צסקמ"ח אות א'], מ"מ ה"א מלריך הע"ז ג"כ שיהיה מקום שמחת חתן וכלה, דדרי סיים דיש לצרף צצרת חתנים צכל צית שעשין צו סעודה לכבוד החתן והכלה ושמחים שם כו', והיינו צצצוצר ידיה שפעה קרוב אחד סעודה מיוחדת לחתן וכלה וצמחין קלת מאוכציו, וקמ"ל הע"ז דאז"ל הצית שעשין צו סעודת הנשואין הראשונה לומר דזה הוא החופה שצצמי הקדמונים, חדש עוד דדרי כתב הע"ז דאין שום מעלה לצית שעשין צו סעודת הנשואין עפי מצתים אחרים דמה לי כותלי צית זה או זה, ואילו צצני"ד שאני ושאינו דהא אין שם צצית הרב שום שמחת חתן וכלה, דהא לא צאו שם רק לפני צצרהמ"ז כדי לצרף שם צצרת חתנים לכבוד הרב ואין

אוצר

ס"ק כה אות י

הפוסקים

ומש"כ שהרמב"ם לילך קודם הצרכות לא יקבע סעודה על הפת, הוא רק כשלא יאכל ממנו הסעודה אלא יעטם משהו, אבל כשיאכל ממנו הסעודה אף שיאכל רק מעט פת הבאה בכסנין ועיקר השביעה והקציעות הוא משום הדגים והבשר והמעטמים שאוכלין בסעודה חתונה כו', הוא לדעתו קבע סעודתו שיש לו לצדק המזל"ה וצרכה"ז כו' כמפורש במג"א סי' קס"ח סק"ג, אלא שכתב דלאו שאינם רגילים לחכות עד גמר הסעודה זו צרכות, יש לדעתו ע"ה קלה, והיא, שאמרו בפירוש קודם שיצאו לאכול שאין מחבוינים להעמרק לקציעות עם שאר המסובין, שאז אף שישבין בשלחן אחד לא מתחייב צימון, בדמוכה צרכה"ה סי' קל"ג סעיף ג' ומג"א סי' הקנ"ב סק"ט כו', וממילא לא יתחייב גם צ"ו צרכות מאחר דלא חייבו ז' צרכות אלא לעשרה, ואף אשר צרה לא חייבו אלא לשלשה, ולכן כיון שלא מתחייב צימון דעשרה יאף לא לשלשה, לא מתחייב צ"ו צרכות ולא באשר צרה, איצט"ל דלא ידוע לי מקור להרמ"א הג"ל עכ"פ הרמ"א והמג"א סב"י כו', ויש לסמוך ע"ז למעשה לדעתו וכו'.

ויש שכתבו שאין בכלל חיוב על כל המסובין להמתין עד סוף הסעודה בגלל ה"ו צרכות. צמחתי ונחמתי ח"כ סי' מ"ג כתב, שאינו רואה יותר תימה בעשרה שמצרכין לעמון צימון בלי שבע צרכות, מציחיד שהשתתף בסעודת גשוחין ומצד צרכת המזון בפני עצמו ויולא קודם צרכת חתנים כו', דאף דבעשרה היתה להם האפשרות על פי הדין לצדק צרכת חתנים בפני עצמם כו', אבל היינו רק אם החתן והכלה מסכימים כו', באופן שאם יש להם איזה דבר נחוץ שאי אפשר להם להמתין עד גמר הסעודה, ואם יפליגו צמחתי הסעודה היו הפסק לענין צרכה"ז ולכן ראוי לצדק צרכה"ז צימון עשרה בשם, ולומר שהשמה צמחתי צמחתי שלא להפריע השמחה, ואח"כ יחזרו לשמח צרכת חתנים, כנראה דילאו ידי מזה לכתחילה כו', אמנם דא עקא שאין לראות לחזור אח"כ כו', אולם מדהזיז צמחתי ופוסקים דאסרו בפירוש לילך קודם צרכת צימון, וצרכת חתנים סתמו ולא פירשו שיש איסור צוה לילך קודם צרכת חתנים, מוכח לכאורה דצרכת חתנים ליכא איסור בזה רק המלה היא למי שהוא בגמר סעודה, אבל אין חיוב להמתין עד גמר הסעודה כו', ומדברי החתם סופר ח"א סי' קכ"ג יולא דיש הרבה לדון על כל עיקר צרכת חתנים שצמחתי צמחתי הזה אף בגילה הראשון שאינו ציוס החופה, דלא הוי מלך הדין כיון דעריבה כל שמחה רק מלך המנהג, וא"כ כיון דהמנהג היום שלא לומר רק צמחתי. כל הסעודה ומי שיש לו איזה ענין נחוץ וא"א לו להמתין עד הגמר הולך לדרכו, ויש לו על מי לסמוך.

ובשו"ת מהר"י שפי"ק סי' ז' כתב, דזה אמר שהז"ל העילו החיוב על המסובין, והיינו שישתדלו שיהיה כאן מי שיצדק אותן ה"ו צרכות כדי לשמח החתן והכלה, אבל לא מוטל החיוב על כל אחד מהמסובין שנימא שהמצדק יעזר לבוין בצרכותיו להוליא את כל המסובין ידי חיובם, אלא סגי כשידעו שיהיה שם מי שיצדק אותן הצרכות, וע"כ אין כ"כ קפידא על היחידים שמצרכים צרכה"ז לעצמם ויולאים ואינם מצרכים ז' צרכות, כיון שעכ"פ הניחו שם מי שיצדק ויודעים שיסגם עדיין עשרה מסובין ושאחד יצדק ה"ו צרכות שוב רשאי המלך ללכת, ואינו דומה לחיוב הצימון שכבר נתחייב כל אחד לצדק צרכה"ז צימון, ושלשה שאכלו כאחד אינם רשאים לחלוק והמצדק נר"י לבוין להוליא האחרים ידי חובת הצימון, אבל צרכת חתנים החיוב רק שיהיה כאן מי שיצדק אותן הצרכות לתכלית שמחת חתן וכלה, ואפילו צעיק המלך לשמח חתן וכלה שמוטל על כל מי שנהנה מסעודת חתן וכלה כו', גם צוה נוהגים העולם שסומכים על החזנים והמשוררים שמשמחים, וכ"ש שיש לומר כן על חיוב הצרכות וכו'.

סק"ז דלאו דוקא היכה דאיקפיד צעל הבית רק גם משום זילותא דריש גלותא כו', וגם צמחתי חתן דומה למלך ומקפיד שלא יתחלקו לחצרות קטנות, כי צריב עם הדרת מלך ואם יצרכו לעצמם גם ז' צרכות ישאר עם החתן מנין מזומנם כו', ואם יולאים ערם שנגמרה הסעודה, תלוי במחלוקת הצ"ח צמחתי ר' ובע"ז צמחתי קל"ג סק"ז כו', ויותר טוב שאלו הממכרים ללכת יקבעו עצמם לסעודה אחר ששאר המסובין כבר אכלו כזית פת, ואז אם ראה לגמור סעודתו קודם להם, כיון שלא התחיל עממם וגם לא גמר הסעודה עממם רשאי לחלק ולצדק בפני עצמו כמבואר צמחתי אדם כלל מ"ה סעיף צ", ויוכל להיות דכמו דפטורים מצימון קודם הגמר כמו כן פטורים מ' צרכות כו', ואם מצרכים לעצמם או אפילו בשלשה הרי אין יכולים לומר ז' צרכות, אבל אלו שמצרכין בעשרה ואין אומרים צרכת חתנים ל"ע הכיתה.

ובחשב האפוד סי' ט' כתב אל הרב הג"ל, שצדק בדבריו דכן מבואר בשו"ע בני החופה שנתחלקו לחצרות כו' כולם מצרכין צרכת חתנים כו', גם נהירא צמחתי שיהיו מסובין כמה ת"ח בשולחן לצדק וצרכה"ה הגאון ר' נצי פרעמינגער ה"ד תלמיד מהר"ם אריק, והיו ממכרים לצדק לפני החתן והורה ר' נצי הג"ל לצדק לעצמם ז' צרכות, ומעשה רב, אמנם מש"כ דיש לחוש לקפידת החתן וגם לכבודו שאין זה הדרת מלך להשאר עם מנין מזומנם, דבר גדול דיבר צוה, ואפשר שמעטם זה לא נהיב לצדק ז' צרכות כל העם היוולאים, ואם אין נציאים הם בני נציאים הם, כי אם יצרכו ז' צרכות לעצמם יתרכו היוולאים וקצוב מלך שיתלשו דעתו של החתן, והא דממילא דחזינא לר"ל פרעמינגער שצדק צרכה"ז ז' צרכות על שלחנו לצד, כמדומה שהיה מוסב עם עשרה בחדר לצד, ואפשר נמי דצדוקא כתב בשו"ע בני החופה שנתחלקו לחצרות, שהיו מחולקים חכף מתחילה לחצרות ואין חלישות דעת לחתן אם מצרכין לעמון כו', אבל בגוונא דנהיב היום שכולם מסובים יחד ויתלשו דעת החתן לא יאות למיעד הכי, לכן נראה שאע"פ שהצדק עמו, לא כדאי לדרוש הא מילתא בפרקא, והנה להם לישראל, וצודאי הרמב"ם לעשות מזה צמחתי ימתין עד הסוף וכו'.

גם בדעת סופר סי' כ"ו, כתב אל הרב הג"ל, דלית דין לר"י בשם שחל עליהם חיוב ז' צרכות כמ"ש צמחתי מוכחות, אבל יפה העיר שאין לחלק ולמון בעשרה כשהחתן מקפיד כמבואר צמחתי סי' קל"ג, לכן נראה דאם מוכרחים להקדים יעלו רשות מהחתן, וממילא צודאי מהני כו', ואפילו כשיאכל רק פת הבאה בכסנין, כיון שמסובין בסעודה שפיר מקרי קבע באכלו ג' ד' צולים כו', ואין מנוס רק אם באים מתחילה שלא ע"מ לסעוד וכו'.

ובאגרות משה חו"ה סי' נ"ו, צמחתי אל הרב הג"ל, כתב ג"כ צמחתי דבריו לענין עצם החיוב, דודאי שחיוב ה"ו צרכות אחר הסעודה הוא על כל האוכלים מסעודת החופה כו' (ה), וגמלא שאין רשאי ללכת קודם שמצרכים ה"ו צרכות, או שיצרכו בפני עצמן בעשרה ה"ו צרכות כו', אלא שלא ימלאו מי שיצדק להם לצדק לעצמם ה"ו צרכות, וגם צמחתי החופה והחתן והכלה יקפידו כו'.

(פח) וכ"כ בחאה"ע סי' פ"ו, דחיוב על כל הגאספים בשעת הגשואין לברך ה"ו ברכות, וביד"ד סי' שצ"א סעיף ג' משמע שיש מצוה לשמח הברכות כו' אף כשלא היה מן הגאספים וכו'.

וכבר כתב בתבואות שור סי' א' סקנ"ט בתוה"ד, דברכת חתנים נתקנה על הנועדים שם.

אולם עיין בדברי בן המחבר באבי עזר שבסוף משניות תפארת ישראל, המובא בסק"ב אות ב', שכתב דאפשר דחיוב ה"ו ברכות אינו כלל על המסובין אלא על החתן והכלה.

באר הגולה

ואין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים : ו עד כמה מברכין ברכה זו אם היה (ט) אלמון שנשא אלמנה

מברכין

ביאור הגר"א
[טו] ואין כ"ר. דאפילו
אצטרופי לא מצטרפי
כמ"ש בס"ד :

פתחי תשובה

דל"ן ספק כי תרוייכו ליחנהו חיות ב"ח וחיות מופת במבואר בכתובות י"ו אלא
מפסק לן הכס קונה חסד תרוייכו ליחנהו ונראה דעל כל א' נתקן ברכה
אלא בחזר הנושא חיות תרמי נשואין חדשים וביאה חדשה אל מ"מ בחדא תוייכו
נמי מברך כ"ר נמצא דעל ב"ח ב"ח חיות נשואין ראשונים מברך וגם על
חיות נשואין ראשונים ב"ח חיות ב"ח חיות נשואין ראשונים מברך וגם על
נשואין ראשונים שלו מברך כל ז' וכן ל"ך לשמחה כל ז' אפילו היא בעולה דליה
שלא יברך והוא ישיב למלכתו עכ"ל. וע"ש עוד שמענו על לשון הס"ע דלקמן סי'
כ"ד ס"ב איתא הנושא את הבעולה ל"ך לשמחה עמה ג"י כ"ר ושינה לכתוב בעולה
במקום אלמנה להורות דנכנסה לחופה ולא נבעלה אינה בכלל אלמנה אלא משמחה כל ז'
(ובמ"ש ה"ש בשם הב"ח שם) משום דבעיל פיוס א"כ לפי ה"ל ל"ה לענין ברכה ז'
שהרי י' לו חיות ב"ח ב"ח חיות נשואין ראשונים ב"ח חיות נשואין ראשונים ב"ח חיות
יוס א' היה לו ג"כ לדקדק ולכתוב אלמון שנשא בעולה אלא השתא דנקט שנשא אלמנה
משמע אפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה אינו מברך אלא יוס א' ולאמאי וכתב לתר
ע"פ מה דאיתא בכתובות י"א ע"כ כנסה ראשון לשם נשואין ויש לה עדים שלא
נפטרה אין השני יכול לפעול מענת בתולים כ"ר וא"כ בסי' ס"ד לענין שמחה נהי
שהיא אלמנה בחזקת בעולה מ"מ היא יודעת בנפשה שלא נבעלה הרי ל"ה פיוס ונ"ך
לשמחה כל ז' אלא כן לענין ז"כ ל"ך נברך ז"כ והיא אלמנה בחזקת בעולה ואפילו
עדים מעידים אין נאמנים ע"ש. מיהו אכתי ג"ע לפ"ד הכנס"ג שהביא הכנס"ע לקמן
סי' ס"ז סק"ל ע"ש :

(ס) אלמון שנשא אלמנה. עיין בתשובת נוי"ב תניינא סי' פ"א דנוסף שנסא
בעולה דידה (וכ"ש בלמון שנשא בעולה דלא דידה) דינו בלמון שנשא
אלמנה ואין מברכין ז"כ אלא יוס ראשון בלבד. דעיקר ז"כ הוא מטעם שמחתו ושמחה
זה הוא אם לא נעמו טעם ב"ח ב"ח חיות נשואין ראשונים מברך וגם על
שמחה כ"ל כמו בלמון שנשא אלמנה ע"ש ועיין בתשובת שם ל"ך סי' ה' שהביא
תשובת גת ורדים ח"ה כלל א' דערה שנתפסה לזנות ואחר ימים כנסה אלמון אין לה
ברכה אלא יוס א' ושמחה ג' כ"ר ואין חילוק בזה בין זינחה לר"ה לאנסה. ובמחבר
ע"ז כתב דלע"ג דל"ן לה דין בעולה וכתובתה מה לענין ברכה לא יגרע ממנה משפט
הכתובות הכולל והיא חדשה אלמנה שלא נבעלה לזנות. והרב המחבר כתב עליו דנלמד
מדכריו דאם היא בעולה דידה ולא נבעלה לאחר דינינו לה בכתובה לברכה ולשמחה
וק"ו כשנבעלה לידה לאנסה וכך פסק המנהג ע"ש (ותשמע דר"ל אפילו אם הוא
אלמון מברכין ז"כ כמו בלמון שנשא בעולה). ובהנהגה מן המחבר שם כתב דבתשובת
דב"ש סי' ער"ה משמע דה"ל כשנבעלה ממנו אין לה אלא יוס אחד לברכה ע"ש.
[ועיין בתשובת חסד סופר סי' קכ"ג פוסק להלכה דלמון שנשא בעולה פנויה אפילו
אם היא בעולה דידה אין לה אלא יוס א' לברכה ושמחה ג' אך אם הוא פנוי נוסף
שנשא בעולה (או אלמנה) מברכין כל שנשא כמו לבחור אלא כיון שהם בועלי נדות
ואינם ראויים לברכה איך יקבלו פיהם פנים חדשות כל ז' חוסר כל ימנאל אך אם
ימנאל ריעים כמותם פנים כל ז' יברכו להם כל ז'. והביא שם דברי נוי"ב תניינא
הנ"ל שכתב דל"ן מברכין ז"כ אלא יוס א' כיון שכבר נעמו ס"ב והשיג עליו וכתב

הפוסקים

ס"ק כה אות י — ס"ק כו אות ב

אוצר

עשרה], מוכרח דכונן דאף לברכה אשר ברא דא"ל זה עשרה [עיין
ע"ז בסק"ל א]. עכ"ל ל"ך שיהיה המברך לא עבד ולא קטן כ"ר,
ובטעם נראה שכוונתו שהעבד אין שייך כלל לשמחה זו, שאין לו
שייכות לברכות אלו שעינים הם על היחוד הקבוע שהאשה היא
בקציעות עזר לאישה, וזה לא שייך בעבד כלל שהרי אינם מיוחדים
כלל, כחמרת בגדה מ"ז א' ר"ג מחליק להן כ"ר, וכיון שאין העבד
שייך בזה לכן אינו יכול לברך ברכה זו, וכמו כן קטן אף שהגיע
לחיווך אין שייך לברכה זו.

ובן הבין כוונת הרמב"ם הנ"ל בפפארת יעקב סק"ה המוצא
בסק"ב אות ב. ולעיל מנייה כתב שם בפפארת יעקב, דבכ"מ
פ"ב דברכות סוף הל' ט' כתב, דמש"כ הרמב"ם דאין מברכין ברכה
זו לא עבדים ולא קטנים, נראה פשוט, [דכרי] אפילו נרופי לא
מלרפין עבד וקטן בדבר הל"ך עשרה, [וכ"ה בצבגר"א כאן
סקט"ו], ודכרי מגומגמים, דהכל לאו בעשרה עסקין רק בצרכה
אשר ברא דלא צעי עשרה.

ובבר כתב כן מתחילה בהמקנה קו"א סעיף ז, דהשו"ע והרמב"ם
מיידי בצרכה אשר ברא דאין לריבך עשרה כ"ר, וכיון דעבד
וקטן לאו בני נשואין נינהו אין יכולים להוציא ידי חובתם בצרכה זו
דלא שייכי בגווייהו. אלא שכתב שוב, מיהו י"ל דלע"ג דאין מלרפין
לעשרה, ה"מ יכולים לברך ברכה זו כמו ברכה הפערה דקו"ל דקטן
מפטיה.

טע"ף א. כז. אלמון שנשא אלמנה. א. וגרוש שנשא
גרושה, בפרי האדמה ח"א פ"ב דברכות, וכן בחינה
יחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דקיד א', יצפני ילחק (להרי'
אבולאפיה) ח"א מערכת הברכות סי' ק"ו, מנזאר דגרוש או גרושה
דינא בזה בלמון או אלמנה.

ב. ואלמון או אלמנה מן הארופין. עפ"ת סק"א מחזכור
לאברהם בשם אדמת קודש ח"ב סי' ג', דאלמון מן
הארופין יברך כל ז' ימים. וע"ש באדמת קודש, שהל"ך להוכיח
דסהם אלמון האמור בש"ס הוא אלמון מן הנשואין ולא מן הארופין
כ"ר, וא"כ בשאמרו ר"ל דאלמון שנשא אלמנה לא יברך כי אם יוס
אחד

ובצ"ן אליעזר ח"ה סי' פ"ד כתב, שאלא סייטתא גדולה לרדיו
המנחת ילחק דהמלוה היא על מי שהיה צגמר סעודה אכל
אין חיוב להמתין עד גמר הסעודה כ"ר, מדכרי האלף לך שלמה
סי' ק"ז, שכתב לענין סעודה חתן ציוס השביעי שלו שנמשכה עד
ליל שמיני שאין מברכין, דחיוב ה"ז ברכות חל רק בשעת ברהמ"ז
ולא מקודם כ"ר, וכל עוד שאין מברכין ברהמ"ז בעשרה לא מהחייבין
בברכות הללו כ"ר, וכמו"כ בעלה שם, דאם הפנים חדשות ילך לו
לפני כן אע"פ שהיה בשעת הסעודה אין לברך ה"ז ברכות, ולא עוד
אלא דאי משום כך היה ראוי הפנים חדשות אפילו לכתחילה להסתלק
אלא דאינו ראוי לחלק משום חיוב הזימון, ודון מינה דהא במקום
שראוי לחלק משום חיוב הזימון לפי האופנים שנתבארו באו"ה סי'
קל"ג, ראוי הפנים חדשות לכתב אפילו לכתחילה ואין לו לחוש משום
ה"ז ברכות היות ולא הגיע עדיין זמן חיובו, ואע"פ שעי"ז יתבטל
לגמרי אמירתו [כמנזאר בסק"ל אות ב], וא"כ דון מינה ומינה
דח"ה כל אדם המשתתף בסעודה חתן וכלה בגוונא שרשאי ליחלק
ולא להמתין על זימון בעשרה משום חיובא דברהמ"ז, אין לו לחוש
ג"כ משום חיוב ה"ז ברכות, שלא חל עדיין חיובא בכלל לפני ברהמ"ז
בעשרה וראוי לכתב כ"ר, ומש"כ בשו"ת מהר"י שטייף, דהחיוב שיהיה
מי שיברך אחרון ה"ז ברכות אכל לא מוטל החיוב על כל אחד
מהמסובין כ"ר, יש לעיין ע"ז ממש"כ בטוש"ע סעיף י"א דבנתחלקו
לחבורות כולן מברכין ברכת החנים לעלמן, ואם איתא שאין החיוב
על כל אחד מהמסובין אלא בעיקר שיברכו שם בעשרה מסובין,
איך מותרים לברך כל חצורה בפני עצמה ולהרצות בצרכות כפולות,
ויש להאריך.

גם בבאר משה (להרי"מ שערן) ח"ג סי' ל"ב אות ט' כתב, דיכולים
לברך ברהמ"ז בעשרה לפני החתן ושושביניו (באופן שלא יקפיד
בעל הבית), ולא חל החיוב לברך גם ז"ב.

כו. ואין מברכין וכ"ר. כתב ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג פ"י
עמוד י' עור ב, דמסידור לשון הרמב"ם [בפ"ב דברכות,
דכ"ה ט' כתב דין זה דאין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים,
וא"כ כתב ב"ה י' ששעת נשואין מברכין שבע ברכות והוא שיהיו

הפוסקים

ס"ק כז אות ב—ד

אוצר

אולם בהפלה ריש כהונות כהן צמקפים, מדדרי כח"מ שם לא משמע כן. ויש דרך ז' א' ד"ה בגמ' כאן, הביא ראייה לדברי הפוסקים דאפילו אלמנה שנתקנה לחופה ולא נצטלה מצדכין אף שכבר צירכי, דכיון שלא נצטלה אחת איכא שמחה ומצדכין בשבילה. וכן נראה בפרי האדמה ח"א פ"ג דזרבות.

ובבירך את אברהם סי' ע"א סק"ז כתב, דמחלוקה באשכ שנתקנה בחזקת צעולה ונמלכה בחולה [עיין ע"ז באות ז'], כך מחלוקת בידוע שהיתה בחולה, כיון דלא מוכח היתה נשואה.

וכתב ביד דוד המוצא נשוא, דהאחרונים נסתפקו אם גם באים העיקר תלוי אם הוא אלמן או שדינו כאשה, והדעה נוטה דבאים תלוי רק אם הוא אלמן או לא.

ד. ובעולה שלא ע"י נשואין. כתב צננת ורדים כנל א' סי' י"ז, ומציא בקלרה בשמש נדקה המוצא בפ"ת סק"ט,

מעשה בנערה שנתקנה לזנות ואחר ימים כנסה אלמן ושאל אם יש לה דין כונס את הבתולה לתת לה שבעה ימים לצרכה, ואמרתי לו דיש לה דין אלמנה שאין לה חלה יום אחד לצרכה, דנכחצות ז' א' כתב הר"ן דצרכה באה על שמחה לבו של חתן כו', ואלמן שנשא אלמנה כיון שכבר נשא ועכשיו אינו נושא בחולה חלה אלמנה אינו שמה כל כך הלכך ביום אחד בלעד סגי כו', והשתא כיון דחזין דעיקר צרכה שהקנו חז"ל היא על שמחה לבו של חתן, איה לן למימר דאיכא דליה ליה להחן שמחה צכ"ג דנ"ד, לא תקנו צה צרכה, ואדרבה נער והרפס גדולה היא לו ומצוה ונשואה היא צעינו, עוד מטעם אחר איה לן למימר דליה כאן שבעה לצרכה, דעיקר מלתא הוי תקנת חכמים ששקדו על תקנת צנות ישראל לשמחה, ואין סבדי שלא תקנו חלה לשמה את הנוטות ולא את המקולקלות כו', וצמחזיר גרושתו כתב הרד"ב דמצד צרכה חתנים נבעה כניסה חלה לא נבעה בעודת כו' [עיין ע"ז בסק"ג אות א'], ולמדנו מדבריו שלא לצד צרכה זו חלה איכא שיש שם שמחה, דצמחזיר גרושתו אע"פ שאין שם שום זלזול ושמן צחוי מ"מ כיון שאין שם שמחה אין מצדכין, כ"ש צכ"ג דודאי אין שם שמחה כלל, דאין ראוי לתת לה שבעה ימים לצרכה, ולפ"ז היה ראוי שלא לתת אפילו יום אחד לצרכה, כדון מחזיר גרושתו לגמרי, חלה מניקט מלתא מליטה עדיף דיש כאן קלת שמחה, ויכיה לה דין אלמנה בין שצדונו כנסה ולא לויסוף עלה כו', ואפילו לא יכא הדבר ברור חלה תלוי בספק הא קי"ל ספק צרכות להקל, כ"ש שהדבר גלוי ונראה לעינים כשמש, והנ"ל ודעמוד כדון אלמנה כו', והסביר נותנת שאין לחלק בין זנותה לרצונה לאנסוה, דאע"ג דאנסוה צנות מוקימן לה כמשפט אלמנה.

ובחקרי לב סי' ל"א כתב, דיש להביא ראייה לדיו של הגנת ורדים, מדדרי החוס' בנחוצות דף ז' ד"ה ובה, שכתבו לענין בעו ורות, דלאו דוקא אלמנה, דכשניסה למחלון היתה נכרית, חלה כיון דבעולה היא כאלמנה השיב לה, הרי דנצטלה צנות דניה כאלמנה כו', ומדדרי החוס' הנ"ל יש ראייה גם למח דמסתבר ליה להגנת ורדים דגם דנצטלה באונס דניה כאלמנה, שהרי כתבו החוס' דכיון דבעולה היא השיב לה כאלמנה, והרי גם נצטלה באונס בעולה מוקיין וכו'.

גם בחופת חתנים סי' ע' אות י"ט, והביאו באמרו שלמה ענף ה' אות כ"ח, כתב דבתולה שזינתה בין באונס בין צרלון, דיה להעמידה כדון אלמנה.

וב"ב בטעמי המנהגים עניני אישות סי' תתקנ"א צק"א, בשם אור פני משה פ' בראשית, עפ"י חוס' כחוצות, דאלמן שנשא בעולה לא מצדק רק יום אחד. גם בלב מצין (להר"מ צירדונו) סי' י"ג וכ"ג, וכן בפני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הצרכות

אחד, הוא דוקא באלמן מן הנשואין, חלה אלמן מן הארוסין דינו כצחור שמצדק ז' צרכות כל ז' ימים כו', והוא מוכרע מדדרי הר"ן שכתב צריש כחוצות, דהצרכה באה על שמחה לבו של חתן הלכך צחור שלא נשא עדיין דליה ליה שמחה עפי, מצדכין לעולם כל ז' אפילו נושא אלמנה כו', ומדכתב דהכל תלוי בשמחה לבו של חתן, ש"מ לנ"ד כיון דאלמן זה מן הארוסין לא נשא עדיין אשה, ודאי דליה ליה שמחה עפי ודמי לצחור גמור וכו'.

ובפרי האדמה ח"א פ"ג דצרכות כתב, דמלשון השו"ע צכ"י ה"ג נקט הנושא את הבתולה, נראה דאלמנה שאינה צעולה וכ"ש כשלא נשאת דין בחולה יש לה, וכמ"ש בנחלה לזי סי' ס"ג סק"ה, דאלמנה שאינה צעולה דינה כבתולה לענין ימי שמחה, ואפילו למש"כ הצ"ח שם דאלמנה שלא נצטלה דין אלמנה יש לה לענין צרכה [כמוצא באות הצ"ח], וידה היכא דלא נשאת חלה היא אלמנה מן הארוסין, וא"כ ה"ל צחור שנשא אף שהוא כבר אלמן מארוסתו, מ"מ דין צחור יש לו.

ובשיורי ברכה סק"ג, ומוצא בקלרה בפ"ת סק"א הנ"ל, כתב דאף דיש להשיב על מש"כ באדמה קודם הנ"ל דאלמן המוזכר בדברי רז"ל הוא אלמן מן הנשואין כו', ועוד עמדתו על דבריו כשכתב באדמה קודם השוכה זו, אמנם לענין דינא נראה פשוט דדין צחור יש לו, וכמו שהוכיח מלשון הר"ן כו', וכיו"צ כתב הכנה"ג דדין שהשמחה צמחזיר גרושתו מן הנשואין, חלה מן הארוסין לריך לצדק, וכן בשו"ע א"ח סי' תקמ"ו פסק דמחזיר גרושתו מן הנשואין שרי צמחזיר, חלה מן הארוסין חסור דאיכא שמחה כל שלא כנסה. וכ"כ בספריו חיים שאל ח"צ סי' ל"ח אות ג"ה, ועיר ארזן מערכת הא' סי' קי"ד, ובקלרה גם בשו"ת החיד"א סי' ה' דף י"א טור א'.

ובשדי חמד מערכת צרכות סי' ג' אות א' כתב, דכן יש ללמוד מדדרי בן המחבר בנדע ביכודה מהדו"ט סי' פ"ג [ומוצא בפ"ת סק"ט], דאלמן מן הארוסין שלא טעם טעם ציאה הרי הוא כצחור, ומצדכין צרכה חתנים כל ז' ימים.

ובחינא והסדא (עמ"ס כחוצות) ח"א דק"ד א' כתב, דכן משמע גם מדדרי הח"מ צרסי ס"ד וכו'.

וב"ב דאלמן מן הארוסין דינו כצחור, בפני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הצרכות סי' ק"ו, ובחוגדות אדם (להר"י שור) כאן.

ג. ואלמנה מן הנשואין שלא נבעלה או אלמן שלא בעל עדיין. צכ"ה סי' ס"ד, אחר שכתב על דברי הטור שם דהנושא בעולה שמה עמה ג' ימים, דמדלא כתב אלמנה חלה בעולה משמע דוקא בעולה חלה אלמנה שלא נצטלה דין בחולה יש לה לענין שמחה, ושכ"כ הרמב"ם בפ"י דאישות "בעולה", כתב עוד, מיהו לענין צרכה כל שהיא אלמנה אע"פ שלא נצטלה דין אלמנה יש לה, דאין החתן שמה כל כך כשכבר נשאת, וכן נראה מדדרי הרמב"ם בפ"ג דצרכות מדלא הזכיר שם בעולה כי אם אלמנה בסתם, והכי משמע מלשון הטור סוסי"י ס"ב.

ובשיורי ברכה סק"ג כתב, דגם בשו"ע נקט גבי שמחה בעולה וגבי צרכה אלמנה [ומשמע ג"כ דס"ל כנ"ל], ומדדרי הצ"ח [שם צכ"י ס"ד] נראה שמסכים עם הצ"ח, וכן צעלי ארוס [שם סק"ג, כתב ע"ד הצ"ח דדקדוק ופה הוא]. וכ"כ בספרו חיים שאל ח"צ סי' ל"ח אות ג"ה.

וב"ב בפני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הצרכות סי' ק"ט, יד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ל"ה טור א', ויביע חומר ח"ה סי' י"א עמוד ש"ח טור א' בחו"ד צמקפים, דדין אלמנה יש לה לענין צרכה. ועיין בכתב סופר ח"א סי' קכ"ג המוצא בפ"ת סוסקי"ט.

אוצר

ס"ק כו אות ד - ה

הפוסקים

אחרייכו זילי וכמו שהנסיון הוכיח כמה פעמים, ואי מעט דשקדו חכמים על חקת צנות ישראל אחיון עלה, כבר כתב הגר"ר שם דלא תקנו אלא לשמה הלכות לא המקוללות, ומעט זה כתב דה"ה באונסה דאין עיקר טעם השמחה אלא על היותה חדשה אלא שלא נצטלה לזולתו, וכך טעמא נמי שייך הכא דאף שאונסה הימנו כיון דתקלקלה ולא נצטלה היא אין לו שמחה הימנה, ואפשר שהיא יותר שנואה בעיניו ממנו שנצטלה מאחרים וכ"ל, באופן דלעיקר דינא אני מגמגם וכו', ודעתו למעשה עיון לעיל.

ובחקרי לב סי' ל"ב כתב, שיש להציל ראיה דגם בנצטלה באונס או ברצון נמי שנשא אה"כ דינה כאלמנה, מ"מ בנצטות ל"ט דע"כ לא פליגי אלא אי יש לה כחוצה אף לכו"ע כחוצה מנה כו', ומזה יש לדון גם לענין ז' ברכות דיינין לה כאלמנה, הפך דעת השמש דקה וכו' שכתבו דמשודכת שנצטלה למשודך שלה המנהג דמזכרים כל ז' כו', ואין להשיב דה"ה דכחוצה מנה ידונה כבחולה לענין ברכה, מעין מה שחילק הגר"ר בסי' י"ז במוכת עץ, דה"ה דכחוצה מנה לענין ברכה דינה כבחולה, מלבד שדבריו צוה הם הידוע והכוזל להכוסף עלה, ועוד דברי הרמב"ם בפ"י דאישות חלה ההפך בשמחה וברכה בין בחולה לבחולה, וברי נחבאר שגם זה בחולה מיקרי לדברי כולם גם בנצטלה עלמו, כי על בן אינו רואה מקום שיכיר לבחולה עלמו לשמחה וברכה אלא כאלמנה כו', אלא שחילק בין שהיתה משודכת ללא היתה עדיין משודכת, וכן בין בחור לחלום, וכמוצא ממנו להלן.

גם צה"ס ושלום ח"צ סי' ע"ד, כתב עפ"י החקרי לב ה"ל, דכשנצטלה על נערה שלא היתה משודכת שלו כו', אין מקום לומר שהיא נידונית כבחולה אלא דינה כאלמנה, ומה גם כי השמש דקה נסתייע בזה מהמנהג, ובעירנו לא שייך בזה מנהג, כי אינו הוזה ורגיל ולא שכיח וא"כ אין צו תורת מנהג וכו', וכ"כ עפ"י החקרי לב ה"ל, דהנשא בחולה עלמו מצד רק יום אחד, בעבודת משא סי' ל"ט, בגדי יו"ט ח"א סי' ב' דמ"ח ד', ופני דוד סי' ט'.

ובסידור בית עובד דיני ברכות חתנים אות ז' כתב, שכבר עמד ע"ז בספרו ישא ברכה דק"ו עור ב' וג', וכתב שם דאין לו ראיה להכריע וספק ברכות להקל, ובשמש דקה כתב דדין בחולה יבדיקן לה כו', ולי נראה עיקר למעשה שלא ליתן לה אלא יום אחד לברכה, דדי לנו לדונה כאלמנה, ואין להשיג על המנהג בזה שנהגו במקום דאיכא חשש ברכה לבחולה, כ"ש בדבר זה דהוא קרוב לודאי ברכה לבחולה, ובפני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת ברכות סי' ק"ו כתב, דכן עיקר.

ובשהיתה משודכתו כשנצטלה לו, כתב בחקרי לב ה"ל, שיש לדון דמשודך שצא על משודכתו אין ציאתו דרך זנות אלא על דעת שאשתו היא, וחשיב כמקדש ציאה ובנשא אה"כ דנראה ברור דכחוצה מאתים ודינה כבחולה לענין שמחה וברכה, דאינה ציאת זנות אלא דרך מלווה בכך כו', אף מ"מ אין זה מספיק, ואף אי ספק הוי ה"ה קיי"ל ספק ברכות להקל, שצו ראיתי דנצטלה מהמשודך שלה כחוצה מאתים, דתנן בכתובות י"ב האוכל אלא המיו ציודת אין לו טענת בחולים מפני שמתיוחד עמה, ואסיק הש"ס דאם נהג מנהג יהודה בגליל אין לו טענת בחולים, וא"כ אם בעידו שנתיוחד עמה כחוצה מאתים, ולישז הסוגיא דכחוצות ל"ט [שם מצאנו דהנשא בחולה עלמו כחוצה מנהג], ל"ל דשאני הכא דהוי משודכת שלו (ט), [ומשו"ה כחוצה מאתים וא"כ גם לענין ברכה דינה כבחולה].

ובשדי

(ט) ועיין מש"כ ע"ד, בטהרת המים חלק שיורי טהרה מערכת הב' אות כ"ג, וביביע אומר ח"ה סו"י י"א.

הברכות סי' ק"ו, כתבו דבחולה שזינחה עם אחרים בין באונס בין ברצון, דינה כאלמנה.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ל"ה עור א', כתב ג"כ, דבחולה אף שלא נשאת עכ"ז כיון שהיא בחולה אין לה ברכה אלא יום אחד, שהרי הציאו ראיה על חלומן שנשא אלמנה יום לה ברכה יום אחד עכ"פ, מצדו שנשא רות, ורות לא היתה נשואה למחלו, שהיא היתה נכרית והוא היה יהודי, אלא מצאנו דכיון דהיתה בחולה אין לה ברכה אלא יום אחד.

ה. וכשהיא בעולת עצמו, שזה הנושא עכשיו בא עליה לפני בן בזנות. ואם יש לחלק בזה בין מפותה לאונסה, או בין משודכת לאינה משודכת. עפ"י סק"ט מהשמש דקה סי' ה', דמדברי הגה"ה ורד"ס [שצ"ח הקודם] נעשה שנתפסה לזנות, יש ללמוד דאם היא בחולה דידה ולא נצטלה לאחר דיינין לה כבחולה לברכה, וק"ו כשנצטלה לדידה לאונסה, וכך פשט המנהג, ושמענו שם בשמש דקה, דאפילו אם הוא חלומן מצדו ז' ברכות כמו בחלומן שנשא בחולה. ובפנים השמש דקה כתב בית ציבור, דנפקא לן מדברי הגה"ה ורד"ס ה"ל, דדוקא פרויה צוית או דרוסת איש אחר אפילו לאונסה דיינין לה כאלמנה, מפני שנוול הוא לבחולה להשתמש בכלי ששחמם צו חולין, אבל כל שהוא עלמו עשאה כלי, שאינה מצוה ונשואה בעיניו, מידן דיינין לה כבחולה לברכה ולשמחה, דסו"ס אשה נעוריה היא ומואל צה קורת רוח, ואי מעט דשקדו חכמים על חקת צנות ישראל הלכות אהיון עלה [כמ"ש שם בגר"ר], אין לך נועם מזו שנצטלה והיא לא ידעה מה [ר"ל שלא ברצונה] דומיה דמוכת עץ כו', ולא דמיא למחזור גרושתו שכבר היתה נשואה לו בקדושין הראשונים ימים ושנים וכשמחזירה אין כאן שמחה, אבל הצועל משודכתו שלא מדעתה ורצונה שיצרו חקפו לצו עליה, צודאי הגמור כשצא לכונסה ע"י חופה, שמחה גדולה היא לו שהגיע זמנו לאכול חוליו צעהרה, ולמה לא יצרכו כל ז' ימי המשחה, ואם עכ"ז הלכה זו עדיין רופפה ביד, פוק הוי מאי עמא דבר צפרע צמדינה איטליה של יון, שנתפשט המנהג לשדך הרבה זמן קודם זמן הנשואין וצמדינה החתנים נכנסים וצאים צבית כלותיהם ציום וצלילה כו', ולפעמים צענת כניסתם לחופה כרסם בין שנייהם ואין אונסות אלא מפותות, ואעפ"כ לא נמנעו מלצדך כל ז' ואין מוחה, כ"ש וק"ו דאין למנוע מלצדך כשנצטלה לאונסה ולצה בל עמה, ואין שמחה גדולה מזו לצו עליה כדרך כל הארץ כשהיא שפוייה ודעתה מיושבת עליה, דממש פנים חדשות צאו לכאן ובבחולה דיינין לה לכל דבריה, ובהגהת צו שם כתב, דלדינא הוא מגמגם בזה [וכמוצא להלן], ולמעשה כבר הורה זקן א"ה, וכ"ש לפני האמת כך פשט המנהג במקומות שראינו ושמענו.

אולם עפ"י שצ"ח סק"ט, מהנצ"י תניינא סי' פ"ב, דנואף שנשא בחולה דידה הוי כאלמנה שנשא אלמנה כו' כיון שכבר טעמו טעם ציאה. והוא תשובה צן המחבר, והסתייע שם משלון השו"ע סי' ס"ד סעיף ב', ע"ש שהאריך בזה. ובכרס שלמה כאן, כתב ע"ז, דפלא שלא הציא דברי החס"ד בכתובות ז' ב' ד"ה והא, דבחולה כאלמנה חשיב לה.

ובהגהת בן המחבר שם בשמש דקה סי' ה' כתב, דכן מוכח בדבר שמואל סי' רע"ה ובנכ"ג ח"ה סי' תרס"ט הגה"ט צסופו, וצלקט הקמח דק"צ ב', שכתבו דדין בחולה כדון אלמנה, ומדסתמו ולא חילקו כלל נראה דכל אפי שווים בנצטלה כו' ואפילו כשנצטלה ממנו, דוקא יום אחד לברכה, ולפי מש"כ הגר"ר [ה"ל] נמי אחי שפיר, דאף דאינה דרוסת איש אחר עכ"ז ליכא לדידה שמחה, דצודאי שנשאה וצויה היא בעיניו כיון שהיא כלי שהוא עלמו עמד צה עצירה כו', וכשהיא דאמרי אינשי סהדי שקרי

אוצר

ס"ק כז אות ה-ז

הפוסקים

שהיה מקום לחלות דבר זה בשני טעמי הגנת ורדים הנ"ל, שלפי טעמו הראשון שהיה שנוא בעיניו להיותה דרוסת איש בזנות, בני"ד שנבעלה אליו דלא שייך האי טעמא יש לה צרכה כל שצעה, משא"כ לטעמו השני שלא חיקו חכמים לשמח את המקולקלות אין לה אלא יום אחד, ברם לקושטא דמינחא נראה דהיינו דוקא גבי אלמון דמשום לתא דידיה אין לה אלא יום אחד, אבל בגטא לא צריך לה צרכה כל שצעה, כדמוכח מדברי הר"ן וכ"כ המחזיקי בצחצוח שכל שיש לו צחצוח כ"י כגון אלמון בצחצוח או צחצוח בצחצוח מצרכין כל שצעה כ"י, וכן עיקר דמשום לתא דידיה שהוא צחצוח שלא נשא אשה דרך נשואין וצחצוח וקדושין, יש לו כל שצעה לצרכה, ואין לנו לעשות חילוקים מסבבת הכרם להפסידם ז' צרכות, וצפרט כשצבו צחצוח וקיי"ל שמיחלים לחתן וכלה כל עונותיהם כ"י, אבל בצחצוח שצא על צחצוח בזנות ואח"כ נשא, כיון שעכ"פ צעולה היא והוא ג"כ אלמון, הא ודאי שאין להם אלא יום אחד לצרכה כיון שאין שום דבר של צחצוח בזה מזה כ"י, וגם השמש דקה הנ"ל וצו לא מיירי אלא בצחצוח שצא על משדכתו ולפי"ז דקו צמחגס לצרך כל שצעה משום לתא דידיה, אבל בצחצוח שגשא מפותח עלמו אה"כ שאין לה אלא יום אחד ואין צו צמחגס כלל כ"י, וצו שנבעלה באונס בין צלון, בין שנבעלה בדרך מקרה בין שמוי"ט תמיד זה לה, אין להם אלא יום אחד לצרכה.

ו. וכשנתקדשה לו בביאה והנשואין היו אחרי זמן. עין בחקרי לג המוצא צחצוח הקודם. וע"ע מש"כ ע"ז בעהרת המים חלק שוירי טכרה מערכת ה"ב אות כ"ג, וציבוע אומר ח"ה בוס"י י"א.

ז. ואשה שנשאה בחזקת בעולה ומצאה בתולה, וכן גיורת שנמצאת בתולה. עפ"י סק"א מהזכור לצרכה צמחגס אדמת קודש ח"ב ס"י ג', דהנשוא אשה לשם בעולה ונמצאת בתולה, יצרך ז' צרכות כל ימי החופה. ובאדמת קודש שם כתב, דיש ללמוד זה ממש"כ הר"ן צריש כתובות, דהצרכה צאה על שמחת לבו של חתן הלבך צחצוח נשא עדיין דאית ליה שמחה טפי מצרכין לעולם כל ז' אפילו נשא אלמנה כ"י, וצנ"ד נמי כיון שצמחגס בתולה דאית ליה שמחה טפי, ח"כ מה לי אם נשא צחצוח בתולה או נשא צחצוח בעולה ומצאה בתולה, הכל הולך אחר שמחת לבו החתן ואח"כ אית ליה שמחה טפי ואין צו זה לה כלום, וזה ראינו שאין עליה חצובה כ"י, דהנשוא אשה צחצוח בעולה בגיורת וכיו"צ, ונמצאת בתולה, מצרכין כל שצעה ימי החופה, כן נ"ל להלכה ולמעשה.

אולם בשוירי ברכה סק"ג, ומצא ג"כ בקלר צפ"ת סק"א הנ"ל, כתב דיש לדחות, דמעולם לא כתב הר"ן אלא כשנשא על דעת צחצוח והיה לו שמחת לבו צעת הנשואין כי הכל יודעים שנושא צחצוח, אבל אם נשא צחצוח בעולה הרי צעת הנשואין אינו שמחה גדולה והגם שצמחגס צחצוח ושמחה אינה שמחה שלמה מתחילה ועד סוף, והר"ן דייק בלשניה ואמר דאלמון "כשנשא" צחצוח כ"י, וזלה אותו צעת הנשואין, וחו קשה על האדמת קודש דלא זכר מש"כ ה"ה צמ"י ס"ד, דלענין צרכה כל שהיה אלמנה אע"פ שלא נבעלה דין אלמנה יש לה דאיתנו שמח כל כך כשצבר נשאת, וכן נראה מדברי הרמב"ם והש"ע כ"י [כמוצא צחצוח ג'], ולפי"ז דאלמנה שלא נבעלה דין אלמנה יש לה ז' צרכות, ה"ה לנ"ד שגשא צחצוח צחצוח ונמצאת צחצוח אין מצרכין כל שצעה כ"י, אמנם מש"כ האדמת קודש צמחגס דבריו הנושא אשה צחצוח בעולה "כגורת" כ"י, צוה יש לו לומר דכיון דגיורת זו לא נשאת [לפני כן] וגם מתחילה היה מסופק שמה לא חלו צו ידיו, גם לצרכה אפשר לצרך כל ז', וצו מורה ה"ה צמ"י דאם גיורת זו

ובשדי חמד מערכת חתן וכלה ס"י י"ד כתב, דהשומר אמת דף ל"ו כתב דהמאנס משדכתו דינה כצחצוח לענין צרכה כמ"ש בחקרי לג וצמחגס דקה, אולם צמחגס הדביר ח"ג דקל"ג אות י"ד מצוה צמחגס ספר חיים ס"י י' אות כ"א, דאין לה דין צחצוח כ"י, והיה אפשר לחלק בין אונס למפותח כ"י, דצמחגס הדביר מיירי בצמחגס אמת מיירי באונס, דכיון דהוא לא פשעה ואונסה היא אין צרכה להעניש את המאנס בצד הנוגע גם לה, אבל כשהוא מפותח שניהם ראויים לעונש כ"י, אלא דמתוך דברי השמש דקה נראה דגם צמחגס מדעתה ס"ל דיש לה דין צחצוח כ"י, ולפי הנראה שהמעשה בספר חיים הנ"ל הוא הנידון שצחצוח ושלוס ח"ב ס"י ע"ד, והוא צמחגס שאינה משדכתו אלא משדכת לאיש אחר, ומתצטרף שם דמתוך בין צו על גערה שנתפתח לו ואינה משדכתו (דזה גרע טפי) לנערה מפותח והוא משדכתו וכ"י. וכ"כ צחצוח וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דקט"ו טור צ', וצמחגס לצו ס"י י"ד, דצמחגס למשדך שלה, דינה כצחצוח לענין ז' צרכות.

ובנהר מצרים חופת התנים אות כ"א כתב, שנראה לו דחלוי לפי ראות עיני ה"ה, שאם החתן לנעו ומעלי וגם היא צו נכבדים ולנעוים וצמחגס נלכדו צמחגס ואח"כ פירשו ולא צו לכסלה כ"י, יש לסמוך על השמש דקה דמורה היא שלא לגלות חרפתם צרכים ושלא לגרום צוה לבני משפחתם כ"י ולצרך כל ז', אמנם אם אלה רשעים זה דרכם תמיד כל עת שהיו ארוסים ואח"כ הם נחשבה כ"י, צמחגס פשוט צמחגס שאין להם כי אם יום אחד לצרכה וגם זה מדוחק וכ"י.

ויש שחילקו בין היכא שהוא אלמון להיכא שהוא צחצוח. ע"ע צפ"ת סק"א הנ"ל, דהחכם סופר פוסק להלכה דאלמון שגשא בעולה פנויה, אפילו היא בעולה דידיה אין לה אלא יום אחד לצרכה, אך אם הוא פנוי נואף מצרכין כל שצעה כמו לצחצוח כ"י, דאע"פ שצבר טעם טעם ציאה, כיון שהוא נשואין ראשונים שלו מצרך כל ז'. וכ"כ צחצוח אדם (להר"א שור) כאן, עפ"י החת"ס הנ"ל, דאם הוא אלמון, אין לה אלא יום אחד לצרכה, אך אם הוא פנוי נואף שגשא בעולה או אלמנה מצרכים כל שצעה.

ובחקרי לב הנ"ל כתב, דמה שהעידו השמש דקה וצו על המנהג לזונה כצחצוח לענין ז' צרכות קשה, דהא קיי"ג דגם צחצוח שגשא אלמנה צמחגס ז' ימים לצרכה, והרי עדותם על ההווה אינו אלא צמחגס צחצוח לצחצוח וצמחגס לכ"י דיה צחצוח גם בצחצוח, ואין הספק כי אם בצחצוח שגשא בעולה עלמו ואין מנהג צחצוח צו וכ"י. ובעדות השם ס"י ה', בצחצוח שצא על גערה ונחשבה מפתח ונשאה בעודה מעוברת, כתב דכיון שהוא צחצוח אין אונסו צרכים למש"כ השמש דקה וצו, דצחצוח הגם שגשא אלמנה יש לו כל ז' וכמ"ש בעושי"ע, וכיון שכן לא גרע בעולה זו דנ"ד מאלמנה, וכמ"ש בחקרי לג.

גם ביביע אומר ח"ה ס"י י"א כתב, שאם נבעלה לצחצוח שלה לפני הנשואין עמו יש לה ז' ימים לצרכה משום לתא דידיה, כי עכ"פ עדיין צחצוח הוא שלא נשא מעולם, ואותן מעות שהלעיט לו צחצוח הליטה לו עתה צחצוח ושמחים הם צמחגסם כדת משה וישראל, ולא דמי לנערה שנתפתח צחצוח להנשא לאלמון שזן הגנת ורדים שאין לה אלא יום אחד לצרכה, כיון שצמחגס הרי הוא אלמון שגשא כבר מקדמת דנא, ומאד צמחגס שהיה כבר בעולה, משא"כ כאן שהוא עכ"פ צחצוח שלא נשא מעודו ונשואין הללו אלו נשואין ראשונים, ואם כי אינו מכלל צחצוח ישראל הכשרים שלא טעמו טעם חטא, וגם היא אינה מכלל צחצוח הכשרות האוגדות פתחיהן כ"י, מ"מ אין אלו דנים דיני קנסות צמחגס כ"י, וכן אמת

מברכין אותה (י) ביום ראשון (ה) בלבד

ואם

באר היטב

(ה) בלבד. עיין אחרונים שהעלו דווקא ביום ראשון ובסעודה קמייתא ואם אכלו ביום ראשון הרבה פעמים אין מברכין ז' ברכות אלא בסעודה ראשונה. ואם לא אכלו סעודה קמייתא עד הלילה יש להסתפק אם יש לברך ז' ברכות בלילה. וכל זה בלחמן שנשא אלמנה. מיהו בבטולה או בבחור ודאי אם לא אכלו עד הלילה ודאי מברכין ז' ברכות דלא גרע מפנים חדשות כיון דלכתי לא אכלי בני החופה אבל אם כבר אכלו בלוחם יום אין מברכין ז' ברכות בסעודה שניה אם ליכא פנים חדשות ובלחמן שנשא אלמנה לא מהני פנים חדשות ועיין ב"ש וחי"מ. התחיל לאכול ביום ראשון סעודה קמייתא בלחמן שנשא אלמנה ונמשכה הסעודה עד הלילה מברכין בלילה ז' ברכות ולא ביום שלאחריו כנה"ג דף י"א ע"א ס"ג. והא דלמרינן בלחמן שנשא אלמנה דאין מברכין רק ביום ראשון לצד היינו ז' ברכות אבל הכרעה אשר ברא מברך כל ג' ימים אפילו בלחמן שנשא אלמנה כ"כ הטור בזה"י ועיין סעיף י"ג:

פתחי תשובה

(י) ביום ראשון בלבד. ע"מ ובי"ד דין לחמן ואלמנה כשהנשואין ביום ואינם אובדני עד הלילה נשאר בספק אם לברך וספק ברכות להקל. והח"מ רמז בזה לעיין בתשובת מהר"ר מנחם עזריה סי' מ', ורמב"ם שם שדעתו מסכמת ג"כ שלא לברך בלילה אך כתב ח"ל אבל מה נעשה במקום שנהגו לברך ז"צ בסעודה ראשונה שאכלו בלילה גם בלחמן שנשא אלמנה ונמנעין בלילה גדול הוא ספר הגדה שכתב בלחמן שנשא אלמנה ביום ו' נראה דאין מברכין אלא לפעוזה הלילה כו' וכלל פסע המנהג שלא לחלק בין נשאת ביום ה' לנשאת ביום ו' ולעולם מברכין לה בלילה ז"צ היה אפשר לומר דלא פליג ספר הגדה אהני אשלי דברבי דלעיל ושלי יום ו' שלא הותר לקבוע בו סעודה אבל המנהג שהקבע ע"פ זקנים מוכח דלא שם כו' ומלמתי למורי הרד"ח ז"ל שכתב דני"ל לנכון לחלק ולומר כי בשם היו יכולים לאכול הסעודה ראשונה מבטול יום ולא רצו לאכול אלא בלילה או אין לברך ז"צ בלילה אבל אם אחר החופה עד סמוך למנהג קטנה כמו שנוהגין בקל"ת מקומות שאין פה לאכול מבטול או מברכין ז"צ בלילה כיון שהיא הסעודה ראשונה של אחר החופה ואכתי לא מסת זמן

הפוסקים

ס"ק כז אות ז — ס"ק כח אות א

אוצר

בבחולה, הלא בחיים שאל פקפק על פשיעות זה ורפיית צדיקה אי דיינין לה בבחולה, ומה גם דבעיקר עדות הנשים צדיקה זו דנמלאת בחולה, אינה צדיקה גמורה כמ"ש בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ל"ה, לכן נראה בנ"ד דדיינין לה כבעולה מספק.

ח. ומוכת עץ. כתב צפרי האדמה ח"א פ"ב דברכות, דיש להסתפק בלחמן שנשא מוכת עץ, כגון שיש צידה שטר מצ"ד שנעשית מוכת עץ ועל דעת כן נשאה, מה יהיה דינה לענין ברכה כו', ולפי מש"כ הב"ש סי' ס"ג סק"ג בשם הב"ח, דווקא בעולה [שמח עמה ג' ימים] אבל אלמנה שאינה בעולה לר"ך לשמוח שבעה ימים, נראה דכ"ש מוכת עץ דיש לו שמחה יותר ור"ך ז' ימים וכ"ש לברכה, דאינו דאין שיכיה שוב ללחמן שנשא אלמנה, וכמ"ש בצ"ח משה [להר"מ אמריליו] ח"א יו"ד סי' ל"ה, דשיא דין קדשה שצלו זה אחרים למוכת עץ דאין זה מיאוס וכו' הנאה אש"ג דלא הוי כהנאה בחולה כו', ובגנת ורדים כלל אי סי' י"ז [ונזכר בפ"ת סק"ט בחו"ד השמש לזקק] כהנ, דמוכת עץ אש"ג דאין לה דין בחולה וכתובתה מנה, נראה דבדברים דלא יגרע ממנה משפט הבחולות ויש לה ברכה כל שבעה, כיון דאין זה לז מיאוס כלל וגשרו בחוליה לאווסה, הרי לזו של חתן שמח זה שלקח אשה אשר לא ידעה איש כלל, שאין עיקר השמחה על היותה סחומה וסגורה אלא על היותה חדשה אצלו שלא נבעלה לזולתו, כן ג"ל לומר.

וב"כ עפ"י הגנת ורדים ה"ל, דמוכת עץ דינה בבחולה ומברכין לה ז' ימים, בלב מצוין [להר"מ צירדגו] סי' כ"ג, הינה וחסדא (על מסי' כתובות) ח"א דקט"ו עור ז', ופני יחזק [להר"י אבולפיה] ח"א מערכת הברכות סי' ק"ו.

ז. ובשנבעלה בחסיה ולא נשרו בתוליה. בחקרי לז סי' ל"א האריך להוכיח, דהנבעלת בהטעה חסודה כבעולה לענין כתיבה וכתובתה מנה, וכתב דאי כתובתה מנה מסתבר ודאי דגם לענין שבע ברכות דינה כאלמנה.

י. ובשנבעלה שלא בדרכה. האריך להוכיח בחקרי לז סי' ל"א, דכתובתה מאתיים בבחולה, וכתב דמינה לענין שבע ברכות דלזילין בחר כתובה [ודינה בבחולה].

כח. ביום ראשון בלבד. א. דעות הפוסקים אם הא דאין מברכים אלא ביום ראשון היינו דוקא כל השבע ברכות אבל אשר ברא מברכים כל ג' ימי שמחתם, או דגם אשר ברא אין מברכין אלא ביום ראשון בלבד. עכ"ל"ט סוס"ק ה' מהצית הילל בשם הטור, דהא דאין מברכין בלחמן שנשא

שלא נשאת מלואה בחולה יצרך כל שבעה. וב"כ בספרו חייב שאל ח"צ סי' ל"ח אות נ"ח, ושו"ת החיד"א סי' ה' דף י"א עור ז' צ.

וב"כ בפני יצחק [להר"י אבולפיה] ח"א מערכת הברכות סי' ק"ט, ובתולדות אדם [להר"א שור] כ"א, שהנשוא אשה בחזקה בעולה ונמלאת בחולה, דינה כאלמנה לענין ברכה חתנים. וצריך לת אברהם סי' ע"א סק"ז כתב, דכיון דבמחלוקת שניה קיי"ל ספק ברכות להקל.

ובחינא וחסדא (על מסי' כתובות) ח"א דק"ד ח' כהנ, שג"ל דעיקר ספקו של האדמה קודם הנ"ל הוי היכא דילה על בחולה ערעור של זנות, ולא נחצר הדבר, וזה נראה בחזקה בעולה, ושוב נמלאת בחולה, אהא הוא דכתב דמברכין לה ז' ימים, וב"מ מסוף דבריו שכתב "כגיוורת", אבל באשה שנשאת לאיש ימים רבים ושוב נתגרשה או נחלמנה ומלאת בחולה, דבוצר מילתא דלא היה לו לבעלה הראשון גצורת אגשים, יורה האדמה קודם דאין מברכין ז' ימים, כיון דבעת נשואיה נשאה אדעתא דבעולה ולא היתה לו שמחה שלמה מתחילה ועד סוף, וכדמחזיר מדברי הב"ח גבי אלמנה שלא נבעלה, ובהכי ח"ש מה שהקשה על האדמה קודם צעוריה ברכה הנ"ל, ונ"ל מה דנשאת בחזקה בעולה דהיינו שהיה רגון ולא נחצר הדבר כעין גיורת וכיוצא בה, אש"פ דזה נראה על דעת שהיתה בעולה מן הספק, אם נמלאת בחולה מברכין לה ז' ימים, משא"כ אם היתה לאיש שהיתה בחזקה בעולה ממנו ושוב נחצר דלא היתה בעולה שלא היה לבעלה גצורת אגשים וכיוצא, אז דיינין לה כדן בעולה.

ובחקרי לז סוס"י ל"א, בנערה שנחשדה בזנות ומתחילה הכהישה ורק אח"כ הודיה בצד, ושפ"י נשאת בחזקה בעולה, והעידו נשים מיילדות שהיתה בחולה ובעל זה הסור עכשו בחוליה, כתב דאם צאנו לקיים דברי הצועלים שאמרו שצאו עליה ודברי המיילדות שהעידו שפדין היתה בחולה, ע"כ שנבעלה בהטעה או שלא כדרכה, וכתב נחזיר דאם נבעלה בהטעה כתובתה מנה, ואי שלא כדרכה כתובתה מאתיים וספק ממון להקל לנהנע [ויצור צע"ה צ"ס ס"ז], ומינה לענין ז' ברכות דלזילין בחר כתובה ה"ל ספק ברכות להקל, ומה גם דאף דבאדמה קודם קא פשיט ליה דהכונים בחזקה בעולה ונמלאת בחולה נותנים לה שבעת ימים לברכה

צ. ועיין ביד ראם [להרא"מ הכהן] קונטרס כלילת חתנים סי' י"ב סעיף ז', שכתב דגיורת אש"פ שהיא בחולה יש לה דין אלמנה וכתובתה מנה, ולכן ג"ל שגם לענין ברכה יש לה דין אלמנה. [וכנראה שלא ראה כל ספר החיד"א הנ"ל].

פתחי תשובה

וכלה עם השוכנים לבד שהם מיד אחר החופה נמשכת עד שתלכספו כלילה הקרובים ואינם מפסיקים בזה"ל עד גמר הסעודה העקרים ואלו מברכין בזה"ל עם ברכת חתנים בני פקסוק. וחלום במדינה זו נובעין לעשות החופה בלמלע היום והחמין והכלה והשוכנים מפסיקים ומברכין בזה"ל אחר פסודות כלל ברכת חתנים כלל ולא כלילה אחר פסודת הקרובים מברכים ברכת חתנים ואלו שפיר עבדי דהיינו כלילה ראוי לברך תפסם פנים חדשות לכל כיום מהיית שלם לברך עכ"ל שה"כ ואשר בראם הם היו בלא עשרה ואם היו נעשרה אף ברכות חתנים יש לברך עכ"ל. ולפמ"ש לעיל סק"ח אפשר מנהג זה נכון הוא שמשאו לדעת הב"ש דעיקר החופה אינו מה שעושין ברחוב אלא האכילה במקום לנוע והיינו לפי"ד הב"ש בסי' נ"ה סק"ה דיש למנוע שלא יכנס לשם שום אדם כדי שיהיה יחוד גמור משל"כ לפי מנהג הא"ל שהכיר הבית מאיר שגם השוכנים אובלים עמם בסעודה זו עיקר החופה הוא היחוד שאלה סעודה זו א"כ לא שיר לברך ב' פעמים ז"כ קודם החופה ודוק :

חיובה של סעודת נשואין עד השתא כו' והביא סייע לדבריו עכ"ל ועי' עוד בחשו' הרדב"ן ח"ג סי' תכ"ד מענין זה. ועיין בסידור הגאון מליסא ז"ל בדיוני בזה"ל בבית חתן אחר י"ד שכתב על דברי הב"ש הא"ל נראה דוקא כשהיה ביום יחוד הראוי לביאה דלא הוי ביום יום החופה אבל אם לא היה יחוד רק כלילה לא מיקרי חופה דהא באלמנה לא הוי חופה רק כשיש יחוד הראוי לביאה וא"כ הוי החופה כאלו היה כלילה והוי הלילה יומא קמא ומברכין לו ז"כ בסעודה שאלה היחוד ע"ש :

דעיי' בספר בית מאיר שהביא דברי ח"מ וב"ש הא"ל וכתב ע"ז ולכן ראוי שלא נעשות הנשואין דלמלון ואלמנה עד סמוך לחשיכה או שיעשו הסעודה מיד רובא ביום (ואף לדברי הגאון מליסא הא"ל אין תקנה בזה לכתחלה שיהא החופה ביום והיחוד כלילה משום דהיחוד נרץ שיהיה מיד אחר החופה שלא יהיה הפסק בין הכרעות שחתם החופה ליחוד שאל"כ ע"ל סק"ח בשם ספר המקנה ודוק) וכן מסיק בתשובת ב"ח סי' קי"ט. ושם מבואר דמנהג מדינת פולין עושין אף חופות בתולות בין מנחה למערב סמוך ללילה וכן ראיתי נוהגין והסעודה ראויה של חתן

הפוסקים

ס"ק כח אות א

אוצר

נתיב י"ט סעיף ט', אגרא דזי הלולי דכ"ע ע"א, ושלחן העזר סי' י"ב סעיף ד' ושם בשמלה לנצי סק"ח.

אולם בים של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ב כתב, דמדקאמר [בגמרא] יום אחד לברכה וג' לשמחה, משמע דלא מברכין יותר מיזם אחד אפילו אשר ברא, ולא כדעת הטור שכתב דאשר ברא מברכין כל ג', דהא ג' לשמחה ולא לברכה קאמר כו', וכן משמע להדיא ברמב"ם פ"ב דברכות, שאפילו ברכה אחרונה שהיא אשר ברא אין מברכין לאלמן ואלמנה אלא יום אחד. וכ"כ דעת בעל ההגהות שצ"י המנהגים (להרי"א טירנא) צמנהגי כל השנה ארות י"ג.

ובעצי ארזים סק"ה כתב, דגיל להוכיח דהרמב"ן דס"ל דגם לברכה אשר ברא לריך עשרה [כמוצא בסק"ח], חולק על דין זה של הטור וס"ל דבאלמון ואלמנה גם ברכה אשר ברא אינו נושא אלא ביום ראשון. ובסק"ח כתב, דגם הרמב"ם חולק על הטור, שהרי כתב להדיא גם על ברכה אשר ברא דאלמון שגשא אלמנה יום אחד צב. עוד כתב שם, ובסק"ה הא"ל לעיל מנייה, [דגם השו"ע לא ס"ל כהטור], דהטור כתב דאפילו באלמון ואלמנה מברך אשר ברא ושהשמחה צמטו כל ג', והשו"ע צסוף הסימן השמיטו ולא כתב אלא שהשמחה צמטו ג'.

ובתפארת יעקב סק"ז כתב, דלשון השו"ע דבאלמון ואלמנה מברכין אוחה ביום ראשון בלבד, הוא לשון הרמב"ם, ומבואר שם דמיידי בברכה אשר ברא בלבד, וש"מ דסובר דאף דקוי"ל ג' לשמחה, מ"מ לברכה אינו רק יום אחד ואפילו אשר ברא אין מברכין, דלא כהטור שכתב דבג' ימים אומרים אשר ברא, וכן משמע בפרש"י בברייתא דב"ק ז' ע"ב מברכין לצתולה ז' ולא למנה יום אחד, שהביא מה שאמרו להלן דבפנים חדשות ז"כ ובלי פני"ה אשר ברא, וכונתו דכאן ג"כ בפני"ה באלמנה יום אחד ז"כ ובצתולה שבעה ימים ז"כ ובלי פני"ה באלמנה יום אחד אשר ברא ובצתולה ז' ימים אשר ברא, ומבואר דאלמנה אפילו אשר ברא אין מברכין רק יום אחד, וכן עיקר

צב) שהרי כתב בפ"ב דברכות הל' ט' עד כמה מברכין ברכה זו אם היה אלמון שנשא אלמנה מברכין אותה ביום ראשון בלבד, ופירש בהל' י' דברכה זו שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אחרונה משבע ברכות [וכמו שהוא בשו"ע סעיפים ו' וזו]. מדברי השו"ר ברכה סק"ה, שכתב ג"כ דכן דעת הרמב"ם. ודעת השו"ר ברכה עצמו עיין לעיל. וע"ש גם מש"כ בדעת השו"ע.

צג) וע"ע שם בעצי ארזים סקט"ו ד"ה עוד, שר"ל דכל החילוק שבין בתולה ואלמנה לא נאמר אלא לברכה אשר ברא בלבד ובדליכא פנים חדשות, אבל בדאיכא פני"ה גם באלמון שנשא אלמנה מברכים ד"ב כל ג' ימי השמחה, אלא שכתב בעצמו שלא ראה לאחר מהאחרונים שדרך בדרך הזה.

שגשא אלמנה רק ביום ראשון לבד, היינו ז' ברכות, אבל ברכה אשר ברא מברך כל ג' ימים [שהוא לריך לשמחה עמה, כמבואר בסי' ס"ד סעיף ב']. וכתב בשו"ת מהרי"ט להלן סוס"י ע"א, שיש סמך לדברי הטור דהא אמרו בגמרא דאלמון שגשא אלמנה יום אחד לברכה, ומשמע ז' ברכות דסתם ברכה הוי ז"כ, הדע דברכה סתם הוי ז"כ מדת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה אר"י והוא שצאו פנים חדשות, הרי מוכח דסתם ברכה דקאמר הוי ז"כ מדעתי עשרה ומדעתי פנים חדשות, דאשר ברא לא צעי עשרה ולא פנים חדשות, א"כ מאי דקאמר בגמרא סתם ז' לברכה ז"כ קאמר, ועלה קאמר באלמון שגשא אלמנה יום אחד לברכה, משמע דוקא ז"כ יום אחד אבל ברכה אשר ברא כל שלשה ימי, כך נראה להביא ק"ת סעד לדברי הטור, אבל קשה דלא מלינו דבר זה מפורש לא בגמרא ולא בדברי שום אחד מהפוסקים, [וכנראה דכו"ע לא מודו ליה דהא מילתא צא], ויתו קשה לסברת הטור, דא"כ מאי פריך בגמרא צפ"ק דכתובות אהא דאמר רב אבל אלמון שגשא אלמנה אינה טעונה ברכה אלא יום אחד בלבד, אלא הא דתנן שקדו חכמים על תקנת צנות ישראל שיהא שמה עמה שלשה ימים, במאי קאי, בצחור הא אמת ז', ואי באלמון הא אמת יום אחד, אב"א בצחור ז' לברכה וג' לשמחה ואב"א באלמון יום אחד לברכה וג' לשמחה, והשתא לפי סברת הטור דגם באלמון שגשא אלמנה מברכין אשר ברא כל ג', הו"ל לשנויי דמאי דקאמר רב אבל באלמון שגשא אלמנה אינה טעונה ברכה אלא יום אחד היינו ז"כ, ומאי דתנן שקדו שיהא שמה עמה ג' ימים הוא לברכה אשר ברא לחודה דיעברו אותה כל ג', אלא דו"ל לסברת הטור דסתם ברכה היא ז"כ.

ובחיים שאל ח"צ סי' ל"ה אות י"ט כתב, שכן כתב כהטור, בשלטי הגבורים [שעל הרי"ף דף ב' ע"ב אות ד'] ובספר הזכרון [לר"י הכהן ענוג, פ"א דכתובות], ויש ללמד דגם המחבר ס"ל כהטור כנראה מסתמית דבריו צב"י ובצדק הבית, אלא דבשו"ע תפס לשון הרמב"ם כו', וכמדומה לי שצרכו גלילותינו נהגו כהטור ודעומיה, וכ"כ ה"ר יהודה חאביליוו בהגה כת"י על דברי השו"ע [שצסעיף י"ג] שיצרכו שהשמחה צמטו באלמון שגשא אלמנה בג' ימים, דה"ה שיצרכו אשר ברא כמ"ש הטור, וכ"כ כמה אחרונים. וכ"כ צספרו שו"ר ברכה סק"ד.

וב"כ כהטור או שהביאו דבריו, צב"ש סק"ז, פי' ה"ר גור אריה הלוי סק"י, חכמת אדם כלל קכ"ט סעיף ד', סידור דרך החיים, סידור בית יעקב, חונא וחסדא ח"א דקט"ו ג' צדעת הכנה"ג כאן, כרם שלמה כאן, קאור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ד', פני ילחק (להרי"א אבולפיה) ח"א מערכת הברכות סי' ק"ח, אמרות שלמה עקף ה' אות ע"ז, תולדות אדם (להרי"א שור) כאן, נתיבות השלום

אוצר

ס"ק כה אות א-ג

הפוסקים

עיקר לדעתו כו', דהא בש"ס משמע להדיא דאלמנה יום אחד כמו בתולה ז', וכמו שם לא אמרינן אשר ברא לאחר ז' כדמובא בש"ס, כמו בן באלמנה אחר יום אחד, ועוד דלישנא דרב הונא אינה טעונה ברכה ומפרשין לה אינה טעונה ברכה כל ז' אבל יום אחד צעוק, משמע בזהדיא דמיום ראשון ואילך אינה טעונה ברכה כלל, דדוחק גדול לפרש אינה טעונה דז' ברכות קאמר, דאטו אשר ברא לאו ברכה היא, לכן נראה עיקר כיוון דספק ברכות להקל שאין לומר אשר ברא באלמנה רק ביום ראשון בלבד וכו'. ובסק"ז כתב עוד, שכבר הוכיח מדברי הרמב"ם והש"ס, דאין אומרים אשר ברא רק ביום ראשון בלבד באלמן שנשא אלמנה, ויש לתמוה על הטור שכח בפשיטות מסברתו לומר אשר ברא כל ג', ולא זכר דברי הרמב"ם המצוה אחרים להדיא להיפך.

וב"ב בחוסן ישועות כחן בשם ה"ר שמואל פלורנטינו, ויזי דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ט' טור ב', דמדברי הרמב"ם נראה דגם אשר ברא אין מצרכים אלא ביום ראשון.

ובבירך את אברהם סי' ע"א סק"ז כתב, דכיון דאיכא פלוגתא צה, ח"כ ספק ברכות להקל זולת במקום שיש מנהג לצרף.

ובתשובת הר"ש סלנט שבקובץ התשובה (להר"י לפקון) סי' כ"א כתב, דדיון זה של הטור ל"ט, כי המחבר בשו"ע בסוף הסימן סחם וכתב שאומרים כל ג' שהשמה במעונו, משמע אצל אין מצרכים אשר ברא, וגם בלבוש כתב כן, גם בח"מ סק"ז כתב דכשילא יום ראשון שוב אין מצרכין אפילו אשר ברא, ולא הביא דברי הטור, ונראה דלדעת הרמב"ן דסובר דגם אשר ברא לריך עשרה דמיקרי ברכת חתנים, לדעתו מוכח שלא לצרך אשר ברא רק ביום ראשון, שהרי תלמוד ערוך באלמן שנשא אלמנה יום אחד לצרכה, ולדעתו גם אשר ברא מיקרי ברכת חתנים, אלא שלדעת הר"ש דאשר ברא לא מיקרי ברכת חתנים ח"כ אפשר דגם באלמן שנשא אלמנה מצרכין אשר ברא ג' ימים, והא דיום אחד לצרכה הוא לצרכת חתנים [ר"ל כל הוצ"ב], אולם נראה שגם הר"ן החולק על הרמב"ן צה וסובר ג"כ דאשר ברא אינו לריך עשרה, מ"מ ס"ל דאין לצרך אשר ברא אחר יום ראשון כו', דמדבריו נראה דבברייתא דמצרכין לבתולה שצעה ואלמנה יום אחד, ולא הזכיר שם לשון ברכת חתנים וגם לא הזכיר עשרה, קאי גם כשלא באו פנים חדשות דאז מצרכין לבתולה שצעה ימים אשר ברא גם בלא עשרה, הרי מצוה באותה ברייתא דבאלמנה אין מצרכין רק יום אחד גם אשר ברא, וכן נראה מדברי רש"י כו', ובגמרא שאמרו דאלמנה אינה טעונה ברכה רק יום אחד, משמע דאינה טעונה כלל שום ברכה יותר מיום אחד, ומג"ל להוסיף ברכה בשם ומלכות מה שלא הזכיר בגמרא, ומשהשמה במעונו אין ראייה, דאינה ברכה בפני עצמה רק הוספה לברכת הזיומן ואין בה שם ומלכות, והרי לבתולה מצרכין שהשמה במעונו כל ל' יום, ואשר ברא צודאי אין מצרכין אחר שצעה, ח"כ גם באלמנה דשהשמה במעונו אומרים כל ג' משום דג' לשמה, מ"מ אשר ברא אין לצרך רק יום ראשון, דכלל הוא אלמן שנשא אלמנה יום אחד לצרכה וכו' לא, ולולי דברי האחרונים הייתי אומר דעוה נפל בדברי הטור, כי היה כתוב רק דשהשמה במעונו אומרים כל ג', אלא דמחמת שאח"כ הביא שתי דעות בברכה אשר ברא אי לריך עשרה, לכן הוסיפו גם אשר ברא מקודם אלא מש"כ שהשמה במעונו אומרים כל ג' כו', ונשאר ב"ש.

גם בערוך השולחן סעיף י"ט כתב, דמדברי הרמב"ם צפ"ב בברכות מפורש שגם ברכה אשר ברא אין מצרכין לאלמן שנשא אלמנה כל ג', וכן מצוה מכל רבותיו הראשונים שכחצו דבאלמן שנשא אלמנה אין בברכה רק ביום הראשון דאז מצרכין לה ז' ברכות, ויותר אין מצרכין אפילו אשר ברא, וכן מוכח להדיא מתוך סוגיית

הש"ס וכו'. ובסעיף כ' כתב, שכן מתבאר להדיא מדברי המחבר בסעיף י"ג כו', וכ"כ בש"ס כו', וכ"כ בשטמ"ק בשם הראשון דאלמנה שנשאת לאלמן יום אחד וכו' לענין ברכת חתנים אצל לענין שהשמה במעונו נראה דצחור ואלמן כי הדדי נימכו עכ"ל, הרי דרך לענין שהשמה במעונו אומרים בתוך ג' ימי שמחתו ולא לשום ברכה. ובסעיף כ"א כתב, דדעת הטור היא דע"י יחידה נגד הרמב"ם וכל הפוסקים, ועוד ג"ל צרור דעוה נפל בדברי הטור, שהרי העתיק זה מדברי הר"ש ולא הזכיר זה שם, וגם בקיור פסקי הר"ש שהטור בעלמו חיצרם לא הזכיר זה, ועוד דאין לה היה מחזיר דעתו הב"י, וגם כל מפרשי הטור לא הזכירו זה, ועיקר הגירסא כן הוא דשהשמה במעונו מצרכין כל ג' בזמן שמחתם, ולכן הוסיף בזמן שמחתם, כלומר דכיון ששמחתם ג' לכן מצרכים שהשמה במעונו כל ג' וכדברי הראשון שהצאנו, אצל לברכת אשר ברא מה ענין זמן שמחתם ומה שייך שמה לצרכה, ומפני שאח"כ הביא הטור מחלוקת אם לריך עשרה לאשר ברא אם לא, לכן טעו המגיבים וכתבו גם מקודם אשר ברא, ועכ"פ לדינא צרור הוא שאין לומר אשר ברא כל ג' באלמן שנשא אלמנה כו', וידוע שבספרי הטור נפלו ברכה טעויות, כמ"ש הב"י בתשובה צראש טאו"ח כו', ועיין ש"ג שהוא העתק מהטור ויכיר שיש צוה הגב. ובסעיף כ"ב הוסיף, שהב"ש פסק עפ"י הטור הכ"ל לצרך אשר ברא כל ג', ואחריו נמשכו כל מקצרי דינים וכן נדפס בסידורים, ולדעתו צרור הוא שאין לצרך יקרוז להיות ברכה לבטלה. ובסוף סעיף מ"ב כתב, דבאלמן שנשא אלמנה הכריע הב"י מסברא דנפשיה דכיון דבבתולה מדינא דגמרא אומרים גם אחר ז' ימי השמה, לכן צ"ג ימי שמה דאלמנה אומרים שהשמה במעונו, אצל אשר ברא לא יאמרו כמ"ש.

ב. להסוברים דמברכים כל ג' ימים, מה הדין כשהתחילו לפעוד ביום השלישי מבעוד יום ונמשכה סעודתם עד הלילה. צחור לאצרכם (להר"א חלקני) אות ב', הביא בשם ה"ר ר' שני"ס בקונטרס, דכנה"ג לא יצרכו ברכת חתנים, וכתב דאפשר שראייתו היא ממש"כ בן צגנת ורדים לענין צחור יבתולה שעשו סעודה ביום השביעי ונמשכה סעודתם עד לליל ח' [כמציא בסק"ל אות ב']. והביא דברי הצחור לאצרכם הכ"ל בפני יחזק (להר"א אבולעפיא) ח"א מערכת בברכות סי' ק"ח.

ג. ואם גם במחזיר גרושתו מברכים כל ג' ימים. כתב בסידור ציה עוזד דיני צ"ח אות י"א, דלפי מש"כ צדכר שמואל [המציא בסק"ג אות ח'], דמחזיר גרושתו נמי דינה כאלמן שנשא אלמנה לענין ז' ברכות בסעודה הראשונה, וה"ה לענין שמחה דיש לה ג' ימים [עיין ע"ז צ"ח ס"ד], נראה דה"ה דמצרכין אשר ברא כל ג' הימים, ומיהו אפשר דמחזיר גרושתו שאני דליכא שמחה כנשואיהם כנשואי אלמן שנשא אלמנה, ודי להם שיכיו דקין נשואי אלמן ואלמנה לענין ז"צ דיומא קמא ולשמוח עמה ג' ימים, אצל לצרך נמי בזה אשר ברא לא דמינן להו לאלמן ואלמנה, ומיהו נראה יותר כ"ל הראשון, וציפה ל"ל ח"ד סקט"ז כתב, דכן נראה לו להכריח כ"י, דמחזיר גרושתו מצרך אשר ברא כל ג' כדון אלמן שנשא אלמנה.

אולם בסידור דרך החיים כתב בשם אחרונים, דמחזיר גרושתו אין אומרים אשר ברא כל ג', הואיל ואין אומרים שהשמה במעונו [עיין ע"ז צסק"ז אות ה']. וכ"כ בשולחן העזר סי' ט' סעיף ז', דאחר סעודה ראשונה במחזיר גרושתו אפילו ברכת אשר ברא אין אומרים. גם בפני יחזק (להר"א אבולעפיא) ח"א מערכת בברכות סי' ק"ז כתב, דמחזיר גרושתו אחר סעודה ראשונה, אין לצרך להם אפילו ברכת אשר ברא לחוד, ודלא כהצית עוזד. ואם

ואם בחור שנשא אלמנה או אלמון (יא) שנשא בתולה מברכין אותה כל שבעת ימי המשתה

ביאור הגר"א

[טז] ואם כ"ו או כ"ז.
שם כאן באלמון כ"ו
לא לאלמון כ"ו דליכא
כ"ו :

ואלו

פתחי תשובה

(יא) שנשא בתולה. עיין בספר זכור לאברהם שכתב אלמון מן הליורסין שנשא בתולה וכן הנושא אשה לשם בעולה ונמלכת בתולה יכרך ז"ב כל ז' ימי החופה. כחול ופליג עליה כחול בנושא לשם בעולה ונמלכת בתולה דלא יכרך כל ז' וימיהו אחי שישמח עמה כל ז' ע"ש :

הפוסקים

ס"ק כט אות א — ס"ק ל אות א

אוצר

דיליה דינו כאלמון שנושא אלמנה, ואין מברכין ז"ב אלא ביום ראשון מפני שכבר עממו טעם ביאה, והחתנים העלה, דבבחר הנושא איתנייהו תרחי, חיבת נשואין חדשים וביאה חדשה, ומימ בחדל נמי מצרך, דהרי אלמון שנושא בתולה מצרך משום חיבת ביאה בתולה, ובחור הנושא אלמנה מצרך כל ז' משום שמחת נשואין דיליה, וא"כ גם נואף אע"פ שטעם טעם ביאה כיון שהוא נשואין ראשונים שלו מצרך כל ז', ועפ"י יתכן להסתפק גם בנ"ד, אבל עכ"ז ו"ל דבנ"ד יודע החתנים דאין לצרך רק יום אחד בלבד, דחיבת ביאה אין בגרושה וגם חיבת נשואין אין כאן כ"ו, דחיבת נשואין היתה לו כבר עם הנכרית שדר עמה בדרך אישות כ"ו, ועכ"ל כן, דא"כ אע"פ נכרי ואשתו שנתגיירו אחר שדרו זמן רב, ויזכרו נמי ז"ב כל שבעה משום חיבת חופה, ובנ"ד ס"י רס"ט סעיף ט' מצוה רק לדריכין הפרשה, אלא ודאי זה פשוט דא"כ ז"ב כל שבעה, דאין כאן לא חיבת נשואין ולא חיבת ביאה, וה"כ בנ"ד, כן נלמד פשוט, ושמעתי שיטתם בטעם חסדו כמה שנים חיי אישות ללא חו"ק ומכאן שכבר הולידו בנים, ועושים להם חו"ק ומברכין להם ז"ב כל שבעה בהסתמך על החתנים הנ"ל, ולדעתי לא יפה עושים, דבכה"ג לא אמר החתנים רק צוואה ובעולתה דיליה, ולא אחרי חיי אישות זמן רב, והגם שעושים כן כדי לקרעם ולא לביישם, כל זה לא מספיק לצרך ברכות לצעלה צפרהסיה. וכ"כ בסוס"י י"ד.

ל. כל ז' ימי המשתה. א. אי חשבינן ז' הימים מעת לעת, או דתיכף כשעבר יום השביעי לנשואין כבר כלו ז' ימי המשתה, או דגם ביום השביעי עצמו אמרינן מקצת היום ככולו כמו באבילות ואין מברכין ביום השביעי רק בבוקר. כתב בגמ' ורד"מ א"ח כלל א' ס"י כ"ה, נסתפקנו אם יכרכו ברכת חתנים ביום אחרון צעודה שעושין בחלות היום, או דילמא אמרינן מקצת היום ככולו וכבר שלמו ז' ימי החופה, וחזינן כמה מילי דקו"ל מקצת היום ככולו וצקת מילי אמרינן דבעינן כולהו שיעורי שלימין לגמרי, וראוי לתת טעם בכל דבר ודבר כפי מה שהוא, ונראה דמסתמא בכל דבר ו"ל צו מקצת היום ככולו זולתי היכא שנתפרש צו כ"ו, ולמאי דאיתנו עלה נראה דבעינן ז' ימים גמורים, דבירושלמי פ"ק דמו"ק יליף דאין מערבין שמחה בשמחה מקרה דמלא שבעה זאת כ"ו, וכיון דכתוב מלא שבעה זאת הוי לשון השלמה, וכיון דכתוב לשון השלמה בעינן עד שעה אחרונה, וכמ"ש גבי שבעת ימי מלאים דהוי שלימים מהאי טעמא כ"ו, ויש להביא קצת סעד דבכתובות ה' א' אמרו הניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי שאם אחת אומר תבעל בחמישי למחר משכים לאומנתו והולך לו שקדו חכמים על תקנת צנות ישראל שיכא שמח עמה ג' ימים חמישי בשבת ושבת ושבת כ"ו, וכיון דשמחת הבעולה היא ג' שלמים, מינה ילפינן דשמחת הבעולה שחיה ז' שלמים, וכיון דהא מיהא אית ליה שמחה מצרך ברכתה כל שבעה שלמים, ואין לסתור דהא קמן שיום ראשון של החופה אינו יום שלם ואעפ"כ חשבינן ליה כיום שלם, וא"כ ה"ה ליום אחרון, דכיון דדבר זה תלוי במעשה [היינו החופה], כל עוד שלא נעשה המעשה לא ימלא מקום לחול, ואפילו שהיה צער היום השבוע

כט. ואם בחור שנשא אלמנה וכ"ו. א. מקור הדין ואם יש חולקים ע"ז. דין זה הוא מהרמב"ם פ"צ דברכות כ"ו ע"י. וכתב ביבוע אומר ח"ה ס"י י"א, דכן מסיק הש"ס בכתובות ז' א', דאלמון שנושא אלמנה אין לו אלא יום אחד לברכה, ואילו בחור שנושא אלמנה יש לו כל שבעה, וכן דעת הר"י מייגש וה"ר שמואל הכניד והרשב"א והריטב"א והמאירי והר"ן וכל הראשונים שכתבו בשמ"ק שם, שבחור שנושא אלמנה יש לו כל שבעה לברכה, ולחפוקי ממש"כ בתשובת גאון בגניז קדם ח"ד עמוד כ', דצ"ן בחור ובין אלמון דנסיב אלמנה לא מברכין ליה שבע ברכות אלא חד יומא דלא מברכין שבע ברכות אלא ליורה דבתולה כ"ו, והיא סברה יחידה נגד משמעות הגמרא וכל הראשונים, ולית דחש להאי סברה כלל, וטעמו של דבר מצוה צ"ח שם, שברכה חתנים נחקקה על שמחת לבו של חתן, הלכך בחור שלא נשא עדיין דאית ליה שמחה טפי מברכין לו כל שבעה לעולם אפילו נשא אלמנה, אבל אלמון שנושא אלמנה כיון שכבר נשא מקודם והיא ג"כ אלמנה מן הנשואין אינו שמח כל כך הלכך ביום אחד סגי, אבל בתולה שנשאת לאלמון אית ליה שמחה טפי לפיכך מברכין כל שבעה.

וכתב בערוך השלחן סעיף ל"ב, דאע"ג דלענין שמחה י"א דכשהיא אלמנה אע"ג שהוא בחור אין השמחה יותר מג' ימים כמ"ש בס"י ס"ד, מ"מ לענין ברכה הוי שבעה בחד מנייהו, או כשהוא בחור אף שהיא אלמנה או כשהיא בתולה אף שהוא אלמון, דהשמחה תלוי רק בה כמ"ש שם אבל הברכה תלוי בשניהם. וכ"כ בצרכת הבית שער ס"ב סעיף י"ד ושם סקט"ז, דאף דלענין ז' ימי המשתה יש פלוגתא הפוסקים [א"י חייב לשמחה], אבל לענין ז' ברכות כו"ט מודים. ונראה משביר ח"ב ס"י מ"ג דס"ח א' כתב, דמנהג שאלוניקי דבחר שנושא בעולה ניהג ג' ימים לברכה כ"ו ולא ידעתי העם, דבשטמ"ק בכתובות ז' א' מצוה דלכו"ע צבתולה יש לה ז' לברכה אפילו כשנשאת לאלמון ובחור יש לו ז' אפילו נשא בעולה, וכן פסקו כל הפוסקים, וכן נוהגין בא"י כ"ו, ולא ראיתי מי שחולק בזה, ולא ידעתי טעמו של דבר על מה סמכו לנהוג כך, ואחר שהאריך בזה מסיק שם בעור ג', דלהלכה ולמעשה נראה לנו בהסכמת מהר"י לדקה והרצ מר גיסו, שיכרך כל ז' כ"ו, וכן הנהיג אחד מן הרבנים מעירנו והוא מהר"י הלוי, דבחר שנושא בעולה ז' ימים לברכה כמצוה בשו"ע.

ב. בחור שבא על אשה בלא נשואין, כשנושא אשה לראשונה אם דינו כבחור או כאלמון. עיין בסקט"ז אות ה' מד"ה ויש שחילקו.

ג. ובשחי עם נכרית דרך אישות ואח"כ נושא ישראלית בחופה וקדושין, או שחי עם ישראלית דרך אישות בלא חו"ק ואח"כ עושים חו"ק, האם דינו כבחור או כאלמון. בקיין תורה ח"ג ס"י ל"ב תשובה צ', נשאל צמי שהיה נשוי נכרית ונעשה בעל תשובה ונושא גרושה, אם יש לצרך להם ז' ברכות כל שבעה כד"ן בחור הנושא אלמנה, וכתב דמקום הספק הוא לדעת החתם סופר המוצא בפ"ת סקט"ז [ובאורא"כ סקט"ז אות ה'], שחולק על בעל שיבת ליון בנוצ"י מהדו"ת שכתב דנואף שנשא בעולתה

אוצר

ס"ק ל אות א

הפוסקים

ובליל השמיני ממחרים לעשות הסעודה מיד אחר שקיעת החמה, וא"כ אם נספור כמ"ד שלר"ך מעט לעת [כמוצא להלן], הם יכולים לצרף כ"ד.

ויש שכתבו דחשבינן הו' ימים מעת לעת. במחזיק ברכה א"ח קו"א סי' קל"א, ומוצא בשערי תשובה א"ח סי' קל"א סק"ד ובפ"ת כאן סק"ז, כתב דאם יש חתן בשחרית יום ה' כגון שנשא ביום ד' אחר חלות וציוס ד' הבא בשחרית יש שנהגו שלא לומר תחנונים [וכמוצא במג"א שם סק"ז], ונראה דמנהג יפה הוא לפי מש"כ בגנת ורדים [ה"ל] לענין ז' ברכות דז' ימים שלמים צעין בו, ולענין נפילת אפים שפיר נהגו, אך ל"ז לר"ך להחייב.

ובקנין הגוף ה"ב דף י"ב ע"ב אות ז' כתב, שלפי דעת הגנה ורדים ה"ל אם עשו החופה ביום אחר חלות מצרכים ז"ב גם ביום ח' עד אותה שעה, ומש"כ עוד בגו"ר להלן שם, דאם נמשכה סעודת יום ז' עד הלילה דאין מצרכין ז"ב, ל"ל דמירי דהחופה היתה בתחילת הלילה. וכ"כ שם באות ג' שמלא בכת"י למי מקדושים, דהני ז' ימים דמירי זהו בגו"ר, היינו ז' שלמים דהיינו מעלי"ט, דא"כ קשיא דידה אדוידה.

גם בהגיד מרדכי סי' א' כתב, שהורה עפ"י הגנה ורדים [ה"ל], והחיד"א בקשר גדול סי' י"ט אות כ"א, שכתבו [לענין אמירת תחנון] דז' ימי החופה הם ז' שלמים, דפק"מ לענין ז"ב היבא דאכלו קודם שנשלמו כז' מעט לעת, דמצרכין ז"ב בו, ואמנם תמיה לי אמאי לא הביא בגו"ר ראיה לדבריו מתשובת הרא"ש כלל כ"ו סי' ב' ופסקה הרמ"א בסעיף ד', שכתב דמשעת הצרכה שכתרו להחייב מתחילת ז' ימי החופה בו אבל אין הדעת נוטה שיהיו תלוין באכילה ראשונה בו, הרי מצוה מצד דבריו דז' ימי החופה מניין שעות שכן נקט גליונים ומשעת הצרכה בו, וברמ"א כתב בלשונו מתחילת מיד, ומדנקט הרא"ש שעות וברמ"א קאמר מיד, הדבר ברור דאחי לאשמועין דז' ימי חופה מניין שעות משעה שצרכו ז"ב, וכיון דמניין שעות אינם נשלמים ז' ימי החופה אלא מאותה שעה שצרכו ז"ב כדי שיהיו ז' שלמים בו, (וע"ש מש"כ עוד בזה, ימה שבאריך לחות דברי הכנסת יחזקאל דלהלן), ובסוף התשובה כתב, דתמיה מילתא אידך כתב החיד"א במחזיק ברכה [ה"ל] דלר"ך להחייב צדבר, מאחר שהיה לפניו תשובת בגו"ר דראיותיו מכריעות דצעין ז' שלמים, ועוד שדבריו סתרי נינהו ממש"כ בקשר גדול, והאמת יורה דרכו דמש"כ במחזיק ברכה היה בתחילת ימיו, ובסוף ימיו נתיישב צדבר וכתב לפסק הלכה דצעין ז' שלמים, והראיה לזה, דשם בקשר גדול לין לדבריו במחזיק ברכה, ורמז בזה שבתחילת ימיו לא החליט בזה.

ובשאלת משה (להרמ"ש וסרמ"ן) א"ח סי' י"ט כתב, שכן הסכימו גדולי האחרונים (ז) שלר"ך להשוו מעלי"ט, ושכן הורה למעשה.

אולם עפ"ת סק"ז, דבכנסת יחזקאל סי' ב' האריך בזה ומסיק דאין מקום כלל לומר דאזלין בחר מעלי"ט. וע"ש להלן שם בפ"ת, דהמקנה בקו"א הביא ראיה מהש"ס דאפילו שעה אחת סמוך לערב עולה ליום א' למנוח ז', ושכן עיקר.

ובבאר יצחק א"ח סי' כ"ג, האריך לדון על ראיות הכנסת יחזקאל, וכתב להוכיח דמדברי התוס' בכתובות ד' א' ובצבורות ל"ד ב' מוכח כשיטת הכני"ח, ומסיק דלכן גם דעתו מסבמה דאין נותנים מעלי"ט בז' ימי המשטה בו, ואף שכבר נהגו בנפילת אפים כהמג"א [ה"ל], אך ז"ב צבורק בודאי אין לצרף, כי הם ברכות לבטלה, וכמ"ש הכני"ח ה"ל והוא ברור.

יום שלם כיון שמשעה שמלא מקום לחול הוא נוכח והולך, משא"כ ביום אחרון שכבר חלה השמחה ונמשכה לר"ך לקיים השמחה עד תשלוס היום, וכבר שמענו שהרב יתחק קאשטרו עשה כן בנשואי בנו, ואע"פ שנהגו שהחתן יולא קאת לחון ביום השביעי לפקח על קאת עסקים, מ"מ כשהוצר לציתו עדיין השמחה קיימת וכשסועד שם מצרף ברכה חתנים.

ובפרי האדמה ח"א פ"ד בברכות סוף הל' י' כתב, שמלא כתוב למ"ז המג"ן, דלענין יום ז' או יום ג' (זח) או יום א' (זח) כל אחד כדמיה, לא אמרין מקאת היום ככולו, ודוקא באל [אמרין כן] משום דהלכתא בדברי המיקל באל, והכי נראה מסוגיא דמ"ק דף י"ט, וכן הורה והודו לו חציו.

ובחיים ביד יו"ד סי' ק"ח, כתב צידונו לענין חתן שמח לו מח שלר"ך להשלים ימי השמחה ואח"כ נוכח אכילת, דהחתן עשה הנשואין ביום ז' צבורק ועשה סעודה בו ביום, וא"כ ז' ימי החופה נשלמים עד סוף יום החמישי בדברי הכנה"ג [בשכנה"ג יו"ד סי' שמ"ב הגה"ע אות ב'] והצית דוד סי' קס"ט, דז' ימי המשטה צעין שלמים ולא אמרין מקאת היום ככולו.

ובבאר יצחק א"ח סי' כ"ג כתב, דאף דבנזיר ו' ב' ילפי מדכתיב עד מלאכת הימים דצעין ל' יום, ואפ"כ אמרו שם דרז מהנה ס"ל דבנזיר הוי מקאת היום ככולו בו, אפשר לחלק קאת, דשאי מלא שצוה זאת דכתיב בהדיא, משא"כ עד מלאכת הימים דלא נכתב בפירוש דצעין ל' יום רק מדרשא ילפינן זה, ועפ"י נוחא דלא אמרין ביום ז' דז' ימי המשטה מקאת היום ככולו. וכבר כתב בעי"ז בגנת ורדים ה"ל שם לעיל מניה, דאשכחן בנזירות דסתם נזירות ל' יום הוי כדכתיב קדוש יהיה ויהיה צגימטורא שלושים, ואמרין בריש פ"ג דנזיר דמגלה יום שלושים ואחד ואם גילה ביום שלושים ולא משום דמקאת היום ככולו בו, ודוקא דיעבד יולא אבל לכתחילה צעין ל' [שלמים], ונראה דהטעם דבנזיר כתיב ביום מלאכת ימי נזרו, ולישאל דמלאכת משמע שישלים בו, ואילו היה כתוב מנינא דשלושים מפורש הו"א דאחא הכ קרא דמלאכת להודיענו דצעין ל' גמירין, אבל השתא דמנינא דשלושים לא אתמר בפירוש דיינו לקיים המקרא ולומר דאירי [רק] לכתחילה.

ועיין צ"ח המוצא בסק"ע אות י"א, שכתב שם מהר"ל מפראג, דבכנסת סופרים משמע דכל ז' מצרכים צבורק ובערב, ואפילו ביום ז' משמע דמצרכין אף צלילה. אולם בשו"ת רד"ז ח"ג סי' תתס"ו כתב, דמה שנהגו שעושין סעודה ביום השביעי צלילה שהוא ליל שמיני, ומצרכין אשר צרא, היא צרכה לבטלה, שלא תקנו אלא שצעה, ומה שטוענין לומר לפי שכל לרבי הסעודה מכניין ביום השביעי, אינה טענה כלל שהכל הולך אחר זמן הסעודה שהוא זמן הצרכה וכיון שהיא בשמיני אין ראוי לצרף כלל והמצרכין הוי צרכה לבטלה, דלא אמרין מחמת הלולא אלא שהשמחה צמטו דלית בה לא צרכה ולא הצרכה, אבל ברכת אשר צרא לא תקנו אותה אלא כל שצעה וחו לא. וכי"ד כל הפוסקים המוצאים באות הבה.

ובתשובת הרב מכלוף אבותולירה, בזהב שזא סי' י"ט, כתב ע"ד מנהג מקום מסוים שעושין הנשואין צלילה ובליל השמיני לנשואין עושין סעודה ומצרכים ז"ב, דמנהג זה הוא מנהג בטעות ומורה לבטלה. והמחבר שם בסי' כ', כתב ע"ז, שמהנהג הוא שצולל הכניסה לחופה מתאחרים מלצרף ז"ב עד שעה מאוחרת צלילה,

(זח) באלמון ואלמנה, להסוברים דמברך ברכת אשר ברא כל ג', עיין ע"ז בסק"ח אות א' או לענין ג' ימי השמחה המבואר בסי' ס"ד. (צו) באלמון ואלמנה לענין עצם הברכות, או בבחור ובתולה לענין פנים חדשות.

אוצר

ס"ק ל אות א

הפוסקים

אי אמרינן ציוס ג' הלא אחריו שהוא ז' לנשואין מקלף היום ככולו ולא יוכלו לזכר ז"צ בסעודה שעושים בו ציוס בחלות או אח"כ כיון שכבר עברו ה' ימים, או דילמא ז' ימים שלמים צעיון ושפיר דמי לזכרינהו עד שתחשך היום שילא יום ז' לגמרי וכבר הגענו לנצול שמיני כו', ע"ש שהאריך להוכיח דכן כוונת הגהת ורד"ס הג"ל.

וב"ב בשער המפקד (מנהגי ירושלים) א"י"ה דיני נפילת אפיס סי' ד', דשאני דין דלא אמרינן מקלף היום ככולו, מדין דצעיון ז' ימים שלמים מעל"ט, דקושטא הוא דצחקן לא אמרינן מקלף היום ככולו, דאם הו"א הכי א"כ ציוס ז' לחופתו בחצי היום אינו יכול לזכר ז"צ בסעודה דכבר נשלמו ימי חתונתו, דומיא דאבל דיום ז' אחר שעמדו המנחמים פקעו מיניה כל דיני אצילות, כי אותו המקלף שהתאבל בצוקר סגי ליה וחשוב ככולו יומא ואח"כ הותר בכל, ואילו הוי כן גבי חתן א"כ אין כאן כי אם ששה ימים ומקלף יום שביעי, וזה לא מצינו כלל, והגהת ורד"ס הג"ל הביא לו מקרא שכתוב מלא שביע זאת, אכן דין דמעל"ט הוא ענין אחר, והוא דמיון לקדשים דמחשבים בהם שעות וזאת לא מצינו בדינים התלויים במספר הימים, וא"כ הגם דדינא דצעיון ז' ימים לחתן ולא אמרינן מקלף היום ככולו, היינו לענין דיום השביעי כולו עד הלילה הוי ג"כ יום חופה לכל מילי, אבל לחשוב מעל"ט ולהוסיף גם ליל שמיני ויומו עד ששה שנגמם זה לחופה בשביעי הקודם, זאת לא מלאנו כי אם בקדשים ובתניוק שחללנו חמה וכיוצא, ואין זה נלמד מתוך דין דלא אמרינן מקלף היום ככולו, דהאי לחודיה והאי לחודיה, ומהאמור נפלאהי על משי"ב במחזיק ברכה דרך מנהג שנהגו שלא ליפול ע"פ ציוס שמיני מנהג יפה הוא עפ"י משי"ב בגהת ורד"ס הג"ל, ולא כן הוא דמעולם לא דיבר בגהת ורד"ס ליום שמיני כלל, וכל יסוד דבריו הוא לומר דיום ה' צעיון שיכיה שלם ולא אמרינן ציוס מקלף היום ככולו ומינה דמצרכין ז"צ כל היום, ועכ"ל כחצ בגהת ורד"ס דאם נמשכה סעודתן עד הלילה אין מצרכין ז"צ שכבר נשלמו לגמרי ז' ימי המשחה (וכמוצא בזה הדין). ושם בחא"ש דיני קדושין סי' ע"ו, הוסיף לתמוה, דצרכי יוסף א"י"ה סי' קפ"ח אות י"ד הביא בעלמו דברי בגהת ורד"ס דאם נמשכה סעודת יום ז' עד ליל ח' אין לזכר ז"צ, ופלא שבמחזיק ברכה קו"א אשר חזרו אחרי הצרכי יוסף לא זכר את דברי עלמו שכתב צרכי יוסף.

גם בירך יעקב א"י"ה סי' ל"ז דל"צ עור צ', תמה כנ"ל על המחזיק ברכה, דהיכן מלא זאת דצרכי בגהת ורד"ס, ושם צטור ד' כתב על דברי ההגיד מרדכי [הג"ל], דהוא מילתא דתמיהא עובא, דבגהת ורד"ס מצוהר דלא צעיון ז' ימים מעל"ט כ"א דוקא ציוס ז' דומנו הוא עד הערב ולא אמרינן צו מקלף היום ככולו כו', ודברי הרא"ש שהביא ההגיד מרדכי לא נגע ולא פגע לה, דהרא"ש איירי היכא שהולך לעיר אחרת אחר שנגמם לחופה אם מתחיל ז' ימי החופה משעת אכילה ראשונה או משעת ז"צ של החופה כו', ולכן נקט בלשוננו משעת הצרכה כו', וזה דקדק הרמ"א דנקט מיד אחר ז"צ כו' ולא משעת אכילה קמיתא, והוא פשוט לכל מעיין דצרכיהם כו', והחיד"א בקשר גודל רק הביא בקיצור דבריו שבמחזיק ברכה כו', ע"ש שהאריך הרבה לדחות דברי ההגיד מרדכי, וכחצ דכל דברי ההגיד מרדכי מתחילה ועד סוף תמוהים הם.

וב"ב ביביע אומר ח"ה סי' ז' אות צ', דאין ספק דצרכי כלל שיש בזה משום צרכה לצעלה לאחר שנשלם יום שביעי לשבעת ימי החופה כו', וכבר העיר בעולת שמואל (להר"ש קונפורטיו) סי' ד' ע"ד המחזיק ברכה שנגמם פלטה קולמסו, כי אדרבה מצוהר בגהת ורד"ס שאין לזכר מעל"ט כו', וכן השיגו הזכור לאצרכהם (להר"א אלקלעי) ח"א מע' וידוי דכ"ח א' וצח"ג ד"ח א', וכ"כ בטערת המים מערכת צ' אות ע"א כו', ולפי דרכנו למדנו דלכו"ע אין למנות ז' ימי המשחה מעל"ט וכדעת הכנסת יחזקאל.

וכשהתחילו

גם באפריון דוד סי' מ"ג כתב, דנראה דז' ימי המשחה לא צעיון מעל"ט כו', וראיה לדבר דהרא"ש כתב צפ"ק דכתובות דיומא קמא י"מ סעודה קמיתא כו' ומיחו א"ס לא אכלו עד הלילה מצרכין דלא גרע מפנים חדשות, ונתחצבו האחרונים דצרכי כו' [עיון ע"ז בסק"ט אות ו'], ולא אישתמיט שום פוסק לומר דאם לא אכלו סעודה ראשונה עד למחר קודם זמן החופה דתתמול שיצרכו ז"צ אף בצחולה, וע"כ דלא צעיון מעל"ט והא דאם אכלו סעודה ראשונה בלילה דמצרכין, נראה דהיינו עממא משום דדרכן היה לאכול בכל יום סעודה שניה בסוף היום (עיון ברכות צ' ע"א וע"כ משעה שהכניסו כו', וצ"ע ע"ז א' תור"ה בה יומא וצרכי"י סס), וכ"כ אחר החופה הוי רגילין לעשות סעודה ומשחה בסוף היום, וא"כ אף אם נמשכה סעודתן מחמת איזה סיבה עד הלילה הוי סעודה הלילה תשלומין לסעודה סוף היום ונחשב כאילו אכלו ציוס ולכן מצרכין כו' [כמוצא בסק"ט אות ו"א], אמנם במג"א [הג"ל] כתב דיש נוהגין שאפילו ציוס ו' שהוא ח' לחופתו אין נופלין כיון שהחופה יהיה סמוך לערב, אך נראה בכוונת המג"א דזה דוקא כשהחופה נעשית בערב שבת סמוך לערב כו' דלא מנינן ז' ימי המשחה מניל שבת [עיון ע"ז בסק"ט אות א'], אבל אם נעשית החופה כמה שעות קודם הלילה או בשאר ימי החול אף סמוך לערב, דמנינן ז' ימי המשחה מיום החופה, לא צעיון מעל"ט וזה צדו.

ובספר החיים לא"י"ה סי' קל"א סעיף ד' כתב, דכן משמע מסתימה כל הפוסקים דאין מצרכין ז"צ ציוס ח' ולא שייך בזה מעל"ט כו', וזה לא נשמע מעולם וכל כה"ג הו"ל לפוסקים לזכר כו', וגם לענין אמירת תחנון כתב שם, דאם לא יאמרו תחנון יעשו אף לזכר ז"צ עוד, לכן נראה דיש ליפול ציוס ח' וכן מנהג העולם צדו. ע"ש מה שהאריך בזה.

ובמעין גנים (ח"צ מס' עני לבונה) כאן כתב, דצרכי ספר החיים הג"ל נכונים, וקלף אנשים עשו פלגה לעבור על לא תשא לזכר ז"צ ציוס ו' שהוא ח' לחופתו, והכניסו ע"מם בספק ברכות נגד הפוסקים הג"ל וכו'.

וב"ב דז' ימי המשחה אינן מעל"ט, בחרם שלמה כאן, משיב דבר סוס"י ל"ו, שלחן העבוד סי' קל"א סעיף ע"ז, וכפ החיים לא"י"ה סי' קל"א סקס"ט. וצערור השלחן כאן סעיף ל"א ול"ו כתב על הסוצרים דצעיון מעל"ט, דטעות הוא.

ובדברי מרדכי (על שו"ע א"י"ה) סי' קל"א כתב, דלענין ז"צ ציוס השמיני לחופה בשחרית, פשיטא לן דלא מצי לזכרינהו ושהם צרכות לצעלה לגמרי כל שילא יום ז' לחופה, ונשהוממתי על משי"ב במחזיק ברכה [הג"ל] בשם בגהת ורד"ס דז' ימים שלמים צעיון, והרי פשט דברי הרא"ש בכלל כ"ו [הג"ל] מוכח בהדיא דחיקף ומיד שצרכו ה"ז צענת הנשואין מתחילין ז' ימי החופה וכל שחשך היום אח"כ נשלם יום ראשון מה ימי החופה ומנה יום צ', והכי רהטו דברי הראשונים והאחרונים גבי מה שאמרו יומא קמא צריך כולו וגבי יום ראשון דאלמנן [עיון ע"ז בסק"ט אות ו' וי"א], והכי אמרינן ב כמה דוכתי א"ס לא צאיח דצרכי פרטיים שילאו מן הכלל ופרשו לנו חכמים דצעיון מעל"ט, ברם הכא דמתם קא סחימו לן נראה צדור דכל שנשא מצטוד יום וחשך היום מהנוץ וצא יום שני, ואמת אגיד דמן קדמת דנא הוי נהיגי הכא ציוס ו' [השני מיממה השבו] שאחר החופה לצרכי ז"צ, ונתבעל המנהג מטעם שהוא ח' לחופה כו' וגם כלל ו' אין מצרכין, ונכון הוא צעיון מעממא דכתיבנא, דנראה דצנכבי שביעי אחרתא דשמיני תמו ז' ימי החופה לגמרי ושצ אין לזכר צרכת חתנים כו', ועמדתי על דברי בגהת ורד"ס שהביא המחזיק ברכה הג"ל וראיתי שמעולם לא עלה על דעתו לומר שיצרכו ז"צ ציוס ח' לנשואין, וכל עלמו לא בא אלא לזכר דין יום אחרון של נשואין דהיינו יום ז' ליום הנשואין, כגון שנשא יום ד'

אוצר

ס"א ל אות ב

הפוסקים

סוסי' ד', דקשה על הגנת ורדים שכתב שלא יצרכו, והלא כפי הגיל שפיר יכולים לצרך מכיון שהתחילו מצויים. ובשער המים סי' ח' אחר שהציוא דברי הכנה"ג כתב, דמראה שגכון לצרך בלתי הזכרת שם ומלכות כו' דהוי פלוגתא דרבוותא וספק ברכות להקל ועיין בספר צין השמשות, המוצא להלן בד"ה ובשמשכה.

אולם בשבט הלוי סי' ל"ט כתב, דטעם הגנת ורדים נראה פשוט, דלא מציעא אס נמא כדעת הפוסקים דדוקא לענין שבת אזלינן בחר התחלה כיון דאיכא מלוא להוסיף א"כ גם בשעת צרכה"מ עדיין קדושה שבת קיימת, א"כ ז' ברכות בחול עכ"פ לא דמי לזה ופשיטא דלא יצרך, אלא גם אס נמא כדעת הפוסקים דגם לענין ר"ה דליכא מלוא כדכוספה אזלינן בחר התחלה, מ"מ זה לענין הזכרת המאורע דיעלה ויבוא שהוא חלק מצרכה"מ ממע, וכיון שגוף צרכה"מ בא על הסעודה שהתחילה בעוד יום ממילא חייב גם ביעלה ויבוא שצרכה"מ, וכל זה לא שייך בצי' ברכות שאינם חלק מצרכה"מ ונאמרים על כוס בפני עצמו, והגם דקיי"ל דנאמרים רק בשמחת סעודה היינו דכלל סעודה לא נאמרים גם חוץ ז' ימים, אבל לצרך על סעודה שהיתה חוץ ז' כיון שעכשיו בשעת צרכה כבר עצרה השמחה, זה נא שמענו כו', אבל באלמון שנשא אלמנה כיון דגם כליל שני נהי דאזינו מהחייב בצרכה מ"מ זמן שמחה איכא, דהא קיי"ל ג' לשמחה כמבואר בס' סיד', א"כ שפיר שייך לצרך זה גם על התחלת סעודה של יום, משא"כ כליל ח' דלא שייך צרכה וגם שמחה ליכא, ולק"מ קושית הפ"ה. וכ"כ בקצרה ביציע אומר ח"כ סי' ז' אות ב', על קושית העולה שמואל הג"ל, דשא"כ שעכ"פ יש לו ג' ימים לשמחה, שזה גם טעמו של הבי"ד דס"ל [באלמון שנשא אלמנה] דמצרכים אפילו אס התחילו בסעודה כלילה שלאחריו כו' [עין ע"ז בסקל"ט אות י"א], ומעתה אין זה ענין לניד שהתחילו בשבועי וסיימו כליל שמיני, שכבר עברו לגמרי ימי השמחה.

ובחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"ג ד' כתב, שלדעתו י"ל בפשיטתא, דמהתם לא משמע הפך דברי הגנת ורדים, דהתם כיון דלא עשו הסעודה ביום אותה הלילה קרינן בה יומא קמא כו', משא"כ בנידון הגנת ורדים שאכלו ביום האחרון ונגמרה קודם הלילה אזי נמשכה כלילה, לכ"כ אין מצרכין ז' ברכות כיון דהרי הוא יום שמיני ועבר זמן החופה כו', באופן שדין הגוי"ר מוסכם מהכל וכו'.

ובגהר פקוד שבשער המפקד (מנהגי ירושת"ו) ה"ל קדושין סי' ט"ז כתב, שלא ידע טעם לפשרה זאת של בעל שער המים הג"ל לצרך בלי הזכרת שם ומלכות, דאחרי שהצרכה איננה כתקנה ואין זה מצרך בשם ומלכות מה לורך יש בה, ולא זכר דברי רבינו פרץ רבו של הריב"ש שהציוא הבי"ד באה"ע סוסי' ל"ד שהיה מלעג ענ האומרים צרכה בלי שם ומלכות איכא דלא מלו לצרך צרכה שלמה דמה טעם ימה לורך יש בה כו', ולכן מנהג ירושת"ו שנהגו שלא לצרך כלל צרכה"ג, מיוסד על אדני פז והוא הנכון ומניח לא תזע.

וכתב הרש"ז אויערבך בספר הזכרון להר"י וויינברג עמוד ס"ה, דיש שרונים להאריך בסעודת יום האחרון של ז' ימי המשחה ולצרך צרכה"מ כלילה ולכן מקדומים לצרך צרכת חתנים לפני צרכה"מ באמנע הסעודה, ויש לפקפק ע"ז, דאס נאמר שחייב צרכות נשואין קשור רק עם הסעודה ולא עם צרכה"מ, מסתבר שהיינו מלריכוס בצרך צ' פעמים צרכת צפ"ג כמו בצרכת ארוסין ונשואין ולהפסיק קצת באמנע כמו שמפסיקין חחת החופה בקריאת הכתובה, אך אפשר דכיון שאותה סעודה שמהייצת צרכה"מ מחייבת גם בצרכות נשואין, אין זה דומה לארוסין ונשואין אשר שם הם באמת שני דברים נפרדים אלא שאנו עושין אותן היום צבת אחת וז"ע, אולם חזן ממה שמפשות דברי הרמב"ם צפ"צ דצרכות ה"ל ע', והחוס' בפסחים

ב. ובמהתחילו בסעודה ביום השביעי ונמשכה סעודתם עד הלילה. עפ"ה סוסי' י"ב, מהשערי השוכה באו"ה סוסי' קפ"ה, בשם הגנת ורדים או"ה כלל א' סי' כ"ח, דאס נמשכה סעודת יום ז' עד ליל ח', אין לצרך ז' ברכות. ושם בגנת ורדים כתב, דגם כשגמרו סעודתן קודם הלילה ועדיין לא צרכו צרכה"מ, נראה דאין יכולים לצרך צרכת חתנים צרכה"מ [כלילה], כיון שכבר ילאו שבעה ימי שמחה לגמרי, שלא אמרו רז"ל אלא מצרכין צרכת חתנים כל שבעה ואי מצרך כליל שמיני נמא שמצרכין צרכה זו ח' ימים, וזו מנין לנו כו', וכ"כ כשנמשכה גם סעודתם כליל ח' שאין לצרך, משום דצרכה"ג גם הסעודה עצמה היתה שלא בימי שמחה, וע"כ לא איפלגו הפוסקים אי אזלינן בחר תחילת סעודה או בחר גמר סעודה באו"ה סי' קפ"ה ורע"א [לענין שבת ור"ה], אלא לענין הזכרה בלבד שאין שם מטבע צרכה מחודש, אכן כשיש מטבע צרכה מחודש, כה"ג חמיר עובא, ונראה דלכו"ע לא יצרך. והציוא דברי הגוי"ר הג"ל, או שפסקו כן לדינא, ציד מלאכי ח"ג סי' ס"ה, צרכי יוסף או"ה סוסי' קפ"ה, חופת חתנים סי' ט' אות ב', זכור לאברהם (להר"א אלקלעי) אות ב', הגהות רע"ק איג"ר (בגליון השו"ע) כאן, כרם שלמה כאן, דבר אמת (להר"י מונסוניגו) סי' ד' בשם הר"א הרפתי, זכתי לך חלק השו"ה סי' ו', פני יחזק (להר"י אבולעפיה) ח"א מערכת הצרכות סי' ק"ב, אמרית שלמה ענף ה' אות כ"ט, הולדות אדם (להר"א שור) כאן, צרכת הבית שער ס"ב סעיף כ"ד ושם בשערי צינה סק"ה, שיה יחזק (להר"י אלפייס) דיני התונה אות ע"א, שלחן העזר סי' י"ב סעיף ב' ושם בשמלה לנבי סק"י, אגרא דבי הלולא דכ"ט ע"א, ובבאר משה (להר"מ שטרן) ח"א סי' ה' אות ו'. ובכל שלמה ליקוטי אה"ע דק"י ג' כתב, שנתוכח זה עם ה"ר משה בנבנשה [בנראה שהוא בעל פני משה], הלכה למעשה, וגמרנו שלא לומר ז' ברכות.

ובהאלף לך שלמה סי' ק"ז, דן בזה מדעת עצמו, וכתב ג"כ שהדבר פשוט שאין מצרכין, דאזינו דומה לזכרת שבת ויו"ט צרכה"מ כיון צרכה"מ תלוי בפת, דכל היכא שאוכל פת נחייב צרכה"מ א"כ חייב כשאכל כזית ביום נחייב צרכה"מ בהצרכה, וכיון שכבר נחייב בהצרכה אף שאח"כ כבר בא יום אחר לא נפקע מחייבו עוד, אבל בשבט צרכות של חתן לא חל עליו החיוב רק בשעה זו שמצרך צרכה"מ, דהרי לאו הפת גורם כן, שאם היה סועד כל היום בלי פנים חדשות אינו חייב לצרך ז' ברכות, גם אם היה שם בשעת סעודה פנים חדשות אס בשעת צרכה"מ חלק הלך לו ג"כ אינו חייב לצרך ורק כשיש פנים חדשות שם בשעת צרכה"מ חייב לצרך, וא"כ לא חל עליו החיוב רק בשעת צרכה"מ ולא מקודם ולכן בחר שעת צרכה"מ אזלינן, דלא שייך בזה לימר שכבר חל החייב עליו משעה שאכל כזית, דהרי יש צידו לפטור עצמו מחייבו אס ילך לו הפנים חדשות, ולא מלינו בזה איסור שלא יהיה רשאי הפנים חדשות לילך משה ערם שצרכו ז"צ [עין ע"ז בסק"ה אות ו'], רק אם לא אכל שם פת רשאי לילך משם, ואף אם אכל הפנים חדשות שם פת דאזינו רשאי לחלק מ"מ לאו הוצ"ה גרם לו החיוב שלא להסתלק רק הפת וצרכה"מ, אבל הוצ"ה מאדם היה רשאי להסתלק א"כ הם נא גרמו לו החיוב כו', ולא חל עליו עיקר החיוב רק בשעה זו ממש שמצרך ז"צ אס ישנו שם, ולכן אזלינן בחר ההוא שעתה, וכיון דאז כבר נסתלקה השמחה אין לו לצרך עוד, והוי כאילו הלך לו הפנים חדשות ממש, וכ"כ שהלפו ימי המשחה לגמרי, כן י"ל נכון.

וע"ע צפ"ה הג"ל, דאחר שהציוא דברי הגוי"ר הג"ל דאין לצרך, י"ן לדברי הכנה"ג שבבאה"ע סק"ה [באבולעפיה סקל"ט אות י"ב דאלמון שנשא אלמנה דאין מצרכין רק ביום ראשון, אס התחילו לאכול ביום ונמשכה הסעודה עד הלילה, מצרכין כלילה ז"צ], ונשאר צ"ע. וכבר הקשה כן בעולת שמואל (להר"ש קונפורטי)

אוצר

ס"ק ל אות ב - ד

הפוסקים

אם התפלל ערצות אינו מזכיר עוד שבת או ר"ח צברהמ"ז, וא"כ חונק לענין שבת ור"ח דעלם היום קא גרים ושייך לחלק בין אם התפלל או לא, אבל לענין שמחת נשואין לאו בתפלה תליא מלתא, לכך חייב שכל היום כלחה שמחה והוא כאילו התפלל צומו"ש שאינו מזכיר עוד של שבת, וה"ל כאן כבר כלחה השמחה ולא שייך עוד לזכר ז"צ, וכיו"צ כתב המג"א וה"י לענין אכילה חמץ דלא תליא מלתא בהבדלה ותפלה ומותר ביום אחרון לאכול חמץ כלילה אף שלא הבדיל והתפלל, וכן ה"ל לענין ז' ימי שמחה היו בן והוא כאילו כבר התפלל ולא שייך בזה חיוב צרכה, ועוד בשלמא לענין שבת שייך לומר דאזלינן בחד התחלת הסעודה שהרי אם היה מצד היכף אחר מה שאכל בעוד יום היה חייב לזכר ולהזכיר של שבת ולא היה מקום לפעור ממנו וא"כ חל עליו חיוב זה מצד יום, וכיון שחל עליו החיוב שוב אף שכבר חשכה חייב להשלים מה שכבר נתחייב, אבל צרכה נשואין דחזן מיום ראשון צענין פנים חדשות ואם ליכא פני"ה אינו מצד א"כ אם היו אזלינן והלך לו הפני"ה נמי לא היה מצד ז"צ, א"כ ה"ל צאם יש הפני"ה רק שבסוף הסעודה כבר כלו ז' ימי המשחה א"כ כבר כלחה השמחה וכלה הפני"ה לכך אין שייך עוד לזכר ז"צ כו' צח*), ועוד דברהמ"ז עיקרו על הסעודה ושייך לומר דלגך בחד התחלת הסעודה, אבל צרכה נשואין אין עיקרו על הסעודה, שהרי י"ל דמזכרין בלא סעודה [עיין ע"ז בסק"ה אות א'], א"כ אף למנהגו שמזכרין אחר הסעודה מ"מ אין שייך בזה לומר דבחד התחלת הסעודה אזלינן דאין עיקרו תלוי בסעודה ולכך אזלינן רק בחד השתא והשתא ליכא פני"ה ושמחה וכו'. והוצא בקצרה בפתחי עולם ומעמקי השלחן (על שרי"ע ח"א) כי קפ"ה סק"ט, וביסודי ישרון ח"ב עמוד חני"ה. ובאורחות ירושלים חלק ל"ב סוס"י תס"ג מוצא, שכן פסק בעל שו"ת דברי יואל שלא לזכר, ושכן נהג אביו בעל קדושת יו"ט. [ועיין בשערי תשובה ח"א סי' קפ"ה סק"ז, דעמש"כ שם בשו"ע לענין היה אוכל ואלא שבת או ר"ח וכדומה, הביא דברי הגו"ר דבסעודת חתן שנמשכה מיום ז' לליל ח' אין לזכר ז"צ. ולא נחית כלל לחלק בין אם היה זה בשבת או בימי החול]. ובשבע הלוי ח"ג סי' י"א חזר וכתב בזה, דשוב ראה דברי השנות חיים הנ"ל דגם צומו"ש לא יזכר אם כבר חשכה, חמס היות דנהרא נהרא ופשטיה בזה, אהנו דברינו ליישב עכ"פ מנהג המקומות לזכר.

ד. ובסעודה שנמשכה מיום השביעי לליל שמיני והוא עדיין בתוך המעל"ע השביעי, כגון שהנשואין היו ביום ד' אחר הליל, ועשו סעודה ביום ג' שאחריו ונמשכה לליל ד', עיין ביד ראם (להרא"מ הכהן) קונטרס כלילת חתנים סי' י"א סעיף ט"ז, שכתב דיש לזכר ז"צ ממנו"ש, דאם לדעת הגנת ורדים שפוסק שלא לזכר בסעודה שנמשכה מיום ז' לליל שמיני [כמוצא בזה"ל], הלא הוא מיקל מזה אחר שצריכים מעל"ע [עיין ע"ז בזה"ל], וא"כ אור ליום רביעי עדיין הוא בכלל שבעת ימי המשחה, ואם לדעת הפוסקים דמקל היום ככולו ולא צריכים מעל"ע, הלא הם אינם פוסקים שלא לזכר צאם נמשכה הסעודה לליל ח' והוא הדיון כמו בסעודת שבת ויו"ט כו', ולכן שפיר עבדי דנהיגי האידנא לזכר [צכ"ה ג' ז"ב].

אולם ביביע אומר ח"ה סי' ז' אות ב', כתב על דבריו, דליתא, חדא שגם הגנת ורדים ס"ל שאין צריך מעל"ע, ושנית דגם שאר הפוסקים מודים שאם נסתים יום שביעי אין לזכר על סעודת יום שביעי וכמ"ל הרבה אחרונים וכו'.

לאחר

צח*) ועיין בסקמ"ז אות ב', לענין פנים חדשות בסעודה שלישית בשבת שנמשכה הסעודה עד הלילה, דדעת הלבוש שם, דכל זמן שמזכרין רצה מברכין שבע ברכות, ויש חולקים.

בפסחים ק"צ ב' משמע שזה דין צברהמ"ז, גם מוכח הכי מכל הפוסקים שהפשו ע"ה לענין חתן צליל א' של פסח איך לסדר את הצרכות על צ' כוסות [עיין ע"ז בסק"ג אות ט'], ולא ע"ה כלל על דעת אחד מהם לומר דאפשר לזכר את הצרכות על כוס יין באמצע הסעודה שמוחר לכו"ע לשחות יין, וגם כיון שמזכר רק צרכות נשואין ולא צפ"ה"ג מסתבר שלא נראה כלל כמוסף על הכוסות, ומוכח מזה דחיקון חמסים היה לזכר את הצרכות רק אחר צברהמ"ז ולא באמצע הסעודה צח*). ועי"ה להלן בסק"ט אות ז', לענין סעודת יום ראשון של בחור וצחונה שמזכרין צ"ה, שנמשכה לליל שני, ושם בזה"ל י"ב לענין סעודת חלומן ואלמנה שאין מזכרין ז"צ אלא ביום ראשון, ונמשכה הסעודה לליל שני.

ובשנמשכה הסעודה עד בין השמשות. כתב בספר בין השמשות פ"י סעיף י"א, דסעודת חתן של יום השביעי שנתאחרת עד אחר השקיעה, בתוך י"ז דקות [דהיינו בין השמשות לשיטת הגאונים], ודאי שרשואין לזכר ז' צרכות, ואחר זאת הכוכבים, נכון שלא לזכר, אכן מי שחפץ לזכר, לא ידעתי אם מחוייבים למחות ע"ז (ט"ש טעמיו). ובאב"י ישרון עמוד ל"ב כתב, ששמע מצעל אגרות משה, שיכולים לזכר ז"צ עד ארבעים דקות אחר השקיעה של יום השביעי, ואין לומר ספק צרכות להקל, שחמסים הלו כל דבר שנוגע לשמחת חתן וכלה לפי לשון בני אדם, לכן ז' ימי המשחה מחתימים כליל שמיני ולא צצין השמשות של יום השביעי.

אולם עיין ביביע אומר ח"ה סוס"י ז', שכתב להחיר לזכר ז"צ צצין השמשות אחר יום השביעי, רק בצירוף ספק אחר. וכלה המפתחות שם כתב, דאחר שקיעת החמה של יום השביעי, אי אפשר לזכר ז"צ, ואם סיימו צברהמ"ז ועדיין הם צצין השמשות (דהיינו חוץ י"ג דקות אחר השקיעה), רשאים לזכר כשיש ספק ספקא. וצצית חתנים פ"ז סעיף י"ג בהערה כ"ו כתב, ששמע מהגר"ש אלישיב, שיש להקפיד לסיים כל הצרכות לפני השקיעה.

ולכתחילה, כתב בספר בין השמשות שם, שמהדרין לזכר ז"צ קודם שקיעת החמה, וכך יפה לעשות. ובספר ישראל והזמנים סי' י"ב עמוד ט"ז, מוצא צצם בעל דברי יואל, (אפילו להסוברים לענין שיעור צין השמשות כשיטת ר"ח גם להקל), דמ"מ לכתחילה יש להזכר לומר הז"צ קודם השקיעה.

ג. ובשיום השביעי הוא שבת ונמשכה הסעודה למוצ"ש. כתב בשבע הלוי ח"א סוס"י ל"ט, דכיון דעדיין לא הבדיל וקדושת ודין שבת עליו לכמה דברים, נראה דגם לענין יום שביעי של ז' צרכות עדיין לא חל עליו שמיני ושפיר מצד, ואף דתוס' כחוצות מ"ז א' כתבו לענין תוספת בתחילת היום, דתוספת לא שייך רק לענין מלאכה ולא לדיוי שמחה, ומסביר שייך בן גם בתוספת של סוף היום, שאין דיני תוספת רק לענין מלאכה, ולא בשאר דיני היום כגון שמחת יו"ט, וכיון שכן הדין לענין שמחת יו"ט עלמו דלתי מכה היום, כ"ש דדיני שמחת נשואין דלא אחי בגרמי דיומא גופא, מ"מ נראה לדעתי כיון דאיכא גם התחלת הסעודה שהיתה בשמחת חתן וגם עכשיו לא עבר היום לגמרי דשפיר מצד, וכן נהוג עלמא.

אולם בשנות חיים סי' ק"ה כתב, שנראה צרור דאינו מצד עוד ז' צרכות אם נמשכה סעודתן עד מוצ"ש שכבר כלו ימי משחה שלהם דהרי אף בהזכרת שבת ור"ח עלמו היו מחלוקת אם אזלינן בחד התחלת הסעודה או לא, ואף למד דאזלינן בחד התחלת הסעודה היינו רק אם לא התפלל ערצות אבל

צח) אולם ביד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד י"א טור ב' כתב בתה"ד, דאין קפידא שיאמר ה"ב דוקא לאחר ברהמ"ז, וברור דבשעת סעודת נשואין יכול לזכר ה"ב אף באמצע הסעודה.

(ואלו ז' ימים (יז) מתחילין מיד לאחר ז' ברכות שצריך בראשונה)

(תשובת הרא"ש כלל ס' *):

ברכה

* אמנם כן הוא בד"מ בשם הרא"ש: כלל ס' סי' ב'. וכבר כתב בהנחות מהר"ח שם דל"ל כלל כ"ו. ונדפוס ווארשא כבר תוקן נפיש.

פתחי תשובה

ותימה שלא הזכיר דברי הח"מ הנ"ל שהוא נגדו וכן משמע מפשטות לשון הרמ"א. גם בסידור הגאון מליסא ז"ל סתם וכתב דו' ימי המשחה וכן ג' של אלתנה מתחילין תיכף אחר ז"ב שברכו בשעת החופה שמתרין להתייחד ואף שלא נתייחדו עדיין כו' ע"ש (ומ"ש בש"ת בל"ח סי' קל"ח סי"ד וז"ל עיין בל"ח סי' ס"ב דבית סעודה ראשונה אזלינן עכ"ל ס"ס הוא וז"ל לא אזלינן וכ"כ בספר מעין גנים כס"י זה). ובענין שז' הכל"י הנ"ל שאין מקום לומר דלזלינן ביה מעלי"ע הנה בש"ת בל"ח סי' קל"ח מביא בשם גת ורד"ס כלל א' סי' כ"ח דו' ימים שלימים בעינן והמח"ב כתב דלענין נפילת אפים שפיר דמי לכל לענין ז"ב שצריך להתייבב ע"ש ועיין בספר המקנה בק"א הביא רמ"א מהש"ס דלפילו שם אחת סמוך לערב עולה ליום א' למנין ז' וכן עיקר. ועיין עוד בש"ת בל"ח סי' קפ"ח בענין אם נמשכה סעודה יום ז' עד ליל ח' הביא שם בשם גת ורד"ס דלף להפוסקים לענין האברה של שבת או ר"ח אזלינן ביה הפחתה הסעודה לכל לענין ז"ב ודאי אין לנדר ע"ש וענה"ס כאלו סק"ה בשם כהנ"ג וז"ל:

הפוסקים

מתחילת הנשואין צעת שמזכרים ז"ב, והסעודה שעושים בלילה עפלה היא לעיקר השמחה, ופסקו שם בשו"ע, הרי דעיקר השמחה היא ביום צעת הנשואין שמזכרים ז"ב ונחשב ליום ראשון מהנשואין, ואע"פ שעושים הסעודה בלילה היא עפלה לשמחה, וזה כפשט דברי הרא"ש [שממנו מקור דין זה], דלא מחלק בין עושים סעודה כו' אלא דהכל תלוי בז"ב צעת הנשואין, ודלא כהכנסת יחזקאל, וממילא [דאם עשו החופה ביום ד' והסעודה היתה בלילה ה'] אין לנדר ז"ב מתחילת ליל ד' [השני] ואילך מן הספק, דיש להקל במידו דספק ברכות.

ובעין טוביה (על שו"ע) כאלו כתב, דבמג"א שם בל"ח סי' הקמ"ז סק"ד מנזאר, דכן איתא בגמרא [סוכה כ"ה ז'] דלילה ראשונה נגדרת אחר היום דהשמחה מתחלת ביום ונגמרת בלילה, וע"ש במחלית השקל דגם הט"ז הכי ס"ל, ולפי"ז אף שאין עושין סעודה אלא בלילה הסעודה נמשכת אחר היום.

ובברכת הבית שער ס"ב בשערי ציון סק"ל כתב, דלא דמי לדין שכלכו החתן והכלה מיד לאחר החופה לעיר אחרת [ד"ה] בסקס"א אות א' שמתחילים ז' ימי המשחה משעה שצאו למקומם, דהכא כיון דדעתם ליכנס למשחה תיכף אחר החופה, כיון החופה התחלת ז' ימי המשחה.

וביביע אומר ח"ה סוס"י ז' כתב, דאע"פ שלדעת הרמב"ם וסיעתו החופה היא שמצוה לחן ביה ומתייחד עמה [עיין ע"ז כס"י כ"ה סעיף א'], וכבר כתב בפ"י דאישות הל' ו' שהמקדש היה האשה וצריך ברכת חתנים ולא נתייחד עמה ציתו, עדיין ארוסה היא שאין צרכה חתנים עושה נשואין אלא הכניסה לחופה כו', ולפי"ז צ"ל שצרכו ז"ב ביום רביעי ויהוד של החתן והכלה נעשה בליל המשי און ז' ימי המשחה מסתיימים אלא צדוק יום רביעי שאחריו, כי אין ז' ימי המשחה מתחילין אלא מן הנשואין, מ"מ כיון שיש פוסקים שסוברים שפריסת העלית על ראש החתן והכלה נמשכת לחופה, וקו"ל ספק ברכות להקל אפילו נגד דעת השו"ע, לכן יש להתחיל מנין ז' ימי המשחה לענין ז"ב מיום רביעי, וכמ"ש הרא"ש וכו"פ הרמ"א, וממילא אין לנדר ז"ב אלא עד סוף יום שלישי.

אלא דאם סיימו הסעודה סמוך לשקיעה של יום שלישי ומזכרים ברכות"ז צבין השמשות, כיום שם ציצע אומר, שיכולים לנדר ז"ב צבין השמשות משום ס"ס, שמה הלכה בהרמב"ם וסיעתו שאין

אוצר

סי"ק לא אות א

לא. לאחר ז' ברכות שצריך לראשונה. א. אם זה לאחר ז"ב שבירך בשעת החופה, או ז"ב שלאחר סעודה ראשונה. דין זה הוא מהרא"ש וכמנ"ל בפנים, ודברי הרא"ש הובאו בבער קל"ו. ועפ"י סק"ז שדעת הכנסת יחזקאל סי' ס', דבית סעודה ראשונה אזלינן, ואם החופה היתה ביום ולא עשו סעודה עד הלילה, מתחילין ז' ימי המשחה מסעודה ראשונה שבלילה [וכ"כ בשלחן העבוד סי' קל"א סעיף ע"ז], וזהו נגד דברי הח"מ סק"ז שכתב ע"ד הרמ"א [דמש"כ לאחר ז"ב שצריך בראשונה, כוונתו], לפיכך שלא נאמר שיתחיל מאכילה ראשונה, ושכן משמע מפשטות לשון הרמ"א, ושכן כתב גם בסידור דרך החיים להגאון מליסא, דז' הימים מתחילים תיכף אחר ז"ב שברכו בשעת החופה אף שלא נתייחדו עדיין צט, ושצמנין גנים (ח"צ מ"ס ע"י לצוה) כתב, דמש"כ בשערי תשובה א"ח סי' קל"א סק"ד, דבית סעודה ראשונה אזלינן, ע"ס הוא וז"ל לא אזלינן. ובאמרו שלמה עקב ה' אות כ"ה, הביא דברי סידור דרך החיים הנ"ל. וכ"כ דלזלינן ביה שעת החופה אף שלא עשו סעודה עד הלילה, בעולה שמואל (להר"ש קונפורטי) סי' ד', ערוך השלחן כאן סעיף ל"א, וכך החיים א"ח סי' קל"א סקס"ט. וצריך לת אברהם סי' ע"א אות כ"ד כתב, דכיון דבמתלוקת שנויה, אי"כ כשנשואים ביום השני אין לנדר בלילה שני ויומו דשבע הבא. אלא דאי איכא מנהג, כתב דהכל לפי המנהג.

ובמהרת המים מערכת ה' סי' ע"א כתב, דבש"ת הרשב"א המוצא צ"י א"ח סי' תקמ"ו, התייר לישא אשה בערב הרגל אע"פ שאין עושין סעודה אלא בלילה צדק, וליכא בזה משום אין מערבים שמחה בשמחה, משום דעיקר השמחה חד יומא והוא

צט) וכ"כ בהמקנה ק"א כאן, דז' הימים מתחילים תיכף אף שלא נתייחדו עדיין. אלא שבנשואי אלמנה כתב, דמשמע דלכ"ע בעינן יחד הראוי לביאה [עיין ע"ז בשו"ע סי' ס"ד סעיף ה']. וא"כ אם לא עשו היתוד עד הלילה אין לחשוב ז' ימי המשחה אלא מהתחלת היתוד, דאין סברא לחשוב ז' ימי המשחה קודם החופה, אך לפמ"ש לעיל [ומובא באוצה"פ סי' ב"ה סק"ב] דע"כ צ"ל דגם באלמנה מקרי החופה שצוין ברחוב התחלת החופה, דאל"ה הוי ההליכה מהחופה לביתו הפסק בין ברכה ליחוד, א"כ שפיר י"ל כיון דהוי התחלת החופה ביום מתחילין למנות ז' ימי משחה מאותו יום.

אוצר

ס"ק לא אות א - ב

הפוסקים

שאלו ז' ימי המשחה מסתיימים עד סוף יום רביעי, ואח"כ כהחולקים שמה בין השמשות יום הוא, ובזירוף סבבה ר"ת הו"ל ג' ספקות, והרבה אחרונים סוברים שאפשר לזרז מה"ם וכו'.

ושם בזה ג' כתב, דבעולה שמואל [הג"ל] הקשה על הכנסת יחזקאל מחשבות הרא"ש [הג"ל] שכתב, דאין הדעת נוטה שיכיו ז' ימי חופה תלויים באכילה ראשונה אלא בז"ב, וכח דאפשר דס"ל להכנסת יחזקאל דכיון שברא"ש חלה הדבר בשקול הדעת, [ולא חמר דאסור לזרז, נראה דאכילה לדדים לבא ולכאן (א)], וכיון דהיה מנהגם כך לא ראה הכנסת יחזקאל לבעול מנהגם כו', ולא ראה העולה שמואל דברי הכנסת יחזקאל במקורם (רק מה שהוצא ביד אחרים), שכבר הרגיש בעלמו מחשבות הרא"ש, וכח דלייטש דשאני הכס דמיידי שנוסעים למקום אחר ומתעכבים יום או יומיים כו', וכוונתו דדוקא כשנוסעים הסעודה צלילה הראשון שלאחר החופה, כיון שהוא נמשך אחר היום לענין זה, אז מנין ז' ימי המשחה מתחיל מהסעודה, אבל כשנוסעים ומתעכבים בדרך יום או יומיים לא שייך זה, ולכן מתחילים ז' הימים מיד לאחר ז"ב שחופה כו', ובזירוף זה אצרכם [הג"ל] כתב שהכנסת יחזקאל חולק על הרא"ש, וליתא שאלו כהן מחלוקת ממש, אלא דלפי דעתו מה שראה הכנסת יחזקאל לתרץ, המשיך כיצד יראה, שדעת הרא"ש היא שאלו הדבר תלוי כלל בסעודה שלאחריו, בין אם נעשית סמוך לחופה צלילה שלאחריו, בין אם נעשית לאחר מכן (א), ודעת נוטה של הרא"ש מספקת בהחלט לקבוע הלכה על פיו כו' וא"כ הדבר ברור שאלו להתחשב כלל במנהג של אחר קבלה שהגו שלא בדבריו, ודלא כעולה שמואל ובזירוף זה אצרכם הג"ל, ומה גם שהרא"ש הביא להלכה סברה הרא"ש, וכבר כתב הכנסת יחזקאל שם, דלא שייך צרכי"ג מנהג מצטל הלכה כו', וצטברת המים [הג"ל] כתב דלא יראה אלא ספק הא קיי"ל ספק צרכות להקל, ולדעתו אפילו ספק אין לחשב, ונפק"מ שאם נהגו שלא בדברי הרא"ש והרא"ש אינו מנהג, ומשחה יש לחמוק על משה"כ צרכ פעלים ח"ד חזו"ד סי' ל"ט, דכשהיתה החופה וצרכו ז"ב ציוס רביעי ולא עשו סעודה אלא צליל חמישי, צודאי שאלו יום ד' נחשב בכלל ז' ימי המשחה כו', ולפי האמור אין הסעודה מעלה או מורידה כלל כו', והרבה פעלים בעלמו צרכי"ג סי' ו' כתב, דאם עושים החופה וז"ב קודם ערבית, הרי זה נחשב ליום ראשון מ"י ימי החופה ומונה אחריו ששה ימים וכו'.

גם במשיב הלכה ח"כ סי' נ"ה כתב, דאם היו הנשואין ציוס ו' ע"ש קודם קבלת שבת, מצד ז"ב חור ליום ו' שלאחריו. ושם בדברי חפ"ן הסתייע בזה מדברי הרמ"ע מפאנו [המוצא בהערה קב"ח], ומדברי הש"י למורא [המוצא בסק"ט אות י"א] ומדברי הכנסת יחזקאל שצריש אות זה, וסיים שכן חורב [למעשה].

ובתב בברכת הבית שער ס"ב סעיף ע"ז, דאם החופה היתה צלילה, אז כל היום שאחריו נקרא יום החופה, דהיום הולך אחר הלילה.

עו"כ שם בסעיף כ"ה, דאם החופה היתה בין השמשות, מונין ז' הימים מהיום שהיתה זו החופה ולא מהלילה. והוסף שם בשערי צינה סק"ט, דבין השמשות הוא ספק יום ספק לילה וספק צרכות להקל.

ב. וכשהחופה והז"ב היו אחר תפילת ערבית מבעוד יום. כתב צרכ פעלים ח"כ סי' י', דמנהג עירו בגדל פשוט משנים קדמוניות, דאין עושין החופה וז"ב אלא אחר תפילת ערבית, ולזירוף חושבין ז' ימי המשחה מן הלילה, דסדרי כיון דהתפללו ערבית נחשב לילה אע"פ שעדיין הוא יום, וכמו דרין שכתב בשו"ע ח"ה סי' ל' דאם התפלל ערבית מצטד יום עד שלא הגיע תפילין, שוב אין לו להניחם אח"כ, וכן הוא בענין אצלות ציו"ד סי' ת"צ סעיף י"א, דאם התפלל ערבית ועדיין יום הוא ושמע שמועה קרובה, מונה מיום מחר דלא להוי תרתי דסתרי וכו'.

אולם ביביע אומר ח"ה סי' ז' אות ד' כתב, דיש להשיב על המנהג, שהרי כתב הע"ז שם ציו"ד סי' ת"צ סק"ז, שג"ל דאם התפלל ערבית ושמע שמועה קרובה צסוף שלושים ועדיין יום הוא, ודאי דלא אמרינן דהוי לילה מכא תפלה ולחשבו שמועה רחוקה שאינו מתאבל אלא שעה אחת, דדוקא להחמיר אמרינן שלא יעלה יום שעבר למנין שבעה, אבל לא להקל לחשבו שמועה רחוקה אלא לר"ק להתאבל שבעה ושלושים כו', ועיין בערך השלחן א"ח סי' תפ"ט סק"ט, שאפילו אם התפלל ערבית צליל שבת אם נזכר שלא ספר העומר צליל ששי יספור אז צלי צרכה וצשאר ימים יספור צצרכה, שהדבר תלוי

שאלו ז' ימי המשחה מסתיימים עד סוף יום רביעי, ואח"כ כהחולקים שמה בין השמשות יום הוא, ובזירוף סבבה ר"ת הו"ל ג' ספקות, והרבה אחרונים סוברים שאפשר לזרז מה"ם וכו'.

ושם בזה ג' כתב, דבעולה שמואל [הג"ל] הקשה על הכנסת יחזקאל מחשבות הרא"ש [הג"ל] שכתב, דאין הדעת נוטה שיכיו ז' ימי חופה תלויים באכילה ראשונה אלא בז"ב, וכח דאפשר דס"ל להכנסת יחזקאל דכיון שברא"ש חלה הדבר בשקול הדעת, [ולא חמר דאסור לזרז, נראה דאכילה לדדים לבא ולכאן (א)], וכיון דהיה מנהגם כך לא ראה הכנסת יחזקאל לבעול מנהגם כו', ולא ראה העולה שמואל דברי הכנסת יחזקאל במקורם (רק מה שהוצא ביד אחרים), שכבר הרגיש בעלמו מחשבות הרא"ש, וכח דלייטש דשאני הכס דמיידי שנוסעים למקום אחר ומתעכבים יום או יומיים כו', וכוונתו דדוקא כשנוסעים הסעודה צלילה הראשון שלאחר החופה, כיון שהוא נמשך אחר היום לענין זה, אז מנין ז' ימי המשחה מתחיל מהסעודה, אבל כשנוסעים ומתעכבים בדרך יום או יומיים לא שייך זה, ולכן מתחילים ז' הימים מיד לאחר ז"ב שחופה כו', ובזירוף זה אצרכם [הג"ל] כתב שהכנסת יחזקאל חולק על הרא"ש, וליתא שאלו כהן מחלוקת ממש, אלא דלפי דעתו מה שראה הכנסת יחזקאל לתרץ, המשיך כיצד יראה, שדעת הרא"ש היא שאלו הדבר תלוי כלל בסעודה שלאחריו, בין אם נעשית סמוך לחופה צלילה שלאחריו, בין אם נעשית לאחר מכן (א), ודעת נוטה של הרא"ש מספקת בהחלט לקבוע הלכה על פיו כו' וא"כ הדבר ברור שאלו להתחשב כלל במנהג של אחר קבלה שהגו שלא בדבריו, ודלא כעולה שמואל ובזירוף זה אצרכם הג"ל, ומה גם שהרא"ש הביא להלכה סברה הרא"ש, וכבר כתב הכנסת יחזקאל שם, דלא שייך צרכי"ג מנהג מצטל הלכה כו', וצטברת המים [הג"ל] כתב דלא יראה אלא ספק הא קיי"ל ספק צרכות להקל, ולדעתו אפילו ספק אין לחשב, ונפק"מ שאם נהגו שלא בדברי הרא"ש והרא"ש אינו מנהג, ומשחה יש לחמוק על משה"כ צרכ פעלים ח"ד חזו"ד סי' ל"ט, דכשהיתה החופה וצרכו ז"ב ציוס רביעי ולא עשו סעודה אלא צליל חמישי, צודאי שאלו יום ד' נחשב בכלל ז' ימי המשחה כו', ולפי האמור אין הסעודה מעלה או מורידה כלל כו', והרבה פעלים בעלמו צרכי"ג סי' ו' כתב, דאם עושים החופה וז"ב קודם ערבית, הרי זה נחשב ליום ראשון מ"י ימי החופה ומונה אחריו ששה ימים וכו'.

ובאפריון דוד סי' מ"ג כתב לחלק, שאם עשו החופה בשאר ימות החול, אף שנעשה סמוך לערב ממש והסעודה הראשונה נעשה צלילה, מ"מ אין מונין ז' ימי המשחה אלא מיום החופה כו', אבל אם נעשה החופה צ"ש סמוך לערב ממש, אז יש למנות ז' ימי המשחה מליל שבת. והוא עפ"י משה"כ לעיל מיניה, דבמג"א ח"ה סי' קל"א סק"י צסופו כתב, דיש נזכרין שלא ליפול על פניהם כל ז' כו' ואפילו ציוס ו' שהוא ח' לחופתו אין נוספין כיון שהחופה היתה סמוך לערב, ואינו מוזן, דאין לומר דס"ל דז' ימי המשחה צעינן מעל"ט, דא"א לומר כן כו' [עיין ע"ז בסק"ל אות א'], ועוד דא"כ למא ליה להמג"א לזיר ציוס ו' שהוא ח' לחופתו, הו"ל לזיר כמו כן על יום אחר, גם אין לומר דס"ל להמג"א דז' ימי המשחה מתחילין מסעודה ראשונה שאחר החופה כו', דכתשבות הרא"ש כתב דמשעת הצרכה מונין ז' ימי החופה כו', ועוד דלמא ליה

(ק) מהצולח שמואל שם.

(קא) וכבר כתב בן באפריון דוד סי' מ"ג, דמש"כ הכנ"ח דאין דברי הרא"ש סותרין דבריו, ליתא, דהא הרא"ש כתב שם בפירוש דמשעת החופה שהותרו להתיתחד מתחילין ז' ימי המשחה, ונראה בטח שהכני"ח לא ראה תשובת הרא"ש עצמו רק באחרונים שהעתיקו דבריו בקיצור. ודעת האפריון דוד לדינא עיין להלן בפנים.

באר הגולה

ל מהלך דרב אשי. סיקלג
וכו' שם

ז בברכה זו שמוסיפים בבית חתנים היא ברכה אחרונה משבע ברכות
שהיא ברכת אשר ברא: הגה [ו] וי"א דאף אשר ברא חן מצרך כל שבעה אלא
כשזמזמן אחרים אצל אם אוכל עם בני ביתו חן (ו) מצרכין (כר"ן בשם הרמב"ן) וכן
נוהגין:

במה

ביאור הגר"א
[ו] וי"א דאף כו'.
ממש"ש אפוש שמחה
כו' מ' סעודות קרואין
ואמר שם בין א"ל
מחמת כו' ומדקאמרי
דאמר להו מ' לקרואין
שם והר"ג חלק עליו ע"ש וכתב בד"מ והמנהג כדברי הרמב"ן:

באר היטב

(ו) מברכין. ומכ"ש שהשמחה במעונו שאין מצרכין. ז"ש ח"מ:

הפוסקים

ס"ק לא אות ב— ס"ק לב

אוצר

סועד עם בני ביתו. והביאו בגמרא כן. וכ"כ בלרור החיים עמוד
קט"ו, דדעת רבו הרשב"א דחתן הסועד עם ז"צ לבד, לא יצרך
לא שהשמחה במעונו ולא אשר ברא. ובחידושי הרעש"א בסוגיון כהצ,
שכן הסכימו רבותיו, דאי לא זימן אדם חינו מצרך כלום.

גם במאירי בסוגיון כהצ, דכשאוכל עם ז"צ לבד חינו מצרך אשר
ברא, וי"א אף לא שהשמחה במעונו. ובחידושי הרא"ה בסוגיון,
וכן באחרות חיים ח"א ה"ל דברמ"ז סי' י"ג בשם המפרשים, כחצו
כן לענין שהשמחה במעונו, דבכ"ה חן אומרים אותו. ובזית מאיר
כאן, כתב באופן אחד, דהרמב"ם [המוצא ב"ה י"ד סוס"י ש"א],
שכתב דאחר ביאת מלך חן מצרכין אשר ברא ושהשמחה במעונו,
חייבי במקום שהיו סועדים אז בלא אורחים, ועפ"י הרמב"ן ה"ל
וציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ה' עור ז' ועמוד ט' עור ז'
כתב, דכן משמע מלשון הרמב"ם בפ"ג דברכות ה"ל ט' ובפ"ה ה"ל ה',
שכתב הסועד צדית חתנים כו', דסובר דכשאין שם סועדים אחרים
רק בני הבית חן כאן ב"ה כו', ואף שהשמחה במעונו חן מוסיפין
בכ"ה וכו'. ועיין בלשון מהר"ג מהר"ל ה"ל נשואין, שכתב דיש
מקומות שכל שבעת הימים אחר נשואין כי יצוא אדם נכרי צדית
החתן והכלה שלא היה צהלולא, מצרכין שהשמחה במעונו ואשר
ברא.

ובלבד כן, כתב כהרמ"א, דכן חנו נוכגין כהרמב"ן. וכ"כ ב"ה
כאן. גם בים של שלמה פ"א דכתובות סי' י"א כתב,
דצין אשר ברא וצין שהשמחה במעונו שניהם חן להזכיר אלא
בסעודת מריעים. וכ"כ דכשאינו סועד רק עם בני ביתו, גם אשר
ברא ושהשמחה במעונו חן אומרים, בהכמת אדם כלל קכ"ט סעיף ו',
סידור בית יעקב, קטור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ג', אמרת שלמה
ענף ה' אות י"ט ונתיבות השלום נתיב י"ט סעיף ו"ט. ובערוך
השלחן סעיף י"ד-מ"ג כתב, דאף שיש חולקים בזה, מכל מקום
פשט המנהג כדע"ז. גם בסידור דרך החיים כתב, דבכ"ה חן
אומרים ברכה אשר ברא. ובעטרת המים חלק שוירי טכרה מערכת
ב' אות ו', כתב עפ"י דהראש משביר ח"ב סי' מ"ג באופן אחד,
דכן מנהג שאלומיק, דאם חן צדית החתן כי אם בני ביתו לא יצרכו
גם אשר ברא.

ובב"ש סק"י כתב, [שהבס] דברמ"א משמע דדוקא לענין ברכה
אשר ברא הביא דעת הרמב"ן אצל שהשמחה במעונו אומרים,
אצל ד"מ לא משמע כן, שכתב דהאידנא נוכגין כהרמב"ן כו',
והרמב"ן כתב דאפילו שהשמחה במעונו חן מצרכים כשאינו סועד
עם אחרים. ושם בסקט"ז כתב, דאמירת שהב"מ היא דוקא אם
חינו אוכל עם ז"צ לבד. גם בח"מ סק"ח כתב, דלפי המנהג [שכתב
הרמ"א] שאין מצרכין אשר ברא כשסועד עם ז"צ, מכ"ש שאין
מצרכין שהשמחה במעונו (ג). ושם סק"י כתב דאמירת שהב"מ
היא.

(ג) ביפה ללב ח"ד סי' זה סק"ח כתב, שאינו יכול להלום תיבת
מכ"ש שכתב הח"מ, דיותר חומרא איכא בברכת אשר ברא דיש בה
שם ומלכות, משא"כ שהשמחה במעונו דליכא בה לא שם ולא מלכות כו'.

חלוי במחלוקת רש"ל והע"ז סי' רס"ח אם חוספת שבת שנתפלת
ערצית נחשב ללילה והעיקר כרש"ל דלא חשיב לילה כו', ולכן י"ל
דשם ואל תעשה עדיף ואפילו החפלו ערצית מצטוד יום אם עשו
חופה וז"צ ועודנו יום מונים מאותו יום, שכלל גדול צידונו ספק
ברכות להקל, ואף שצו"ע פסק בהפלין שלא יניחם עוד אחר
ערצית הרי שאף להקל נחשב ללילה, י"ל דשא"כ שאם יניחם עושה
צקום ועשה נגד איסור הנחתם צלילה, אצל הכא שם ואל תעשה
עדיף הוא שאינו מצרך.

ג. וכשלא עשו רק חופה בלבד ולא ברכו הברכות. כתב
צ"ע קדושין סק"י, דמש"כ ברמ"א בשם הרא"ה שדלו
ז' ימים מחילול מיד לאחר ז"צ, נראה דלאו דוקא לאחר ז"צ, רק
אחר חופה, אפילו איתרמי שלא בירכו בשעת חופה, מ"מ לא ימנעו
ימי המשחה יותר וכו'.

ואם הלכו מיד אחר החופה למקום אחר, עיין צ"ע המוצא
בסק"ס"א.

סעיף ז' לב. אלא כשזמזמן אחרים וכו'. דין זה הוא
מהר"ן בשם הרמב"ן כמלויין בפנים. שכתב בסוגיון,
דהרמב"ן כתב [והוא בחידושי שדפסו ע"ש הרשב"א] דמדאמרין
בגמרא בדליכא פנים חדשות, אפוש שמחה בעלמא הוא מצרך
שהשמחה במעונו ואשר ברא, ואמרין נמי אי אחר להו מחמת הלולא
מצרך שהשמחה במעונו, ש"מ שאין מצרכין שהשמחה במעונו, אלא
בעושה סעודת מריעות לחתנותו, אצל אם לא זימן אדם, אלא חתן
הסועד עם בני ביתו, חינו מצרך כלל, דמשמע ליה להרמב"ן דמאי
דאמרין אפוש שמחה בעלמא הוא, חיינו סעודת קרואים כו', ולפי
פירושו אפילו אשר ברא לא יצרך אלא"כ סועד עמו אחר. והר"ן
עליו חלק ע"ד הרמב"ן ה"ל, וכתב דהא דמשמע ליה להרמב"ן
דמאי דאמרין אפוש שמחה בעלמא הוא חיינו סעודת קרואין, חן
זה נכון כלל, אלא העיקר כמ"ש [דאי ליכא פנים חדשות, הא דאמר
רצון שבעה לזכרה, ליתא משום נשואין, אלא לאפוש שמחה בעלמא
הוא דחקון הכי, הלכך בשהשמחה במעונו ואשר ברא סגי (ג)],
ולפיכך חנו אומר דאפילו חתן הסועד עם ז"צ מצרך כל שבעה
שהשמחה במעונו, שאילו כפי פירושו של הרמב"ן אפילו אשר ברא
לא יצרך אלא"כ סועד עמו אחר, ואי אפשר, דסתמא אמרו שבעה
לזכרה. והביא דבריו צ"י כאן, דהרמב"ן דקדק מהגמרא שאין
מצרכין אלא בעושה סעודת מריעות לחתנותו כו', והר"ן דהא דבריו
והעלה דאפילו חנו סועד אלא עם בני ביתו מצרך שהשמחה במעונו
ואשר ברא. ובדרכי משה אות ע"ז כתב על דברי הצ"י, דהאידנא
נוהגים כהרמב"ן. ועפ"י הוא פסק הרמ"א כאן שהביא לדעת
הרמב"ן וכתב וכן נוהגין.

ומצאנו לעוד פוסקים ראשונים ואחרונים שדעתם כהרמב"ן,
וכפסק הרמ"א. בחידושי הרשב"א (ירושלם השלי"ג) בסוגיון
כתב להדיא, דגם אשר ברא חנו מצרך, אם לא זימן אדם אלא

ביאור הגר"א

[יח] בד"א כו. גמ' שם :

[יט] הם שעמדו כו. רמב"ם :

במה דברים אמורים כשהיו האוכלים [יט] הם שעמדו בברכת הנשואין באר הגולה

ושמעו הברכות מ (יג) אבל אם היו האוכלים אחרים

שלא

פתחי תשובה

(יג) אבל אם היו האוכלים. עכ"ל מה שמעו על הכ"ח צו"ד סי' ע"א. ולכאורה כזה היה לו לומר על הרמ"א ז"ל שם בשם הרוקח עיין בספר

בית מאיר מ"ט כזה [ועיין בספר המקנה נק"ל ובתשובת חתם סופר סי' קכ"ב מ"ט כזה] :

אוצר

ס"ק לב - ס"ק לג אות ב

הפוסקים

היה דוקא כשסועדים עמו אחרים. והוצאו לדרכים בקינור צנח"ט סק"ו וסקט"ו, חקי דרך כחן, ארץ לבי (שעם תלמידי צניח) סק"ז וסקט"ז, ותולדות אדם (לכרי"א שור) כחן. ועיין מש"כ בזה בענין מקודש (בגליון השו"ע) כחן.

אולם יש מהפוסקים שכתבו כה"ן. בערך לחם כחן כתב, דמדברי השו"ע בסעיף ד' שכתב דמדברים ברכת התנים בכל סעודה וסעודה שאוכלין שם, נראה אפילו אינו סועד רק עם צ"צ, כיון דסתם. ובהמקנה קו"א סעיף זה כתב, דכן משמע מלשון התוס' בכתובות מ"ז א' ד"ה דמסר, דאפילו עם צ"צ מיקרי שמחה בשואין.

ובסידור הפלה זכר (כמנהג ליוורנו) דר"ד צ' כתב, דנוהגים לברך אותה גם כשסועד החתן עם אנשי ביתו לבד. והוצ"ד בחופת חתנים סי' ע' אות י"ג. ובסידור בית עובד דיני ברכת התנים אות כ"א כתב, דבערי הקידוש ומערב ומרח נהגו לברך אשר ברא, אפי' כשסועד עם אנשי ביתו. וכ"כ כהצ"ח עובד הג"ל או שהוצ"ו דבריו בפני יחזק (לכרי"א אבולאפיה) ח"א מערי הברכות סי' ק"ג, ופ"ה ללז צ"ד סי' זה סק"ט, ופ"ה יחזק דיני חתונה אות ל"ט. וצ"ע אומר ח"ג סי' י"א אות ח' כתב, דלע"פ שבעיר שאלוניקי חוששים בזה לדעת הרמ"א וסיעתו וכמ"ש בשו"ר עברה [כה"ל], מ"מ לא יעשה בן במקומו, שנהגו כסדרה הצי" שיש לברך אשר ברא אפילו אין שם אלא אנשי ביתו בלבד, וידוע דמקום מנהג לא אמרינן ספק ברכות להקל.

ועיין בתוס' ר"ד כתובות ז' צ', שכתב דכיון שאשר ברא הוא עיקר ברכת חתנות, חייב לברכה בכל יום, אפילו אם אכל החתן יחיד חייב לאומרה. וכ"כ בפסקי הרי"ד.

ויש שכתבו לחלק, דברכה אשר ברא אין מצרכים כשאוכל עם בני ביתו, ושהשמחה במעונו אומרים אפילו בכה"ג. צעלי ארזים סק"ד כתב, דמה שהרמ"א כתב כחן המנהג שלא לברך אשר ברא כשאין ממין אחרים, וא"כ גם בסוף הכ"ג גבי שהשמחה במעונו היה לו להגיד דזה דוקא בהמין אחרים כו', אלא דהרמ"א חשש לדעת הרמב"ן בברכה אשר ברא משום דספק ברכות להקל, אכל לענין שהשמחה במעונו דלית ביה תוספת ברכה, לא חשש לדעת הרמב"ן כו', והסכים לדעת המחבר שמצרכים חוץ ז' אפילו בסועד עם בני ביתו וכו'.

ובפ"י הרב ר' גור אריה הלוי סק"ג כתב, דלע"פ שהר"ן דחה סדרת הרמב"ן, וכן נראה דעת הצי" מ"מ במקום שאין מנהג, עוב לעשות כדעת הרמב"ן שלא ליכנס בספק ברכות, אכל שהשמחה במעונו אומר, שאין שם ברכה.

והכוונה דלא מבעיא אשר ברא דאיכא שם ומלכות דאין מברכין כו', אלא אפילו שהשמחה במעונו דקיל שאינה ברכה גמורה שאין בה שם ומלכות גמי אין מברכין, ותיבת מכ"ש דל מהכא.

אך בח"מ שם מבואר לכאורה כוונתו, דהרמב"ן לא כתב דבריו רק על שהשמחה במעונו, אלא שהר"ן כתב דלפי פירושו אפילו אשר ברא לא יברך, וא"כ לפי המנהג שאין מברכין אשר ברא בכה"ג [אף שאין זה מפורש בדברי הרמב"ן]. מכ"ש שאין מברכין שהשמחה במעונו.

לג. אבל אם היו האוכלים אחרים וכו'. א. הפעם דמברכים כל השבע ברכות רק בדאיכא פנים חדשות. כתב בערוך השלחן סעיף כ"ד וכ"ה, דמשפחות דברי הרמב"ם בזה משמע, דמה שצריכים לברך ז' ברכות בפנים חדשות הוא כדי שהאנשים החדשים שלא שמעו ברכות החופה ישמעו הברכות ללאח ידי חובתם, אכל ח"א לומר כן, דאע"פ האנשים האלה חייבים הם בברכות, אלא דכן הוא עיקר הענין לדעת הרמב"ם, דברכות אלו הם לברך את הזוג שיליהו וצדק אגב נותנים ברכה לכבוד העם הנאמרים ולהזכרת חורבן ירושלם, והחיות הזה מוטל על כל איש מישראל כשצא ליהנות לבית חתנות הזוג לברכה צומן שמחתם בשבעת ימי המשחה, והאחד המצרך והאחרים שומעים ועונים אמר הוי אכלו כל הנמצאים ברכו את החתן והכלה, וכיון שצרכים פעם אחת יאלו ידי חובתם, ולכן כשיש פנים חדשות שלא שמעו עדיין הברכות הרי לא ברכו עדיין את הזוג ומחויבים לברכה, ולכן מצרכים המצרך והם שומעים ועונים אמר ויולאים ידי חובתם, ומש"כ הרמב"ם "מצרכין בשבילם", כלומר מצרכין בשבילם כדי שילאו ידי חובתם לברך את החתן והכלה כו', ולדעת רוב הפוסקים דאפילו האנשים שהיו בשעת החופה ושמעו הברכות אם לא אכלו שם עד עתה סעודת נשואין היו פנים חדשות [והוא דעת ה"א בשו"ע בסמוך], לרעה זו כוונה אחרת יש בפנים חדשות, דכיון שימי שמחתם כל ז' ימי המשחה, מהראוי לברכה בכל יום ויום משבעת ימי המשחה כו', וכשיש פנים חדשות הוא כשמחה חדשה ונאה לומר הברכות, וצ"ח פנים חדשות אין השמחה גדולה כל כך, ועיקר השמחה היא צעת הסעודה, ולכן כשיש פנים חדשות על הסעודה שצ"ח לא אכלו הוי שמחה יתירה ומצרכין כל הברכות, אכל אם אין שמחה חדשה כגון דליכא פנים כו', אין מקום ל' ברכות, דלא נחקנו אלא לשמחה חדשה, ולכן צריכים לומר אותם תמיד בסעודה ראשונה אף שאמרום צעת הנשואין וליכא פנים שלא שמעו הברכות, משום דבסעודה הוי שמחה חדשה נגד שמחת החופה דלא כמו הרמב"ם.

ובאפריון דוד סי' מ"ג, כתב בחוכ"ד, דהעטם דמצרכים בכל ז' ימי המשחה בפנים חדשות, היינו דפנים הוי שמצרכים בסעודה עבדו או ששמחים בני החופה לקראת ציאתו [עיין ע"ז בסק"מ], וא"כ צודאי אילו היה ציוס החופה היו עושין סעודה עבדו, וא"כ כל ז' הימים הוי תשלומין לסעודה החופה, כי היכי דברגל אף דלא הוי כי אם יום אחד כגון עגרת, מ"מ השלומן שלו הוי שבעה. ועיין בהערות בן המחבר אצי עזר המוצא בלוח צ'.

ועיין במים עמוקים חלק השו"ת של הראש"ח סי' מ"ו, שכתב בחוכ"ד, שהרמב"ם סובר שלא אמרו לברך ז"צ אלא כדי שישמעו אותם מי שלא שמעם בשעת הברכה [בחופה], וברכה אשר ברא נתקנה מפני השמחה וכו'.

ב. כמה אנשים צריך שיהיו לפנים חדשות. כתב בשו"ת מהר"י בלוי (אחי הע"ז) סי' ל"ז, דמלשון הרמב"ם משמע שצריך כל העשרה שיהיו פנים חדשות, שכתב צ"צ דברכות אם היו האוכלין אחרים כו', ומסתמא מיירי שיש עשרה שאוכלין שם דל"כ אין לברך ברכת נשואין בפהות מעשרה אוכלין, ומשמע מזה שאין מצרכין

אוצר

סי' לג אות ב

הפוסקים

ובשדי חמד מערכת הזכרות סי' ג' אות י"א כתב, דדברי הבית
את הצרכים [הכלל] המוכרים בו, דהיינו לדברי הבית [דלעיל]
אין שום הכרח לזה מדברי השו"ע והרמב"ם בו, ובחינה וחסדל ח"א
דק"א ח' כתב דאין לחוש אף למש"כ מהר"י הלוי בסוף דבריו
להלריך שנים ולומר ספק זכרות להקל בו, ואני אומר, ודאי היבא
דיועו שיש מנהג לבקר אפילו בשביל אחד אין לחוש מלכרך שכן
שורת הדין שבמקום מנהג לא אמרין ספק זכרות להקל, אבל
היבא דאין ידוע המנהג י"ל ספק זכרות להקל שלא לבקר עד שיכיר
שנים לחוש לדעה הנ"ל.

וביביע אומר ח"ג סי' י"א אות ג' כתב, דכ"כ רבינו זכריה הרופא
(הרב דלעיל לפני כחמש מאות שנה) בנמוקי הר"ה כתיב
סופ"ב דזכרות, [ומוצא בפעולה דק"א ח"ג סי' רנ"ב], שהוכח
כמ"ש רבינו הצרכים בשם אביו הרמב"ם, שיש להלריך שנים לפניו.
ושם באות ה' כתב עוד, דבאר"ה דהרמב"ם נחשב למרא דאתרא,
יש לנו לחוש להלריך שני אנשים לפניו כדעת הרמב"ם, וכמ"ש
בבית עובד לפני יחזק [הכלל].

ודעת הרבה פוסקים דאין צריך צדקה, וכמ"ש בצדקה"ט סק"ז בשם ר"ן
ב"ח ואחרונים, דאפילו אם רק אחד פני"ח מצרכין בשבילו.
והוא מלשון הח"מ סק"ט והצ"ח סק"ז, עפ"י מש"כ בצ"ח כאן,
דבאמרו קאמר בסתם והוא שצ"ח פני"ח ואי איתא דצ"ח י"י היב
מפרש, והכי משמע מדברי כל הפוסקים, וצ"ח כשהחזיק מנהג
המקומות שהביא העור [ומוצא בסק"ה אות ח'], כתב שאין
חוששין לדעת אם יש שם פני"ח לפי שא"א שלא יבא בשבת "אחד"
שלא היה אחרת, אלא דאפילו צדקה סגי, והדבר ברור כשמש
דמש"כ בסעיף ד' דאין מצרכין זכרות חתנים אלא בעשרה, הוא
לשון העור, ומש"כ כאן והוא שיהיו עשרה, הוא לשון הרמב"ם
צ"ח דזכרות, ולא היה צריך לחזור ולכתוב שיהיו עשרה כי אלא
שלא ראה לחסר מלשון הרמב"ם באותו דיבור, והרמב"ם לא כתב
דאין זה אצ"ח פני"ח אלא אגוף הדין של זכרות חתנים שצריך עשרה,
אבל פני"ח אפילו צדקה סגי, ואע"פ שהוא דבר פשוט כהצדקה
שלא יצא חלמוד טועה להורות שלא כהלכה עפ"י משמעות לשון
השו"ע.

ובתשובות מהר"א (אסאד) סי' י"ב המוצא בסק"ה אות ד',
כתב דבסעיף ד' קמ"ל שחתנים מן המנין דמלמדיהם
לעשרה והבא קמ"ל אפ"כ דחתנים צעירין ע"כ שיהיו שם דוקא
צעת הסעודה.

וכבר כתב בן צשטמ"ק בסוגיון, דיש מי שאמר דצ"ח לכה"פ
שנים, מדנקט רב יחזקאל פני"ח ומיעוט רבים שנים, וטעמא
היא, דרב יחזקאל קאי על הא דתניא מצרכין כל שבעה, ופי' דהא
דתניא מצרכין כל שבעה היינו שצ"ח יום ויום צ"ח פני"ח שלא היו
שם אחרת פ"י ביום שלפניו, וריבוי הפנים דנקט לפי רוב הימים
ומהו בכל יום צדד סגי, ואפשר דלכ"י כתב רש"י פני"ח "בכל יום"
שלא היו שם אחרת. ובתשובות הרא"ה בן הרמב"ם סי' ק"י המוצא
לעיל, הביא ש"כ צערוך ערך פן, שפני"ח אפילו אחד [וזה"ל שם:
פני"ח "אדם" שלא היה בחופה או בסעודה שבעה מצרכין, כשילך
"אדם" שם לבתחילה קרוי פני"ח]. ובצריך את הצרכים המוצא לעיל
כתב, דכן משמע מדברי רבינו האי הרא"ה והעור, דאפילו אחד
נקרא פני"ח, שכן נקטו בלשונם [המוצא בסק"ה אות ח'] אם יש
שם "מי" שלא היה בשעת זכרה. וביביע אומר המוצא לעיל כתב,
דהרמב"ם צ"ח בסוגיון כתב בשם חוס' כשצ"ח לשם "אדם חשוב" כי
שראוי להזכר בשבילו, וכיו"צ כתב צדד הרא"ה בסוגיון, גם צדדים
דעים סי' קפ"ט כתב אע"ג דלא "אכיל" תמן בו, ובספר המנהג
סי' קי"ב כתב דאכל שם "אדם" שלא אכל אחרת בו, וכן מוכח
עוד באחרות חיים ב"י דברמ"ז אות נ"ט, בכל בו סי' כ"ה, ובאכל
מועד

ז"ב אחר דברמ"ז ח"א"כ [כל] האוכלים שם לא היו בשעת נשואין
וכו'. ועיין עוד בדבריו המוצאים להלן מש"כ לענין דוגא.

ובתפארת יעקב סק"ה המוצא בסק"מ אות ג', דקדק בן מהר"א
דהרמב"ם לא כתב כאן רק והוא שיהיו עשרה, ולא כתב
גם שיהיו גדולים וצני חורין כמ"ש בב"י אישות, והם דברי המחבר
בדן דבסעיף ד', דכאן לא מייירי רק לענין פני"ח ויש שם צ"ח הכי
הרבה אנשים ולא צ"ח לומר רק שהאוכלים החדשים יהיו עשרה.
ועפ"י כתב בסק"י, דהוא שכתב הרמב"ם [ומוצא בשו"ע בהמשך
הלשון כאן] והוא שיהיו עשרה, דהיינו שהאוכלים [החדשים]
יהיו עשרה.

ובבירך את אברהם סי' ע"א אות ל' כתב, דמלשון השו"ע בסעיף
זכ [שכתב כלשון הרמב"ם הנ"ל] יש לדקדק דס"ל כמהר"י
הלוי [הכלל] דצ"ח כל העשרה פנים החדשות, ואחר שהביא לעיל
מנייה דעת החולקים כדלעיל, כתב דא"כ קי"ל ספק זכרות להקל,
אם לא צדקה דאכיל מנהג.

ובאבי עזר שבסוף משניות תפארת ישראל כתב, שהפני"ח צריך
שיהיו הרוב מהעשרה, כדא"ה סי' ס"ט וסי' קל"ז [לענין
תפלה וצדקה"ט בעשרה].

וכבר מלאנו מי שסובר כן, בתשובות רבינו הצרכים בן הרמב"ם סי'
פ"ו, וגדפסה גם בתשובותיו שבסוף הרמב"ם (הולאות אל
המקורות) סי' י"ח, שכתב לארץ תימן, שגדפסה מדבריהם שהם
חוששים דמש"כ אביו והוא שיהיו עשרה, ענינו עד שיכיר פני"ח
עשרה ורק אז יצרכו ז"ב צדקה"ט.

אולם הר"א בן הרמב"ם כתב שם, דמי שחושב כך טועה, כי הוא
לא ר"ל בדבריו אלא שהנאספים לצדקה יהיו עשרה בו,
שהרי כתב וחתנים מן המנין, והחתנים אינם פני"ח בו, וגדר פני"ח
לפי מה שנמסר קד' בשם אבא מרי צעירין זה, הוא לא פחות משנים,
כי פנים לשון רבים, והפחות של רבים לפי ההלכה שנים, כאמרם
מיעוט רבים שנים, וכך הדבר מצוה ממש"כ אם היו האוכלים
אחרים, ומוצן אחרים רבים ולכה"פ שנים, וזוהי אצ"ח מרי מצורים
שגם רק אחד פני"ח מצרכים בגללו ז"ב, והוא לא הסכים לזה. וכ"כ
שם בס"י ק"י וגדפסה צדקה"ט הנ"ל סי' י"ט.

ובשו"ת מהר"י הלוי המוצא לעיל, אחר שכתב דגם מדברי ראשונים
אחרים מוכח דצ"ח יחיד אם מצרכין בשבילו השמחה
והסעודה מצרכין [עיין פ"ז להלן], כתב עוד, אמנם כיון דמסתמא
אין מצרכין בשביל ג' או ד' אנשים או יותר, מה נשתרצב המנהג
שאין מצרכין רק בסעודה ראשונה ובשחרית ובמנחה בשבת, אבל
אח"כ אין מצרכין אף שיש שם קל"ה אנשים שלא אכלו שם קודם לכן,
ומהו אם יש איזה אנשים נכבדים פני"ח שמצרכים בשבילם, אפילו
בשביל שנים וכ"ש יותר, נ"ל פשוט שיצרכו בשבילם.

ובסידור בית עובד דיני זכרות חתנים אות י"א כתב, דבערי הקודש
נהגו שלא לבקר ז"ב אלא בדאיכא שנים לפני"ח ואפילו
שאין מצרכים בשבילם, והוא המנהג הנכון. וכ"כ בשמחה נפש אות ח',
וצדקה יחזק דיני חתונה אות ל"ה. ובפני יחזק (להר"י אבולעפיה)
ח"א מערכת הזכרות סי' ק"א, הוסיף דכן נהגו צדד המקומות
שדרך זהם. ובתעלומות לב ח"ג קונטרס הלוקמים סי' ו' כתב,
דכן ראוי לנהוג צדד זכרות. וכ"כ דפני"ח צריך שיהיו שנים, צדד
איש חי שנה א' פ' שופטים אות ע"ו, ובספרו רב פעלים ח"ד סי' ו',
צדד עולם (להר"ע אבן רביע) עמוד ע"ז, פעולה דק"א ח"ג סי'
רנ"ב, והליכות שנה סי' ז' אות ה'. ובצדדי לך החדשות (ח"ג)
סי' ל"ה כתב, דכן נהגו צדדיתו מחדש.

קד' ובס"י ק"י המובא בסמוך, כתב: "שעתיק" מאבא מארי. וכתב
המ"ל שם בס"י פ"ו, דדברי הרמב"ם אלו לא ידועים ממקום אחר.

ביאור הגר"א

[כ] וי"א כו'. הרא"ש שם :

(יד) שלא (ז) שמעו ברכת נשואין בשעת נשואין מברכין בשבילם אחר ברכת המזון ז' ברכות כדרך שמברכין בשעת נשואין והוא שיהיו עשרה והחתן מן המנין נ [כ] וי"א שאפילו היו בשעת החופה ושמעו הברכות אם לא אכלו שם עד עתה

מקור

פתחי תשובה

(יד) שלא שמעו. עכ"ל דלפניו אם רק אחד פ"ח כו' ועיין בפסד זכור לזכרה שכתב שם לא חשיב פ"ח דלפ"ן פנים חדשות אלא למי שרלו להמנות בעשרה של ברכת חתנים כ"כ מהר"ר בלל פ"ק דכתובות דף ז' ופ"ז ה"ה עבדים וקפנים

לא חשיב פ"ח ע"ש. וכתב עוד אם התחילו ב"ח צו"ר ונלו מקלמן וכן אם התחילו בפנים חדשות והכלו גומרין ע"ש :

באר היטב

(ז) שמעו וכו'. דנכחור או בתולה מהני פנים חדשות כל שנעה ואפילו אם רק אחד פנים חדשות מברכין בשבילו. הר"ן ב"ח ואחרונים :

הפוסקים

ס"ק לג אות ב — ס"ק לו

אוצר

לד. שלא שמעו ברכת נשואין בשעת נשואין. לשון השו"ע צ"ח, הוא מהרמב"ם פ"ב דברכות הל' י'. גם בחידושי הרא"ה בסוגיין כתב, דפנים חדשות הוא שלא היה שם כלל, ושכ"כ במקל' נוסחאות לפנינו [בדף ח' ע"ב, דאיתא בהם משכחת לה בפנים חדשות, ולפי מקל' נוסחאות אלו כתוב:] משכחת לה בפנים חדשות "דלא הוה תמן מעיקרא" (ק), ובמרי"ק כ"א ח' אמרו ואם באו פני"ה חולץ, ופירושו שלא היה שם כלל, וכ"כ בפסקי רי"א בסוגיין, והוא גם בלשון רי"א בשלטי הגדולים, דפני"ה הם בני אדם שלא שמעו עדיין הברכות לא בשעת נשואין ולא בשעת הסעודה, כמבואר בקונטרס הראיות. ובערוך ערך פן, כתב דפני"ה פ"ה אדם שלא היה בחופה או בסעודה בשעה שמברכים, ובשו"ת מהר"ע להלן סי' ע"א כתב, דכן ס"ל להרמב"ן דפני"ה ר"ל אותם שלא שמעו ברכת נשואין, מדכתב הר"ן בשמו דכל שצ"ח פני"ה ועומד שם אפי"פ שאינו אוכל שם מברכין ז"צ [כמובא בסקל"ה אות ח'] (ק). ועיין בלשון מנהגי מהר"ל הל' נשואין, שכתב דמדינת ריינוס אין מברכין ז"צ בסעודת העם עם קו) החתונה כו', דאין לנו פני"ה רק יום השבת, [ומשמע לכאורה דבכרי ג"כ כהרמב"ם דכל שהיו בחופה חו לא מיקרי פני"ה אף שעדיין לא אכלו שם]. ובמאירי בסוגיין כתב, דפני"ה נחלקו זה המפרשים ואין צידו להכריע, [וממילא שיש לחוש גם לדעה זו].

ויותר מה כתב בחידושי הריטב"א בסוגיין שם קלה מרבותיו, והוצא גם בשטמ"ק, [דפני"ה היינו] דלא הוה תמן מעיקרא כלל ולא נכנס שם כל ימי המשחה. אלא שהריטב"א כתב ע"ז, דאין נראה זה נכון, ולעיל מניח כתב הריטב"א, דכל שלא היה שם בשעת שמחה כשמברכין ברכת חתנים אפי"פ שזכר שם בשעת שמחה, כמאן דלא הוה תמן מעיקרא דמי וכו'. [ולא מאלו באחרונים מי שיצא להלכה דעת רבותיו של הריטב"א הגי'ל]. ודעת שאר ראשונים וכן דעות האחרונים להלכה, יתבאר להלן בסקל"ה.

לה. והוא שיהיו עשרה וכו'. לעיל בסעיף ד' כבר כתב השו"ע דאין מברכים ברכת חתנים אלא בעשרה, ומה שחזר השו"ע וכתב כאלו דברים אלו, עיין לעיל בסקל"ה אות ז', מה שהוצא מהבירך את אברהם סי' ע"א אות ל', ומהב"ח כאלו, ועי"ש בתפארת יעקב, ובתשובות מהר"א (אסאד) סי' י"ב.

לו. וי"א שאפילו היו בשעת חופה וכו'. כן הוא דעת הטור, וכמאין צ"ח ב"ג, שכתב פנים חדשות שלא אכלו בחופה אפילו

מועד ח"א דק"ט ע"ב, ומכל זה מוכח דפני"ה נקרא אפילו ח"א אחד כו', וכמ"ש להדיא בשטמ"ק וכו'. [וכ"מ ממשי"ב הר"ן בסוגיין בשם הרמב"ן דזין המוצא בשו"ע סוף סעיף זה, כל "שצ"ח פני"ה "ועומד" שם אפי"פ "שאינו אוכל" שם].

ובחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"א ח' כתב, דכן משמע מדברי החוס' והראשונים בשטמ"ק שהצילו שם המדכי כמ"ש הר"ן [הג"ל ב"ח] כו', ונראה דכיון דמוכח מכל המפרשים והפוסקים דבחד סגי, ומה גם ד"ל דגם מהר"י הלוי [הג"ל] לא כתב כן אלא באין מכוזבים טובא, א"כ שפיר י"ל דמברכין אפילו בחד, וכמנהגיין דמברכין בפני"ה אפילו הוא אחד נשוא פנים.

ובהערות בן המחבר אבי עזר (שנסוף משניות תפארת ישראל) כתב, דלא דמי להא דא"ח סי' ס"ט וקל"ז [הג"ל בדברי האבי עזר], דמאן יימר דחייב ז"צ הוא לשושביני ולמסובין, אפשר שאין החיוב מוטל רק על החתן בעת שמחה בשעת כניסתו לחופה כו' ובשעת שמחת סעודה כשיצאו פני"ה וישמחו החתן והכלה, ואפילו שמחו רק על אדם אחד חשוב סגי וכו'.

ובעמודי אש (להר"י איוונשעוין) סי' ז' אות כ"ב כתב, דכן מוכח מדברי הש"ס בסוגיין, דהא בחדא מחתא מחחינהו אצלנה וחתן, ובאצלנה מפורש שם דסגי בחד כו' וא"כ ה"ה בזה, וכו' פשוט וצריך דלא כהאבי עזר.

ובישא ברכה (על רי"י) דקט"ז טור ז' כתב, דדיוקו של מהר"י הלוי מלשון הרמב"ם דבעינן שכל העשרה יהיו פני"ה, לאו דיוקא הוא כו' ואין דבריו מוכרחין כלל, ואדרבה איפכא איכא למידק מתחילת דברי הרמב"ם דלא צעין כולם פני"ה אלא אפילו בחד סגי, ובשטמ"ק [הג"ל] כתב דריבוי הפנים נזקק לפי רוב הימים כו', ולדעתו אין צורך לה, דמאי נזקק ריבוי הפנים הוא על ריבוי חתנים דעלמא, וחדע דהא נקט חתנים וכי אפשר לומר דבעינן דוקא שני חתנים כדי שיזכרו להם כו', וגדולה מזאת כתב הריטב"א דנקט חתנים לשון רבים משום חתונות רבות הכאות זו אחר זו, וכדאמרין מאי בוגרות בוגרות דעלמא וכו' [ובפשטות י"ל דכל הצעות פנים הוא בלשון רבים, משום דעלם המלה פנים הוא בלשון רבים, וכמו פנים יפות פנים מאירות וכדומה].

וכ"פ דפני"ה סגי אפילו בחד, צנחלה נבי סק"ג, הפלגה בסוגיין בתורה"ד לתורה"ה במקלות, ארץ נבי (שעם חלומי נביה) סק"ח, ערוך השלחן סעיף כ"ד, ונחיצות השלום נחיצ י"ט סעיף ד'.

גם בזכור לאברהם (להר"א אלקלעי) ח"ב אות ז' כתב, דטובים דאפילו אדם אחד מקרי פני"ה. וכ"כ בחופת חתנים סי' ע"א אות י"ד. ובסידור בית עובד דיני ברכת חתנים אות י"ג כתב, דהכי נהוג בליוורנו [ועיין עוד לעיל מדבריו שם]. וצ"ח ללך ח"ד סק"ב כתב, דמנהג עירו איזמיר כמנהג ליוורנו. וביסודי ישרון ח"ה עמוד תנ"י כתב, דנהגו העם לברך אפילו בפני"ה אחד.

קא) גם בצרור החיים (לתלמיד הרשב"א) עמוד קצ"ו, הביא גירסא זו, הגם שכתב דפנ"ח מיקרי כל שלא אכל שם, וכמובא בסקל"ה. וכן הביא גירסא זו הריטב"א בסוגיין.

קו) ועיין בסקל"ה, שהובא מדברי הרמב"ן שכתב להדיא כדעה הב' בש"ע. (ק) אולי צ"ל : על.

מקרו פנים חדשות ומברכים בשבילים ז' ברכות אחר בה"מ וכן פשט

(ח) המנהג :

הגה

באר היטב

(ח) המנהג. ומרש"ל פוסק כדעה א' :

אוצר

ס"ק לו - ס"ק לז

הפוסקים

ליה בפני"ה דלא הוי חזן מעיקרא. ובעצמ"ק בסוגיין, כחז' כן בשם תלמידי רבינו יונה, פני"ה אנשים שלא היו שם בשעת אכילה ביום ראשון, אבל אם היו שם בשעת נשואין ולא היו שם בשעת אכילה ביום הראשון אם באו בימים האחרים לאכול פני"ה הוי, וראיה לדבר מדאמרין יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אם באו פני"ה הוי, ומסתמא בשעת נשואין הוי, דייקא נמי דקאמר יומא קמא ולא קאמר בשעת נשואין בריך כולהו. ודנ"מ הבוא דגם הסמ"ג כתב, דאיתא המשכים שם מחמת החופה, נקראים פני"ה אע"פ שהיו בשעת חופה קט*).

לז. וכן פשט המנהג. עכא"פ סק"מ דמרש"ל פוסק כדעה א'. והוא מהב"ש סק"מ. וכבר כתבו כן בפריש"א אות י"ב ובע"ז סק"ד, דמרש"ל כתב, ואני כתבתי בספרי פ"ק דכתובות, דוקא שלא היה שם בשעת הצרכות. ובספרו יס של שלמה פ"א דכתובות ס' י"ח כתב, דפני"ה היינו דוקא שלא היו גם בצרכות נשואין, אבל אם היו בצרכות נשואין במקום חופה ושמעו הצרכות אין מצרכין בשבילם, וכמ"ס הרמב"ם, ולא כהר"ש והוא דעת הרמב"ן, שכתב דכל שלא אכלו עדיון בסעודה קרוי פני"ה, ולא מסתבר כלל, דלא מקרי פני"ה אלא כשלא שמעו הצרכות דומיא דגבי אבילות.

ובמעשה רקח פ"ב דברכות ה' י' כתב, דנב"י נראה שפסק בזה כהרמב"ם, אלא דבש"ע כתב דין תחילה בסתם ושוב הבוא י"א וכתב ע"ז דכן פשט המנהג.

ובתפארת יעקב סק"א כתב, דנ"ל עוקר כדברי הרמב"ם, דלדעת החולקים תיקשי להו מה ששינוי מצרכין לבתולה ז' ולא למנה יום אחד, א"כ הך בתולה שבעה לא דמי לאלמנה יום אחד, [דבתולה כל שבעה נריך פני"ה ובאלמנה ביום אחד לא נריך פני"ה], ולדברי הרמב"ם אחי שפיר דאי איכא פני"ה נפק"מ לענין ז"ב וצ"ל פני"ה נפק"מ לענין אשר ברא, וכן מבואר למענין בפירש"י שצ"ל לפרש כדברי הרמב"ם קי, וכן הא דמוקי בגמרא מיתמא דרב הונא אלמנה אינה עטונה ברכה ז' ימים אבל יום אחד צענין, והשתא אי ס"ד דלא צעי פני"ה כלל א"כ בתולה נמי רק יום אחד ולא ז', וברור דאפילו ביום ראשון צעי פני"ה בין בתולה בין באלמנה ושפיר קאמר אלמנה אינה עטונה ברכה ז', דצ"ל פני"ה לא צעי אשר ברא ז' ימים רק יום אחד ובפני"ה לא צעי ז"ב רק יום אחד, ובבתולה צלי פני"ה אשר ברא ז' ובפני"ה ז"ב כל ז' ימים וכו'.

ובישועות יעקב פ"ה הקל"ר סק"ו, אחר שהבוא צ"י הדעות בזה, כתב דלדינא צודאי ספק ברכות להקל, ויש להורות כדעת הרמב"ם, וכן פסק מרש"ל דלא כדעת השו"ע.

גם

קט*) ועיין בהגמ"י פ"ב דברכות אות ה', שכתב דרבני נרבונוא פירשו הא דאמר' בגמרא אי איכא פני"ה מברך כולהו, כלומר אם הפני"ה שבאו לחופה עודם שם שלא הלך אחד מהן. מברך כולהו ואפ"ל כ' ה' ז' ימים, ובלבד שלא הלך אדם מאותם שבאו לכבוד החופה אבל הלכו לא. קי) כנראה שהוא מפרש מש"כ רש"י פנ"ה שלא היו שם אתמול היינו בשעת החופה, מיהו עיין לעיל סק"ו מכמה ראשונים ואחרונים, וכן מפרסם הגדול, דדעת רש"י היא כהרא"ש.

אפילו הוי בשעת ברכה. וכבר כתב כן בהר"ש פ"ק דכתובות ס' י"ג, והוצא בה"מ סק"י. ונב"י באן הבוא מהר"ש שם ס' י"ד, שכתב דאם אכתי לא אכלו בני החופה הוי לא גרע מפניס חדשות. וע"ע בבא"ה"ג ה"ל שכתב עוד במקור דין זה, וכפ"י רש"י שם. והוא דרש"י כתב בסוגיין, והוא שצ"ל אל המשתה פני"ה הוי שלא היו שם אתמול. וכתב דהוא דחיי (על הסמ"ג) ח"ב דכ"ז א', דרש"י סובר כשיטת הר"ש דפני"ה מקרי כל שלא אכלו שם עד עתה אפילו הוי שם בשעת החופה. ובישועות יעקב פ"ה הקל"ר סק"ו כתב, דכדעה ה' בש"ע היא דעת רש"י. וכבר כתב כן בחידושי הרמב"ן (שנדפסו בשם הרשב"א) בסוגיין, וכן באבדורסם דלהלן, דכן הוא דעת רש"י (ק). וכבר כתב כן להדיא בפירסם הגדול (להש"י) ס' ר"ה, פני"ה שלא היו "בסעודה" ביום א' הוי דאיתנהו מצרכין ליה ביום צ' כי היכי דצרכוהו ביום א' אותם שישבו בסעודה.

גם בחידושי הרמב"ן (שנדפסו ע"ס הרשב"א) בסוגיין כתב, פני"ה שלא אכל שם ז' ימי משתה וכן פירש"י וכו'. וכתב בשו"ר ברכה סק"ד וכן בספרו חיים שאל ח"ב ס' ל"ט אות נ"ט, דבש"מ מהר"ש אכלו ס' ע"א כתב, דהרמב"ן ס"ל כהרמב"ם צפי פני"ה, שר"ל אותם שלא שמעו צרכות נשואין, מדכתב הר"ן בשמו דכל שצ"ל פני"ה ועומד שם אע"פ שאינו אוכל שם מצרכים ז"ב, וכתב כן לפי שלא ראה דברי הרמב"ן רק מה שהבוא הר"ן בשמו, אבל הרואה בחידושי [יראה] דקודם מש"כ הר"ן בשמו, פירש פני"ה שלא אכל שם [וכמוצא לעיל]. וכ"כ צום של שלמה פ"א דכתובות ס' י"ח, דדעת הר"ש ה"ל הוא דעת הרמב"ן.

וב"ב בהגהות הרמ"ך על הרמב"ם פ"ב דברכות ה' י', והוצא נב"י באן ונכ"מ פ"ב דברכות ה' ע', דלפי סוגיית ההלכה ברכות חתנים בסעודה נתקנו, וכיון שכן אין נכון שהפעור ברכה נשואין ברכה הסעודה, ומנהגינו לצרך ברכה חתנים צורך הסעודה אע"פ שהיו כל הקהל בשעת נשואין ושמעו ברכה חתנים.

גם בתוס' ר"ד בסוגיין כתב, דבין בשעת כניסתן לחופה בין בסעודה מברך כולהו ואין לריך פני"ה, דהא מכאן ואילך לא הוי אלא בסעודה, א"כ יומא קמא אפילו בסעודה מברך ז"ב צלא פני"ה. וכ"ה בפסקי הרי"ד שם. ובאבדורסם ה' ברכות ארוסין ונשואין כתב, דהרמ"ה פירש שלא אכלו בחופה עד עתה אפילו הוי שם בשעת ברכה נשואין ואפילו הוי שם בשעת החופה, והבוא ראיות הרכה לדבריו, וכן הוא דעת רש"י ורי"ף ורא"ש. וכ"כ ברי"ו נכ"כ ח"ב בשם הרמ"ה, דפני"ה היינו שלא אכלו עדיון שם אפילו הוי שם קט) בשעת החופה וכו'. וככל הלשון ה"ל באבדורסם, כתב גם צמטה משה עמוד גמ"ה ח"ג הכנסת כלה פ"ג. ובאור החיים (להלמוד הרשב"א) עמוד קצ"ו כתב ג"כ, דפני"ה מקרי כל שלא אכל שם כל שבעה ימי המשתה כדאמרין בכתובות ז' א' משכחת

קח) ובמאירי בסוגיין כתב, שגדולי הרבנים מפרשים דפנ"ה היינו שלא היו שם אתמול, אע"פ שכבר אכל שם באחד מן השבעה [ימים] הואיל והפסיק יום אחד בנתיים שלא אכל. וכתב המד"ל שם, דהמאירי פירש כן דברי רש"י, מדכתב, "אתמול" ולא כתב שלא היה שם עדיון. גם בס' המנהג ה' ארוסין ונשואין ס' ק"ב כתב, פני"ה שאוכל שם אדם שלא אכל שם אתמול.

קט) שם כתוב : היושבין. וכנראה שהוא ס"ס וצ"ל כנ"ל.

ביאור הגר"א

(כא) ו"א דאם כו',
הר"נ בשם הרמב"ן:

הגה [כא] ו"א דאם היו שם פנים חדשות אע"פ שאין אוכלים שם

מזכר

אוצר

ס"ק לו - ס"ק לח אות א

הפוסקים

ובב"ח כאן כתב, דממש"כ במרדכי דפני"ח קרוי אדם השזי שהוא כבוד החתן ודרך להרבות בשבילם כו' [ומוצא בסק"מ אות ח'], משמע דאע"פ שלא אכלו שם אלא שעמדו שם מצרכין ז"ב, וכמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן, ויש סמך לסברה זו מהא דכתבו החוס' דשבת חשיבה כפני"ח דדרך להרבות בשבת שמחה ומנות בסעודה [כמוצא בסק"מ א'], אלמא דלא חליא מילתא דאכילה אלא במה שנתחדש דבר של חשיבות דדרך להרבות בשביל. ובתפארת יעקב סק"י"ב הוסיף הסבר, דכמו בשבת דמהני מה שמרבים לכבוד שבת ואין השבת מאוכלי הסעודה, ומ"מ הוי פני"ח, כן בפני"ח אפילו לא אכל רק שמרבים בשביל - דהיינו בשביל כבודו - שמחה וסעודה.

גם בח"מ סק"י"א כתב, אע"פ שאין אוכלים שם רק שיעמד שם בשעת הצרכה, ומ"מ נראה שלריך שיהיו בני החופה שמחים על ביאתו שם. וכ"כ בחקי דרך כאן.

ובהאגף לך שלמה או"ח סי' י"ג כתב, דגם אם הפני"ח לא אכלו פת, כיון דעכ"פ החתן והכלה שמחים בבואם יצרכו צרכה נשואין, ולא צעין שהפני"ח יאכלו פת רק די אם יושבים עמם בצבורה אחת ונהנין קלת ממגדלות שמחים חתן וכלה בשבילם ויצרכו ז"ב.

וב"ב בסידור דרך החיים, קלור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ה', ובאגרא דבי הלולי דף כ"ט ע"א, דפני"ח מיקרי אף שאינו אוכל עמם, אלא שבה מחמת שמחה מריעות. וכ"כ דמצרכים ז"ב אע"פ שאינו אוכל עמם, בערך לחם כאן, סידור בית יעקב, ישועות יעקב פי' הקלר סק"ח, ונתיבות השלום נתיב י"ט סעיף ד'.

אולם בשו"ת מהרי"ט צהלון סי' ע"א דס"ו ג' כתב, דהרמב"ן שכתב הר"ן בשמו דכל שבהו פני"ח אע"פ שאינו אוכל שם מצרכים ז"ב, ס"ל בהרמב"ם דעיקר פני"ח לא הוי אלא בשביל שלא שמו הצרכות בשעת נשואין [עיין ע"ז בסק"ל ד], הלכך אע"פ שאינם אוכלים שם מצרכים בשבילם, אכל לפי הרא"ש דפני"ח היינו שלא אכלו שם עד עתה אפילו שמו הצרכות, אי"כ צודאי דצעין שיאכלו שם דאלי"כ לא מקרי פני"ח, וזה פשוט.

ובים של שלמה פ"א דכתובות סוסי"ו י"ח, כתב ע"ל הרמב"ן ה"ל, דהיא דעת רחוקה.

גם בחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"י"א טור ז' כתב, דממש"כ בשו"ע סעיף ז' דאם לא אכלו שם עד עתה מקרי פני"ח, וגם כתב בסעיף ח' דאין נקראים פני"ח אלא"כ הם בני אדם שמרבים בשבילם, וכ"כ הטור, משמע דהעיקר הלוי דאכילה שיאכלו שם, וש"מ דלא ס"ל כסברת הר"ן בשם הרמב"ן דאע"פ שלא אכל שם מצרכין, וכ"כ ממה שלא הביאו מן בשו"ע לפסק הלכה כו', גם מנהגינו אינו כן, ולכן נ"ל דאין נקראים פני"ח אלא"כ אכלו בסעודה.

וכן בבירך את אברהם סי' ע"א סק"י"ח, אחר שהאריך בזה, מסיק דצעין שיאכלו שם שיקראו פני"ח, אכל אי עמדו שם לצד בלי אכילה אינו מועיל. ושם בסק"י"ב כתב, דמהא דבסעודה ג' בשבת אין מצרכין בלא פני"ח או דהדרשה הוי כפני"ח [כדאיתא בשו"ע סעיף ח'], שמעיין דצעין אכילה עיקרית לנאים לפני"ח, דהא הכא אף שעושין סעודה ג' צפת אפ"ה כיון דהפני"ח שהוא השבת אינו לריך לזה [ד"י"א דסעודה ג' יולאים צמיני הרגימא] לא מצרכין, ה"ה נמי בעלמא אף שצני הבית אוכלים, מ"מ כיון דהפני"ח לא אכלו שם אלא פירות ויין לא מצרכין, ואי אוכל מנהג חזקין דחר המנהג. ושם בסק"י"א כתב, דצמאי דצעין מרבים בשבילם יש להספק

גם בברכת הבית שער ס"ב צערי בינה סק"י"ח כתב, דיש בזה פלוגתא הפוסקים וספק צרכות להקל.

אלא שהוסיף, דכשעשו צ' סעודות ציוס החופה, כגון שהחופה היתה צלילה ועשו סעודה צלילה וגם ציוס שלאחריו, יש לסמוך ולצרכר ז"ב ציוס בפני"ח שהיה בשעת החופה, דאיכא ס"ס, שמה ציוס ראשון מצרכר אפילו בלא פני"ח אף בסעודה שניה, דהא יש בזה פלוגתא הפוסקים [כמוצא בסק"י"ע אות ו'], ושמה זה הוא פני"ח וכו'.

אולם הרבה פוסקים כתבו כהדעה ה' בשו"ע. וישא צרכה (על ר"י) דקט"ו א' כתב, דבמעשה רקח [ה"ל] כתב דצ"י נראה דפסק בהרמב"ם כו', ולא ידעתי מאין משמע צ"י דעמדו בהרמב"ם, וגם לא זכר שצד"ה"ב כתב הצ"י דהמנהג הפשוט כהרא"ש. וכ"כ צמ"מ פ"ב דצרכות ה' ט', דכן פשט המנהג. ובמה"ג הגב"י אות ט' כתב, דכן הוא מנהגינו. ובסידור תפלה זכה (כמנהג ליורטו) דר"י"ד ז' כתב, דכן פשט המנהג אצלנו. והוצ"ד בחופת חתנים סי' ט' אות י"ג. ובהליכות שבה סי' ז' עמוד קס"ד ז' כתב, שכן נהגו במרוקו. ובחינה וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"י"א טור ד' כתב, דכן הוא מנהג עירו חזמור. ובעין חיים (בסידור הכלל, עפ"י מנהג הימן) דק"י"ע ע"ב כתב, דגם אצלם מנהג פשוט כן. ובסידור בית עובד דיני צרכת חתנים אות י"ב, הביא רק הדעה ה' בשו"ע. ובשו"ת מהר"י הלוי (אחי ה"ט"ז) סי' ל"ז כתב דצד"ה"ד, דלא קו"י"ל בזה בהרמב"ם אלא כהרא"ש דפני"ח היינו שלא אכלו שם עד עתה אפילו היו שם בשעת נשואין. גם בהכמת אדם כלל קב"ט סעיף ה' כתב, דאפילו היו בחופה ושמו הצרכות, אם לא אכלו עד עתה מקרי פני"ח. והביאו דאמריה שלמה ענף ה' אות י"ז. וכ"כ בסידור דרך החיים דיני צרכמ"ז צבית חתן אות ג', ובקלור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ז', שכתבו דסעודה ראשונה הוי כפני"ח. ובשלחן העזר סי' י"ב סעיף ד' בשמלה ללצי סק"ד כתב, דאין לא קו"י"ל כשיעור הרמב"ם בזה. וכ"כ במשיב הלכה (ודברי חפץ) ח"ב סי' קס"ט, ובאגרא דבי הלולי דכ"ט א'.

ובתב צעזר מקודש סעיף ח', דכיון שכתוב בשו"ע שפסע כן המנהג, אין בזה עוד גס מדה הסידות לקרוא למי שלא שמו כלל בצרכות.

לח. אע"פ שאין אוכלין שם. א. דעות הפוסקים בזה. דין זה הוא מהר"ן בסוגיין בשם הרמב"ן, ומוצא צ"י כאן, דכל שבה פנים חדשות ועומד שם, אע"פ שאינו אוכל שם, מצרכין ז"ב. וכן מוצא צמ"ס דשים סי' קפ"ט בשם הרמב"ן, דהיכא דאיכא פני"ח מצרכין אע"ג דלא אכל תמן אלא דתתא לגבי סעודתא. וכ"כ צהידושי הרשב"א (ירושלם השל"ג) בסוגיין, אע"פ שלא אכל שם עכשיו. וכ"כ צמ"ס העיטור ח"ב שער צרכת חתנים ח"ד, בשם יש מפרשים (ק"א).

(ק"א) וכתב עוד שם, דיש מפרשים כל שאינו מאגשי ביתו אלא שבאו לשמחת החתן, והכי מסתברא לן לפום גירסת ירושלמי (במגילה פ"ד הל' ד' וכתובות פ"א הל' א'). שער החדש שם אות ט"ו), דגרסינן התם, ברכת חתנים כל ז', סבר ר' ירמיהו למימר מפקין כלתא כל ז', א"ל ר"י והא תני ר' חייא ברכת אבלים כל ז', אית למימר מפקין מיתה כל ז', מה כאן מנחם עמו אף כאן משמח עמו מה כאן מוכירין אף כאן מוכירין, ש"מ כיון שיש כאן משמחין הרי הן כפני"ח ומברכים ברכת חתנים. ועיין ביביע אומר ח"ו סי' ט', מש"כ בביאור דברי הירושלמי הנ"ל.

מנכר בשבילם [כב] לילה (ט) ויום (כ"ד) פ"ק דכתובות):

ביאור הגר"א

[כב] לילה ויום. שם

בשם תוס':

י"א

באר היטב

(ט) ויום. רוב פוסקים חולקים ע"ז ולכל סעודה צענין פנים חדשות עיין כ"ט ח"מ:

הפוסקים

ס"ק לח אות א — ס"ק לט אות א

אוצר

לט. מברך בשבילם לילה ויום. א. דעות הפוסקים בזה. מקור דברי הרמ"א הם מדברי הר"ן בסוגיין בשם תוס', והוצא צ"י כאן, דאם צא פנים חדשות צלילה מצרכין עליו לילה ויום. ובחדושי הרמב"ן (שנדפסו ע"ש הרשב"א), כתב דזה נכון. ובחדושי הרא"ה כתב דנראה דצריכס. גם בחדושי הרשב"א (ירושלם תשל"ג) הביא דברי תוס' אלו. וכ"כ בתמים דעים סי' קפ"ט בשם הרמב"ן, צ"חור החיים (לחלמוד הרשב"א) עמוד קצ"ו, וצ"חור נכ"י ח"צ בשם הגדולים. ומחלמדי רבינו יונה בשם רבני זרפת הביא בשמ"ק, שאפילו לא צא פני"ה צלל אכילה ואכילה, כיון שצא פני"ה ציוס כל אותו היום נידון כיום הראשון ומנכר. וכ"כ צ"חור הנ"ל קיב). ובמאורי כתב כן בשם תוס' שכל שצא פני"ה מצרכים בשבילם לא בסעודה אחת לצד אלא צלל סעודות שצאו אותו היום. ובהגמ"י פ"ב דזרכות כתב כן בשם ר"ה, שמצרכין יום ולילה בשביל פני"ה, ואע"פ שלא צא אחרים רק אותו שצא מחלמוד מצרכין, דיוס ולילו עמו. וצ"חור כאן הביא כן מהמדרכי.

והפועם כתב צ"חור סק"ג וכן בחקי דרך כאן, דהיום נמשך אחר הלילה וכל היום נקרא עדיין פני"ה. [ועיין עוד להלן מדברי הח"מ שם]. ובמקנה קר"א סעיף זכ כתב, דצאמת ל"ע בשלמא יומא קמא דנשואין העעם דכל היום הוי השמחה, כדאמרין צמ"ק ט' א' עיקר שמחה יום ראשון, אצל פני"ה מנ"ל לומר שירצה בשבילם כל היום אפילו בסעודה שניה, ואפשר דמפרשי דהא דאמר רב אשי איקלע לצי רב כהנא יומא קמא צריך כולהו, קאי על יומא קמא דאיקלע לשם, ואפשר העעם דלילה ויום דוקא דכי כיכי דמליו גבי שבת דכבוד יום חשיב עפי מכבוד לילה, ה"ע אף שהיה פני"ה צלילה מ"מ סעודת היום חשיבה עפי ומצרכים בשבילם יותר מצלילה. וצמ"ק השלחן סעיף כ"ז כתב, שג"ל דע"ה זו נתייחסה ע"ד מסכת סופרים [המוצא צסק"ה אות א', דמצרכים אף צלל סעודה], דס"ל דכל שיש פני"ה ציוס זה שלא היו אחת נחשבת כשמחה חדשה ולייכוס לצרך ז"צ, וכיון דיוס זה הוי שמחה חדשה שלא היה אחת מנילל דכל היום וכל הלילה הקודמת ראו לצרך ז"צ, דהא יום זה הוי שמחה חדשה ולכן צלל הסעודות מכלליות היום הזה מצרכין ז"צ, הואיל שיש ציוס זה שמחה יתירה מפני הפני"ה אף שאין איכילס שם, דלדעה זו אין השמחה תלויה בסעודה אלא בצאגשים, ורק מנהגיו שלא לומר ז"צ צלל סעודה, אצל השמחה אינה תלויה צזה כדעת המסכת סופרים. [ודעת הערוכה"ש לדינא, עיין להלן].

ובים של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ח כתב על דברי הרא"ש [דלהלן], דהוא רחוק מדעת ר"ה [הנ"ל] ולא יהירא כלל, דמסתמא פני"ה הוי כיומא חדתא לצרכה ומצרכין כל היום כמו יומא קמא דאמרין צמ"ק כולהו, סתמא קאמר לילו ויומו ה"ע לענין פני"ה, ואפשר הרא"ש גופא לא כתב כך טעמא דכבוד יום עדיף אלא לאותם שפירשו דיומא קמא הוא סעודה קמיתא וכו'. ועיין גם צעלי ארוס סק"י, מש"כ על דעת הרא"ש צזה.

חולס

קיב) ובישא ברכה (על רי"ו) דקט"ו א' כתב, דיש לחמוה על רי"ו איך פסק כאן דמצרכין בכל הסעודות כמו ביום ראשון, והוא הפך מה שפי' דיומא קמא היינו סעודה ראשונה ובהרא"ש דלהלן. ולהלן שם כתב עוד, דגם מ"ש רי"ו בטעמא דמצרכים גם בשבת בבוקר, תמוהים דברי רי"ו כאן.

להסתפק אי צענין פת ולפת או אפילו פירות ויין, והכל לפי המנהג, ואם אין מנהג אין לצרך כמ"ש צסק"ה.

וביביע אומר ח"ג סוס"י י"א כתב צתוה"ד, דמנהג ח"י שהפני"ה מתוך העשרה שסועדים שם. וכ"כ צנתיצו עם ח"צ עמוד ח', מנהגיו דוקא אם איכילס שם.

ב. וכשהיו הפנים חדשות שם בשעת הסעודה והלכו לפני הברכות. כתב צמ"ח חיים סי' ק"ה, דיש להסתפק אם צתחילת אכילה היה פני"ה וצאמלע הסעודה הלך לו לדרכו, אם מצרכים ז"צ או לא, אם אזלינן צזה צתר התחלת הסעודה או לא, ולכאורה נראה דצכה"ג לא אזלינן צתר התחלת הסעודה רק צענין שצעת הצרכות תהיה השמחה, ולא שיוך צזה ללכת צתר התחלת הסעודה דצענין צרכה צעת שמחה, ומלשון הש"ס דקאמר מצרכין צרכה חתנים כל ז' והוא שצא פני"ה, וכן אח"כ דאמר שם מכאן ואילך אי איכא פני"ה כו', ולא קאמר והוא שהיה שם פני"ה רק קאמר והוא שצא אי איכא פני"ה, משמע דצענין שצעת צרכה יהיה שם הפני"ה, ואם היה תחילה והלכו להם אינו מצרך כיון דליכא צעת צרכה וכו'. וכ"כ צספרו האלף נך שלמה סי' ק"ז צתוה"ד, דאם היה שם פני"ה צעת הסעודה וצעת צרכה"ז חלף הלך לו, אינו חייב לצרך ז"צ, רק כשיש פני"ה שם צעת צרכה"ז. והביא דברי השנות חיים הנ"ל, צפתחי עולם ומטעמי השלחן (על שו"ע חו"ה) סי' קפ"ה סק"ב. וכ"כ צפעולת לדיק ח"צ סי' פ"א צתוה"ד, דכשהיו פני"ה בסעודה וקמו והלכו, לא צריך. וכ"כ צתוה"ד דהפני"ה צריך להיות שם צעת הצרכות, צעלי ארוס סק"י, אצני משפט סק"ה.

ועיין גם להלן סק"ל אות צ' צלשון הר"ן והרא"ה, דכשכתבו לפי שיטתם דמצרכים על פני"ה לילה ויום צענין שהיה הפני"ה שם צלל הסעודות, כתבו צלשונם והוא שצמ"ד שם צלל שעת צרכה.

ג. וכשיצאו הפנים חדשות אחר שהתחילו באמירת הברכות. כתב צזכור לצרכה (להר"א חלקני) ח"צ אות צ', בשם הח' ר"ש יצ"ס צקונטרס, [לענין פני"ה דעלמא], דגומרין. והצ"ד צפ"ת סק"ד, וצפני יתכן (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הצרכות סי' ל"ח. וכ"כ צתולדות אדם (להר"א שור) כאן. אולם צחינא וחסדא (טמ"ס כתובות) ח"א דק"צ טור צ' כתב, דיש לפקפק ע"ז דמנ"ל דגומרין, דכיון דעיקר צרכות הללו הוי עצור פני"ה וכצד הלכו להם, י"ל דהר"ל כאילו רוצם של העשרה הלכו דאין גומרין [צמ"ח צסק"ה אות י'], ונראה דאם הלך לו הפני"ה אחר שהתחיל צצרכה כדחזי, אז יגמור תהיה צצרכה דהתחיל צזה, אצל לשאר צצרכות שלא תהיה יש לו ספק אם מצרכין אותה זולת צצרכה אשר צצד דנאמרת גם צלל פני"ה, והגם דמצרך אחת ולא אידך אין קפידא, עיין צצד"ז סי' תקס"ז.

ואף לדעה הראשונה כתב צצריך את הצרכה סי' ע"א סק"ה, דפשוט דהא דגומרין כשהלכו הפני"ה, זה דוקא כשצצר התחילו צצרכה חתנים, אצל אם לא התחילו אף שצעת צצרכה"ז הוי שם הפני"ה אינו מועיל. ועיין צסק"ה אות י"א מהצמ"ק שאלה, שכתב כן לענין כשיצאו מקאת מהעשרה אחר צצרכה"ז לפני שהתחילו צצרכה חתנים.

אוצר

ס"ק לט אות א - ג

הפוסקים

וכן מסיק בציון את הצרכים סי' ע"א סקכ"ח, אחר שהאריך בזה, דאם אכלו שם צליה לאחר אינם נקראים פני"ח. ובחינה וחסדה (עמ"ס כתובות) ח"א דק"א א' כתב, מנהגינו דאם צאו הפני"ח פעם שניה אין מצרכין בעצורם כי אם בעמוד ראשונה דוקא. וכ"פ בשלחן העזר סי' י"ב סעף ג', עפ"י הח"מ והצ"ח הכ"ל, דפני"ח צמי לכל סעודה.

ב. להסבירים דמבצרים בשביל פנים חדשות לילה ויום, האם זה דוקא כשהפני"ח נשאר שם עמהם. ומה הדין (גם בעמודה ראשונה של הפני"ח) כשהיה בעמודה והלך לו לפני שברכו. כתב צחודי הרש"א (ירושלם תשל"ג) בסוגין צ"ח תוס', דמצרכין לילה ויום אפי"פ שאינו שם עמהם, שפני"ח שצאו צליה פני"ח הן לכל אותו היום, ללילה ויום. וכ"כ צחור החיים (לחלומי הרש"א) עמוד קע"ו, דמצרכין אפי"פ שאינו שם.

אולם צחודי הרש"א ומוצא צעמ"ק כאן, אחר שהצא ג"כ מחוס' ראשונות, דמצרכין לילה ויום אפי"פ שאינו שם, דעשו כל היום הבה כיום ראשון, ונגד זה הביא מחוס' אחרונות שכתבו בהפך, דאפי"פ שצאו צליה אינו פני"ח אלא לאותה סעודה בלבד אפי"פ שלא הלכו להם, ואין זה דומה ליומא קמא שהוא כולו ראוי לצרכה כו', כתב דגרא שצרכו צעילו כל אותו היום כשלא הלכו להם, אצל אם הלכו להם אין לצרך שצרכו הלכו להם הפנים חדשות, וכן לענין צילות דעודם שם חולץ מנעלו וכשהלכו להם אינו חולץ כו', דאלמא לא מהני פני"ח אלא היכי דאיתנהו בהם, וכן דעת הרמב"ן וכן עיקר וכו'.

והר"ן כתב צ"ח תוס', צדין דמצרכין עליו לילה ויום, והוא שטעם שם בכל שעת צרכה. והוצא צצ"י וצ"ח כאן, וכ"כ צח"מ סק"א וצחקי דרך כאן, רק שטעם שם צעמ"ק צרכה.

ובבר כתב בן צחודי הרש"א בסוגין, דצחוס' כתבו דכל היום מצרכין ונראין דצריכס, והוא שיכיו צעמ"ק צרכה צבוקר ובערב, אצל הלכו להם אין מצרכין אלא צמן שהם שם, וכההיא דאמרין צמ"ק כ"א א' אם צאו פני"ח חולץ ומניח אפילו ק' פעמים, אלמא דפני"ח לא מהני מדי אלא היכא דאיתנהו בהם.

וכ"כ בערוך השלחן סעף כ"ז, עפ"י הר"ן הכ"ל, דאף להי"א דפני"ח מצרך אף שאין אולכין שם, אין מצרכים כל היום וכל הלילה אפי"פ הפני"ח עמדו שם כל שעת הצרכות כיון דעיקר השמחה צעילו.

ג. וכשעשו כמה סעודות באותו לילה ויום והפנים חדשות נמצא שם עמהם. כתב צאצן פנ"ח (דריש ארי) סק"ג, דלכאזכרים דצציל פני"ח מצרך לילה ויום, משמע אפילו עשה כמה סעודות באותו לילה ויום מצרך צכול. כשהיה אותו הפני"ח בכל הסעודות וכו'. [ולכאורה מוכח בן גס מלשון חלומי רבינו יונה, המאירי, עני ארוס, וערוך השלחן, המוצאים צאות א'] אולם

הטעם דהדרשה, ולפי מש"כ דדוקא סעודת שחרית חשיבא א"ש. גם באבני משפט סק"ה כתב דנ"ל דקושיית הב"ש לק"מ, דהרי ודאי דאם באו פנים חדשות והלכו להם שוב אין לברך בשבילם אח"כ, וא"כ אף דסעודת הבוקר הוי פני"ח משום דכבוד יום עדיף וצריך להרבות בסעודת הבוקר יותר מבסעודת הלילה, מ"מ הרי הסעודה הג' לא עדיף מכבוד לילה וא"כ פני"ח של כבוד היום כבר הלך לו, ואולי סבור הב"ש דכבוד יום דעדיף היינו כל היום, אבל הפשוט דר"ל [דוה רק] סעודת הבוקר, בן ג"ל. ועי"ע מש"כ לתרץ קושיית הב"ש, בארץ צבי (שעם תאומי צביה) סק"א.

אולם עצה"ש סק"ט דרוב הפוסקים חולקים על דין זה שכתב הרמ"א, ולכל סעודה צעין פנים חדשות. והוא מהצ"ח סק"ט, שכתב על דברי השו"ע כאן, כבר כתבנו דרוב הפוסקים חולקים ע"י, [כנראה כוונתו למש"כ בסק"ה, דציומא קמא מצרכים לדעת הר"י כל היום אפילו עשו כמה סעודות, ויש הסוברים דיומא קמא היינו רק סעודה קמיתא, וכמוצא צאות ו' וצאות ח'], ולכן כתבו הפוסקים טעם שמצרכים צליל שבת וצשחרית [עין ע"י בסקמ"ד], וא"י הוי ס"ל דמצרכים צציל פני"ח לילה ויום לק"מ, דהא שבת הוא פני"ח, ולדעת הרמ"א שהצא כאן דעת פוסקים אלו קלה קשה מש"כ צסמוך טעם למה דמצרכים בעמודה שלישית צצצת כו', דהא כיון דכבוד היום עדיף הוי היום כפני"ח ולמה אין מצרכים צשחרית ובעמודה ג', דהא לפוסקים אלו מצרכים צצציל פני"ח לילה ויום דהיינו שתי סעודות קיג'.

גם בעמרת פו (על הרא"ש) פ"א דכתובות סי' י"ג כתב, דמש"כ הרא"ש הטעם דמצרכים צצצת שחרית משום דכבוד יום עדיף כו', מזה מוכח דס"ל דפני"ח לא מצרכין אלא בעמודה אחת אצל בעמודה צ' לא הוי פני"ח אף אם הם ציום א', ולכן הוכרח לומר דהא דמצרכין צצצת שחרית הוא משום דכבוד יום עדיף והוי כפני"ח אחרים, וזה דלא כדעת הר"ן שכתב דאם צאו פני"ח צלילה מצרכין לילה ויום, דלהר"ן לא צריכין לומר דמשום כבוד יום דעדיף מצרכין צצצת שחרית.

ובח"מ סק"י כתב ג"כ ע"ד הרמ"א כאן, דמדברי הרא"ש לא משמע בן, שהרי כתב דיומא קמא י"א סעודה קמיתא [וכמוצא ג"כ צאות ו' הכ"ל], משמע מיד צו ציום בעמודה שניה לא מיקרי פני"ח ולכל סעודה צריך פני"ח. וכ"כ צחקי דרך כאן.

ובבר כתב בן להדיא צריעצ"א המוצא צאות צ', צצח תוס' אחרונות, דאפי"פ שצאו פני"ח צלילה אינן פני"ח אלא לאותה סעודה בלבד.

ובערוך לחם סעף ח' כתב על הדעה המוצאה צרמ"א, דמדברי הטור נראה הפך זה, שכתב דאם לא הוי פני"ח אין מצרכין אלא בעמודה ראשונה צין שאלכו צו ציום או צלילה שלאחריו, ולעיל מיינה כתב דפני"ח מיקרי כל שלא אכל שם, וא"י איתא דמשום פני"ח מצרך לילה ויום כשאלכו סעודה ראשונה צלילה הוי ראוי לצרך לילה ויום לא בעמודה ראשונה לצד, ונ"ל דנהוג עלמא כדעת הטור.

ובתפארת יעקב סק"י כתב, דהרמ"א רק הביא דעת הר"ן ולא כתב שנהגו כך, ואדרבא מדכתב צסעף ח' דהמנהג לצרך בעמודה ג' משום דרשעה, מצוחר דצחול לא נהגו כך, והיינו משום דלא ס"ל דפני"ח מהני כל היום או לילה ויום ולכן הולך ליתן טעם למה נהגו לצרך בעמודה ג'.

גם בערוך השלחן סעף כ"ט כתב, דרוב הפוסקים לא ס"ל כדעת זו, והרמ"א לא הביאה רק אם יש מקום שנוהגין בן הוא עפ"י דעת זו, אצל לא הביאה להלכה למעשה בכל מקום.

קיג) ובצצי ארוס סק"י כתב, דמה שהקשה הב"ש על הרמ"א ג"ל דלק"מ, דנפק"מ אם נמשכת סעודה ג' עד ליל מוצ"ש כדרך הנהגו בסעודות גדולות של גשואין, דמשום פנים חדשות של יום השבת ליכא כיון שצריך הפני"ח להיות בשעת הברכה [כמבואר בסקל"ח אות ב'], ומש"ה הוצרך הרמ"א טעמים אחרים.

ובהמקנה ק"א סעף זה כתב, דלפי מש"כ בטעם דעה זו דלילה ויום דוקא, משום דכבוד יום חשוב טפי וכנ"ל, מיושב מה שהקשה הב"ש דלמה להו למימר גבי סעודת שחרית של שבת דכבוד יום עדיף, דנ"ל דמהא גופא למדו הך מילתא דלילה ויום, וממילא מיושב גם מה שהקשה הב"ש על הרמ"א דכיון שהביא דעת פוסקים אלו למה ליה בעמודה ג'.

אוצר

סיק לט אות ג' - ו

הפוסקים

הרצב פעמים מצרך כל פעם גם עלי פנייה. [אלא שכתב דאין דברי הב"ש נראים צעוניו, וכמו שיוצא להלן, ודעת הב"ש לדינא יוצא ג"כ להלן]. וכבר האריך לנאר דדיון זה תלוי במחלוקת בין הרמב"ם להר"ם מה נקרא פנייה, וצביואר דברי הגמרא של יומא קמא, בשו"ת מהר"ע להלן סי' ע"א.

ומצאנו נעוד פוסקים שכתבו דיומא קמא היינו כל היום אפילו אכלו כמה סעודות. צביואר הרמב"ם בסוגיון כתב, שגמרא דכולא יומא קמא מצרכין ברכת חתנים אפילו עשו סעודה או שמחה הראוי לברכה קיד, כמה פעמים. גם צביואר דהוי (על הבסמ"ג) ח"א דכ"ז א' כתב, דמשכחת לה לצרך ז' ברכות אפי"פ שאל פסח אחרת, כגון דיומא קמא או ביום השבת שאין הצרכה צביל הקרואים אלא משום יום הוא דמצרכין. וכ"כ בספר הזכרון פ"א דכתובות, דצביואר וכתולה חומר ז"צ צברה"מ כל יום א' בלא פנייה.

וברי"ו נכ"צ ח"ג כתב צ"ס מפרשים, דבכל סעודת יום א' מצרכין ז' ברכות. וכתב ב"ש צרכה המוצא להלן, דבשו"ת רמ"ע מפאנו סי' מ' הבין צ"ה, דמפרשים אלו חולקים על הפירוש דיומא קמא היינו סעודה ראשונה, ומפרשים דיומא קמא היינו יום ראשון ואפילו אכלו כמה סעודות ביום ראשון. [וכן נראה ממש"כ רי"ו להלן שם, דבאחר היום שצאו פנייה מצרכין בכל הסעודות "כמו ביום א'". ולפי"ז ל"ל דע"ס יש כאן צביואר, ובמקום כל "סעודות" יום א', ל"ל סעודות].

ועיין להלן בדברי הע"י ארזים, דכן הוא גם לדעת הלבוש, דמצרכים ז"צ בכל סעודה וסעודה שאוכלים ביום ראשון אפילו בלא פנייה.

אולם עבא"ש סק"ה, דאם כבר אכלו באחר היום אין מצרכין ז"צ בסעודה שניה אם ליכא פנייה. והוא עפ"י דב"ש הבי"ל, שכתב דבכל פלוגתות אלו אמרין ספק ברכות להקל.

ובחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"ג עור צ' כתב, דהגם שנתלקו רי"ו ודכ"י לענין חלמון וחלמנה אם מצרכים בשלל עשו סעודה ראשונה ביום הנשואין אלא בלילה שלאחריו [עיין ע"ז להלן אות י"א], מ"מ שניהם בחדא שיטתא אזלי דפי' יומא קמא ר"ל סעודה קמיתא, ונפק"מ דאם עשו הרצב סעודות ביום ראשון אינו מצרך ז"צ כי אם בסעודה ראשונה דוקא דליכא פנייה אפילו צבולה כו', והיינו מש"כ צבנה"ג הגה"ע אות כ"ח, על מש"כ העור דצ"ל היו שם פנייה אין מצרכין ז"צ אלא בסעודה ראשונה, דכן כתב הר"ם והצ"ח והצ"ח בסעיף י"ב, וכ"כ רי"ו וכו'.

ובעצי ארזים סק"ה כתב, דצב"ש סעיף ה' כתב, דביום ראשון מצרכים בכל סעודה וסעודה, וכ"כ שם בסעיף ו' דאם לא באו פנייה אין מצרכין אלא ביום ראשון, ולא ידעתי מי הכריחו לזה ולהכניס עמנו במחלוקת עם הר"ם, דמפרש יומא קמא מצרך כולו דאמרין צבמרא, דהיינו סעודה קמיתא, אכל לשאר הסעודות ביום הראשון צעינן פנייה, אכל בלא פנייה אינו מצרך רק אשר צרא, ולדברי הלבוש מצרכים ז"צ בכל סעודה וסעודה שאוכלים ביום ראשון אפילו בלא פנייה, ול"ע. וע"ע מדבריו לעיל.

וב"כ דבסעודה שניה ביום הראשון צביואר וכתולה, לריכוס פנייה, צביואר דרך החיים, סידור צית יעקב, ערוך השלחן סעיף ל"ג, צירך את הצרכה סי' ע"א סק"ג, צרכה הבית שער ס"ב סעיף י"ב ושם צבועי צינה סק"ג, שלחן העזר סי' י"ב סעיף א'.

ושם בברכת הבית שער ס"ב צבועי צינה סק"ה, אחר שכתב דמי שביד צבועת הופה ושמת הצרכות ולא אכל שם, יש צרכה פלוגתא הפוסקים אי מיקרי פנייה וספק ברכות להקל [עיין ע"ז צבסקלי"ז]

קיד) היינו לפי שיטת הראשונים הסוברים דגם בלא סעודה מצרכין ד"ב כשבאין לשמחו, עיין ע"ז בסק"ה אות א'.

אולם בים של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ה, אחר שכתב דצביל פנייה מצרכין צב"ש וצ"ס אכל לא צ"ס ולילה שלאחריו, כתב עוד, דאפילו אם חירע שהיום גדול ואכלו עוד סעודה קודם מנחה, אפי"ה אין מצרכין ז"צ צביואר פנייה, אלא אמרין מצרכין צביל פנייה אלא סעודות הקצוות כגון צוקר וערב, דמסתמא לא עדיף צב"ד צב"ר ודם מצב"ד המקום, דהא השבת שקרוי פנייה כו' מ"מ סעודה שלישית אפילו יזמן קרואים אין מצרכין ז"צ וכו' [עיין ע"ז בסקמ"ה אות צ']. וכ"כ צב"ש סק"ט, דלדעת הרמ"ה שהציא כאן דעת הפוסקים דמצרכים צביל פנייה לילה ויום, ובסמ"ך כתב טעם הא דמצרכים בסעודה שלישית צב"ש כו', ל"ל דמש"כ כאן מצרכים לילה ויום, היינו סעודה אחת ביום וסעודה אחת בלילה ולא יותר, משו"ה לריך ליתן טעם להא דמצרכים בסעודה שלישית. וכ"מ מלשון המקנה צק"ה כאן.

עו"כ צ"ס של שלמה הבי"ל, דר"ת כתב דמצרכים יום ולילה עמו, ולא מסתברא כלל, ועוד דמסתמא פנייה דז' ימים בחדא מחתא מחתיכו ואותם שצאו ביום א' אין מצרכין אלא ביומו וכו' לא, אף כל ששה ימים אין מצרכין צביואר פנייה אלא יומא, כגון אם בא קודם סעודה ערב אז סעודה ערב ושאחריה מצרכין צביל, ואם בא ביום אחר סעודה ערב אז אין מצרכין אלא בסעודה שאחריה וכו' לא. [ולבאורא מוכח כן גם מלשון ר"ת עמנו, שכן כתב צב"ש דבגמ"י פ"ב דברכות אות ה', דאפי"פ שלא באו פנייה אחרים רק אותם שצאו "מאתמול" מצרכין, ביום ולילה עמו. וכוונתו לילו דאתמול].

ד. וכשהפנייה עמד שם בסעודה ולא אכל עמהם, אי מיקרי פנייה בסעודה אחרת שאוכל שם עמהם באותו יום או ביום אחר. עיין מש"כ צ"ה צבירך את הצרכה סי' ע"א סק"ה, וצב"ש שמתח פ"א סעיף י"א ושם במקורות והערות נ"ב, וע"ע צב"ש העזר סי' ע' סעיף ו' צב"ש ל"ל סק"ד צ"ס זקנו צ"ל דברי הצרכה צב"ה ה' קדושין, המוצא צב"ש סק"ס אות א'.

ה. וכשכבר אכל עמהם בסעודה קודמת אלא שלא ברכו בה שבע ברכות מפני שלא היו עשרה, עיין מש"כ צ"ה דבסעודות המוצא ח"כ סי' ק"ב.

ו. להחולקים על השיטה הנ"ל וסוברים דלכל סעודה בעינן פנים חדשות, האם יש הבדל בזה בין יום

ראשון לשאר הימים, או לפחות בין סעודה ראשונה שביום ראשון לשאר הסעודות. עיין צ"ש סק"ה, והוצא קת' מדבריו צבא"ש סק"ה, שכתב דזה תלוי בפלוגתא הראשונים, דבכתובות ח' א' איתא, רב אשי יומא קמא צריך כולה, והיינו צבולה, וכתב הר"ם צ"ס סי' י"ג, דיומא קמא היינו סעודה קמיתא ונייחו אם לא אכלו עד הלילה מצרכים משום דלא גרע מפנים חדשות, נשמע דס"ל דיומא קמא היינו יום ראשון וסעודה קמיתא, אכל אם כבר אכלו באחר היום אין מצרכים בסעודה שניה אם ליכא פנים חדשות כו', והרי"ף והרמב"ם נראה דס"ל דיומא קמא היינו דכל היום מצרכים כו', אפילו בסעודה שניה ואפילו אם ליכא פנים חדשות וכו'.

וכתב בעצי ארזים סק"ט, דמש"כ הב"ש דדעת הרי"ף דיומא קמא היינו דכל היום מצרכים, אפשר שלמד זאת מדכתב הרי"ף סתם יומא קמא ולא פירש סעודה קמיתא כמ"ש הר"ם, ומה שפירש כן דברי הרמב"ם, הוא משום דאלי"כ קשה דכיון דלרמב"ם צעינן פנייה שלא שמעו הצרכות, מאי חילוק בין סעודה קמיתא לאחרים, מאחר דלא תלוי מידי בסעודה, ולכן מפרש להרמב"ם יומא קמא ממש, והא דמאריך פנייה שלא שמעו, היינו רק צב"ש הימים חוץ מיום ראשון, וכיון שכן אפילו אכלו ביום ראשון

הפוסקים

ס"ק לט אות ו

אוצר

ולפי מ"שכ ה"ח לפרש הכי, והשו"ע כתב שם סעודה ראשונה, וכן נמשע בדבריו כ"ן בסעיף ז' דאין מצרכין אלא בסעודה קמיתא (קטו).

וב"ב צשוריו צרכה סק"ד, דלעת הרמב"ם נראה דאין חילוק בצחור בין יום ראשון לשאר ימי החופה, והם שוים שאם יש פנים חדשות מצד ז' צרכות ואם אין פני"ח אפילו ציוס ראשון מצד אשר צ"ח, והדבר קשה [לכאורה], דתלמוד ערוך צרכות ח' ח' רב אשי אקלע לצי רב כהנא יומא קמא צריך כולכו מכאן ואילך אי איכא פני"ח צריך כולכו ואי לא אפוש שמה צעלמא הוא כו', הרי מעשה רב דרב אשי, דיומא קמא צלא פני"ח צריך כולכו היפך הרמב"ם, והרמ"ע מפאנו סי' מ' כתב דנראה שהרמב"ם מפרש דרב אשי לא היה קרוא צי רב כהנא ולא היה צשעת החופה אלא אקלע צהדייכו צין חופה לסעודה ולפיכך יומא קמא צריך כולכו לצדוד עצמו כו', ויש ק"ח סמך לפירוש זה דרב אשי אקלע צין חופה לסעודה, מדלא קאמר לצי הלולא אלא לצי רב כהנא, לומר דלא היה צחופה כו', אמנם לשון הש"ס דקאמר יומא קמא צריך כולכו מכאן ואילך אי איכא פני"ח כו', מוכח דיש הפרש צין יומא קמא לאיך יומי, דאי לא לימא רב אשי אקלע לצי רב כהנא וכל ז' אי איכא פני"ח צריך כולכו כו', וצ"ח מבראנ"ח ח"צ סי' מ"ה כתב, דמה שאמרו רב אשי יומא קמא צריך כולכו, מפרש הרמב"ם דעל צרכה הנשואין [בחופה] קאמר כו', ח"צ אפילו אי על הסעודה קאמר ודאי איכא פני"ח שלא שמעו הצרכות [בחופה], ולחיוצ הצרכות צעשרה סגי ומסתמא לא היו רוב עם ובסעודה היו הרבה כו', ולכך קאמר דיומא קמא צריך כולכו כו', ותיורן הראשון הוא קשה לפרש יומא קמא על צרכה נשואין, ותיורן שני אף שהוא ק"ח דוחק, מ"מ מלאתי צארחות חיים ה"ל צרכה"מ אות נ"ח ובכלצו ריש דף כ"ה, דהעטס דמצרכין יום ראשון לפי שאי אפשר שלא יהיה שם מי שלא שמעס צשעת נשואין כו', ולפי דבריהם היינו דקאמר רב אשי יומא קמא צריך כולכו וכמו שפירש הראנ"ח צתיורן שני וכו', וכל הנ"ל, כתב גם בצפרו חיים שאל ח"צ סי' ל"ח אות נ"ט.

ובתפארת יעקב סק"ע כתב, שמדברי המחבר כשהיו האוכלים הם שעמדו צצרכת הנשואין כו', מצוה דעתו דאפילו בסעודה קמיתא ציוס ראשון לא מהני רק צפני"ח שלא שמעו הצרכות צעת נשואין, ולא יכולתי לעמוד על דעת הצ"ח צסק"ח שכתב דעת הר"י והרמב"ם דיומא קמא כל היום מצרכין [כמוצא צאות י"ח], והוא תמוה, דעת הרמב"ם מצוה להיפך, וצודאי אין לפרש דהרמב"ם לא קאי רק על שש ימים האחרונים דלא צעי פני"ח שלא היו צחופה, אלא ציוס ראשון לא צעי פני"ח, דהיכן מזכר זה צדצרי הרמב"ם, ולא זכר רק צלי פני"ח כל ז' צרכת אשר צחא ובפני"ח ז"צ, רק צכלכות אישות צעת הנשואין זכר ז"צ, וצדור דלהרמב"ם אפילו ציוס ראשון אפילו צסעודה קמיתא לא מהני רק צפני"ח שלא היו צחופה, וכן מצוה צכ"מ וצ"י צהדיא לדעתו. ויש צסק"ח כתב דגם מהא דתניא מצרכין צרכת חתנים צצית חתנים צעשרה כל צצעה ואמר עלה רב יוחנן והוא צצאו פני"ח, משמע דאלכ צצעה קאי דצעי פני"ח, דצצית חתנים הכוונה צסעודה שם לאחר הנשואין וע"ז קאמר רב יוחנן דכל ז' צעי פני"ח (קטו). ועיין מ"שכ צזה, צעלי ארזים סקט"ו.

וכן

מקרי פני"ח, לא פליגי אלא ביום א', דכיון דאכתי לא אכלו בני החופה עיקר השמחה בסעודה ראשונה ולא בעי פני"ח, אבל כל ז' דכבר אכלו בני החופה סעודה ראשונה רק שבאו פני"ח שלא אכלו שם עדיין והם שמעו צרכת נשואין, אפשר דכ"ע מודו דאין מצרכין עבורם ז"ב כיון שכבר שמעו ז"ב ועיקר השמחה כבר נעשה בסעודה ראשונה ביום ראשון. [ולא מצאנו לו חבר בזה, דגם דעת ה"א אינה אלא לענין סעודה ראשונה ולא בכל ז' ימי המשתה].

צסק"ח], כתב עוד, מיהו צשעט צ' סעודות ציוס החופה, כגון שהחופה היתה צלילה ועשו סעודה צלילה וציוס שאחריו, יש לסמוך ולצדק ז"צ ציוס צפני"ח שכבר היה צשעת החופה, דאיכא ס"ס שמה ציוס ראשון מצד אפילו צלא פני"ח אף צסעודה שניה, דהא יש צזה פלוגתה הפוסקים, ושמה זה הוא פני"ח וכו'.

ע"כ שם צשערי צינה צצצרכת הצית, דגם צשלא אכל שם עתה רק עומד צשעת הצרכות יש ס"ס ד"ח דזה היו פני"ח. [וכנראה כוונתו, דכשעשו סעודה שניה ציוס החופה, יש לסמוך ולצדק ז"צ צפני"ח שלא אכל שם עתה רק עומד צשעת הצרכות, דהא י"ח דזה היו פני"ח כמצוה צסק"ח אות ח'].

ויש הסוברים צדעת הרמב"ם, דאין חילוק לדדיה צין יום ראשון לשאר הימים, ואפילו צסעודה ראשונה ציוס ראשון אין לצדק ז"צ צלי פני"ח [שלא שמעו הצרכות צעת הנשואין]. צעלי ארזים סקט"ו, אחר צציוהר דצרי הצ"ח דמפרש להרמב"ם יומא קמא ממש ואפילו אכלו הרבה פעמים מצד ז"צ צלי פני"ח, כתב דאין דצרינו נראה צעיניו כלל, דא"כ היה לו לרמב"ם לצ"ח דין זה דציוס ראשון אין לר"ך פני"ח, ומדכתב כהם דדוקא צלא שמעי, משמע דאפילו ציוס ראשון אם אין שם מי שלא שמע אין מצרכין ז"צ רק צצכת אשר צחא, אלא שכתב דקשה לפ"י להרמב"ם לשון יומא קמא דקאמר צגמרה, ונשאר צ"ע.

וביטא ברב"ה (על ר"י) דק"ד עוד צ' כתב ג"כ, דמדצרי הרמב"ם צצ"צ דצרכות ה"ל ע' נראה, שדעתו דאין חילוק צין יום ראשון לשאר ימים, אלא אי איכא פני"ח מצד כולכו ואי לא אפילו ציומא קמא אינו מצד אלא אשר צחא כו', וצ"ח רמ"ע מפאנו סי' מ' הצין דמ"שכ ר"י צנהיב כ"צ ח"צ צסם המפרשים דכל סעודה יום ח' מצרכין ז"צ, היינו דהמפרשים חולקים על הפ"י דיומא קמא היינו סעודה ראשונה, אלא מפרשים יומא קמא יום ראשון ואפילו אכלו כמה סעודות ציוס ח' מצרכין אחר כל סעודה וסעודה, אמנם לפ"י צאו דצרי ר"י מעורבים כו', והו מאי כל סעודות, סעודות מצע"א ליה, ח"י דקאי עמ"שכ לעיל מיניה, ור"ל דאפילו לא אכלו עד הלילה כתבו המפרשים דכל סעודת יום ח' מצרכים, ופירוש סעודה ראשונה, והיינו כמ"ש הרא"ח דאפילו אם לא אכלו עד הלילה מצרכים כו', ומ"שכ צשו"ח מהר"ע להלן [הנ"ל] דגם להרמב"ם ציומא קמא מצרכין אף צלא פני"ח, הוא תימה, דצדצרי הרמב"ם מצוה דלדעתו לא שגא צין יומא קמא לשאר ימים וצין סעודה ראשונה לשאר סעודות, אלא אפילו צסעודה ראשונה צעי פני"ח דהיינו שלא שמעו צצכת נשואין [עיין ע"ז צסק"ח] ופשוט הוא.

גם בהמקנה ק"ח כ"ן כתב, דמ"שכ הצ"ח דהרמב"ם ס"ל דיומא קמא היינו דכל היום מצרכין, אין דצרי מוצנים, דהא הרמב"ם ס"ל דאותם ששמעו צשעת החופה אין מצרכין אפילו צסעודה קמיתא, ומהיכי תיתי יומא דאף אותן ששמעו צסעודה ראשונה מצרכים צצצילם עוד צסעודה שניה צאותו יום, ונראה כוונתו למ"שכ צשו"ח רמ"ע מפאנו סי' מ', שדין זה דומה למ"ש צמו"ק גצי סעודה הצראה שאסור לאכול משלו, דהרא"ח והעור פי' שם סעודה קמיתא והציוו שם ג"כ ראה מהאי דפסחים, וכתב הצ"ח שם [ציו"ד רס"י שט"ח] דפשט לשון הרמב"ם משמע כצרי חוס' דהיינו כל היום,

קטו) באבני משפט סק"ד, כתב על דברי המקנה הנ"ל, דלק"מ, ד"ח דר"ל דאם שמעו אין מצרכין צשבילם ביום ב' אבל באותו יום אה"נ דמצרכין כל היום צשבילם, והיינו דאם שמעו בשעת החופה אין לצדק צשבילם יום שני, ומ"מ י"ל דסברת המקנה דכיון דאזיל בתר שמיצה ולא בתר שמחת בני החתונה, אין סברא לצדק כל היום.

קטז) ויותר מזה כתב שם בסוף סק"א הנ"ל, דג"ל שאפילו ח"א שהביא המחבר שאפילו היו בשעת החופה אם לא אכלו שם עד עתה

אוצר

ס"ק לט אות ו — ט

הפוסקים

ז. וכלא עשו סעודה ביום החופה אלא בלילה שאחריו, אם מברכים ו' ברכות בלא פנים חדשות. עכ"ל ס"ק, דבצחלה או בצחור אם לא אכלו עד הלילה, ודאי מצרכין ז"ל דלא גרע מפנייה. והוא מהח"מ סק"י ומח"כ"ש סק"ה, שהביאו כן מהר"ש פ"ד דכתובות סי' י"ד, והוצא צ"ח, דיומא קמא היינו סעודה קמיתא, מיהו אם לא אכלו עד הלילה מצרכים משום דלא גרע מפנים חדשות כיון דאכתי לא אכלו בני החופה. וכ"כ בעור קרוז לסוף הס"י, לא היו שם פנייה אין מצרכין ז"ל אלא בסעודה ראשונה, לא שנה אכלו בו ביום או בלילה שאחריו.

וב"ב דבסעודה ראשונה מצרכים בלא פנייה אפילו בלילה שאחר יום החופה, בפרשה לוח כ"א, ע"י סק"ג בשם מהר"ל מפראג, שבע שמעון חלק בית משתה סי' ז, ושלחן העזר סי' י"ב סעיף א'. ושם בשלחן העזר בשמלה לצ"י סק"ה כתב, דהרמב"ם ועוד פוסקים פירשו דיומא קמא היינו דכל היום מצרכים, [ואפילו אכלו כמה סעודות בו ביום כ"ל צחות ו', וא"כ כשכבר עבר היום, הגם דאכתי לא אכלו סעודה ראשונה, אין מצרכים ז"ל בלא פנייה], והאחרונים פסקו דהלכה כהר"ש [ע"י צחות ו' ה"ל].

וע"י בהאג"ל לך שלמה סי' ק"ח, שכתב ד"ל שם לא סעוד סעודה קמיתא עד סמוך לערב ונמשכה סעודתו עד הלילה, צע"י פנייה, דלכאורה היה נראה דלא צע"י פנייה ממניע, דאם יומא קמא היינו סעודה קמיתא א"כ אף באכלו בערב הוי עדיין סעודה קמיתא, ואם יומא קמא הוי יום ראשון א"כ הרי התחילו ביום הראשון, אך לפי מש"כ [לעיל מיניה, ומוצא צחות ו' דלכאורה דיומא קמא היינו יום ראשון אם התחילו לאכול ביום ראשון ונמשכה הסעודה לליל שני אין מצרכים ז"ל בלא פנייה, ולא אזלינן בזה בחר התחלת הסעודה], ג"כ אין לצדק, דאולי כדעת הפוסקים דיומא קמא היינו יום ראשון ולא בסעודה תלוי, וכיון דחלף לו יום ראשון אינו מצדק ולא אזלינן בחר התחלת הסעודה בזה, ובספק ברכות להקל, כן נ"ל. [ולכאורה דבריו הם רק לשיטת הרמב"ם, דסובר דמי שהיה בחופה אף שעדיין לא אכל שם לא מיקרי פנייה [ע"י צ"ח בסק"ל אות א'], אכל לשיטת הר"ש וכן פשט המנהג דגם מי שהיה בחופה א"כ עדיין לא אכל שם מיקרי פנייה, א"כ ממילא כיון שעדיין לא עשו סעודה ראשונה הרי כל בני החופה מיקרי פנייה].

ט. וכלא עשו סעודה אלא ביום שאחר הנשואין (או בימים שאח"כ). ע"י באפריון דוד סי' מ"ג ומוצא בסק"ל אות א', שכתב דלא אישתמיט שום פוסק לומר דאם לא אכלו סעודה ראשונה עד למחר קודם זמן החופה דאחמול, שיצרכו ז"ל [בלא פנייה] אף בצחולה.

אולם בסידור דרך החיים כתב, דבצחור וצחלה שלא אכלו סעודה ראשונה רק ביום שאחר הנשואין, הוי כפנים חדשות ואומרים ז' ברכות. וכ"כ בסידור בית יעקב, ובקלור ש"ע סי' קמ"ט סעיף ז'. ובנתיבות השלום נתיב י"ט סעיף ד' כתב, דבצחור שנשא צחולה כו' מצרכים בסעודה הראשונה אימתי שיהיה אף שלא היה שם פנייה. ובזקן אהרן (להר"א הלוי) סי' קפ"א, כתב בתוך הדברים, דלא מצינו סעודה שיש לה תשלומים אפילו היא של מזהב, חוץ מסעודת חתן וכלה שהם בלילה ראשונה עיקר, ומצרכין ז"ל אפילו עבר יומא, דסעודה ראשונה מזהב.

גם בשלחן העזר סי' י"ב סעיף א' כתב, דמצרכין ז"ל בסעודה ראשונה שאחר החופה כו' אפילו ביום שלאחריו. ושם בשמלה לצ"י סק"י כתב, דכיון דנקטין בהר"ש דיומא קמא הוי סעודה קמיתא [ע"י צחות ו'], א"כ כל כמה דהוי סעודה קמיתא מצרכין ז"ל בלא פנייה, והוכיח, דלפ"י משמע דאפילו בלא צד כל ז' ימי המשתה ורק ביום ז' עשו סעודה קמיתא, ובההיא דהלכו מיד אחר החופה לעיר אחרת ושהו בדרך עד יום ז', וה"ל לשיטת הט"ז

וכן בערוך השלחן סעיף ל"ד, כתב דמלשון הרמב"ם נראה שפוסק בצלמון ואלמנה כשלא היו על הסעודה הראשונה אנשים חדשים שלא שמעו הברכות בחופה, שאין אומרים ז"ל רק ברכת אשר ברא, ולשיטתו בצלמון ואלמנה בלא פנייה ליכא ז"ל רק אשר ברא, וכשם שבצחולה בדליכא פנייה שלא שמעו הברכות בחופה אין מצרכין כל ז' ימי המשתה רק אשר ברא, כמו כן בצלמון ואלמנה ביום הראשון, דיום ראשון של אלמנה וז' דצחולה כי הדדי נינהו, ובאמת להרמב"ם יכול להיות דגם בצחולה לא יצרכו כלל ז"ל לצד צעת החופה כשאין פנייה שלא שמעו הברכות, ובצ"ש [ה"ל] כתב דס"ל להרמב"ם דכל היום מצרכים כו', וא"ל לומר כן דהרי להדיא כתב דוקא לאנשים שלא שמעו הברכות וכו'.

ובבר כתב כן צ"ח כאן בצדכ"ב, דמדברי הרמב"ם נראה דאפילו בסעודה קמיתא דיומא קמא לא מצרכין ז"ל, אלא"כ הוי אובלים אחרים שלא שמעו הברכות בשעת הנשואין. וכ"כ במים עמוקים חלק השו"ת של הראש"ח סי' מ"ו, דמדברי הרמב"ם נראה שאין חילוק בין יום ראשון לשאר הימים צע"י ברכות שאחר צרה"מ, ואפילו בצחולה כו', שהוא סובר שלא אמרו לעולם לצדק ז"ל אלא כדי שישמעו אותם מי שלא שמע בשעת הברכה [בחופה], וברכת אשר ברא היא שנתקנה מפני השמחה, וכדאמר רב אשי אי ליכא פנייה אפויי שמחה בעלמא הוא מצדק אשר ברא, ולדעתו מה שאמרו אלמנה טעונה ברכה יום ראשון, מיירי צ"ל דאליכא פנייה שלא שמעו הברכות, או לברכה אשר ברא כשאין פנייה כו', ובריייתא דמצרכין לצחולה ז' ואלמנה יום א' נמי מוכח הכי, דצע"י ז' דצחולה הוי יום א' דאלמנה, אם צלחי פנייה לברכה אשר ברא, ואם בפנייה לז"ל, ונמא לפי דברי הרמב"ם אין כאן דין יום א' חלוק כלל לענין ברכה כו', וכן נראה שמפרש הר"ן דברי הרמב"ם, והיא סברה נכונה וישרה וכו'.

וב"ב דעת הרמב"ם בצלמון ואלמנה, בחיים של ח"צ סי' ל"ח אות נ"ט וכן בספרו שו"ת ברכה סק"ד, וציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ט' עור א'. ובשלחן העזר סי' י"ב סעיף ד' בשמלה לצ"י סק"ד כתב, דאולי י"ל דגם האגודה צ"ח דכתובות, ס"ל כהרמב"ם ה"ל. אלא שכתב דאין לא קיי"ל כשיטת הרמב"ם בזה.

ז. להסוברים דבכל סעודות יום הראשון מברכים ז"ל בלא פנייה, מה הדין כשהתחילו בסעודה שניה ביום הראשון ונמשכה הסעודה עד הלילה. כתב בהאג"ל לך שלמה סי' ק"ח, שג"ל לשיטת הסוברים דיומא קמא הוי יום ראשון ולא סעודה קמיתא ולדידכו ביום ראשון א"ל פנים חדשות [כ"ל צחות ו'], מכל מקום נראה דאם התחילו לסעוד מצדד יום ולא צרכו ברכת המזון עד הלילה, אין מצרכין שבע ברכות בלי פנייה, אף דבזה ביום ראשון לא היה נצרך כלל פנייה, מ"מ נראה דלא אזלינן בזה בחר התחלת הסעודה, ועם הדבר נראה, דבשלמא בהזכרה בצרה"מ, דהוי הזכרה בתוך צרה"מ ע"מ שכולל אותו בתוך הברכה, לכך אמרין דחוקף שאכל כזית מצדד יום נחייב בצרה"מ בהזכרה ז', וכיון שחל עליו החיוב מצדד יום שוב לא פקע, אכל בצרכה נשואין כיון שאין הזכרה ז' בתוך צרה"מ רק אחר צרה"מ, א"כ אינו צלל בצרה"מ רק בצרה"מ גורם לו להתחייב לצדק גם אותה, דאם צירך בצרה"מ מחייב הוא לצדק אחרים גם ברכות הללו, א"כ כל שעה שעדיין לא צירך בצרה"מ לא נחייב בצרכות הללו וכו'. וכיון דלא כלה השמחה אין לצדק. וע"ע צחות י"ב לענין אלמנה ואלמנה שאין מצרכים רק ביום ראשון, ונמשכה הסעודה עד ליל שני. ובסק"ל אות ז' לענין צחור וצחולה שנמשכה סעודתם לליל שמיני.

אוצר

ס"ק לט אות ט — יא

הפוסקים

אע"פ שעבר יום ארבעים בשעת הצרכה, ובשאר סעודות שצרכו שבתות וי"ט ור"ח ומולאיהם הכל הולך אחר שעת הצרכה כו', וכן נראה לי ברור.

גם ביום של שלמה פ"ה דכתובות סו"ס י"ג כתב, דבאלמון ואלמנה שנשאו ביום ו' מצרכים כליל שבת, ואין לומר דגם כליל שבת לא יצרך דהא היו יום שני לנשואין, דמ"מ חשוב יום [ראשון] מאחר שהיא סעודה ראשונה לנשואין שצדין ליה כאותו יום עלמו כאשר נפרש לקמן. ושם צ"ח י"ח כתב, דאף דממש"כ הרא"ש שאם לא אכלו עד הלילה מצרכין משום דלא גרע מפניס חדשות כו', משמע הא אלמן ואלמנה דאין מצרכין אלא יום אחד אפילו בפניס חדשות, אי"כ אי לא אכלו עד הלילה אין מצרכין כו', אבל אינו נראה, כאשר כתבתי צ"ח י"ג דלעולם מצרכין בסעודה ראשונה וכאשר נמלא בתשובה, דאפילו אם נפרש יומא קמא כפשוטו, מ"מ הסעודה חשובה כיומא קמא מאחר שעשוי לנכוד החופה ששמו ביום.

ובשארית יוסף (להר"י כ"ף) ס"י ל"ט כתב, דמש"כ הרא"ש דלא גרע מפניס חדשות כו', הכי פירושו, דאף שהוא אלמון לא גרע מנשוא פני"ה צנחרי דאף שאחרים כבר אכלו מצרכין, כאן נמי מצרכין הואיל ואפילו אחרים לא אכלו עדיין שום סעודה, וגם ל"ל דמש"כ הרא"ש דיומא קמא י"מ סעודה קמייתא, משמע שבה להקל דאף כליל בסעודה קמייתא שרי לצרך, דאם לא רק להחמיר ולומר דרק בסעודה ראשונה מצרכין ולא בשניה אפילו דיומא קמא, הול"ל דיומא קמא י"מ "דוקא" סעודה ראשונה, דהוי משמע דוקא קמייתא ולא סעודה שניה וק"ל, גם באגודה פ"ק דכתובות ס"י ו' כתב דאלמון שנשא אלמנה ביום ו' אין מצרכין אלא בסעודה הלילה ולא למחרת כו', הרי שכתב בהדיא דנשוא ביום ו' מצרך כליל, ואין לומר דנקט יום ו' דוקא דאז אי אפשר לאכול דאסור לקצוע סעודה ביום לכך מצרכין כלילה, משא"כ בשאר ימים דאם פשעו ולא אכלו עד הלילה אין מצרכין, אין לומר כן, דהלשון לא מוכיח כן כו', ועוד דהא שאין קוצעין סעודה ביום ו' זה אינו אלא בסעודת הרשות, אבל בסעודת מלוה מותר וסעודת מילה חוביה כו', וכיון שהרא"ש והאגודה מסכימין לדבר אחד כו', מי הוא זה שימאן בדבריהם, וכ"ש שם כדו לקיים המנהג. והביאו בנחלת שבעה ס"י י"ב מחודשים בעיף ה' אית ט"ז, דאלמון שנשא אלמנה ולא אכלו עד הלילה, מצרכין ז' צרכות.

ובאפריון דוד ס"י מ"ג, כתב לפרש דברי הרא"ש, דהעטם דמצרכין בכל ז' ימי המשחה בפניס חדשות היינו משום דהוי תשלומין לסעודת החופה, כי היכי דצרגל אף דלא היו כי אם יום אחד כגון עזרת מ"מ תשלומין שלו הוי שבעה, עיין מגילה ה' א', וא"כ שיעור דברי הרא"ש כך הם, דלא גרע מפני"ה בכל ז' הימים דלכך מצרכין דהוי תשלומין לסעודת החופה, מ"ש סעודת הלילה שאחר החופה דהוי תשלומין לסעודת היום שאחר החופה [ומצרכים] אף בלא פני"ה.

ובשו"ת הרמ"ע מפאנו ס"י מ' כתב, דיש נוהגים לצרך ז' צרכות בסעודה ראשונה שאכלה כלילה גם לאלמנה שנשאת לאלמון, ומציאים ראייה מדברי האגודה [ה"ל בשארית יוסף] שכתב דבאלמון שנשא אלמנה ביום ו' מצרכים בסעודת הלילה, ונראה שהוא מפרש דיום ראשון לצרכה דאלמנה ה"ג כלילה, כדן חגיגות לילה לאסור אכילת קדשים צ"י עזוב יום, וכן דין הצרכה באכלים שנוהגת כלילה, וכן עמא דבר אחר סברה צעל הטורים דהא דאמרין בגמרא יומא קמא פ"י סעודה ראשונה ואפילו כלילה שניה וכו'. [ועיין עוד מדבריו להלן].

ובשו"ת ברב"ה סק"ד כתב, דמסתמך דברי המחבר צ"י וצדקה"צ משמע, דס"ל כהטור דמצרכין ז' צרכות לאלמון שנשא אלמנה

הע"ז והצ"ש דאפילו לאחר ז' [עיין ע"ז בסקס"א אות א'], מצרכין אז בלא פני"ה, דהוי סעודה ראשונה.

י. ובסעודה שניה של אלמון ואלמנה, ויש פנ"ה אם מברכים ז"ב. עיין ביעלת חן ס"י ח', שכתב דהכ"מ והצ"ש נסתפקו בזה, והוא כתב דלחזור נראה כיון דאמרין מצרכין לצחלה שבעה ואלמנה יום אחד, וכי היכי דשבעה דצחלה מצרכין אפילו מאה סעודות כל שיש פניס חדשות, אי"כ מסתבר דיום אחד דאלמנה לא גרע משבעה דצחלה ואי איכא פניס חדשות מיהא מצרכין אפילו כמה פעמים דלא גרע מז' דצחלה, כן נ"ל, ובלא"ה דעת הריטב"א דציומא קמא מצרכין אפילו עשה כמה סעודות הראויות לצרכה, ע"ש שמהילת דבריו מגומגמין ויש בהם קצת ט"ס וזהו מסקנתו, וכן נראה דעת הרמב"ן שהסכים לדעת החו"ם [הג"ל צ"ש] דכשיש פניס חדשות מצרכין שצבילם כל היום, וא"כ ודאי דאלמנה דתניא זה מצרכין יום אחד היינו כל היום, וא"כ ביש פניס חדשות באותו [יום] דלא מצינו חילוק בהדיא, נראה דכ"ע מודים דמצרכין.

ובשלחן העזר ס"י י"ג סעיף ד' בשמלה נלצי סק"ד כתב, דכן משמע כהיעלת חן ה"ל באגודה פ"ק דכתובות, שכתב דבאלמון ואלמנה אין מצרכין כל שבעה ואפילו איכא פניס חדשות ופניס חדשות אינו אלא יום אחד ע"ש, והרי בסעודה קמייתא אפילו דאלמנה לא צעין פני"ה וא"כ מה זה דכתב דפני"ה אינו אלא יום אחד, וע"כ כוונתו כדברי היעלת חן, ואולי י"ל דהאגודה ס"ל כשיטת הרמב"ם דאפילו בסעודה קמייתא ביום א' צעין פני"ה אלא דאין לא קיי"ל כשיטת הרמב"ם בזה [עיין ע"ז בסק"ז], אכן מדברי הפרישה אות כ"ג [הג"ל צ"ש] שכתב דבאלמון ואלמנה אפילו בפני"ה אין מצרכים אלא יום ראשון, אבל אם אין פני"ה אין מצרכין אלא בסעודה ראשונה כו', אי"כ מעורש יולא כדברי היעלת חן. אולם בסידור דרך החיים כתב, דאלמון ואלמנה שאוכלים סעודה שניה ביום הראשון כו', אין מצרכים ז' צרכות ואפילו פניס חדשות לא מהני. וכ"כ בסידור בית יעקב, ובצרכה הבית שער ס"ג בסעיף י"ג ובסק"ג.

יא. ואם מברכים ז' ברכות באלמון ואלמנה כשהחופה היתה ביום וסעודת הנשואין בלילה שלאחריו. צדק הבית כאן, הוסיף הצ"י על דברי הטור והרא"ש [המציאים באות ח'], דאם לא אכלו סעודה ראשונה עד הלילה מצרכין ז' צרכות, דמשמע דהא מילתא לא שאני לן בין אלמון שנשא אלמנה לבחור שנשא בתולה, דכיון דצתרווייהו דיומא קמא ז' צרכות ויומא קמא פירשו סעודה קמייתא, אפילו אינה צו ביום מה לי בהא ומה לי בהא, אבל רי"ז כתב [צנתיב כ"ג ח"ב] דאם היתה אלמנה ולא אכלו עד הלילה אין מצרכין, ואינו יודע מנין לו לחלק בכך, כי הרא"ש שפירש יומא קמא סעודה קמייתא לא חילק בדבר.

וכבר כתב בן להדיא במאירי בסוגיון, דאע"פ שצרכה חתנים לאלמון ואלמנה אינה אלא יום אחד, מ"מ יראה שאם לא הזמין בסעודה עד הלילה לענין זה נידון כיומא ומצרך ז' צרכות, שלא יאמרו סעודת חתן יולאה בלא ז"ב, ואע"פ שלא אמרו אלא יומא קמא, ענינו יומא קמא וכל הנכנס בתחומי ר"ל כל דאחי מחמתיה, וסעודה ראשונה אע"פ שהיא כלילה מלכתי היום היא, ולא עוד אלא שיש מפרשים יומא קמא סעודה ראשונה, ואף בצרכה חתנים של בחור ובחורה פירשוהו כן כו' [כמבואר באות ו'], ונותנים טעם בדבר שכל שלשה ימים סרך שמחה ויש בהם מקום לז"ב. בסעודה ראשונה שבהם, ואף אנו ואבותינו נוהגים בפורים שחל להיות ערב שבת שמתחילין בסעודה מצעוד יום עד שיקדש היום ופורסין מפה ומקדשין וגומרין את הסעודה ומצרכין זה של פורים מטעם זה, שהרי אף חמשה עשר יום גם הוא והדין נותן להזכיר זה של פורים

אוצר

ס"ק לט אות יא

הפוסקים

מהני פנייה, דהא תניא מצרכים לצחלה שצעה ואוקמי בש"ס דהיינו היכא דאיכא פנייה או מצרכים כל שצעה, וקמיני לאלמנה יום אחד, ש"מ דאפילו היכא דאיכא פנייה אין מצרכים באלמנה יותר מיום אחד וכ"כ בטור כו', לפי"ז אם לא אכלו ביום הראשון אין מצרכים כלילה, דהא הלילה לא הוי יום הראשון. ופנייה לא מהני, וכ"כ רי"ו [וכנ"ל צ"ל] כו', והרי"ף והרמב"ם נראה דס"ל דיומא קמא היינו דכל ביום מצרכים כו', [וא"כ כלילה שאחריו אין מצרכים אפילו בסעודה קמייתא, אלא ק"ה]. דצחורה משמע דס"ל דיומא קמא היינו סעודה קמייתא אפילו אינה ביומא קמא לכן באלמנה מצרכים כלילה אם לא אכלו ביום [וכנ"ל בשאריות יוסף], נמא דסעודה קמייתא אם לא אכלו ביומא קמא תלוי בפלוגתא כו', וספק צרכות להקל. ובחכמת אדם כלל קב"ע סעיף ד' והצ"ח בלמנות שלמה ע"פ ה' אות ע"ז, הביא מסקנת הצ"ש. וכ"כ בקצ"ח שו"ע סי' קמ"ט סעיף ד', ובתשובות השלום נתיב י"ט סעיף ד', ובפני יאחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הצרכות סי' ק"ה כתב, דאין לנו אלא כפשת דברי השו"ע שכתב דאין מצרכין אלא ביום ראשון בלבד, דמוכח דכל שעבר יום אחד אפילו שלא היה להם פנאי לסעוד צו ביום שוב אין לצרך בסעודת הלילה ק"ט. וצריך א"ת הצרכים סי' ע"א סק"ג כתב צ"ח, דספק צרכות להקל זולת במקום שיש מחנה.

ובשו"ת רדב"ז ח"א סי' תקע"ו כתב, שאינו רואה כאן מקום ספק, שכיון שעבר יום ראשון אין מצרכים כלל, דאין משום פנייה לא שייכי גבי אלמון שנשא אלמנה, ואי משום סעודה שעדיין לא אכלו, בשלמא גבי צחלה כיון שעדיין לא אכלו הסעודה הראשונה הוי כפנייה ולפיכך מצרכין כו', אבל באלמון שנשא אלמנה אע"פ שעדיין לא אכלו אין הסעודה גורמת הצרכות אלא משום פנייה ולא שייכי באלמון שנשא אלמנה, וכן נראה מדברי הטור, וכ"כ רי"ו להדיא דאם היא אלמנה ולא אכלו עד הלילה אין מצרכין אפילו בלא פנייה כיון שעבר יום ראשון, כללל דמילתא דאפילו הוא שבת ואפילו שהוא סעודה ראשונה אין מצרכין. וכ"כ צח"ג סי' תתס"ו, ואין לזה צפ"ח סק"י, דהמזכיר ביום שני באלמון שנשא אלמנה, אפילו שיהיה שבת ועדיין לא אכלו, דאיכא תרתי לשיבותא, הוי צרכה לבעלה. והביא דברי הרדב"ז הג"ל, בצרכים אכזר מערכת צ' סי' קל"ה. וצריך לחם כאן, אחר שהביא ג"כ דברי הרדב"ז, כתב דאע"פ שהמחבר צדכ"צ חלק על רי"ו, ספק צרכות להקל.

ובשו"ת מהרי"ט צחלון סי' ע"א דס"ו ד', כתב ג"כ דאפילו לסדרת הרא"ש שכתב דאם אכלו סעודה קמייתא כליל שני מצרכין, נראה דהיינו דוקא בצחור אבל באלמון שנשא אלמנה לא, דזיל צחר טעמא, טעמא מאי כתב הרא"ש הכי משום דלא גרע מפנייה, וא"כ היכא דאיכא דין פנייה שייך האי טעמא, אבל באלמון שנשא אלמנה דאפילו איכא פנייה אם עבר יום ראשון אין מצרכין ז' צרכות, א"כ השתא ליכא טעמא דכתב הרא"ש דלא גרע מפנייה, כך נראה לדעתי פשוט ומבואר.

גם

דגם באלמון שנשא אלמנה ולא אכלו עד הלילה אפ"ה מצרכים, ונדס"ל גם להשארית יוסף הג"ל, וכמובא לעיל, מבואר כוונת הרא"ש, דלהסוברים דיומא קמא היינו סעודה קמייתא בודאי מצרכים גם באלמון שנשא אלמנה ולא אכלו עד הלילה, ומיהו אפילו להסוברים דיומא קמא אינו קאי על הסעודה אלא על היום, וא"כ סעודת הלילה הוי כיום שני אפ"ה מצרכים משום דלא גרע מפנייה כו', [ולהסוברים דיומא קמא היינו סעודה קמייתא, באמת לא צריך לטעם דפנ"ח].

קיח) עפ"י דבריו במהדר"ק.

קיט) ועיין בשו"ת ברכה המובא לעיל, מש"כ בדעת השו"ע.

אלמנה בסעודה ראשונה אף אם לא אכלו אלא כלילה שלאחריו, אלא שצ"ע תפס לשון הרמב"ם. וכ"כ בספרו חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות י"ט.

ועיין בחכמת אדם כלל קב"ע סעיף ד' שכתב, דכן נראה לפי מש"כ צח"ג ח"ה סי' תקמ"ז סק"ד [לשון סעודת נשואין צרגל], דלילה הראשון נגזר אחר היום דהשמה מתחלת ביום ונגמרת כלילה. [ודעת החכ"א עמנו עיין להקל].

ובעצי ארזים סק"י כתב, דיש למאן סמך לדעת הפוסקים דגם באלמון ואלמנה אם לא עשו סעודה הראשונה עד הלילה מצרכים, אע"ג דגמרא אמרין ואלמנה יום אחד, והלילה נחשב ליום שלאחריו, מ"מ כיון דעיקר צרכת חתנים בצרכה"מ נותקנה [עיין ע"ז בסק"ה אות א'], ואם לא נעשה סעודה עד הלילה הרי הוא כיום ראשון, וכ"כ אם נאמר כדעת הירושלמי דאלמנה חופה לא קניא אלא הביאה [עיין ע"ז בסי' ס"ד סק"ב אות צ'], ועיקר ביאה כלילה כדאמרין בכתובות ה' א' נשאת בחמשי ונבעלה בששי שאם אחת אומר חיובל בחמשי כו', א"כ נראה שאם לא נעשית הסעודה עד הלילה זה מיקרי יום ראשון. [ועיין עוד מדבריו להקל].

ובערור השלחן סעיף ל"ב כתב, דהצ"ו צדכ"צ הכריע דמצרכין, דאין לך נשואין בלא ז"צ בסעודה אחת, ואף דספק צרכות להקל, מ"מ כמדומה שהמנהג הוא לצרך וכו'. ולכתחילה נכון להדר שחופה והסעודה יכוין ביום אחד.

ובט"ז סק"ג כתב צ"ח מהר"ל מפראג, דבמסכת סופרים משמע דיומא קמא דקאמר היינו אף בערבית, דאיתא התם בפ"ט כל ה' י"א, רבותינו נהגו לומר בצוקר צרכת חתנים על כוס צפ"ח כל ז' וכן בערבית קודם הסעודה מצרכים אותה, ע"כ, משמע דכל ז' מצרכין בצוקר ובערב, ואפילו ביום ז' משמע דמצרכין אף כלילה, ולפיכך באלמנה גמי מצרכין ז' צרכות אף כלילה כך יראה.

אולם עבאד"מ סק"ה, צ"ח האחרונים, דאלמון שנשא אלמנה ולא אכלו סעודה קמייתא עד הלילה, יש להסתפק אם לצרך כלילה. והוא מלשון הח"מ סק"ו, וכתב שם דהספק הוא, אם הא דקאמר צח"ג לאלמנה יום אחד, היינו יום ראשון דוקא כו', או י"ל דהיינו סעודה ראשונה אפילו לאחר יום ראשון [וכמובא בזהות ו']. ואין לשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' מ'. והרמ"ע שם האריך להוכיח דבאלמון שנשא אלמנה ולא אכלו עד הלילה אין מצרכים. וכתב דצרכים אלו צרכים אלו, אבל יש נוהגים לצרך וכו' [כמובא לעיל]. וצרכם שלמה כאן, הביא דברי הח"מ, וכתב דנראה שמה נשתרצב המנהג דאלמון שנשא אלמנה מעמידין החופה דוקא כלילה ויעשה אז הסעודה, ויכון הוא.

ובב"ש סק"ה, וכוזא בקיור צפ"ח סק"י, כתב דזה תלוי בפלוגתא הראשונים, דמדברי הרא"ש [הנ"ל בריש האות] נשמע דס"ל דיומא קמא היינו יום ראשון וסעודה קמייתא כו', ואם לא אכלו בלוחות יום אז בסעודה קמייתא יש פנייה ק"ו, ובאלמון ואלמנה לא

קיז) דמדכתב הרא"ש דיום ראשון י"מ סעודה קמייתא, א"כ למה הוצרך לומר דאם לא אכלו באותו יום מצרכים בסעודה קמייתא משום פנייה, תיפיק ליה משום דבסעודה קמייתא מצרכים אף שאינה ביום ראשון לפי ה"מ הג"ל, אלא ע"כ דס"ל דאין מצרכים אלא בדאיכא תרתייהו יום ראשון וסעודה קמייתא. כן נראה שהבין הבי"ש דברי הרא"ש. ולהלן שם הביא דברי השארית יוסף המובא לעיל מש"כ בביאור דברי הרא"ש, וכתב ע"ז במהדר"ק, דהעיקר כמו שכתבתי. וכ"כ בט"ז סק"ג בשם מהר"ל מפראג, דלפי"ד הרא"ש הנ"ל אין מצרכים כלילה באלמנה שניסת ביום דכבר עבר היום ולא שייך פנייה באלמנה.

אולם בים של שלמה פ"ק דכתובות סי' י"ח, דקאי בשיטת הסוברים

הפוסקים

סי' לט אות יא

אוצר

הוי שמח עמה ג' ימים, ולפי' דברי הרא"ש הם צעושה נשואין צעוד היום גדול ולכך דוקא צבור אי לא אכלו עד הלילה יש לצרך דלא גרע מפני'ה, אבל צאלמון ואלמנה אין לצרך כיון שעצר יום הנשואין שלא אכלו בו, דלא דידרכו תליא מילתא אי אכלו אי לא אכלו, דאטו אי לא אכלו בצעודה שני ימים אחר נשואין יצרכו אח"כ ז' צרכות, זה לא עלה על הדעת כו' (ק), ומשעצר היום א"ע"פ שלא אכלו אין לצרך, מאחר שהחתן אינו שמח אחר שעצר היום כפי השיעור שהקנו חכמים, אבל אם עושה הנשואין סמוך לערב כמו שאנו נוהגין א"כ לא התחילו הנשואין אלא בערב שלאחריו, ולכך יש לצרך צלילה לפי שאז הוא התחלת יום אחד לצרכה כמו שהקנו חכמים, ולכך מן הראוי לדקדק לעשות הנשואין צאלמון ואלמנה אחר תפלת ערבית כמו שנהגין במקלות מקומות ולא בין מנחה למערב כמו שנהגים בצתולה, ויותר טוב היה כדי ללאות מידי ספק לעשות הנשואין צלילה ממנה, וצלא"ה נראה דכל חופה ראוי לצתולה דוקא צלילה כדאמרין בצתובית י"ו א', אלא שלא נהגו כך משום פרכותי מלתא או משום שהכל צרא לכבודו שהוא צא לאחיפת העם ע"כ ממתינין לעשות החופה עד שיהאספו הקהל צביכ"י לתפלה צעוד יום דצליה כל אדם צביוהו, וגם המנהג פשוט דעושין הנשואין בין מנחה למערב או אחר ערבית [צעוד יום] ואפי' מצרכין ז"צ צלילה בצעודה ואין מוחה, אבל מ"מ נכון לעשות דוקא אחר תפלת ערבית דהשנין ליה לילה לענין שאר דינים, ומש"כ בצגודה צאלמון שנשא אלמנה ציום מצרכין צלילה, היינו נמי צבה"ג שעשו הנשואין סמוך להכנסת שבת ורצו מישאל יש שקצלו עליהם השבת אלא שעדיין לא התפללו צרכו, א"כ התחלת הנשואין היא תיכף בהכנסת שבת, שהרי תיכף אחר שצרכו ז"צ בחופה מתחילין להתפלל ערבית וחשבינן ליה לילה, ואפי' דהכחוצה זמנה ציום ו' לית לן צה ולא מידי, דהכחוצה לא הוי הוכחה שהנשואין הם ציום ו', דכבר אפשר שהנשואין חלו צליל שבת והכחוצה היא נמשכת אחר הארוסין שהיו ציום ו' קודם הנשואין (קא), ומ"מ נ"ל דלכתחילה אין לעשות חופה צאלמון ואלמנה ציום ו', משום דכיון דלירך להוסיף מחול על הקודש א"כ א"א לעשות החופה כי אם צעוד היום גדול ושוב אין לצרך צלילה ז"צ כדלעיל, וצלא"ה נראה לפי שיטת ההלכה דאין לעקור תקנת שקדו צאלמנה כו', ולא ראיתי מי שעשה נשואין צאלמון ואלמנה ציום ו', ע"כ אין לשנות ויש לעשות הנשואין דוקא ציום ה' אחר תפלת ערבית סמוך לערב או צלילה גופה, וכן ראיתי מצבותי וצבור ופשוט הוא.

ובשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' מ, והוצא בקצרה צפ"ת סק"י, כתב שמהל למורו ר' ישמעאל חנינא, שכתב דנ"ל נכון לחלק צאלמון שנשא אלמנה, שאם היו יכולים לאכול הסעודה הראשונה מצעוד יום, כגון שטעו החופה צבורק צהשכמה ולא רצו לאכול אלא צלילה, אז אין לצרך ז"צ א"ע"פ שהיה סעודה ראשונה כיון שצרכוה

(ק) עיין במאירי המובא לעיל, שכתב ד"א שכל שלשה ימים סרך שמחה וכו'. גם בערוך השלחן סעיף ל"ג כתב להסוברים דיומא קמא היינו סעודה ראשונה, שאף אם הומשכה הסעודה ליום השני או השלישי, כיון שלא היתה סעודה עד כה מברכין ז"ב.

(קא) ובשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' מ', אחר שהאריך להוכיח דאין לברך וכמובא לעיל, כתב דלולא פשט המנהג שלא לחלק בין נשאת ביום ה' לנשאת ביום ו' ולעולם מברכין לה בלילה ד"ב, היה אפשר לומר דלא פליג האגודה אהני אשלי רברבי דלעיל, ושאני יום ו' שלא הותר לקבוע בו סעודה, ומצאתי פתח לחילוק זה וכיוצא בו מדברי קצת חכמי דורנו שכתבו בדין זה בפנים שונים, אבל המנהג שהוקבע עפ"י זקנים מוכיח דלא שנא, ולפי' צ"ל דלא נקט האגודה יום ו' אלא לרבותא שאע"פ שמקצת שבת הוכשר לברכה באלמנה כולו לא הוכשר.

גם ביד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד י' כתב, דפשטות הדברים נראה צה דלא למנהג לאחר יום ראשון כיון שאין שייך צה שום צרכה לא שייך צה פני'ה, וא"כ אם כנסה לחופה ציום וצירך הצרכות שוב אינו מצרך צלילה כלל.

וביעלת חן סי' ח' כתב, שלדעתו נראה עיקר כדברי רי"ו, וכן מוכח מנשון הרא"ש דמייחא ראיה דיומא קמא היינו סעודה קמייחא, מפסחים ל"ו א' דאמרין נמי יומא קמא לא תלושו לי צחלצא, דהיינו ע"כ סעודה קמייחא שיואלין צה ידי חובת מנהג אבל סעודה שניה מותר ללוש צחלצ, ואי ילפינן מהם היינו ע"כ סעודה קמייחא דיומא קמא, דציום שני אפילו סעודה ראשונה נמי מותר ללוש צחלצ, א"כ יש ללמוד משם דיומא קמא היינו סעודה ראשונה צציום ראשון כו', וא"כ צלא אכלו עד הלילה חו לא הוי יומא קמא כיון דהוי ציום שני מימי המשחה, וזהו כתב הרא"ש דמ"מ נ"ל [דלא] חשיב יומא קמא, כיון שלא אכלו עד הלילה הוי פני'ה, אבל צלא האו עטמא דפני'ה ודאי דצליה שלאחר יום החופה חו לא הוי יומא קמא ולא הוי מצרכין, וא"כ הדבר צרור דצאלמנה שלא אכלו עד הלילה אין מצרכין, דממנ"פ, אי מפרשינן דיומא קמא היינו יום ראשון ממנ' נמילא ליל החופה מכלל דיום שני הוא, ואפילו אי מפרשים יומא קמא סעודה ראשונה ע"כ היינו סעודה ראשונה צציום הראשון, כן נ"ל צרור.

ובעצי ארזים סק"צ כתב, דנראה דמתלוקת האחרונים צזה לא שייך רק לדעת הרא"ש דמפרש פני'ה שלא אכלו שם עד עתה א"ע"פ ששמעו צרכות החופה [עיין ע"י צסקל"ן], א"כ י"ל דגם צאלמנה כל האוכלים בצעודה ראשונה אף שהוא צלילה לא גרע מפני'ה דצתולה, אבל צדעת הרמב"ם דפני'ה היינו שלא שמעו כלל הצרכות, א"כ גם צצתולה לא שייך צצרה הרא"ש דלא גרע מפני'ה כיון שלא אכלו, שהרי לדודיה לא תליא צאכילה מידי רק צצתולה אם יש פני'ה שלא שמעו כלל, אז ודאי לא גרע מכל ז' ימי המשחה דמהני פני'ה, אבל צאלמנה דניחא לדון דפני'ה כלל א"כ אם נעשית הסעודה צלילה ודאי דאין מצרכין אפילו יש שם צני אדם שלא שמעו כלל, וזה פשוט לדעתו, וי"ל צזה דעת רי"ו שכתב דאין מצרכים והצ"י כתב שאינו יודע מנין לו לחלק צכך, דלפי מש"כ נוחא, כיון דלדעת הרמב"ם שהצ"י רי"ו אח"כ דאם הוי צשעת חופה לא הוי פני'ה, דדבר פשוט שאין מצרכים, וגם צצרי הרא"ש אין הכרח לכאן ולכאן, לכן פסק לקולא דאין מצרכין. [ועיין לעיל מדבריו צסקל"ן].

ובפחד יצחק ערך צרכת חתנים וזמנה, כתב שראה חסידה כח"י לה"ר מרדכי צ"ר גמליאל מפליגיו, שהוכיח צזה דאין לצרך, והצ"ה שם ראיותיו צאריכות, וכתב ד"א דיום אחד דאלמנה מצוקר עד צוקר, וזה אינו דהא כל יום מערב עד ערב כו', וי"א שלא יאמרו סעודת חתן יולאה צלא שצט צרכות, וליתא כו', ושס"ס דצרי, דאפילו אח"ל שצצר נחפשת המנהג כדעת המחירים כו', מ"מ צמקום שלא פשט המנהג לצרך אסור לצרך, ואפילו צמקום שנהגו, דצצר צרור שראוי לעשות הסעודה ציום.

ויש שכתבו לחלק, שאם היתה החופה צעוד היום גדול ולא אכלו עד הלילה אין מצרכים, אבל אם היתה החופה סמוך לערב מצרכים צלילה. צשו"ת הצ"ח סי' קי"ט כתב, דאין לדקדק מדברי הרא"ש דדוקא צצחור מצרכים אם לא אכלו עד הלילה, אבל צאלמון שנשא אלמנה דליכא עטמא דפני'ה אין מצרכין אי לא אכלו עד הלילה, אלא יש לחלק צין אם נעשו הנשואין צעוד היום גדול לצין עשו סמוך לערב כמו שאנו נוהגין בין מנחה למערב או אחר תפלת ערבית, דהרא"ש כתב צצצרי לפי התלמוד דהם היו עושין החופה צעוד היום גדול כו', דמשמע צגמרא דלירך לעשות הנשואין צעוד היום גדול כדי שיהא שמח עמה לפחות רצו של יום, דא"כ לא

הפוסקים

אולם בהינא וחסדא ח"א דקיי"ג ג' כתב, דנראה שגם הגנת ורדים
[הניל] יודה צני"ד, די"ל דע"כ לא כתב כן כי אם דוקא ציוס
אחרון של ימי החופה, משום דליל ח' לאו מכלל ימי השמחה הוא
דכבר עבר הזמן, משא"כ צני"ד דאפילו צאלמון ואלמנה קצתו
הבמים להם ג' ימי שמחה [כמבואר צ"ס ס"ד], יודה הגנת ורדים
דלהסוצרים שם צא"ח סי' קפ"ח דאזלינן בחר בהתחלה, ה"י הכא
לענין

ביאור הגר"א

[כג] י"א שאינם כר
י"א כר. עת"ס שם
ד"ה והוא כר :ח ס [כג] י"א שאינם נקראים פנים חדשות אלא אם כן הם בני אדם
שמרבים בשבילים

ו"א

הפוסקים

ס"ק לט אות יב — ס"ק מ אות א

אוצר

ובאבנאי משפט סק"ז כתב, דגם החוס' סוצרים כהר"ן ה"ל צ"ש, שברי כתבו דשבת היו פני"ח כו' [כמוצא בסקמ"א], ואף דמצינן בשביל שבת מ"מ אין זה בכלל מצינן בשביל, דמצינן בשביל היינו דמצינן שהוא יאכל או בשביל שמחת נשואין כדי שיהא סעודה נשואין, דזה הוא טעם דמצינן בשביל דמצינן דהיינו כעושה סעודה נשואין מחדש, אבל מה שמצינן לכבוד שבת אין זה בשביל סעודה נשואין ואף נקרא פני"ח בשביל החתונה, וע"כ דא"ל רק דבני החופה יהיה להם שמחה ע"י ביאתו.

ובערור השלחן סעיף כ"ו כתב, דכיון דענין פני"ח הוא לרעת פוסקים אלו דבענין שמחה חדשה [ענין ע"ז בסקל"ג אות א'], אין נחשב כחדשה אם אינם חשובים, אבל כשהם חשובים חשובים נחוסף שמחה יתירה לבני החתונה וראוי לומר ז"צ, וא"כ אף אם לא הרצו מאכל ומשחה בשבילם, מה צדק, ולאו צריכין המאכל תלוי אלא בעצור האנשים החדשים שראוי להרבות בשבילם. ובקיצור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ה' כתב, דפני"ח מיקרי אם לא לשם אדם מחמת שמחה מריעות ורואים להרבות בשבילו ח"ע"פ שאינו אובל.

ובפעולת צדיק ח"ג סי' רנ"ב כתב, דתנאי הדבר שפני"ח יהיה חשוב ששמים עניו בני החופה והחתן מתכבד בו, הא לא"ה אינו נקרא פני"ח, ואם צריך צרכה לבעלה הוי. וברב פעלים ח"ד סי' ו' כתב, דהפני"ח לר"ח שיהיו חשובים קל"ח שבני החופה שמחין על ביאתו, ולא מאותם הצוויין שבני החופה קאים בהם ויושבים אל השלחן לאכול על אפס ועל חמסם של בני החופה ולא ינחל להו זהו כלל, כי אלו אינם חשובים פני"ח לצדק בעצורם ז"צ. וכ"כ בספרו בן איש חי שנה א' פ' שופטים אות ט"ו, שטוב לחזור אחר בני אדם חשובים שמצינן בשבילם.

ובשו"ת הרב"ך סוס"י ע"ג כתב, שאם הפני"ח צאו כדי לכבד החתן והכלה אז מצרכים בשבילם ז"צ, אמנם אם צאו במקרה לבית שלא מחמת חתן וכלה לא מקרי פני"ח.

ובשלחן העזר סי' י"ב סעיף א' נשמלה לבני סק"ה כתב, דלר"ך להתיישב על מה סמכו העולם צאין להם בסעודה פני"ח לוקחים אחד מן השוק מן הבצ' קודם אפילו ארתי ופרתי שאין מצוין ומצרכין ז"צ משום פני"ח שלו, ואפילו בלא אכל כלל ח"ע"ג דאינם שמחים בביאתו, כי הוא לא צא רק משכו אותו מן השוק וגם אינו ראוי להרבות בשבילו. ע"ש מש"כ ליישב.

ובחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"י"א א' כתב, דמנהג עירו איזמיר שאפילו לא צאו הפני"ח מחמת החתונה אלא הם נכרים אלא בני החופה, ואפילו צאו פתאום אורחים מחוץ לעיר וסעדו שם מצרכין ז"צ, כיון דע"פ ראויים הם להרבות שמחה בשבילם.

עו"כ שם צחינא וחסדא, דכשהיו פני"ח בני אדם עניים נראה לכאורה דאין מצרכין, כיון שאין מצרכים בשבילם ואין דרך להתכבד עמם וגם לוכא שמחה יתירה בעצורם, וכ"מ מדברי החוס', אמנם נראה דכיון דע"י שזוכה החתן להאכיל עניים על שלחנו צמאכלים עוזים כו', ע"י שמחת החתן ובני החופה שזכו לכך דהו"ל כאילו הקריב קרבן כו', א"כ מסתמא ראוי לצדק עליהם ז"צ והו"ל כמצרכים בשבילם שכתבו החוס', ושם לא אתו לאפוקי אלא כשבאים אנשים שאינם עניים וגם אין דרך להרבות בשבילם וכו'.

ובקנין תורה ח"צ סי' קמ"א כתב, דסתם אנשים הגונים מיקרי ראויין להרבות בשבילם אם מומינים אותם, ומסתברא עכ"ל למעט

לענין צרכת התנים חזקין בזה ההחלטה ושפיר יכול לצדק ז"צ וכו'. וע"ש לעיל מנייה, מש"כ משו"ת הרא"ה [צמים עמוקים] סי' מ"ו. ובסי' בית המדרש סי' ט"ו האריך בזה, דגם להסוצרים לענין צחור וצחולה שהתחילו בסעודה צוים ז' ונמשך עד הלילה דאין מצרכים ז"צ, מ"מ בסעודה קמיתא דאלמון ואנמנה מצרכים. ובערוך השלחן סעיף ל"ג כתב, דאם התחלת הסעודה היה צוים אף שגמר הסעודה כלולה, יש לצדק לכו"ע, ומ"מ לכתחילה נכון להדר שהחופה והסעודה יהיו צוים אחד.

ועיין בבית מאיר כאן המוצא בפ"ת סק"י ד"ה ועיין, שכתב דראוי שיעשו הסעודה "ר"ו צ"ה" צוים. וע"ע בהא"ף לך שלמה סי' ק"ה המוצא בזה, לענין סעודה יום ראשון של צחור וצחולה שמצרכין צלי פנים חדשות שנמשכה לליל שני, ולעיל סק"ל אות צ', לענין סעודת יום שביעי שנמשכה לליל שמיני.

טע"ף ח. מ. בני אדם שמרבים בשבילם. א. אם הכוונה שמרבים בשבילם סנות בסעודה, או שמרבים בשמחה בשבילם ולכבודם. ומה הדין באנשים בלתי מוכרים או עניים וכדומה. דין זה הוא מהטור, וכמ"ס צבא"ג, וש"כ"כ החוס' והרא"ש. וכתב צ"ח כאן, דלשון הטור סתום ולא פירש מה הוא הריצוי שמצינן בשבילם, אבל בחוס' וצבא"ש כתוב מפורש, מצרכים בשבילם השמחה יותר, וכ"כ הר"ן (קב), ובשם ר"ת כתבו [שם צר"ן] דהאי פני"ח היינו שהשמחה על בני החופה (קב), ובהגמ"י [פ"ב דצרכות אות ה'] כתב בשם ר"י, אורחים שהחתן מתכבד בהם, וצמרכין [כתובות סי' קל"ג] כתב בשם ר"ת, פני"ח קרוי אדם חשוב שהוא כבוד החתן ודרך להרבות בשבילם אבל אינם אחרניא לא (קב), ומשמע דמפרש דמצרכים בשבילם מנות בסעודה, ואפשר דהטור שכתב בסתם, נאכוון לומר שמצינן בשבילם כל מיני דהיינו שמחה ומנות בסעודה, ומגשין המדכי משמע דכל שבאו פני"ח ח"ע"פ שלא הרצו בשבילו מנות מ"מ כיון דדרך להרבות בשבילו מצרכין. ובס' של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ה כתב בשם חוס', דפני"ח היינו אנשים חשובים שמצינן שמחה בשבילם, פי' שידוע ששמחים בעלי הסעודה לקראתם, וק"י קרצו החתן והכלה.

ובח"מ סק"י"ג כתב, דקל"ח פוסקים כתבו שדרך להרבות בשבילו, ומשמע הואיל וראוי להרבות לכבודו אף שלא הרצו מ"מ איכא שמחה יתירה, וכמ"ס לפני זה [צמ"א סוף סעיף ז'] דח"ע"פ שאין אובלים שם מצרכין בשבילם. וכ"כ בסק"י"א ע"ד הרמ"א ה"ל, דמ"מ נראה שצריך שיהיו בני החופה שמחים על ביאתו שם, ואף שלא הרצו בשבילם, מ"מ ראוי להרבות בשבילם. וכ"כ צחקי דרך כאן.

ובב"ש סק"י כתב, דמש"כ הב"ח אפילו אם אינם מצרכים בשבילם אלא ראויים להרבות בשבילם, היינו לדעת הפוסקים דפני"ח הם שאובלים שם, אבל להר"ן שהציא הרמ"א [ה"ל צמ"א] אין צריך להרבות בשבילם אלא ששמחים בני החופה. וכ"כ צחקי צ"י (שעם תאומי צ"ה) סק"י.

קב) וכ"כ ברי"ו נכ"ב ח"ב, דפני"ח נקראים אנשים שמרבים השמחה בשבילם.

קג) וכ"כ בשטמ"ק בשם חוס', שמרבים השמחה ושמחין עמו החתן ובני החופה.

קד) וכ"כ בכל בו סוס"י כ"ה, אדם גדול ונכבד שיש לו להרבות בשבילו.

אוצר

ס"ק מ אות א - ג

הפוסקים

למעט הארחי פרחי החוזרים על הפתחים בשביל אוכל ופרטות, כמ"ש בפ"ה יו"ד סי' ס"ט סק"ג בשם הסולת למנה, דמקום שמקילים לכבוד אורחים אין אלו בכלל, דהם רק בכלל דקה, וה"ה כאן לענין פני"ח.

ויש הסוברים דבעינן שירצו בשבילם ממנו. דהפאה יעקב סק"ג כתב, דמלשון התוס' מוצא דבעינן שירצו בשביל הפני"ח באמת, גם מלשון הפוסקים שדרך להרצות, אינו נראה דהכוונה אף שאין מרצין, דמנין להם זה, ומסתמא לא נחלקו על לשון ר"י בתוס', רק שצ"ל לומר דאף אם מרצה בשביל פני"ח כדי לומר ז"צ לא מהני, רק אם באמת ראויו הוא להרצות ודרך להרצות בעצור כבודו, אבל אם אין דרך להרצות כבודו רק עכשיו מרצה כדי לומר ז"צ לא מהני, ואפילו אי נפרש דרך להרצות בפשיטות, עכ"פ לא יפה עושים שאין מדקדקים בפני"ח ועושין ז"צ יהא מי שיהא, והא דלא ליחא, ובמחלוקת שהיא ברצה לבטלה, אלא שלריך שידע בעלמו דבלי ז"צ היה משמח מאוד והיה מרצה בשמחה וסעודה לכבוד זה שצ"ע עכשיו, אז יוכל לברך ז"צ לדעת התוס'.

ובבירך את אברהם סי' ע"א סק"ג כתב, דכיון דלדעת התוס' והרא"ש והעור אינו נקרא פני"ח אלא מרצין בשבילם, ולדעת הר"ן שכתב בשם הרמב"ן דמזכירין אפילו אם הפני"ח אינו אוכל שם נשמע דאפילו אינו מרצין בשבילם מזכירין, וכיון דמחלוקת שנויה קי"ל כהתוס' והרא"ש והעור, דספק ברכות להקל, ואי איכא מנהג הכל לפי המנהג.

ואולם יש חולקים על עיקר הדיון דמרצין בשבילם, וסוברים דכל שלא שמעו הברכות מזכירין בשבילם. במ"ס עמוקים חלק השו"ת של הרא"ה סי' מ"ז כתב, דלדעת הרמב"ם דגם בסעודה ראשונה מזכירין ז"צ רק אם יש אנשים שעדיין לא שמעו הברכות [כמבואר בסק"ד אות א'], לפי סברה זו ג"ל שאין מקום לסברת התוס' דדוקא אי איכא פני"ח שמרצין בשבילם השמחה, דהם הולכים בשיטה אחרת דהברכות הם בשביל השמחה, אבל לשיטת הרמב"ם אין ברכות אלו אלא מפני שלא שמעו הם בשעת הברכה אפילו אין מזכירין בשבילם השמחה, ולשונו מדוקדק בן שכתב מזכירין בשבילם וכו'. וכ"כ דעת הרמב"ם, דהפאה יעקב סק"ג ובערוך השלחן סעיף כ"ז.

ובפרי האדמה ח"א פ"ג דברכות הל' י', כתב בן דעת השו"ע, דממש"כ בסעיף ז' אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו הברכות מזכירין בשבילם, נראה דהכלט דאפילו לא היו ראויים להרצות בשבילם, גם מהסברה כן, כי למ"ד דמקרי פני"ח אף אם היו בנשואין משום שלא אכלו, כיון דמסרך אכילה הוי פני"ח בעינן מרצין באוכל בעדם, משא"כ כשהעם משום שלא היו בנשואין וכו'.

ובשפ"מ"ק בסוגיין כתב, דמלשון רש"י משמע דלא צ"ע בני אדם שמרצין בשבילם, תדע דהא משמע דלא צ"ע שירצו בעצורם כדי שיכינו יותר בעצורם, דאין הברכה תלויה ברצונו הסעודה אלא אפילו צאו אל המשחה פתאום ולא הרצו בשבילם מדי אפי"ה פשיטא דלאי דמזכירין, וכיון שכן מה לי הראויין להרצות בשבילם או אינם ראויין, ואפשר שזהו שכתב רש"י והוא שצ"ל אל המשחה.

ובסידור בית עובד דיני ברכת התנים אות י"ג כתב, דבערי הקודש נהגו לברך בפני"ח אפילו שאינם מרצין בשבילם. וכ"כ בש"ח יחזק דיני חתונה אות ל"ה, פני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הברכות סי' ק"ג, שמה נפש אות א'. ובחופת חתנים סי' ט' אות י"ד כתב, דכן נהגים. וביצונו אומר ח"ג סי' י"א אות ה' כתב, דהוא מנהג נכון עפ"י הרמב"ם והש"ע.

ובעין חיים (בסידור תכלאל, לבני תימן) דק"ע ע"כ כתב לחלק, דבשביל אנשים שעדיין לא שמעו ז"צ בשעת נשואין, מזכירין אפילו לא היו ראויים להרצות בשבילם (וכמ"ש בפרי האדמה דעת

השו"ע), אמנם כששמעו כבר הברכות צ"ע נשואין ועדיין לא אכלו שם בסעודה, אין מזכירין אלא"כ הם בני אדם שמרצין בשבילם כו' או כשראוים להרצות בשבילם.

ב. אשה עבד או קטן אי חשיבי פנים חדשות, ומה הדין באשה חשובה או קטן חשוב בן גדולים שמרבים בשבילם. כתב דהפאה יעקב סק"א, שיש לדקדק בדברי הרמב"ם [שכתב בפ"ג דברכות הל' י' דין ברכת חתנים דברכה"מ כשיש פנים חדשות, והוא שיהיו עשרה], למה לא זכר שיהיו גדולים ובני חורין, וכמ"ש בפ"י דאישות הל' ה', והם דברי המחבר בסעיף ד', [דאין מזכירין ב"ה אלא בעשרה גדולים ובני חורין, וגם בכלל ברכות שם הל' ט' כתב דאין מזכירין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים], לכן ג"ל דודאי שצ"ל אישות דמיידי צ"ע החופה, כל שאין שם עשרה גדולים בני חורין אין מזכירין, אבל כאן דלא מיידי רק לענין פני"ח ויש שם בלאו הכי הרבה אנשים ולא צ"ע לומר רק שהאוכלים החדשים יהיו עשרה [עיין ע"ז בסק"ג אות ב'], וכיון דיש לענין קדושה הרבה ישראלים לא איכפת לן מה שהפני"ח אינו בני חורין וכו'. ועיין בחידושי חת"ס בחובות ז' א' סוד"ה במקלות, שכתב ג"כ דמקלות של פני"ח אפילו אשה וקטן סגי.

ואולם עפ"י סק"ד, מהזכור לאברהם (להר"א אלקלעי) ח"צ אות ב' [שראה בקונטרס הח"ד שצ"מ], בשם השטמ"ק פ"א דכתובות [דהר"ט ח"א כתב בשם תוס'], דאשה לא חשיבא פני"ח, דאין פני"ח אלא מי שראוי להמנות בעשרה של ברכת חתנים, ושלפ"ז ה"ה עבדים וקטנים לא חשיבי פני"ח. והביאו בקצרה דברי הזכור לאברהם הנ"ל, גם בצירוף את אברהם סי' ע"א אות ל"ד קנה), ובפני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הברכות סי' ל"ט, ובמסנה הלכות ח"ז סי' רמ"ו. וכבר כתב בן דנמוק"י כתובות, דאשה וקטן לא הוי פני"ח. ובחשובת הרב אברהם מאיר איזנרעל אצ"ד הוסיף-ברוקלין, בקובץ המאור תמוז-אב השל"ד עמוד י"א, כתב דאין חושבים אשה לפני"ח, משום חשש פריזות שלא תשצ בין האנשים.

ובתב פרי האדמה ח"א פ"ג דברכות הל' י', דאפילו אשה חשובה לא מיקריא פני"ח וכו'. וכ"ה להדיא בר"ט ח"א ושמ"ק הנ"ל. וקטן חשוב. כתב ברוח חיים כאן אות ו', מעשה היה שצ"ע פני"ח אמנם היה קטן שעדיין אינו בר מנין אלא דכיון שהיה חשוב בן גדולים הרצו בשבילו, ולכאורה נראה דאין מזכירין, דכיון דלא חזי להעטר לקדים וקדושה אינו ראוי לחלוק לו כבוד מלך עלמו, אלא דלפי מש"כ בשמחת יו"ט סי' ט' וי' נראה דאין קפידא, דהרי עושין לו לעלמו חופה ומזכירין כל ז' ימים [כמובא בס' ל"ד סק"א אות ב', ע"ש מחלוקת בזה].

ואולם ביביע אומר ח"ג סי' י"א אות י' כתב ע"ד ברוח חיים הנ"ל, שלדעתו אינו מחזור להלכה, שהרי מבואר בר"ט ח"א הנ"ל שאין פני"ח אלא מי שהוא ראוי לימנות בעשרה של ב"ה, ומעתה הדבר ברור שגם קטן שאינו נמנה בכלל עשרה לברך ז"צ כמ"ש בשו"ע, ה"נ שאינו נחשב פני"ח כו', וראיית ברוח חיים מהא דמזכירין ז"צ בחופת קטן, אינה ראיה, דמ"מ צ"ע פני"ח הראויים להעטר לקדים לעשרה לב"ה, ומשום אשה אינה מתערפת וה"ה קטן, ואעיקר ה"ה הם נמי לא נפקא מפלוגתא וכו'.

ג. כשהשיא בן שני בתוך ימי המשתה של בנו הראשון ובאו פנים חדשות לחתונת השני, אי מיקרי פני"ח בסעודת הראשון. כתב בפ"י ה"ר גור אריה הלוי סק"ה, בשם הרמ"ק בקונטרס כת"י, דאם השיא ב' בנים ובתוך ז' ימים של משתה הא' צ"ע פני"ח כדי להמלא שם בחתונת הב', לא מיקרי פני"ח

קנה) וכתב שם כן גם בשם הא"ר. וכבר כתב ביביע אומר המובא בפנים בסמוך, דליחא שם.

באר הגולה

ע שט וטס

ראשון

ע ו"א (טו) דשבת [כד] ויום טוב

ביאור הגר"א

[כד] ו"ט ראשון ושני.

טור מסעם שכ' תוס'

דמרבין לכבוד כו' :

פתחי תשובה

כרע לאוד פשיטא דלא גרע מהמבואר סי' ס"ב סי' ז' בהגה (ולא נזכר סי' פ"ח רב כשתומנין אחרים א"כ בזה אף כשלין תומנין אחרים יש לנדר) עכ"ל ע"ש ועמ"ש לקמן סי' ס"ו :

(פו) דשבת וי"ט. עיין בשו"ת תשובה מהפכה ח"א סי' כ"ב שכתב דל"ע אפ' ביאת מלוא תוך ז' ימי המעשה אם לא תהיה תשובה פ"ח כשעודת שבת ע"ש ועיין בספר בית מאיר כ"ס ס"א דמסיק דזה מקרי ס"ח וק"ו משנת כו' ואלוה אחר

הפוסקים

ס"ק מ אות ג — ס"ק מב אות א

אוצר

[כמוצא בסקל"ג אות א'], ולכך לא זכר דשבת וי"ט הוי פני"ח דלדידיה לא שייך זה כלל. גם במים עמוקים חלק השו"ת של הראשונים סי' מ"ו כתב, דענין שבת דחשיב פני"ח, מסופקני אם יכון זה לפי שיטת הרמב"ם. ובסי' פסקי הגר"א כאן כתב, דכן משמע דעת הגר"א דלכרמז"ס לא הוי שבת וי"ט פני"ח, וליון לזה הגר"א סקכ"ג וכ"כ ושם הגהה [הרי"מ] נכד הגר"א.

מב. ויום טוב. א. דעות הפוסקים אי יו"ט הוי כפנים חדשות. לשון השו"ע כאן הוא מהטור, ויש חולקים ע"ז. צעלי אחרים סק"ז כתב דתוס' ורא"ש כתבו רק שבת כו', ועיין בשלטי גבורים [על המרדכי דר"ש] כתובות שהביא תשובה הריטב"א, דמוכח דס"ל דיו"ט לא [חשיב] פני"ח, ואפילו כשי"ח פני"ח ממש פקפק שם אם מזכרים ברכת חתנים וכו'. ונדפסה התשובה גם בשו"ת הריטב"א (ירושלם השי"ט) סי' א', שנשאל על מי שנשא אשה בערב יו"ט וצאו לו פני"ח ציו"ט אם מזכרין ז' ברכות, והשיב דאסור לעשות סעודה נשואין במועד גדולתא במ"ק ח' א', ומוכו אם נכנסו לו פני"ח מעלמן אפשר שמזכרין ברכת חתנים לפי שחתן טעון ברכה כל שבעה כשי"ח פני"ח, ואפשר לומר שאין מצטלן הברכה משום שמחת המועד. ובאחרות חיים ח"א ה"ל ברהמ"ז סי' ס', הביא תשובה זו בשם הרשב"א. והוצא צ"י א"ח סי' תקמ"ו. ונדפסה בשו"ת הרשב"א ח"א סי' טו. גם צ"י כאן הביא, שכתב צ"ח שיש מי שאומר שאין אומרים ז' ברכות ציו"ט אפילו ציו"ט ראשון. והוצא גם בפרושה אות י"ז. גם במאורי כתובות בסוגיין, אחר שהביא המדרש דשבת הוי פני"ח, כתב דיש סומכין מכאן ליו"ט שחל בחור השבעה שמזכרין זה ז' ברכות, ואין מכאן הכרח, ולא עוד אלא שאף בשבת הוא סמך בעלמא, והיאך לנו מגלגלן זו את היו"ט.

אולם דעת הרבה פוסקים כהטור והשו"ע. באחרות חיים ח"א ה"ל קדושין עמוד ס"ה כתב, דמעשה אירע צמונטשפלייר בחתן שנשא אשה ציו"ט ד' בשבת ויום ו' אחריו היה שבעות כו', ולא זכרו ז' ברכות אלא בשבת, ובשנת י"ה אירע כן צעיר אומין כו' והסכימו חכמי העיר לנדר בשני הימים ז' ברכות, דשניהם פני"ח, והעידו כי כן נהגו בצרפת. וכ"כ בלדא לדרך מאמר ג' כלל ז' פ"א, דשבת וי"ט פני"ח. ובסי' המנהגים (להרי"א עירנא) במנהגי כל השנה, דאם יצא יו"ט חור ז' דחתונה מזכרין ז' ברכות וכו'. וכ"כ בלבוש כאן ובמנהגים שכתב א"ח סי' ע"ד, דגם היו"ט פני"ח הוא. וביס של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ח כתב ג"כ, דיו"ט ראשון של גלויות הוי כשבת מהאי טעמא דשמחים לקראתו ומרצים בשבילי שמחה קרוי פני"ח וכמ"ש הטור, [וכ"כ בהג"א סקכ"ד, דהטעם הוא משום דמרבין לכבודו כמ"ש החו"ס (לענין שבת)], ואף שמאמתי בשם מהר"ש מווינא [ונדפס בהלכות ומנהגי מהר"ש (ירושלם תשל"ז) סי' תע"ג], דהיכא שחל שבעות ציו"ט א' אחר החתונה אז יש לנדר ז' ברכות, אבל אם חל ציו"ט ז' אין לנדר דלא הפסיק יום ראשון בשבוע כו', ותימא מה חילוק יש צין שבעה שטער לשבוע שזא לענין ז' ימי המשחה להיכא שפסקו כו', ועוד מאי חילוק צפסקו, מאחר שחזרו לשמחה בחור ימי המשחה אזי אומר דהכל תלוי בסעודה, כל היכא שטעושים סעודה מרישים נובח ז' ימי המשחה, ואפילו פסקו כבר מ"מ יכול לחזור אם הוא בחור ז' כגון שבת וי"ט או

פני"ח לענין זה, הואיל ולא צאו מחמת החתן הא'. וכ"כ בפחד יצחק ערך ברכת חתנים וזמנה דס"א ד', בשם הרמ"פ הג"ל. אולם בסידור בית עובד דיני ברכת חתנים אות י"ד כתב ע"ז, דלפי מה שנהגו לנדר ז"צ בשביל פני"ח אפילו שאינם מרצים בשבילם [עיין ע"ז בלוח א'], נראה דגם בכה"ג אף שלא צאו בשביל החתן הראשון אלא בשביל השני, כיון שהם בכלל הצאים עתה לסעודה דחתן זה הראשון, שפיר מיקרי פני"ח לנדר בשבילם ז"צ. והביא דברי שניהם בשמחה נפש אות ז'.

מא. דשבת וכו' הוי כפנים חדשות. מקור ועטם הדין כתב צ"י בשם התוס' והרא"ש, וליוין להם בצ"ח"ג, דאמרינן במדרש, ממחר שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות צאו לכהן נאמר שיר. וכתבו עוד, דהדרך להרבות בשבת שמחה ומנות. וכ"כ הרא"ש בתשובותיו כלל כ"ב סי' י"ג, דשבת הוי פני"ח. וכן הוצאו דברי המדרש הג"ל בחדושי הרא"ה, חדושי הרשב"א (ירושלם תשל"ג), וצ"רן בסוגיין. ובמאורי וכן באחרות חיים ה"ל ברהמ"ז סי' נ"ט, כתבו כן בשם מדרש תהלים. ובסי' המנהגי ה"ל ארוסין ונשואין סי' קי"ב, כתב כן בשם הירושלמי וצ"ר עה"פ ויכל חלקים ציו"ט השבעות. וכן הביא שם מרדכי שט"ס גאון, דשבת כפני"ח דמי. וכ"כ במנהגי מהר"ל ה"ל נשואין. ובצית מרדכי (להרי"מ פוגלמן) סי' ס"ט כתב, דלדעתו אפשר למלא יסוד ומקור בהלכה למנהג שהשבת נחשבת פני"ח, בצרכות מ"ז ז' אמר רבי אמי שנים ושבת מטערפין כו', כלומר שהשבת נחשבת כאיש שלישי וחייבין לומר, ואע"ג דגמרא שם מ"ח א' נפסק דלית הלכתא ככל הני שמעתתא כו', בכל זאת ע"ס הסברא לא נדחתה, ולכן אפשר לומר כי כשם שהשבת נחשבת איש לנירוף ליומין ששלושה, כמו כן היא נחשבת כפני"ח לברכת חתנים וכו'. וצו"גם אליהו שצ"ס זה השלחן (מנהגי אלגיר) ח"א סי' ק"ה אות ט' כתב בשם הרא"ה סי' שמ"ה, דהטעם בשבת פני"ח צאו לכהן, בלי ספק מלד הנשמות יחירות אשר כל איש נחשב לצריה חדשה. וכ"כ בסידור תפלת החדש, בשם כלי חמדה, ובחופת חתנים סי' ט' סעיף ע"ו, הביא מרבינו צחיי טעם עפ"י הסוד.

ולדעת הרמב"ם, עיין בחדושי הרמב"ם לתלמוד, שכתב המו"ל הרמ"ל זקם, דלדעת הרמב"ם שפני"ח לא פחות משנים [עיין ע"ז בסקל"ג אות ז'], ל"ל דהא דאמר ששבת היא פני"ח, הוא עפ"י מה שאמרנו במדרש תהלים סי' י"ב, שכל עוסקא דשבת כפול, לחם משנה, קרנזה כפול, עונשה כפול, שכרה כפול כו', וממורה כפול "ממורה" שיר" ליום השבת, ולפ"ז גם לענין פני"ח היא נחשבת לשנים.

אולם בערך השלחן סעיף כ"ה כתב, דדין זה מיוחד על דעת רוב רבותינו דטעם דפני"ח הוא משום דהוי כשמחה חדשה [עיין ע"ז בסקל"ג אות א'], ופשיטא דשבת וי"ט נחוסף שמחה חדשה מפני הנשמה יחירה ודרך להרבות בשבת שמחה ומנות, וממילא דמזכרין ז' ברכות, דבדאי חשוב שבת יותר מכל הפני"ח היותר חשובים, כדמוכח בשבת קי"ט א' דגדולה שבת מכל האורחים. וכבר כתב להדיא בתפארת יעקב סק"ג, דלכרמז"ס לא תליא פני"ח בשמחה והרבות סעודה, רק צ"י אדם שלא שמעו עדיין הברכות

ראשון ושני הוי כפנים (י) חדשות

בסעודת

באר היטב

(י) חדשות. וז"ע א"ט פורים נקרא פנים חדשות. כנה"ג:

אוצר

ס"ק מב אות א — ס"ק מב אות א

הפוסקים

אולם יש שכתבו כהמור והשו"ע. בס' המנהגים (להר"א עירנה) במנהגי כל השנה כתב, שאם יצא יו"ט תוך ז' דחתונה, מצרכין ז' ברכות כל שני ימים. ועיין בלשון האחרות חיים שבס"ק הקודם ד"ה אולם. וכ"פ דגס יו"ט שני הוי כפנים, בקצור שו"ע ס"י קמ"ט סעיף ה', ושלחן העזר ס"י י"ב סעיף ג'.

ובהתעוררות תשובה ח"צ ס"י ק"כ כתב, דאף דשני ימים עובדים על גלויות דכל יום ספק דילמא לאו יו"ט הוא, ח"כ אין כאן פניה כו', ל"ל דכיון דאלו בקיאים בקציעה דירחא ויוס ראשון ודאי יו"ט והוי דלאו פניה ומצרכין, ואם לא יצרכו בשני הוי זלזול יו"ט. [וכ"כ בצלל החכמה ח"צ ס"י א' אות ד', דאין מחזיקין יו"ט שני כיו"ט ראשון ממש לכל מילי כדי שלא יזלזלו כיו"ט שני, ואין חילוק בין יו"ט ראשון לשני אלא לענין מה ולכחול את העין בלגד, כמבואר בשו"ע או"ח ס"י תל"ז סעיף ב']. אלא שכתב עוד שם בבהעוררות תשובה, דלפי"ז אם אירע שלא צרכו בראשון שלא היה להם מנין וכדומה, לא יצרכו גם בשני כו' דזלזול לא שייך בזה, או אם אירע יו"ט ראשון בשבת ש"ל דמה שצרכו אתמול לא משום יו"ט צרכו רק משום שבת דהוי פניה, וממילא אם לא יצרכו בשני לא הוי זלזול כו', ואחר שהאריך בזה מסיק, דאם צרכו ביום ראשון לדעתו לא יצרכו עוד בשני.

ובשאחד מבני חזון הוא מחו"ל והשני תל"י, והנשואין הם בל"י או בחו"ל, עיין מש"כ בזה, בצלל החכמה ח"א ס"י ס"ד, שובע שמחות עמוד כ"ז במקורות והערות.

ולענין ר"ה. בס' המנהגים הנ"ל, אחר שכתב דביו"ט מצרכין כל שני ימים, כתב עוד, דהכתוב מסופק אם ה"ה ר"ה. ומקום הספק מבואר בהתעוררות תשובה הנ"ל, דכיון שגיהס ודאי קדושים וכיומא אריכתא הם, ח"כ אין כאן מקום וסברא שיצרכו ביום שני עוד פעם כו', אלא שכתב עוד, דזה פשוטא ליה שאם לא צרכו ביום ראשון יצרכו בשני, כיון שדאי יו"ט הוא כו', וכיון דהוי יומא אריכתא הוי כאלוהו יום עלמא. וע"ש מש"כ עוד בזה. ועי"ש מש"כ בזה בשמו, בנ"ה א"ר אברהם סופר, בהערותיו למאירי כחצות עמוד ל"ז הערה ה'.

ובמשנה הלכות ח"ח ס"י ר"ב, כתב אל הרב ר' חיים רחון בעמח"ס ציכורי חיים, בענין ספיקו אי ר"ה הוי בכלל יו"ט לענין שיחשב כפניה לבדק ז"ב, ומקום ספיקו כיון שיש סוצרים דר"ה לר"ך להתענות בו, ולכן פסק המג"א [באו"ח ס"י קפ"ח סק"ז], דאם שכת לומר יעלה ויצא בצרכמ"ז אינו חוזר, וא"כ יש לחוש בדין נמי דלא יחשב כפניה, אם לא בלילה דיש מלוא לאכול, ולדעתו פשוט דר"ה בכלל יו"ט הוא דמקרי פניה, חדא לפי מש"כ המחבר לענין סעודה שלישית בשבת דלא הוי כפניה, והרמ"א כתב דהוי כפניה, ונתנו טעם דרגילים לבוא פניה, או מטעם דרגילים לדרוש, וכתב בערוך השלחן [ומבואר בסקמ"ז אות א'] דעכשיו אין רגילים לדרוש וגם אם לא בל"ז פניה מצרכין ז"ב, ול"ל דכשעושים ז"ב בסעודה ג' מרבים במאכלים עובדים וצמסקה, וממילא דלא גריעתא מסעודת שחרית, ולפי"ז צריכ' נמי כיון שצמלאות מרבים בסעודה ובמאכלים עובדים, וכדאיתא בשו"ע לאכול בשר שמן ויין וכיו"צ לסיומנא עבא בלילה ביוס, כו"ל כפניה, ואי משום דאינו חוזר בשבת יעלה ויצא, הלא בכל יו"ט נמי דלכו"ע הוי כפניה ואינו חוזר כי אם צומן דיש חיוצ פת דוקא, וכן צפורים דהוי כפניה הגם דאינו חוזר בשביל על הנסים, מ"מ משתה ושמחה הוי והגם דיואל

או פניה וכו'. ובהנחה והסדא (עמ"ס בחצות) ח"א דק"א ג', כתב ע"ד תשובת הריטב"א הנ"ל, דאלו י"ל דהתם איירי היכא דנשא באיסור או דאיירי בחוס"מ ויו"ט דנקט לאו דוקא. וכ"פ דגס יו"ט הוי כפניה, בחכמת אדם כלל קכ"ט סעיף ה', קצור שו"ע ס"י קמ"ט סעיף ה'. ברכת הבית שער ס"ב סעיף י"ז, שלחן העזר ס"י י"ב סעיף ג' וערוך השלחן סעיף כ"ח. ובצלל החכמה ח"צ ס"י א' אות ה' כתב, דיש שכתבו הטעם דשבת נחשב לפניה מלך הנשמה היתירה כו' [כמבואר בסקמ"א], ולפי"ז יו"ט לא היה לנו להחשיבו פניה לפי המבואר בחוס"מ פסחים ק"ב ז' ד"ה רב, ושאר ראשונים שם, דביו"ט ליכא נשמה היתירה כו', וגרסא עפ"י מש"כ צטור ברכת ס"י תל"א סק"א מהזכ"ק, שגם ביו"ט ליכא נשמה היתירה אלא שאינה צמדיגת נשמה היתירה של שבת כו', ואפשר לכונן הדברים גם לתוס' והראשונים הנ"ל, ולפי"ז י"ל דמשום כך נשמה היתירה נחשב יו"ט לפניה.

ב. וכשנמשכה סעודת היר"מ עד הלילה. כתב בהתעוררות תשובה ח"צ ס"י ק"כ, דאם המשיך סעודה יו"ט עד הלילה, סברא פשוטה שלא יאמר עוד ז' ברכות בלילה, כיון דפנה היום פנה שבת ברכות, אבל י"ל כיון דנקטינן שאומרים גם בלילה יעלה ויצא דלזילין צתר התחלת הסעודה ה"ה בזה, אך יש לחלק, שהרי גם בזה ליכא פלוגתא הפוסקים אם יאמר יעלה ויצא רק נקטינן כסברא הראשונה לאמרנו כדאיתא בשו"ע סוס"י קפ"ח, ולזה י"ל דוקא לענין הזכרה בעלמא שאין בו קפידא כל כך אבל לא לענין ברכות, אך לפי מה שכתב שם המג"א בשם של"ה להכריע דבשבת ויו"ט שיש מלוא בהוספתה יאמרנו ר"ה ויעלה ויצא משא"כ ביר"ח ופורים, ח"כ כיון שיש מלוא בהוספתה ועדיין קדושת היום יש לבדק ז' ברכות.

ועיין בסקמ"ז אות ב', מחלוקת האחרונים לענין סעודה שלישית של שבת שנמשכה עד הלילה.

מג. ושני. א. דעות הפוסקים אם גם יו"ט שני של גלויות הוי כפניה, ומה הדין בר"ה. לשון השו"ע הוא מהמור, וגם בזה יש חולקים. בים של שלמה פ"א דכתובות ס"י י"ח כתב, שמא שם מהר"ש מווינא, [והיה בהלכות ומנהגי מהר"ש (ירושלם תשל"ז) ס"י ת"ע], דאם חל שצופות ביום ז' [בשצופת] אין לבדק, דאז הפסיק יום ראשון בשצופת, ואפינו אם חל ביום א' אין לבדק ביום שני ממני"פ, אי חל הוא אין כאן פניה, אי יו"ט הוא הרי הפסיק יום א' בין שצופת שצבר, ותימא מה חילוק יש בין שצופת שצבר לשצופת שצא לענין ז' ימי המשחה להיכא שפסקו, ומ"מ [ר"ל ועכ"פ] לא מוושב לפי דבריו למה לא יצרכו ביום ז' של שצופות, וכו' דראשון חיל הוא מאחר שסו"מ לא פסקו בשמחה ובצרכה כו', ומ"מ נראה שאין לבדק ז"ב ביום שני, דסו"מ כבר אזלי ליה פניה ציומא קמא, בשלמא שבת ויו"ט ז' קדושות נינהו והוי כפניה אחרים, ואף שכתב צטור יו"ט ראשון ושני, ל"ל שט"ס הוא, מדלא כתב ושני ימים עיבים של גלויות, ח"כ איירי כשהל יו"ט ראשון בשבת דאז יו"ט שני הוי כפניה, וכן מסתברא. ובכר כתב כן במאירי צמדיגין, דאף הסוצרים דיו"ט הוי פניה, יום שני מהבא אינו עוד פניה שכבר בעל הדושו ביום ראשון, אלא שהוסף, דאף בשני ראה שניהם כן, ודאי להניח מקום לשלם לנצוד התן. ובסידור בית עוצר דוגי ברכת חתנים אות ע"ז כתב רק, דשבת ויו"ט ראשון הוי כפניה.

אוצר

ס"ק מג אות א - ג

הפוסקים

על גם ששון, משא"כ הו"מ, ומה גם ד"א דפורים אינו נחשב לפני"ח כו', ובסידור תפלת החדש כתב הטעם ששבת נחשב כפני"ח בשם ס' כלי חמדה, מלך הנשמה היתירה כו', ולטעם זה ג"כ אין להחשיב הו"מ לפני"ח כו', ובעור צרקה ס' ת"א סק"א כתב, שגם ביו"ט איכא נשמה יתירה אלא שאינה במדרגת נשמה יתירה של שבת כו', ולפי"ז י"ל דמשום כך נשמה יתירה נחשב יו"ט לפני"ח, אבל הו"מ גם אם יש בו קצת נשמה יתירה, ע"ש בעור צרקה, אין ללמוד מיו"ט שיהא נחשב כשבת כו' כפני"ח, דיו"ט עדיפה טובא, ובאמת גם ביו"ט פליגי אלא שקיי"ל דיו"ט נחשב פני"ח, אבל הו"מ מנין לנו, והבו דלא להוסיף עלה.

ובחול המועד סוכות. בטעמי המנהגים עניני אישות ס' תתקל"ג בקו"א, הביא מעבודת ישראל (להב"מ מקאזניץ) לסוכות, דלולא דמסתפי היה אומר דמזכר כל יום יום [ממנו חג הסוכות] ז' צרכות, משום דכל יומא קדושא באנפי נפשיה הוא, ואושפיחא דיומא דא אינו אושפיחא דיומא אחרא. וכתב במשיב הלכה ח"ב ס' קל"ט, שיש לסמוך ענין ולצדק בחוה"מ ז' צרכות בלי פני"ח.

ובבבצל החכמה ח"ב ס' א' אות ה' כתב על דברי העבודה ישראל הני"ל, שמסתבר דזה דוקא בסעודה הראשונה של כל יום, אבל בסעודה שניה של אותו יום כבר בעל חידושו של אותו אושפיחא מסעודה ראשונה ולא חשיבא הו פני"ח בסעודה שניה וצט"ק פני"ח ממנו, לפי מה דקיי"ל דצט"ק פני"ח לכל סעודה וסעודה [עין ע"ז בסק"ג אות א'], ואפילו בסעודה ראשונה של כל יום לא החליט בעבודת ישראל להורות למעשה דנחשב פני"ח, ואם הוא היה מחייב להורות כן, מו יצא אחריו להורות לצדק במקום ספק נגד הכלל שצידו ספק צרכות להקל, ובמשיב הלכה [הני"ל] כתב עפ"י העבודה ישראל דבחוה"מ סוכות אין צריך פני"ח, והוא פלא, שהרי העבודה ישראל לא החליט הדבר ובמקום ספק ראויו שלא לצדק, ועוד דבסעודה שניה של אותו היום גם לסבת העבודה ישראל אין לצדק כשאין פני"ח, ואיך כתב המשיב הלכה סתמא דבחוה"מ סוכות אין צריך פני"ח, דמשמע דבכל סעודות היום כן, וזה ליחא לדעתי גם לפי ספקו של העבודה ישראל.

ג. וימי הפורים. כתב בגופי הלכות (להב"מ אלגאזי) דקיי"ז ע"ב, שנשאל אם לצדק ז' צרכות צפורים כשאין שם פנים חדשות, ונראה לומר דפשיטא דאם הסעודה היא בליל י"ד או ביום, לא חיצו לך דודאי שרי, דזיל בחר טעמא, מאי טעמא אמור דפני"ח גורמים ז' צרכות הוא כמ"ש הפוסקים שדרך להרבות בשבילן, וכן נראה ממש"כ התוס' דשבת חשיבא כפני"ח דדרך להרבות בשבת שמחה ומנוח, הרי שלא הפני"ח ולא השבת גורמות הז' צרכות מלך עמאן אלא עיקר הטעם משום שמחה, וא"כ אין לך פני"ח יותר מפורים, דאין לך בעולם חיוז שמחה ושמחה כמו צפורים, דבשלמא אם טעם דשבת מיקרי פני"ח היו תולין משום קדושת שבת ויו"ט, היינו אומרים דאין ללמוד פורים דלאו יו"ט הוא לא מיקרי פני"ח, אבל כיון דהטעם משום דשבת דרך להרבות, אמר מעשה זיל בחר טעמא א"כ גם צפורים דמרבין בסעודה אין לך פני"ח יותר ממנו, והר"ה דמה שנקרא שבת פני"ח הוא מטעם הסעודה, שהרי י"א דשבת גופיה בסעודה ג' לא מיקרי פני"ח כיון דלא צעי פת כו' [עין ע"ז בסקמ"ה אות א'], הא קמן דהסעודה גורם הפני"ח, א"כ צפורים דימי משתה ושמחה כתיב הו ודאי פני"ח, ועוד ק"ו הוא, ומה שבת ויו"ט דאיכא מ"ד שאם ראה כל היום ללמוד כולו לגבוי שרי אף שלא יעשה סעודה, ואפ"ה אמרין דהו פני"ח משום דבחר עמאן אזלין שדרך להרבות מנוח אף שהוא לא הירצה, כ"ש פורים דצריך לסעוד לכ"ו, ועוד ק"ו הוא ממש"כ בשו"ע דיו"ט ראשון ושני הו כפני"ח אע"ג דיו"ט שני אין שמחתן אלא מדרבנן, ק"ו לפורים דמשתה ושמחה כתיב ביה והו מן התורה [ר"ל מדברי קבלה

דיו"ט בלי פת וכו', גם בקיץ תורה סו"כ פ' כתב, דאינו תלוי ביעלה ויבוא וכדמוכח מפורים.

ב. וחול המועד. כתב ציפה ללך ח"ד כאן סק"ד, דלאו דוקא יו"ט ראשון ושני הו כפני"ח, דכ"כ ימי חוה"מ הו כפני"ח, דזיל בחר טעמא, מאי טעמא אמרין דפני"ח גורמות ז' צרכות משום שמחים בשבילם כו' שמחה ומנוח, הרי שלא מלך עמאן גורמים הז' צרכות אלא הטעם משום שמחה, וא"כ ה"ה בחוה"מ דשמחה נוכח אף בכל ימי המועד, כמ"ש בחי"ג א"ח ס' ת"ל וכ"כ בשו"ע ס' תתקכ"ט כו', דבשלמא אם טעם דשבת ויו"ט מיקרו פני"ח היה משום קדושתם, היינו אומרים דאין ללמוד חוה"מ דלאו יו"ט מיקרי לא מיקרי פני"ח, אבל כיון דתלו משום דשבת ויו"ט דרך להרבות שמחה ומנוח, א"כ גם בחוה"מ דמרבין בסעודה יותר ממצול הו פני"ח, וכן יש ללמוד ממש"כ בגופי הלכות דפורים הו פני"ח [עין ע"ז בל"א ג'], ורואה אני שהדברים ק"ו להוה"מ כו', ועיין בחיקונים תיקון כ"א דמ"ד סוף ע"א, דימי חוה"מ ופורים מיקרי ימים טובים, וכיון דמיקרי ימים טובים הו כפני"ח.

אולם בזכור לאברהם (להב"מ אלקלעי) ח"ב אות ז' כתב, דראה להחכם ר' שצ"מ בקונטרס, דבחוה"מ אין לצדק ז' צרכות [בל"א פני"ח], דחוה"מ לא חשיב פני"ח. וכ"כ בשלחן העזר ס' י"ב סעיף ג', עפ"י הזכור לאברהם הני"ל. ויש בשלחן העזר בשמלה לל"ב סק"ד כתב, דאע"ג דאין נושאין נשים בחוה"מ דאין מערבין שמחה בשמחה וא"כ הו חוה"מ כיו"ט, אבל במג"א א"ח ס' תתקמ"ו כתב עוד טעמים אחרים להא דאין נושאין נשים בחוה"מ, ועוד שכבר ביארנו בסק"ה [לענין פורים], דלא תליא הא בזה, והעיקר לדין צרכות סעודה תליא מילתא ובחוה"מ סגי באכילה פירות כו', וא"כ הו כסעודה ג' בשבת דלא הו פני"ח משום דיו"טאים צמיו תרגומא [עין ע"ז בסקמ"ה אות א']. וכ"כ בעה"ת המים חלק שוירי עה"ת מערכת הפ' אות כ"ה, בתו"כ"ד, הוצאו דבריו בל"א בזה.

ובבבצל החכמה ח"ב ס' א' כתב, דדברי היפה ללך הני"ל ז"ע, דהו דקושטא דחוה"מ נוכח צו שמחה, מ"מ פשוט וברור שעכ"ז לא נחשב פני"ח לענין ז' צרכות, דבכתובות ה' א' אמרין אי איכא פני"ח צריך כולו וזי לא אפשיי שמחה בעלמא הוא, הרי מבואר דהגם ששמחים היום בפני"ח של אהמול ומרבים בשבילן אפ"ה אין מרבין ז' צרכות דצט"ק תוספת שמחה חדשה, ואילו השמחה עם הפני"ח של אהמול אינה אלא המשכת שמחה בעלמא, וכן מוכח גם מפרש"י שם דף ז' ב' ד"ה פני"ח בכל יום שלא היה שם אהמול, ולכן שפיר נחשבים שבת ויו"ט כפני"ח לפי שיש בהם תוספת שמחה חדשה שלא היה אהמול, ובפוסקים כתבו הטעם דמרבין בסעודת שחרית בשבת משום דכבוד יום עדיף מכבוד לילה, ומבואר דאי לאו דכבוד היום עדיף לא היתה סעודה שחרית דשבת ויו"ט נחשבת כפני"ח, אף דודאי שבת ויו"ט הם ומרבים בהם שמחה, אלא ודאי היינו טעמא שאם לא היה כבוד היום עדיף אז לא היתה סעודת היום אלא המשכת השמחה של הלילה, ולא היתה נחשבת פני"ח, ויו"ט שני של גלויות שנחשב פני"ח אף שכבר אהמול היה יו"ט והיו"ט שני אינו אלא המשך שמחה של יום אהמול, נראה פשוט דאין מחזיקין יו"ט שני כיו"ט ראשון ממנו לכל מילי כו' [עין ע"ז בל"א ס' ת"א], אבל חוה"מ פשיטא שאינו אלא המשך שמחה של אהמול וכבר בעל חידושו ביו"ט ואינו נחשב פני"ח, ובעבודת ישראל [המוצא להלן] כתב דבחר הסוכות נחשב חולי כל יום לפני"ח כיון דבכל יום יש אושפיחא אחר, ומבואר להדיא דחוה"מ מלך עמאן אינו נחשב פני"ח כו', וממילא שכן הדין בצירור לענין חוה"מ פסח כו', ובהכי נדחית גם הר"ה שכתב היפה ללך מפורים, דשאני פורים שהוא תוספת שמחה חדשה, וגם ע"ז אדר הו שמחה חדשה

בסעודת הלילה ושחרית

ביאור הגר"א

[כה] בסעודת כו' אכל
דכבוד היום עדיף
כמ"ש בפ"י דפסחים והוי כפנים חדשות אחרים משא"כ בסעודה ג' וזהו דלא כדברי הר"ב בשם התוס' בס"ז בהגה :

אוצר

ס"ק מג אות ג - ס"ק מד

הפוסקים

קבלה דהוי כד"ת] כמ"ש בצ"ח ה"ל מגילה, ח"כ פשיטא דציוס י"ד מיקרי פני"ח וכו'.

וגם בסעודה שהתחילו מבערב [ר"ל צעוד יום] ונמשכה כל הלילה, כתב שם, דמזכרין, דבחר התלמוד לסעודה חזונו כמ"ש גבי סעודת שבת שהתחיל מצעו"י ותשכח, וכ"כ בתה"ד הביאו בצ"ח, דאע"ג דרוב הסעודה צלילה שנהגו רוב העולם לעשות עיקר סעודת פורים צערב ונמשכין בה כל הלילה ורוב הסעודה היא צלילה וכו'.

עוד כתב שם, דגם ציוס ע"י, כיון דעיקר טעמא דפני"ח הוא כמ"ל משום שמחה ומשחה, צע"י נמי איכא, דימי כתיב ולא יום, כ"ג לדעתו, והרמב"ם דדברים בפני צעל הכנה"ג, וכתב לי דהן אמת דהראיות נכוחות מלד דיון, אבל לא ראה בקושטא נובהין כן, וחזרתי וכתבתי לו, דאין לא ראינו ראייה.

והביאו בקצרה דברי הגופי הלכות ה"ל, בלקט הקמח דל"ו ח', בית דוד (להר"י דוד) סי' כ', חופת חתנים סי' ע' אות ע"ז, הר"ם מודעי בכת"י המובא בקונטרס זכרון לראשונים שבסו"ס ברכך משה (להר"ם גאלנטי) דקס"א טור צ', סידור בית עובד דימי ברכת חתנים אות י"ז, רוח חיים אר"ה סי' תרל"ז אות ו' ובס"י זה סק"ז, וכן בספרו מועד לכל חי דימי פורים סי' ל"א אות ל"ט, עץ חיים (בסידור תכלאל) דקע"א ח', מנחת אלעזר ח"ב סי' ה', משיב הלכה ח"א סי' קע"ט, ובזית עולם (להר"ע אבירצני) עמוד ע"ח, וביפה ללז ח"ד סק"ד כתב, דבתקוניו ז"הר תיקון כ"א דג"ד סוף ע"א משמע, דימי חוב"מ וצ' ימים של פורים כולוהו איקרי ימים טובים, וככתוב במגילה אסתר ומאכל ליום טוב, וכיון דאיקרי ימים טובים הוי כפני"ח. ועיין להלן בדברי הזכרנו להיום, דכן דעת רבני קושטא.

ויש שכתבו לחלק בין יום י"ד ליום ט"ו [צערי הפרזות]. בזכרנו להיום ח"א אר"ה אות פ' סי' ד', אחר שהביא שמלא כתוב לה"ר אברהם לצי, ששאל לרצני אר"ה שנמלאו בחתונת בנו של הר"י אדלניא, על מנהג קושטא הזה, ואמרו שנעשה מעשה בהסכמת אחד מגדולי הדור לברך ז' ברכות אף שלא היו פני"ח, כתב שעדיין לריבין למודעי ליום ט"ו היאך הוא המנהג, דמעשה ה"ל לא פורש באיזה יום הוי, ולי"ע.

גם בשלחן גבול סוס"י תרל"ו, וכן בשם משמאל (להר"ש בן הרוש, על מועדים) עמוד ל"ה לא כתבו אלא דציוס י"ד ולינו אומרים ז' ברכות אפילו לכתב פני"ח.

ובשלחן העזר סי' י"ב סעיף ג' כתב, דציוס י"ד הוי כפני"ח, ובצ"ח הוי ספק פני"ח. ושם בשמלה ללצי סק"ה גראה, שהבין כן בדברי הכנה"ג ה"ל, דאפשר דציוס י"ד שפיר הוי פני"ח אבל צע"י לא ראה נובהין כן. וכ"כ באמרות שלמה עקב ה' אות י"ח, דצ"ד פשיטא דהוי פני"ח, ובצ"ח הוי ספק.

ויש שכתבו לחלק עוד בין סעודת היום לסעודת הלילה. ע"ש בשמלה ללצי מה שהאריך עוד דדיון זה, וכתב בסוף הס"ק, דסעודת ליל י"ד גרע עוד מסעודת ע"י, והוי בודאי ספק, וסעודת ליל ע"י פשיטא דלא הוי פני"ח, ואם נמשכה סעודת יום י"ד עד ליל ע"י כמנהג העולם, פשיטא ג"כ דלרר פני"ח. וכ"כ בשו"ע שמוחה עמוד כ"ז, דרק בסעודת היום העיקרית של פורים, דהיינו י"ד לכל העולם וע"י צירושלים, מזכרים בלא פני"ח. וביאר שם במקורות והערות, דהרי אין זה עדיף משנת וי"ע שאין מזכרים בלא פני"ח בסעודה שאינה חוב"מ.

אולם עכ"ה"כ סק"י שכתב, דל"ע אם נקרא פני"ח, וליון לכנה"ג. ובאר"ח סי' תרל"ו סק"ב ליון לגופי הלכות ה"ל ולדברי עצמו כאן. וכתב בחינה וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"ל ג', דכנה"ג כאן הגה"ע אות כ"ד, ליון לתשובותיו סי' ס"ז וס"ח, ותשובות אלו לא נדפסו, מ"מ משמע דשם שק"ט עם צעל גופי הלכות ה"ל, והחזיק דברי עצמו דלא הוי פני"ח, וכדכוי המנהג [וכמ"ל בד"ה עוד].

ובטהרת המים חלק שוירי עכרה מערכת הפ' אות כ"ה כתב, שלדעתו לא דק בגופי הלכות הזה, והחתימה על האחרונים שהביאו דבריו לפסק הלכה, ולא מצעו"ל צליל פורים דלכתב ספק דלא הוי פני"ח, דלרובא דרבותא אינו יולא בסעודת פורים שעשאה צלילה כו', אלא אפילו ציוס יש לדחות דבריו, דהא לא עדיף פורים מחוב"מ, דחוב"מ לא איקרי יו"ט ושמחה כתיב ציוס וכו"ה לפורים דיו"ט לא קבלו עליהו יומי משחה ושמחה כתיב ציוס, ולגבי חוב"מ הביא הזכור לאברהם דלא הוי פני"ח כו' [עיין ע"ז בל"ח הקודם], ועוד דק"י"ל כה"י"ל דאם לא אמר על הנסים בסעודת פורים ח"ל לחזור דסגי בלא אכיל פת כו', והוי דינו כסעודה ג' בשבת דפסק השו"ע דאין לומר ז' ברכות משום דלא צע"י פת וכו'. וכ"כ בקצרה במערכת ה"ח אות מ"ג. והביא דבריו בהערת צעל וציוס אומר שצ"ס משמאל (להר"ש בן הרוש, על מועדים) עמוד של"ה.

גם בהתעוררות תשובה ח"ב סי' ק"ב כתב, דלדעתו פורים לא איקרי פני"ח, דבשלמא יו"ט שמקודש בעשיית מלאכה ובקרבן מוסף ונקרא מועד וגומרין כלל שלם מיקרי פני"ח, אבל פורים דלא מקודש בעשיית מלאכה ואין צו מוסף ואינו קובע ברכה לעצמו לא מיקרי פני"ח, ק"ו מר"ם שיש צו קרבן מוסף וקרי מועד וקובע ברכה לעצמו ואעפ"כ לא הוי פני"ח וכו' קכו'.

ובבבצל החכמה ח"ב סי' ח' אות ז' כתב, דאם כי יש לפקפק על דברי ההתעוררות תשובה ה"ל, דשאינו פורים דמשום שמחה דלית ציוס גם אצילות אינה נובחת צו עיין רמ"א אר"ה סי' תרל"ו סעיף ד', משא"כ ר"ח, מ"מ לדונא כותיה מסתבר לדעתו, שהרי גם לענין יו"ט ראשון י"א שאין אומרים צו ז' ברכות כו' [כמובא בסק"מ צו ח'], ואיך נקיל בלי ראייה מברחת להחשיב אפילו פורים לפני"ח לומר צו ז' ברכות כשאין פני"ח ממש, לכן נראה דצמקום שאין מנהג להחשיב פורים לפני"ח, שצ ואל תעשה עדיף.

ובזכרונות אליהו מערכת ה"ב אות כ"ב כתב, דכיון שיש זה מחלוקת, בודאי קי"ל ספק ברכות להקל, ובפרט אם המנהג כן.

ובנתיבי עם ח"ב עמוד ח' כתב, דנהיג דפורים לא חשיב פני"ח.

מד. ושחרית. כתב ברא"ש פ"ק דתשובות סי' י"ג, דהא דמזכרים ז' ברכות בשבת אף בסעודת שחרית אע"פ שזכר צליל שבת, דבצד יום עדיף והוי כפני"ח אחרים. והביא דבריו צ"ח נכ"צ ח"ב. וכ"כ בקצרה באגודה כתובות סי' ז'. ובצ"ח כאן כתב, דכיון דבצד יום עדיף מצדו לילה הוי נמי פני"ח, דדרך להכרות בשמחה ובמנוח שחרית יותר מצליל שבת.

וכתב

קכו' וע"ש בסוף התשובה שכתב, דכשמברכים שבע ברכות בפני"ח בפורים, צריך לעשות סעודה אחרת לשם פורים, וכמ"ש בשו"ע סי' תרפ"ח סעיף ו' בפורים שחל בשבת.

אבל לא בסעודה שלישית וכן פשט המנהג :

הנה

אוצר

ס"ק מד - ס"ק מה אות ב

הפוסקים

הל' ברהמ"ז סי' נ"ט כתב, והמנהג לאומן אפילו בסעודה המנחה, ליום הוא שנתחייב צ"י סעודות. ובהלכות ומנהגי מהר"ש (מנוי שטע) סי' של"ט כתב, ודחתונת מורו הח"ר ברוך זכרו ז' ברכות צ"י סעודות בשבת. ובהגהות שצ"י המנהגים (להר"א עירנה) במנהגי כל השנה אות י"ג כתב, שח"ר יעקב מנוער-הויזן זי"ר בשבת בסעודה ג' ז' ברכות. ובהגהות לבי סק"ד כתב, דכן משמע מלשון הר"ן דסומכין על המדרש לברך אפילו בסעודה ג'. וכן משמע צ"י המנהג כל' אירוסין וגשואין סי' ק"י, שכתב דבשבת בכל סעודה וסעודה מברך כל פעם ופעם. ובערוך השלחן סעיף כ"ט כתב, שלדעת הסוברים דמברכים בשביל פנים חדשות לילה ויום, פשיטא שגם בסעודה ג' אומרים ז' ברכות, אך רוב הפוסקים לא ס"ל כדעה זו [כמבואר בסק"ט אות א']. ובפסקי הגר"א כאן כתב, דכן משמע בבגרי"א, לדעת י"א הג"ל לא צעין פנים חדשות בסעודה ג' בשבת.

ב. דעות האחרונים בזה. צפני ילחק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הברכות סי' ק"י הביא מהבית עובד [המבואר להלן] דבמקום דלויכא מנהג נכון לברך כו', וכתב דאין דבריו נראים צדק, כיון דלדעת הטור והש"ע ודעימיהו שכתבו דאין לברך הוי ברכה לבעלה, ח"כ ודאי ראוי לנהוג שלא לברך, דספק ברכות להקל ושב ואל תעשה עדיף, והוא עלמא כתב לעיל מיניה דאפילו בדאיכא מנהג קדום לברך בבעולת עלמא אין להשיג על המנהג במקום דאיכא חשש ברכה לבעלה, וכ"ש בדבר דהוא קרוי לודאי ברכה בבעלה [והוצא בסק"ז אות ה'], ואני אומר דכ"ש וק"י בנד"ל לדעת הטור ודעימיהו הוי ודאי ברכה לבעלה, ואין לברך במקום דלויכא מנהג.

וביביע אומר ח"ג סי' י"א אות ד' כתב, דלכאורה יש לתמוה על הבית עובד הג"ל, ממשי"כ בעלמו צדיני ברהמ"ז של סעודה ג' אות א', שאם טעה ולא אמר ראה והחליטו בסעודה ג' אינו חוזר כיון ש"א שסעודה ג' א"ל פה כו', ולדבריו כאן שסומך נהנה בסעודה ג' עיקר גם לענין ז' ברכות, ה"ל לפסוק גם שם שר"ך לחזור, וכמו שפסק בן באמת צבן איש חי פי' הקה אות כ', דכיון שעפ"י הסוד אין הפרש בחיוב בין סעודה ג' לשתי הסעודות מורין שחוזר, אולם כבר הארכתי ביביע אומר ח"ג אות סי' כ"ה אות י"ג, שהכלל דספק ברכות להקל הל' גם במקום שהמקובלים סוברים לברך כו', וכ"כ בכף החיים סי' קפ"ח סק"ט שאין לחזור ברהמ"ז בסעודה ג' בשביל ראה, וכן עיקר, ודוק מינה ואוקי באתרין לענין פנים חדשות, דלא סומכין לברוכי ז"צ בסעודה ג' בלי פניה. ועיין בחד וחלק ח"ג דרדשים עמוד נ"ח, שכתב דגם בדרך הקבלה יש סמך למנהג דסעודה ג' איננה נקראת פניה.

ובים של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ח, לפי מה שתפס דלא אמרו מברכין בשביל פנים חדשות אלא סעודות הקצועות ערב וצוקר [כמוצא בסק"ט אות ג'], כתב גם לענין סעודה שלישית של שבת, אפילו זמן קרואים אין מברכים ז' ברכות כו', וכדעת הרא"ש ובעור, ואף שרצונו מנחם מעיל נדק שהיה מן המורים האחרונים כתב בתשובה לברך אף בסעודה ג' כו', הלא מהר"י לוי שהיה גדול בדורו תלמיד מהר"י כתב שאין לברך "כלל" ז"צ בסעודה ג' כו', ואל

וכתב בישא ברכה (על רי"ו) דקט"ו ד', דהא דהרא"ש הולך ליתן טעם לזה, היינו משום דהוא חולק על הסוברים דאם צ"י פניה צלילה מברכין צלילה ולמחרתו [כמוצא בסק"ט אות א'], ולדעתם לא לריך לטעמא דכבוד יום עדיף, דאפילו לא אהו פניה אחרות מברכין בשביל פניה שצ"י צלילה קצו. וכן מבואר בצ"ש סק"ט המוצא בס"ק הג"ל.

מה. אבל לא בסעודה ג'. א. דעות הראשונים בדיון סעודה שלישית בשבת. דין זה הוא מהטור שכתב דשבת הוי כפנים חדשות בסעודה הלילה ושחרית אצל לא בסעודה ג'. וכ"כ באגודה כתובות סי' ז', דבשבת מברך לילה ויום ולא בסעודה ג'. ובשו"ת מהר"י ווייל סי' קט"ו כתב, מנהג בכל אלו מדינות שאין מברכין ז' ברכות בסעודה שלישית בשבת אלא אשר צדא. וכ"כ במנהגי מהר"ל ה' גשואין, דבמדינות ריינס אומרים בסעודה שלישית אשר צדא. וזים של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ח, כתב גם צ"ש הרא"ש דבסעודה שלישית אין מברכין ז' ברכות קבא, ושמהר"י לוי שהיה גדול בדורו תלמיד מהר"י כתב, שאין לברך כלל בסעודה שלישית ז' ברכות.

ובטעם הדבר, כתב צ"י, מפני שסעודה שלישית אינה עיקר כל קר, דהא איכא למ"ד דיוצא בה צמיני חרגימא. וכבר כתב בן צשו"ת מהר"י ווייל סי' קט"ו הג"ל, וכתב ביביע אומר ח"ג סי' י"א אות ד', דאע"פ שהצ"י עלמו בא"י סי' ר"א סעיף ה' פסק שהעיקר שר"ך לעשותה צפת, מ"מ הוא חושש דספק ברכות למ"ד שאין לריך פת, ולהכי צעין פנים חדשות ממש, וכד"ה אשכחן שפסק בא"י סי' קפ"ח סעיף ח' שאם לא הזכיר שבת ברהמ"ז בסעודה ג' אינו חוזר, וכתב בה"ח שם דאע"פ דהוא גופיה פסק שריכיה פת, מ"מ לענין חזרה ברהמ"ז אצל לחומרא דספק ברכות להקל, ודין מינה ואוקי באתרין.

ובב"ח כאן כתב עוד טעם לדעה זו, דבשחרית הדרך נהרצות בשמחה ובמנוח כו' אצל בסעודה ג' אין דרך להרבות צמנות כמו בשחרית. וכע"ז כתב בקלר צ"ט סק"ה. וכ"כ בעטרת פז (על הרא"ש) פ"א דכתובות סי' י"ג, דלהרא"ש דהא דמברכין בשבת שחרית הוא משום כבוד יום דהוי כפנים חדשות [כמוצא בסק"ט ד']. ח"כ בסעודה ג' דלא שייך האי טעמא, דודאי סעודה ג' לא עדיף מסעודה שחרית וכיון דלויכא פנים חדשות אחרים בסעודה ג' לא מברכין, ואבו טעמו של הטור שכתב דבסעודה ג' לא מברכין, ודלא כהצ"י שכתב דטעמו של הטור הוא מפני שסעודה ג' אינה עיקר כיון דאיכא למ"ד דיוצאין צמיני חרגימא, ולפי מש"כ אף למ"ד דהוא עיקר כמו סעודה שחרית, אפ"ה אין מברכין כיון דלא הוי ביה סעודה פנים חדשות. ועיין מש"כ בזה בחד וחלק ח"ג חלק דרדשים נ"ח ע"א.

אולם ברי"ב"א צסוגיין כתב, דאפילו בסעודה מנחה חשיבא פנים חדשות דאכתי איתא זמן לכבוד יום. וכ"כ בזה לדרך מאמר ג' כלל א' פ"א, דיום השבת הוא פנים חדשות בכל הג' סעודות קבא. וכן הוצא מהשוצת רצונו מנחם מעיל נדק, זים של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ח, שכתב לברך אף בסעודה שלישית. ובאחרות חיים

קבט) וע"ש בכלל ב' פ"א, שכתב דשבת וי"ט כפנים חדשות בסעודת לילה ושחרית ולא בסעודה שלישית. ואולי הכוונה שם רק דביר"ט לא הוי סעודה ג' כפנים חדשות [עיין ע"ז בסק"מ אות ד'].

קבז) ועפ"י כתב עוד שם בישא ברכה, דיש לתמוה על רי"ו, דכיון דהוא הביא דעת הגדולים הג"ל [דלא כהרא"ש] ולא חלק עליהם, אי"כ למאי הוצרך כאן להביא דברי הרא"ש.

קבא) ע"ד הרא"ש, עיין בעטרת פז המובא בפנים בד"ה ובב"ח.

הגה ועכשיו נהגו במדינות אלו לזכר ז' ברכות בסעודה ג' (עו) ואפשר משום דרגילים
לכא פנים חדשות

ו"י"א

פתחי תשובה

(עו) ואפשר משום דרגילים. עיין בתשובת הרמ"ע מפלנו סי' מ' שכתב וסעודה ג' נמי מקרי פנים חדשות ע"פ הסוד בפסוק חזק ע"פ:

הפוסקים

ס"ק מה אות ב -- ס"ק מו אות א

אוצר

והאחרות חיים וברמ"ע מפלנו, ואף דיש בזה מחלוקת הפוסקים
אין לומר ספק ברכות להקל, דזה לא נאמר אלא במקום שאין מנהג
קבוע, אבל במקום דאיכא מנהג, מוכרע ועומד הוא ומינה לא תזוט
כו', ופשוט הוא, וכן המנהג אצלנו פשוט מימי הראשונים.

ובסידור בית עובד דיני ברכות חתנים אות ע"ו כתב, דמקום
דליכא מנהג, נכון לנהוג לזכר גם בסעודה שלישית ז"ב,
כיון דכתב הרמ"ע דעל דרך הסוד סעודה ג' היא עיקר. וכ"כ
בשיטת ילקח דיני חתונה אות ל"ו. ועיין עוד מדעות האחרונים
בס"ק שח"צ.

מ"ו. ועכשיו נהגו וכו'. א. ביאור דברי הרמ"א, והאחרונים
העומדים בשיטתו. דברי הרמ"א כאן הם עפ"י
הגהות שכתב המנהגים (לר"א טורח) במנהגי כל השנה אות י"ג,
שכתב לנהוג לזכר בסעודה ג' בשבת ז' ברכות, ושמעתי אומרים
משום שהדרשה היא כמו פנים חדשות. והביא דבריו דל"מ כאן,
ובשם הרמ"א סי' קל"ב אות ג'. ושם הוסיף: ומנהג של ישראל
תורה. ונלכזש כאן כתב בהרמ"א, ובמנהגים שכתב אר"ה סעיף ל',
כתב בדברי הגהות מנהגים ה"ל. וכן במטה משה עמוד גמ"ח ח"ג
פ"ג. ובש"ס כאן כתב, דהאידנא דעיקר המנהג הוא בסעודה ג',
דמצינן בשמחה ובמנוחה ועיקר הקהל באים לסעודה לכבוד הדרשה
שדורש החתן ומרצים במתנות לחתן אחר הדרשה, היו פנים חדשות
ומצרכים ז' ברכות, וכ"כ במנהגים, וכן נהגים.

ובשאיין פני"ה ולא דרשה, אם מצרכים ז"ב לשיטת זו. בסידור דרך
החיים כתב, דבסעודה ג' אם יש פני"ה או שאומר דרשה
מצרכין ז"ב, ואם לאו אין מצרכין. וכ"כ בסידור בית יעקב, חכמת
אדם כלל קכ"ט סעיף ה', קצור שלחן ערוך סי' קמ"ט סעיף ה',
חמרות שלמה ענף ה' אות י"א, ונתיבות השלום נתיב י"ט סעיף ה'.

אולם בהתעוררות תשובה ח"צ סי' ל"ט כתב, דכיון דהרמ"א העיד
שהמנהג לזכר, רק שרואה לומר טעם המנהג, ואולי באמת
לא משום טעם זה הוקבע המנהג אלא יש לו טעמים אחרים כמוסים
שאינם נלגלים לנו, לכן לדעתי דבר זה תלוי במנהג אם המנהג פשוט
שמצרכין גם כלי דרשה יצרכו לעזב וכו' קלה.

ובערוך השלחן סעיף ל' כתב, דעכשיו אין רגילים לדרוש וגם אם
לא בלא פני"ה מצרכין ז"ב כו', ולרוב לומר דכשעושים ז"ב
בסעודה ג' מרצים במאכלים טובים ובמשקה ממילא זלזל גריעה
נוסעדות שחרית, ולכן אם באמת אין מצרכין במאכלים. וליכא פני"ה
ורגילים

קלה) אלא שכתב עוד שם, דלפי דברי הרמ"ע מפלנו דבשבת במנהגה
הוא עת רצון והיו כפנים חדשות, א"כ אם אכל סעודת צהרים אחר חצות
[שכבר הגיע זמן מנחה], או שנמשכה סעודת צהרים אחר חצות, וכבר
בירך או ד"ב, אז אין מקום לברך בסעודה שלישית כו', ובפרט אם אין
החתן דורש בסעודה שלישית, אז אין לברך ד"ב לשני הטעמים, והגם
שאינו אנו יודעים בבירור אם טעמים אלו טעם המנהג [וכמובא לעיל],
מ"מ כיון שר"ל נתנו טעמים אלו בלי ספק השבילו ברה"ק טעמים אכתיים,
ולא יהא אלא ספק, ספק ברכות להקל.

ואל השגיה צנני רוסיה שמצרכין אף בסעודה שלישית, ובכמה
מקומות בעלתי הדבר ובכמה מקומות לא שמעו לי וחששו לניחושא
כאילו דומה למיעוט השמחה, ולא חששו לעונש ברכה לבעלה.
ובבני חיי על העור כאן כתב, מנהגינו שלא לזכר בסעודה ג'.
וכ"כ בדרכי חיים (מנהגי הר"ה מלאח) סי' קכ"ו קל).
סידור ללוחא דאצרכה ח"צ עמוד תר"ע בשם הר"ה לנדא אצ"ד
עשעכנוב, דרכי חיים ושלום סי' תתנ"ח, ונתיבות עם ח"צ עמ' טו.

גם בחמדת משה סי' כ"א כתב, דאי לדידיה נתייגין לא היו
מצרכין ז"ב בסעודה ג' אפילו דאיכא פני"ה, משום דלפי דעת
הי"ש [ה"ל] היו ברכות לבעלה, ועכ"פ היו ספק פלוגתא דהיו
ספיקא דדינא דמי אין מצרכין, וכמ"ש צ"ש סק"ה דכל פלוגתא
אלו ספק ברכות להקל, ואילו היה נדפס הי"ש כחצות בימי הצ"ש,
היה פוסק בן צודאי דאין לזכר ז"ב בסעודה ג' אפילו דאיכא
פני"ה.

אולם יש הסוברים דגם סעודה שלישית בשבת היו כפנים חדשות
וכמו בסעודה הלילה ושהרית. בשו"ת הרמ"ע מפלנו סי'
מ', ומוציא בקלרה צפ"ת סקט"ז ובמהמקרה קו"א סעיף ז', כתב
דבאגודה קלא) מיטע סעודה ג' של שבת מדין פני"ה, ואינו מודה לו
כלל, אי משום דאיכא נמי טעונה פת ומקדשן צו קל"ב, דכולהו
סעודות אחתהו בקרא להדין, ועוד יש סיד ענין להכניס האמת
בפנים חדשות של שבת דשייך בסעודה שלישית בשבת לשאר סעודות,
ומייסדי התפלות שלנו קבעו במנחת שבת פסוק פני ילכו והניחותי
לך קל"ג, לרמוז העברת פנים של זמם המהעוררים בחול כי יגעו
ללוי ערב מפחד ילקח שחקן תפלת המנחה, ובסוד פנים חדשות
המתחדשות ברחמים בשבת באותה עשה מנוחה וקדושה לעמו נתן.
ובלקוטי מהר"ה סדר נשואין דקל"ה ע"ב, כתב בן צש"ס סי' עבודה
ישראל (להמגיד מקאזניץ) בדורשים לסוכות, דסעודה ג' נמי מיקרי
פני"ה. והביא דבריהם באגדה דצי הלוי דכ"ע ע"א. ובצנן איש חי
שנה א' פ' שופטים אות ע"ו כתב, דזכרו לזכר ז' ברכות אחר
ברמ"א בשלוש סעודות של שבת. ובטעם זה ח"צ סי' ל"ה, הביא
דברי הראשונים דמצרכים גם בסעודה ג'.

ובפעולת צדיק ח"ג סי' רנ"ב כתב, דכן יש ללמוד מכת"י ה"ר
שלמה מנזלי באגרת הכשרות על מנהג פיר נטעא
[בתיומן], דמצרכים ז"ב במנחה צ"ס"ק קל"ד, וכדעת הרשב"א

קל) וע"ש שכתב עוד, שפעם אחת הביאו הכלה לביהמ"ד לברהמ"ו
בסעודה ג', ואמר אני לא למדתי אצל רבי לומר ד"ב בסעודה ג', אך
מכיון שהכלה כבר באה מצוה לומר ד"ב.

קלא) כבר תמה ע"ו בבני חיי על הטור כאן, למה ייחס הרמ"ע סברה
זו להאגודה, אחר שהם דברי הטור.

קלב) עיין ע"ו בשר"ע אר"ה סי' רצ"א סעיף ד' ובאחרונים שם.
קלג) עיין בסידור אוצר התפלות בעיני תפלה, שכן הוא נוסח מחזור
רומא.

קלד) ובפ"ע חיים (שבסידור תכלאל, מנהג תימן) דק"ע ע"ב כתב,
שבמקומם נהגו לברך ד"ב אחר תפלת המנחה דשבת קודם סעודה ג', ע"ש
מה שהאריך בישוב המנהג.

הפוסקים

ס"ק מו אות א - ג

אוצר

מזכרין שלא בשעת סעודה כו' וא"כ אין ה"ז צלויין בסעודה כלל כו', וא"כ כשיאכל שבת אין טעם לזכר ז"צ כיון דלאו מחמת הסעודה הוא צא, משא"כ בזכרת שבת דמחמת הסעודה הוא צא, כו' לכן אם נמשכה עד מול"ש נזקק להזכיר של שבת.

גם בשנות חיים סי' ק"ה כתב, דאף להסוברים דסעודה ג' בשבת הוי כפניית, היינו רק אם מזכרין ציוס, אבל אם נמשכה סעודתן עד הלילה, אז ודאי לא מהני שבת לפניית כיון דהשחא אינו בשמחה שכבר כלל יום השבת, וצוה לא שייך לילך בחר התחלת הסעודה וצוין פניית בשעת הצרכה, כן נלפ"ד. והציוו דצוין בפתחי עולם ומעמדי השלחן (על שו"ע או"ח) סי' קפ"ח סק"ט, וצולחן העזר סי' י"ב סעיף ג' בשמחה ללצי סק"ה.

ובשיום השביעי לחופתו היה שבת ונמשכה הסעודה עד הלילה, עיין בסק"ל אות ג'.

ג. לדעה ראשונה דמברכין ז"ב, האם מותר גם לשתות מהכוסות בשנמשכה הסעודה עד הלילה. כתב בחמדה משה סי' כ"א, דשנמשכה ברכת חתנים צ"ע בסעודה ג' ונמשכה עד הלילה, אם מותר לשתות מכוס של ברכה קודם הבדלה גם מי שאינו רגיל לזכר ברהמ"ז על הכוס, יש לפשוט ללאורח דמותר, מהא דאיתא ברו"ח סי' ר"ט סעיף ד' כשהיה אוכל וחשכה דגומר סעודתו ומזכר ברהמ"ז על הכוס ואח"כ מצדיל עליו, וכתב שם צמח"א סק"י דמותר לשתות מכוס של ברהמ"ז, ורק מי שאינו מזהר בכל השנה לזכר על כוס דס"ל כמ"ד דאין טעון כוס, גם עתה חסור לשתות ממנו, וא"כ כיון דמזהרים בברכת חתנים לזכר על כוס מותר נמי לשתות, ולדעתו נראה דאין לשתות מן הכוס אלא יבדיל מקודם, הלא דעת רוב הפוסקים דגם כוס של ברכת חתנים אינו מעכב [עיין ע"ז בסק"ד אות א' וצ"ל], ולא דמי למי שזכר כוס ברהמ"ז לכל השנה, דהוי אלוו כחיוצ משום דס"ל כמ"ד ברהמ"ז טעון כוס, משא"כ צ"ד דעת רוב פוסקים דאין טעון כוס, ועוד דיש דאין מזכרין ז' ברכות בסעודה ג' אפילו בדאיכא חיה כו', וגם הרמ"א לא כתב שנהגו לזכר בסעודה ג' אלא בדאיכא פנים חדשות או בדורש, ועכשיו עפ"י רוב ליכא פניית וגם אין דורש, ע"כ יותר נכון להבדיל מקודם על הכוס וכו'.

ובחכמת שלמה (בגליון השו"ע) או"ח סי' ר"ט, כתב מטעם אחר דנראה דחסור לשתות ממנו, דהגם דבברכת חתנים נזהגין לזכר על הכוס חמ"ד, מ"מ כיון דהוי עמו נמי כוס של ברהמ"ז ובכוס ברהמ"ז הוי המנהג שלא לשתות ממנו, וא"כ אם בעת ישתה מכוס של ברכת חתנים ולא מכוס ברהמ"ז אחי לזולתי בכוס של ברהמ"ז, לכך לא ישתה ממנו כלל, כן נ"ל. אלא שהוסף, דמי שעושה להיפך אין מחיחין אותו וצ"ל.

ועיין צמח"א חתנים ח"ג סי' רמ"ז עמוד ק"ג, דכן נהג הר"מ סאלאווייליג מזריסק, וטעם צמח"ג רק אחר הבדלה. ועי' עוד מדציון להק, ובשוצע שמחות עמוד ק' במקורות והערות כתב בשם הר"מ הג"ל, דכן נהגו הר"ל דיסקין והר"ח מזריסק. וכתב עוד שם דכן מנהג אשכנזים פרושים צירושלם, לזכר כהגיל על שתי כוסות אלא שעל הגפן אין מזכרים אז ואין עושים מהכוסות עד לאחר הבדלה.

אולם באשל אברהם (לשו"ע או"ח) מהדו"ת סי' ק"ט כתב, דגם לפי מש"כ המג"א שלא לשתות מכוס ברהמ"ז דסעודה ג' שנמשכה ללילה, י"ל שמורה כשנמשכה אז ז"צ על צ' כוסות שראוי לשתות כדי שלא יהיה חשש ברכה לבעלה אם לא ישתה חובב, שהרי צ"ל כוס אין מזכרים ה"ז, ואם לא יזכר על הכוס יהיה רק שש ברכות והראוי שיהיו שבע. וכ"כ בספרו עזר מקודש (בגליון השו"ע) כאן, דבסעודה ג' דש"ק לריכים לשתות הכוס כדי שיהיו שבע.

ורוים לומר ז"צ אין לאמרם א"כ יאמרו חידושי תורה על השולחן ויהיה זה במקום הדרשה כו', ולא ציכולת לומר ה"ז.

וב"כ בשולחן העזר סי' י"ב סעיף ג', עפ"י הערך השלחן הג"ל, דבסעודה ג' המנהג דאם מרבים קנה צמיו מאכל אז אפילו בדליכא פניית ולא דרשה, מ"מ מברכים. ושם בשמחה ללצי סק"ז כתב, דלפי מש"כ בעני ארזים [המוצא בהערה ק"ג] דהא דבעי הרמ"א טעמים הללו, משום דרוב פעמים נמשכה סעודה ג' עד ליל מול"ש"ק וליכא פניית משום שבת כו', א"כ נמשך דגם הרמ"א מודה דמברכים.

ב. להסוברים דמברכין גם בסעודה שלישית, מה הדין כשנמשכה הסעודה השלישית עד הלילה. כתב בלבוש במנהגים שנסוף או"ח סעיף ל', דסעודה שלישית של שבת אפילו נמשכה עד הלילה שכבר ילא שבת, אפ"ה מזכרין ז' ברכות כל זמן שמזכרין ראה. ובהעטורות תשובה ה"ז סי' ל"ט כתב, (מצ"ל להזכיר דברי בלבוש הג"ל), דלפי המוצא ברהמ"א או"ח סי' קפ"ח, דמנהגין שאם התחיל סעודתו מצדו יום הגם שמזכר ברהמ"ז צלילה מחבר ברהמ"ז מעין המאורע דאזוין בחר התחלת הסעודה, לפ"ז גם צ"ד יש לזכר ז' ברכות, ועוד כיון דמוסיף מחול על הקודש ואסור בשום מלאכה עד שיבדיל א"כ עדין קדושת שבת עליהם כו', ואם התחן דורש וצאים קרואים הרבה כו' א"כ הוי שמחה יתירה כו', ולפ"ז גם אם נמשכה הסעודה עד הלילה ראו לזכר ז"צ כו', גם לטעם הרמ"ע מפאנו דסעודה שלישית הוי כפניית, שפיר יש לזכר גם כשנמשכה צלילה. ושם צמ"ח ק"ב כתב, דצמח"א סו"ס קפ"ח הביא בשם הש"ס להכריע לענין חמירת יעלה ויבוא בסעודה שנמשכה עד הלילה, דבשבת ויו"ט שיש מזהר בהוספתה יאמרו ראה ויעלה ויבוא משא"כ ברה"ח ופורים, לפ"ז י"ל גם לענין ז"צ דאם נמשכה סעודה שלישית עד הלילה למנהגיו שמזכרים ז"צ בסעודה שלישית, ובפרט לפי הטעם שכתב הצ"ח, א"כ שפיר יכול לזכר ז"צ כיון שפניית לא משום שבת הוא בסעודה שלישית ולכן יכול לזכר ז"צ גם צלילה. גם ביסודי ישרון ח"ה עמוד תנ"ו כתב, דאפילו נמשכה קנה סעודה ג' ג"כ נחשבת משום פניית של שבת, וזוין לעני ארזים סק"ז [המוצא בהערה ק"ג], דלכא הולך הרמ"א לטעמים לומר ז"צ בסעודה ג', דנפק"מ אם נמשכה סעודה ג' עד ליל מול"ש].

אולם בזקן אהרן (להר"א הלוי) סי' קפ"א כתב בתוס"ד, שלא מלאנו סעודה שיש לה תשלומין אפילו היא של מילה, חזן מסעודת חתן וכלה צלילה הראשון דמזכרים ז' ברכות אפילו עבר יומא, דסעודה ראשונה מילה, ואפ"ה סעודת שבת שהיא מילה לזכר זה ז"צ דשבת פניית, אם נמשכה סעודתן עד הלילה בעלה סעודת שבת ואין מזכרים אלא אשר ברא קלו. וכתב בפעולה לדיק ח"צ סי' פ"א, דנראה לתת טעם לזה, דשאני ז"צ מהזכרת שבת ברה"ח, והוא דהזכרת ראה כבר נתחייב הוא עצמו להזכיר משעה שאלו כזית, א"כ אפילו נמשכה הסעודה עד הלילה הא מיהא דמי למי שהשלים לסעוד בשבת ואיחר לזכר עד יואל השבת שמזכיר ברהמ"ז כיון שכבר נתחייב זה, אבל ז"צ חיוב שעתה הוי ר"ל שנתחייב להזכיר בשבת מטעם פניית וא"כ השחא שילא שבת איך יזכר הא לא הוי האני שעתה פניית, ודמי למי שסעד עם פניית וקמו והלכו משם דודאי לא יזכר כיון דאלו להו וליכא פניית עוד כו' [עיין ע"ז בסק"ל אות צ']. ועוד דהטור והר"ן כתבו דמן הדיון

קלו) שם בזקן אהרן סי"ם, כמ"ש הטור ושאר פוסקים. וכבר עמד ע"ז בפעולת צדיק המובא בפנים בסמוד, דאינו מובן, ע"ש מש"כ בהוצתו. ובפשטות נראה הכונה, דבלא פניית מברכים רק אשר ברא כמ"ש הטור ושאר פוסקים.

אוצר

ס"ק מז אות ג

הפוסקים

נלע"ד, והרבה גאונים ופוסקים נוכחים כן. אלא שכתב עוד גאונים אחרים לא נהגו כן, וכמוצא לעיל. ועיי' מש"כ בזה בח"מ סי' רמ"ו.

וב"כ במור ואהלות אולם ברכות ודוללות סי' מ"ב במוסגר, שראה מנהג גדולי ישראל שמזכרים ז"צ צמ"ש קודם הבדלה כ"ו ושוחין. ובעשמי המנהגים עניני אישות סי' תתקל"ג בקו"א כתב, שראה אצל האדמו"ר מאלעסק בנשואי נכדו, שצטעורה ג' בירך בעלמו ברהמ"ז ואמר בברכות על הכוס השני, ואח"כ שתה מהכוסות וכו'. וב"כ צמנהגי קומארנא אות קכ"ח, דצ"צ צטעורה ג' שחו לאלתר כוס של ברכה. וצלקוטי מהר"ה סדר נשואין דקל"ה ע"ב כתב, דכן ראה המנהג אצל בעל ייטב לב וצ"ו בעל קדושת יו"ט כ"ו, ושכן נתפשט המנהג. וצטעורה שמוח עמוד ל"ז במקורות והערות כתב, שכן נוכחים הספרדים והחסידים ושכן דעת הגל"צ מוולוז'ין והחזון איש.

וברבבות אפרים סוס"י רס"ה כתב, דהואיל וצדין זה רצו הדעות והשיטות והמנהגים ואין הכרעה בזה, צודאי כנגון דא' לריך כל אחד לנהוג כפי מנהג מקומו ועירו. ועיין באגרות משה ח"ה ח"ד סי' ס"ט, שהאריך בזה הרבה. ועיי' בקובץ המאור אייר תשל"ד עמוד ל'.

וכתב בשלחן העזר סי' י"ב סעיף ג' צמ"ש ללצי סק"י, דכל הספק בזה הוא כשמזכרין צודאי חשיכה, אצל צספק חשיכה וכו"ש מצעו"י, מצואר צמ"ה הג"ל וצחי אדם כלל ח' דמותים לשחות אף מי שאינו נזהר כל השנה לברך דוקא על כוס, וא"כ צ"ו ברכות פשיטא שיוכל לשחות המצרך והחתן והכלה.

ויש הסוברים שאין לשחות מהכוס מלא לוגמיו רק עשימה בעלמא. צזכרון יחודה (להר"י גרינוולד) ח"א סי' פ"ז כתב, דלהסוברים דאין עיכוב צ"ח כשאין כוס כ"ו, וא"כ לפי מש"כ צטור ח"ה סי' ק"ל דכל דבר שאריך כוס לריך לשחות ממנו מלא לוגמיו, הרי לפי הג"ל דכוס של צ"ח אין לריך לו מעיקר הדין ממילא אין לריך לשחות מלא לוגמיו, וצטעורה סי' רל"ט איהא רק דאסור לאכול שום דבר או לשחות קודם הבדלה כ"ו, והיינו אכילה או שתיה ממנו כשיעור אסור, אצל עשימה בעלמא נראה לכאורה דאין קפידא, מדחזינן שהעור שינה מלשון הגמרא צפסחים ק"ה א' דאיהא כל העושים כ"ו ונקיט האוכל כ"ו קל"ה, וגם להסוברים דצטין דוקא כוס צ"ח כ"ו, שפיר י"ל לפי דברי הרשב"א המוצא צצ"ו יו"ד סי' רס"ה דאפילו צצברים הנריכים כוס מלצד קידוש לא צצו מלא לוגמיו, וממילא רק עשימה מיקרי ולא נאסר בזה צמ"ש קודם הבדלה, והרי מכוס צ"ח שחתת החופה אין נוכחים לשחות שיעור מלא לוגמיו כ"ו [עיין ע"ז צסק"ד אות ו'], וממילא צמ"ש ק"ה אין קפידא לעשים מכוס של צ"ח ג"כ אצל לא ישחו ממנו שיעור מלא לוגמיו.

ובציץ אליעזר ח"י סי' מ"ה, אחר שכתב דכיון דצ"ו ברכות הרי חמיד נזהרים לברך על כוס כשיש מנין, ממילא יוכלו לעשים גם מכוס צרהמ"ז כדי שלא לצייש, צהיות ומותר מעיקרה דיינא, וגם מפני שגם צרהמ"ז [דעלמא] כשיש מנין נדמה שזכרים כו"ש לברך על כוס כ"ו, לזאת נראה דשפיר מותר לשחות משחשיכה כ"ו, כתב עוד, דהרואה להחמיר, וגם כדי שלא יעטר לברך אחריו מצלי להזכיר כבר של שצת, יעטם רק עשימה בעלמא.

ואם מותר לשתות משני הכוסות. צצדרי חפץ שצס' משיג הלכה ח"א סי' ל"ב כתב, דצצצת צסעורה ג' אין לשחות מכוס האומר

קל"ה) אולם ברמב"ם פכ"ט דשבת הל' ה', כתב להדיא דאסור לאכול ולשתות או לטעום כלום עד שיבדיל. וב"ה בשו"ע הרב רס"י רצ"ט, דאפילו לטעום מעט אסור עד שיבדיל. וב"מ במג"א סי' רל"ה סק"ד.

שצט ברכות. והציא צצרי צמנחת שצת צצורי המנחת לס"י ל"י סעיף ד', והוסף דכן הציא צעמ"ש צצס עוד אחרונים.

ובחדות יהושע לאו"ה סי' רל"ט כתב, די"ל דמכא השצט ברכות דנזכרין חמיד לברך על הכוס, וצספוסקים דס"ל דצצרת חתנים טעונה כוס, וכל היכא דטעון כוס מחוייב לשחותו [כמצואר צצו"ע ח"ה סי' ק"ל], ולא גרע ממנו שהוא נזהר חמיד לברך צרהמ"ז על הכוס, דמותר לו לשחותו קודם הבדלה, לפי שכוס של צרהמ"ז הוא ג"כ מכלל הסעודה כמ"ש צצו"ע הרב סי' רל"ט כ"ו, והגם דיש קצת לחלק מ"מ י"ל דיש לדמותם כ"ו, וכן ראיתי נוכחים וב"ו קל"ו).

ובעצי זית ח"צ סי' ל"ה כתב, דצמנחת משה [הג"ל] כתב דאין לשחות משום דרוכ"פ ס"ל דכוס של ברכה חתנים אינו מעכב, ולא ידעתי מה אמר בזה, דכמו דמי שרגיל לברך צרהמ"ז על הכוס שותה משום דס"ל דצרהמ"ז טעון כוס, ה"ה אנהו דנוכחים לברך צ"ח רק על הכוס ע"כ דצ"ה טעון כוס ושצ ממילא שוחין, ועוד דצ"ש כתב דרק ברכה אירוסין אין טעון כוס אצל צצ"ה כו"ש ס"ל דטעון כוס [כמוצא צסק"ד אות א'], ועוד דזה רק א"כ אין לו כוס אצל לכתחילה לוכא למיד דאין טעון כוס כ"ו, ושצ שפיר שותה, ומש"כ עוד צמנחת משה הג"ל דיי"א דאין לברך כלל צ"ח צסעורה ג' ולזה עכ"פ מהראוי שלא לשחות הכוס, הרי הדבר מצואר צראשונים דעל פני"ה יכולים לברך צ"ח צכמה סעודות צוים אחד [וכמוצא צצו"ע סוף סעי' ז'], ולזה גם צסעורה ג' מצרכים צ"ח דצצת הוא פני"ה כ"ו, וא"כ הדין צצור דיש לשחות הכוס מ"צ צסעורה ג' צצ"ק.

וב"כ צתוספות חיים על החיי אדם כלל ח' אות י"ד, צצס אחרונים דכשמזכרים ז"צ אצל חתן וכלה אז מותר לו לשחות הכוס. גם באגרא דצי הלוי דכ"ה ע"ב כתב, דסעודה שלישיה של שצת שצמשה עד הלילה, שותה מהכוס עוד קודם הבדלה. וב"כ צקונטרס התשובות סי' י"ב.

ובמנחת יצחק (להר"י ווייס) ח"ג סי' קי"ג כתב, דהעולם נוכחים לשחות מכוס של ברכה חתנים וכדאיהא צמהרש"ק [צחכמת שלמה הג"ל], וכ"ה צאשל אצרהם דראוי לשחות מכוס של ז"צ דא"כ לא יכיו רק שצ ברכות, וציותר שייך זאת לפי מנהג העולם שמתפללים ואח"כ מצדילים כ"ו, א"כ הוי הפסק גדול צין הז"צ, הגם שצ"ע אמאי לא נחנו העלה ליתן לשחות לחינוק כמו צחופה צוים התענית כ"ו, אך למעשה כן נהגו גדולי הדור כצדרי האשל אצרהם ואין לפקפק בזה וכ"ו.

ובמועדים וזמנים ח"ג סי' רמ"ו עמוד קי"ג כתב, דמעטם זה עדיף לשחות דוקא, דלהרבה פוסקים הלא אינו מוטיל השתיה א"ס מפסוק צמעריצ ואח"כ שותה שאינו ניכר ששהייתו למנוח, ולדידכו ראוי לחוש דהשצ ברכות נמי לצעלה, דכוס של ברכה מעכב, והגם שהשתיה לכו"ש אינה מעכבת צגוף המנוח רק ציטל מנוח שתיה, ואח"כ, אצל עכ"פ צכוס נשואין דהויא חיוב, אינו כדאי להקל ולהניח לאחר מעריצ והבדלה דלא מוכח [ששחית הכוס הוא לכיס של ברכה], וא"כ ראוי לשחות אחר צרהמ"ז, כן

קל"ו) וכתב עוד שם, דמ"מ הוא תמה, אמאי לא אמרינן דאם יש לו כוס שלישי יבדיל עליו תיכף אחר ברהמ"ז ושצ ברכות, ולא יברך בפה"ג על כוס של ברהמ"ז אלא על כוס של הבדלה ושתהו ואח"כ ישתה גם מכוס של ברהמ"ז כ"ו. וע"ש מש"כ עוד דאפילו אם אין לו כוס שלישי למה לא יבדיל תיכף על הכוס דברהמ"ז, ומש"כ שם לתרץ הקושיא השניה. גם בבית אבי ח"ב סי' נ' כתב, דלדעתו מהנכון לעשות כן להבדיל קודם התפילה כדי שיוכלו לשתות מהכוס, אלא שסיים, דיש בזה מנהגים שונים ונהרא ונהרא ופשטיה, וקשה להחליט בדבר.

אוצר

ס"ק מו אות ג - ה

הפוסקים

ובזמנים על שתי ככרות, יאף שאוכלים גם כשר אך הוא קלה, ואחר חלות שרוב הקהל התפללו מנחה גדולה סועדים עיקר סעודת היום, והחתן הוא ג"כ מהסועדים סעודת קלה בבוקר, וגרלה דיברו ז' ברכות בשתי סעודות היום, הן בסעודת הבוקר שגם הוא בצער ולחם אף שהיא סעודת קלה, שהרי כוונתה בסעודה שיהיה כנגד הצרכים אשר וכוונתה ובהם מגדילים ענינה שהיא כפנים חדשות ויזכרו ז"ל, ואחר חלות כיון שהיא הסעודה העיקרית ועיקר הכנת סעודת שבת והקדושים הוא לסעודה זו אף שאין בה פנייה, אין דינה כסעודה ג' לפי שזו עיקר סעודת היום צעיר זו כו', וזר מן דין כזר כתב הרמ"ע מפאנו דגם סעודה ג' היא כפנייה, והביא דבריו בסידור בית עובד דיני צ"ח אות ט"ז, וזוהי שלום (מנהגי נא אמונה) סי' כ"ט כתב, דאלו נוכחים כהחיים שאל כ"ל.

גם בחינה וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"א ג' כתב, דמנהגם בשבת של חתונה אחר התפילה בבוקר עורכין שלחן של מיני מתקנות ומגדים ומיני קמחא וסוכר ואוכלים שם החתן והשוכנין לשבעה, ואחר חלי היום עורכים שלחן דגים וצמר ושאר חפצילים, וגרלה דבין בסעודה הראשונה ובין בסעודה שניה לריך לומר ז"ל אפילו בדליכא פנייה, אפילו למ"ד דסעודה שלישית אין מצרכין ז"ל.

ואולם במהרה המים חלק שירי עברה מערכת כפי אות כ"ו כתב, דאין לסמוך לעשות מעשה כהבית עובד וחיים שאל כו', והאמת הוא דאין לזכר אלא בסעודת הבוקר, דהא מידי שבת כזר יאל ידי חובתו כזה ושוב מאד שבת אין חיוצ סעודה דכזר אכל פת בשחרית, ואין יחשב השבת אח"כ לפנייה, וה"ל כסעודה ג' דלא עבדין עובדא דלא כהש"ע כו', ובשחרית מצרכין ז"ל כשיש עשרה אע"ג שעשאוהו בקטנות, ובשניה אחר חלות אינו מצרכין אע"ג דעשאוהו בגדלות, ע"ש מה שהאריך עוד בזה.

וביביע אומר ח"ג סי' י"א אות ד', כתב ע"ד החינה וחסדא כ"ל, דקשה שבין דסעודת שחרית נמי נעשית על לחם, דנל"ה אין מקום לז"ל כמ"ש החינה וחסדא בעמ"ס [כמונה] בסק"ה אות ד', א"כ כזר יאל י"ח בסעודה זו ואין מקום לזכר שנית בסעודה שאחר חלות בלי פנייה, אם לא שנסמך על סדרת החיים שאל שמכיון שמצבים בסעודה הכיח עד שהיא עיקר לכבוד היום משו"ה חסודא כאלו היא הסעודה הראשונה של יום, אולם כזר נחצה שאין זה מוכרח למעשה [וקשה לסמוך מסבירא לזכר על חילוקים כו"כ במילי דברכת קטן], וגם יש מי שחולק ע"ז כו', ולפי מ"ש הפוסקים העש דאין אומרים ז"ל בסעודה ג' משום דאיכא למ"ד דנפיק במיני תרגומא, נראה שלא יספיק טעם זה כו', ואע"פ שיש מקום לעשות ס"ס לזכר ז"ל ככה"ג, שמה הלכה כהסוברים דסעודה ג' נמי אין לריך פנייה ושמה כשמצדין בסעודה יש לזכר ז"ל וכדעת האחרונים כ"ל, מ"מ הא קיי"ל דספק ברכות להקל אפילו במקום ס"ס.

גם בעברונות אליהו מערכת כ"ו אות כ' כתב, שלדעתו אין לזכר בשניה ואפילו הוא עיקר האכילה כיון שאל ידי חובתו בראשונה שאכל זה פת, ואדרבה אם יש מחלוקת בסעודה שלישית לפי שאפשר לפטור עמנו בפירות, בסעודה בלתי שאלין חיוצ לאכול כלל ליכא מאן דפליג שריך פנייה.

ובחופת חתנים סי' ט' סעיף ט"ז כתב, דמנהג קהילות לזכר בסעודה שעושים אחר חלות, אלא דלא קים לן שפיר דעת רוב בני העיר אי חשיבי לה סעודה ז' או ג'. והרש"ה

(קט) מדבריו לעיל מיניה.

האומר שם הברכות, רק המצרך ברהמ"ז יאמר צפה"ג וישתה מוכס שלו. אולם מנחת שבת שירי המנחה לסי' י"ז סעיף ד' כתב שם העזר מקודש כ"ל, שאין קפידא לשתות מוכס ברהמ"ז או מוכס דהברכות. וכ"כ בליק אליעזר ח"י סי' מ"ה, דמותר לשתות מוכס של ברכת חתנים כו' וממילא גם מוכס ברהמ"ז. וכ"מ משנן העממי המנהגים המוצא לעיל. וכ"מ דשותים מוכסו של ברכת חתנים, בזכרון יהודה, תוספות חיים, עליו ז"ל, ומועדים וזמנים המוצאים לעיל.

ואם גם החתן והכלה והמסובים מתירים נשות. באגרה דבי הלוי דף כ"ה ע"ב כתב, דהמצרך לצד שותה. יצמנתה ולחך ח"ג סי' קי"ג כתב שראה אלל גדול אחד שהיה הכוס נהנה שיצרך עליו צפה"ג ולשתות.

ובאגרות משה ח"ד סי' ס"ט כתב, שהחתן והכלה ושתה, והמצרך יותר ראוי שלא ישתה, ואם ריחק לשתות מאד שפלו איכא ג"כ תחילת החיוצ אין לעכז, ע"ש שהאריך בזה הרבה.

ובטעמי המנהגים עניני חשיבות סי' תתקל"ג כתב, שראה אלל האדמו"ר מהלעסק שצריך בעמנו ברהמ"ז ואמר הברכות על הכוס השני, ואח"כ שתה מהכוסות ונתן גם להחתן והכלה. וכ"כ בחדות יחושע לאו"ח סי' רל"ט, דגם החתן והכלה י"ל דמותרין לשתות קודם הבדלה, דהיי דאין חיוצא כל כך דהא סגי בשתיית המצרך, מ"מ כיון דנותנים להם תמיד לשתות מהכוס, דינם כמו המצרך, וכן ראיתי נוכחין ליתן להחתן והכלה לשתות קודם הבדלה. וכ"כ בצאר משה (להר"מ שטרן) ח"ד סי' ל"ה. וכ"כ שגם החתן והכלה שותים, צמור ואהלים אוכל ברכות ויודאות סי' מ"ב צמוסגה, קונטרס החפצות סי' י"ב, לך אליעזר ח"י סי' מ"ה, ויחידי ישרון ח"ה עמוד ח"ה.

ובלקושי מהרי"ח סדר גשואין דקל"ה ע"ב כתב, שראה המנהג אלל בעל ייטב לב וצנו בעל קדושת יו"ט שהמצרך היח שותה, וגם נתנו לכלה לשתות, אבל לא לחתן מטעם שעל החתן יש חיוצ הבדלה ואסור לשתות קודם הבדלה, משא"כ נשים [ד"ה] שאין חייבות בבדלה.

ובעזר מקודש כאן כתב, שיכולים לעשות גם זולת המצרך, כיון שהוא מותר.

ד. ובסעודה ג' ביו"ט. כתב בחינה וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"א ג', דנראה דאפילו להסוברים דסעודה שלישית של שבת חשיב פנים חדשות, מ"מ צו"ע דחשיב פנייה אינו אלא בסעודות לילה ויום, וכמו דמשמע בריעב"א ושו"ה הרמ"ע מפאנו [המוצאים בסקמ"ה אות א' וצ"], דלא כתבו כן אלא לגבי סעודה ג' של שבת ומהאי טעמא דכתבו שם, ומה גם דסעודה ג' של שבת הא איכא הסוברים דצ"ע פת כו', משא"כ בסעודת יו"ט כו', (וכמ"ס צמור חו"ה סי' תקכ"ט וצו"ע שם סעיף ג'), ותו דאעיקרא לא מלינו דנקרא פנייה כי אם לגבי שבת דוקא ומסתמיה דנימא דה"כ יו"ט דקראו הכתוב שבת וצ"ב הסעודות, אבל בסעודה יחירה מנ"ל, וע"כ נ"ל כמ"ס.

וכבר כתב כן גם המנהגים (להר"ה עירנה) צמנהגי כל השנה, דצו"ע מצרכין ז' ברכות ערבית ושחרית, אבל לא בסעודה ג' כי הוא לא נקרא פנייה כמו שבת.

ה. להסוברים דבסעודה ג' אין מצרכין ז' ברכות בלא פנים חדשות, מה הדין במקום שאוכלים בשבת בבוקר סעודה קלה ואחר חצות אוכלים סעודה גדולה, והיא העיקרית של היום. כתב בחיים שאל ח"א סי' ע"ד אות י"ב, דצ"ע ליוורנו רוב הקהל עושים עיקר סעודת היום בשתי שעות אחר חלות ועממי מידי צפרא, ויש שאוכלים בשחרית סעודה קלה

באר הגולה

וי"א הטעם דרגילין לדרוש והדרשה הוי כפנים חדשות :

ט פ [כז] י"א שאין לומר ביאור הגר"א

שש ברכות על כוס ברכת המזון אלא (י) מביא כוס אחר

ואומר

[כז] י"א כ"ז עכ"ז
בתוס' שם ד"ה שאין
כ"ז :פ שם בשם התוס' גבי
כ"ז חבורה שקדש עליו
היום פסחים דף ק"ב ע"ב

וכ"כ הרמ"ש שם וכתב שכן נוהגים באשכנז ובגלרסה

פתחי תשובה

דהלוי מו"ל עבד לו קמן לחמים י"ז חובתו וכ"מ מהל' דלוי חילקת לגי רבי וברך
שם כ"ז משמע דלא נכחו ברכת היין דל"כ ה"ל שבעה אלא דלמות שצריך בהמ"ז
צריך על כוס של בהמ"ז ע"ש :

(י) מביא כוס אחר. עיין בספר המקנה בק"א שכתב נראה דיכול אחד לברך בהמ"ז
ויזיל כולם ושם ברכות יכול יתן לאחר לברך ואח"כ מברך המברך בהמ"ז
בפ"ג על כוס שלו ומו"ל אף ללמות שצריך ו' ברכות וכ"מ מלשון הרמב"ם וש"ע
על פ"ה ואין מברכין ברכה זו לא עבר ולא קמן אפי"ג דהוא בודלי לא בירך בהמ"ז

הפוסקים

ס"ק מז אות א — ס"ק מח

אוצר

על כוס אחד כ"ז, לפי שאין עושין מלוא חצילות חצילות [שנראה
כמי שהיו עליו למשא וממחר לפירוק משאו קמ], וכתבו התוס'
דמטעם זה יש נוהגים שלא לומר ז' ברכות על כוס ברהמ"ז אלא
מציאין כוס אחר, [אלא שהציוו גם דעת החולקים, וכמוצא להלן
בסק"ג] קמא. וכתב צעור, דכן נוהגים באשכנז ובגלרסה. וכ"כ
בהתוס' הג"ל, ברא"ש פ"י לפסחים סי' ח, אגודה פסחים סי' ע"ד,
הוס' שצמרדכי פ"י לפסחים בסוגריים בשם מרדכי יסן, והגמ"ר
כתובות סי' רפ"ג. ובהגמ"ר פ"ג דברכות אות ה' ובפ"ג דלשונות
אות ס' כתב בן דנעם ר"ת, דלר"ך ז' כוסות. ובאגודה דכל ברכות
ארוסין ושואין כתב בן דנעם ה"ר גרשון ז"ר שלמה שכן נוהגים
בגלרסה, משום דברהמ"ז וז"כ הם ז' ענינים, וקיי"ל דאין עושין
מלוא חצילות חצילות וכו'. וכ"כ ברור החיים (לחלמוד הרש"א)
עמוד קע"ו, דברהמ"ז כוס אחד וז"כ כוס אחד, דתרתו מילי
נינהו וצניי תרי כסי.

ובים של שלמה פ"א דכתובות סי' כ"א כתב, דעממל דידכו,
מאחר שמלינו שמברכים ברכת חתנים בחופה בלא ברהמ"ז
[הרי דלא שייכי אהדדי]. וציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד י"א
טור ז' כתב, דהרי דעת הגאונים שיכולים לומר ז"כ גם בלא סעודה
[כמוצא בסק"ב אות א'], וא"כ אין ברהמ"ז גורם לז"כ שיצואו,
ואף להבשרה שאין מצרכין ז"כ בלא סעודה היינו משום דאין שמחה
בלא סעודה, אבל עכ"ז אין קפידא שיאמר הז"כ דוקא לאחר ברהמ"ז,
וצרור דבעת סעודה ושואין יכול לברך הז"כ אף באמלע הסעודה
וכו' קמב).

ובחידושי הרמב"ן (שנדפסו בתוך חידושי הרש"א) בסוגין כתב,
דכ"ז איתא במסכת סופרים פ"ט הל' י"א גבי ברכת
החודש על הכוס בברהמ"ז, שמצינו לו כוס אחר ומצד כ"ז, וכן
אחרי אומר בברכה חתנים ובברכה אכלים, לפי שאין אומרים שתי
קדושות על כוס אחד כ"ז, וכן ראוי לעשות, ואפי"פ שלא נהגו כן,
חברים ואנשי מעשה עושין כן. ובחידושי הריטב"א בסוגין, כתב
ג"כ עפ"י הגמרא הג"ל בפסחים והמסכת סופרים הג"ל, דכן הדבר
נראה אלא שלא נהגו כן קמב, ואחר שכתב טעם לנוהגים לברכה
על

(קמ) רש"י סוטה ח' א.

קמא) גם בנמוקי יוסף (ת"א תש"ך) בסוגין, כתב עפ"י הגמרא הג"ל
בפסחים, דהיה בדין גבי ברהמ"ז וברכת חתנים דליבעי גמי תרי כסי
דתרי מילי נינהו, אך סיים אלא שלא נהגו [כז].

קמב) אולם עיין בדברי הרש"ז איערבור שבסק"ל אות ב', שכתב
דמפשוט דברי הרמב"ם בפ"ב דברכות והתוס' הג"ל בפסחים, משמע שחייב
ברכות בשואין הוא דין בברהמ"ז, וגם מוכח הכי מדברי פוסקים אחרים,
דתיקון חכמים היה לברך את הברכות רק אחר ברהמ"ז ולא באמצע
הסעודה.

קמג) גם בחידושי הרשב"א (ירושלים תשל"ג) בסוגין, הביא דברי
המסכת סופרים הג"ל, וסיים שכן ראוי לעשות, אלא שלא נהגו [כז].
וכ"כ בר"י נכ"ב ח"ב, דמן הדין לברך ז"ב בכוס אחר, ולא נהגו כן.

מז. והדרשה הוי כפנים חדשות. א. הטעם דדרשה הוי
כפנ"ה. כתב בהעוררות תשובה ח"ב סי' ל"ב,
דלר"ך הסבר מה שייך בדרשה לומר שהוא פנים חדשות, וי"ל עפ"י
מה דאיתא בברכות מ"ז ז' אריז"ל שנים ושבת מעטרפין לברך ברכת
הזיומן, ומקשה שם וכו' שבת גברא הוא ומסיק אלא שני בני תורה
המחדדין זה את זה בהלכה מעטרפין, נראה מה שחדוד דצדדי תורה
חשוב כגברא, וכיון שכתבן דורש חידושי תורה הוי כא"ש פני"ה,
והגם שלענין ברכת הזיומן לא קיי"ל הכי, מ"מ יש קצת סמך לזה
משם. ובערוך השלחן סעיף ל' כתב, דכשאומרים חידושי תורה יש
בזה שמחה יתירה דפקודי ה' ישרים משמחי לב, ואז ציכולת לומר
ז' ברכות. ובברכה הבית שער ס"ב בשערי צינה סעיף י"ט כתב,
דכיון שמהדש בחורה פני"ה צ"ל לכאן.

ב. אם זה דוקא כשהחתן דורש או דסגי גם כשאחר דורש.
כתב בשלחן העזר סי' י"ב סעיף ג' בשמלה לז"ז סק"ה,
דצ"ה כתב שכתבן דורש, וכ"כ בקצור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ה'
ובתחבות השלחן נתיב י"א סעיף ה' ובאמרות שלמה ענף ה' סי' ז'
[וכ"כ בהכמת אדם כלל קכ"ט סעיף ה'], אכן ברהמ"ז נקט סתמא
דהדרשה הוי כפני"ה, ומשמע דאין חילוק מי הוא הדורש, וכן נקט
כלשון הרמ"א בסידור דרך החיים כ"ז, ובערוך השלחן סעיף ל' כתב
דכשאומרים חידושי תורה על השלחן הוי צמקום הדרשה, [וכ"כ
לשון העזר מקודש כאן, שאמרו דברי תורה על השלחן], ומוכח ג"כ
דלאו דוקא כשהחתן דורש אלא שיאמרו חידושי על השלחן, וכן
הדעת נוטה דאין נפק"מ מי הוא שיאמר חידושי. וכ"כ בברכה
הבית שער ס"ב סעיף י"ז, דאפילו אחר דורש מצרכים ז' ברכות.
וכ"כ בקנין תורה ח"ב סי' מ"ד סוף אות א'.

ג. וכשהחתן דורש בימי החול אי הוי ג"כ כפנ"ה. כתב
בהעוררות תשובה ח"ב סי' ל"ט צמקופים, דלטעם
הרמ"א דהמנהג לברך ז' ברכות גם בסעודה שלישית כיון דהחתן
דורש והוי כפני"ה, אם החתן דורש גם צימני החול בלא משבעת
ימי המשחה ראוי ג"כ לברך ז"כ מפני הדרשה. וכ"כ בבית מרדכי
(להר"מ פוגלמן) סי' ס"ה.

אולם בברכה הבית שער ס"ב סעיף י"ז כתב, דהא דאם החתן
דורש הוי כפני"ה זה דוקא בסעודה ג' לשבת, אבל בשאר
ימים אפילו החתן דורש לא הוי פני"ה. והוסיף שם בשערי צינה
סקי"ע, דדוקא בסעודה ג' כיון די"א דאין לר"ך פני"ה יש לסמוך
ולומר דהדרשה הוי כפני"ה, אבל בשאר הימים אין לסמוך על הדרשה
כיון דלא נזכר בש"ס ופוסקים דזה הוי כפני"ה. וכ"כ בקנין תורה ח"ב
סי' מ"ד, דח"ו לעשות כן בחול, כשאין פני"ה, לסמוך על דרשה בלזכר.

טע"ף ט. מח. אלא מביא כוס אחר וכו'. עכא"כ דמקור
דע"ז הוי צעור בשם תוס' פסחים ק"ב ז' ד"ה שאין,
גבי כ"ז חבורה שקדש עליהם היום, דקתני הכס דעל כוס אחד
לומר ברהמ"ז ועל השני לומר קידוש כ"ז שאין אומרים ז' קדושות

ואומר עליו שש ברכות וחוזר ולוקח כוס של ברכת המזון ואומר עליו
בורא פרי הגפן:

וי"א

הפוסקים

ס"ק מח — ס"ק נא אות א

אוצר

לקמן (ק"ג ז') רצ אשי צריך אכסא קמא ותו לא. ובאגורה באהלך
שאלות הקודם כתב, דאין לצרף ברכת היין בכוס ז' אלא בכוס
דברה"מ מכמה טעמי. וכתב בערוך השלחן סעיף י"ח, דיואל צרכה
גם על הכוס השני, כיון דכוונתו גם עליו.

וגם כשאיש אחר בורך ברכת חתנים, כתב בהמקנה המוצא
בפ"ת סק"י, דזה שצריך צרה"מ מצד צפה"ג על כוס שלו
ומולא אף לאותו שצריך ו' ברכות. וכן מצוה צדור לאצרכה
(להר"א חלקני) ח"צ אות ז', דמצד צפה"ג ומולא את חברו.

ובדברי חפץ שכתב משיב הלכה ח"א סי' ל"ב כתב, שכתה מוכין
העולם דהאומר שש ברכות מצד ג"כ צפה"ג בפני עצמו,

ולא ידעתי מני"ל. אולם בשלחן העזר סי' ט' סעיף ה' בשמלה ללצי
סק"ה מצוה, דכן נכון לנהוג שגם השני יצד צפה"ג, שכתב ע"ד
המקנה הנ"ל, דמ"מ קשה דהא קו"ל ברכת הנהנין אינו מולא
חברו, ובקושיית הפני"ק צו"ל לכתובות על טעמית חתן וכלה תחת
החופה ע"י ברכת המסדר [כמוצא בסי' ל"ד סק"ג אות ז'], ושם

כתב דבשלמא בברכה נשואין דטעון כוס הו"ל דבר שצרכה וע"כ
מולא את החתן והכלה משא"כ בברכה ארוסין, וא"כ גם כאן
בשלמא זה שצריך ז"צ דטעון כוס יכול להולא בברכה צפה"ג גם

למצד צרה"מ משום דהוי כדבר שצרכה, אבל איפכא זה שצריך
צרה"מ לאינו טעון כוס האין מולא לזה שצריך ז"צ כו', ובגמרא
שם שהצ"ה המקנה מהא דלוי צריך שית, לא מלניו דהולא את חברו

ואפשר שזה שצריך ז"ה לא שחא אלא המצד צרה"מ לבד, ומני"ל
שיכול להולא את זה שצריך ז"ה, ולא נשמע מהאי רק שהמצד
צרה"מ הוא יצד צפה"ג ולא השני, ולא איחזק לן עוד הכ דוגא

שכתב המקנה כו', ואפשר לומר ליישב המנהג שסומכין על שיטת
המחזק צו"ה סי' ר"י סעיף ז' דהטעם עד רביעית אין לריך
לצד כו', וגם צ"ד ו"ל דרק המצד צרה"מ ובפ"ה"ג שותה רביעית

וכמצד ז"ה ושאר המסובין אין שותין רביעית רק טעמית קלה
כו', אולם לא ידעתי מדוע לא יצרכו שניהם כל אחד על כוסו
ברכה צפה"ג וישתה כל אחד שיעור רביעית, וזה ילאנו מכל

החששות, וכדומה שראיתי בן מיהודי סגולה אצל עפ"י רוב אין
נוהגין בן, ולדעתי תיקון גדול היה לחקן בן. ועיין מש"כ בזה בצאר
משה (להר"מ שערן) ח"ד סי' ל"א.

נא. ואומר עליו בפ"ה"ג. א. דעות הפוסקים אימתי לברך

בפ"ה"ג בברכת חתנים שבסעודה, אם בתחילת

הברכות כמו בחופה או בסופן. לשון השו"ע דאחר שאמר השם

ברכות על כוס אחר חוזר ולוקח כוס צרה"מ ואומר עליו צפה"ג,

הוא מהר"ש פ"י דפסחים סי' ח'. ובעור כאן כתב בן זשם החוס.

ועיין צ"ח אות ז' המוצא צסק"ה אות א', דלדעת הראצ"ה תמיד

מצרכים צפה"ג באחרונה. וכתב הד"מ שם, דבברכות שמצרכין תחת

החופה אין המנהג בן כו', מיהו בברכות שלאחר הסעודה נוהגין

כדברי הראצ"ה. וכבר כתב בן דבסעודה מצרכים צפה"ג אחר

שאמר השם ברכות, צמחור ויערי סי' פ"ג ותל"ו (בעמוד ג"ג

ותר"צ), הגמ"י פ"ב דברכות אות ה', זשם ר"ת. ועיין להלן די"א

דכ"ה גם לדעת תוס'. וכ"כ באגודה פסחים סי' ע"ד, ארחות חיים

ח"א ה"ל צרה"מ סי' י"ח זשם מנהג גדולי נרפת, אצדורכה ה"ל

ברכות ארוסין ונשואין זשם ה"ר גרשון ז"ר שלמה, עץ חיים (להר"י

מלונדריץ) סוף ה"ל סעודה, סי' המנהגים (להר"א עירא) מנהגי

פסח, יס של שלמה פ"א דכתובות סי' כ"א ובספרו חכמת שלמה

פסחים

על כוס אחד, וכמוצא בהערך קנ"ח, כתב עוד, אלא שקשה הדבר
לדחות מש"כ צמסכת סופרים, ושמעתי שיש מקום צלפת ובאשכנז
שעושין כהמסכת סופרים.

ובישועות יעקב פי הקצר סק"ה כתב, דלכאורה זה תלוי אם
מצרכין ז"צ לפניו חדשות שלא אכלו שם, דאי נימא

דמצרכין להם א"כ אין הדבר תלוי בצרה"מ כלל, דאף אם לא אכלו
יוכלו לצדק, והוי שתי קדושות על כוס אחד, אבל אי אין מצרכין

רק אם אכלו הוי צרה"מ גורם לז"צ, ומעתה מש"כ צו"ה דהמנהג
לצדק על כוס אחד, לטעמיה אילי שכתב [בסעיף ז'] דאין נקרא

פנים חדשות אלא כשאוכל, ואין דמנהגנו כמ"ש שם הרמ"א לצדק
אף כשאינו אוכל, לכך המנהג להלריך ז' כוסות. ועיין בחפ"ה"ה

יעקב סק"י, דכן ל"ל להסבירים בברכה חתנים לא סגי בלא כוס
[כמוצא בסק"ד אות א' וז'], דאין לאמרם על כוס צרה"מ.

מט. ואומר עליו ו' ברכות. עיין בהמקנה קו"א ומוצא צפ"ה
סק"י, דיטל אחד לצדק צרה"מ ושש ברכות יכול

ליהן לאחר לצדק, (ואח"כ יצדק המצד צרה"מ צפה"ג על כוס שלו
כו'), ושכן משמע מלשון הרמ"ש והשו"ע צסק"ה ה', ושאינו דומה

להא דאמרין בברכות מ"ב ז' והוא מצדק על המוגמה, דברכה
נשואין מילתא אחריתי היא ואינה שייכת לצרה"מ. וכ"כ צריך

את אצרכה סי' ע"א סוס"ק סי' בתוכ"ד, דאין קפידא אם אחד
מצד צרה"מ ואחר הוי ברכות. וכן מצוה צדור לאצרכה (להר"א

חלקני) ח"צ אות ז'. וכתב בשלחן העזר סי' ח' סעיף ג' בשמלה
ללצי סק"ה, דבעד שי מצוה, דמזכרי המקנה הנ"ל משמע, דה"ה

כשמצרכים רק ברכת אשר צרה ג"כ מחלקין לשניים. ועיין צ"ד דוד
(פסקי הלכות) ח"ג פ"י עמוד י' עור ז', שדייק בן מלשון הרמ"ש

והשו"ע הנ"ל דסעיף ה', דאחד מצד צרה"מ ואחר מצד ברכה
אשר צרה. ובצאר משה (להר"מ שערן) ח"ד סי' ל"ו אות ג' כתב,

דבאגרא דפרקא אות רמ"ח איתא, שלפי דעת הזכור נכון שהמצד
צרה"מ הוא צממו יצדק השם ברכות, ופלא שהעולם אין נזכרים

בזה.

וכתב בחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"צ ג' בתוכ"ד,
לנוהגים לצדק שניהם [ר"ל צרה"מ וצרכה חתנים] על

כוס אחד, נראה דהנכון שיצדק המצד צרה"מ הוא ולא אחר.

ג. וחוזר ולוקח כוס של ברה"מ. א. מקור וטעם הדבר.

מקור הדין הוא צרה"ש פ"י דפסחים סי' ה', וכ"כ

בעור כאן זשם החוס, וכ"כ צמחור ויערי סי' פ"ג ותל"ו. וכ"כ

כמעט כל הראשונים והאחרונים המוצאים צסק"ה, דאחר שאמר

שש ברכות על כוס אחד, חוזר ולוקח כוס של צרה"מ ומצדק עליו

צפה"ג. ועיין מש"כ בזה צפ"י מהר"ם חלאווה פסחים ק"צ ז'.

וכתב בהשועה הרב שלמה בן עזרא באגורה באהלך (סי' ז') דמ"ו

ג', דמצרכים ברכה אחת על כוס צרה"מ שלא להניחו חלק. וזכר

לדבר מהב"א דאמר צפסחים ק"י ז', כל חד וחד נעבד ביה מליה

כו', ומשום מהיות עוב מצרכין עליה חדא ברכה.

ב. אם מברך בפ"ה"ג גם על הכוס השני. צ"י כאן הביא

מתוס' פסחים ק"צ ז' ד"ה שאין, דאין מצרכים על השני

צפה"ג כיון שכבר צדק על כוס צרה"מ כי אין נכון לצדק פעמיים.

ומהר"ש פ"י דפסחים סי' ח' הביא הצ"י, שכתב ואל תחמה

שמציאין כוס לשש ברכות ואין אומרים עליו צפה"ג, דכ"ה אמרין

אוצר

ס"ק גא אות א

הפוסקים

כתב, והגם למצד צפ"ג על כוס ברהמ"ז וא"כ נראה דקאי צפ"ג על כוס ברהמ"ז ולא על כוס דשש ברכות, מ"מ מצד לצדוק וא"י על ברהמ"ז לחד ה"ל לצדק תיכף אחר ברהמ"ז.

ובחיים שאל ח"א סי' מ"ד כתב, דהסבירים דבעינן תרי כסי הרי סביר דברכת חתנים לא שייכי לברהמ"ז ולא דמי ליקנה"ז, וכיון דלא שייכי לברהמ"ז א"כ ה"ל הפסק, ולכן נריך לצדק צפ"ג צדוק. וכ"כ צ"ח ברכה (על ר"י) דקט"ז עור צ'. וצאגורה צ"ח ברכה (סי' ו') דמ"ד, כתב כן ביתר ביאור, דמאן דמנריך צ' כוסות הרי ס"ל דלא שייכי אהדדי והיו ענינים נפרדים כו', וכיון דצ"ח ברכות מהווינן אנו לצדק על היין דכוס ברהמ"ז, כמ"ש החוס' צפ"ח סי' ק"ב צ' ד"ה יקנייה, משום דברהמ"ז הוי הפסק, נמלא דאם יצדק על היין ממש אחר ברהמ"ז כשמצדק אח"כ הוי ברכות הוי הפסק לברכה היין דלאו כחד ענינא ניכח, ולא דמי ל"צ דעמלא דכוס הוי על ה"צ ושפיר מצדק בתחילה צפ"ג ולא שייך לומר דה"צ הוי הפסק, משא"כ הכא דצ"ח נריך לצדק צפ"ג על כוס ברהמ"ז נמלא הוי ברכות הפסק, ואין חילוק בין אם יצדק צפ"ג בכוס הא' בין אם יצדק על השני וכו'.

ובע"ז כתב גם בסידור דרך החיים, להעטם דכיון דהרבה פוסקים סוברים דלא נתקנו ה"צ על הכוס [ע"י ע"ז צפ"ק] אות א' ה"ל, וא"כ אם יצדק ה"צ אחר ברכה צפ"ג ויהי הפסק בין ברכה לעשימה, משא"כ בחופה שהמצדק אינו טועם רק נותנים לאחר לטעום והטעמים אינם מפסיקים, יותר טוב לצדק צפ"ג קודם כיון דלהרבה פוסקים נתקנו על הכוס וראוי לצדק צפ"ג תחילה. והצ"ח דכיון צלחן העזר סי' ח' סעיף ג' צשמלה ל"צ סק"א.

גם בדברי שאול-חלק לשבעה דכ"ג עור צ' כתב, שלדעתו הטעם, דאם יצדק קודם צפ"ג על הכוס הא' ויטול הכוס השני לצדק ז"צ יהי הפסק גדול, משא"כ צשעת החופה דאומרה על כוס אחד והיו כענין אחד, וכמו קידוש ביקנה"ז דמסדר על כוס אחד וז"צ.

ובחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"י עור צ' כתב, ד"ל דכיון דצ"ח הוי עוצה ברכות ומאן ארוכות, חשו להיסח הדעת של שתיית היין אם יצדק צפ"ג תחילה וישתה צדוק. ובתשובת ה"ר שלמה ק' עזרא שצאגורה צ"ח ברכה (סי' ז') דמ"ז ג' כתב, דלפי מהגינו דמניחים הכוס דברהמ"ז על השלחן כדי לצדק ו' ברכות על כוס שני, א"כ אם יצדק בתחילה צפ"ג על כוס ברהמ"ז ויניחנו צשלחן אין לך היסח הדעת גדול מזה כו', וכ"כ ממשי"כ המרדכי המוצא צש"ע ח"א סי' ר"צ ור"ז [לענין הצדלה] דאחר שצירק על היין צימון יקחנו צשמאל ויצדק על הכשמים, אלמא שאין להניחו על השלחן דהוי היסח הדעת, ומש"כ מצדק צפ"ג לצדוק קמא.

גם בזכור לאברהם (להר"א צניגדור) סי' ז' כתב, דאם יצדק צפ"ג תחילה ומניחו ויטול כוס צ' ה"ל הפסק בין ברכה לשחיה, ולא דמי לקידוש והצדלה ששם על כוס אחד, אצל צשני כוסות שמניח הא' ויטול השני ומצדק שש ברכות הוי הפסק, כמו מי שצירק על פרי לאוכלו וקודם שאכלו מניח תפילין ומצדק עליוס, דולא.

קמא) והמחבר שם (סי' ח') דמ"ז ג' השיב ע"ז, דמאי דנקט המרדכי בשמאל לאו לעכובא אלא כאורה כל ארעא וה"ה ע"ג הטבלא, דלא חשיב היסח הדעת כיון דבפניו הוא וע"ד לשותותו ברך עליו, ולפי דבריו למה לו להניח כוס ברהמ"ז על השלחן כדי לברך הדיב על כוס שני עד שמוח ימשך לברך בפ"ג אחר הוי ברכות, יקח הכוס השני בימינו והראשון בשמאלו ויברך ברהמ"ז ובפ"ג עליו מיד ואח"כ הוי ברכות וכו'. וע"ש מש"כ גם על שאר דבריו בזה.

פסחים ק"ב צ', מטה משה עמוד גמ"ח ח"ג פ"ד, צ"ש סק"ב, חוסן ישועות כאן, סידור דרך החיים, סידור בית יעקב, פני יחזק (להר"א אבולפיה) ח"א מערכת הברכות סי' ל"ז, אמרה שלמה ענף ה' אות ל"ב, ברכות מ"ס ח"א סי' הע"ט, זכרנו לחיים ח"א ח"א אות צ' סי' כ"ד צשם כח"א הר"א צ"ב, קאר שו"ע סי' קמ"ט סעיף ג', דברי חפץ צשם משיב הלכה ח"א סי' קמ"ז, ונתיבות השלום נתיב י"ט סעיף ו'. ובכנה"ג הגה"ע אות כ"ו, וכן צחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"י עור צ' כתב, דכן מהגינו. וכ"כ צלקוטי מהר"א סדר נשואין דקל"ד ע"ב. וצשלחן העזר סי' ח' סעיף ג' צשמלה ל"צ סק"א כתב, דכן נקטו צמדינות הללו. וצקף החיים ח"א סי' ק"ל סק"א כתב, דכן מנהג עיר קדשנו. וצזכרנו לחיים ח"א אות צ' סי' כ"ד כתב, דכן נוהגים צקושטא. וצמנהגים צשכוס"ס מסגרת השלחן על יו"ד אות ע"ז כתב, דכן נהיגי צסיינה ופאדובה. וצדברי שאול — חלק לצשעת דכ"ג עור צ' כתב, דכן עיקר.

ובעצי ארזים סק"ט כתב, ד"ל להצ"ח ראהו למצד צפ"ג אחר השש ברכות, ממשי"כ רש"י וחוס' ור"י צכתובות דהא דברכת אשר ברא מתחלה צצדוק ח"ע"פ שהיא סמוכה להצרתה, היינו משום שמצרכים אותה צפני ענמה כל ז' ימים צדליכא פנים חדשות, ועדיין קשה הרי ברכה חתנים לריכב כוס [ע"י צפ"ק] אות א', נריך לצדק צפ"ג תחילה ואכתי הוי סמוכה להצרתה, ומדברי הירושלמי שכתבו החוס' צפ"ח סי' ק"ד צ' ד"ה חזן, שהקשה מקידוש היום שסמוכה לצפ"ג ומתחלה צצדוק, מוכח דגם צפ"ג מיקרי סמוכה, ח"י דמשום ברהמ"ז ניתקנה כן, דכשמצרכים אותה אחר ברהמ"ז מצדק צפ"ג לצדוק ואז לא הוי סמוכה, דמה שמצרכים אותה אחר ברכה הטוב והמטיב שצברהמ"ז לא מיקרי סמוכה דמפסיקים צנתיים, וא"כ מוכח דמצרכים ברכה היין לצדוק קמא).

וטעם הדבר דאין מצרכין צפ"ג עד לאחר השש ברכות, כתב צמרדכי פ"י דפסחים (דל"ו א' צדפוס ווילנא) צשם רבינו נסים גאון צתשובה, דכיון שנתקן [צברהמ"ז דעמלא] לומר צפ"ג אחר ברהמ"ז סמוך לשחיה, לכן גם [צסעודה ש] צחופה נתקן לומר לאחר הברכות סמוך לשחיה ממש. והוצא צצנימין זאב סי' שמי"ט, ומג"א ח"א סי' ק"ל סק"א. וצכפי אהרן ח"צ ח"א סי' ז' כתב, דהוא טעם לשבת.

ובבית הילל כאן כתב הטעם, משום דהרי ברכה חתנים טעונה ג"כ כוס ואם היה מצדק על היין תחילה היה נראה דקאי אברהמ"ז ולא על השש ברכות, לכן מצרכין הברכות כו' ואח"כ מצרכים על היין וקאי על שחיה. והוצאו דבריו צ"ש סק"ב, פחד יחזק ערך צ"ח צברהמ"ז, וערוך השלחן סעיף צ'. וכ"כ צצרכת הצ"ח שער ס"ב סק"א. וכתב צערוך השלחן הני"ל, דאפילו לפי מהגינו שיש צ' כוסות [ואומרים צ"ח על כוס מיוחד], מ"מ יותר יש היכר כשמצרכין אח"כ. עוד כתב שם צצערה"ש עפ"י המנהג צקו"א סעיף א', דצעת החופה ברכה היין קודם דהוי תדיר, אצל צעת הסעודה כיון שכבר קדמו הנשואין וכן גורמין להכוס שיצא, דברהמ"ז אף טעונה כוס, וגם עיקר הסעודה היא מחמת הנשואין, לפיכך ברכה חתנים קודמין ומדחי טעם דתדיר. וצחקי דרך כאן

קמא) אולם בערך שי כאן, כתב לדחות ראיה זו, דהא דברכה סמוכה לחברתה אין פותחת בברוך, כתב המרדכי פ' ע"פ משום דפתיחת הברכה שלפניה פוטרתה, והוא בחרידים על הירושלמי פ"ק דברכות הל' ה' וסיים בה כלומר דכחא ברכתא חשיבא, ובהמקנה ק"א כאן כתב דיכול אחד לברך ברהמ"ז ושש ברכות יברך אחר והמברך ברהמ"ז יברך בפ"ג כו', והרי אין ברכה אחת מתחלקת לשנים כדאיתא באו"ח סי' נ"ט וקכ"ו, וא"כ כשמחלקין לשנים ע"כ ניכר דלאו כברכתא חדא הן, לכן לעולם פותחת בברוך.

הפוסקים

ס"ק גא אות א

אוצר

וביפוח ללב ח"ד כתב ע"ד השו"ע כאן, דמדצרי הזוכר פ' תרומה דקס"ט ז' משמע דבין תחת החופה ובין בסעודה מצרכין על היין תחילה.

ובשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' מ כתב, דהנזכרים שלא להפסוק בין צפ"ג לשתיית הכוס ומקדושים שש צרכות לצרכת היין, לא נתחזרו לו דבריהם, כי מן הסוגיא דצרכות על משנת נר ומזון וצשמים והבדלה [צרכות נ"ב א' ופסחים ק"ב ז'], יש ללמוד בצירור שמצרכין צרכמ"ז תחילה וצרכת היין צלמ"ע ושאר צרכות צסוף, לא שנה של סדר הבדלה ולא שנה של חתנים קג). וצפ"י גור אריה הלוי סק"ז, וכן בחופת חתנים דיני צרכמ"ז אות י"ג, הביאו דברי הרמ"ע מפאנו הכ"ל. גם בסידור תפלה זכב (כמנהג ליורינו) דקו"ד א' ודרי"ד ז' כתב, מנהגינו שמצרכים ו' צרכות אחר שמצרכין צפ"ג על כוס צרכמ"ז, וכן כשאומרים צרכת אשר ברא לבד.

וב"ב בשלחן העבוד סי' ק"ל זר זהב סק"א, שגם בצרכמ"ז לריך לצרכ צפ"ג תחילה ואח"כ ששה צרכות על הכוס הב' כו', וכן נהג דודו מו"ר בעל עטרת זבי [מזידעשזוב] וכל הגממשים אחריו. גם בשלחן העזר סי' ט' סעיף ה' בשמלה לצ"י סק"ג כתב, שראש לחד מנכדי הכ"ל מזידעשזוב שצריך צפ"ג בתחילת ז"צ בסעודה כמו תחת החופה, כי קבלה בידם מאצותיהם הקדושים כשיטת הרמ"ע מפאנו. וב"ב צמנהגי זידעשזוב דף ז' ע"א ובמנהגי קומרנא אות קכ"ה, דמצרכין צפ"ג קודם, ועל כוס ז' אומר שש צרכות וכו'. ובמנהגים שצס"ס מסגרת השלחן על יו"ד אות ט"ז כתב, דכן נהוג בליורינו, שהמצרכין צרכמ"ז מצרכין צפ"ג על כוס צרכמ"ז, ומביא כוס אחר ומצרכין עליו שש צרכות כו', ונהרג נהרג ופשטיה.

ובלקוטי מהרי"ח סדר נשואין דקל"ד ע"ב כתב, דאם כי כבר איפסקא הלכתא בשו"ע וצ"מ כמנהגינו שצרכמ"ז מקדושים צ"ח לצרכת צפ"ג, ואחריהם נמשכו כמעט כל האחרונים, מ"מ אין למחות ביד הנוכחים גם בצרכמ"ז להקדים צרכת היין לצ"ח, ויש להם על מה שיסמכו, כיון שכן הוא דעת החו"ס והרמ"ע, יכן נראה לכאורה מסידור רב עמ"ס שכתב ז"צ שמצרכים כל שצעת ימי החופה בתחילה אומר צפ"ג כו', וכן נראה פשטות לישנא דהזוכר פ' תרומה דקס"ט, אומ"ס צלמ"ע דפרקא אות ר"פ כתב דאפשר גם לטעם הזהב לא שייך הכול עממא צרכמ"ז, מ"מ לא כתב רק צדך אפשר וסיים והצוחר יצחר וכו'. גם צכף החיים א"ח סי' ק"ל סק"א כתב, דהיכא דנהוג נהוג.

ובהעמק שאלה (על השאלות) שאלתא ע"ז אות ט' כתב, דהשאלות והצ"ג סתמו לצרכ כל שצעה צרישא, ע"ש מש"כ בעמ"ס הדבר ומה שהאריך צעיקר דבר זה, ומסוק עפ"ז דצמקום שהמצרכין על המזון מכבד לצרכ ז"צ לאחר, לכו"ע המצרכין ז"צ מצרכין צפ"ג צרישא ואח"כ ז"צ ושוחה.

אולם יש שכתבו דגם לדעת התוס' הכ"ל מצרכין צפ"ג באחרונה. צחיים שאל ח"א סי' מ"ד כתב, דמה דמשמע לכאורה צח"ס פסחים דמצרכין צפ"ג ואח"כ מצרכין על כוס שני צ"ח, דהכי דייק אומ"ס שכבר צריך על כוס ראשון צפ"ג, ו"ל דלאו דוקא נקטי שכבר צריך אלא כוונתם שכבר מצרכין, ולעולם מצרכין צסוף צפ"ג כמ"ש העור והשו"ע, וכן דדין דהרי העור כתב זה צס"ס התוס' וכו'.

ובכפ"י

קג) אולם בערך שי כאן כתב, דאותה ברייתא ס"ל הבדיל בתפילה צריך להבדיל על הכוס כדאיתא התם, וסתם בני אדם מבדילין בתפילה כפ"י רשב"ם שם כו', וא"כ ליכא למיטעי דבפ"ג הוא משום מזון לבד ולא משום הבדלה, דא"כ למה מבדיל שנית הא כבר הבדיל בתפילה, [משא"כ בג"ד אם יברך בפ"ג תחילה יהא נראה דהוא משום ברהמ"ז לבד ולא משום הוי"ב. מדבריו לעיל מצינו].

דודאי הוי הפסק לשתיית היין ולריך לצרכ שנית, וכדי לתקן זה חיקנו שצרכין על היין באחרונה.

ובעצי ארזים סק"ט כתב, דלריך לסמוך צ"ח חוכף לצרכמ"ז, שדרי צ"ח ניתקנה לצרכמ"ז, [עיי"ן ע"ז בסק"ה אות א'], ואם יצרכ על היין קודם צרכת חתנים יש לחוש שצרכין צרכת היין על הכוס הראשון ערס שיציאו לו הכוס השני לצרכת חתנים, ואז לריך לצרכ צרכת היין גם על השני שלא היה נפניו שצעת הצרכה הראשונה, וגמלא גורס לצרכה שאינה צריכה, לכן חקנו שצרכין צ"ח על השני ערס שצרכין צרכת היין על הראשון שגמלא כשמצרכין על היין ז' הכוסות נפניו וצרכה אחת לשניהם.

ובציון הקודש ח"ב סוס"י מ"ח, כתב ליישב למח תחת החופה מקדושים צפ"ג לז"צ ובסעודה מאחרין אותה, דצצחיים ל"א א' לענין תדיר ומקודש מי קודם למי הוי צע"א דלא איפשטא, ופסק הרמ"ע צפ"ט דתמידין ומיפסין ה"ל ז' דאח"כ מהם שירלא יקדים, וז"ל אפשר לומר לענין זה, שדרי צרכת הגפן וצרכות נשואין הוי תדיר ומקודש, שצרכת היין תדיר וצרכות נשואין מקודש, שדרי נלמד בצחצחות ז' א' מקרא דהוי דברי קבלה ודברי קבלה כדברי תורה דמי, ואילו צרכת הגפן דרצנן היא, ומשוי"ס אין קפידא ואח"כ שרולה יכול להקדים, ולכן נהגו פט"ס כך ופט"ס כך. ועיי"ן מש"כ עוד בזה, בצחורות המים א"ח סוס"י י"א.

ויש הסוברים דגם בסעודה מצרכין צפ"ג לפני צרכת חתנים מיד לאחר צרכמ"ז. צריעב"א צסוגיין כתב, דיש מצבוחינו צע"י חוס' אומרים שאין לומר צפ"ג אלא לאחר גמר צ"ח, ואחריהם כתבו, וזכו עיקר, כי סמוך לצרכמ"ז יש לומר צפ"ג כדנייה, ומסדר על השני צ"ח, וצפ"ג עולה לכאן ולכאן ולא חשיב צ"ח הפסק לצרכת היין, כיון דכולהו משני הכוס והו"ל צוקב"ז וכו' קמ"ו.

ובמאמר מרדכי (על שו"ע א"ח) סי' ק"ל סק"א כתב, [דהגם] שצ"י וצמ"ג [הכ"ל] מצוה דמנהגם היה לצרכין ו' צרכות ואח"כ צפ"ג כו', אבל אין המנהג כן צמדינותינו, אלא גם בצרכמ"ז אומרים צפ"ג קודם ו"צ, וי"ל שהוא מנהג עוב קמ"ו ונכון, וכן משמע מסתמיות לשון הרמ"ע צפ"ג דצרכות [ה"ל] ו' דמצרכים צשצ"ל פנים חדשות אחר צרכמ"ז ז"צ כדרך שמצרכין שצעת נשואין קמ"ו], וכ"ג צהדיא מדברי האחרות חיים ה"ל צרכמ"ז ריש אות נ"ח, שכתב דצסעודת נשואין מוספין "אחר" צפ"ג ז"צ, אומ"ס מדברי הרא"ש [הכ"ל] לא משמע הכי כו', אבל מדברי החוס' שם משמע דאפילו למריכין ז' כוסות מ"מ צפ"ג צרישא, שכתבו אלא מצוה"ן כוס אחר ואין מצרכין על השני צפ"ג כיון שכבר צריך על כוס צרכמ"ז כי אין נכון לצרכ ז' פעמים, מוכח צהדיא מדצריהם אלו, שמצרכין צרכמ"ז וצפ"ג ואח"כ לוקחים כוס אחר ומצרכים עליו ו"צ בלא צפ"ג, ושוחה מהכוס שצריך עליו צרכמ"ז וצפ"ג וכו' קמ"ט.

גם צחוסן ישועות כאן כתב, דמדצרי החוס' הכ"ל משמע, שאחר צסיים צרכמ"ז ואחר צפ"ג על כוס שאמר עליו צרכמ"ז [אלא שדעתו לדינא חיו כן וכמוצא לעיל]. וכ"כ צדעת החוס' צסס חיי סי' נ', ובישא צרכה המוצא להלן.

קמ"ו) בריטב"א שם סיים: אבל הדבר צריך עיון. וכבר כתב בחיים שאל ח"א סי' מ"ד, דזה קאי אציקרא דדינא במה שנהגו [במדינות ספרד] הפך מסכת סופרים לברך על כוס אחר.

קמ"ז) מדבריו להלן שם.

קמ"ח) וכן הבין בדעת הרמב"ם, בבירך את אברהם סי' ע"א סק"ט, מדלא חילק [בין חופה לסעודה] וכתב סתמא בפ"י דאישות הל' ג', ומברך על היין תחלה.

קמ"ט) וכבר כתב כן בדעת התוס' הג"ל, בב"ש סק"ב.

אוצר

סי"ב נא אות א - ג

הפוסקים

וגם בשאומרים רק ברכת אשר ברא, כגון בדליכא פנים חדשות או שאין שם עשרה, ומברכים על ב' כוסות [כדעת הי"א זרמ"א להלן דגם בשאומרים רק ברכת אשר ברא מברכים על ב' כוסות], כתב בארחת חיים ח"א הל' זרמ"א סי' נ"ח בשם מהר"ג לרפ"ה, ובשם מהר"ג עמוד גמ"ח ח"ג פ"ד, סידור דרך החיים, סידור בית יעקב, קלור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ג', ודברי חפץ שצ"ח משיב הלכה ח"א סי' קמ"ז, דג"כ מברכים בפ"ה"ג לאחרונה, על כוס זרמ"א.

ב. ובשם מהר"ג ואמר ברכת בפ"ה"ג מיד אחר ברהמ"ז לפני שאמר ברכת חתנים. כתב צנין את אברהם סי' ע"א סקט"ו, דפשיטא שאינו חוזר, דבזה סמכין על הרמז"ס שלא חילק [כמוצא בלוח הקודש].

ובברכת הבית שער סי"ב סעיף י"ח כתב, דבשקדים ברכת בפ"ה"ג טוב שיתן לאחר לצרך הוי' זרכות ואח"כ ישנה מי שצריך בפ"ה"ג, ואם אין אחר שיכול לצרך יצרך הוא ואח"כ ישנה. וכוסף שם בשערי ציון סקט"א, ודורך החיים כתב הטעם שמקדים וי' זרכות לזכר בפ"ה"ג, כדי שלא יבא הפסק בין זרכות בפ"ה"ג לשהיה כו', מיכה כשאין אחר, יכול לצרך הוי' זרכות אח"כ בעלמו, ולא הוי' הפסק, כמו שהוכחתי בשער נ"ח לענין זרכות אשר קידש ידיו מצטן.

ג. ובשמברכים ברהמ"ז וברכת חתנים על כוס אחד קנא, אי מברכים ג"כ בפ"ה"ג באחרונה. כתב בחיים שאל ח"א סי' מ"ד, דהא מילתא לצרך בפ"ה"ג סמוך לשהיה או בגמר זרמ"א, הליא בפלוגתא דרבותא או צו תרי כסי צו' זרכות דמזכרי בסעודה או צד כסא סגי ועל כוס אחד יצרך זרמ"א וצ"ב [עיין ע"ז בסקמ"ח וסקנ"ב], דהסוכרים דענין תרי כסי וזכרי זרכות חתנים לא שייכי לזרמ"א ולא דמי ליקנה"ז, א"כ הו"ל הפסק, ולריך לצרך בפ"ה"ג בסוף סמוך לשהיה, אבל מאן דסבר דצ"ח שייכי נמי לזרמ"א והו"ל כיקנה"ז דמזכרין אחד כסא וכו"כ סבר דמזכרין צ"ח על כוס זרמ"א, לידידה מזכר בפ"ה"ג וזכר מזכר צ"ח דהו"ל כיקנה"ז ולא הוי' הפסק דכולהו זרכות שייכי אהדדי, והכי משמע מדברי הטור ובשו"ע, דלפזרת מ"ד דענין תרי כסי פירשו דאח"כ חוזר ולוקח כוס זרמ"א ומזכר בפ"ה"ג, ובספרת מ"ד דמזכר גס צ"ח זכום זרמ"א סתמו ולא פירשו אימתי מזכר בפ"ה"ג, דסתמו כפירשו דמזכר זרישא בפ"ה"ג ואח"כ מזכר צ"ח כיקנה"ז, והכי מוכח מדברי האדמו"ר בסוף הס' כו', וכן הסכמת הריטב"א צ"ח דכתובות וכוצא בשטמ"ק, דלפי המנהג שסבורים דזרמ"א וצ"ח חדא מילתא העיקר בפ"ה"ג זרישא וזכר צ"ח כיקנה"ז כו', [וכ"כ דרי"ז נתיב כ"ב ח"ב קנא], ולפי"ז לפוס מאי דנחוג דכי ליכא אלא זרכות א"כ מזכרין אותה על כוס זרמ"א, דחשבינן ליה כזרמ"א וכחד מילתא כו', א"כ לריך לצרך בפ"ה"ג זרישא וכו'. גס צ"ח ע"ד סעיף י"ג, לענין חתן צליל חג הפסח שלדעתו מזכר צ"ח על כוס זרמ"א [כמוצא בסקנ"ג אות טו], כתב

פנים חדשות או שאין שם עשרה ואז אין אומרים כל הוי' ברכות רק ברכת אשר ברא, ובכ"ה"ג י"א דמברכים על כוס אחד כמובא בסקנ"ד, או כשיש חתן לביל הסדר של פסח ואז י"א דאין לברך ב"ח על כוס מיוחד כמובא בסקנ"ג אות טו.

קנא דמקדמם כתב סתמא דמברכים תחילה בפ"ה"ג, ולא חילק בין הברכות שבשעת חופה לברכות שבשעת סעודה, ואח"כ כתב עוד בדליכא פנים חדשות מברכים ברהמ"ז ואחר ברכת בפ"ה"ג יאמר אשר ברא. וכל זה לפי מש"כ לעיל מיניה, שלא נהגו ליקח ב' כוסות לברהמ"ז וב"ח. ורק בסוף דבריו הביא מהתוס' דמברכים על ב' כוסות ומברך בפ"ה"ג לאחרונה.

ובכפי אהרן ח"ב ח"א סי' ז' כתב, דהטור כתב בשם התוס' כדברי הרא"ש ממנו, ונראה דהרא"ש והטור הבינו גם כוונת התוס' שלא היה מזכר בפ"ה"ג תחילה אלא באחרונה כו', ומש"כ דאין מזכרין על השני בפ"ה"ג, ר"ל שאחר ששתה הכוס של זרמ"א שצריך עליו בפ"ה"ג חוזר לשתות הכוס שצריך עליו וצ", ולריך דבזכר לאחר ששתה מקום לטעות שצריך צי' בפ"ה"ג הואיל וכל כוס וכוס מלוך בפ"ה"ג הוי', מעין מש"כ הרי"ף המוצא בטור ח"א סי' תע"ד לענין כוס צי' של פסח, ע"ז הוא דאמר שאין לריך לצרך על כוס הצי' בפ"ה"ג כיון שכבר צריך על הצי', אבל לעולם דפסח"ג אינו מזכר אלא אחר וצ", וזה מדויק ופ"ה"ג כדברי הרא"ש שהביא ראייה מרז אשי דצריך אכסא קמא וכו'.

ובאגורה באהלך (סי' ו') דמ"ד ג' כתב, דמסגנון דברי הרא"ש נראה דמעתיק דברי התוס' כמנהגו, ואי איתא דלאו מדזריהם הוא הו"ל להזכיר דזריהם ולחלוק, ונראה דכן היה גורם הרא"ש בדזריהם, וכן נראה מדברי הטור שכתב בשם התוס' כדברי הרא"ש ממנו קנא.

וב"כ בעצי ארזים סק"ט, דיש לפרש גם דברי התוס' כמ"ש הרא"ש דלאחר שצריך וצ"ב על כוס השני חוזר ולוקח כוס של זרמ"א ומזכר עליו בפ"ה"ג, וזה לא הולכו לכתוב דפשיטא שמזכרים בפ"ה"ג אחר גמר הברכות, ומש"כ ואין מזכרים על השני, ה"פ דלאחר שזכרו צ"ח על השני וגם בפ"ה"ג על כוס של זרמ"א, שותה גס השני וא"ל לצרך בפ"ה"ג שנית שנפטר בפ"ה"ג של הראשון, וכן נלמ"ד עיקר וכו'.

גם בזכור לאברהם (להר"א חגיגה) סי' ז' כתב, שנראה דהטור משום סבת התוס' לסבת הרא"ש, ומפרש דברי התוס' דהם דברו על הידוע שהמנהג הוא שאחר סיום הברכות יועל כוס של זרמ"א ומזכר בפ"ה"ג וכמ"ש הרא"ש שכן הוא המנהג, אלא דעדיין לריכין אנו למודעי אם אחר ששתה כוס של זרמ"א כשנוטל הכוס של וצ"ב אם יצרך עליו ג"כ, ע"ז כתבו התוס' דאין מזכרין על השני בפ"ה"ג כיון שכבר צריך על כוס זרמ"א אחר סיום השש זרכות, ולהכי כתב הטור דבר זה בשם התוס' להודיענו שכן הוא גס דעת התוס' ולא כדכ"ה ס"ד שהתוס' חלוקים עם הרא"ש קנא.

ובעצי ארזים סק"ט נראה שהבין, דגם מש"כ הרמ"ע מפלגו שמזכרים תחילה בפ"ה"ג, הוא לפי מש"כ קודם לכן דמזכרים זרמ"א וצ"ח על כוס אחד [כמוצא בסקנ"ג אות א'], שכתב דראיית הרמ"ע מהסוגיא דזרכות היא, דתניא התם הנכנס לצינו צמול"ש מזכר על היין ועל המאור ועל הכשמים ואח"כ אומר בצדלה, ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשליטן, משמע דבאין לו אלא כוס אחד נמי סדר הברכות כמו זרישא שמזכר על היין אחר המזון ואח"כ זרכות סדר הצדלה וכו'. וכן נקט צ"ח שלמה (להר"ש הלוי) המוצא בלוח הקודש [וע"ש]. ופ"ה"ג צ"ח ג' הני"ל, דכשמזכרים זרמ"א וצ"ח על כוס אחד, י"א דלכו"ע מזכר בפ"ה"ג תחילה.

קנא וע"ש שכתב עוד, דבקצת ספרי הטור במקום מש"כ ואומר עליו בפ"ה"ג, כתוב, "ואמר" עליו, והיינו דבתחילה בירך ברהמ"ז ובפ"ה"ג ואח"כ וי' ברכות כו', אבל אין זה נכון, גוססא זו משבשטא היא, דא"כ למה לא כתב שהרא"ש חולק ע"ז.

קנא אולם בישא ברכה (על ר"י) דקט"ז ג' כתב, דדוחק גדול הוא לפרש כן דברי התוס' דגם לדידהו מברך בפ"ה"ג בסוף כמ"ש הטור המהביר, וספי עדיף לומר דדברי התוס' שהביא הטור הם תוס' אחרים ופליגי על התוס' דפסחים. [וכ"כ בריטב"א הנ"ל דב' דברי תוס' איכא בהו].

קנא כגון כשאין שם אלא כוס אחד [כמבואר בסקנ"ג אות ב'], או לפי מנהג ספרד המובא בשו"ע דתמיד מברכים על כוס אחד, או כשאין

ביאור הגר"א

[כז] וי"א שא"צ כו.
ע"ש והר"ב כ' דמש"ש

ז [כז] וי"א שאין צריך אלא על כוס של ברכת המזון מברך ז' ברכות

באר הגולה
צ ע"ש בשם מהר"ג ספר
ו"כ"כ התוס' ע"ש בשם ר'
משולם

בהמ"ז וקידו' כו' משו' דזה בא לפני המזון וזה לאחריו משא"כ בהבדלה וקידוש וה"ה כאן דשניהם לאחריו :

אוצר

ס"ק נא אות ג — ס"ק ב

הפוסקים

כתב שיצרך צפה"ג ואחרים שם ברכות. והביא דבריו דס"י מ"ד, צבית עובד דיני צ"ח אחר צרכמ"ז אות כ"ד. וכ"כ דכשמצרכים רק אשר צרא דלא המנהג לברכו על כוס צרכמ"ז, מקדים ברכת צפה"ג ואח"כ ברכת אשר צרא, בטענת המים חלק שיוירי טהרה מערכת ה"ב, אות נ"ז, ובפני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א. מערכת הצרכות ס"י ל"ו וק"ד. וביטא צרכה (על ר"צ). דקט"ז ג' כתב, דכן נהגין. וצורה שלום (מנהגי זה המון) ס"י כ"ה כתב, דמינה לא חזו. וצחזון עובדיה (להר"ע יוסף) סוס"י מ"ח כתב, דנראה שכן מיקר להלכה כו', וכבר פשט המנהג כן כו', ואין לחזו מן המנהג צ"ה. ועיין מש"כ צ"ה צ"ה ירך יעקב ס"י מ"ו.

ובזכור לאברהם (להר"א אביגדור) ס"י ז', כתב כן במקום שנהגים תמיד לצרך הז"צ על כוס צרכמ"ז, דהרי כל דמצרכים צפה"ג צאחרונה כשאומרים הז"צ על כוס אחר, הוא משום שאם יצרך צפה"ג בתחילה ומניח כוס צרכמ"ז ונוטל כוס שני, הו"ל הפסק בין צרכה לשחיה [כמוצא לעיל אות ח']. אבל למנהג עירנו שאומרים הכל על כוס אחד, כו"ע מודו שיצרך על היין בתחילה, וכל המשהה לא מלא ידידו צרכמ"ז. וכ"כ בלב שלמה (להר"ש הלוי) ליקוטי אה"ע כאן, דצמקום שנהגין לצרך הכל על כוס אחד, צרכתי צפה"ג תחילה ואח"כ הו' ברכות, וחלקו עלי הצרכה ת"ח ואמרו שאריך לצרך קודם צ"ח ולצסוף צפה"ג, והבאתי ראיה לדברי מלשון התוס' ולא הודו לי, אח"כ מלאתי כן להרמ"ע ס"י נ"י [המוצא צסקנ"צ].

ובעצי ארזים סק"י, לפי מש"כ דהטעם שצטלמא מצרכים צפה"ג צאחרונה, דאם יצרך על היין תחילה יש לחוש שיצרך צפה"ג על הכוס הראשון ערס שיציאו לו הכוס השני לצ"ח, ואז ילערך לצרך צפה"ג גם על השני שלא היה לפניו בשעה שצריך על הראשון, ונמלא גורם לצרכה שאינה לריכה [כמוצא צא"ח ח']. כתב עוד, דלפי טעם זה אם אין לו אלא כוס אחד שאז הדין שצריך שיהיה על כוס אחד [כמוצא צסקנ"ג אות ז'], מצרך ברכת היין מיד אחר צרכמ"ז קודם צ"ח כדברי הרמ"ע הג"ל.

אולם מתשובות הרב ישראל פנצי הוצא צפחד יחזק ערך צ"ח צרכמ"ז, שכתב, דצמקום שצרכין שחיה על כוס אחד, בודאי ימחין לצרך צפה"ג עד גמר ברכת נשואין, כי ברכת נשואין צמקום סעודה אחר צרכמ"ז היא נגדרת, כדאמרינן צפ"ק דכתובות כי תניא ה"ה צרכמ"ז, ולפיכך כיון שבתחיל צרכמ"ז גומר כל הצרכות הנגדרות עמה ואח"כ מצרך צפה"ג אחר כולה, שמתוך כך יהי ניכר שכולן נסדרו אחר צרכמ"ז, שאם יצרך צפה"ג אחר צרכמ"ז היה נראה כאלו ברכת נשואין היא לעצמה, ולא יהיה לה שייכות עם צרכמ"ז כלל.

ובכפי אהרן ח"צ אר"ה ס"י ז' כתב, דמה דפשיטא ליה להחיים שאל דכשמצרכים צרכמ"ז וצ"ח על כוס אחד מצרך תחילה צפה"ג, מצביא לי טובה, דהרי צטור וצטו"ע מצואר דגם צאדם אחד כשמצרך על צ' כוסות מצרך צפה"ג צאחרונה, והטעם מצואר צמרכי צסם ר"צ גאון דכיון שנתקן לומר צפה"ג אחר צרכמ"ז סמוך לשחיה לכך גם צנשואין נתקן לאומרו סמוך לשחיה כו' [כמוצא צא"ח ח'], ומעתה לא ידעתי מאין פשיטא ליה להחיים שאל דכשמצרכים צרכמ"ז וצ"צ על כוס אחד מצרכין צפה"ג תחילה כו', ואדרבה מלשון המרכי משמע דצטין צפה"ג סמוך לשחיה ומאן פלג לן בין מצרך על כוס אחד לצ' כוסות כו', וכ"כ צפחד יחזק [הני"ל] כו', וגם היסוד שהניח החיים שאל דכך מילתא אי יצרך

קנה) כנראה שהוא רבינו משולם ב"ר נתן המובא להלן בסקנ"ה ושם בהערה קצ"ג וקצ"ד, דס"ל לענין ברכת ארוסין ונשואין, שאומרים אותן על כוס אחד ושרית נחלק עליהם, ובתגמ"י פ"ג דאישות אות ס', אחר שהביא מחלוקת רבינו משולם ור"ת הג"ל, כתב עוד, וכמחלוקתם בזה כך נחלקו בברכהמ"ז וז' ברכות.

קנה) ולא ציין מקומו. ועיין בסקמ"ח הג"ל, מה שהובא בשם מרכי ישי.

קנה) שער החדש (על העיטור) שם אות נ"ו.

וכן פשט המנהג (ובמדינות אלו נוהגין) (יח) כסדרה (יא) הראשונה

ויש

באר היטב

(יא) הראשונה. היינו דו' הסר וברכת המזון על כוס א' וששה ברכות על כוס השני. ובפס"ג על כוס ברכת המזון. ואין אומרים דו' הסר אלא כשמברכין ז' ברכות. וכשאין אומרים ז' ברכות אלא אשר ברא אומרים גורל לשמך. וא"ל להכין כוס השני אלא בעת שאומר הברכות. פרישה. כתב ב"ח כשאנשים ונשים בחדר אחד אין אומרים שמחה במעונו דאין שמחה כשילך הרע שולט. ב"ש :

והוא ז"ל הסכים עמו ע"ש. ומימה להשתמם לכל אלו הגדולים ז"ל דברי הדרכי משה ב"ח סי' תע"ג סק"ה שכתב בשם המנהגים דיברך בהמ"ז על כוס שלו וז' ברכות על כוס של חתן ע"ש [וכעת רשיתי בתשובה מאתה ח"ב סי' תע"ט ששאל על ענין כוס ור"ס נומר מחלה שיברך על ז' כוסות כמנהג כלל השנה חס שניר ב"ח ייחזקו לכוס ד' ואח"כ ראה במנהגים דפוס לברך ב"ח על כוס שלישי של חתן ושם כתב דיותר נכון לברך בהמ"ז וז"ל על כוס אחד כו' ע"ש וגם ממנו נעלם דברי הד"מ שהביא להלכה דברי המנהגים הנ"ל ובדול"ה דהכי נקטין]. ומ"ש הד"מ בשם ב"ח כשאנשים ונשים בחדר ח' א"ח שהש"כ כו' ענין בלבוש א"ח בסוף המנהגים טעם נמשך שאלו מהרים בזה :

הפוסקים

ס"ק נב — ס"ק גא אות א

ובשו"ת הרמ"ע מפלנו סי' מ' כתב, והואיל ותקינו רצון שבע ברכות צברה"מ ליכא למיחש למלות חבילות חבילות, ולא דמיא לצברה"מ וקידוש דלא שייכי אהדדי כלל. וצ"ע קדושין סק"ו כתב, דהתוס' שכתבו דאין לומר ז"ע על כוס צברה"מ, נראה דס"ל דצ"ח טעונה כוס, אבל לפי מש"כ המחבר בצע"פ א' לשון הרמב"ם דמשמע דאין צ"ח טעונה כוס [כמבואר בסק"ד הנ"ל], א"כ לא שייך כלל דאין עושין מלות חבילות חבילות. וכ"כ בתפארת יעקב סק"ד. ובחזון עובדיה (להר"ע יוסף) סי' מ"ה כתב מתחת לקו, דלכאורה לפי מש"כ לעיל בס"י ח' דעת הרמב"ם פכ"ע דשבת ה"א י"ג, דדוקא צ"ח מלות של תורה אומרים אין עושין מלות חבילות חבילות, א"כ הכא דצ"ח מדרבנן ליכא צהכי משום מלות חבילות חבילות, ואע"פ שצ"ח מדרבנן דיסקין צכתים סי' י"ח כתב ש"ל ברור דגם הרמב"ם שכתב מלות של תורה לאו דדוקא כתב כן כו', מ"מ במאירי פסחים ק"ב ז' כתב לחלק בזה בין ד"ת לדברי סופרים, וכן דעת כמה אחרונים כו', וא"כ ה"ה הכא ליכא צהכי משום מלות חבילות חבילות. ובשם טוב פ"ב דברכות ה"א ע' כתב, דממש"כ שם הרמב"ם שמצרכים ברכת חתנים אחר ד' ברכות אלו [של צברה"מ], משמע דמצרכים אותם על כוס אחד עם צברה"מ כו', ולית צה משום אין עושין מלות חבילות חבילות וכו'.

ג. וכן פשט המנהג וכו'. א. דעות האחרונים בזה. כתב צ"ח הרמ"ע מפלנו סי' מ', דמסתברא לן כמאן דאמר דליכא למיחש בזה למלות חבילות חבילות וכו'. ובזכור לאצרכה (להר"א אביגדור, ראצ"ד קושטא) סי' ז' כתב, דמנהג עירנו לברך על כוס אחד. וכ"כ בס' זה השלחן (מנהגי חלוצי) ח"ב סי' ק"ה אות א'. ובשובע שמחות עמוד ס"ו הערה ה' כתב, דכן המנהג הקדוש בהימן. ועיין להלן בהערה ק"ט, עמ"ש השו"ע דכן פשט המנהג.

אולם בלבוש כאן כתב בהרמ"א, דצמדינות אלו נוהגים ליקח כוס אחר לצרכי חתנים אחר צברה"מ. וכ"כ בסידור תפלה זכה (כמנהג ליורנו) דק"ד א' ודר"ד ע"ב, חופת חתנים סי' ט' אות י"ג, נשמת אדם (שצחיי אדם) כלל ס"ה אות ז', עור מקודש (בגליון השו"ע) כאן, ישועות יעקב פי' הקצר סק"ה, ופסקי הלכות (יד דוד) ח"ג עמוד י"א. ובס' המנהגים (להר"א עירא) צמדינות כל השנה כתב, דלרצ"ד ז' כוסות לצברה"מ לחתן. וכ"כ בלבוש צמדינות שצ"ח חו"ח סעיף ל', וצמדינות משה עמוד גמ"ח ח"ג פ"ד. ובשם ה"ר שמואל פלורנטין כתב בחוסן ישועות כאן, דנראה דהכי נקטין. ובזכור לאצרכה (להר"א אלקלעי) חו"ח אות פ' סי' תע"ב כתב, דכן אלו חופסים עיקר.

פתחי תשובה

(יח) כסדרה הראשונה. עיין בתשובת חיים של סי' ע"ד שהביא דברי הרב יעב"ז דלא אירע בליל פסח יכול לברך ב"ח בכוס בהמ"ז דהא בעלמא ליכא מ"ד שיברך ז"ע על כוס בהמ"ז וכ"כ מרן והגם שאין המנהג כן מ"מ בליל פסח דאין מוסיפין על הכוסות יכול לעשות כן ואם ירצה דוקא לעשות ז' כוסות יכול גם כן חס שניר ב"ח ייחזקו לכוס ד' והוא ז"ל כתב עליו דנ"ל דפסי מעלי דיברך ב"ח על כוס של צברה"מ ע"ש וכ"כ עוד בפסדו יוסף אומץ סי' מ"ז דכן הנכון. ועיין בפסדו זכור לאצרכה ח"ג דף ק"ד הביא דברי ושוב הביא דבפסדו ברכות המ"ס דף ס"ל כתב דאחר מן המסובין יברך ששה ברכות על כוסו ואח"כ יברך צברה"מ המגבר בהמ"ז והוא ז"ל הסכים עמו ע"ש. ומימה להשתמם לכל אלו הגדולים ז"ל דברי הדרכי משה ב"ח סי' תע"ג סק"ה שכתב בשם המנהגים דיברך בהמ"ז על כוס שלו וז' ברכות על כוס של חתן ע"ש [וכעת רשיתי בתשובה מאתה ח"ב סי' תע"ט ששאל על ענין כוס ור"ס נומר מחלה שיברך על ז' כוסות כמנהג כלל השנה חס שניר ב"ח ייחזקו לכוס ד' ואח"כ ראה במנהגים דפוס לברך ב"ח על כוס שלישי של חתן ושם כתב דיותר נכון לברך בהמ"ז וז"ל על כוס אחד כו' ע"ש וגם ממנו נעלם דברי הד"מ שהביא להלכה דברי המנהגים הנ"ל ובדול"ה דהכי נקטין]. ומ"ש הד"מ בשם ב"ח כשאנשים ונשים בחדר ח' א"ח שהש"כ כו' ענין בלבוש א"ח בסוף המנהגים טעם נמשך שאלו מהרים בזה :

אוצר

ואצלתא דתרווייהו מקמי סעודה מצרכין לכו אחד כסא, וצברה"מ וצ"ח להא דמיא דתרווייהו צתר סעודתא.

גם צ"ח מהר"ם חלאווה עמ"ס פסחים צסוגין כתב, דיי"א דטעמא דקידושא ואצלתא דחדא מילתא נינהו, היינו משום דשנייהן צאין קודם סעודה, וה"ה הכא דשניהם צאין לאחר הסעודה, ובכל כי לא פוק חזי מאי עמא דבר. ובאחרות חיים ח"א ה"ל צברה"מ סי' נ"ח כתב, דהמנהג לברך הכל על כוס אחד, דמאחר שהסעודה היא מפני השמחה הכל עולה לענין אחד קדוש, כמו שתיקנו קידוש והצלה ענין אחד לפי שהכל נקבע לקידוש היום. וכ"כ בכל זו סוסיי כ"ה וסי' ע"ה. גם צ"ח המנהג ה"ל ארוסין ונשואין סי' קי"א כתב, דצפרובינאל אומרים אותם בזה כוס עמא, שצבר התחילו לומר זו שהשמחה במעונו, וכולן ברכות של מלך וקדושה אחת הן.

ובחידושי הרא"ה צסוגין כתב, [דאע"פ] שצמ"ס סופרים אמרו שאין מצרכין צברה"מ וצרכה חתנים על כוס אחד כו' [כמבואר בסקמ"ח הנ"ל], מיהו בגמרא דין לא איתמר אלא צברה"מ וקידוש כו', וכתב בעל העיטור [הנ"ל] דאי מהא לא איריא, דהתם הוא צברה"מ שהוא אחר סעודה וקידוש מקמי סעודה היא, ולא דמיא אלא להא דאמרי התם דקידושא ואצלתא אחדא כסא שפיר דמי כו', וכ"ש הוא דהא צ"ח אינה טעונה כוס [עיין ע"ז בסק"ד אות א']. גם במאירי צסוגין כתב, דאע"פ שצמ"ס סופרים נראה שהם טעונות כוס אחר, מ"מ מנהג קצות לכל העולם לסדרן על כוס של צברה"מ ומנהגן של ישראל תורה היא. ובמאירי פסחים שם כתב, דנהגו בקל"ה מקומות לברך צברה"מ בכוס אחד וצ"ח בכוס אחר, ואין לורך צכר, והואיל ואף הסעודה סעודת שמחה היא הכל ענין אחד הוא. ובפרישה כאן אות י"ח, כתב להסביר דעת רבינו משולם [הנ"ל], דלא דמי לצברה"מ וקידוש דהתם זה צא אחר סעודה והוי סילוק, וזה צא לקידוש שהם שני הפכים, אבל הכא שניהם צאין אחר הסעודה. וכ"כ צמ"ס סק"ו, דיי"א אלו ס"ל דשאני צברה"מ וקידוש דכוס של צברה"מ שייך על העבר וקידוש על העתיד, משא"כ כאן.

קנח) וכע"ז כבר כתב בחידושי הריטב"א בסוגין, דנהגו העולם שמסדרין ברכת חתנים על הכוס של צברה"מ עצמו כו', ויש להת טעם למנהג, דלא דמי צברה"מ וצ"ח לצברה"מ וקידוש, דכיון שצברה"מ בא לאחר הסעודה והיא הגורמת וצ"ח בא ג"כ על הסעודה והיא הגורמת, כחד מילתא חשיבא. וכע"ז גם בר"י נכ"ב ח"ב, דמאחר שאין נוהגין לברכן אלא בסעודה, חושבין צברה"מ וצ"ח לדבר אחד. ודעתם לדינא עיין בסקמ"ח הנ"ל.

אוצר

ס"ק גג אות א - ה

הפוסקים

בנוקל כוס שני כמו הראשון, כתב שם לעיל מיניה, שנוהגים שלא להקפיד אם כוס אחד גדול ואחד קטן.

ה. להסוברים דצריך ב' כוסות אם יש להבין שניהם לפני ברהמ"ז. עזאשה"ע סק"ח מהפרישה, דא"ל להבין כוס השני ללא צעת שאומר בזכרות. וכו' דדרישה אות י"ח, ודייק כן ממשי"ב הטור צ"ס החוס' דאחר ברהמ"ז "מציאות" לו כוס אחר. [וכ"ה לשון השו"ע כאן, "מציאת" לו כוס אחר]. והביאו דבריו צ"ח סק"ח, ארץ צ"י (שעם תלומדי צ"י) סק"ח, וחכמת אדם כלל ק"ט סעיף ז. וצ"י למורה (בגליון השו"ע) כאן כתב, דכן עיקר. ובקרבן נחנאל פ"י דפסחים אית מ' כתב, דכ"מ מדברי הרא"ש שם שכתב כלשון החוס' הנ"ל.

ובמג"א א"ח ס' קמ"ז סק"ח הוכיח, לדעת החוס' אסור להביא שניהם לפני ברהמ"ז, דבסוטה ה' א' אמרין אין משקין צ' סוטה כאלה כו' לפי שאין עושין מלות חזילות חזילות, וכתבו החוס' שם ד"ה אין, שאסור להעמיד שתיים צ"ח אחת אע"פ שאין שותות כאלה כו', ובגמרא שם מסיק דזכבן אחד אין משקין וצ"י כהנים משקין, י"ש על הרמב"ם צ"ח ה"ל צ' שפסק סתם דאין משקין צ' סוטה כאלה ולא חילק, וי"ל שהוא מפרש איפכא דזכבן אחד ע"כ משקב אותן זו אחר זו לכן אע"פ שמעמידין אותן צ"ח אחת בעזרה שפיר דמי, אבל צ"י כהנים שמשקין צ"ח אחת זה אחת וזה אחת אסור כו', וצ"י ס"ח נוהגים כהרמב"ם דלא קפדין על ההבדל כו', ועפ"י מסיק דלהחוס' ברהמ"ז של נשואין לא יציאו שני הכוסות לפניו צ"ח אחת [דבהבדלם כאחד יש איסור אסור], אלא לאחר ברהמ"ז יקה כוס אחר ויבדק ז"צ, וכ"מ בטור וצ"ח א"ה"ע. והוצא בקלר צחקי דרך כאן. ובקלור שו"ע ס' קמ"ט סעיף א' כתב, דטוב שלא למלאות את הכוס לו זכרות עד לאחר ברהמ"ז. וכ"כ בשלחן העזר ס' ט' סעיף ג', וע"ש בשמלה לצ"י סק"ח, מה שבארץ צ"ח.

אולם צ"ח סק"ח כתב ע"ד הדרישה הנ"ל, דלו נראה להיפך כו', ואין ראיה ממשי"ב "מציאות" כוס אחר, דשם לא היה המנהג באמירת דוי הסר כו', משא"כ צ"יניו שאומרים דוי הסר בשביל ז"צ [שנזכר צו שעה זכרת צ"י יסורין דהיינו זכרת חתנים אסור], ע"כ יש להביאם ביחד ולומר דוי הסר על הכוס שמייחד לז"צ אסור. [וכבר מצינו בן בארחות חיים ח"א ה"ל ברהמ"ז ס' י"ח, שכתב, מוזגין צ' כוסות וכו' אסור]. ובמנהגי מהר"ל ה"ל נשואין, כתב בן גבי צ' כוסות בזכרת ארוסין וזכרת נשואין, מומנים שני כיסות]. ובגמרא אדם (צ"ח חיי אדם) כלל ס"ח אות צ' כתב, דמש"כ המג"א שלא יציא כוס של ז"צ עד אחר ברהמ"ז, לא משמע הכי בחוס' פרק ע"פ, וכן משמע שם בגמרא כו' דאין "עושין" מלות חזילות חזילות אבל הבדל אינו אסור כו', ומנהגיו הוא כהרמב"ם וכו'. ובקבלת יעקב ערך אין עושין מלות חזילות כתב, דהרי החוס' הנ"ל כתבו בן עפ"י החוספה"פ דפריה, והמנהג שנוהגין להביא צ' הכוסות כאלה אפשר דכ"ל כמו שהקשו שם החוס' ממי שנתחייב

צ

קסא) מחצית השקל שם.

קסב) מדבריו לעיל מיניה.

קסג) על פרט זה של אמירת דוי הסר על כוס דו"ב, עיין להלן סקס"ח אות ג'.

קסד) ובפדו"ת לישראל (להר"י ורדיגר) עמוד פ"ב כתב, דכן יש לדייק מסגנון הלשון במחזור יטורי עמוד ג"ג, שכתב ומניח הכוס לפניו ונוטל כוסו של חתן, ומדלא קאמר מביאין אלא ונוטל, ש"מ שהיה מוכן לפניו. ועיין בים של שלמה פ"א דכתובות ס' כ"א, שכתב, דבתחילה נותנים שני כוסות ביד המברך ומקבלם בב' ידיו זה אחר זה, ואח"כ תופס החשוב שביניהם לכוס של ברהמ"ז ומניח השני על השלחן עד סיום ברהמ"ז.

ובערך לחם כאן כתב, דכן נוהגים צמלרים. יצחיים שאל ח"א ס' מ"ד כתב, דכן מנהג א"י ומלרים. וצ"ח סעיף י"ג כתב, שכ"כ בהנהגתו לשו"ע קנט). וכ"כ בארץ חיים כאן, ובהנהגה פקוד שבשער המפקד ה"ל קדושין ס' י"ג. ובסידור צ"ח טוב דיו צ"ח אות כ"ג כתב דכן נוהגים בא"י ובהנהגה מקומות. ובספרו ישא זכרה (על ר"י) דקט"ז ג' כתב, דכן נוהגים בא"י וברוב המקומות צמ"ל. וכ"כ דמנהג ירושלים לברך על כוס אחר, צ"ח הכיים ס' ק"ל סק"ח, פני יאחק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הזכרות ס' ק"ד, שמה נפש אות ה', ובחזון עובדיה (להר"ע יוסף) ס' מ"ה. ובזכרות מים א"ח ס' חפ"ט כתב, דכן נהגנו. ובשיח יאחק דיו חתונה אות מ' כתב, דכן נוהגים בערי הקודש. ובצ"ח א"ח זכרם ס' ע"א סק"ח, וכן צמחנה ר' אליעזר (להר"א עוליד) א"ח ח"ב ס' י"ז, ובזכרנו לחיים ח"א א"ח אות צ' ס' כ"ד, כתבו דכן מנהג קושטא אס. וכן דעת כל הפוסקים המצאיים בסק"ח דס"ל דאפילו כשמזכרים רק אשר ברא לר"ך צ' כוסות.

וכתב בעזר מקודש (בגליון השו"ע) כאן בחו"ד, דגם לידן שמזכרים על צ' כוסות, אין להפסיק בזכרים אחרים, כי עכ"ז הם לאחדים עם ברהמ"ז כו', ואין נכון להפסיק בין ברהמ"ז ל"י זכרות לכו"ע.

ב. וכשיש רק כוס אחד. כתב צע"י ארזים סק"ח בחו"ד, שמזכר שניהם על כוס אחד [לכו"ע] ואין צ"ח משום מלות חזילות חזילות, דאין לו שאני כדאיתא בסוגיא דפסחים. וכ"כ בזכרת הצ"ח שער ס"ב סעיף י"ח ושם צ"ח שני כוסות סק"ח, דמקום שא"א יש לסמוך על דעת השו"ע.

ג. וכשיש כוס אחד של יין ועוד של שכר, (אם יקחו שניהם של שכר או שיקחו אחד של יין ואחד של שכר. ואיזה מהם יקחו לברהמ"ז ואיזה לז"צ). כתב בעזר מקודש כאן, דאין נכון לסלק היין ולברך על השכר, אלא כוס אחד יקה של יין וכוס השני של שכר, כי אין קפידא צ"ח שאין שני הכוסות שווים, כמו שלא מקפידים אם כוס אחד גדול ואחד קטן כו' [במנהג צ"ח הב"א אס]. וכיון שנשתנה כוס השני לגריעותא להיות שכר, יש ליתן לו עדיפותא שיהיה גדול כו', וכיון דכוס דיון גם כשהוא קטן חשוב יותר דשכר, לזה עדיף יותר ליטול לברהמ"ז את כוס היין, וממילא דשם הזכרות נאמרות על של שכר. וכבר כתב בן צ"ח של שלמה פ"א דכתובות ס' כ"א, דחוסם החשוב שצ"ח להם לכו"ע לברהמ"ז.

ד. אם שני הכוסות צריכים להיות שווים בגדלם. כתב בעזר מקודש כאן, דכשיין מלאו כל הנוקד ויש כמה כוסות לפניו, עדיף ליטול שני כוסות שווים לגמרי, כדי שלא יהיה שוין כמעצור מלפניו דבר חשוב ומזכר על שאינו חשוב כל כך. אמנם כשלא נמלא

קנט) ושם בח"ב ס' ל"ה אות ב' כתב בתוה"ד, דבשו"ע כתב דא"צ כוס אחר לז"ב וכן פשט המנהג, ועינינו הרואות דהמנהג בא"י ובמצרים להצריך כוס אחר, וכיוצא בזה מצינו במקום אחר וכו'.

ובנהר פקד שבשער המפקד ה"ל קדושין ס' י"ג כתב, דכוונת השו"ע למנהג ספרד, שכן כתב הטור שזה היה מנהג ספרד. גם בארץ חיים כאן כתב, דמש"כ בשו"ע שנתפשט המנהג לברך על כוס אחד, נמשך בזה אחר לשון הטור שכתב שבמדינת ספרד נוהגים כן, והגם דבא"י ובמצרים נהגו לברך על ב' כוסות, כתב מנהג ספרד משום דאינהו רובא וכו'.

קס) עיין בדברי הוכור לאברהם המובא בקטע הא' של אות זה, וכבר עמד ע"ז בשדי חמד אס"ד מערכת ברכות ס' ג' אות ג'.

קס*) ובדברי חפץ שבט' משיב הלכה ח"ב ס' קס"ט כתב, דאף שאפשר לדחות ראיתו מהא דלא מקפידים כשאחד גדול ואחד קטן, מ"מ כבר הורה זקן וכן הוריתי.

אוצר

ס"ק בג אות ה-ה

הפוסקים

הוא בעלמו מנכר הז"ב, אבל בשאחד מנכר זרהמ"ז ואחד ז"ב, בודאי יש להציל שני הכוסות ביחד לפני זרהמ"ז.

ו. אם צריך לשתות כשיעור מכל אחד מהכוסות. עיין בסק"ד אות ז.

ז. על המנהג לערב שני הכוסות ושועמים גם החתן והכלה והמסובין. כתב בחופת חתנים סי' ט' אות כ"א, דאחר שצריך כל הצרכות מערב יין הכוסות זה צד ויעשו המנכר והמסובין, והמנכר או אחד מהמסובין ישתה רביעית שלם. וכע"ז כתבו גם בסידור בית עובד דיני זרכת חתנים אות כ"א, מהגנים שצרכים מסגרת השלחן על יו"ד אות ט"ז, שיה יחזק (להרי"י אלפייס) דיני חתונה אות מ"ד.

ובכפ החיים או"ח סי' ק"ל סק"א כתב, דמנהג ירושת"ו שמערבין הכוסות זה עם זה, ושותין המנכר זרהמ"ז והמנכר זרכת חתנים כל אחד מכוס שלו, ומכוס של ז"ח נותנים לחתן ולכלה, ומכוס זרהמ"ז נותנים למסובין. וכ"כ בשלחן העזר סי' ט' סוף סעיף ב', דכוס אחד נותנים לשתות לחתן והכלה והכוס השני למסובין.

גם באגרא דבי הלולי דל"א ח' כתב בשם אחרונים, דהחתן והכלה וכל המסובין טועמים מכוס של זרכת שיעורו הכוסות זה צד. וכבר הזכיר טעמיה הכלה והמסובין, צים של שלמה פ"א דכתובות סי' כ"א. וכתב בחדות יהושע לאו"ח סי' ר"ע צתו"ד, דכדי דאין חיוצא כל כך שגם החתן והכלה ישתו מהכוס, דהא סגי בשתיית המנכר, מ"מ נותנים להם תמיד לשתות. וצריך את הצרכים סי' ע"א סק"ט כתב, שנהגו להטעים לחתן וכלה מן הכוס של ארוסין ונשואין, דכיון שהמלוא נעשית בשבילם הם ראויים לטעום הכוס יותר מאחרים.

אלא שכתב עוד בשלחן העזר סי' ט' סעיף ה' ה"ל, בשמלה ללצי שם סק"ז, דבחופת חתנים משמע שמד אחד הצרכות מערב הכוסות עוד קודם ששהה, [וכן משמע בספרים המוצאים לעיל אחרי החופת חתנים, וכן צקף החיים ובאגרא דבי הלולי ה"ל], אכן בערוך השלחן סעיף י"ח כתב, שנהגו שהמנכר שותה רוב הכוס ואח"כ מערב הכוסות ביחד. וכבר מצאנו בן צמחור ויערי סי' תל"ו (עמוד תר"ב) שטועם המנכר ומערה ממנו על כוס החתן [ר"ל לכוס שצריך עליו צ"ח], ושותה החתן ואח"כ תשתה הכלה אחריו. והאדר"ת בפאת השדה שצד"ח מערכת זכרות סי' ל"א כתב, שהוא נוהג לחתן מתחילה את הכוס של זרהמ"ז [דהיינו שמוסיף יין לתוך הכוס], ואח"כ לערב עם הכוס של נשואין.

עוד כתב שם האדר"ת, דדבר זה [ר"ל ערוץ הכוסות] אינו רק מנהג. וכ"כ בחזון עובדיה (להר"ע יוסף) סי' מ"ח, דערוץ הכוס נראה שהוא לרווחה דמילתא. וכבר כתב בן צים של שלמה פ"א דכתובות סי' כ"א, דאין צריך לערוץ מכוס של זרהמ"ז לתוך השני, שהרי אינו פוגם.

ח. כשהמברך ב"ח שתה ג"כ כשיעור, אי מברך בעצמו ברכה אחרונה, או שיוצא בברכה אחרונה של המברך ברהמ"ז. כתב צחור לאצרכים (להר"א חלקלני) או"ח אות ז' ערך מוילא, שנהגו שלא לומר המנכר ז"ח אחר זרהמ"ז זרכת אחרונה בעלמו, וסומך על המנכר זרהמ"ז כו', והדין עמם, מכיון שאין שותין שיעור כו', אבל אם שתה כשיעור ודאי צריך לצדק לעלמו זרכת אחרונה כו', גם י"ל דהעולם סמכו על הסוברים דלא אמרו אין זימון לפירות אלא צ"ב אבל בגי' ויותר יש זימון כו', או אסבדת סמ"ק דיין כפת. כו', וממילא אין לערער עליהם מכיון שיש להם על מה לסמוך, אכן המדקדק צמאות לא יסמוך ע"ז, מאחר דרוב הפוסקים לא פסקו בן, אלא דאין זימון לפירות כלל ויין כפירות, ודאי דכן ראוי ויכון לכון שלא ללאת צרכת האחר אלא הוא

ז' חטאות וז' עולות, דנראה דתלמודא דידן לא ס"ל ככך תוספתא, וליכא למיחש להצא אלא שהמטעם יהיה צד אחר זה.

גם באלפי ישראל או"ח סי' ו' עמוד ל"ג טור ז' כתב, שמדברי הפוסקים מתבאר דליכא שום חיבור צד להציל שני הכוסות ביחד כו', ומש"כ צש"ע דמציל כוס אחר כו', אין הכוונה דקודם זרהמ"ז חסור להציל כוס השני לפניו, רק הכוונה דקודם זרהמ"ז חסור להציל לפניו כוס שני רק יכול להצילו אחר זרהמ"ז, אבל באמת אם רוצה להציל שני הכוסות לפניו קודם זרהמ"ז הרשות בידו גם לרעת התוס', ומש"כ התוס' שאסור להעמיד שתי סוכות צבת אחת בעזרה אע"פ שאין שותות כחתה, ע"כ ל"ל דש"ח, דהא בל"א"ה כבר הקשו התוס' שם וכי חסור להעמיד בעזרה צבת אחת שני עולות או שני חטאות וישחוט האחד ואח"כ ישחוט השני, ול"ל ציטוט קושיו זו, דדוקא בסוכה הוא דאמרינן בן דאסור להעמיד שתי סוכות כחתה בעזרה מטעם דאין עושין מלות חבילות חבילות שגורא עליו כמש"א, משום דבסוכה איכא לער צדד זה לכהן ולכל אדם דשח"א זינתה באמת ויצאוי המים וגו' ללכות צטן, ע"כ צד שייך לומר שאפילו להעמיד בעזרה כחתה חסור משום דמיחזי עליו כמש"א, דהכין לא ינח"א ליה צד הדבר רק שהוא מוכרח צע"כ לקיים מלות המלך שזוהי להשקותה אבל אין לו לכהן שמחה ונחת רוח צד, לכך ממחר הדבר לעשות משום דהוי עליו כמש"א, משא"כ בקרבנות שאין לכהן לער צדד כלל ע"כ אין צד זה חסור להעמיד שני עולות או שני חטאות בעזרה כחתה, דצב"ה"ג ל"ש לומר דמיחזי עליו כמש"א, וא"כ כ"ש להציל שני כוסות לפניו זרהמ"ז של נשואין קודם זרהמ"ז דשרי [אף] לדברי התוס'.

וב"כ דמנהגינו להציל ז' הכוסות ביחד, בלקטנו מהר"ח סדר נשואין דק"ל ע"כ סק"ה, קרבן נתנאל פ"י דפסחים סי' ח' אות נ"ס, ולבושי מרדכי או"ח סי' קט"ו (ע"ש מש"כ ציטוט המנהג). ובכפ החיים סי' ק"ל סק"א מצאנו, דכן מנהג ירושת"ו. וצרכים שלמה כאן כתב, דכן נוהגין צכמה קהילות. ועיין מש"כ צד צלצי תפארת סי' פ"צ דף ק"א ח'.

ויש שכתבו דיש להציל שניהם ביחד אלא שאת הכוס השני ימזוג ח"ש אחר. בעור מקודש (בגליון השו"ע) כאן כתב, דכיון שאין נכון להפסיק בין זרהמ"ז לז"ב לכ"ע, אין הצאח ז' הכוסות לפני זרהמ"ז כלד הוראה כמש"א, שהרי הוא מוכרח להכניס תחילה כי שח"א ישתו ולא ישאירו שם צבית משקה על הכוס השני ויהיה עי"ז הפסק גדול, וכנראה דהיינו טעמא דמה שצחרו תמיד להזמין שניהם לפני זרהמ"ז כו', אך מ"מ כדי לקיים גם דברי המג"א, נראה שזכר השני ימזוג ח"ש אחר לא המזמן ולא מי שחג כוס הראשון, דצד יודק המג"א דלכו"ע אין קפידא משום מלות חבילות כו', ועכ"פ כשיכינו ז' אנשים כל אחד ואחד כוס אחד לפני זרהמ"ז שלא צבת אחת וכמהנהג, לכ"ע כן הוא על ד' היותר טוב.

ובשו"ת מהר"ם שיק חאו"ח סי' ס"ד, כתב בן צתו"ד ע"ד המג"א ה"ל, דצש"ע נקט לשון ומציל דקאי על המנכר עלמו, זה אינו רשאי להכין צפעם אחת כו', אבל ע"י ז' אנשים ליתא חיבור וכו'. ובבאר משה (להר"מ שערן) ח"ד סי' ל"ו אות ד' ד"ה ועיין, כתב עפ"י ה"ל, דכל המחלוקת היא כשהמנכר זרהמ"ז

קס"ה וע"ש, וכן בעדות לישראל (להר"י ורדיגר) עמוד פ"ב, דכן נראה מלשון הלבוש במנהגים שכתב או"ח אות ל', שכתב דאח"כ נוטל כוס שני, ולא כתב מביא כוס שני. אלא שמלשנו של הלבוש כאן, כתב שם בעדות לישראל, דלא מוכח בן, דכאן כתב, ומביאין כוס אחר. קס"ו אלא שכתב דמדברי הרא"ש והתוס' לא משמע הכי, וכמובא לעיל.

אוצר

סי' נג אות ח—ט

הפוסקים

נכון לעשות שאחד מהמסובים יצרך כני"ל. וכפיו אהרן ח"צ א"ח סי' ז' כתב, שלדעתו נראה להכריע בדברי הברכות מ"ס, וכן עשה מעשה שאחד מהמסובים יצרך ו' צרכות ואח"כ יצרך בפני"ג אותו שצריך ברהמ"ז, כמנהגינו תמיד בלי שינוי וכו'. ובעיקרי הד"ט סי' י"ט אות כ' כתב, דכן עוב ונכון לעשות. וכ"כ בזכור לאברהם (להר"א חלקטני) ח"ג אה"ע אות ז' ומוצא בפ"ת סק"ח ה"ל, וצריך את אברהם סי' ע"א סק"ס, ובזכרנו לחיים ח"א א"ח אות ז' סי' כ"ד נשם כח"י ה"ר אברהם לבי. וכן נראה דעת הכף החיים א"ח סי' תע"ט סק"ג.

וכתב באגרות משה סי' ל"ה דפשוט שגם להדרכי משה [ה"ל בשם המנהגים] יכולים לצרך על כוס של אחד מהמסובין לא רק על של החתן, ומש"כ לצרך על של חתן, הוא משום דנוהגין שהחתן שותה מכוס של ח"צ וכיון שציל פסח כל אחד שותה את כוסו, לכן כתב שצרכו על כוס החתן כדי שישתה ממנו, ופ"ת סק"ח משמע דפליגי, ולדעתו לא פליגי אלא כדביארתו. ועיין עוד מדבריו לעיל ולהלן בהערה קס"ז וקס"ט.

ויש שכתבו דהגם דבכל השנה נוהגים לצרך ברהמ"ז ח"צ על ז' כוסות, מ"מ ציל פסח יצרכו ז"צ על כוס ברהמ"ז. בסידור צות יעקב (להיעצ"ן) צסדר הגדה, כתב ע"ד המנהגים ה"ל, דאין נראה, דאי חייב להביא דאין עושין מצות חבילות חבילות, מאי שנא כוס ברהמ"ז דחתן דלא איכפת ליה והא כל אדם משראל חיובי מחייב ציב האידנא ומתעבד ציב מצוה קס"ז, ולי"ג דהשתא ודאי לא חיישינן לה להביא דבנ"א דחוי הוא אלל גדולי הפוסקים וס"ל לעולם לא לריר צ' כוסות לז"צ, וכדאי לסמוך עליהו אף בני אשכנז כה"ג. ועיין עוד מדבריו להלן. ועפ"ת סק"ח דגם בחיים שאל ח"א סי' ע"ד סעיף י"ג כתב, דנראה שצריך הברכות בכוס ברהמ"ז כ"ר קס"ח, דהא בעלמא איכא מ"ד שצריך ז"צ על כוס ברהמ"ז והש"ע הסכים לדעה זו, והגם שאין כן המנהג עתה, מ"מ ציל פסח דאיכא ד' כוסות נראה דיצרכם בכוס ברהמ"ז וכמ"ש היעצ"ן, אלא דשם כתב עוד דאם יראה יכול לצרך על שתי כוסות [וכמוצא להלן], ולי נראה דטפי מעלי כמ"ש, ושכ"כ גם בצפון יוסף אומן סי' מ"ז, ושגם בחשובה מאהצב ח"צ סי' רס"ה מסוק, דיותר נראה לצרך ברהמ"ז ח"צ על כוס אחד וכדעת הסוברים שאין זה צלל שתי קדושות על כוס אחד. גם צחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"צ טור ז' כתב, דעדיף טפי למעבד כמ"ש החיד"א.

ועיין בתזון עובדיה (להר"ע יוסף) סי' מ"ה שכתב, דמחזורתא כדעה זו. ולעיל מנייה כתב, דאם יראה לעשות כדעת המנהגים ולצרך על כוס החתן ש"ל. וצפני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א

בליל הפסח [לכן מברך כל אחד ברהמ"ז על כוסו, מ"מ] יכול החתן להחשיב כוסו לא למצות ברהמ"ז אלא למצות הדיב, דאין הכרח שיאמרו עליו מצוה דהסדר אלא רק שיאמרו עליו איזה דבר מצוה, ולכן יתחשב כוס של החתן לא לכוס של מצות ברהמ"ז אלא לכוס ז"ב ובכוס של ברהמ"ז יוצא בשל המברך כמו בשאר ימים.

[ואפשר דאין צריך לזה, דלא שייך הא דאין אומרים ב' קדושות על כוס אחד, אלא כשאיש אחד אומר שניהם על אותו הכוס, משא"כ הכא שהמברך ברהמ"ז אומר ז"ב על כוס שאיש אחד אומר עליו ברהמ"ז, וכעין המבואר בפרי מגדים א"ח סי' רצ"ט בא"א סוס"ק ז', דכשיש הפסק בנתיים רשאי לומר ב' קדושות על כוס אחד].

קס"ח בחיים שאל שם כתב, דאחר ברהמ"ז יברך בפני"ג ואחריה ו' ברכות. והוא לפי מש"כ שם בס"י מ"ד, דכשמברך ז"ב על כוס ברהמ"ז אומר בפני"ג מיד אחר ברהמ"ז, אבל יש חולקים ע"ז וס"ל דגם כשמברך על כוס ברהמ"ז אומר בפני"ג אחר ה' ברכות, וכמוצא כל זה בסק"א אות ג'.

הוא יצרך בעלמו, או יאמר בנחש עם המצרך כל הברכה עם החתימה כמו בצרהמ"ז צסי קפ"ג סעיף ז'.

ובבירך את אברהם סי' נ"ד סק"ח כתב עליו, דני"ל דהעולם לא סמכו ע"ז, דאין להם על מה שיסמכו מאחר דכל הפוסקים לא פסקו כן, אלא מה שסמכו הוא על סצרת המאמר מרדכי שהצאתי בסעיף ז' דמיגרר אחר הפת ופוער אחד את הצרו, ודלא כמ"ש הזכור לאברהם דכיון שכבר צרכו ברהמ"ז אזלא לה הקציעות והזימון, ומ"מ הא קחזין פלוגתא דהמאמר מרדכי עם הזכור לאברהם, והרי יש פלוגתא אחרתא במשכו ידיהם מן הפת כמ"ש צסי קפ"ז, וא"כ הוי ס"ס לצרך כל אחד לעצמו, דספק אם הלכה כהמאמר מרדכי, ואח"ל הלכה כמותו אימא הלכה כמ"ד דלריך לצרך אפילו קודם ברהמ"ז [כיון שמשכו ידיהם מן הפת] כ"י, וצדיעבד קוי"ל דאפילו צ"י ספיקו יוותר ספק ברכות להקל.

ועיין באגרה דצי הלולי דל"ג א', דאחר שכתב שהחתן והכלה וכל המסובין טועמין מכוס של ברכה והמתן שותה רוב הכוס, ס"ס, ומצרך ברכה אחרונה וכל המסובין עונים אחריו אמן.

ט. וכשיש חתן בליל חג הפסח אם מברכים ג"כ על ב' כוסות. כתב צסי המנהגים (להר"א עירנה) צמנהג

פסח, והוצא בדרכי משה א"ח סי' תע"ג אות ד', שנסתפק כשהל פסח צ"י ימי המשחה שצריך לצרך ז' ברכות דחתן על ז' כוסות, א"כ צלולי יו"ט של פסח כולד יעשה שלא יהא כמסויף על הכוסות, וני"ל שטוב לצרך ברהמ"ז על כוס שלישי שלו ועל כוס שלישי דחתן יצרך ו' ברכות, וצפ"ג יחזור ויצרך על כוס שלו, והחתן ישותה מכוס שלישי [שלו שאמרו עליו הברכות]. והוצא גם צצתי כנסיות חלק צות מועד סי' תע"ט, ותולדות אדם (להר"א שור) כאן. וצפ"ת סק"ח כתב, שצדאי דכ"י נקטינן, וכ"כ בזכרנו לחיים ח"א א"ח אות ז' סי' כ"ד נשם קונטרס סי' אליה, ושכן נוהגים בקושטא. וכבר כתב דכן המנהג בקושטא, צמשנת ר' אליעזר (להר"א עולידו) ח"צ א"ח סי' י"ז [ודעת המשנת ר"א לדינא, עיין להלן]. ובאגרות משה סי' ל"ה כתב, דכיון שהרמ"א דרכי משה שעלו סומכין כל מדינותינו צרוצ דבריו סובר כן, יש לעשות כדבריו.

ובברכות מים א"ח סי' תע"ט כתב, שאחד מן המסובים יצרך ו' ברכות על הכוס שביד צידו לצרהמ"ז, ואח"כ יצרך המצרך ברהמ"ז על היין [בכוס של] כ"י, דצוה יל"א י"ח דלא הוי מוסויף, ואי משום דאין עושין מצות חבילות חבילות [דמשו"ה מצרכים כל השנה ברהמ"ז ח"צ על ז' כוסות], הלא י"א דלא דמי לז' קדושות ומצרך ברהמ"ז ח"צ על כוס אחד [כמוצא בצקני"צ], ומה גם דאעיקר ז"צ אינן טעונות כוס כ"י [עיין ע"ז צסק"ד], וכן

קס"ז וכן הקשה במשנת ר' אליעזר (להר"א טולידו) ח"ב א"ח סי' י"ז, ע"ד הברכות מים הג"ל, דכיון דכל אחד מהמסובין נוטל כוסו בידו משום ברהמ"ז, א"כ שייך גמי הא דאין עושין מצות חבילות חבילות.

ועיין באגרות משה סי' צ"ה, שכתב מתחילה דלולי דמסתפינא הייתי מכריע לעשות כדעת היעצ"ן כ"י, דמש"כ במנהגים דברך ד"ב על כוס של חתן תמזה לכאורה, דמסתבר דהכוסות של כל המסובין הם כוס של ברכה, ולא רק כוס של המברך הוא הכוס שנתקן להמצוה והכוסות של השומעין הם רק לשתייה בעלמא, ולא מסתבר זה כלל, ולכן כמו שאין לומר ז"ב על כוס המברך משום שאין אומרים ב' קדושות על כוס אחד, כמ"כ אין לומר לכאורה על כוס של החתן דהוא ג"כ כוס של ברכה, וכן [מטעם זה גם] אין לומר על כוס אחר מהמסובין כמ"ש בברכות מים וכו'. ואחר שכתב דכיון דהר"מ סובר שיאמרו ה"ב על כוס החתן יש לעשות כן, כמוצא לעיל בפנים, כתב עוד שבגו ה"ר דוד אמר טעם נכון, דכיון שמדין כוס לברכה היה סגי גם בליל פסח בכוס של המברך לבדו, ורק מצד שצריך לומר איזה דבר של מצוה גם על הכוס שכל אחד שותה

אוצר

ס"ק נג אות ט

הפוסקים

ובחופת חתנים סי' ע' סעיף י"ג, הוצא בשלחן העזר סי' י"ג סעיף ג' בשמלה לצי סק"ג, שכתב שיצרך על צ' כוסות, וישהה תחילה רביעית מכוס ברהמ"ז ואח"כ יערב צו מכוס ז"צ ויגמור לשותו, וכן יעשו שאר המסובין, וכדי ללאת מכל ספק ישנה אותה שתי לאחד שיעירז הכוסות בלי הסיוע, מאחר דכבר שנה רוב הכוס בהסיוע וכו' קצב). וכ"כ בקהלת ילחם (להר"ל מרגליות) סוס"י כ"ב.

ועיין עוד כמה אופנים, בזכור לאברהם המוצא להלן. ובמקום שיש מנהג קבוע, כתב בשדי חמד אס"ד מערכת זרכות סי' ג' אות ג', שכל אחד יעשה כמנהגו ויש לו על מה לסמוך.

ולחשוברים. שאחד מהמסובים יאמר הו"ב, מה הדין כשלין שם מי שיוזע לומר זרכות חתנים רק המצרך ברהמ"ז. בזכור לאברהם (להר"ל חלקני) ח"א חו"מ אות פ' סי' תע"ב כתב, דכשים חתן בליל פסח ואין אחר שיצרך זרכות חתנים אלא המצרך ברהמ"ז בעלמו, העלה החכם ר' שיצ"מ דישנה כוס של זרכות חתנים בלא הסיוע, שאין זה ממנין הכוסות ואינו נראה כמוסף, אלא שא"ל לזה, ועדיף עפי שלא ישנה מכוס ב"ה אלא מעט ויעשים לכל המסובין שיעור שאינו יואל י"ה כוס של פסח, וכל שלא שנה כשיעור אינו נראה כמוסף כו', אי נמי יתן כוס ב"ה לתיווק, או יקח כוס ברהמ"ז מאחד מן המסובין ויצרך ב"ה ויחזירו לו אח"כ לשותו (וכמ"ש במנהגים שזרים האות), וא"ל שהמצרך ב"ה ישנה אותו הכוס, דאפילו בקידוש י"א דסגי בעשימת אחר וכמ"ש בס"ר רע"א, וזה נראה יותר נכון שלא להצרות בכוסות, וכן עשינו מעשה.

ובכפף החיים חו"מ סי' תע"ט סק"ד כתב, דאם אין שם מי שיוזע ב"ה רק המצרך ברהמ"ז, יש לצרך כולם על כוס ברהמ"ז של המצרך וכסברא שניה שכתב בשו"ע [לנהוג תמיד כן], או ש"ל ו' זרכות על כוס ברהמ"ז של חתן ואח"כ בפ"ג על כוס המצרך ברהמ"ז וכמ"ש בד"מ, דא"ל רק שני כוסות ולא שני בני אדם כמבואר שם בשו"ע כו', וא"ל להמלאות שכתב בזכור לאברהם ה"ל.

ובבירך את אברהם סי' ע"א סק"ס כתב, דאם [אין אחר] שיוזע לצרך הו' זרכות, יעשה כהחיים שאל או כהיעצ"ן, דכל הדברים נכונים.

ועיין בשו"ע שמחות עמוד ק"ז שכתב, דמש"כ בד"מ שהמזמן חומר הזרכות, וזרכות מים כתב שאלה מן המסובין מצרך, כל אחד דיבר כמנהגו, שזמן הד"מ צריך את הזרכות המזמן, וזמן הזרכות מים צריך אחד מן המסובין.

וי"א

ובני ה"ר דוד הקשה על שיטה זו דסובר שיאמר ז"ב על כוס אחר ולהניחו לכוס רביעי, דא"כ יהיה הפסק בין הו"ב לשתית הכוס, אך אולי ליכא קפידא בזה וצ"ע.

קצ' עיין בהערה שאח"ז.

קצא) אלא שהיוסף אומץ כתב ע"ז שם, דשני הוראות אלו לא נחה דעתי בהם ומחזי כחובא וכאיסלולא.

קצב) אלא שהשלחן העזר שם כתב ע"ז, דדבריו תמהים מהמג"א סי' תע"ג סק"ב שכתב לענין מוצש"ק ליל פסח כששכח ולא הבדיל עד אחר ברהמ"ז אומר הבדלה הלל על כוס אחד, דא"א בענין אחר שלא יהיה כמוסף על הכוסות, וביד יוסף שם כתב דה"ה בנזכר על כוס ברהמ"ז יאמר ברהמ"ז והבדלה על כוס אחד כו', ומעשה הוא שתיה בכוס הבדלה אינו מעכב כו', ומ"מ כתב במג"א שלא יקח ב' כוסות דמחזי כמוסף על הכוסות רק יברך שניהם על כוס ג' או כוס ד', וא"כ ה"ה ב"ב אפילו דמערבו אח"כ בכוס של ברהמ"ז מ"מ הזרכות גוגא על ב' כוסות מחזי כמוסף על הכוסות וצ"ע, ועיקר הדין בזה לא נתברר לו וכו'.

ח"א מערכת הזרכות סי' קי"א, הביא דעות הזרכות מים ה"ל והחיים שאל, וכתב דלענין מעשה נראה דעבד כמר עבד.

ויש הסוברים דלוקחים כוס אחר לז"ב אלא שאין שותים אותו בתור כוס מיוחד. בסידור בית יעקב (להיעצ"ן) בסדר הגדה, אחר שכתב שיכול לצרך שניהם על כוס אחד, וכמוצא לעול פנים דל"ה ויש שכתבו, כתב עוד, איברא אי לא בעי לשנוי ממנהגא נמי שפיר דמי, ואין לחוש משום שנראה כמוסף על הכוסות ולא גרע הא מזרכת הטוב (והמטיב, שמבואר בעור חו"מ רס"י תע"ג דיכול לצרך), אע"ג דזרכת היין היא וצמקוס בפ"ג עומדת, ק"ו לכוס זה שהרי אינו גורם זרכה ליין עלמו ונפטר עס בפ"ג של ברהמ"ז משו"מ כחד חשיבו, אבל בודאי לא ישנה המצרך אלא מכוס שצריך עליו ברהמ"ז משום שאסור לשותות צין כוס ג' לז', וישמור הכוס [שלאמר עליו זרכות חתנים] לכוס רביעי ואין צו משום שאין אומרים ב' קדושות על כוס אחד, ודרך זו ישרה ועוצה בענין ועדיפה.

ובן במשנת ר' אליעזר (להר"ל טולידו) ח"ב חו"מ סי' י"ז כתב, דמדברי הרשב"ם בפסחים ק"צ ב' מתכרר, דכיון דתרי כסי אחרונה מלכד כוס ד' שהוא ברהמ"ז לא אחיין אלא משום זכר בעלמא, לוכא האי טעמא דאין עושין מלות חבילות חבילות [ע"ש] הוכחתו מדברי הרשב"ם, ולפ"ז בחתן בליל פסח דמחזי לצרך ז"צ, נוטל המצרך תרי כסי כשאר ימות השנה ומצרך על כוס ד' ז"צ ומניחו לממרי עליה הלל הגדול, ואף דמדברי החס"ד שם ד"ה דאית, שהקשו ע"ד הרשב"ם ה"ל דאם כל ד' כוסות צריכי כל חד למילתיה, כלומר דאיכא נמי זכא הא דאין עושין מלות חבילות חבילות, הרי דלדבריהם לא אפשר למימר ז"צ על אחד מהני כסי כו', מ"מ כיון דלא אפשר בלפ"א אחרונה עדיין כסברת הרשב"ם, וכמ"ש היעצ"ן, ואף דהיעצ"ן לאו דוקא אמרה, אכן דידן סבירה לן דיברכס דוקא על כוס ד' קסט).

ובעל סי' שרשי ה"ס, מוצא בחינה וחסדא (עמ"ס כחיצות) ח"א דקו"ב עור ב', שהיה נוכח ליקח כוס אחד נוסף ואומר עליו ז"צ, ושם היה מריקו לכוסות של המסובין בדרך מזיגה זכר הכא ולזכר הכא. וכע"ז כתב ביוסף אומץ סי' מ"ז, שיש מי שהורה, דכוסות ברהמ"ז של המסובין לא יהיו מלאים וכשיצרך ז"צ על הכוס יקח כוס זה שצריך עליו ז"צ וישפוך מעט בכל כוס של ברהמ"ז של המסובין, וזה אינו מוסף על הכוסות קצ).

עו"ב ביוסף אומץ סי' מ"ז ה"ל, ששמע שהורה רב אחד, שיצרכו ז"צ על כוס מיוחד כמנהג שמצרכין ברהמ"ז על כוס אחד וז"צ על כוס שני, ושני הכוסות יהיו צינוניים, ושם יערה שניהם בתוך כוס גדול ושותו, ונמלא דאינו מוסף על הכוסות קצא).

קסט) ועיין בחזון עובדיה (להר"ע יוסף) סי' מ"ח עמוד רנ"ד, מש"כ

לדחות דברי המשנת ר"א, ד"ל דגם הרשב"ם לא התיר אלא בכוס שני שאומר עליו ברכת אשר גאלנו, ובה הרי אין הכוס מעכב כמ"ש בשו"ע אר"ח סי' תפ"ג, אבל בכוס ד' שהוא בא לומר עליו הלל, ומבואר שם באחרונים דברכת יהללוד אין לומר אלא על הכוס, י"ל דגם הרשב"ם מודה דחיישנן ביה משום אין עושין מצות חבילות חבילות.

ושם בעמוד רנ"ג הקשה עמש"כ המשנת ר"א דיברכס בכוס ד', דיש בזה חשש ברכה שאי"צ כל שהפסיק בין ברהמ"ז לז"ב בדברים אחרים, ולכן אין נכון להניח הו"ב לכוס ד'.

אבל פשוט שגם המשנת ר"א לא נתכוון לומר שיברכס על כוס ד' אחר אמירת הלל, אלא כמ"ש לפיל מיניה ומובא לעיל בפנים, שנוטל תרי כסי ומצרך על כוס ד' ז"ב ומניחו לממרי עליה הלל.

ובאגרות משה סי' צ"ה כתב, דלכאורה אינו מובן מה תיקנו, דעדיין יהיו שתי קדושות על כוס אחד, ז"ב והלל כו', ולכן לא נכון כלל לומר ז"ב על כוס רביעי, אלא יותר טוב לעשות כהד"מ או כהיעצ"ן דלעיל,

ויש אומרים דאפילו לאחר צרא לחוד צענין צי (יב) כוסות) (מ"כ מנהגים ישנים) באר הגולה

בברכת אירוסין וברכת חתנים

אומרים

ק כ"כ החוס' שם דרגילין
זה בלא זה כדאמרין
בכתובות דף ז' ע"ב
מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית אירוסין

באר היטב

(יב) כוסות. וכן ראוי לנהוג. ב"ח:

הפוסקים

ס"ק נד - ס"ק נה

אוצר

כוס. צעני ארזים סק"ע ד"ה מיהו, כתב צתוה"ד, שני"ל דס"ל להרמ"ע מפלנו סי' מ', דאפי"ג דצ"ה טעונה כוס היינו כל ז"צ, אבל ברכת א"צ לחוד אינה טעונה כוס, וכמו שמחלק הרא"ש לענין עשרה [עיין ע"ז בסק"א]. ובפסקי הלכות ח"ג עמוד י"א כתב בפשיטות, ברכת א"צ אינה טעונה כוס, וצ"ח שם ציד דוד, שהרי דעת הרמב"ם דלכל ה"צ אין הכוס מעכב, ואף הרא"ש שחולק וסובר שהכוס מעכב [עיין על כ"ז בס"ק ד' אות א'], נראה שמורה בברכת א"צ שאין ענינה ברכת חתנים רק לאפשיי שמחה, אבל בשו"ע כתב להלריך צי כוסות גם לברכת א"צ, והג"ל כתבתי.

נה. וברכת אירוסין וברכת חתנים וכו'. דין זה הוא מתחיל פסחים ק"צ צי ד"ה שאין, והוצא צ"י כאן, ומעט דרגילין זה בלא זה כו', וכמוצא בצ"ה"ג. וכ"כ בעור כאן, דלריך כוס לכל אחת ואחת. וצ"י הביא עוד מהרא"ש [פ"י דפסחים סי' ח'], דרגילין משולם (קצ) הנהיג לעשות ברכת אירוסין וגשואין על כוס אחד, ולא דמי להא דאמרין [שם בפסחים] דברמ"ז וקידוש היום תרתי מילי נינהו, דהתם זה צא אחר הסעודה וזה צא לקדש היום (קצד), ור"ת אומר שצריך צי כוסות לפי שאומרים ברכת האירוסין [וברכת חתנים בבית חתנים קצד] כדאמרין בכתובות ז' צי], וגם לפעמים אדם מקדש אשה וגושאא לאחר זמן מרובה, ויש מקומות שנהגו לקרות הכתובה צנחיים [ולפסוקי מחכונים קצד], וכמוצא להלן בשו"ע], לכן לריך צי כוסות. וככל הג"ל צ"ה"ש, כתב גם בהגמ"י פ"ג דאישות אות ס', והוסף, דכן הנהיג מורו [מהר"ם מרענבורג] כר"ת.

וכבר כתב בן צש"ר, צמחזר ויטרי סי' תס"ע (עמוד תקפ"ח), שאלו לרי צמקוס שעושין אירוסין וגשואין יחד, מהו לצרך צ"ה וצ"י יחד, והשיב שימחזר כוס שני לברכת גשואין לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד כו', וכדאמרין גבי קידוש וברמ"ז כו', והא דאמרין [שם בפסחים ק"ה צי] ש"מ תמני כו' ש"מ אומרים שתי קדושות על כוס אחד, ה"מ בדלא אפשר שאין לו אלא כוס אחד בלבד. וכ"כ שם צ"ה ת"ע (עמוד תקפ"ט) צש"ר, שלא לצרך צ"י על אותו כוס וכו'. והוצא דדברים גם צ"ה האורח (לרש"י) ח"ב סי' י"א וי"ד. וכתב שם בזהרית המו"ל, שהוצא

עצמו, אלא מסתברא דעיקר מצוה היא לעשותן בכוס אחד הואיל מענין אחד הם כו', ואם גוהגין להפסיק ולהסתלק ולעסוק בענין אחר ואח"כ מברכין ברכת גשואין [עיין ע"ז להלן בשו"ע ושם באוצה"פ], זה יפה מכולם, אבל בזה אחר זה לברך ולשתות ולברך, אין זה גבון כל עיקר. גם במגן אבות (למאירי, שהיה ג"כ מפרובינצא) הענין החמישי, כתב נתגנו בכל גלילותינו מימות הגאונים והרבנים שהיו שם מימי קדם, שכל שהאירוסין והגשואין באים כאחד מברכים ברכת אירוסין וברכת גשואין על כוס אחד. ועיין עוד מדבריו בהערות הסמוכות.

ובארחות חיים ח"ב הל' קדושין עמוד ס"ו, וכן בכל בו סי' ע"ה כתב, דכן המנהג ברוב המקומות לברכם על כוס אחד, ואפילו יש להם יין הרבה.

ולא מצאנו באחרונים מי שיפסוק כדעה זו.

קעה) מלשון הגמ"י שבסמך בפנים.

נד. וי"א דאפילו לאחר צרא לחוד וכו'. כ"כ צ"ה המנהגים (להרי"א טירנא) צמנהגי כל השנה, וכמלויין צפנים. וכן מצוה צתוה"ד, בארחת חיים ח"א ה"ל צרהמ"ז סי' נ"ח. וצדרכי משה כאן, הביא דברי המנהגים הג"ל, וכתב שלא ראה נוהגים כן ועוז להחמיר. וצ"ה כאן כתב, דיש מקומות שנהגין כך וכך ראוי לנהוג. והוצא דברי הצ"ח, צח"מ סק"ד, צ"ה סק"ד, צה"ט סק"ד, סידור תפלה זכה (כמנהג ליורנו) דק"ד א' ודרי"ד צי, חופת חתנים סי' ע' אות י"ג, וערוך השלחן סעיף י"ה. וב"ב דאפילו לאחר צרא לריך צי כוסות, צמטה משה עמוד גמ"ה ח"ג פי"ד, לצו כאן וצמנהגים שבסוף א"י"ה סעיף ל', חכמת אדם כלל קכ"ט סעיף ז', סידור דרך החיים, קאר שו"ע סי' קמ"ט סעיף ג', סידור בית יעקב, ברכת הבית שער ס"ב סעיף י"ט, תולדות אדם (להרי"א שור) כאן, נתיבות השלום נתיב י"ט סעיף ו', ומשיב הלכה ח"א סי' של"ז.

אולם צ"ה של שלמה פ"א דכתובות סי' כ"ה כתב, דאפילו למאן דמזכרים א"צ כוסות, דוקא ל' ברכות שמלניו ז"צ בלא סעודה כגון תחלת גשואין [וא"כ אין להם שייכות לכוס צרהמ"ז], אבל אשר צרא דלא אשכחן בלא סעודה אין לריך אלא כוס אחד, וכן עיקר.

וב"ב לברכת אשר צרא לחוד נוהגים שאין לריך צי כוסות, הגם דכשמצרכים כל ה' ברכות נוהגים להלריך צי כוסות, צערך לחם כאן (דכן נוהגים צמלרים), חיים שאל ח"א סי' מ"ד (דכן מנהג א"י ומלרים), ישא צרכה (על ר"י) דקט"ז ג' ובספרו סידור בית עובד דיני צ"ה אות כ"ד, פני יחזק (להרי"א צבולפיה) ח"א מערכת הברכות סי' ק"ד, ארץ חיים (על שו"ע) כאן, עהרת המים חלק שוירי עהרת מערכת ה' אות י"ז, נוה שלום (מנהגי נא חמון) סי' כ"ה, וחזון עובדיה (להרי"ע יוסף) סוכ"י מ"ח.

ולהסוברים דגם כשמצרכים כל ה' ברכות מצרכים אותם על כוס צרהמ"ז ואין לריך כוס אחד, כתב צצריך את אצרהס סי' ע"ה סקמ"ה, דכמחלוקה לענין ז"צ כך מחלוקה לענין אשר צרא, דחד טעמא הוא משום דאין עושין מלות חצילות חצילות כו', ומ"מ כל מקום לפי מנהגו. וכבר מצוה כן צמלרי כתובות צסוגיין.

ויש הסוברים דכשמצרכים רק ברכת אשר צרא לחוד אין לריך כלל

קצד) הוא רבינו משולם ב"ר נתן, ותשובתו בענין זה נדפסה בספר הישר לר"ת סי' תרכ"א, והוב"ד בהערה הסמוכה.

קצד) ובתשובת רבינו משולם הג"ל כתב, שאמר לפני רבינו אליהו [כנראה הכוונה לר"א ב"ר יהודה הצרפתי מפאריס], שאין מנהג במלכותנו [כנראה הכוונה לפרובינצא], בברכת אירוסין וגשואין כי אם בכוס אחד, דהנתי בפניהם ובפני כל חכמי פאריס, ועשו כן מטעם יקנה"ז שהם ב' קדושות על ב' ימים ומאחר ששם קדושה על שניהם מחזיקין בקדושה אחת וחבירם בכוס אחד, ומסבא דתיקנות בכוס אחד, שאסור לאומרם בב' כוסות דקמברך בפ"ג ברכה שאינה צריכה, דאם איתא דשתי ברכות מענין אחד יכול לאומרן בב' כוסות, מאי היו דחוקין האמוראים לחלוק חד אמר ינה"ק וחד אמר ינה"ק, לברך הבדלה בפני עצמו וקידוש בפני

אומרים אותה על שני (יג) כוסות אפילו מקדש בשעת החופה

ונוכחין

באר היטב

(יג) כוסות. כלומר מברכין על כל כוס בפס"ג אבל ברכה אחרונה מברך פעם אחת על שני הכוסות אחר כוס אחרון:

הפוסקים

ס"ק נה — ס"ק נו אות א

אוצר

בס' הישר כו' תר"כ ותרכ"ג שהשיב אל רצונו משולם ה"ל, והוסיף שם עוד, ומה שכתבנו למה לא תיקנו צ' כוסות ציקנה"ז, הלא בכל התלמוד שמדבר ביום בפסחים ובעירובין מוכח שבקושי מולאין כוס, כדמשני איקלע ליה כוס וכו', וכל התקנות שתיקנו לפי רוב העולם ורוב אין להם כוס כדמוכח כולה שמעתי.

ובס' המנהיג ה"ל ארוסין ונשואין סי' קי"א כתב, דכפרונינא אומרים ברהמ"ז ושבע ברכות בלוחו כוס עלמו כו', אבל ברכת ארוסין ונשואין בודאי אין לאומן על כוס אחד כו', [וכתב ככל דברי ר"ת ה"ל במחזור ויטרי], והוסיף עוד, דאין לדמותם ליקנה"ז, דהתם מעלות יו"ט ושבת קא חשיב, וקדושה ואבדלתא חדא מילתא היא שהרי בהבדלה עלמה מזכיר קדושה יו"ט וקדושה שבת, בין קדש לקדש בין קדש חמור לקדש הקל, והבדלה היא לורך הקדושה, כך קבלתי בנרפת משם ר"י. ובאדורב"ה ה"ל ברכת ארוסין ונשואין (דל"ח ג'), הביא דברי סי' המנהיג ודברי ר"ת. וצרי"ו נכ"צ ח"ב, הביא דברי ר"ת ורצונו משולם ה"ל, וכתב דראשון נראה עיקר, וכן ראיתי המנהיג בכל המקומות.

ובכ"ב דאין אומרים צ"א וצ"ג על כוס אחד, ברוקה סי' שני"א ושני"ד, ראצ"ה פסחים סי' תקי"ב, תוס' שבמרדכי פ"י דפסחים, אגודה פסחים סי' ע"ד, עץ חיים (להר"י חזן מלונדריץ) ה"ל קדושין פ"ו, יס של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ז, מטה משכ עמוד גמ"ח ח"ג פ"א, פרישה לוח ח', ע"ז סק"ז, וערוך השולחן סעיף ח' קט"ט.

נו. על שני כוסות. א. אם צריך לקחת שני כוסות נפרדים, או דאפשר גם לחזור ולמזוג את הכוס הראשון. כתב

קדושין וגמר קדושין הוא כו', ועוד שהרי בכל מקום נוהגים לסדרם בברהמ"ז על כוס אחד כו' [עיי' ע"ז בסקמ"ח וסקנ"ב]. וכ"ש שבי"ח חלוקות מברהמ"ז יותר משל ב"א כו', אלא שהדברים ברורים כשיטתנו כל זמן שיהיו הארוסין והנשואין בזמן אחד כמנהג שלנו. וכעין כל הנ"ל כתב גם במאירי כתובות בסוגיין, ובקצרה גם בפסחים שם.

קעז. במאירי כתובות בסוגיין וכן בספרו מגן אבות הענין החמישי כתב, דגדולי צרפת כתבו עוד בטעם שאין לסדרן על כוס אחד, מפני שהחופה דבר אחר הוא דהא אישתני בה קטלא מסקילה לחנק ומדאישתני קטלא אישתני דינא, [על המשקל שאמר בכתובות ס"ה א' אשתני גופא אשתני קטלא], ואין הדברים נראים, שהרי משבת ליר"ט אשתני טפי, דמלאכה בשבת בסקילה וביר"ט בלאו ולא אשתני כסא כו' [ר"ל דאעפ"כ אומרים קידוש הבדלה על כוס אחד].

קעח. במסכת סופרים פ"ט הל' י"א איתא לענין ברכת קידוש החודש, דמברך ברהמ"ז כו' ומביא כוס אחר כו', וכן אתה אומר בברכת חתנים ובברכת אבלים לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד. ועיין בסקמ"ח דכמה ראשונים הביאו דברי המסכת סופרים הנ"ל, לענין ברהמ"ז וברכת חתנים שלא לאומן על כוס אחד.

קעט. ועיין בעצי ארזים סק"ח, שכתב דבתוס' [הנ"ל] משמע דבב"א וב"נ גם רבינו משולם מודה, ולא נחלק אלא בברהמ"ז ושבע ברכות, וברא"ש משמע דרבינו משולם גם בזה פליג, והאריך שם להסביר טעם הדבר. [אבל בתשובת רבינו משולם הנ"ל בהערה קע"ד, הרי איתא להדיא דגם בזה פליג].

שהכח גם באיסור והיתר סי' ש"ח ושכ"א, וצלקועים שבסו"ס הפרדס (לרש"י) דני"ט ע"ב.

ובאוצר הגאונים כתובות ז' צ', הביא מהלכות פסוקות שכתבן סי' נדכ לדרך, בין תשובות רב גערונאי, ומס' האשכול כת"י ה"ל ברכת חתנים, שכתב, לדרך ברכת ארוסין על כוס אחד וצ"ג על כוס אחר, אם אפשר ויין מלוי להם שפיר דמי, ואם לא אפשר מברכין לכולם על כוס אחד ואין צריך כלום. וכ"כ בארחות חיים ח"ב ה"ל קדושין עמוד ס"ז ובכל צו סי' ע"ה, בשם רב גערונאי גאון, דאם אין יין מלוי כל כך אפשר לדרך צ"א וצ"ג על כוס אחד. [ועיין עוד מדברי הארחות חיים והכל צו ה"ל, בהערה קע"ד]. ומתשובות הגאונים מהדורת רמ"ק סי' נ"ה, הביא שם באוצר הגאונים, שכתב ושאלתם מי שלא היה להם כוס אחד של יין ויש להם שתי ברכות של ארוסין ושל נשואין, אם יכול לדרך שתי ברכות על אותו כוס, אם אין שם אלא הוא יברך עליו ואין צריך כלום.

ובפאר הדור סי' ט"א כתב, אלו שמברכים ברכת ארוסין על כוס אחד וצ"ג על כוס שני כהלכה עשו, וכך היו עושים תמיד בעירנו במערב, ואם ברכו שתיים על כוס אחד אין צריך כלום. וכ"כ להלן שם, דמצד שבע ברכות על כוס אחד או על אותו כוס.

ובשם ר"ת, כתב במחזור ויטרי סי' תס"ט, שהשיב דלא יתכן לעשות כיום אחד, חדא שנתקנו בשני מקומות זה צבית הארוסין וזה צבית הנשואין (קעז), ועוד זה אסור במועד וזה מותר במועד, וזה בסקילה וזה בחנק (קעז), ועוד אמרנון במסכת סופרים דאין עושין ברכת ארוסין ונשואין כיום אחד לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד (קעח). ודברי ר"ת ה"ל נדפסו ביתר הריכות

קעז. במגן אבות (למאירי) הענין החמישי, אחר שכתב דמברכים ב"א וב"נ על כוס אחד, כתב עוד, דכשראו התלמידים כן נעשו מתמיהים עלינו מהא דמברכים ברכת חתנים בבית חתנים וברכת ארוסין בבית הארוסין, וכן מדין מצות חבילות חבילות, גמתי להם הוי יודעים שבימי רבותינו היה מנהגם לקדש בשעת שדוכין וליתן זמן כפי המותנה כו', ואמרו ע"ז מברכין ב"ח בבית חתנים ר"ל במקום שנכנסה לחופה, אבל בבית הארוסין ר"ל בשעת קדושין אין מברכין ז"ב אלא ברכת ארוסין לבד אחר שאינה שעת חופה, וזהו שהקדימו ברכת חתנים לברכת ארוסין, כלומר מברכין ז"ב בשעת החופה אבל לא בשעת ארוסין, ואם ללמד שאין מברכין אותן כאחד, היה לו להקדים ב"א והול"ל מברכין ברכת ארוסין בבית ארוסין וברכת חתנים בבית חתנים, וכן אמרו בברייתא אחרת מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ר' יהודה אומר אף בשעת ארוסין מברכין וביהודה שנו כו', כלומר שביהודה נהגו ליתד התתן והכלה בשעת ארוסין כו' ומתוך כך תקנו לברך ז"ב אף בשעת ארוסין אחר ב"א מיד כו', ואין ספק שעל כוס אחד היו מסדרים את הכל, וכן הדין בכל מקום שנוהגים כן להיות הארוסין והנשואין כאחד, שעושים כן, שלא אמרו בשינוי מקום ובשינוי כוס אלא לפי הרגיל בזמנם שהיו מקדשין בזמן אחד ובבית אביה ונשואים בזמן אחר ובבית הבעל, אבל כל שהדבר נעשה כאחד אף הוא נעשה על כוס אחד כו', ומה שהם באים להלקם על כוס אחר משום חבילות חבילות, אין זה כלום, מידי דהוי אקדושה ואבדלתא שמסדרים אותם על כוס אחד ומפני שקידוש והבדלה שניהם באים לענין אחד הוא קדושת שבת, ואף קדושין וחופה שניהם לדבר אחד נתכוונו ואין לחופה שום עיקר בלא

אוצר

ס"ק ב"י אות א—ג

הפוסקים

הנ"ל, וכן מדברי הפוסקים שצסק"ז אות א', נראה בפשטות דאין לריך לה, כיון שמפסיקין ביניהם.

ובמקום שנוהגים לכתוב הפסק בין ברכת ארוסין לנשואין. כתב בתשובת חכם אחד צ"ח סי' נ', דמדברי התוס' בפסחים ק"ג ז' סוד"ה רב, שכתבו דבכוסות של ארוסין ונשואין לריך לברך אחר כל אחד על הגפן, מבוחר לריך לומר בפס"ג על כל כוס מדבריו נומר על הגפן על כל אחד, ולכאורה זה סותר דבריהם שאמרו גבי ברכה"ז וברכה נשואין דאין אומרים בפס"ג אלא על כוס ראשון [כמבואר בצסק"ז], אך לריך לחלק בין היכא דיש הפסק ביניהם לנשואין הפסק, דגבי ברכה"ז ונשואין אין ביניהם הפסק לכן אין לומר רק פעם אחת בפס"ג, אבל גבי ארוסין ונשואין דאף במקום שעושין שניהם יחד מפסיקים בנתיים בקריאת הכתובה לכן לריך ברכה אחרת כו', נמלינו למדים דהיכא שעושין ארוסין ונשואין ביהד אף שנהגו לאומרים צ"ב כוסות וכמ"ש צש"ע, עכ"ז כיון שאין נוהגים להפסיק בנתיים בקריאת הכתובה, נראה דלכ"ע אין מצרכים בפס"ג אלא על כוס ראשון בלבד דומיא דברכה"ז ונשואין, ואין אומרים על כוס שני אלא ששה ברכות, ואף אם יראה נומר על הגפן אחר כוס ראשון ולחזור ולברך בפס"ג על כוס שני, לאו כל הימנו להרצות ברכות ולהזכיר שם שמים לצטלה, והעושה כן טעות צידו כו', ולכן טוב לעשות הדבר ע"י שני אחד יברך ברכת ארוסין על כוס ראשון והשני יברך ברכת נשואין על כוס שני כ"י, וכן ראיתי מעשה בחתונה שנמצא שם הרב הצרכים די צוטון, וגער בחזן שגא יברך הוא לצדו צ"ב הכוסות אלא יתן הכוס השני לאחר לברך עליו וכן עשה, ונמצאו שם רבים מחכמי הזמן ההוא יהודי לדבריו. ובתשובת המחבר שם, אם כי שק"ע הרבה בדבריו, מ"מ הסכים עמו לדינא.

ובזכור לאברהם (להר"א חלק"ט) ח"צ אות ז', הביא מסקנת הסם חיי הנ"ל, דמקומות שאין מפסיקין בקריאת הכתובה בין ברכת ארוסין לברכה נשואין, יש לעשות הדבר ע"י צ' חזנים ויברכו כל אחד בפס"ג, וכתב דנראה דה"ע שאין פוער אחד את חברו כמו ברכה"ז וצ"ח שאחריו, כיון דהם עומדים ויין צ"ע הסיבה או ישיבה כמ"ש בל"ה סי' ר"ג. וסיים שם, דלדין דנוהגין להפסיק, אין ספק לריך צ' פעמים בפס"ג אף בחזן אחד.

ג. לנוהגים ששותים כשיעור משני הכוסות של ברכת ארוסין ושל ברכת נשואין, האם צריך לברך ברכה אחרונה על כל כוס לחוד. בתוס' פסחים ק"ג ז' סוד"ה רב, כתבו דאחר צ' כוסות של ארוסין ונשואין, נראה לריך לברך אחר כל אחד על הגפן. וכ"כ בהגמ"י פ"י דאישות אות ג' צ"ח אביאסף, דברכת על הגפן מברך על שניהם לאחרים אם שם רביעית זהו הפסק, כן נ"ל. וכ"כ במדרכי כתובות סי' קל"ז, דנראה לראצ"ה שברכת על הגפן מברך על שניהם לאחרים זהו הפסק. והוצ"ד דברכי משה וצ"ח כאן.

וכבר כתב כן במחזור ויטרי סי' תס"ע עמוד תקפ"ח, צ"ח רש"י, דלאחר ששחה המצרך כוס ראשון דארוסין לריך לברך אחריו ע"ג הגפן. אלא שמפני הטורה ותמיכה צ"י אדם נמנעו מלעשות כן. ומוצא גם בספר האורה ח"ב סי' י'. וכתב שם המו"ל, שהוצא גם באיסור והיתר סי' ש"י וצלקוטים שצ"ח הפירוש ד"ע ע"ב.

אולם עצה"ע סק"ג, שמצרך פעם אחת ברכה אחרונה על שני הכוסות אחר כוס אחרון. והוא מלשון הס"מ סק"ט. וכבר כתב כן צ"ח של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ז, שנראה צענינו דלא גרע מדי כוסות [של פסח], לאותן שמצרכים על כוס אחרון ותו לא. וצריך את הצרכים סי' ע"א סק"ג כתב, שלא ראה נוהגים לברך ברכה אחרונה על כוס ראשון של ברכת ארוסין, והדין עמכם, דלא מלינו הסם הדעת שזוקק לברכה אחרונה, אלא לברכה ראשונה על

כתב צלקוטי מהר"ח סדר נשואין דקל"ג ע"א, דיש מקומות שצלקוטי שני כוסות אחד לברכה ארוסין ואחד לברכה נשואין כו', וצמדינותיו אין נוטלין רק כוס אחד ומוציא אותו תחילה לברכה ארוסין ואח"כ מוציא אותו שנית לברכה נשואין. גם בשלחן העזר סי' ח' סעיף ג' בשמלה לצ"י סק"י כתב, דברמ"א מוכח שהיו נוהגין ליקח צ' כוסות כו', וכ"כ במהר"ם מ"ינץ סי' ק"ט ובחופת החנים, אכן מנהגינו צמדינות אלו שאין נוטלין רק כוס אחד וכו', אבל צודאי החיוב למנוח שנית אע"פ שהוא מלא עדיין ולא חסר רק מעט, מאחר שנפגם ע"י השתיה אחר ברכת ארוסין.

וכבר מבוחר כן דאין לריך להוציא כוס שני רק שחזר ומוציא את הכוס הראשון, במחזור ויטרי סי' תס"ע (עמוד תקפ"ז) צ"ח תשובות רש"י, שכתב, דאחר ברכת ארוסין שותה וחוזר ונותן יין ומצרך ברכת היין ושם ברכות של נשואין קע"ט).

ב. אם מברכים בפס"ג שתי פעמים. בה"מ סק"טו כתב ע"ד השו"ע דזה, כנומר מצרכין על כל כוס בפס"ג. וכ"כ בפרישה אות ח', דמצרכים בפס"ג לכל כוס צפני עלמו, משום שאין עושין מלות חבילות חבילות כו', וגם משום שמפסיקין ביניהם. וצערור השלחן סעיף ח' כתב, דמצרכים בפס"ג על כל כוס בפ"ע דאין להם שייכות זה לזה, ועוד דמפסיקין וכו'.

וכבר כתב כן צ"ח רש"י, במחזור ויטרי סי' תס"ע עמוד תקפ"ז, מעשה בחתן שעשה ארוסין ונשואין ביהד וצריך המצרך בפס"ג וברכה ארוסין ושחה, והביאו לו כוס אחר לברך ברכה נשואין ושכה ולא אמר בפס"ג, והחזירו ר', ושאלו לר' מה טעם שהרי צריך מתחילה בפס"ג עם ברכת ארוסין כו' ולא אמר בנתיים על הגפן ועל פרי הגפן כו', והשיב ר' שאין כועד דקבע סעודתיה אבל האי לא קבע, דברכת ארוסין לחוד וברכה נשואין לחוד, ובנשואין הוא דחזקין רבין שבע ברכות וכלא בפס"ג אינו אלא שם, לפיכך חייב לברך בפס"ג בכוס נשואין. וכ"כ בספר האורה ח"ב סי' י'. וכתב שם המו"ל דהוצא גם באיסור והיתר סי' ש"י וצלקוטים שצ"ח הפירוש ד"ע ע"ב. וכן הוצא בקצרה בארחת חיים ח"ב ה"ל קדושין עמוד ס"ז. וכ"כ צ"ח רש"י דמצרך בפס"ג שני פעמים, בהגמ"י פ"י דאישות אות ג', ובמדרכי כתובות סי' קל"ז הוצא דברכי משה אות ו'.

וכתב בסידור דרך החיים סדר קדושין סעיף ו', וכן בסידור צ"ח יעקב, שחתן והכלה יכוונו ללכת בברכה היין. ועיין בלחן צ"י (להר"א פרחמר) בהשמטה נדף מ"ז ד', שילא נחמד, דנכון ללמד למצרך ברכת ארוסין שיכוון בפירוש שלא יפוער את החתן והכלה בברכה בפס"ג רק לגבי כוס זה ולא על כוס השני, כדי שהמצרך ברכת נשואין ילמך עוד הפעם להוציא בברכה בפס"ג על כוס השני. [עיין שם מה שהאריך דזה. אולם מדברי הפוסקים

קע"ט) אלא דמבואר שם עוד, דצריך להריק את הכוס הראשון כולו ואח"כ לחזור ולמנוח, שכתב להלן שם (בעמוד תקפ"ח), הרוצה לעשות ארוסין ונשואין יחד, אומרים לו שחה מה שנשאר בכוס וימוציא כוס שני לברכה נשואין. וכ"כ שם בס' ת"ע (עמוד תקפ"ט), יאמר ברכת ארוסין וישתה ויקדש והשאר, "ישפוך" וימוציא בו עוד ויברך עליו ז' ברכות. ובדפוס הדברים גם בספר האורה ח"ב סי' י"א וי"ד, וכתב המו"ל שם שהובא גם בס' איסור והיתר סי' ש"ח ושכ"א, ובלקוטים שבס"ס הפרדס ד"ט ע"ב. וכן מבואר בספר הישר לר"ת סי' תר"כ, שכתב בתורה"ד, מציגת כוס שני ושפיתת כוס ראשון ושתייתו וכו'. גם בעץ חיים (להר"י חזן מלוגדירץ) ה"ל קדושין פ"ו כתב, ימוציא כוס אחר שאין מברכין על שיור כוס ראשון. ולא מצאנו באחרונים שיביאו זאת לדינא.

(ונוהגין להפסיק ציניהם בקריאת הכתובה) (כ"כ התוספות והאשירי):

י"א

אוצר

ס"ק נו אות ג — ס"ק נו אות ב

הפוסקים

ובמרדכי כתובות ס"י קל"א כתב, דלרצ"ה נראה דזרכת על הגפן מצדך על שניהם לאחרים [עין ע"ז בסקני"ז אות ג], והוי הפסק (פ). וכ"כ בהגמ"י פ"י דאישות אות ג' בשם אביאסף.

ועיין במהרי"ל הל' נשואין, שכתב (אחר שהחתן נותן לה הקדושין, לפני שאומרים זרכת נשואין), דמהרי"ל לא היה מקפיד לקרוא הכתובה ולא התנאים [אחרונים שעושים בשעת החופה], רק קבל קנין.

ובנהר מצרים ענין חופת חתנים אות י"ב, כתב כן להדיא לעניינינו, שצמח"ס אין נוכחים לקרות הכתובה כלל, וא"כ אין כאן הפסק בין זרכת ארוסין לנשואין כמ"ש הרמ"א, אולם הקנין שקונין מהחתן והכלה על תנאי הכתובה יספיק להיות הפסק בין ז"א לנשואין אפילו לדעת הרמ"א, כי כל ענין ההפסק אינו אלא מהיות עוב כי לדינא אין צורך שום הפסק כלל וכמ"ש בשו"ע שם.

ובבבבס הגדולה הג"ע אות י"ז, ומוצא ג"כ בצאה"ט סק"ג, כתב, דקושטא נוכחים לקרות הכתובה קודם זרכת ארוסין ונשואין, ומפסיקין בקדושין בין ז"א לז"ב. והוצא בסידור בית עובד דיני ז"ב אות א', דלנוכחים לצד ז"א קודם הקדושין, הא איכא הפסק בין שתי הזרכות, מעשה הקדושין.

ובבבבס שלום (מנהגי גא' אמו) ס"י ל"א כתב, דפה בעירוב אין נוכחים לקרות הכתובה ומפסיקים בין כוס א' לשני ע"י נתינת הקדושין והקנין שקונין מהחתן והכלה על תנאי הכתובה, וכ"כ הרמב"ם בחשונה ס"י ח' וז"ל, גדולי החכמים צעירנו מצרכים תחילה ז"א וכו' ונותן לה הקדושין ומציאים כוס אחר ומצרכים ז"ב עכ"ל, ואנו מוסיפים גם לעשות הקנין בין ז' הכוסות כאמור.

ובזכור לאברהם (להר"א חלקע"י) ח"ב אות ז', כתב כן בצלמון ואלמנה שכמדומה שאין קורין כתובה כלל, עכ"ז כיון דמפסיקין בין ז"א לז"ב בקדושין וקנין סודר ושבועה, ודאי דהוי הפסק.

ב. כשאיש אחד מברך ברכת ארוסין וגם ברכת נשואין, האם צריך שהוא דוקא גם יקרא הכתובה או

שאינן קפידא בשאיש אחד יקרא אותה. כתב בשלחן העזר ס"י ח' סעיף ג' בשמלה לז"ב סק"ב, דבמהר"ם מין ס"י ק"ע מצאנו דהמצדן קורא הכתובה, והטעם אפשר מאחר דקריאת הכתובה הוא משום להפסיק בין ז"א לז"ב, כדי לצדק בפס"ג שנית צ"ב אותו המצדן גופיה, אולם ברמ"א לא נקט דהמצדן דוקא קורא הכתובה, ונראה דלא קפיד על קריאת המצדן דוקא, וכ"כ א"ס אחר קורא הוי הפסק, דהא למנהג מקומות אחרים אפילו הקדושין הוי הפסק כמ"ש בצאה"ט סק"ג מהבב"ס, והקדושין הרי החתן עושה ולא המצדן כו', וצודאי דאפילו קורא אחר ג"כ הוי הפסק, ויש מקומות דכדי להצות כיבודים מצדדים לאחר לקרות הכתובה, דאין קפידא אפילו א"ס המסדר מצדן גם ז"ב וכ"כ א"ס אחר מצדן ז"ב וכו', ונדע לי שהגאון מהר"י דוסקין מירושתי' היה מסדר קדושין והיה נותן לאחר לקרות הכתובה, אכן עפ"י רוב המסדר קורא גם הכתובה, וכ"כ בסידור דרך החיים סדר הקדושין סעיף ה' דהמצדן קורא את הכתובה.

ש"ס

(פ) כך הובאו דברי המרדכי בב"ח כאן, אלא שהב"ח כתב ע"ז דלא נהגו כן רק לקרות הכתובה. ובהגהות הרמ"א שבמרדכי כתוב, "דהוי הפסק במקום הוי. וכ"כ בהגמ"י המובא בפנים.

על מה שרואה לכול ולשתות אחר שעשה הסח הדעת, כמו שכתבתי צ"ח קע"ט סעיף א'.

וכתב בערוך השלחן סעיף ח', דלדידן אין נפק"מ בזה, כי אין המנהג אצלנו שהמצדן ישתה אלא החתן והכלה עומעין מעט [כמבואר בצאה"ט ס"י ל"ד סק"ג אות ז']. וכ"כ בשלחן העזר ס"י ח' סעיף ג' בשמלה לז"ב סק"א, דלדידן דאין המנהג אצלנו שהמצדן ישתה אלא החתן והכלה עומעין מעט וכו', א"כ אין כאן זרכת אחרונה כלל.

נו. ונוהגין להפסיק ביניהם וכו'. א. מקור ומעם המנהג להפסיק בקריאת הכתובה, ומנהגים שונים של

אופני הפסק אחרים. מקור מנהג זה הוא בזה"ש וצרה"ש כמלויין צפנים, והוצאו צ"י כאן, דבזה"ש פסחים ק"ב ז' ד"ה שאין, כתבו בין שאר הטעמים שאומרים זרכת ארוסין וזרכת נשואין על שני כוסות, דנהגו לקרות כתובה צינתיים והוי הפסק ולכן מתכוונים. וצרה"ש פ"י דפסחים ס"י ח' כתב, ויש מקומות שנהגו לקרות הכתובה צינתיים, הלכך צריך שני כוסות. וזדרכי משה אות ו' הביא כן מהמרדכי צ"ח דכתובות, ויש נוכחים להפסיק ציניהם בקריאת הכתובה. והמרדכי הוא צ"ח קל"ב, וכתב שם, דכך כתב בתשובה רש"י. והוצאו דברי המרדכי הנ"ל בשם רש"י, בים של שלמה פ"א דכתובות ס"י י"ז וצ"ה כאן. ובהגהות מיימוניות פ"ג דאישות אות ט', כתב בן זשם ר"ת, מנהג אבותינו תורה, שנהגו לקרות הכתובה בין זרכת ארוסין לזרכת נשואין ולהפסיק מתכוונים. וכתב בשו"ת מהר"ם מין ס"י ק"ע דקב"ה טור ז', ומוצא בנחלת שבעה ס"י י"ב מחודשים אות ד', וצאה"ט סק"ג, דהטעם שקורין הכתובה כדי להפסיק קלה, משום זרכת היין שמצרכים עוד הפעם צפה"ג על כוס זרכת נשואין. וז"ס של שלמה פ"א דכתובות ס"י י"ז כתב, דנהגו לקרות כתובה צינתיים, כדי לצדק כל אחת לצדה על כוס לאפוקי נפשיהו מפלוגתא [א"ס מצרכים שניהם על כוס אחד או לא]. ובערוך השלחן סעיף ח' כתב, דמפסיקים בקדושין שמקדש אחר זרכת ארוסין, ורש"י הביא לקרות הכתובה אחר הקדושין, כי הוי דליהוי הפסק גדול בין ז"א לז"ב, וכן המנהג פשוט אצלנו.

ובבר מלאנו לרש"י ור"ת ע"מם ועוד ראשונים שכתבו להפסיק בין זרכת ארוסין לזרכת נשואין, אלא שלא הזכירו קריאת הכתובה רק אופני הפסק אחרים. במחזור ויטרי ס"י ת"ע עמוד תקפ"ט כתב זשם רש"י, אחר זרכת ארוסין יכנסו לחופה וישוררו לפניהם, נשמעים משם צעלי אסיפה או לסעודת ארוסין או לשום הפלגה, שלא לצדק זרכת נשואין על אותו כוס כו', ולאחר זמן יאספו שנית ויציאו כוס שני ויצדק עליו ז"ב. והוצא גם צ"ס האורה ח"ב ס"י י"ד, וכתב שם בהערות המו"ל, שהוצא גם באיסור והיתר ס"י ש"א.

ובתשובת רבינו משולם ב"ר נתן שצ"ס הישר לר"ת ס"י תרכ"א, אחר שכתב דיש לצדק ז"א וצ"ב על כוס אחד משום דהוי זרכת שאינה לריכה [וכמבואר בהערה קע"ד], כתב עוד, דא"ס נוכחין להפסיק ולהסתלק ולעסוק צענין אחר ואח"כ מצרכין זרכת נשואין, זה יפה מכולם.

ור"ת שם בספר הישר ס"י תר"כ כתב, מנהג נאה שהנהיגו רבינו שלמה דדורו, להסתלק ולהתעסק בשום דבר לעשות הפסק בין זרכת ארוסין לנשואין, כמ"ש במחזור שתיקן ר' שמחה [ויעורי] וכו', ולדידן מציגת כוס שני ושפיכת כוס ראשון [עין ע"ז בסקני"ז אות א'] ושהייתה הפסק.

ביאור הגר"א
[כח] י"א שאם כו'.
תוס' דסוכה כ"ה ב'
ד"ה אין כו' :

י ר [כח] י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול
בבית אחר אין אומרים שם ברכת (יד) חתנים

באר הגולה
ר טור בשם אביו הרמ"ע
והני

באר היטב

(יד) חתנים. ועשוי מנכרים ז' ברכות אפילו במקום ולא היה החופה. ט"ז ומהר"ל מפר"ג וכ"כ הר"ן ועיין כנה"ג דף ל' ע"ב סכ"ז:

הפוסקים

ס"ק נח אות א

אוצר

ומנכרים שם ברכת חתנים. ודברי הרא"ש הם בפ"ג דסוכה סי' ח',
וכתב צ"ח, דכן כתבו גם התוס' והמרדכי בפרק הג"ל
גם ברבינו ירוחם נכ"כ ח"ג, כתב שאם החתן יולא מחופתו
וכלתו עמו והולכין לאכול צדית אחר מנכרים שם צ"ח, כי
לעולם במקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה, והא' דאמרינן
ולכלו וליחדו בסוכה ח"ל אין שמחה חלה בחופה, הכי פירוש,
כיון דאין דעתו להניח החופה חלה כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר
לחופתו (ניחא קמ), חלל אם הולך לגמרי לצדית אחר הוא וכל חזרתו
ועשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומזכרין שם צ"ח.
וכ"כ צ"ח המנהגים (להר"א עירנה) במנהגי כל השנה, שאם
יולא החתן והכלה לסעוד צדית אחר ועושין אותו בית עיקר
ולא חקראי מזכרין ז"ב.
ועיין בפחד יצחק ערך צ"ח כל שבעה דס"ג ח', והיה מעשה
בפירארא צהתן כהן שצ"ק מזה חשה שבתה צאהל אחד
עם החתן והולך לאחת מן החופה ולכך צרהמ"ז צדית אחר, ושאלי
את המורים אם יצרכו ז"צ צדית החופה אשר שם הכלה, או צדית
החתן אשר יולא מחופתו בלא כלל, או אם יצרכו צדית המקומות,
או שילובו הכלל חוץ לחופה עם החתן ויצרכו שם, או לא יצרכו
צ"ח כל עיקר, והסכימו רבני הישיבה הכללית לכך צ"ח צאהל מן
הצדית אשר שם החתונה אפילו לא יהיה צדית החופה ממש, ושם
תהיה הכלה, ולא יצרכו צ"ח צדית החתן אשר הלך לו
צאהל אחר, וכן נעשה. וע"ע בדבר משה המוצא צאות ד'.
ובשוע שמוחת פרק ח' סעיף י"ז כתב, דכן מנהג הספרדים
בירושלם, שלא לכך רק צדית החתן, אלא"כ בדעת החו"כ להשאיר
שם עד סוף ימי המשחה, וכפשטות דעת המחבר כפי הוספת
הרמ"א. וכ"כ בשערי עזרא (להר"ע צנ"ר) סי' ק"ה.
וכתב צ"ח רדב"ז ח"ד סי' רמ"ט (אלף ש"כ), דהגם שאין
מזכרים חלה במקום חופה, מ"מ אם יולא החתן והכלה
מצדית חופתם לאכול צדית אחר מפני שצדית החופה קטן מהכל
הקרואים, מזכרים שם ז"צ, לפי ששם הוא עיקר השמחה.
עו"כ שם הרדב"ז, דעוד מסתברא ליה, שאין הדברים אמורים
חלה בשאר סעודות, חלל בסעודה ראשונה כיון שהחתן
והכלה והשוכנים שם, שם עיקר השמחה ומזכרים ז"צ, ור"ן
[המוצא להלן] כתב שנוהגין לכך צ"ח בכל אחת מצדית החתונה
כל זמן שהחתן או הכלה הם שם ומ"מ יש לחוש לדברי צעלי התוס',
[הרי דעת הר"ן שגם בסעודת החתונה שהיא סעודה ראשונה אין
מזכרים חלה במקום החופה לדעה זו], והנראה לע"ד ככתבו.
אולם יש חולקים על כל עיקר שיעור זה. עצה"ט סק"ד, דהר"ן
כתב שמזכרים ז"צ אפילו שלא במקום חופה. והוא צר"ן
סוכה שם, ומוצא צ"ח כאן, דאחר שכזה דשהשמחה צמטונו אומרים
אפילו שלא במקום חופה [עיין ע"ז צאות ג'] כתב עוד, דכיון שכן
י"ל דאפילו שלא במקום חופה מזכרין צ"ח, דהא צרכה ח"ע"ג
דמזום שמחה קא אחיז לא תליא בחופה, והכל הכי קא אמרינן
"דעיקר" שמחה ליתא חלה בחופה, וכך נוהגים היום לכך צ"ח
בכל אחת מצדית החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם. חלה
שסיים

טע"ף י. נח. שאם החתן יוצא מחופתו וכו'. א. מקור
ומעם הדין, ודעות הפוסקים בזה. דין זה הוא מהטור
כאן, שכתב דאין מזכרים חלה במקום חופה. וכתב צ"ח, דכן כתבו
התוס' והרא"ש והמרדכי בפ"ג דסוכה דף כ"ה ב', חלה דקאמר
התם חתן והשוכנים וכל בני החופה פטורין מן הסוכה משום
דצדית למיחדו, וליכלו וליחדו בסוכה, אין שמחה חלה בחופה, משמע
מכאן דאם החתן יולא מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכין לאכול
צדית אחר, אין מזכרין דשהשמחה צמטונו ולא ברכת חתנים כיון
שאין שמחה חלה בחופה כו' קמא). והמרדכי הוא צ"ח השד"מ,
וכתב כן בשם האור זרוע. והוא צאה"ז ח"ג סי' רל"ט. והוסף,
שכבר היה מעשה שהיו סועדים החתן ושוכניו שלא במקום
החופה, ולא הניחם רבני יצחק צ"ח אצרכם לכך שבע ברכות,
והביא ראיה משמעתין. והוצאו דברי האו"ז הג"ל גם בצבחות
הרא"ש פ"ג דסוכה סי' ח', ובירקאנטי סי' רל"ג קמא). וכ"כ שאין
מזכרין ברכת חתנים חלה בחופה, בחידושי הרשב"א (ירושלם
תש"ג) וחיידושי הרא"ש בכתובות ז' ב', ולרור החיים (לתלמוד
הרשב"א) עמוד קע"ה. ובחיידושי הרמב"ן (שנדפסו בתוך חיידושי
הרשב"א) שם כתב, שמעתי שאין לכך צ"ח חלה בחופה.
גם בחידושי הריטב"א בכתובות צבוגיין כתב, והיו יודעים שאין
מזכרים צ"ח חלה במקום חופה, כדאמרינן במס' סוכה אין
שמחה חלה במקום חופה וכו'. ובחיידושי עמ"ס סוכה (שנדפסו
בתוך חיידושי הרשב"א) שם, כתב ג"כ מתחילה דמהא שמעין שאין
אומרים צ"ח חלה בחופה, והוסף עוד, דאפילו צאותה חלר ע"מה
אין מזכרים קמא). חלה שהביא שם גם דעת החולקים וכלהלן.
והטור, אחר שכתב שאין מזכרין חלה במקום חופה, כתב
עוד בשם אביו הרא"ש, שצריך לדקדק מה נקרא
חופה, אם המקום שמזכרים ברכת נשואין דהיינו תחילת
נשואין כו', או אפשר לומר כך, שלפעמים מזכרים אותה
בצדית העיר כשהם מרזים, חלה מקום עיקר ישיבת חתן וכלה
קרי חופה ולא במקום העשוי לאקראי צעלמא, ושם מזכרים ברכת
חתנים כל ז', ונוהגין צאשכנז שעושים אפריון למושב החתן והכלה
והוא נקרא חופה ושם מזכרין. ואם יולא לאכול צדית אחר ודעתו
לחזור אח"כ לחופתו אין מזכרין שם ז"צ, חלל אם הולך לגמרי לצדית
אחר וכל החזרה עמו ונעשה אותו הצדית עיקר גם שם נקרא חופה
קמא) וכתבו עוד שם, דבכתובות ז' ב' נמי אמרינן מברכין ברכת
חתנים בבית חתנים, משמע דוקא במקום חופה דהוא בית החתנים, ומיהו
אין ראיה משם, דדילמא לאפוקי מדרב יהודה קא אתי דאמר אף בבית
הארוסין מברכין אותה.
קפב) בריקאנטי שם כתוב: פסק ריא"ז. וכנראה הכוונה: פסק ר"י
או"ז. וכן הביין בהקדמת המעשה בצלאל על הריקאנטי.
קפג) וכ"כ בר"ן שם לדעת התוס' הג"ל, ומובא בב"י כאן, דמשמע
דאפילו באותה חצר עצמה אין מברכים. והוכחתם, דהרי חתן והשוכנים
פטורים מן הסוכה אע"פ שהסוכה באותה חצר שדרים בה, כמו שביארו שם
לעיל מינה.

קפד) וכ"כ גם הרא"ש הג"ל בתו"ד, שאין להביא ראיה מהא דסוכה.

אוצר

ס"ק נח אות א

הפוסקים

לפרש גם דברי המרדכי והגה"א בשם רבינו יצחק ז"ל אברהם, במעשה שהיה החתן ושוכניו סועדים צדית אחר שלא צדית החופה ולא הניח לנכד שם צ"ח, דמיירי ג"כ בדרך זה שלא היו סועדים שם דרך שמחת נשואין ולא נעשית הסעודה לכבוד חתן וכלה ודעתו היה לחזור ולשמוח צדית החופה, אבל צ"ח שאלה מקרוביו או ארבעי עשרה סעודה לכבוד חו"כ לשמוח אותה שם, מדוע לא יצרך הכריות, אין לך צדית חופה גדול מזה, דמה לי מקום שמשמחין בו צ"ח או ג' ימים ומה לי מקום שמשמחין בו יום אחד.

עו"ב שם הט"ז, דמלכד כל הנזכר נראה, דעכשיו יש לנכד אפילו צדית אחר כשהחתן והכלה אובלין ושמחים שם, דעיקר צדית חופה שיש שם שמחה ביארו התוס' והרא"ש דהיינו מקום עיקר ישיבת חו"כ ושם מצרכים כל ז', וסיום הרא"ש והטור שנוהגין באשכנז שעושין אפריון לכבוד החו"כ והוא נקרא חופה כו', וצדית הוא דגם דעת התוס' כן כמ"ש מקום עיקר ישיבת חו"כ, והיינו צדית שמיידהין שם החו"כ ואין לזרם אחס רק צדית שמשמחין אותה, ומשום"ה לא היו שמחה בסוכה כמ"ש רש"י שם, ששם צדית החתן מלשחק עם כלתו לפי שהסוכה פתוחה תמיד כל היום והכל רואים אותה, משא"כ צדית המיוחדת לו ולכלתו שיוכל לשחק עמה צדית שבני אדם פונים מעליו, וכן משמע לשון התלמוד בכתובות י"ט צ"ח צדית שבעל ולא מאל דם וראה רבי שזה צדית מחמת רעבון והאכילתו והשקט והכניסה לחופה ובעל ומאל דם כו', ש"מ שהחדר שהחתן יכול לבעול שם נקרא צדית חופה, ואף שיש מי שמניח שם והכניסה לחדר, אין הדיון עמו לשבש כל הספרים הישנים דגורסים לחופה, וכן ראיתי בשם מהר"ל מפראג שקיים הגירסא לחופה, מטעם זה נמלא שיש שמחה ויתירה לחו"כ צדית החופה עפי' משאר צדית, ע"כ חילקו ספיר צדית הצדית, משא"כ עכשיו שאין קורין חופה רק למה שמקדשין הכלה תחת מטלית הפרוסה על הכלונסאות כמו שהביא הרמ"א בסי' נ"ה, אין שום מעלה לצדית שעושין בו סעודת הנשואין עפי' מצדית אחרים, דמה לי כותלי צדית זה או זה, ע"כ נראה צדית דו"ש לנכד צ"ח צדית צדית שעושין בו סעודה לכבוד החו"כ ושמחים שם, וכ"ש לפי מה שאמר הר"ן דלפי הנראה לו יש לנכד צדית גווי צדית אחרים ושכן נהגים היום לנכד צדית צדית אחרים אפילו שלא במקום חופה אלא שיש לחוש לדברי התוס' כו', ולפי מה שכתבתי נלע"ד דאין פולה פה עכשיו שלא לנכד. אחר זמן ראיתי בכתבי מהר"ל מפראג צ"ח דכתובות שפסק כוונתו, וז"ל ואנו מצרכין אף במקום שלא היתה שם החופה, אע"ג דאמרין צדית וליחדי צדית וליחדי צדית וליחדי צדית וקאמר אין שמחה אלא בחופה, שאני התם דלא יכול לשמוח כראוי אלא לענין הא מילתא איכא שמחה ומצרכין שם עכ"ל (קפח), והביא דברי הט"ז צ"ח סק"ג.

ובברך כתב כן צדית של שלמה פ"א דכתובות סי' כ, שפסק מהר"ם [ה"ג' בהגמ"י] הוא כהרא"ש, ואנו נוהגים כדבריהם, בפרט במדינתו שאין שם מושב קבוע לחתן וכלה אלא היכא שאוכלים החתן עם הכלה והשוכניו קרוי מקום חופה, וצדית מקומות החתן והשוכניו אובלין צדית אחד והכלה עם שוכניו צדית אחר וכו'.

גם בב"ח כאן כתב, ד"ל שמצרכין אפילו צדית אחר כיון שהחתן והכלה אובלין שם כו', וכל מקום שהם אובלים שם עם צדית החופה צדית חתנים קריין ליה ומצרכין שם צ"ח, ולגבי סוכה דוקא קאמר אין שמחה אלא בחופה, כיון שאין דעתו להניח שם החופה צדית

סמ"מ דמ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הלרפתים בעלי החוס' (קפח). ובארחות חיים ה"א ה"ל צדית מ"מ סי' ס"א, כתב בשם הראב"ד, שאם זימנו החתן צדית אחר אומרים שם ז"צ וכו'. ובחידושי הריטב"א (שנדפסו בתוך חידושי הרשב"א) סוכה שם, כתב בשם תוס', ד"ל שאומרים ז"צ במקום שיושבים חתן וכלה אע"פ שאינו מקום חופה, ולא אמרינן אין שמחה אלא בחופה אלא למעוטי שאין אומרים ז"צ בארוסין.

וב"ב במאירי בכתובות שם, שכל מקום שהתן מתקין בו סעודה, [וכן אם אחרים נמצאים אותו ועושים לו סעודה צדיתם לכבודו (קפח)], מצרכין בו צ"ח, ולא אמרו כאן צדית חתנים אלא למעוטי צדית ארוסין, ולא פטרוהו מן הסוכה אלא מפני שהוא לריק לשמוח ולשעשע בחדרת ריעים וצדית מניי שמחה וסתם סוכה אין זה שיעור לכך כו', אבל הברכות אינן תלויות במקום השמחה, וכל שהוא מתקין סעודתו לשם מצרכין צ"ח, ואף גדולי המפרשים [הוא הראב"ד (קפח)] נסבכים בה, ומציאים רחוק ממה שאמרנו בירושלמי (מגילה פ"ד ה"ל ד' וכתובות פ"א ה"ל א'), צדית חתנים כל שבעה סדר ר' ירמיה מימר מפקין כלתא כל שבעה, כלומר שלא יצרכום אלא במעמד חתן וכלה על הדרך שעושין צדית ראשון, אמר ליה ר' יוסה הא תני צדית אכלים כל שבעה אית לך מימר מפקין מיתא כל שבעה, אלא מה כאן מנחם עמו אף כאן משמח עמו, מה כאן מצרכין ר"ל עניני האכלות, אף כאן מצרכין ר"ל עניני החתונה, אלמא כל שהחתן מתקין לו סעודה שם הואיל ומשמח עמו ומצרכין עמו מצרכין, ועוד רחוק אלא שהרי צדיתו היו מצרכין אותה [צדית הארוסין]. אע"פ שלא היתה שם חופה גמורה אלא כעין חופה כמו שביארנו.

ובהגמ"י פ"ה דברכות אות א', אחר שהביא דברי התוס' ה"ל, כתב וטורי רבינו [מהר"ם מרונגורג] היה מנהיג לנכד כשעושין שמחה אלא החתן והכלה, אע"פ שאין אובלים במקום שאכלו בסעודת הנשואין אלא צדית החתן והכלה, וכן עשה מעשה בעלמו, וכן הורה לי וזה לעשות כשסעודתי אלא בסעודת הלילה. ומובא גם בהג"א פ"צ דסוכה סי' ח', ובדרכי משה כ"ה. וע"ע צדית סק"ד ה"ל, דגם הט"ז ומהר"ל מפראג ס"ל הכי. והוא צדית שבעה סק"ז, וגדפסה הצדית גם בקול של (שעם שאגה אריה) סי' י"ד דף ל"א עור צ', והאריך שם להוכיח דאין כוונת הרא"ש כמו שגדפה לכאורה מדבריו דדוקא כשהולך לצדית אחר ושם יגמור הנשואין שלו כל ז' ימי המשחה, אז דוקא יצרך צדית חתנים בלוחות צדית, אבל אם הלך לשמוח צדית אחר ולשוב אח"כ לצדית חופתו אין לנכד צ"ח בלוחות צדית אחר כו', אלא כוונתו דדוקא צדית שאין בה כלל שמחה אין מצרכין כיון שאינו הולך לשם רק לאכילה הכרחית ללא ידי חוצה מזה, ותמיד חושב לחזור עם כלתו לצדית חופתו דשם הוא שמחתו, משא"כ כשהולך לשמוח עם כלתו צדית אחר אף שחוזר אח"כ לצדית הראשון, מ"מ בלוחות שעה שהוא שמה צדית שני נקרא גם אותו הצדית אז חופה, וכתב דע"ז מתפרשים גם דברי הטור שכתב דאם ילא לאכול צדית אחר ודעתו אחר לחזור לחופתו אין מצרך כו'. פי' שאינו הולך לשמוח צדית אחר רק לאכול לחוד אכילה הכרחית בדרך כל אדם, ולא נעשה בשביל שמחת נשואין אלא דעתו לקיים שמחתו אחר האכילה בשביל אל מקום חופתו, אז לא יצרך צדית אחר, וכן נראה

קפח) ובר"ן כתובות שם הביא רק דברי הרמב"ן המובא בדעה הא'. וכתב בחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"ב ד', דאולי סמך הכא אדהתם, וצ"ע.

קפח) עפ"י דבריו להלן שם.

קפח) מהמ"ל שם. וכן נראה בארחות חיים ה"ל.

קפח) ועיינו מה שהקשה ע"ד מהר"ל ה"ל, בקרבן נתנאל פ"ב דסוכה סי' ה' אות ת', ומש"כ לתרץ במעשה בצלאל (על הירקאנטי) סי' רל"ג, ובהערות ר"א סופר למכתם עמ"ס סוכה כ"ה ב'. ועיינו ע"ז גם בישא ברכה (על רי"ז) נכ"ב ח"ב דק"ז טור ב'.

אוצר

ס"ק נח אות א — ב

הפוסקים

[עיון ע"ז בס"י ס"ד סעיף ז'], דלחבוצים שיש לה שמחה כל שצעה מדמזכרים ברכת חתנים כל שצעה, שאין לומר שיכיו ימי ברכה יתורים מימי שמחה, אלמלא דברכה בשמחה תליא וכיון שאין שמחה אלא בחופה גם ברכת חתנים ליחא אלא בחופה, אכל לדעת הסוברים דאע"ג דברכה איכא כל ז' מ"מ השמחה היא רק ג' ימים, אלמלא דברכה לאו בשמחה תליא ושפיר י"ל דאע"ג דאין שמחה אלא בחופה ברכה מיכא איתא, ואפשר דהכי ס"ל להע"ז בשם מהר"ל מפראג [הג"ל] דתליא במחלוקת הפוסקים הג"ל ולכן חולק על דין התוס' והרא"ש הג"ל.

ויש שכתבו לחלק, דאם המזמין את החתן והכלה לאכול בציתו מיוחד להם שם חדר צפני עולם, שיכולים להיות ביחד ולשמוח שם, הוי שם כמו חופה דידהו, ומזכרים שם ז"צ אף אם דעתם לחזור אח"כ לחופתם שיש להם ציתים, ואם לאו אין מזכרים. כ"כ בסידור דרך החיים, סידור צית יעקב, קלור שו"ע ס"י קמ"ט סעיף ו', ואמרו שלמה עקף ה' אות כ"ז.

ב. להסוברים דאין אומרים ב"ה אלא במקום חופה, מה הדין כשאין פנים חדשות ומברכים רק ברכת אשר ברא, אם מברכים אותה גם שלא במקום חופה. צה"דושי הרמב"ן (שנדפסו על שם הרשב"א) צסוגין בכתובות, כתב, שמעתי שאין לברך ברכת חתנים ואשר ברא אלא בחופה, שאף הוא מכלל ברכה חתנים הוא. וכ"כ צה"דושי ריטב"א צסוגין ומוציא צשעמ"ק, דלענין ברכת אשר ברא היכא דליכא פנים חדשות, דעת רבותי דמזכרת חתנים היא וצ"ע חופה [אלא שדעת ע"מ ח"ו כן, וכמוצא להלן]. גם צה"דושי לסוכה כ"כ צ' (שנדפסו בתוך צה"דושי הרשב"א) כתב, דאפילו ברכת אשר ברא אין אומרים אלא בחופה, [אלא שהביא שם אח"כ דעת החולקים דס"ל דאפילו שצט ברכות אומרים גם שלא במקום חופה וכמוצא בזה ח']. וכ"כ דגם ברכת ח"צ אין אומרים אלא במקום חופה, צרור החיים (לתלמוד הרשב"א) עמוד קע"ה, וצממקי יוסף (ת"א תש"ך) צסוגין. והר"ן צסוגין הביא דברי הרמב"ן הג"ל, והביאו דבריו משה ח' אות י"ד, וצ"ש סק"ג (ע"ה), וכ"כ צסידור דרך החיים, סידור צית יעקב, קלור שו"ע ס"י קמ"ט סעיף ו', אמרו שלמה עקף ה' אות כ"ז צ"ה. וכ"כ צערוך השלחן סעיף ל"ה. ועיון צעלי ארזים סק"א, מש"כ ע"ד הר"ן הג"ל.

אולם בשם חוס' כתב צה"דושי ריטב"א הג"ל בכתובות צסוגין, דכיון דברכת אשר ברא לא צ"י פנים חדשות [כמוצא צש"ע סעיף ז'], אף חופה לא צ"י כו', כדאמרין צסמוך מכאן ואילך אפוש שמחה צעלמא הוא מצדן שהשמחה צמעונו ואשר ברא כו', אלמלא כהדדי מינהו כו', [וששהשמחה צמעונו צודאי מצרכין גם שלא במקום חופה כמוצא בזה ח'], וכן עיקר, ואע"פ שמו ברכה אשר ברא בכלל ברכת חתנים כו', אין התלמוד קירא ברכת חתנים אלא כשאומרים כל שצט ברכות כדאמרין לעיל מצרכין צ"ח כל שצט אמר ר' יהודה והוא שצאו פנים חדשות, והכין רהטא צסוגיא דלעיל דאחת צתולה ואחת אלמנה טעונה ברכה, הלכך נהי דברכת ח"צ חשובה מכלל צ"ח והיא חלק ממנה, לא הריכו חופה אלא באומר כל הברכות כשם שלא חייבו צה פנים חדשות. וכ"כ

קפט) וע"ש שכתב כן גם בשם התוס' והרא"ש והמרדכי בסוכה כ"ה ב'. ולפינו שם לא נזכר כלל ברכת אשר ברא. וכתב בשו"ע שמחות פ"ג הערה י"ח, דהב"ש הביא כן בדבריהם, מדכתבו ברכת חתנים ושהשמחה במעונו. והוסיף שם בשו"ע שמחות, דכן הוא פשוט דעת המחבר בסעיף י' שלא חילק בין ז"ב לאשר ברא.

קצ) אלא שבעיקר הדין דעתם, דגם כשיצא מחופתו כל שמיחדים שם חדר לחתן והכלה בפני עצמם, הוי שם כמקום חופתם, וכמוצא בסוף אות א'.

בסוכה אלא כדי לאכול שם לקיים מצוה סוכה, ולפיכך פטורים מן הסוכה, אכל כשהלך לגמרי צצית אחר ח"כ מניה שם החופה וצית חתנים הוי כו', וכתב צסמ"ק ישן דכן עמא דבר, וכך הם דברי הרא"ש.

ובערוך השלחן סעיף ל"ה כתב, דנהי שאין לשון העזר והשו"ע מורה כהע"ז, דאפילו במקום שיש אפריון קצוץ והלכו למקום אחר מזכרים אפילו אם דעתם לחזור למקום האפריון כו', מ"מ אללו כיון שאין לנו אפריון קצוץ לכל ז' ימי המשחה, ודאי הדין כן. וצברכת הצית שער ס"ב סעיף כ' כתב, דכן נוהגים. וכ"כ צמסגרת השלחן (על קא"ש"ע) ס"י קמ"ט אות ד', שלחן העזר ס"י י"ב סעיף ה', נתיבות השלום נתיב י"ט סעיף ח', ופעולה לדיק ח"ג ס"י רנ"ב. וצנה"ג הגה"ע ח' אות כ"ז, וליון לו צצאה"ע סק"ד הג"ל, כתב דמנהגינו כדברי הר"ן. ועיון צש"ח הרצ"ך ס"י ע"ג, שכתב דלריך להתישב צצרה, ומצוה"ר ג"כ צצבריו שכן המנהג. וצצצט שמחות עמוד ל"ב צמקו"ה כתב, דצצצט כאן כתב דאם החתן יוצא מחופתו כו' לאכול צצית אחר "שאלו הסעודה צצציל הנשואין" אין מזכרים, ומשמע דנקט כפי הע"ז הג"ל, ולהלן שם כתב עוד, דכ"מ דעת העזר מקודש, ודעת הא"י טעמאואו צסידור לוחא דאצברה ח"צ עמוד תר"ע.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד י"ב עור ח' כתב, דגם הרמב"ם דנקט צצ"ט דברכות ה' ט' "צצית חתנים", כוונתו העיקר שהסעודה תהיה סעודה חתנים, ועושה צצצח מקום שירצה כמו שנוהגים היום ששוכר מקום לעשות שם סעודה חתונה, צודאי מצד ג"כ, כן נ"ל צזה.

ובתשובת הרב חיים דוד הלוי אצ"ד ת"א"ר"פ, צקוצן אור תורה שנה י"ד חוברת ו' ס"י מ"ה, כתב דאע"פ שאין אנו רשאים אפילו לגמס נגד דברי מרן הצ"ח, נראה צצני"ד שכתב דין זה בשם "יש אומרים" כו', ונראה שדעתו של הר"ן, שהעתיק דבריו צצ"י, שהעיד דנוהגים לצדך בכל אחד מצחי החתונה, היו לו מקור הסתייגות מדברי התוס' כו', ולכן לא כתב דין זה כדרכו צצתם, אלא בשם י"א, ולכן רשות נחונה לנו להחיר צ"ח בכל מקום שמחנכים שם לסעוד לכבוד החתן והכלה, וכבר נשאל צרות חיים כאן, צחתן וכלה שטעו נשואין צצית אחד, ושם עשו החופה שהוא אפריון שפורשים וריעות האכל לפני הפתח ושם הוא קצוץ, וצחתן ימי החופה היה סעודה צצית מילה לאחיו של החתן שהוא דר צדירה אחרת למטה מאותה דירה, ויען הם קרובים צצילו כל המאכלים צצית החופה, ועשו סעודה הצצית למטה צדירה אחרת שאין שם החופה ולא הכלה כי אם החתן וששצציו, ונסתפקו אם יאמרו ז"צ או לא, ואחר שהביא דברי הפוסקים סיים, וכ"ש צצני"ד דיש לצדך ז"צ כו', ואין נענה אחריו, דק"ו צ"צ של ק"ו צצני"ד, שהרי צצידונו לא היחא זו סעודה לכבוד החתן והכלה אלא לכבוד צצית מילה, וגם הכלה לא היחא שם, ונעמה דעתו לצדך, וק"ו לצ"ד, ועוד י"ל שגם מרן שפסק צצציעות שאין לצדך אלא צצית החופה, היינו דוקא צצמנו שנהגו צודאי כמוצא לעיל, שקצטו מושב לחתן וכלה ועשו להם אפריון, וכל ז' ימי המשחה לא זזו ממקומם, וכל צני המשפחה והששצציון סוצצים צצורה ושמחה כל שצט הימים כו', אכל צצמנינו שאין יכולים להקפיד על כל זה כו', והחתן והכלה יושבים צציתם ככל האדם, ולכן מוזמנים הם לסעודות צצית אחרים שמקבלים עליהם לשמחם צסעודה אחת, הרי זה כאילו הוחנה מראש שכל מקום שצו יסבו החתן והכלה לסעודה הוא מקום החופה, ואפילו מרן יסכים לכך, שאל"כ הרי צצילו לגמרי צ"ח צ"ו ימי המשחה כו', ולמעשה ירא חכמי להורות כן כו' אח"כ יסכימו עמי עוד שני צעלי הוראה.

ועיון צעלי ארזים סק"כ, שכתב דאפשר שזה הלוי צמחלוקת שכתב הר"ן לענין מספר ימי שמחה צצחור שנשא אלמנה

אוצר

ס"ק נח אות ב—ד

הפוסקים

וב"ב בתפארת יעקב סקט"ו, מצלי להזכיר דברי הראשונים בזה, שגיל דוקא בז' ברכות יש להקפיד למקום חופה, כיון דחזיון דבעינן פנייה לברכות בשמחה וכיון שאין שמחה רק בחופה אין לאומרה רק בבית חתנים הקדוש, והיינו מקום חופה, אבל אשר ברא י"ל דיש לאומרה בכל מקום שהחתן והכלה שם, דהא אומרים אותה אפילו בני פנייה, ויש להם הוכחה מהא דאמר רב יוחנן וכו' שזאו פנייה, ויש להבין מי הכריחו לפרש הצרייחה לענין ז' ברכות ולאוקמא בפנייה דלא נזכר בצרייחה כלל, הו"ל לפרושי לענין אשר ברא ובני פנייה, וע"כ דקשיא ליה דקתני בבית חתנים ואילו אשר ברא לא בעי בית חתנים דוקא, והיינו דקאמר בזה הכי מאי מצרך אמר רב יוחנן כו' ז' ברכות, והיינו דמשמע ליה דצרייחה בז' ברכות משתעי, דקאמר בית חתנים דוקא, כ"ל וכ"כ בקלרה בתוס' ד בסק"ח בסוגריים, דאשר ברא לא בעי בית חתנים דוקא רק כל שהחתן והכלה שם, אף שאינם בחופה חתנים ואפילו אחד מזמין אותם, כיון דחזיון דלא בעי שמחה כל כך דלא בעי פנייה. וכבר כתב כן בע"מ סוף סק"ח, דנראה פשוט דבכל גווני מצרך אשר ברא. ועיין גם בשו"ת הרצ"ק סי' ע"ג, שנשאל לדין שאין עושים אפריון למושב החתן והכלה כל ז' ימי המשחה, אם מצרכים בשבילם למשחה שלא בבית שטעו שם הכושאין, ואם כי מסיק לענין ז"ב לזריך להתיישב בדבר, וכמוצא באת הקודם, מ"מ לענין ברכת אשר ברא כתב, דודאי יש לצרך.

ובב"ב בית חתנים עמוד ע"ח, כתב בשם בעל יציע אומר, שאמר בעת שיעור להלכה, שהמנהג בירושלים להקל בזה.

ג. ואם מברכים שהשמחה במעונו כשמועדים שלא במקום חופה. עיין בתוס' ורא"ש סוכה כ"ה ז' ומרדכי שם סי' תשד"מ ואו"י ח"ב סי' רל"ע המוצאים באת א', דשכתבו הדין שאין מצרכים אלא במקום חופה, נקטו בלשונם דאין מצרכים שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כו', כיון שאין שמחה אלא בחופה [כדליתא שם בגמרא]. ובספר המנהגי ה' ארוסין ונשואין סי' קי"ב, כתב לענין אמירת שהשמחה במעונו אחרי ז' ימי המשחה [המוצא בשו"ע סעיף י"ג], והיינו בבית החופה וכו'. ובצ"ש סק"י כתב, דכן משמע מסקנת הדרכי משה [באת י"ד]. וב"פ בסידור דרך החיים, סידור בית יעקב, קיור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ו', ואמרו שלמה ענף ה' את כ"ז קצא). ועיין צידיק את אברהם סי' ע"א סק"ט, וצטטמ"ק המוצא בהערה קל"ב. אולם בחידושי הרשב"א כתובות (ירושלים תשל"ג) בסוגיין, אחר שכתב דגם אשר ברא אין מצרכין אלא בחופה שאף הוא בכלל ברכת חתנים [כמוצא באת הקודם], כתב עוד, אבל שהשמחה במעונו אינה מכלל צ"ח ומצרכין אותה חוץ לחופה, ותדע לך דהא מצרכין אותה כל י"ב חודש וקודם כניסה לחופה כו', ואפילו צדי מהילא הוי סברי לצרכי אי לאו דאיכא לערא לינוקא, ועוד מדאמרין [כתובות ה' ע"א] צריך שיהיה צריך חמש, ש"מ דשהשמחה במעונו לאו מכלל צ"ח היא. וכ"כ בנרר החיים (לתלמיד הרשב"א) עמוד קט"ה, חידושי ריטב"א בסוגיין ובחידושי לסוכה (שנדפכו בתוך חידושי הרשב"א) כ"ה ז', ומעט דהא איתיה מבי רמ' שפרי באסינתא לזכא חופה קצב) ומקמי דאית חתן וכלה, ארחות חיים

קצא) עיין בהערה ק"צ.

קצב) עיין בשטמ"ק בסוגיין (בדף מ"א א' ד"ה ומעיקרא), שכתב בשם שיטה ישנה, דאיכא דאמרי דכי אמרינן מעיקרא מאימא מבי רמ' שפרי כו' מברכין שהשמחה במעונו, דוקא שיאכלו בבית שיעשו בו החופה וכו', ואית דאמרי דכי אמרינן אין שמחה אלא במקום חופה, דוקא אחר שנעשית החופה אבל קודם שנעשית בכל מקום מברכין שהשמחה במעונו.

ח"א ה' ברכמ"ז סי' י"ג, מאירי כתובות בסוגיין וסוכה שם, ר"ן כתובות וסוכה שם, נמוקי יוסף (ת"א תש"ך) כתובות שם, שו"ת רדב"ז ח"ד סי' רמ"ט (אלף ש"כ), ע"מ סוף סק"ח. ובמכתב סוכה שם, וכן בריקאנטי סי' רל"ג, הביאו ז' הדעות בזה. ועיין באת הקודם דיש שכתבו דגם ברכת אשר ברא אומרים שלא במקום חופה, כיון דלא בעי פנייה חדשות, וכו' כמו שהשמחה במעונו וכו'. וע"ע באת א' מד"ה וע"ע בצאה"ט, דיש הסוברים דצמנינו שאין עושין אפריון לכבוד החתן והכלה יש לצרך גם ז"ב בכל מקום שטעו סעודה לכבודם. וע"ע עוד מד"ה אולם, דיש הסוברים גם מעיקר הדין למצרכים אפילו ז"ב גם שלא במקום סעודה.

ד. אם מברכים ב"ח בסעודה שנעשתה לכבוד החתונה, והחתן או הכלה לא השתתפו בה. ואם יש להקל בזה בין כשמברכים כל השבע ברכות כשמברכים רק אשר ברא או שהשמחה במעונו. כתב צ"ח של שלמה פ"א דכתובות סי' כ', דאפילו כשאין עושין שום סעודה לכלל כגון בתוך ז' ימי המשחה שטעו הקרואים סעודה לחתן לחוד, אפ"ה מצרכין, ואין לומר דלא שייך לצרך אלא במקום סעודת חתן וכלה, דהא עיקר הברכה על שמחת החתן נחמדה ואלמנה לצחור יוכיה [שמצרכים כל שצעה מפני החתן לבד, וה"ה להיפך], וכן נראה מהתוס' דלעיל [גבי חתן שילא מחופתו, ומוצא באת א'], שכתבו דאפילו כלתו עמו אין מצרכין, משמע דבמקום שמצרכין צ"ח מצרכין אפילו בלא כלל כלל.

ובדבר משה (להר"מ אמריליו) סי"ס כ"ט כתב, שהיה מעשה בחתן שנשא בבית הכלה ואח"כ ברא החתן עם משפחתו לביתו ולא הביאו שם הכלה עד חצי הלילה, וצונו צונו אכלו שם בבית החתן, ושאלו אם יצרכו ז"ב, ואמרנו שא"ע שעדיין לא ברא שם הכלה, כיון שזאו שם החתן ובני חבורתו ושם עשו החופה [ר"ל ששם קבעו מושבם הקדוש, אשר זה נקרא חופה], יצרכו שם, כיון שכלל תלוי בבית החופה לענין הז"ב כמ"ש בעור [המוצא באת א'].

ובבירך את אברהם סי' ע"א סוס"ק ל"ט כתב, דה"ה אם החו"כ ילאו מצית חופתם ואין דעתם לחזור למצרכים ז"ב [במקום שכלו לשם, כמוצא בסק"ס את א'], אפילו לא הלך לאורו מקום אלא החתן ולא הכלה, כיון שעתידים להביאה בתוך ז' ימי המשחה לשם מצרכין ז"ב אפילו קודם בואה כמ"ש בדבר משה [הב"ל], דמ"כ שהביאו הכלה באתה הלילה לאו דוקא אלא שכן היה מעשה.

ובחינא וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"א דק"ג א' כתב, דאם הוליו הכלה למקום אחר עזר שום סיבה והחתן נשאר שם בבית החופה, נראה צריך למצרכין שם דעיקר השמחה היא בשצילו, וכן משמע בדבר משה [הב"ל], אלא דמדברי הריטב"א משמע שיהיו שם תרווייכו כו', שכתב וז"ל: והוי יודע שאין מצרכין ברכת חתנים אלא במקום חופה ושיהיו שם החתן והכלה, ומיהו ה"מ לענין ברכת חתנים, אבל לענין שהשמחה במעונו א"ע"ג דליתנייכו לתרווייכו כחדא כיון דאיכא חדא מינייכו, ואולי העיקר הוי החתן ומש"כ הכלה לאו דוקא, ועיין גם בצטמ"ק (בדף מ"א א' ד"ה ומעיקרא) בשם שיטה ישנה, דנראה דכי מצרכין שהשמחה במעונו דוקא כשהחתן מוסב עמהם [כרי דלא בעינן תרווייכו].

ובחסד לאברהם (להר"א חאומים) מהדו"ת סי' ל"ד כתב, דדעת הריטב"א דבעינן שיהיו החו"כ בסעודה ולא סגי בחד מינייכו כו', [כמוצא להלן], הוא מעט דשיטת הריטב"א ודעויה שלא יצרכו רק במקום החופה [כמוצא באת א'], לכן בעינן שיהיו גם שניהם, וא"כ הר"ן לשיטתו שכתב דמצרכין אף שלא במקום חופה כו', לכן שפיר מסיים שנהגו לצרך באתת מצתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה שם, וכן הביא הב"י דצרי להלכה דכל שאחד מהם

אוצר

ס"ק נח אות ד

הפוסקים

מהם מיסב בסעודה זו הרי נעשה לקיום מלות שמחת חתן או הכלה ומחויבים לזכך צ"ח וכו'.

ובדברי שאול — חלק לשבעה ד"ח א' כתב, דבאמת אין ראיה מהריט"א, דשם אין הכוונה רק שיהיה צדית החופה ולא במקום אחר [אבל אינם מוכרחים להיות דוקא במקום הסעודה], והסתייע ג"כ ממשי"כ בשו"ע [צדן התוס' ה"ל צי"ש], אפילו כלתו עמו, ומשמע דאף אם אין כלתו עמו מ"מ מצד ז"צ, דאלי"כ מאי הלשון אף שכלתו עמו, וזה ברור ופשוט. ולעיל מיניה הביא דברי הכנה"ג [המוצא בס"י ל"ד סק"א אות צ'] דקטן שקידש את הגדולה חייב לזכך משום לתא דידה.

ועיין בפחד יצחק המוצא בזהות א', דבני הישיבה דשם הסכימו לזכך באחד מצדית החופה שהכלה היתה שם ולא החתן.

ויש שכתבו דמצרכים אפילו כשגם החתן אינו מיסב עמהם. בשלחן גבורה בהשמועות שבסוף חלו"ה (צג) כתב, מעשה בחתן שהי"ב הקרואים צדית שכו כי צדיתו צדית חופתו קטן מהכיל כל הקרואים ומשוי"ה אכלו שם צדית שכו כל ימי המשחה החתן עם קרוביו, צ"כ בזה מבינים לא אכל החתן עם קרואיו יען חלה ויהיה מוטל על ערש דוי צדית אחר והקרואים אכלו ושתו, ונסתפקו אם לזכך ז"צ כיון שהסעודה היא של חתן ושושבניו ומשרתיו עומדים על גבם ופנים חדשות באו וכל הסעודה נעשה בעצור כבודם, או דילמא כיון שאין החתן אוכל עמהם אין מצרכין, והשיב שמדברי הרד"צ בענין שמשים האוכלים אחר הסעודה [המוצא בסק"א אות א'], דעיקר ז"צ לא תליא צדית החופה ולא באכילת החתן עם המסובים אלא תלוי בסעודה, שאם הסעודה היא של חתן אפילו אוכלים בהרבה מקומות ואין החתן אוכל עם שום חצורה מצרכים ז"צ, וכמ"ש שם דאפילו הרשב"א מודה במנהג שלנו שאין החתן והכלה אוכלים עם הקרואים כו', והיינו מנהג שאלוניקי שכלל חמיו שקורין ליל ההסגר מיוחדים החו"כ לנעילת מנחה והקרואים אוכלים ושותים ומצרכים ז"צ אם באו פנים חדשות אע"פ שאין החתן מיסב עמהם, ומה שנהגו קצת לקרות החתן בשאר שלחות לזכך ז"צ, לא מן הדיון הוא, שהרי כשאוכלים השמשים אין החתן מיסב עמהם ואפ"ה מצרכים, אלא מפני הכבוד הוא, שמעיל קנאה בסעודה אם מיסב עם אלו ולא עם אלו כו', וכד דייקין בדברי הרד"צ ה"ל תמלא דכולהו איתנכו צ"ד, ואין לומר דשאני נידון הרד"צ שהוא ביום הראשון של חתונה וסעודה ראשונה משא"כ צ"ד שהיה חוץ ז' ימי המשחה, דכיון שפנים חדשות באו לכאן, יום אחרון כיום ראשון שאע"פ שאין החתן מיסב עם הקרואים מצרכין ז"צ. והו"ד בקיטור בזכור לאצרכה (להר"א אלקלעי) ח"צ אות צ', חינוך וחסדא (המוצא לעיל) ח"ג דרע"צ א' אות י"ה, ויפה לזכר כהן סק"צ.

ועיין גם בתבואות שור סי' א' סק"ט, שכתב צה"ד, דצרכה שחיטה נתקנה על השוחט והמצדך לריך לטון להוליאו כו', אבל בצרכה חתנים פסקין בהדיא בשו"ע דמצרכין אפילו כשאין החתן אצלם, ש"מ דנתקנה על הנועדים וכו'.

ובאמרי דוד (להר"ד פערער) סי' מ"א, נשאל כשמסובין בסעודה עם החתן והכלה ישנה צדית אחר או שהכלה לעייל, אם לריך להעירה ושתצוה למקום שמצרכין ז"צ, והשיב שגראה דאלי"כ שם הכלה רק כדי שתשמע הז"צ שחלף גם היא ידי חובתה שחייבת צ"צ אם אכלה מסעודה זו, אבל כשלא אכלה דפטורה מ"צ, מצרכין בלעדיה, וראיה ממשי"כ הרא"ש וטושו"ע סעיף י"א דבני חופה שנתחלקו לחצורות אפילו אכלו בצדיתם שאין פתחים למקום שהחתן

אוכל כולם מצרכים צ"ח, ור"ל דכשאין יכולים לשמוע צ"ח מהמצד צדית שהחתן שם יצרכו בכל צדית לעצמם ואף שהם אינם צדית החתן והכלה ואין רואים אותם כלל, וה"ע, דהעיקר תלוי רק באם אוכלים לשמחת החתונה ושיהיו במקום השמחה, דהיינו שקציעות החתן והכלה לשמוח הוא שם, וכמו שסיימו הרא"ש וטושו"ע כיון שאוכלים בסעודה שהתקינו לחופה [והיינו] אפילו אירע שהחתן והכלה אינם שם, ומשי"כ הר"ן שם בסוכה דנהגו לזכך צ"ח בכל אחד מצדית החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם, צ"ל לאפוקי כשהחוי"כ עקר דירתם משם על דעת שלא לחזור, דאז זה המקום אינו כלל מקום השמחה הואיל דאינו מקום קביעת החוי"כ, וכ"מ מלשונם שכתב כל זמן שהם שם ולא כתב שהם נשעת הצרכה, וגם בלא"ה הרי כתב הר"ן דסגי בחתן או כלל ואלי"כ שניהם, וצ"ד הא ה"כ החתן שם, והרי כל הפוסקים תלו צרכת חתנים רק במקום השמחה שראוי לחוי"כ לשמוח שם, דהרי כל דצריכס סובבים על הא דאיתא שם בגמרא דסוכה אינה ראויה לשמחת חוי"כ משום לער חתן, אבל לא תלו כלל צ"ח בהיות החוי"כ שם נשעת הצרכה, הדע דהרי הרא"ש שם פלפל אם לזכך כלל כשהכלו החוי"כ למקום אחר הואיל דאינו מקום חופה שהוא מקום שמחה, וסיים דגם שם נקרא חופה ומצדך שם, ובגמרא כתובות ת"ר מצרכין צ"ח "צדית" חתנים, הרי דתלוי צדית מדלא אמרו מצרכין צ"ח לפני חתנים, וגם תוס' ורא"ש ומרדכי ראו להביא ראיה מה דל"ל במקום החופה ולא כשהכלו החוי"כ למקום אחר, אלא שהם דקדקו זה מתיצת חתנים דל"ל דוקא מקום החתנות, וזה דחו, דר"ל דתיצת חתנים צ"ל לאפוקי ארוסין ודלא כ"י יהודה, אבל שפיר יליד מתיצת צדית, דהצרכות א"ל להיות לפני החוי"כ דוקא וכו'. ועיין עוד מדבריו שצ"ח ו'.

ובהתעוררות תשובה ח"צ סי' פ"א כתב, דהרי עיקר טעם הא מצרכים צ"ח בפנים חדשות, הוא מפני שמצרכים בשבילם על שמחה יתירה שיש לבני החופה כו', ולפי"ז אין לריכים החוי"כ להיות שמה רק הוא מנהג עוב כו', והסתייע ג"כ מהא דבני החופה שנתחלקו בשו"ע סעיף י"א, דמוכח שאין החוי"כ לריכין להיות שם.

ואולם באגודה כתובות סי' ז' כתב, דמצרכים דוקא כשהחתן וכלה שם.

ובעורה שחר אות צ' סי' כ"ד, אחר שהביא דברי הריטב"א והר"ן וכתב ג"כ שגראה דהא צ"ח תלוי, דאי מצרכין צ"ח אפילו שלא במקום חופה מצרכין נמי בשביל החתן לחוד או כלל לחודה, אבל הריטב"א דס"ל דצ"ח דוקא במקום חופה והיינו מקום קבוע של חתן וכלה לכך אין מצרכין אלא כשהחתן והכלה שניהם שם, והוסיף דכן מדויק לשון המרדכי בסוכה סי' תשד"מ צ"ח א"ז שאם יולא החתן מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכין לאכול צדית אחר אין מצרכין כו', וכבר היה מעשה שילא וסעד החתן ושושבניו וחצורתו שלא במקום חופתו ולא הניחם ריב"א לזכך, וקשה דהתחיל צ"ח חתן וכלתו עמו והביא מעשה שילא החתן לחוד א"ז דהא צ"ח תלוי דאי אין מצרכין צ"ח על החתן לצד היינו משום דצעי מקום חופה, וממילא אפילו בחתן וכלתו עמו צעי מקום חופה, וא"כ משי"כ הר"ן דמצרכין בחתן או בכלה לחוד הוא לשיטתו דלא צעי מקום חופה כו', משום דלדינא ודאי כיון דפסק בשו"ע דצעי מקום חופה ממילא צעי שיהיו שניהם החתן והכלה נשעת צרכה, ואף דה"ז מסיק דבכל מקום מצרכין צ"ח, היינו משום דבכל מקום שהחתן וכלה שם הוי מקום חופה אצל הא ודאי צעי שיהיו החתן וכלה שם, ומשי"כ בשו"ע סעיף י"א דבני חופה שנתחלקו לחצורות אפילו אין השמש מפרש כיון שהתחיל לאכול כאחד כולן חשובין כאחת כיון שאוכלין מסעודה שהתקינו לחופה, נראה דמיידי נמי כשהחתן וכלה ביחד במקום אחד דזה מקום חופה אז כל בני חופה נגררים אחריהם כו', ולפי"ז

אוצר

סי"ק נח אמת ד-ה

הפוסקים

שהקשו כן על זכרית אצלם, משום דיל' חדא קמ"ל דחתנים מן המניין שמתערפים לעשרה, וחדא קמ"ל איפכא דחתנים צעונים ע"כ שיהיו שם דומיה דזכרית אצלם ואף דלויכא עשרה זולתם אין מצרכים כ"ל, ואולי זה גם כוונת המחבר בסעיף ז' שכתב והוא שיהיו עשרה וחתן מן המניין, והרגיש הח"מ עליו שכבר כתב כן בסעיף ד' [עיין ע"ז בסקל"ה], ונ"ל כוונתו דגם אחר הנשואין צבית חתנים צעונים שיהיו חתן שם דוקא כ"ל, ודברי התשובות שור [הנ"ל] שכתב דגם צ"ח מצרכים אפילו אין חתן שם, תמוהים לדעתו, וכבר עמד עליו זכרם שלמה, ויפה העלה ר"מ דגם ההצ"ח לא מיידי אלא צאינו צמקום הסעודה בלד, אבל צנעט מציתו לדרכו למו"מ מודה הצ"ח נמי דאין מצרכין ז"כ, כנ"ל.

גם בשו"ת מהר"ם שיק סי' ל', השיב לה"ר משה ליב כ"ץ הנ"ל, וכתבא שדעת הרה"ש נוטה שלא לצרך לא מציעא למחי שאנו פוסקין בסי' ס"ד סעיף ז' דגם צחור שגשא חלמנה לר"ך לשמחה ז' ימים, דאינו דין שילא למלאכתו ואחרים יצרכו לו וכמ"ש הר"ן, אי"כ הי"ג כיון דילא למלאכתו אין לצרך עליו, אלא אפילו לדעת הראשונה שם היינו צילא למלאכתו וצשעת סעודה וצרכה הוא כאלו, שהרי לדעת זאת עיקר הצרכה של שמחת לבו של החתן ואין יצרכו אם הוא אינו כאלו, וכתב דלדינא נראה לדעתו פשוט דאין מצרכין צ"ח אם אין החתן שם, דחיוצ השמחה הוא משום לתא דידה כו', וצרכה משום שמחה דידיה כדי לעוררו שלא ישמח בשמחה של הוללות אלא בשמחה של מצוה כו', אבל אם אין החתן שם אין כאלו שמחה של מצוה אלא שמחה של הוללות, וכי ישמחו את הכלה כו', וצירושלמי פ"ד דמגילה ה"ל ד' [המוצא בהערה קי"א] מוצא דתליא הכל צחתן צהדי בלה, וכ"כ צשעמ"ק צשם הריעצ"א, ומש"כ צחצ"ח דיכול לצרך אפילו אין החתן שם, ה"ה נ"ל פשוט דכוונתו להאי דסעיף י"א וי"צ [צבני החופה שנתחלקו] כו', ויהיה איך שיהיה הדין פשוט דאם אין החו"כ שם אין מצרכים והוא צרו. ובצ"ד צמשמרת שלום ח"ג כאלו.

וב"ב בשלחן העזר סי' י"ב סעיף ה', שאם נסע החתן אין לצרך ז"צ צמקום הכלה אפילו צבית חופתה, וכ"ש אלא החתן. ושם צשמלה ללצי סק"ה האריך צזה, וכתב שם עוד, דמ"מ נסתפק אם לומר צבה"ג עכ"פ שהשמחה צמעונו, ונשאר צל"ע.

ה. וכשהחתן והכלה השתתפו בסעודה במקומות נפרדים, אם צריך שתבוא הכלה למקום שמצרכים שם ב"ח. ואם יש לחלק בין כשמצרכים כל חו"ב לשמברכים ברכת אשר ברא לבד. כתב צעורה שחר חות ז' סי' כ"ד, צשצעת אכילה לא צעונים שיהיו החתן והכלה ציחד רק החתן חובל עם אנשים והכלה צין הנשים, ואפילו צחד אחר הכל ה"ו סעודת חופה, רק צשעת צ"ח יהיו החו"כ צמקום אחד וכו'. גם צאמרי דוד (להרד"מ פעדער) סי' מ"א כתב צתוב"ד, דהכלה לריכה להיות שם כדי צששמע ה"צ שחלל גם היא ידי חובתה שחייבת צו"צ אם אכלה צסעודה ז'.

אולם ציציע אומר ח"ו סי' ט', אחר שכתב ג"כ דגם לדעת הריעצ"א [המוצא צאות הקודש] שאין לומר צ"ח אלא כשהח"כ שם, היינו שיהיו צשעת הסעודה צחדרי השמחה, אבל אין לורר שיהיו שניהם ציחד צחד אחד, ור"ה לה ממש"כ צשו"ע צבני החופה שנתחלקו כו', וא"כ הדבר צרו שכל שהחתן נמלא צחדו עם האנשים הסועדים עמו ומשמחים אותו, אין לר"ך שיהיה שם הכלה כיון שעכ"פ היא סועדת מאותה סעודה יחד עם הנשים הצאות לשמחה, ועיין צירושלמי פ"ק דתשובות ה"ל א' והוצא צר"ן פ"ק דתשובות וכ"ה צירושלמי פ"ד דמגילה ה"ל ד', ר' ירמיה סבר מימר מפקין כלתא כל צבעה, שמוציאין הכלה לחופה כל צבעה להיות שמחים עמה ולכך מצרכין צ"ח, א"ל ר' יוסי והא חנו מצרכין

ולפי"ז אם צרכו צ"ח צטרם צצחתה הכלה ה"ו צרכה לצעלה. וע"ש מה שהאריך צזה אם לצרך שנית צשצחתה הכלה.

וכן הורה הרב דב צעריל חמיודים מקאלימייט, הוצא צדברי שאל חלק לצבעה ד"ח א' ה"ל שלא יצרכו, דאף צבר"ן מוצא דכשהחתן ה"ו הכלה שם לריכים לצרך, מ"מ צשעמ"ק מוצא שצריך שיהיו שם החתן והכלה. גם צמנחת פתים כאלו כתב, דל"ע אם יש לסמוך צזה על צר"ן, דהא להחוס' [דס"ל צעי מקום חופה] פשיטא שאין לצרך רק כשהחתן והכלה שם, וכ"ה להב"ז, וכ"כ צצרכה צבית שער ס"ב סעיף כ', דאם הכלה לא אכלה שם רק החתן, ל"ע אם יצרכו ז"כ. ועיין מש"כ צזה צקנחת סופרים דל"ע ג'.

וביביע אומר ח"ו סי' ט' חות ז', כתב ע"ד החינוח והחסדא המוצא לעיל שאפשר דמש"כ הריעצ"א החתן והכלה לאו דוקא והעיקר שיהיה שם החתן, דפשוט דצרי הריעצ"א מוכיחים דחרווייהו צעונים לעיכובא, ואשעינוי כה"ג לא סמכין למעצד עוצדא צצרכות דספק צצרכות להקל, ואף צצרי צהרן וצורך את הצרכים צציו להכלה צצרי הדבר משה, נראה שאין לזוז מדברי הריעצ"א כו', וגם צצרי הצמרי דוד [הנ"ל] אין מחוורים, דצודאי לר"ך לחוש לצצרי הריעצ"א וכו'. ושם צסוף חות א' כתב, דבהאלף לך שלמה סי' ל"ג כתב, שאפילו אם החתן שם והיו כמה אנשים שנטעו ידיהם לאכול פת, אם החתן לא נטל ידיו לסעודה, לא יצרכו ז"כ כי אין זה נחשב לסעודה נשואין כל שאין החתן סועד עמהם [כמוצא בסק"ה חות ו'], כמו כשאין החתן נמלא שם.

ובכרם שלמה (להר"ש הא"ס) כאלו סעיף ה' כתב, דצרי התשובות שור [הנ"ל] תמוהים, ועיין צשו"ע סעיף י"א [צבני החופה שנתחלקו] וצ"ח חו"כ סי' קל"ה סק"ג [שם כתב צבני החופה שנתחלקו כולן חשבות כחד]. וציציע אומר הנ"ל כתב, דכוונת הצ"ח היא כשהחתן היה צסעודה והלך קודם צצרכי"ז [דצבה"ג לבו"ע] מחויבים לצרך צ"ח [כמוצא צאות ו'].

ובהלכה למשה (להר"מ מימון) סי' ו' כתב, שחזרנו לסעודה ראשונה של חתן אחר החופה והחתן לא ה"כ עממם לשלחן, והחליט שלא לצרך ז"כ, דצטור כתב לענין אין מצרכים אלא צמקום חופה, דמקום עיקר יציאת חתן וכלה קרי חופה, וא"כ כשאין החתן והכלה צמקום אין לצרך כו', ולא דמי לצבי החופה שנתחלקו לחצרות כו', דסוף סוף החתן וצני מציצו חובלים אותו, לא כן צנ"ד שהעיקר חסר, אמנם שהשמחה צמעונו אפשר לומר, כן יש ללמוד מדברי הח"מ סקט"ז והכנה"ג הגה"ע חות כ"א.

ובתשובות מהרי"א (אסאד) סי' י"ב כתב, ע"ד מנהג שיר ניקלצורג שנועדים ציוס ש"ק קרובים ורחוקים הרבה צבית אצי הכלה אחר הנשואין, ואירע שהחתן נסע מציתו למסחרו צג' ימים אחר הנשואין, וחקר הרה"ש ה"ר משה ליב כ"ץ דין שם, אם מצרכים שם צאותו צצת ז"כ כיון שאין החתן שם צציתו, יפה דן והעלה כהלכה דאין מצרכין ז"כ צבה"ג, וכמ"ש צחוס' [הנ"ל] שאם יאל החתן מחופתו אפילו כלחו עמו אין מצרכין כו', וכ"כ צשעמ"ק צשם הריעצ"א שאין מצרכים צ"ח אלא צמקום חופה ושיהיה שם החתן והכלה, ולפי"ז אם אפילו שכלחו עמו והולכין לאכול צבית אחר אין מצרכין, כ"ש אם החתן לצד הלך מצית חופתו מקום עיקר יציצו למו"מ ומסחר שלו, ודאי אין מצרכין כו', ועוד ראה לדעתו ממזמרה שלישית של ר' יוחנן צצתובות ח' צ' מצרכין צ"ח צעשרה כל צבעה וחתנים מן המניין וצצכת אצלם צעשרה ואין אצלם מן המנין, הרי שאין חלוקים אלא צזה דאצלם אינם מן המניין וחתנים מן המנין, אבל צזה מיהת שווים דחתנים צעונים שיהיו שם כמו צאצלם שאם אין האצל שם אין מצרכים, וכן מחרי מימרות קמייחא דר' יוחנן האם מוכח כן, וצבהי ניחא הא דלא הקשו החוס' שם צד"ה אלא, חרי מילי דר' יוחנן צצ"ח למה האצרכו כמו

ביאור הגר"א

[כט] וה"מ כ"ו וכן כ"ו.
רא"ש שם ע"ש :

[כט] והני מילי כשדעתו לחזור אחר כך לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית
אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכים
ברכת חתנים ^ש וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך
שם ברכת חתנים

אם

הפוסקים

ס"ק נח אות ה—ס"ק ס אות ב

אוצר

ב"ח, הואיל ואוכלין מסעודה שהחזינו לחופה, מצוה נחה דאף
לאין החו"כ בין המסובים שם מצרכין ב"ח הואיל ואכלו מסעודה
נשואין שהחזינו מסובין זה בבית אחר, וק"י כשהיו החו"כ מסובין
בבית זה עממם בלוחות אף שהלכו בשעת צרכה, כבר נתחייבו
המסובין לצדק על שמחת חו"כ שקיימו בסעודה זו.
וב"ב באמרי דוד (להרד"מ פדער) סי' מ"א, דאפילו חת"ל
דהחז"כ לריכס להיות שם, ע"כ הטעם משום דכשחין שם
החז"כ אין זה שמחת חו"כ, וא"כ חיוז היות שם החז"כ היא בשעת
שמחה דהיינו בשעת סעודה, אבל אינם לריכס להיות שם החז"כ
בשעת הצרכה. גם בדברי שאל—חלק לשעבר ד"ח א', כתב צידון
כזה, דכיון שהיתה בתחילת הסעודה נחה לא יצרכו ז"צ, וזה צדו.
וצאגרא דבי הלוי דכ"ע א', כתב ג"כ, דאם כבר אכלו החז"כ אפילו
הלכו להם, מצרכים ז"צ. וצידע אומר ח"ו סו"ס י' ע' כתב, דיש
לסמוך כזה על האחרונים שפסקו לצדק ז"צ. וצדע המנחה חלק
השו"ת, שנות סי' י', כתב שכן הוא המנהג באשכנז.

נט. כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו. כלומר שדעתו לחזור
בחור ז' ימי המשחה (ח"מ סקט"ז). וכ"כ צדירך
את הצרכים סי' ע"א סק"ט, דחתן וכלה שילאו מצית החופה ואין
דעתם לחזור תוך ז' ימי המשחה, אע"פ שדעתם לחזור אחר ז',
לכ"ע מצרכים שם ז"צ, ע"ש שהאריך בזה.

ס. שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת וכו'. א. מקור
וביאור חדין ואם יש חולקים ע"ז. דין זה הוא
ג"כ מהעור בשם אב"י הרא"ש, וכמלויין צדא"ג. והוא צדא"ש
סוכה פ"ב סי' ח' ה"ל. וכתב צד"י, דהא אינו כותר למש"פ צפסקי
תוס' פ"ק דכתובות [סי' ל"א], דכשחתן הולך עם הכלה לעיר
אחרת אין לצדק אלא בבית חתנים, דאפשר דהתם מיירי כשהולכין
לעיר אחרת ולטויל ודעתם לחזור לביתם תוך ז', [וצד"ג גם
להרא"ש אין לצדק כמצוה צפסקי"ה אות א'], ודהרא"ש צדולכין
להחייב ולדור בלוחה עיר אחרת.

ועיין בלוחה לעזבה וצדא"ת יעקב שבלוחה הסמוך, מה שפירשו
ג"כ בדרי תוס' דלח פלגי על הרא"ש, וצדא"ת אחר. וע"ע
בסק"ה אות ב' ד"ה וצד"ע, על דבר אלו שמיד לאחר החופה
נוסעים החתן והכלה למקום אחר כל ז' ימי המשחה וצדעם
משצט צרכות.

ב. ואם מברכים גם כשנמצאים בדרך במלון וכדומה. כתב
צקונטרס אות לעזבה (שצ"ס רוצ דגן להר"י עטייה) סי'
כ"ב ד"ה ועוד י"ש, שיש לדיוק בלשונא דפסקי תוס' פ"ק דכתובות
סי' ל"א, שכתבו דכשחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לצדק
אלא בבית חתנים, דמאי קאמרי אין לצדק אלא בבית חתנים הול"ל
אין לצדק סתם, ותו כיון שהולכין החז"כ לאותה עיר מקום
שיושבים חשיב ודאי בית חתנים, שמח נראה אפשר, דכוונת דצרכים
שצדק הליכתם כשהולכין בדרך וצדפרישט שצד"ס שם אין לצדק,
אלא בבית חתנים והיינו כשמגיעים לאותה עיר וקוצעים שם בית
אז מצרכים כ"ו, וכל עממם צאו לאפוקי שלא יצרכו בדרך צדק
הליכתם, ונראה דגם הרא"ש [שצ"ס"ק הקודם] ודעימיה מודו בזה,
וזה נכנס בכלל דבריו שכתב ולא במקום העשוי לאקראי צדעמא,
וצדא"י

מצרכין ברכת אכלים כל שצעה אית לך מימר מפסקין מיתא כל שצעה
[בתמיה] כ"ו, כתב עוד, מיהו מה שסיים בעורה שחר [הנ"ל]
שלפ"ד הריעצ"א צריך לעיכובא להציה הכלה אלא החתן שיהיו צידה
בשעת הצרכות, לדעתו אין זה מוכרח, והרי דעת כמה אחרונים
שגם לשיטת הריעצ"א כל שהיו החז"כ בסעודה אע"פ שהלכה הכלה
קודם צדא"מ"ז יכולים לצדק ז"צ [כמוצא בלוחה], ואין לחלק
בין כשאלו בחדרים נפרדים ובין כשאלו יחד, וכ"כ בערוך השלחן
סוף סעיף ל"ז, דזה שנהגו להציה גם את הכלה לשמוע הצרכות,
אין זה לעיכובא אלא מנהג יפה, לפי שהצרכה היא על הללחת
שניהם ראוי שיעמדו לשמוע הצרכות, אבל אין זה לעיכובא כ"ו,
וצדא"ר החיים סי' ע"ד [וכן בדרכי חיים סי' קכ"ו] הציה שהר"ח
מלאח היה מקפיד להציה הכלה אלא החתן כשמצרכים ז"צ, ונראה
שזהו לרווחא דמילתא ולא לעיכובא כ"ו, ומסקנא דדינא כי מה
שנהגו להציה הכלה אלא החתן לשמוע הצרכות הוא מנהג יפה
ונכון מאוד לעשות כן, אבל אין זה לעיכובא. וכ"פ צדערי עזרא
(להר"ע צד"ה) סי' ק"ה.

וכבר כתב כן בים של שלמה פ"א דכתובות סי' כ', ואין לו
בערוך השלחן ה"ל, דצד"ס מקומות החתן והשדא"ג
אוכלים בבית אחד והכלה עם שדא"גים בבית אחר, וצדפרישט
כתב שאין לצדק שהשמחה צדעונו כשיושבים אנשים ונשים צדד
אחד כ"ו [כמוצא צדקס"ז אות ג'], ומ"מ מנהג יפה כשמצרכים
ברכת חתנים, דהיינו כל ז"צ, שמוליכים הכלה צדקס"ז החתן, דז"צ
על עיקר הציווג וחיבור נחקה ח"כ ראוי לצדק על שניהם, אבל
בצרכה אשר צד"א [ר"ל כשמצרכים רק ברכת ח"כ] לא נהגו לדקדק.
גם צדערישור חשונה ח"ב סי' פ"א כתב צדא"ר, דהוא מנהג
לכתחילה וטוב ונכון הדבר. וצדא"ר קאמלאח אות קכ"ע כתב,
שצדק חמירת הז"צ נהגו שכלה חתנם לציבא"ד והיתה עומדת
ע"י הדלת.

וכתב בעזר מקודש (צגליון השו"ע) סוף סעיף ח', דכשקצת
האנשים רואים מקום סעודה הכלה שצדד אחר, וצדפרישט
שכל מקום סעודה הכלה נראה לקצת מסובין עם החתן, וגם שמש
אחד לשניהם, נראה שעי"ז הוא לכ"ע כחד אחד ממם.

ו. וכששניהם השתתפו בסעודה אלא שהלכו לחם לפני
שברכו ברה"מ"ז. כתב צדד לאצרכים (להר"א
תלומים) מהדו"ת סי' ל"ד, צדדון שהיו מסובין בסעודה נשואין צו'
ימי המשחה וערם שצרכו הלכה הכלה לבית שכנה והטעם לא ראו
לחמתין עד בלוחה, שצדד צד"ר דאף למ"ד דצדעין שיהיו החתן
והכלה שם היינו שיהיו בשעת הסעודה, דכל שישנם בסעודה זו הרי
נעשה סעודה זו לקיים מלות שמחת חו"כ דאין שמחה אלא צדקס"ז
סעודה כדאמרינן בסוכה כ"ה ב', הרי נתחייבו המסובין בסעודה
זו לצדק ברכת חתנים אף שעי"ז איזה סיבה הלכו החז"כ ואינם
נמלאים בשעת צרכה, ומש"כ הריעצ"א [המוצא בלוחה ד'] שיהיו
החז"כ שם היינו בשעת סעודה, דכל שלא היו החז"כ בסעודה זו
אין כאן שמחת נשואין ולא יתכן לצדק ז"צ, וראיה גדולה לזה ממה
שנקצט להלכה צדערישור סעיף י"א דצד"ה החופה שנתחלקו לחצרות
ואכלו צדחים שאינם פתוחים לבית שהחתן שם ואין שמש מלפניו,
כל שהתחילו לאכול שצעה שהתחילו אותן שצד"ה החתן מצרכין

(יט) אם הוא (טו) תוך שבעה [ולאין דעתו לחזור] (צ"י) :

בני

ביאור הגר"א
[למד] ואין דעתו לחזור.
כ"ל :

באר היטב

(טו) תוך ז' אפילו אם לא היו מברכים ז' ברכות עדיין אלא מיד אחר החופה הלכו למקום אחר ושהו בדרך עד אחר ז' אין מברכין. צ"י. וט"ז חולק ע"ז וכתב אם לא קבע בלוחו מקום אלא מיד אחר החופה הלכו למקום אחר נעשה אותו מקום שהלכו לשם מקום החופה ומתחילין ז' ימי משתה מיום שבה לשם. צ"ע :

הפוסקים

ס"ק ס אות ב — ס"ק סא אות א

אחר שקידשה וצריך צ"ח הלך עמה לעיר אחרת, וזה אמרין שפיר שש עושה חופה לקבוע סעודה, וזה מוכח עוד מדכתב ונוהג שמה ז' ימי משתה ואי ס"ד שכבר היה במקום הראשון קציעות למשתה קצת זמן, היה לו לומר ומשלים עליהם ז' ימי המשתה, אלא ודאי כדפירשתי, ומש"כ הביי דאין מקום לצ"ח אחר ז' ודאי כן הוא אם התחילו ז' ימים, מש"כ כאן שלא היתה התחלה כלל ודאי נובח אפילו אחר ז', וזה דומה למש"כ במת קרוב של חתן לא אביו, דדינו שנוהג אבילות ברישא ואח"כ ימי משתה כדליתא צו"ד סי' שמ"ב, וה"כ כן הוא, וכן נראה לפרש דברי הרא"ש שהביא הביי שצריך לצרף צ"ח בדרך זו, שעדיין לא היה להם בית חתנים בשעת ז"ב, וכן משמע לשון העור שכתב, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם צ"ח, וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לצרף שם צ"ח, והיה לו לכתוב מתחילת [בקיור] לבית אחר או לעיר אחרת, ותו דתחילה כתב וכל החבורה עמו, וצ"ע שיהיה לא החברה החבורה כזו, אלא הדברים כמו שאמרנו, דתחילה כתב זאת התחילו כבר ימי המשתה וזהו אמרין דאם כל החבורה הולכים עם החתן והכלה נעשה גם המקום השני מקום חופה, [ואח"כ כתב] וכן אם לא היה עדיין בית חופה ומשתה כלל, והולכים לעיר אחרת ששם יהיו ימי המשתה, צריך לצרף צ"ח על המשתה, וזהו אין צריך להליכת החבורה עמה, ובפסקי תוס' [המוצא בסק"ס אות א'] שכתבו דכשהולך לעיר אחרת אין לצרף, מיידי שכבר התחילו ימי משתה במקום הראשון כזו, כל זה נראה לדעתי ברור להלכה למעשה.

והוצא בקיור, צ"ע סק"ד.

גם צ"ע ברכה (על רי"ו) דקט"ז ד' כתב, דאין לשון רי"ו סובל פ"י הצ"י. ובזכרת הבית שער ס"ב סעיף כ"א, ושם צערי צו"ה סק"כ כתב, דשפיר נוכל לסמוך על ה"ט והצ"ע שמשכים לדבריו. ועיין עוד מדבריו בסק"ל שהוצא בסק"ל אות א', דאין זה דומה למש"כ ברמ"א סוף סעיף ו' מהרא"ש דשבעת ימי המשתה מתחילים מיד לאחר ז"ב שצריך צ"ח, דש"ח דק"ו שדעתם ליכנס למשתה חתן אחר החופה, הוי החופה התחלת ז' ימי המשתה, מש"כ צ"ד וכו'.

ובתפארת יעקב סק"ח כתב, שנראה דלפי מש"כ הרמב"ם הביאו המחבר בסעיף צ' דנושא נשים רבות צריך לשמוח עם כל אחת שמהם הראויה לה, א"כ מצוה דיכול לשמוח ז' ימי המשתה אחר שכל ז' של שמה מאחרת, והנשואין היה כולן בשם וימי השמחה מתחילים מהעת שצידו לשמוח [עיין ע"ז בסק"ע], א"כ ה"ה נמי כשהיה בדרך ונשתה באופן שלא היה יכול לשמוח עמה כראוי לה, מתחילין מעת שבה למקום קבוע ואז מתחיל ז' ימי המשתה, וגם דברי הרא"ש יש לפרש דדוקא כשהיה יכול לשמוח חתן ולא עשה סעודה רק אח"כ מ"מ מתחיל מעת נשואין, אבל כשלא היה יכול לשמוח אז מודה שמתחיל מעת שיכול לשמוח עמה, וא"ל לדחוק בדברי רי"ו כמו שדחק הביי וכו'. ובסקט"ז כתב עוד, דכבר כתב לעיל שהעיקר להשוות דברי הרא"ש עם דברי רי"ו, דכל שלא היה יכול לשמוח עמה חתן כגון שנשתה בדרך, יכול לנהוג

פתחי תשובה

(יט) אם הוא תוך שבעה. ענה"ט מ"ט ומ"ז חולק כו' וכתב בספר חכ"א כלל קט"ו דין פ' ד"ל אפילו לדברי ה"ט דוקא מקום שקובעים שם דירתם אבנן במלון שלנין שם חתן וכלה לא נקרא מקום חופה ואין מברכין ז"ב עכ"ל. ועיין בסידור הגאון מליסא ז"ל שכתב וכתב דלא כט"ז ע"ש :

אוצר

ובדאי להליכת הדרך והעצרת הכפרים הוא אקראי, וכונ"ע מודו דככה"ג אין לצרף. ובתפארת יעקב סקט"ו כתב, דכוונת התוס' דכל שיהא ממקום למקום אין לצרף רק צבית חתנים, והיינו שעושה צית חתנים במקום אחר, ולא יצרך בדרך או במקום שאין שם צית חתנים.

ועיין בחידושי ריטב"א בסוגיין ומוצא בשעמ"ק שכתב, דאחרי שמוכיחים הכלה ממקום למקום אי איכא חופה "בדרך" במקום לינה" מברכים ז' ברכות צבית חתנים, ואי לא לא מברכים אלא שהשמחה צמיעה ואשר צרה אט"ג דלויכא פנים חדשות. ועיין גם ציד דוד המוצא בסק"ס אות א', שנראה ג"כ דכ"ל דיכול לצרף בדרך.

סא. אם הוא תוך שבעה. א. דעות הפוסקים כשהלכו לעיר אחרת מיד לאחר החופה ונשתהו כמה ימים בדרך.

אם מברכים שם ברבת חתנים ז' ימים מיום שהגיעו שמה, או שאין מברכים רק ז' ימים מהחופה. ענה"ט סקט"ו, דאפילו הלכו למקום אחר מיד אחר החופה (צד), דעת הביי דאחר ז' ימים מהחופה אין מברכין, ושה"ט חולק וס"ל דככה"ג מתחילין ז' ימי המשתה מיום שבה לאותו מקום אחר. דצ"י כאן, על מש"כ העור בשם הרא"ש [המוצא בס"ק הקודם] דכשהולכים החתן וכלה לעיר אחרת צריך לצרף שם צבית חתנים, כתב דדבר פשוט הוא דהיינו דוקא תוך ז', וכדליתא בכתובות ז' ז' מברכין צ"ח כל שבעה, אבל לאחר שבעה אט"פ שלא בירכו ז"ב כי אם בשעת נשואין סג', ואין מברכין לאחר ז' צבית חתנים, ולפי שראיתי חולקין בזה (צד) כתבתיו, ומש"כ רי"ו [בכ"כ ח"צ בשם תוס'] מברך צ"ח בעיר אחת והולך לעיר אחרת עם כלתו אט"פ שנשתה זמן מרובה בדרך, עושה חופה בעיר שבה שמה ונוהג שמה ז' ימי המשתה ונקרא צבית חתנים צבית חתנים, נראה דנשתה זמן מרובה דקאמר היינו ג' או ד' ימים ומ"מ תוך ז' הוא, דאילו אחר ז' אין מקום לצבית חתנים וכו'. וכבר כתב כן להדיא בתמים דעים סי' קפ"ט בשם הרמב"ן, שלא מברכין ז"ב אלא בחופה ובתוך שבעה לחופה.

והט"ז הוא בסק"ה, וכתב שם ע"ד הביי ה"ל, דאין נראה וכן לפרש כן כו', ותו דרי"ו כתב בפירוש ואפילו זמן מרובה ואין גימא דוקא תוך ז' כו', ולי"ג דהדברים כפשוטן, דרי"ו כתב בפירוש שצמקום שיצאו שם עושה חופה כו', נמא דעד הכה לא עשה חופה דהיינו שקובעים שמה לנהוג ימי משתה, דאם כבר עשה שם מקום זה, היה לו לומר עושה חופה אחרת, אלא ודאי דמיידי שצמקום הראשון לא עשה שם החופה כלל למשתה ולשמחה אלא

קצד) בבאה"ט שם כתב דהיינו אפילו לא בירכו עדיין ז' ברכות. והוא מלשון הביי סק"ד. וכבר כתב בעצי ארזים סק"ג, דצ"ל שלא ברכו עדיין ז"ב בברה"מ, אבל בחופה ברכו, וכן הוא להדיא בב"י, שאם לא ברכו כלל, ודאי שמברך אפילו אחר כמה ימים, כמבואר בשו"ע סי' נ"ה [ובאוצה"פ סי' זה סק"ב אות ב'].

קצה) ולא מצאנו דבריהם.

הפוסקים

ס"ק סא אות א

אוצר

מ"מ נחשב השצעה מיום החופה. ובסעיף ל"א כתב, דאין סברא כלל לומר כה"מ כמ"ס בסעיף ל"א, וכן מורה דעת כל הפוסקים, וזהו דעת רבותינו בעלי השו"ע, וכן עיקר לדיוטא.

ועיין ב"ח"מ בסעיף ו' סק"ל אות א' ד"ה וס', בדברי היציע אומר, דגם הכנסה יחזקאל ס"י ס', דס"ל דתת סעודה ראשונה אזלינן, מ"מ כשמוליכים לעיר אחרת ומתעבדים בדרך, מתחילין ז' הימים מיד לאחר ז"צ שחופה.

וב"ב בחכמת אדם כלל קכ"ט סעיף ט', דאפילו הלכו חתן חתן החופה ושהו בדרך כל ז' אין מצרכים. גם בשלחן העזר ס"י י"ב סעיף ה' כתב, דשכלכו החתן והכלה מיד אחר החופה לעיר אחרת, אפילו נתעבדו בדרך איזה ימים, מ"מ צהגיעם למקום קציעותם מצרכים שם ז"צ [רק] בדרך ז' ימי המשחה מיום החופה.

ובסידור דרך החיים, וליין לו צפ"ט סק"ט כתב, דאפילו נסעו חתן מהחופה ולא נתייחדו עדיין בכל הדרך אעפ"כ מתחילין ז' ימי המשחה מעת שצרכו הצרכות בשעת החופה, ודלא כ"מ.

והביאו באמרות שמה ענף ה' אות כ"ב. וכ"כ בסידור בית יעקב. וצ"כ ע"ד ח"מ ס"י י"א, הביא דברי הדרך החיים הג"ל נידונו בסידור חופה וקדושין בפריכת עליה וכתובה וקריאה כחובה וצרכה ארוסין וז"צ, כדי להיות רשומים בתור נשואין, ושמחת הנשואין עושים אחר זמן רב.

וביד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד י"ג עור א' כתב, דאף שכבר העלה דעת הרמב"ם דיכול לאחר שמחת הנשואין לאיזה זמן שירצה ואינו מחוייב להתחיל חתן, [וכנ"ל גם בדברי התפארת יעקב], עכ"ל. למעשה קשה הדבר מאוד לעשות מעשה זה, אחר שלא מלאה חזר להרמב"ם בסברא, ועוד נראה שאף הרמב"ם לא אמר חלל באופן שא"ל לו למנות חתן ז' ימי המשחה, כגון שמה בשביל אחרת ואסור לערב שמחה בשמחה או שמחת הבג מעכצתו או שהכלל מעכצו, ואף באופן זה נראה דאם התחיל למנות ז' ימי המשחה אי אפשר לדחות הנשואין לזמן אחר, אבל בלא שום סיבה למה נימא דידחה שמחתו לאחר איזה זמן, ולמה לא יכול לשמחה עם כלתו בדרך כיון שערב לו לשמחה בדרך, ע"כ לא ארד עם ה"מ כהוראה זו.

ובשיב קדושין סק"מ כתב, דמ"ש"כ ב"מ דדומה למת קרוב של חתן שנוהג אצלנו צרישא ואח"כ ז' ימי משחה, לא ירדתי לסוף דעתו, דסוף סוף תליא דזה אי הוי חופה מעיקרא הרי כבר התחילו ז' ימי משחה ואין יותר משצעה וכדברי הב"י, ואי לא הוי חופה פשיטא שלא התחילו כלל ימי משחה, וצ"ד ס"י ש"מ מצואר דנוהג אצלנו ואח"כ מניסין החתן לחופה ובהא פשיטא דימי משחה מתחילין אחר חופה, ומה ענינו לכאן [שכבר היתה חופה במקום הראשון], והנלע"ד דעת ר"י הוא עפ"י מה שכתבתי בספרי יעלה חן בקונטרס בית חתנות ס"י י"ב, דמסירה לצעל או לשלוחו נקרא נשואין, וחופה היינו יחוד בדרך אישות או לבית המיוחד לחופה, וא"כ נראה שכוונת ר"י אם הצעל הולכה לעיר אחרת ששם תהיה החופה וכאן לא היה רק כניסה לשם נשואין שנמסרה לצעל או לשלוחו ע"ד שנתבאר לעיל ס"י י"ז, (דבזה ח"מ"פ שנקרא נשואין וקנאה לענין ירושה מ"מ כיון שלא נעשה חופה במקום הכואר רק שנעשה ע"ד שתיבה החופה צעיר אחרת, אינו נקרא רק מסירה, ובמקום הקצוץ שניכנסה לביתו שם הוא הנקרא חופה, ונפק"מ לענין חוספת כתובה דלאו חופה הוא רק במקום הקצוץ לחופה), קמ"ל ר"י דמשם מניין ימי משחה, דאע"פ שנעשה נשואין במקום שקידשה לא היה מקום קצוץ לחופה רק שנמסרה לו שם, ובהא ודאי נראה דיש למנות משעת חופה ולא משעת מסירה, אבל אם הכניסה לחופה כבר ואח"כ הולכה למקום אחר יש למנות ז' ימי משחה מיום החופה, וסיים דאם נחשב החופה זה שמעמידים חופה על

ז' ימי משחה אחר עבוד ז', כמו צנושא ב' נשים כאלה דהואיל ואינו יכול לנהוג שנייה נוסף ז' לזו ואח"כ ז' לזו.

ואולם יש הסוברים כה"מ. בדרכי משה כת"י הביא בקצרה דברי הב"י, דאפילו לא צריך ז"צ אלא פעם אחת בשעת נשואין ונשאתו בדרך לא יצרך אחר ז'. ובח"מ סק"מ כתב, דלשון ר"י ואם נשתבה זמן מרובה בדרך, משמע [לכאורה] דלא כהר"ש, ולפירוש הב"י אפשר דגומר ז' ימי המשחה קאמר. ובחינה וחסדא (עמ"ס כתובות) ח"ל דק"י א' כתב, [דהגם] דפשט דברי ר"י משמע כדברי ה"מ כו', אלא דמדברי הרא"ש בשה"י כלל כ"ו ס"י ב' שכתב דאין לדעת נוטה שיהיו תלויין ז' ימי החופה באכילה ראשונה אלא צ"צ קצו', מוכח מדבריו דבין עשה סעודה צעיר הנשא אותה ובין לא עשה אפ"כ מתחילין ז' ימי החופה משעת ז"צ, וזה נראה דלא כמ"ס ה"מ דהר"ש שבה"ה הטור חייבי בלא עשה סעודה במקום הנשא כו', וע"כ נראה כמ"ס צ"י ובשו"ע שדוקא אם מגיע לאותו מקום תוך ז' ימים וכו'.

וב"ב בעצי ארזים סק"ג, שלא ידע מה הולך הב"י לידחק בפירוש דברי ר"י, דבדבריו משמע להדיא שעדיין לא היה מכניסה לחופה רק שצריך צ"ח, ואפשר שיהיה ירא שלא ימלא עשרה צעיר שמוליכה שם לכן קידשה פה וצרך צ"ח, וכמ"ס עושה חופה צעיר שצא שמה ונוהג ז' ימי המשחה ונקרא צ"ח בבית חתנים, דבזה ודאי שאין למנות ז' ימי המשחה משעת הצרכה, דאטו ביחודא שהיו מצרכים בבית ארוסין והיו שוכים זמן מרובה וכי לא עשו ז' ימי המשחה מיום החופה, אבל בשהוצת הרא"ש כתב וכאן כנס אשה משמע שכנסה לחופה צעיר שנשט משם דלא ודאי ז' ימי המשחה מתחילין מיד אף שלא אכלו עדיין צידה וכו'.

ובקונטרס אות למובה שכת' רוב דגן (להר"י עטייה) ס"י כ"ב, הביא דברי הב"י הג"ל לנידונו, שקידש אשה וצריך צרכה ארוסין ופריכת עליה וסעודה קטנה וצרכו ז"צ סעודה צ"ח אביה ולא צא עליה, ואחר ב' חדשים שלקחה לביתו ונשאה בדרך כל הארץ עשה סעודה נשואין, וכתב דאף דנתעבד עיקר הנשואין, כיון דכבר עברו ה' ימים אין כאן מקום לצרכה ז"צ ולא שהשמחה צמטנו ואשר ברא, דלא חני צברייתא דכתובות ז' ב' מצרכין צ"ח אלא כל ז' ואחר ז' אין לצרך צ"ח פנים כו', ומש"כ ברמב"ם פ"י דאישות דמי שכתב לחופה ולא צריך צ"ח חוזר ומצרך אפילו אחר כמה ימים [כמוצא בסק"צ אות ב'], שא"כ שלא צריך כלל בשעת החופה ואז חייב לצרך אפילו אחר זמן רב כיון שלא עשה חקנה חכמים, ואז חוזר ומצרך חדא זימנא [כמוצא בסק"צ אות ג']. והביאו בקצרה ברוח חיים כאן.

ובערך השלחן סעיף ל"א, אחר שכתב הדיו המצואר ברמ"א סוף סעיף ו' עפ"י הרא"ש, דגם כשהחופה היתה צ"ח והסעודה צ"ח מתחילים מנין ז' ימי המשחה מהיום, כתב עוד, דאפילו נמשך כמה ימים מהחופה למשחה הראשון, כגון שהעמיד החופה ומיד נסע עם כלתו לעיר אחרת ושהו בדרך כמה ימים,

קצו' שנשאל על חתן הבא ממקום אחר וכאן כנס אשה ואחר שברך שבע ברכות מליכה עמו למקומו, מאימתי מונין שבעת ימי החופה, והשיב דע כי משעת הברכה מונין שבעת ימי החופה, כי החופה היא מקום יחוד חתן וכלה ומשעת הברכה שהותרו להתייחד מתחילין ז' ימי החופה, הן בעיר שנעשית שם הברכה הן בעיר אחרת, וגם לא ידעתי למה לא יאכלו בעיר או בשדה אחר הברכה בכל מקום שירצו [ר"ל בעיר ששם כנסה וברך ז"ב], שמה כך היא סברתם אם יאכל בעיר אחרי שבע ברכות יתחילו בעיר שבעת ימי החופה, ואז לא תצא כלה מחופתה [ולא יוכל ללכת עמה למקומו עד עובר שבעת הימים], אבל אין הדעת נוטה כך שיהיו תלויין שבעת ימי החופה באכילה ראשונה אלא בשבע ברכות כמו שכתבתי.

אוצר

ס"ק סא אות א—ב

הפוסקים

מדדריש להם כבוד ז"צ וקרי לה כלה, מ"מ כיון שאין נזכר בפירוש ח"א לן למסמך ע"ז לברך ז"צ.

גם בבני אהובה פ"י דאישות כל' ו', ומוצא ג"כ בפ"ת סק"כ, כתב דאפילו אם נחוש לדברי הרמב"ם דחופת נדה לא הוי חופה, ה"א כבר בירך בשעת חופה ולהרמב"ם אינו חוזר ומצרך, ואף שבמרדכי ובהג"א כתבו שתקנו הגאונים כיון שפסקה שבעה נקיים ועובלת מכניסין אותה ומצרכין ב"ח כו', [וכמוצא בסי' ס"א שם], ומזה אפשר דנשתרצב המנהג, אבל אין לסמוך ע"ז, דאפשר דתקנו שלא יצרכו בשעת חופה כי אם אח"כ, אבל אם כבר צרכו בשעת חופה אין לחזור ולצרך, ועוד דזה תליא במה שנחשפון הפוסקים אי יש כח ביד הגאונים לחדש ולתקן צרכה, ולכך שב ואל תעשה עדיף, ולא יהיה אלא ספק אמרינן ציה ספק צרכות להקל.

וכ"כ בתשובה מאתבה ח"א סי' ס"ב, ונזכר ג"כ בפ"ת הבי"ל, דלא מציעה לדעת הפוסקים דחופת נדה קונה ודאי אין מצרכין עוד, אלא אפילו לדעת הרמב"ם שאין חופת נדה קונה אפ"ה הרי כתב שם דאם עבר ונשא וצרך אינו חוזר ומצרך, וגדולה מזו מפורש בצ"י דאפילו אם הלכו החתן והכלה למקום אחר ולא צרכו ז"צ והסתממנו בדרך יותר מז' ימים שוב אין מצרכין, ואף שהע"ז חולק ע"ז היינו משום דס"ל דאחרי שלא צרכו כלל [בסעודה] אמרינן שקצבו אותו מקום לשם מקום חופה ומתחילין אז ז' ימי המשחה וכו', והמצרך שום צרכה אחר כלות ז' ימי המשחה אפילו עס פנים חדשות היא לצטלה.

ובהר ברמל סי' א', האריך להוכיח כי אין הצרכות ענין כלל לצעילת מלוא, אלא צין צעיל צין לא, מצרכין ז"צ שנחשפון צומן הנשואין על ענין כללי היווה, ומצרכין גם בנשואין של נדה ח"ע"א דאינו יכול לקיים צעילת מלוא כלל בימי המשחה, וכתב, דא"כ אחר שכבר צרכו ז"צ צ"ז ימי המשחה מאי מקום לצרכות הללו צליל צעילה, הלא מצרכין לצתולה ז' חתן ולא שמונה, וכבר כלו ז' ימי משחה ושמחה וצרכה כו', ואף שהיה נדה לא חיקו שמחה שנית וכ"ש צרכה מאן דכר שמיה, ואפילו משחה וסעודה דעושין אז ליכא אלא מלד מנהג כו', ואפילו צרכה אשר צרה אין להם לצרך כו', ואפילו לא צרכו בכל ז' ימי המשחה ז"צ בכל יום כי לא היה פנים חדשות, או שאין ידם משגת לעשות משחה כל ז' כו', או שאין החתן יכול להתעבב צביתו כל ז' מחמת פרנסה כו', ואפילו לא צעל עדיין וכו', מ"מ אין לצרך צעילה זו כיון דכבר עברו ז' ימי המשחה ושמחה וצרכה.

וע"ע בפ"ת סוס"ק כ', דכתתם סופר ח"א סי' קכ"ב כתב לוישז המנהג, ומ"מ מסוּק לדיוט דאין לפשות כן וראוי לצטל המנהג, ושכ"כ עוד החת"ס בסי' קכ"ג. ע"ש שהאריך צוה. וב"כ דאין לצרך אז ז"צ, צאצי עזר שבסוף משניות תפארת ישראל, שבע שמעון חלק בית משחה סי' ס' (צח), שי למוצה (בגליון השו"ע) כאלו, חולדות אדם (להר"א שור) כאלו, ויציע אומר ח"ה סוס"י ו'. ובקט"ש"ע סי' קמ"ט סעיף י"א כתב, דאסור לצרך. וכ"כ צטהרת ישראל סי' קל"ג סק"ט. וצכור לאצרהס (להר"א חלקט"ע) ח"צ אות ב' כתב, דפשיטא דטעות הוא ולריך לצטל מנהג זה שהם מצרכין צרכות לצטלה. ובשלחן העזר סי' י"ב סעיף י"ג - בשמלה לצ"ז

צח). ע"ש בשבט שמעון, דאחר שכתב דלא קיי"ל בהרמב"ם דחופת נדה לא הוי חופה, והוי עיקר החופה או ולא בעת שתטבול וא"כ אין לברך, כתב עוד, דלפ"ז למה מחליט החת"ס בכל נשים שלא לברך, עכ"פ בכלה אלמנה דלט"ע באלמנה בעינן יחוד הראוי לביאה כדמוכח מהירושלמי, ולמקצת פוסקים בעי ביאה ממש, אם היתה נדה בעת החופה ולא טבלה רק אחר ז' ימים, או הוי עיקר החופה ביחוד הראוי לביאה, וצריכין לברך אז ז"ב, ורק בבחולה אין לברך אחר ז'.

על כלוםאחות, משם מניין ימי משחה, אך כבר העליתי שם בספרי יעלת חן דהא לא מקרי חופה, וא"כ אם נסעו מן החופה למקום אחר שהיה מיוחד להזוג, שם נקרא חופה ומניין ימי משחה משם כן נ"ל.

ובבירך את אברהם סי' ע"א סק"מ כתב, דכיון דצמחלות שנויה קיי"ל דספק צרכות להקל, אם לא צמקום דאיכא מנהג, ואם צמקום שילא משם נוהגין כהע"ז וצמקום שהלך נוהגין כהכ"י, או איפכא, הוי דינו ככל דינין דעטלמא, דאם דעהו להשתקע או לשחות שם כו', נוהג צמקום שהלך שם וכו', ואי לא נוהג צמקומו.

ב. במקום שיש מנהג דכשהיתה חופת נדה עושים סעודה בליל הטבילה, אם אפשר לברך או ברבת חתנים הגם שכבר עברו ז' ימי המשחה. כתב צנתיז חיים (על שו"ע אור"ח) סי' רמ"ה, דתשובת בנו ה"ר עינא ווייל, עובדא צל לידו צחתן שפרסה כלתו נדה איזה ימים קודם החופה וצא זמן עבילה אחר כלות ימי המשחה, והמנהג לעשות סעודה צליל עבילה ולצרך ז"צ, ונאמרו שכן הורה להם הרב המנוח ר' לוי וורמייז שיצא מקודם על כסא הרצונות צעיר קמיק, ולדעתו דין זה ליתא, לא מציעה לדיון דלא קיי"ל בהרמב"ם אלא דאפילו חופת נדה קונה [עין ע"ז בסי' ס"א], או אפילו להרמב"ם אם הודיעו לחתן שהיא נדה דודאי מהני החופה, א"כ אין לצרך ז"צ, אלא אפילו להרמב"ם דחופת נדה אינה קונה צלל הודיעו, נמי אין לצרך אם כבר כלו ז' ימי המשחה, כמ"ש הרמ"א בסי' ס"א צ"ש המרדכי דאם נודע שהקדושין היו צטעות אין לריך לצרך שנית ז"צ וסגי בצרכות ראשונות כו', ובתורה אשכ"י פ"ה דכתובות [כ"ה"ל] הביא שתקנו רבותינו הגאונים דכיון דפסקו שבעה נקיים ועובלת מכניסין אותה ומצרכין ב"ח כו', אבל הפוסקים לא מזכירים הגה זו משום דהגה זו ס"ל בהרמב"ם ופולגין אמרדכי והרמ"א הבי"ל, א"כ מיירי דזמן הצעילה הוא צחור ימי המשחה, אבל לדיון דלא קיי"ל בהרמב"ם ובפרט צהודיעו אין לצרך.

ובתשובת אציו המחצר שם צנתיז חיים כתב, שגם הוא מסכים שלא לצרך, וכל המצרך מצרך צרכה לצטלה, והציא ראייה ממש"כ בצ"ש סק"ד דמי שהלך תיכף אחר החופה ולא צרכו ז"צ בסעודה כלל ושרו בדרך עד אחר ז', לדעת הצ"י אין מצרכין ולדעת הע"ז מצרכין [כמוצא בסק"א אות א'], וכל זה אם עדיין לא צרכו אבל כשכבר צרכו ז"צ בסעודה ליכא מאן דפליג, ואפילו צלל צעל איירי שם, ע"כ אין לצרך (צז).

ובפנים מאירות ח"צ סי' קכ"ה, ומוצא בקלר צצית מאיר סוס"י ס"א ובפ"ת כאלן סק"כ, כתב ג"כ, דלא מציעה לדיון דאין אנו מדקדקים בחופת נדה ואין ממתנינים עד שתטהר, א"כ פשוט דאין לריך לצרך כשהגיע זמנה לצטול, אלא אפילו לדעת הרמב"ם דס"ל דחופת נדה אינה קונה, מ"מ ה"א כתב בפירוש בפ"י דאישות דאם עבר ונשא וצריך אינו חוזר ומצרך כו' [וכמוצא בסי' ס"א סק"ג אות ה'], ובזוהר תרומה (דפוס אמסטרדם) דקס"ה איתא דצרה דרב ספרא קיבל עליו שלא לומר דצרי תורה תרין ירחין וחמיו ואשתו היו סצורים שהוא ע"כ ולא נזדקק עמה עד שצאו גדולי הדור וגילה להם רזין דאורייתא, וכניש כל אנשי מתא להאי חדוה וקרי לה כלה ודריש להם כבוד ז"צ, ומשמע שצרכו ז"צ

צז). ובשדי חמד מערכת חר"ב סי' כ"ה כתב ע"ז, דקצת יש לפקפק במש"כ בנתיב חיים הג"ל דאף במקום שנהגו כך אין לנהוג כן, ממאי דקיי"ל דבמקום מנהג לא אמרינן ספק ברכות להקל, וא"כ לכשתמצא לומר דמנהג זה הוא עפ"י מש"כ בהג"א הג"ל משום דס"ל כשיטת הרמב"ם דחופת נדה אינה קונה וצריך לברך אף אחר שכלו ימי המשחה כמו שצדד הנתיב חיים, א"כ מאחר שנהגו כן אין לערער עליהם דגדול כח המנהג.

בראור הגר"א

[לא] בני החופ' כו'
לא מביעא כו'. הכל
ברא"ש שם ע"ש :

יא [לא] בני החופה שנתחלקו לחבורות

באר הגולה

ת שם כספ' ר' יחזקאל בשם
מר כר"ר יהודה

אפילו

הפוסקים

ס"ק סא אות ב — ס"ק סב אות א

אוצר

כו', ועכ"ז אם עושה קלה סעודה לאנשי ביתו אשר אי אפשר להסתיר מהם העצילה כו', אין צויר למחות, כי כבר הורה זקן בעל פנים מאירות ובעל קרבן נתנאל וזנו מהר"ט כמ"ש בנתיב חיים [הג"ל]. וכ"כ בקצו"ש ס"י קמ"ט סעיף י"א, ובאמרות שלמה ענף ה' אות י"ד, ובתורת ישראל ס"י קל"ב סקל"ט, דאם עושים קלה סעודה לאנשי הבית, אין למחות. ובשלחן העזר ס"י י"ב סעיף ג' — צשמלה לנצי סק"י כחצ, דיש לקיים המנהג בלי פירוס.

ובתשובות מהרי"א (אסאד) ס"י ל"ח, כחצ אל ה"ר מרדכי סגל דיין בסעמניטון, ידוע למעלתו כי נהגו שמה לעשות בכל חופת נדה סעודה שניה צעירה כליל עצילה כמ"ש צפנים מאירות כו', ואני בעלתי המנהג ההוא שמה, ומחיתי מלעשות כן מפני טעמים שונים. וכ"כ בחולדות אדם (להרי"א שור) כאן, דיש לצטל המנהג לעשות סעודה כליל העצילה. וצברם שלמה (על השו"ע) כאן כחצ, דמלשון מהרש"ל ה"ל משמע דאף סעודה אין לעשות.

ה. ובשלחן הטבילה הוא בתוך ז' ימי המשתה, אם אפשר לברך אז ז"ב בלא פנים חדשות. עפ"י סקט"ו, דבשבויה מאהבה ח"א ס"י ס"ב כחצ, דל"ע אם ציאת מלוא תוך ז' ימי המשתה חשובה פנים חדשות כסעודת שבת, ובצדית מאיר סוסי ס"א מוסיק, דזכ מיקרי פני"ח וק"ו משבת, ושאר צדא לחוד פשיטא דיש לצרך (גם כשאוכל רק עם בני ביתו ואין מזמנים אחרים ר). גם צשו"ת מגידות ס"י כ"ה כחצ דבתוך ז' ימי המשתה פני"ח מיקרי. ובאילת אהבים כאן כחצ, דנראה דצרי הבית מאיר ויכולים לסמוך עליו.

אולם צפנים מאירות ח"צ ס"י קכ"ה, וכן בנתיב חיים (על שו"ע אר"ח) ס"י רמ"ח, והוצא צשי למורה (צגליון השו"ע) כאן, כחצו דאפילו אם הגיע זמן עצילתה בתוך ז' ימי המשתה אין לצרך ז"צ [בלא פני"ח]. ועיין בתשובות הגאונים (מהדורת הרכבי) ס"י ס"ה.

ובשלחן העזר ס"י י"ב סעיף ג' — צשמלה לנצי סק"י כחצ, דהוי ספק פני"ח, דהבית מאיר לא חמר [צפשיטות דמצרך] רק ברכת אשר ברא ר"א, ולכן מהיות עוב יש להרבות בסעודה טפ"י, וגם מהראוי שיהיה דרוש חידושי"ת אלל בשלחן לצרפו לספק פני"ח, אלל בלא"ה לא יצרך רק אשר ברא.

טע"ף יא. סב. בני החופה שנתחלקו לחבורות. א.

סקור הדין ודעות האחרונים להלכה. דין זה הוא מהר"ש פ"צ דסוכה ס"י ח', שכתב דו"א שאם אוכלים צד' או צב' צתים, אין מצרכין שהשמחה צמעו וצרכה חתנים אלל צבית החופה, כדמשמע הכא [צגמרא] שאין שמחה אלל בחופה [וכמבואר צסעיף הקודם], ונראה שאם יש שמש ששימש בכל הצתים השמש מלרפן ומצרכים כזולן ז' צרכות כדאמרינן צצרכות י' ע"צ [וצשו"ע אר"ח]

ר) כן הביא הפ"ת דברי הבית מאיר, משום דהבית מאיר ציין כאן לדברי הרמ"א בענין כשאין מזמנים אחרים, ומוכרח הוא, דאל"ה מאי הרבואת דבסעודת ליל טבילה אומרים אשר ברא, הרי אומרים אותה בכל ז' ימי המשתה גם בלא פנים חדשות.

רא) כנראה שלא ראה משי"כ הפ"ת הג"ל, בכוונת דברי הבית מאיר בזה.

לנצי סק"י כחצ, דמכל גדולי הפוסקים משמע דאחר ז' ימי המשתה הוי צרכה לצטלה.

ג. ואם יש לברך אז שהשמחה צמעונו. צשו"ת מגידות ס"י כ"ה כחצ, דאפילו שהשמחה צמעונו אין לצרך אחר צצעת ימי המשתה. אולם עפ"י סק"כ, מהפנים מאירות ח"צ ס"י קכ"ד, דאף שכתוב צשו"ע סעיף י"ג דהאידנא ערבה כל שמחה ואין אומרים שהשמחה צמעונו אלל צצעת ימי המשתה, מ"מ כה"ג שלא צעל צעילת מלוא והיום עיקר שמחה של החתן והכלה, ראוי לצרך וכן נראה להלכה למעשה, ובתשובה מאהבה ח"א ס"י ס"ב כחצ, דאף שיש צזה קלה לפלפל, אלל אחר שצין צזה הזכרת השם אין לדקדק, ושכן מוסיק צבית מאיר סוסי ס"א, ושאר פשר דגם נודה לשמך יש לומר קצט).

וב"פ צהר הכרמל ס"י ח', קצו"ש ס"י קמ"ט סעיף י"א, פני יצחק (להרי"א צבולפ"א) ח"א מערכת הצרכות ס"י ק"ה, עכרת ישראל ס"י קל"ב סקל"ט, וצביע אומר ח"ה סוסי ר. ובעזר מקודש (צגליון השו"ע) כאן, כחצ כהורה לומר שהצצ"מ כליל עצילת הכלה כליל שמיני לחופה, ע"ש טעמיו.

ד. אם נכון לעשות סעודה זו. עיין צ"ש ס"י ס"ד סק"ד, דבתוס' כתובות [ה' צ' ד"ה מהו] משמע דעושין סעודה כליל ציאה, ואין לצדרי החכמה שלמה [המבואר להלן]. וכ"כ בנתיב חיים (על שו"ע אר"ח) ס"י רמ"ח בתשובה צנו ה"ר עיאה ווי"ל, דיש סמך לעשות סעודה לצעילת מלוא כמ"ש מהרש"ל וכו'. ועיין צצני אהבה פ"י דאישות, צצמרדכי כתובות ס"י קע"ח והוצא צצהנת הר"ש פ"ה דכתובות ס"י ו', הצוא צצם ס' המקצועות שחקנו הגאונים דאם נכנסה לחופה ופירסה נדה ולא צצעלה, כיון שפסקו צצעה נקיים ועוצלות מכניסין אותה לחופה ומצרכין ז"צ וכו', ושאר שמה נשתרצב המנהג ה"ל.

ובפנים מאירות ח"צ ס"י קכ"ה כחצ, דצוהר תרומה (דפוס אמשטרדם) דקס"ח איתא, דצדא דרב ספרא קיבל עליו שלא לומר דצרי חורה תרין ירחין וחמיו ושאריו היו צצורים שחור ע"ה ולא מצדק עמה עד שצאו גדולי הדור וגילה להם רצין דאורייתא, וכניש כל אנשי מתא להאי חדוה וקרי לה כלל דצריש להם כ"י, ומתאן סמך למנהגן של ישראל לעשות סעודה כשהגיע לצעילת מלוא. וכ"כ צצביע אומר ח"ה סוסי י', עפ"י הפנים מאירות ה"ל, כי יש סמך מהצוה"ק למנהגם של ישראל לעשות סעודה כליל עצילת מלוא. ועפ"י סק"כ, שכתב עפ"י דצרי הפגמ"א ה"ל, שאין למחות צצמקס שנהגו כן.

אולם צצחכמת שלמה כתובות ה' צ', אחר שכתב דמצדרי התוס' שם יש לדקדק שהיו עושין סעודה לצעילת מלוא אפילו היכא דצבר היו הנשואין, סיים, אלל צצצוירי צדיתי ציה נרגא. והוא צים של שלמה פ"ק דכתובות ס"י ו', שם כחצ, דליכא "חיוצ" סעודה כלל היכא שצבר נשאה.

ובתשובה מאהבה ח"א סוסי ס"ב, ומוצא ג"כ צפ"ת שם, כחצ דעל גוף הסעודה שטושים לצעילת מלוא כחצ מהרש"ל [הג"ל] שצצצוירי שדא נרגא צסעודה זו, וכן נלע"ד שאין לעשות אז סעודה לאסוף אנשים כו', דמיוי הרכור לא ילאו והכל יודעים

קצט) על עיקר ענין אמירת נודה לשמך בסעודת חתן, עיין בסקס"ח אות א'.

אפילו אם אכלו בבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל כולם מברכין
ברכת חתנים לא מבעיא אם השמש מצרפן אלא אפילו אין השמש מצרפן
כיון

אוצר ס"ק סב אות א—ס"ק ס"ג אות ב הפוסקים

הצרכה לצרך כולם כלחת. ועיין בשו"ע שמהות פ"א הערה ק"ה
שכתב, דמ"מ נראה דדיון זה שייך גם בכל הסעודות של ימי המשחה.

סג. בבתים שאינם פתוחים וכו'. א. וכשהבתים פתוחים
למקום שהחתן אוכל ויכולים לשמוע את המצרכה,
כתב בצ"ח כאן, דפשיטא שחשובים כצית אחד ויכולים לצרך לעצמן.
ועיין בפרישה או"ח סי' קל"ה אות ה'.

ב. וכשרשות הרבים או דרך מפסיק בין הבתים אי חשיבי
ג"כ כאחד. צריך את הצרכה סי' ע"א סקמ"א,
אחר שהציה דברי הפוסקים צעיק דדיון הציה החופה שנתחלקו,
כתב מתחילה, דכל זה כשאין מפסיק רשות הרבים או אפילו שציל
היחיד בין בית החופה ובין בית שאוכלים צו, אבל אם מפסיק אינן
מלטרפין, כמבואר באו"ח סי' קל"ה [לענין צירוף לזיומן בחבורות
שנתחלקו, דאם רשות הרבים מפסקת בין שני הצחים י"א דאינם
מלטרפים], אלא שכתב שצ, דאיכא למימר להבא כיון שאוכלים
מסעודה שהתקינו לחופה מצרכין ז' ברכות, דכאפי עממא נשתוו
שאר הצחים לבית החופה, וא"כ נראה דמנהגא תלוי מילתא,
ואי ליכא מנהג לא יצרכו.

אולם ב"ז או"ח סי' קל"ה סק"ג, כתב על דברי השו"ע [או"ח
הג"ל צריך את הצרכה] דיש ענין שאין רש"י מפסיק,
דהיינו מש"כ הטור בשם הרא"ש צצני החופה שנתחלקו לחצרות,
שכולן חשובות כאלה אפילו אין השמש מצרפן כיון שאוכלין מסעודה
שתקינו לחופה, דצוה אין הדבר תלוי ברשויות כלל, ומש"כ כשמציא
בשו"ע אה"ע דין זה לא הזכיר שם לחלק מענין הפסק רש"י.

ובמאמר מרדכי לאו"ח שם כתב, דדברי הט"ז נראים נכונים,
דמאחר דהטעם מפני שאוכלים כולם מסעודת החופה וגם
התחילו יחד, א"כ מה לי רש"י מפסיק או לא, הא לא איתא עלה
מדין צירוף, ואף שלכאורה יש לפקפק ע"ז מדברי הרא"ש צצ"כ
דסוכה שנראה שדימה דדיון הג"ל לדיון להבא, בקל יש לדחותו, ואין
לנו ראיה מכרחה לסתור דברי הט"ז, ואף שיש להשיב על הראיה
שהציה מלכ"ע [מדלל חילוק שם צענין הפסק רש"י], מ"מ מלך
הסצרה דבריו נראין, וכפי נקטנין. וכ"כ בשלחן העזר סי' ע"י סעיף
ו', דאפילו רש"י מפסיק ציונים, מ"מ חשובים כאלה.

ובאליה רבה סי' קל"ה הציה דברי הט"ז הג"ל, וכתב דצוה יש
ליושב דברי העולת תמיד שהציה דין דצני החופה שנתחלקו
שם הלבוש, וכבר תמה עליו המגן. הצרכה שכרי כן כתבו הטור
כאן

מהרא"ש רק כהדעה השלישית כאן, דבני חופה שלא היו מספיקים כולם
לאכול בבית אחד עם החתן ונתחלקו לחצרות, אפילו אם אכלו בבתים
שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל כו', ואפילו אם אין שמש מצרפן, כיון
שהתחילו אותם שבשאר בתים כשהתחילו אותם של בני החופה וכו'.
ובב"י שם, אחר שהביא דעת הריצב"א הג"ל, כתב דלענין הלכה נראה
לסמוך על הרא"ש. הרי דדעת הרא"ש אינה כהריצב"א. ועוד דאל"כ,
תהיה סתירה בין פסק השו"ע לבין הכתוב בב"י.

רג. גם בצדה לדרך מאמר ג' כלל ב' פ"א כתב, דכיון שהתחילו
לאכול כולן יחד מברכין שהשמה במעוננו וז' ברכות. ולא הזכיר סיום
הדברים הג"ל ברא"ש, שאוכלים מסעודה שתקנו לחופה, ואולי מובן הוא
מאליו דבהכי איירי.

רד. אלא שהוסיף עוד, דגם א"א שלא יבוא גם השמש בבית החתן
וישמש מעט בבתים אחרים.

או"ח סי' קל"ה סעיף א' [שהשמש מצרפן לענין זיומן רב], ורש"י
יחיא"ל אמר בשם ה"ר יהודה, שאפילו אין שם שמש כיון שהתחילו
לאכול עם אותם שצחופה, כולם חשובים כאחד לשמחה ומצרכין
ברכת חתנים כיון שאוכלים מסעודה שתקנו שצביל החופה רג),
וכן עמא דבר. וצוה של שלמה פ"א דכתובות סי' כ' כתב, דכן אלו
נוהגים, דמסעודה מוכח עלייהו דר). ובלבוש או"ח סי' קל"ה כתב
כעין דברי השו"ע כאן, ובעולת תמיד שם באו"ח כתב, דדברי הלבוש
נכונים. וכ"כ צמעה משה עמוד גמ"ח ח"ג פט"ו, חכמת אדם כלל
קכ"ט סעיף ט', סידור דרך החיים, סידור בית יעקב, קלש"י סי'
קמ"ט סעיף ז', ואמרות שלמה ענף ה' אות כ"ג. ועיין מש"כ בזה
ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד י"ב טור צ' דעת הרמב"ם,
ובצריך את הצרכה סי' ע"א סקמ"א דעת הפרישה.

ובתב צל"ה רבה סי' קל"ה סוס"ק ד', דנ"ל שכל זה לענין ברכת
חתנים, אבל לענין זיומן אף במסעודת חופה צענין רחמים
אלו את אלו או שמש אחד לשתיהן, כמו בשאר חצרות [כמבואר
שם בשו"ע], וכן הוא בירושלמי רא"ש ואגודה פ"ז דברכות ורוקח.
ובמאמר מרדכי לאו"ח שם, כתב כן בשם הפרישה, ובשלחן העזר
סי' ע"י סעיף ו'—ששמלה לצ"י סק"ג, כתב כן גם בשם הפרי
מגדים שם. ובכף החיים שם סק"ג כתב כן גם בשם המשנות זהב
אות ג', ושכן משמע גם מדברי הלבוש.

ב. אם זה דוקא במסעודה הראשונה של הנשואין, או דגם
במסעודות של שאר ימי המשחה הדין כן. כתב בצרכה
הציה שער ס"ג סעיף כ"ב, דנ"ל להבא דצני החופה שנתחלקו
לחצרות דמצרכין ז"כ בכל בית, זה דוקא במסעודה שאחר החופה,
אבל בשאר המסעודות שצוין צו ימי המשחה אין מצרכין רק צצית
אחד שהחתן אוכל שם אם יש שם פנים חדשות. והוסיף שם בשערי
צינה סק"ג, דכיון דלא זכר דין זה רק במסעודה שהיה סמוך לחופה
אין יכולים ללמוד מזה שאר המסעודות, דהא לא דמי להדדי גם
בשאר דברים, דבמסעודה שאחר החופה אין צריך פנים חדשות ובשאר
המסעודות צריך פנים חדשות, ואפשר דגם צוה לא דמי, וגם יש סצרה
לחלק דבמסעודת החופה דהוא עיקר המסעודה והשמחה והצרכה הנשים
באים ומתחילה היה דעתם לחלק, אז הוי כל הצחים מסעודת חופה,
משא"כ בשאר המסעודות. וכן משמע בצריך את הצרכה סי' ע"א
סקמ"א, שכתב דאם האוכלים צצית אחר היו הפנים חדשות וצאו
לעת הצרכה לצרך כולם כאלה שפיר מיקרי פנים חדשות וכו',
[הרי דבמסעודה שצריכים פנים חדשות מצרכים רק כשצאו לעת

רב) מכאן משמע לכאורה דזו היא דעת הרא"ש דצריך שמש שיצרפן.
וכן נראה בטור כאן, שכתב בשם הרא"ש, ולי נראה שאם יש שמש וכו'.
וכ"כ להדיא בשלחן גבוה בהשמטות שבסוף האו"ח, דלהרא"ש צריך צירוף
שמש ביניהן.

אולם בב"י כאן כתב ע"ד הטור הג"ל, דבמקום, "ולי" נראה, צ"ל ולר"י
נראה, דכ"כ כל הפוסקים בשם ר"י, ובסבס"ג מצוה כ"ו, הובא בתגמ"י
פ"ב דברכות אות ה' [ובהגהות אשר"י פ"ב דסוכה סי' ח'], כתב דהריצב"א
הורה לברך ברכת נשואין בבתים הפתוחים לבית שכיילת חתנים שם ע"י
צירוף שמש, אע"פ שאין ב' החבורות יכולות לשמח את המברך. (וכ"כ
בארות חיים ח"א הל' ברהמ"ז סי' ס"א, דאם שמש אחד לכולן השמש
מצרפן).

ולפי"ן דעת הרא"ש עצמו היא כר' יחיא"ל בשם ר' יהודה, שצ"ו סי'ם
הרא"ש, וכן עמא דבר. וכן מבואר בטור או"ח סי' קצ"ה, דשם הביא

כיון שהתחילו לאכול אותם שבשאר בתים כשהתחילו אותם של בני החופה כולם חשובים כאחד לברך ברכת חתנים כיון שאוכלים מסעודה שהתקינו לחופה: יב השמשים האוכלים אחר סעודת נשואין א"א שאין מברכים שבע ברכות וי"א שמברכין ולזה הדעת נוטה:

הסוד

הפוסקים

ס"ק ס"ג אות ב — ס"ק סו אות א

אוצר

כאן והשו"ע צ"ח"ע, ולדעתו אפשר להכניס הציוא בשם הלבוש, להלבוש צ"ח"ע שם כתב לענין לירוק ליומון החילוק דה"ר מפסיק, ובדין דחופה סתם שם, משמע דאין חילוק.

סד. כיון שהתחילו לאכול וכו'. כתב ז"ל א"ח"ס"ק שלמה סי' י"ג, דלכל הדעות צעין מיהא שיתחילו לסעוד ביחד או שיש שמש המלפפן, אבל היכא דליכא לא שמש ולא התחלה ביחד, אין מצרכין ז' ברכות צ"ח"ע הנהגה שחיים בית החופה הגם שאוכלים מסעודה שהתקינו לחופה כו', דמדברי הש"ע שפסק כדעת ה"ר יחיאל משמע, דצעין שיתחילו לאכול ביחד ואזי מצרכין צ"ח"ע הלא"ה אין מצרכין הגם שאוכלים מסעודת חתנים.

אולם בשלחן גבוה בהשמועות שנסוף ח"ח"ע כתב, דיש לדקדק בדברי הט"ע צ"ח"ע דקרא דיוקא אדיוקא, דנתחילה כתב כיון שהתחילו אותם של שר צתים לסעוד כו', אלמא צ"ח"ע תלוי מילתא ואע"פ שאינם אוכלים מסעודה שהתקינו לחופה, והדר תני כיון שאוכלים מסעודה שתקנו לחופה, אלמא צ"ח"ע תלוי, ואין לומר דהא וכו' גרמא, דא"כ לא הו"ל כיון שאוכלים מסעודה, אלא הו"ל ואוכלים מסעודה כו', לכן י"ל דעיקרה דהאי מילתא היא הך בתרייתא כיון שאוכלים מסעודה, וישיא דמילתא דקאמר כיון שהתחילו לסעוד לאו לעיכובא הוא אלא שכן הוא הדרך כו', והעיקר הוא שיאכלו כולם מסעודת חתן וכלה, והצ"ח"ע מסעיף י"ב לענין שמשם האוכלים אחר הסעודה, שכתב הצ"ח"ע דעות, דעת הכלבו שאין מצרכים, ודעת ר"ע דמצרכים, ואחר שצ"ח"ע מחלקותם, דהכלבו סובר בהמ"ד לר"ך לירוק שמש ציניהן וכיון דהכא ליכא לירוק שכבר אכל החתן אין האוכלים אחריו מצרכין, ור"ע סובר כ"ר יחיאל דהעיקר שיהיה מסעודה של חתן ולכן מצרכין כו' [כמבואר בס"ק הצ"ח"ע], כתב דלענין הלכה כלל מסור בדינוי דהלכה כ"ח"ע צ"ח"ע כ"ש הכא דגילה דעתו צ"ח"ע שזהו הדעת נוטה, ואם הי"ח"ע דמשי העטמים ה"ל של ה"ר יחיאל הראשון עיקר דלר"ך שיתחילו לסעוד כאחד, א"כ איך תפס החבל בשני ראשין דבסעיף זה העתיק לשון ה"ר יחיאל ובסעיף י"ב פסק כ"ר"ע, אלא כדאמרן דעס שני עיקר דהכל תלוי שיהא מתוקן לסעודה של חתן וכלה, ודך הזה דרך צ"ח"ע הרד"ח צ"ח"ע סי' רמ"ע ע"ש. גם צפני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הברכות סי' ל"ז, כתב עפ"י השלחן גבוה ה"ל ועו"פ, דכל שאוכלים מסעודת חתן, אף שכבר אכלו החתן והכלה, הכל סעודת חתן מיקרי ומצרכים ז"ל.

ובערך השלחן סעיף ל"ז כתב, דלאו דוקא שהתחילו לאכול ברגע אחד, אלא כלומר שכולם צ"ח"ע בשביל השמחה אף מפני דוחק המקום נפרדו לחדרים אחרים, כולם חשובים כאחד לברך ברכת חתנים כיון שאוכלים כולם מהסעודה שהתקינו לחופה וכו'. וכ"מ מדברי הרד"ח המבואר [בס"ק סי' אות א'], שכתב צ"ח"ע, דאין אפשר לנמסר לא צתחילת הסעודה ולא בסופה ואפ"ה מצרכים וכו'.

ס"ה. השמשים האוכלים אחר סעודת נשואין.

דין זה הוא מהכלבו, כמלויין צ"ח"ע"ג, שהצ"ח"ע הצ"ח"ע שמו, דשמשים האוכלים אחר סעודה של נשואין אין מצרכין ז' ברכות, וה"ר עובדיה אומר שמצרכין. והכלבו הוא צ"ח"ע כ"ה, ושם כתוב: ואומר השר דשמשים כו' אין מצרכים כו'. והוא מדברי

באר הגולה
א כלבו
ב שם שם פ"ר מובנה

האחרות חיים ח"א ה"ל צ"ח"ע" סי' י"ח, ושם כתוב: דהשר מקו"י כתב דאין מצרכים וכו'. גם צפני ריקאנטי סי' רל"ד, הצ"ח"ע צ"ח"ע דעות אלו, וכתב שם בטעם הדעה הא', לפי שכיון שכבר אכלו החתן והכלה והשושבינים, האוכלים אחרים הוי כסעודה שניה (ה).

ובשלחן גבוה בהשמועות שנסוף ח"ח"ע כתב, דגני בני החופה שנתחלקו איכא פלוגתא, דיש סוברים דאם יש שמש שמשמש בכל הבתים השמש מלפפן, ודעת ה"ר יחיאל שאפילו אין השמש מלפפן מצרכין ז' ברכות כיון שאוכלים מסעודה שחיקנו לחופה [עיין ע"ז בס"ק הקודם], וייראה דהני תנאי כהני תנאי, [ה"ר שמשון שהצ"ח"ע] הכלבו סובר דלר"ך ז"ל לר"ך לירוק שמש ציניהן, וכיון דהכא ליכא לר"ך שכבר אכל החתן עם מקורביו, אין האוכלין אחריו מצרכין כיון דכבר צרכו הראשונים עם החתן, וה"ר עובדיה סובר כה"ר יחיאל דהכל תלוי אם אוכלים מסעודה של חתן, הלכך אע"פ שאין החתן מיסב עמהם מצרכין ז"ל וכו'.

סו. ולזה הדעת נוטה. א. דעות האחרונים בדין זה. כתב בשלחן גבוה בהשמועות שנסוף ח"ח"ע, דכלל גדול

בידיו כל דברי פוסק דלשון אחרון עיקר כו', וכיון שהכלבו הצ"ח"ע סברת ה"ר עובדיה צ"ח"ע [כמבואר בס"ק סי' ה'] ש"מ דהני ס"ל כו', ומש"ה כתב המחבר על סברת ה"ר עובדיה ולזה הדעת נוטה, ומאי חזית להטות אחר סברת ה"ר עובדיה כו' והלא מחלוקת שקולה היא, אלא לאו כדאמרן דכיון שהכלבו כתב סברת ה"ר עובדיה צ"ח"ע אחרונה ש"מ דך דעתו נוטה וכו'.

ובשו"ת רדב"ז ח"ד סי' רמ"ט (אלף ש"כ) כתב, שלדעתו מסתבר טעמיה דרבי עובדיה, דשנמא כשאכלו פטס אחת אז ראוי שתקרא הפעם שניה סעודה שניה, אבל אלו עדיין לא אכלו כלל, וכי מפני שאכלו אחרים תקרא אללם סעודה שניה, תדע שאם היו הקרואים רבים כמנהג ואין אלו שומעים צרכה של אלו מפני קול הצרה וצרכו אלו לעלמן ואלו לעלמן ואין אפשר לנמסר לא צתחילת הסעודה ולא בסופה, וא"כ נאמר שהראשונים יצרכו ז"ל ולא השניים [עיין ע"ז בסעיף י"א], ושמשם נמי לא שאל. ועיין עוד להלן מדבריו שם.

גם כלבו כאן, כתב על הדעה השניה צ"ח"ע, דכן עיקר. וכן פסק בסידור בית יעקב, דלר"כ"ס לר"ך, ובחופת חתנים סי' ע" סעיף י"ח הצ"ח"ע דברי הש"ע. ובסידור דרך החיים כתב דשמשים האוכלים אחר סעודת נשואין צ"ח"ע נשואין, מצרכין ז"ל. והצ"ח"ע צ"ח"ע שאלה שלמה ע"פ ה"ר אות כ"ג.

אולם דים של שלמה פ"א דכתובות סו"ס"י כ' כתב, דשמשי הסעודה שאוכלים אח"כ צ"ח"ע, אפילו הם עשרה אין מצרכין כלל ז"ל, ולא כ"ר עובדיה שאמר שמצרכין. ובט"ז סק"ט, כתב ע"ד הש"ע ה"ל, שאינו יודע אמאי הדעת נוטה לדעת ה"ר עובדיה, דלפי הגר"ה לא מסתבר כלל, דאע"פ חיוצ ברכת חתנים חלה על האכילה שנאמר דאין לו רשות לאכול זולת ברכת חתנים, אלא האדם

(ה) שם בריקאנטי כתב הדעה הא' בשם רבינו שמעון. ולהלן שם: רשב"א [כן הוא בדפוס ראשון. ובדפוסים מאוחרים כתוב רשב"א]. ולפי האחרות חיים ה"ל דזו דעת השר מקוצי, צ"ל דט"ס הוא בריקאנטי, וצ"ל: רבינו שמשון, ולהלן שם צ"ל: רשב"ש.

באר הגולה

ג מ'מ'ר'ל ד'ר'כ ס'פ'ל כ'ח'כ'ו'ת
ד'ק' ח'י' ע"ה

יג הסועד בבית חתנים ג [לב] משיתחילו להתעסק בצרכי סעודת נשואין ולהכניח עד שלשים יום אחר הנשואין

מברך

ביאור הגר"א
[לב] משיתחילו כו'.
רמב"ם וכפ"י הראשון
ברש"י שם :

הפוסקים

ס"ק סו אות א — ס"ק סו אות ג

אוצר

הסודר דאכילת השמשים היו כסעודה שניה, מ"מ מודה במנהג שלנו שאין החתן והכלה אוכלים עם הקרואים, וכיון שכן אין סעודת השמשים סעודה שניה אלא ראשונה שעדיין לא אכלו החתן והכלה, וזהו כיון שהכל בית אחד היו במקום חופה ומזכרים, ועוד כי קרובי החתן והכלה הם משמשים בסעודת הקרואים והם עיקר השושבין ולמה תקרא לסעודה שלהם סעודה שניה, ועוד כי לדעתו מסתבר טעמיה דרבי עובדיה כו' [וכמוצא לעיל], ונשאר מנהגינו שריר וקיים, ואפילו יאכלו בג' פעמים הכל סעודה ראשונה מקריא, ואע"פ שאני רגיל במחלוקת בצרכות להקל שלא לצרך, איני רואה במנהג שלנו מחלוקת, דכ"ע מודה בה וכ"ל.

ב. להסוברים דשמשים אין מברכין ז' ברכות האם מברכים אשר ברא ושהשמחה במעונו. כתב ריקאנטי סי' רל"ד, דאפילו הסודר דשמשים לא יצרכו ז' ברכות, מ"מ מודה שמצרכין אשר ברא. וכ"כ בשו"ת רדב"ז ח"ד סי' רמ"ט (אלף ש"כ). והביאו דברי הריקאנטי הנ"ל, בכנה"ג הגב"י אות ע"ו, ובחופת חתנים סי' ע' סעיף י"ח. וכ"כ בשלחן העזר סי' ע' סעיף ו'. ועיין במעשה צללל שצאות הקודם.

ובים של שלמה פ"א דכתובות סוס"י כ', אחר שכתב דשמשים אין מצרכין כלל ז"צ, כתב עוד, אכן שהשמחה במעונו נראה לצרך. והביאו בשלחן העזר סי' ע' סעיף ו' — בשמלה לצ"י סק"ה, וכתב, אלא דבקולור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ז' משמע, דאפילו שהשמחה במעונו לא יאמרו.

סו. הסועד בבית חתנים. א. אם אומרים שהשמחה במעונו גם כשסועד עם בני ביתו בלבד. עיין בסק"ל"ב.

ב. וכשהחתן מיסב בסעודה שלא נעשית בשביל שמחת הנשואין. כתב במכתם סוכה כ"ה ז', דכסעודה שלא נעשית בשביל החתן כגון של צרית מילה, אע"פ שהחתן קרוא שם, אין מצרכים שהשצ"מ, ויש שכתבו דכסעודה צרית מילה נמי, כיון דלא לאו משום לערל דינוקא היו מצרכין אותה [בדאמרינן בכתובות ח' א'], אם החתן אוכל שם מצרכין אותה, שמחזירין אותה לדינה. והוצא במאירי שם בשם ק"ה חכמי האחרונים שצרכונה ר"ו.

ג. אמירת שהשמחה במעונו כשאנשים ונשים יושבים בחדר אחד ורואים זה את זה. כתב בספר חסידים סי' שצ"ג ותשצ"ג, המצרך שהשמחה במעונו לריך לחקור אם קיימו וגיגו צרעדה, רעדה במקום גילה כו', אבל אם נשים יושבות צין האנשים שבהורים שם, לא יתכן לצרך שהשצ"מ כו', ולהלן שם כתב טוד

(רו) עיין בתשובת ה"ר משה יהודא כץ מפאפא שבקובץ הנשר שנה ד' סי' נ"ו, שכתב דנראה דבכנה"ג אין לומר שהשב"מ, דהרי בכתובות [שם] אמרינן דמשום מצות מילה בעצמה היה ראוי לומר שהשב"מ רק שאין אומרים משום דטרידי דאית ליה צער לינוקא, משמע דמשו"ה אין שמחתם שלימה, וא"כ מה יתן ומה יוסיף אם יש בתוך המסובין חתן, וכי משום זה נתקטן טרדתם שהוא בשביל צער התינוק. ונראה שהבין בכוונת הגמרא הנ"ל, דהסברא דטרידי משום צערא דינוקא היא מונעת שלא לומר שהשמחה במעונו. אך י"ל דכוונת הגמרא היא רק דכיון דטרידי משום צערא דינוקא אין כאן שמחה שלימה שתגרום לומר שהשב"מ, אבל אין סברא זו מונעת אמירת שהשב"מ כשיש שם שמחה אחרת שלימה, דהיינו שמחת חתן וכלה.

האדם ששמה בשמחה חתן וכלה חייב בצרכת חתנים, ממילא אלו השמשים ששומקים צענין בסעודה ועושים לירוק אפילו לאותם שאוכלים בבית אחר כדלעיל [בסעיף י"א], בודאי יאלו ידי צ"ח צמה שכבר שמעו צעה שצרכו האוכלים שם, וכ"ש שאם אין החתן והכלה שם אלא כבר הלכו, על מה יצרכו השמשים, ע"כ אין להם לצרך צ"ח שנית כדעה הראשונה, דקו"ל ספק צרכות להקל. וכ"פ בקולור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ז', דאין מצרכים.

ויש שכתבו לחלק בזה באופנים שונים. ציד דוד (פסקי הלכות) ח"ג עמוד י"ב טור צ' כתב, שלדעתו פשוט דאם אוכלים השמשים בדרך שמחה נשואין והחתן והכלה נמלאים בנאות עמהם, חייבים לצרך דין כו', אבל אם אכילתם אינה על דרך הזה והחתן והכלה אינם נמלאים שם כלל, צריך לדעתו שאין להם לצרך. ובערוך השלחן סעיף ל"ח כתב, דנראה שצ' הדעות שצ"ע לא פליגי לדינא, דודאי אם השמשים אוכלים אח"כ רק לשבוע נפשם ומצלי הידור שלחן לשמחה חתן וכלה כמו שחמרו לפניהם או ירקדו וכיו"צ, אין זה כסעודת חתנים ואין לריך לצרך, אבל אם אוכלים בהידור לכבוד חתן וכלה לא גריעי משאר קרואים, ואריכין לצרך צרכת חתנים אף שמחילים לאכול אחר כלות השלחן של צ"י החופה, מ"מ סוף סוף היא סעודת חתן, ודבר זה יש להצין לפי הענין.

ובשלחן העזר סי' ע' סעיף ו' כתב, דאם אכלו בנאות צית שהחתן והכלה שם מצרכין, אבל בבית אחר אפילו פתוח בבית שהחתן והכלה שם לא יצרכו. ויש בשמלה לצ"י סק"ד כתב, דהוא עפ"י מש"כ בסידור דרך החיים [הנ"ל] אם אכלו "בבית הנשואין" כו', ונראה דכוונתו כמ"ש בערוך השלחן [הנ"ל] דמאחר שאכלו בבית הנשואין איכא הוכחה שאכלו לשמחת חתן וכלה ולכן מצרכין, אבל בלא"ה היו ספק צרכות להקל.

עוד הביא שם בשמלה לצ"י, מקונו בעל דברי אברהם בכת"י ה"י קדושין, שהעלה דאם המשמשים קרובים לחתן והכלה וחסידים ושמוחו כבר צמה שמעו ה"ו צרכות צעה שצרכו האוכלים שם, אע"פ שהם לא אכלו (עיין ח"מ סק"ה), א"כ יש ספק באכלו אח"כ אם לצרך ז"צ מאחר דלהם כבר חלפה השמחה בז"צ של המסובין, וממילא פשיטא דספק צרכות להקל. ועיין עוד בדברי הרדב"ז דלהלן.

ובמעשה בצלאל (על הריקאנטי) סי' רל"ד כתב, דכשפרנסתו לשמש צמחה ולקבל שכר, אין על אכילתו דין סעודת מרעות כלל וגם אשר ברא אין לריך לצרך, וכעין מש"כ הר"ן בשם הרמב"ן דדוקא צעודה סעודת מרעות לחתונתו אבל צלא זימן אדם אלא חתן הסועד עם צ"י ציתו אינו מצרך כלל [כמוצא בסק"ל"ב], וה"נ אין על אכילת השמשים דין סעודת מרעות וכצ"י ציתו דמי לה.

ובברכת הבית שער ס"ב סעיף כ"ג צערי צינה סק"ז כתב, דמדברי הכ"ז [הנ"ל] משמע, דאם השמשים לא שמעו ה"ו צרכות כסעודה ראשונה יכולים לצרך, ואף דזה היו סעודה שניה ויש בזה פלוגתא הפוסקים [כמוצא בסק"ל"ע אות ו'], י"ל כיון דהם שמעו כסעודה היו כצ"י החופה שנתחלקו [דמבואר בשו"ע סעיף י"א שמצרכים] אף שנתאחרו, מיהו צערא אנשים אפילו לא שמעו ה"ו צ"י אם התחילו לאכול אחר צרה"מ, י"ל דאין מצרכין אח"כ יש להם פנים חדשות.

ובמקום שנוהגים שאין החתן והכלה אוכלים עם הקרואים, כתב בשו"ת רדב"ז ח"ד סי' רמ"ט (אלף ש"כ), דאפילו

אצו 7

ס"ק סז אות ג - ה

הפוסקים

ד. על דבר מנהג קראקא שבלייל ב' של ימי השמחה אין
אומרים שהשמחה במעונו רק אשר ברא. עיין צ"ח
(המוצא צלות הקודם) וכתשובותיו החדשות סי' נ"ח וצ"ח מלך
סעיף ז'.

ה. אם אומרים שהשב"מ במחזור גרושתו. ענאש"ט סק"י,
ממהרי"ט ח"א סי' כ"ד עפ"י הכנה"ג, ומבצית הילל
כאן, דבמחזור גרושתו מן הנשואין, אין אומרים שהשמחה צמטונו.
ובמהרי"ט שם כחז, שנשאלה השאלה צצית הועד, ונראה צצינו
רצום מהכחמים שיצרך, דודאי נשואין מחדש הם ומלוא קטציד,
ומלוא שיהא שמח עמה ג' ימים כדן כל שאר אלמנות וגרושות,
ואני השצתי מתוך משנה שלימה שצינו צמו"ק ח' צ' אין נושאין
נשים צמועד כז', מפני ששמחה היא לו, אבל מחזיר הוא את
גרושתו [מן הנשואין], אלמלא מחזיר גרושתו לאו שמחה היא כז',
ועתה ראיתי שהצברים מוכיחים מדברי החוס' שם צמו"ק, שכתבו
דסעודת צרית מילה מוחר לעשות צחול צמועד דליכא שמחה
כדלמריקן צפ"ק דכתובות דלא דמצרכין שהשמחה צמטונו משום
דליכא צערא דינוקא, משמע דכל דמצרכין שהצ"מ אסור לעשות
צחוב"מ, אלמלא מחזיר גרושתו דמוחר צחוב"מ לא מצרכין שהצ"מ.
וצצית הלל הציא הראיה הראשונה מהא דמחזיר את גרושתו מדעת
עלמו, וכחז דמהאי טעמא שמוחר לישא צחוב"מ גרושתו מן
הנשואין, מוכח שאין אומרים צה שהשמחה צמטונו.

וַיֵּשׁ חֹלָקִים עִיזִי, צְחִינָה וְחִסְדָּה (עִמָּם כְּחֻצוֹת) חִיָּה דְקִיָּיָד ד'
כֶּחֶזֶק, דָּהֵי לָחוֹ דְּמִסְחָפִינָה הוֹיָה דְשִׁפּוּר יִכּוֹל לְבָרֵךְ שֶׁשֶּׁצִּימָה,
דְּהֵרֵי לָשׁוֹן צִרְכָּה זֶה כִּלְפֵי הַצּוּרָה הִיָּה, שְׁאוּמֵר נִצְרָךְ לְצוּרָה שֶׁשֶּׁמֶחָה
שְׁלִימָה צִמְעוֹן שֶׁלֹּ חוֹ [כְּמוֹצָה בְּסִקְסִיָּה חוֹת חֵי], וְכִיּוֹן דָּגֶם
מִהֶרִיט מוֹדָה דִּישׁ לוֹ גִּי יָמֵי שִׁמְחָה [וְכִמְיָם לַעֲוִל], שְׁפִיור יִל
שֶׁשֶּׁצִּימָה גַם צֹו הָגֶם דְּרִיבּוֹי שִׁמְחָה אֶחָן לוֹ חוֹ [וְכִדְמִשְׁמַע מִרְשִׁי
וְהֶרֶט צִימָה, שֶׁכְּתִבּוֹ דְּמִמְחִזִּיר גְּרוּשָׁתוֹ לִיכָה שִׁמְחָה כָּל כֶּךְ, מִשְׁמַע
דְּלִיכָה קֵלֶה שִׁמְחָה חוֹ דִּישׁ], וְחֵאֵי דְנִסְחִיטֵי מִהֶרִיט מִדְּבִרֵי הַחוּסִי
לַעֲוִן סְעוּדָה צְרִית מִיכָה יִל דְשִׁאֵי הַחֵם דְּאֶחָן לוֹ שִׁמְחָה כָּלל כְּמִיָּם
הַחוּסִי שֶׁם מִשּׁוֹם לַעֲרָה חוֹ, מִשְׁאֵיכָּ צִמְחִזִּיר גְּרוּשָׁתוֹ דִּישׁ לוֹ שִׁמְחָה
קֵלֶה חוֹ, וְצִפְרֵט דְּלִיכָה צְהֵא צִרְכָּה כִּי אֵם יִתְרוֹן דְּבִרִים צִעֲלֻמָּה
[צִלָּה הַזְכֵּרָת שֶׁם]. כֵּן נִלְעִיד לַפּוֹס רִיבֵהֶל וְעִדְרִיו לִיטֵי.

ובירד המלך (להר"א פאלטמאן) פיי דאישות הלי י"ב, כחז כן בעטס
החכמים שרצו לחלוק על מהרי"ט, דאוימא דהטעם דמוחר
לישא גרושתו צהרי"ט משום דלא הוי שמחה כ"כ כמו אשא חדשה,
אבל היא שמחה אלא שהיא מועטת ומשום הדיא שמחה מצרכין
שהצ"מ, ולזה הדיא מהרי"ט מדברי החוס', ועדיין אין ראיה
מדבריהם, דהתוס' מתחילה ס"ד דשמחה מילה הוי כמו גשואין
והיה אסור לעשות סעודת צרית מילה, אלא דמהדיא דכתובות דלא
מצרכין שהצ"מ משום דאיכא לערא דינוקא, אלמא דאפילו שמחה
מועטת לא הוי, שאם היתה אפילו שמחה מועטת הוי מצרכין
שהצ"מ, והגם שיש קלח שמחה אבל כנגד הא איכא לערא דינוקא
וה"ל כאילו איכא אפילו שמחה מועטת, ולעולם דמשום שמחה
מועטת מצרכין שהצ"מ ואיכא משום אין מערצין, ותדע לך דהא
פריך בגמרא מדתניא בערב הרגל מותר, ומשני טיקר שמחה הוי
חד יומא, ואם איתא אמאי מותר דהא צשעה ימים באחרים מצרכין
שהצ"מ, אלא ודאי דההוא הוי משום איתא שמחה מועטת ומשום
שמחה מועטת מצרכין שהצ"מ ואיכא משום אין מערצין (ח).

סג

(רז*) מדברי השיורי ברכה דלהלן.

(רח) גם בחוקי חיים דקל'ו ע"א, כתב ככל הנ"ל דאין שום ראייה כלל לא מעיקר המשנה דמחזיר גרושתו ולא מדברי התוס', ע"ש שהאר"ק בזה, אלא שבסוף דבריו הביא דברי הבני חיי שהעלה דאין לברך שהשב"מ, ונראה שמסכים כן להלכה.

עוד, כל מלך הצאח בצעירה על ידה מוטב שלא יעשה המלחמה, כמו מלחמה לשמח החתן כ"י, אם אינו יכול להיות בלא הרהור או אינו יכול להיות מלחמות נגשים, אל יהיה שם.

ובים של שלמה פ"א דכתובות ס"ו כ', כחצ בשם הס"ח, שאין
לצרך שהעצ"מ היכן שיושבין אנשים ונשים בחדר אחד, כי
השטן מקטרג ואין שמחה לפני הקצ"ה, וסו"ס, ואני הבצר ראה
שכמה קלקולים באו מזה.

ובהנהגות שבספר המנהגים (להר"א עירא) זמנהגיו כל השנה
 אות י"ד, כתב צמח הס"ח רז, כל מקום שאנשים ונשים
 רואים זה את זה בגון צמעות נשואין, אין לזכר שהצ"מ, לפי
 שאין שמחה לפני הקצ"ה בשיש הרהורי עצירה.

ובב"ח כאן כתב, שנקראתא ניהגים שנסעודה שושין צליל זי
מצרכים אשר צרה ולא ששצ"מ, והוא תימה ולא מלאחי
שום טעם למנהגם זה, אלא לפי שסעודה זאת קענה היא ומושיבין
האנשים והנשים יחד בחדר אחד, וכתב במנהגים שאין מצרכים
ששצ"מ היכא דליכא חששא דהרהור עצירה וכו'. וכ"כ בהשוותיו
החדשות סי' נ"ה, ביתר אריכות.

ובב"ש סק"י"א, והוצא צבאכ"ע סוס"ק י"א, הביא דברי רבינו
הג"ל, דאין אומרים שהעצ"מ כשאנשים ונשים בחדר אחד.
וכן הוצאו דבריו, בחקי דרך כחן, פ"ה ה"ר גור ארזי הלוי (על
ש"ע) סק"י, ארץ לצי (שעם תלומדי לצי) סק"י, ותפארת יעקב
סוס"ק י"ד. וצנני חיי כחן הביא דברי ההגהות מנהגים. ובקולור
ש"ע סי' קמ"ט סעיף א' כתב, שזריכים ליחבר שלא יאכלו אנשים
ונשים בחדר אחד, שאם אוכלים אנשים ונשים בחדר אחד, אין
אומרים שהעצ"מ. ובתשובות מהר"א (אסאד) סי' מ"ה אות ה'
וס"י רנ"ו אות ג', כתב על דברי הב"ש והב"ח הג"ל, דכן נוהגים
הנשים מצרכות צרהמ"ז לעזמן וכו'. ועיין צ"י קדושים תהיו
עמוד ל"ג, שהביא חתימות עשרות רבנים אשכנזים וספרדים
בירושתי, על האיסור לסעוד בחדוה אנשים ונשים יחד בחדר אחד.
ועיין גם בזהרית יו"ט ח"ט עמוד ק"פ-קפ"ב וקפ"ו, ובשארית
ישראל סי' ת'.

אולם יש שכתבו שלא היו נזכרים מלומר שהשצ"מ במקום שהיו גם נשים בסעודה. כלבוס במנהגים שצסוף אר"ח סעיף ל"ו, ואין לו צפ"ת סוסי"ק י"ח, אחר שהצ"א דברי הבגרות שצס" המנהגים הג"ל, כתב דאין נזכרין בזה עכשיו, ואפשר משום דעכשיו מורגלות הנשים הרבה בין האנשים ואין כאן הרהורי עבירה כל כך כו', וכיוון דדשו דשו, והוצאו דבריו צחופת חתנים סי' ע" סעיף י"ט, ובאמרות שלמה ענף ה' אות י"ב. ובמחנה יהודה (להר"י קאין) דכ"א א', כתב ע"ד הס"ח, דלא נהגין הכי. ובדרך פקודיך ל"ח ל"ה חלק הדיבור אות ח' כתב, שלא ראינו מעולם מי שחושש לזה. ובצית מחיר כאן כתב, דצלי ספק אלול, שצליול הראשון אמרו שהשצ"מ אף כי היו נשים בצית, והעד שעיקר אמירת שהשצ"מ מבורח בעור צסס הרא"ש, שהוא במקום עיקר ישיבת חתן וכלה, ומסתמא הכלה עם השושבינות, וגם מה לי חדא ומה לי הרבה במקום שאין יחוד ולא פריאות. ובטהרת המים מערכת ה"י אות י"ח, הצ"א מש"כ כלבוס שאין נזכרים במש"כ צס"ח שלא לצרך כשאנשים ונשים רואים זא"ז וכו', וכתב דגם בעירנו לא חשו לזה. ועיין בספר בני בניו סי' ל"ה שהאריך בעניינים אלו.

(ז) לפנינו שם כתוב: מצאתי באורח חיים. אך בלבד במנהגים שהעתיק מספר המנהגים הנ"ל, בסוף האו"ח סיפף ל"ו, העתיק: אמר בספר חסידים. ואולי היה כתוב גם כאן: ס"ח, והמעתיק חשב בטעות שכתוב: א"ח, ופענח הדברים לפי הבנתו. ובשו"ת בי"ח החדשות סי' נ"ה, כתב כן בשם ספר חסידים סי' י'. ולא מצאנו זאת שם לא בספרי ס"ח הנפוצים ולא בס"ח הוצאת מק"ג שנדפסו עפ"י כת"י פארמא בסדר אחר.

מברך נברך שהשמחה במעונו

שאכלנו

הפוסקים

ס"ק סו אות ה—ס"ק סח אות ב

אוצר

סעיף יג. סח. מברך נברך שהשמחה במעונו וכו'. א. ביאור הלשון מברך נברך שהשמחה במעונו. בטור כאן כתב, "לומר" שהשמחה במעונו. ולשון השו"ע "מברך", הוא מהרמב"ם פ"ה דברכות הל' ה'. וכן הוא בכתובות ח' א', מברך שהשצ"מ. וכתב בצדורכס הל' ברכות ארוסין ונשואין, דיש מקשים על הא דאמרינן מברך שהשצ"מ, דמשמע שהיה ברכה בפני עצמה מדלא קאמר מזכיר שהשצ"מ, והרמ"ה כתב דלאו למימרא דמברך לה ברכה בפני עצמה, אלא דלמא נברך שהשצ"מ וכו'. והוצא בלי ליון מקורו, במטה משה עמוד גמ"ח ח"ג פ"ב. וציעור ח"ב שער ברכת חתנים ח"ד, (עפ"י גירסת שער החדש שם אות ט"ז) כתב, דאיכא נמי בוי ברכה כברכת הזימון, דאע"ג דליה זה מלכות שמים היא ברכה, כדאמרינן בחוספתא (פ"א דברכות) אלו ברכות שמקלרין בהן ברכת הזימון וברכת המנוחות וברכת הפירות, וכדאמרינן נמי בברכות מ"ז א'.

והטעם שמהר"ם בן, כתב בהגהות שצ"ס המנהגים (להר"ה טירנא) במנהגי כל השנה אות י"ד, והוצא בלבוש סוף א"ח במנהגים סעיף ל"ה, דמלאה שכתוב זה שמחה, כגון ברכת חתנים דכתיב זה קול ששון וקול שמחה, מברכין שהשצ"מ.

ופירוש שהשמחה במעונו, כתב בשעמ"ק כאן בשם תלמידו רבינו יונה, דלשון ברכה זו כלפי הצורה ור"ל נברך לצורה שהשמחה שלימה במעון שלו שאין לפניו לא עלב ולא דאגה.

ובארחות חיים הל' ברכה"מ סוסי"ג וכתב דו ס"ה כ"ה כתב, שהשמחה השלימה במעונו של הש"ת כו', והשמחה האללו שפלה וחסרה וכו'. וצ"ע ש"ס פ"א דכתובות סוסי"ג י"ט, כתב בפירוש שהשמחה במעונו, כלומר שהשמחה אינה משלנו אלא ממעונו ומוצא להן סקס"ט אות א'.

והא דתקנו לומר במעונו ולא לשון כינוי אחר לשמים, כתב צ"ס המנהג הל' ארוסין ונשואין ס"ה ק"ח, שקבל מרבותיו צ"ע, דהוא לפי מה ששינוי בחגיגה י"ב ד' שצ"ע רקיעין הן כו' מעון שבו מלאכי השרת אומרים שירה, לכן אומרים שהשמחה במעונו. וציעור ח"ב שער ברכת חתנים ח"ד, כתב בן ביתר הסביר, לפי שמעון הוא מקום השיר כדאמרינן בחגיגה כו', והשירה היא השמחה לפני המקום כדכתיב ההדלתי את תירושי המשמח חלקים ואנשים (י) לפיכך אומרים שהשמחה במעונו, וזית המקדש מיקרי מעון כדאמרינן צ"ב קס"ו א' המעון הזה, לפי שבו השרה שכינתו וכלוים אומרים שירה לפני המקום וכו'.

ובשם"ק. בסוגיין כתב צ"ס פירושי הגאונים, לפי שמלאכי השרת היו מציאין לאדם סעודתו ביום שמחתו שגשג חוב כו', ומלאכי השרת במעון היו כדאמרינן בחגיגה כו', לכך כנושאין אשה אומרים שהשמחה במעונו.

ובערוך השלחן סעיף מ' כתב, מפני שמעם מברך הקצ"ה את ישראל כדכתיב השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך וגו', וכתפלה למשה אמר, ה' מעון אתה היית לנו בדור ודור, ושם עיקר השירה של מלאכי השרת וכו', לכך מחזירין זה צעת שמחת נשואין.

ב. על המנהג לומר דוי חסר, (מקורו, נוסחתו, טעמו, וזמני אמירתו). המנהג בהרבה מתפלות ישראל האשכנזים, שאחר אמירת

(י) ואמרינן בברכות ל"ה א' מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין. משער החדש (על העיטור) שם.

גם בטיב קדושין סק"ט כתב, דמחא דמוחר להחזיר גרושתו צמועד לא חזירא כו', [וכנ"ל ביד המלך]. דמ"מ שמחה מיכא איכא כמו יתר שמחת ימי המשחה ושפיר י"ל שהשצ"מ כו', וכן נראה דלא מליני ז' ברכות בלא שהשצ"מ וא"כ אלו מחזיר גרושתו לא יברכו ז"צ, ובברכות [לומר] משמח חתן וכלה אלמא דגם במחזיר גרושתו שייך שמחה, וכן מוכח בכתובות דף ה' א' דקאמר באלמנה הטעם שנשאת בחמישי שיהיה שמה עמה ג' ימים ופריך מאי איכא בין ברכה לשקדו ומפרש אדם בעל, וקשה אמאי לא קאמר מחזיר גרושתו איכא, דברכה שייך ושמחה לא שייך, אלא ודאי דגם במחזיר גרושתו שייך שמחה ג' ימים, וכיון דפסקינן [באלמנה] ג' ימים שהוא שמה עמה אומרים שהשצ"מ [כמבואר בסק"ג], א"כ גם במחזיר גרושתו י"ל שהשצ"מ כיון דעכ"פ נריך לשמח עמה, וכן נראה עיקר.

אולם דעת הרבה אחרונים כהמחזיר והבית הלל ה"ל צ"ס סק"ז הביא דברי הבית הלל. וכ"כ דאין אומרים שהשצ"מ במחזיר גרושתו, בחקי דרך כאן, בני חיי על הטור, דבר משה (להר"מ אמריליו) ח"א ס"ה ל', חכמת אדם כלל קכ"ט סעיף י', מבזה אדמה לס"ה ס"ז, נוח שלום (מנהגי נא חמו"ן) ס"ה כ"ז, סידור דרך החיים, סידור בית יעקב, ארץ ל"ז (שעם חלומי ל"ז) סק"מ, חוקי חיים ה"ל בהערה ר"ח, חיים ושלום ח"ב ס"ה ע"ד, קצור שו"ע ס"ה קמ"ט סעיף ז', פני יוחנן (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הברכות ס"ה ק"ז, שארית יעקב (להר"י טראב) ח"ב מערכת מ' דל"א א', ולאגרא דבי הלולי דכ"ט ע"א.

ובשיורי ברכה כאן סק"ב כתב, דאין לברך במחזיר גרושתו שהשצ"מ דברי אמרי צ"ק דכתובות דלא אמרינן שהשצ"מ גבי מילה דאית ליה לערע לינוקא הגם דלאכי בהן איכא שמחה, ואמרינן צ"ק דשבת דעדיין עושין המילה בשמחה, מ"מ כיון דאינה שמחה שלימה לא אמרינן שהשצ"מ, וה"ה למחזיר גרושתו אע"ג דיש קצת שמחה וכו'. וכ"כ בצפורה חיים שאל ח"ב ס"ה ל"ח אות י"ז, דמהיכא דכתובות גבי מילה משמע דכיון דאינה שמחה שלימה לא אמרינן שהשצ"מ, וה"ה למחזיר גרושתו אע"ג דיש קצת שמחה (ט).

ובשלחן העזר ס"ה ט' סעיף ז' - בשמחה ל"ז סק"ג, כתב לתוך קושיית הטיב קדושין ה"ל דהא בנשא בערב הרגל אומרים בתוך הרגל צ"י ימי המשחה שהשצ"מ, אע"ג דאינו שמחה כל כך כמו יומא קמא דאסור צמועד, וי"ל דשאני ז' ימי המשחה שאומרים שהשצ"מ, משום דבחר יומא קמא גרירא, דאז היתה השמחה בשלימות כו', ועיין צ"ס דנראה דעיקר תקנת שהשצ"מ היה על יום הקדושין והנשואין כו', וא"כ שפיר י"ל דאע"ג דבשאר ז' ימי המשחה דליכא שמחה כל כך מ"מ אומרים שהשצ"מ, משום דגרירא בחר יומא קמא דהיתה השמחה בשלימות, אבל במחזיר גרושתו דגם יומא קמא לא הוי שמחה בשלימות ע"כ אין אומרים אותה, וכן נקטו כל הפוסקים וגדולי האחרונים.

(ט) ובחוקי חיים דקל"ו ע"א כתב ע"ז, דלא דמי כלל ברית מילה למחזיר גרושתו, דבשלמא במילה כיון דאיכא צער גדול לינוקא ודאי בשמחה דאיכא תמן לא משגיחין דאליה וקוצ בה, והם שמחים בשמחת המצוה דוקא ולכן שפיר לא מברכין, לא כן במחזיר גרושתו דהא שמחה איכא וצער לא ליכא כלל, ואדרבה באלמון ואלמנה או גרושה מאחר איכא קצת צער דהם זוכרים זיווגם הראשון ואפ"ה מברכין, כ"ש במחזיר גרושתו דליכא שום צד צער. ודעתו לדינא עיין בהערה ר"ח.

אוצר

ס"ק סח אות ב-ד

הפוסקים

ג. על איזה כוס אומרים דוי חסר. עיין בט"ז סק"ז [המוצא בס"ק י"ג אות ה']. שכתב לומר דוי חסר על כוס שמיוחד ל' ברכות. אולם עצה"ש סק"ז, דדוי חסר אומר על כוס ברהמ"ז. והוא מדברי הב"ש סק"ז. וכבר כתב בן דרישה אות ד, דפשוט הוא דאין מצרכין דוי חסר אלא על כוס של ברהמ"ז. והא אין זו צרכה דשייך לומר שאין עושין חצילות חצילות. וכ"כ דדוי חסר אומרים על כוס ברהמ"ז, בחקי דרך כאן, נחלת לבי סק"ז, מחלית השקל או"ח סי' קמ"ז סק"ז, שי למורה (בגליון השו"ע) כאן, וערוך השלחן סעיף י"ח. ובשלחן העזר סי' ע' סעיף ג' - צשמלה ללבי סק"ז כתב, דלכאורה או"ח צמנהגים צסופו אות ל' כתב, שמתחילת דוי חסר עד סוף ברהמ"ז אוחז המצדק הכוס כו', ומשמע צמנהגיו בכל המדינות הללו שאומרים דוי חסר על כוס של ברהמ"ז.

ד. אמירת דוי חסר כשאין מברכים כל הו' ברכות רק ברכת אשר ברא, (בגין שאין עשרה או בדליכא פנים חדשות). עצה"ש סק"ז, דאין אומרים דוי חסר אלא כשמצרכין ז"צ וכשאין אומרים ז"צ אלא אשר צרא, אומרים נודה לשמן. והוא מהב"ש סק"ז. וכבר כתב בן בט"ז סק"ז, דאין מנהגיו לומר דוי חסר אלא כשאומרים ז"צ ולא כשאומרים אשר צרא לחוד, ויודעו הוא נכון לעשות כן, דדדוי חסר נזכר שעה ברכת בני ישרון והיינו ברכת חתנים, דיש שם ברכות על העתיד על חתן וכלה וכל המתעסקים באותה מלכה, ומשוי"א אשר צרא לחוד דאין שם ברכה לחתן וכלה אלא הודאה לחוד, [וכמ"ש ברש"י כתובות ח' א', דברכה של משמח חתן וכלה חפלה היא שמתפללים ומצרכים שיכיו שמחים בהללחה כל ימיהם צסיפוק מזונות וכל טוב, וברכה אחרונה של משמח חתן עם הכלה היא שעה שמשצח להקצ"ה שצרא חתונה אי"ש צאשה ע"י שמחה וכו'], אומרים נודה לשמן. ובאצי עזרי צבסוף משניות תפארת ישראל, כתב צסם צנו ה"ר ישראל, דהטעם ממה דכתיב אחרית שמחה חוגה, לכן רק צשמחה גדולה צצריך ז"צ מתפללין דוי חסר.

וב"ב דכשאין אומרים ז"צ אלא אשר צרא אומרים נודה לשמן, בחקי דרך כאן, חכמה אדם כלל קי"ט סעיף ז', סידור דרך החיים, סידור צית יעקב, ארץ לבי (שעם תאומי לבי) סק"ז, קצור שו"ע סי' קמ"ט סעיף ג', לקוטי מהרי"ח סדר נשואין דקל"ה ט"ב, ערוך השלחן סעיף י"ח, נתיבות השלום נתיב י"ט סעיף ו', שלחן העזר סי' ט' סעיף ד' - צשמלה ללבי סק"ז, אגרא דבי הלולי דכ"ט א', ויסודי ישרון ח"ה עמוד תכ"ז.

ובמנהגי מהרי"ל ה' נשואין מצוה, שהיה אומר דוי חסר גם כשלא צרכו רק ברכת אשר צרא.

שאלנו

שקיבל מהגאון מבוטשאטש, דהנוסח הנכון במעגלי צדק וכשרון. וכ"כ הנוסח בסידור בית יעקב נוסח ספרד, ובאגרא דבי הלולי דכ"ט ע"ב. רי"ב בסידור עבודת ישראל כתב, שבכתי"י וגם בסידור ברכות דפוס ויניציאה הנוסחא: שעה ברכת בני אהרן, [וכן הוא במטה יהודה הג"ל], ומחבר השיר כוון בזה אל עצמו שהיה לוי, וכדי לעשות הלשון מכון לכל איש ישראל שינו וכתבו בני ישרון תחת בני אהרן, אך השחיתו בזה את משקל השיר. וכ"כ בעגן יוסף שבסידור אוצר התפלות, דהנוסח הישר הוא, שעה ברכת בני אהרן, והנוסח בני ישרון לא אוכל לכוונו. וכתב עוד שם בסידור עבודת ישראל, דאם נחליף לשון המחבר [בכדי לכוון הלשון לכל ישראל] ונאמר שעה ברכת בני ציון, בזה המשקל על מכונה.

רי"ח בקונטרס עיון תפלה (להרש"ש מהרימלוב) הדף ה' ע"ב, כשהביא נוסח דוי חסר כפי שקיבל מהגאון מבוטשאטש, כתב: שעה ברכת בני ישרון בברכת בני אהרן. וכ"ה בסידור בית יעקב נוסח ספרד.

אמירת יחי שם ה' וגו' אומר המצדק ר"א) דוי חסר וכו'. ומנהג זה נזכר בזה"ל צמנהג"ל, פרישה, ט"ז, וצ"ש, המוצאים להלן. וכתב צמנהג יחודה (להרי"ל אופנהיים) דכ"ט ט"ב, שמחצרו הוא דונס צן לברט ריב) [מחבר זמר דרור יקרא ריב], שכן חתום צראשי החרחים דונ"ש.

והמעם שנהגו לומר דוי חסר, כתב צמנהג יחודה (להרי"ל אופנהיים) שם, לפי שגזרו שלא לנגן בכלי שיר וכלי זמר, וגם אסור לשומעם, מפני חורבן צית המקדש, ואפילו שיר וכלי שרי היין אסור, עיין צשו"ע או"ח סי' תק"ט, רק לצורך חתן וכלה שרי כמ"ש שם צרמ"א, לכן אחר שאכלו ושמחו מזכרין חורבן ציהמ"ק ואומרים דוי חסר, ור"ל אותו דוי שנאמר אלא חורבן ציהמ"ק על זה היה דוב לצנו וגו', חסר מאתנו, וגם אותו חרון שנאמר אלא ציהמ"ק שפך חרון אפו וגו' אותו חרון חסר ממנו. ובאצי עזרי המוצא להלן, מצוה צסם צנו ה"ר ישראל, משום דכתיב אחרית שמחה חוגה, לכן מתפללין דוי חסר.

ויש מקומות שאין אומרים אותו כלל. בלקוטי מהרי"ח סדר נשואין דקל"ה ע"ב כתב, דכן מצוה דישנם מקומות כאלה, בט"ז סק"ז. ובסידור הרב צעל החינוך, וכן בסידורי הספרדים, לא נזכר אמירת דוי חסר, [וכן מנהג זידיטשצוב שלא לאומרו]. ובסגרא המאיר סי' ס"ח כתב, דכן מנהג ויניץ. ובמנהגי קאמארנא אות קכ"ד כתב, שאמרו רק צסעודת נשואין, אלא לא צשאר ימי המשחה.

וע"ע בלקוטי מהרי"ח שם, דיש נוהגים שאין אומרים דוי חסר צשצת, אך צמנהגי מהרי"ל ה' נשואין כתב, שמהרי"ל היה אומר צשצת, לכן דעציד כמר עציד וכו'. ובמנהגי צעלא עמוד פ"ג כתב, שגם צשצת אומרים דוי חסר. וטעם הנוהגים שלא לאומרו צשצת, כתב ציסודי ישרון ח"ה עמוד נ"ז, משום דנתקן צעיקר להזכיר חורבן ציהמ"ק. ובאגרא דבי הלולי דכ"ט ע"ב כתב, צשצת אומרים דורשי ה' עוד ישובו לצרון וכו' ר"ד, כי צשצת אסור לשאול לרבי.

והנוסח צסידורים הנפולים הוא, דוי חסר וגם חרון, ואז אלא צשיר ירון, נחנו צמעגלי ר"ח) דק ר"ח), שעה ברכת בני ישרון רי"ב) בני אהרן רי"ח). וכתב בט"ז סק"ז בזה"ל, דברכה בני ישרון, היינו ברכת חתנים. וצעיון תפלה צסידור אורח התפלות כתב, דשעה ר"ל פנה, ברכת בני אהרן, ברכתם של הכהנים בני אהרן, מדכתמח מצדק כהן צרהמ"ז, ואומר פנה [לברכות שמצרכים את החתן והכלה וגם] לברהמ"ז של הכהן וקבל אותה צרלון. ובסעודה של שמחה נשואין וצרות מילה ציח, אם אומרים גם דוי חסר וגם נודה לשמן, ואז צמה קודם, עיין מש"כ צזה צמצר טוב ח"א סי' נ"א, ובסגרא המאיר ח"ב סי' ס"ח.

רי"א ביד ראם (להרא"מ הכהן) קונטרס כלילת חתנים סי' י"א סעיף ד' כתב, שהמסובים חוזרים ואומרים דוי חסר וכו'. ולא מצאנו זאת בשום מקור נוסף. וגם מנהג העולם אינו כן.

רי"ב מהמדקקים הראשונים בספרד, תלמיד רב סעדיה גאון (אוצה"ג). רי"ג מסידור עבודת ישראל.

רי"ד ולא מצאנו זאת בשום מקום נוסף.

ר"ט) כן הוא במטה יהודה (להרי"ל אופנהיים) דכ"ט ע"ב, עפ"י תהלים כ"ג ג', וצ"ע בהערה שאח"י.

ובסידור עבודת ישראל כתב, דצ"ל מעגלי בלי אות ב"ת בראש, כעדות משקל השיר, ושכן הוא בסדר ברכות דפוס ויניציאה.

ר"ט) בעזר מקודש (בגליון השו"ע) כאן כתב, שהוא אומר נתנו במעגלי צדק וכשרון, להשוות סוף החזורים, ואין קפייד בהוספה וכו'. וכ"כ בשמו בקונטרס עיון תפלה (להרש"ש מהרימלוב) הדף ה' ע"ב,

באר הגולה

ד ט
ה מומלך דרך ספי משמים
דרכה ט
ד טור נשם ספר המלכות

שאכלנו משלו ואם היו עשרה מברך נברך אלהינו שהשמחה במעונו וכו'
והם עונים ברוך אלהינו שהשמחה וכו' וכן סעודה שעושים אותה אחר
הנשואין מחמת הנשואין השנים עשר חדש מברך שהשמחה במעונו
(כ) והאידינא ערבה כל שמחה

ראין

פתחי תשובה

אחרי שזין בו הכרת השם אין לדקדק (וכן מסיק בספר בית תפילין כ"ט ס"ח
וכתב שם דלפני דגם נודע לשם י"ג לומר ע"ש). וכתב עוד דעל גוף הסעודה
שעוין לניחא מנוה מספק הרש"ל ברש"י כתובות וכן לע"ד שזין לעשות לא סעודה
לסוף אנשים ביתה ודי לעשות סעודה לנשיא ביתו אשר לי אסור להפחית הענינה
מהם אבל להזמין אנשים על סעודה זו מיד הרפור לא יאמר כו' ע"ש. ולע"ד אין
למחות בפקוס שהגו כי בשמחה אל"ף פ"ח שם כתב דיש ספק למנהגו של ישראל
לעשות סעודה כשהגיע לניחא מנוה מדברי הוזהר פ' תרומה דף קס"ח ע"ג :
ודגה בעיקר דבר זה מה דפשיטא ליה להפמ"ל שזין לברך בההיא סעודה ז"ב
ואחריו החזיק בספר בית תפילין ותשובה מהלכה כג"ל תפילין לי שלא הזכירו

(כ) והאידינא. עיין בתשובת אל"ף פ"ח ס"ח קכ"ד שנשלל כלה שפירסה
דה קודם החוסה וזמן ענינה אחר כלות ימי משתה והמנהג לעשות סעודה
כליל הענינה אם מותר לברך גם בההיא סעודה ז' ברכות וכתב דה ששם שזין לברך
אפילו עם פ"ח וכן מבואר ברמב"ם פ"י מה"ל דין י' כו' אל"ף מ"ח נראה שהשמחה
במעונו יש לומר ואף שכתוב בש"ע דהאידינא ערבה כל שמחה ואין אומרים אל"ף
כו' ימי המשמחה מ"ח כה"ג של"ל בעל נ"ח והיום עיקר שמחה של החתן והכלה ראוי
לברך וכן נראה להלכה למעשה עכ"ד ע"ש וכן השיב בשו"ת משונה מהלכה ח"א
ס"י פ"ב דל"ן לברך בההיא סעודה ז"ב ונשמיע מתשובת פנים משירות הג"ל וכתב
דמה דמסיק הפמ"ל דיש לומר שהשמחה במעונו אף שיש בזה קצת לפתור ולבנות אבל

הפוסקים

ס"ק טז אות א — ס"ק עא

אוצר

ע. ואם היו עשרה וכו'. מלשון השו"ע שכתב מברך נברך
שהשמחה במעונו שאכלנו משלו, ואם היו עשרה מברך
נברך חלקנו שהשמחה במעונו, מבואר דגם בפחות מעשרה מצרכים
שהשמחה במעונו, ומקורו מהר"ש פ"ק דכתובות ס"י י"ג, דשהשמחה
במעונו לא צ"ע עשרה, וכמוצא בד"י. וכ"כ ברצונו ירוחם נכ"כ ח"ב
בשם המפרשים, ובכללנו ס"י ע"ה, ובפרישה אות כ"ג דעת הטור.
ובס' המנהיג ה"ל ארוסין ונשואין ס"י ק"ז כתב, דמפני שהשכ"מ אינה
צרכת חתנים ולא נמנית עמהם ואינה כי אם חוספת צרכה לענין
השמחה, לכן אין לברך עשרה.

ובחידושי הרמב"ן בסוגיין (שנדפסו בתוך חידושי הרשב"א) כתב,
דמלנו שהשכ"מ מצרכין כל י"ב חודש וקס"ד נמי לברכו
בבית מהולא, ש"מ שאינה בכלל צרכת חתנים ומותר לברכו אפילו
בג'. וכן הוצא בשמו בחמים דעים ס"י קפ"ט. ובמאירי כתובות
בסוגיין כתב, דאף שגלשה אומרה כל שיש שם צרכת זימון. וכ"כ
דל"ל אל"ף ג', בחדושי הר"ש בסוגיין, ארחות חיים ח"א ה"ל
ברמב"ם ס"י י"ג.

ועיין סק"ז שמהלכת כתוב למהר"ל מפראג שכתב על דברי
הרמב"ן הג"ל ח"ל, ועתה נהגו אף שהשמחה במעונו בעשרה
דוקא, וכן יראה, דסו"ס הכל מצרכת הנשואין היא, וכתוב במקבלות
ברכו ה' ממקור ישראל, על כל דבר שהוא מקור יש לברך בעשרה, וכן
בצרכת ארוסין כו' [עיין ט"ז בסו"ס ל"ד], וכן עיקר וזמון. עכ"ל.
וכן בהגהות שצ"ס המנהיגים (לרי"א פירנה) במנהגי כל השנה אות
י"ד כתב, דל"ן מצרכים שהשמחה אל"ף בעשרה.

אולם הרבה אחרונים כתבו דגם בלא עשרה אומרים שהשמחה
במעונו, ולא הזכירו מהמנהג הג"ל. בים של שלמה פ"א
דכתובות ס"י י"ח, הביא דברי הר"ש הג"ל דשהשמחה במעונו לא
צ"ע עשרה. ובדרכי משה אות ע"ו כתב דלכו"ע להשמחה במעונו לא
צ"ע עשרה. וכ"כ בצ"ח ח"א אברהם ס"י ע"א סקמ"ד. ובצ"ש סקט"ז
כתב דמצרכין שהשכ"מ בג'. וכ"כ דל"ן עכ"פ זימון של שלושה, בעלי
ארוסין סק"ט, סידור דרך החיים, וכן ח"ש חי שנה א' פרשת שופטים
אות ע"ו.

עא. והאידינא ערבה כל שמחה וכו'. דין זה הוא מהטור
שהביא מהסמ"ג וכו' בענין מ"ח, דהאידינא
ערבה כל שמחה ואין לומר אותו כלל אחר שצ"ע. וכ"כ בארחות
חיים ה"ל ברמב"ם ס"י י"ג בשם הרשב"ד, דמנעו עתה מלברך
שהשמחה במעונו אחר ז', לפי שעצרו השמחות עד כי יצא שילה.
ובצ"י כאן כתב, דכן נהגו העולם. וכתב צ"ח גור אריה (הלוי,
על שו"ע) סק"א, דמדברי הסמ"ג הג"ל ומדברי ההגמ"י פ"ה
דצרכות

ט. שאכלנו משלו. א. אם נכון לומר ושאכלנו משלו עם
אות וא"ו בתחילה. בסידור אולר התפלות, וכן
בסידור דרך החיים, ובסידור עבודת ישראל, הנוסח הוא : ושאכלנו
משלו. וכתב בענין הפלה שם באל"ף התפלות, דלפי גירסא זו הכי
פירושה, צורך חלקינו בשמחה במעונו ובשגיל שאכלנו משלו.

אולם בים של שלמה פ"א דכתובות סו"ס י"ט כתב, דטעות
גדולה היא בדין האומרים ושאכלנו בוי"ו, דהא אין מצרכים
על השמחה רק על האכילה אל"ף שמכירין מענינו נברך לחלקינו
שהשמחה במעונו, כלומר שהשמחה אינה משלנו אל"ף ממעונו, במה
נברך, ובפרישה במה שאכלנו משלו, אבל אין מצרכין אותו במה
שמשתמחין דהא לא שייך לענין האכילה וצרכה"ל, ועוד הול"ל שמשמחים
במעונו, אל"ף סיפור דבר להזכירו מענינו, ובטעור שהרבה לומדים
עושים בזה כתבתי זאת. וכ"כ הלבוש כאן, דיאמר שאכלנו בלא וי"ו
ולא יאמר ושאכלנו בוי"ו שאין לו ענין, אבל בלא וי"ו הכי פירושו
נברך את מי שהשכ"מ וכו' השמחה, על שאכלנו משלו. וכ"כ דל"ן
לומר שאכלנו משלו בלא וי"ו, בקצור שו"ע ס"י קמ"ט סעיף א',
וערוך השולחן סעיף ל"ט. ובחמדת משה ס"י כ"א כתב, דכן משמע
בשו"ע כאן. וכ"כ ביסודי ישרון ח"ה עמוד תנ"ז.

וכן הוא הנוסח שאכלנו משלו בלא וי"ו, במחזור ויטרי ס"י תל"ג,
(עמוד ח"ר), רמב"ם פ"ה דצרכות ה"ל ה', רצונו ירוחם
נכ"כ ח"ב, אבדורס ה"ל צרכות ארוסין ונשואין בשם הרמב"ם,
ס' המנהיג ס"י ק"ז, חכמת אדם ס"י קכ"ט סעיף י', סידור בית
יעקב נוסח ספרד.

ב. עניינת זימון למי שנמצא שם בשעת ברכה ולא אכל
עמהם. בצאה"ט א"ח ס"י קל"ה, מבואר בשם טעור
זקנים בשם גדול אחד, שאומר צורך (אלקינו) ומצורך שמו תמיד
לעולם ועד שהשמחה במעונו. וכ"כ בקף החיים ובמשנה ברורה שם.

ובמאמר מרדכי שם כתב, דאומר צורך חלקינו שהשמחה במעונו
ומצורך שמו תמיד לעולם ועד. ועיין בשו"ע שמחות פ"ד
הערב ל"ו, שיש סברה לומר כן, וכמו שאומרים כן גם כשהגויס
על האכילה, צורך חלקינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו וכו' ריח*).

ריח*) ואולי זה תלוי ב' הדעות שבאות הקודם אם אומרים ושאכלנו
משלו עם אות וא"ו או לא. דלהסוברים שאומרים ושאכלנו, דהכוונה
שמברכים את השמחה גם בשביל השמחה, צ"ל ברוך חלקינו ומבורך שמו
כו' שהשמחה במעונו. ולהסוברים שאומרים שאכלנו בלא וא"ו, שמברכים
רק בשביל האכילה ושהשמחה במעונו הוא רק בעין תואר להשי"ת, צ"ל
ברוך חלקינו שהשמחה במעונו ומבורך שמו וכו'.

ביאור הגר"א ואין אומרים שהשמחה במעונו אלא בשבעת ימי (טז) המשתה [ג] ומכל מקום נראה דאף לאלמון שנושא אלמנה אומרים שהשמחה במעונו בשלשה ימים [ג] ומ"מ כו' ב"ה :

שהוא (כא) שמח (יז) עמה :

מותר

באר היטב

פתחי תשובה

(טז) המשתה. ודוקא שפועדים עמו אחרים כמ"ל :
(יז) עמה. וה"ל אשר ברה כמ"ל. ודוקא באלמון שנשא אלמנה אבל במחזיר גרושתו אין אומרים השמחה במעונו. כה"י וכ"כ מהר"ש ח"א סי' ס"ד. וכתב כה"ג דהיינו דוקא במחזיר גרושתו מן הנשואין אבל מן האירוסין לריך לברך השמחה במעונו ע"ש :

אם יש כח ביד הגלושים לחדש ולתקן ברכה ולכך שב ולא תעשה עדיף ולא יהא אלא ספק אמרין ספק ברכות להקל ע"ש [וגם בתשובת חתם סופר סי' קכ"ב נשאל על זה ע"ד שהיה מנהג בלחם גלילות לברך ז"ל בליל פנייה לבעול מזה אף שהיה אחר ז' ימי משתה וכתב שם ליישב המנהג ומ"מ מסיק לדינא דאין לעשות כן מכלל ואילך ולחוש לברכה לבעול ולחייב לבעול המנהג וכ"כ עוד בס"מ קכ"ג שם והביא שם ג"כ דברי בני אהובה הג"ל ע"ש] : (כא) שמח עמה. עכ"ל מ"ש אבל במחזיר גרושתו

אוצר

ס"ק עא — ס"ק עג

הפוסקים

לא מצרכין עד הנשואין. ובחידושי הריב"ז א' בסוגיון כתב שכן הסכימו רבותיו, דקודם שקידשו כלל לא. ובמחזירי בסוגיון כתב ג"כ, שבזמן הזה לא נהגו לומר שהשבעת אף בסעודת חתן הנעשית בלילה שלמחרתו כוונם.

ופעם יוסף כתב בסי' המנהגי הל' ארוסין ונשואין סי' ק"ז, שלא לומר כלל שהשבעת עד שעת הנשואין, דמדאמרין שם בכתובות רבינא ליעסק ליה לבריה בזה רב חביבא וצריך משעת ארוסין ולא אסתיעא מילתא והדרי בזה, לכן עוב שלא לברך עד שעת החופה. ולעיל מיינה כתב, שכן מנהג פרוצניאל שלא לומר שהשבעת בסעודת הלילה כו', ושמואל לא ראה מנהג שמצרכים.

עב. אלא בשבעת ימי המשתה. א. ובסעודה שנמשכה מיום שביעי לליל שמיני. בגמ' ורד"א א"ח כלל א' סי' כ"ח, אחר שכתב לענין שבע ברכות בסעודה שנמשכה לליל ח' לחופתו, דע"כ לא חיפלוגה הפוסקים לענין אמירת יעלה ויצא או אוליין בחר תחילת סעודה או בחר גמר סעודה, אלא לענין הזכרה בלבד שאין שם מעצב ברכה מחודש, אבל כשיש מעצב ברכה מחודש לכ"ע לא יברך [כמובא בסק"ל אות ב'], כתב עוד, דאגב אורחין חזו למדין דלכו"ע שפיר מלי לומר בצרכי"מ שהשמחה במעונו כיון שאין כאן ברכה בשם ומלכות ואינה הפסק באלמנה ברכה, ותו דסעודה זו בשביל שמחת חתן וכלה נעשית וקמאי אקילו בה ממי רמו שערי צאניתא, ולית דין לריך בשם.

וב"פ בעזר מקודש (בגליון הש"ס) כאן, חופת חתנים סי' ע' אות כ', פני יחזק (להר"י אבולפיה) ח"א מערכת הברכות סי' ק"ב, שלחן העזר סי' י"ב סעיף ב', ושם בשמלה ללצי סק"י לין צוה לשו"ת רדב"ז ח"ג סי' תכ"ד ע"ש.

ב. כשטעה ואמר שהשמחה במעונו בזמן שאין לאסרו, אם צריך לחזור ולברך ברכת הזימון בלא אמירת שהשמחה במעונו. כתב בעזר מקודש (בגליון הש"ס) כאן, הטעם לומר שהשמחה במעונו בזמן שאין לאסרו גם עפ"י דינא דגמרא, אם אינו בשם, שלא היה זימון בעשרה, אין קפידא אם יתירו ויאמרו בלא תיבות אלו, אך בזימון בשם בעשרה, ל"ע אם זה כמחזיר מלורע יום אחר וחוזר, ומ"מ בסעודת מילה [דמבואר בגמרא בסוגיון דלולא לערא דינוקא היה לריך לומר שהשמחה במעונו], ואין לריך לומר בזמן שפ"י הש"ס אומרים שהשמחה במעונו, אין מחזירים לכ"ע, וגם בזימון ב' נראה שאין מחזירים אותו בזה בדיעבד.

עג. בשלשה ימים וכו'. מקור ופעם הדין. דין זה הוא מהמקור, שכתב דנראה דאפילו אלמנה לאלמון שאין מצרכין

[בברכות אות ג', שהביא מחלוקת הראשונים אם אומרים שהשבעת בסעודת ארוסין (טז)]. נראה שטעם ערבה כל שמחה אינו אלא בשביל סעודה שאחר ז', וממילא דקודם ז' עבדין כדיוקא דגמרא ממי רמו שערי כו', וכן מלחתי כתוב בשם ריא"ז.

גם בים של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ט כתב, דמצרכים שהשבעת אחר אירוסין קודם החופה כשמחילין להכין לרכי סעודת החופה, ודוקא כשעושים סעודת מרעים. ובפעולת לדיק ח"ג סוס"י רי"ב כתב, שמנהג חומן פשוט מימות קדמונים, לומר שהשבעת משעת ראשונה שקודם החופה מעט שמחקצנים אלא החתן לשמוח עמו וכו'. וכ"כ הר"י קאפה מו"ל תשובות ופסקים להראב"ד, שם סי' קי"ט בהערה ג'.

אולם צדק הבית כתב, דאע"פ שמדברי ההגמ"י לא משמע ששמעט אלא אחר ז', משמע לי דכ"ש קודם ז', וכן נהגו העולם שלא לומר שהשבעת אלא בז' ימי המשתה בלבד. [וכן הוא משמעות לשון השו"ע שכתב כלשונו צדק הבית, ואין אומרים שהשמחה במעונו אלא בשבעת ימי המשתה, ולא כלשון הטור בשם הסמ"ג דאין לומר אותו אחר שבעה].

גם בדרכי משה אות י"ז כתב, דהאידנא אין מצרכים שהשבעת עד אחר החופה, וכ"כ הכלבו [סי' כ"ה], וכבר כתב בן בארחת חיים ח"א הל' ברכי"מ אות י"ג רב], דהא דאמרין שהשבעת משיתחילו להכין לרכי סעודת נשואין כו', היינו דוקא לדידכו דמקדשי מעיקרא וכבר תחילת השמחה, אבל אן דרובא דעלמא לא מקדשי עד יום הנשואין, לא מצרכים שהשבעת אפילו בסעודה שטעה השושבין לחתן בליל חמשי או בליל ששי [ר"ל בלילה שלפני יום הנשואין], וכן נוהגים. והוצא בקצרה ב"ש סקט"ו. ובפרישה אות כ"ה, כתב בן מדעת עלמו צדק אפשר, ובחוסן ישועות כאן כתב בשם ה"ר שמואל פלורנטיין, שכן מלא בחידושי הרמב"ן כתובות רכ"א, וצ"ל הפרדס בשם הרשב"א רכ"ב, דאין דלא מקדשין עד הנשואין,

ריט) עיי' ע"ז גם בחידושי הרמב"ן (שנדפסו בתוך חידושי הרשב"א) בסוגיון, שו"ת הרשב"א סי' ר"מ, מרדכי כתובות סי' קל"א ותובא בקצרה בב"י כאן ובעזר השלחן סעיף מ"א, ים של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ט, ודברי מנחם סי' ט'.

רב) אלא שהביא שם גם דעות ה"ר אליקים הלוי והראב"ד, הסוברים דבסעודת הלילה שלפני יום הנשואין מברכים שהשבעת, אע"פ שעדיין לא ברכו לא ברכת ארוסין ולא ברכת נשואין, דסברי דלילה שייכא ליומא וכשם שמברכים ביום כך מברכין בלילה, וגם דעת י"מ שאפילו בשבת שלפני החתונה אומרים שהשבעת.

רכא) לפנינו שם לא נמצא.

רכב) כנראה הכוונה לכת"י ס' הפרדס לר' אשר גביו תלמיד הרשב"א.

ביאור. הגר"א

מברך

באר היטב

פתחי תשובה

(ד) בתולדה. עב"ש סק"ל ובס"ל בל"ח סי' ר"פ. ועיין בספר סיני יהושע בק"ל למסכת כתובות שזייד ג"כ כמה עמיס נקיים המנהג במקום שנהגו היתר ומסיק אכל במקום שנהגו איסור אין להקל אם לא היכא דאי אפשר להממין עד לאחר שבת כגון בדמחלי שבת והיה סמך לוסתה דלא כדאי הם רוב הפוסקים שכתבו דמותר בלא פקטוק ע"ש: (ג) בשבת. כתב גדגול מרצבה וז"ל היינו אם היה סמור בשעת החופה אבל אם היה נדה בשעת החופה והגיע זמן טבילתה ביני שבת עיין סי' ס"ד בב"ש סק"ה ענ"ל ועמ"ש לעיל סי' נ"ה סק"ב: (א) ולא תתחיל לבדוק. ענה"ם בשם ב"ש. והעמיקין בב"ש יראה דלא ברירא ליה הא מלתא ואירצבה דעמו ונסה להקל בזה וכן עננת הכתם של רמחם דם אין להחמיר חומרא זו אלא שהרז מהר"ל לזכר דעמו להחמיר משום לא פלוג ע"ש ועיין בפ"ת ליו"ד סי' קצ"ו סק"ח כתבתי בשם דגול מרצבה שיש להקל בנענלת כתם וק"ו שיש להקל בנענלת להנשא ומלכה כתם בגימייס ראשוניס ע"ש. ועיין בספר הפסקה בק"ל כתב ג"כ דבנענלת כתם אין להחמיר דודאי דברים שגולים בזה הם מוחזקים יותר ענענלת כתם כדמוכה ביו"ד סי' ק"ז סמ"ג. אין שום ספק כו' אבל בדם בחולים ויוצאם על דם סובר דקיי"ל ביו"ד סי' ק"ז סמ"ג כו' אף דמתי"א דיעי סקריס וי"ל דלינה יכולה לתלות בזה. ימיס ראשוניס בדבר אחר. ונראה שדבר אל י"א לה מכה שידוע שגמולת אדם דמיכל בדי"ט שאלה תלנות אפילו בזה ימיס ראשוניס מ"מ וי"ל הכא בחתולה (למארה ה"א ייוצאם על דם מוחל) דדמיס מני ע"י והוא ג"כ בגושה אין לה מלכות אלא פחות מכברים שא"ל לזהר בנ"ש בטהרה (הנזק בב"ש) ומיזו בנענלת לנישא נראה דלא להקל לתלות הכתם בדבר אחר אף בג' ימיס ראשוניס כיון דלינה מוחזקת בתלות כלל והוא רק חשש דרבנן. וכמה עוד דאפילו לדברי הב"ש דלא פלוג מ"מ נ"ל דאשה סקורה לינה יכולה לתלות כתם בלוחה שספרה ז' נקיים מחמת דם חימוד דלא גרע מנענלת כתם שאין מולין זה וז"ע שלא הזכירו הפוסקים עב"ד:

הפוסקים

סימני מלך

מזכרין ז' זכרות אלל יום אחד חפילו איכא פנים חדשות [כמבואר
בסעיף ו', מ"מ] שהשמהח במעונו ואשר ברא מזכרין כל ג' בזמן
שמחמה. וכ"כ במאירי בתוצות בסוגין דהשש"מ אומרים כל שלשה
לאלמון ואלמנה. ובאחרות חיים הל' ברהמ"מ סעיף י"ג כתב, דאלמון
שנשא אלמנה אומר יום אחד בלעד, וי"א דג' ימים אומרים
אותה בלמריין יום אחד לזכרה וג' לשמחה, ושהראש"ד כתב
דלענין שהש"מ אין חיובן בין אלמון לבחור. וכן הוצאו דברי
הראש"ד בשטמ"ק סוף דף ז' ע"ב בשם שיטה ישנה. וכ"כ הב"י
בבב"ב, דמשמע לו דאפילו האידנא [שאין אומרים שהש"מ אלל
בימי המשחה] אומרים שהש"מ אף באלמון שנשא אלמנה בג'
ימים שהוא שמה עמה. וכ"כ הרבה אחרונים דאומרים שהש"מ

כל ג'.

וכתב ציוס של שלמה פ"א דכתובות סי' י"ג, [דחפילו להסוצרים]
 וגם צרכה אשר צרף לא מצרכין צאלמון שגשא אלמנה יותר
 מיום אחד ודלא כדעת הטור כ"י [עיין ע"ז בסק"ח אות א'], אבל
 שהשצ"מ מצרכין כל ג' ימי שמחה. וצערוך השלחן סעיף ב' כתב,
 דמשום דמדינא דגמרא אומרים שהשצ"מ צצחולה כל י"ג חודש,
 לכן ספיר צאלמנה צג' ימי שמחה אומרים שהשצ"מ. ועיין ציד דוד
 (פסקי הלכות) ח"ג עמוד ט' טור צ'.

סעיף ב. ג. שאחר שמצא בתולים. כ"כ הרא"ש כתובות פ"ח ס"י ט"ו, דמסתבר לצרכה אחר שמלא בתולים, וכ"כ בהלכות גדולות ריש הלכות כתובות. וכתב דדרישה אות צ"י דלכאורה היה נראה לומר שטעם [שמצרכים אחר שמלא בתולים. ולא ככל הברכות שמצרכים עובר לעשייתן], לפי שאין ראוי לצרף על המנחה אלא כשהיא מחוממת לפניו לעשותה, ובאותה שעה הוא עם אשה במטה, ואין ראוי לצרף משום (דברים כ"ג ט"ו) ולא יראה צד ערות דבר, וטעם זה כהווייתו כתב הרמב"ן, והביאו המ"מ ספ"ג מאישות, על הא שקאמר צירושלמי ברכות: כל המנחות מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מקדושין. צעילה, אבל קשה לי עוצה על טעם זה, שהרי במסכת ברכות [ס"ז] קאמר כי מתער משנתיה לימא אלקי נשמה כו', וכי לביש לימא ברוך מלביש ערומים כו', אלמא שיכול לצרף צעוד שהוא ערום, והיינו ט"י שהוא מכסה בסדין מלמעלה

(ד) מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר צג (א) אגוז בגן עדן וכו'

וי"ח

באר היטב

(ג) אגוז. מהרש"ל כתב דאין מברכים ברכה זו הו"ל ולא הוזכרה ברכה זו בש"ס. וכו"ח כתב דיש לברך בלא שם ומלכות:

פתחי תשובה

(ד) מברך. בספר מחזיקי ברכה להגאון חידושי י"ל ב"ח סי' רכ"ג ס"ה הביא בשם ספר מור וקציעה על הלשון אם הגוינה ה"ל וחזיקה לו יבדק שהחזינו. וכתב עליו ולי יראה דיבדק בלא שם ומלכות ע"ש ועיין בש"ך יו"ד סימן כ"ח סק"ה הביא בשם מהר"ק שורש קכ"ח דאין מברך זמן על קדושי אשה ונשואיה ע"ש:

אוצר

ס"ק ג - ס"ק ד

הפוסקים

הקנה, דא"כ מאי ואפשר, ולא דמי לברכה כהן שודאי הגאונים תקנה, ומ"מ י"ל לדקדק מדברי הירושלמי דס"ל שאין מברכין ברכה בחולים, דבירושלמי ברכות [פ"ט ה"ג] קאמר: על המלוות מברך עובר לעשייתו חוץ מקדושין צבועים, [ואם איחא דמברכין ברכה בחולים] ה"ל חוץ מקדושין צבועים וברכה בחולים, לפמ"ש הרא"ש שיש לברכה אחר שמאל בחולים, וכן יש לדקדק מגמרא דילן, מדקאמר בפ"ק דפסחים [ז' ב'] : כל המלוות מברך עליהן עובר לעשייתו חוץ מעצילת הגר, ואם איחא ה"ל נמי ברכה בחולים, ועוד קשה על ברכה זו של בחולים, הלא אין מברכין על הכשר מלוה, כמו שכתבו החוספות פ"ה דחולין [ק"ה א' ד"ה מים] דמסייע אין מברכין על ניקור בשר וכן על מליחת בשר, ושמה י"ל שלא אמרו שאין מברכין על הכשר מלוה אלא דוקא אקצ"ו, אבל ברכה זו של בחולים אינה אלא שבת והודאה בעלמא וכו'.

ובב"ח סק"ז כתב שהרי"ף והרמב"ם לא הזכירו ברכה זו, ש"מ דלא ס"ל כה"ג לברך ברכה זו. ובערוך השלחן סעיף י' כתב שאין נזהרים האידנא בברכה זו.

ויש שכתבו לברך בלא שם ומלכות. ניש"ש כתובות פ"ח סי' כ"ג, לאחר שתמה על הרא"ש שהביא ברכה בחולים שאינה לא בתלמוד ולא בתוספתא, ושהרא"ש גופא כתב שאין מברכים שום ברכה שלא הוזכרה בגמרא, כתב ע"כ נראה שלא לומר זה שם ומלכות ב.

ובב"ח כ"א בקו"א, לאחר שהקשה ג"כ על הרא"ש שהוא עצמו העלה שאין להוסיף ברכה אחר חתימת התלמוד, כתב ד"ל דדוקא היכא דהברכה היא בשם ומלכות זה ודאי אסור, אבל כך ברכה דבחולים דלית בה שם ומלכות שרי לברכה ע"פ תקנת הגאונים דאין אלא שבת ותהלה, מיהו אין יישוב זה מספיק אלא להרא"ש שהביא ברכה זו בלא שם ומלכות, אבל העור הביא עם שם ומלכות קשיו, וי"ל דט"ס הוא ולריך לומר בלא שם ומלכות, וכן נהגו עלמא לברך בלא שם ומלכות, ומ"מ מהרש"ל [בחידושי על העור המוצא למעלה] דלא נהגין לברך ברכה זו, היינו שלא נהגו לברך בשם ומלכות, אבל בלא שם ומלכות נהגין לברך. וכע"ז כתב ברכה שלמה כ"א ליישב דברי הרא"ש, דברכה בחולים כתב בלא שם ומלכות. וכ"כ לברך בלא שם ומלכות בחכמת אדם כלל קט"ו סעיף י"ח, ובסידור דרך החיים דיוני צעילת מלוה.

אמנם בפ"ז א"ח סי' מ"ו סק"ז כתב ליישב דברי הרא"ש, דאם יש כבר מנהג לומר אותה הברכה אין לבעלה אף שלא הוזכרה בפירוש בגמרא, שאפשר שהגאונים שתקנוה היה להם סמך מן התלמוד בזה, ע"כ לא בא הרא"ש בצבורות לבעל הברכה הכיחא שצמקום שנהגו לאומרה, אלא שכתב טעם על מנהג אשכנזי ולרפת

ללבו כדי שלא יהא לבו רואה את הערוה, ועוד אמרין [במסכת ברכות כ"ד א'] אם היה יגן עם אשתו קורא קריאת שמע בחזרת פנים אפילו בלא הפסקת טלית משום דחשיבא כגופו, ולולא פה קדוש של הרמזין היה י"ל לפרש טעם הירושלמי דקאמר חוץ מקדושין צבועים, הוא משום שמא ימלא פתח פתוח והיו כמו קדושי טעות, וזהו נמי הטעם של הרא"ש שכתב גבי ברכה בחולים שיש לברכה אחר שמאל בחולים הוא משום שמא ימלא פתח פתוח והיו כמו ברכה לבעלה, דהשתא לא יוכל לומר כל ימשול זר במעין חתום כו', שמרה בעברה כו'. ודברים אלו ממש הוצאו גם בבאר מים חיים שצנצר שבע סי' ע"ז. גם בחי"מ סק"ז כתב דלא שייך כאן לברך עובר לעשייתו, דמאן ידע ששמרה חוק בעברה. ובט"ז סק"ב כתב הטעם דשמא לא יוכל לבעול, וכן מלאנו הרא"ש במסכת סוכה [פ"ג סי' ג'] שאין מברכים על השניה בסוכה דשמא לא יוכל לישן.

ובב"ח קו"א, אחר שכתב שברכה זו אין מברכים בשם ומלכות, כתב דלפיכך לא הביא העור מנ"כ הרא"ש לברך אחר שמאל בחולים, דכיון דאינה ברכה גמורה אלא שבת והודאה ותהלה, יכול לברך אותה בין בתחילה ובין בסוף, ולכן כתב העור בסתם לברך אותה.

ד. מברך ברוך אתה. כן הוא בעור כ"א בשם כה"ג [ריש הלכות כתובות], ומצינו גם ברא"ש כתובות פ"ח סי' ט"ו, והוסף שאפשר שברכה זו תקנוה הגאונים ז"ל. ובאור זרוע סוס"י שמי"א הביא ברכה זו בשם שאלות דרב אחאי גאון. ובכנה"ג הג"י אות ז' כתב שהמנהג לברך ברכה זו.

אולם בתשובות הרמב"ם צפ"ח הדור סי' קכ"ט כתב שברכה זו הנקראת ברכה בחולים, הרי היא ברכה לבעלה בלי ספק, כי הוא דבר מגונה, ומי שהוא בעל שכל אל יתראה עלמו בחברה כגון זאת.

ומהרש"ל בחידושי וביאוריו על העור כ"א, כתב דאין לא נהגין הכי, כי ברכה זו לא מצינו בכל התלמוד, ואין אנו רשאין לתקן ברכה חדשה א.

ובדרישה כ"א אות ז', לאחר שהביא ברכה זו בשם הרא"ש, כתב דקשה הלא הרא"ש גופיה כתב בפ"ק דקדושין [סי' מ"א] ובסוף מסכת בכורות, גבי ברכה כהן של פדיון בכור שתקנוה הגאונים, וז"ל: וצ"ל רפת וצ"ל אשכנזי לא נהגו לברכה, ולא מצינו שמברכין שום ברכה שלא הוזכרה במשנה או בתוספתא או בגמרא, כי אחר סידור רצ אשי ורבינא לא מצינו שנתחדשה ברכה עכ"ל, א"כ אמאי לא כתב הרא"ש נמי הכא גבי ברכה בחולים שאין לברכה מטעם שלא מצינו שמברכין שום ברכה שלא הוזכרה במשנה כו', וג"ל ליישב דלפי שכתב הרא"ש גבי ברכה בחולים וז"ל: ואפשר שברכה זו תקנוה הגאונים ז"ל, מדכתב "ואפשר" אלמא לא צריך שברכה זו תקנוה הגאונים, אלא ספקי מספקא ליה כי יכול להיות שחכמי הגמרא

(ב) יש להעיר שברא"ש הובאה ברכה זו בלי שם ומלכות, בין בתחילה ובין בסוף. אך בטור כאן הגוסח בתחילת הברכה בשם ומלכות, ואילו בסופה בלי שם כלל. וכ"ה בב"ה ג' ריש הלכות כתובות. אמנם באור זרוע סוס"י שמי"א הגוסח הוא בתחילת הברכה בשם ומלכות, ובסופה: "ברוך אתה ה'". וכ"ה במחזור ויטרי עמוד 586.

(א) ועיין להלן מה שמובא מספרו יש"ש שכתב לברך בלא שם ומלכות, וכן בב"ח המובא להלן כתב שכוונת הי"ש"ש שאין מברכים בשם ומלכות.

באר הגולה

וכתב מהרש"ל דלא
נהיגין לבדד ברכה זו
א מפני שהמנהג כחובות
דף ו' ע"ב

[ב] וי"א דאין מברכין אותה (ד) בלא כוס (הא"י נחיצ כ"ח בשם רבינו נסים) :

ביאור הגר"א

[ב] וי"א ב"ר. רא"ש
ס"ס :

סד זמן נשואי בתולה וברכתה ואלמנה ואם אינו רוצה לעשות סעודה.
וכו' סעיפים :

א. הנשוא בתולה צריך לשמוח עמה (א) שבעה ימים

שלא

באר היסב

אלמנה או אלמנה שנתה בתולה מברכין ז"ל כל שבעה כשיש פ"ח.
וכלן נחבאר דלענין שמחה שלא יעשה מלאכה צריך להיות דוקא בתולה.
ול"ש הוא בחור או אלמנה. אבל אם היא בעולה נחבאר בסעיף ב' ועין
אחרונים :

(ד) בלא כוס. ח"מ ודרישה וז"ל השיגו ע"ז ע"ש. סעודה שעושין לאחר
שבעה בעילת מזה נהגין לאכול דגים בלילה סעודה. דוקא
סי' שני"ד :
(א) ז' ימים. כשימין סי"ב נחבאר דלענין ז' ברכות בין בחור שנשא

הפוסקים

סימן סג ס"ק ד — סימן סד ס"ק ב

אוצר

ופירוש הברכה, כחצ בפרישה אות ב"ד, "אשר לא אגוז בנן עדן"
אלו ישראל שנמשלו לאגוז, דכתיב (שיר השירים ו' י"א) :
אל גינת אגוז ירדתי, ומרמז נמי על בתולים של צנות ישראל, דמה
אגוז יש בו קליפות זה על זה, כדאמרין במדרש שם, כך צנות
ישראל משמרין קליפות בתוליהן, וכן אומר : "כל ימשול זר במעין
חתום". "שושנת העמקים" ישראל נמשלו לשושנת דכתיב (שיר השירים
ב' ב') : כשושנת צין החתומים, ומרמז נמי על הבתולים, כדכתיב
(שם ז' ג') סוגה בשושנים, ופרש"י שם שהוא גדר קל ואין פורץ
בו לכנס, הרי חתן נכנס לחופה ולבו מענגעת לחיצת החתונה,
זה ליחזק אמרה לו טיפה דם כהרדל ראיתי הרי פורש מיד, הרי
סוגה בשושנים ; "חילת אהבים" ישראל נמשלו לחילת אהבים, ומרמז
נמי על הבתולים, דמה חילת רחמה נר ובתוליה חוזרין כל פעם,
כך צנות ישראל שמשמרין בתוליהן ולעולם אינה בלא בתולים עד
שנשאה. וע"ע אבודרהם הלכות ברכות אירוסין ונשואין, וערוך
השלחן סעיף י'.

סימן סד

סעיף א. א. צריך לשמוח עמה. צרמב"ס אישות פ"י ה"ב
כתב ששמחה זו תקנת חכמים היא. ובהלכות אבל פ"א
ה"א כתב : משה רבינו חתן להם לישראל שבעת ימי המשחה.
ומקורו בירושלמי כתובות פ"א ה"א. ועיין בפרש"י על התורה
בראשית כ"ט כ"ז בפסוק "מלא שבע זאת", שכתב : והן שבעת ימי
המשחה, כגמרא ירושלמי מועד קטן [פ"י ה"ז], וכוונתו שבעת ימי
מועד קטן ח' ז' ד"ה לפי, שלמדו מפסוק זה שאין מערבין שמחה
בשמחה. וצרמב"ן בראשית שם כתב על דברי רש"י, כי שבעת ימי
המשחה תקנת משה רבינו לישראל, ואולי נהגו בהם מתחילה וכדו
האומות, ומה שלמדו מכלל בירושלמי סמך בעלמא. ובחופת חתנים
סי' י"ד, לזין גם למה שנאמר [שופטים י"ד י"ז] בנשואי שמשון :
שבעת הימים אשר היה להם המשחה. ועיין בראש"ש כתובות פ"א
סי' ה' שכתב בשם הרמ"ה דיוס ראשון של שבעת ימי המשחה
דאורייתא, וכמך לזה בקרא (שיר השירים ג' י"א) ציוס חתונתו
וציוס שמחת לבו.

ב. שבעת ימים. כיצד מחשבים את שבעת ימי המשחה.
כתב בהמקנה סוכ"י סי"א דשבעת ימי המשחה
מתחילים משעת ברכות נשואין בחופה.

וביביע אומר ח"ה סי' ז', צידדו שהעמידו חופה לפנות ערב
וביחוד של החתן והכלה היה צלילה שלאחריו, דן מאימתי
מתחילים שבעת ימי המשחה, אם משעת העמדת החופה או משעת
הייחוד, ואחר שכתב שלענין ברכות נשואין יש להחמיר ולחשוב כהל
מזמן

ולרפח שאין אומרים, משא"כ בצרכה בתולים שהמנהג לאומרה על
כן לא בעלה.

ועיין שלחן העזר ח"ב דף ל"ה טור ג', שקודם שמצרך ברכה
בתולים ועול ידיו, אפילו כשרוצה לומר בצרכה בלא שם
ומלכות.

ה. דאין מברכין אותה בלא כוס. מקור ד"ז הוא ברצנו
יורחם נחיצ כ"ב ח"ב, שכתב בשם רבינו נסים כי ברכה
זו לנרבע כוס ואין לנרבע בלא כוס, ואם אין מלוי יין ישראל נמוקים
ויסחוט אותם ויצרך עליו, ואם לא ימלא מצרך על השכר. ועיין
בהלכות גדולות ריש הלכות כתובות שכתב דאי ליכא כסא ואסא
מצרך עילוי [תחילה] בורה פרי הגפן ועלי בשמים.

וכתב בדרישה אות ב' שמא נפלאתי על ר"י בזה, שהרי גם
הרא"ש צ"ק דברכות [סי' ע"ז] הביא דברי רבינו נסים
ושם מוכח בזה דלא קאי כלל בצרכה בתולים אלא בצרכה חתנים
דוקא, מדמייס וכתב וז"ל : אבל ברכה חתנים שהיא שבע ברכות
חייב לבדק על הכוס בו, אלמא דתחילה דבריו נמי איירי בצרכה
חתנים דוקא, וכן בטור [צ"ס סי' ב'] הביא דברי רבינו נסים ה"ל
גבי ברכה חתנים, אבל [צ"ס סי' ג'] גבי ברכה בתולים לא זכר ולא
פקד דברי רבינו נסים, וכן בקצור פסקי הרא"ש [שם] הביא דברי
רבינו נסים לענין ברכה חתנים, ולא לענין ברכה בתולים, וכן הרבה
מחברים, והכי מסתברא דרבינו נסים לא איירי כלל מענין ברכה
בתולים, דא"כ קשה איך מחמיר רבינו נסים יותר גבי ברכה בתולים
לברכה דוקא על הכוס יותר מצרכה אירוסין, שכתב הרא"ש [שם]
בשמו שאין צריך כוס, וזה הוי וליצא צארה וגיוורא בשמי שמיא,
שהרי ברכה אירוסין הוצרכה בגמרא, משא"כ ברכה בתולים. ודברים
אלו ממש הוצאו גם בבאר מים חיים שנבאר שבע סי' ע"ז. וכע"ז
כתב הבי"ח כאן בקו"א, ומסיק דברכה בתולים אינה עשונה כוס
כלל, וכן הטלו בע"ז סק"ב, ח"מ סק"ה, צ"ש סק"ה. וכ"כ בכה"ג
הגב"י אות א', ומסיק שכן עיקר וכן המנהג.

נוסח הברכה ופירושה. נוסח הברכה כתב בטור כאן : אשר לא
אגוז בנן עדן שנת העמקים כל ימשול זר במעין חתום
על כן חילת אהבים ג' שמרה בעהרה וחוק לא הפרה צורך הבחור
בזרעו של אברהם ד'. וכ"כ בהלכות גדולות ריש הלכות כתובות.
ברכה זו הוצרכה בעוד ראשונים בשנינוי נוסח קלת.

ג. ברא"ש כתובות פ"א סי' ט"ו, הוסיף כאן : "ורע קדש", ואילו
באבודרהם הלכות ברכות אירוסין ונשואין הוסיף : "ויצלת חן".
ד. ובמחזור ויטרי עמוד 586 הנוסח : הבחור באברהם ובזרעו אחרי
מקדש בני ישראל.

ביאור הגר"א

ב [א] שלא יעשה מלאכה (ה) ולא ישא ויתן בשוק אלא אוכל ושותה (ז) ושמח עמה [ב] בין אם הוא בחור בין אם הוא אלמון (וחתן אסור

[א] שלא כו' וכ"מ שם
ה' א' וכן בתוספתא
התקינו שיהא בטל ג'

ימים ה' וע"ש ושבח ג' ימי בטלה במצא שמח ג' ימים וה"ה לבתולה ז'
ימים ובפרא פט"ו החתן דומה למלך כו' ועבה"ג ור"ש בהג"ה וחתן כו' :
[ב] בין כו' כמ"ש במתני' בחולה גישאת כו' ואלמנה כו' ואמרינן טעמא

דאלמנה משום שקדו ואמרינן שם ז' א' ואב"א באלמון כו' :

פתחי תשובה

(ג) ושמח עמה ע"ן בתשובות הרדב"ן ח"ט סי' רנ"ח שנשאל חתן כחור שנתן
לס מותר ללכת במחורה למדינה אחרת, וכחך דמלשון הגמרא שרק משוח
מלחמה משמע דלאו דלא ילך בלבוש ועשה דקני יהיה לנתינו לו חיי"ר אלס של
ילך מלחמה ולא יספיק לזרבי המלחמה לכל של ילך במחורה לחותלתו ולהלכותו
לזן זה בכלל וכ"מ משלן הפס"ג והרמב"ם סי' מהל' מלכים, ונלשון מנין המלות
להרמב"ם נפל מעות מן המעתיקים ע"ש ועיין בספר בינת אדם שער צ"ה סי' ל"ז
שכתב עליו דלא ראה שכן מפורש בליקוטי הפרדס ובספר החינוך דה"ה ללכת
למחורה אסור אך נראה דמהני מחילתא בזה ע"ש [עיין בתשובת חתם סופר לה"ע
ח"ב סי' קנ"ה] :

(ה) ולא ישא ויתן ע"ן בתשובות פרח משה להרן ח"ב סוף סי' ס"ה אודות
שני אחים שופטים בחנות אחת והקטן נשם בחולה, וכחך דודלי ע"פ הדין
מותר הגדול לפתוח החנות בחור ז' ימי המשחה של אחיו הקטן ולקח וליתן ולס
דמי ללכל (צו"ד סי' ע"פ סכ"ה) דכ"ן לא אסרו רק להחתן עצמו ולא לאחרים
שלא יעשו מלאכתו לו שלס יתעסקו בממונו אך אם יש מנהג בעיר לא ישנו ממנהגם
ע"ש, [וכ"כ בספר כרם שנהג בשם מהרש"ן סי' קע"ה שכתב דמה שספרו מלאכה
לחתן היא תקנה לשמחתו וס"כ ע"י שופטו אפשר שמוחר לו גלי ספק לפתוח החנות
ולקח חלקו מלחון הימים ע"ש, וכחך עוד בשם מהרי"ל ח"ג דחתן אסור להספיק
כו' ימי המשחה ע"ש] :

הפוסקים

ס"ק ב - ס"ק ג אות ב

אוצר

מלאכה, כתב דהרמ"א כתב דין זה אע"פ שכבר כתוב בש"ע נפני
זה שהחתן לא יעשה מלאכה, משום דמלשון הש"ע משמע דמשום
לחא דידה תקנו כן, ואם הוא רואה למחול על תקנתה הרשות צידה,
וכמ"ש הרמ"א בסעיף ז' בשם רבינו ירוחם דהאשה יכולה למחול
על שמחתה, על כן כתב דאף דיכולה למחול על שמחתה דהיינו לאכול
ולשתות ולשמוח עמה, אכל במלאכה אף שהיא מוחלת הוא אסור
בזה, ומטעם שהוא דומה למלך, כך היה נראה ליישב כוונת הרמ"א,
אכל חין זה מוכרח. גם בצ"ש סק"צ כתב דהרמ"א צא לחדש שלא
מהני מחילת האשה א, גם בפסקי הלכות ח"ג עמוד ל"ד כתב
שאסור מלאכה לחתן הוא אפילו בשמחתה לו האשה.

אך בשו"ר ברכה סי' זה כתב על דברי ח"מ וצ"ש הנ"ל דאם
איתא דהרמ"א צא לחדש שאין האשה יכולה למחול הו"ל
לרמ"א לפרש ולא לסתום, ותו דאין דרכו של הרמ"א צהבה לחדש
חידושים מדעתו שלא הביאם בדרכי משא וכו', וכ"כ בספרו חיים
שאל ח"ב סי' ל"ח אות ב'.

ועיין בפ"ת סק"ג מה שהביא בשם המקנה שמחלק בין אם נשא
בחולה שאסור במלאכה מלד עלמו ולא מהני מחילתה של
האשה, לבין אם נשא אלמנה דאינו אסור במלאכה מלד עלמו אלא
משום טובת האשה ומהני מחילתה, והסתפק מה הדין באלמן שנשא
בחולה אם האיסור מלד עלמו, ומדייק מדברי הגמרא שמשמע
שהאיסור מלד עלמו, וצערך השלחן סעיף ה' הסכים עם דברי
המקנה.

ג. שותפו או שכירו של החתן, האם רשאים לעבוד במלאכה
החתן. עיין בפ"ת סק"א שהביא מפרח משה אחרן
ח"ב סוס"י סי"ה, צידון חתן שהוא שותף בחנות, שמוחר לשותף
לעסוק בחנות בחור שזעת ימי המשחה, ולא דמי לאכל השותף
בעסק שאסור לשותפו לעסוק בו, וכמו שנפסק בש"ע יו"ד סי' ע"פ
סעיף כ"א, אך אם יש מנהג בעיר לא ישנו ממנהגם, וכן צהרם
שלמה כאן כתב בשם מהרי"ט להלן סי' קע"ה דמוחר לשותפו של
החתן לעבוד בעסק המשותף והחתן יקח חלקו.

ובזמן אחרון (להר"א הלוי) סי' רע"ז כתב דאע"פ ששמחת שזעת
ימי המשחה לחתן הוא כרגל, מ"מ לענין איסור מלאכה לא
החמירו

א. אולם בב"ש סק"א כתב דדין זה אם מהני מחילת אשה שגויה
במחלוקת הראשונים, וכבר העיר ע"ז בצצי ארזים סק"ב, ע"ש שפסק
על עצם חידושם שאין האשה יכולה למחול.

ב. ועיין ביביע אומר ח"ד סי' ח' מה שהעיר על דברי שו"ר ברכה.

מחן העמדת החופה, מפני שספק צרכות להקל, כתב דמכל מקום
יש להורות לחתן שלא יעשה מלאכה עד סוף יום השביעי של הניחור,
ושמה את אשתו אשר לקח, מאחר שהרמב"ם וצ"י סוצרים דחופה
היא ייחוד [כמוצא צבי ס"א סק"ג], ולדידהו אסור בעשיית
מלאכה עד סוף שזעת ימי המשחה משעת הניחור.

ובשובע שמחות פ"א הערה י"ד, צידן שהחופה היתה צוים ולא
סעוד סעודה נשואין ראשונה עד הלילה שלאחריו, הביא
מה שכתב כהנסת יחזקאל סי' ס', לענין צרכות נשואין, שמחילתם
למנות שזעת ימי המשחה החל מהלילה שהסעודה נחקיימה צו
שחרי יום החופה, וכחך שאף על פי שלענין צרכות נשואין לא
קוי"ל כבעל כנסת יחזקאל, מכל מקום לענין שאר דברים הנחובים
צחתן, כאיסור עשיית מלאכה ויזיחה לצדו מציתו, ראוי לחוש לדברי
בעל כנסת יחזקאל ולחשוב שזעת הימים החל מהלילה שאחר יום
החופה.

ושם צשזע שמחות הנ"ל צידן אם מונים שזעת ימי המשחה
מעת-לעת, הביא מניית ורדים כלל א' סי' כ"ח שסוצר לענין
צרכות נשואין שמונים שזעת ימי המשחה מעת-לעת, ואחר שכתב
שלא קוי"ל כותיה לענין צרכות נשואין, כתב דהמחמיר כדבריו
לחומרא [לענין שמחת חתן וכלה] צמקום האפשרי צזה עליו צרכה.

וכשנתברר שהקדושין היו בפעוה. כתב צהמקנה סי' ס"א סוף
סעיף א' דשזעת ימי המשחה מחחילים משעת החופה
אף שהקדושין היו צטעות, ויש סמך לדבר מקרא [של נשואי יעקב
עם לאה] וימלא צצוע זאת, וכתרגומו ואשלים צצועתא דדא, הרי
שמחחילים שזעת ימי המשחה מיום החופה אף שהיה צטעות.
והסכים עמו צטיצ קדושין שם סק"ה.

ג. וחתן אסור בעשיית מלאכה. א. ביאור דברי הרמ"א
במה שחור וכתב דין מלאכה. כתב צשו"ר צרכה כאן,
שהרמ"א צא להוסוף על דברי הש"ע שאם החתן עושה מלאכה עוצר
על איסור, וזה לא מפורש בש"ע, וכ"כ בספרו חיים שאל ח"ב סי' ל"ח
אות ס'. וכ"כ צחינא וחסדא עמ"ס כתובות ח"א דף ע"ג עור ד'.
ועיין עוד משיב צה"מ וצ"ש [המוצאים צאות הצא] צפירות דברי
הרמ"א. ועיין מה שכתב על דברי הרמ"א צשו"ת מהרי"ט להלן
סי' קע"ה, ושערי רחמים ח"א יו"ד סי' ל"א.

ב. כשהכלה מוחלת לחתן האם מותר לו לעסוק במלאכה.
צח"מ סק"צ, עמ"ס הרמ"א דחתן אסור בעשיית

אוצר

ס"ק ג אות ג—ה

הפוסקים

הראב"ד דרך אפשר, ושם הביא זכור לאברהם מהטור יו"ד סי' שמ"ב שכתב בשם הרמב"ן [בחזרת האדם דכ"ד ע"ג] ובשם הראש"ם [הג"ל] דחתן מותר בחספורה, ושכן פסק בש"ע יו"ד שם.

ובבירך את אברהם סי' ע"י כתב דחתן מותר להסתפר בחור שצעת ימי המשחה, וכן הסכימו חובס ככולם של הפוסקים, וכן המנהג. וכן מלמד להחיר ציפה לל"ג ח"ד סק"ד. וצינוע אומר ח"ד סי' ה', הביא גם מהמאירי כתובות ד' א' שכתב שחתן מותר להסתפר בשצעת ימי המשחה, וכתב שכיון שמוצא דבר להחיר צראשונים, וכן פסק להלכה בש"ע אין לפקפק כלל בחזית חספורה לחתן, ולית דין לריך צושם.

ועיין בשערי רחמים ח"א יו"ד סי' ל"א, שדן בזה מלד חסור מלאכה לחתן ומסיק להחיר, ושם כתב דיש להסתפק אם ראוי החתן להסתפר ביום חופתו כיון דיום עוב שלו הוא ואסור בעשיית מלאכה, ולא מיבעיא דאם החתן הוא ספר ויכול להסתפר בעצמו שהוא מלאכה גמורה, אלא אפילו שמתפר ע"י ספר כתב בפרי"ם חו"מ סי' תס"ח לענין גלות צערב פסק דלהסתפר על ידי גוי אסור, כיון דסתמא דמילתא מעה עלמו ומסייעו כו"ל כאלו ישראל עושה מלאכה בעצמו, כמו שנתבאר בש"ע יו"ד סי' קפ"א לענין הקפת הראש, ואפשר לומר ע"פ מ"ש בגמרא [תענית י"ז א'] מלך מסתפר בכל יום שנאמר מלך ציפוי וגו', ותיקשי כיון דהמלך אסור בעשיית מלאכה, כדליתא צפדרי"א פט"ז א"ר המלך מסתפר, דגלות ע"י אחר מלאכה חשיבא, אלא ודאי דמלאכה כזו שהיא משום יופי לא אסור.

ה. מלאכת דבר האבד אם מותרת לחתן. צבית דוד (לכרי"י דוד) יו"ד סי' קע"ז, כתב דחתן אסור אף במלאכת דבר האבד, ומנא חמונא לה, מדכתב הב"י ברי"ם סי' זה שאסור במלאכה מפני שדומה למלך, וקשה למה לי מפני שדומה למלך חיפוק ליה משום דהס לו כרגל, ואין לומר דמה שהס לו כרגל הוא מפני שדומה למלך, כנראה מהלבוש, דמה צורך שיבא כרגל דיו שיעמוד צעם שדומה למלך כו', אלא ע"כ אצטרך דאי משום רגל היה אפשר שהוא כחול-המועד שמוחר צדבר האבד, לפיכך אצטרך מפני שהוא כמלך לומר שאפילו צדבר האבד אסור כמו המלך שאינו עושה מלאכה אפילו צדבר האבד.

ובבן איש חי ח"א פרשת שופטים סעיף ע"ז כתב דחתן אינו עושה מלאכה אפילו צדבר האבד וכו', ואין האשה יכולה למחול על שמחה.

אולם בחזון איש סי' ס"ד אות ז', כתב שמוחר לחתן לעשות מלאכת דבר האבד, דלא חמיר מחול-המועד שמוחרת צו מלאכת דבר האבד, ועיין בחו"מ כתובות ד' א' ד"ה אבד, שמוחר דחתן קיל ממועד. וכ"כ צמחת פתים כהן.

ויש שהתירו בתנאים מסויימים. בחינוך וחסדא ח"א דע"ג ד', החיר צמנאי שהכלל נוחל לה בך, ושם הביא דברי בית דוד הג"ל דאוסר לחתן מלאכת דבר האבד, וכתב ונראה דאם הוא דבר האבד דלא שייך לעשות על ידי אחרים, אי משום דאינו צמנא, או משום דחתן צלצד יודע תיקון בדבר ההוא לתקנו, צכהאי גוונא מותר לעשותו ולחקנו על ידי החתן, שהרי כה"ג מותר אפילו צאצילות, כמו שכן מוצא מדברי הרמ"א יו"ד סי' ש"פ, והגם שלדעת הר"ף וברמב"ן וברא"ש אסור, כמ"ש הב"י שם והסכים עמכם, התם הוא דס"ל דאסור דבעינן דלא יסית דעתו מאצילות, משא"כ גבי חתן דעיקר טעמים שאמרו דלא יעשה מלאכה אינו אלא משום שיבא דעתו פניו ושמה את אשתו אשר לקח, שפיר י"ל דכלל כה"ג דאם לא יעסוק הוא צדבר ההוא יבא לידי הפסד והחתן יתעצב אל לבו וכן הכלל וכל צני החופה, נראה דמוחר את הכלל וסיעתה

החמירו כל כך, ואינו דומה לאבד שאסור לשותפו ולשכירו לעשות לו מלאכה, דהאבד אינו לריך לאכול משלו שהרי אחרים מאכילים ומצרין אותו, אבד חתן לריך לאכול יותר ממה שהוא רגיל ולהאכיל ג"כ אחרים משלו, ומא"כ [לאחרים] לעשות לו מלאכה כדי שיטמא וישמח את אשתו, ולא נאסרה [מלאכה לחתן] אלא לשמחה, וכ"כ הוא בר"ן פ"ק דכתובות שביטול מלאכה הוא משום שמחה, וכן אמרו בפרקי דרבי אליעזר החתן דומה למלך כו', וא"כ כמו שהמלך עובדים עבודתו אחרים וכו' אינו עובד, אף החתן כן, שהרי שמחה היינו ביטול מלאכה, ואדרבא אם אשה מונע שותפו ושכירו ממלאכה נמלאת ממנו בשמחה, ואין שמחה ומשחה צעין ביום חתונתו וביום שמחת לבו.

ובחיים שא"ל ח"ב סי' ל"א אות סי' כתב ג"כ שמוחר לשותף של החתן לעסוק במלאכה המשותפת לניהוס, ולא כהר"א מונסין שהעלה לאסור בחשובה כה"י. וכ"כ צמפרו שירי צרכה כהן.

וכן העלו להחיר לחתן שתיעשה מלאכתו על ידי אחרים, וכגון על ידי שכירו או שותפו: צית דוד (לכרי"י דוד) יו"ד סי' קע"ז, שו"ת מהרי"י פראגי מהמה סי' פ"ט, חיים ושולם ח"ב סי' קט"ז, ופה לל"ג סק"צ, שערי רחמים ח"א יו"ד סי' ל"א, ערוך השלחן סעיף ג', צן איש חי ח"א פרשת שופטים סעיף ט"ז, שלחן העזר ח"ב דף קי"ז ג' צשם ויגש אליהו, וצינוע אומר ח"ד סי' ה'.

ד. האם מותר לחתן להסתפר בשבעת ימי המשתה. עיין צפית סק"א שהביא מחרם שלמה צשם מהריב"ל דחתן אסור להסתפר בשצעת ימי המשחה, וכ"כ צגור אריה כהן צשם מהריב"ל.

ועיין בשו"ת מהריב"ל ח"ג סי' ט"ב, שדן כן, לפי דעת הראב"ד, לאסור חספורה לחתן בשצעת ימי המשחה, כדי שיסתפר קודם חתונתו ולא יכנס לחופה כשהוא מנוול. ושם כתב לצד כן את דעת הראב"ד בהגותיו על הרמב"ם פ"א מאל"ב ה"ז, שכל מה שכתב הרמב"ם שם כי מי שמת לו מת בשצעת ימי המשחה משלים שצעת ימי המשחה ואחר כך מונה שצעת ושלישים אצילות, והקשה הראב"ד למה לא יעלו ימי המשחה לשלישים [וכעין שאמרו צמסכת מועד קטן י"ט צ' צמי שמת לו מת צרגל צימי צרגל עולים לו לשלישים], וכתב ע"ז מהריב"ל, דלכאורה נראה דלא מקשה ולא מיד, דשאני ימי המשחה מימי צרגל, דוקא צימי צרגל הוא דאמרין דעולים לו למנין השלישים, משום דהס אסורין צמספורה, ואע"ג דלא הוי מעטמא דאצילות, סוף סוף הס אסורין מעטמא שלא יכנס מנוול לרגל, וכדאמרין צגמרא [מועד קטן הג"ל] דמהך טעמא הס עולין למנין השלישים, משא"כ צימי השמחה דודאי החתן הוא מותר להסתפר צימי חתונתו, וזה החילוק כתב הרא"ש צפסקיו צפ"ק [דכתובות סי' ו'], וז"ל: אחר שכתב שצעת ימי אצילות משלים עליהם עד שלשים יום, ולא דמי לקובר מתו צרגל דמונה שלשים יום מיום קבורה, שאע"פ שלא נהג אצילות אלא לאחר צרגל, דהתם נהג דין שלשים שהוא גיבוך וחספורה דמלך ציפוי חתונתו עיניך, כלכך לא סלקי לתורה שלשים עכ"ל, ואפשר לתרץ דס"ל להראב"ד דחתן אסור צמספורה כדי שלא יכנס מנוול לחתונתו, כי הכי דאמרין [צמסכת מועד קטן י"ד א'] גבי רגל וגבי אנשי משמר ואנשי מעמד שהס אסורים צמספורה כדי שלא יכנסו מנוולים למשמרתם ולמעמדם.

אולם צכנה"ג יו"ד סי' שמ"ב הב"י אות א', כתב כי מנהג פשוט להסתפר חתן שצעת ימי המשחה, ואפילו להראב"ד לא אמר מהריב"ל [שאסור] אלא כמסתפק, וצכור לאברהם ח"ב אות ה' הטור על גור אריה הג"ל שכתב צשם מהריב"ל לאסור חספורה לחתן, שהוא שלא צדקדוק כי מהריב"ל לא כתב כן אלא לתרץ דעת

הפוסקים

ס"ק ג אות ה - יב

אוצר

י. ויש מי שמתיר לחתן כל מלאכות המותרות לעבוד ביום טוב. במנחת פתים כאן כתב שמוחר לחתן לעבוד בשבת ימי המשחה בכל מלאכות ארבי אובל נפש, שכן מלאכות אלו מותרים גם בימי אכלות מפני שמותרים ביום טוב.

יא. האם מותר לחתן לעשות מלאכה בצינעא. בחשונה הרי"ע חלטה שולר שנקונטרס סוכת שלום יחזק סי' ו' הביא שני הטעמים שאלו על איסור מלאכה לחתן, א' מפני שצריך לשמח את הכלה, וב' מפני שהחתן דומה למלך, וכתב שאינו יודע בלאהי מקום נמלא מפורש דמלך אסור לעסוק במלאכה, אלא מה דאיתא בקדושין ע' א', ונפסק ברמב"ם סנהדרין פכ"ה ה"ד, שאדם שנתמנה פרנס על הצבור אסור לעשות מלאכה בפני שלשה כדי שלא יתבזה, וכ"ש מלך, וא"כ גם בחתן [אם נאמר שאסור במלאכה מטעם שהוא דומה למלך] איסור עשיית מלאכה הוא רק צפרהסיא, ולפ"ז נפרש לשון הש"ע "שלא יעשה מלאכה ולא ישתא ויתן בשוק", ה"א "בשוק" גם על שלא יעשה מלאכה קאי, דרך בשוק אסור, אבל שלא צפרהסיא מותר לו לעשות מלאכה וכו'.

ובדובב מישרים ח"ג סי' מ"ז כתב צנזנו דהא דחתן אסור במלאכה הלא איכא שני טעמים, חדא כדי לשמח את הכלה, ועוד משום שהוא דומה למלך, ומה שהוא משום תקנתא דידה הלא יכולה למחול, כמבואר בח"מ וצ"ש, ואילו לטעם שהוא דומה למלך, נראה שרק בשוק בפני רבים אסור, כמבואר ברמב"ם [הג"ל], אולם לטעם משום שמחוייב לשמח את הכלה גם צציתו אסור לעשות מלאכה, ועל כן היכא שהכלה מסכמת ומוחלת לו והוא עושה המלאכה צציתו ח"ג מותר לו ממנה"פ, אמוס צחיים שאל ח"ג סי' ל"ח אות ס' הביא בשם ח"א שס"ל כן דוקא בשוק אסור לו והוא חולק ע"ז, ואולי מייירי שם בלא מחלה וע"כ צודאי גם צציתו אסור, ואחר שנשא ונתן צענין זה צדוצב מישרים, מסיק, עכ"פ היכא שהוא דבר האצד יוכל עכ"פ לעשות צציתו אם היא מוחלת.

ועיין ציציע אומר ח"ד סי' ח', שהעיר ע"ד דוצב מישרים הג"ל על שאלה לדתיר מלאכה ציציעא כשהכלה מוחלת, שצצית מהרש"ם ח"ג סוס"י ר"ו משמע שהחתן אסור במלאכה בתוך צציתו אפילו כשהכלה מוחלת לו, ומה שהביא מהרמב"ם שפרנס אסור לעשות מלאכה בפני רבים, לכאורה יש לדחות דדוקא פרנס צעלמא מותר לעשות מלאכה צציתו ציציעא, אבל במלך [וכן בחתן הדומה למלך] קפדין טפי ואסור בכל גוונא, אך צהמקנה קדושין דף ע' משמע שמשוור דין מלך לדין פרנס בזה וכו', ועכ"פ מדבר האצד יש להקל בכל אופן.

יב. אם גם חבלה אסורה במלאכה. צצית מהרש"ם ח"ג סי' ר"ו, צנזן בלה חופרת צמקאופה, אם רשאית לחפור צגדים צציתא תוך שצעת ימי המשחה, כתב שאם צעל מסכים לזה אין חשש כלל, דמנוות החורה היא על החתן. שישמח אשתו [ולא על הכלה], וגם בחתן יש דעות דמהני מחילה הכלה [שיוכל לעסוק במלאכה], וצחיים שאל ח"ג סי' ל"ח אות ס' הביא בשם י"א שחתן מותר לעסוק במלאכה צציתו, ואף שהוא חלק עליו מ"מ הכלה צודאי מותרת לעשות מלאכה צצית בהסכמת צעלה.

ובבסא אליהו סק"א, כתב דמדברי השטמ"ק כתובות מ"ז א' נראה שאין הכלה אסורה במלאכה אלא ציום הראשון של הנשואין, ולא ידענא מה ראו לחלק צין חתן לצין בלה. וכתב עליו ציפה ללז ח"ד סק"ה, שגם מפרש"י בכתובות שם ד"ה הא, משמע שרק ציום החופה אסורה הכלה במלאכה, שכתב ואותו היום אינה עושה מלאכה, ונראה הטעם שחילקו צין חתן לבלה [שלא אסרו לבלה מלאכה אלא ציום חופתה], הוא ע"פ שאמרנו צגמרא כתובות נ"ע

וסיפתה ניתא לכו צכך, וצלנד דעכ"פ לא יעסוק צכך דרך קצע כי אם דרך ערואי, ולעת אובל יצא ויחבל צסעודה כדחזי.

ובמנחת אלעזר ח"צ סי' נ"ו, העלה ג"כ שחתן מותר במלאכה דבר האצד אם הכלה מוחלת לו, וצנזנו שרואים לפטר את החתן אם לא יעבוד במשך שצעת ימי המשחה, העלה שהרי זה דבר האצד ומותר לו לעבוד אם הכלה מסכמת.

וביביע אומר ח"ד סי' ח', כתב שיש להורות להחיר מלאכה דבר האצד אם הכלה מוחלת, ואע"פ שצחיים ושלום ח"צ סי' כ"ו [לענין נשואי אלמן], מחמיר להצריך תנאים נוספים, נראה שנמשך אחרי צית דוד הג"ל, אבל לפי האמור יש להורות להקל היכא דאיכא דאיתא תרתי למעליה, דבר האצד ומחילה הכלה, וצדוצב מישרים ח"ג סי' מ"ז [המוכח בזה י"א], העלה להקל במלאכה דבר האצד כשהכלה מסכימה צנחאי שהמלאכה נעשית צציתו, ולפמ"כ יש להקל אפילו בשוק, וכן עיקר.

ג. מלאכה קלה אם מותרת לחתן. צצירי צרכה סי' זה, וצספרו חיים שאל ח"צ סי' ל"ח אות ס', כתב דמלשון הרמב"ם צפ"י מאישות שכתב: אינו עוסק במלאכה, יש מי שהצין דדוקא במלאכתו המיוחדת לו, אבל מלאכה קלה יכול לעסוק, וכן נראה ממה שכתב: ולא ישתא ויתן בשוק, משמע בשוק אינו נושא ונתן אבל צצית דבר קל יכול לשתא וליתן, ואין הדבר כן דכל זה תקנו כדי שישמח עמה, ולכן כל מלאכה אפילו קלה, וכל דבר המונע מלשמחה, לא יעשה.

ובציץ אליעזר ח"א סי' פ"ה, כתב על פי צירי צרכה הג"ל, שאסור לחתן לכתוב שצעת ימי המשחה, דהא מכלל מלאכה קלה לא יתה על כל פנים, כי שצעת ימי המשחה הם לחתן כמו ימי חול"המועד, ועוד חמור מהם לדעת צית דוד וי"ד סי' קע"ז, ועיין צחיים ושלום ח"צ סי' כ"ז שכתב שאסור לחתן לכתוב צציתו שמחתו.

אמוס עיין צפסקי הלכות (יד דוד) ח"ג עמוד ל"ד שכתב שהחתן אינו אסור אלא במלאכה של עורה הרבה ואין בה שמחה, אבל מלאכה של שמחה נראה שאינו אסור בה החתן כלל.

ז. ולימוד בעיין, כתב צצירי צרכה סי' זה, דאם החתן תלמוד חכם ורגיל לעסוק צעיון נמרץ, נראה דצצית חופתו לא יטער צציתו שלא ימנע מלשמח בלח. וכ"כ צספרו חיים שאל ח"צ סי' ל"ח אות ס'. וכ"כ צחינא וחסדא עמ"ס כתובות דע"ד ע"א, וצייע אומר ח"ד סי' ח'.

ח. וכיבוס בגדים. עיין צציע אומר ח"ד סי' ח', שהביא מהמאירי כתובות ד' א' שכתב שמוחר לחתן לכבס בגדיו, וכתב ד"ל דאפילו החתן עצמו מותר לכבס ולגבץ כמותו, היכא דאי אפשר על ידי אחרים, כיון שהוא צורך גמור להתנאות צצגדיו.

ט. מלאכת השחיפה אם מותרת בשבעת ימי המשחה. צחשונה הרי"ע חלטה שולר שנקונטרס סוכת שלום יחזק סי' ו' נשאל בחתן שהוא שוחט דמתא, אם מותר לו לשחוט צעד צני העיר בתוך שצעת ימי המשחה, ומאלד להחיר מכמה טעמים, מפני שהוא מלאכה אובל נפש ד"ל שלא נאסרה לחתן, וגם שהוא דבר האצד כי ילכו לשחוט צציר אחרת, וגם כי הכלה מוחלת, וגם שהמלאכה אינה צפרהסיא, וכתב עוד דהרמב"ם בהלכות אבל פ"א ה"א כתב: ומשה צציתו חיוק להם לישראל ז' ימי אכלות ושצעת ימי המשחה, ומלשון זה יש לדון דלענין איסור מלאכה דין אחד לשניהם, הרי צבר הגרעק"א צצית שצסוק ספרו דרוש וחידוש העלה להלכה ולמעשה דשוחט דמתא מותר צציתו וצאכלות לשחוט צעד צני העיר מפני שהיא מלאכה אובל נפש, וא"כ הדין צציר שמוחר לחתן לשחוט כג"ל.

(ג) בעשיית (ב) מלאכה ואסור ללכת יחידי (א) בשוק (ר"ן ס"ק דכתובות וצפרקי ר"א) :

הנושא

באר היטב

(ב) מלאכה. הרב רמ"א חידש בזה דלא מהני מחילה שלה. ח"מ :
(ג) בשוק. מזה נשתרש המנהג שאינו יולא החתן לכהן כל שבעה
ימים כי אין בנמאל שילוחו מביתו לכהן ומכאן לביטול פרישה :

ולא מהני מחילה אבל בסעיף ב' גבי נוסא בעולה שפיר כתב דמהני מחילה משום דלא
יכול להסתפק אם האיסור מזה עלמא ובש"ס משמע דאסור מזה עלמא ע"ס :

פתחי תשובה

(ג) בעשיית מלאכה. עכ"ס ועיין בח"מ שכתב דמ"ס בסעיף ב' דמועיל מחילה
היינו לענין לאכול ולשתות ולשמות עמה אבל לא לענין מלאכה דהוא אסור
מזה עלמא עדומה למך ועיין בספר הפקדה בק"ס שכתב דמוכח מן הסוגיא דלא
מקרי חתן לענין זה שיהא אסור במלאכה מזה עלמא אלא כשנוסא בתולה ולפי
ממילא א"ש דברי הרמ"א דהא דכתב כן מיירי בכתובה שאסור במלאכה מזה עלמא
מיקרי חתן לענין זה לאסור במלאכה מזה עלמא. וכתב עוד ומהו בלעמון שנשא בתולה יש להסתפק אם האיסור מזה עלמא ובש"ס משמע דאסור מזה עלמא ע"ס :

הפוסקים

ס"ק ג אות יב — ס"ק ד אות ח

אוצר

יך, מיכו אפשר לומר דגם לבית הכנסת אסור לילך יחידי, ואינו
בנמאל לכל חתן שילוחו מביתו לבית הכנסת ומבית הכנסת לביתו,
ומשום הכי נשאר בבית. וראה עוד בזה שח"מ.

ד. ובשיש לו לחתן מלווה בדרך האם מותר לו לצאת לשוק.
כתב בחינה וחסדא ח"א דף ע"ד טור א' דמפרקי
דרכי אליעזר שהביא ר"ן [ושממנו העתיק הרמ"א כאן] דמי מה
המלך אינו יולא לשוק לבדו אף החתן אינו יולא לבדו, וראה דעם
אדם אחר המלווה אותו יולא לשוק, אמנם בשמ"ק כתובות ה' א'
הביא משם הרמב"ן שכתב וז"ל: ואמרו שנמאל באגדה שהוא דומה
למלך שאינו יולא מפחה פלטרין וכן נהגו, אבל צפרקי דר"א ראיתי
שכתב החתן דומה למלך כל ז' ימי המשחה מה מלך אינו יולא
לשוק לבדו כן החתן אינו יולא לשוק לבדו, ע"כ, דנראה דר"א
דבולותא עם אחר באלו לחוקי דעות בין המדרש לבין פרקי דר"א,
וכר"ן [שהביא רק דברי פרקי דר"א, משמע שהוא] פסק דבולותא
עם עוד אחד מותר לו ללכת לשוק, וכ"כ הרמ"א ומהריק"ש ולבוש,
וצפרישה כתב שיש נוהגים שהחתן אינו יולא לבית הכנסת
כל ז' הימים וזה מנהג שעות שאם יש מי שיתלווה אליו מותר לו
ללכת וכו', ונראה שהחננים הנמנעים לצאת לבית הכנסת חוששים
לדעה הסוברת שהחתן אינו יולא כלל ועיקר מביתו אפילו אם יש לו
מלווה.

ה. האם בבית שוהה החתן לבדו. צערך השלחן סעיף ג' כתב
דמלשון הגמרא צרכות י"ד צ' שהחתן לריך שימור, משמע
דגם צביתו לא ישב לבדו, ואף צוים לריך שימור.

ו. ואם רק בו ימי המשחה אינו חולך יחידי. צדכרי הש"ע כאן
לא הזכיר אלא שכל שבעת ימי המשחה אסור ללכת יחידי.
ועיין בליקוטי (ליובאוויטש) י"ד כסלו תשל"ט עמוד 14 כתב שחתן
לריך שמירה מספר ימים קודם החתונה שלא ילך לבדו.

ז. וכלה אם מותר לה לצאת יחידית. צערך השלחן סעיף ג',
לאחר שכתב שחתן אסור ללכת יחידי גם מטעם שאמרו
בגמרא שבת י"ד צ' שחתן לריך שימור, הביא מגמרא שם דגם הכלה
צריכה שימור. וציפה לז' ח"ד סק"ה, הביא דעות הפוסקים שהכלה
אסורה במלאכה בחתן, וכתב וזהו הדין שאסורה ללכת יחידית לשוק
דלחן חילוק צניעות. ובמנהגי חב"ד עמוד ע"ו כתב שנוהגים שאפילו
החתן והכלה שניהם יחד אינם הולכים ברחוב אלא בלוויית עוד אחד.

ח. האיסור לחתן לשרת בצבא בשנה הראשונה לנשואיו.
כתב הרמב"ם צפ"ו דמלכים הלכה י', ואילו שאין
יולאין לעורכי המלחמה כל עיקר, ואין מעריהין אותן לשום דבר
בעולם כו', הנושא ארוסותו או שויצט כו', אין יולאין עד חום שנה,
שנאמר [דברים כ"ד ה': כי יקח איש אשה חדשה לא ילא בלילה
ולא יעבור עליו לכל דבר] נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמה את
אשתו אשר לקח. ושם בהלכה י"א כתב, כל השנה אין מספק מים
ומזון

צ' שאפילו הכניסה מזה שפחות כופה אותה בעולה לעשות בלמך
שהבעלה מביאה ליד זימה, ואפ"כ לא התירו לה [בשבעת ימי
המשחה] רק מלאכות קטנות שבצית שאפילו צוות מלכים עושות
אותן.

ובחינה וחסדא ח"א דף ק' טור א', כתב דהכלה אסורה במלאכה
כל שבעת ימי המשחה, כמו החתן, וצפרקי בכתובות [הני"ל]
שכתב שאינו עושה מלאכה צוים החופה, לא מיירי מענין איסור
מלאכה, אלא ר"ל שכן בדרך שאינה עושה מלאכה צוים חופה, כי
בסוגיא שם אדאורייתא קאי, ומן התורה לא נאסרה החתן והכלה
במלאכה, כי איסור זה אינו אלא מדרבנן.

ובמנחת פתים כאן הביא דברי רש"י ה"ל, וכתב דרש"י סובר
שחתן וכלה צוים חופה, אחר החופה, אסורים במלאכה
מן התורה [כי בגמרא שם לענין דין תורה שנו ליה], אבל מדרבנן
כן החתן וכן הכלה אסורים במלאכה כל שבעת ימי המשחה, אבל
ל"ע בשש"ע כאן משמע דאיסור מלאכה הוא רק על החתן ומטעם
עדומה למך, ולא על הכלה, ושוב ראיתי בפסיקתא דרב כהנא
פוסקא כ"כ שכתוב: כלל שמלאו ימי חופה חוזרת למלאכה,
ומשמע דחוק שבעת ימי החופה אינה עושה מלאכה.

ובשלחן העזר ח"ב דף קי"ז א' הביא מקונטרס סוכת שלום ילחן
ח"א סי' ו' שכתב דמאחר שרשות ציד הכלה למחול אפילו
לגבי הבעל שיהיה מותר במלאכה ממילא אין לאסור לה במלאכה,
ושם בבערות אות צ' הוסיף דצומן הזה שצנא"ה צריכה לו נקיים
אחר בעילת מלוה, ואי אפשר לשמות עמה כל כך, יש להקל לישא
וליתן לישב צחנות ולביות עוסק צפרקמטוא, אבל לא בעשיית
מלאכה, וכתב עליו בשלחן העזר דעיקר יסודו להיתר ממה שהרשות
צידה למחול, נסתר מדברי הח"מ וצ"ש [המבארים בזה צ' דלא
מהני מחילה שלה להתיר מלאכה לחתן].

ד. ואסור לצאת יחידי בשוק. א. ובשחכלה מוחלת לו האם
מותר לצאת יחידי. עיין ח"מ סק"צ שדן לומר דאף
שהכלה יכולה למחול על שמחתה דהיינו לאכול ולשתות ולשמות עמה.
אבל ללכת יחידי לשוק, אף שהיא מוחלת אסור מטעם שהוא דומה
למלך, ומכל מקום מסיק הח"מ שאין זה מוכרח.

ב. האם דוקא לשוק אסור לו לצאת. כתב צערך השלחן סעיף
ג' בשם כמה מהראשונים דלאו דוקא לשוק, אלא לכל
מקום שצבים מצויים שם, שלא ירחיקו צודד לבדו, וגם בגמרא
[צרכות י"ד צ'] שחתן לריך שימור, וכיון שריך שימור ממילא שלא
ילא יחידי.

ג. האם מותר לצאת מביתו לבית הכנסת. צפרישה כאן אות
צ' (והוצא צ"ש סק"צ וצא"ש סק"ג) כתב דמכאן
משמע מה שנוהגים צומן הזה שהחתן אינו יולא לבית הכנסת כל
שבעת הימים עד השבת הבאה הוא מנהג שעות, ולא ממעטות
אלא שלא יבא נוסא-דנותן ושלא ילך יחידי, הא לבית הכנסת

אוצר

ס"ק ד אות ח - יג

הפוסקים

ומזון, ולא מתקן דרך, ולא שומר בחומה, ולא נותן לפסי העיר, ולא יעבור עליו שום דבר בעולם, שנאמר לא ילא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר לעבור בשני לאוין, לא ללרכי העיר ולא ללרכי הגדוד. ומקור דין זה הוא במשנה סוטה מ"ג א, שם שנינו, אלו שאין זזין ממקומן [ללא למלחמה] כו', הנושא את ארוסתו הכונס את יבמתו כו', אין מספיקין מים ומזון ואין מתקנין את הדרכים. ובגמרא שם מ"ד א' אמרו על הכתוב לא ילא בצבא, יכול בצבא הוא דלא ילא אבל יספיק מים ומזון ויתקן הדרכים, תלמוד לומר ולא יעבור עליו לכל דבר כו', ומאחר דכתב לא יעבור, לא ילא בצבא למה לי, לעבור עליו בשני לאוין.

פ. ומה הדין במלחמת מצוה. כתב הרמב"ם צ"ל ממלכים הלכה ד', דבמלחמת מצוה הכל יולאין ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. ומקור דין זה הוא במשנה סוטה מ"ד ב'. וכתב בחזון איש טירובין סי' קי"ד אות ג', דלא חייבי בזמן שזריכו לעזרם ללחון המלחמה, דזה פשיטא דבשני פקוח נפש והללה העם כולם חייבין, אלא אפילו בזמן שאין לורך אלא למספר מסויים [של חיילים], היה רשות ליקח חתן מחדרו, וכן במלחמת רשות אינן פטורין אלא בזמן שאין ללחון ישראל תלוי בהם, שמספר הצבא שזורך בהן יש צלעון, אבל אם יש לורך בהן חייבין לצוא לעזרה אחיהם, וגם שם הדבר למלחמת מצוה, אבל זה דוקא כשכבר נכנסו למלחמה ונתברר אחר כך שאי אפשר להלחם בצלעון, אבל מתחילה אין נכנסין למלחמת רשות אם אי אפשר להלחם בצלעון.

וזה שאמרו שכלה יוצאה מחופתה למלחמת מצוה, כתב הרדב"ז בפירושו על הרמב"ם שם, דקשה וכי דרך הנשים לעשות מלחמה, והוא כתיב כל כבודו בת מלך פנימה, וי"ל דהכי קאמר כיון דחתן יולא מחדרו כלל יולא מחופתה שאינה נוכחת ימי חופה, ואפשר דבמלחמת מצוה הנשים היו מספקות מים ומזון לצעליהן, ועיין בהלכות מדינה ח"ב שער ג' פ"ו אותיות ה"ע שהאריך להוכיח שכלה, כמו נשים אחרות, אסורה להשתתף אפילו במלחמת חובה.

י. באיזו נשים נזהג דין זה. בספר החינוך ה"ל הביא מה שאמרו חז"ל [בספרי דברים כ"ד ה', ובמסכת סוטה מ"ד א'] שאלה הנושא את הבתולה או את האלמנה או את יבמתו חייב בזה שכולם ראויין לכך, אבל לא המחזיר את גרושתו. וכן הביא דברי חז"ל בסמ"ג ה"ל ובספר יראים ה"ל ג'. ומחזיר גרושתו מן האירוסין. בחינה ואסדה ח"ב דף ר"ל עור ב' הביא שדבר זה נסתפק מהרד"ק פרשת כי תלך ופרשת שופטים, וכתב דנראה בפשיטות שדוקא מן הנשואין הוא. ובשני חמד מערכת ח"כ אות כ"ט כתב שכן מתבאר מדברי החינוך [ה"ל] שנתן טעם למצוה כדי שיתרגל הצעל עם האשה [דעם זה שייך גם בגרושה מן האירוסין]. וכ"כ במנחת חינוך ה"ל, שם גירש אשה מן האירוסין וזמר ואירסה ונשאה אח"כ, אינו יולא.

י. באיזו נשים נזהג דין זה. בספר החינוך ה"ל הביא מה שאמרו חז"ל [בספרי דברים כ"ד ה', ובמסכת סוטה מ"ד א'] שאלה הנושא את הבתולה או את האלמנה או את יבמתו חייב בזה שכולם ראויין לכך, אבל לא המחזיר את גרושתו. וכן הביא דברי חז"ל בסמ"ג ה"ל ובספר יראים ה"ל ג'.

ומחזיר גרושתו מן האירוסין. בחינה ואסדה ח"ב דף ר"ל עור ב' הביא שדבר זה נסתפק מהרד"ק פרשת כי תלך ופרשת שופטים, וכתב דנראה בפשיטות שדוקא מן הנשואין הוא. ובשני חמד מערכת ח"כ אות כ"ט כתב שכן מתבאר מדברי החינוך [ה"ל] שנתן טעם למצוה כדי שיתרגל הצעל עם האשה [דעם זה שייך גם בגרושה מן האירוסין]. וכ"כ במנחת חינוך ה"ל, שם גירש אשה מן האירוסין וזמר ואירסה ונשאה אח"כ, אינו יולא.

י. באיזו נשים נזהג דין זה. בספר החינוך ה"ל הביא מה שאמרו חז"ל [בספרי דברים כ"ד ה', ובמסכת סוטה מ"ד א'] שאלה הנושא את הבתולה או את האלמנה או את יבמתו חייב בזה שכולם ראויין לכך, אבל לא המחזיר את גרושתו. וכן הביא דברי חז"ל בסמ"ג ה"ל ובספר יראים ה"ל ג'.

י. באיזו נשים נזהג דין זה. בספר החינוך ה"ל הביא מה שאמרו חז"ל [בספרי דברים כ"ד ה', ובמסכת סוטה מ"ד א'] שאלה הנושא את הבתולה או את האלמנה או את יבמתו חייב בזה שכולם ראויין לכך, אבל לא המחזיר את גרושתו. וכן הביא דברי חז"ל בסמ"ג ה"ל ובספר יראים ה"ל ג'.

ובהלכות מדינה שער ג' פרק ז' אות ב' כתב דמדכתיב סתמה "שנה אחת" היה אפשר לכאורה לתמוך מזה שהמכות הוא על שנה שלומה, ואם השנה מעוברת נותנין לו כל השלשה עשר חודש, אבל בתוספתא פ"ו דסוטה ה"ט כתב בלשון זה: הכונה בית וחנכו ולא שנה שנים עשר חודש כו', ארס אשה ולקחה ולא שנה שנים עשר חודש כו', ומדמדייקת התוספתא לשנות אלל כולם בלשון שנים עשר חודש, משמע דס"ל להתוספתא דכוונה הכתוב באמרו שנה אחת הוא לשנה רגילה דהיינו שנים עשר חודש, ובשנה מעוברת אין נותנין לו גם חודש הטיבור בכלל שנה, וכן משמע בירושלמי סוטה פ"ח ה"ה שהמכות של שנה אחת כאן הוא על שנה רגילה של י"ב חודש.

יב. האם יש איסור על החתן שלא יצא לצבא או אינו אלא רשות. במנחת חינוך מלוא תקפ"ב, כתב דלכאורה היה נראה דלאווין אלו [לא ילא בצבא ולא יעבור עליו] היינו בעל כרחו, דגזרת הכתוב דאסור להטיל עליו שום דבר, אבל אם רוצה צעמו ללאה למלחמה או לסייע להעיר אפשר שאין עליו איסור כלל, דכלאו רק על הכופין אותו, אך מדברי החינוך מלוא תקפ"א שכתב שנמנע החתן ללאה מציתו כל השנה, וכן לשון הפסוק לא ילא וגו' נקי וגו' נראה דלדידיה אזכר רחמנא, דגזרת הכתוב כן הוא בשנה ראשונה שמוחרר לדברים אלו, אם כן האיסור עליו עובר בלאו אם יולא או מסייע וגם בעשה, אי"כ אפילו מרצונו עובר ג"כ בלאווים ועשה, אך ל"ע דמבואר דאין מספיק מים ומזון, ולשון הרמב"ם [ה"ל] אינו נותן לפסי העיר, וזה דבר שבממון, ולמה יהיה אסור מרצונו, אין סברה דהחורה תאסור ליתן מממונו לאיזה דבר, ומלך הסברה נראה דדוקא צעל כרחו, ולי"ע.

ובתועפות ראם על ספר יראים סי' ק"ל (ר"ח), הביא מה שכתב בספר העמק דבר על החורה דברים כ"ד ה' שמלות נקי יהיה לביתו חונה אלא רשות דיוכל הוא לשבת בביתו ולשמה את אשתו ח"ע"ג שכל ישראל צלעו מלחמה, ושמופסי דקרא מוכרה הכי מדלא הזכירה חורה אלא על המלך שלא יעבור עליו משמע שם רוצה צעמו שרי, וכתב עליו דחלילה לפרש כן, דבשני"ת הרדב"ז ח"א סי' ר"ח כתב דאם ירצה ללאה עובר בלאו ועשה, וכן מבואר בספר החינוך מלוא תקפ"ב, וכן ברמב"ם בספר המלות עשה רי"ד, וכן בספר יראים שם, שחובה היא על החתן, ובהלכות מדינה ח"ב שער ג' פ"ז אות י' חמ"ב על העמק דבר מדברי הראשונים ה"ל, ובוסף שם במחירי סוטה מ"ד ב' ובזוהר הרקיע להרשב"ץ במנין העשין אות פ"ד מבואר שחובה היא על החתן, אמנם בפירושו של הגר"י פערלא על הר"ם ח"ב מנין הלאוין ל"ה ק"ה כתב כן באופן אחד לבאר דעת הר"ם דלא קאמר קרא אלא דח"ע"ג דכל ישראל שריו צלעו מלחמה מ"מ רשאי לפרוש עצמו מן הצבא. ועיין להלן אות ט"ז שיש מן הפוסקים שסוברים כי אסור לו לחתן ללאה משירו במשך שנה הראשונה לנשואיו.

יג. הנזשא אשה לאחר שיצא בצבא בזמן המלחמה. בחתם סופר ח"ב סי' ק"ה, כתב דנראה לומר דוקא כשנשא ואחר כך אירעה מלחמה לא ילא בצבא, אבל משילא בצבא ונשא אשה בזמן מלחמה, אינו נפטר דאדעתא דהכי נישאת לו. ובהלכות מדינה שער ג' פ"ז אות ה' הביא שצעל דובב מושרים תמה על החתם סופר ה"ל, שנטל ממנו שכן מפורשים בהדברים

(ג) ועיין ביפה ללב ח"ד סק"א, שהביא מתרגום יונתן בן עוזיאל דברים שם, שכתב על "אשה חדשה": איתתא חדתא בתולתא, וכתב דמדכתב, "בתולתא" משמע דאם היא בעולה אינה בכלל מצוה זו. וכן בפירוש רבי אברהם בן עזרא דברים שם, כתב שיש אומרים דאשה חדשה היינו בתולה, ולדעת רבים בא למעט מחזיר גרושתו.

אוצר

סי"ג אות יג — טז

הפוסקים

ללרכי המלחמה ולא ללרכי העיר ד', וכן כותב מפורש גם המאורי בסוטה דף מ"ג שלא ילא צבא הכוונה ללרכי הגדוד ולא יעבור עליו הכוונה ללרכי העיר.

טז. אם חייב החתן לדור יחד עם אשתו בכל משך השנה הראשונה לגשואיהם. בספר החינוך מלווה תקפ"א, מונה בין מלוות לא-תעשה שנמנע החתן ללכת מביתו כל השנה, כלומר ללכת במסעות רחוקים, ועל זה נאמר [דברים כ"ד ה': כי יקה איש איש חדש בך] ולא יעבור עליו לכל דבר. ושם במלוא תקפ"ב מונה בין מלוות עשה, שלטונו שימנע החתן עם אשתו שנה אחת, כלומר שלא יסע חוץ לעיר לשבת זולתה ימים רבים, אלא ישב עמה שנה שלמה מיום הגשואין, ועל זה נאמר [דברים ט"ז] נקי יהיה לביתו שנה אחת ושנת אחת אשתו אשר לקח, וממשיך המלוא כי הוא צ"ה עולה במחשבה לפניו לצרחת העולם וחפלו שיתיישב בצריח טובות הנוולות מזכר ונקבה שיודווגו בהכשר, על כן גזר שגשג עם האשה המיוחדת לנו להקים זרע שנה שלמה מעת שנשא אותה כדי להרגיל הטבע עמה ולהדביק הרלון אללה ויוכשרו הילדים שחלד לו, ומלוא זו לשמחה וליושב עמה שנה אחת נובגת בכל מקום [בין צארץ ובין בחוץ לארץ] ובכל זמן [בין בזמן הבית ובין שלא בזמן הבית], והעובר על זה ופירש ממנה חוץ שנה לעמוד זולתה ימים רבים ביטל עשה זו, ומכל מקום הרוצה ללכת לדבר מלוא או לשמוח עם רעיו על דעת שישוב לימים מועטים, מן הדומה שאין בזה ביטול המלוא ה).

ובמנחת חינוך מלווה תקפ"ב, כתב על מה שכתב בספר החינוך להבטל אסור לעמוד בלא אשתו שנה ראשונה, דבגמרא וברמב"ם חינו מוזכר זה אלא שלא ילא למלחמה וללרכי העיר, ועל זה בלא הלאוין והעשה כו', אבל זה פשוט דמוחר ללכת מביתו למרחקים שנה ראשונה, ומג"ל לחינוך דחתן אסור, ואי מדכתיב ושמת את אשתו כו', כיון דלא מלינו זה בגמרא ובשם מקום לא נוכל לדרוש דינים מעלמיו ממשע המקרא, רק פירוש קבלת חז"ל.

ובפירוש הגר"י פערלא על ספר המלוות לרס"ג לית קני"ה, כתב דל"ע מה שלא מנה הרס"ג צמנין העשין עשה דנקי יהיה לביתו שנה אחת ושמת את אשתו, ולכאורה עשה זו כוללת מלוא שאינה בכלל הלאו שלא ילא צבא, אלא שלא יתפרד מאשתו כל השנה הראשונה כלל, וכמבואר בספר החינוך [הג"ל] ובספר המלוות לברמב"ם מלוות לא תעשה ש"ל וצוהר הרקיע מלוות עשה אות פ"ד ה', וכן מבואר בספר יראים ה', ומג"ל דבאמת עיקר מש"כ הרמב"ם

ד) יש להעיר שבחינוך שם לעיל מצוה תקפ"א כתב שאסור לחתן לחקן עניני העיר לשמור מן האויב, ומשמע שאסור עבודתו בעניני העיר מיירי בדברים השייכים למלחמה, ושמה יש לפרש כן דברי הרמב"ם והרמב"ן הג"ל שאסור בעבודת צרכי העיר הקשורים למלחמה.

ה) וע"ש שכתב שאפילו אם האשה מחלה לו ביטל עשה זו, ויש אומרים שבמחילתה מותר. ובחינא וחסדא ח"ב דף רל"א טור ב' תמה על ספר מלאכת הקודש פרשת כי תצא דנוטה לומר דאם האשה מוחלת לו מותר לצאת, ולא זכר דהוא פלוגתא דרבוותא. ובשדי חמד מערכת הגר"ן כלל ב"ב מחלק הכללים כתב דנראה דדין זה תליא בפלוגתא אי מהני מחילת האשה לענין עונה, ועצ"ש מערכת חור"ב אות כ"ט מש"כ בזה. ועיקר להלן בדברי הפוסקים אם מותר לצאת לפרנסתו כשהאשה מוחלת לו. (ו) בזהר הרקיע שם כתב דחייב החתן להתייחד עם אשתו שנה אחת שלא יצא מחוץ לעיר.

ז) כן כתוב בספר יראים סי' ק"צ (רכ"ח): בשנה ראשונה שנושא אדם את אשתו חייב לשמחה, דכתיב נקי יהיה לביתו ושמת את אשתו, בכל דברים שהוא יודע שיש לה שמחה, ומצוה זו נוהגת בין בארץ ובין בחוץ לארץ הלכך צריך אדם שיוהר בזמן הזה.

הדברים בירושלמי פ"ה דסוטה ה"ו וברמב"ם בפ"ו ממלכים ה"ז, דאיתא קידש אשה מעבשיו ולאחר י"ב חודש ושלם הזמן במלחמה חוזר וצא לו, וכתב ב"מ שם דכיון דאמר מעבשיו איגלתי מילתא דקודש צוהו למלחמה אירס אשה ולא לקחה, אבל אם לא אמר מעבשיו, הו"ל כאילו עבשיו אירסה ולא כל הימנו שאחר שהוא במלחמה יארוס אשה לפטור עצמו, ובעל הר לבי כתב ליישב דברי החת"ס, דבירושלמי וברמב"ם לא דברו אלא צמי שאירס אשה דאם אירע צמן מלחמה דאינו נפטר, [ולא צמי שנשא אשה צמן מלחמה], ושאינו מי שאירס אשה דלא מיפטר אלא מלורד לעלם המערכה, אבל חינו פטור לגמרי אלא מספיק מים ומזון ולידה לצבא, אבל בגשואין דאיהו מיפטר לגמרי במשך שנה ראשונה, הרי דאליס עפי פטורו, סי"ד דפוער גם בכה"ג דנשא בעלם ימי המלחמה, לכן עוצה מחדש לנו החת"ס להכריע מסברתו דגם בגשואין לא יפטור אם נשא בחוץ ימי המלחמה.

יד. המקדש אשה בקדושין דרבנן. כגון המקדש חרשית, נסתפק במנחת חינוך מלווה תקפ"ב ומלווה תקפ"ב אם הוא יולא לצבא.

טו. האם רק עבודת הצבא אסור או גם שאר עבודות הצבור. בהלכות מדינה ח"ב שער ג' פרק ז' אות ד' כתב דמלשון הגמרא סוטה [הג"ל] שואלת "ומאחר דכתב לא יעבור, לא ילא צבא למה לי, לעבור עליו בשני לאוין", ואין שואלת כסדר הקרא "ומאחר דכתב לא ילא צבא, לא יעבור למה לי", יש לדיוק מזה שלא יעבור האמור בקרא חינו מוסב דוקא על עבודת צבא אלא זה לאו כללי שלא יעבור לשום דבר מלרכי עבודת הצבור, ומשום כך לא מספיק חילו היה כתוב רק לא ילא צבא, כי אז לא חיוין ידעוין שלא יעבור גם לשאר עבודות שאינן לרכי הצבא, ולכן שואלת הגמרא להיפך שמספיק חילו היה כתוב רק ולא יעבור עליו לכל דבר שכלאו זה כלול כל העבודות ואף עבודת הצבא בכלל, ולא ילא צבא למה לי, ומשיב הגמרא לעבור עליו בשני לאוין, והיינו דבליא לא לשאר עבודות יש רק לאו אחד וציליאה לעבודת הצבא ישנם שני לאוין, לא ילא צבא ולא יעבור עליו, אבל מדברי רש"י על החזרה משמע שמפרש שהכל מוסב על עבודת הצבא, שכתב "ולא יעבור עליו דבר הצבא, לכל דבר שהוא לורך הצבא לא לספק מים ומזון ולא לחקן דרכים", הרי שרש"י מפרש שגם הפסוק לא יעבור עליו הכוונה על דבר הצבא ושלא יעבור עליו כל דבר שהוא לורך הצבא, ולפי"ז אין לנו ראיה לאיסור עבודה מחוץ ללרכי הצבא, אולם מדברי הרמב"ם [הג"ל] משמע שטובים על שני הלאוין בין כשמעסיקים אותו בלרכי הצבא ובין כשמעסיקין אותו בלרכי העיר, ובכשגות הרמב"ן בספר המלוות לאוין ש"ל, משמע שס"ל לפרש כדיוקנו הג"ל בדברי הגמרא, דבליא לא לשאר עבודות יש רק לאו אחד, ואילו ציליאה לעבודת הצבא יש לאו נוסף, שמשגי על מה שכתב הרמב"ם שרש"י שטוב ששני לאוין מ"מ חינו נמנין לשתי לאוין, וכגון זה לא ימנו לשתיים, אבל אין הענין כן, כי המספק כלי זיין ומים ומזון או מחקן הדרכים חינו עובר על לא ילא צבא, שזה הלאו חינו אלא על אנשי הצבא הבאים במלחמה והוא חינו מהם, אבל הבא במערכה הוא שטוב ששני לאוין כו' עכ"ל הרמב"ן. הרי דס"ל לרמב"ן שדוקא הבא במערכה הוא שטוב ששני לאוין, ואילו בשאר התעסקויות חינו עובר אלא על לאו אחד של לא יעבור עליו, וכן מבאר בזהר צוהר הרקיע להתשב"ן צמנין הלאוין אות ק"ז שזכר מחלקותם של הרמב"ם וברמב"ן, אבל כפי הנראה לא קבע צבאן הרמב"ן מסמרות בדעתו זאת, כי לא מנחן בשני לאוין במלוות לית שלי, גם בספר החינוך משמע שטוב כי לאו שלא יעבור עליו כולל גם שאר עבודות שאין להם מגע עם מלאכות הצבא, שכתב במלוות תקפ"ב לא ילא צבא ולא יעבור עליו לכל דבר, כלומר לא

אוצר

ס"ק ד אות טו

הפוסקים

והרמב"ם וסיעתו דהעשה הוא שלא ילא מציתו כל השנה חוץ לעירו כלל, לא השכחן מקור זה בשום דוכתא, ודעת הסמ"ג דהעשה כמו הלא העשה אינה אלא שלא יתעסק בצרכי הצבא, כמבואר בסמ"ג עשין קכ"א ולאווין ר"ל ע"ש, וכן נראה דעת הסמ"ק דלהכי השמיט עשה זו ולא מנחה משום שאינה נובעת בזמן הזה, וידוע דהסמ"ג אינו מונה אלא המנוחות הנובעות האידנא, וכן הרי"ף והרא"ש והערוך לא הביאו דין זה, וע"כ דס"ל כדעת הסמ"ג שאינו נובע בזה"ל, [דאינם יוצאים בצבא ישראל], ונראה דזו הוא ג"כ דעת הרמ"ג ולהכי לא מנה עשה זו משום דלשיטתו אזיל דככל כיו"צ שאין שום תוספת ענין בהעשה, אחר שמהם הללו אינו מונה העשה.

ובשו"ת הרדב"ז ח"א סי' רל"ח, הנזכר בפ"ת סק"ב, נשאל בזה חוץ שנה ראשונה אם מותר ללכת לסחורה למדינה אחרת, וכתב דמלשון הגמרא בסוטה משמע דללא דלא ילא בצבא, ועשה דנקי יהיה לביתו שנה אחת כו', לא איירי אלא שלא ילא למלחמה ולא יספק לרכי המלחמה כו', אבל שלא ילך בסחורתו לחוולתו ולהנחתו אין זה בכלל, וכי אם אין לו אומנות אלא זו ימות ברעב או ישאל על הפתחים, והללו לא יתחלק בין עניים לעשירים, וכן הוא לשון הסמ"ג סי' ר"ל: שלא ילא בצבא כלל ולא יעבור עליהם שום עול מן הצבא לא לספק מים ומזון ולא לחקן הדרכים, וכ"כ במנחות עשה סי' קכ"א, הרי שלא הזכיר בכלל המנוחה שלא ילא בסחורה אלא שלא ילא לאחד מן הדברים שכופין את הרבים ללכת, וכ"כ הרמב"ם בהלכות מלכים פ"ז [הי"א] וז"ל: אין מספיק מים ומזון ולא מתקן דרך ולא שומר בחומה ולא נותן לפסי העיר ולא יעבור עליו לשום דבר בעולם, שנאמר לא ילא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר לעבור עליו בשני לאוין לא ללורכי העיר ולא ללורכי הגדוד ע"כ, ואם איתא דבסחורה חסור היה לו להזכיר שהוא חידוש טפי, ואפשר שהעשה את המחמירים לשון הרמב"ם בספר המנוחות שכתב [במנוחה לא העשה ש"א] וז"ל: ודע כי החתן עצמו מותר מללכת מציתו בסחורה כל שנתו ע"כ, ושיבוש הוא שגפל בספרים, אפשר מן המעתיק מלשון עכו"ם כו', אבל בלשון עכו"ם כתוב וז"ל: "ואעלה אן אל חתן כו'", והכוונה כי החתן בעצמו מותר שלא ילא מציתו, כלומר ללכת ללורכי רבים, אבל ללורך עצמו למה לא ילא להרויח לשמה את אשתו, אם שאין לו מה יאכל אין לך עלצ גדול מזה.

ובשו"ת מהרש"ם ח"ג במפתחות סי' ר"ו, כתב לענין ללכת לסחורה בשנה הראשונה, דיש"ש כתובות מבואר דמהני מחילתה, ובזמנינו הכל מוחלן.

ובשדי חמד מערכת חתן וכלה אות כ"ט, אחר שהביא הרבה שיטות בזה, מסיק דעמא דבר שהחתן יוצא למרחקים להגלי סחורתו באין פולה פה ומוחה בדבר.

ויש מי שדן לחלק בין נוסע ללורך פרנסה דמותר, לבין שנוסע לעייל שאסור לשיטת החינוך. בזהם סופר ח"ג סי' קנ"ה, אחר שכתב שבעל המנוחה שכתב בחינוך שיהיה החתן יחד עם אשתו בשנה הראשונה, לא משמע כן בפוסקים אחרים, פרע להרמב"ם בספר המנוחות לאוין ש"א שמשמע קאת לזכירות בעלמא ומ"מ בחיבורו לא פסק כן, כתב דאפילו לשיטת החינוך מותר ללכת לדבר מלכ כו', וכן למנוחות דה"ל מלכ, כמבואר ר"פ חלו מגלחין [מוע"ק י"ד א'] ואפילו להרוחה [וכיניו שיש לו די פרנסתו ויולא כדי להרויח יותר], מ"מ בזמן הזה הכל הוב למנוחות, כדש"ש חו"מ סוס"י רמ"ה ובע"ז שם סק"ה, וליכא קפידא אלא לעייל, אבל לסחורה מותר, ולכל הפחות נעילת רשות מהני, כמ"ש החינוך אחד דעה, ואין להחמיר בזה כי העיקר כדעת רוב הפוסקים [שלא הביאו דין זה כלל].

ובחינא וחסדא ח"ב דף רל"א עור א', אחר שהאריך לדון בדין והביא שיטות הפוסקים, כתב דאם יכול להתפרנס בעירו, אפילו בדוחק, אפילו אם ילא מעירו ירויח יותר, כגון דא אינו מותר אלא לימים מועטים אבל לא לימים מרובים, אבל אם בעירו אין לו מקום להתפרנס אפילו בדוחק מותר לו ללכת ע"פ רשות האשה, ועוד שיצא לביתו לפחות פעם אחת בתוך השנה. והסכים עמו ברב פעלים ח"ג סי' טו, ועיין מה שכתב עוד בספרו בן איש חי ח"א פרשת שופטים סעיף י"ב.

ובמכתב בעל בנין שלמה בשדי חמד מערכת הנו"ן כלל נ"ב (כללים) כתב שמדברי הרא"ם בספר יראים סי' ק"ל משמע דהעיקר תלוי ברצון האשה, דאם היא מקפדת שלא ילך מציתו לסחור בסחורה צודאי אינו רשאי לילך, דנכו דהללו אינו אלא לענין ללכת בצבא מ"מ עבר בעשה דשימח את אשתו, ושום פוסק לא יחלוק עליו בזה, וכן להיפך דאם אין לו צמח להתפרנס כשיושב בביתו ויהיה מוכרח להנות מהצדקה צודאי מותר לו ללכת מציתו

ובשו"ת הרדב"ז ח"א סי' רל"ח, הנזכר בפ"ת סק"ב, נשאל בזה חוץ שנה ראשונה אם מותר ללכת לסחורה למדינה אחרת, וכתב דמלשון הגמרא בסוטה משמע דללא דלא ילא בצבא, ועשה דנקי יהיה לביתו שנה אחת כו', לא איירי אלא שלא ילא למלחמה ולא יספק לרכי המלחמה כו', אבל שלא ילך בסחורתו לחוולתו ולהנחתו אין זה בכלל, וכי אם אין לו אומנות אלא זו ימות ברעב או ישאל על הפתחים, והללו לא יתחלק בין עניים לעשירים, וכן הוא לשון הסמ"ג סי' ר"ל: שלא ילא בצבא כלל ולא יעבור עליהם שום עול מן הצבא לא לספק מים ומזון ולא לחקן הדרכים, וכ"כ במנחות עשה סי' קכ"א, הרי שלא הזכיר בכלל המנוחה שלא ילא בסחורה אלא שלא ילא לאחד מן הדברים שכופין את הרבים ללכת, וכ"כ הרמב"ם בהלכות מלכים פ"ז [הי"א] וז"ל: אין מספיק מים ומזון ולא מתקן דרך ולא שומר בחומה ולא נותן לפסי העיר ולא יעבור עליו לשום דבר בעולם, שנאמר לא ילא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר לעבור עליו בשני לאוין לא ללורכי העיר ולא ללורכי הגדוד ע"כ, ואם איתא דבסחורה חסור היה לו להזכיר שהוא חידוש טפי, ואפשר שהעשה את המחמירים לשון הרמב"ם בספר המנוחות שכתב [במנוחה לא העשה ש"א] וז"ל: ודע כי החתן עצמו מותר מללכת מציתו בסחורה כל שנתו ע"כ, ושיבוש הוא שגפל בספרים, אפשר מן המעתיק מלשון עכו"ם כו', אבל בלשון עכו"ם כתוב וז"ל: "ואעלה אן אל חתן כו'", והכוונה כי החתן בעצמו מותר שלא ילא מציתו, כלומר ללכת ללורכי רבים, אבל ללורך עצמו למה לא ילא להרויח לשמה את אשתו, אם שאין לו מה יאכל אין לך עלצ גדול מזה.

ובשו"ת מהרש"ם ח"ג במפתחות סי' ר"ו, כתב לענין ללכת לסחורה בשנה הראשונה, דיש"ש כתובות מבואר דמהני מחילתה, ובזמנינו הכל מוחלן.

ובשו"ת מהרש"ם ח"ג במפתחות סי' ר"ו, כתב לענין ללכת לסחורה בשנה הראשונה, דיש"ש כתובות מבואר דמהני מחילתה, ובזמנינו הכל מוחלן.

ובשו"ת מהרש"ם ח"ג במפתחות סי' ר"ו, כתב לענין ללכת לסחורה בשנה הראשונה, דיש"ש כתובות מבואר דמהני מחילתה, ובזמנינו הכל מוחלן.

ובשו"ת מהרש"ם ח"ג במפתחות סי' ר"ו, כתב לענין ללכת לסחורה בשנה הראשונה, דיש"ש כתובות מבואר דמהני מחילתה, ובזמנינו הכל מוחלן.

ובשו"ת מהרש"ם ח"ג במפתחות סי' ר"ו, כתב לענין ללכת לסחורה בשנה הראשונה, דיש"ש כתובות מבואר דמהני מחילתה, ובזמנינו הכל מוחלן.

באר הגולה

ג עט ושס דס"ל דהני
תרי לישנא שס פוק ע"ה
לא פליגי וכמ"ס ה"ה
שס ושסן דעת הרמב"ן
והנ"ס הנ"י ס"ס ס"ב

ב ג [ג] הנושא [ד] את (ד) הבעולה צריך לשמוח עמה שלשה ימים בין בחור
בין אלמן

ו"א

ביאור הגר"א
[ג] הנושא כו'. עבה"ג
וכ"מ פשטא דמתני'
דקאמר בתולה נישאת
כו' ואלמנה כו' וכן
הנושא כו' וכן

מדקאמר שקדו חכמים על בנות ישראל מ' משום דידה הוא: [ד] את הבעולה. דאלמנה שאמרו שם היינו בעולה ועתוס
שם ז' ב' ד"ה והא כו':

באר היטב

(ד) הבעולה. צ"ח מדיק אס. היא אלמנה ואינה בעולה לר"ך לשמח עמה ז' ימים:

הפוסקים

ס"ק ד אות סז — ס"ק ו אות ב

אוצר

לישני לא פליגי, הלכך ליכא אלמנה דיתירה לשמחה משלשה, ואע"פ
שנשאת לבחור כו', וכן דעת הרמב"ם צ"י מהלכות אישות ה"ב
[שממנו העתיקו העור כאן והש"ע בדעה ראשונה כאן], ומיכו
איכא מאן דאמר [והיה הדעה השניה צ"י כאן] דהני תרי לישני
פליגי, ונקטין כלישנא דתרא דאלמן שנשא אלמנה שלשה לשמחה
ויום אחד לצרכה, אבל בבחור שנשא אלמנה שבעה לצרכה ושבעה
לשמחה, ולא נפיש ימי צרכה מימי שמחה, דאיתו דין שיהא משכים
למלאכתו ומצרכים לו צרכת חתנים, אלא ודאי שבעה נמי אית לה
לשמחה, וכן נהגו. ובשם המ"מ על הרמב"ם שם הביא צ"י שכתב
שדעת מקל"ת הגאונים והרמב"ן בדעת הרמב"ם, ודעת הרשב"א
בדעת האומרים דהני לישני פליגי ונקטין כלישנא דתרא.

ולסוברים שצחור שנשא בעולה ימי שמחתם שלשה ימים, כתב
צ"י שם בשם הר"ן: וכי תאמר מאי שנא דבבבב
שנשא אלמנה נפיש ימי צרכה מימי שמחה, [שצרכת חתנים מצרכים
שבעת ימים ואילו שמחה אינה אלא שלשה ימים], ובאלמן שנשא
אלמנה נפיש ימי שמחה מימי צרכה [שצרכת חתנים אין מצרכים
אלא יום אחד בלבד, ואילו שמחה היא שלשה ימים], ו"ל שכלל לפי
עניינו, משום דצרכת באה על שמחה לבו של אדם, הלכך צחור שלא
נשא עדיין דאית ליה שמחה עפי מצרכין לעולם שבעה ואפילו נשא
אלמנה, אבל שמחה, דהיינו ציטול מלאכה, דהוי משום תקנתא
דידה, כיון דאלמנה היא אינה לריכה פיתוי כל כך, ובשלשה ימי
שמחה סגי לה, אבל אלמן שנשא אלמנה כיון שכבר נשא ועבדו
אינו נושא בתולה אלא אלמנה אינו שמח כל כך, הלכך צ"ח אחד
סגי [לצרכת חתנים], ואפ"י צ"י שלשה לשמחה, דימי שמחה
לתקנתא דידה נתקנו, כדאמר שקדו חכמים על תקנת צנות ישראל,
והיינו טעמא דמצרכין לבחולה שנשאת לאלמן שבעה, כדאמרין
בגמרא שם דליכא בתולה דצ"ח מלאכה לצרכה, משום דאלמן נמי
כשנשא את הבחולה שמח טפי.

ו. את הבעולה. א. עיין באה"ע סק"ד שהביא מהב"ח שאם היא
אלמנה ואינה בעולה לר"ך לשמוח עמה שבעה ימים. וכ"ה
צ"ח סק"ג בשם הב"ח. ועיין עליו ארזים סק"ג. אולם בהפלאה ריש
מסכת כתובות כתב שמדברי הח"מ [סק"ג] לא משמע כן. וצ"ח
השלחן סעיף ה' כתב דבעולה שכתבו הכוונה לאלמנה מן הנשואין,
דמן אירוסין הרי היא בתולה, אבל מן הנשואין הרי היא בחזקת
שבעה, ואפילו ידוע שלא נבעלה נראה שמן הנשואין דינה כבעולה.

ב. ובעולה שלא נשאת. כתב צ"ח השלחן סעיף ה' דבתולה
שילדה בזנות, או נתעברה והפילה, או נתעברה בעדים
שזינתה, יש להסתפק אם שמחתה כבתולה כיון שעדיין לא נשאה
מעולם, או כיון שאינה בתולה דינה כאלמנה, וכן משמע מלשון
בעולה שכתבו הפוסקים, וצ"ח לדינא.

ובגודע ביהודה מהדו"ת סי' פ"ב, תשובת זן המחבר, כתב דבעולה
קודם הנשואין דינה כאלמנה, אפילו שלא נבעלה אלא לחתן
קודם הנשואין. וכ"כ ביציע אומר ח"ה סי' י"א.

נראה

מצינו וליך לסחור כדי לפרנס עצמו ולאשתו, ולא מציעה אס היא
מתרצה לזה, אלא אפילו אס אינה מתרצה בעלה דעתה אלא כל
הנשים, דאף דאמרין דרואה אשה צקצ ותפלות מתעשה קצין
ופירושות היינו אס יש לו לכל הפחות קצ, דניחא לה להסתפק במוטע
אף שיש אצלה, אבל באין לו כלל בודאי ניחא לה עפי שילך וירויח,
ואפילו לדעת המפרשים דלא מהני מחילתה בענין זה היינו צ"ח לו
צ"ח להתפרנס עצמו ואשתו אפילו כשהוא צ"ח, אלא שהוא רואה
ליך ולעסוק בסחורה כדי להרויח יותר והלכך אף שנתרצה לצקצו
ומחלה לו אמרין שלא מחלה לו בלב שלם משום דאין אדם מוחל
על אר הגוף, וכמ"ס רש"י צ"ח דף י"א, אבל באין לו כלל ודאי
דניחא לה גופא שילך לסחור לאו מלא צקצו, צ"ח בודאי הוי
מחילתה מחילה גמורה, וממילא אף צ"ח מוחלת אמרין שבעלה
דעתה אלא כל אדם.

ולצאת ללימוד תורה, כתב חתם סופר ה"ל, דפשיטא שמוחר
אפילו לדעת החינוך, כדמצינו בגמרא כתובות דף ס"ב דאזלי
לבי רב, ומשמע מיד אחר הנשואין, וכן דין דלא עדיף מיואל צ"ח
למלחמת מלוא אפילו חתן מחרדו יואל, והכי נמי לתלמוד תורה.

ומה הדין כשהחתן לא היה יכול לשמח את אשתו בשנה
הראשונה. צ"ח וחסדא ח"ב דף ר"ל עור ד' כתב, דנראה
צ"ח דאפילו אס נחלה החתן אחר החופה וישב בחוליו רוב השנה,
וכן אס אסוריו צ"ח האסורים על חז א"ו על שום עלילה וישב
שם רוב השנה, עולה לו השנה, הגם דלא שימח עמה, ותיכף אחר
שילא השנה יכול ליסע לעיר אחרת לעשות חפצו ורצונו בכל חופן
שיהיה, ואין לר"ך למנות מחדש שנה אחרת דה"ל איום.

אולם בשדי חמד מערכת חו"כ אות כ"ט, כתב עליו דאין נראה
שיהיה פשוט כן, ואדרבא מדברי החינוך [שנתן טעם למלוא
זו כדי שיתרגל הבעל עם האשה] יש ללמוד קצת דאם היה חבוש
בצ"ח האסורים כל השנה ולא היתה עמו אינה עולה לו אותה השנה,
אי אוליגן צ"ח טעמא דצ"ח דליהו גייסי אהדדי עד שיכנס ליורה
וכל פעלה בלב וכו', וכיון שהיה בצ"ח האסורים ולא באו אל תכלית
המזוה, אף אס עברה שנה א"ו יותר לא ילא ידי חובתו צ"ח, ועם
שים ללד צ"ח עכ"פ נראה שאינו פשוט לומר דעלתה לו שמחה,
כדפשיטא ליה לחינא וחסדא.

טע"ף ב. ה. הנושא את הבעולה וכו'. מקור דין זה הוא
בגמרא כתובות ז' א', כפי שזוין בצ"ח הגולה, וכפי

שהעתיק צ"י סו"ס ס"ב, ושם אמרו: אמר רב הונא
כו', אחת בתולה ואחת אלמנה טעונה צרכה כל שבעה, ודוקא
אלמנה שנשאת לבחור, אבל אלמנה שנשאת לאלמן אינה טעונה
צרכה אלא יום אחד בלבד, אלא הא דתנן שקדו חכמים על תקנת
צנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים, צמאי? אי בבחור הא
אמרת שבעה, ואי באלמן הא אמרת יום אחד, איצטית אימא בבחור,
ואיצטית אימא באלמן, איצטית אימא בבחור שבעה לצרכה ושלשה
לשמחה, ואיצטית אימא באלמן יום אחד לצרכה ושלשה לשמחה,
וצ"י שם הביא מהר"ן שם שכתב: איכא מאן דאמר דהני תרי

ביאור הגר"א

[ה] והאשה יכולה כו'.
בב"ל דחקתא דירה
הוא :

[ו] י"א כו'. שם ד'
א' ה' א' :

ד' י"א דבחור שנשא בעולה צריך לשמוח עמה (ה) ז' ימים [ה] (והאשה יכולה
למחול על שמחתה) (י' ירוחם נכ"צ) : ג ה [ו] י"א שאין נושאין נשים לא
בערב שבת

ולא

באר הגולה
ד ה"ה שם בשם הרשב"א
דמ"ל דפליגי להדרי ונקטין
כלישנא במלך וכ"כ הר"ן
שם אלו השני דעות וכפ
שנהגו כדעת הר"ם

ה הרמב"ם שם גפ"ו וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן ושכ"כ הרב נ' מיגש מהל דלמרו חיישין שמה ישחם בן עוף שם דף ה' ע"ה

באר היטב

(ה) ז' ימים. דל"נ דין שיהא משכים למלאכתו ומברכים לו ברכת
חמנים כמ"ש ס"י ס"ב דמברכים כל ז' ימי משתה בבחור שנשא
אלמנה. דקדמי לפ"ז מאי הקשה הגמרא בבכורות דף ה' ע"א מאי
איכא בין ברכה לשקדו וכו'. לימא האיכא ביניהו הא אט בחור נשא
אלמנה דשקדו ליכא וברכה איכא ע"ש וד"ק. ועיין במגיד פרק י"ד

הפוסקים

ס"ק ו אות ג — ס"ק ט

אוצר

ובר"ן כתובות פ"א, על מה שאמרו בגמרא שם ז' א': הלכתא
מותר לבעול בתחילה בשבת, כתב, ומהא שמעין דלא קיי"ל
הא דחשש שמה ישחוט בן עוף, וזהו דעת הר"ף שלא הזכיר כלל
בהלכות השש"א דבן עוף, ואפשר לדחות ולומר דכי שרי למבעל
בתחילה בשבת היינו ששכבר כנסה קודם לכן, דבשעת כניסה לחופה
הוא דחיישין לבן עוף, לפי שאז עושין סעודה, וזהו דעת הרמב"ם
שכתב שאין נושאין נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת, וזהו הפך
מנהגינו שאנו נוהגים לכנס בשש"א.

ובמרדכי ריש פ"א דכתובות כתב דעשה טונסים ביום שישי,
ומשום תקנת עניים נהגו כן, ובכתובות פ"ג [דף מ"ז]
א' גרסינן: אי נמי מסר לה בערבי שבתות, ודלא כהרמב"ם.
והביאו דרכי משה אות ד'. וכן ברא"ש כתובות פ"א ס"י ג' כתב
דהגו האידנא לכנס בששי. ושם בס"י ה', עמ"ש בגמרא: והלכתא
מותר לבעול בתחילה בשבת, כתב דלא חיישין שמה ישחוט בן עוף.
והביאו הטור כאן.

ולדעת המתירים, האם ניתן לחלק בין ערב שבת לבין
מוצאי שבת. בשיטה מקובלת כתובות ה' א' בשם תלמידי
רבינו יונה, לאחר שהעלה דלמסקנת גמרא לא נאסרו הנשואין בערב
שבת, שכן אסיקתא מותר לבעול בתחילה בשבת, כתב דמ"מ למדנו
דבמולאי שבת אסור גזירה שמה ישחוט בן עוף, וכי תימא איך
אפשר דבערב שבת יהיה מותר ובמולאי שבת יוכא אסור, י"ל דמתוך
כן החירו בערב שבת, דהכא ליכא למיחש שמה ישחוט בן עוף,
שמאחר שידע שבשבת אינו יכול להוסיף ולא לגרוע יתקן הכל
מבעוד יום, אבל במולאי שבת איכא למיחש לשמה ישחוט בן עוף,
מפני שאף על פי שיתקן בערב שבת לא יגמור התיקון שיאמר בלבו
עדיין יש לי שבות בתיקון מולאי שבת, ומתוך כך יהיה טרוד במולאי
שבת ואיכא למיחש לשחיטה בן עוף קודם לזה הכוכבים, והרב
ר' מאיר הלוי ז"ל פירש דמאי דאמרין בגמרא דאסור לבעול בשבת
מטעם גזירה שמה ישחוט בן עוף, היינו שמה ישחוט אותו במולאי
שבת קודם יליאת הכוכבים, כי מי שבעל בליל שבת אינו עושה
הסעודה עד מולאי שבת, ולפיכך כתב דכיון שאנו רואין במסקנא
דמותר לבעול בתחילה בשבת ולא חששו לשמה ישחוט בן עוף,
כל שכן דבמולאי שבת מותר, והר"ף שכתב סתם מותר לבעול
בתחילה בשבת ולא כתב גזירה שמה ישחוט בן עוף, נראה שכן היא
דעתו, ודעת מורי נוסח כמו השיטה הראשונה.

ועיין בפ"ת סק"ד, דעל מה שכתב בשיע דכן פשט המנהג לישא
נשים בערב שבת, כתב אבל בראשון בשבת אין מנהג, וכן
הוא בשו"ת הרמ"א ס"י קכ"ד דאין מדרך לעשות הנשואין ביום
ראשון כחוקת הגויים.

ואולם הרב אחרונים כתבו דהמנהג הוא לערוך נשואין אף ביום
ראשון בשבוע, משום שרגילין עכשיו שלא לעשות הסעודה
ביום

ג. נשאה בחזקת בעולה ונמצאת בתולה. כתב בשו"ת ברכה
ס"י ס"ב סק"ג שדינה ככל אשה בתולה לענין שמחה.
וכ"כ בספרו חיים שאל ח"ב ס' ל"ח אות נ"ח. ומוצא בפ"ת ס"י
ס"ב סק"א.

ד. ומוכת עץ. כתב בפרי האדמה ח"א פ"ב דברכות, שדינה
כבתולה לענין שמחה.

ה. ומחזיר גרושתו מן הנשואין. כתב בדבר שמואל ס"י ער"ה
שדינה כאלמנה. והוצא בחופת חתנים ס"י י"ד אות ג'.

ז. דבחור. ואלמן או גרוש מאירוסין, כתב בפרי האדמה ח"א
פ"ב דברכות, שדינו כבחור לענין שמחה.

ח. והאשה יכולה למחול על שמחתה. עיין בה"מ סק"א
[המוצא בסק"ג אות צ'], שכתב שאף אם נאמר שאין
האשה יכולה למחול לחתן שלא יעשה מלאכה מפני שאסור זה מלד
עלמו, יכולה למחול על שמחתה, דהיינו לאכול ולשתות ולשמוח עמה,
דמשום לאח דידה תקנו כן, וכדאמרין בעלמא כל האומר אי אפשי
בתקנת חכמים שומעין לו.

ובחופת חתנים ס"י י"ד אות ב' כתב דעכשיו נהגו לעשות אותן
הימים ימי משתה ושמחה, וליכא מחילה, ומנהגן של
ישראל תורה היא.

ועיין בפסקי הלכות (יד דוד) ח"ג עמוד ל"ד שכתב ששמחת יום
ראשון של הנשואין אינה יכולה למחול, שהרי דוחין את
קצורת המת ואצילות יום ראשון [משום שמחת הנשואין], ועיין
ברא"ש כתובות פ"א [ס"י ה'] בשם הרמ"ה שסובר דשמחת החתן
ביום ראשון נסמך לדברי תורה כמאמר הכתוב יום חתונתו וביום
שמחת לבו, לכן נראה ברור שאין מחילתה מועלת כלל ביום הראשון.

ט. שאין נושאים נשים לא בערב שבת וכו'.
מקור דין זה הוא ברמב"ם הלכות אישות פרק י'
הלכה י"ד, שכתב שאין נושאים נשים לא בערב שבת ולא
באחד בשבת גזירה שמה יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה
שהחתן טרוד בסעודה. ובמ"מ שם ז"ין מקור לזה בגמרא כתובות
ה' א', שאמרו שלא לבעול בעילה ראשונה בערב שבת או במולאי
שבת גזירה שמה ישחוט בן עוף. וכתב עוד במ"מ שם דעכשיו
במקומותינו נהגו לישא אשה בששי, ולא ידעתי על מה סמכו בזה,
ובודאי טענת חכמים מחקיימת בזה שכן באין לידי חילול שבת, אם
משבות על ידי עממן אם ממלאכה על ידי עכויס, ויש מי שדוחה
מהלכה מה שזכר בגמרא בגזירה זו, והביא סמך לזה, ואינו עיקר,
והרמב"ן אחר שהאריך כתב בסוף דבריו דמה שנהגו [לכנס]
בששי מנהג צורות הוא אלא שלא מיתו בידם, וכ"כ הרב בן מיגש.

באר הגולה

ו עור בשם אביו הרמ"ש
ממקנה הגמרא דמותר
לכפול כחלה בשבת וכו"ס
הר"ן טעם המתירין
ז שם דף ג' ע"א
ח משנה ריש כתובות

ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה ויש
מתירין (ד) וכן פשט המנהג לישא נשים בערב שבת ז [ח] והוא (ו) שיטת
בסעודת הנשואין שלוש ימים קודם הנשואין ח [ט] ובמקום שאין ב"ד יושבים
בו אלא בשני וחמישי בלבד

בתולה

ביאור הגר"א
[ז] ויש כו'. עתוס' ז'
א' ד"ה והלכתא כו'
והר"ן דחאה דמירי
שכבר כנסה ועתוס' ג'
א' ד"ה אי כו' וכי
הג"מ פ"י וראה ממ"ש
הדורות דבהא תקנתא ניהא לה טפי. שם בהג"מ וצ"ל ס"ב בהג"ה אבל דעת הרמב"ם אפילו האידנא כמו"ש ומנהג כו' ועבא"ח סי' רמ"ט ס"ב דאפילו
סעודת ארוסין אסור בע"ש כ"ש סעודת נישואין ועבא"ח דבפ"ק דמ"ק לא מ' כן דאמרינן וכולן מותרין בערב הרגל וכן בספ"ג דפסחים:
[ח] והוא שיטתו כו' שאם כו' ומנהג כו' כמ"ש בתוס' הנ"ל ד"ה אשה דאין עיקר הטעם משום ברכה ועתוס' ב' א' ד"ה ותנשא כו': [ט] ומקום
כו'. מתני' וגמ' ג' א':

באר היטב

(ו) שיטת ר"ח וכו'. ואם הכלל וקרוניה מוחלן על עורה זה אין להקפיד
וכן המנהג עתה שלא להקפיד בעורה ג' ימים דוקא. ח"מ:

פתחי תשובה

(ז) וכן פשוט המנהג לישא בע"ש. אבל נאחד נשבת אין מנהג וכן עמ"ה
נשואים רמ"א סי' קכ"ד שכתב דאין מדרך לעשות הנשואין ביום א' בחוקות
הגויים כו' ע"ש:

הפוסקים

ס"ק ט — ס"ק יא

אוצר

צער שבת, וזכרנו שכתבנו, כי אף אם הנשואין יהיו בזמנם
[קודם השבת] עכ"פ מסתעף מהם עוד קלקולים, והיינו עלטול
מוקלה של הנרות, וגם כמה נשים ההולכות לחופה מחלצות זמן
הדלקת הנרות ע"י ומדליקות בין השמשות. וע"ע במשנ"צ שם שכתב
שם נחמדה החופה עד חשכה וידי השושבינים נרות [כזויים],
אף דקיי"ל דמוקלה כ"ז שהיא צידו מוליכו למקום שיראה, מ"מ הכא
יתן הנרות לגוי, דכל שאפשר לסלק המוקלה מידו מחוייב לסלק.

י. ולא באחד בשבת. כתב בהמקנה קו"א כאן, נראה דהא
שבת לאו דוקא, אלא שלא תנשא צמולאי שבת, דהא
מקשה בגמרא כתובות דף ה' אלא מעתה יום הכפורים שחל בשני
שבת [שזריכים להרצות בסעודה אחר השבת שהוא ערב יום
הכפורים] ידחה, ומשני הכא לית ליה רווחא, ופרש"י דמיד [ציללה
של מולאי שבת] עושין סעודה, והו' מדמקשינן בריש מסכת כתובות
ותינשא באחד שבת כו', ולא משני משום שמה ישחוט בן עוף,
משמע דאין איסור אלא צמולאי שבת דלית ליה רווחא, וכן משמע
מהבואר מעשה דצריה דרבינא בזה דף ס"ו איבעב שבעה יומי
דהיינו יום אחד שבת משמע דרבינא ורז חזינא עשו מעשה
לעשות נשואין ביום ראשון. ועיין ערוך השלחן סעיף י"א, שאין
לירושלמי ריש מסכת כתובות שאמרו שאין נושאים נשים צמולאי שבת.

יא. ומקום שאין בית דין יושבים בו וכו'. צטור כאן כתב
דזמן הזה שאין זמן קצוב לשיבת בית דין, וכול
לישא בכל יום שיראה מימות החול. ומקור דין זה הוא בגמרא
כתובות ג' א'. וצטור השלחן סעיף ו' הוסיף דאלונו דלא שייך
כלל [ללא לדון לצית דין על] טענת צתולים לענין איסור, כיון
שהקדושין והנשואין כאחד, אשה נשאת בכל יום. וכ"ה בד"מ אות
ד' בשם הר"ן וכלכו, וכ"כ באחרות חיים הלכות קדושין.

וברא"ש כתובות פ"א סי' ג', הוצא צטור כאן, אחר שכתב דאין
לכנס ביום שני לצטול ביום שבת לפי שאין צחי דינים
קצועים שבת [ואם יהיה לו טענת צתולים לא יוכל לצוא לפני
בית דין], כתב דמה שכתבו האידנא לכנס ביום שני, משום דאף
בכל ימי השבוע אין לנו צחי דינים קצועים, ומי שיש לו עסק מקצין
שלשה [אנשים] ומסדר טענותיו לפנייהם, וזה יכול לעשות אפילו
שבת. ופרישה אות י"ב, על מה שכתב צטור דאין לכנס ביום
שני, כתב [להסביר מדוע חפס דוקא יום שני והרי מלך דינא
דגמרא צתולה נשאת רק ביום רביעי], משום דבית דין יושבים
במים ב' וכו'. משום שקורין בהם צתורה ורוב העם צאים לצית
הכנסת, ומשום הכי הוי אמונא דגם ביום שני תנשא הואיל שקורין
צתורה שבת, לכן אמר שאין לכנס ביום שני. ועל מה שכתב צטור
שיכול

ביום הנשואין, וכיון דעיקר סעודת הנשואין צלילה [של יום ראשון
אור ליום שני] לא חיישינן שמחת עורה הסעודה יצואו לחלל את
השבת. ובצנתי האפד ח"צ סק"ג הביא משפט שמעון חלק בית
משחה דכ"ז ע"ג שכתב דעשה נחפשת המנהג לישא ביום ראשון
בשבע משום שהוא יום חגם ושושבינים מעסקם ויש פנאי לחוג את
יום הנשואין בלי הפסד וצלי ציטול עסק, והוסיף דכן המנהג
בסופיה.

ובחיים ושלום ח"צ סי' ל"א, אחר שכתב שאין המנהג לעשות
נשואין ביום ראשון בשבוע ודן להחמיר בזה, מסיק דמ"מ
כבר נחפשת המנהג בעירנו אזמיר לישא אשה בערב יום טוב הגם כי
חל באחד שבת.

ובבית דוד (להר"ד ליער) סי' פ' לאחר שהביא משו"ת הרמ"א
כ"ל דאין מדרך לעשות נשואין ביום ראשון, כתב דרז אחד
העיר צפנו שבעל דברי חיים מלאה השיא את אחד מצניו ביום
ראשון בשבוע. וכן צלקוטי מהר"ה סדר נשואין כתב דבארץ מגורו
[אונגריין] נוהגין לעשות נשואין ביום ראשון ולית מאן דחש להא,
ומלאה בספר השב האפד עה"ת שכתב שם מכתב הגה"ק מראדזיל,
ובו כתב שבעה חתונות צחו ביום ראשון בשבוע כשנישאת לבנו של
בעל דברי חיים מלאה, ושגם הגה"ק מקאמינקא היה שם, ובדלוי
לא נעלמו מהני גדולי טולס דברי שו"ת הרמ"א הכ"ל, אע"כ דשמע
להו ולא קבלוהו, וכפשטות לישא דגמרא בריש כתובות ותינשא
באחד שבת.

ובתעלומות לב ח"צ סי' י"ז כתב שנשואין ביום ראשון בשבוע אין
בהם משום חוקות הגויים, כיון שהגויים נושאים
נשים בכל יום מימות השבוע ואין להם יום מיוחד להם, ואף אם
היה יום ראשון מיוחד להם לנשואין אין כאן איסור משום
וצחוקותיהם לא תלכו, שאין להם הדבר כחך בלי טעם נגלה, ואם
היו נוהגים לעשות חופות שלהם ביום ראשון, טעמו נגלה וידוע
לפי שהוא להם יום שציתא ממלאכה, וכיון שהטעם ידוע אינו חוק
וכו', וגם שאין כוונת בני ישראל העושים כן הוא כדי להדמות
לגויים ולעשות כמעשיהם, וגם הרמ"א בהשגחתו לא אסר את הדבר,
ואפשר שבעת ההיא היו נוהגים הגויים באותם המקומות לעשות
נשואים [רק] ביום ראשון, ולא ראו בני ישראל להדמות להם, משא"כ
עתה שאין להם יום קצוב.

ולענין נשואין בערב שבת, עיין ערוך השלחן סעיף י"א שכתב
שצמיו החורף וכן מאד צללי לעשות חופה בערב שבת,
כי הימים קררים ומאחרים החופה, אך אין צידונו למחות. וע"ע
מה שכתב צטור השלחן סי' שליש סעיף י"ד. ובמשנ"צ סי' שליש
סקי"ע כתב שזמן מאד למי שהיכולת צידו שלא לעשות הנשואין כלל

באר הגולה
ס עט נמשנה וכדמפרש
טעמא דברייתא סד דף כ'
ע"ה

בתולה נשאת ביום רביעי שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לב"ד ומנהג
חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי כדי שיהיה שמח עמה שלשה
ימים חמישי בשבת וערב שבת ויוצא למלאכתו יום ראשון
ונכחו

הפוסקים

ס"ק יא - ס"ק יג אות ב

אוצר

יג. שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי וכו'. א.
דעות הפוסקים בדיון זה. עיין צ"י
שמקור דין זה הוא בגמרא כתובות ה' א', דתני ר' קפרא
אלמנה נשאת בחמישי ונבעלה בשישי הואיל ונאמרה זו ברכה
לאדם, ואי נמי משום שקדו, דתניא מפני מה אמרו אלמנה
נשאת בחמישי ונבעלה בשישי, שאם אחת אומר תבעל בחמישי למחר
משכים לאומנתו והולך לו, שקדו חכמים על הקנה בת ישראל שיהא
שמח עמה ג' ימים ה' בשבת וערב שבת ושבת.

ובכתב בערוך השולחן סעיף ו' שהפוסקים לא הזכירו שום איסור
לאלמנה להנשא שלא ביום החמישי, וגם מעשים בכל יום
נשאת בכל יום, וגם הרמב"ם [שממנו הועתק דין זה צ"ע כאן]
חלה הדבר במנהג חכמים ולא מעיקר הדיון, אבל העור כתב: תקנו
חכמים שהנשא אלמנה ביום חמישי ותבעל בליל שישי כדי שיהיה
שמח עמה ג' ימים וכו', ולדעת זו איסור לאלמנה הנשאת לאלמן
לישא רק ביום חמישי, וזהו גם דעת התוס' והרא"ש, ותימה על
רבותינו בעלי הש"ע והאחרונים שלא הביאו רק דעת הרמב"ם, וגם
על מנהגינו קשה שנושאים בכל יום איך לא חששו לדבר זה ואולי כפי
מה שנחצהר דמהני מחילתה, אם כן אין חשש בזה, דאף אם ישכים
למלאכה מסתמא תמחול לו, וזהו רחוק שיעשה נגד ראינו, דמסתמא
אם לא תתן לו רשות לא יעשה נגד ראינו, ואע"ג שחז"ל חששו לזה
שיעשה נגד ראינו, מ"מ כיון שלדעת הרמב"ם הוי היתר גמור, וגם
לדעת העור הוא רחוק מהמליאות, לפיכך לא חששו בזה, ומ"מ ל"ע
למעשה, אך אם קודם הנשואין דובר ביניהם שאחר הנשואין מיד
יסע הוא מכאן פשיטא דשרי [להשיא אפילו שלא ביום חמישי],
שהרי היא כמחלת ומוותרת על שמחתה.

ובפסקי הלכות ח"ג דף ל"ה, מדויק מלשון הרמב"ם [המוצא צ"ע
כאן] "ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי"
דמלשון זה מוכח שכל זה אינו אלא מנהג חכמים, אבל אין קפידא
בדבר, שהאשה יכולה למחול זה. ולעיל מינה בדף ל"ז כתב בפסקי
הלכות, דמטעם זה אין נזכרים בזמנינו לעשות נשואי אלמנה ביום
חמישי דוקא, דסמכו שהאשה מוחלת על שמחתה, ועוד דאף אם
נימא דאינה יכולה למחול עיקר שמחתה שלשה ימים, עכ"ל החשש
דשמח ישכים לאומנתו וילך לו תוכל למחול.

ובדרכי משה אות ד' הביא מהגהות מיימוניות אישות פ"י [אות
מ'] צ"ע דרבי' דנהגו לכוון אלמנה ביום שישי, אע"ג
דליכא שלשה ימים לשמח עמה, מ"מ ראו חכמי הדורות דבהא
תקנתא [של עובת העניים] ניחא לה עפי. אולם צ"ע דה"ה
סי' קי"ט כתב שאין לעשות כלל חופה לאלמן ואלמנה ביום שישי,
ולא ראיתי מי שעשה נשואין באלמן ואלמנה ביום שישי, על כן אין
לשנות, ויש לעשות נשואין של אלמנה ביום חמישי אחר תפילת ערבית
סמוך לערב או בלילה, וכן ראיתי מרבותי וברור ופשוט הוא.

ב. ובסקום שאין לחוש שהחתן ילך לאומנתו. צעור כאן, אחר
שכתב שנושאי אלמנה הם ביום חמישי, כתב במה
דברים אמורים צבעל מלאכה, אבל אדם צעל שאין לחוש שילך
למלאכתו, יכול לישא בכל יום. ועיין צ"י כאן שמקור דין זה הוא
בגמרא כתובות ה' א', דאחר שכתבו שני טעמים על מה שתקנו
נשואי אלמנה ביום חמישי, ה' משום ברכה, וז' משום שקדו חכמים
שיהא שמח עמה שלשה ימים ולא ישכים למחרתו למלאכתו, אמרו
מאי

שיכול לקבץ שלשה אנשים בשבת ולסדר טענות לפניהם, כתב
צפריה אות י"ג, דאע"ג דאין דיון בשבת, כמבואר צ"ע א"ח
סי' של"ט, י"ל דוקא לדון אין רשאים להטעם שמה יכתוב, וזה
שייך דוקא כשפוסקין וכותבים פסק דין, אבל לשמוע הטענות
לא שייך שמה יכתוב.

ובב"י כאן הביא מהרא"ש כתובות שם שכתב, וא"ת ואמאי נשאת
בכל יום תהוי כאלמנה ותנשא בחמישי ותבעל בליל שישי
הואיל ונאמרה זו ברכה לאדם, וי"ל דמשום ברכה לחודה לא היינו
מתקנים זמן קצוב כו'. ועיין צ"ע סק"י שהביא מפני יהושע
כתובות ק"ח סי' ה' שתמה על העור וכל הפוסקים מדוע לא
פירשו שלכתחילה מיהא יש לחוש לטעמא דברכה ותנשא בחמישי,
ומסיק דכל הרוצה לקיים דברי חכמים יש לו לחוש לכתחילה לטעמא
דברכה וינחור לו ברכות על ראשו. ועיין בפניי שם שכתב ע"פ הגהות
אשרי על הרא"ש כתובות פ"א סי' ה', שאע"פ שבגמרא שם אמרו
שנושאים בחמישי משום ברכה לענין נשואי אלמנה, אבל בנשואי
בתולה אמרו שתנשא בריבוי ותבעל בחמישי שגם זו נאמרה ברכה
לדגים, מ"מ כל היכא דאין טעם של טענת בתולים בבית דין, גם
בנשואי בתולה עדיף הנשואין ביום חמישי והבעילה בשישי שנאמרה
זו ברכה לאדם.

ובנחלת שבעה סי' י"ב אות א' כתב דנאשכנו המנהג עוד היום
לעשות נשואי הבעולות ביום רביעי, ואע"פ דלא שייך טעם
שישכים לבית דין, מ"מ המנהג במקומו עומד, וכה"ג עובא אשכחן
צעל הטעם ולא צעל המנהג, ואפשר מלורף לזה טעם אחר, מאחר
שבארץ אשכנז נשארנו מעט מהרצת והעם נפוצים אחד צעיר ושנים
בממלכה, ולריך צעל החתונה לקרוא קרואים ממקומות וישובים
אחרים, וע"כ מפני תקנת הרחוקים שכל אחד יוכל לבוא אל מקומו
קודם שבת הנהיגו לעשות הנשואין באמצע השבוע.

יב. ביום רביעי. א. עיין צ"ע יו"ד סי' קע"ט סעיף ז'
שכתב, ונהגו שאין מתחילין צ"י וד'. וכתב ברוח חיים
שם דלענין לתת קדושין ולעשות חופת נשואין ביום רביעי נראה
דאין קפידא, שהרי משנה שלימה שנינו בתולה נשאת ליום הרביעי,
וכן עמא דבר. ובשלחן העזר סוף ח"א הוסיף דבפרט לפי מה שכתב
בצרכי שם מהרע"מ פרשת עקב דף רע"ג דאין מתחילין צ"י ואין
מסיימין צ"י ע"ש, דמשמע להתחיל צ"י אין קפידא וספיר נשאת
ליום הרביעי. ועיין צ"ע ספר אור לשמים דף ד"ר עור צ' שהביא
מחזק"ק שהקשה על הא דבתולה נשאת ליום הרביעי, והלא יום זה
הוא צהינת דינים, וע"ש מה שחירץ שהוא צהינת עת לרב היא
ליעקב וממנה יוושע. ועיין שלי"ה שער האותיות סדר ברכה נשואין.

ב. ונשואין בימי אב"ה לחודש, דן בזה דרכי תשובה סי' קע"ט
סקי"ד, והביא מספר פרי האדמה ח"א בהלכות דעות
שאין מתחילין באג"ה לחודש, ובצ"ע חזני לך חז"ל סי' מ"ד
כתב בזה דמאן דלא קפיד לא קפדין בזהדיק ח, והביא עוד לענין
ה' בחודש, שצרות חיים יו"ד שם סק"צ כתב דצ"ח יוסן לא נאמר
זה, מאחר שהוא יום גדול ונשגב מאד ומסוגל לסימנא טובא.

ח) עיין בפרי האדמה ואבני צדק שם שמדובר לענין כניסה לדירה
חדשה בימים אלה.

(ה) (והגו שלא לישא נשים)

אלה

פתחי תשובה

לאחר חזי חודש ויש ליישב פסמ"ט המג"א סי' ת"ל סק"ט בשם הרמ"א בתשובה ח"ל לכן דקדקתי וכתבתי והעם יתנו ולא כתבתי סתם וכן נהגין ע"ש :

(ה) ובהגו שלא לישא. כתב בספר המנהגים יש לדקדק מ"ט הרמ"א בל"ח סי' תקנ"א ס"ב ונוהגים להחמיר שאין נושאים מ"יו בתמוז כו' חפוק ליה שהוא

הפוסקים

ס"ק יג אות ב — ס"ק יד אות א

אוצר

שהלכנו אינה הולכת וחסרה י. וכלל חיים ח"ב סי' כ"ו כתב בתוך דבריו, דזמן הנשואין אינו אלא מיום ראשון עד ע"ו לחודש, ולא בחיסור הלכנו יא. אמנם בדברי זרזין קונטרס יוסף דעת, כתב שצרכה קראקא עושין נשואין עד כ"ב בחודש, ושכן עושים בזמנה מקומות. וכ"כ בטעמי המנהגים עמוד ת"ח דהמנהג לעשות נשואין עד כ"ב בחודש. ובשלחן העזר ח"א דף פ"ה עור ד' כתב ששמע מפי בעל מנחת אלעזר שיש קבלה מפי לדיקים שעושין נשואין עד כ"ב לחודש, וכע"ז כתב שם בח"ב דקל"ג עור ג' בשם בעל דברי יחזקאל משינאווע.

והרבה פוסקים הקילו בזה. בהמנהג כאן כתב דיש לדקדק ממה שכתב הרמ"א בל"ח סי' תקנ"א סעיף ג' דנוהגים להחמיר שאין נושאים נשים מ"יו בתמוז ואילך כו', חפוק ליה שהוא לאחר חזי החודש, ויש ליישב על פי מה שכתב המג"א בסי' ת"ל סק"ט בשם הרמ"א בתשובה ח"ל: לכן דקדקתי וכתבתי "והעם יתנו" ולא כתבתי סתם "וכן נוהגין" ע"ש [לפי שאינו אלא מנהג העם שנהגו מעולם, וגם כאן שהרמ"א כתב "והגו" אינו אלא מנהג העם, אבל לגבי נשואין מ"יו בתמוז ואילך כתב "ונוהגין" להורות שמנהג חכמים הוא]. והוצא בפ"ת סק"ה.

גם בתשובה מאהבה ח"ג יו"ד סי' שני"ה, דייק מלשון הרמ"א כאן וכן מלשון הש"ע יו"ד סי' קע"ט סעיף ג', שכתבו בזה "והגו" להודיע שאינו אלא מה שנהגו העם מעולם ואין לו שורש ע"פ הדיון, והוא לסימנא בעלמא, ועיין בר"ן ריש מס' כתובות על מה שמקשים מאי טעמא לא תני התנא טעמא דתחילה נשאת ליום הרביעי ולאמנה ליום החמישי משום שקדו וזכרה, וכתב ח"ל: דמשום שקדו וזכרה לא היו מחקתי רצון לעכו"ז מלוא דנשואין כו' ע"ש, מכל שכן שאין לעכ"ז הנשואין בשביל סימנא, לכן נראה דבמקום דלכא לא חששא כל דהי אין לדחות הנשואין משום מילוי הלכנה.

ובאריה דבי עילאי סי' י"ח, בענין חתונה דזמן שהלכנו אינה צמילואה, כתב דלא הקפידו חכמינו על דבר זה, רק החירו את זה לומר כן [שרואה לעשות הנשואין בעת מילוי הלכנה] למי שמקפיד על כך ושואין זה בכלל ייחוש, דהוי אמינא דאסור להקפיד על זה מעט ייחוש ודרכי האמורי, וכמבואר בלשון נמוקי יוסף ושו"ת הרמב"ן [הג"ל], ולשון "והגו" שכתב בש"ע ורמ"א לא צא לומר שיש חיוב לעשות כמנהג הזה, רק שהמנהג אינו נגד ההלכה.

וכן בשו"ת מהר"י אסאד סי' כ"ד כתב דפשיטא מילתא דגם הש"ע לא אמרו דיש לנהוג כן, אלא אשמעינן דנהגו כן בזמנם ואין

וכתב שדוחק לפרש כך, אלא בודאי כוונת הרמב"ן כמו שפירש הרמ"א שאין נושאים בחצי חודש השני שאז הלבנה הולכת וחוסרת, אלא נושאים בחצי הראשון של החודש כשהלבנה מתמלאת והולכת, וזה נקרא מילוי הלבנה. ועיין כרם שלמה כאן.

יא) ועיין התעוררות תשובה ח"ב סי' קע"א, שדן לענין נשואין בחמשה עשר באב שחל בזמן שהלבנה הולכת וחוסרת, וכתב שאין להמנע מלערוך בו נשואין, מאחר שהוא יומא דפגרא ואין לך סימן טוב יותר מנשואין ביום זה.

מאי איכא בין זכרה לשקדו, איכא בינייהו אדם בעל שאינו משכים למלאכתו, וכתב הרמ"א שם דטעמא דשקדו עיקר דלא קצטו זמן משום זכרה, הלכך אם אדם בעל הוא יכול לישא בכל יום. ועיין עוד בגמרא שם שאם חל יום טוב להיות בערב שבת, שגם אז מותר לישא גם ביום רביעי.

ועיין למעלה סק"ה שיש סוברים שלכתחילה לר"ך לכל אדם לערוך נשואין ביום חמישי ותצטל בשישי משום זכרה לאדם שנאמר בשישי. ובצ"ח כאן דייק מדברי התוספות כתובות שם, דמשמע ודאי שאפילו אדם בעל שיכול לישא בכל יום, אם נשא ביום חמישי לא תצטל אלא בשישי, וכן בעל מלאכה וחל יום טוב להיות בערב שבת, אם נשא ביום חמישי לא תצטל אלא בשישי משום זכרה לאדם.

ג. ובנשואין של בתולה עם אלמן. עיין בעור כאן שכתב שלא תיקנו להם יום ידוע לנשואין בשביל זה, שאין לחוש שמא ייחנה וילך למלאכתו.

יד. שלא לישא נשים אלא כו' שהלכנה במלואה. א.

מקור המנהג. דבר זה הוצא גם בש"ע יו"ד סי' קע"ט סעיף ג' שנהגו שאין נושאים נשים אלא צמילוי הלכנה, ומקורו צנמוקי יוסף סנהדרין סוף פ"ה (וצטעות נרשם פה צמילוי שהוא מהר"ן), דאחר שהעלה שכל דבר שאינו אלא לסימון טוב אין בו משום ייחוש ושרי, הוסיף, כמו שנהגו לישא נשים צמילואה של לבנה לסימון טוב. וכן בשו"ת הרמב"ן סי' רפ"ג, כתב מה שנוהגים שאין נושאים נשים עד מלוי הלכנה צאלו האריות, אינו ייחוש, אלא כשם שמושחק המלכים על המעיין דחמשך מלכותו (כריתות ה' ב'), כן עושין [הנשואין] צמילוי ולא צמילוי, וסימנא טבא הוא כדרך שמושכין יין צמילוי לפני חתנים, ואין בו משום דרכי האמורי. ועיין צמילוי הגר"א יו"ד ה"ל שאין מקור לד"ז בתיקוני זוהר ק"ד ב'. ובשדי חמד מערכת חו"כ סוף אות כ"א כתוב בשם הגר"א רמז לדבר זה כי צרכה פרק ג' שם מונה עתים שונים כתוב עת לחזק ועת לרחוק מחזק, עת לחזק הוא המנין הטי"ו שבשמים, ועת לרחוק מחזק הוא המנין הטי"ו, לרמז כי עד יום ע"ו לחודש שהלכנה צמילואה יעשה נשואין, ומע"ז והלאה שהלכנה חסרה ירחיק מחזק ולא יעשו נשואין, ושכן מלא צמילוי לתיקונים ט. ובצנין ליון סי' קמ"א הביא מקור שמחלית החודש הראשון הוא עת שמחה ועוצה, מגמרא סנהדרין דף מ"ב.

ועיין עוד במפרשי הש"ע שמפרשים דברי הרמ"א וש"ע ה"ל, שזמן נשואין הוא בכל מחלית הראשון של החודש, כל עוד

ט) אמנם ראה להלן מה שמובא בשם הגר"א שלא הקפיד ע"ז, וצ"ע.

י) בדבר אליהו (להר"א מטראל) סי' ט"ו, העיר על לשון הרמב"ן הנ"ל שאין נושאים נשים עד מילוי הלבנה, שלכאורה משמע דמנהגם היה שלא לישא כלל אף במחצית הראשון של החודש אלא עד מילוי הלבנה ממש, לא מקודם ולא מאחרי, ודבר תימה הוא הלא שעת המילוי אינה אלא רגע אחד, וברגע שנתמלאת מילואה בשלימות תתחיל מיד להתחסר, וכתב שכנראה יש ט"ס בדבריו, וצ"ל: שאין נושאים נשים, "אלא" עד מילוי הלבנה. וכן בבנין ציון סי' קמ"א, כתב להרב השואל, שפירש דברי הרמב"ן שאין נושאים אלא במילוי הלבנה ממש, לא קודם ולא אחרי,

אוצר

ס"ק יד אות א — ד

הפוסקים

בכס מפני דברי ספר המקנה [ה"ל] שמקיל, ומה שכתב במכ"ע הלפירה תרמ"ה ע"פ מנורת המאור סי' קל"א וספר לרור המור פרשת זב, לאדרבא עדיף לערוך נשואין שלא בעת מילוי הלבנה, טעם בהצנת דבריהם ואין שום הוכחה לכך. ובזנין לזון סי' קמ"א כתב שצמקומות שנוהגין מנהג אשכנז מקפידין שלא לישא אלא צמילי הלבנה, ואילו בצמקומות שנהגו מנהג פולין אין מקפידין, ובודאי אין להורות להם איסור בדבר, אבל בצמקומות שנהגו להחמיר אין להורות לשנות המנהג.

ועיין בשו"ת מהרי"ל החדשות סי' ל"ב, שאם כי יוצא את המנהג שלא לעשות חתונות בחיסור הלבנה, כתב אבל חלילה לי למחות מלעשות אחר חלי החודש.

ועיין איתן אריה סי' י"ג, שכתב שאף על פי שהעולם נוהגים לערוך נשואין אף בימים שהלבנה חסרה, מכל מקום בעשרים וארבע שעות אחרונות, של החודש, שאז הלבנה מכוסה לגמרי, כמובא במסכת ראש השנה כ"ז, ראוי להמנע.

ב. ובשהחתן הוא כבר למעלה מגיל עשרים שנה, האם ראוי לדחות זמן החתונה כדי לעשותה בזמן מילוי הלבנה. בשו"ת מהרי" אסאד סי' כ"ד, אחר שהעלה שאין להמנע מלישא שלא בשעת מילוי הלבנה, כתב עוד, דאפילו היה מקום לחוש לזה, מ"מ במקום מלוא אין לחוש, דשומר מלוא לא ידע דבר רע, וא"כ מי שכבר הגיע לגיל עשרים ולא נשא אשה, שהקצ"ה אומר תיפת עמדותיו רח"ל [קדושין כ"ט ז'], פשיטא דשהוי מלוא לא משהיין, ולא נהגו צב"ה להמחין עד מילוי הלבנה, ואדרבא משום חסרון הלבנה רק סימנא וחששא צעלמא הוא שמא השעה מוללחת היא ושמא לא, אבל קללת הקצ"ה היא ודאי, ואין ספק מוליא מויד ודאי, ולכן כל הקודם לישא אפילו בסוף החודש הריכו זריו ונשכר, וכע"ז כתב בספר קול יעקב על הא דאין מתחילים צ"י וד' בצבוע דלדבר מלוא אין לחוש והוכיח כן נגמרא ר"ה דף ג' ע"א, וגדולה מזו התייר בשו"ת חכם לבי ונודע ציבורה סכנתא דקטלנית במקום מלוא יבום מהאי טעמא דשומר מלוא לא ידע דבר רע, אע"ג דקטלנית סכנתא ואיסורא הוא מדין המשנה והגמרא, וא"כ הוא דין וכ"ש האי דאין נושאין צמילי הלבנה. וכן הסכים צנהרי אפרסמון מהדו"ת סי' מ"ח.

אולם בתשובה הרממ"ש שפירא שצדי חמד מערכת חו"כ אות כ"א, חלק ע"ז וכתב דאם דוחים את זמן החתונה שצ"ל דברים של מה בכך, כל שכן שנוון לדחותה שצ"ל דבר שחזר בפוסקים ומשום סימנא טבא.

ג. האם ראוי לומר בפירוש שאין עושים הנשואין בזמן חסרון הלבנה. בשו"ת מהרי" אסאד סי' כ"ד, אחר שכתב שאין לחוש לערוך נשואין שלא בשעת מילוי הלבנה, והפוסקים שהזכירו מזה לא צאו אלא לומר שאין צ"ל חשש לנוהגים להזהר מזה, הוסיף, דנראה אדרבא לאידך גיסא שאין לפרש ולומר שנמנעים מזה בגלל חסרון הלבנה, ולא נהגו היתר צב"ה גוונא, ע"ש שהסתמך על דברי הע"ז יו"ד סי' קע"ט סק"ב.

ד. חדשים שאין מדקדקים בכך ונושאין אפילו בזמן חיסור הלבנה. כתב בערוך השלחן סעיף י"ג שצנעין נשואין בזמן מילוי לבנה, אין נוהגים להקפיד צדדי חלול ואדר. ובספר המנהגים — מנהגי חז"ל עמוד ע"ז כתב שצדדי חלול ואדר אין מדקדקים, אבל בחודש תשרי המנהג לערוך נשואין רק צדדי חודש הראשון. ובדרכי תשובה סי' קע"ט סק"ה כתב ששמע מרז זקן אחד שבעת שהיה בעל צני יששכר רב צעיר מונקאטש היו עושין נשואין בכל חודש חלול גם בסוף חודש בחיסור הלבנה, ע"פ דבריו הקדושים שצדדי זה גם בזמן חיסור הלבנה הוא שעה מוללחת כמו

ואין למחות בידם משום יחוש או מעונן, וי"ל ברור דמהאי טעמא כתב הש"ע רק צו"ד גבי אינך דיני מנחש ומעונן, ולא כתבו צב"ה, משום דהוי משמע דיש לנהוג כן, ואף דהרמ"ה העתיקו גם צב"ה, ר"ל רק כמזכיר שאין למחות ביד הנוהג כן משום יחוש, ולהכי סיים בהג"ה "ועיין צו"ד סי' קע"ט", אבל ודאי אין לריך לחוש כלל למנהג הכותף להחילה, ומי שאינו חושש למנהג זה הריכו זריו ונשכר וצב"ה עליו צרכה.

ובערוך השלחן סעיף י"ג כתב דיותר טוב שלא להקפיד כלל בזה, שנאמר תמים תהיה עם ה' אלקיך, והרי [לענין נשואין ציום רביעי וחמישי] צימין צרכה לדגים ולאדם אין מקפידין אף שזה נזכר בגמרא, כל שכן בזה שלא נזכר בגמרא כלל, ואפשר מפני שישראל מונין ללבנה וגמשהו ללבנה לכן נהגו להקפיד, ועוד דאין הקפידא שלא להעמיד צחטרונה אלא לסימן טוב להעמיד צמילואה, ומ"מ יותר טוב להקפיד על מה שנאמר בגמרא.

ובכתר ראש (אמרות ומנהגים מהגר"א והגר"ח מוהלוצין) אזה ק"ה, כתב: רבינו עשה חתונה בנו בסוף החודש, ואמר שאין להקפיד על הזמנים כו', ובה פירש הפוסק צידך כל עתותי, פירוש שכל הזמנים שלי מסורים צידך. וכ"ה בשערי רחמים עמוד י' יב.

ובעזרת כהן סי' ז' כתב שצ"ח ישראל אין נוהגים להזהר מלישא נשים שלא צמילי הלבנה, דס"ל שאין צ"ח ישראל קפידא בזה שהוא מטעם מזל, כי היא ארץ אשר אלקים דורש אותה ומופקעת משליטת מזלות לגמרי, וכמו שכתב צוהר ויקרא דף ע"ב צ' דכל מאן דזכי לה זכי לאגדא מעלא דשמיא דלעילא דנחית על ארעא כו', כלומר מהמזל העליון מידי השי"ת ושפטו העליון צ"ל שום שליטה של מזל חילוני, ועל כן אין מקום קפידא לכל הדברים שצ"ח מנד זכירות של סגולות כאלה שיש לתלותם צענינים של מזל וכיוצא בזה יג.

ובנחל אשכול על ספר האשכול סוף הלכות שלוח הקן, כתב דצמנו ראה שיוצאים מכשולים ממנה שלא לישא שלא צמילי הלבנה, שגורם איסור כרת, דדור תפוכות לא החזקנו בו כלל.

ויש שהתירו בזה לצורך גדול וכיוצא בזה. צדי חמד מערכת חו"כ אות כ"א, כתב דצמקום הפסד מרובה אין להחמיר שלא לישא בזמן חיסור הלבנה. וצאורי וישעי סי' קכ"ה כתב דלצורך גדול ודאי דאין לחוש לזה, וכדקו"ל בכל מקום דחיישין לסכנתא דלדבר מלוא שרי דשומר מלוא לא ידע דבר רע, וכמבואר בש"ע חו"ה סי' תנ"ה צרמ"א לענין שלא לשפוך מים של מלוא, וכמו כן צקטלנית יש הרבה דעות דמותר להתייבס מטעם זה, ועל כן יש להתייר לצורך הרבה. והסכים עמו צדי חמד הג"ל. ובתשובה הרממ"ש שפירא שצדי חמד שם כתב דאין הדבר לעיכובא ואם רואים צית דין להתייר המנהג לפרקים אינן חזקין.

ובתירושו ויצהר סי' קי"א, בתשובה הגרמ"ה לנדא, כתב שצמדינית פולין רובם לא מדקדקים בזה, וכיון דדשו צה רבים אין להחמיר, אבל צמדינית ליעא מדקדקים בדבר זה.

ועיין עוד צדי חמד מערכת חו"כ אות כ"א שכתב צממה מקומות הקפידו על זה שלא לישא בזמן חיסור הלבנה, חמנ"ס פה צעדת הקרימאקאים אין מקפידים על זה, ולא ידעתי מדוע, שהרי מנהג זה נהגו גם האשכנזים וגם הספרדים, ובכל זאת לא מחיתי

יב) ראה למעלה באות זה מה שמובא בשם הגר"א.

יג) ויש להעיר שבתקופה יותר קדומה הקפידו על זה גם בארץ ישראל, וכמו שכתב בשדי חמד מערכת חו"כ אות כ"א: ואם זכרוננו אינו מכזיב בזה כמדומה לי שזה מנהג פשוט שמקפידים על זה בעיר הקודש ירושלים.

(ו) אלא בתחלת החדש צעוד שהלכנה צמולה (בר"ן ס"פ ד' מיתות)
(ועיין צ"ד סי' קע"ט):

אם

פתחי תשובה

ז"ל שהביא שנהגו שלא לישא אלא בתחלת החודש כו' ומי עדיף הלא סימנה דלא
זכר בגמרא כלל מטעמה דזכרה שהיא ברייתא דבר קפרא ואין לנמנה ברי"ס.
והפרי"ד בזה ליישב קצת וסיים מ"מ כל הרולה לקיים דברי חכמים יש לו לחוש
לכתחלה למעשה דזכרה וינחמו לו ברכות על ראשו ע"ש:

(ו) אלא בתחלת החודש. עיין בספר פני יהושע בק"ל למסכת כתובות סי' א'
שחמה על הסור וכל הפוסקים שכתבו בפשיטות דהאידנא אשה נשאת בכל יום
בין צמולה ובין אלמנה היכא דליכא משום שקדו והלא היה להם לפרש דלכתחלה
מיהא יש לחוש למעשה דזכרה (דהיינו שהינשא ב' ותבעל ב') משום עלה סוכה
כדמשמע מלשון רש"י ותוס' והר"ן והמרדכי ז"ל וביותר יש לחמוה על הנהגת רמ"א

הפוסקים

ס"ק יד אות ד — ס"ק טו אות ד

אוצר

טו. בתחילת החודש. א. וביום א' דראש-חודש. כתב צאנז
אברהם (מבטשאטש) חו"מ מהדו"ת סי' תכ"ו,
שגם ליל א' דראש-חודש היו ליה בכלל ראש-חודש, לענין זמן
הנשואין.

ב. ולערך נשואין בערב ראש-חודש אחר מולד הלבנה.
צנזשי מרדכי אה"ע ח"ב (נדפס שנת תרע"ג) סי'
נ"ב, כתב בשם מורו, בעובדה שקצבו לעשות נשואין בערב ראש-
חודש, וליוה להמתין עד אחר מולד הלבנה, ולא יוכלו לערוך הנשואין
אפילו מצעוד יום.

ג. ולערך נשואין בראש-חודש קודם מולד הלבנה. כתב צנזשי
חמד מערכת חו"מ אות כ"א, בתשובת הרממ"ש
שפירא, כי הגאון האדרי"ת הורה שאין להקפיד מלעשות נשואין
בראש-חודש קודם המולד. וכ"מ צאנז אברהם הנ"ל.

וע"ש בתשובת הנ"ל שנוטה להקל לערוך הנשואין אפילו ביום א'
דרי"ח קודם מולד הלבנה. ובמכתבו של האדמו"ר רמ"מ
מליובאוויטש שליט"א, הנדפס בקובץ יגדיל חורב ניסן תשל"ט סי'
קמ"ה, מבואר שניתן לקבוע זמן החתונה חור ליום א' דרי"ח אף על
פי כשהמולד הוא ביום א' דרי"ח צבור. אולם צנזשי אפרסמון ח"א
סי' כ"ג, ובמהדו"ת סי' מ"ה, לא התיר לערוך נשואין ביום א'
דראש-חודש אלא לאחר מולד הלבנה.

וביחסי יעקב יו"ד סי' נ"ה, אחר שדן להחמיר שלא לישא קודם
מולד הלבנה אפילו בראש-חודש, כתב אך יש לחדש בזה
ולומר לפי דברי המדרש בפרשת ואתחנן על הפסוק כי מי גוי גדול
אשר לו אלקים קרובים אליו כו', כשמחכנסין מלאכי השרת ושואלים
אימתי ראש השנה הקב"ה אומר להם מה אתם שואלים אתי ואתם
נלך אלל צ"ד של מטה כו', ועוד אמרו בגמרא ראש השנה כ"ה צ'
אתם אפילו שוגגים כו', א"כ מסרו הפמליא של מעלה תחת יד בית
דין של מטה, שכפי שמקדשים את החודש כן נעשה גם למעלה,
וממילא גם כל כחות הגרמיים השמימיים והמזלות נשתעבדו תחת
יד בית דין של מטה לצלי לשלוע בישראל שנמסרים תחת יד בית דין
[וא"כ אפילו עדיין קודם מולד הלבנה, מאחר שצית הדין קידשו
החודש הרי זה כאילו כבר היה מולד הלבנה].

ד. הזהירות לזמן מילוי הלבנה על הנשואין נאמרה או על
הקדושין. במעשה אברהם סי' ה' כתב בדמקומות
שהקדושין והנשואין אינם צבת אחת עיקר הקפידה לעשות בתחילת
החודש הוא בקדושין ולא בנשואין. וכ"כ ציפא ללז ח"ד סק"ט, דאין
מקפידים על זה אלא לענין קדושין ולא לענין נשואין. אולם צנזשי
חמד מערכת חו"מ אות כ"א חלק על זה, וכתב שהקפידה היא גם
בנשואין בלבד, ומסיק דלגבי דין אין נפקא מינה מאחר שהקדושין
והחופה סמוכים בשעה אחת.

ויש מי שדן לימר שאולי עיקר הזהירות בזה היא בשעת ההזדווגות
הראשונה בלבד. בויחסי יעקב הנ"ל הביא צנזן זה את דברי
חיקוני

כמו בשאר חדשים בזמן מילוי הלבנה, כי בכל יום בחודש הזה הוא
התעוררות ומי הראון לעובד ולזכרה לישראל והביאו בשלחן העזר
ח"א דף ס"ו, וכתב דבחודש אדר עדיין לריך שאלת חכם. וצנזשי
חמד מערכת חו"מ אות כ"א הביא מה שכתב לו הרב שניאור זלמן
פינסער אב"ד חארסאן דצחדשי אדר ואלול לית דחש להא דחיסור
הלבנה ונשואים בהם אפילו בסוף החודש, וכתב דלולא שכן מנהג
פשוט אללם על פי הוראת הגדולים לא היתה דעתו נוחה בזה, כי
משמעות דברי כל הפוסקים המדברים במנהג זה שלא לישא בחיסור
הלבנה הוא דכל חדשי השנה שנים בזה, ושבו הביא מה שכתב לו
הרממ"ש שפירא ליישב המנהג האמור.

ועיין במנהגי חב"ד הנ"ל שכתב שגם בחודש כסלו עושים חתונות
בחצי השני של החודש. אולם צנזשי חמד הנ"ל הביא מהב"ח
חו"מ סי' תקע"ג דמבואר דגם בחנוכה אין עושים נשואים מפני
שהוא בזמן חיסור הלבנה.

ועיין בטעמי המנהגים עמוד ת"ח, דמבואר שם בשם הרה"ק
מסערטליסק שבחודש אדר עורכין נשואין בחצי השני של
החודש. ועיין התעוררות תשובה ח"ב סי' קע"ט.

ובחודש אייר, כתב בדבר אליהו (להר"א מטרלא) סי' ע"ז דביום
ל"ג בעומר ראוי לעשות נשואין, אף שהוא בימי חיסור
הלבנה, דהוא יום מוללה ומצורק, ולפיכך מותר באותו חודש מיום
זה ואילך. אולם צנזשי חמד הנ"ל פקפק על דבריו, והסכים להתיר
ביום ל"ג בעומר ע"מ, ולא אחר כך יד).

ה. חופה שלא בשעת מילוי הלבנה או חופת גדה מי נדחה
מפני מי. כתב בתשובת מהרש"ב ח"ב סי' שצ"ה, שאין
לעשות חופת נדה צעבור לעשותה בשעת מילוי הלבנה. וכ"כ צנזשי
שלמה סי' זכ. וכן מבואר בנחל אשכול על ספר האשכול סוף הלכות
שלוה הקן. ובתעוררות תשובה ח"א סי' קנ"ט כתב ג"כ דעוב
לדחות הא דלישא צמילוי הלבנה מכה דחופת נדה משום דהחתן
והכלה בלא ספק רוצים אם מידי עזירי ילאו מידי הרכור לא ילאו,
ויעשו לסימן טוב דברים אחרים שהוצאו בגמרא ופוסקים, ועוד גם
זה סימן טוב אם היא צמורה וכו'. וכבר כתב בן צקאור שלחן ערוך
סי' קס"ו סעיף ג' שאין לעשות חופת נדה צעבור זה שלא ילאו אלא
צמילוי הלבנה.

ו. האם גם בנשואין של זיווג שני מוקדקים לעשותו במילוי
הלבנה. במעשה אברהם (להר"א אשכנזי) סי' ה', כתב
דצאלמן ואלמנה עורכין נשואין אפילו בימי חסרון הלבנה. וכתב ע"ז
צנזשי חמד מערכת חו"מ אות כ"א, בתשובת הרממ"ש שפירא, דאם
בחור נושא אלמנה לא שמענו להקל בזה. וציפא ללז ח"ד סק"ט כתב
דבחור הנושא אלמנה וכן אלמן הנושא בתולה המנהג הוא לקדש
בימי מילוי הלבנה.

יד) ועיין בויחסי יעקב סי' ג"ה שדחה כל דברי המקילים הנ"ל, וכתב
דליכא קולא בנשואין בימי חיסור הלבנה אפילו בימים המבורכים. וע"ש
שהביא שיש גם מקילים בזה בחודש ניסן, אבל גם דעה זו נדחה.

אוצר

ס"ק טו אות ד - ז

הפוסקים

ב"ד] אפי' החתן קבל עליו כי בכל חוקף יהיה מוחה וימנע מחולות וריקודים. וכתב עליו ציחור דעת ה"ל, שאין להחמיר בזה אלא על ריקודים מעורבים של פריאות והוללות, שאף בשאר ימות השנה אסורים, אבל ריקודים של מלוא שנעשים לכבוד החתן והכלה לשמחת בודלי שמתירים גם בעשרת ימי תשובה ומלוא נמי איכא, אלא שצמקוס גילה שם תהא רעדה.

ובנשואין של זיווג שני. כתב בשדי חמד ה"ל דהמנהג שלא לעשות נשואין בעשרת ימי תשובה אינו אלא בחופה בחור עם בחולה, שמרבים צממחה ריקודים ומחולות ותוף וכנור, ויין משהיהם יעצרום על דעת קונס חלילה, אבל בנשואין אלמן ואלמנה אין חשש.

ז. נשואין בחודש אלול ובימי הסליחות. בשדי חמד מערכת חו"כ אות כ"ג, כתב דמה שאומרים אנשי העיר הזאת קראסו-צ'אזר שבכל חודש אלול אין מוכנים צו לעשות חופה, לא ראיתי ולא שמעתי מנהג זה, ואני מעיד על עממי שנכנסתי לחופה בעי"ק ירושלם ת"י בחודש אלול, והיתה הכנסת כלה בצית הגר"י פרחי והיו בשעת החופה כמעט כל גדולי דארעא דישאל, וכן מתבאר ממה שכתב בלז חיים ח"צ סי' כ"ו, שש פרט כל הימים שאין נשואין בזה, הן מלד הדין וכן מלד המנהג, ולא מני בדייחיו כל חודש אלול, וכיון שלא נמלא מנהג זה בשום ספר, קרוב למד שרק דרך השערה אומרים כן, ומשנה שלימה שנינו דהכלה רוחצת את פניה [ביום הכפורים כל שלשים יום לנשואיה, הרי שנישאה בחודש אלול], הן אמר שהגרש"ז פיוסקער העיד לפני שגדולי הרבנים מסדרים חופה וקדושין בכל חודש אלול, עד החתלה וימי הסליחות שאז אין מסדרים, לפי שהם ימי צדיה על עונותינו, ולפי זה לפי מנהג הספרדים שנוהגים לומר סליחות בכל חודש אלול, י"ל דאין ראוי לעשות חופה בכל החודש, ובקבלות אשכנזי אחר פירוש נכונים, אלא דמדברי מעב אפרים נראה דאין מנהג זה תלוי באמירת סליחות, מדבאיא מנהג שלא לעשות נשואין בעשרת ימי תשובה בסי' תר"צ, שהוא אחר ראש השנה, ולא הביאו בסי' תקפ"א דייני אמירת סליחות, ומ"מ המנהג [אלוליו] לעשות חופה ונשואין בחודש אלול.

ובמנחם משיב א"ח סי' פ"ב כתב דבימי הסליחות צמקוס חודש אלול עושין נשואין. וראה עוד לעיל סק"ד אות ד' מה שמוצא מכמה פוסקים דבחודש אלול נשואין גם צמחית השני של החודש ואין הוששין לחסרון הלכנה.

ז. נשואין בחודש מרחשון. כתב בלז חיים ח"צ סי' כ"ו, שיש הרבה שאין נשואין נשים בחודש מרחשון. וכן מבואר במנהגי חז"ל עמוד ע"ו שאין עושין נשואין בחודש מרחשון. ובשדי חמד מערכת חו"כ אות כ"ג, כתב שצמקוס מגורו יש מדקדקים ומקפידים שלא לעשות חופה בכל חודש מרחשון, ואם זכרוני אינו מכיז כמדומה לי שכן המנהג בעי"ק ירושלים ת"י ובעיר קושטא, ועם שהאמת הוא שמה שנקרא מרחשון הוא על שם טיפת גשמים שיורדים בו [מלשון "מר מדלי", ולא לשון מריחות], וכמו שהביא צמקא סולת דף קנ"ד ע"ג, מ"מ חששו הטולס למ"ש עוד שם ש"א שנקרא מרחשון [מלשון מריחות] על שם שאין בו יום טוב, ולא נזכר שם החודש בשום אופן, וי"א על שם שבו מתה שרה ולכן נמנעים מלישא בו, והגרש"ז פיוסקער כתב אלי כי לא ראה ולא שמע מעולם מי שמקפיד על זה, וגם כאן אין מדקדקים בזה, והנראה נהרא ופשוטה.

ובצל החכמה ח"צ סי' ס', העיר על דברי שדי חמד ה"ל דבירושלמי פ"ק דר"ה ה"ב, מוצא בחס"י ר"ה ז' א' ד"ה מדברי, מבואר כי שמות החדשים עלו בידם מצדל, מעשה גם שם חודש מרחשון לשון צבלי הוא, וא"כ נהי דבלשונו לשון הקודש אפשר לפרש

תיקוני זוהר ק"ד ב', וכתב דלפי פירוש אחד שיש לפרש בדבריו יש לומר דעיקר הקפידא הוא על הזיווג דוקא.

ה. נשואין בעשרת ימי תשובה. כתב צמקא אפרים סי' תר"צ סעיף ה', נוהגים שלא לעשות נשואין בעשרת ימי תשובה. וכ"כ בסידור הגר"י עמדין דיני עשיית אות כ"ד, ובקצור ש"ע סי' ק"ל סעיף ד'. ובחכמת שלמה על ש"ע א"ח סי' תר"צ כתב ג"כ שהמנהג שאין נשואין נשים בעשרת ימי תשובה, והוסף דעטם המנהג נראה לו משתי סיבות, א' דכיון שאמרו חז"ל הנושא אשה מוחלין לו כל עונותיו, א"כ צמחית השנה אין לעשות השתדלות מחולות עונות עד יום הכפורים שהקצ"ה מוחל עונות צעיונו של היום, והרי זה כפוגם בקדושת יום הכפורים, ועטם שני, כיון שאמרו חז"ל איזה חג שהחודש מתכסה בו זה תשרי, וביארו המקובלים הכוונה דלמעלה השטן מכסה הלכנה, וא"כ לא נהגלה הלכנה למעלה עד יום הכפורים, ולכן כיון דהלכנה מכוסה למעלה הוי כמו סוף החודש דאין נשואין נשים.

האם נתפשט מנהג זה בכל הארצות. בשדי חמד מערכת חו"כ אות כ"ג כתב דעיקר מנהג זה שלא לעשות נשואין בעשרת ימי תשובה, אם שנראה נכון מלד הסברה כי הימים האלה נזכרים ונעשים ימי תשובה, ובחופה דשכיח שכרות לא יבאר מקלות ראש, אמנם אינו זוכר אם כך הוא המנהג גם בעדות הספרדים, ושם ראיתי בספר אצרכם אזכור דף כ' אות קכ"ג דמתבאר דכן הוא המנהג גם אצל הספרדים, וקצת גם משמע מדברי יד אהרן שהביא בצרך את אצרכם פריסקו דף ק"ז דלא משכחת חופה בעשרת ימי תשובה.

ובמלמד להועיל סי' א' כתב שצמקוס מנהג זה לא נתפשט [בכל הארצות], ואני צממי עשיתי נשואין שלי [בארץ אשכנז] ביום ו' תשרי שנת תרל"ג, והגר"י צממערער פסק אז שדבר זה מותר בלי שום פקפוק, ואדרבה כי קיום מלוא פריה ורביה יוכל להכריע לכף זכות, וכן עשיתי מעשה ואין שום אחד ממורי ורבותי וחבירי פולח פה לומר שיש בזה שום גדוד איסור, אשר על כן י"ל צרור דמי שלא קיים מלוא פריה ורביה לא ימנע מלעשות נשואין בעשרת ימי תשובה, כי כולי האי ואולי מלוא זאת תכריע אותו לכף זכות, ורק מי שכבר קיים מלוא פריה ורביה יאחר הנשואין אם אפשר כדי לחוש לדברי מעב אפרים והגר"י עמדין ה"ל, ושם ראיתי בספר דרכי נועם צמס הגר"ע הילדסהיימער ג"כ להחיר. וביחוד דעה (להגר"ע יוסף) ח"א סי' מ"ח כתב כי מנהג זה לא נתפשט ברוב המקומות, ושלמים וכן רבים עורכים נישואיהם בעשרת ימי תשובה, ומכל שכן צממים אלו שרוב כל הצחורים הנושאים להם נשים הם למעלה מגיל עשרים שנה, וחוצה קדושה מוטלת עליהם להקדים נישואיהם כל מה שאפשר, ומכיים שהרואים לעשות נשואין בעשרת ימי תשובה ראויים לעידוד כדי להקדים כל מה שאפשר שזרזים מקדימים למלוא, ואם הגיע החתן לגיל עשרים שנה אין לו להחמיר בזה כלל, אלא יעשה הנשואין בעשרת ימי תשובה.

ובמקום חכרת, עיין בשדי חמד ה"ל שצמקא דצמקוס הכרח יש לעשות הנשואין בעשרת ימי תשובה, וכע"ז כתב בלבושי מרדכי (נדפס תרל"ז) סי' קפ"ג. ובקצת המטה על מטה אפרים ה"ל סק"ד, דייק כן מדברי מעב אפרים שם. ובהלל אומר סי' רל"ג כתב דאם החתן והכלה מהלכים יחד ראוי להקדים ולעשות החתונה אפילו בעשרת ימי תשובה.

ובלבדשי מרדכי (נדפס תרל"ז) סי' קפ"ג, אחר שהביא דעות הסוברים דצמקוס דחק אין צוה משום מנהג, הוסף דעיקר הטעם שנמנעו מלעשות נשואין בעשרת ימי תשובה הוא משום דנשואין איכא שמחה יתירה ושכרות וחיישינן משום פריאות, [אמנם

באר הגולה

י טור בשם ה"ר אפרים

וכ"כ ה"ה בשם הרב אבן

מיג"ש וזמן הפדיון בשם הר"ף ושכ"כ הרשב"א והרמב"ן דק"ל עולה עמו ואינה יורדת עמו

ד. אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה

וקרובי

אוצר

ס"ק טו אות ז — ס"ק טז אות א

הפוסקים

בתמוז אפילו מנהגא ושום חומרא ליכא למנוע מה, ושמועהי בשם דו"ז הכ"ק מראזוואדאז שהחמיר ביוצאי חללי שלא לעשות נשואין בחדשי תמוז אב ועצת וכוונא, וטעמו כנראה מדברי זכ"ק שמות י"ב ע"א, ותלפנבו שלשה ירחים חלון חלת ירחין דדינא קשיא שרי בעלמא ומאי נינהו תמוז אב עצת, וגם יש שם נוסח אחר: שבע, חולס פוק חזי מאי עמא דבר וכן גדולי עולם שעושים נשואין בכם, בפרט בחודש אב אחרי שבת נחמו, ויודאי אין קפידא, וחולס בחודש תמוז מר"ח עד י"ז בתמוז, ו"ל סמך [לאלו המדקדקים לא לעשות בכם נשואין], מגמרא פסחים קי"א ז' לענין קטב מריזי, דאמרין מחד בתמוז עד שיתסר ציה ודאי שכחו, אך י"ל דשאני מזיקין לענין זמן נשואין, וכיון דלא קפדי כלל העולם וגם גדולי עולם, ועובדא ידענא בצעל דברי חיים מאלנא שערך נשואין לנכדו בחודש תמוז עד שהגיע י"ז בתמוז תוך שבעת ימי המשחה, ע"כ יכולים לעשות נשואין גם בחודש תמוז. חולס בטעמי המנהגים עמוד תי"ח כתב בשם הרה"ק מסערליסק שלא לעשות חתונה בחודש תמוז, כי לירוק בשם של חודש תמוז הוא "הוכ"י" היוצא מסופי תיבות של פסוק "זה חינו שוב לי", והשם הוא למפרע לגמרי והוא מורה על דין. וראה לעיל סק"ד אות ד' נד קולא בנשואין בחודש אב אפילו שלא שבעת מילוי הלכנה.

ט. נשואין ב' סיון. כתב בטעמי המנהגים עמוד תי"ח, כי שמע מהרה"ק [מהרי"ד] מצעל בשם אביו הרה"ק מהרי"י, שלא לעשות החתונה ב' סיון.

י. נשואין ב' אדר. כתב בטעמי המנהגים עמוד תי"ח, כי שמע מהרה"ק [מהרי"ד] מצעל בשם אביו הרה"ק מהרי"י, שלא לעשות חתונה ב' אדר, לפי שהוא אחד מן הימים שמתענים בהם, עיין ש"ע או"ח סי' תקפ"ב.

טו. לעשות סעודה. א. עריכת סעודת נשואין אם היא מצות. כתב בשו"ת מהרי"מ מין סי' פ"ט,

שמבואר בכמה דוכתי דסעודת נשואין מצוה לעשותה. ועיין עוד בדבריו המוצאים להלן. ובשו"ת מהרי"מ צריסק ח"א סי' י"ז, נשאל על ידי בעל שלחן העזר, מדוע לא כתוב בש"ע דסעודת נשואין הריכו סעודת מצוה, וכמו שכתוב לענין ברית מילה צו"ד סי' רס"ה, והשיב דכיון שכתב בש"ע סי' ס"ה שמצוה לשמח חתן וכלה ממילא ידעין שהיא סעודת מצוה דאין לשמחם אלא בסעודה, וכמבואר בסוכה דף כ"ה ע"ב דאין שמחה אלא במקום סעודה, ועוד שכבר נזכר בש"ע בכמה מקומות דסעודת נשואין הוי סעודת מצוה, ובגון בש"ע או"ח סי' הטי"ו סעיף א' שאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה כגון שרואה לילך לבית משחה של נשואין. ובסי' תר"מ סעיף ו' דחתן ושושביניו פטורים מן הסוכה דאין שמחה אלא בחופה ובמקום סעודה, וע"ש במג"א דלא דמי לסעודת ברית מילה דאינה אלא מצד המנהג, אבל סעודת חתן מצוה גדולה כו' ונקראת בכל מקום סעודת מצוה, והוא משו"ת מהרי"ק סי' קט"ח, ועיין בש"ע סי' תמ"ד סעיף ז', לענין חיוב ציטור חמץ בחולך לדבר מצוה כגון סעודת אירוסין, ובמג"א שם בשם הרמב"ם [הלכות חמץ ומצה פ"ג סי' ע] דהוא כדון סעודת נשואין.

ועיין בשו"ת מהרי"ם שיק דלהלן, דאפילו בנשואין של בת כהן לעם הארץ, אף שלכתחילה אין לחווגס, מ"מ כיון שנישאת לו הרי מצוה לעשות סעודה משום התקנה, רק שאינה מצוה לאחרים להשתתף עמהם וכדלהלן אות כ'.

לפרש מילה "מר" משמעותה מלשון מרידות, מי יאמר שכן הוא גם בלשון צבלי, וצויתר איך נאמר דע"י שאין לנו צו יום טוב קראוהו הפרסים מרחשון מלשון מרידות, ואף שמלינו לחז"ל שדרשו שמות נכרים כפי משמעותם בלשון הקודש, עיין פרש"י ומדרשים על בראשית י"ד ז' וכה"ג עובא, וגילו לנו שכך נסבה שיקרא שם על שם מאורע כו', אבל שם מרחשון שאינו נזכר בקרא מנא לן לדין לפרשו לפי משמעות לשון הקודש, וגם כי מלת "מר" משמעותה גם לשון אדנות, עיין נחלת שבעה סי' ד' ששמע דמרחשון הוא ראש לכל החדשים שממנו ידעין קביעות כל החדשים ולכן נקרא "מר", גם מה שכתב בשדי חמד כי נקרא מרחשון לשון מרידות לפי שאין צו יום טוב, תמוז שהרי גם בחדשי תמוז אב חלול אין בהם יום טוב, ועושים צו נשואים, ואמנם ראיתי בצני יששכר חודש מרחשון הוא צ' ד"ה ילא, בשם הגה"ק מהרמ"מ ז"ל, שאמר כי כל הגזירות המתחדשות על שוואי ישראל מצד המלכויות הוא בחודש מרחשון, וען בחודש הזה היתה המרידה במלכות בית דוד וימליכו את ירבעם כו', מ"מ אין זה טעם מספיק שלא לישא צו אשה, יותר מחודש אב שבו נחרצ בית המקדש, וכמו כן יש נחמה לעתיד בחודש מרחשון, כי מפורש בקרא כי בנין בית הראשון שצנה שלמה נגמר לכל דבריו במרחשון (מלכים א' ו' ל"ח), ומבואר במדרש, מוצא צבני יששכר שם ד"ה וכהנ, כי ע"פ רוח הקודש לא חנכו שלמה עד תשרי, והצטוה ה' למרחשון לשלם שכרו שיתחנך צו בית המקדש השלישי, ועוד דמגילת תענית פ"ה מבוארים צו שלם מאורעות משמחות בעלי חשיבות שאירעו בחודש מרחשון, ומ"ש עוד בשדי חמד שלא נזכר שם החודש בשום אופן, אינו יודע כוונתו, שאם ראה לומר שם מרחשון אינו נזכר בקרא, הרי גם אייר תמוז אב ותשרי לא נזכרו בקרא בשמותם, גם מה שכתב בשדי חמד שנקרא מרחשון מלשון מרידות על שם שבו מתה שרה אמנו, עיין בספר מלילי אש חלק תשרי אות א' בשם המדרש כי שרה אמנו נפטרה צ' בתשרי, וגם לסוברים כי עקידת יצחק ציוס הכפורים היתה, על כרחך נפטרה שרה צין יום הכפורים לסוכות, לפי המדרש שנפטר אחר העקידה, ואף לפי דבריו אכתי קשה למה יגרע חודש מרחשון להקרא מר לשון מרידות לפי שבו נפטרה שרה אמנו, טפי מחודש ניסן ותשרי שבהם נפטרו אבות העולם יצחק ויעקב, על כן נראה שאם יש מקום שנוהגים לא לישא בחודש מרחשון, הנה להם מנהגם, אבל במקומות שאין מנהג, כל המקדים נשואיו לחודש מרחשון הרי זה זריח לדבר מצוה ונשכר, כי אין טעם למנוע עולמו ממנו, ובר מן דין ראיתי בשו"ת מהרי"י אסאד [המוצא בסק"ד אות צ'] צנודן נשואין במילוי הלכנה שאם הגיע כבר לגיל עשרים לא ימתין, ומכל שכן שכן הוא צו"ד לענין נשואין בחודש מרחשון שלא נזכר בספרי הראשונים כלל, על כן אם הגיע כבר לעשרים שנה אין צריך להשגיח על זה כלל, ולא ידחה נשואיו לתאריך יותר מאוחר.

ובשלחן העזר ח"א דפ"ו כתב שבמדינת מגורו [הוגריה] לא נמנוע מלעשות נשואין בחודש מרחשון.

ח. נשואין בחדשי תמוז אב וטבת. במנחת אלעזר ח"ג סי' ס"ו, כתב להרצ בשואל, ע"ד ששמע מדקדקים מלעשות נשואין בחודש תמוז בכל החודש, הנה ממה שמבואר ברמ"א או"ח סי' תקנ"א סעיף ז' שנוהגים להחמיר שאין נשואין נשים מ"ז בתמוז ואילך עד אחר תשעה באב, משמע דבחודש תמוז קודם י"ז

אוצר

ס"ק סז אות ב - ט

הפוסקים

היא, דאין שמחה חלה בצער, וכונתו כיון דמשום שמחה קבעו חז"ל הסעודה בודאי קבעוה רק על הצער, וא"כ בלא צער מצטל מלות, והמג"א הסכים לכתוב זה, ומלנו שעשו סעודת נשואין בצער וכמו שאמרו בכתובות ה' א': שמה ישחוט בן עוף וכו'. ועיין בפסקי תשובה סי' קל"ד, שכתב בשם האדמו"ר בעל אמרי אמת מגור, שכתובה לריך לאכול צער בהמה, שאין שמחה חלה בצער בהמה, כמבואר בגמרא חגיגה ה' ב' וסנהדרין ע' ב' ויד רמה שם.

ובשלחן העזר ח"צ דף ס"ה ע"ב כתב שעושין סעודת הנשואין בצער ויין, שאין שמחה חלה בצער ויין וכו'. וכן מבואר בכתובות יאיר סי' ע'.

ו. ומי שהשעה דחוקה לו, ואין לו חמטעים לקנות צער לסעודת חתונה, חלה חס על יאמר לבריות, האם די לו שיעשה סעודה של מאכלי חלב, נשאל ע"ז בשו"ת מהר"ם שיק הני"ל, והרב השואל נטה לומר שיסתפק במאכלי חלב, מקל וחומר ממה שאמרו לענין סעודת שבת עשה שבתך חול ואל תאמר לבריות, וע"ז השיב לו המחבר שאין ללמוד מסעודת שבת, כי סעודת נשואין עדיפה, ומכל מקום אפשר שאין לריך לשאול על הפתחים עבור סעודה נשואין שעל כל מלוא דרבנן אין לריך לשאול על הפתחים חלה במלות שעדיפות על גר חנוכה ומקרא מגילה [ע"ש בציור כן], מיכו החוספות בשבת ק"ח א' ד"ה והא דתנן, כתבו דמה שאמרו עשה שבתך חול ולא תאמר לבריות, דוקא אם לא היה נריך לבריות לולא כבוד שבת, אבל לא אם נריך לבריות בלאו הכי וכו', [דכ"ד] שהשואל הוא אדם חשוב] יש לחוש שילמדו מומנו להקל בדבר, על כן עזב יותר למעט בקראוים ויחזיק להם צער.

ה. באיוו שעה עורכים סעודת הנשואין. עיין ספר המעטמים ערך חו"כ אות קל"ב, שהמנהג לעשות סעודת הנשואין בלילה, ועטם הדבר כתב בשם ספר הרצב דבר, מפני שסעודת נשואין יחזק עם רבקה היתה בלילה, שהרי אליעזר עזב אברהם בל עם רבקה לעת ערב כו', ושם אות קל"ג הוסיף עוד עטם שמלנו במדרש שסעודת נשואין יעקב אבינו עם לאה היתה בלילה. ובשלחן העזר ח"צ דף ס"ז עור ד' כתב דיש שאין מקפידים ועושים הסעודה ביום וצפרט לעת הלילה. ושם דף ע"ח עור ד' כתב שעל פי רוב מתחילים בסעודת נשואין מצדד יום וממשיכים אותה בלילה, ולזין למג"א סי' תקמ"ו סק"ד.

ובנשואין של זיווג שני, כתב בשו"ת הבי"ח סי' קי"ט, שראוי לערוך הסעודה בלוחו יום שנערכה החופה, והיינו אם נערכה החופה ביום יש לערוך הסעודה ביום, ואם נערכה החופה בלילה יתן לעשות הסעודה עד סוף היום שלמחרת, כדי שלא להכנס בצפק ברכות נשואין בצרכת המזון של הסעודה [עיין סי' ס"ב סעיף ו']. וכתב שלמה סי' ס"ב אות ו' כתב שנוהגים לעשות החופה והסעודה בלילה.

ז. דין חלוקת כבוד לחתן בסעודת נשואין. עיין שלחן העזר ח"צ דע"ב עור ב', שהביא מגמרא מועד קטן כ"ח ב' שריך להשיב את החתן בראש, ושםספר דברי תורה אות ו' הביא בשם בעל פטרת לצי מידעשז שכיב דרכו להשיב החתן צקן זזית שצראש השלחן, כי הקרן מחצר שני הלדדים יחדיו כן החיצור יחוד חתן וכלה.

ועיין חופת חתנים סי' ז' שכתב דהחתן בולע על הפת ביום חתונה אע"פ שיש גדול ממנו, כדאיתא בצרכות מ"ז א', ומשמע דאפילו יש בעל הבית החתן בולע, ונהגו [בסעודות אחרות] לחלוק כבוד לגדול המסובים, מיכו אם הוא חתן משמע קנת מגמרא הני"ל דאינו ראוי לחלוק כבוד לשום אדם, ואין לריך לומר אם הוא חתן וגם

ב. ואם היא מצוה מן התורה. בשו"ת מהר"ם שיק סי' פ"ט, דן אם איכא מלוא מן החורה לערוך סעודת נשואין או אינו חלה מנהג, וכתב דלכאורה הוי דאורייתא, דהרי מקרא מלא נאמר בחורה [בראשית כ"ב], שנשואי יעקב עם לאה] ויאסוף לכן את כל אנשי המקום ויעם משחה, וכיון דכתב בחורה משמע דדינא הוא, דהרי ברכת חתנים ילפינן בריש מסכת בלה דהיא דאורייתא מלבן, שנאמר [בראשית כ"ד ס'] ויצרכו את רבקה, ומכל מקום אין זו ראייה דהרי אמרינן בסנהדרין דף מ"ו דאע"ג דכתב קצורה בקרא איכא למימר דרך מנהג, וכן הוכיח ההפלאה בכתובות דף י' תוס' ד"ה אלמנה, וכ"כ הרמב"ן בחומש פרשת ואל [בראשית כ"ב כ"ז] דמה שלמדו בירושלמי [מועד קטן פ"א ה"י] מלבן דאין מערבין שמחה בשמחה, הוא סמך ואולי נהג לכן מנהג זה, וא"כ גם מה שלמדו ברכת חתנים מלבן הוא רק סמך, וא"כ [סעודת נשואין] היא רק מלוא מדרבנן, או בכלל תקנת שבעת ימי המשחה, שהיא תקנת משה רבינו ע"ה, כמ"ש הרמב"ן על התורה שם, והיא בכלל שמחה, וכמ"ש בסוכה דף כ"ח ע"ב אין שמחה חלה במקום סעודה. ועיין בשלחן העזר ח"צ דף ס"ז עור ד' שהביא מספר חרדים שכתב שסעודת נשואין היא מלות עשה מדברי קבלה ומדברי סופרים, וכתב שתמוה הדבר שמהר"ם שיק העלים עין מדברי ספר חרדים. ועיין עוד מה שדן בדין זה ובדברי מהר"ם שיק, בשו"ת מהר"ם בריסק ח"א סי' י"ז. ואם עריכת הסעודה חובה היא ויש לכופ עליה, ראה להלן סק"ז.

ג. מהו מספר האנשים שצריכים להכין סעודה בשבילם. עיין ביטע אומר ח"ד וי"ד סי' י"ט, בנדון סעודת נשואין, הביא על מה שכתב הרמ"א ביו"ד סי' רס"ה סעיף י"ב שנהגו לקח מנין לסעודת ברית מילה, וכתב שהדבר פשוט שאין זה מעכב [והסעודה יכולה להתקיים גם בפתות מעשרה], ומכל מקום מנין אנשים [לפתות] חשוב לורך הראוי לכבוד. ועיין שו"ת מהרש"ג ח"צ סי' קכ"ה.

ד. עד כמה ראוי להרבות בסעודת הנשואין. עיין ציפה ללז ח"ד סק"י שכתב שריך לעשות סעודה זו מרובת יותר מסעודת יום-טוב, והוא לפי מה שכתב מהר"ל המוצא בצאה"ע סי' ס"ה סק"ב, שכבוד חתן וכלה עדיף מכבוד יום-טוב. חולם מאידך גיסא מלאנו לגדולי הרבנים שהתקינו תקנות שלא להרבות בהוללות של סעודות חתונות, ולמעט הן צמיני המאכלים וכן באנשים הקרואים, עיין תירוש וילנר סי' קי"ט. ובספר למה תתראו אסף תקנות שהתקנו בתקופות שונות צענין זה. ועיין עוד מענין עיב הסעודה בסק"ט.

ה. האם חייבים לאכול לחם בסעודה זו, או שמה די באכילת עוגות. עיין באבני האפוד ח"צ סי' ס"ד סק"ד שהביא בשם שבע שמעון דבני סעודה צפת, וכתב דעתה חדשים מקרוב בלו שעושין סעודה במאכלי חלב ועוגה עם קפה וזה שלא כדן ושלח כדת.

ו. האם צריך לערוך סעודת הנשואין בבשר ויין. בשו"ת מהר"ם שיק סי' פ"ט, נשאל אם מחוייבים לאכול צער בסעודת נשואין, וכתב דבש"ע א"ח סי' תקנ"א סעיף י' מבואר דבסעודת מלוא, כגון סעודת ברית מילה, מלוא לאכול צער, שהרי התירו לאכול צער אפילו צערב תשעה באב, ועל כרחק דמלוא איכא לאכול צער, אמנם [יש לדחות ולומר דאין אכילת צער חובה, והא דהתירו לאכול אפילו צערב תשעה באב] עטמא דמילתא י"ל דהוי משום הידור מלוא, כיון דסעודת מלוא היא מהדרין לה, ומלוא וכבוד איכא בצער, אבל לא מעטם חיוב, אמנם דעת מהר"ם המוצא צמג"א סי' רמ"ט סק"ו [והוא מהרש"ל שהביא דעתו בשלי"ה ריש מסכת שבת, וכת"י כתב בספרו יש"ש צי"ה פ"ב סי' ה'] דלעיתובא

אוצר

סי' טז אות ט - ד

הפוסקים

וכן עשה וניזול. ועיין בחופת חתנים סי' ז' אות ט' שהאריך בזה שעיקר השמחה הוא לשמח לז' עניים.

יג. האם יש מצוה להשתתף בסעודת נשואין. כתב בספר חרדים פרק ו' אות י"ג, כי מצוה ללכת לבית משתה של נשואין, ולזון לדברי הרמב"ם פ"ו מעירובין הלכה ו' טו. וכן מצוה להכריז ראשונים ואחרונים המוזמנים באותיות שח"צ טו.

ועיין בגמרא פסחים ק"ג ב' שאמרו, שצ"ע מנודין לשמים כו', ויש אומרים אף מי שאין מייסב בחצורה של מצוה. ופירש רש"ם שם, בחצורה מצוה כגון משתה של צרית מילה או [משתה נשואין של] צה כהן לכהן. ובתוספות שם ק"ד א' כתב דהיינו סעודת מילה וסעודת נשואין כו'. וד"ז הוצא במנהגי מוהר"א עירנה שבסוף הלבוש אר"ח, שכתב לענין סעודת מצוה שאם אינו נהנה, י"א שהוא מנודה לשמים, ואלו הן סעודות מצוה כגון סעודת מילה וסעודת נשואין כו'.

וברמ"א יו"ד סי' רס"ה סעיף י"ב כתב דין זה לענין סעודת צרית מילה. וכתב באגרות משה אר"ח ח"ב סי' ל"ה, שבציאורי הגר"א על הרמ"א שם לזון תוספות פסחים הג"ל, וכוונתו להקשות על הרמ"א שכתב דין זה רק בסעודת מילה, ומי"מ חזון שהרמ"א לא פסק זה אלא בסעודת מילה ולא בסעודת נשואין, ואע"פ שיותר יש חיוב על כל אדם לזון לשמחת נשואין מלילך על סעודת צרית מילה, שאין הנדוי משום גודל החיוב, דברי כמה מלומדים שאין עליהם נדוי כשעוברים עליהן, אלא הנדוי הוא משום כבוד מילה שזה ליכא בנשואין.

ובתל תלפיות פליטה הנשאת כרך ב' עמוד כ"ב, בנידון החיוב להשתתף בסעודת נשואין כתב דתמוה לומר שהטילו שמתא על מי שאינו הולך לסעודת מצוה כשיש לו עסק נחוץ צדקשת פרנסתו וכדומה, והלא כמה דברים החירו משום דוחק הפרנסה, ובדאי לא הטילו שמתא רק על מי שאינו הולך בלי סיבה מסוימת, אלא משום שהמצוה אינה נחשבת צעיוני ומצוה אותה, כדמשמע בש"ע אר"ח סי' תקנ"א סעיף י' ברמ"א, לענין איסור אכילת בשר ושתיה יין החל מראש אב עד תשעה באב, שכתב דבסעודת מצוה איכילת בשר ושתיה יין כל השוייכים לסעודה, אבל יש לזמאם שלא להוסיף, ועתה אלמלא הכל בכלל נדוי מדוע לא יהיו רשאים כולם לאכול בשר כיון שמוטל עליהם החיוב ליכנות מסעודת מצוה, אלא ודאי אם יש איזה סיבה שלא לזון כחן שמתא, וצימים אלה של חודש אב שיש סיבה שאין הולכים מחמת אצלות ירושלים אינם בכלל שמתא.

יד. האם אפשר לאדם להמנע מלהשתתף בסעודת נשואין בגלל שמסרב ליהנות מאחרים. צביע אומר ח"ד יו"ד סי' י"ט, בנדון החובה להשתתף בסעודת נשואין, הביא מופה לז' ח"ה סי' רמ"ה, שכתב דהיה לאלה הנמנעים מלהשתתף בסעודות מצוה, ע"פ הרמב"ם הלכות דעות פ"ה ה"ב, שאחר שכתב שאין ראוי לחכם לאכול אלא מסעודת מצוה בלבד, כתב שהלדיקים והחסידים הראשונים לא אכלו מסעודה שאינה שלהן, וכתב צביע אומר שמדברי הרמב"ם אין סיוע גמור, דדוקא לאדם שהוחזק בחסידות

טו) וכ"ה בש"ע אר"ח סי' תט"ו סעיף א', שאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה כגון שהיה רוצה לילך למשתה של נשואין. וע"פ ברמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ג ה"ט שכתב שהיוצא מביתו בערב פסח קודם שעת הביעור לעשות מצוה או לאכול סעודה של מצוה כגון סעודת נשואין וכו' שיש לו חמץ בתוך ביתו, אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור, ואם לאו יבטל בלבו.

טז) ועיין מג"א סי' ל"ח סק"ז, שדוקא אם החתן מיסב יחד עם המסובים — הרי זו סעודת מצוה למסובים.

וגם צ"ע הבית דהכי מסתברא כיון דתרתו איתנהו בי. ודין זה להחתן צ"ע תחילה, מוצא במש"כ סי' קס"ז סק"ח בשם מג"א שם סק"ט, וכ"כ בכה"ג סי' ס"ב הג"י אות י', ובתשובות באר שבע סי' נ'.

י. שירות ותשבחות בשעת הסעודה. עיין בשלחן העזר ח"ב דף ע"א ע"א, דנוהגים לומר שירות ותשבחות להקצ"ה בסעודה זו, והביא ממג"א סוס"י תר"ע שכתב בשם המרדכי שאף בנשואין של צה תלמיד חכם לעם הארץ, אם אומרים בסעודה שירות ותשבחות להקצ"ה הרי זו סעודת מצוה, וכתב דהא דנוהגים לומר שירות ותשבחות בכל נשואין אפילו של צה תלמיד חכם לתלמיד חכם כדי שלא לזייב ולחלק בין נשואין לנשואין. ועיין בחופת חתנים סי' ה' שמנהג מקומו לומר פרקים מיוחדים שצ"ע להם בסעודה זו. וע"ע שם בחופת חתנים ושלחן העזר הג"ל שדנו אם מותר לשורר בפסוקי המקרא בהזכרת שם השם.

יא. לדרוש בתורה בסעודה זו. בשלחן העזר ח"ב דף ע"ב ע"ב כתב שלומדי תורה אומרים דברי תורה בסעודה זו, וכן אמרו בגמרא סנהדרין ק"א א', אמר הקצ"ה לתורה צהי מה יעשו בני צעה שאוכלים ושותים ושמחים, אמר לפניו רש"ע אם צעלי מקרא הם יעסקו במקרא נביאים וכתובים, ואם צעלי משנה יעסקו במשנה הלכות ואגדות, ועיין בסגולה ישראל מערכת סי' אות ל' שלימד זכות על שבסעודות נשואין אין אומרים דברי תורה, שהחיל והיה סעודת מצוה אין חובה לומר דברי תורה, ומה שאמרו בפ"ג דאבות שלשה שאלו ולא אמרו דברי תורה כו', מייירי בסעודת רשות, אמנם עכ"ז העלה שאפילו בסעודת מצוה לריכים לומר דברי תורה, וכ"כ הרשב"ץ במסכת אבות שם, והוכיח כן מזה"ק תרומה קנ"ד וצפרת עקב דף רע"ג ועוד.

ושם בשלחן העזר כתב דמכזרים את החתן לדרוש בדברי תורה, ומנהג ישראל כי מפסיקים אותו בני המסובים על ידי זמר ואינם מניחים אותו לגמור דרשתו, ובדברי תורה אות א' כתב בטעם הדבר ע"פ מה שכתב במג"א [הג"ל] שכל ידי שירות ותשבחות היו סעודת מצוה אפילו בנשואין של צה תלמיד חכם לעם הארץ, וי"ל דהוא הדין אם אומרים שם דברי תורה, ועל כן החתן מתחיל בדברי תורה כדי שיהא סעודת מצוה, כי לא נאסר שיחזיק את עצמו לתלמיד חכם, דאז בלאו הכי היו סעודת מצוה, אמנם המסובים המפסיקים אותו הוא כדי להראות לו ולכבדו כי אין צריך בדברי תורה שצ"ה היו סעודת מצוה כיון שהחתן הוא תלמיד חכם, ואפשר לומר עוד ע"פ מה שכתבו האחרונים דאין דין תלמיד חכם צומן הזה, עיין סמ"ע חו"מ סי' רס"ב סקמ"ד, וע"כ כשמתחיל לדרוש בדברי תורה, מפסיקים אותו שאל יתגאה ח"ו כי סעודתו סעודת מצוה היא צמה שהוא תלמיד חכם שהרי יוכל לדרוש צחורה, אלא דהיה סעודת מצוה על ידי שירות ותשבחות. ואולם במכתבו של האדמו"ר רמ"מ מליובאוויטש שליט"א, הנדפס בקובץ יגדיל תורה שבע תש"מ סי' רמ"ה, קרא חגר על הנוהגים להפסיק את החתן כשדורש צעיוני הסידות.

ועיין שו"ת מהר"י מצרונא סי' ר"ל, שאין לדרוש בהוראות הלכות ודינים דרשה שבסעודת הנשואין, מפני שיש איסור הוראה בשכירות, וכמו שאמרו בכתובות י"ג ב' לענין דרשה ביום-טוב.

יב. על דבר הזמנת עניים לסעודת הנשואין. כתב בשלחן העזר ח"ב דף ס"ט דל"ך. להזכיר בסעודת הנשואין לשמח לז' עניים ואצוניים. ועיין מדרש תנחומא פרשת האזינו מעשה נורא מצה עשיר שנשאת לשלשה אנשים ומתו כולם צליל הנשואין, עד שצא הרביעי לנשאת וצא אליהו הנביא זכור לעו"ב וגילה לחתן שיצא עני אחד לבוש שחורים שיושיבו אלו ואלו יסקרו ויכבדו בכל כחו,

אוצר

ס"ק טז אות יד - י"ח

הפוסקים

אלא אם כן יושב עמהם בחצורתם דגנאי הוא לו, אצל כשתלמיד חכם יושב בחצורה של אחת לומדים היושבים סביבו, אף שבסעודה הבאה יש הרבה עמי הארץ ג"כ, לית לן בה, ואפשר דהוא הדין כשתלמיד חכם יושב במקום מיוחד בפני עצמו, והכי דייק לשון הגמרא סנהדרין כ"ג א' "אלא אם יודעין מי מוסב עמהם" דמשמע אלול ממש, וכפרש"י דגנאי לתלמיד חכם לישב אצל עם הארץ, וזכר לדבר הא דאיתא במדרש [קהלת פרשה ז'] על הפסוק [קהלת ז' ח'] טוב אחרית דבר מראשיתו, דר"א ור' יהושע הוו בסעודה מילה ואמרו אינהו דידהו (ר"ל שאר בני אדם) ואין דידון.

וע"ע במשנה ברורה סי' תע"ז סק"ב, שכתב לענין סעודת נשואין, שאם ידוע שלא ינהגו שם כדת וירקדו בחורים וצתולות יחד צודאי אין מילה לילך לשם, אם לא שבהליכתו יוכל למנעם מזה, בכגון זה צודאי מילה לילך שם. וע"ע בציואר הלכה הג"ל, שכתב שאם יכול להיות תועלת ממה שתלמיד חכם מוסב בסעודה שמסובים בה עמי הארץ ראוי לילך שם.

י. האם מבטלים תלמוד תורה כדי להשתתף בסעודת נשואין. כתב בע"ז קדושין סי' ס"ה סק"ג שאין מצטלים ת"ת כדי לילך על משחה נשואין, בפרט בזמן הזה שאינו דומה לדורות הקדמונים שכל דבריהם תורה ויראת שמים, לא כן כשמתוועדין עם אנשים מרבין צריכה צטילה ודברים של הכל, אם כן אין לצטל תלמוד תורה השקול כנגד כולם. וצ"ע אומר ח"ד סי' י"ט, אחר שצ"ח שמואל תלמוד תורה קודמת למילה אחרת שאפשר לעשותה על ידי אחרים אע"פ שעדיין לא התחיל ללמוד, ומכל שכן כשכבר יושב ועוסק בחורה שהעוסק במילה פטור מן המילה, הביא מה שכתב בשם אריה יו"ד סי' ס"ד דכלל זה דהעוסק במילה פטור מן המילה הוא דוקא כשחתי המלוות הם מלוות שבין אדם למקום, אצל העוסק במילה שבין אדם למקום וצ"ח לידו מילה שבין אדם לחצירו אינו נפטור מן המילה שצ"ח לידו, וכתב דלפי דברי השם אריה כשמתוועדין תלמיד חכם לסעודת נשואין ואחיקורי מתקרי ציה היו בכלל גמילות חסדים בגופו, ואין תלמיד תורה פועלתו ממוצאת גמילות חסדים, אולם מדברי המאירי פ"ק דמועד קטן ט' ז' משמע שלעולם אין לחלק בזה בין מלוות שבין אדם לחצירו למלוות שבין אדם למקום, וכ"כ בספר הזכרונות להגר"ל מלוצלין לענין סעודת צרות מילה שהעוסק בחורה פטור מלהשתתף בה, על כן מסקנא דמילתא שתלמיד חכם השקוד על לימודו יכול להמנע מללכת לסעודת נשואין, על מנת שיצט' ועוסק בחורה, וכל שכן אם כבר עוסק בחורה שאינו צריך להפסיק מלימודו בגלל הסעודה, ומכל מקום הכל לפי הענין שאם רואה שבהליכתו לסעודה יוכל לזכות על ידי אמירת דברי תורה, וגם על ידי אמירת דברי תורה, וגם על ידי נוכחותו ימנעו מהוללות ולינוות, כדאי הדבר לצטל מלימודו וזכות הרצות תלוי בו.

יח. האם יש לחלק בזה בין אם יש כבר עשרה אנשים בסעודה בלעדו לבין שהוא צריך להשלים למנין עשרה. בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' קכ"ה כתב שאע"פ שמילה לילך לסעודת מילה של חתונה, לא נאמר אלא במקום חשש שלא יהיה שם מנין עשרה אנשים בלעדו, הא לאו הכי אין לך מילה רבה מלישצ צביתו ולעסוק בחורה ולדע דיונים וההלכות בכל פרטיהם, וכמבואר בש"ע יו"ד סי' רמ"ז סעיף י"ח שמילה שאפשר לקיים על ידי אחרים אין לצטל תלמוד תורה עצורה, וכשתלמדי תורה אצל מהר"מ שיק וצאתי להפרד ממנו, ודובר אודות לילך בסעודות ושמתות, אמר לי אם יושבים ולומדים אף פעם לא מתחרטים, ופשוט כביעתא צכותחא שטוב לו לישב צביתו לברר הלכה שזו גדול יותר מכל השמחות שצמנינו, אלא אם כן במקום נוחן מאד. וכתב

בחסידות זו שלעולם אינו נהנה מאחרים, יוכל להפטר בטענה זו, אצל מי שנהנה מאחרים אינו יכול לפטור עצמו בטענה זו יי'. ובתשוב"ץ ח"א סוס"י קמ"ד, אחר שכתב שאסור לתלמיד חכם להרבות סעודתו בכל מקום, כתב מיהו אם ראה החכם למנוע עצמו מכל סעודה שבעולם, ואפילו של מילה, אינו שבה לו כל כך וכו', אלא שבה לתלמיד חכם שיסב בסעודה של מילה כגון נשואין של צה כהן לתלמיד חכם וכיוצא בזה.

טו. ואם יש כבר עשרה אנשים המשתתפים בסעודה, האם יש חובה לאנשים נוספים להשתתף בה. צ"ע אומר ח"ד יו"ד סי' י"ט, כשדן על החובה להשתתף בסעודת נשואין, הביא מספר אחרות יותר פ"ב שכתב לענין חיוב השתתפות בסעודת צרות מילה, דהיה אחד, שהחיות הוא דוקא כשאין שם מנין אנשים בלעדו, אצל אם יש שם מנין אין להקפיד, וקצת ראיה לזה שמהרש"ל היה סנדק בערב שבת ולא ראה לילך לסעודה מאחר שהיה שם מנין בלעדו [וכמוצא בש"ל ריש מסכת שבת, ע"ש שהש"ל התוכח עמו בענין זה], וכי צ"ח ללכ ח"ה יו"ד סי' רס"ה סק"ע העיר על דברי אחרות יותר שמדברי הש"ל עצמו נראה שיש להקפיד אפילו יש שם מנין, וכתב צ"ע אומר דהמענין בש"ל יראה שאין ראיה להקפיד להשתתף בסעודה אפילו יש שם מנין עשרה בלעדו, ומ"מ יש לנרץ זאת לשאר נדדי היתר להמנע מלהשתתף בסעודה, אם יש מנין עשרה אנשים מלכדו.

טז. ומה הדין כשמסובים אנשים שאינם מהוגנים בסעודת הנשואין. בתוספות פסחים קי"ד א' ד"ה ואין, לאחר שפירשו מה שאמרו בגמרא שם דמי שאינו מוסב בסעודה של מילה הריכו מנודה לשמים, דהיינו סעודת מילה וסעודת נשואין כו', כתבו דדוקא שיש שם בני אדם מהוגנים, כדאמרין בסנהדרין כ"ג א' נקיי הדעת שצירושלים לא היו מסובין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מוסב עמהם [מפני שגנאי הוא לתלמיד חכם לישב אצל עם הארץ בסעודה]. וכן בשו"ת תשצ"ץ ח"א סוס"י קמ"ה, לאחר שכתב שמילה להסב בסעודת נשואין, כתב וצ"ח שלא יסב בחצורה זו עם אנשים שאינם מהוגנים.

ובביע אומר ח"ד יו"ד סי' י"ט, צנזן החובה להשתתף בסעודת נשואין, הביא את דברי התוספות הג"ל, ושכ"כ הרמ"א צו"ד סי' רס"ה סעיף י"ב לענין סעודת צרות מילה, שאם נמצאו שם בני אדם שאינם מהוגנים אין צריך לאכול שם, כתב דהיה להמנע להשתתף בסעודה, דצמנינו רוב פעמים יבטל שם בני אדם שאינם מהוגנים, וכ"כ צערוך השלחן יו"ד סי' רס"ה סעיף ל"ז, לענין החובה להשתתף בסעודת צרות מילה, דעתה אין חשש בזה כי על פי רוב ימצאו שם גם בני אדם שאינם מהוגנים.

ובשו"ת ברוך השם יו"ד סי' נ"ו, הביא דברי תוספות הג"ל דאם יש בסעודה אנשים שאינם מהוגנים ראוי שלא ללכת וכדאמרין בסנהדרין כו', וכתב דראיתם מגמרא בסנהדרין ל"ט, דהא בגמרא שם מבואר דדוקא אם כל המסובים אינם מהוגנים לא היו הולכים, אצל לא אם רק מקצת אינם מהוגנים, ומ"מ לא נדחו ח"ו דברי התוספות.

ועיין בביאור הלכה למשנ"ב סי' ק"ע סעיף כ', על מה שאמר בש"ע שם דנקיי הדעת שצירושלים לא היו מסובין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מוסב עמהם, כתב דאפשר דאינו אסור

(ז) ועיין בשלחן העזר ח"ב דף ע' טור ג', שישנם חסידים ואנשי מעשה שגדלו בעדם שלא לאכול בסעודת נשואין ושאר סעודות מפני שלא יכשלו במאכלות אסורות אצל אנשים שאינם מהוגנים, וכדי שלא לחלק בין סעודה לסעודה — אין אוכלים בשום מקום, וכתב שיש להם על מה להסתמך.

אוצר

ס"ק טז אות יח — כא

הפוסקים

ובמרדכי פסחים סי' תר"ה כתב, נשאל לרצונו מאיר איך חנו
אובלים בנשואין בת כהן לישראל או בת תלמיד-הכם
לעם-הארץ הא סעודה הרשות יונה, והשיב דשמה על כן נהגו לומר
שירות ותשבחות להקב"ה ולכללו על הכסף שטעה עם אדם וחזק,
אם כן אינה סעודה הרשות. ועל פי דברי מרדכי הג"ל, כתב בגמ"א
סוסי' תר"ע דנשואי בת תלמיד-הכם לעם-הארץ אם אומרים
שירות היו סעודה מלוה. והוצא במשני' שם סק"ח.

וסעודת נשואין של עם-הארץ לבת עם-הארץ, עיין במשנה
ברורה סי' תט"ו סק"ב שכתב בשם אחרונים דהיא
סעודה מלוה. וכ"כ בחות יואר סי' ע'. ועיין ברמז"ם הג"ל שכתב
שאין לתלמיד-הכם לאכול בסעודה נשואין אלא של תלמיד-הכם
שנשא בת תלמיד-הכם. וכתב בכסף משנה שם שזה דרך מוסר, שכן
בגמרא פסחים [הג"ל] משמע שדוקא בסעודת נשואין של בת כהן
לישראל ובת תלמיד-הכם לעם הארץ אין ראוי לאכול, לפי שירידים
מגדולתם, אבל בנשואין של השוים במעלתם מותר. ועיין בגמרא
חולק ל"ה ד' דאמרו שרצ לא היה מחבני מסעודת הרשות, ופרש"י
שם סעודת רשות בת תלמיד-הכם לעם-הארץ, כדאמרין בפסחים
[הג"ל].

האם גם בזמנינו נוהג דין עם-הארץ לענין זה. בחות יואר
סי' ע', כשדן בענין סעודת נשואין של בת תלמיד-הכם לעם-
הארץ, כתב שם בהגה דאין לנו עם-הארץ שדברו חכמים לענין זה.
והביאו במשנה ברורה סי' תט"ו סק"ב, אלא שהוסף שם ידוע
שהם מחללים במלוות לא עדיפא מעמר-הארץ הנזכרים בגמרא.
ובשע"ה"ל שם אות ו', הוסיף עוד דאלה המחללים במלוות גרידי
מעמר-הארץ, דאף אם שני הולדים הם אנשים כאלו אין בהם משום
סעודה מלוה, דמלוה להתרחק מאנשים כאלו שלא יצאו ללמוד
ממעשיהם, וכל שכל שלא להתקרב ולשמוע בשמחתם.

כא. האם רצוי למנוע מלהזמין ולהיות מוזמן לסעודת
נשואין. עיין בחופת חתנים דיני סעודת נשואין, שכתב
שארם שאין דעתו לילך לסעודה ילוח לשמש שלא יזמין אותה, כדי
שלא יהיה ח"ו בכלל מגודה, ואין לבא"ט של מהרי"ט המוצא בפ"ח
יו"ד סי' רס"ה סק"ח, שכתב כן לענין סעודת זרית מילה. וצ"ל
העור ח"ב דף ס"ה עור א', ל"ן למה שכתב בפ"ח הג"ל בשם שרבי
הזב דעוב לבטל מה שהשמש קורא לסעודה, כי אולי לא ילכו ויהיו
ח"ו בכלל נידוי.

ובתל תלפיות הג"ל, דן בענין מדוע לא נזכרים להמנע מלהכריז
בצית-הכנסת שפלוגי מזמין את הוצור לסעודה נשואין, וכפי
שכתב בשרבי' הזב הג"ל, ואחר שכתב שלא נכון לאדם ללכת
לסעודה ללא הזמנה מצד הסעודה, וממילא מוכרח צ"ל השמחה
להזמין אנשים, כתב דיותר טוב להזמין את הוצור באופן כללי
מלקרוא לכל אחד ואחד בנפרד, שאם קורא באופן כללי אינו הדבר
חמור כל כך למי שנמנע ואינו בא, ואמנם בספר שרבי' הזב
דייק וכתב שצריך לבטל מה שהשמש מסבב בצית ישראל, ולא התרעם
על מה שמכריזים בצית-הכנסת.

ועיין באגרות משה אור"ח ח"ב סי' ל"ה, שכתב שלא ראוי
שנמנעים מלהזמין אנשים לסעודת נשואין, אע"פ שנמנעים
מכך בסעודת זרית מילה, לפי שאינו חמור כל כך אי היענות להזמנה
לסעודת נשואין כפי שחמור בסעודת זרית מילה.

האם רשאים לערוך סעודת נשואין בבית-הכנסת, ולו צד
האחרונים, ויבואר בל"ח סי' קנ"א.

דין אמירת שהשמחה במעונו כשאנשים וגו' בחדר אחד,
נחבאר בסי' ס"ב סק"ז אות ג'.

סעודת נשואין אם מותר להתחיל בה כשהגיע זמן תפלה,
יבואר בל"ח סי' רל"ב.

סעודת

וכתב עליו ביביע אומר ח"ד יו"ד סי' י"ט, ולכאורה יש להעיר
על מה שגמרא בראש דבריו של מהרש"ג הג"ל, שאם אין
מנין עשרה אנשים צלעו יותר טוב שילך לסעודה מלעסוק בחורב,
והרי עדיין יכולה הסעודה להתקיים בפחות מעשרה, ונראה ע"פ
מה שכתב המחירי במועד קטן ע' א' בהא דאמרין שמלוה שאפשר
לעשותה על ידי אחרים אין לו לבטל תלמוד תורה עליהם, שכתב
"ואע"פ דקיי"ל בכתובות י"ז א' מצטלין תלמוד תורה להוצאת המת
ולהכנסת כלה, שאני התם שאף אם אי אפשר לעשותה על ידי אחרים
לפי הראוי למלוה, שהכל לריכים להם להרבות בכבודו", וכפי נמי
מנין עשרה אנשים בסעודה חשוב לורך הראוי למלוה וזהו כבודו,
ומי"מ נראה שאם יש להניח שנמנע מנין עשרה צלעו יכול להשתמט
מללכת, כיון שחורתו אומנתו.

יט. החיוב להשתתף בסעודת נשואין, האם הוא רק על אלה
שהוזמנו לסעודה. בתל תלפיות פליטה הנשאת כרך
ב' עמוד כ"ב, צידוד החיוב להשתתף בסעודת נשואין, הביא מה
שכתב בפתחי תשובה יו"ד סי' רס"ה סק"ח בשם ספר שרבי'ט
הזב, שטוב לבטל מה שהשמש קורא על סעודת זרית מילה כי אולי
לא ילכו המוזמנים ויהיו ח"ו בכלל נידוי, וכתב דאע"פ שבגמרא
פסחים [הג"ל] שמדובר על החיוב להשתתף בסעודת זרית מילה
וסעודת נשואין לא נזכר כלל מקריאה לסעודה, מכל מקום דעת בעל
שרבי'ט הזב הוא שדבר פשוט הוא שכלל הזמנה אין שום חשש,
כיון שלא נכון לאדם לילך לסעודה ללא הזמנה, כדרך המעשה צד
קמלא בגיטין [ג"ה ב']. ועיין יביע אומר ח"ד יו"ד סי' י"ט, שדן
בזה לענין סעודת נשואין, ואין למה שכתב במגדל עוז, לענין סעודת
זרית מילה, שדוקא אם הזמן פעמיים חייב.

ושליחת אגרת הזמנה להתונה האם היא בכלל הזמנה המחייבת
את המוזמן להשתתף בסעודה. בשלחן העזר ח"ב דף ס"ה
עור א' כתב שצדאי אין ספק כי מכתי קריאה ששולחים למרעים
ואוהבים שיצאו לשמחת נשואין אינה בכלל הזמנה שתחייב את
המוזמן לבוא, מאחר שקריאה זו היא כמה ימים קודם ההתונה,
שאין עדיין זמן חיוב סעודת מלוה (יח).

ועיין יביע אומר הג"ל, שכתב דהיתר אחד להמנע מלילך
לסעודת נשואין, מפני ששמה לא הזמן אלא מפני הכבוד
ולא נחכונו צדניות שיצוא, וכמו שכתב באחרות יושר פ"ב, לענין
זרית מילה שרבים המוזמנים ואינם באים, מפני שצמנינו מוכרה
בעל השמחה להזמין אנשים רבים משום שורת דרך ארץ, ואינו מקפיד
שיצאו, ולפעמים נוחא ליה שלא יצאו, כי לא יזמנם אלא מפני
הכבוד.

כ. האם רק בנשואין של זיווגים ראויים חייבים להשתתף
בסעודה. עיין בפירוש רש"י פסחים ק"ג ב' ד"ה
בחזרת מלוה, על מה שאמרו בגמרא שם שיש אומרים שמי שאינו
מיסב בחזרה של מלוה הריכו מנוה לשמים, שכתב כגון משנה בת
סבן לכהן. ובתוספות שם ק"ד א' כתב על הגמרא הג"ל, דהיינו
סעודת נשואין בת תלמיד-הכם ובת כהן לכהן. ובתשנ"ז ח"א סוסי'
קמ"ד כתב על הגמרא הג"ל, דהיא סעודת מלוה כגון בת כהן
לתלמיד חכם. ועיין ברמז"ם הלכות דעות פ"ה ה"ב דגם סעודת
נשואין של תלמיד חכם לבת תלמיד-הכם נחשבת כסעודת מלוה.

וסעודת נשואין של בת כהן לישראל עם-הארץ, או בת תלמיד
חכם לעם-הארץ, עיין בגמרא פסחים מ"ט א' שאמרו
שאינה סעודת מלוה, ואין תלמיד חכם רשאי ליהנות ממנה. והוצא
בקלר במשנה ברורה סי' תט"ו סק"ב.

יח. ולכאורה משמע מדבריו שאין המוזמן חייב לבוא לסעודה אלא
אם כן הזמן ביום הנשואין, וצ"ע.

ביאור הגר"א

[י] אין כו' עתים
דיומא י"ג ב' דה
ולחדא. א"ר חנינא כו':

(י) וקרובי הכלה רוצים שיעשה סעודה כופין אותו שיעשה סעודה לפי
כבודו ולפי (י) כבודה: ה כ [י] אין כונסין בתולה (ח) לחופה בשבת
לפי

באר הגולה

כ שם וכ"כ הרמב"ם שם
מסירושלמי פ"ק דשבת

פתחי תשובה

(י) וקרובי הכלה רוצים. כתב בספר המקנה לכאורה משמע דאם אין קרובי
הכלה מקפידים מהני מחילה כמ"ל פ"ב ופ"ק שכתבנו לעיל כ"א דלא מהני
מחילה משום שמחת עמנו ז"ל דהכל מיידי לעשות סעודה לאחרים לפי כבודו וכבוד
ואין זה ענין למחילת שמחת עכ"ל:

(ח) לחופה. ואם היה לה חופה מצויה ויהיה נדה לדין דעושה חופה נדה מהני חופה ומותרת לטבול בשבת עכ"ל:

באר היטב

(ז) כבודה. מיהו הכל לפי תולד הענין שאם הם יפזרו יותר מדאי
ודאי אין לכופ. ולמנוח שנשא בתולה וקרובי הכלה רוצים להוליד
הכלה מבית אביה לבית בעלה בתוך ובכבוד כמספס הבנות הבתולות
והבעל מוחה שאינו רוצה להרבות בשמחה מפני שהוא אלמון אין הבעל
יכול לעכב דעולה עמו ואינה יורדת. עיין כנה"ג:

הפוסקים

ס"ק טז אות כא — ס"ק כ אות א

אוצר

נשואין לא נכחו למחול ולא ניתנה למחול, אלא חוצה לעשותה. וכע"ז
כתב בצדני האפד ח"ב סי' ס"ד סק"ד שם שבת שמעון.

יט. לפי כבודו ולפי כבודה. כתב צערוך השלחן סעיף י"ג,
דלפי כבודו הכוונה שאם משפחתו עשירים ממשפחתה
ועושים סעודות יותר בהרבה מצינו משפחתה מחוייב לעשות
כמשפחתו, ולפי כבודה הכוונה להיפך [שאם משפחתה עשירים
ממשפחתו מחוייב לעשות כמשפחתה], דכלל הוא עולה עמו ואינה
יורדת עמו.

ועיין באה"ע סק"ז שכתב שאין לכופ לחתן לפזר יותר מדאי,
והוא מכנה"ג הגה"ע אות ג' שם לחם חמודות חולין
פ"ה אות י"ג. ועיין עוד מענין עיב הסעודה לעיל סק"ז אות ד.

טע"ף ה. כ. אין כונסין בתולה לחופה בשבת. א. כן
כתב צעור כחן. ומקורו ברא"ש כתובות פ"א סי' ג',

על מה שאמרו בגמרא שם ג' א' שצמקום שבת דיינים קבועים בכל
יום ויום נישאת בכל יום, כתב דהאי בכל יום לאו דוקא, דבכל
יום שבת אינה נישאת, דאמרינן בירושלמי [יומא פ"א סוף ה"א
ור"ש מסכת כתובות] אמר רב מחילה הוה אמר חלון דכנסין
ארמלין בערב שבת לריבין למיכנס מצעוד יום שלא יהא נראה
כקונה קנין בשבת, לפי שאלמנה אין לה חופה וצשעת ייחודו של
צואה הוא זוכה במליאתה וצמטשה ויהי הלכך לר"ך להתייחד עמה
בערב שבת מצעוד יום, הלכך אין להכניס בתולה לחופה בשבת
דעל ידי החופה הוא זוכה במליאתה וצמטשה ויהי והוי כקונה קנין
בשבת. וכ"כ הרמב"ם אישות פ"י ה"ד שאסור לישא אשה בשבת.
וכתב צמ"מ שם דפשוט הוא, ואפילו קדושין אסורין כמו שזכר
למעלה [רמב"ם שבת פ"ב ה"ד], ונשואין הרי הוא קונה אותה
ליורשה וליטמא לה ולהפך נדריה, וכן מצאנו בירושלמי [בב"ב].

וכתב בר"ן צ"ח על המשנה דף ל"ז, דאפילו קדש מצעוד יום
אסור לכנסה לחופה בשבת, שהרי קונה אותה ליורשה, ותדע
לך דהכי תנן אין מיצמין אף על פי שאין שם אלא צואה.

ועיין בבית דוד (להגר"ד לייטר) סי' פ', שהצ"ח משי"ת הגאונים
סי' ל"ג, לענין נשואין בשבת, שטוברים משום וצחוקותיהם
לא תלכו, כי הגויים מקדשין נשותיהן ציום אידיהם.

וקדושין

אבי הכלה, ואילו בנוסח שטר תנאים הנהוג בארץ אשכנז כתוב שהחתונה
היא על חשבון שני הצדדים. ויש להעיר שבזמנינו אין מנהג קבוע על כך,
יש שהחתן עושה את סעודת הנשואין על חשבוןו הוא, ויש שמשפחת
הכלה היא שעושים את הסעודה מכספם, ואחרים מתחלקים בהוצאות
מתצה לצד החתן ומתצה לצד הכלה. וע"ע בהערה הבאה.

(כ) יש להעיר שבזמנינו שאין מנהג קבוע על חשבון מי הוא סעודת
הנשואין, וכפי שכתוב בהערה הקודמת, נראה שהן החתן והן הכלה אינם
יכולים לכופ את הצד שכנגד לעשות את הסעודה אלא אם כן התנו מראש.

סעודת הנשואין אם מותר לערכה בערב שבת, יצא"ר צא"ח
סימן רמ"ט.

דין סעודת נשואין בשעת ביעור חמץ שבערב פסח, יצא"ר
צא"ח סי' תמ"ד.

סעודת הנשואין אם מותר לערכה במוצאי ל"ג בעומר,
יצא"ר צא"ח סי' תל"ג.

סעודת הנשואין אם מותר לערכה בפורים, יצא"ר צא"ח
סי' תל"ז.

עריכת סעודת נשואין אחת לשני זוגות חתן וכלה, האם
היא מותרת, נחצה בסי' כ"ב.

דין עשיית עירובי תחומין כדי לילך לסעודת נשואין, יצא"ר
צא"ח סי' תט"ו.

יז. וקרובי הכלה רוצים כו'. כתב צערוך השלחן סעיף י"ג,
דמלשון הש"ע מצאנו דלא לצד הכלה בעצמה ביכולתה
לכופ את החתן לעשות סעודה, אלא אפילו קרוביה, וכגון שהיא
שותפת, ואם הכלה אומרת שאינה מקפדת לא מסתברא שיהיה
ביכולת הקרובים לכופ את החתן, ואפשר דגם בכה"ג יכולים לכופו
דיכולים לומר נהי שהיא אינה מקפדת, מ"מ יש זילותא לבני
המשפחה. ועיין בפ"ת סק"ז שכתב שם המקנה, דלכאורה משמע
דאם אין קרובי הכלה מקפידים מהני מחילה שלהם. ועיין סק"ז
אות א' אם סעודת נשואין היא חוצה לעשותה.

יח. כופין אותו. כתב צערוך השלחן סעיף י"ג, דהאידנא
דכלכל עושה הסעודה (י) לית לן זה [כלומר אין
לכופ את החתן לעשות הסעודה], ונראה דלמנהגינו יכול החתן וצני
משפחתו לכופ לכלה שתעשה הסעודה לפי כבודו ולפי כבודה, דאם
מקפידים ע"ז למה אין ביכולתם לכופה כמו שביכולת משפחתה
לכופ אותה [מלפנים], וכן נראה עיקר לדינא כ).

ועיין פ"ת סק"ז שם המקנה, דלכאורה משמע שאם החתן
והכלה מוחלים רשאים שלא לעשות סעודת נשואין שצ"ל
צבור מוחזקים. אולם צש"ת מהר"מ שיק סי' פ"ט כתב דסעודת

(ט) ועיין גם בבית הלל סי' נ"ה סעיף ב' שכתב דבמדינות אלו
[אירופה המזרחית] גוהגים עכשיו רובא דרובא שאבי הכלה עושה הסעודה.
וטעם לדבר שהנהיגו שצד הכלה עושה את הסעודה, עיין ברכה משולשת
חולין פרק ה' משנה ג' בשם בעל קדושת לוי, ומה שהוסיף עליו, וכן
בשלחן העזר ח"א דף ג' טור ד', מסקי תשובה סי' קצ"ד בשם בעל שפת
אמת, ועוד. אולם ביפה ללב ח"ד סי' נ"ו סק"א כתב שמנהג ארצותיהם
[קהלות ספרד] רוב רובם אבי החתן עושה את הסעודה. ועיין נחלת שבעה
סי' ח', שבנוסח שטר תנאים הנהוג בפולין כתוב שהחתונה היא על חשבון

אוצר

ס"ק כ אות ב - ד

הפוסקים

אפשר שהוא הדין שאין חוששין בזה לכתוב בשבת, מאחר דעטם שמה יכתוב הוא עיקר. וע"ש שעל פי דברים אלה העלה דה' היתר בנדון לקדש בשבת במקום דחק גדול.

ובנחלת שבעה סי' י"ב אות ט', הביא לדברי הרמ"א ה"ל דלפי גמרא דין חין איסור לקדש ולכנס בשבת, וכתב דין בספר תניא סי' י' מביא הכ' דירושלמי [ה"ל], וכתב עליו וז"ל, והוא הדין בחולה הנישאת בשני נריך לנכנס מבט"י, מכאן יש להוכיח שאיסור לנכנס אשה בשבת, מדקאמר [בירושלמי] נריכין לנכנס מבטור וי"ס שלא יבא בקוה קנין בשבת, ש"מ דבשבת עלמא אסור לנכנס, ומנהג פשוט צדיקו לנכנס אפילו בשבת עכ"ל, אי"כ ש"מ דגם הוא ס"ל דליתא הא דירושלמי מקמי גמרא דין, דלא אסרו רק משום גזירה שמה יכתוב והאי חששא לא שייך באידנא, ומספר תניא ה"ל יש סיוע גדול לדברי הרמ"א (ב).

ד. אדם שאין לו אשה ובנים אם מותר לקדש בשבת. ברמ"א חו"מ סי' של"ט סעיף ד', על מה שנפסק בש"ע שם שאסור לקדש אשה בשבת, כתב דיש מחירין לקדש היכא דאין לו אשה ובנים כו'. ומקור דין זה הוא בגמרא ב"ב ל"ו ב', דעל מה שאמרו במשנה שם שקדושי אשה הוא מן הדברים שהם משום רשות ואסורים בשבת וביום טוב, פריך בגמרא והא מלוא קטציד, ומשני לא נריכא דלית ליה אשה ובנים, ופרש"י והא מלוא קטציד שנושא אשה לפרות ולרבות ואמאי קא קרי ליה רשות. ובתוספות שם ד"ה והא מלוא, כתבו דלפרש"י משמע דאפילו אין לו אשה ובנים מ"מ אסור כו', ור"ת פירש דהא מלוא עבד ואמאי גזרו, ומשני לא נריכא דלית ליה אשה ובנים, אצל אס' אין לו אשה ובנים מותר לקדש דמלוא קא עבד, וקשה דבפ"ק דיומא בירושלמי [סוף הלכה א'], גבי כהן גדול מתקנין לו אשה אחרת, פריך וברי קונין לו קנין בשבת, ומשני אין שבות במקדש, ולשני דשני כיון דמלוא קא עבד כו', אלא ודאי י"ל כפירוש רש"י וכו', ועוד י"ל כפירוש ר"ת ולא קשיא מהביא דכהן גדול, דשמה חד מחרי טעמי נקט (ג).

ובכתב סופר חידש דאמנם לדעת הירושלמי אסור לקדש אשה בשבת אפילו למי שאין לו אשה ובנים, אלא שאנו קיי"ל בגמרא דידן דמותר, שכתב בחאו"מ סי' מ"א, דיש לעיין בשיטת ר"ת דבמקום מלוא של קיום פריה ורביה מותר לקדש בשבת, ויהי דהמקדש עבד מלוא דמהוייב צפריה ורביה, מ"מ איך התירו לאשה משום מלוא ידידה, וי"ל לפי הטעם דליתא בגמרא דין דאיסור קדושין בשבת הוא משום שמה יכתוב, חשש זה שייך דוקא גבי ידידה אצל לא גבי ידידה, ולהכי גבי אשה לא שייך האיסור דשמה יכתוב, אלא דממילא גם היא עושה איסור כשמקבלת קדושין בשבת משום לפני עור, וא"ש דס"ל לר"ת דמשום מלוא פריה ורביה דידה התירו לו, וממילא גם היא אינה עושה איסור דמלוא ליכא איסור דלא שייך גבה חשש דשמה יכתוב, וכל זה לפי טעמא דש"ס דין דאוסר לקדש משום שמה יכתוב, אצל לפי טעם הירושלמי דהוא בקוה קנין בשבת, וביינו שהוא בכלל איסור מקה וממכר דמכנים לרשותו והיא מקנית

ב. וקדושין בלא נשואין האם מותרים בשבת. עיין בש"ע חו"מ סי' של"ט סעיף ד' דאין מקדשין בשבת. ומקור דין זה הוא במשנה ב"ב ל"ו ב' דאין מקדשין לא בשבת ולא ביום טוב, ובגמרא שם ל"ו א' אמרו דעטם האיסור הוא משום גזירה שמה יכתוב. וכתב במשנ"י על הש"ע שם סקט"י בשם פרמ"ג [ח"א סק"ד], דהאיסור הוא רק משום שמה יכתוב ולא מטעם דהוא בקוה קנין בשבת, דהא בקדושין לצד בלא חופה לא קגלה עדיין ליורשה ולמליאתה ולמעשה ידיה (א).

ג. קדושין ונשואין בשבת האם אסורים לכל הדעות. בשו"ת הרמ"א סי' קכ"ה, אחר שדן להחיר בנדון קדושין ונשואין בשבת למי שאין לו אשה ובנים בהסתמך על דעת ר"ת שהתיר, כתב ועוד אני אומר דיש לחלק ולומר דבזמן הזה לבו"ש שרי [אפילו למי שיש לו אשה ובנים], דהא חתן [ביאה ל"ו ב'] אלו הן משום שבות אין מטפחין ולא מרקדין כו', וכתבו בתוספות [ביאה ל' א' ד"ה חתן] פרש"י שמה יכתוב כלי שיר, ומיהו לדידן שרי, דדוקא בימיהם שהיו בקיאים לעשות כלי שיר שייך למגזר, אצל לדידן אין אנו בקיאים לעשות כלי שיר ולא שייך למגזר עכ"ל, וכבר פשט היתר הטפות והרקוד בשבת בכל מקום, והכל הוא מטעם דברי התוספות דלא שייך גזירה זו בזמן הזה, והוא הדין בענין אין מקדשין דאמרינן בגמרא הטעם שמה יכתוב, וידוע המנהג פשוט בישראל שאין החתן כותב בעלמו הכתובה או שטר חירוסין, והוא מטעם שאין אנו בקיאים בכתובה, ואפילו מי שידע לכתוב אינו כותב שלא לחלק בין בקיאים לשאינן בקיאים, ולכן כותבה בכל מקום החזן, ומעשה אין לגזור על המקדש שמה יכתוב מאחר שאנחנו אינן בקיאים ואין מוטל על החתן כתיבה זו, ואין לחוש שמה החתן יכתוב דגזירה כזו לא מצינו, ועוד שהרי החזן כותב כל פעם הכתובה ושטרי דחירוסין בשחרית או זמן רב קודם הכניסה לחופה כאשר אינו יודע מהי יהיה מוכנים עם החופה, ולכן אין לחוש בזמן הזה לגזירה זו כלל, ואף אם נאמר דלפי דברי הירושלמי [יומא פ"א סוף ה"א] דפירש טעם הגזירה משום דהוי בקוה קנין בשבת אין לחלק בין זמן הזה לימיהם, מ"מ נראה דגמרא דידן עיקר נגד הירושלמי, וכן פסקו הפוסקים תמיד, ואין לומר דגמרא דידן אית לה גמי טעמא דירושלמי [משום קוה קנין], אלא דנקט חדא מחרי טעמי, דזה לא שייך צ"ב טעמים שיש נפקותא ביניהם, וכ"כ הסמ"ג בהד"א דגמרא דידן פליג על הירושלמי בטעמא דמילתא ובדאי יש נפקותא ביניהם והוא זאת שכתבתי, ונראה דלכדי לא הביאו הרי"ף והרא"ש דברי הירושלמי במסכת ביאה, וא"כ דהרא"ש פ"ק דכתובות הביאו לדין זה שאין כוננים בשבת, וכ"כ בטור, מ"מ י"ל מדלא הביאו אותה במקומה במסכת ביאה לית בדבר איסור ממע, ובדאי היינו משום דס"ל דטעמא דגמרא דידן עיקר דהיינו שמה יכתוב ולא הביאו אותה פ"ק דכתובות ובעור אלא משום הרחקה בעלמא שלא לעשות חופה בשבת, כמו שכתבו שם שלא לעשות חופה בערב שבת משום גזירות רחוקות, ומאחר שאין אנו חוששין ועושין חופה בערב שבת,

האשה ונכסים ממילא מיקני לא איכפת לן, ולהכי קאמר בירושלמי הלין דבגטין ארמלין צריך לכנסן מבעוד יום, דאף שהיתה החופה מבעוד יום וכבר נכתבה הכתובה, מ"מ כיון שאין החופה קונה באלמנה אסור, אבל לתלמוד דידן אפילו אין חופה קונה מבע"י שרי [שהרי כבר נכתבה הכתובה ואין לחוש שמה יכתוב].

(ג) ועיין במדרכי ביצה סי' תרצ"ו שכתב דבירושלמי [תנ"ל] משמע דבכל ענין אסור לקדש בשבת. וע"ע בסמ"ג הלכות יו"ט, שמתחילה רצה ג"כ לדייק מדברי הירושלמי דבכל ענין אסור לקדש בשבת, אפילו כשאין לו אשה ובנים, ושוב דחה דאין הכרח לדייק כן. וכע"ז בתוספות ביצה ל"ו ב' ד"ה והא מצוה.

(א) ועיין בסמ"ג הלכות יום טוב שכתב דבטעם דאין מקדשין בשבת פליג הירושלמי על תלמוד שלנו, דהירושלמי ביזמא פ"א סוף הלכה א' מפרש טעמא דאין מקדשין בשבת משום קוה קנין, דהיינו משום דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר, ובגמרא שלנו מפרש דהוא מגזירה שמה יכתוב. וראה באות שלאח"ז.

(ב) ועיין העמק שאלה על השאלות סי' נ"א אות ח', שכתב ג"כ דתלמוד דידן פליג על תלמוד ירושלמי, דלתלמוד דידן איסור קדושין ונשואין בשבת הוא משום גזירה שמה יכתוב, ואילו לתלמוד ירושלמי האיסור הוא משום קוה קנין בשבת, דאפשר לומר דגמרא דילן ס"ל דליכא איסור קנין אלא במכרין לקנות זה החפץ, אבל כאן דעיקר העסק היא

אוצר

ס"ק כ אות ד - ה

הפוסקים

בשבת, דמלוא קטבד, כדאמרינן ביצמות דף ס"ב, מקרא צבקר זרע
אח זרעך ולערב אל תנח ידך וגו'.

ועיין בב"י או"ח סי' שליש שכתב דעת הר"ף והרא"ש כדעת
רש"י דאפילו מי שאין לו אשה וזנים אסור לו לקדש אשה
בשבת, וגם הרמב"ם פכ"ג [משבת הלכה י"ד]. כתב סתם דאין
מקדשין.

ה. מי שאין לו אשה ובנים אם מותר לישא אשה בשבת,
לדעת המתרת לו לקדש בשבת. ברמ"א או"ח סי' שליש
סעיף ד', אחר שהביא דעת יש מתירים לקדש אשה בשבת למי שאין
לו אשה וזנים, כתב שאפשר דהוא הדין הכניסה לחופה שרי. ובשו"ת
הרמ"א סי' קכ"ב, כתב דאמנם רבים קמים עליו דאולי יש לחלק בין
קדושין לבין כניסה לחופה, דאפשר שהיא לכ"ע אסור, דהא קונה
אותה לכמה דברים והיא כקונה קנין בשבת שהוא אסור לכתחילה
לכ"ע, וכן נמלא בב"י או"ח סי' שליש שכתב שמשמע מדברי הסמ"ג
ובכלבו והר"ן דאף לדברי ר"ת אסור לכוון בשבת כד', והנה אע"פ
שאין הכרח בדברי הב"י הנ"ל דמשמע מדברי הפוסקים הנ"ל שר"ת
ס"ל הכי, אלא שהסמ"ג הוסיף דבר זה מדעתו, גם יש לדחות בקל
דברי הר"ן דלא משמע מדבריו כלום מדבר זה, מ"מ נכון להסיר
מעלי תלונות הב"י שהיה לחוש לדבריו להחמיר, מה גם כי הסמ"ג
כתב בן בפירוש, דמתוספתא ביב"ב נ"ו ד"ה והא מלוא מוכה
בהדיא דאין מחלקין בין כניסה לחופה לקדושין [שהקשו שם על
דברי ר"ת דמתיר לקדש בשבת למי שאין לו אשה וזנים, מהא דאמרו
בירושלמי פ"ק דיומא ג' כ"ב. גדול מתקין לו אשה אחרת, ופריך
בירושלמי והרי קונין לו קנין בשבת, ולשני דשרי כיון דמלוא קא עביד
דהא כיון שמתא אשתו מלוא לו לישא אשה אחרת, ואם נאמר דיש
לחלק בין קדושין לבין נשואין] לא הוי מקצו מידי דהתם כניסה
לחופה הוי, ואדרבה אני יליף ק"ו, דמה מועילין הקדושין לענין
פריה ורביה בלא כניסה לחופה, ואף כי אינו כדאי לחלק על דברי
הסמ"ג, מ"מ מאחר שמתאחי און לי מדברי הפוסקים דלא ס"ל
דבריו, אומר שיש לדחות ראיתו, כי זכו לשון הסמ"ג סוף הלכות
יו"ט כה, ואין מקדשין מוקי לה בתלמוד שלנו בשים לו אשה וזנים,
ומשמע דאם אין לו מותר לקדש, ומיכה נראה דאפילו אין לו זנים
אסור לכוון, מהביא דפ"ק דיומא דמנריך לכתב גדול בערב יוה"כ
לגרש אשתו על תנאי וכמה דוחקים דחקו התם, ואם איתא היה
יכול לומר מיד שתמות אשתו הראשונה יכנס השנייה אלא ש"מ
אסור לכוון אפילו אין לו זנים, דאם איתא דשרי בשביל פו"ר כ"ש
הכא שיש לנו להתיר משום נזקך כפרה לכל ישראל עכ"ל, והנה אני
אומר דיש לק"ו זה פרכא, דאפשר דאני מלוא פו"ר שהיא מלוא
גדולה שאין מוכרים ס"ת לשום מלוא בעולם כי אם ללמוד תורה
ולישא אשה כו', ועוד אני אומר דאפשר דלא הוי מהני הכניסה ג'ו
כ"כ גדול בלא ביאה, וזיום הכפורים אסור תשמים המטה, ולא מקרי
וכפר בעדו ובעד ביתו עד דכניס לה לגמרי. ע"ש מה שמסיק
למעשה. וע"ע מה שכתב בזה בגמ"א סי' שליש סק"ה.

ובב"י או"ח סי' תקכ"ד סק"א כתב דנשואין בשבת י"ל דאף לר"ת
אסור אפילו בלאין לו אשה וזנים, דקדושין התירו משום
חשש שמא יקדמו אחר אצל לא בנשואין, ובזה ניחא הא דאמרו
בירושלמי דהכונס אלמנה לר"ך לכוונה מצטור יוס שלא יהא כקונה
קנין בשבת, ומשמע בכל גוויי אסור אפילו אין לו אשה וזנים, וא"כ
קשה לר"ת דמתיר לקדש בזה, ולפי מה שכתב ניחא דקדושין שאני
משום

מקנית עמיה, פשיעא דהאיסור על שניהם על האיש ועל האשה,
ואם כי משום מלוא דידיה דפריה ורביה היו מתירים לו, אצל איסור
דידה לא התירו משום דידיה, ואח"כ שפיר דמקשה בירושלמי לפי
שיטתו דאיסור קדושין: ולא היו כקונה קנין בשבת, דמשום פריה
ורביה בדידה ליכא, ור"ת אמר דינו לפי משמעות גמרא דלין דמקשה
והא מלוא קטבד, משמע דמקום מלוא שרי, והיינו לפי סוגית
ש"ס דלין דלא נכנסו קדושין בסוג מקח וממכר ואינו אסור אלא
משום שמא יכתוב ואיסור זה אינו אלא עליו, ולכ"כ שרי במקום
מלוא, וממקום שהקשה תוס' על ר"ת יש לראיה לר"ת, מכה הקושיא
שהקשיתי לעיל למה לא מקשה בירושלמי בפשיעות מהמטנה דקתני
אין מקדשין, יהיה מאיזה טעם שיהיה [ולמה אמרו בירושלמי דהו"ל
כקונה קנין בשבת], ולמ"ש א"ש דהולך לומר מילתא בטעמא, דאם
הטעם משום שמא יכתוב לק"מ דמקום מלוא שרי איסור דידיה,
ולכן הולך לפרש טעמו דנראה דאיכא משום קונה קנין בשבת, וגם
מלוא יש לאסור ולכ"כ אסור אף במקום מלוא דידיה, ויש מכל זה
ראיה לר"ת. ועיין גם בהעמק שאלה שאלתא נ"א אות ח' עמוד שצ"ד
שכתב ג"כ לדעת בירושלמי אסור לקדש אשה בשבת אפילו למי
שאין לו אשה וזנים ומטעם דקדושין היו כקונה קנין, אולם ר"ת
למד התירו ע"פ גמרא דלין דאיסור קדושין הוא משום גזירה שמא
יכתוב, ע"ש.

ובשו"ת מהרי"א אסאד סי' קי"ט, כתב להשוות שיטת בירושלמי
עם שיטת גמרא דידן, ולדעת שניהם קדושי כסף אסור
ואילו קדושי שטר מותר, דשם הביא מה שהקשה בעל שמן רוקח
דלשיטת בירושלמי דקדושין בשבת יש משום איסור קונה קנין,
קשה מאי פריך בגמרא ביב"ב, לפי שיטת ר"ת, דלמה אסור לקדש
בשבת והא מלוא עביד, שהרי האשה לא עבדה מלוא, דאין האשה
מלווה על פריה ורביה, ואיך תעבור היא על איסור ממכר ואין
אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חצרך, וכתב דנראה לתרץ
דהנה בהמקנה סי' מ"ה כתב דאיסור קדושין בשבת הוא גם על
האשה, וזה אינו [לכאורה] לפי שני הטעמים שאסור לקדש בשבת,
לעטם שמא יכתוב דפרש"י שטר אירוסין וקדושין, וזה בדידיה שייך
לגזור ולא שמא תכתוב היא, ולעטם דהו"ל קונה קנין, הרי כתב
הב"ש סק"ה דלגבי אשה לא קונה קנין, וא"כ פריך שפיר [בגמרא
ביב"ב] והא מלוא קטבד, ואיכא דלא עבדה מלוא בדידה ליכא נמי
איסורא משום ממכר, ולא קשה מידי קושית בעל שמן רוקח,
[אמנם] גם דברי המקנה נכונים [שים איסור על האשה] דהא
קיי"ל קדושין לעיצועין ניתנו וטענת קדושין האשה קונה בקנין
גמור, כמ"ש בש"ע סי' נ', ומ"מ כיון דמתניתין סתמא קתני לא
מקדשין, הרי הוא בקדושי שטר נמי, ועלה קאי קושית בגמרא והא
מלוא עביד [ולגבי דידה אין איסור בקדושי שטר], וא"כ מתורץ
קושית תוס' על ר"ת מירושלמי, דהולך לטעמא דאין שבות במקדש,
דמ"ע גם בכסף יכול לקדשה בזים הכפורים, וגמרא דלין בקדושי
שטר דוקא מותר בלאין לו אשה וזנים לשיטת ר"ת, משום דדידה
ליכא איסורא דשטר אפילו אין לו שוה פרועה מתקדשת בו ולא
שייך ביה קנין בפחות משוה פרועה, אצל בקדושי כסף מודה ר"ת
אפילו במקום מלוא אין מקדשין משום איסור ממכר בדידה. [ואולם
מדברי הרבה פוסקים מוצא דלדעת ר"ת מותר לקדש בשבת אפילו
בשוה כסף למי שאין לו אשה וזנים].

ובהגהות מיימוניות אישות פ"י אות נ' כתב בשם ר"ת בחשוכה,
כי מדוחק גדול התירו לקדש בשבת, ומ"מ לא היה מורה
בן הלכה למעשה. וכ"כ בסמ"ג הלכות יו"ט בשם ר"ת.

וכתב במשנ"ב סי' שליש סקט"ו, שם חידושי הגרעק"א, דהוא
הדין ביש לו זנים ואין לו אשה, מותר לדע"ה זו [לקדש

כד) בב"י שם הביא גם מכלבו סוף הלכות יו"ט שכתב בן. אולם
בפרישה שם אות א' כתב שהם לא אסרו זאת אלא ביום טוב ולא בשבת.
כה) בסמ"ג שלפנינו לא מצאנו דברים אלה.

אוצר

ס"ק ב אות ה — י

הפוסקים

ממנו [של שבת], גדול כבוד הצריח כו', ועוד משום הפסד ממנו. ועיין שו"ת הצי"ח החדשות סי' מ"ב, זכעין נדון הרמ"א הנ"ל, שכורה ג"כ לערוך חופה וקדושין צליל שבת, ובסתמך על הרמ"א. ובערך לחם או"ח כוס"י שליט, אחר שהצי"ח דברי הרמ"א הנ"ל כתב שאין מגלים זה לעם-הארץ שמה יעשה צמוד [לכתחילה].

ובש"ע הרב סי' שליט סעיף ה', לאחר שהצי"ח את דברי הרמ"א הנ"ל שהחיר בשעת הדחק כו', כתב דכל ירא שמים יחמיר לעצמו שלא לעשות כלל נשואין בשבת.

ובמשנה ברורה סי' שליט סקי"ט כתב זשט חיי אדם [כלל ל"ח סעיף ו'] שאין להקל בכל זה רק אם נשלמו שלשה פרטים, דהיינו אם לא קיים פריה ורביה עדיין, ויש הפסד רב, וגם ציוס לחתן וכלה אם לא יכנים אז, והוסף צמשי"ט שח"ע"פ שכתבנו שלדעת ר"ת מותר אף ציוס לו ציוס [וקיים פריה ורביה] אם אין לו אשה, אפשר דס"ל [לזעל חיי אדם] דאין סומכין עליו בזה.

ח. ואם עברו וקידשו או ערכו נשואין בשבת. עיין ש"ע או"ח סי' שליט סעיף ד', שצדיעצד אם קידשו או ערכו נשואין בשבת, צין צשוג צין צמוד מה שפשה עשוי, ועיין מה שכתב צענין זה בצלו"ה"פ סי' כ"ח ס"ק קי"ד אות י"ט.

ט. בבין השמשות של ערב שבת אם מותר לערוך קדושין ונשואין. צמאירי כתובות ג' א', אחר שהצי"ח דעות חלוקות אם מותר לקדש ולכנס לחופה בשבת, כתב דמכל מקום צין השמשות מיהא אין פקפוק בהיתרן לקדש וכל שכן ליכנס לחופה, שכל שאין צו אלא שבות לא גזרו עליו צין השמשות. וכ"כ צפרמ"ג או"ח א"ח סי' שליט סקי"א. וכ"מ צ"י"ט סקי"א וצ"ש סקי"ו. וצמשי"ט צרור סי' שליט סקי"א כתב דצדיעצד אין להחמיר, אך לכתחילה יש לחזר מאד שלא לאחר כל כך.

י. ייחוד החתן והכלה שאחרי החופה אם מותר לעשותו בשבת. צ"ש סי' י"ח סקי"א כתב שצריך לחזר שייחוד החתן הכלה יהיה קודם כניסת השבת. וצמשי"ט צנימן סי' ל', אחר שדן צנשואי אלמנה צערצ שבת שצריך לייחד צערצ שבת [ככתב צ"ש"ע כאן להלן], כתב דאפילו צתולה הנשאת צערצ שבת עוב וכשר לכתחילה לייחד מצעוד יום, כמו בצאלמנה, והטעם מפני שיש מצותיו שמפקפקין על חופה שלנו שפורסין עליה על ד' קונדסין ומכניסין החתן והכלה לשם, ואומרים כי אין זו חופה כלל ואינה קונה להיות כחשתי לשם דבר צעולה, ולדבריהם נמלא כשיצטול הצתולה בשבת קונה קנין בשבת על ידי ציהא, ויש לחוש לדבריהם, והוצא צמשי"ט סי' שליט סקי"א. ועיין שו"ת הרדב"ז ח"א סי' קכ"א וח"ג סי' תל"ו, ותדושי מהרי"ט ריש מסכת כתובות.

ובשער המלך קונטרס חופת חתנים סוף אות ט', כתב דלענין הלכה יש לחוש לדעת הסוברים דחופה אינה אלא יחוד, ונפקא מינה לצתולה הנשאת צערצ שבת שצריך להתייחד עמה צערצ שבת דא"כ כשיצא עליה בשבת נמלא כקונה קנין בשבת, ואם שלא ראיתי זכרים בזה, מ"מ ראוי והגון לנהוג כן. וכ"מ צפרי האדמה ח"ג דף י"ד ע"א. וכ"כ צהמקנה סי' ס"ד, דלכתחילה צריך לייחד צערצ שבת.

ובשורירי כנה"ג או"ח סי' שליט הגצ"י אות י' כתב דצקשטא נוכחים שהחתן מתייחד עם הכלה צערצ שבת.

ובש"ע הרב סי' שליט סעיף ה' כתב שגם צחופת צתולה יש לייחד אחר החופה קודם השבת, או לא יתייחדו יחוד גמור כל השבת כולה, כדי לחוש לסכנה שיחוד גמור הוא הנקרא חופה ולא חופה שלנו, ואסור לעשותו לכתחילה בשבת וכן ציוס-טוב. וצתשוצת צעל תורת חסד (להגרש"ז מלוצלין) צעני צן פחמ"א או"ח סי' ט"ו כתב שאלליהם פשטה הכוראה כדעת ש"ע הרב. וכן צמשי"ט סי' ר"פ

משום שמה יקדמו אחר, משא"כ צכניסה שיהא נשואין שבה אחר הקדושין.

ובגור אריה יהודה סי' י"ב תמה על דברי ט"ז הנ"ל דצכדו"א כתבו התוספות צצילה ל"ו צ' ד"ה והא מלוה, [דאחר שהצי"ח שיעת ר"ת דמי שאין לו אשה וציוס מותר לקדש בשבת, כתבו] מסיק צירושלמי הדין דכונסין ארמלין צריך לכונסה מצעוד יום כו', והביא נמי חיכה לאוקמי צציוס לו אשה וציוס ע"ש, כרי דר"ת גופא חינו ראה לחלק צין קדושין וצין כניסה צאין לו ציוס, ותמיהני שהרמ"א לא הביא דברים אלה המפורשים צחוספות.

ו. והחל מאיזה גיל מותר לו לאדם לקדש בשבת, להסתירם הג"ל. ציכין וצועו ח"צ סימן א', כתב צנדוני דצן הזה שקידש לו אציו אשה, אצי אומר דאפילו לדעת ר"ת שהחיר לקדש בשבת למי שאין לו אשה וציוס, צזה הבן יודה שאסור לקדש לו בשבת אע"פ שאין לו אשה, דר"ת לא החיר אלא למי דרמיה עליה מלות פריה ורביה, וזה הבן לא מתייב צזה מלוה דעדיין הוא קטן ולא אחי לכלל חיוב מלוות, ואע"ג דאחי לכלל חיוב מלוות ואקרי איש, לא רמיה עליה האי מלוה להטעם עליה עד שיהיה צן עשרים שנה, שכן אמרו צגמרה [קדושין כ"ט צ'] עד עשרים שנה יושב הקצ"ה ומלפס לאדם אימתי ישא אשה כו', ואע"פ ששנינו צן שמונה עשרה לחופה, וזה תחילת המלוה אלא שאם נחטבצ אין לו עונש, וכתב הרשב"ץ שזה דומה למי שנתחייב ליטול לולב ציוס, שכל היום היא מלוותו אלא שאם נחטבצ ולא נטל עד הערב לא ציעל מלוה זו, וכן זו מוטלה היא עליו מלוה זו משמונה עשרה אלא שרשאי להטעבצ, אצל כשהגיע לעשרים שנה חינו רשאי.

ז. לדעות האוסרים קדושין ונשואין בשבת, האם אפשר להתיר עכ"פ בשעת הדחק. צרמ"א או"ח סי' שליט סעיף ד', אחר שהצי"ח דעה הסוברת דמי שאין לו אשה וציוס מותר לקדש בשבת ושאפשר דהוא הדין הכניסה לחופה שרי, כתב דאע"ג דלא קי"ל הכי, מ"מ סומכין על זה צשעת הדחק, גם כי גדול כבוד הצריח, כמו שרגילים שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הנדוניא ציוס שצי עד הלילה, דעושין החופה והקדושין צליל שבת, הואיל וכבר הכינו לסעודה ולנשואין והיו ציוס לכלה ולחתן אם לא יכנים אז, ומ"מ לכתחילה יש לחזר שלא יצא לידי כך. וצו"ת הרמ"א סי' קכ"ה, צנדון שהרמ"א סידר קדושין צליל ש"ק צשעת הדחק גדול שאחר שהקהל נחכנס לחופה צערצ שבת והכל היה מוכן לחופה ולסעודה, נחעוררה צציעת ממונות צין הצדדים ולא התקיימה החופה עד הלילה, והיו מהכחמים שלעזו על כך שסידרו הקדושין בשבת, והצי"ח להם הרמ"א דהא דעת ר"ת דמותר לקדש בשבת למי שאין לו אשה וציוס, ואם כי נראה דעת הפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור כשיטת רש"י שאוסר, שהרי כולם כתבו סתם אין מקדשין ולא חילקו, מ"מ כל כי בני מילי מעליותא לימרו משמאי להחיר הענין צכ"ג שיהי שעת הדחק, והיתה הצתולה מתציישת אם תמתין עם החופה עד לאחר השבת כו', וכדאי הוא ר"ת לסמוך עליו צשעת הדחק, וכ"ש דסוגיא דשמעתא מוכחת כדבריו כו', ומה לי להאריך פוק חזי מה עמא דבר צכל מקום, וצפרט צצירנו [קראקא], לפעמים עושים ה' או ו' חופות ציוס אחד [צערצ שבת] וגמשיכים עד הלילה ואין פולה פה ומלפף, ומה לי צתחילה הלילה או עשה וצי צלילה, וצודאי יש להחמיר להיות זריזין קודם השבת שלא יצא לידי כך, אצל אם כבר נעשה מה שאפשר לעשות ונמפרה השעה עד שחשכה, ויש לחוש לפירוד הזוג או לציוס הצתולה וכיוצא בזה, הסומך להקל לא הפסיד.

ובב"ח או"ח סי' שליט, כתב דעכשו כשנמשכה החופה עד הלילה, סומכין על הוראת ר"ת ועושין הקדושין והחופה צלילה

אוצר

ס"ק ב אות י — יג

הפוסקים

שמה יכתוב שטר אירוסין, אין כאן איסור על האשה, וממילא מותר לקדש בערב שבת על מנת שיחול בשבת.

ובעמק יהושע סי' ע' כתב, דמותר לקדש אשה מערב שבת ובערב יום טוב על מנת שיחולו הקדושין בשבת או ביום טוב, כיון שאינו עושה מעשה בשבת ויו"ט אלא דממילא נגמר, אין בזה משום שבות, דהא אמרינן במסכת סוכה דף מ"ב צו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ממלדים אותו ולומר כל מי שיגיע לילי לידו הרי הוא לו במתנה, והיינו שחבא חלה במתנה להבא, דאין לומר שהיא במתנה מעכשיו, דהא אין קי"ל דדאורייתא אין ברירה, אלא ודאי שכוונתו שתחול להבא, אלמא אע"ג דהקנין חל צו"ט שחל להיות בשבת נמי שרי אע"ג דאסור ליתן מתנה צו"ט או בשבת, ועוד דהא שנינו בעירובין ל"ו א' לגין עובד יום שמלאו מן החצית של מעשר עבל ואמר הרי זו תרומת מעשר לבשתחשך דצרי קיימים, אע"ג דאסור להפריש תרומות ומעשרות צו"ט או בשבת, אפי"ה מותר להחנות שחבא חלה בהפרשה בשבת, וכן מסקינן בירושלמי שבת פ"א ה"א אדם עומד מערב שבת ואומר הרי זו תרומה למחר כו', והא דלא אמרו דכהן גדול מקדש את האשה בערב ויוכי"פ על מנת שיחולו הקדושין צו"כ"פ, דקדושין אלו שמקדש על מנת שיחולו נמחר לא מהני אלא אליבא דר' יוחנן, במסכת קדושין דף ק"ב, דאמר אם מקדשה מעכשיו ולאחר שלשים דהקדושין מתחילין מעכשיו ונגמרים לאחר שלשים, ולא אליבא דרב שם, ועוד דכהן גדול אינו יכול לקדשה שתחיל הקדושין מעכשיו, דא"כ ה"ל יותר מאשה אחת והחורג אמרה וכפר בעדו ובעד ציתו — צית אחד.

ובצל החכמה ח"ג סי' ק"ה כתב דנראה להוכיח לבחור, ממש"כ בשו"ת מהר"י ברונא סי' קכ"א ד"ה ולי"ט דשמה לא דמי פדיון הבן למקח וממכר, דבפודת צחוק ל' על מנת שיחול הפדיון נאחר ל' מועיל הפדיון ולכן מותר גם ליתן המעות לכהן ביום ל' בערב שבת כדי שיחול הפדיון בשבת, משא"כ מקח אם אומר לו הילך מעות ולא יהיה קנוי עד לאחר ל' ולא יתחיל הקנייה טעם ונחאכלי המעות תוך ל' יום אינו קנוי, לכן אסור ליתן מעות בערב שבת על מנת שלא יחול המקח אלא בשבת, ושוב כתב מהר"י ברונא דלי"ט גבי קדושין אם נחאכלי המעות לא הוי קדושין כו', מעשה לפי מה דקיי"ל בש"ע סי' מ' סעיף א' דהאומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרועה זו לאחר ל' יום אע"פ שנחאכלי המעות צחוק ל' יום הרי זו מקודשת לאחר ל' יום ע"ש, א"כ מותר גם ליתן שיהי פרועה לאשה בערב שבת על מנת שהקדושין יחולו בשבת, וכן נראה מוכח גם מסוגיא דיבמות ל"ד א', דקאמר אלא נדות היכי משכחת לה אמר רב עמרם אמר רב בשיפעת מתוך י"ג לאחר י"ג לאחיובי אינבו מתוך י"ג לאחר י"ג לאחיובי אינבי ע"כ, ופרש"י שם ד"ה ומתוך י"ג דמשכח"ל שגולדו הזכרים באלה צתשרי והנקבות באלה צתשרי לשנה הבאה כו' ומסרו קדושין שיחולו ליום המחרת כשהן נעשין גדולים כו' והתחילו שופעות בצוף י"ג ללידה עד למחר כו' נמלאו הקדושין ואיסור עונש נדות חל עליהם כשהשכר ר"ה של י"ג לנקבות שהיא שנת י"ד לזכרים ע"כ, וקשה איך מיירי שמסרו קדושין שיחולו למחר כשהן נעשין גדולים דהיינו ביום א' צתשרי, והרי קדושין בשבת ויו"ט אסורים, אלא ודאי דהיינו דוקא במקדש צו"ט, אבל הכא דמיירי שמסרו הקדושין בערב ר"ה ע"מ שיחולו מחר ביום טוב שפיר דמי כו', אך יש מקום להרהר ולומר דדוקא בזה שבשעה שקדשו האחין את האחיות בערב ר"ה קטנים היו כולם האחים והאחיות, ולא הוזהרו עדיין מלעשות מעשה שעי' יתעבד איסורא ביום מחר, אבל גדולים כבר בערב ר"ה אסורים למסור קדושין אז ע"מ שיחולו מחר בר"ה, שלהיותם גדולים בערב ר"ה מזהירים אז מלעשות פעולה שעי' יצואו לדי חילול יו"ט ביום מחר כו', ומ"מ נראה שאם היה איסור בדבר למי שהוא גדול כבר א"כ גם בקטן מזהיר אצוי למנוע מלעבד

ר"פ סק"ד, כתב לענין גשמי צחוק בערב שבת, דלכתחילה ראוי ליחדן אחר החופה קודם השבת, ד"ה דחופה שלנו לא מקרי חופה וא"כ בשיחתו אע"כ בשבת יהי כקונה קנין בשבת. וכ"כ צ"ח שליטת סק"כ.

וביביע אומר ח"ה סי' ע' כתב שגם צחוק הנישאת בערב שבת יש להורות שהחתן והכלה יתייחדו בחדר אחד מצדו יום, ואף שצטרכו המים מערכת כ' סוף אות מ' כתב שלא נהגו כן בשאלותיו, וכ"כ בברם חמר ח"ה סי' ל"ד, מ"מ נראה שראוי להנהיג כן בכל מקום, ולא כמו שכתב נכר פקוד דע"י ע"כ להקל שאין לר"ך יחוד.

ובאבני גזר סי' קמ"ב כתב ג"כ שלא לעשות הכשולין בערב שבת על דעת לעשות הייחוד בשבת, והוכיף שאין לבחור ולומר דלענין איסור קנין בשבת דרבנן סמכין על האומרים דחופה לאו היינו ייחוד וכבר נקנית מצדו יום, דהנה כל שהיה חופה צפויסה [יריעה על] כלונסאות בלד בלא ייחוד, אינו מפר נדריה, דספיקא דאורייתא שמה כרמ"ס דחופה היינו ייחוד דוקא, והוא הדין לשאר דברים דאינה קנויה מספק, ואין הקנין רק בשבת על ידי הייחוד, וכו' ודאי קנין בשבת.

יא. ובדיעבד כשלא נתייחדו החתן והכלה בערב שבת עיין בהמקנה כאן שכתב דדיעבד מותרים להזדווג בשבת אפילו אם לא נתייחדו בערב שבת. וכ"כ בשער הכיין למש"כ סי' שליטת אות ל'. ועיין להלן סק"כ אות ע"ו שיש מקילים בזה בדועבד אפילו בחופה אלמנה.

יב. האם ניתן לכנוס בשבת כשהחתן מסלק עצמו מן הזכויות שיש לו אצל הכלה. בשאל ומשיב מהר"י ח"ד סי' קל"ב, כתב דנתן אל לנו בזה דמבואר בש"ע דאין כונסין את הצחוק בשבת דהוי כקונה קנין, וכמה ערמות ערה הרמ"א בתשובתו סי' קכ"ד במה שעשה חופה בליל שבת, ולמה לא עשה תקנה שילקח החתן עצמו ממעשה ידיה ומליאתה בשבת, דסילוק שמסלק עצמו מותר גם בשבת דאינו עושה מעשה, וסילוק מועיל אף בלי כתב כמו מחילה דאין לר"ך קנין, וא"כ לא יקנה כלום בשבת, ואין לומר דאינו רואה לסלק ממעשה ידיה, דהא אינו דאפשר לו לסלק עד לאחר השבת, מיכו זה אינו, דא"כ במה יוכה אחר השבת כל שנשאת לו קודם וצא אליה, וא"כ לא יוכה אחר כך, ואף דהנהגה שלא מסתלק עד לאחר השבת לא מועיל, ולר"ך קנין וכתב וצוה בודאי שייך להשם שמה יכתוב, ועי"פ אם רואה לסלק, מותר לכנוס בשבת.

יג. המקדש אשה בערב שבת על מנת שהקדושין יחולו בשבת, אם יש בזה איסור. בכתב סופר א"ח סי' מ"ו, הביא מה שדן בשו"ת הגרעק"א בזה"ל סי' קנ"ט אם יש איסור לעשות קנין בערב שבת על מנת שיחול בשבת, ומציא ראיה לאסור מגמרא יומא דף י"ג דדחיק איך מותר לכהן גדול לקדש אשה ביום הכפורים ומוקים לה בלחופים דחוקים מאד, ולמה לו למיעבד כולי האי לקדש את האשה בנתני אם תמות הראשונה, ועוד הביא ראיה מירושלמי פ"א דיומא סוף הלכה א' דאמר דמותר לכהן גדול לכנוס אשה ביום הכפורים משום דאין שבות במקדש, וקשה למה התירו שבות הא אפשר שיקדשה בערב יום הכפורים דאם תמות הראשונה תהיה מקודשת מעשה הכיה, אלא שמע מינה דגם זה אסור משום שבות, ואחר שהאריך בכתב סופר שם בציבור דברי הירושלמי והוכיח דלדורך מזה מותר לעשות קנין מערב שבת על מנת שיחול בשבת, ומה שאמרו זה בירושלמי לכהן גדול בערב יום הכפורים הוא משום דלגבי האשה המתקדשת אין כאן מצוה, ואולם כל זה דוקא לדעת הירושלמי דסובר דקדושין איסור דמקח וממכר, הרי ממילא האיסור הוא בין על האיש ובין על האשה והואיל ואין כאן מצוה לאשה לפיכך אסור, אבל לדעת גמרא דאין דאיסור קדושין הוא משום

לפי שעל ידי החופה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והוא ליה כקונה קנין

ביאור הגר"א

בשבת [יא] (ח) ואלמנה

[יא] ואלמנה אין חופה
כ"ו. הלשון אינו
מדוקדק שם כ'
כן לס"ד דאין חופה

אין

באלמנה ולכן הצריכו ביאה מע"ש וכ"כ בא"ח סימן של"ט ס"ה אבל אח"כ חזרו תוס' וכו' דגם באלמנה אלא ייחוד כו'. וכמ"ש כאן ובסימן נ"ה ס"א בהג"ה וע"ש שם ואפילו את"ל שיש לאלמנה חופה כו'. וכן צ"ל יותר לומר כו'. וכ"ה ודאי דלא מצינו בשום מקום שאין לאלמנה חופה ובקדושין יד ב' ה"ד אי בביאה כו' ולא חילקו בין אלמנה לבתולה וכ"כ ב"י בס"י ס"א בשם בע"ה וכמ"ש בס"י נ"ה ה"א וכו' מדבריו דאין חילוק כלל בין בתולה לאלמנה אלא בסדינין שהוא לשם שמחה וכן נ"ל עיקר דבריירושלמי אמר הלוי דכנסין ארמלתא כו' הכניסה הוא החופה ומ"ש באלמנה ה"ה בבתולה שכן אמר שם בבתולה ג"כ זה הלשון דהכניסה צ"ל קודם השבת אלא אמר באלמנה משום דבתולה בלא"ה אין עושים בשבת משום הבעילה דס"ל לירושלמי דאסור וז"ל הירושלמי ריש כתובות בתולה נישאת ביום הרביעי כו'. תני בר קפרא אומר מפני שכתוב בם ברכה כו' והלא כתיב ברכה בשביעי אין כתיב ברכה בבריות אלא ביום ופריך מפני שאין כתיב ברכה בבריות הא אילו היה כתיב ברכה בבריות היתה נישאת לא כן תני לא יבעול אדם בעילה בתחלה בשבת מפני שהוא עושה חבורה ומשני אלא כאחרים מפני שאחרים מתירין כלום אחרים מתירין אלא כשכנס שעד שלא כנס אינו זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה משכנס זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה אם אומר את כן נמצאת קנו' קנין בשבת א"ר מנא הוא אמרה אילין דכנסין ארמלין צריך לכונסה מבע"י שלא יהא כקונה קנין בשבת מבואר משום דבתולה בלא"ה אסור משום בעילה אלא שבתחלה רצו לדחוק כאחרים וסתרי דגם לדידיה אסור משום כניסה :

פתחי תשובה

(ח) ואלמנה. עיין בספר שער המלך פ"י מה"ל בקונטרס חופת חתנים סעיף ג' לה חופה ככתולה ובהכי מסולק קושיית חסונת משלח בתימן סי' נ' ע"ש עוד. ופי' כהנאה פעם המלך שם ס"א בענין בעולה בלא נשואין ח"ד דינה לענין זכאי ככתולה או כאלמנה ע"ש :

הפוסקים

ס"ק כ אות יג — ס"ק כא אות א

אוצר

מו. לדעת המתירים לקדש ולכנס בשבת, האם מותר הדבר גם כשהכלה נדה. בדבר הצרכים (להגרי"א שפירא)

ח"א סי' ל"ו, כתב דנראה דאין להתיר קדושין בשבת אלא אם כן האשה טהורה שיכול לבוא עליה בלילה שבת, אבל אם היא טמאה שחיוו יכול לבוא עליה אלא עד אחר השבת אסור לקדש, שהרי יכול לקדש אחר השבת, ואין הקדושין בשבת גורמים להקדם המאור של פו"ר, אמנם [לכאורה] מבוואר בתוספות צ"ח ל"ו ז' ד"ה והא מלוה, דגם כשאין יכול לבוא עליה בלילה שבת מותר לקדש לר"ת, דהתוספות הקשו שם על שיטת ר"ת מירושלמי פ"ק דיומא גבי כהן גדול מתקין לו אשה אחרת, ופריך והרי קונין לו קנין בשבת, ומשני אין שבות במקדש, והקשו בתוספות דלשני דשרי כיון דמלוה קעביד, דהא כיון שמתא אשתו מלוה לו לישא אשה אחרת כו' ע"כ, ואי אחרת דלר"ת נמי לא שרי לקדש בשבת אלא כשיכול לבוא עליה בלילה שבת, מאי מקשו עליו התוספות, והרי ציוס הכפורים הוא דאסור בתשמיש ולכן לא עביד מלוה כניסה ואסור, ושפיר פריך הירושלמי דקונין לו קנין בשבת, אלא על כרחך דס"ל לר"ת דגם כה"כ שרי לקדש בשבת, ולכן שפיר הקשו עליו התוספות מהכא דירושלמי, אולם איכא למידק מזה לאידך גיסא דר"ת לא התיר אלא משום מלות פו"ר ממש וכשלאפשר לבוא עליה בלילה שבת דוקא וצלאו כתי אסור, ולהכי לא הקשה ר"ת לעצמו מהכא דירושלמי הנ"ל, דלהכי אין להתיר לכהן גדול לקדש אשה אחרת, לפי שאסור ציוסכ"פ בתשמיש ואין הקדם הקדושין גורם להקדמת קיום מלוה ז', וכן מוכח בתשובות הרמ"א סי' קכ"ה דשם הוכיח דגם כניסה מותרת בשבת לנזכר פו"ר, שאם הכניסה אסורה מה מועילין הקדושין לענין פו"ר בלא כניסה לחופה, ומזה אחר למד לנ"ד כשהיה איננה טהורה, ואף דיש לחלק קלף בין מה שהונה מתחילת הדיון ובין מה שבה במקרה, דעל עיקר הדיון אם התירו תמיד רק לקדש ולא לכנס יש לתמוה למה התירו ומה מלוה איכא, אבל לבתר דהתירו אי איתרמי שיהא טמאה נמי מותר, מ"מ דברים דחוקים הם, וגם הרמ"א עצמו שם כתב האם סברה לענין כהן גדול ציוס הכפורים דמשום הכי לא הותר לו לכנס משום דאסור בתשמיש, הרי דאין לחלק כהכי.

כא. ואלמנה. א. אם גרושה דינה כאלמנה. עיין בהשג"ח קטן סי' תי"ב שכתב דדיון גרושה כאלמנה לענין שאין חופה קונה בה. וכ"כ בלבוש אור"ח סי' של"ט סעיף ה'. בעולה

מלעבוד איסורא משום מלות חינוך, אלא ודאי דהיתר גמור הוא, יתר על כן עיין תוס' וצמות שם ד"ה מתוך דוחים פרש"י הכ"ל וגירסתו, דל"כ לא הוי צבת אחת דנדות חל תחילה שהרי אין יכול לקדש ולא לעשות שליח עד שיגדיל דאין מעשה קטן כלום ע"ש, ובחיובו הרמב"ן שם ד"ה מלינו אחר שמקשה ג"כ בקושית התוס' הוא מוסקי' וכותב בשלמא דנשי משכח"ל ע"י אציון אלא קטנים אי אפשר להם לקדש עד שיגדלו עכ"ל, והרי אציון של הקטנות גדולים הם ואין קצלו קדושין על תנאי שיחולו מחר ציוס טוב, אלא ודאי דלית בה איסורא כלל אפילו לאשה שאינה מלוה על פריה ורביה, צום גם לפי מה שכתב במשנה למלך פ"ד מה' אישות ה"ז דעת רש"י הכ"ל, דס"ל דמהכי קדושי קטן שיחולו לכשיגדיל וכן בקטנה ע"ש, וא"כ אין כאן גדול לקבל קדושי הצנות, מ"מ אם היה איסור בדבר לא הו"ל לרש"י לפרש הכי, אלא דהיה לפרש דמירי שהגדילו ציוס חול.

יד. קטן אם מותר לקדש על מנת שהקדושין יחולו בשבת כשיגדיל, (לדעת הסוברים שקטן יכול לקדש על מנת שיחולו לכשיגדיל). עיין בלחמכתא ח"ג סי' ק"ה שדן בזה, ודבריו מובאים למעלה בלוח י"ג.

מו. המקדש אשה על מנת שירצה אביה, האם מותר לאביו לתת הסכמתו על הקדושין ביום שבת. בתורה נשמח אור"ח סי' קכ"ז, נסתפק בראשון שקודם אשה בערב שבת על מנת שירצה אביו, דקיי"ל אם רצה האב הרי זו מקודשת, אם מותר שיאמר אביו ציוס שבת רוצה אני לקיים הקדושין, דנמלא זה גומר הקנין בשבת, או דילמא שרי כה"כ מאחר שהקדושין ניתנו קודם שבת, אחר שדן אם מותר לקדש בערב שבת על מנת שיחולו הקדושין בשבת, כתב דיש לחלק גדון זה מגדון ההוא [ואפילו אם נאמר שאסור לקדש בערב שבת על מנת שיחולו בשבת מותר לאז שוסכים על הקדושין בשבת], כי בגדון השאלה דנ"ד אין הגמר של הקדושין נעשה על ידי הכעל המקדש, אלא נעשה על ידי אביו שאמר רוצה אני, ואציו לא עשה מעשה של כלום בזה לא קודם ולא אחר כך, כי אם דבורא בעלמא הוא דאמר רוצה אני, ובזה הדיבור אינו נעשה הקנין לעצמו כי אם לאחרים, שעל ידי דיבורו אז הבן זוכה באשה זו ונגמרו קדושי עס האשה, והנה זה הבן הזוכה ציוס שבת לא דיבר ולא עשה כלום, וכל כהא לא דמי למקח וממכר, דוגמא לה מלינו בענין ההפקר בשבת דאין זה מקח וממכר כיון דהוא רק מסלק זכותו ממנו ואינו קונה לעצמו קנין חדש.

אין חופה קונה בה אלא על ידי (ט) יחוד של (ס) ביאה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה (י) לפיכך צריך להתייחד עמה קודם (י) שבת כדי שלא יהא כקונה קנין בשבת [יב] (ועיין בא"ח סימן של"ט) :

אין

ביאור הגר"א
[יב] ועבא"ח כ"י ששם
כ' דוקא ביאה באלמנה
והוא כסברא ראשונה
בתוס' הג"ל וכן צ"ל
לדעת הרמב"ם דחופה
היינו ייחוד וצ"ל באלמנה ביאה ממש :

פתחי תשובה

(ס) יחוד של ביאה. ענה"ש ח"ט כתב דנריך לאות ביאה ממש כו' ולעיל סי' נ"ה סק"ו הביא הנה"ט משם הנה"ט דאלמנה לא מהני מה שהביאה לביתו ובעיני עכ"פ יחוד דחיל לביאה כו' משמע דל"ל ביאה ממש א"כ הדברים סותרים זה"ל. אך המעיין בנ"ט כגון יראה דה שכתב הנה"ט משמו דנריך ביאה ממש אין זה דעת הנה"ט כלל רק שכתב בזה המרדכי ומהרי"ל וגם כתב דמוכרח לפרש כן דעת המחבר מחמת דפסק בסי' ס"א דחופה של בחולה היינו יחוד הראוי לביאה א"כ כגון באלמנה בעיני ביאה ממש. אבל לדינא משמע דעת הנה"ט בדברי המשלח בנימין שהביא שם דמהני יחוד באלמנה והיינו ע"פ פסק הרמ"א בסי' ס"א דחופה נדה הוי חופה כו' ע"ש. ועיין בס"ד ביו"ד סי' קנ"ז סק"ו שדעתו להחמיר בדברי המרדכי ומהרי"ל דבעי ביאה ממש וכתב דאף שנספח משלח בנימין סי' נ' כתב דייחוד ג"כ קונה במקום הראוי לביאה מ"מ יש להחמיר כיון דגדולים אסורים ע"ש (אלא דכגון בנ"ט כתב הסי' גופיה דכל זה בדורות הראשונים שלא היו עושין חופה על כלונסאות אלא שהיה בית מיוחד לנשואין ולשם הולכין החתן והכלה ואין שייך מסירת רשות דאם לא הוה עמה אלא כל אחד בל נפיש' אבל לדיון כו' והוצא דברי בנ"ט סי' נ"ז ובנ"י זה וחלק עליו וכתבנו מזה לעיל סי' נ"ה סק"ב ע"ש ועיין בס"ק שאלה"י) אך דעת הנה"ט כגון ועיל סי' נ"ה סק"ד אין נראה כן וכ"כ דעת המג"א בא"ח סי' של"ט ס"ק י"א ע"ש וכ"כ בסידור הגאון מליסא ז"ל בדיון חופה בע"ש והעסקתו לשנון לעיל סי' נ"ה ע"ש. ומ"מ הנה"ט וייחוד ששארנו היינו אחר הקדושין כו' הוא מדברי הנה"ט בזה משלח בנימין ועמ"ש בזה לעיל סי' ס"א סק"א ועיין בה"מ לעיל סי' נ"ה סק"ט. ומ"מ הנה"ט כגון לחתום על מהרי"ל שכתב דאף הערלה לא קני באלמנה וכן חתם עליו בתשובת משלח בנימין עיין בזה בספר בני אהובה סי' מה"א שכתב ליישב דברי מהרי"ל בנ"ט ע"פ דברי הרי"ף פרק הבע"י ע"ש. ועיין בתשובת חכם נבי סי' ב' בזה הגאון מהר"ב ז"ל מ"ש בפירוש דברי הירושלמי בזה ע"ש ועיין ביאור רבינו הגר"ש ז"ל : (י) לפיכך צריך להתייחד. עס"ז ובנ"ט ועיין בספר המקנה בנ"ט שצ"ד להחמיר בדעת הגאון מהר"א אשכנזי וסיים ומ"מ אין להסמוך ע"ז לכתחלה וראוי לייחד קודם שיהא שם אשכנזי בנ"ט וכן דיעבד אין לאסור הבעילה מטעמים הג"ל. ועוד נראה שיכול להתנות קודם הביאה שלא יזכה ע"ז בשום זכיה עד שיתייחד עמה אחר שבת וכיון ששניהם אינם רוצים שיהא בביאה זו כגון זו שומעין להם כמ"ש כל האומר אי אפשי בתקנת חתמים שומעין לו עכ"ל. ועיין בספר יסודות יעקב סק"ג שהוא ז"ל מחספס בזה בהתנו מתחלה שלא יהא לו זכות אי מהני ודעתו נוסח דלא מהני ע"ש :

באר היטב

(ט) ביאה. ר"ל יחוד הראוי לביאה אף שלא בא עליה. ובנ"ח כתב דנריך להיות ביאה ממש ולא מהני יחוד ועיין בנ"ט. וייחוד ששארנו היינו אחר הקדושין אבל קודם הקדושין לא מהני. וכל זה אפריי אס היא סבורה אבל אס היא סמחה מותר לכונסה בע"ש דאם הוא אין בא עליה בשבת ואינה קונה אותה בשבת. ע"ז :
(י) שבת. וכן השמעות מותר דעל שבות לא גזרו בין השמעות במקום מלוה. ע"ז :

הפוסקים

והרמב"ם [אישות פ"י ה"ב] דס"ל חופה היינו יחוד הראוי לביאה, מ"מ י"ל באלמנה א"ל ביאה, כי לא פסק בירושלמי אלא בש"ס שלנו דאינו מחלק בין אלמנה לבתולה (ז), וכ"כ בתשובות רמ"א סי' קכ"ה לשיטת הרי"ף, לפ"ז דעת הש"ע דפוסק כגון בירושלמי, ובסי' ס"א פוסק ברמב"ם דחופה היינו יחוד הראוי לביאה, ל"ל כגון בעיני ביאה ממש, ולשונו לא משמע כן, ול"ע.

[והנה מלאנו בראשונים ואחרונים דעות שונות בזה, יש סוצרים דבאלמנה אין קונה אלא ביאה, ואחרים סוצרים דקונה ביחוד, ויש שהולקים על עמם הדבר וסוצרים דאין חילוק בין אלמנה לבתולה ובשניהם חופה קונה, ואחרים דנו לענין קנינים אחרים אס קונה באלמנה, ודצריהם יתבארו בהמשך דצרינו באותיות הבאות].

ב. הסוצרים דאלמנה אינה נקנית אלא על ידי ביאה וצריך לבוא עליה קודם שבת. בגאורד ביאה פ"ה כתב דאין חופה קונה לאלמנה אלא בביאה, לכן אסור תחילת ביאה לאלמנה בשבת. ובש"ת הרשב"א סי' קט"ה כתב דמה שאמרו בירושלמי [יומא פ"א ה"א] הלן דכנסין ארמלין לריך לכונסן מצעוד יום, כלומר הנושא אלמנה צערב שבת יצוא עליה מצעוד יום קודם השבת, לפי שאס יצוא עליה בשבת הוא קונה אותה אז ליורשה וליעמא לה, והוא כקונה קנין בשבת. והביאו בצנימין זאב סי' מ"ט. ובמהרי"ל הלכות שבת כתב דאמר מהרי"ל בג"ל הכונס אלמנה ואירע ליל עבילתה ראשונה לצל זה כליל שבת, אסור להצול, דלאו עבילת מלוה היא לדחות שבת, לפי שהחתן אסור לקרוב אלוה באלוה, שאין קנין חופה אלא לאלמנה ולא קונה אותה רק בביאה ואסור לקנות בשבת, אך אס עבילת מקודם מייחדין חתן וכלה מצעוד יום צערב שבת ואז מותרין כליל שבת אחר כך, ואמר מהרי"ל בג"ל ששאל מרבו

אוצר

ב. בעולה אס דינה כאלמנה. כתב ציעלת חן בית חתנות סי' ה', דלדברי הסוצרים דאין חופה באלמנה, אס כן בודאי הוא הדיון בעולה נמי אין לה חופה, דככל דוכתי בעולה היא כאלמנה לענין יומי משתה [עיין ש"ע כאן סעיף ז'] ולענין נתינת זמן משתעבד הבעל [עיין ש"ע סי' נ"ז סעיף א'], וכן משמע מהא דפריך בגמרא כחצות דף ז' : והא דועז אלמן שנשא אלמנה הוי, ופירשו התוס' דלאו דוקא אלמנה, דכרי רוח נכרית היתה, אלא שכוין שהיא בעולה כאלמנה חשיב לה. וכן כתב בהמקנה קו"א סי' נ"ה סעיף א', ובעטם המלך על שער המלך חופת חתנים סעיף ג'. ובאחרות חיים על ש"ע א"י"א סי' של"ט כתב דכן מוכחא לכדיא בשו"ת מהר"ס צ"ב החדשות סי' קי"א ושו"ת מהר"ת א"י"א סי' קס"ד.

ג. ודין אלמנה מן האירוסין. עיין פ"ת סק"ה שהביא בשם שער המלך דודאי יש לה חופה כבתולה. וכ"כ בפסקי הלכות ח"ג ז' א'. והביא רח"ה מגמרא יבמות נ"ד ב', ע"ש.

כב. אין חופה קונה בה. א. כן הוא צעור כאן. וכתב בצ"י דמקורו ברא"ש ריש כחצות [פ"א סי' ג'] שכתב דהיינו דאיתא בירושלמי [יומא פ"א ה"א] : חילין דכנסין ארמלין צערב שבת לריכין למיכנס מצעוד יום שלא יהא נראה כקונה קנין בשבת. וכתב בצ"ש סק"ו דש"מ דנשתנה דין אלמנה מבתולה, ולמ"ד חופה היינו יחוד שראוי לביאה קונה בבתולה, אז אלמנה אינה קונה ביחוד אלא בביאה, ולמ"ד חופה בתולה היינו יחוד שאינו ראוי לביאה, אז באלמנה אין לריך ביאה אלא יחוד הראוי לביאה (ז).

(כו) ודעת הב"ש עצמו, עיין פ"ת סק"ט שכתב שדעת הב"ש לדינא דאין צריך אלא יחוד ולא ביאה, והקשה על הבאה"ט סק"ט שכתב בדעת הב"ש דצריך ביאה. אמנם בבאה"ט שלפנינו כתב כן בשם "ב"ח" ולא בשם "ב"ש".

(כו) עיין בעצי ארוזים סק"ה שמבאר איך הוכיח הרמב"ם מגמרא דידן דייחוד מהני גם באלמנה.

אוצר

ס"ק כב אות ב—ג

הפוסקים

מזה לכן חיישין שמה צעל עכ"ל, ה"ל קאמר יחוד של ציאה שעל ידיה יבוא לידו ציאה; לעת ערב, ולאפוקי סתם חופה שאינו יחוד גמור, כך היה נראה לנאורה, אבל במהרי"ל הלכות שבת כתב בדין שרריך שיצטלגה בערב שבת ציאה גמורה, ולפי דבריו ז"ל מש"כ [העזר וס"ע] כאן "לפיכך לריך להתייחד עמה" היינו מזהם דמסתמא כשמייד עמה הוא צא עליה כדאמרין בן בן עדי יחוד בן בן עדי ציאה, ומי"מ יותר נראה דאין דעת העזר במהרי"ל, דהלשון אינו משמע כן. ועיין פרישה סק"א.

ובמשאית בניסין סי' ל', בנידון חלמנה שנשאת בערב שבת, ונשאל אי מהני יחוד לחוד בלא ציאה או דוקא צעיין ציאה, אחר שהציא דעת הסוברים דצעיין ציאה ממש, הציא עוד מתוספות יומא י"ג ב' ד"ה לחדא, שכתבו במסקנא דיוחוד בלא ציאה קונה, וכתב שכן נראה דעת מהר"מ מרענבורג [עיין להלן אות ד'], וז"ל ארחות חיים [הלכות כתובות סי' ד']: חופה היא שמוסרה האב ומכניסה בצית שיש בו חידוש כגון סדינין המלווירין כו', והמנהג הזה בצחולה, אבל בחלמנה כיון שכנסה לשם נשואין ויש שם מקום מיוחד והלפת המטה להתייחד שם הרי הוא כציתו שיש שם חופה, עכ"ל, הרי לך דעת צעל ארחות חיים שאע"פ שחלמנה אינה נקנית בחופה של צחולה אע"פ כיון שהכניסה לשם נשואין ויש שם מקום מיוחד והלפת המטה להתייחד שם הרי הוא כצית שיש בו חופה וקני אף בלא ציאה, ודעת הרא"ש נמי הכי משמע, שכתב צפ"ק דכתובות [סי' ג'], וז"ל: אמרין בירושלמי, אמרי רבי מני דאז אמרת חילין דכנסין ארמלין בערב שבת לריבין למכנס מצעור יוס שלא יבא נראה כקונה קנין בשבת, לפי שחלמנה אין לה חופה וצעת יחודו של ציאה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה הלאך לריך להתייחד עמה בערב שבת מצעור יוס, עכ"ל, וכע"ז כתבו גם בעזר וס"ע סי' ס"ד, ומשמע מדבריהם דביחוד לשם נשואין בני אף בלא ציאה, מדכתבו סתם לריך להתייחד עמה בערב שבת מצעור יוס, ולא הזכירו שום ציאה, ואע"ג שכתבו שהחלמנה אין חופה קונה זה אלא ע"י יחוד של ציאה, לאו למימרא ציאה ממש, אלא ר"ל ע"י יחוד של נשואין, שהיחוד לשם נשואין חשוב כמו ציאה, לאפוקי יחוד שלא לשם נשואין, וכדאמרין בכתובות [מ"ח ב'] חצר ידיה סתמא ללון ויחוד זה לאו כלום הוא, חצר ידיה סתמא לשם נשואין ויחוד בו קונה ליורשה ולכל דבר, הרי לך שכל הנך רצותה כולם מסכימים לדעה אחת שחלמנה יש לה קנין ביחוד לשם נשואין אף בלא ציאה, גם בירושלמי שממנו למדו שחלמנה אסור לבוא עליה ציאה ראשונה בשבת, לא אמרו אלא לריבין "למכנס" מצעור יוס, ומלשון "הכנסה" לא משמע כלל ציאה, רק יחוד או חופה, כדאמרין צעלמא הכנסה כלה לחופה, ומה גם כי בסדרא והשכל אינו סובל שיבוא עליה מצעור יוס, שהרי בכל התורה כולה צעיין דרכיה דרכי נועם, ואין זה דרכי נועם לבעול ביום ובעור שרצים מלוויים בצית החתונה, ועוד דהאי קנין של אשה בשבת אינה אלא שבות דרבנן הוא, ואוליין בחר המיקל לנו ביחוד בלא ציאה כו', ועוד דמתניתין דפרק גער [כתובות מ"ח א'] קתני לעולם היא צרעות האב עד שתכנס לחופה, ומתניתין ודאי בתרומתה ומיורי צין צחולה צין חלמנה כדמשמע בגמרא שם כ"ב ב', וא"ת דצווגיא דהתם משמע דהיחוד שלשם נשואין חשוב כחופה, כדאמרין יכול לשנויי לכו מסירתה זו היא כניסתה לחופה, וכ"כ בעזר סי' ס"א, וז"ל: האיש שיכניס האשה לחופה היא כאשתו לכל דבר, ומה היא החופה שתייחד עמו אפילו לא צא עליה כיון שתייחד לשם נשואין היא כאשתו לכל דבר, עכ"ל, ומשמע דהאי יחוד נקרא חופה, ומדחופה לא קני בחלמנה האי יחוד נמי לא קני, י"ל דמה שאמרו שחופה

מרבז המוצהק מהר"ש הייחוד שעושין להם מצעור יוס אם לריך לבוא אללה לעשות מה לפחות העראה כדי לקנותה, או ייחוד בלבד מועיל דכיון דהתייחד עמה חשובה אשתו לכל טעמות צפני בית דין גם אם לא עשה זה מעשה כו', והשיב לו מהר"ש לריך לעשות זה דוקא צעילה גמורה וכו', וסיפר לנו מעשה שהוא נשאל פעם אחת על ככה והיה מורה איסור, והיתה אשת מהר"ר זלמן רונקול העידה לפני הוג שבעלה בורה היתה, והקשיב הוג אלה ועברה החלמנה בליל שבת ושכב בעל חללה, ומאחר לילה ואילך נחלש החתן ולא צא עליה עוד ומת בחי' שנה.

ובב"ח כתב דחלמנה אין לה חופה ואינו קונה אותה אלא אם כן התייחד עמה וצא עליה, אבל ייחוד בלא ציאה אינו קונה, ומה שכתב בעזר [וש"ע] לריך להתייחד עמה קודם השבת, ראונו לומר להתייחד עמה וצא עליה, אלא שלא פירש להדיא.

ובט"ו יו"ד סי' קל"ז סעיף ב', עמ"ש הרמ"א שם שחלמנה אסורה לבעול עבילה ראשונה בליל שבת משום דאסור לבוא עליה ציאה ראשונה בשבת, כתב דאסור לבוא עליה ציאה ראשונה בשבת לפי שקונה אותה בציאה זו, ועל כן אין לעשות לחלמנה נשואין [ערב] שבת כשהל עבילתה בליל שבת, ואם עברה קודם שבת לריך שיבוא עליה דוקא בערב שבת אחר החופה, ויחוד בתוך חדר אחד לא מהני [שהיה מותר] לבעול אותה בשבת פעם ראשון, וכמו שכתבו במדרכי [המובא בל"ח ד'] ומהרי"ל [כ"ל], ואף שבמשאית בנימין [המובא בל"ח ג'] כתב דיוחוד במקום הראוי לציאה קונה, מי"מ יש להחמיר כיון גדולים אוסרים בה.

ובש"ע הרב א"ח סי' של"ט סעיף ח' כתב הכונס את החלמנה לא יבוא עליה ציאה ראשונה לא בשבת ולא ביום-טוב, ואפילו אם נשאה בליל חמישי ונתייחדה עמו כבר יחוד הראוי לציאה, עוב להחמיר שלא לבוא עליה ציאה ראשונה בשבת או ביום-טוב, לפי שיש חומרים שאין חופה לחלמנה אלא על ידי ציאה בלבד הוא שקונה אותה.

גם במחצית השקל סי' של"ט על המג"א סק"א כתב דחלמנה לא מהני יחוד וצעיין ציאה ממש לקנותה.

ועיין במהרי"ל ה"ל שנשאל אם מהני העראה כדי לקנותה, והשיב לריך דוקא צעילה גמורה. ובמשאית בנימין סי' ז' כתב שאין דבריו נראין, דכולל חלמודא חשיב העראה כציאה גמורה, וכן צ"ש סק"ו כתב דלשיטת הפוסקים לריך ציאה בחלמנה, לאו גמר ציאה צעיין אלא העראה, דהא כבר קודם אותה והעראה אחר הקדושין קונה, ומה שכתב במהרי"ל דהעראה לא מהני, תמוה. אמנם עיין בפתחי תשובה סק"ט שאין לבני אהבה פ"י מלישות כתב ליישב דבריו מהרי"ל.

ג. הסוברים דיוחוד קונה באלמנה. בדרישה סק"א עמ"ש בעזר [וש"ע] "חלמנה אין חופה קונה זה

אלא על ידי יחוד של ציאה", כתב דלנאורה היה נראה דאינו ר"ל שאינו קונה עד שיצטלגה ממש, דאם כן לא הוי ליה למימר "יחוד של ציאה" אלא הוי ליה למימר "עד שיצטלגה", אלא ר"ל יחוד גמור הראוי לציאה ומציא לידו ציאה ע"י שלבו גם זה ומדברת עמו ומשחקת עמו, וכן פרש"י ונמק"י וצמות מ"א ה' אהא דתנן ארוסה שזיכורה שמת ארוסתה לריבא להפריש קודם שתנשא ג' חדשים מפני שלבו של הארוס גם זה, דפירושו שצאן יחודה היו מייחדין את החתן ואת הכלה קודם כניסתן לחופה כדי שיבא לבו גם זה, כלומר רגיל ומשחק עמה ולא יבא צוין זה מה צבעילת

בח) ויש להעיר כי בט"ו המובא להלן באות ח' כתב שבזמנינו שהחתן הולך עם הכלה לבית הנשואין קונה אותה בזה, ושוב מותר לבעול אותה אחר כך בשבת. וכבר העיר על כך בפתחי תשובה סק"ט.

לא) ועיין ביוסף אומץ סי' י"ד שדחה ראיה זו.

אוצר

ס"ק כב אות ג—ד

הפוסקים

יש חופה זו, דלמה נחלק בדיניהם, אבל אם החופה היא ישיבה באפריון כל שבעת ימי המשתה, כמ"ש הרא"ש סוכה פ"ג, וכן אם החופה היא הצאה לביתו לשם נשואין או פריסת סודר על ראש הכלה או הנימנא או לפי המנהג שלנו ביריעה פרוסה על כלונסאות, אלו החופות אינן באלמנות, וזהו שאומר הירושלמי על חופות אלמנות בערב שבת, דחופות בהולות פשיטא שעושין מצעוד יום דברי ים להם הכנות רבות, אבל באלמנות דחופתם היא שעה קלה ביחוד הראוי לביאה וזיכולת לעשות זה בלילה, לכן הזהיר הירושלמי לעשותה מצעוד יום, ולכן הרמב"ם דס"ל דחופה היא יחוד הראוי לביאה [וכמ"ש גר"ש פ"י מאישות] לא הזכיר חילוק בין אלמנה לבתולה, אבל בעל התוס' והרא"ש דס"ל דחופה היא אפריון [כמובא בס"י נ"ה סק"ז אות ח'], וכן ס"ל לירושלמי לכן כתבו שיש חילוק בין אלמנה לבתולה, וגם הם מודים ביחוד הראוי לביאה סגי באלמנה דזהו חופתה, וזה שכתבו דאין חופה באלמנה כלומר החופה שעושין לבתולה ליכא באלמנה, כמו שאנו רואין גם עתה, ולכן לדינא ודאי אם רוצה לבוא עליה בשבת לריכב להתייחד עמו מצעוד יום ביחוד הראוי לביאה. וכל זה לדינא, אבל כבר כתב אחד מקדמונים שיש סכנה לבוא על האלמנה ביאה ראשונה בשבת אף אם נתייחדו מצעוד יום, ולכן יש מהגדולים שזו שצ"ח עליה מצעודי ודי בהעראה בלכד לב, וכבר נהגו להזהיר לבלי לבוא על אלמנה ביאה ראשונה בשבת מפני הסכנה, וכבר אירע מעשה כזה דדור שלפנינו בגדול אחד שכורה היתר בדבר ונתחרט אח"כ מאד.

ובבבא החיים ס"י שלי"ט סק"ס"ג וסק"ס"ד, אחר שהביא דעות הפוסקים בזה, כתב דבלא"ה יש סכנה בדבר אם יבוא על האלמנה ביאה ראשונה בשבת אפילו אם עשה ייחוד קודם שבת כראוי, כמ"ש מהר"ל וחמירא סכנתא מאיסורא ג', על כן לכתחילה יש ליזהר שלא לעשות נשואי אלמנה בע"ש, ואם יש הכרח יש לעשות ביאה ממש ביום ששי ולא סגי ביחוד, אמנם נפקא מינה לענין גרושה בליל שבת או אלמנה בליל יו"ט דליכא סכנה, אם עשו יחוד הראוי לביאה מצעוד יום מותר לבא עליה בלילה, דיש לסמוך על דעת הש"ע ודעו"מ דמתירין ביחוד הראוי לביאה. ובשו"ת מהרש"ם ח"ג ס"י שלי"ג, הביא בנדון דעות האחרונים שסוצרים דמכתי יחוד לקנין אלמנה, והעלה על פיהם להחזיר ביאה ראשונה בשבת אפילו לכתחילה והוסיף דבפרט בזמנינו שהדור פרוץ ויוכל לבוא למכשול ח"ו יש לסמוך על המקילים, וכבר כתב בדבר שמואל שיש לחפש קולות צעוניים כאלה להזיל ממכשול, ומ"ש במג"א בשם מהר"ל שיש סכנה בדבר, המעיין במהר"ל ימלא שמחרי"ז רונקיל לא חשש לה ועכ"פ בגרושה אין שום חשש.

ד. דעת מהר"מ מרוטנבורג. במרדכי ביאה פ"ה ס"י תרל"ח, הביא דברי הירושלמי ה"ל וכתב ורבינו מאיר פסק דלריך לבוא עליה מצעוד יום לכן נוהגים לייחדן אחר צרכת חתנים,

כי אלמנה אין לה חופה, נמלא דחינה נקנית לו למיאהתה ולמעשה יודיע אלא צביאה, על כן אסור לעשות ביאה ראשונה בשבת. וכן בשו"ת מהר"מ ב"ב (לכ"ז) ס"י קנ"א (והדפסה בתשובות מהר"ם מרוטנבורג ירושלים תשי"ז ס"י ל"ג), כי האלמנה אין לה חופה אלא צביאתה קני לה ליורשה ולעמאל לה ולכל דבר, ולריך לעול מצעוד יום [כשהנשואין בערב שבת] דאי בעיל לה בחילה בשבת נמלא כקונה קנין בשבת, על כן אינו רגיל באלמנה שעושין נשואין [בערב שבת] והיא עכורה, שאני אומר ליתדס אחר הצרכה מצעוד יום, ואני מציא רחיה צרורה מגמרא פ"ג דיבמות, דפריך [על מה שאמרו צמשה שם ל"ג ז' שנים שקידשו שתי נשים וצמשה כניסתן לחופה החליפו את של זה לאה ואת של זה לאה כו', מפרישין אותן שלשה חדשים שמא מצעורות הן, ופריך בגמרא שם ל"ד א'] וכל אין אשה מתעצרת מביאה ראשונה כו', ומאי פריך, ולישני בצעולה, ואמאי דחוק לשנויי הכס טובא, אלא מדקתני מתניתין "ובשעת כניסתה לחופה הוחלפו" אלמא בצחולה חיירי שיש לה חופה, דצעולה אין לה חופה אלא צביאתה קני לה. גם בתשצ"ז קטן ס"י תנ"א כתב שלפיקד אינו מתחנן שהמשה ציבמות שם חיירי בצעולה, כי אין קנין לעולה כי אם ביאה בלכד ד.

ובתוספות יומא י"ג ז' ד"ה ולחדא, [שהם ממכר"מ מרוטנבורג חדושי מהר"ט ריש כתובות], כתבו מתחילה, על פי דברי הירושלמי ה"ל, דאלמנה אין לה חופה ואינה נקנית לעולה ליורשה ולעמאל לה ולהפך נדריה אלא על ידי ביאה, [כשהנשואין בערב שבת] לריך לבוא עליה מצעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת, אלא שצ"ח כתבו החוספות שם דאפילו חת"ל שיש לאלמנה חופה קודם ביאה, נ"ל דיחוד שמתייחדת עמו ביינו חופתה, וזה יש לעשות קודם השבת כו', וכן נראה לי יותר לומר דאלמנה גמי אית לה חופה קודם ביאה ויש ליזהר שהכונס אלמנה [בערב שבת] לריך לייחדן מערב שבת אחר צרכת הנשואין.

אולם בתשכ"ז שם ס"י תנ"ג בשם מהר"מ, מצוהר דיחוד בלא ביאה קונה באלמנה, שכתב שם, אדם הנושא אלמנה בערב שבת לריך להתייחד עמה מצעוד יום לפי שאין קנין לאלמנה כי אם יחוד ואין קנין בשבת וכו', והביאו בכל זו בסופו אות כ"ב.

והנה צפרה מטה אהרן ח"א ס"י קי"ד עמד על הסתירה שבדברי מהר"ם בתשצ"ז למה שהביא בשמו המרדכי, וכתב דלריך לדחוק הלשון שבמרדכי, ולומר דאף שכתב לריך לבוא עליה, לאו דוקא ביאה. וכע"ז כתב צשיירי כנה"ג או"ח ס"י שלי"ט סק"ז, וש"ת פני יהושע ס"י ג'.

וביביע אומר ח"ה ס"י ט' אות ז' העיר עליהם שהרי מדברי מהר"מ בתשובה [הג"ל] מוכח להדיא שלריך ביאה גמורה באלמנה, כי מלבד מה שכתב "שלריך שיבעלנה מצעוד יום", הרי הביא רחיה מיבמות ל"ד ז' שאף יחוד גמור הראוי לביאה לא מהני באלמנה אלא ביאה ממש, ועל כרחך ל"ל שדברי מהר"מ במרדכי ובתשובה

בלילה הראשון לנשואיה וראוי לחוש. (ועיין עוד מענין זה לעיל באוצה"פ ס"י ט' ס"ק כ"ב).

לג. ביביע אומר הג"ל העיר עליו דבאמת לא אמרינן חמירא סכנתא מאיסורא אלא בסכנה טבעית, אבל בסכנה סגולית כל כה"ג אין לחוש לזה, ומאן דלא קפיד לא קפדי בהדיא, והרי הגר"א עשה מעשה להקל. ובחבילים בנעימים ס"י ג"ה כתב דבמהר"ל מבואר שמפני ששיטתו היתה לאיסור והורה כן ועברו אדוראיתו לכן היה העונש, אבל אם נחזיק דבג"ד שרי מפני שכבר קנאה, אין לחשוש לסכנה, דאם מותר מן הדין סכנה מאן דבר שמיה.

לד. עיין ביביע אומר ח"ה ס"י ט' אות ב' שהעיר שלפי דברי תוספות הרא"ש ביבמות שם בשם מהר"ם נדחית ראייה זו, ע"ש.

אוצר

ס"ק כב אות ד — ה

הפוסקים

לצית בעלה אין עמה אלא בעלה ולא שלוחיו ומתה דרך אין הבעל יורשה, הרי שהולך להורות לנו דכל היכא דלא נמסרה לבעלה או לשלוחיו אף שהלכה אליו עכ"ל אם מתה דרך אין בעלה יורשה, דהוה אמינא דוקא בעודה ברשות האב אינה יולדת מרשותו עדי שבע"פ חכמים לרשות הבעל משא"כ היכא שהיא ברשות עמה ה"א דחוקף שהולכת לרשות בעלה אף שלא מסרה עמה עוד לשלוחיו ולא נכנסה עוד לרשותו עכ"ל נעשית נשואה, לזאת מלמד לנו הרמב"ם דדינה כארוסה עדיין, מכלל דהיכא דנכנסה לרשות הבעל או שמסרה עמה לשלוחיו הבעל אף שעוד לא נכנסה לרשותו עכ"ל נעשית נשואה גמורה וכש"כ דחופה מהני בה, הרי דאין חילוק בין אלמנה לבתולה באלו העניינים, ומהא דכ"ז דף קמ"ז א' בהך דאמרו לו אשתו הותרנית ונכנס אחריה לחורבה לבדוקה ואמרו שם הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבדוקה אם מתה אינה יורשה, ושם משמע דהיכא ברשות עמה, דאם הייתה ברשות האב לא היה יורשה אף אם לא נכנס לבדוקה שהרי לר"ד לזה הסכמת האב, ועכ"ל מהני בה אף כניסה לרשות הבעל לשם נשואין, הרי מבואר שאף שארי הדרכים העושים את הארוסה נשואה מהני גם בזה שהיא ברשות עמה, הרי דלא אמרינן שדוקא בזה המוסר בתו לחופה הדברים אמורים, וא"כ ברור שאין שום חילוק בין חופה בתולה לחופה האלמנה לשם דבר.

ובשבות יעקב ח"א סי' ס"ז, כתב דמה שחפס הרא"ש וסייעתו דאלמנה אין לה חופה כלל, ולכן פסקו קצתם דאלמנה אינה אלא ע"י ציאה דוקא, זה ודאי מילתא דתמיהא היא, מנין ילא להם זה, דא"כ חופה זו למד, דודאי גם צימי חכמי הש"ס היה נוהגין בחופה לאלמנה ובתולה שוין, דא"כ למד לא קאמרו בגמרא אם יש עדים שהיתה לה חופה כתובתה מאתים, וברכת נשואין תוכיח שבאלמנה ובתולה שוין, שהתיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופה וקדושין, וכן עמ"ס כשהחזיר את יוכבד איחא בגמרא סופה [י"ב א'] הוסיפה באפריין אע"פ דלא הייתה בתולה, ותו קאת קשה דא"כ דאלמנה אין לה חופה א"כ איך צעי למילף בריש מסכת קדושין דחופה קונה מק"ו מכסף, מה לכסף שקונה באלמנה ובתולה משא"כ חופה שגומר רק בתולה ולא באלמנה, ודוחק לומר דהירושלמי מחולק בזה עם תלמודא דידן דא"כ איך פסקו הפוסקים כירושלמי ודלא כתלמודא דידן נגד קבלתו, ותו קשה דמאי סברא יש לחלק בין חופה אלמנה ובתולה דבר שלא הזכיר משולם לא בתלמודא ולא בירושלמי, דודאי כפי מה שמסיק החוס' [יומא י"ג א'] דאלמנה אין לה חופה היינו הינומא דוקא, זה עכ"פ נכון דלא שייך הינומא, אבל לענין שאר עניני חופה אין סברא לחלק כלל, והא דאמר בירושלמי זה לענין אלמנה דוקא היינו משום דסובר דבא"ה אין כונסין לבתולה בשבת משום שאסור לבעול בתולה בשבת, אמנם לפי תלמודא דידן ופוסקים דמוחר לבעול בתולה בשבת ודאי בתולה ואלמנה שווים לענין זה דאסור למכנס בשבת עמ"ס רק לעשות החופה וקדושין מצעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת, נמצא זכינו לדון דודאי חופה דהינומא, למאן דס"ל הכי, לא שייך גבי אלמנה, וכמ"ס החוספות ציומא להדיא, אבל שאר מיני חופה כגון שמעמידן על כלינסאות כפי מהנינו, או יחוד ושאר כל דיני חופה שווים לענין קניה באלמנה כמו בתולה.

ועיין באה"ט סק"ט שכתב בשם ע"ז דכל זה איירי אם היא טהורה בשבת, אבל אם היא עמאח [גם בשבת] מותר לכונסה בערב שבת, דהא הוא אינו צא עליה בשבת ואינו קונה אותה בשבת.

ובתשוב"ץ קטן סי' תכ"ז כתב דאם רוצה להמחין שלא יתייחד עד מולאי שבת יכול לכונסה בערב שבת [אפילו כשהיא טהורה].

ובתשובה הם לפי מה שסבר מתחילה, וכמו שכתב בריש דבריו בחוס' יומא ה"ל, אבל שוב חזר בו וסבר דסגי בייחוד בלי ציאה, וכמו שמסיק בחוספות יומא ה"ל.

ה. הסוברים דחופה קונה באלמנה. בהגהות רבינו פרץ על תשצ"ץ קטן סי' תנ"ב, על מש"כ שם בשם מהר"מ דאלמנה או גרושה אין להם קנין בנשואין כי אם יחוד וכו', כתב דלא סבירא לן הכי, דודאי הברכה והטעם היא החופה ולא הוא קנין.

ובשו"ת הריב"ש סי' קל"ה, הביא מה שאמרו בירושלמי כתובות פ"א ה"א: הלין דכנסין ארמנן לריבין למכנס מצעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת, וכתב שאין הפרש בין בתולה לאלמנה לענין קנין, אבל הבתולה לא הייתה נשאת בזמנא בערב שבת. וכ"כ במאירי כתובות ג' א'.

ובחדושי מהרי"ט ריש כתובות כתב ג"כ על דברי הירושלמי דלא אשכחן בשום דוכתא הפרש בין בתולה לאלמנה, ותניא [אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה] ולא היצמה עד שתבעל, אלמא לא ציטי בעילה אלא ציצמה דאינה נקנית אלא בציאה, משמע דשאר נשים ואלמנה בחופה גרידא בלא בעילה מקנה לה. והירושלמי הזה יש לפרש דנקט אלמנה משום דלעיל מינה מיייתי דאינה נשאת בשבת משום חבורה, ועלה קאמר: חילין דכנסין ארמנן בשבת [שאין צוה חשש חבורה] לר"ד למכנס מצעוד יום, אי נמי משום דבתולה לא הייתה נשאת אלא ברביעי וכו' וכמו שכתב הריב"ש [ה"ל]. וכ"כ במשכנות יעקב אור"ח סי' ל"ז.

ובחזון איש סי' ס"ג אות י"ח כתב דאין חילוק בעמ"ס הדין בין בתולה לאלמנה, דכי היכי דהיכא ארוסה ונשואה באלמנה ובתולה, ה"י ענין הנשואין שוין דמהיכי תיתי לן לחלק, אלא אכן חלוקין במהגב באלמנה מפני שנהגו לעטר את בית החופה כדי שיהיה ניכר הכניסה לשם נשואין כשמכניסין לבית המעטור, ונהגו כן בבתולה, אבל באלמנה שלא נהגו צעיטור ולא מיינכרה מלחא שהכניסה לביתו הוא לנשואין או רק לשעה לכן נהגו לעשות הנשואין ע"י ציאה או ע"י יחוד, וזה היה עושין בלילה, ולכן אמר בירושלמי דבערב שבת לר"ד לעשות ציום, מיהו אם עשו חופה באלמנה ודאי קני לה כמו בתולה, וכן אי היכא דוכתא דנהגו בחופה שפיר עבדי, והגר"א בציאורו סי' ס"ד מפרש דהירושלמי לא כיוון כלל לחלק בין בתולה לאלמנה כו', ונראה דכל שהציאה לבית מיוחד לנשואין מע"ש ונתייחד יש להקל למצול בשבת, ואף אם לא נתייחד אפשר דהמקיל כדעת הגר"א לא הפסיד לו.

ובפסקי הלכות ח"ג ז' א' כתב דכל רבותיו פוסקי הלכות הראשונים הרי"ף והרמב"ם לא חלקו בין אלמנה לבתולה בענין זה, והירושלמי [ה"ל] אין ממנו שום ראיה כו', והא בקרא סתמא קמרדינן דנכנסה לחופה ולא נבעלה דינה כנשואה לכל דינים שבתורה, וכן מסר האב לשלוחי הבעל ונתארמלה או נתגרשה בדרך דנשאה נשואה לכל דיני התורה, כמבואר בכתובות מ"ח ב' ומ"ט א', ומנין לנו לחלק האלמנה ובתולה, ואם נראה לדחוק משום דהני קראי צעורה שהיא ברשות אציה כתובים, א"כ לדבריהם אף בצוגרת או יתומה ויתומה צדיה לא יהיה להם חופה, ולא מצינו חילוק זה בשום מקום, אדרבה הרמב"ם בפכ"ב מאישות ה"ג כתב דאם הייתה צוגרת או יתומה או אלמנה והלכה היא בעמ"ס מצית אציה

לה) עיין שער המלך חופת חתנים סעיף ג' שדחה ראייה זו, וכמבואר בהערה ל'.

לו) דברי ביאור הגר"א שהסתמך עליהם הם בסק"א, אולם ע"ש בסק"ב דנראה לכאורה שלא תחליט כן בבירור.

אוצר

ס"ק כב אות ה - ה

הפוסקים

דבאלמנה היא לנרין כניסה לציתו וכניסחה מהני, אבל בצחלה אין לרין גם לא דחופה אחד מהני זה, וזה לא יחולק בירושלמי על הגמרא כיון דלא מלינו לנרין בצחלה הבאה לציתו כו', ועל כן אם הכניסה לציתו אחר החופה בודאי מהני [עכ"פ] צדיעבד אפילו בלא יחוד מצעוד יום ומותר לבוא עליה בשבת, דהבאה לציתו אחר החופה קונה אותה, וכן אם היתה נדה מותרת לעבול בשבת, דהבאה לציתו כדי לבוא עליה אחר כך קונה אותה, דלא כב"ש שחולק על הח"מ. גם בשבות יעקב ח"א סי' ס"ז מלמד כדעת הח"מ כאן.

ובאגודת אוזב שנספר גדולת מרדכי בתשובה שנסוף הספר כתב ג"כ דאלמנה שכנסה לשם נשואין במקום מיוחד להתייחד שם ויש שם הלעט המטה הכי היא כחשתי לכל דבר, והא דמשמע בירושלמי שאסור לעשות ציאה ראשונה בשבת, ע"כ לרין לאוקמו דוקא כשכונסה בערב שבת [ולא הספיק להכניסה במקום מיוחד], אבל כשכונסה בלילה משאר ימות החול והכניסה לציתו אין לרין לפניו [דמותר לבוא עליה בלילה שבת].

ובבית מאיר סי' י"ה, אחר שהעלה דבאלמנה מהני חופה בלא יחוד ממע, כתב דחופה אלמנה היינו כניסה לציתו, ולא אחא בירושלמי לאפקוקי כי אם חופה מנהג צחלות שהם צהינומא או צבית של שמחה וחדוש, שזה לא גמרה ומקנה באלמנה כיון דליתא צרוז שמחה בצחלה, אלא הכניסה לציתו מקום מונע להשמים ואין קפידא להתייחד, וכן מבואר צעיטור, באופן שלכלה הסומך על הח"מ לא הפסיד.

ובפתחי תשובה סי' י"ה סק"ב, אחר שהביא דברי הבית מאיר הג"ל, ודבספר תוספת שבת אר"ח סי' של"ט סק"ד הביא דבספר סולת למנהג כתב לקיים דברי הח"מ, מסיק, דמ"מ ראוי להחמיר כב"ש ומג"א, כפרט שיש סכנה בדבר כמו שכתב צמ"ח [המוצא צאות ג'].

ז. ואם נמסרה לשלוחי הבעל. בח"מ סק"ז עמ"ש צשי"ט דאלמנה אין חופה קונה בה כו' כתב דאף צנמסרה לשלוחי הצעל היו כחשתי. ע"ש שצסוף ז"ל למשאת צנימין סי' ז"א. וכתב צקף החיים סי' של"ט סק"כ דצמשאת צנימין שם מבואר דלא כח"מ.

ח. בשהבעל הולך עמה מן החופה לבית הנשואין. כתב צע"ז סי' י"ז סק"ד, דאפילו באלמנה דאין חופה קונה בה, מכל מקום כשהבעל הולך עמה מן החופה לצית הנשואין קנאה לכל דבר מחמת מסירה לרשותו, ולא אמרו חופה אינה קונה באלמנה אלא אם אין הולך עמה, כי צדורות הראשונים לא היה עושה חופה על כלונסאות אלא שהיה צית מיוחד לנשואין ולשם הולכים החתן והכלה ואין שייך שם מסירת רשות דהא לא הלך עמה אלא כל אחד בל צפני עצמו, וזה נוח מה שלא הזכיר הרמ"א צסי' י"ה דבאלמנה אין חופה קונה, לפי שלידן שהולך החתן עם הכלה מן החופה שללו לצית הנשואין שפיר קונה מלד מסירה לרשותו. וצסי' זה סק"א הביא צע"ז שצמשאת צנימין סי' ז"א כתב שהחכם ר' אלעזר אשכנזי הורה למעשה בלילה שנשא אלמנה בערב שבת ולא נתייחד עמה קודם שבת, דמותר לבוא עליה, וכתב עליו בעל משאת צנימין שהוראה זו כשגגה מלפני השליט כו', וכתב על זה דנראה דרך להחיר לדיון, דאע"פ דחופה אינה קונה באלמנה, היינו מלד החופה עצמה, אבל יש כאן קנין מלד מסירה לרשות בעל כל שהולך עמה הצעל מן החופה להוליכה לצית הנשואין, בלילה הליכה קונה אותה, ויש היתר לכל הפחות צדיעבד באלמנה שלא נתייחדה עמו מצעוד יום אחר החופה לבוא עליה בשבת.

אולם בב"ש סק"ז, כתב על דברי הע"ז הללו שאין נראה וציעלת חן צית חתנות סי' ה' כתב דבאמת אין לה שורש

ובעזר מקודש כאן כתב דלפי הכובג שאלמן פורש לילה ראשונה אחר החופה אין עוד שום חשש.

ובמלבושי טהרה סי' קל"ז כתב שצמקומו נחפשת המנהג שלא שלא לעשות שום חופה גרושה ואלמנה בערב שבת, וחוששין שמה יבא עליה והיו בקונה קנין בשבת.

ו. אלמנה שבאה לבית בעלה אם נקנית בזה. כתב צח"מ סי' י"ה סק"א דאלמנה שנישאה בליל חמישי והיתה נדה ונתייחדה עם החתן על ידי שני שומרים, נראה דמותרת לעבול למחר ציום השבת, מאחר שכנסה לציתו ציום חמישי קנה אותה, וכתו שכתב הר"ן ריש כתובות דמיד שבה האשה לבית הצעל קנה אותה, ולא אמרו בירושלמי אלא "הלוי דכנסין ארמלין בערב שבת" ועדיין לא היתה צביתו קודם שבת, על כן לרין לייחד מצעוד יום (ז).

אולם בב"ש סי' י"ה סק"ד כתב דאף להר"ן שסובר דהבאה לצית החתן קונה, היינו דוקא כשהיה צחלה אז אף שלא נתייחד עמה היו חופה מיד כשהביאה לציתו, אבל אלמנה לא מהני מה שהביאה לציתו, דהא חופה אינה קונה באלמנה לפי בירושלמי, והבאה לציתו היינו חופה, א"כ דוקא בצחלה מהני אבל לא באלמנה, ולא כח"מ [הג"ל] שכתב דגם באלמנה מהני הבאה לציתו, וכן הוא [מבואר] בתשובה מנחת צנימין סי' ז"א דלא מהני באלמנה הבאה לציתו, וצעיטור על כל פנים יחוד דחזיה לציתה, לכן אם בזה אלמנה על הנשואין צבית החתן בלילה והיתה נדה אסורה לעבול בשבת, דהא הבאה לציתו לא מהני ולא קנה אותה קודם שבת, ולא כח"מ. וכ"כ צב"ש סי' זה סק"ו דלהר"ן דס"ל חופה היינו שהביאה אותה לציתו, באלמנה לא מהני, ולא כח"מ (ח).

גם במגן אברהם סי' של"ט סק"י האריך להוכיח דבאלמנה צעיטור יחוד הראוי לציתה ממע, וכתב דאין לסמוך על דברי הח"מ בזה, וגם צמחרי"ל הלכות שבת כתב שאפילו היו הנשואין ציום חמישי אסור לבוא עליה בשבת.

אמנם המנהג על הע"ז סוסי' זה השיג על הצ"ש והחזיק בדעת הח"מ דהבאה לציתו היו קנין גם באלמנה, וכתב דמה שהקשה הצ"ש דהר"ן מיירי דוקא בצחלה אבל לא באלמנה, אין זה כלום, דראיית הר"ן הוא מגמרא דאמרין אלמנה מן הנשואין אע"פ שעדים מעידים עליה שלא נסתרה כו', ובגמרא דידן אין חילוק בין צחלה לאלמנה, אם כן לגמרא דידן מיירי גם באלמנה, רק בירושלמי מחלק באלמנה, וזה נובל לומר מנ"ל לומר דבירושלמי חולק על הגמרא דידן וס"ל דלא מהני באלמנה הכניסה לציתו, דילמא בירושלמי ס"ל דמהני באלמנה אם הכניסה לציתו מצעוד יום, אבל בצחלה ס"ל דא"ל גם לא שהביאה לציתו, כי חופה קונה בה אף בלא הכניסה לציתו, דבלא"ה נובל לומר לגמרא דידן מהני גם חופה גרידא בלא הכנסה לציתו, רק שאין לנו ראיה על זה כי אם על הצאה לציתו, מכה דאמרין אע"פ שעדים מעידים שלא נסתרה, מכה זה אנו למידים דהבאה לציתו מהני, ואפשר לומר דאף פחות מזה מהני אף באלמנה אלא דאין לנו ראיה על זה, אם כן כיון דמלינו בירושלמי חילוק באלמנה להריכות להכניס מצעוד יום, למע נאמר שהוא נגד הגמרא דידן ולרין דוקא יחוד, אדרבא איפכא מסתברא

(ז) ועיין בח"מ שם שסיים: ומיהו לדעת הרמב"ם דסבירא ליה דחופה של נדה אינה קונה כלל, אפשר דהוא חדין יחוד וכניסה לבית הבעל גם כן לא מהני כל זמן שאינה ראויה לביאה. אמנם בסי' ס"א סק"ב כתב הח"מ דאלמנה שכנסה לחופה קודם שבת מותרת לטבול בשבת דהא כבר קנה אותה לכל דבר, ודלא כהרמב"ם.

(ח) ועיין פ"ת סי' י"ה סק"ב, שהעיר על הבאה"ט שם סק"ו שהביא בזה מקודם את דעת תב"ש ואחר כך את דעת הח"מ, דאינו מדויק כי תב"ש הביא דברי הח"מ וחולק עליו.

אוצר

סי' כב אות ח - יא

הפוסקים

כמה ערבות נגדו שאיתרו להעמיד את החופה בליל שבת, ולמה לא עשה תקנה שילקח עליו ממשנה ידיה ומציאתה בשבת, וסילוק שמסלק עליו מותר גם בשבת דאיתו עושה מעשה, וסילוק מוטיל אף בליל כהן כמו מחילה דאין לריך קנין, ואם כן לא יקנה בשבת כלום, ואין לומר דלא מוטיל סילוק דכבר זכרנו, דזה אינו דאחר הקדושין קודם החופה כיון כמו שסילק עליו בארוסה, ובדאמרו [כתובות פ"ג א'] ככותב לה ועודה ארוסה, וכמו שכתב הר"ן דכל שכבר נתארסה ה"ל קלף שייכות ומכל מקום לא זכר לגמרי עד הנשואין ומוטיל סילוק, וכמבואר ריש פרק הכותב ברמב"ן ור"ן שם, ואם כן לא יקנה בשבת כלום, ואולי דאיתו רואה לסלק ממשנה ידיה, ועל כל פנים נראה דאם רואה לסלק מותר לנכס בשבת.

ובישועות יעקב סק"ג כתב דאם כי לכאורה נראה הדבר פשוט דמהני סילוק בזה שלא ליהוי כקונה קנין בשבת, אמנם מה דקשיא לי דצירושלמי לא משמע כן, דשם [יומא פ"א ה"א] אהך דאשה אחרת מתקוין לכתב גדול ומפרש צירושלמי דמזמנין לו שאם תמות זו ישא זאת, ופריך צירושלמי ולא נמצא כקונה קנין, ומשני דאין שבות במקדש, ולמה לא יעשה הכהן גדול לקדש בדרך הזה שלא יהיה לו קנין ואז לא חשיב כקונה קנין בשבת, ואפשר דכיון דכיתוב האלו שהצטל זוכה בזה אלא אשהו הוא זכות דרבנן, ורבי יהודה ס"ל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ולא מהני סילוק מחמת שלו רק בכתובה [כתובות נ"ו א'], וזה לא אפשר לעשות בשעת חופה, ועל כן שפיר הקשה הירושלמי כאן לשיטת רב יהודה, [ועוד] דאפשר דלאו דוקא נקט משום שזוכה במציאתה ובמעשה ידיה, דאפשר דזה הדין בעלמא שזוכה בגוף האשה על ידי חופה הזאת מחזי כקונה קנין בשבת.

יא. במקום שהבעל לא קיים מצוות פריה ורבייה. בגור אריה יהודה סי' י"ב, אחר שהביא דעות הסוברים שאין בכלל איסור ביאה ראשונה באלמנה בשבת [וכמוצא בזה ג'], אלא שלא ראה להתיר נגד דעות הרבה ראשונים ואחרונים שאסרו, כתב אך צ"ל שלא קיים פו"ר, יש להתיר על פי מה דפסק הרמ"א בזה"ל סי' של"ט סעיף ד' ו"ל: ויש מתירין לקדש היבם דאין לו אשה ובנים [ר"ת בתוספות ביבם ל"ו ב' ד"ה והא מלוא], ואפשר דהוא הדין הכניסה לחופה שרי, ואע"ג דלא קיי"ל הכי מכל מקום סומכין על זה בשעת הדחק, ע"ש, הרי להדיא דמתיר במקום דלא קיים פו"ר הכנסה לחופה בשבת, שדוחה איסור שבות דגזירה משום כתיבה ואיסור שבות דאין קוין בשבת, ואף שראיתי בע"ז אור"ח סי' תקכ"ד סק"א שכתב דאף לר"ת דמתיר לקדש ביינו משום שמא יקדמו אחר משא"כ בכניסה לחופה שאחר קדושין אסור אף לר"ת, ובהכי נימא מה שאסרו צירושלמי להכניס לחופה בשבת ביינו אף באין לו בנים ע"ש, אך תמיהני דזהדיא כתבו התוס' בביבם [הנ"ל] ו"ל: מסיק צירושלמי א"ר מנא הדין דכנסין ארמלן לריך לכונסה מצטוד יוס כו', וההיא נמי איבא לאוקמי בשם לו אשה ובנים ע"ש, הרי דר"ת גופא אינו רואה לחלק בין קדושין לבין הכנסה לחופה באין לו בנים, ולפי זה אף דהרמ"א כתב דלא קיי"ל הכי, מכל מקום כיון דמסיק דשעת הדחק סומכין על דעת ר"ת דמתיר באין לו אשה ובנים, אם כן נגדו דידן דנלאו הכי דעת הרבה פוסקים להתיר הצעילה בשבת אם החופה היתה מצטוד יוס, ואפילו לדעת האוסרים כתב הח"מ להתיר אם הביאה לביתו [כמוצא בזה ג'], אם כן יש לומר על דעת ר"ת אף לכתחילה במקום דלא קיים פו"ר.

ובבר כתב כן בע"ז סק"א, דהייתר אחד לצעול צעילה ראשונה באלמנה בשבת, על פי דברי הרמ"א הנ"ל, והוסף דק"ו הוא דאם התירו חופה דכל עיקרה הוא כדי שעל ידה תהיה נקנית לו, כ"ש בביאה שעיקרה לקיום מלוא, לא לקנין, אלא דהיא רק

שורש ועיקר, וכן משמע לשון הרא"ש ועוד ושאר פוסקים [המוצא בזה ג'] שכתבו דלריך להתייחד עמה, משמע דלא סגי בהליכה, גם במרדכי [המוצא בזה ד'] כתב דלריך לבוא עליה מצטוד יוס, ואם איתא [לדברי הט"ז] למה לי ביאה הרי אפילו בהליכה לביתו סגי, וכן משמע מדברי הר"ן [רפ"ק דכתובות] שהשיג על הרמב"ם וס"ל דחופה ביינו שביאה הצעל מצוה אביה לביתו [ולא לריך יחוד], ומשמע דיחוד עדיף מהביאה, א"כ כשתמצא לומר דיחוד אינו קונה באלמנה, הביאה לא כל שכן, והר"ן גופיה כתב דאלמנה אין חופה קונה בה, ומשמע דלא מהני הביאה, ולא ידעתי מנין לו להט"ז להמליץ אברה חדשה לא שערס שום פוסק.

אמנם עיין במגיה על הט"ז סוס"י זה שהאריך ליישב את דעת הט"ז, והעלה דדבריו נכונים, וביצע אומר ח"ה סי' ע' כתב דמסקנא דדינא דיש להקל באלמנה הנשאת בערב שבת שנקנית ע"י מסירתה והולכתה ע"י צעלה לבית הנשואין, ושוב רשאי לבוא עליה ביאה ראשונה בליל שבת.

ועיין במגיה על הט"ז סוס"י זה שכתב שהט"ז מייירי שהכניסה מקודם לחופה ואחר כך הולכה לביתו, דא"כ אלא שגם באלמנה מייירי שלא הכניסה מקודם לחופה אם כן תהיה בתולה גרועה מאלמנה, דבבתולה לאריכו יחוד לשם נשואין דוקא, ואינו באלמנה קונה אותה כשהצעל עמה אף בלא נתייחדה כלל, ואם כן גרעה בתולה מאלמנה, ואין לומר דלענין זה גרע עפי בתולה מאלמנה דבתולה היא ברשות אחרת דהיינו ברשות אביה ואינה יולדת מרשותו כי אם על ידי מעשה רבה דהיינו יחוד לשם נשואין, אבל באלמנה דאינה ברשות אחרת מהני כניסה לרשותו מיד כיון דאין כאן דעת אחרת, דמנא ליה הא דהא בגמרא דכתובות דף מ"ח לא מחלק כלל בין אלמנה לבתולה, ומנא ליה להקל באלמנה מה שלא נמצא בגמרא דבהליכה עם הצעל או שלוחו לחוד מהני בלא יחוד כלל, אלא ודאי דכאן מייירי שהכניסו מקודם לחופה, ואז אלמנה היא כמו בתולה שלא נכנסה לחופה, רק דבזה עדיפה אלמנה אחר החופה מבתולה קודם החופה, דבאלמנה אפילו אם הלכה עם הצעל לחוד ולא נתייחדה עמו כלל מהני לירש אותה כיון דהיה לה חופה מקודם, אף שאין חופה קונה אותה לדעת הירושלמי מכל מקום מהני עכ"פ לענין זה, וגם מטעם שכתבנו שאין כאן דעת אחרת, אבל בבתולה דאיכא דעת אחרת צעין דוקא יחוד לשם נשואין כיון דלא היה לה חופה מקודם.

ט. יחוד בשבת בין השמשות. כתב בע"ז סק"א, דבר צרור דמה שאמרו דלריך יחוד בערב שבת מצטוד יוס, הוא הדין דמהני בין השמשות, דהא איתא בש"ע אור"ח סי' שמ"ב דכל שבות לא גזרו עליו בין השמשות במקום מלוא. וכ"כ בצרמ"ג אור"ח סי' של"ט א"ל סק"א וסי' רפ"ב צמב"ז סק"ב, לענין ביאה אלמנה בשבת.

אופני היתר שונים שדנו בהם אחרונים להתיר ביאה ראשונה בשבת

י. כשהבעל מתנה שלא יזכה בבעילה זו במעשה ידיה וכו'. בהמקרה קיי"ל כתב דהייתר להתיר צעילה ראשונה של אלמנה בשבת, שיכול להתנות קודם הצעילה שלא לזכות על ידי זה בשום זכיה עד שתייחד עמה אחר שבת, וכיון ששניהם אינם רואים שזוכה בביאה זו כגון זו שומעין להם, כמו שאמרו [בבא בתרא מ"ט ב']: כל האומר אי אפשרי בהקנת חכמים שומעין לו.

ועיין בשואל ומשיב מהדו"צ ח"ד סי' קל"ב שהעיר על עולם הדין דאין כונסין בשבת, ומה שצ"ע הרמ"א סי' קכ"ד טרח

אוצר

ס"ק בב אות יא - ד

הפוסקים

כאן כתב לשון לכתחילה תקנו שלא יצוא לידו איסור, אלא שבש"ע א"י"ח סי' של"ט סעיף ה' כתב "הכונס אלמנה לא יצוא עליה ציאה ראשונה בשבת", ונימא שכוונתו דאם כנסה כבר ולא ראה תחילה לייחד עמה אסור לו ציאה ראשונה בשבת, משא"כ אם שכח או שלא ידע הדיון, שמוחר ציאה בשבת. [וע"ש בסיים שאף אם יראה שום למדן לדחות ראיות אלו, מ"מ ראה שכתבתי מטעם מסירת רשות כיון שכולך עמה מן החופה [וכמוצא לעיל אות ח'] אין על זה פה להשיב].

יד. המתירים בדיעבד (בעילה ראשונה בשבת אפילו כשלא נתייחדו מקודם) מפעם שאינו מכיון לקנות. והחולקים עליהם. בהמקנה ק"י"א סי' ס"א וסי' ס"ד כתב דלא אסרו צירושלמי אלא לכוון בשבת על ידי חופה, דעיקר הכוונה בחופה היא לקנות אותה להיות אשתו, אבל אם כבר נכנסה לחופה לפני שבת, אין לאסור הבעילה בשבת, [אש"פ שלא נתייחדו קודם שבת], דהקנין בזה דבר שאינו מתכוין להנחת עולמו כוונתו, וק"י"ל דבר שאינו מתכוין מותר, ואף דהוי פסיק רישא, מכל מקום הא כתב צמח אברהם סי' ש"ד ס"ק ה' בשם תרומת הדשן דפסיק רישא דדבר שהוא מדרבנן מותר, ואף דצמח אברהם שם חולק עליו, מכל מקום צבאהי גוונא דאינו אלא כמחזי קונה קנין יש לומר דמורד דמותר, ועוד שכל הראיות שמציא צמח אברהם שם לאסור, היינו דדבר שלא אסרו משום גזירה, אבל דבר שלא אסרו אלא משום גזירה י"ל דמותר, כמו שמציא בתרומת הדשן ראה מהמרדכי פרק האזורק דמתיר לשפוך מים בשבת אף על פי שזורד לנרמלית ע"ש, וכמו שכתב צמח"א שם דרבנן לא גזרו אלא ברשות הרבים ובנרמלית לא גזרו כשאינו מתכוין להוציאה דכיון דאינו מתכוין לא אחי להוציאה, והכי נמי כיון דאיסור מקח וממכר אינו אלא משום גזירה דשמא יכתוב, כדאיחא צב"ה דף ל"ז, וכיון דאינו מתכוין לא גזרו. וע"ש שכתב עוד טעמים להתיר [ומוצא להלן אות ע"ן], וסיים דמכל מקום אין לסמוך על זה לכתחילה וראוי לייחד קודם שבת אפילו בצחולה, אבל דיעבד אין לאסור הבעילה. ועיין בחבליים דנעימים סי' נ"ה שכתב שלפי טעמו של המקנה גם אם היתה נדה בנשואיה מותר לבא עליה פעם ראשונה בשבת.

ובבאר יצחק א"י"ח סי' ע"ז ענף א' כתב על דברי המקנה דהם דוחק, דהא התוס' ציומא דף י"ג מפרשי לדברי הירושלמי דקאי על ציאה ואסרו ציאה ראשונה באלמנה בשבת, אכן י"ל דר' מנא צירושלמי ה"ל אזיל לשיטתו, דהא צירושלמי עירובין פ"ח ה"ח מצואר דהד מאן דאמר סצירה ליה דמותר למלאות ואסור לשפוך [שופכין בנקב למים מפני שהנקב מוליך בשופכין חוץ למחילת הגזמטרא], א"ל כד נמנה חכמים נמנה לך עמכון, אמר ר' מנא מגבר היה עמו, ופירש בקרבן העדה שפשוט היה לר' מנא שאסור לשפוך, אם כן לר' מנא דס"ל דאסור לשפוך אף דלא מכיון שילאו המים חוץ לגזמטרא משום דהוי פסיק רישא ואף דדרבנן אסור, ר' מנא זה בדעתו הכא דעתו הם לאסור לבא על האלמנה ציאה ראשונה בשבת, משא"כ לידון דק"י"ל כמאן דמיקל ומתיר לשפוך דפסיק רישא דדרבנן מותר, יש להתיר גם ציאה ראשונה בשבת משום דהא אינו מכיון לקנותה רק להנחתו, כמו שכתב בהמקנה, אמנם עיקר סברת המקנה ה"ל אינה צרורה, דהא מצואר בר"ן פ"ק דקדושין, על הא דאיבעיא להו תחילת ציאה קונה כו' דצא עליה שלא לשם נשואין אינה קונה (והוצא דבריו צמח"א סי' ל"ג סק"ד), וכיון דצטעין שיכיון לשם נשואין אם כן שפיר פסקו כל הפוסקים דאסור לבא ציאה ראשונה על האלמנה בשבת, ולא שייך לדון בזה כלל להא דפסיק רישא ה"ל.

ובנחמת יוסף סי' כ"א כתב דדברי המקנה ה"ל ל"ט גדול, דלדבריו יהא מותר לקנות כל מיני חפצים בשבת שיאמר שאין כוונתו

רק "נראה בקניין", כמו שכתבו הפוסקים בלשון זה, אם כן למא לא חכרית מלכות פו"ר לדחות השבות.

ובאליהו זוטא על הלכות סי' של"ט סק"ג, הביא בשם עולת תמיד שכתב כי לדעת הרמ"א שם דהתיר להכניס בחולה לחופה בשבת למי שאין לו אשה וצנים הוא הדיון דמותר למי שאין לו אשה וצנים לבעול אלמנה בשבת אלא שלמעשה ל"ט כיון דאיכא סכנתא, וכתב ע"ז דאינו נכון דהרמ"א לא התיר בחופה אלא משום דגדול כבוד הצריות ומשום הפסד הסעודה, וכדאיחא בתשובת הרמ"א סי' קכ"ה.

יב. כשלא מפורסם הדבר שהבעילה ראשונה תהיה בשבת. בגור אריה יהודה סי' נ"ו, כתב ד' היתר בנדונו להתיר בעילה ראשונה של אלמנה בשבת, על פי מה דמציאם צמח"א וצ"ש לקמן סי' ס"ו סעיף ב' צדן אם אינו יכול לכתוב לה כתובה, כגון בשבת או ששכח לכתובה, וכול ליתן לה מעטליון כנגד כתובתה כו', והציאו בשם הר"ן דמקשה הא אסור למיכנס אלמנה בשבת כדי שלא יהא נראה כקונה קנין בשבת ואם כן איך רשאי להתפסס מעטליון בשבת הא הוי כקונה קנין בשבת, ומתוך הר"ן לחלק בין נשואין דהוי מילתא דפרהסיא לבין התפסס מעטליון דלא הוי צפרהסיא, אי נמי דמייירי מצעוד יום דהיה שבות ציוס להתפסס מעטליון ולא היה שבות לכתוב כתובה, וכתב צ"ש שם וז"ל: ועיין בחושן משפט סי' ע"ג דכתב מי שנשבע לשלם וכול ליתן משכונת בשבת וזה אחייה כחירוף הראשון של הר"ן ע"ש, ולפי זה בשלמא למיכנס אלמנה צער שבת לר"ך להיות מצעוד יום משום דהוי מילי דפרהסיא, אבל כנסה ציוס חמישי וצאה לציתו אלא שהיה נדה ועובדת בשבת, בזה לאו מילי דפרהסיא היא ודומה להתפסס מעטליון דלא אסרין משום קונה קנין בשבת, ואפשר שאם עובדת צצית הבעילה שגשים רבות עובדות עמה גם כן פרהסיא חשוב, אבל שחבול ציחידות יש מקום להתיר, ולדעתו היתר גמור הוא צאין פקפוק, ותמיכה על גדולי אחרונים שלא הרגישו בזה.

דיונים שונים להתיר בדיעבד ביאה ראשונה בשבת,

אע"פ שלא נתייחדו קודם מפעמים שונים.

יג. הסוברים שרק לכתחילה אין לכוון בערב שבת על מנת לבעול בעילה ראשונה בשבת, אבל בדיעבד שכבר כנסה מותר. צמח"א סק"א, אחר שהעלה כמה לדדי היתר לבעול אלמנה בפעם ראשונה בשבת, כתב להוכיח דדיעבד מותר, וראה ממה שכתב העור סי' ס"ז דאשה בלא כתובה אסורה אפילו ביחוד ואפילו התפסס מעטליון לא מהני, ואפילו הכי אם לא נכתבה הכתובה צער שבת מותר להתפסס מעטליון בשבת כדי שיבעול, אם כן מאי שנא משבות דכאן שנאמר דאסור אפילו דיעבד, ותו ראה מהביא דפ"ק דכתובות [ג' צ'], מה אצוי של חתן ופחו אפיו דכונס הכלה לחופה וצועל צעילת מלוא ופורש כו', הרי דאש"ג דחל על החתן אציות והיה לנו לומר שאש"פ שמעטס פסידא דסעודה התירו לו לדחות אצילות ולעשות משתה, מכל מקום למא נתיר לו הבעילה דהא בזה ליכא פסידא אם ימתין, [וכיון שראינו שהתירו שם לבעול] אם כן למא לא נתיר גם צי"ד ציאה ראשונה באלמנה בשבת כל ששכח מלייחד או שלא ידע הדיון, דהא הוי אונס, וכי תימא ציאה בחולה חשיב טפי מלוא מציאת אלמנה, זה אינו דהא התוספות שם כתבו הטעם דקרי לציות בחולה צעילת מלוא משום דעל ידי זה יצא לפריה ורביה, אם כן הך ציאה אינה אלא הכשר מלוא, ק"י ציאה אלמנה שהיה מלוא ענמה שאפשר שתתעבר למא נדחה אותה כל שנכנסה כבר, מכל זה נראה דאיסור הציאה באלמנה בשבת הוא שלכתחילה לא יצא לידו כך, וכן אמרו לשון ירושלמי "הני דכנסין ארמלנין לר"ך למכנס מצעוד יום", וכן העור

אוצר

ס"ק כב אות יד — יז

הפוסקים

יז. חופת נדה באלמנה. זמנן אברהם סי' של"ט סק"י"א, אחר שהביא ממשה צנימן [סי' ז'] דאפילו חופת צחלה יש לייחד קודם שבת, כתב ד"ל דאפילו למ"ד חופת נדה קונה מ"מ באלמנה דלא מהני חופה רק יחוד, צע"ק דוקא יחוד הראוי לציאה, דהא הרא"ש ס"ל דחופת נדה קונה ואפ"ה כתב באלמנה צע"ק דוקא יחוד הראוי לציאה, וכמ"ש הטור והש"ע [כ"א], ודלא כח"מ [המוצא להקל]. וכ"כ באבן השהם סי' ד'.

ובסידור דרך החיים הלכות אירוסין ונשואין, אחר שהעלה 337 לתולה קונה חופה על ידי יחוד שאינו ראוי לביאה ואפילו כשהיא נדה, כתב אבל צאלמנה אינה קונה חופה רק יחוד הראוי לביאה והיינו שמהיה עבודה.

ובזכור לאברהם ח"ג אות כ' כלל, בעלה ג"כ לחוש שחופת
אלמנה נדה אינה קונה.

אולם בשבות יעקב ח"א סי' ס"ז, אחר שבעלה שחופה קונה צאלמנה, כח דא"כ למ"ד דחופת נדה הוי חופה לכל רק

שלא תגבה התוספות [כמוצא צבר ס"א סק"ד], א"כ הוא הדין
באלמנה אם ייחד עמה קודם שבת, או הכניסה לביתו, או שאר
מיני חופה, למאן דסב"ל דקונה אותה כמו בתולה ומוחר לעול
בתולה בשבת, ה"ה באלמנה דשום היא לבתולה וקניא חופתה אף
שהיא נדה, ועוד י"ל דאף לדעת הרמב"ם דחופת נדה לא קניא,
טעמו מצויר בפוסקים דכיון דעלתה [בגמרא] בתיקו לא מפקינן
ממונא דדין כל ספיקא דממונא, וא"כ צ"י דהוא רק איסור שבות
דרבנן דהוי כקונה קנין בשבת, הדרינן לכלנן דאזלינן בספק תיקו
דרבנן לקולא, ואמרין שכבר נגמר הקנין ומוחרת לעבול בתחילה
בשבת, ואין מקום להחמיר ולומר דכיון דלאפשר לזכות העבילה למה
לי להקל כלל, זה אינו דהוא חומרא דאתי לידי קולא לעבול לילה
אחת ולזכות עבילת מלוה. [ע"ש בנדריו שז"רף ל' היתר מה
שהכניסה לביתו קודם שבת].

וכן באגודת אוזב שצספר גדולת מרדכי בתשובה שצסוף הספר כתב דמאחר דאנו קיי"ל שחופת נדה נקראת חופה לכל דבר אם מודיעין לצעל שהיא נדה, אי"כ אין לחלק מסצרת הכרס בין בחולה לאלמנה, כיון שנתצאר דגם לאלמנה יש חופה, והא דכתב בצלבו [בסוף הספר דינים מהתשצ"ץ אות כ"ב] דאלמנה דוקא כשהיא טהורה מתייחד עמה, אפשר משום דלעצמו חזיל שצסי"ט ע"ה שם דעתו נוטה להחמיר שלא לכווס שום נשים נדות, אבל כבר נתצאר דאין אנו נוהגין כן.

ובשורת פני יהושע סי' ג' בעלה דדיעבד אם נתייחד עם אשתו אלמנה שריא לעבול בע"ש ושרי לזא עליה בשבת, ומלאחי און לי מהר"ן פ"ה דכתובות דס"ל כשיטת הרא"ש דחופת גדה קונה וזביא רחיה מדיש חופה לפסולות יש חופה גם בגדה, וכבר כתבתי דחופה לפסולות קאי אפילו אלמנה, אי"כ אפילו אינה ראויה לזיאה קונה, וכ"כ הר"ן זבדיא פ"ק דכתובות דחופה לפסולות הוי אלמנה לכהן גדול.

גם בח"מ סי' נ"ה סק"ח מצוהר דאלמנה וכתובה דין אחד להם
 צוה, לאחר שהעלה שאלמנה הבאה לבית בעלה נקנית צוה
 לבעלה, כתב דאם היחה נדה בשעה שנשאה מותרת לעבול למחר
 ציום שבת מאחר שנכנסה לביתו קנה אותה, ומיחו לדעת הרמב"ם
 דס"ל דחופה של נדה אינה קונה כלל, אפשר דהוא הדין יחוד
 וכניסה לבית הבעל ג"כ לא מהני כל זמן שאינה ראויה לביאה.
 ועיין באות ו' שכמה אחרונים הסכימו לדעת הח"מ.

ועיין בבני אהובה אישות פ"י ה"ב שכתב דלפסטר לומר דאף לנדע הרמב"ם וסויגעתו דס"ל לחופת נדה אינה קונה, היינו דוקא בגדה דאורייתא, אבל בשאר איסורי דרבנן, כגון תצעה להנשא, הוי חופה [עין סי' ס"א סק"ד אות ג'], משא"כ באלמנה צעין

כוונתו לקנין רק ליהנות מהחפץ, ועוד מדוע אסור פדיון הבן בשבת והרי אינו מתכוין לקנין רק לקיום מצוה, וצ"ע כרחק לומר דלא התירו פסיק רישא בדבר דרבנן רק בדלא נחל ליה, משא"כ כאן הלקנין נחל ליה.

אמנם בהסכמת הרי"א העניקו לספר נחמה יוסף ה"ל כתב
דהחילוק בין זה לפדיון הבן הוא פשוט, דפדיון הבן המאוב
הוא להקנות וכשמתכוין שיהא של הבכור הרי זה ממע כוונת הקנין,
אבל בפריה ורביה אינו מכיון לקנין ואין היכר קנין בשעת מעשה,
וקנין דממילא לא נאסר בשעת, ולענין מתנה בשאינו מתכוין לקנות
אלא ליהנות, אם רואה להשתמש בחפץ רק לשעה אחת דמותר, ואם
כוונתו להשתמש בזה לעולם, הרי זוהי כוונת קנין.

טו. המתירים בדיעבד (בעילה ראשונה בשבת אפילו כשלא נתייחדו מקודם) מטעם שחופה שאנו נוהגין בה קונה אף באלמנה. בהמקנה קו"א, כתב דמה שאמרו צירושלמי לאסורין למכס אלמנה בשבת, משמע דלא היה בזמנם זאת החופה שנוכחים צומנינו בין צבחלה ובין צחלמנה, אלא יחוד בלבד צחלמנה וחופה היומא צבחלה, אבל החופה שאנו נוהגין שוין בה בין צחלה ובין אלמנה, והיו התחלת הקנין אפילו צחלמנה, כמ"ש ר"ש ס"י ס"א דמהאי טעמא אנו נוהגין לבדך תחת החופה ז' ברכות צחלמנה, אף דהוי הפסק גדול עד היחוד, וגם מנין ה"י ימי המשכה דבחור שגשא אלמנה מתחילין מיד אחר החופה אף דהיחוד הוא צילה, והיינו משום דהוי התחלת החופה והיחוד, ולא נגמר בין צבחלה ובין צחלמנה עד אחר היחוד, וקיי"ל תחילת חופה קונה, ומ"מ אין לסמך על זה לכתחילה וראוי לייחד קודם שבת, אבל בדיעבד אין לאסור בהעילה מטעמים הנ"ל.

ש. חופת אלמנה לענין ברכת נשואין. בהמקרה ריש סי' ס"ב
הצוה להמנהג לקדש תחת החופה ושם מצרכים ברכת
נשואין ואח"כ מתייחדין בחדר אחד, וכתב מה שנוהגין אף באלמנה
כן אף דבאלמנה אין החופה קונה אלא היחוד, ל"ל דהכליכה
[ממקום החופה עד לבית היחוד] לא הוי הפסק, משום דכבר
התחילה החופה אלא שאינה נגמרת לקנות עד היחוד, וזכון הדבר
לייחדם [מיד אחר עמידת החופה] קודם הסעודה.

ובאחרי יהושע (להר"פ באמצאך) סי' צי הביא מה שהקשה
בשבות יעקב סי' ס"ז דאם אמרינן דאלמנה אין לה חופה,
איך מצרכין זרכת חתנים בנשואי אלמנה תחת החופה, הרי אכתי
אין החופה קונה אותה, וכתב דאף דאלמנה אין לה חופה, מ"מ
אין זה רק שאינו קונה אותה בחופה לבד, דלא סמכא דעתו עד
שיבעול אותה, אבל כי בא עליה קנה אותה למפרע מזמן החופה,
ושפיר מצרכין זרכת חתנים תחת החופה, דעיקר הקנין עכשיו
לכשיבוא עליה אחר כך, וכן תירצו בעין זה ה"ש על הסוצרים
דחופת נדה לא מהני, א"כ איך אמרינן דיש חופה לפסולת, ותירץ
ה"ש דרק שאין חופה לקנות אותה אבל מופסלם בחרומה, וגרסה
ג"כ הכוונה כיון דאנו מצרכין זרכת חתנים גם בחופת נדה, ו"ל
דרק כיון דאינה ראויה לביאה, אין בחופה עלמה חיבת ביאה ולא
קנה עד שזיתעל לו, אבל כי תיבעל לו קנה למפרע, וא"כ עשהה
החופה פעולת הקנין והיתה קרובה לביאה ולכן אסורה בחרומה.

ובפתחי-תשובה סי' ס"ג סק"ל כחז על דברי המקנה הי"ל,
דמנהיגינו דצאלמנה עושין החופה צבית החתנות ולא
צרחוב בצחולה, ואפשר דהוא מטעם דאנו חוששין שמא הליכה
מרחוב לחדר היחוד הוי הפסק, אבל צבית החתנות מחדר לחדר
לא הוי הפסק, אך לפי"ז גם צאלמנה שנשאת לבחור היה ראוי
לעשות החופה צבית, וכמדומה שאין נוהגין כן.

באר הגולה

ל משנה וגמרא מ"ק דף
ח' ע"ב ותבאר ב"ח סי'
תקמ"ו ע"ט

ו אין נושאין נשים (יא) בחול המועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מיבמין

אבל

באר היטב

(יא) בחור"ה. עין ב"ח סימן תקמ"ו דשם מבואר דמותר לישא בערב הרגל. וכתב מהר"ט בחדושו דדוקא בשחרית אבל לא סמוך לחשכה עין
שם דף ק"ב ע"ב:

אוצר

ס"ק כב אות יז — ס"ק כג אות ב

הפוסקים

סעיף ו. כג. אין נושאין נשים בחול המועד. א. מקור
דין זה הוא, כפי שליוין בזה"ה כחן, במשנה מועד קטן
ח' ז', שם אמרו: אין נושאין נשים במועד כו' מפני שמחה היא
לו, ובגמרא ביארו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, (ופרש"י בעין
למשמח בשמחה מועד לחודיה), רצה אמר מפני שמחה שמחה
הרגל ועוסק בשמחה אשתו כו', עולה אמר מפני הטורה (ופרש"י
שטורה לנרץ נשואין ועירחא במועד אסור), רצי יחזק נפחא אמר
מפני ציטול פריה ורביה (ופרש"י דאי שרי נשואין ציטול טוב אין
אדם נושא אשה כל השנה כולה אלא ממתיק עד המועד שיהא עושה
סעודה אחת למועד ולנשואין). ושם אמרו עוד מניין שאין נושאין
נשים במועד שנאמר ושמחת בחגך, בחגך ולא באשחקך, כו', ודאין
מערבין שמחה בשמחה מנלן. דכתיב (מלכים א' ח') ויעש שלמה
צעת ה' היא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול שצעת ימים ושצעת
ימים וגו'. ובתוספות שם ד"ה לפי שאין מערבין, כתבו דבירושלמי
[מועד קטן פ"א ה"ז] דריש מדכתיב מלא שבע זאת. ובתוספות
ד"ה בחגך ולא באשחקך, כתבו דעיקר דרשה הוא ולא אסמכתא וכו'.
ועוד צענין זה אם האיסור הוא מדאורייתא, עיין כתב סופר או"ח
סי' קל"ח. ועיין עוד להלן אות ז' צענין נשואין בלא סעודה אם
הוא אסור מן התורה.

ב. ונשואין ביום טוב. עיין ש"ע או"ח סי' תקכ"ד סעיף א'
שאסור לישא ביום טוב. וצ"י שם כתב בשם הרשב"א
שהוא בכלל אין מייבמין ביום טוב ששנינו במשנה ביאה ל"ו ז'. וע"ש
בגמרא ל"ו א' ופרש"י שהאיסור הוא מטעם גזירה שמא יכתוב
כתובה. ועיין בעזרי אבן חגיגה ח' ז' שביאר לשם מה הצריכו
חכמים לאסור משום גזירה שמא יכתוב ביום טוב, והלא אסורים
הנשואין משום איסור אין מערבין שמחה בשמחה מקל ותומר מחול
המועד, [וראה בזה בזה].

בראש השנה וביום הכפורים אם אסור לערוך נשואין, כמו בכל
יום טוב, או שאין זו איסור אלא מטעם איסור קנין ביום
טוב. בעזרי אבן חגיגה ח' ז' הביא מה ששנינו במשנה ביאה ל"ו ז'
דאסור מערבין לייבם ביום טוב משום שבות, וכתב דקשה למי
אסורו משום שבות, תיפוק ליה דמן התורה אסורים נשואין
אפילו בחול המועד וכל שכן ביום טוב, ויבום היינו נשואין, כדתנן
במשנה מועד קטן ח' ז' אין נושאין נשים במועד כו' ולא מייבמין
מפני שמחה היא לו, וי"ל דהא דגזרו על היבום ביום טוב משום
שבות נפקא מינה ליום טוב של ראש השנה דאין מלות שמחה נובח
בו, ואפילו הכי גזרו על הנשואין זו משום שבות וכו'.

ובבבין ציון החדשות סי' ק"ה, הביא לדברי טורי אבן כה"ל, וכתב
לדבריו הוא הדין ביום הכפורים אין איסור, וי"ל להביא
ראיה שאין איסור נשואין מן התורה ביום הכפורים, ממה שאמרו
בירושלמי המוצא בתוספות יומא דף י"ג ד"ה ולחודא, דהתירו לכהן
גדול לקדש ביום הכפורים דמשום שבות התירו במקדש, ואי ס"ד
דביום הכפורים יש איסור מן התורה לישא אשה, יקשה איך יכנס
כהן גדול ביום הכפורים כיון דמן התורה אסור לישא, דודאי לריך
כניסה ולא קדושין לצד, כדמוכח מסוגיא דגמרא שם שטיי קדושין
לצד לא נקראת ביתו, אלא ע"כ מוכח לכאורה דאין איסור מן
התורה לכנס ביום הכפורים, אמנם על ראיה זו יש להשיב על פי
מה

צענין יחוד של ביאה דוקא בלי שום מונע בן דאורייתא או דרבנן
ביום לז ולזמן.

ועיין עוד שם שכתב דהיה מקום לומר דאלמנה נדה אין לכוון
כלל, דברכה נשואין כמה לבעלה, איצורא דמדברי ה"ח וכו' ש
סק"ו דהתירו לאלמנה נדה לכוון בערב שבה למדין ממנו ולא
חששו לברכה לבעלה, ובעלה דעתו נגד דעתו, וי"ל דס"ל דהברכה
היא על להבא, כמו דהיי מצרכין ביהודה צבית אירוסין, ועיין
בהגהת מרדכי פ"ק דקדושין דכתב דקטן שהגדיל ובעל אין לריך
ברכה חדשה וברכה ראשונה ילא, וקשה איך הניחו לו לברך
בקטנותו הא אין צמטיו כלום, וי"ל כיון דמוכח ברכה זאת אינה
כנוסה ברכת המלוות דצענין הברכה היכף צמח עשית המלוה, רק
הוא שבה ותפלה, ע"כ יכול להקדימה זמן מרובה, ומה הטעם כתב
הרמב"ם [אישות פ"י ה"ז] דאם עבר ונשא בנדחה ובקדש אינו חוזר
ומצרך אף דאז לא היתה חופה כלל לדעתו, משום דיש לברך ברכות
אלו אף בקדימת זמן מרובה, ומ"מ לכתחילה יש להזהר בזה.

יח. אופן היחוד בחופת אלמנה. במג"א סי' של"ט סק"ה א',
לאחר שכתב דאלמנה אין חופה קונה אלא יחוד וחופה
נדה באלמנה אינה קונה, כתב דמה"ט י"ל דצענין יחוד הראוי
לביאה, דהא הרא"ש ס"ל דחופה נדה קונה ואפ"ה כתב באלמנה
צני דוקא יחוד הראוי לביאה כמ"ש ריש כתובות, ומה"ט י"ל
דצענין יחוד שאין שם אדם, וכ"מ בר"ן, המוצא צ"י סי' ס"א,
וח"ל: י"א דחופה היינו יחוד דאי לא היינו יחוד הרי נדה ג"כ
ראויה לחופה כו' ומאחר דקו"ל דחופה לאו היינו יחוד א"כ מותר
לכוון נדה, עכ"ל, א"כ מוכח דיחוד ממש צענין בלא שום שומר,
דא"כ הרי נדה ראויה ליחוד ג"כ, אלא ודאי צענין יחוד ממש
בלא שומר.

ובסודור דרך החיים הלכות אירוסין ונשואין, כתב דאלמנה אין
חופה קונה רק יחוד הראוי לביאה, והיינו שיכנס עמה
אחר הקדושין לאחר מיוחד שלא יהיו שם צני אדם. ובחכמת אדם
כלל קס"ט סעיף י"ג כתב דהכונס אלמנה בערב שבת לריך להתייחד
עמה אחר החופה יחוד הראוי לביאה, היינו בלא שום שומר, ואם
לאו אסור לבעול בשבת כדי שלא יהא בקונה קנין בשבת.

ובשו"ת פני יהושע סי' ג', כתב דקשה על צעל ש"ע שכתב צ"י
י"ה סעיף א' דיחוד הוא הנקרא כניסה לחופה, איך
כתב [כחן] דאלמנה אין לה חופה אלא יחוד, והלא יחוד היינו
חופה, ולריך לומר דגבי בחולה סגי יחוד אפילו במקום שאין ראוי
לביאה כגון שהמקום אינו מולנע, ובאלמנה צענין מקום מיוחד
ומולנע שראוי לביאה, וכן משמע בדברי צעל ארחות חיים בשם
העיטור [המוצא צ"י אות ח'] שכתב: חופה שמוכרת
האז ומכניסה צבית שיש בו חדר וכו', אבל באלמנה כיון שכנסה
לשם נשואין ויש שם מקום מיוחד והלעת המטה להתייחד שם,
אלמנא גבי אלמנה צענין מקום מיוחד לביאה.

וכן בלחם יהודה (להר"י עייאש) פ"י מאישות, כתב דלדעת
הש"ע דחופה היינו יחוד, ההבדל בין חופה בחולה לחופה
אלמנה היא, דבאלמנה הצריכו יחוד הראוי לביאה, דהיינו במקום
עומן ומולנע שיכול לצא עליה, ולריך שיהיה יחוד כשיעור ביאה.

אוצר

ס"ק כג אות ב - 1

הפוסקים

אויב מוכחצ צו, וכמו שאמרו [פסחים ע"א א'], והיית אף שמה לרבות ליל יום טוב האחרון וכו' (מא).

ו. ובשנועדרו לערוך הנשואין מבעוד יום ונתאחרו עד אחר בניית החג, האם מותר לערוך הנשואין לאחר בניית החג, היכא דאין למקדש אשה וצנים, וכדרך שהתירו צוה בשבת לדעת ר"ת. צפרישה א"ח ס"י שליט אות א' הביא מה שכתב צ"ח שם צ"ס סמ"ק וכל צו סוף הלכות יום-טוב שאסור לכוון ציום טוב, ושמשמע מדצריהם דאפילו לר"ת [דהתיר לקדש בשבת למי שאין לו אשה וצנים] קאמרי דאסור לכוון, וכחצ עליו שהם לא אסרו לכוון אלא [ציום טוב] מטעם דאין מערבין שמחה בשמחה, ומכ"כ לא כתבו הכלבו כ"א בהלכות יום טוב ע"ש, וכן משמע ק"ל צרמ"א שם סעיף ד' שכתב ד"א דמותר לקדש בשבת [היכא דאין לו אשה וצנים] ואפשר דהוא הדין להכניסה לחופה שרי, וקשה הא סמ"ק וכל צו כתבו דאפילו לר"ת אסור להכניס לחופה, וכאשר כתבתי דהם לא כתבו אלא ציום טוב אחי שפיר, צרמ"א אשכח קאי ושם אין שייך טעם דאין מערבין שמחה בשמחה.

ובשו"ת הרד"ם ס"י כ"ה כתב דניכר דהתיר ר"ת, המוצא צרמ"א ס"י שליט סעיף ד', ליטא בשבת במקום מלוה, ציום טוב אסור, ולא מציעא נשואין בסעודה דהוי איסור תורה נקרא דושמחה צחקך ולא צאשתך, והיא דרשב גמורה, דצודאי דאין מתירין איסור תורה משום מלוה, אלא אפילו נשואין בלא סעודה, דכתב מג"א שם סק"א דאין צוה האיסור משום ושמחה צחקך, אלא משום טעם דעורה, אי נמי דגזרו שלא ימתין מלישא אשה עד הרגל, וכל זה הוא רק חששא דרבנן, מ"מ אין להתיר משום מלוה, דאפילו בשבתין דרבנן אין מתירין במקום מלוה רק במקום שמנינו שאמרו חז"ל להתיר, כמו דצין ליטא בשבת שלמד ר"ת להתיר במקום מלוה מגמרא צילה דף ל"ו, אבל ח"ו להוסיף להתיר שאר שבותין במקום מלוה, ואין מדמין בשבותין, כמ"ש מג"א ס"י ש"ז סק"ז צ"ס המ"מ, ק"ו דאין להוסיף להתיר שאר איסורי דרבנן שאינם משום שבות, כמו הא דאין נושאין נשים צמועד (מב).

ובויקרא אברהם (לכ"ר אדא"ד) ס"י י"ד, צנדן שעמדו לערוך חופה צערב הרגל על מנת שלא לעשות סעודה אחרית, וממחה קטטה נחשבו עד שתי שעות צלילה ונתפזרו האנשים, ונשאל אם לקצץ עשרה אנשים כדי לצרך צרכת אירוסין ונשואין, והביא ממה שהתיר הרמ"א [הג"ל] צכ"ה צליל שבת, וכחצ דאילו היו שם צני אדם מזומנים הייתי מורה להם שיצרכו להם צרכת אירוסין ונשואין, אך לחפש ולחור לצקש עשרה אנשים מלחא עפי צחילול יום טוב, ולכן אמרתי להם שימתינו עד ליל מולאי יום טוב, ואע"פ שגם צחול המועד אסורים הנשואין, מ"מ צשעה הדחק ראויים הם צעלי התוספות לסמוך עליהם דצצרי צצלא סעודה שרי [וכמוצא צאות ז'], מה גם צהצטרף דצצר התחילו מערב יום טוב.

ובתעלומות לב ח"ג קונטרס הליקוטים אות כ"צ, כתב דעודא הוה צערצצלם צערב יום טוב שלא הספיקו לסדר כל החופות מצעוד יום, ושאלו את פי אי שרי לגמור שתי חופות הנותרות צליל יום טוב, ולא רציתי להתיר, אחרי צצשי"ע א"ח ס"י תקמ"ז פסק שאין נושאין נשים צמועד, ומשמע שאף בלא סעודה אסור

(מא) ועיין בכלילות שמואל כללי האלף אות פ"ב שהעיר על דברי טורי אבן האלה, דגם בליל יום טוב הראשון חייבים בשמחה עכ"פ מדרבנן, וא"כ איכא איסור נשואין בו מטעם שמחה דרבנן, וא"כ שוב למה אצטריכו לאסור משום שבות.

(מב) ראה למעלה אות ה' מה שמוכא מטורי אבן שבלילה הראשון של חג אין איסור נשואין מן התורה.

מה שכתבו התוספות צכתוצות מ"ז צ' ד"ה דמסר לה, דנשואין בלא סעודה אין איסור מן התורה, אכן לפי מה שכתבו שאין איסור נשואין מן התורה צראש השנה וציום הכפורים מיושבת קושית התוספות שם, על מה שאוקמו צגמרא שם שהאב מסר את צתו לנשואין צצצחות וציימים עובים, והקשו הא נשואין אסורים ציום טוב, ד"ל דמה דקאמר דמסר לה ציימים עובים היינו ראש השנה ויום הכפורים, דודאי נקראו ימים עובים ובהם אין איסור ליטא מן התורה, ומכל מקום מדערחו התוספות שם לתרץ ג' תירוצים דמסר לה ציום היינו סמוך ליורע, או דמסר לשלוחי הבעל, או דנשואין בלא סעודה אין בהם איסור, ולא כתבו עכ"פ גם כדצרינו דמסר צראש השנה ויום הכפורים, מזה יש ראיה ק"ל דעתם דגם צראש השנה ויום הכפורים יש איסור ליטא אשה מן התורה, ודלא כטורי אבן. ועיין אולע"ג מו"ק ס"י ע', צ"ס רצ שר שלום גאון.

ג. יחוד החתן והכלה שאחרי החופה אם מותר לעשות ביום-טוב. כתב צשי"ע רצ א"ח ס"י שליט סעיף ח', דאסור לעשות הייחוד שאחר החופה ציום-טוב, דיש לחוש לצצרה שיחוד הוא הנקרא חופה, ולא חופה שלגו (ט).

ד. ולקדש אשה ביום טוב. כתב צשי"ע א"ח ס"י תקכ"ד סעיף א', דאין מקדשין ציום טוב, ומקורו צמשנה צילה ל"ו צ'. וכתב צתצוצות גאוני מורה ומערב ס"י פ"ה דהוא הדין ציום טוב שני של גלויה אסור לקדש.

ה. בבין השמשות של ערב יום טוב אם מותר לערוך נשואין. צפרמ"ג א"ח ס"י שליט סק"א כתב, דנשואין צערב יום טוב חמור מנשואין צערב שבת, דאילו צערב שבת צין השמשות אין איסור, משום דליכא איסור תורה נשואין צצצת, ואינו אסור אלא מדרבנן, ולא גזרו שבות צין השמשות במקום מלוה [וכמוצא צסק"כ אות ע'], וצערב יום טוב צין השמשות [י"ל דאסור] דיש איסור תורה. דאין מערבין שמחה בשמחה, עיין ס"י תקמ"ז א"ח נשואין ציום טוב אסור מן התורה (מ).

אמנם עיין צשו"ת הרד"ם א"ח ס"י כ"ה, שדן לומר צצצין השמשות של יום טוב אין צו איסור נשואין מן התורה, ע"פ מ"ש המג"א ס"י רס"ז ססק"א דלררץ לאכול צוית פת דסעודה שבת דוקא צלילה אחר אלת הכוכבים, ולא צין השמשות, והוא מספר חסידים ס"י רס"ט, הא חצין דג' סעודות דצצת אין יולאין צאכילתן צין השמשות, וילפינן מזה לענין שמחה יום טוב דגם כן אין זמנו צצין השמשות, דעל הרוב מדמין שבת ויום טוב להדדי, ואין צו צצין השמשות דיום טוב משום ושמחה צחקך ולא צאשתך, ולא משום דאין מערבין שמחה בשמחה.

וגדולה מזו עיין צטורי אבן חגיגה ח' צ', שכתב שבלילה הראשון של חג אין איסור נשואין מן התורה, דאחר שהקשה שם על מה ששינוי צמשנה צילה ל"ו צ' דאסור מדרבנן לייצם ציום טוב משום שבות, דחיפוק ליה שנשואין אסורים ציום טוב מן התורה, וייצום היינו נשואין, כתב צאופן אחד לתרץ, ד"ל דהא דגזרו על יצום ציום טוב משום שבות, היינו משום ליל יום טוב הראשון, דמלות שמחה

(ט) וראה בסק"כ אות י"א בענין הייחוד שלאחר החופה בערב שבת, ושם מובא משעה"צ למשנ"ב דבדיעבד שלא נתייחדו מבעוד יום מותר לייחדם בשבת. וצ"ע אם גם ביום-טוב שהנשואין בו אסורים מן התורה מותר בדיעבד להתייחד אחר החופה.

(מ) ויש להעיר דבנשואין בלא סעודה יש אולי לדון להתיר בבין השמשות, לפי דעת הרבה פוסקים הסוברים דנשואין בלא סעודה אינה אסורה ביום טוב אלא מדרבנן [וכמוכא באות ז'], וכיון שאין איסורו מן התורה י"ל שאין לאסור בבין השמשות.

אוצר

ס"ק כג אות ו — ט

הפוסקים

שדעת התוספות בחירון השני דנשואין בלא סעודה [שלא בשעת קדושין] מותר, הלא כתב בענינו דכל הפוסקים אסרו, ועוד הלא בזמנינו הקדושין והנשואין חכופים מיד זה אחר זה, ובכ"ג אפילו לדעת מהרש"ל בכוונת התוספות אסור, ולפי פירוש מהרש"א בדעת התוספות שם אסור עכ"פ מדרבנן אפילו בלא סעודה, ובשט"מ כתובות שם מצאנו להדיא בשם התוספות כמו שפירש מהרש"א, וכן מסיק לדינא זמנן אברהם [הב"ל], וכן נשמע מדברי ז"י א"ח שם בד"ה כתב הרמב"ם, גם בד"ה [כאן] סק"ז מוצא דברי הרשב"א דעיקר שמחה היא הנשואין, ועל כן אין ללמד להחיר נשואין בחול המועד ואפילו בלא סעודה.

ובן העלו הרבה ראשונים ואחרונים דגם נשואין בלא סעודה אסור במועד, והם: חידושי הריטב"א מועד קטן י"ה ז', נמוקי יוסף שם, שו"ת הריב"ש סי' ר"ם, מאמר מרדכי א"ח סי' תקמ"ו סק"א, חיי אדם כלל ק"ז סעיף א', ערוך השולחן א"ח סי' תקמ"ו סעיף ד', משנה ברורה שם סק"א, ועיין שיירי כנה"ג א"ח שם סק"א, ובסי' תרס"ט סק"א, קרבן נתנאל על ה"ה"ש מועד קטן פ"א אות י' ובספרו נתיב חיים על א"ח סי' תקמ"ו.

ועיין שואל ומשיב מהדו"ק ח"ב סי' ל"ו, שדן בענין נשואין בלא סעודה בחול המועד, ומלמד להחיר אם האשה פירסה נדה ולא יוכל לבוא אליה במועד, ומ"מ מסיים דלענין דינא אינו מקיל, ובשדי חמד הבי"ל הסכים עמו שאין להחיר בזה למעשה.

ח. ולקדש אשה בחול-המועד בלא נשואין, עיין ח"מ סק"ז שניין לש"ע א"ח סי' תקמ"ו [סעיף א'], ושם נפסק דמותר לארס [היינו לקדש] בחול המועד, ובלבד שלא יעשו סעודה אירוסין, ובז"י שם כתב דמקור דין זה הוא במסכת מועד קטן י"ה ז', ובעט"מ משום דאירוסין בלא סעודה ליכא שמחה.

ועיין בש"ע שם דאסור הסעודה היא בשעת אירוסין, אבל לסעוד הארוס בצית ארוסתו שלא בשעת אירוסין מותר. ומקורו בשו"ת הריב"ש סי' ר"ם, וכתב במשנה ברורה שם סק"ג, בשם מג"א וא"ר ושכן מצאנו בהגר"א, והיינו כשעושה האירוסין בחוץ הסעודה, או שעושה הסעודה תיכף אחריה, ה"א זמן מופלג [לאחר האירוסין] יש לומר דש"י [לעשות סעודה] אף באותו יום, ויש מהאחרונים שמחמירים בזה, [והיינו בע"פ שם שמחמיר אפילו באותו יום אם היא סעודה ראשונה שאחר האירוסין, ושלא החירו בש"ע אלא סעודה שניה], ויש להקל כשעושה האירוסין ביום זה והסעודה ביום שלאחריו.

ועיין עוד בש"ע שם שכתב, ע"פ שו"ת הריב"ש הבי"ל, דמותר לעשות ריקודין ומחולות [אפילו בשעת אירוסין ובצית ארוסתו], וכן מותר לעשות סעודת הארוס עם מרעיו שלא בצית ארוסתו.

ט. נשואין בערב יום טוב. בח"מ סק"ז (הוצא בקיטור בצאה"ט סק"א), הביא מש"ע א"ח סי' תקמ"ו [סעיף ג'] דבערב יום טוב מותר לישא, ואע"פ ששצעת ימי המשחה נמשכים בימי הרגל, דלא אסרו רק יום הראשון של הנשואין משום דעיקר שמחה חד יומא ואין מערבין שמחה בשמחה, ועוד טעמים אחרים בגמרא. ומקור הדין הוא בגמרא מועד קטן ח' א', ושם אמרו עוד דלמ"ד שאין נשואין נשים במועד משום עירחא, עיקר עירחא חד יומא הוא, ולמ"ד משום ביעול פריה ורביה (דאי שרי ביום טוב אין אדם נושא אשה כל השנה כולה אלא ממתין עד המועד), לחד יומא לא משהי איניש נפשיה. ובפרש"י שם כתב, לחד יומא לא משהי איניש, כלומר כיון שאינו יכול להתחיל אלא בערב הרגל אין ממתנין עד הרגל דלמא מתרמי דלא מלי מתחיל בערב הרגל ולא מתחיל כל הרגל.

וכתב

אסור, ואחד מהדיינים החיר להם מפני שכבר צאה הכלה לבית החתן, וסמך על מה שכתב בויקרא אברהם [הב"ל].

ז. האם מותר לערוך נשואין בלא סעודה במועד. בשו"ת מהראנ"ה שנספר מים עמוקים סי' כ"ג, נשאל אם איסור נשואין במועד הוא דוקא בנשואין עם סעודה או אפילו בלא סעודה, וכתב דנראה לנאורה שדין זה תלוי במחלוקת האמוראים [מסכת מועד קטן ח' ז'] שחלקו בטעמא דמילתא [של איסור נשואין במועד], דלעממא דעולא מפני העירחא, והיינו טורח הסעודה [שלא יערה במועד], איכא למימר דלא אסור אלא איכא שטעמא סעודה דאיכא עירחא, וכן לטעמא דאין מערבין שמחה בשמחה, גמי אפשר דלא אסור אלא שמחה דסעודה, דבכ"ז מיירי קרא דשלמה דמיתתי מנייה ראייה דאין מערבין שמחה בשמחה, אבל לטעמא דשמחת צהרן ולא באשתך נראה דאפילו בלא סעודה אסור, כיון דאמרינן צפרק החולין [יצמות מ"ג ז'] לענין נשואין בזמן הצילות] דנשואין אפילו בלא סעודה איכא שמחה, וכן לטעמא דמפני ביעול פריה ורביה נראה דאפילו בלא סעודה אסור, דלא שייכא להא מילתא סעודה כו', כל שכן לפי דברי התוספות שפירשו מפני ביעול פריה ורביה מפני שמחה היא לו ומשהי אותה ברגל עד הרגל שיהא שמח או שיהא פגוי, דלא תלי טעמא בסעודה כלל.

ובמגן אברהם סי' תקמ"ו סק"א, כתב דבגמרא פשוט דאפילו נשואין בלא סעודה אסור במועד, וז"ע בדכתובות מ"ז ז' כתבו התוספות [ד"ה דמסר לה] דמותר לישא בלא סעודה, ובחכמת שלמה למהרש"ל שם דחק בזה, ונראה דלא קשה מידי, דהא התוספות קאי אליבא דרב, ורב יליף העט"מ [דאין נשואין נשים במועד] מלכתוב ושמחת צהרן ולא באשתך, אם כן הכי קאמר שמחת הסעודה שאתה עושה לנורך הרגל והיינו צפר ויין, ויהי צהרן ולא באשתך, אבל נשואין בלא סעודה שרי, אבל אין קי"ל כשמואל דאזיל לשיטתיה דס"ל העט"מ [דאין נשואין נשים במועד] דאין מערבין שמחה בשמחה, אם כן אפילו נשואין בלא סעודה אסור דאיכא שמחה.

ובחכמת שלמה למהרש"ל כתובות שם הקשה על דברי התוספות הבי"ל, דהא תינה להדיא צפרק אלו מגלחין [מועד קטן י"ה ז'] דמאריסין במועד אבל לא נשואין ואין עושין סעודת אירוסין [הרי מצאנו דנשואין בלא סעודה ג"כ אסור במועד], וכתב דל"ל דהתוספות מפרשים ה"א דאמרו אין נשואין היינו עם האירוסין, אבל אם אירס כבר אין איסור בכניסה לחוד בלא סעודה, ומ"מ כל הפוסקים לא ס"ל הכי ואסרו אפילו כניסה לחוד [בלא אירוסין ובלא סעודה]. ובחידושי מהרש"א שם אחר שכתב על דברי מהרש"ל דהם דחוקים, כתב דנראה לישב דהתוספות ראו לומר דנשואין בלא סעודה לא היו איסור דאורייתא אלא איסור דרבנן, כיון דלא חשיבא שמחה כולי האי, ולא הוי דרשה גמורה אלא בנשואין עם סעודה דהוי שמחה גמורה. וכן פירשו בדעת התוספות דאיסור נשואין בלא סעודה אסור עכ"פ מדרבנן, באליה רבה א"ח סי' תקמ"ו סק"ב ובספרו אליהו זוטא על הלבוש שם סק"ב, צרכי יוסף שם סק"א, ישועות יעקב שם סק"א, בית מאיר כאן, ועוד אחרונים. ועיין בשדי חמד כללים מערכת חוב"מ אות ח' שהעיר על מה שפירשו בדעת התוספות דמלאורייתא מותר ומדרבנן אסור, שהרי צפסקי תוספות שם כתב בפירוש דנשואין בלא סעודה מותר, והיינו ודאי אפילו מדרבנן, ומ"מ לדינא הסכים ג"כ דאפילו נשואין בלא סעודה אסור.

ובעשרת חכמים א"ח סי' ז' כתב על דבר איסור נשואין בחול המועד אף בלא סעודה, אך למותר להכריע דברים כי גלוי לכל יודעי דת, וכדמוכח להדיא בצרייתא מועד קטן דף י"ח ע"ב, ואף לפי מה שעלה על דעת מהרש"ל בחכמת שלמה [הב"ל],

אוצר

ס"ק כג אות ט — יב

הפוסקים

זכתב במגן אברהם סק"ד דצמדיעותיו לא נהגו לישא כלל בערב יום טוב, ונ"ל דזהו מטעם שכתבתי [לעיל מינה וכמבואר להלן אות י"ג] שאסור לעשות סעודת נשואין כלילת הראשון, ולכן אין לשנות המנהג. חולס בבדי חמד אס"ד מערכת יו"ט סי' צ' אות י' כתב דלכל בני ספרד המנהג פשוט בערי תוגרמא שטשים חופה בערב יום טוב, כפסק הש"ע. ובערוך השלחן א"ח סי' תקמ"ז סעיף ו' צהגה כתב דעתו יש נושאין בערב הרגל, ועיין הר המור סי' ז'.

ואפילו במקומות שנהגו שלא לישא בערב הרגל, כתב בחליה רבה סי' תקמ"ז סק"ד דבשעת הדחק יש להתיר. וכ"כ בחיי אדם כלל קי"ז סעיף א'. ובמטה אפרים סי' תרכ"ב סעיף ד' כתב להתיר במקום שיש לורך גדול. וכ"כ במשגיב סי' תקמ"ז סק"ט. ובשו"א ומשיב מהדו"ג ח"א סי' ק"ד, בגדון נשואין שהוקצו לערב יום טוב וכבר הוכנו כל לרכי החופה והזמנו אנשים, ונשאל מהרש"ק על כך ואמר לעשות הנשואין בו צוים, והוא כתב דכיון דבחליה רבה וחיי אדם התירו בשעת הדחק, הרי בג"ד אין לך שעת הדחק גדול מזה, ובדלתי הגאון מהרש"ק ימחול על כבודו.

ועיין בפרמ"ג על המג"א הג"ל שהעיר למה לא נהגו לישא ערב הרגל ולאכול הסעודה צוים, וכתב דאפשר שנהגו כן במקומות שנהגים לאכול הסעודה כלילת. ובשד"ח הג"ל הביא משרי לצ' דף ה' דבאחזמיר ועי"ה"ק ירושלים עושים החופה בערב יו"ט בצוקר, וכתב שגראה דזה מותר גם לדעת מג"א, דודאי כיון שעושים החופה בצוקר גם הסעודה עושים בצוקר, ולא פקפק המג"א אלא על הסעודה שעושים כלילת.

ועיין בפרי"ד על המג"א הג"ל שהעיר למה לא נהגו לישא ערב הרגל ולאכול הסעודה צוים, וכתב דאפשר שנהגו כן במקומות שנהגים לאכול הסעודה כלילת. ובשד"ח הג"ל הביא משרי לצ' דף ה' דבאחזמיר ועי"ה"ק ירושלים עושים החופה בערב יו"ט בצוקר, וכתב שגראה דזה מותר גם לדעת מג"א, דודאי כיון שעושים החופה בצוקר גם הסעודה עושים בצוקר, ולא פקפק המג"א אלא על הסעודה שעושים כלילת.

ועיין בפרי"ד על המג"א הג"ל שהעיר למה לא נהגו לישא ערב הרגל, לפי שאין עושים את החופה אלא אחר חזית היום, כדי שבהתחלת יתענה לפחות חצי יום, ואין אפשרות לערוך הסעודה אז לפני מנחה, כמ"ש בש"ע א"ח סי' רל"ג, ובעי"ק יעשו הסעודה כלילת (ג). ובהגהות מהרש"ם על ארחות חיים שם הביא מדעי"ק שדן לומר שלפ"ז בערב סוכות שאין מהתנים י"ל דשרי לערוך נשואין, והעיר עליו דהא המג"א סי' תקמ"ג כתב דחתן מתענה בערב סוכות, ואם סובר כח"ר שאינו מתענה בערב סוכות א"כ גם בערב שצעות אינו מתענה.

ובענין נשואין בערב שבוועות, עי"ע במג"א סי' תרל"ז סק"ה, דדינו כשאר ערב יום טוב דמותר מן הדין לערוך בו נשואין. ועמשי"ק ע"ז עוד בכתב סופר א"ח סי' קל"ח.

י. האם מותר לערוך הנשואין בערב יום טוב לפנות ערב. בחדושי מהרי"ט ריש מסכת כתובות (נזכר בצאה"ט כאן סק"ה), הביא מתוספות כתובות מ"ז א' ד"ה דמסר, שכתבו דאפילו שעה אחת לפני יום טוב מותר לישא אשה, וכתב דמכאן סומכין במקלת מקומות ליקח נשים בערבי יום טוב קודם השכבה כשעה אחת, ולא נהירא דאמרין צ"כ דמועד קטן [ע' א'] דמותרין לישא ערב הרגל למ"ד משום שמחה עיקר שמחה חד יומא, אלא ל"ל לכוון בשחרית שיהא שמחה עמה כל היום. וכן דעת עוד פוסקים דאין לעשות הנשואין בערב יום טוב סמוך להשכבה, ומטעם שצריך לעשות סעודת נשואין מצד יום, וכמוצא בלות י"ב. חולס בכה"ג א"ח סי' תקמ"ז הגה"ע כתב דהעולם נוהגים לישא בערב יום טוב אפילו סמוך להשכבה. וכ"כ בצרכי יוסף סי' תקמ"ז סק"ג, והבוסף דמה שהביא מהרי"ט ראוה לדרך לישא בשחרית כי היכי דישמח עמה כל היום, וכמו שאמרנו דעיקר שמחה חד יומא, נראה דחד יומא דאמרנו סירכא דלישניה הוא, והכוונה אפילו על שעה אחת. וכ"מ במג"א סי' תקמ"ז סק"ד דמלך הדין מותר לישא

יב. הנושא אשה בערב יום טוב האם רשאי לערוך סעודת נשואין ראשונה ברגל. בש"ע א"ח סי' תקמ"ז סעיף ג' פסק: הכל מותרים לישא בערב הרגל ולעשות סעודה ברגל. ובצ"י על הטור שם, הביא מה שכתב הרמב"ם הלכות יום טוב פ"ז הע"ז שאין נושאין נשים במועד כו' ומארכסין נשים במועד וכלכד שלא יעשה סעודת אירוסין ולא סעודת נשואין, וכתב דנראה מדבריו שאפילו נשא אשה קודם המועד לא יעשה סעודת נשואין במועד, ומיהו יש לדחות דדוקא בנשוא אשה במועד ובכונן שהחזיר גרושתו קאמר שלא יעשה סעודת נשואין, אבל מי שנשא ערב המועד מותר לעשות סעודת נשואין במועד, וכן נראה מדברי רש"י [במועד קטן ריש דף ע"ו] שפירש אהא דתניא כל אלו שאמרנו אסורים לישא במועד מותרים לישא ערב הרגל, כלומר מותר לישא לכתחילה ואע"ג דז' ימים של סעודה יהיו ברגל, וכן משמע מדברי הגהות אשרי צפ"צ דסוכה, וכן נראה מדברי הריב"ש בכתובה [סי' ר"ם], והרשב"א כתב בכתובה, שאלת הא דאמרין אין נושאין נשים במועד ומותר לישא ערב הרגל משום דעיקר שמחה חד יומא, אי דוקא בשאכלו סעודה ראשונה מסעודת נשואין ערב הרגל משום דאין שמחה אלא במקום סעודה, או אפילו לא אכל, אלא בנשואין לחוד, תשובה נראה דבדברים צ"ל עשה סעודה צ"ל לא עשה סעודה, שצ"ל השמחה הנשואין ואין מערבין אותה שמחה עם שמחת הרגל, אבל הסעודה עפלה היא לעיקר השמחה, וזהו שאין עיקר השמחה אלא יום אחד שהוא תחילת הנשואין, ואע"פ ששמחין בסעודת הנשואין כל שצעה, ובתשובה אחרת כתב דאסור לעשות סעודת נשואין במועד, ומיהו אם צאו לו פנים חדשות מעלמן אפשר שמצרכין שצ"ע ברכות כו', וכיון שהוא עלמא כתב [בכתובה א'] להתיר וכדברי רש"י, ומידי דרבנן הוא, נקטינן לקולא, ומותר לזמן קרואים לעשות סעודת נשואין במועד כיון שנשא ערב הרגל, וכן נהגו. וכתב בצרכי יוסף א"ח סי' תקמ"ז סק"ג, דמסתמא דברי הש"ע [הג"ל] משמע דשרי לישא סמוך להשיכה יום ערב הרגל, אף דאין שבות לעשות סעודת נשואין בו צוים ויכול לעשותם ברגל, וכן משמע מתשובת הרשב"א שהביא בצ"י דעיקר השמחה הוא הנשואין, וכיון שנעשה

יב. האם מותר לערוך הנשואין בערב יום טוב בזמן תוספת יום טוב. צמגן אברהם סי' תקמ"ז סק"ד, הביא מהוספות כתובות מ"ז א' ד"ה דמסר, דאפילו צמגן תוספות יום טוב בערוב היום כשכבר אסור במלאכה מותר לישא אשה, וכתב דהתוספות מיידי דוקא לפי דין תורה, אבל מדרבנן אסור לישא באותה שעה משום דהוי כקונה קנין. וכע"ז כתב בצרכי יוסף שם סק"ג.

ועיין בשו"ת הרד"ם א"ח סי' כ"ה, שדן אם כבר התכוונו לעשות החופה בערב יום טוב ונשתחו עד זמן תוספת יום טוב, דבכה"ג התיר ר"ת ומהר"א [עיין סק"כ אות ד'], לעשות הנשואין בשבת, וא"כ כיון דצמגן תוספת יום טוב אין בו האיסור דאין נושאין נשים ביום טוב, כמג"א הג"ל, אולי יש לדון להתיר, ואע"ג דבמג"א הג"ל כתב דיש בו עדיין האיסור משום דקונה קנין ביום טוב, הרי זה האיסור התירו ר"ת ומהר"א הג"ל, אך עדיין ע"ע על דברי מג"א, דהא אכתי אסור מדרבנן משום טורח ומשום צעול פו"ב.

ועיין בפרי"ד על המג"א הג"ל שהעיר למה לא נהגו לישא ערב הרגל, לפי שאין עושים את החופה אלא אחר חזית היום, כדי שבהתחלת יתענה לפחות חצי יום, ואין אפשרות לערוך הסעודה אז לפני מנחה, כמ"ש בש"ע א"ח סי' רל"ג, ובעי"ק יעשו הסעודה כלילת (ג). ובהגהות מהרש"ם על ארחות חיים שם הביא מדעי"ק שדן לומר שלפ"ז בערב סוכות שאין מהתנים י"ל דשרי לערוך נשואין, והעיר עליו דהא המג"א סי' תקמ"ג כתב דחתן מתענה בערב סוכות, ואם סובר כח"ר שאינו מתענה בערב סוכות א"כ גם בערב שצעות אינו מתענה.

ובענין נשואין בערב שבוועות, עי"ע במג"א סי' תרל"ז סק"ה, דדינו כשאר ערב יום טוב דמותר מן הדין לערוך בו נשואין. ועמשי"ק ע"ז עוד בכתב סופר א"ח סי' קל"ח.

י. האם מותר לערוך הנשואין בערב יום טוב לפנות ערב. בחדושי מהרי"ט ריש מסכת כתובות (נזכר בצאה"ט כאן סק"ה), הביא מתוספות כתובות מ"ז א' ד"ה דמסר, שכתבו דאפילו שעה אחת לפני יום טוב מותר לישא אשה, וכתב דמכאן סומכין במקלת מקומות ליקח נשים בערבי יום טוב קודם השכבה כשעה אחת, ולא נהירא דאמרין צ"כ דמועד קטן [ע' א'] דמותרין לישא ערב הרגל למ"ד משום שמחה עיקר שמחה חד יומא, אלא ל"ל לכוון בשחרית שיהא שמחה עמה כל היום. וכן דעת עוד פוסקים דאין לעשות הנשואין בערב יום טוב סמוך להשכבה, ומטעם שצריך לעשות סעודת נשואין מצד יום, וכמוצא בלות י"ב. חולס בכה"ג א"ח סי' תקמ"ז הגה"ע כתב דהעולם נוהגים לישא בערב יום טוב אפילו סמוך להשכבה. וכ"כ בצרכי יוסף סי' תקמ"ז סק"ג, והבוסף דמה שהביא מהרי"ט ראוה לדרך לישא בשחרית כי היכי דישמח עמה כל היום, וכמו שאמרנו דעיקר שמחה חד יומא, נראה דחד יומא דאמרנו סירכא דלישניה הוא, והכוונה אפילו על שעה אחת. וכ"מ במג"א סי' תקמ"ז סק"ד דמלך הדין מותר לישא

יב. האם מותר לערוך הנשואין בערב יום טוב בזמן תוספת יום טוב. צמגן אברהם סי' תקמ"ז סק"ד, הביא מהוספות כתובות מ"ז א' ד"ה דמסר, דאפילו צמגן תוספות יום טוב בערוב היום כשכבר אסור במלאכה מותר לישא אשה, וכתב דהתוספות מיידי דוקא לפי דין תורה, אבל מדרבנן אסור לישא באותה שעה משום דהוי כקונה קנין. וכע"ז כתב בצרכי יוסף שם סק"ג.

ועיין בשו"ת הרד"ם א"ח סי' כ"ה, שדן אם כבר התכוונו לעשות החופה בערב יום טוב ונשתחו עד זמן תוספת יום טוב, דבכה"ג התיר ר"ת ומהר"א [עיין סק"כ אות ד'], לעשות הנשואין בשבת, וא"כ כיון דצמגן תוספת יום טוב בערוב היום כשכבר אסור במלאכה מותר לישא אשה, וכתב דהתוספות מיידי דוקא לפי דין תורה, אבל מדרבנן אסור לישא באותה שעה משום דהוי כקונה קנין. וכע"ז כתב בצרכי יוסף שם סק"ג.

אוצר

ס"ק כג אות יב

הפוסקים

ערב הרגל בגי' אף שלא אכלו סעודה ראשונה עד הרגל, וע"ש שהביא ראיות לזה. וכע"ז כתב במאמר מרדכי שם סק"ד. וכן העלה להתיר צבאר המים סי' מ"ז. וכבר כתב בן צב"ש כאן סק"ג שלדעת הרשב"א ושי"ע מותר לעשות הסעודה צבאר אפילו לא עשה סעודה מקודם.

אולם מהשי"ג על המרדכי בשם הריטב"א הביא צב"ש שם שאסור לעשות הסעודה צום טוב (מ"ד), אלא אם כן נכנסו מעטמן (מ"ה). ובדרכי משה או"ח סי' תרל"ו כתב בשם מהרי"י מצרונא דהא דאמרין דמותר לעשות נשואין בערב הרגל, היינו כשהסעודה [הראשונה] מצטור יום, וכ"כ בחידושי מהרי"ט ריש מס' כתובות שזריך לעשות סעודת הנשואין בערב יום טוב. ובע"ז או"ח סי' תקמ"ו כתב דהנושא בערב הרגל אסור לעשות סעודת נשואין ראשונה צבאר (מ"ו). ובלשכת הסופרים כאן הוכיח מדברי הגמרא מוט"ק ה"ל שאין עושין סעודת נשואין צום טוב.

ובחקרי לב יו"ד ח"צ שירי או"ח סי' י"ז, כתב בגדולו דאם ישא בערב יום טוב ויעשה סעודת נשואין צום טוב נראה דלאו שפיר דמי, דאע"פ שהבי' [ה"ל] כתב דמותר לעשות סעודת נשואין צומעוד כשנשא בערב המועד והביא ראיה מפרש"י והגהות אשרי והריצ"ש, אין מדבריהם ראיה להתיר כי אם לעשות ימי משתה לנשואין צבאר דז' ימי משתה, אבל להתיר שלא יעשה סעודת נשואין כלל בערב יום טוב אין ראיה, וגם ממה שסיים [הבי'"] דמותר לזמן קרואים לעשות סעודת נשואין צומעוד כיון שנשא ערב הרגל ושכן נהגו, אין ראיה כי אם על שאר סעודות, ואה"י דסעודה ראשונה עכ"פ צטין שיהא מערב יום טוב, גם מדברי הרמב"ם [ה"ל] שכתב שלא יעשו סעודת נשואין צומעוד, נראה דגם בנשא ערב הרגל לא יעשה הסעודה צבאר, ולא כמו שנדחק צב"י לפרש דלמחזיר גרושתו קאלי, ואע"פ שמתשובת הרשב"א שהביא צב"י מבואר דמתיר לישא בערב הרגל ולעשות הסעודה צבאר, לא אמר אלא דיעבד, אך בלבוש או"ח סי' תקמ"ו [סעיף ג'] מתיר להדיא לישא בערב יו"ט ולעשות סעודת נשואין צום טוב, ואיני רואה מקום לסמוך להקל בדבריו, ומה גם דהלבוש גופיה צופה חלק או"ח הביא מנהגי מהרי"א טורחא סי' ל' ושם כתב שאין עושין נשואין סמוך ליו"ט שלא לערב שמחה בשמחה, ובעירנו פשוט המנהג שהנשואין בערב יו"ט עושין בשחרית כדי שיעשו הסעודה בערב יו"ט.

ובברכות המים על ש"ע או"ח סי' תקמ"ו, דייק ג"כ מדברי הרמב"ם [ה"ל] דאין עושין סעודת נשואין צומעוד אפילו כשהנשואין עומן היו בערב יום טוב, וכתב דכיון דאין צאתיה דהרמב"ם ופסקין כוותיה, כמ"ש הרד"ז צכמה מקומות דצט"ק ירושלים פסקין כהרמב"ם, ומעט דבריו לאסור, ואיכא מצוותא דסברי הכי, הניכון הוא לעשות הנשואין צבאר ולעשות הסעודה בערב יו"ט, ובצרכי יוסף הביא ראיה להתיר נשואין בערב הרגל סמוך לחשכה ממ"ש החוס' צמו"ק דף כ"ג שיוסף הכהן נשא אשה בערב פסח סמוך ללילה, ונראה דיש לדחות דא"כ שנשא ערב פסח מ"מ לא עשה סעודה אח"כ, וא"ל נשואין בלא סעודה הוכי משכחת לה, הא אכילה היום שאוכל היום סעודה, י"ל דלא חשיבה סעודה אלא היכא דמזמנים קרואים לסעודה כדי לצרך שבע צרכות,

ולפיכך אם הנשואין בערב יו"ט סמוך לחשיכה, אין נכון להזמין קרואים לסעודה שיהיה ניכר שיהא סעודת נשואין, אך הניכון לעשות הסעודה בערב יו"ט צבאר, כדי לעשות כתקנת חז"ל, ומקטנותי לא רחיתי ולא שמעתי מי שנשא בערב יו"ט לעת ערב, כי אם דוקא צבאר ועושין הסעודה מיד אחר הנשואין (מ"ו).

וביעלת חן דיני נשואין סי' ה' החמיר יותר וסובר דאפילו סעודה ראשונה אסור לעשות צומעוד, אם מזמנים בה פנים חדשות, דלאחר שדייק מהרמב"ם שאין עושין סעודת נשואין צומעוד, כתב וכל דמשמע צבוכה דף כ"ה דמותר לעשות סעודה צומעוד, היינו דוקא אותן שכבר היו שם בסעודה ראשונה שהיתה קודם יום טוב, דהו"ל הו"ל פנים חדשות [ואין מצרכים בה שבע צרכות] ולא היו סעודת נשואין, ואותן אנשים מותרים לאכול ולשמוע עם הכהן גם צומעוד, אבל לזמן פנים חדשות זהו מקרי סעודת נשואין ואסור צומעוד, כדמשמע מפשט לשון הרמב"ם, מיהו אפשר שצבוכה [האנשים] מעטמן מצרכין שבע צרכות, כמו שכתב הרשב"א בחשוכה [המוצא צב"י ה"ל], ואפשר לומר עוד דלמאי דקוי"ל דלא מקרי פנים חדשות [לצרך שבע צרכות] רק בני אדם שמצרכים בשמחה עצורה, וא"כ צום טוב אם אסור לעשות סעודת נשואין אסור להצרכות ג"כ צבאל הפנים חדשות, ולי"ט, וא"כ יש להחמיר שלא לעשות סעודה שיש בה פנים חדשות צום טוב, ואפשר מטעם זה נהגו שלא לנגוס כלל בערב יום טוב [ראה למעלה אות ט'], דכיון דאיכא פנים חדשות אסור לעשות סעודה צום טוב, וכבר כתב הרא"ש פ"ק דכתובות דכל שלא אכלו בני החופה עדיין מקרי פנים חדשות, וצמדינתו אין דרך לאכול עד הלילה, והיו צלילה פנים חדשות, וכ"ש אם רלונו להזמין קרואים חדשים דודאי אסור, כן י"ל.

הסוברים שאין איסור אלא לערוך סעודת הנשואין הראשונה בלילה הראשון של החג, והחולקים ומתירים גם באופן זה. צמנן אצרכם סי' תקמ"ו סק"ד, אחר שהביא דעות הסוברים שאם נשאו בערב הרגל אסור לעשות הסעודה צום טוב, והקשה דצבוכה דף כ"ה משמע צבדיא דאם נשאו ערב הרגל מותר לעשות סעודה צבאר, טס"י תרי"מ סעיף ו', וכ"כ בגמרא צמוט"ק, וכתב דלכן י"ל [שרק] צלילה הראשון אסור לעשות סעודה, דאיתא בגמרא [מוט"ק שם] דעיקר שמחה אינה אלא חד יומא, ולילה הראשון נגרר אחר היום דהשמחה מתחלת ציום ונגמרת צלילה, וכן למ"ד [דאין עושין נשואין צומעוד] משום טורחא, צסעודה הראשונה איכא טורחא ויתורה, אבל צשאר ימות הרגל מותר לעשות סעודה דכבר עבר עיקר שמחה נשואין. וכזה צפרמ"ג א"ל על המג"א שם, דלמאורה דוקא סעודה ראשונה צלילה הראשון אסור, הא אם אכלו בערב יו"ט סעודה אחת שרי צלילה הראשון סעודה שניה. וכ"כ צחיי אדם כלל קי"ז סעיף א' שאין לעשות הסעודה צלילה הראשון, אבל למחר מותר מ"ל הדין. וצמי צאר סי' מ"ה כתב שבעששים נשואין צשעת דחזק בערב יו"ט יעשו הסעודה למחר, וכפי שכבר הביא צספרו תפארת אדם.

אולם מהלבוש [סי' תקמ"ו סעיף ג'] הביא צפרמ"ג ה"ל שמתיר סעודה ראשונה צלילה הראשון של החג. ובצרכי יוסף סי' תקמ"ו

שהאיסור לעשות הסעודה הוא בלילה הראשונה של החג וצ"ע וע"ע מזה להלן.

(מ"ו) ועיין במטה אפרים סי' תרכ"ה סעיף ד' שבמקום צורך גדול שעושין אנשואין וגם הסעודה בערב יו"ט [של סוכות ופסח], יעשו זאת קודם חצות היום ויתחיל מיד הסעודה בענין שישלימו הסעודה קודם שעה עשירית על היום, כי אין לאכול סעודה לאחר מכאן. ובכ"פ החיים או"ח סי' תקמ"ו כתב שלכתחילה יעשה הסעודה קודם חצות היום.

מד' ויש להעיר שבחדושי הריטב"א במסכת מוע"ק ה' ב' משמע שיותר לעשות הסעודה ביום טוב.
(מ"ה) בלשכת הסופרים כאן כתב בביאור דברי הב"ש, שנכנסו מעצמן שנמשכה הסעודה עד הלילה. ויש להעיר ששמא פירוש הדברים, ובכנסו מעצמן שהאנשים נתכנסו לעצמן לסעודה מבלי שזימנו אותן לכך, וכעין מה שכתב בב"י ה"ל בשם תשובת הרשב"א.
(מ"ו) עיין פרמ"ג או"ח סי' תקמ"ו א"א סק"ד שכתב שאולי כוונת חס"ז

אוצר

ס"ק כג אות יב — יח

הפוסקים

אמנם בפרמ"ג משנ"ז שם סק"ב, אף שגם הוא מלמד להחיות סעודה "תנאים" במועד, מסיק להחמיר בדעת הט"ז. ועיין במשנה ברורה שם סק"ב, שכתב דעכ"פ אם אינם עושים סעודה גמורה כי אם מרקחת וכדומה בודאי אין להחמיר. וכ"מ במאמר מרדכי שם סק"ב, דגם הט"ז לא אסר אלא סעודה גמורה, ולא מיני מרקחת.

זו. ובשעשו קשר השדוכים בערב הרגל, האם מותר לעשות סעודת ה, "תנאים" ברגל. בט"ז הג"ל כתב לאסור לסעוד ברגל עם הכנה בפעם ראשונה אחר כתיבת "תנאים" שלנו. וכתב במחלית השקל שם סק"ב, דהט"ז מייירי שכתבו ה"תנאים" בערב הרגל וסבירא ליה דלילה הראשון של יום טוב נמשך אחר היום, כמ"ש במג"א שם סק"ד לענין סעודת נשואין, ואפשר ס"ל נט"ז להחמיר גם ביום ראשון של יום טוב דגם הוא נמשך אחר ערב הרגל, אבל יותר מזה, וחינוי אם כותב "תנאים" יום או יומיים קודם הרגל, לא ידעתי למי ואסור הט"ז סעודה ראשונה אחר כתיבת "תנאים" המוקדמים לרגל. אך בפרמ"ג משנ"ז הג"ל כתב דלדעת הט"ז אפילו בחול-המועד אסור לעשות סעודה ראשונה אחר ה"תנאים" שנעשו בערב הרגל, ולשיעומו הולך דסובר דסעודה ראשונה של נשואין אסור ברגל, והוא הדין סעודה ראשונה של "תנאים", והא דמחיר בש"ע לסעוד שלא בשעת אירוסין היינו סעודה שניה.

אולם לדיוא כתב בפרמ"ג שם דבש"ע משמע סתם כל שהיה אירוסין קודם המועד שרי סעודה ראשונה במועד, וכל-שכן סעודה ראשונה אחר "תנאים" שהיו קודם המועד. ואפילו בשקשר השדוכים היה ברגל, אם הסעודה אינה בשעת כתיבת ה"תנאים", כתב בפרמ"ג שם דמותר, וסעודת אירוסין שאסור במועד היינו כשהסעודה היא בשעת האירוסין. וכ"כ בשע"א למשנה ברורה הג"ל אות ה' דאפילו סעודה גמורה, אם היא שלא בשעת ה"תנאים", אין להחמיר כלל, ודלא כט"ז שהפליג להחמיר בזה.

זו. המקדש אשה בביאה אם מותר אחר כך לערוך נשואין במועד. בפרמ"ג א"ח סי' תקמ"ז א"ח סק"ג כתב דהמאירם אשה צביאה אסורה להנשא לו אחר כך במועד. ובחזון למועד (להרמ"ד איידלברג) סי' ג', ביאר דבריו ע"פ הגמרא קדושין י' א' איבעיא להו צביאה אירוסין עושה או נשואין עושה, שדעת הרמב"ם צביאה אירוסין עושה, עיין מ"מ פ"י מאישות הלכה א', ולכן אם אירס אשה צביאה קודם יום טוב אסור לישאה במועד, שהרי קודם לכן עדיין לא הייתה נשואה לו.

יו. נשא אשה בחופה וקדושין ואחר כך נמצא טעות בקדושין וצריך לקדשה מחדש, נסחפק בפרמ"ג א"ח סי' תקמ"ז א"ח סק"ג אם מותר לקדשה קדושין השניים במועד, ד"ל ששמחה היא לו.

יח. זוג שהיו נשואין בנשואין אורחיים ועתה רוצים לערוך נשואין כדין תורה, האם מותרים לעשות זאת במועד. בחזון למועד (להרמ"ד איידלברג) סי' ג', הביא מפרמ"ג א"ח סי' תקמ"ז א"ח סק"ג שכתב דאף המאירם אשה צביאה אסור להנשא לה"כ במועד, וכתב דכ"ש צ"ד שדרו בחיי זנות דהנשואין שלאחר מכן אסורים במועד מפני שנחשבים שפיר כשמחה, ולא דמי למחזיר גרושתו משנשאת דמותר במועד, שוב הביא מה שהשיג ע"ז הר"ש פרידמן מסטאוויסק, דאין להשוות דין זה עם דברי פרמ"ג הג"ל, דאף אם נימא דהיכא שאירסה צביאה גם הנשואין שאחר כך נחשבים שפיר לשמחה, היינו משום דאחרי ציאת אירוסין אסור בה חיי אישות עד אחר הנשואין, אבל אלו הנשואין אורחיים בודאי נחשבת

תקמ"ז סק"ג כתב דכן משמע מדברי קלף פוסקים דשרי, וכן מצינו דברי הב"י בשם הריב"ש (מח).

ובעמודי אור סי' ל"ג, כתב בנדון דפסח התיר הב"י להחיות הסעודה בסתמא בכל ימות הרגל אף צלילה הראשון, שכיון דמילי דרבנן היא נקטינן לקולא, ומה שהמג"א כתב לאסור צלילה הראשון והשיג על הב"י דעירוב שמחה בשמחה הוא אסור דאורייתא, י"ל שהרי שמחת יום טוב צלילה הראשון אינה מן התורה, כמבואר בפסחים ע"א א' (מס), לכן בשעת הדחק יש להתיר. וכ"כ בקפ החיים א"ח סי' תקמ"ז סק"ד, בשם חמ"מ סק"ב, שהשיג על מג"א הג"ל וכתב דצלילה הראשון אין בו משום עירוב שמחה בשמחה לפי שאין בו שמחה מן התורה, ושכ"כ בצנזרי ישע דמותר לעשות אפילו סעודה ראשונה צלילה הראשון דיו"ט, ובצית השואבה שם אות ב' כתב שכן עיקר, וסיים בקפ החיים שם דלכתחילה יש להחיות הסעודה ביום ערב יו"ט, אך אם אירע חגוגם שלא יכלו להקדים, יש לסמוך על המחירים, ומותר לעשות הנשואין עד סמוך לחשכה והסעודה צלילה. ובמשנ"ב שם סק"י, כתב בשם א"ר דבשעת הדחק מותר לישא ערב הרגל ולעשות סעודה צלילה.

יג. קשר שדוכים אם עורכים בחול-המועד. בט"ז א"ח סי' תקמ"ז סק"ב, עמ"ש בש"ע שם דמותר ליארס בחול-המועד, כתב דכל-שכן מותר בחול-המועד לכתוב "תנאים" לשדוך כנהוג בימינו. והביאו דבריו הרבה אחרונים.

יד. ואם רשאים לערוך סעודה בשעת עריכת קשר השדוכים בחול המועד. כתב בט"ז הג"ל דל"ע לענין סעודה שרגילים לעשות אחר כתיבת ה"תנאים" אם זהו במקום סעודת אירוסין ואסור בחול-המועד, כמ"ש בש"ע שם, או נימא דלא דמי סעודה זו לסעודת אירוסין שמקדשים, דאז דוקא שייך אין מערבין שמחה בשמחה, ולדעתי אסור דעל כרחק לאו דוקא סעודת אירוסין אסורה בחול-המועד, דהא גם סעודת צרות מילה ה"כ לאסור אי לאו הטעם משום שזמנה קצוב ואי אפשר לדחותו, וכן צפדין הבן, ממילא סעודה זו אסורה, ועוד ראינו ממה דאמרין בחגיגה דף י"ח: אלו כותבים במועד קידושי נשים, וצוין לאוקמי שם בשערי פסיקתא כדרב גידל דאמר כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבחך כך וכך עמדו וקדשו קנו הן הן הדברים הנקנים בחמירה, אלמא דשערי פסיקתא נכללים בכלל קדושין, וכתיבת ה"תנאים" שלנו הם גם כשערי פסיקתא, על כן נראה דסעודה זו אסורה בחול-המועד.

אולם באליה רבה סי' תקמ"ז סק"ג כתב בשו"ת הריב"ש משמע דהאידנא שאין מקדשין בשעת ה"תנאים" מותר לאכול סעודה ראשונה שאחר ה"תנאים", ודברי הט"ז שאסור לא נהירא, ומה שמדמה למילה דאי לא שזמנה קצוב אסור, לא דמי כלל, דמילה היא שמחת מלוא, והכא ליכא שמחת מלוא עד האירוסין כו'. ובחי' אדם כלל ק"י הביא דברי הא"ר. ובערוך השולחן א"ח סי' ה', כתב ג"כ דסעודת "תנאים" אין לה דמיון לסעודת אירוסין, דאירוסין נעשית אשתו, ולא צ"ת "תנאים" שאינו אלא קישור על ידי קנס, וכמה פעמים שנחבטלים ה"תנאים" ואין זה אלא כסעודת ריעים וכו'.

(מח) ובחידושי הריטב"א מוצ"ק ח' ב' משמע ג"כ לכאורה שמותר לעשות סעודה הראשונה בלילה הראשון של החג. ועיין למעלה הפנה מ"ד. (מט) ועיין אבן הראשה סי' י"ח שמתחילה כתב ג"כ ליישב קושיית המג"א משום ששמחת יו"ט בלילה הראשון אינה מן התורה, ושוב כתב דמתתוס' כתובות דף מ"ז ד"ה דמסר, משמע דגם בליל יום טוב ראשון אסורים הנשואין מן התורה.

באר הגולה

א מימרות דאמוראי כחזקת
דף י"ז ע"ה

אבל מחזיר גרושתו מן הנשואין אבל לא מן האירוסין:

סה מצוה לשמח חתן וכלה ודין מת וכלה. וכו' ד' סעיפים:

א א [א] מצוה (ה) לשמח חתן וכלה

ולרקד

פתחי תשובה

(ה) לשמח חתן וכלה. עיין בספר המקנה נק"ה פירוש נכון בדברי הגמרא ס"ק דברכות כל הנהנה כו' עובר בחמשה קולות כו' ע"ש:

אוצר סי' סד ס"ק כג אות יח — סי' סה ס"ק א אות ב הפוסקים

ופירוש הדבר עובר בחמשה קולות, כתב ברש"י שם דמחלל
בחמשה קולות שצריך צדק הקצ"ה לישראל. וצנזוס כחן
סעיף א' פירש, שלא יזכה לאלו חמשה קולות בנחמת ירושלים.

וכתב בעזר מקודש כחן, דנראה פשוט ללא שייך כא דנהנה
מסעודת חתן כי אם צמה שאוכל על הסעודה שהכניסה
צמקום חופה לסעודת חתן וכלה, משא"כ צמה שרגילים לשלוח
מגדנות או אפילו לחם וצבצילים שהוכנו לסעודת חתן וכלה, אין
צזה משום נהנה מסעודת חתן, וכל שכן צמה ששולחים מעות על פי
שמחת חתן וכלה או נותנים שם צבית הנשואין, כל שאין אוכל
מהסעודה צין כל המסובים לשמחת חתן וכלה צבית החתנות, אין
צזה משום נהנה מסעודת חתן, והרי צש"ע יו"ד סי' שצ"ה יש
מתירים גם לאכל לאכול צין המשמשים, והרי לאכל אי אפשר לשמח
את החתן והכלה [וצ"ע] שהאיל ואינו אוכל ציחד עם שאר
המסובים אינו עובר על זה שנהנה ולא שימח].

ב. ומי שאינו נהנה מסעודת החתן אם חייב לשמחו. צפרישה
כחן אות ב' כתב כי מי שאינו נהנה מסעודת החתן אינו
חייב לשמחו, ולכן אינו עובר ג, ואפשר דלמדו מדבקים קרא לכתוב
"קול ששון וקול שמחה" לקול חתן וגו', ש"מ דאינו מלווה לקול
חתן וקול כלל" והיינו לשמחה, כי אם צמי שיש לפניו "קול ששון
וקול שמחה" דהיינו שנהנה מסעודת החתן.

אולם בב"ש סק"ה כתב דמלשון הפוסקים שכתבו "מלווה לשמח"
משמע דמלווה שילך לשם וישמח אותם. ובהמקנה קו"ה
סעיף א' כתב ג"כ דמלווה לשמח הוא אפילו מי שאינו נהנה מן
הסעודה, וכוונת הגמרא שחמרה: כל הנהנה מסעודת חתן ואינו
משמחו עובר כו', נראה על פי מה שאמרנו בכתובות (ח' א') יומא
קמא מצרך כולו [כל שצעת צרכות הנשואין] מכאן ואילך אי איכא
פנים חדשות מצרך כולו ואי לא "אשר צרא" וכתב הרא"ש פנים
חדשות היינו שמרצים הסעודה בצבילס, וכתבו הח"מ והצ"ח צסי'
ס"ז סק"ג [צבילס] קלף פוסקים דהואיל וראוי להצרכות לצבדו
אף שלא הצרכו מ"מ איכא שמחה יתירה, וכיון שכבר צרכו שצט
צרכות צשעת חופה, ומה שמצרכין אח"כ צסעודה היינו משום
שמחת החתן צמה שאובציו סועדים עמו, וכן צסעודות אחרות
צפנים חדשות, הרי דכל חמש צרכות צסעודה אינם אלא משום
שמחת החתן צלגשים הסועדים עמו, לכן אותן שנהנו חיוצ עליהם
לשמח חתן וכלה, שהרי מפני זה מצרכים צצבילס שצט צרכות,
ואם אינם משמחים הרי החמש צרכות, שאין מצרכים אלא צצביל
פנים

(ג) ועיין בפרי יעקב כאן סעיף א', שפירש ע"פ זה בשם הגר"ח
מואלוויץ מה שאמרנו בגמרא ברכות שם: ואם שמחו מה שכרו זוכה
לתורה, דפירושו: ואם שמחו ואינו נהנה מה שכרו, דעל זה בודאי מגיע
שכר כיון שאינו נהנה דאף אם לא שמחו אינו עובר, ולכך אמר, ואם
שמחו סתם, ולא אמר, ואם נהנה ושמחו, דמיירי היכא שאינו נהנה,
לכך זוכה לקבל שכר מיוחד.

נחשבת האשה לו לפלגש, שלדעת הרמב"ן אין זה איסור [עיין ש"ע
סי' כ"ו סעיף א'], וכיון דאינה נקראת זונה רק פלגש ומיוחדת לו,
ועתה רואה להכנס עמה בצבית הנשואין על ידי חופה וקדושין,
צודאי דינה כמו מחזיר גרושתו דאינה חדשה לו שוב ומותר לערוך
הנשואין צמועד, והשיב לו המחבר דידוע דהרבה ראשונים ואחרונים
חולקים על הרמב"ן וסוברים דפלגש אסורה להדיוט [ראה ש"ע
הנ"ל], וא"כ ספיר נחשצין הנשואין הצאים אחריהם צחופה וקדושין
לנשואין ממש ואסורים צמועד.

על דבר נשואין בפורים — עיין ש"ע או"ח סי' תרל"ו סעיף ח'.
כד. אבל מחזיר גרושתו מן הנשואין. מקור דין זה הוא
צמשה מועד קטן ח' צ': אין נושאים נשים צמועד
וכו' אצל מחזיר הוא גרושתו. ופרש"י דאינה שמחה כל כך.

ואם מותר גם לעשות סעודה נשואין צמועד כשמחזיר גרושתו,
כתב צמשה צורה סי' תקמ"ו סק"ז, דצ"י משמע דיש
להחמיר [שכתב צאו"ה שם דמ"ש הרמב"ם הלכות יו"ט פ"ז ה"ט]
דאין עושין סעודת נשואין צמועד יש לפרש דמייירי צמחזיר גרושתו,
ויש מהאחרונים שמגדיין להקל [עי' כתב סופר או"ח סי' ע"ט],
ולעשות הסעודה שלא צשעת הנשואין צודאי יש לסמוך להקל.

כה. אבל לא מן האירוסין. א. כן כתבו התוספות מועד קטן
ח' צ' ד"ה אצל צסם הירושלמי [מועד קטן פ"ה ה"ז].
וכתב צצ"י או"ח סי' תקמ"ו, דהטעם פשוט דמאחר שלא כנסה
עד עתה שמחה היא לו. ועיין צצ"י שם שכתב דהר"ק והרמב"ם
לא הזכירו הירושלמי הזה, ולא ידעתי למה. ועיין כתב סופר או"ח
סי' ע"ט מה שמיצב דעת הר"ק והרמב"ם. וכתב צפרמ"ג או"ח
שם א"ה סק"ג, דאפילו לארס אותה צלכד עם סעודה אסור.

ב. ובשנכנסה עמו לחופה ולא נבעלה לו ואחר כך גירשה,
אם מותר להחזיר במועד, נסתפק צזה צפרמ"ג
או"ח סי' תקמ"ו א"ה סק"ג.

סימן פה.

טעיף א. א. מצוה לשמח חתן וכלה א. א. עיין צטור
כחן שהצ"ח מה שאמרנו צגמרא צרכות ו' צ': כל הנהנה
מסעודת חתן ואינו משמחו עובר צחמשה קולות, דכתב (ירמיה
ל"ג י"ה) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלל וכו' ג. ומימרה
זו הביאה גם צסמ"ג עשין מ"ח.

(א) עיין בשד"ח מערכת חר"כ אות י"ב שכתב שבטור כאן כתוב:
מצוה גדולה לשמח חתן וכלה, ולא ידעתי למה השמיט בש"ע תיבת
„גדולה“.

(ב) בטור כאן סיים: קול מצהלות חתנים מחופתם וגו'. וכתב בפרישה
דט"ס הוא, וצריך לומר [כמו שהוא בגמרא הנ"ל, וכן הוא במקרא
בירמיה]: קול אומר הדרו וגו'.

(ב) ולרקד בפניה

בראור הגר"א

[ב] ולרקד כו'. ברפ"ב

דכתובות :

ולומר

פתחי תשובה

אמרו חכמים אלס כ"ד מרקדין לפני הכלה ולא עם הכלה וכו"ל פסק ש"ס ברפ"ב דכתובות דאסור להסתכל בפני כלה כל שצעה כמו שאסור להסתכל בלשה אחרת. ואותו בני גליעל ההולכים במחול עם נשים דעלמא עליהם הכתוב אומר י' ליד לא ינקה רע לא ינקה מעונשה של גיהנם וראוי לגעור בהן וכל מי שיש בידו למחות כו' עכ"ל ועח"מ וב"ש לעיל סי' כ"א ס"ה הובא בבה"ט שם פק"ט :

(ג) ולרקד לפניה. עין בספר תורת חיים במסכת עבודת גלולים דף י"ז ב"ה לבי יידיהו שכתב וז"ל ונראה דאסור ללכת במחול עם הכלה בשעת ימי המשכה אפילו אינו אוחז בידה ממש אלא בהפסק מפסקת כדרך שנהגין מקצת ח"ח שבדור הזה אפ"ה לאו שפיר עבדי כדמשמע הכא דשום קרינה בעלמא אסור ואין לחלק בין כלה לאחרת דליכא האדנא מאן דמצי למימר דמיא עליה ככשורא ולא

הפוסקים

ס"ק א אות ב — ס"ק ב אות ב

אוצר

רש"י כתובות פ"א סי' ה' שכתב בשם הרמ"ה דיוס ראשון של שמחת חתן כויו דאורייתא, דכתב (שיר השירים ג' י"א) ציוס חתונתו וציוס שמחת לבו, אלמא דשמחת לבו ציוס ראשון יש לי סמך מן התורה.

ב. ולרקד בפניה. א. צעור כאן כתב דאיתא במדרש [פרקי דר"א פיי"ז], למה לא אכלו הכלבים כפות של איזבל (מלכים ב' ע' ל"ה) לפי שהיתה מרקדת בהן לפני חתן וכלה.

ב. האם יש מצוה בכלי שיר בחתונה. כתב בבה"ט הגר"ע איתא אי שהמנהג פשוט להצית מנגנים בצל וכו"ל דתוף ומחול צמנים ועוגב לשמחת חתן וכלה. ועיין מדרש תלפיות דקס"ז ע"ג שכתב בין הדברים שחתן דומה למלך, מה מלך מנגנים לפניו ערב ובקר אף חתן כן.

ועיין מהר"ל הלכות עירובי חצירות, מעשה שאירע אשר מתה מושלת המדינה ולכבוד ליה המושל שלא לגנן בשום כלי שיר כל השנה בכל המדינה, והגיע זמן נשואין של זוג יהודים, וכורה מהר"ל שלא יעשו הנשואין בלי כלי זמר דהוא עיקר השמחה של חתן וכלה, ואם אי אפשר במקומם ילכו למקום אחר, וכן עשו שערבו הנשואין במקום אחר ובכלי זמר. והוצא במג"א סי' של"ח סק"ד.

ובבנה"ג סי' ס"ד הגר"ע אות ב', הביא בשם הרא"ה שאלמן הנושא בחולה, וקרובי הכלה רואים להוליך את הכלה מבית אביה לבית בעלה דתוף וכו"ל כמשפט הצעות הבתולות, והבעל מוחה ועושה שירבו בשמחה צבית אביה, אלס בלאתה מצית אביה הרי היא צרפית והוא אינו רואה להרבות בשמחה מפני שהוא אלמן, שבין שמנהג צנות הארץ הבתולות ללאת מצית אביהם בחופים ובכנוניות אין הבעל יכול לעכב על זה, והוסף בבה"ט דהוא הדיון אם המנהג לרקוד ולעפה בחופים ובמחולות צעה הנשואין וכליל ראשון שמייתדים החתן עם הכלה צבית הבעל, אם קרובי הכלה רואים שיעשו לה כמשפט הבתולות, דכייפין לבעל ואפילו אם הוא אלמן ואפילו צביתו.

ובאגרות משה יו"ד ח"ב סי' קי"ב כתב דנראה דכמו שאם החתן אינו רואה לעשות סעודה וקרובי הכלה רואים שיעשה סעודה כופין אותו שיעשה סעודה לפי כבודו ולפי כבודה, כמפורש בסעיף ד' [ע"ש שצמנינו יש נוהגים שחוצות עריכת הסעודה היא על הכלה]. כן אם לא ראה החתן בכלי זמר יש לבקש אותו ליקח כלי זמר על תשצונו, ומה שכתב בבה"ט [הר"ל] שאין יכולים לעכב מאד החתן להביא כלי זמר, פשוט שיכולים גם לבקש את החתן שישכור כלי זמר, ורק מעשה שהיה [שהחתן ראה לעכב] נקט בלשון שאינו יכול לעכב.

ועיין ברמ"א א"ח סי' תק"ס סעיף ג', על מה שנפסק בש"ע שם שגזרו שלא לגנן בכלי שיר וכל מיני זמר ולא לשיר צפה על היין, כתב דצבית חתן וכלה הכל שרי. וכתב במשנה ברורה שם סקט"ז דהכל שרי צין צפה וצין בכלי ועל היין, רק שלא יהיה ניצול פה

פנים חדשות — הם צרכה לבעלה, מלבד צרכה "אשר צרא" ולא צעין פנים חדשות [וצרכה פרי הגפן, שבין כך מצרכים על היין], וחמש צרכות אלו תקנו נגד חמשה קולות, לכך אמרו שצובר בחמשה קולות.

וכתב בשיב קדושין סק"א דגם הפרישה אינו חולק על זה דפשיטא שהיא מלוה, אלא שצובר שאינו עובר בחמשה קולות אם אינו נהנה.

ג. מהותה של שמחה זו. צבאר שבע סי' נ', על הא דאמרו בגמרא צרכות ה' צ': כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות כו', כתב דאיתא למידק שמחה זו מה היא, אם ראה לומר ציון דומיא לשמחה האמורה בתורה אלל חג, אי"כ קשה כיון דקאמר "מסעודת חתן" משמע שהחתן הוא בעל הסעודה, אי"כ החתן משמח לאחרים ציון ולא אחרים נו, לכן י"ל דשמחה זו היא לשמח החתן בצדדים, וי"ל שצברים אלו הם על דרך כי"ד מרקדין לפני הכלה אומרים כלה נאה וחסודה וכו'.

ובעזר מקודש סי' זה כתב לענין חיוב לשמח החתן, דאם מושיט לחתן איזה דבר מאכל או משקה, או מרקד לפני הכלה, או אומר ק"ה דדיחותא לפני החתן שמעוררו לשמחה, או 'משבח לפניו זיווגו, בלחת מכל אלה די. ושם הוסיף עוד דמי שאומר צרכה דסידור קדושין, או ק"ה מהשבע צרכות שחתה החופה מקיים צוה צחינה שמחת חתן וכלה בשלימות, וכן יולא ידי חובתו על ידי שמברך צרכה המזון על הסעודה, או על ידי שום שיחה קלה עם החתן לעוררו אל צחינה שמחה של מלוה, ואדם חשוב מקיים השמחה על ידי שכולך לסעודה, שמכבד צוה את החתן, ובעין מה שאמרו שאשה מתקדשת על ידי מה שאדם חשוב מקבל ממנה, וצחינה צבדור הוא ג"כ מעין מכות שמחה, דכתבתי ועלו חסידים בצבדור. וע"ש שהוסיף שיתר עוב לשמחו ממש.

ד. המצוה לשמח חתן וכלה אם היא מן התורה. צזרע אמת סי' מ"ט כתב דאם שמדברי הרמב"ם רפ"ד מהלכות אצל נראה דכ"ל דשמחת חתן וכלה היא מלוה דדבריהם, אלס נגד זה סיים וז"ל: ואט"פ שכל מלוות אלו מדבריהם הרי הם בכלל ואהבה לרעך כמון, וגם בספר המלוות מלוה ח' כתב הרמב"ם וז"ל: שצונו להדמות לו יתעלה כפי היכולת והוא והלכת בדרכיו כו', הרי דכ"ל דצברים אלו הם מלוה מן התורה, ומה שכתב הרמב"ם שהם מדרבנן היינו לומר שאינו מפורש בתורה, וכשיעיתו דכל דבר שאינו מפורש בתורה קרי ליה דברי סופרים. אולם בשדי חמד מערכת חו"כ אות י"ג כתב דמדברי הרבה אחרונים נראה דכ"ל דהיא מלוה דרבנן. ועיין ישראל והזמנים דף ש"ה.

ה. האם מצוה על החתן שישמח את עצמו. כתב בגליוני הש"ס (להגר"י ענגיל) כתובות ח' צ', שהיות ובשעת ימי המשכה דומים למעד, נראה פשוט דהחתן חייב צעמו בשמחת עצמו ככל אדם שחייב צוה ציוס עוב, ועיין כתובות ה' אי' שאמרו שהחתן יהא שמח עם כלתו, וכן צבוכה כ"ה צ' דצעי למחדי. ועיין

באר הגולה

ב גרייטע שט וכו' ג
ג שט

ולומר שהיא (א) נאה וחסודה (פי' מן והשא חן וחסד לפניו) ב אפילו אינה נאה:

הנה ג ומאניו שרצי יחודה צר חילטי היה מרקד לפני הכלה

ומצטלין

באר היטב

(א) נאה. אפי' דכתיב מדבר שקר תרחק יש לתרץ דבריו שהיא נאה במעשים. פרישה:

הפוסקים

ס"ק ב אות ב — ס"ק ה אות ב

אוצר

ב. כלה בעלת מום אם מותר לומר עליה שאין בה מום. בחי' סק"א כתב דאם יש לה לכלב מום לא יאמר שאין לה מום דזה שקר גמור, רק יאמר סתם שהיא נאה. אמנם בחי'א וחסדא כתובות שם כתב דלפי דברי הריטב"א [המוצא למעלה באות הקודם] שכתב שמוחל לשנות מפני דרכי שלום, אם ראה לומר שאין בכלה שום מום מותר אפי' דים זה מום, אבל לדברי הפרישה [המוצא שם] אסור לומר על בעלת מום שאין בה מום. ועיין בדובר שלום חו"מ סי' צ' בתשובת הרי"ש אלישר שדן לומר לדברי הפרישה אסור לומר על כלה בעלת מום שהיא נאה. אולם בהערות המחבר שם כתב דגם לדעת הפרישה מותר לומר על כלה בעלת מום שהיא נאה, שהרי גם עליו אפשר לפרש שהיא נאה במעשים. וכ"כ בע"ז סק"א שאפילו על בעלת מום אפשר לומר שהיא נאה וחסודה.

ובביב קדושין סק"ב כתב כי לשון "נאה" אינו דוקא על תואר היפה רק מלד שטוב הדבר צעני הרואה, כמו (בראשית ל"ד ע"י) "בזאת נאות לבס", וכן "נאה להם ונאה לעולם" שאינו על תואר הדבר רק שהוא נאות ומקובל הדבר ההוא, והנה אם אדם נתן עיניו ליקח חגרת או סומא לאיזו סיבה, מלד ממנו או מלד היחוס, בודאי נאות לו צד ויזקד לומר שהיא נאה צעני החתן אשר נאות לו להתחתן עמה, לכן כשאומרים על כלה שאינה יפה "כלה נאה" אינו דבר שקר, שאפשר לפרשו על החתן, ויאל לנו מחש שאין לומר עליו דבר שקר גמור, לומר שהיא יפה אם היא כעורה או חגרת או סומא, רק לשון "נאה" שמורה על שנאותה צעני החתן צד.

ה. היה מרקד לפני הכלה. א. כן אמרו בגמרא כתובות י"ז א': אמרו עליו על רצי יחודה צר חילעאי שהיה נוטל צד של הדם ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה. וכן אמרו שם: רב שמואל צר רב יצחק מרקד אחלת, ופרש"י שלש צדין זורק אחת ומקבל אחת.

ובחות יאיר סי' ר"ה נשאל לענין לורצא מרבין חריק וצקי ויודע גגן, אם מותר לו לגגן בכגור לפני חתן וכלה, שהוא קאת ציון צעני הכמון, השיב דלכאורה דתלי בפלגתתם דרבנותא לענין החזרת אצדד לקון שאינו לפי כבודו, לדעת הרמב"ם [המוצא בש"ע חו"מ סי' רס"ג סעיף ג'] אם בעל נפש הוא יחמיר וישיב האצידה, ואילו לדעת הרא"ש [המוצא ברמ"א שם] אינו רשאי לבזות מאחר שהתורה פטרו, וי"ע מהא דרב שמואל צר רב יצחק דאמרו במסכת כתובות [כ"ג] שהיה מרקד אחלת עד שאמרו לו חכמים קא מכסיף לן סבא, וצלי ספק לאיניש דעלמא כ"ל ציון, וי"ל דאדם מפורסם בחסידות שאני, אלא דו"ל דהוא הדין בני"ד דכ"ע ידעין דאין לו ללורצא מרבין זה שכר צעמלו ושהוא עושה לשם שמים ואין צו שום דגוד חשד למח נאסור לו, וכן י"ל דשרי ומאוד רצב עביר.

ב. ענין רקידה עם הכלה. עיין פ"ח סק"ב שהביא בשם ספר תורת חיים דאסור ללכת במחול עם הכלה בשעת ימי המשכה אפילו אינו אוחז בידה ממש אלא בהפסק מעפחת. ועיין בחי'מ סי' כ"א סק"י וצ"ש שם סק"א שהביא מהצ"ח בשם מהרש"ל שאם אינו עושה דרך חיבה רק כוונתו לשם שמים מותר לרקד

פה. ובשם מג"א שם כתב במשנ"ב ה"ל דמכל מקום אין לשנות ביותר, והוא ע"פ הגמרא ברכות ל"א א'.

ובי"ש ש"י גיטין פ"א סי' י"ז כתב דמדברי הרי"ף והרא"ש פ"ח ברכות משמע דאפילו בצית חתנים לא שרינן לומר אלא בדברי שירות ותשבחות, אכן מדברי החוספות גיטין ז' א' ד"ה זמרא משמע דבצית חתנים שמאוד היא לשמח חתן וכלה שרי בכל דברי שיר רק שלא יהא זה ניצול, ואף שבתוספות לא הוזכר אלא חופה, מכל מקום מאחר שכתבו שיר של מלך לשמח חתן וכלה אם כן כל ימי המשכה בכלל וכן עיקר, דהא עיקר כלי זמר לא שרי אלא לשמח חתן וכלה, וכ"ש זמרא דפומא, ואפשר צית חתנים שכתב הרי"ף והרא"ש הוא קודם נשואין דלא הוי של מלך, דלא שרי אלא בשירות ותשבחות.

אמנם בהופת חתנים סי' י' אות ח' כתב דבמקום שהגויים מתקנאים על זה, או היכא דנפיק תקלה על ידי זה, על דייני העיר לצר ולדון כפי השעה. ובליקוטי מהרי"ח סדר נשואין כתב כי מהר"ם שיק פקד על הסרים למשמעתו שלא יגנו בכל זמר בתחנות מפני התקלות. ועיין בשו"ת רדב"ז ח"ד סי' קל"ב, שכתב צענין כלי זמר בתחנה, כי מה שאומרים שאין שמחה אלא בכלי שיר, אפשר שהוא באריותם [אירופה], אבל באלי האריות [ארץ ישראל ובצירותיה] יש שמחה בצער ויין ושיר צפה לשורר ולשבח את הש"י צעירים שתקנו ראשונים.

ועיין בשלמת חיים ח"א סי' ע"ז מה שהוצא מהגר"ח זונפלד ע"ד המנהג בירושלים שלא לגגן בכלי שיר בתחנות, שכפי שמע, בעל אמרי בינה גזר על זה, וגם שמע ממנהר"ל מצריסק שאמר שבודאי בירושלים ראוי עכ"פ, דברי חורבן ציהמ"ק לעינינו. ועיין בציץ אליעזר חט"ו סי' ל"ג אות ג' אם מותר לשמוע כלי שיר צרשם-קול לאותם הנוהגים איסור בכלי שיר עצמם.

ולענין לגגן בבלי זמר על ידי גוי בשבת, עיין ש"ע או"ח סי' של"ח סעיף צ'.

ג. שהיא נאה וחסודה. מקור דין זה הוא בצרייתא כתובות ע"ז צ', שם נחלקו תנאים מה אומרים לפני הכלה, בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא — פרש"י לפי יפיה וחשיבותה מקלסין אותה — ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה. ופסקו העוש"ע כאן הלכה כבית הלל. ועיין בחי'א וחסדא כתובות שם שחמה מדוע לא הוצא דין זה ברמב"ם.

ד. אפילו אינה נאה. א. עיין באה"ע סק"א שהביא מהפרישה [אות א'], דאפי' דכתיב [שמות כ"ג ז'] "מדבר שקר תרחק", יש לתרץ דבריו שהיא נאה במעשים. ודברי הפרישה הוצאו גם צ"ח סק"ב. ובערוך השלחן סעיף א' כתב עוד שיש אפילו אינה נאה וחוט של חסד משוך עליה. וכע"ז כתב צע"ז כאן סק"א. וכ"כ בשטמ"ק כתובות שם דאפילו שהיה כעורה אפשר בחוט של חסד, וכדאמרין [במסכת מגילה י"ג א'] גבי אסתר. ועיין בחדושי הריטב"א כתובות שם שכתב דכל שהוא מפני דרכי שלום אין צו משום דבר שקר תרחק, וכע"ז כתבו בתוספות ר"ד כתובות שם דמותר לומר דבר המתקבל אפי' שהוא שקר.

ד (ג) ומצטלין תלמוד תורה להכנסת כלה (ב) לחופה (פ"ק דמגילה ופי' האשה שנתארמלה) : באר הגולה

ד מברייחא שט

אסור

באר היטב

(ב) לחופה. אפילו מי שתורתו אומנתו מחויב לבטל. ודוקא כשרואה שנכנסין לחופה אבל אם יודע שיש חופה בעיר ואינו רואה א"ל לבטל מלימודו ולינך שט. ח"מ. ועיין ב"ש שכתב בצריחה לא משמע כן דהא תניא מצטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה. ובהוצאת המת אפילו אינו רואה חייב לבטל כן ה"נ בהכנסת הכלה עכ"ל ועיין בהרא"ש פ"ב דכתובות וד"ק. כבוד חתן וכלה עדיף מכבוד הרגל וג"מ שם יש ברגל אלא יניחנו עד יום החופה. דרשות מהר"ל :

פתחי תשובה

(א) ומצטלין ת"ת כו'. ענה"ט ועיין בשו"ת יד אליהו סי' פ"ל מביל רעז לזה עת ספוד ועת רקוד בלא נפ"ד להורות דמצטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה. ומ"ש הכה"מ כבוד חתן וכלה עדיף מכבוד הרגל וג"מ שם יש לו כו' ז"ע קצת מדברי הכה"מ בל"ח סי' ז' ס"ק י"א :

ואינו מלבוש חדש ללבוש בחופה ופגע בו הרגל קודם החופה לא ילבישו ברגל אלא יניחנו עד יום החופה. דרשות מהר"ל :

אוצר

ס"ק ה אות ב — ס"ק ו אות א

הפוסקים

עם נערים" ולא אמר "בחורים עם בחולות", וכל העושים כן ומצטירים אש של גיהנם בעולם עונשן מרובה. ועיין בספר הסיידים סי' שצ"ג, שכתב כי אדם שיודע שצעת שמחת חתן לא יוכל למוע מהרהורי עצירה או הסתכלות בנשים, אל יכיר שט.

ד. לבישת בגדי אשה לגבר ולהיפך בשביל שמחת חתן וכלה. בספר יראים סי' ל"ז, צענין איסור לבישת בגדי אשה לגבר, כתב ואפילו ללבוש ארעי ודרך שחוק אסור, ולפי שראיתי בני אדם שלובשין במלבושי אשה ארעי, וגם האשה במלבושי ארעי, במשתאות חתן וכלה, כתבתי כן. והוצא בצ"ח יו"ד סי' קפ"ב, ועפ"י דהא את דברי שו"ת מהר"י מו"נ סי' ע"ז שהתיר לבישת בגדי אשה לאיש צמחת פורים. וצ"ע יו"ד שם סק"ד הציא לדברי הצ"ח, והוסיף דהשומע לאסור תצא עליו צרכה כי יש הרבה מכשולות בזה כשהולכים ביהודי בלי היכר איש או אשה. ובצאה"ג שם הוסיף עוד שהרבה גזירות וחורבנות נולדו עפ"י ואשרי המצטלים. ודבריהם הוצאו במשג"ב סי' תרל"ו סק"ל.

ובגבחר מבס"פ יו"ד סי' ע"ז, אסור ללבוש בגדי נשים לחתן, והתיר נגד המוכרים כן, והוסיף, דאין לתלות קיום המנהג להיתר מטעם שמחת חתן וכלה, לפי שלא נלעונו על ההוללות ועל הסכלות אלא על שמחה שיש בה עבודה שמים.

ובבר כתב כע"י צמחת הרמב"ם, נדפס בראש ספר מעשה רוקח דף א' ע"א, בדבר מה שיש נוהגים שהכלה תלנוף מלפנה או כובע ולוקחת בידה סוף ויוצאת במחול לפני האנשים והנשים, לא יעלה על הדעת שמפני היותה כלה הותר לה איסור תורה בתועבה זו וכו', ובבר היה נעשה כן במלרים והיו נכשלים בו גדולים, עד שצטנו אותה, וכן היה נהוג שהחתן יוצא לאשה המקשטת שתקטע אותה, וזה מכלל עדי האשה ואסור לעשותה, וראוי להזהר מזה.

ה. עשיית לחמים לשעשוע בחתונות. ציצע אומר ח"ה יו"ד סי' י"ד נשאל אם מותר להזמין למסיבת חתן וכלה יהודי "קוסס" שעל ידי זריזות תנועתיו נראה כעושה מעשה להעים אש כי אינו עושה שום פעולה של כישוף, אחר שהעלה שמעשה להעים אלו אסורים, כתב שאין להתיר משום שמחת חתן וכלה, שהרי רבים מהפוסקים העלו לאסור לבישת בגדי אשה לאיש צמחת נשואין [כמוצא למעלה], א"כ גם צ"ד אסור בהחלט אפילו עושים זאת לשמחת חתן וכלה. ע"ש שמואל שדוקא בדבר שבממון מלאנו שהקילו מפני שמחת חתן וכלה, וכמ"ש בתוס' סוכה מ"ה א' ד"ב מ"ד, שאותם בחורים שרוכבים בצוסיים לקראת חתן ונלחמים זה בזה וקורעין בגדי חבריהם או מקלקל סוכו של חברו פטורים שכן נהגו משום שמחת חתן, ואין ללמוד להתיר דבר איסור שאינו של ממון, וכע"י העלה לאסור צמחת חתן וכלה מ"ז, והוצא בדרכי תשובה סי' קע"ט סק"ל.

ו. ומצטלין תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה. א. מקור דין זה הוא כפי שמליון צרמ"א בגמרא מגילה ג' ב',

וכן

לרקד עם הכלה כדי להצצה על צעלה או משום כבוד בית אביה, אלא שתלמוד חכם ראוי להתמיר ד', ושהצ"ח הוסיף שצא"ח מגורו נהגו הגדולים שדור להקל בכלה, והיכא דהכוג נהגו, והיכא דלא נהגו איסורא איכא. אולם באפי זוטרי סי' כ"א סק"ט תמה על היתר זה, וכתב דיש לבטל מנהג זה במקום שנוהגין כן. וצופה לזכר ח"ט סי' כ"א סק"ה כתב דמה שהתירו לרקוד עם הכלה היינו כשאנשים נוגעים יד ביד. וצ"ע להוציא דע"ט ג' כתב ג"כ דלא התירו בנגיעה יד ביד, ואפשר דאפילו ע"י הפסק מטפחת החמירו, ולא התירו אלא ריקוד לפני הכלה בלא מטפחת. ושם אחר שהציא מה שכתב בתורה הי"ס הנ"ל דאפילו ע"י הפסק מטפחת אסור, כתב דלפי"ז לריק ליישב המנהג של חסידים ואנשי מעשה שנהגו היתר ע"י הפסק מטפחת, ואפשר לומר דהתורה הי"ס מיירי צמחתה שהיא כעין בית יד ולפיכך אסור, אבל מנהג מדינות אלו שמרקדין ע"י מטפחת הוא צאופן שהכלה תוחזק קצת אחת ואיש המרקד תוחזק בקצת השני, דבצ"ג לכתב נגיעה בגופה ע"י דבר אחר, ואפשר דליכא איסור קריבה, ואע"ג דצו"ד סי' קל"ה סעיף ה' ובש"ך שם סק"ג מצוואר דלא יושב לידו אשתו נדה אפילו בדבר ארוך, אפשר דאשתו נדה דרגיל בה החמירו יותר אע"פ דלא היו קריבה צב"ג מדינה, ועוד דכאן בכלה היו לדבר מלוא התירו, ובליקוטי מהר"ח הציא דבעל דברי יחזקאל משינוע נהג לרקוד לפני הכלה ולא עם הכלה, וכן נהג צעל דרכי תשובה.

ועיין במוד ואהלות אהל ארץ נוד סי' ז' שכתב דאז עם צתו הכלה מותר לרקוד אפילו בלא הפסק מטפחת.

ג. האם יש להתיר שום איסור בגלל שמחת חתן וכלה. צשי חמד מערכת חתן וכלה אות י"ב, כתב שם כי מלאנו שהקלו הפוסקים באיזה דברים מפני כבוד חתן וכלה, מכל מקום אין להתיר שום איסור הן של חורה והן של דבריהם משום כבוד חתן וכלה או משום שמחתה, וכ"כ צמחת הרמב"ם המוצאת צריס ספר מעשה רוקח שאין להתיר איסור תורה משום שמחת חתן וכלה, ונראה צרור דאף שכתב דלא הותר איסור תורה, אין כוונתו לומר דאיסור דרבנן שרי, דזה ודאי לא יתכן, אלא משום שבגדונו מיירי באיסור תורה סירכיה נקט לשון תורה. וע"ש שפ"י"ז העלה שיש להזהר באיסור קריבות לעריות צמחת חתונה, ולא לרקוד בחורים ובחולות יחד.

ועיין בערוך השלחן סעיף ג' שכתב ששמחת חתן וכלה הוא שירקדו אנשים אחד ואנשים אחד, וחלילה לרקד אנשים עם נשים, ודוד אמר (תהלים קמ"ח י"ב) : "בחורים וגם בתולות זקנים

(ד) יש להעיר דמהרש"ל, שדן בזה בביאוריו על הסמ"ג לאוין קכ"ה, לא הוזכר כלל מענין רקודים, זאת ועוד דשם כתוב בלשון זה : "משום כבוד בית אביה שהוא ת"ת וראוי להם להתמיר" הרי שלא אמר שדוקא ת"ת הוא שראוי להתמיר, אלא על כולם אמר שראוי להם להתמיר בדבר זה.

אוצר

ס"ק ו אות א - ח

הפוסקים

ה. אם חייב לבטל תלמוד תורה על כל הכנסת בלה שיודע עליה. כתב בח"מ דאפשר לומר דדוקא כשרואה שנכנסים לחופה לר"ך לבדס [ולבטל מלימודם], אבל אם [רק] יודע שיש חופה בעיר אין לר"ך לבטל מלימודו ולי"ך שם. הולך בצי"ש סק"ג כתב על דברי הח"מ דצרייחא לא משמע כן, דהא חניא מבטלין תלמוד תורה להולאת המת ולהכנסת בלה, ובהולאת המת אפילו אינו רואה חייב, הכי נמי בהכנסת בלה. והוצא צבא"ט סק"ג.

ועיין בהעמק שאלה פרשת חיי שרה שחילתא י"ד סק"ג ופרשת ויחי שחילתא ל"ד סק"ג, דאף צבאות המת אין מבטלין תלמוד תורה אלא צרואה את המת, וא"כ הוא הדין בהכנסת בלה, ולא בצי"ש. ובשני חמד מערכת חו"כ אות כ"ב כתב דסוגיין דעלמא היא דעת הח"מ דאין מבטלים תלמוד תורה אלא כשרואים בהכנסת בלה, שהרי בעיירות גדולות שמאלאים בהן תלמידי חכמים הרבה ורבים דיתצין ועסקין בצורייחא דתורה, לא ראינו ולא שמענו שכולם יצטוו לימודם להכנסת בלה, אף שיודעים כי ציוס זה הוא יום חופה של פלוני ופלונית, וכ"ש לפי הנהוג ששולחין פתקאות הזמנה ומתפרסם עי"ז באיזה יום ובאיזה שעה ואין כולם הולכים כי אם השייכים אל החופה מאל קורצה כו', וא"כ בהכרח לומר דנקטי עיקר בח"מ דאינו חייב לבטל לימודו אלא כשרואה הכנסת בלה, ואילו שאינם רואים הכנסת הכלה, אף שיודעים לבין את השעה שנקנסת לחופה, רשאים הם שלא לבטל לימודם משום הכנסת בלה.

ו. האם מבטלין תלמוד תורה להכנסת בלה אפילו בשמבלעדו יש לה לכלה אנשים די צורך כבודה. צשיטת מקובלת כתובות י"ז א' כתב בשם תלמידי רבינו יונה דזי לה לבלה כשמולכין אותה לפי כבודה, וי"א דלגבי בלה אין לה שיעור, ולעולם מבטלין תלמוד תורה כי צריך עם הדרת החתן והכלה ומוסיף יותר בשמחה ובחצוב. וכ"כ במאורי כתובות שם. הולך עיין בשו"ת מהר"מ שיק אור"ח סי' ב' שכתב דצבאות דר"י פ"ד מצואר דדוקא בכדי לורכה מבטלין, אך מדברי הש"ע ומוססת התפלה שמו הכנסת בלה צין דברים שאין להם שיעור גרע דסוגיא דעלמא דמבטלין תלמוד תורה אפילו ביותר מכדי לורכה של הכלה. וכתב בחינא וחסדא כתובות שם דתלמוד חכם יוכל לסמוך על הדעה הסוברת שאם יש לה לכלה די לרבה אין לר"ך לבטל מן החורה.

ז. ובשלא ידוע אם יש לה לכלה די צורך כבודה. בחינא וחסדא קור"א ריש ח"ב דף י' עור ג' הביא מה שפסק בש"ע יו"ד סי' שס"א סעיף א' דאין מבטלין תלמוד תורה להלוות המת כשיש מי שיחטטק עמו כל זכר, ואינו לר"ך ללאת ולראות אם יש עמו כל זכר אם לאו, וכתב דהוא הדין לענין הכנסת בלה, וכן עמא דבר שאין הולכים לבדר אם אמנם יש כל זכר אנשים להכנסת בלה. ושם הוסיף דהתינה לתלמידי חכמים העוסקים בחורה, אך שאינם עוסקים בחורה מאי איכא למימר ועל מה סמכו שאינם הולכים לבדר אם יש די צורך כבודה של הכלה, ואולי יש למאור זכות על ישראל ולומר דמסתמא אבי החתן והכלה מזמנים המת אנשים לפי כבודם, והרי הוא כמצואר שיש לה לכל בלה די צורך אנשים לפי כבודה. והעיר עליו בשו"ת מערכת חו"כ אות כ"ב שהרי גם אלה המזמנים אינם צאים כולם לחופה, ולפי דבריו אין להם על מה שיסמוכו.

ח. אם מפסיקים באמצע הלימוד להכנסת בלה. כתב צפסקי בלכות ח"ג עמוד ל"ה (הראשון), כי אדם שכבר התחיל בלימודו אינו מפסיק בשביל הכנסת בלה אע"פ שאין לה כל זכרה. וביד דוד שם העתיק מה שכתב בזה לגבי דין הלכות המת, וכתב שהוא הדין לגבי הכנסת בלה, וכתב דנ"ל צרור דמי שלומד אינו מחויב

וכן הוא שם בצי"ט א' וכתובות י"ז א', שאמרו מבטלין תלמוד תורה להולאת המת ולהכנסת הכלה, אמרו עליו על ר' יהודה ברי אילעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להולאת המת ולהכנסת הכלה.

ב. אם גם מי שתורתו אומנתו מבטל תלמוד תורה להכנסת בלה. עיין צבא"ט סק"ג דאפילו מי שתורתו אומנתו מחויב לבטל. והוא מהח"מ סק"ג וב"ש סק"ג. ובח"מ שם הביא זה מהר"א"ש. והוא צבא"ט כתובות פ"ג סי' ד' שכתב דרבי יהודה ברי אילעאי אע"פ שהיה תורתו אומנתו ולא היה לו עסק אחר אלא תלמוד תורה היה מבטל וכל שכן שאר העם.

ועיין בקרבן נתנאל שכל הרא"ש שם שפירש דברי הרא"ש כי מי שתורתו אומנתו ראוי לבטל אצל אינו מחויב, ולא כשאר העם שהם מחויבים לבטל. וכתב בשני חמד מערכת חו"כ אות כ"ב שצקרבן נתנאל כתב כן לפי שלא ראה דברי הריטב"א צשיטת מקובלת כתובות שם [וב"א צדושי הריטב"א כתובות שם], שכתב שחייב לבטל תלמוד תורה להכנסת בלה, ומה שאמרו על רבי יהודה ברי אילעאי לאו למימרא דשאר רבנן לא מבטלו אלא צאו לומר שהדבר הוצרך לכל חכם אפילו מי שתורתו אומנתו כר"י ברי אילעאי, וידוע דכשהאחרונים לא ראו דברי הראשונים נקטין כראשונים.

ובב"ח כאן כתב שאפילו גדול הדור מבטל תלמוד תורה להכנסת בלה.

ג. ואם גם תלמוד תורה של רבים מבטלים להכנסת בלה. כתב צפני יחוסע כתובות י"ז א' דאפילו תלמוד תורה דרבים מבטלין, וכמו שכתבו התוספות מגילה [ג'] ב' ד"ה מת מלוה]. וכ"כ בש"ע הרב הלכות תלמוד תורה פ"ד ה"ד על פי שאמרו צירושלמי הגיגה פ"א ה"ז דרבי יהודה ברי אילעאי כשהיה מלמד לתלמידיו וראה את המת או את הכלה היה מפסיק מתלמודו ללאת המת ולהכניס הכלה לחופה.

ועיין צבא"ט ארזים סק"א שכתב דיש לפרש מה שאמרו מבטלין תלמוד תורה להכנסת בלה היינו בלימוד לעצמו אצל לימוד לאחרים אין מבטלין, ואמרו על רבי יהודה ברי אילעאי שהיה מבטל תלמוד תורה אפילו כשלמד לאחרים, דאזיל לעטמיה צב"ק דף י"ז דמשמע דס"ל דאפילו לימוד לאחרים אינו גדול ממעשה. הולך צפסקי בלכות ח"ג דף ל"ה (הראשון) כתב לאידך גיסא דדוקא מה שמבטל לאחרים מבטל מפני הכנסת בלה, אבל מלימוד שלומד לעצמו לא יבטל שהלימוד לעצמו גדול מכל מלות שבתורה, שמציא לידי מעשה. וביד דוד שם אחר שצויאר דין זה על פי הגמרא צ"ק י"ז ב' ותוס' שם ד"ה ובהאמר, דדוקא לימוד עצמו קודם למעשה אבל לימוד לאחרים המעשה קודם, ולפי זה י"ל שרק רבי יהודה ברי אילעאי ביטל מתלמודו אצל תלמידיו לא בעל, כתב דאין כיון שאין לנו הלכה צרורה צמקס אחד, הוי כל תלמודו לצורך לימוד עצמו וקודמת למעשה.

ד. האם מבטלים תלמוד תורה להכנסת בלה גם כשתבטל קביעות לימוד מסויימת של אותו היום. כתב צגנת ורדים אור"ח כלל ד' סי' י"ג דנראה דהא דמבטלים תלמוד תורה להכנסת בלה, איירי כשיש שבות ציוס לחזור אחר כך לבית המדרש ולעסוק בקביעותם, אבל אם אין שבות לחזור אחר כך ומפסידין קביעותן, אינו צדין שיבטלוהו (ה).

(ה) ועיין בב"י אור"ח סי' ע' שכתב בשם ר"י, בענין ביטול ת"ת דרבים לקיים מצוה של תורה, שאם הוא בענין שאם יפסיק ריבטל לימודו לרבים עכשיו לא יוכלו להתאסף עוד ללמוד להם אחר שיקיימו המצוה — אין לו להפסיק אפילו למצוה של תורה.

ב. אסור להסתכל בכלה

באר הגולה

ה פסקנת הגמרא עס

אבל

הפוסקים

ס"ק ו אות ח — ס"ק ח אות ב

אוצר

שיעור וכו', שנמנית שם גם מלות הכנסת כלה, ואינה נמנית במשנה פאה פ"א מ"א ולא צבריותא שבת קכ"ז א', וכחז דאפשר שזכו פירוש על מלות גמילות חסדים הנאמרת במשנה פאה הכ"ל, ובש"ת מהר"מ שיק או"ח סי' ב' מיישב זה באופן אחר ע"ש.

טע"ף ב. ח. אסור להסתכל בכלה. א. מקור הדין ואם נאסרה ההסתכלות גם ביום החופה ובשעת החופה. מקור דין זה הוא במסכת כתובות י"ז א', דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן מותר להסתכל בפני כלה כל שעה כדי לחצבה על בעלה, ולית הלכתא כוותיה ו'.

וכתב הרא"ש כתובות פ"ב סי' ג' דיש אומרים דכל שעה אסור, אבל יום אחד שהוא עיקר החיוב אלל בעלה מותר, דאם לא כן מי יעיד שילתה צהינומא וראשה פרוע [ששנינו במשנה שם רפ"ב שהם יב עדים שילתה צהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתום], וליתא דאפילו שעה אחת אסור להסתכל בה, אלא [בכל זאת יכולים אנשים להעיד על חופת בתולה] כיון שרואין צהינומא שעתו [ובכינו עזר הכלה] ואומרים זו היא של כלה פלונית, היינו עדות, אי נמי ראיות צהינומא כשהיא עליה, או פריעת הראש, אין זו הסתכלות בפניה. והוצא צטור כאן. וכן הוצא צרי"ו נתיב כ"ב ח"ב, וכחז דכן הסכימו רוב הפוסקים לאסור, וכן נראה עיקר.

ובשיטת מקובצת כתובות שם כתב דיש מי שסובר דכל שעה הוא דאין מסתכלין, הא בשעת יליאתה צהינומא שהיא שעת הכנסתה לחופה וחוק הוא שמגלים פניה ומראין אותה לפני אדם, המסתכל בה אין צדך כלום, והרא"ש הלוי אומר דאין מסתכלין בה כלל לא בשעת הכנסתה לחופה ולא לאחר כך. עוד כתב שם בשטמ"ק שם רבנו יונה שאפילו שעה אחת אסור, ובכל זאת נזכר במנחת עדים שיראו הכלה שילתה צהינומא וראשה פרוע, דכיון שרואין צהינומא או שאר הדברים שדרך לעשותם לצחלה ואומרים כל העולם זו של כלה פלונית, אותה חזקה היא כמו ראיה, דהא קיי"ל [לעיל בש"ע סי' י"ע סעיף א'] דסוקלין ושורפין על החזקה, ורבנו מאיר הלוי חיצן צענין אחר דדוקא להסתכל אמרו דאין מותר, אבל ראיה בעלמא לפי שעה בשעה שמוליקין אותה מותר.

ובשו"ת הרדב"ז ח"ז סי' ס"ה, הביא מפירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין פ"ז מ"ד שכתב שמותר להסתכל בכלה בשעת צרכה, וכחז שנראה שהרמב"ם חזר צו צחיבורו, שלא הזכיר חילוק זה של כלה, וסמך על מה שכתב בפכ"א מאיסורי ביאה דמשמע שכל אשה שהיא ערוה אסור להסתכל בפניה, וכן היא הסכמת רוב הפוסקים דאסור להסתכל בפני הכלה אפילו בשעת צרכה כפשטא דסוגיא.

ב. ובראיה בעלמא ללא הסתכלות מיוחדת אם יש איסור. עיין בשיטה מקובצת כתובות י"ז א' [המוצא למעלה באות הקודם] שכתב שם רבנו מאיר, דדוקא להסתכל אסור, אבל ראיה

(ו) עיין במאירי שם שכתב דלא הותר להסתכל בפני כלה לחבבה על בעלה אלא למי שבקי בצממו. וכתב בהערות שם דדבריו צריכים ביאור דבגמרא ובכל הפוסקים אסור בסתמא ומשמע דלכולם אסור. ועיין ביפה ללב ח"ד סק"ה שכתב דמה שפירש רש"י בסופו דפסחים דהכלה הופכת פניה על ידי שמסתכלים בה אנשים, ר"ל שמסתכלים בתבשיתים שעליה [ראה להלן סק"ט], כאשר פירש בתוספות יום טוב שם.

מחויב לבטל לימודו וללכת ללוח המה אם יודע שיש שם מי שיעטל במה, אף שאין עמו כל לרכו, והא דאמרין דמצטלין תלמוד תורה להולאת המה, הכוונה שהם פוגע במה ולריך לילך לבית המדרש ללמוד, מחויב הוא ללוח המה, אבל כשעוסק בתורה אזי אינו מחויב להפסיק לימודו בשביל מה, אע"פ שאין לו למת כל לרכו לכבודו, כיון שיש לו עכ"פ מהעסקין בקצורתו, דכן זה נכנס בגדר גמילות חסדים, וגמילות חסדים אף שאין לה שיעור עכ"ז אין אדם מחויב לבטל לימודו ולעסוק כל ימיו בגמילות חסדים, כיון שזו מלוא שיכולה להתקיים על ידי אחרים גם כן וכו'.

ג. אם חיוב הוא לבטל תלמוד תורה להכנסת כלה או אינו אלא רשות. כתב צה"ט סק"ז בשם הרא"ש [כתובות פ"ב סי' ה'] דמחויבים לבטל, ולא שהוא רשות לבטל. וברא"ש שם כתב דיש מפרשים דהא דקאמר מצטלין תלמוד תורה כלומר רש"אין לבטל, ומיחו לישנא דגמרא מורה שהיא חובה וכו'. גם צרי"ן מגילה לדף כ"ע הביא השיטה הסוברת שאינה חובה נבעל תלמוד תורה אלא רשות, והוא דמי לה וכתב שהיא חובה. וכ"כ בחדושי הריב"ז"ה כתובות שם שחובה לבטל תלמוד תורה להכנסת כלה.

ד. האם גם בזיווג שני של האשה מבטלין תלמוד תורה. כתב בהעשרות תשובה ח"ג סי' ע"ב, דיש להסתפק אם הא דמצטלין תלמוד תורה להכנסת כלה נאמר גם בגרושה ולאמה, או דוקא בצחלה כנשואים ראשונים.

ז. להכנסת כלה לחופה. א. גדר הכנסת כלה לחופה. בדרישה כאן וצו"ד סי' שס"א הביא מרש"י [מגילה כ"ט א' ד"ה להכנסת כלה] שפירש: הכנסת כלה: ללוח את הכנה מצית אציה לבית חופתה, וכחז דלפ"ז י"ע למנהג שלנו שהקב"ה עם הרב מלווין החתן מצית אציו לחופתו, ולא את הכלה, ובאמת שבמקנת קהלות ראיתי שהרב הולך עם האנשים המיוחדים להכנסת כלה ומלווין גם הכלה לחופה, מ"מ קשה הא המנהג רמיה על כל הקהל יותר בכלה, וכדדויק לישנא "הכנסת כלה לחופה", ולא אמרו "הכנסת חתן לחופה", ונראה לישב על פי מה שכתב צמרדכי פ"ק דכתובות סי' קל"ג ע"פ למה מקדמים חופה לקדושין צרכה אירוסין לומר "מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקדושין" משום דזימנין מקדש בשעת צרכה נשואין ואז הכנסת חופה קודמת כי הכנסת חופה היא מה שמוסרה בשחרית לחתן קודם הצרכה עכ"ל, נמצא מה שהוליקין בזמנינו כל הקהל עם החתן או עם אציו ומיוחדים בשחרית לכסות ראש הכלה זהו הנקרא צמנינו הכנסת כלה לחופה, ואע"פ שכתב רש"י "ללוחתה מצית אציה" דמשמע שהוליקין אחריה, אפשר שכן היה המנהג צמנא כמו שנוהגים עדיין במקנת קהלות בארץ אשכנז שיש להם בית מיוחד לזה [של כיסוי ראש הכלה]. אולם צמ"ז סק"ז חמה על הדרישה, שהרי כיסוי ראש הכלה אינה בכלל חופה, וכחז דצמנינו אין האנשים הולכים ללוח אלא את החתן, לפי ששם הכלה הולכות נשים ואין להתערב שם עמהן, וראיתי בקלף מקומות שהרב האשים חסדי העיר הולכים לקרחת הכלה וכשמחקרבים אליה חוזרים לאחוריהם לחופה, וזה נקרא ג"כ לוי, ונכון הוא. והביאו צמ"ז סק"ג.

ב. מקור המצוה של הכנסת כלה. עיין ברמב"ם אבל פ"ד הל' א', שכתב שהכנסת כלה היא מלוא עשה מדצריהם, וכו' כן בכלל ואהבת לרעך כמוך. ועיין בשו"ת מהרש"ל סי' ס"ד שדן צענין הנוסח בסידורים צריש תפילת שחרית אלו דצריש שאין להם

באר הגולה

ו' כסס אביו הראש ודל"כ
מי יעיד עליה שיצאה
בהיומא ורשעה פרועה
ז' מימרה דרב יצחק ב"ר דף ס' ע"ג וכדמפרש לה התם

(אכל מותר להסתכל בתכשיטין שעליה או בפריעת ראשה) (ו' טור) : ג' צריך לתת
אפר בראש החתן במקום הנחת תפילין

זכר

אוצר

ס"ק ח אות ב — ס"ק י אות א

הפוסקים

ראיה בעלמא לפי שעה נשעה שמוליכין את הכלה לחופה מותר ז'.
ובפירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין פ"ז משנה ד' כתב דאסור
להסתכל בכלה אלא אם כן לא נתכוון לידע לזרחה.
ובים של שלמה כתובות פ"ג סי' ג' כתב דדוקא להסתכל דרך
עינו והנבעה אסור, אבל דרך ראייה בעלמא שרי, ואף שמדברי
הרא"ש [כ"ל בלחוד הקודם], על מה שאמרו בגמרא שם י"ז א'
דאסור להסתכל בפני הכלה, הביא שהקשו ממה שאמרו [במשנה שם
פ"ג] דעדים מעידים על הכלה שיצאה בהיומא, ותירץ שאין
מסתכלים בפני הכלה אלא בהיומא, ומדלא תירץ דהעדות היא
ע"י ראייה בעלמא [משמע דס"ל להרא"ש דאפילו ראייה בעלמא
בפניה אסור ה], מ"מ לא נהירא, דאם כן לא תמצא לעולם מי שיכיר
אם היא פנויה או אשה איש שיוכל להעיד עליה, ודוקא בתלמוד
חכם אמרו במסכת צנא בתרא קס"ח א' דלא דייק נשים להכירן,
משמע הא ראיה בעלמא מותר אפילו לתלמוד חכם, וכ"כ הרמב"ם
[הלכות אסורי ביאה פכ"א ה"ב] דאסור להביע צופיה של אשה והמסתכל
אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוין ליהנות בה וכו', משמע כמו
שפירשתי, ואפילו הכי מי שיוכל להזהר ולהוסיף אזהרה ושמירה
והוא פרוש בכל מיני דשמיא ויודע שלא יחשבו לו כיוצא נקרא
נקרא איש קדוש ותצא עליו צרכה.

ועיין בהמקנה קו"א כגון שאין לדברי מג"א סי' קס"ח סק"ח,
שכתב לענינו דנש"ע או"ח סי' רכ"ט סעיף א' משמע
דכשארסו הסתכלות הוא דוקא להסתכל הרבה אבל ראיה בעלמא
לא מתסרי, וכתב דלפי זה יכולים העדים להעיד בחופה בחולה
בראייה בעלמא, ותדע דאין יעידו עדים על קדושין וגרושין חליה
ומיאונין ושאר עדות על נשים אם לא יראו אותן, אף שאסור
להסתכל בהן ט'. ובפסקי הלכות ח"ג עמוד ל"ו (הראשון) לין
לדברי הגמרא צנא בתרא קס"ח א' דריי העיד על האשה שזו היא,
לאף דלהסתכל אסור מ"מ יכול להעיד על פי ראייה בעלמא.
ובישיא ברכה על רי"ז נתיב כ"ב ח"ב כתב שמדברי רבנו יונה
המוצא ציטוט מקובצת הנ"ל מוכח דאפילו ראייה כל דבר
אסור. וכן בתורת ההסתכלות סי' י"א כתב שמלשון רבנו יונה הנ"ל
מוכח דגם ראייה אסור. ובשאלת יעקב סי' נ"א תמה על רבנו יונה
דמדבריו בשטמ"ק הנ"ל מוכח דגם ראייה אסורה, ואילו בב"י או"ח
סי' ע"ה כתב שגם רבנו יונה דראייה בעלמא מותר, וכתב דלר"ך
לומר שהחמיר יותר בכלה דמקושטת נשעת חופה דיש לחוש טפי
משום הרהור.

ט. מותר להסתכל בתכשיטין שעליה או בפריעת ראשה.
מקור הדין הוא בעור כגון כסס הרא"ש. והוא צר"ש
כתובות פ"ג סי' ג', על מה שאמרו בגמרא שם י"ז א' דאסור

להסתכל בפני הכלה, הביא שהקשו ממה שאמרו [במשנה שם פ"ג]
דעדים מעידים על הכלה שיצאה בהיומא ורשעה פרועה, ותירץ
צאופן אחד דראיית ההיומא כשהיא עליה או פריעת ראשה אין זו
הסתכלות בפניה.

וכתב בדרישה אות ז', דל"ע מניין לו להטור מותר להסתכל
בתכשיטין, דהרא"ש לא התיר אלא להסתכל בהיומא שעליה
ובפריעת ראשה, והרי הסתכלות בתכשיטין אסור נשים וכמו שכתב
הטור לעיל ריש סי' כ"א דאסור להסתכל בצגדי נצטונים של אשה
שהוא מכירה, ואפשר דהיינו טעמא דהתיר הסתכלות בתכשיטין
דכיון דכתב הרא"ש טעם היתיר דראיית היומא דאין זו הסתכלות
בפניה, לפי זה גם בתכשיטין מותר כיון שאין מסתכל בפניה, והיינו
טעמא [דהתירו כגון אף שנשאר נשים אסור] דכלה הקילו במקל
וכו'. ובלבד כגון סעיף ז' כתב דמשום הכי מותר להסתכל
בתכשיטין של הכלה ובפריעת ראשה, שזה אינו מציא לידו הרהור,
לפיכך כדי לשכחה ולחצצה מותר אש"ג שנשאר נשים אסור גם זה.

ובישיא ברכה על רי"ז נתיב כ"ב ח"ב כתב דדברי הפרישה דחוקים,
דנראה דדוקא בהיומא ובפריעת ראש מותר לראות משום
שיכיר מי שיעיד עליה שהיתה בחולה, אבל שאר תכשיטין לא התירו
משום לחצצה על בעלה, והנה ציטוט מקובצת כתובות שם כתב שגם
רבנו מאיר הלוי דלא התירו להסתכל בהיומא ובפריעת ראשה אלא
ראיה בעלמא, ומדברי רבנו יונה בשטמ"ק שם משמע שאפילו ראיה
בעלמא אסור בהיומא ובפריעת ראשה של הכלה וכו', והמחמיר
תצא עליו צרכה.

ועיין בהמקנה קו"א כגון שכתב שמדברי הרא"ש לא שמענו אלא
דיכולים לראות ההיומא שעליה והיא ההיומא המיוחדת
לכל כלה, אבל אין ראיה מזה להסתכל בתכשיטין ומלבושים
המיוחדים לה, ואפשר שגם דעת הטור כן.

טע"ף ג. י. לתת אפר בראש החתן. א. דין זה הוצא גם
בש"ע או"ח סי' תק"ס סעיף ז'. ומקור הדין הוא בגמרא
צנא בתרא סי' ז' על הפסוק תהלים קל"ז ה"ו: אם אשכחך וגו'
אעלה את ירושלים על ראש שמחתך, ואמרו: מאי על ראש שמחתך,
אמר רבי יצחק זה אפר מקלה שצראש חתנים כו' מנה לה במקום
תפילין שנאמר (ישעיה כ"א ג'): לשום לאצלי ליון לתת להם פאר
תחת אפר. ופרש"ם: אפר מקלה אפר הכיורה השורה צאש קרוי כן
וכו', פאר תחת אפר, מכלל שהיו רגילין ליתן אפר במקום פאר,
דהיינו תפילין כדכתיב (יחזקאל כ"ד י"ז): פארך חצוב עליך, וכתב
בעור כגון שכן נוהגים באשכנז.

ועיין בארחות חיים הלכות תשעה צאש סי' י"ג שכתב שיש
מקומות שנמנעו מלתת אפר מקלה צראשי חתנים, מפני שאין
הטעם

לומר דמה שאסר הרא"ש הנ"ל אפילו ראייה בפני הכלה הוא משום דבכלה
החמירו יותר, או י"ל שאין הוכחה מדברי הרא"ש הנ"ל לאסור ראיית פני
הכלה, ומה שלא תירץ דהעדים מעידים ע"י ראייה בעלמא הוא משום דלא
מהני עדות כזאת.

ט) ועיין בספרו נתיבות לשבת סי' כ"א סק"ג שכתב על דברי מג"א
הנ"ל, דהעיקר הוא שאם מכיון לראות האשה, כגון להביט ביופיה וכיוצא
בו, הוא נקרא מסתכל.

(ז) ועיין בתשובת הגר"ח קניבסקי שבתורת ההסתכלות סי' י"א
דפשוט דמה שכתב בשטמ"ק להתיר ראייה בשעה שמוליכין אותה, לא בא
לאפקי בפעם אחרת דמג"ל לחלק בזה, וכן מבואר ביד רמ"ה בבא בתרא
קס"ז ב'.

ח) ועיין בתורת ההסתכלות סי' י"א, דאחר שכתב גם כן דמדברי
הרא"ש הנ"ל מוכח דאסור גם ראייה בפני הכלה, תביא שבספר חסידים
תנינא (לר"מ כהן בן אחותו של הרא"ש) סי' צ"ט כתב בשם הרא"ש
שאיסור הסתכלות בנשים הוא כשמביט בכוונה דוקא, וכתב דע"כ צריך

ביאור הגר"א

[ג] ויש מקומות כו'.
עתו"ס דברכות ל"א א'
ד"ה אייתי כו' :

זכר לאבילות ירושלם דכתיב לשום לאבילי ציון פאר תחת אפר : הכה [ג] ויש

מקומות שנהגו (ד) לשבר כוס

אחר

פתחי תשובה

יהא כהנומא של הכלה כסף או זהב ע"ש. ובפמ"ג שם כתב דמה שנהגו להלביש הכלה בחכמים ממרגליות שקורין בינדי"ל ל"ע ע"ש. ולע"ד י"ל דלא אסור אלא המיוחד לכלה שאין שם נשים לנשין כמותו משא"כ בינדי"ל שמתקשפות בו כל הנשים עשירות לא מיקרי עשרות כלות וזה פשוט :

(ד) לשבר כוס. עפמ"ג ל"ח ס"י תק"ס סק"ד שהביא דמחשבת אבן שוכס ס"י נ"א כתב דכוס זכוכית דוקא משא"כ בחנאים שוברין קדירה של חרס כו' ע"ש. ועיין בספר המקנה בק"א שכתב דמה שנהגו נאשנות לשבר כוס מלא יין ל"ע דהוי בחזיון אובלין וגם בחזיון ברכה ע"ש. ועיין בפ"ז ל"ח ס"י תק"ס שיש למנוע שלא

הפוסקים

ס"ק י אות א — ס"ק יב אות א

אוצר

זר ועטרה שניכר שהיא נוסף על לעופיה וכעין עטרה מיוחדת, אבל ההינומא שהיא דרך מלבוש אינה בכלל עטרות כלות, ותדע לך דהא עטרות חתנים אסור אפילו אין בו זהב א"כ איך הולך החתן בזובע, נומא שהיא עטרה, אלא פשוט מה שהוא דרך מלבוש אינו בכלל עטרה, ובפרש"י כתובות י"ז ב' קרייתא דמנוממא דה כלל לעוף על ראשה משורבצ על עיניה כמו שאנו עושין ע"כ, ואין זו בכלל עטרה, מיכה לקבוע דה עטרה שקורין קרעגליל שהוא מכסף וזהב ואצנים עיבות יש לאסור דזה יב לדמות לעטרה. ובפרמ"ג או"ח ס"י תק"ס משב"ז סק"ז כתב שהעשויים ההינומא מיוחדת לכלל כמין כתר של כסף וזהב, אף שיכרך הכסף על משי [כיון דמסיק הוא כסף וזהב] יש לאסור, ולי"ע.

ותכשיט ממרגליות שמעטרים בו את הכלה. עיין מה שזן בזה בפ"ח סק"ד.

יא. זכר לאבילות ירושלם. ובש"ע או"ח ס"י תק"ס סעיף ב' הביא על זה את הכתוב (תהלים קל"ז ה"ד) : אם אשכחך ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. וכתב בעי"ז שם סק"ד שבקל"ה קבלות נהגו שהשמש אומר הפסוק הזה, והחתן אומר אחריו מלה במלה, ויכון הוא.

ובתב בהמקנה ק"א כאן, שאף שחקנו כבר להזכיר [את ירושלים] בצרבת "שש תשים ותגל העקרה", לרץ לעשות מעשה, לשים אפר, כדמשמע מקרא שזריך לחזר במחשבה ובידור ובמעשה, דכתיב : אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה וגו', וכדאמרין ברפ"ב דמגילה : זכור צפה וכו', כשהוא אומר "לא תשכח" הרי שכתב הלז אומר, וכן הכא "אם אשכחך" היינו שכתב הלז, "אם לא אזכרכי" היינו זכרון צפה, "אם לא אעלה" היינו זכרון במעשה.

יב. לשבר כוס. א. דין זה הביא הרמ"א גם בל"ח ס"י תק"ס סעיף ב'. ומקור הדין הוא כפי שאין ברמ"א בכל בו ס"י ס"ב. ובי"ה ברחות חיים הלכות תשעה באב ס"י י"ג. ועיין בביאור הגר"א סק"ג שאין מקור הדבר לתוספות ברכות ל"א א' ד"ה אייתי, שעל מה שמסופר בגמרא שם שמר דר רב אשי שבר כוס בנשואיו בנן, כתבו בתוספות שמכאן נהגו לשבר זכוכית בנשואין. ועיין בראש"ן ס"י קע"ז שפקפק על מנהג זה. אולם בשאל האיש או"ח ס"י א' כתב לקבלה אחת שהיו אנשים ביניהם שראו לנצל מנהג שצורת הכוס בחתונה, דהם לזרע קודש לנצל הדבר הזה וחיווצא רמיא לשבר הכוס באין פוער אותם.

ובעמ"ז של שבירת הכוס, עיין ברמ"א או"ח וכל בו הנ"ל שהוא כדי להעלות את זכר ירושלים על ראש שמחתי. ובדוקה ס"י ש"ג הביא מנהג שצורת הכוס וכתב שהוא כדי לקיים וגילי צרעה במקום גילה שם תהא רעדה.

ובתב בבידור בית עובד ונהגו העם לומר בסיומן טוב כשמעבירים הכוס, ועשות היא צידס, כי שצורת הכוס הוא זכר לחורבן, ועיז שיאמר החתן כששבר הכוס פסוק "אם אשכחך ירושלים

העם ונחזקים שם בהנחת תפילין ולא יהיה להם פאר תחת האפר, ויחשו גם כן שלא לתת אפר תחת הפאר, ונהגו לעשות זכרון אחר במקומו. וכ"כ בכל בו ס"י ס"ב, והוצא בב"י כאן (י). אמנם בדרב"י משה או"ח ס"י תק"ס אות ב' כתב שבעירו נהגו לתת אפר על ראש החתן, נוסף לעוד אות זכרון על ירושלים.

ובתב בערוך השלחן סעיף ה' שלנוכחים לשום אפר בראש החתן מסלקין אותו מיד. אולם בשלחן העזר ח"ב דכ"ז ג' כתב שבארץ מגוריו אין נוהגים כן אלא משאירים את האפר בראש.

ב. פעולות אחרות בנשואין המעלות זכר ירושלים. ברמ"א או"ח ס"י תק"ס סעיף ב', הביא שיש מקומות שנהגו לשום מפה שחורה. ומקור הדברים הוא ברחות חיים הלכות תשעה באב ס"י י"ג, וכל בו ס"י ס"ב, דאחר שהציאו דים מקומות שנמנעו שלא לתת אפר בראש החתן [וכמוצא בל"ח הקודם], כתבו ונהגו לעשות זכרון אחר במקומו שנותנים מפה שחורה על ראש החתן והכלה. והוצא בב"י כאן.

ועיין בשו"ר שנספרד נוהגים לתת בראשו [של החתן] עטרה עשויה מעלי זית, לפי שהזית מר, זכר לאבילות ירושלים. וביר"י נתיב כ"ב ח"ב כתב ונהגו לשום עטרת בראשי החתן והכלה וכן של זית, דהוא דבר מר להעירנו על מרידות לב ירושלים.

ג. הינומא של בלה שיש בה כסף או זהב. עיין בפ"ח סק"ד שהביא מהע"ז או"ח ס"י תק"ס [סק"ו] שיש למנוע שלא יהא כהנומא של הכלה כסף או זהב. ונהגו דין זה הוא בש"ע או"ח ס"י תק"ס סעיף ד', שכתב גזרו על עטרות כלות אם היא של כסף, אבל של גדיל מותר. ומקור הדבר הוא במשנה סוטה מ"ט א', שגזרו על עטרות כלות, ואמרו בגמרא שם ע"ז דעטרות כלות היא [תכשיט המלוייר בה] עיר של זהב, אבל כיפה של מילת מותר. וכתב בעמ"ז שם דהרמ"ז [בפירוש האדם] כתב דלאו דוקא עיר של זהב אלא כל שעיקרו של כסף או של זהב, ולא התירו אלא שעיקרן של מיני לצבועין אע"פ שיש בו משבצות זהב, וכ"כ הרמ"ז [תעניות פ"ה ה"טז] גזרו על עטרות כלות של כסף וזהב ט'. ובב"י שם כתב שנוסח שלו בספר הרמ"ז כתוב : אם היה שם כסף, משמע שאע"פ שעיקרה של גדיל אם קבועים בה משבצות כסף או זהב אסור. וכתב בע"ז שם סק"ו דלפ"ז נראה דמה שמכסין הכלה בהינומא של משי ויש שם חוטי כסף או זהב יש זהב איסור, ובאמת שאין משגיחין בזה באידנא, ונראה קצת לומר שלא אסור בגמרא אלא אם נעשית ההינומא תחילה לשם הכלה, משא"כ במנהגינו שלוקחים מבלי קודש של צית הכנסת כו'. אולם בל"ח רבה שם סק"ח כתב דבארץ מגוריו מלבישים את הכלה בהינומא מיוחדת העשויה לכלות והמשובצת בחוטי זהב או כסף, ול"ל דלא הששו לגירסא זו שברמ"ז האוסר, וכן מבואר בפוסקים. ובעיני קדושין סק"ד כתב ג"כ להתיר, דעטרות כלות לא הוי רק דבר מיוחד בעין

(י) ועיין בר"י בכ"ב ח"ב שכתב שיש מקומות שנהגו להביא להם תפילין ותחת התפילין אפר מקלה בראשי החתנים.

אחר שבע ברכות וזהו מנהג שנוהג במדינות אלו שהחתן שובר (ג) הכלי שזרכו עליו ברכת אירוסין (כל בו) וכל מקום לפי מנהגו

עוד

באר היטב

(ג) הכלי וכו' עין כנה"ג הטעם :

הפוסקים

ס"ק יב אות א — ס"ק טו אות א

אוצר

טו. שמברכים עליו ברכת אירוסין. א. כתב בפרמ"ג משכ"ז א"ח סי' תק"ס סק"ד, שמדברי רמ"א אלו משמע שלוקחים שני כוסות אחד לברכת אירוסין והשני לברכת נשואין, ואותו הכוס שזרכו עליו ברכת אירוסין שזכרם. וכ"כ בנפנת פענח למהר"ע פרשת דברים שמעשרים כוס שזרכו עליו ברכת אירוסין.

ובשו"ת מהר"מ מינץ סי' ק"ט כתב שראה לרבותיו ששזרכו את הכוס שזרכו עליו ברכת אירוסין, וי"ל קלה טעם דכיון שיש עתה שני כוסות עוב ליקח ולשבר כוס של אירוסין, כי כוס של נשואין אתי לגמר הזיווג לכן אין סברא לשבר כוס של נשואין שמורה ח"י על שזירת הענין. וכ"כ במועד לכל חי סי' י' אות ז"א, וכן א"ש חי פרשת משפטים סעיף י"א.

ועיין כנה"ג הגב"י אות א' שמנהג חירוף ששזכרם שני הכוסות בין זה שזרכו עליו ברכת אירוסין ובין זה שזרכו עליו ברכת נשואין, וכתב שמנהג זה נוצע מזמן שהיו מקדשים שלא בשעת נשואין, אבל עכשיו שמקדשים בשעת נשואין, אין לשבר אלא כוס של אירוסין, וכן המנהג בקושטא. ועיין במנהגי חז"ל עמוד ע"ו שכתב שמעשרים הכוס שזרכו עליו שבע ברכות, אבל לא פורש אם כוס זה היה מיוחד לברכת נשואין ולא בירכו עליו ברכת אירוסין.

אולם בפרמ"ג הנ"ל כתב שהמנהג ששזכרם כוס אחר שלא בירכו עליו. וכ"כ בשלחן העזר ח"ב דף קל"ז א', וביציע אומר ח"ד סי' ט'. ועיין שדי חמד חס"ד מערכת ז' אות י"ב, שכתב שאינו מציין לחיוב קפידא יש שיהיה כוס הנשבר אותו הכוס שזרכו עליו.

ב. האם צריך לשיבור כוס יפה או כוס גרוע. בנרם שלמה (להר"ש האם) כתב שצריכים לקחת כוס היותר גרוע ולא יפה, דאל"כ עובר משום כל תשחית, ואף כי מנהג זה נוצע מהא דאיתא בברכות דף ל"א ששזכר כוס יקר, התם בדתני עממא משום דרבנן הוי קדחין עובא ויהי מוכרה לשבר כוס יקר כזה, אבל לדידן שאין זה רק רמז בעלמא ודאי די בכוס זכוכית כל דכו.

אולם במעשה אברהם דקמ"ו ד' כתב דלר"ק לשזור תחת החופה כוס יפה, ולא כאלו שנוהגים לשבר כוס יפן ופגום. וכע"ז כתב במועד לכל חי סי' י' אות ז"ו. וברוב דגן קונטרס אות לעובד סי' ל' כתב שהכוס יהיה שוב מידו דמיעלז לבני אדם הגמלאים בחופה. וכ"כ בשדי חמד חס"ד מערכת ז' אות י"ב דמגמרא ברכות ל"א א' מוכח שצריך להיות כלי יקר שהולכו להשמיטו שהיה שוב ד' מאות זוזי ואיעלזו. וביציע אומר ח"ד סי' ט' כתב דלכאורה יש לדחות הראיה מגמרא ברכות הנ"ל לפמ"ש בצן יהודיע בברכות שם דמירי שבו ששזכר היה סדוק, ברם קושטא קאי שאין זה פשט הגמרא כלל, אלא שבאמת היה כסא דמוקרה ששוב כן, ומי"מ נראה שאין לורך במיוחד לשבר כוס יקר, ובסי' בכלי זכוכית רגיל, וכמ"ש בראש"י ברכות סי' ז"א "שנוהג כולם בשור כדי שלא לבזבז מי שאין לו".

ובתב בפמ"ג הנ"ל ששזכרם כוס שלם ואין צו משום איסור כל תשחית, (עיין רמב"ם מלכים פ"ו ה"י שהמסבר כלים דרך השחתה עובר בכל תשחית), כיון שעושים כן למען יתנו לז. והוצא במשכ"ז

ירושלים וגו'. וכן ביציע אומר ח"ד סי' ט' כתב שהן רבים עתה עם הארץ שבעת ששזכרם הכוס כל הקרואים ממלאים פיהם שחוק בקריאת "מזל טוב" והחתן עצמו ממלא פיו שחוק, והפכו כוונת המנהג היפה הזה שנועד לשם עגמת נפש על חורבן בית המקדש, ואפשר לתקן הדבר ולהחזיר עטרה ליושנה להנהיג שיאמר החתן לפני שזירת הכוס "אם אשכחך ירושלים וגו'".

ב. ובנשואי אלמן ואלמנה, כתב במעשה אברהם (להר"א אשכנזי) סי' ה' שצריך ג"כ לשבר הכוס בשעת החופה.

יג. אחר שבע ברכות. כן כתב בכלנו סי' ס"ב. וכ"כ באחרות חיים הלכות השעה ב"ב סי' י"ג, שו"ת מהר"מ מינץ סי' ק"ט, ומהר"ל הלכות נשואין. וכ"כ בפרמ"ג משכ"ז א"ח סי' תק"ס סק"ד שהמנהג לשבר הכוס אחר שבע ברכות שחופה. וכ"כ ביציע אומר ח"ד סי' ט', ובמנהגי חז"ל עמוד ע"ו.

אולם בשדי חמד חס"ד מערכת ז' אות י"ב כתב שמנהג מקומו לשבר הכוס בין ברכת אירוסין לבין ברכת נשואין קודם קריאת הכתובה, וכן המנהג אצל בני קהלות אשכנז שם. וכ"כ ביפה ללב ח"ד סק"ז, ושלחן העזר ח"ב דף קל"ז א'. וכ"כ במטה משה ח"ג פ"א אות ט'. ועיין באברהם הזכור ד"ע אות מ"א שהביא את שני סוגי המנהגים האמורים.

ובמקצת מקומות נהגו לשבר שני כוסות, אחד לאחר ברכת אירוסין ושני לאחר ברכת נשואין, כן כתב בעיקרי הד"ע א"ח סוס"י כ"ז. אולם ראה להלן סקמ"ו בדברי כנה"ג שמשמע שמנהג זה היה נהוג במקום שהיו מקדשים שלא בשעת נשואין.

יד. שהחתן שובר הכלי. כן כתב ברוקח סי' שני"ה, ומטה משה ח"ג פ"א אות ט'. ובשו"ת מהר"מ מינץ סי' ק"ט כתב שנותנים ליד החתן כוס חורק אותו לכותל וישברנו. ובמהר"ל הלכות נשואין כתב שהחתן הופך את פניו נגד ל' פון חורק את הכוס אל הכותל לישבר. ובשלחן העזר ח"ב דף קל"ז א' כתב שהשמש מניח הכוס תחת רגל ימינו של החתן והחתן משברו. וכ"כ במנהגי חז"ל עמוד ע"ו שכתבן שובר הכוס ברגלו הימנית. ועיין בספר מטעמים החדש ערך חתן וכלה אות ח' שכתב טעם לדבר שהחתן עצמו הוא שמשבר הכוס, שהואיל ועיקר השמחה שלו הוא, הרי הוא שצריך לקיים במקום גילה שם תהא רעדה.

אולם ביפה ללב ח"ד סק"ז כתב שמנהגם שהמזכר ברכת אירוסין הוא ששובר את הכוס ולא החתן. וכן כתב בחופת חתנים דיני ברכת אירוסין. ובשדי חמד חס"ד מערכת ז' אות י"ב, כתב שמה שכתב הרמ"א שהחתן שובר את הכלי לא ידעתי אם הוא לעיכובא, ומסתברא דלא דוקא שהחתן עצמו ישבר אלא שזכרם לפני החתן, כמו שהוא המנהג אצלנו שאחד מהעומדים בחופה משבר את הכוס, וממקומו הוא מוכרע שהרי מנהג זה נתפשט מהבית דלמרינן ממוכח ברכות ל"א א' דמר בריה דרבינא עבד הילולא לבניה חזינכו לרבנן דהו קבדחו עובא חיייתא כסא דמוקרה בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייכו ואיעלזכו, והרי זההוא עובדא לא היה המשבר החתן עצמו, וראיתי לרוקח (הנ"ל) שכתב שהחתן שובר הכוס, אף שאין סברא לומר שיהא זה לעיכובא.

עוד נוהגים להתענות ועיין לעיל סי' ס"א ודין זריקה אוכלין לפני חתן וכלה עיין באורח
חיים סי' קט"א: ד"ה מת וכלה שפגעו זה בזה מעבירין את המת מלפני
הכלה ליתן לה את הדרך:

הפוסקים

ס"ק טו אות א — ס"ק יז אות א

אוצר

וביביע אומר ח"ד סי' ט' כתב שכיום נוהגים לעטוף כוס הזכויות
בשקית כדי שלא יתפזרו הכספים ויצאו לידי נזק. וכענין
כתב בשלחן העזר ח"ב דמ"ט ד'.

ז. שבירת כלי בשעת בתיבת תנאים. בא"ר או"ח סי' תק"ם,
עמ"ש דרמ"א שנהגו לשבר כוס בשעת חופה כדי לחזק
להתחלל על ירושלים, כתב בשם מ"ט שזהו העם שמעצרים קדרה
בכתיבת התנאים. והוצא בשערי תשובה שם סק"ג ומשני' שם
סק"ט. וכתב דפרמ"ג משנ"ז שם סק"ד שראוי ליקח קדרה שזורה
מחרס. והוצא דמשנ"ז שש"ל שם אות כ'.

וטעם הדבר שמעצרים כלי חרס, ולא כמו בחופה שמעצרים כלי
זכויות, עיין פרמ"ג הג"ל שצ"ח כי שזירת הכוס בחופה
צ"ח לרמז להתעורר לתשובה, ואילו שזירת הכלי בכתיבת התנאים
הוא כדי להבדיל ולמנוע השמחה, ועל כן ראוי לקחת בכתיבת
התנאים קדרה חרס מחרסו האדמה. ועוד טעמים שונים נאמרו
למנהג זה של שזירת כלי חרס, עיין חולדות אהרן זליקוועיס בשם
דעש"ט, ליקוטי מהר"ן סי' ס' וסי' רס"ה, כתב ראש אורח קו"ד,
ספר מטעמים ערך חו"כ אות ו', חידוש וילנר סי' כ"ו.

אימתי ועל ידי מי מתקיימת שזירת הכלי. כתב בספר מטעמים
החדש ערך חו"כ אות ח' שהמחותנים שזורים הכלי, ולא
כמו בחופה שהחתן שזר הכלי, משום שבכתיבת התנאים אין עדיין
שמחה כל כך לחתן, אבל בחופה השמחה של החתן היא וצמקום
גילה שם חתן רעדה, על כן החתן בעלמו משבר. ובשלחן העזר
ח"א דף י"ב כתב שהמנהג שהמחותנות שזורות את הכלי, לאחר
קריאת שער התנאים.

ועיין בפרמ"ג הג"ל שאין לשבור כלי שלם משום איסור כל תשחית,
אלא שזורים כלי שהיה שבור [קל"ה] מתחילה, ואין זה דומה
בשזירת כוס שלם בשעת החופה, כי שם סיבת השזירה של החרס
השלם היא לחזק חורבן בית המקדש, ומאחר שיש לה מטרה מסויימת
אין כאן משום איסור כל תשחית, אבל כאן השזירה צ"ח כדי
להבדיל הנאמרים, וכיון שניתן להבדיל גם בכלי שבור אין לשבור
כלי שלם.

טז. נוהגים להתענות. המנהג להתענות ציוס החופה מצוה
לעיל סי' ס"א סק"י.

סעיף ד. יז. מעבירין את המת מלפני הכלה. א. מקור
דין זה הוא בצרייתא כתובות י"ז א': תנו רבנן מעבירין
את המת מלפני הכלה, ופרש"י כשכלה יולדת מציה אביה לבית
חתונה, ונושאי המת יולאים, וצו וצו אוכלוסים הרבה ואין רואים
להתעבר, מעבירים את המת דרך אחרת.

ועיין בפרישה כאן אות ט' שכתב דהעור צו"ד סי' ש"ס כתב
בשם הרמב"ם [אבל פ"ד ה"ח] דמניחין הכלה ועוסקין
במת, ונראה דהרמב"ם מפרש "מעבירין המת" על דרך שנאמר
[שמואל ב' י"ח] "ויעבר את הכושי" וע"ד שאמרו [פסחים ז' ב']
עובר לעשייתן, דהיינו לאקדמינהו, ה"ל לר"ך להקדים עניני המת.
אולם צ"ח כאן בקו"א השיג על הפרישה, וכתב דאין לומר
דהרמב"ם מפרש "מעבירין" מלשון להקדים, דא"כ ה"ל לומר מעבירין
את המת "לפני" הכלה, דמשמע מקדימין את המת, מדקאמר
"מלפני" הכלה, משמע דכפשוטו הוא, ולא כתב הרמב"ם דמניחים
הכלה ועוסקים במת אלא בדברים שאינם מיעוט כבוד אלא להתעסק
בצרכיהם

במשנ"ז שם סק"ט. וכענין כתב בהגהות מהר"ל חיות על מסכת
ברכות ל"א א' שכיון ששזר משום סיבה, בכה"ג לא שייך איסור
כל תשחית.

ג. האם רצוי לשבור את הכוס בשישי יין בתוכו. עיין פ"ה
סק"ד שכתב בשם המקנה דמה שנהגו באשכנז לשבור
כוס מלא יין ל"ט כו'. ובמהמקה שם האריך וכתב דהוי ציוס אוכלין
וכמ"ש בש"ע או"ח סי' קט"א ממשיכים יין לפני חתן וכלה ובלבד
שיקבל בלינור, וכן צמח"א סי' רל"ז כתב שראוי לבטל השפיקה בכוס
הבדלה אלא מפני שדבר מועט הוא אין להקפיד, גם הע"ז כתב שם
בשם ספר חסידים סי' קי"א דלאחר שזיך על מיני תחייב אכור
לשפוך הימנו דאין לך ציוס ברכה גדולה מזו ול"ט. ועיין בגמלת
שצעה סי' י"ב אות ה', שדן ליישב את המנהג שבאשכנז ששזורים
את הכוס כשהוא מלא יין.

ד. סוג הכוס ששזורים, זכויות או חרס. עיין ד"מ או"ח סי'
תק"ם, שמצוה ששזורים כוס של חרס. ובפרמ"ג משנ"ז
או"ח סי' תק"ם סק"ד צ"ח כן גם דברי הלבוש כאן סעיף ג'
שמנהגם לשבור כוס חרס. ובזן א"ח ה"א ר"ש פרשה שופטים
כתב שמנהגם לשבור כוס חרס.

אולם הרבה אחרונים כתבו שמנהגיו לשבור כוס זכויות. בלפנת
פענה למהר"ט פ"י דברים דף קל"ז ע"ג כתב דעכשו נהגו
לשבור כוס של זכויות, כי שזירת הכוס היא זכר לחורבן הבית,
ורומזם צתקור שכשם שזכויות שנשברה יש לה תקנה כך עתיד
הקצ"ה לשור עלינו לעוז. גם צ"ח השו"ס סי' י"א כתב דדוקא
זכויות יש לשבר, וכמו שכתבו החוספות ברכות ל"א א' ד"ה איתוי
ע"פ הגמרא שם דרז אשי שבר כוס זכויות צתחונה צנו. וכ"כ
שהמנהג לשבור כוס זכויות צמשנ"ז או"ח סי' תק"ם סק"ד, מועד
לכל חי סי' י', שלחן גבוה או"ח סי' תק"ם סק"ה, כסא אליהו
אבע"ז סי' ל"ד סק"ג, ובר מלרים דקפ"ד ע"א. וביצע אומר ח"ד
סי' ע' כתב שכן המנהג בארץ ישראל.

וכבר כתבו כן שהמנהג לשבור כוס של זכויות, בארחות חיים
הלכות תשעה באב סי' י"ג, רוקח סי' ש"ג, ראצ"ה ברכות
סי' י"א, ושו"ת מהר"ם מיינן סי' ק"ט.

וטעם הדבר ששזורים כלי זכויות, עיין מהרש"א ונל"ח צמסכת
ברכות הג"ל, ובחולדות אהרן ליקוועיס בשם דעש"ט, ומה
שכתבו בשם הגר"א מוילנא צמעשה רב סי' קל"ג וקל"ד, שערי
רחמים עמוד י' ושאריות יעקב (להר"י הכהן) סי' י"ח. ועיין עוד
ספר המטעמים ערך חו"כ אות ו'.

ה. ושל מי יהיה הכוס ששזורים. עיין צרוז דגן קונטרס אות
לעוצה סי' ל' שכתב שמדברי הגמרא ברכות ל"א א' משמע
שהכוס העומד להשבר הוא של אבי החתן, אבל אין קפידא בדבר
ואפשר שיהיה גם של אבי הכלה. וכ"כ ביצע אומר ח"ד סי' ע'.

ו. להזהר שלא לגרום נזק בשבירת הכוס. כתב צשו"ת הצ"ח
סי' ס"ב ששזירת הכוס יש לעשות ציישוב הדעת צענין
שלא יגיע היזק כלל וע"ש שהתירע על מה שנשחרצב המנהג הרע
שבסעודת נשואין שזורים כלי זכויות בכתולים צדרך שיוכל להזיק
ומכניסים עומן צספק סכנה נפשות, ואין לעשות זאת כדי לקיים
וגילו צרעדה שכבר יולאים ידי חוצתם צמה ששזורים הזכויות
בחופה, ואם אחד מן המסובים צחוק משזירת הכוס הדבר פשוט
דחמזיק חייב לשלם נזקיו.

אוצר

ס"ק יז אות א - ד

הפוסקים

בזכריהם זה אחר זה לרכי המה קודמים [כמבואר להלן]. וכ"כ
ביטא ברכה על ר"י נתיב כ"ב ח"ב סי' ד' אות ב' דפי"ב דאין
לפלות על הדעת לפרש "מעצירין" מלשון "מקדימין", דהלא מסיק
בבביתא "זהו זה מלפני המלך", וזהו לומר דזה זה מעצירין
מלפני המלך כפשטיה דמיתוין את המלך שיעצור קודם.

ועם מי מתחילין להתעסק תחילה. בש"ע יו"ד סי' ש"ס סעיף
א', אחר שהביא דין שמעצירין המה מלפני הכלה, כתב וכן
אם אין צעיר כדי לזה ולה מקדימין ומכניסין הכלה לחופה ואחר
כך קוצרים המה. וכ"כ צעור שם, והוסף צעור דהרמב"ם [אצל
פי"ד ה"ח] כתב דמי שביה לפניו מת וכלה מניח הכלה ומתעסק
במה, וכתב הרמב"ן דלא נהירא. ובצ"י שם הביא דדברי הרמב"ן
הוא צתורה האדם, שם הביא ממסכת אצל שאמר המה והכלה
הכלה קודמת, וכתב דמשמע מניח דהכנסת כלה לחופה קודמת
להולאתו של מת, והסתייע מדברי השאלות שאילתא ג', ולא
הרמב"ם. ובחידושי הריטב"א כתובות י"ז א' כתב בשם הרמב"ן
דכל דבריהם קודמין ענייני הכלה לפני המה להולאתו ולכל לרכי
או להתפרנס מקופה של זדקה, וזה שלא בדברי הרמב"ם שכתב
שהמה קודם להכלה להתפרנס מקופה של זדקה. ועיין בתוספות
כתובות י"ז א' שכתבו כשמוכרים הכלה לבית החתן בצוקר, ויש
מת צעיר, מוכרים הכלה תחילה, או יקדמוהו קודם שיגיע הזמן
דהכנסת כלה. וכ"כ בהגמ"י אצל פי"ד אות ב'.

ועיין בלחם משנה על הרמב"ם שם שכתב לדעת הרמב"ם יש
לחלק בין דין דמעצירין את המה לבין הקדמת התעסקות
עם המה, דשאי הכס דדין מעצירין את המה דטעמא משום כבוד
הוא מי ילך ראשונה, ובין שכן ראוי להקדים הכלה דיקרא דחיי
עדיף, אצל היבא דאין זה תלוי בכבוד אלא בענין עשיית הדבר,
ודאי דראוי לעסוק צמיות המה יותר ממוצאות כלה כו'. וכע"ז כתב
בשו"ת מהרל"ב סי' ז' לדעת הרמב"ם אע"ג דמוצאות קצורה המה
היא יותר גדולה מהכנסת כלה ולכן קודמת לה, עכ"ז כבוד החיים
קודם לכבוד המה, ולכן כשפגעו המה והכלה זה עם זה בדרך
אחד, נושאי המה מסבבים עם המה לדרך אחר, כי כנאן לא נדחית
המוצאות משום אחד מהם, ולענין הכבוד כבוד החיים קודם, וכ"כ
בצ"ח יו"ד שם.

ובהמקנה כאן כתב לאידך גיסא, לדעת הרמב"ם לריך להלן
דנכי דלדחותו לגמרי כבוד החיים עדיף, אצל להקדים
מקדימים כבוד המה, ובהאי גוונא מלינו חילוק זה לענין תדיר
קודם, כמ"ש המג"א סי' תרפ"ד, דהא דתדיר קודם היינו להקדים,
אצל לדחות פרסומי ניסא עדיף.

ובהעמק שאלה על השאלות הנ"ל, הביא מה שכתב הרמב"ן
להסתייע מדברי השאלות כשיעמו הנ"ל נגד שיעת
הרמב"ם, וכתב שאינו רואה שום הכרע לדבר, דהשאלות מייירו
בין מת וכלה צעיר ואין צה כדי להתחלק לזה ולזה ועל כן יש לנו
להקדים אחד מהן, וע"ז יליף השאלות מהא דמעצירין את המה
לדדי הדרך עד שתצור הכלה כדי שלא להשהות מוצות הכנסת כלה,
מכש"כ שלא נשהה כל כך מוצות הכנסת כלה עד שיקצרו את המה,
אלא מקדימין את הכלה ואחר כך עוסקין עם המה, וזהו ודאי
הרמב"ם מודה, אצל יחיד שרואה שתי צתורות אחת מוליאה המה
ואחת מכנסת הכלה ואין שניהם ממתנים עליו והוא לריך להטפל
לאחת מהן, בזה תניא באצל רבתי פי"ב דיותר ראוי לעסוק צמיות
הלוית המה, וצוה מייורי הרמב"ם ג"כ, ודעת הש"ע צו"ד סי' ש"ס
אינו צרור דתחילה כתב הא דמעצירין ומקדימין הכלה לפני המה
בשאיין כדי לזה ולזה, משמע הא אם אין האחד מתצטל מלפני השניה,
י"ל דהולאת המה קודם [והיחיד יתעסק בהולאת המה], וכדעת
הרמב"ם, ואח"כ כתב סצרת הרמב"ן דאחר קצורה וכניסה לחופה

בית אצל קודם [משמע דצעת חופה מקדים היחיד את הכנסת
כלה], ויותר נראה דעת הרמב"ם.

ב. הכנסת כלה לחופה ומת מצוה מי קודם. הרמ"א יו"ד סי'
ש"ס סעיף א', אחר שהביא דיני המה שלפעמים הוא
קודם לשמחת חתן וכלה ומלוות אחרות ולפעמים שמחת חתן וכלה
ומלוות אחרות קודמות, כתב ואם הוא מת מוצה, מת מוצה קודם,
וכתב בש"ך שם סק"ג שקאי על כל הדינים האמורים למעלה שמה
מוצה קודם לכל דבר שצתורה. ומקור הדין הוא צעור שם. ובצ"י
שם העתיק מתורת האדם להרמב"ן שהביא משאלות פ' בראשית
סו"ס ג' דהכנסת כלה קודם למת מוצה, וכתב דלא נהירא דאשכחן
במסכת מגילה דף ג' ב' דמת מוצה קודם לתלמוד תורה ועצרה
ומקרא מגילה וכו', ולא מלינו דבר קודם לו בכל התורה כולה, הלכך
מת מוצה קודם להכנסת כלה.

ועיין בשו"ת מהרל"ב ח"א סי' ז' שכתב שקצורת מת מוצה קודם
להכנסת כלה, וכן הוא דעת כל הפוסקים צ"י חולק, ובבר
העיר עליו צחינא וחסדא כתובות י"ז א' שהלא לדעת השאלות
הכנסת כלה קודמת.

ובהעמק שאלה על השאלות כתב שאף השאלות מודה דמת
מוצה קודם להכנסת כלה, ולא מייירי אלא בהולאת מת
סחם, ומה שהזכיר מת מוצה צא לפרש דמלינו דהולאת המה עדיף
משום שדוחה ל"ת שצתורה דחינו מת מוצה ח"כ מלינו חומר
בהולאת המה משא"כ בהכנסת כלה, אצל הא פשיטא דכל דינו של
השאלות אינו צמת מוצה.

ג. שמחת חתן וכלה שלא בשעת החופה אי קודמת למת
ואבל. בש"ע יו"ד סי' ש"ס סעיף א' כתב, דאחר
שנכנסה הכלה לחופה, ויש לפני האדם לחס אצל ולשמח חתן
תנחומי אצל קודם, וכן הצרחת האצל קודם למשחה של חתן, צמה
דברים אמורים שיש צידו ספוק כדי שניכס אצל אם אין צידו כדי
שניכס משחה החתן קודם. ועיין בצ"י שם דמקור הדבר הוא
הרמב"ן צתורה האדם, ושם לאחר שכתב דמקדימין ומכניסין את
הכלה לחופה ואחר כך קוצרים את המה, כתב ואי קשיא לך הריא
דתניא במסכת אצל ה"ב בית האצל ובית המשחה בית האצל קודם,
הריא לאו צעת הכנסת כלה לחופה, אלא כל שצעה, דהצרתה
האצל קודם לאכילת בית המשחה, אע"פ שצוה וצוה מוצה אלא
שזו של אצל קודמת כו', ובמכילתא אחריתי דאצל תניא המה והכלה
הכלה קודמת כו' בית האצל ובית המשחה בית המשחה קודם, ואם
יש לו פרנסה בית האצל קודם, שמת מניח מהך מתניתא דלאחר
שנכנסה הכלה לחופה, תנחומי האצל קודם לשמחת החתן לכל
שצעה, והצרתה האצל קודם למשחה החתן, אע"פ אם אין פרנסה
לזה ולזה מקדימין בית המשחה שכבוד החיים קודם יא'.

ד. חתן ואבל הנמצאים בבית הכנסת למי מכבדים קודם.
כתב הרמ"א יו"ד סי' ש"ס סעיף א', חתן ואצל צבית
הכנסת, יולא החתן עם השועצנים תחילה, ואחר כך האצל
והמנחמים, וכן הקרובים שלהם [של החתן והכלה] אוכלים עם החתן
כשירצו ולא עם האצל. ומקור הדין הוא בתוספות כתובות י"ז א'
ד"ה מעצירין, ובהגמ"י אצל פי"ד אות ב'. ובש"ס כתובות פ"ב
סי' ג' כתב דהיבא שיש חתן ואצל צצעת, וכפי מנהג אשכנזים
שהולכים בצוקר צצעת אחר התפילה לבית האצל, נראה דילכו
בתחילה עם החתן לביתו, ועם האצל יולאים אחר כך, ואף שכתב
הרמב"ן שדוקא הכנסת כלה קודם למת אצל כל צצעת ימי המשחה
ושצעת

יא) ועיין בחידושי הריטב"א כתובות י"ז א' שהביא משם הרמב"ן
שמחלק בין המת לבין אבל, שהכלה קודמת למת, אבל לענין האבל עצמו
הוא קודם, ולא מחלק בין שמחת החופה לבין השמחה שאחר כך, וצ"ע.

אוצר

ס"ק יז אות ד - ז

הפוסקים

ומהם קודם, דן בזה בחיים ביד סי' ע"א, וכתב שאם אין בלעדו עשרה אנשים, וכל שכן אם הוא שושבין ואין שושבין אחר, בודאי שצריך לילך לחופה קודם למילה, והוא הדין אם הוא אדם חשוב והחתן ילעזר על שלא השתתף בשמחתו צריך לילך לחופה מלצרות מילה, אך כשיש לו לחתן וכלה כל צרכם, ואף לא יקפידו עליו כשלא יבא [נראה לכאורה] דיש לו להקדים לילך לצרית מילה יותר מלחופה, כי שם עונה חתן דקדוש, וגם כי הוא חשוב כהקדמת קרבן ונמחלים עונותיו, [ומכל מקום] נראה דאם הוא קרוב [משפחה] לחתן או לכלה, או שקרוב [משפחה] לאבי הבן שמכניסו למילה צריך שילך למי שהוא קרוב יותר, ואם שניהם שוים אז אין מעבירים על המלוות ומאי דפגע ברישא בדרך הילוכו קודם, כיון דיש פנים לכאן ולכאן ולא חולמיה באי מהאי.

ובאברהם אזכור מערכת צ' אות קע"ז כתב דבחוקונים תיקון ע' דקל"א ט"ז יש להוכיח דיש לילך לצרית מילה, דהוא יותר מזה מילך לשמוע שבע ברכות נשואין, וטעם היותר עיקר נראה שהוא דצרית מילה מתכפרים עונותיו, משא"כ בחתן דלחתן לבד מכפרים.

אולם יש שכתבו שעדיף לילך לחופה, ואפילו אם כבר נמלא במקום שעורכים צרית מילה רשאי להניח מזה ז' של מילה ולילך לחופה. בקול אליהו ח"כ קונטרס מחנה ישראל סי' ל"ה כתב שנשאל במי שנמלא במקום שמלין את התינוק אם יוכל להניח מזה ז' של מילה ולילך לשמוע ז' ברכות לחתן וכלה, או צדיק לילך מחופה לצרית מילה, מי נימא כיון שנמלא שם ויוצא אע"פ שהיה למזה אחרת הוי כמחולל במטה ראשונה, או דילמא אין קפידא בדבר, והבאתי ראיה מגמ' יומא דף ע' ט"א ופרש"י שם דכל כי האי גוונא שאינו עוסק במילה אלא עומד ורואה משום דרוז עם הדרת מלך, לא שייך בזה דין דאין מעבירין על המלוות, ויכול ללכת מכאן למטה אחרת, אולם עדיין יש ללמד ולומר דאין יכול להניח מזה של ז' ברכות לחתן וכלה ולילך למקום שמלין את התינוק, אי משום עניינת חתן על ז' ברכות, משא"כ במילה שאין כל כך הרבה ברכות, ועוד דלחתן וכלה איכא חזקא נמי מזה אחרת לשמחה.

ובמעשה אברהם (להר"א אשכנזי) יו"ד סי' מ"ט, אם כי מתחילה העיר על דברי קול אליהו הנביא, דאין אמר דמילה לא שמה עוסק במילה, דאשתמיט מניה דבחוקינוי וזה מצוה דהליכה לצרית מילה הוי מצוה וכו', מסיק דמ"מ מעמלא אחרינא דקא מקיים מצוה אחרת גדולה לשמח חתן וכלה, כל כי האי גוונא ראוי להניח מזה ז' של מילה ולילך לשמוע ז' ברכות ולשמח חתן וכלה, דבחופה איכא חזקא תרתי לטובתא.

ועיין זכור לאברהם (להר"א אביגדור) ארי"ה סי' י"א, שכתב שאם חזמנו לאדם שתי חופות חתנים בשבתו, שיש לילך אל הקרוב דפגע בזה ברישא, משום דהיא גופא מצוה ושייך ביה אין מעבירין על המלוות.

ושצעת ימי אצלות אז הכרחו של אצל קודם להכרח של חתן כו', מ"מ נראה צעיתי דצעת שאינם בהכרח ואין מנחמים אותם צעת כמו בחול אלא בעין שאילת שלום ומנהג צעמא הוא על פי המדרש, פשיטא דהחתן קודם, ולא כיש מורים שמוליכין החתן עמהם והולכים לבית האצל לנחמו, דבדאי עון גדול בידם לאין להתערב אצילות בשמחה.

ועיין צי"ש שם שכתב דהשושבינים וכל עיקרי הליצור הולכים עם החתן לביתו, והאצל עם קרוביו ויולאים אחר כך מצית הכנסת והולכים לביתם. אך צי"ח יו"ד שם כתב דעם החתן אינן יולאין אלא שושביניו וקרוביו, אצל עם האצל יולאין ומלוין אותו לביתו כל שאר העם, דהנחומי האצל קודם, אלא דמה שנוגע בכבוד להעביר זה מפני זה כבוד החתן הוא קודם ויוצא תחילה.

ה. כבוד החתן וכבוד הרגל מה עדיף. עיין בצה"ט סק"ג שכתב כבוד לחתן וכלה עדיף מכבוד הרגל ונפקא מינה שאם יש לו [לחתן] איזה מלבוש חדש ללבוש בחופה ופגע בו הרגל קודם החופה, לא ילבישו ברגל אלא יניחו עד יום החופה, כ"כ דרשות מהרי"ל [הלכות נשואין]. ופשיטא סק"ג כתב דיש להעיר קצת מדברי בצה"ט ארי"ה סי' ז' סק"א, דשם הביא בשם שו"ת הרדב"ז ח"א סי' י"ג בנדון מי שהיה חצו צצית האסורים ולא היה יכול להתפלל בעשרה והחתן לפניו השר ולא אצב להרשות לו אלא יום אחד בלבד, ושאל איזה יום יבחר לו, ופסק הרדב"ז שלא יחמיץ את המילה ותיכף יתפלל בעשרה. ועיין בצה"ט שם מה שהביא עוד צעיתי זה משו"ת חכם לבי סי' ק"ו, לקט הקמה דף י"א, יד אליהו סי' מ"ז, יוד אהרן שם. ובכרם שלמה (להר"ש האם) כאן ל"ן לעיין בזה למטה למלך פ"א ממגילה ולספרו כרם שלמה ארי"ה סי' תרפ"ח. ועיין בערך שי כאן שכתב ליישב שלא יסתרו פסקי הרדב"ז ומהרי"ל, לפמ"ש הר"ש ריש כתובות בשם הרמ"ה דיוס ראשון של שמחת חתן הוי לאורייתא, ואילו שמחת הרגל צמנינו שאין לנו קרצות אינה אלא מדרבנן, ובזה כו"ט יודו דממתיך לשמחה שחייב מן התורה.

ו. חתן וברית מילה למי מכבדים קודם. כתב בדרישה יו"ד סוסי' ש"ס דמילה קודם לחתן, דהא מילה קודם למה ומת קודם לחתן אחר הכנסתו לחופה [כמובא בטושי"ע שם]. וכתב עוד שם בדרישה, דמה שנוהגים בשמליין החתן צעת בציאתו מצית הכנסת, ויש ג"כ הינוקות לקרוא להם שם כנהוג, הולכים עם החתן והכלה אלל התינוקות בקצת מקומות, ומשם הולכים עמהם לבית החתן, היינו נמי דס"ל דקריאת שם לבנות, הוא במקום קריאת שם דזכר צעת מילה [שקודמת לחתן].

ז. חופה וברית מילה להיכן עדיף לילך. אדם שיש לפניו שתי מלוות, לילך לחופה ולשמוע שבע ברכות נשואין, ולילך לצרית מילה לשמוע ברכות מילה, ואין באפשרותו לילך לשניהם, איזה

מפתח הענינים

סימן סב סעיף א ס"ק א — סעיף ב ס"ק יא אות ג

סימן סב. מתי מברכין ברכת חתנים ואם אוכלין בהרבה בתים. וכו' י"ג סעיפים.

סעיף א

צריך לברך ברכת חתנים בבית
החתן קודם נשואין.

דף סור

ס"ק אות

א אם מברכים גם בנשואי קטן או קטנה. עבאה"ט
ס"ק"א שצ"ן בזה לסי' ל"ד. ובאוצה"פ הדיון הוא
שם בס"ק"א אות ב'. ועפ"ת כאן ס"ק"ב.

ב ובקדושין ונשואין על תנאי. ע"ן בספרים המובאים
באוצה"פ שם סי' ל"ד ס"ק"א אות ו'.

ג והכונס את יבמתו. יתבאר בעזה"ת בסי' קס"ו.

ד ובנשואי חרש וחרשית.

ה ובנשואי אנדרוניגוס.

ו גוי וגויה נשואים שנתגירו, או יהודים מומרים
שנישאו בלא חופה וקדושין וחזרו בתשובה, אם
צריכים לברך ברכת נשואין. ע"ן באוצה"פ סי' ל"ד
ס"ק"א אות א'.

ז כשנתברר אחרי הנשואין שהיו קדושי טעות וכדומה,
באופן שצריך לחזור ולקדש, אם צריך גם לחזור
ולברך. ע"ן בסי' ס"א ס"ק"ג אות א'.

ח מי מברך הברכות.

ט אם החתן עצמו יכול לברך.

י וכשואין שם איש אחר היודע לברכם זולת החתן. ב א
וכשישנם כמה חתנים ביחד אם יכול אחד מהם לברך.
יב על דבר ברכת שהחיינו בנשואי אשה.

ב א טעם הדבר שצריך לברך ברכת חתנים קודם נשואין,
ופרטי הדינים בזה, ע"ן לעיל סי' נ"ה ס"ק י"ב.

ב ובדיעבד כשלא ברכו בעת הנשואין.

ג ואם אפשר לברך גם אחר עבור שבעת ימי
המשתה.

ד ע"ד אמירת הברכות במקום שיש נשים בשערות
מגולות וכדומה.

והן שש ברכות.

ג א ע"ד נוסחאות שונות בברכת חתנים.

ב כשאמר הברכות שלא כסדרן או שלא אמר אלא מקצתן.
ב/א אם גם כשאמר ברכת אשר יצר לפני ברכת יוצר
האדם חוזר לומר ברכת יוצר האדם, ע"ן בהשמטות.

ג אם אפשר גם לכתחילה לומר רק מקצת הברכות כשאין
שם מי שיודע כולן.

ד אם מותר לחלק הברכות לכמה אנשים שכל אחד יאמר
ברכה אחרת, ואם יש נפק"מ בזה בין שש הברכות
הראשונות לברכה אחריתא, או בין הברכות שפותחות
בברוך לברכות שאינן פותחות בברוך.

ואם יש שם יין מביא כוס יין ומברך
על היין תחלה ומסדר את כולם על
הכוס ונמצא מברך שבע ברכות.

ס"ק אות

דף סור

ד א דעות הפוסקים אם הכוס בברכת חתנים הוא לעיכובא. ה ד

ב ואם יש לחלק בזה בין הברכות שבשעת החופה
לברכות שבשעת הסעודה.

ו א וכשמברכים בסעודה רק ברכת אשר ברא, אי צריך

ז א ג"כ כוס, ע"ן בסקנ"ד.

ד וכשהנשואין הן ביום צום.

ה מי צריך לשנות הכוס.

ו א אם צריך לשנות מהכוס כשיעור או דסגי בטעימה
בעלמא.

ז ובכוס ברכת חתנים שאחר הסעודה כשבירכו ברהמ"ן
וברכת חתנים על שני כוסות.

ב ח במקום שקשה להשיג יין כשר אם מותר לומר הברכות
על כוס של סתם יינם.

ה א טעם הדבר שמברך על היין תחילה, ואם יש חולקים
ע"ז.

ג ב וכשטעה ולא בירך תחילה על היין.

ד ואם אין יין מצוי מברך על השכר.

ו א הא דאם אין יין מברך על שכר אם הוא אליבא דכו"ע.

ב וכשגם שכר אינו מצוי אם מברך על שאר משקה.

ג וכשאין שום משקה אם אפשר לסדרם על הפת. ע"ן

ח א באוצה"פ סי' ל"ד ס"ק"ד אות א'.

ד ע"ד מנהג לקחת גם הדס לברכת חתנים.

סעיף ב

יש לאדם לישא נשים רבות כאחת
ביום אחד ומברך ברכת חתנים לכולם
כאחת.

ז מקור וטעם הדין דיכול לישא כמה נשים ביחד.

ח מקור הדין דמברך ברכה אחת לכולן.

אבל לשמחם צריך לשמוח עם כל
אחת שמחה הראויה לה אם בתולה
שבעת ימים ואם בעולה שלשה ימים
ואין מערבין שמחה בשמחה.

ט אם לעשות ימי משתה לכל אחת בנפרד.

י א מקור וטעם הדין דאין מערבין שמחה בשמחה.

ב א אם מותר לישא אשה שניה בתוך שבעת ימי המשתה
של הראשונה.

ואין לעשות חופות ב' אחיות ביחד.

יא א מקור הדין.

ב חופות שני אחים או אח ואחות.

ג ואם מותר לעשות שתי החופות ביום אחד בזה אחר זה

א שלא ביחד, או אחת ביום ואחת בלילה שלאחריו.

סימן סב סעיף ב ס"ק יא אות ד — סעיף ה ס"ק כד

סימן אות	דף טור	סימן אות	דף טור
ד	אם גם סעודה הנשואין אין לעשות ביחד, או שהקפידא היא רק על החופות	ג	ובדיעבד כשברכו בפחות מעשרה.
ה	וכשהחופות אינן במקום אחד אלא ששתיהן ביום אחד.	ד	וברכת אשר ברא אם מברכים בפחות מעשרה.
ו	הסוברים דגם בשבוע אחד אין לעשות חופות ב' אחיות, ותחולקים ע"ז.	ה	במקום שאין עשרה אם רשאים לערוך הנשואין בלא ברכת חתנים.
ז	אם הקפידא היא דוקא באב המשיא את בנותיו, אבל לא כשהאב כבר אינו חי.	ו	ובמקום שיש טורח גדול לאסוף עשרה אנשים.
ח	אם יש להמנע מהיות מסדר קדושין בנשואי שתי אחיות ביחד.	ז	המברך ברכת חתנים אם יש עליו חיוב לעמוד.
	וי"א דאף בשתי נכריות יש ליתור שלא לעשותן כאחת משום איבה שמא יכבדו אחת יותר מחברתה.	ח	אם יש חיוב על הקהל לעמוד על רגליהם בשעת ברכת חתנים.
יב	מקור וטעם דעה זו והסוברים כן.	ט	ובברכת חתנים שבשעת הסעודה.
	ואין זוהרין מזה ואדרבה יש מכוונים לעשות חופות עניות עם חופות עשירות משום מצוה.	י	וכשהתחילו לברך ברכת חתנים בעשרה ויצאו מקצתם באמצע הברכות.
יג	מקור וטעם דעת הסוברים דבחופות נכריות אין ליתור, והפוסקים כן.	יא	וכשהיו עשרה בעת ברהמ"ז ויצאו מקצתם לפני שהתחילו בברכת חתנים.
	סעיף ג	יב	מקור וטעם הדין דבעינן שיהיו גדולים ובני הורין.
	אם יש שני חתנים יחד מברכים ברכת חתנים אחת לשניהם.	ב	קטן שהגיע לעונת הפעוטות ויודע למי מברכין, אי מצטרף לעשרה לברכת חתנים.
יד	טעם דעה זו והסוברים כן.	ג	עשרה קטנים או עבדים וכדומה אם יכולים לברך לעצמם ברכת חתנים.
ב	וכשהחתנים רוצים להתברך כל אחד לעצמו.		וחתן מן המניין בין כשאומרים אותה בשעת גשואין בין כשאומרים אותה אחר ברהמ"ז.
	ואפילו לא היו החתנים ביחד אלא שהיה דעתו על שניהם.	כ	מקור וביאור הדין.
טו	ביאור הדין, ודעות האחרונים בזה.	ב	וכשיש כמה חתנים בין העשרה.
	וי"א דאין לברך לב' חתנים ביחד משום עין הרע וכן נוהגין לעשות לכל אחד חופה בפני עצמו ולברך לכל אחד.		אבל כשאין אומרים אחר ברהמ"ז אלא ברכת אשר ברא אינו צריך עשרה ומ"מ ג' בעינן.
טז	הסוברים כדעה זו, אם מטעם עין הרע ואם מטעמים אחרים.	כא	דעות הפוסקים אם ברכת אשר ברא צריך עשרה.
	אבל לאחר הסעודה מברכין להרבה חתנים ביחד אם אכלו ביחד.	כב	טעם הדין דמ"מ ג' בעינן, והסוברים כן, ואם יש חולקים ע"ז.
יז	מקור וטעם הדין.	ב	להסוברים דכשמברכים רק ברכת אשר ברא סגי בשלשה, האם אפשר לצרף לזה קטנים או עבדים.
	סעיף ד		סעיף ה
	אין מברכין ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני חורין.	כג	אם גם במחזיר גרושתו מברכים ברכת חתנים, ואם יש לחלק בזה בין הברכות שבשעת חופה לברכות שבסעודה.
יח	מקור וביאור הדין.	ב	ובמחזיר גרושתו מן האירוסין.
ב	במקום שאין אפשרות למצוא עשרה אנשים האם	ג	ובמחזיר אשתו שגירשה בגט פסול, או שהיתה ספק מגורשת ממנו.
		ד	ובקטנה שמיאנה והיה ספק במיאון, ושוב השלימו ביניהם.
		ה	וכשחי עם נכרית דרך אישות, ואח"כ נתגיירה, עיין בהשטות.
		כד	אם מותר להפסיק בין ברהמ"ז לשבע ברכות. (ואם

דט טור

ס"ק אות

אומרים פסוקי יראו את ה' לפני השבע ברכות או
(אחריתם).

כזה א

כה א דעות הפוסקים אם ברכת חתנים שלא בשעת החופה מברכים רק אחר סעודה, או דגם בלא סעודה אפשר לברכה. ובדבר הנהוגים דבשבת בבוקר נשהולנים מבית הכנסת מלווים את החתן לביתו ומברכים שם שבע ברכות בלא סעודה.

ב. להסוברים דמברכים רק בסעודה, אם יש חיוב להזמין עשרה אנשים לכל סעודה בשבעת ימי המשתה כדי לברך ברכת חתנים.

יז ב

1

3

ואין מברכין ברכה זו לא עבדים
ולא קטנים.

יט ב

1

סעיף 1

עד כמה מברכים ברכה זו אם היא אלמון שנשא אלמנה מברכין אותה ביום ראשון בלבד.

•

כז א וגרש שנשא גרושה.

ב. ראלמוז או אלמנה מן האירוסין.

וְאֶלְמִנָּה מִן הַנְּשׂוֹאִין שֶׁלֹּא נִרְשָׁה אוֹ אֶלְמִנָּה שֶׁלֹּא נִרְשָׁה

מחזורי חורף

0179

התאחדות המורים והתאחדות ההוראה

ה זכשהיא בעולת עצמו שזה הנושאה עכשיו בא עליה

לפני כן בזנות, ואם יש לחלק בזה בין מפותה לאנוסה,

או בין משודכתו לאינה משודכתו.

ו וכשנתקדשה לו בביאה והגשואין היו אחרי זמן.

ז ואשה שנשאה בחזקת בעולה ומצאה בתולה, וכן גיורת

שנמצאת בתולה.

ח ומורה ע

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466	467	468	469	470	471	472	473	474	475	476	477	478	479	480	481	482	483	484	485	486	487	488	489	490	491	492	493	494	495	496	497	498	499	500	501	502	503	504	505	506	507	508	509	510	511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	52
--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----

אשר יבא אליו ויגיד לו כל אשר יעשה לו ויגיד לו כל אשר יעשה לו ויגיד לו כל אשר יעשה לו

וכשבעלה שלא בדרכה.

א דעות הפוסקים אם הא דאין מברכים אלא ביום ראשון

היינו דוקא כל השבע ברכות אבל אשר ברא מברכים

כל ג' ימי שמחתם, או דגם אשר ברא אין מברכים

אלא ביום ראשון בלבד.

ב. להסוברים דמברכים כל ג' ימים, מה הדין כשתחילו

לסעוד ביום השלישי מבצוד יום ונמשכה סעודתם

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
לג א	הטעם דמברכים כל השבע ברכות רק בדאיכא פנים חדשות.	מ א	אם הכוונה שמרבים בשבילם מנות בסעודה, או שמרבים בשמחה בשבילם ולכבודם. ומה הדין באנשים בלתי מוכרים או עניים וכדומה.
כ	כמה אנשים צריך שיהיו לפנים חדשות.	ב	אשה עבד או קטן אי חשיבי פנים חדשות, ומה הדין באשה חשובה או קטן חשוב בן גדולים שמרבים בשבילם.
לד	מקור הדעה דלא הוי פנים חדשות אלא כשלא שמעו הברכות בחופה, והראשונים הסוברים כן.	ג	כשהשיא בן שני בתוך ימי המשתה של בנו הראשון ובאו פנים חדשות לחתונה השני, אי מיקרי פנ"ח בסעודת הראשון.
לה	הטעם שחזר השו"ע וכתב כאן, והוא שיהיו עשרה וחתן מן המניין, הגם שכבר כתב כן בסעיף ד'.	ד	וי"א דשבת ויום טוב ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית אבל לא בסעודה ג' וכן פשט המנהג ועכשיו נהגו במדינות אלו לברך ז' ברכות בסעודה ג' ואפשר משום דרגילים לבא פנים חדשות וי"א הטעם דרגילין לדרוש והדרשה הוי כפנים חדשות.
לו	מקור הדעה שאפילו שמעו הברכות בשעת החופה הוי פנ"ח, והראשונים הסוברים כן.	מא	מקור וטעם הדין דשבת הוי כפנ"ח, ואם יש חולקים ע"ז.
לז	דעות האחרונים במחלוקת הראשונים הנ"ל.	מב א	דעות הפוסקים אי יו"ט הוי כפנ"ח.
		ב	וכשנמשכה סעודת היר"ט עד הלילה.
		ג	דעות הפוסקים אם גם יר"ט שני של גלויות הוי כפנ"ח, ומה הדין ברי"ח.
		ב	וחול המועד.
		ג	וימי הפורים.
		מד	הטעם דגם סעודת שחרית בשבת הוי כפנ"ח.
		מה א	דעות הראשונים בדין סעודה שלישית בשבת.
		ב	דעות האחרונים בזה.
		מו א	ביאור דברי הרמ"א (שעכשיו גוהגים לברך בסעודה ג') והאחרונים העומדים בשיטתו.
		ב	להסוברים דמברכים גם בסעודה שלישית, מה הדין כשנמשכה הסעודה עד הלילה.
		ג	לדעה הראשונה שמברכים ז"ב, האם מותר גם לשתות מהכוסות כשנמשכה הסעודה עד הלילה.
		ד	ובסעודה שלישית ביר"ט.
		ה	להסוברים דבסעודה שלישית אין מברכין ז"ב בלא פנים חדשות, מה הדין במקום שאוכלים בשבת בבוקר סעודה קלה ואחר תצות אוכלים סעודה גדולה, והיא הסעודה העיקרית של היום.
		זא	הטעם דדרשה הוי כפנים חדשות.
		ב	אם זה דוקא כשהחתן דורש או דסגי גם כשאחר דורש.
		ג	וכשהחתן דורש בימות החול אי הוי ג"כ כפנ"ח.
			ס ע י פ ט
			וי"א שאין לומר ז' ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביא כוס אחר ואומר עליו ז' ברכות וחזר ולקח
			הברכות אם לא אכלו שם עד עתה מקרי פנים חדשות ומברכים בשבילם ז' ברכות אחר ברהמ"ז וכן פשט המנהג.
			וי"א דאם היו שם פנים חדשות אע"פ שאין אוכלים שם מברך בשבילם לילה ויום.
			דעות הפוסקים בזה.
			וכשהיו הפנים חדשות שם בשעת הסעודה והלכו לפני הברכות.
			וכשיצאו הפנים חדשות אחר שהתחילו באמירת הברכות.
			דעות הפוסקים אם מברך בשביל פנ"ח לילה ויום. להסוברים דמברכים בשביל פנים חדשות לילה ויום, האם זה דוקא כשהפנ"ח גשאר שם עמהם. ומה הדין (גם בסעודה ראשונה של הפנ"ח) כשהיה בסעודה והלך לו לפני שברכו.
			וכשעשו כמה סעודות באותו לילה ויום והפנים חדשות נמצא שם עמהם.
			וכשהפנ"ח עמד שם בסעודה ולא אכל עמהם, אי מיקרי פנ"ח בסעודה אחרת שאוכל שם עמהם באותו יום או ביום אחר.
			וכשכבר אכל עמהם בסעודה קודמת אלא שלא ברכו בה שבע ברכות מפני שלא היו עשרה.
			להתולקים על השיטה הנ"ל וסוברים דלכל סעודה בעינן פנים חדשות, האם יש הבדל בזה בין יום ראשון לשאר הימים, או לפחות בין סעודה ראשונה שביום ראשון לשאר הסעודות.
			להסוברים דבכל סעודות יום הראשון מברכים ז"ב בלא פנ"ח, מה הדין כשהתחילו בסעודה שהיה ביום הראשון ונמשכה הסעודה עד הלילה.
			וכשלא עשו סעודה ביום החופה אלא בלילה שאחריו, אם מברכים שבע ברכות בלא פנים חדשות.
			וכשלא עשו סעודה אלא ביום שאחר הנשואין (או בימים שאח"כ).
			ובסעודה שניה של אלמון ואלמנה, ויש פנים חדשות אם מברכים ז"ב.
			ואם מברכים שבע ברכות באלמון ואלמנה כשהחופה היתה ביום וסעודת הנשואין בלילה שלאחריו.
			וכשהתחילו לאכול ביום החופה ונמשכה הסעודה עד הלילה.

סימן סב סעיף ט ס"ק מח — סעיף י ס"ק סא אות ב

דף טור

ס"ק אות

ונוהגים להפסיק ביניהם בקריאת הכתובה.

- בז א מקור וטעם המנהג להפסיק בקריאת הכתובה, ומנהגים שונים של אופני הפסק אחרים. מו ג כשאיש אחד מברך ברכת ארוסין וגם ברכת נשואין, האם צריך שהוא דוקא גם יקרא הכתובה, או שאין קפידא כשאיש אחר יקרא אותה. ד

סעיף י

י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אחר אין אומרים שם ברכת חתנים.

- נח א מקור וטעם הדין, דעות הפוסקים בזה. מז א להסוברים דאין אומרים ברכת חתנים אלא במקום חופה, מה הדין כשאין פנים חדשות ומברכים רק ברכת אשר ברא, אם מברכים אותה גם שלא במקום חופה. מח ב ואם מברכים שהשמחה במעונו כשסועדים שלא במקום חופה. ג ד אם מברכים ב"ח בסעודה שנעשתה לכבוד החתונה, והחתן או הכלה לא השתתפו בה, ואם יש לחלק בזה בין כשמברכים כל השבע ברכות, לכשמברכים רק אשר ברא או שהשמחה במעונו. ג ה וכשהחתן והכלה השתתפו בסעודה במקומות נפרדים, אם צריך שתבוא הכלה למקום שמברכים שם ב"ח, ואם יש לחלק בין כשמברכים כל הז"ב לכשמברכים ברכת אשר ברא לבד. מט ד וכששניהם השתתפו בסעודה אלא שהלכו להם לפני שברכו ברהמ"ז. ג א

והני מילי כשדעתו לחזור אחר כך לחופתו אבל אם הלך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו נעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים.

- נט ביאור דברי השו"ע כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו. ב

וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך שבעה ואין דעתו לחזור.

- ס א מקור וביאור הדין דכשהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם. ב א אם מברכים גם כשנמצאים בדרך במלון וכדומה. סא א דעות הפוסקים כשהלכו לעיר אחרת מיד לאחר החופה וגשתהו כמה ימים בדרך, אם מברכים שם ברכת חתנים ז' ימים מיום שהגיעו שמה, או שאין מברכים רק ז' ימים מהחופה. ג ב במקום שיש מנהג דכשהיתה חופה נדה עושים סעודה בליל הטבילה, אם אפשר לברך או ברכת חתנים הגם

דף טור

ס"ק אות

כוס של ברכת המזון ואומר עליו בורא פרי הגפן.

- מח מקור דעה זו וטעם הדבר. מט א אם זה שבירך ברהמ"ז הוא שצריך לברך גם ברכת חתנים, או שיכול ליתן לאחר לברך ברכת חתנים. מ א ג מקור וטעם הדבר שחזור ולוקח כוס ברהמ"ז לברך עליו בורא פרי הגפן. ב א אם מברך בפה"ג גם על הכוס השני. גא א דעות הפוסקים אימתי לברך בפה"ג בברכת חתנים שבסעודה, אם בתחילת הברכות כמו בחופה או בסופן. ב ב וכשטעה ואמר ברכת בפה"ג מיד אחר ברהמ"ז לפני ברכת חתנים. מא ד ג וכשמברכים ברהמ"ז וברכת חתנים על כוס אחד, אי מברכים ג"כ בפה"ג באחרונה.

וי"א שאין צריך אלא על כוס של ברכת המזון מברך ז' ברכות.

- נב מקור וטעם דעה זו. מב ב

וכן פשט המנהג ובמדינות אלו נוהגין כסברא הראשונה.

- נג א דעות האחרונים בזה. ד ב וכשיש רק כוס אחד. מג א ג וכשיש כוס אחד של יין ועוד של שכר. מג א ד אם שני הכוסות צריכים להיות שווים בגדלם. ה להסוברים דצריך ב' כוסות אם יש להכין שניהם לפני ברהמ"ז. ב ו אם צריך לשותות כשיעור מכל אחד מהכוסות. עיין לעיל סק"ד אות ז'. ד ז על המנהג לערב שני הכוסות וטועמים גם החתן והכלה והמסובים. ח כשהמברך ברכת חתנים שתה ג"כ כשיעור, אי מברך בעצמו ברכה אחרונה, או שיצא בברכה אחרונה של המברך ברהמ"ז. ט וכשיש חתן בליל חג הפסח אם מברכים ג"כ על ב' כוסות. מד א

וי"א דאפילו לאשר ברא לחד בעינן ב' כוסות.

- נד מקור דעה זו דעות האחרונים בזה. מה א

וברכת ארוסין וברכת חתנים אומרים אותה על שני כוסות אפילו מקדש בשעת החופה.

- נה מקור הדין, וטעם הדבר, ואם יש חולקים ע"ז, ומה הדין כשאין שם יין רק לכוס אחד. ב ג א אם צריך לקחת שני כוסות נפרדים, או דאפשר גם לחזור ולמזוג את הכוס הראשון. ג ב אם מברכים בפה"ג שתי פעמים. מז א ג לנוהגים ששותים כשיעור משני הכוסות, האם צריך לברך ברכה אחרונה על כל כוס לחוד. ב

דף טו	ס"ק אות	דף טו	ס"ק אות
א	אם אומרים שהשמחה במעונו גם כשסועד עם בני ביתו בלבד, עיין בסקל"ב.	א	שכבר עברו ז' ימי המשתה.
ב	וכשהחנן מיסב בסעודה שלא נעשית בשביל שמחת הנשואין.	ב	ואם יש לברך או שהשמחה במעונו.
ג	אמירת שהשמחה במעונו כשאנשים ונשים יושבים בחדר אחד ורואים זה את זה.	ד	אם גכון לעשות סעודה זו.
ד	על דבר מנהג קראקא שבילל ב' של ימי המשתה אין אומרים שהשמחה במעונו רק אשר ברא.	ה	וכשליל הטבילה הוא בתוך ז' ימי המשתה, אם אפשר לברך או ז' ברכות בלא פנים חדשות.
ה	אם אומרים שהשמחה במעונו גם במחזיר גרושתו.	ס ע י פ י א	
ו	ביאור הלשון „מברך“ נברך שהשמחה במעונו.	בני החופה שנתחלקו לחבורות אפילו אם אכלו בבתים שאינם פתוחים למקום שהחנן אוכל כולם מברכין ברכות חתנים לא מבעיא אם השמש מצרפן אלא אפילו אין השמש מצרפן כיון שהתחילו לאכול אותם שבשאר בתים כשהתחילו אותם של בני החופה כולם חשובים כאחד לברך ברכת חתנים כיון שאוכלים מסעודה שהתקינו לחופה.	
ז	על המנהג לומר דוי הסר. מקורו, נוסחתו, טעמו, וזמני אמירתו.	ס ב א	מקור הדין דבני החופה שנתחלקו, ודעות האחרונים בזה.
ח	על איזה כוס אומרים דוי הסר.	ב	אם זה דוקא בסעודה הראשונה של הנשואין, או דגם בסעודות של שאר ימי המשתה הדין כן.
ט	אמירת דוי הסר כשאין מברכים כל השבע ברכות רק ברכת אשר ברא.	א	אם אפשר לברך לחוד כשאכלו בבתים הפתוחים למקום שהחנן אכל שם.
י	אם גכון לומר ושאלנו משלו עם אות וא"ו בתחילה.	ב	וכשרשות הרבים או דרך מפסיק בין הבתים אי חשיבי ג"כ כאחד.
יא	עניית זימון למי שנמצא שם בשעת ברכה ולא אכל עמהם.	ט ד	כשאוכלים מסעודה שהתקינו לחופה אי מהני גם כשלא התחילו לסעוד ביחד.
יב	דעות הפוסקים אם אומרים שהשמחה במעונו בפחות מעשרה, ואם צריך לפחות שלושה.	ס ע י פ י ב	
יג	והאידינא ערבה כל שמחה ואין אומרים שהשמחה במעונו אלא בשבעת ימי המשתה.	השמשים האוכלים אחר סעודת נשואין י"א שאין מברכים שבע ברכות וי"א שמברכים ולזה הדעת נוטה.	
יד	מקור הדין, ואם גם לפני הנשואין אין לומר שהשמחה במעונו בזמנינו.	ס ה	מקור ב' הדעות וטעמם.
טו	ובסעודה שנמשכה מיום שביעי לליל שמיני.	ס ו א	דעות האחרונים בדין זה.
טז	כשעשה ואמר שהשמחה במעונו בזמן שאין לאמרו, אם צריך לחזור ולברך ברכת הזימון בלא אמירת שהשמחה במעונו.	ב	להסוברים דשמשים אין מברכים ז' ברכות האם מברכים אשר ברא ושהשמחה במעונו.
טז	ומכל מקום נראה דאף לאלמון שנשוא אלמנה אומרים שהשמחה במעונו בשלשה ימים שהוא שמח עמה.	ס ע י פ י ג	
טז	מקור וטעם הדין.	הסועד בבית חתנים משיתחילו להתעסק בצרכי סעודת נשואין ולהכינה עד ל' יום אחר הנשואין מברך נברך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ואם היו עשרה מברך נברך אלהינו שהשמחה במעונו וכו' והם עונים ברוך אלהינו שהשמחה וכו'. וכן סעודה שעושים אותה אחר הנשואין מחמת הנשואין שנים עשר חודש מברך שהשמחה במעונו.	
טז	פימן סג. בעילת מצוה וברכתו.		
טז	ס ע י פ א		
טז	מותר לבעול בתולה בשבת וכו'.		
טז	דין זה מבואר בארוכה בשו"ע אר"ח סי' ר"פ.		
טז	הבועל את הבתולה כיון שבעל בעילת מצוה פורש מיד וכו'.		
טז	דינים אלו מבוארים בארוכה בשו"ע יו"ד סי' קצ"ג.		
טז	ס ע י פ ב		
טז	יש אומרים שאחר שמצא בתולים מברך בא"י אלהינו מלך העולם		

סימן סג סעיף ב ס"ק ג — סימן סד סעיף ג ס"ק יג אות ג

דף טור	סימן אות
טו	האם רק עבודת הצבא אסור או גם שאר עבודות הצבור.
טז	אם חייב החתן לדור יחד עם אשתו בכל משך השנה הראשונה לנשואיהם.

סעיף ב

הנושא את הבעולה צריך לשמוח עמה ג' ימים בין בחור בין אלמון ויש אומרים דבחור שנשא בעולה צריך לשמוח עמה ז' ימים והאשה יכולה למחול על שמחתה.

ה	מקור הדין ודעות הפוסקים.	סא ג
ו	ומה דין אלמנה שאינה בעולה.	ד
ב	ובעולה שלא נשאת.	
ג	נשאת בחזקת בעולה ונמצאת בתולה.	סב א
ד	ומוכת עץ.	
ה	ומחזיר גרושתו מן הנשואין.	
ז	ואלמון או גרוש מהאירוסין.	
ח	דעות הפוסקים אם האשה יכולה למחול על שמחתה.	

סעיף ג

יש אומרים שאין נושאים נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה ויש מתירין וכן פשט המנהג לישא נשים בערב שבת והוא שיטרח בסעודת הנשואין שלשה ימים קודם הנשואין.

ט	דעות הפוסקים אם נושאים נשים בערב שבת ובאחד בשבת.	
י	נשואין במצאי שבת.	סב ד
יא	בזמנינו באיזה יום בשבוע נושאים נשים.	

ומקום שאין בית דין יושבים בו אלא בשני ובחמישי בלבד בתולה נשאת ביום רביעי שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לבית דין.

יב א	הטעם שלא חששו למשיכ' בשר"ע יו"ד סי' קע"ט.
ב	שאין מתחילין בב' דו'.
ג	ונשואין בימי אג"ה לחדש.
סג א	

ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי כדי שיהיה שמח עמה שלשה ימים חמישי בשבת וערב שבת ושבת ויוצא למלאכתו יום ראשון.

יג א	דעות הפוסקים בדין הנושא את הבעולה.	ב
ב	ובמקום שאין לחוש שהחתן ילך לאומנתו.	
ג	ובנשואין של בתולה עם אלמון.	ג

דף טור	סימן אות
אשר צג אגוז בגן עדן וכו' וי"א דאין מברכין אותה בלא כוס.	
ג	הטעם שמברכים אחר שמצא בתולים ולא קודם לכן.
ד	דעות הפוסקים אם מברכים ברכה זו, ואם מברכים אותה בשם ומלכות.
ה	דעות הפוסקים אם מברכים ברכה זו על הכוס.
ב	נוסח הברכה ופירושה.

סימן פד. זמן נשואי בתולה וברכתה ואלמנה ואם אינו רוצה לעשות סעודה.

סעיף א

הנושא בתולה צריך לשמוח עמה ז' ימים שלא יעשה מלאכה ולא ישא ויתן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח עמה בין אם הוא בחור בין אם הוא אלמון וחתן אסור בעשיית מלאכה ואסור לצאת יחידי בשוק.

א	מקור הדין של שבעת ימי המשתה.	ד
ב	כיצד מחשבים את שבעת ימי המשתה.	
ג	ביאור דברי הרמ"א במה שחזר וכתב דין מלאכה הנזכר בדברי המחבר.	נח א
ב	כשהכלה מוחלת לחתן האם מותר לו לעסוק במלאכה.	
ג	שותפו או שכירו של החתן, האם רשאים לעבוד במלאכת החתן.	ב
ד	האם מותר לחתן להסתפר בשבעת ימי המשתה.	ג
ה	מלאכת דבר האבד אם מותרת לחתן.	ד
ו	מלאכה קלה אם מותרת לחתן.	נט א
ז	ולמוד בעיון.	
ח	וכיבוס בגדים.	
ט	מלאכת השחיטה אם מותר בשבעת ימי המשתה.	
י	ויש מי שמתיר לחתן כל מלאכות המותרות לעבוד ביום טוב.	ב
יא	האם מותר לחתן לעשות מלאכה בצינעא.	
יב	אם גם הכלה אסורה במלאכה.	
ד	כשהכלה מוחלת לחתן האם מותר לצאת יחידי.	ג
ב	האם דוקא לשוק אסור לו לחתן לצאת יחידי.	
ג	האם מותר לו לצאת מביתו לבית הכנסת.	
ד	וכשיש לו לחתן מלווה בדרך האם מותר לו לצאת לשוק.	ד
ה	האם בבית שוהה החתן לבדו.	
ו	ואם רק בז' ימי המשתה אינו הולך יחידי.	
ז	וכלה אם מותר לה לצאת יחידית.	
ח	האיסור לחתן לשרת בצבא בשנה הראשונה.	
ט	ומה הדין במלחמת מצוה.	ס א
י	באיזו נשים נוהג דין זה.	
יא	בשנה מעוברת אם נוהגת מצווה זו י"ג חודש.	
יב	האם חובה על החתן שלא יצא לצבא או אינו אלא רשות.	ב
יג	הנושא אשה לאחר שיצא בצבא בזמן המלחמה.	
יד	המקדש אשה בקדושין דרבנן האם הוא יוצא לצבא.	ג

סימן סד סעיף ג ס"ק יד אות א — סעיף ה ס"ק כ אות טז

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
יד א	מקור המנהג שאין נושאין נשים אלא כשהלבנה במלואה, ודעות הפוסקים בזה.	יז	האם מבטלים תלמוד תורה כדי להשתתף בסעודת נשואין.
ב	וכשהחתן הוא כבר למעלה מגיל עשרים שנה.	יח	האם יש לחלק בזה בין אם יש כבר עשרה אנשים בסעודה בלעדו לבין שהוא צריך להשלים למנין עשרה.
ג	האם ראוי לומר בפירוש שאין עושים הנשואין בזמן חסרון הלבנה.	יט	החוב להשתתף בסעודת נשואין, האם הוא רק על אלה שהתמנו לסעודה.
ד	חדשים שאין מדקדקים בכך ונשואין אפילו בזמן חסור הלבנה.	כ	האם רק בנשואין של זיווגים ראויים חייבים להשתתף בסעודה.
ה	חופה שלא בשעת מילוי הלבנה או חופת גדה מי נדחה מפני מי.	כא	האם רצוי למנוע מלהזמין ולהיות מזומן לסעודת נשואין.
ו	האם גם בנשואין של זיווג שני מדקדקים לעשותם במילוי הלבנה.	יז	וכשקרובי הכלה רוצים בסעודה ואילו הכלה עצמה אינה מקפדת.
טו א	נשואין ביום א' דראש חודש.	יח	בומנינו דהמנהג שהכלה עורכת הסעודה, האם כופים לערוך הסעודה.
ב	ולערוך נשואין בערב ראש חודש אחר מולד הלבנה.	יט	ביאור לשון השו"ע דלפי כבודו ולפי כבודו.
ג	ולערוך נשואין בראש-חודש קודם מולד הלבנה.		
ד	הנהירות לזמן מילוי הלבנה על הנשואין נאמרה או על הקדושין.		
ה	נשואין בעשרת ימי תשובה.		
ו	נשואין בחודש אלול ובימי הסליחות.		
ז	נשואין בחודש מרחשון.		
ח	נשואין בחודש תמוז אב וטבת.		
ט	נשואין בכ' סיון.		
י	נשואין ב' אדר.		

סעיף ד

אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה וקרובי הכלה רוצים שיעשה סעודה כופין אותו שיעשה סעודה לפי כבודו ולפי כבודו.

טז א	עריכת סעודת נשואין אם היא מצוה.	כ	מקור הדין דאין כונסין בתולה לחופה בשבת.
ב	ואם היא מצוה מן התורה.	ב	וקדושין בלא נשואין האם מותרים בשבת.
ג	מהו מספר האנשים שצריכים להכין סעודה בשבילם.	ג	קדושין ונשואין בשבת האם אסורים לכל הדעות.
ד	עד כמה ראוי להרבות בסעודת הנשואין.	ד	אדם שאין לו אשה ובנים אם מותר לקדש בשבת.
ה	האם חייבים לאכול לחם בסעודה זו.	ה	מי שאין לו אשה ובנים אם מותר לישא אשה בשבת, להמתירין לקדש בשבת.
ו	האם צריך לערוך סעודת הנשואין בבשר יין.	ו	החל מאיזה גיל מותר לו לאדם לקדש, למתירים הנ"ל.
ז	ומי שהשעה דחוקה לו ואין לו אמצעים לקנות בשר לסעודת החתונה.	ז	להולקים ואוסרים קדושין ונשואין בשבת, האם אפשר להתיר עכ"פ בשעת הדחק.
ח	באיזו שעה עורכים סעודת הנשואין.	ח	ואם עברו וקידשו או ערכו נשואין בשבת.
ט	דין חלוקת כבוד לחתן בסעודת נשואין.	ט	בבין השמשות של ערב שבת אם מותר לערוך קדושין ונשואין.
י	שירות ותשבחות בשעת הסעודה.	י	ייחוד החתן והכלה שאחרי החופה אם מותר לעשותו בשבת.
יא	לדרוש בתורה בסעודה זו.	יא	ובדיעבד כשלא נתייחדו החתן והכלה בערב שבת.
יב	על דבר הזמנת עניים לסעודת הנשואין.	יב	האם ניתן לכנוס בשבת כשהחתן מסלק עצמו מן הזכויות שיש לו אצל הכלה.
יג	האם יש מצוה לאנשים להשתתף בסעודת נשואין.	יג	המקדש אשה בערב שבת על מנת שהקדושין יחולו בשבת, אם יש בזה איסור.
יד	האם אפשר לאדם להמנע מלהשתתף בסעודת נשואין בגלל שמסרב ליהנות מאחרים.	יד	קטן אם מותר לקדש על מנת שהקדושין יחולו בשבת כשיגדיל.
טו	האם יש כבר עשרה אנשים שישתתפו בסעודה, אם יש חובה לאנשים נוספים להשתתף בה.	טו	המקדש אשה על מנת שירצה אביו, האם מותר לאביו לתת הסכמתו על הקדושין ביום שבת.
טז	ומה הדין כשמסובים אנשים שאינם מהוגנים בסעודת הנשואין.	טז	לדעת המתירים לקדש ולכנוס בשבת, האם מותר הדבר גם כשהכלה נדה.

סעיף ה

אין כונסין בתולה לחופה בשבת לפי שעל ידי החופה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והוא ליה כקונה קנין בשבת.

כ	מקור הדין דאין כונסין בתולה לחופה בשבת.	א	וקדושין בלא נשואין האם מותרים בשבת.
ב	קדושין ונשואין בשבת האם אסורים לכל הדעות.	ב	אדם שאין לו אשה ובנים אם מותר לקדש בשבת.
ג	מי שאין לו אשה ובנים אם מותר לישא אשה בשבת, להמתירין לקדש בשבת.	ג	החל מאיזה גיל מותר לו לאדם לקדש, למתירים הנ"ל.
ד	החל מאיזה גיל מותר לו לאדם לקדש, למתירים הנ"ל.	ד	להולקים ואוסרים קדושין ונשואין בשבת, האם אפשר להתיר עכ"פ בשעת הדחק.
ה	החל מאיזה גיל מותר לו לאדם לקדש, למתירים הנ"ל.	ה	ואם עברו וקידשו או ערכו נשואין בשבת.
ו	החל מאיזה גיל מותר לו לאדם לקדש, למתירים הנ"ל.	ו	בבין השמשות של ערב שבת אם מותר לערוך קדושין ונשואין.
ז	להולקים ואוסרים קדושין ונשואין בשבת, האם אפשר להתיר עכ"פ בשעת הדחק.	ז	ייחוד החתן והכלה שאחרי החופה אם מותר לעשותו בשבת.
ח	ואם עברו וקידשו או ערכו נשואין בשבת.	ח	ובדיעבד כשלא נתייחדו החתן והכלה בערב שבת.
ט	בבין השמשות של ערב שבת אם מותר לערוך קדושין ונשואין.	ט	האם ניתן לכנוס בשבת כשהחתן מסלק עצמו מן הזכויות שיש לו אצל הכלה.
י	ייחוד החתן והכלה שאחרי החופה אם מותר לעשותו בשבת.	י	המקדש אשה בערב שבת על מנת שהקדושין יחולו בשבת, אם יש בזה איסור.
יא	ובדיעבד כשלא נתייחדו החתן והכלה בערב שבת.	יא	קטן אם מותר לקדש על מנת שהקדושין יחולו בשבת כשיגדיל.
יב	האם ניתן לכנוס בשבת כשהחתן מסלק עצמו מן הזכויות שיש לו אצל הכלה.	יב	המקדש אשה על מנת שירצה אביו, האם מותר לאביו לתת הסכמתו על הקדושין ביום שבת.
יג	המקדש אשה בערב שבת על מנת שהקדושין יחולו בשבת, אם יש בזה איסור.	יג	לדעת המתירים לקדש ולכנוס בשבת, האם מותר הדבר גם כשהכלה נדה.
יד	קטן אם מותר לקדש על מנת שהקדושין יחולו בשבת כשיגדיל.	יד	
טו	המקדש אשה על מנת שירצה אביו, האם מותר לאביו לתת הסכמתו על הקדושין ביום שבת.	טו	
טז	לדעת המתירים לקדש ולכנוס בשבת, האם מותר הדבר גם כשהכלה נדה.	טז	

ואלמנה אין חופה קונה בה אלא על ידי ייחוד של ביאה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה לפיכך צריך להתייחד עמה קודם שבת כדי שלא יהא כקונה קנין בשבת.

סימן סד סעיף ה ס"ק כא אות א — סימן סה סעיף א ס"ק ה אות ב

דף סור	סיק אות
עז א	י האם מותר לערוך הנשואין בערב יום-טוב לפנות ערב.
ב	יא האם מותר לערוך הנשואין בערב יום-טוב בזמן תוספת יום-טוב.
ב	יב הנשוא אשה בערב יום-טוב האם רשאי לערוך סעודת נשואין ראשונה ברגל.
עח א	יג קשר שדוכים אם צורכים בחול-המועד.
ב	יד ואם רשאים לערוך סעודה בשעת עריכת קשר השדוכים בחול-המועד.
ב	טו וכשעשה קשר השדוכים בערב הרגל, האם מותר לעשות סעודת „תנאים" ברגל.
ב	טז המקדש אשה בביאה אם מותר אחר כך לערוך נשואין במועד.
	יז נמצא טעות בקדושין וצריך לקדשה מחדש, אם מותר לקדש ביום-טוב.
	יח זוג שהיו נשואין בנשואין אזרחיים ועתה רוצים לערוך נשואין כדין תורה, האם מותרים לעשות זאת במועד.
	על דבר נשואין בפורים — עיין ש"ע או"ח סי' תרצ"ו סעיף ח'.

אבל מחזיר גרושתו מן הנשואין אבל לא מן האירוסין.

כד	מקור הדין דמחזיר גרושתו מן הנשואין וטעמו, ואם מותר גם לעשות סעודת נשואין במועד כשמחזיר גרושתו.
ג	א מקור הדין דמחזיר גרושתו מן האירוסין וטעמו, ואם מותר לארס אותה עם סעודה.
ב	וכשנכנסה עמו לחופה ולא נבעלה לו ואחר כך גירשה, אם מותר להחזיר במועד.

סימן סה. מצוה לשמח חתן וכלה ודין מת וכלה שפגעו זה בזה.

ס ע י פ א

מצוה לשמח חתן וכלה ולרקד בפניה ולומר שהיא נאה וחסודה אפילו אינה נאה.

א	א דין דנהנה מסעודת חתן שחייב לשמחו.
ד	ב ומי שאיננו נהנה מסעודת החתן אם חייב לשמחו.
עט א	ג מהותה של שמחה זו.
	ד המצוה לשמח חתן וכלה אם היא מן התורה.
	ה האם מצוה על החתן שישמח את עצמו.
ב	ב א המצוה לרקוד לפני החתן והכלה.
	ב האם יש מצוה בכלי שיר בחתונה.
ג	ג מקור הדין שיש לקלס את הכלה.
ד	א ביאור הדבר שיש לומר שהיא נאה אעפ"י שאינה נאה.
ב	ב כלה בעלת מום אם מותר לומר עליה שאין בה מום.

ומצינו שר' יהודה בר אילעי היה מרקד לפני הכלה.

ה	א זקן ואיננו לפי כבודו אם חייב לשמח חתן וכלה.
ב	ב ענין רקידה עם הכלה.

דף סור	סיק אות
עא א	כא אם גרושה דינה כאלמנה.
א	ב בעולה אם דינה כאלמנה.
	ג דיין אלמנה מן האירוסין.
ב	כב מקור וביאור הדין דאין חופה קונה באלמנה.
ג	ב הסוברים דאלמנה אינה נקנית אלא על ידי ביאה וצריך לבעלה קודם שבת.
עב ג	ג הסוברים דיחוד קונה באלמנה.
עג א	ד דעת מהר"ם מרוטנבורג.
ג	ה הסוברים דחופה קונה באלמנה.
ד	ו אלמנה שבאה לבית בעלה אם נקנית בזה.
ה	ז ואם נמסרה לשלוחי הבעל.
ו	ח כשהבעל הולך עמה מן החופה לבית הנשואין.
עד א	ט יחיד בשבת בין השמשות.

אופני חיתר שונים שדנו בהם אחרונים להתיר ביאה ראשונה בשבת.

י כשהבעל מתנה שלא יוכה בבעילה זו במעשה ידיה וכו'.

ב	יא כשהבעל לא קיים עדיין פריה ורביה.
ג	יב כשלא מפורסם הדבר שהבעילה ראשונה תהיה בשבת.

דיונים שונים להתיר בדיעבד ביאה ראשונה בשבת, אעפ"י שלא נתייחדו מקודם, מטעמים שונים.

יג	הסוברים שרק לכתחילה אין לכנוס בערב שבת על מנת לבעול בשבת, אבל בדיעבד מותר.
יד	המתירים בעילה ראשונה בשבת מטעם שאיננו מכין לקנות, והחולקים עליהם.
טו	המתירים בעילה ראשונה בשבת מטעם שחופה שאנו נוהגין בה קונה אף באלמנה.
טז	חופת אלמנה לענין ברכת נשואין.
יז	חופת גדה באלמנה.
יח	אופן היחוד בחופת אלמנה.

ס ע י פ ו

אין נושאים נשים בחול המועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מיבמין.

כג א	מקור הדין והטעם שאין נושאים נשים בחול המועד.
ב	ונשואין ביום-טוב.
ג	יחוד החתן והכלה שאחרי החופה אם מותר לעשות ביום-טוב.
ד	ולקדש אשה ביום-טוב.
ה	בבין השמשות של ערב יום-טוב אם מותר לערוך נשואין.
ו	וכשנועדו לערוך הנשואין מבעוד יום ונתאחרו עד אחר כניסת החג, האם מותר לערוך הנשואין באופן שמותר בשבת לדעת ר"ת.
ז	האם מותר לערוך נשואין בלא סעודה במועד.
ח	ולקדש אשה בחול-המועד בלא נשואין.
ט	נשואין בערב יום-טוב.

סימן סה סעיף א ס"ק ה אות ג — סעיף ד ס"ק יז אות ז

ס"ק אות	דף סור
א	י
ב	א
ג	ב
ד	פא
ה	פב
ו	א
ז	ב

ויש מקומות שנהגו לשבר כוס אחר
שבע ברכות וזהו מנהג שנוהג
במדינות אלו שהחתן שובר הכלי
שמברכין עליו ברכת אירוסין וכל
מקום לפי מנהגו.

א	יב	א	פרטי דין שבירת הכוס בשעת החופה.
ב	ב	א	אם גם בנשואי אלמון ואלמנה שוברים כוס.
ג	יג	א	מנהגים שונים אימתי שוברים את הכוס.
ד	יד	א	אופן שבירת הכוס, ואם דוקא החתן צריך לשברו.
ה	טו	א	האם שבירת הכוס שברכו עליו ברכת אירוסין הוא בדוקא, או שאפשר גם כוס אחר.
ו	ב	א	האם צריך לשבור כוס יפה או כוס גרוע.
ז	ג	א	האם רצוי לשבור את הכוס שיש בתוכו יין.
ח	ד	א	סוג הכוס ששוברים זכוכית או חרס.
ט	ה	א	של מי יהיה הכוס ששוברים.
י	ו	א	להוזהר שלא לגרום נזק בשבירת הכוס.
יא	ז	א	שבירת כלי בשעת כתיבת, "תנאים".

עוד נהגים להתענות.

טז המנהג להתענות ביום החופה מבואר לעיל סי' ס"א
סק"י.

סעיף ד

מת וכלה שפגעו זה בזה מעבירין
את המת מלפני הכלה לתת לה את
הדרך.

א	יז	א	ביאור הדין ומקורו.
ב	ב	א	הכנסת כלה לחופה ומת מצוה מי קודם.
ג	ג	א	שמחת חתן וכלה שלא בשעת החופה אי קודמת למת ואבל.
ד	ד	א	חתן ואבל הנמצאים בבית הכנסת למי מכבדים קודם.
ה	ה	א	כבוד החתן וכבוד הרגל מה עדיף.
ו	ו	א	חתן וברית מילה למי מכבדים קודם.
ז	ז	א	חופה וברית מילה להיכן עדיף לילך.

ס"ק אות	דף סור
א	ג
ב	ד
ג	ה
ד	ו
ה	ז

ומבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה
לחופה.

א	ו	א	מקור הדין שמבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה.
ב	ב	א	אם גם מי שתורתו אומנתו מבטל תלמוד תורה להכנסת כלה.
ג	ג	א	ואם גם תלמוד תורה של רבים מבטלים להכנסת כלה.
ד	ד	א	האם מבטלים תלמוד תורה להכנסת כלה גם כשתבטל קביעות לימוד מסויימת של אותו היום.
ה	ה	א	אם חייב לבטל תלמוד תורה על כל הכנסת כלה שיודע עליה.
ו	ו	א	האם מבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה אפילו כשמבלעדו יש לה לכלה אנשים די צורך כבודה.
ז	ז	א	וכשלא ידוע אם יש לה לכלה די צורך כבודה.
ח	ח	א	אם מפסיקים באמצע הלימוד להכנסת כלה.
ט	ט	א	אם חייב הוא לבטל תלמוד תורה להכנסת כלה או אינו אלא רשות.
י	י	א	האם גם בזיווג שני של האשה מבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה.
יא	יא	א	גדר הכנסת כלה לחופה.
יב	יב	א	מקור המצוה של הכנסת כלה.

סעיף ב

אסור להסתכל בכלה אבל מותר
להסתכל בתכשיטין שעליה או
בפריעת ראשה.

א	ח	א	מקור הדין של איסור להסתכל בכלה, ואם גאסרה ההסתכלות גם ביום החופה ובשעת החופה.
ב	ב	א	ובראיה בעלמא ללא הסתכלות מיוחדת אם יש איסור.
ג	ג	א	ביאור דין הסתכלות בתכשיטין של הכלה ובפריעת ראשה.

סעיף ג

צריך לתת אפר בראש החתן במקום
הנחת תפילין וזכר לאבילות ירושלים
דכתיב לשום לאבילי ציון אפר תחת
פאר.

ה ש מ ט ו ת

צעלמא הוא, אבל אין שום דעה שיהיה זה לאוריינתא ממנא, וכיון דהוי דרזנן לכך אחי שפיר דברי הרמז"ם והשו"ע צ"ח ק"י, שפסקו דפסול מדרזנן אין מצרכין, והרצ הכ"ל אמר, שהרמז"ם לשיטתו דס"ל דזרכות אין מעכבות, ולדעתו לא כן הוא, רק אף דזרכות מעכבות, מ"מ הוי רק דרזנן, וא"כ שוב ממנ"פ, מן התורה דהוי גט כשר, אין לורך לזרכה [כלל], ומדרזנן דכלה בלא זרכה חסורה, הרי מדרזנן לא הוי גט ואין לורך לחופה לדעתה, ולכך ה"ז לענין ספק גט, אף בספק דרזנן אם פסול מדרזנן, מ"מ ספק זרכות להקל וספק איסור דרזנן להקל, לכך יש להקל בספק זרכות בחומר לא תשא, דאולי פסול מדרזנן ולא שייך כאן זרכה, דהוי עיקרו מדרזנן ואף איסורו דרזנן, וזר מן דין נראה דצ"ד ודאי דהגט פסול מדרזנן כו', וחלילה לזכך ז' זרכות, ודי בחופה בלי זרכות.

ובשו"ת מהרש"ם ח"ז סי' קל"א כתב, דתשצ"ץ ח"ג סי' מ"א כתב, דאם לא היה הגט חלל פסול ולא בטל, אם יחזירנה הצעל לריך לקדשה שנית, אבל אם הוא בטל אין לריך לקדשה שנית, ואם יזכך הוי זרכה לבעול, ומוכח דאם רק פסול לריך גס לזכך שנית, וזה כדעת התועפות ראש, ומ"מ בספק נראה דלא יזכך כו', וצ"ד דהוי ספק פסול ובעול, לכן אין לזכך.

ובשו"ת מהר"ש (ענגל) ח"צ סי' כ"ז, הזכיר דברי הרצ השואל צ"ח מחותנו האצ"ד נראל, דהיכא דחשיב גט לחומרלא ואסורה לכהן עכ"פ מדרזנן, שוב יוכלו לזכך, דכמו דמצרכין על טבילה דבעלת כחם [דהוי ג"כ רק דרזנן], ה"ה הכא כיון דמדרזנן חשיבה גרושה ואסורה לכהן, א"כ יכולין לזכך על הנשואין, והוא כתב ע"ז, דצגוף הדבר לענין זרכות הטבילה צעובלת אחר דם טבור, באמת יש לדון בזה הרבה כו', ובמגן אברהם סי' תרפ"ח סק"ו כתב, דמשו"ה צעירות המסופקות אם הם מוקפים חומה, אין לזכך ביום שני, דבספק אין מצרכין, ואינו דומה להא דמצרכים על יו"ט שני, דשם אין מצרכין על הספק, רק חז"ל הצריכו לעשות יו"ט שני, ומצרכין על ודאי דרזנן כו', וה"ז צשלמא בעלת כחם דחז"ל הטילו עלה איסור לשמש עם בעלה בלי טבילה, א"כ שייך ולונו מלא חסור, אבל הכא לא מציעא אם נימא דהגט בטל מכה ודאי, נהי שחז"ל החמירו שלא להנשא לכהן, א"כ היה מקום לומר דבעלה מותר להחזירה בלי קדושין כלל, דהא לרוב הפוסקים ליכא ציצות פנויה רק איסור דרזנן כו' [עיינן ע"ז באוה"פ סי' כ"ז ס"ק כ"ה], וא"כ לענין איסור דרזנן סמכין אהא דלא הועיל הגט כלל כו', אך באמת צספיקא דרזנן היכא דאפשר לתקן צנקל, מחמירין כידוע, וצפרט דהכא יהיה איסור תמיד יושב עמה בלי קדושין, בזה י"ל דיש להחמיר גס צספיקא דרזנן כו', ועכ"פ הדבר פשוט שריך לקדשה שנית, ומהנכון לעשות חופה ג"כ, רק בלי זרכות כו', דהגס דמספיקא דרזנן יש לקדשה, אבל עכ"פ לא חשיב ודאי קדושי דרזנן כו', והוי רק קדושי ספק שמה הגט בטל כו', ועל ספק אין לזכך כו', וגס צגט פסול דרזנן מותר להחזירה בלי ז' זרכות, וכ"ש הכא דהוי ספק לאוריינתא פשיטא דאין לריך לזכך.

ובהרי בשמים מהדו"ג סי' ס"ה, באחד שגירש אשתו צאופן שהיו שני ספיקות לפסול את הגט, כתב דלפי מה שכתבו האחרונים צבספק ספיקא אין מצרכין, הלא בזה איכא ס"ס כו', וצפרט צ"ד דאיכא עוד דבר דחזי לאנערופי לס"ס, וכיון שיש גס

לפי' פ"ב ס"ק ג' אחר אות ב'. ב/א. אם גם בשאמר ברכת אשר יצר לפני ברכת יוצר האדם, חוזר לומר ברכת יוצר האדם. עיין צפנים מעלי ארזים, דזרכה אשר יצר כזר פטרתו מלומר זרכה יוצר האדם. וצבכוכבי ילחק כתב, שמדברי הרמז"ם משמע דכל הזרכות אין הסדר מעכב.

ובבית אבי ח"ג סי' קמ"ג כתב, דיש מקום לזכך זרכה יוצר האדם גם אחר אשר יצר, וכן יש לדיוק מלשון רש"י צכתובות ח' א' כו', וכן לפי פירושו של הר"י מייגאש המוצא צשיטה מקובצת שם כו', ולפי שניהם אם קדם וזכך אשר יצר יכול לזכך עוד יוצר האדם ואין זרכה אשר יצר פטרתה כו', כן נראה לומר להלכה, אבל למעשה כיון שצטל ע"י ארזים ספק שלא לזכך, כזר הורה זקן.

גם באגרות משה אה"ע ח"ד סי' פ"ח כתב, ד"ל שיש לזכך יוצר האדם אף אחר צצירך אשר יצר, אבל למעשה אין לזכך צספק זרכות להקל. וע"ש מש"כ צדעת רש"י בזה.

שם ס"ק י"ד אות ג' אחר ד"ה ובפרה שושנה. וצאגרות משה ח"ד סי' פ"ט מסיק דאין למחות כשעושין שתי חופות לשתי אחיות צזו אחר זו וכו'. ובסוף התשובה כתב, דלכתחילה מבראוי להחמיר שלא יהיו ציוס אחד, ואם רוצים דוקא שיהיו סמוכים, יעשו חופה ראשונה קודם שקיעה וחופה השניה אחר לאת הכוכבים.

עוד כתב צאגרות משה שם, דנראה שזו אחר זו מיקרי כשתפזרו הקרואים ממקום שעשו החופה למקומות אחרים, וחזרו ונתקבלו צצציל חופה השניה, אבל כשתנארו הקרואים צמקום החופה הראשונה, והציאו חתן וכלה השניים אחר שנגמרה סידור חופה של הראשונה, הוא נחשב כעשו צידה, שאין לעשות צשתי אחיות, ויש ללמוד זה קלה, מדין אין עושין מלות חצילות חצילות צסוטב ח' א', שכתבו שם התוס' צד"ה אין משקין, דבעמדת שתי סוטות צעזרה צצת אחת להשקותן זו אחר זו, אט"פ שאין שותות כאחת, נמי אסור, נחשב צצת אחת וכו'.

שם ס"ק כ"ג אות ג'. ועיין צאולה"פ סי' ס"א ס"ק י"ג אות ו', מהתועפות ראש, דדעת הצי"ש צצ"י סק"ו, צגגט ספק פסול לאוריינתא אינו רשאי לזכך, וצגט פסול מדרזנן אינו לריך לזכך אבל רשאי לזכך, ושכן דעת הלח"מ המוצא כאן צפנים. והוא כתב, דצענין הספקות שהסכימו דאסור לזכך, לא משמע כן מלשון הרמז"ם, רק דאין כאן חיוב כו', אמנם כל זה הוא לשיטת הרמז"ם דס"ל דאין הצרכות מעכבות הנשואין [עיינן ע"ז צצ"י צצ"י סק"ה], ומשו"ה צספיקות וכל היכא שאין הגט גמור ואפילו צפסול דרזנן, אינו לריך לזכך כו', ומענה למאי דקוי"ל דזרכות מעכבות הנשואין, א"כ [צ"ד דהגט פסול רק מדרזנן], כיון דמגורשת מן התורה פשיטא דחייב לזכך כו', ואין כאן חשש זרכה לבעול.

אולם צמי נדה (להר"ש קלוגר) צקוי"א סוס"י קל"צ, כתב צנידונ, דלריך לקדשה ולהכניסה לחופה אף שלא לזכך, כי הגט פסול מכה מוקדם למה פוסקים, וגס היה גט ישן, ושהגאון מהר"ר זלמן, השיג עליו, דהיה ראוי לזכך, כיון דלכמה פוסקים כשר הגט כשכזר ניתן כו', והוא השיב, דכיון דלכמה פוסקים פסול הגט א"כ אסור לזכך, דאף להסוברים דזרכות מעכבות, מ"מ זה ודאי דהוי רק מדרזנן כו', וקרא דבועז הוי רק מדרזנן ואסמכתא

דעת רבים מהפוסקים דס"ל דזרכות אין מעכבות, לכן נראה לדעתי שיקדש אותה תחת החופה לפני עדים כשרים בלא זכרות. ובהגהות רעק"א בגליון השו"ע סי' ס"א, הביא דברי הרמב"ם המוצאים בפנים, דאין לריך לחדש הנשואין ולצרך ז' זכרות.

כיון דנשואין חדשה היא לו, מ"מ הא גופא מסתפקא לי, דהוי דלענין דין נשואין, היא חדשה לו דאין נשואין לגוי, מ"מ גדר נשואין שייך גם אללם כו', ולא שייך לכאורה גדר חדשה דנשואין, ומכ"ש צישראל שנשא גויה דאיכא תרתי לריעותא, חדא שכבר היה גדר נשואין ולא חדשה היא לו, ועוד דעיקר נשואין עכשיו צעזירה, שהרי אסור לישאנה לבתחילה, ואם אנו מתירין לו לינשא, היינו ע"כ נשואין, אצל ימי שמחה ל"ע אם יש לו בכלל וכו'.

שם סוס"ק ב"ג. ח. ובשחי עם נכרית דרך אישות ואח"כ נתגיירה. כתב בשצנע הלוי ח"ד סי' קע"ג, לענין ישראל שנשא גויה ואח"כ נתגיירה, וצ"ל להנשא עפ"י הוראת מי שנוטה להתירם להנשא בכה"ג, כמבואר בסי' י"א [וצאולה"פ שם סק"ס אות ב'], נהי דז' זכרות בשעת חופה וקדושין ודאי לריך לצרך, [כמבואר בסי' ל"ד וצאולה"פ שם סק"א אות ד'], מ"מ לא עדיף ממחזיר גרושתו שכתבו האחרונים דיצרך רק בחופה, [כמוצא בפנים בסק"ג אות א'], וע"ש דעת הרצב פוסקים דמצרכים צמחזיר גרושתו גם צמעודה ראשונה], אמנם למש"כ צחתם סופר [המוצא בפנים בסק"ז אות ה'], דנואף ונואפת שנשאו זה לזה אע"פ שהיה צעולה, דיצרך ז' זכרות אפילו ז' ימים כיון דלדידיה חדשה היא עכ"פ דנשואין, וא"כ צגר וגירות להחת"ם איכא ללדד ולריך לצרך,

שם ס"ק ל"ט אות י"א אחר ד"ה ובחיים ושלום. וצאגרות משה ח"ד סי' פ"ח אות ב' כתב לחלק, דאם עשו הנשואין לעת ערב ועשו הסעודה צלילה, אף שהוא יום אחר צמחצון ימים לריך לצרך ז' זכרות, שהרי היא היא הסעודה ראשונה ששייך לעשות באופן שמחה, והוא הדיון כשהיה צצוקר אצל היו לריכין הכנה לסעודה כמה שעות, וכן כשעשו הנשואין צלילה בשעה מאוחרת, שלא היה שייך לעשות סעודה גדולה דנשואין עד למחר ציום, נמי יש טעם להחשיב זה לסעודה ראשונה דנשואין, אצל אם כבר היה זמן ראוי לעשות הסעודה ולא עשו עד למחר, מסתבר שאין לצרך וכו'.

רשימת הספרים*

שהובאו באוצר הפוסקים כרך זה

(מלבד ספרי הראשונים שעל הש"ס, ונ"כ הרי"ף הרמב"ם הרא"ש הטור והשו"ע)

הלכות מדינה	גדולת מרדכי	ארץ צבי ותאומי צביה	א
הלכות קטנות	גור אריה יהודה	(על שו"ע)	אבודרהם (דינים)
הלל אומר	גליוני קודש	אשל אברהם (על שו"ע)	אבי עזר (על שו"ע, במשניות תפא"י)
המאור (קובץ)	גליוני הש"ס (על הש"ס)	ב	אבן הראשה
המאסף (קובץ)	גן יעקב (הכהן)	באר יצחק	אבן השהם ומאירת עינים
המנהיג	גנזי יוסף	באר המים	אבן פינה — דרישת ארי (על שו"ע)
המקנה (על ש"ס ושו"ע)	גנת ורדים	באר משה (שטרן)	אבני האפוד (על שו"ע)
הנשר (קובץ)	ד	באר שבע	אבני משפט (על שו"ע)
הסבא קדישא (שו"ת)	דבר אברהם (שפירא)	בארות המים	אבני נזר
העמק דבר (עה"ת)	דבר אליהו (להר"א לרמון)	בגדי יו"ט	אבני צדק
העמק שאלה (על שאלות)	דבר אמת	בדק הבית	אברהם אזכור
הפלאה (עמ"ס כתובות)	דבר משה (אמארייליו)	ביאורי מהר"ר אייזיקשטיין	אגודה (חידושי דינים)
הפרדס (קובץ)	דבר שמואל (אבוחב)	(על הסמ"ג)	אגורה באהלך
הצפירה מכ"ע	דברי חזקיהו	בין השמשות	אגרא דבי הלול
הר הכרמל	דברי חכמים (הלוי)	בינת אדם	אגרא דפרקא (ענינים)
הר המור	דברי מלכאל	בירך את אברהם	אגרות משה
הר צבי (על טור)	דברי מנחם	בית אבי	אדמת קדש
השומר אמת (הל' ס"ת)	דברי מרדכי	בית דוד (לייטר)	אהל יהושע (באמבאך)
התבונה (קובץ)	דברי שאול — חלק לשבעה	בית דוד (להר"י דוד)	אהל יוסף
התעוררות תשובה	(על הנחלת שבעה)	בית הלל (על שו"ע)	אהל יצחק (קובץ)
ו	דברי תורה	בית המדרש	אהל מועד
ויאמר מאיר	דובב משרים	בית חתנים	אהלי יהודה (על הרמב"ם)
ויאסוף שלמה	דינא דחיי (על הסמ"ג)	בית יצחק (פינקלשטיין)	אהלי ישרון
ויגש אליהו (מנהגים)	דמשק אליעזר (על צוואת ריהח"ס)	בית מאיר (על שו"ע)	אוצר הגאונים
ויחי יעקב	דעת סופר	בית מרדכי	אוצר החיים
ויצבר יוסף	דרך פקדין	בכור שור (חדושי ש"ס)	אוצרות ירושלים
ויקרא אברהם (אדאדי)	דרכי דוד	בן איש חי	אור זרוע
ז	דרכי חיים (מצאנו)	בן יהודע	אור לשמים (עה"ת)
זבחי צדק	דרכי חיים ושלום	בני אהובה (על הרמב"ם)	אור תורה
זבחי צדק החדשות	דרכי נועם	בני בנים	אורי וישעי
זה השולחן (מנהגים)	דרכי תשובה (על יו"ד)	בני חיי (על הטור)	אזן אהרן
זהב שבא	ה	בני יששכר	אילת אהבים (טייכער, על שו"ע)
זהר הרקיע (לרשב"ץ)	האלף לך שלמה	בנימין זאב	איתן אריה
זכרון ברית לראשונים	הבאר (קובץ)	בנין ציון	אליהו זוטא (על הלבוש)
זכור לאברהם	הגהות הרי"מ (על הגר"א)	בנין ציון החדשות	אליהו רבה (על שו"ע)
זכרון יהודה (גרינוולד)	הגהות רבינו פרץ (על תשב"ץ קטן)	בצל החכמה	אלפי ישראל
זכר עשות	הגהות רבינו פרץ (על תשב"ץ קטן)	ברוך השם	אמרות שלמה
זכר צדיקים לברכה	הגהות רמ"ך (על רמב"ם)	ברית עולם (אבו רביע)	אמרי דוד (פעדער)
זכרונות אליהו	הגהות שי למורא (על שו"ע)	ברך משה (גלנטי)	אפי זוטרי
זכרנו לחיים	הגהות רמ"ך (על רמב"ם)	ברכה משולשת	אפריון דוד
זקן אהרון (הלוי)	הגיד מרדכי	ברכות מים	ארחות חיים (מלונגיל, פסקי דינים)
זרע אמת	היכל יצחק	ברכי יוסף (על שו"ע)	ארחות יושר
ח	הליכות שבא	ברכת אליהו (על הגר"א)	אריה דבי עילאי
חבלים בנעימים	הלכה למשה	ברכת הבית	ארץ חיים (על שו"ע)
חדושי מהרי"ט (על ש"ס)	הלכות גדולות	בתי כנסיות	ארץ צבי (פראמר)
חד וחלק	הלכות ומנהגי מהר"ש	ג	
	(מנויטשט)	גופי הלכות	

נהרי אפרסמון	מועדים וזמנים	יסודי ישורון	חדות יהושע
נודע ביהודה	מור ואהלות	יעיר אוזן (כללים)	חוסן ישועות
נוה שלום (מנהגים)	מור וקציעה	יעלת חן (עמ"ס כתובות)	חופת חתנים
נועם (קובץ)	מחזור ויטרי	יפה ללב	חות יאיר
נחל אשכול (ע"ס האשכול)	מחזיק ברכה	היראים	חזון איש
נחלת צבי	מחנה חיים	ירך יעקב	חזון למועד (איידלברג)
נחלת שבעה (דיני אבהע"ז	מחנה יהודה (קצין)	ישא ברכה (על רי"ו)	חזון עובדיה (יוסף)
ושטרות)	מחצית השקל (על שו"ע)	ישועות יעקב (על שו"ע)	חידושי מהר"ל מפרג (על טור)
נחמת יוסף	מטה אפרים	ישיב משה	חיי עולם נטע
נטיעה של שמחה	מטה אשר	ישכיל עבדי	חיים ביד
נטע שורק	מטה יהודה	ישמח לבב	חיים ושולם
נשמת אדם (בחי"א)	מי באר	ישראל והזמנים	חיים שאל
נשמת כל חי	מכתבי תורה	כ	חינא וחסדא (עמ"ס כתובות)
נתיב חיים (על שו"ע)	מלבושי טהרה	כבוד יעקב	חינוך בית יצחק
נתיבות השלום (לקוטי הלכות)	מליצי אש	כוכבי יצחק (על ירוש')	חכם צבי
נתיבות לשבת	מלמד להועיל	ככר לאדון	חכמת אדם (דיני שו"ע יור"ד)
נתיבי עם (מנהגים)	מנהגי בעלזא	כל בו (פסקי דינים)	חמדת משה
ס	מנהגי ודיטשוב	כלי חמדה	חסד לאברהם (תאומים)
סדר הדורות	מנהגי חב"ד	כלילות שמואל	חסד יהושע
סוכת שלום יצחק (קונטרס	מנהגי קומארנא	כנסת הגדולה	חקי דרך (על שו"ע)
אלטשולר)	מנורת המאור (מוסר)	כנסת חכמי ישראל	חקי חיים
סידור אוצר התפילות	מנחם משיב	כנסת יחזקאל	חקרי לב
סידור בית יעקב ליעב"ץ	מנחם משיב (קירשבוים)	כסא אליהו	חשב האפור
סידור בית עובד	מנחת אלעזר	כסא רחמים (עמ"ס כלה)	חתם סופר (שו"ת)
סידור דרך החיים	מנחת דוד	כף החיים (שו"ע אור"ח)	חתם סופר (חידושי ש"ס)
סידור הרב בעל התניא	מנחת חינוך (על החינוך)	כפי אהרון	ט
סידור עבודת ישראל	מנחת יצחק	כרם חמר	טהרת המים
סידור צלותא דאברהם	מנחת שבת	כרם פתחיה	טהרת יום-טוב
סידור תפילה זכה (מנהג ליורנו)	מסגרת השלחן (על קצוש"ע)	כרם שלמה (אמאריליו)	טור ברקת
סידור תפילת החודש	מעין גנים	כרם שלמה (האס)	טורי אבן
סם חיי	מעייני הישועה	כתב סופר	טיב קידושין (על שו"ע
סמא דחיי	מערכי לב	כתר ראש (מנהגי הגר"א	הל' קדושין)
ספר האורה (לרש"י)	מעשה אברהם (אשכנזי)	והגר"ח מולוזין)	טל אורות
ספר הזכרון (להר"י וינברג)	מעשה בצלאל (על ריקנטי)	כתר שם טוב (טעמי מנהגים)	טעם המלך (על רמב"ם)
ספר הזכרון (להר"י טנוגי)	מעשה רב (בשם גר"א)	ל	טעמי המנהגים
ספר הזכרון (לר"ש הכהן)	מעשה רקח (על רמב"ם)	לב חיים	יביע אומר
ספר הזכרונות (להרהג"צ	מצרף לכסף	לב מבין (בירדוגו)	יגדיל תורה (קובץ)
מלובלין)	משאת בגימין	לב שלמה (הלוי)	יד אהרן (על הטור)
ספר החיים	משיב דבר	לבוש (ע"ס השו"ע)	יד אליהו
ספר החינוך	משיב הלכה	לבושי מרדכי	יד אלעזר
ספר הישר (לר"ת)	משכנות יעקב	לחם יהודה (עיאש)	יד אפרים (על צוואת ריהח"ס)
ספר המטעמים (דינים)	משנה ברורה (על אור"ח)	ליקוטי מהר"י (דינים ומנהגים)	יד דוד — פסקי הלכות
ספר המנהגים (להר"י טירנא)	משנה הלכות	למה תתראו	יד הלוי (במברגר)
ספר המנהיג (הלכות)	משנה למלך (על רמב"ם)	לקט הקמח	יד המלך (על רמב"ם)
ספר הפרדס (לרש"י)	משנת אברהם (על צוואת	לשכת הסופרים	יד מלאכי (כללים)
ספר חסידים	ריהח"ס)	מ	יד סופר
ספר חרדים	משנת ר' אליעזר (די טולידו)	מאמר מרדכי	יד ראם (הכהן)
ספרי ומגיני	משנת יעבץ (מנדלזון)	מבשר טוב	יורה חטאים
ע	משפט כתוב	מגן אבות (למאירי)	יוסף אומץ (האן)
עבודת השם	נ	מגן גבורים	יוסף אומץ
עבודת ישראל (קאזניץ)	נבחר מכסף	מהר"י וילנא (הגהות לתקו"ז)	יתח דעת
עבודת משא	נדרי זירווין	מהר"ל (מנהגים)	יכין ובעז
עדות לישראל	נהר מצרים (מנהגים)	מהר"ם שיף (ש"ס)	ים של שלמה
עולת שמואל	נהר פקוד	מועד לכל חי	ים הגדול
עולת תמיד	נהורא דיעקב (על שו"ע)		

שלחן גבה	הרב"ד	צורר החיים (לתלמיד הרשב"א)	עזרה שזר
שלחן הטהור	מגידות	צורר הכסף	עזר מקודש
שלחן העזר	הרד"ם	צורר המזר (עז"ת)	עזרת כהן
שלחן ערוך הרב	הרדב"ז		עטרת חכמים
שלמת חיים	מהר"ח או"ז	ק	עיון יעקב (על עין יעקב)
שם אריה	החיד"א	קדושים תהיו	עיון תפילה (בסדור אוצר
שם טוב	מהר"ט ווייל	קהלת יעקב (אלגאזי)	התפילות)
שם משמאל (בן הרוש)	מהר"י אסאד	קהלת יצחק (מרגולין)	עיטור
שם משמעון	מהר"י ברונא	קול יעקב	עין טוביה
שמח נפש	מהר"י ווייל	קול אליהו	עיקרי הד"ט.
שמחת יו"ט	מהר"י הלוי	קונט' התשובות	עמודי אור
שמש צדקה	מהר"י מינץ	קונטרס עיון תפלה	עמודי אש
שנות חיים	מהר"י פראג'י	(להר"ש מהרימלוב)	עמק יהושע
שער המלך (על רמב"ם)	מהר"י שטייף	קמח סולת	עני בן פחמא
שער המפקד (מנהגי ירושלים)	מהריא"ץ	קנין הגוף	עץ חיים (סידור תכלאל)
שער חדש (על העיטור)	ריב"ש	קנין תורה	עץ חיים
שערי אפרים (דיני קרה"ת)	מהרי"ט	קצה המטה (על מטה אפרים)	עצי ארזים (על שו"ע)
שערי עזרא (בצרי)	מהרי"ט צהלון	קצור שלחן ערוך	עצי זית
שערי ציון	מהרי"ל החדשות	קרית חנה דוד	הערוך
שערי רחמים	מהרי"ל דיסקין	קרית מלך (על רמב"ם)	ערוך השלחן (סדר השו"ע)
שרגא המאיר	מהרי"ק	קשר גדול	ערך לחם (על שו"ע)
	מהרלב"ח		ערך שי (על שו"ע)
ת	מהר"ם אלשאקר	ר	פ
תבואות שור	מהר"ם בריסק	ראבי"ה	פאר הדור
תבואות שמש	מהר"ם מינץ	ראש משביר	פחד יצחק
תולדות אדם (על שו"ע)	מהר"ם מרוטנבורג	רב פעלים	פירוש הגרי"פ (על רס"ג)
תולדות אהרון	(ב"ר ברוך)	רבבות אפרים.	פני דוד
תוספות חיים (על שו"ע)	מהר"ם שיק	רביד הוזהב	פני יהושע (על הש"ס)
תוספות חיים (על חיי אדם)	הרמ"א	רבינו ירוחם	פני יהושע (שו"ת)
תוספות ירושלים (על שו"ע)	הרמ"ע מפאנו	רוב דגן (עסיה)	פני יצחק (אבולעפיא)
תוספת שבת	הסבא קדישא	רוח חיים	פנים מאירות
תועפות ראם (על היראים)	רע"ז הילדסהיימר	רוקח	פסקי הלכות — יד דוד
תורה לשמה	רע"ק איגר	ריקנטי	פסקי הירא"ז
תורת ההסתכלות	הרשב"א	רס"ג	פסקי תשובה
תושע יהודה	הרשב"א המיוחסות לרמב"ן	רשב"ץ על אבות	פעולת צדיק
תירוש ויצהר	הרשב"ש	ש	פרח מטה אהרן
תל תלפיות (קובץ)	מהרש"ג	שאגת אריה	פרח שושנה
תמים דעים	רש"ל	שאילת יעקב	פרי האדמה (על רמב"ם)
תעלומות לב	מהרש"ם	שאילת משה (וסרמן)	פרי יעקב (על שו"ע)
תפארת יעקב (על שו"ע)	שב הכהן	שאילתות	פרי מגדים (על שו"ע)
תפארת משה	שבות יעקב	שאל האיש	פתח הדביר (על שו"ע אור"ח)
תפילה לדוד (עמר)	שבט הלוי	שאלת שלמה	פתחי עולם ומטעמי השלחן.
תרומת הדין	שבט שמעון	שאריית יוסף (כץ)	
תשב"ץ	שדי חמד	שאריית יעקב (אלגאזי)	צ
תשב"ץ (קטן)	שבילין (קובץ)	שאריית יעקב (הכהן)	צבי תפארת
תשובה מאהבה	שואל ומשיב	שאריית יעקב (טראב)	צדה לדרך
תשובות גאוגי מזרח ומערב	שואל וגשאל	שאריית ישראל	צוואת ריה"ס
תשובות הגאונים	שובע שמחות	שאלות ותשובות :	צוף דבש
תשובות מהרי"א (עיין שו"ת	שי למורה	הראנ"ח	ציץ אליעזר
מהר"י אסאד)	שיורי ברכה (על שו"ע)	הרא"ש	ציץ הקודש
תשובות הרמב"ם	שיורי כנה"ג	חב"ח	צפנת פענח
תשובות ר' אברהם בן הרמב"ם	שיח יצחק	חב"ח החדשות	צפנת פענח למהרי"ט
תשובות ופסקים להראב"ד	שיח שרפי קודש		צורר תחיים (על רמב"ם)
(מהדורת קאפה)	שירי המנחה		

אוצר הפוסקים

כנוס תמצית ספרי הפוסקים והשו"ת להלכה ולמעשה

עפ"י סדר השלחן ערוך

מפתח כללי

להלכות קדושים

שלחן ערוך — אבן העזר (סימנים כ"ו-ס"ה)

ואוצר הפוסקים (כרכים י"י-י"ז)

ערוך לפי ערכים ומסודר לפי סדר אלף-בית

פציה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשמ"ח לפ"ק

הקדמה

על מפתחות אוצר הפוסקים וסידורים. ספר „אוצר הפוסקים” הוא חבור על השלחן ערוך, וסידורו הוא סדר השו”ע. בסוף כל כרך ניתן מפתח מפורט מכל פרטי הדינים המובאים באוצה”פ, לפי הסדר המסודרים בפנים האוצר, ו.א. לפי סימני ומעייפי השלחן ערוך.

עם כרך זה ה”ז, סיימנו בע”ה את הלכות קדושין, אשר התחלתן היא בכרך י. עם זה הורגשה נחיצות גדולה לסדר מפתח כללי לכל שמונת הכרכים המקיפים את הלכות קדושין, שהמעייין יוכל למצא בו כל ענין או פרט שהוא מבקש, בלי עמל רב. ולכן חובר מפתח זה במתכונת אנציקלופדית, ערוך לפי ערכים ומסודר לפי סדר האלף”ב בי”ת. וכמו שנבאר להלן ביתר אריכות.

לשלימות הדבר הובאו כמפתח זה גם ההלכות המסודרות בשו”ע עצמו. וכן אלה הפרטים שבבאר היטב ופתחי תשובה, שלא דנו עליהם באוצה”פ. נמצא שמפתח זה מהווה מפתח לא רק לאוצה”פ, אך לכלל הלכות קדושין.

סדר עניני וסדר אנציקלופדי. סדר הטור והשו”ע כהלכות קדושין, כמו בכל ההלכות, הוא סדר עניני, בין במקום שהוא מסודר לפי תוכן ההלכה, ובין במקום שהוא מסודר לפי רציפות המעשה. בזה ובה סתקשרים ענין בענין ונשלבים חלק בחלק. ועל דרך זה הוא גם הסדר באוצה”פ ככל כרך לחוד. אך כאמור, לא כן הוא הסדר במפתח הכללי שלנו הסדר בו הוא סדר אנציקלופדי, — ערוך לפי ערכים, ומסודר לפי סדר „אלף-בית”.

אולם גם אדני מפתח זה בחלוקתו לערכיו ולחלקיו הוטבעו בעיקרם על היסודות שהונחו במור ובשו”ע בסידור הלכה זו, כי החלוקה לענינים המקופלת בסדר השו”ע, לא רק ללמד על הסדר יצאה, אך גם ללמד על עצמה יצאה. על עצם חלקי ההלכה בקדושין מה הם, ולכן שמשה חלוקת הענינים בסידורו, יסוד לערכים ולחלקיהם שבמפתח זה.

תפקיד העריכה האנציקלופדית. העריכה האנציקלופדית לא באה רק כדי להקל החיפוש בענינים כי באמת תפקידה הוא בעיקר למסודר את כל הידיעות על הערך בצורה מרוכזת, אם זה מסודר לפי א”ב או לאו. ורק סידור הערכים לפי א”ב, הוא כדי לחסוך טורח החיפוש מהמעייין. וישנו ערך שעיקרו מפורש בסימן אחד בשו”ע, אבל נופו מתפשט לסימנים אחרים, ואשר המעייין המחפש ידיעות על ערך זה לא יעלה על דעתו לחפש עוד בסימנים אחרים השלמות לאותו ערך, אבל באנציקלופדיה הערוכה לפי ערכים, הוא מוצא את כל הידיעות על ערך זה, מכל המקומות בהם הם נזכרים. כמו למשל הערך „אדם חשוב” שעיקר החידוש בו הוא, שקבלת מתנה ע”י אדם חשוב מהאשה, היא הנאה לאשה כאילו קבלה היא ממנו, ומתקדשת באותה הנאה. וזה מבואר בסי’ כ”ז, איפה שמבואר עיקר הדין שנתנית הקדושין צריכה להיות מהמקדש למתקדשת ולא להיפך. וכן מבוארים שם שאר הפרטים של „אדם חשוב” כמו: גדר „אדם חשוב” מה הוא, ואופני הנאה שונים בנתינה לאדם חשוב שאינה מקודשת בהם וכו’. אולם ישנם פרטים חשובים הנוגעים לערך אדם חשוב, והם מסודרים בסימנים אחרים לגמרי, כמו: בנתינה האשה לאדם חשוב מתנה ע”מ להחזיר, וקבל, האם זה חשוב ג”כ הנאה לאשה שמתכבדת בה כדי שתתקדש ע”י זה. ופרט זה אינו מבואר בסי’ כ”ז, רק בסי’ כ”ט איפה שמוכא עיקר הדין של המקדש במתנה ע”מ להחזיר.

וכן ישנה שאלה, במקרה שנתבטלו הקדושין וכסף הקדושין חוזר למקדש, האם גם באדם חשוב שנתנה היא לו הוא צריך להחזיר מה שקבל ממנה, או דילמא כיון דאינה מתקדשת רק בהנאה שקיבל ממנה הכסף במתנה, המתנה קיימת אפילו היכא שמתבטל הקדושין. ודבר זה מבואר בסי’ ג’ איפה שמבוארים כל שאר הפרטים של חזרת כסף הקדושין בביטול הקדושין.

נמצא מי שלומד סי' כ"ז אשר שם עיקר מקומו של הענין „אדם חשוב“, עדיין לא הקיף את כל הפרטים הנוגעים להשלמת הענין, אם כי עצם המידור של כל דבר במקומו הוא נכון. לעומת זה אם יעיין בערך „אדם חשוב“, ימצא שם את כל הענין בשלימותו, גם הפרטים המפורטים במקומות אחרים, וכמובן שהפרטים הנ"ל מובאים גם בערך „מתנה ע"מ להחזיר“, ובערך „חזרה“, וישנן עוד דוגמאות כאלה. ובזה ישנה עדיפות של עריכה אנציקלופדית על עריכה עניינית.

החלוקה לערכים ולחלקים. הערכים הם חלקי ההלכה הראשיים, והם מהווים אבות לחלקים או לערכי משנה המתפרדים מהם, ואשר אלה האחרונים מצדם, מהווים אזנים לפרטים הנכללים בהם. הרבה חלקים מתחלקים לחלקים יותר קטנים, או לתת-חלקים, יש וההבדל ביניהם נראה לעין, ויש שאינו נראה בהשקפה ראשונה, בהיותו רק נטיה קלה מהאמור לפניו. בכל אופן כדי לעורר את לב המעיין, הבלמנו את השינוי והחידוש של תת-החלק באותיות שונות מהרגיל בהתחלתו או כולו, כלומר, מכאן מתחילה נטיה מהודשת ממה שנאמר לפני זה.

וישנם ערכים (והם מעטים), שנושאים רק אופי של ציונים, והם באים רק כדי להקל את החיפוש על המעיין ולהפנותו לערך המתאים. שכן יכול להיות שהמעיין יחפש את הענין בערכים משם אחר, אם מפני שביטויים אלה מורגלים בפי הלומדים, או בגלל שערך מסוים, אפשר לכנותו גם בשם אחר. במקרים כאלה קבענו את הערך בשם שמצאנו לנכון, ובשם השני או הביטוי המורגל ציינו לערך העיקרי, כמו: מתנות — עיין ערך סבלונות. ברכות נשואין — עיין ערך ברכת חתנים. או: ראיית האשה לפני הקדושין עיין ערך אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה.

החלוקה הפנימית של הערך. לפי סדר ה„אלף-בית“ מידרנו רק את הערכים הראשיים. לעומת זה החלוקה הפנימית בערך עצמו לחלקיו או לערכי משנה, נעשית לפי התוכן הענייני. אעפ"י שלכאורה נראה כאילו זה מקשה על המעיין במציאת החומר, אולם עשינו כן בגלל שני מעמים: ראשית העדפנו להתחשב במבנהו הפנימי של הערך אשר נותן לפני המעיין דבר שלם המחולק לחלקיו בחלוקה הגיונית, ומשקף את כל הצדדים של הערך. ועוד שנית, כי גם במציאת החומר אין זה משנה הרבה שהרי שמות החלקים או ערכי המשנה נקבעו בדרך כלל ע"י העורך, ואין ביד המעיין לכוון תמיד אל השם הזה כדי שיוכל לגשת ישר לענין ולמצא מה שצריך ומה גם שחלקי הערך נפרטו אצלנו תיכף אחרי הערך, והם מובלטים ע"י אותיות מיוחדות, ואין בזה קושי מיוחד לעבור עליהם ולוודעם.

ענינים משורש אחד שנתפצלו לערכים נפרדים. הרבה ענינים קרובים בתוכן, נתפצלו לערכים נפרדים, אם כי הם צומחים משורש אחד. כמו למשל ערך „גזל וגניבה“ שיש לו הרבה ענפים, כגון: אורח שקידש אשה בכיבוד שהגיש בעה"ב לפניו, או משרת הניזון משל בעה"ב שקידש במזון בעה"ב. לאלו נערכו ערכים מיוחדים „אורח“, „משרת ומשרתת“ אולם צויין אליהם גם בערך „גזל וגניבה“ ח"ד תחת השם „ענינים שונים שדנו עליהם אי הוו כגזל“.

חלק מענין שלם שנקבע בערך לעצמו, וערך שמופיע גם כחלק בערך אחר. יש ובגלל ריבוי החומר בערך, היינו מוכרחים לקבוע לחלק ממנו ערך לחוד, אעפ"י שבעצם מהותו הנו רק חלק מערך אחר. כמו „ביטול שדוכין“ שקבענו לו ערך לעצמו, אם כי הוא בעצם חלק מערך „שדוכין“. אולם גם בערך שדוכין קבענו בין החלקים את החלק של „ביטול שדוכין“ והפנינו את המעיין לערך „ביטול שדוכין“. זה לא רק כדי להקל על המעיין במציאת החומר, אך גם כדי שענין „שדוכין“ ישתקף על כל צדדיו, ולהיפך, יש והענין הוקבע כערך בפני עצמו מפני שככה הוא בעצם מהותו, אבל הובא ג"כ כחלק או כפרט בערך אחר, מפני שהוא מהווה גם השלמה לענין ההוא. אלא ששם רק צויין למקום שהוא מופיע כערך ראשי. כמו „מתנה ע"מ להחזיר“ היינו שנתן הקדושין לאשה במתנה ע"מ להחזיר שהוא ערך בפני עצמו, אבל גם בערך „נתינת הקדושין“ ישנו חלק „כשלא נתן הקדושין

במתנה החלטית", ופרט אחד ממנו הוא: נתן לה הקדושין במתנה ע"מ להחזיר — עיין ערך „מתנה ע"מ להחזיר".

ויש שענין מסוים מופיע בחלק בשני ערכים, מפני ששייך באמת לשניהם, אלא שבמקום אחד מובא עצם הענין לפרטיו, ובמקום השני רק ציוין אליו. כמו: „המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין, כאיזה מהם — אם נמצא — יכול לבטל הקדושין", — עצם הענין מובא בערך תנאי, ואילו בערך מומין ישנו גם כן חלק כזה, ושם ציוין לערך תנאי.

מסקנא להלכה מתי היא מזבאה במפתח. בדרך כלל מקובל עלינו לא להביא מסקנת ההלכה בפרטים הנידונים, רק נקודת הדיון מה היא, ואת הפתרון יש לחפש בפנים הספר במקום המצויין. אולם יש והיינו מוכרחים לכתוב גם את הפסק להלכה בקיצור, וזה, במקרה שהדיונים שאחרי זה מוסבים על הפסק, כמו: האם גם במקרים אחרים יהיה הדין כך וכח"ג. באופן כזה לא יכולנו להמנע מלהביא את פסק הדין בנקודת היסוד הראשונה — ואשר על הרוב מוצאו הוא מהשו"ע, — בקיצור דברים.

ביאור קצר לערך. במקום שהערך בשמו הוא בלתי מובן כל צרכו, אם זה בגלל נסוחו ההלכתי המקובל בספרי הפוסקים, או ששייכות הערך להלכות קדושין היא בלתי מובנת בהשקפה ראשונה, הוספנו ביאור קצר במוקפים בראש הערך, כמו גלוי לכל (אי חשוב כעדים בדבר). אלמן ואלמנה (הבדלים בקדושין ונשואין שלהם מבחור ובתולה), וכיוצא בהם.

ענינים המחולקים בשו"ע בין שתי הלכות נפרדות. וזאת לדעת, כי ישנם ענינים שמחולקים בשו"ע בשתי הלכות, לפי דרך סדורם את ההלכות בחלק אבן העזר. כמו דיני נדוניה, שפסיקת הנדוניה ע"י האב או ע"י המאורסים עצמם וסדר גבייתם נתבארו בהלכות קדושין בסימנים נא — נד, ואילו דיני נדוניה בבנות יתומות לאחר מיתת אביהם, נתבארו בהלכות כתובות סי' קיג, מפני שהיוב הנדוניה בבת יתומה הוא מתנאי כתובה, אם כי ברמב"ם כתב גם דיני פסיקת הנדוניה בתוך שאר עניני הנדוניה השייכים להלכות כתובות, בפכ"ג מהלכות אישות.

החיוב לכתוב כתובה לפני החופה נזכר בשו"ע סי' נה סעיף ג, וברמ"א סי' מא סעיף א בגלל שייכותו לחופה ונשואין, אבל עיקר דיני כתיבת הכתובה, איך תהיה כתיבתה ומה יכול למלאות מקום כתיבת הכתובה, מבוארים בהלכות כתובות סי' סו. כמובן שאנחנו נמשכנו אחרי השו"ע, והבאנו כאן רק את החלקים השייכים להלכות קדושין, ואילו את החלק השני השארנו להלכות כתובות.

חלוקת סימני השו"ע בהלכות קדושין

בכרכי אוצר הפוסקים

כרך י': סי' כ"ו — סי' כ"ח סעיף ט"ו, סקפ"ז

כרך י"א: סי' כ"ח סעיף י"ז סקפ"ח — סי' ל"ג

כרך י"ב: סימנים ל"ד — ל"ז

כרך י"ג: סימנים ל"ח — מ"א

כרך י"ד: סימנים מ"ב — מ"ה

כרך ט"ו: סימנים מ"ו — נ'

כרך ט"ז: סימנים נ"א — ס"א

כרך י"ז: סימנים ס"ב — ס"ה

תוכן הערכים לחלקיהם

א

אב

החלקים:

- א. זכויות האב בביתו הקטנה או הנערה בקדושין ושאר דברים.
- ב. אופני קדושין שדנו עליהם אם מתקדשת בהם ע"י האב.
- ג. לשון הקדושין במתקדשת ע"י אביה.
- ד. קדושי האב לבתו הקטנה או הנערה ע"י שליח, או ע"י הבת עצמה — ברשותו, ופרטים כשנעשה האב שליח לקדש בנו או בתו הבוגרת.
- ה. קטנה או נערה שנתקדשה מעצמה, ונתרצה האב אחר כך.
- ו. נאמנות האב בקדושי בתו הקטנה או הנערה.
- ז. חזרת האב מדבריו שאמר קדשתי את בתי.
- ח. ספיקות שיכולים להתהוות בקדושי האב.
- ט. החזרת הקדושין וגביית ההוצאות מהאב, בביטול הקדושין, או השדוכין שנעשו על ידו.
- י. חיוב האב בכסות ונדוניא לבתו כדי להשיאה. — עיין ערך "נדוניא" ח"א.
- יא. אב המשיא בנו הגדול בבית, מתי קנה הבן את הבית. — עיין ערך "בית חתנות".

אבנים טובות (לקדש בהם).

אבק רבית (שקידש בו).

אדם חשוב (שנתנה היא לו, וקידשה בהיא הנאה שקבל ממנה).

אומדנות והוכחות (אם הולכים אחריהם בקדושין).

אונאה בכסף הקדושין — עיין ערך "כסף הקדושין ח"ז.

אונס

החלקים:

- א. אנסה לאשה להתקדש.
- ב. אנסתו לאיש לקדש.
- ג. כשנתינת הקדושין לידה באונס, אך בהיותם בידה לא התנגדה יותר.

אורח (שקידש בחלקו שנתן בעה"ב לפניו).

אחיות ואחים (דינים מיוחדים בקדושי ונשואי אחיות או אחים).

אילוגית

איסורי הנאה

איסורי הנאה מחמת נדר

דף טו
א א

איסורי לאוין ועשה — עיין ערך "חייבי לאוין ועשה".
אלמן ואלמנה (הבדלים בקדושין ונשואין שלהם מבחור ובתולה).

אם

אמירה (עניני קדושין התלויים באמירה).

אמתלא (מתי מועילה בחזרה מהאמירה הראשונה, ומתי צריכים לה).

אנדרוגינוס

אנוסים (שנישאו בנמוסי עכו"ם).

אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה

אפר בראש החתן לפני החופה

ארבע אמות (קנין ארבע אמות ברה"ר או בסימטא וכה"ג, לענין קדושין).

ארוס וארוסה

החלקים:

- א. איסור ארוסה לארוס.
- ב. כמה זמן נותנים לארוס וארוסה עד הנשואין.
- ג. הבא על ארוסתו לשם נשואין, אם נעשית נשואה.
- ד. ארוסה שנמסרה מרשות האב לרשות הבעל לענין מה קונה אותה.
- ה. כתובה לארוסה.
- ו. מזונות הארוסה.
- ז. מעשה ידי הארוסה.
- ח. טומאת ארוס כהן לארוסתו כשמתה.
- ט. קבורת הארוסה.
- י. ירושת הארוסה.
- יא. ארוסה קטנה.

אריס (שקידש בפירות המשותפים לו ולבעה"ב).

אישים שונים בקדושין (אישים שדנו עליהם אם קידושיהם תופסים או שיש איסור בקידושיהם).

אשת איש (ממתי נחשבת האשה כאשת איש).

אתרוג (שקידש בו).

ב

בוגרת

ביאה

החלקים:

- א. קדושי ביאה.

דף טו
ד ד

ה

ו

א

ב

ג

ד

ה

א

ב

ב

ג

תוכן הערכים לחלקיהם

ז

טוור דף

- ה. אם ברכת אירוסין צריכה כוס, וכל דיני הכוס
בברכה זו.
ו. הברכה ונוסחה.
ז. לא בירך ברכת אירוסין בשעה שקידש, אם
מברך בעת החופה, ואופנים שונים שמברך
בשעת החופה.
ח. ברכת אירוסין אם צריכה קהל של עשרה
אנשים.

ברכת בתולים

ברכת חתנים

החלקים:

- א. החיוב לברך ברכת חתנים בשעת נשואין,
וזמנה.
ב. אישים שונים שדגו עליהם, אם צריכים לברך
ברכת חתנים בנשואיהם.
ג. מי מברך ברכת חתנים.
ד. הברכות ונוסחותיהן.
ה. כנס לחופה ולא בירך ברכת חתנים, או שהיה
פגם בקדושין ונשואין הראשונים, ומקדש
ונשוא מחדש, אם חוזר ומברך ברכת חתנים.
ו. ברכת חתנים בסעודה, ואם אפשר לברך
באסיפת-עם לכבוד החתן גם בלי סעודה,
וכל פרטי דיני הסעודה.
ז. אם ברכת חתנים צריכה כוס, ועל איזה משקה
מברך, וכל פרטי דיני הכוס.
ח. אם צריכים עשרה אנשים לברכת חתנים,
ומי מצטרף לעשרה.
ט. מקום הסעודה כדי לברך ברכת חתנים.
י. אימתי אומרים ברכת אשר ברא לבד וכל
פרטי הדינים בה.
יא. למי מברכים ברכת חתנים בסעודה כל שבעת
ימי המשתה, ולמי כיום ראשון בלבד.
יב. פנים חדשות לברכת חתנים בסעודה, מי הם,
ומתי צריכים להם.
יג. מתי מתחילים ונגמרים ימי המשתה, שאומרים
בהם ברכת חתנים בסעודה.

ברכת שהחיינו

ברכת שהשמחה במעונו

החלקים:

- א. אמירת שהשמחה במעונו בברכת הזימון בבית
חתנים.
ב. באיזו סעודה אומרים שהשמחה במעונו.
ג. כמה אנשים צריכים לאמירת שהשמחה
במעונו.
ד. מתי מתחילים ונגמרים הימים שאומרים בהם
„שהשמחה במעונו“.

בשר בחלב (שקידש בו).

ג

גוי וגויה

גוססת

טוור דף

- ב. עשה מעשה קדושין שאינו מועיל ובעל סתם.
ג. ביאה אם עושה גם נשואין ומתי.
ד. ביאה ראשונה באלמנה.

ביטול שידוכין

החלקים:

- א. מאיזו סיבה יכול אחד מן הצדדים לבטל
השידוכין.
ב. סדר הדיון בב"ד על ביטול שידוכין.
ג. כשצד אחד ממאן בשידוך, מתי יש תוקף
למיאוגו שלא יוכל לחזור בו ולקיים, רק
בהסכמת הצד השני, או גם להתחייב בקנס,
ולשאר דברים.
ד. טענת אונס ע"י הצד המבטל השידוכין, מתי
היא פוטרת מקנס, ונידונים שונים בזה.
ה. כשהמבטל משלם הקנס, אם מוטל עליו עדיין
חיוב מצד קבלת הקנין או החורם, ואם מותר
לו למבטל להנשא, כשהצד השני מסרב לקיים
השידוכין עמו.
ו. עניני ביטול שידוכין מדעת שני הצדדים.
ז. חזרת הסבלונות ששלחו המשידכים אחד
לשני, במקרה של ביטול השידוכין, וכן החזרת
ההוצאות מהצד המבטל לצד השני. עיין
ערך „סבלונות" ח"ב.

בית הכנסת

בית חתנות (מתי זוכה בו הבן שמתחתן).

החלקים:

- א. המשיא בנו בבית מתי קונה הבן את הבית.
ב. כשהשאייר האב מכליו בתוך הבית אם קונה
הבן ג"כ את הבית.
ג. ייחד לו בית ועליה או בית ואכסדרה וכדומה,
אם קנה שניהם.
בכור (שקידש בו).
בעולה (אם דינה כאלמנה לענין הדברים המיוחדים
באלמנה).

בעילת מצוה

בעל כרחו — עיין ערך „אונס“.

בעל עבירה

בעל תשובה

ברכות נשואין — עיין ערך „ברכת חתנים“.

ברכת אירוסין

החלקים:

- א. החיוב לברך ברכת אירוסין בקדושין.
ב. אישים שונים שדגו עליהם אם צריכים ברכת
אירוסין בקדושין.
ג. מי מברך ברכת אירוסין, המקדש עצמו או
אחר.
ד. מתי מברכים ברכת אירוסין, לפני הקדושין
או לאחריהם.

ד

א יא

ב

ג

ד

גזל וגניבה

החלקים:

- א. המקדש את האשה בגזל או בגניבה.
 ב. המקדש בגזל שנתיאשו הבעלים.
 ג. קידש בחפץ של אחרים שלא ברשות בעלים, ונתרצה בעל החפץ לקדושין, ודיונים על דברים אם משמעותם שנתרצה.
 ד. ענינים שונים שדנו עליהם אם הוא כגזל.
 ה. קדשה בגזל שגזל מהמקדשת עצמה.
 ו. קדשה בגזל דידה ואמרה ה, או ששתקה וקדמו שדוכין ביניהם.
 ז. כשהאשה גולה מהמקדש וקדשה באותה גולה שברשותה.
 ח. קדשה במזון אחרים, בדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו.

גילוי דעת (אם חשוב כמפורש).

גלוי לכל (אי הוי כעדים).

גניבה — עיין ערך „גזל וגניבה“

גר וגיוורת

גרופה

ד

ד' אמות — עיין ערך „ארבע אמות“.

דבור על עסקי קדושין (החשוב כאילו אמר לשון קדושין).

החלקים:

- א. אופן ותוכן הדבור על עסקי קדושין.
 ב. עדים בדבור על עסקי קדושין.
 ג. אם הדבור ע"ק מתחילה, יכול להשלים גם לשונות קדושין בלתי מושלמים.
 ד. אופנים שדנו דלא מהני בהם דבור ע"ק.
 ה. ביאור „עסקים באותו ענין“ דבעינו בנתינת הקדושין כשמדברים מתחילה ע"ק.

דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו (ממזון אחרים שקידש בו).

דברים הנקנים באמירה

החלקים:

- א. דין דברים הנקנים באמירה בפסיקת הגדוניה, ומי הם המשדכים והקרוכים המתחייבים ע"י אמירה בלבד.
 ב. מתי נגמר קנין הדברים באמירה.
 ג. תנאי הקנין באמירה, כדי שיעיל (גשוואין ראשונים של הבן או הבת, עמדו וקדשו מיד אחרי הפסיקה, הפסיקה צריכה להיות כתנאי בין שני הצדדים).
 ד. כשהפסיקה היתה על דברים דבעלמא גם הקנין אינו מועיל בהם, אי מועיל כאן בקנין אמירה.
 ה. כשהפסיקה היתה לא לצד שכנגד רק לאחר,

או שפסק לה רק במקרה שיפרדו, אי אמרינן בזה גמר ומקנה באמירה לחד.

ו. תוקף החיוב של הדברים הנקנים באמירה, אם דינו כחיוב בשטר הנגבה ממשעבדי, או כחיוב על פה.

ז. אופני פסיקה שצריך לקיים כשנתחייב באמירה בלבד מטעם גדר, או שלא יחשב כמחוסר אמנה.

דברים הצריכים שומא (שקידש בהם) — עיין ערך „שומא“.

דוי הסר

דמי איסורי הנאה

החלקים:

- א. מכר איסורי הנאה וקידש בדמיהם.
 ב. מכרם לישראל ולא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה.
 ג. פרטי איסורי הנאה שדנו הפוסקים דאינה מקדשת בדמיהם.

דרישה וחקירה (בעדי קדושין).

ה

הבאת הכלה לבית החתן

הבטחות בשידוכין

הבנת לשון הקדושין

הדס לברכת חתנים

הוראה בדיני קדושין

החזרת כסף הקדושין למקדש (כשמתבטלים הקדושין).

הינומא

הפחשה

החלקים:

- א. הכחשה בין שתי כתי עדים, (שנים נגד שנים).
 ב. הכחשה בין עד אחד לעד אחד.
 ג. הכחשה בין עד אחד לשני עדים.
 ד. הכחשה בין המקדש למתקדשת.
 ה. הכחשה בין המקדש והמתקדשת לעדים.
 ו. הכחשה בין שנים שכל אחד אומר על אותה אשה אני קדשתיה.
 ז. הכחשה בין הנשים המתקדשות.
 ח. הכחשה בין שליח קדושין למקדש. — עיין ערך „שליח האיש בקדושין“ ח"ח.
 ט. הכחשה בין אב לעדים על קדושי בתו הקטנה. — עיין ערך „אב“ ח"ג.

הכנסת כלה לחופה

הסכמת האיש והאשה לקדושין — עיין ערך „רצון האיש והאשה בקדושין“.

תוכן הערכים לחלקיהם

ט
דף
טור

ח

חוב (עיין ערך „מלוה וחוב“).

א יט

חולה

חופה

החלקים:

- א. חופת נשואין מה היא, ודיניה.
- ב. חופת נדה.
- ג. חופה שאינה ראויה לביאה מחמת חולי הכלה או החתן.
- ד. מקום עריכת החופה.
- ה. זמן העמדת החופה.
- ו. מנהגים שונים בחופה.
- ז. עריכת שתי חופות של ב' אחיות, או ב' נכריות ביחד.
- ח. על המנהג לקדש ולברך ברכת אירוסין תחת החופה.
- ט. חופה אי מהני כקנין קדושין.

חזרה

א כ

החלקים:

- א. חזרה משדוכין.
- ב. חזרה מקדושין.
- ג. חזרת כסף הקדושין למקדש, כשמתבטלים הקדושין.
- ד. חזרת הסבלונות ששלחו אחד לשני בביטול הקדושין או השדוכין.
- ה. האשה שאמרה נתקדשתי וחזרה ואמרה פנויה אני, מתי נאמנת, ומתי לא.

חייבי לאוין ועשה (שנתקדשו).

ו

חליפין (קנין חליפין בקדושין).

א כא

חמץ בפסח (שקידש בו).

חציה שפחה וחציה בת חורין

חציו עבד וחציו בן חורין

ב

חצייד מקודשת לי או התקדשי לי לחציי וכדומה ללשונות אלה — עיין ערך „לשון הקדושין“ ח"ו.

חצר של שותפות (שזרק לה שם הקדושין).

ג

חרם (על ביטול השדוכין).

חרש וחרשת

החלקים:

- א. חרש וחרשת, אילו מהם בני נשואין מן התורה, ואילו לא.
- ב. חכמים תקנו נשואין לאלה שאין להם מן התורה, ואופן הקדושין והנשואין.
- ג. דין פקח שנשא חרשת ונתפקחה.
- ד. דין פקח שקדש אשת חרש הפקחה, או חרש שקידש אשת חרש, או חרשת נשואה לפקח וקדשה פקח אחר.

חששות בקדושין (דברים שמחמתם חוששים שמא

טור
דף
טז

הסתכלות בכלה

הפקר

הקדש

ז

זיווגים חפשיים

ד

זכר לאבילות ירושלים

זמן (ענינים התלויים בזמן, בשדוכין בקדושין ובנשואין).

תוכן הענינים:

- (א) זמן כשדוכים.
- (ב) זמן בקדושין.
- (ג) המקדש את האשה לאחר זמן, או לזמן קצוב.

החלקים:

- א. המקדש את האשה שיחולו הקדושין לאחר זמן.
- ב. המקדש אשה שאינה בת קדושין עכשיו, שתתקדש לאחר שתהיה בת קדושין.
- ג. המקדש את העובר לאחר שיוולד.
- ד. המקדש אשה לזמן קצוב.
- (ד) כמה זמן נותנים לארוס וארוסה משתבע הוא או היא לנשואין.

החלקים:

- א. תבע אותה הארוס לנשואין, והיא נערה, כמה זמן נותנים לה לפרנס עצמה.
- ב. תבע אחרי שבגרה, או שקידשה אחר שבגרה, ותבע אותה לנשואין.
- ג. המאסר את הבעולה, כמה זמן נותנים לה משתבעה לנשואין.
- ד. המאסר את בתו הקטנה, אם ומתי יכולים היא או אביה לעכב שלא תנשא עד שתעשה נערה.
- ה. תבעה הארוסה את הארוס לנשואין, כמה זמן נותנים לו לפרנס עצמו.
- ו. הגיע זמן שנתנו לו ולא נשאה, אם חייב במזונותיה ובשאר חיובי הבעל לאשתו, ואם זוכה הוא בחיובי האשה לבעלה.
- ז. היה העכוב מחמת אונס, מתי חייב ומתי פטור מחיוביו.
- (ה) זמן כנשואין.

החלקים:

- א. ימי השבוע שדנו באיזה מהם עורכין נשואין.
- ב. ימי החודש שדנו באיזה מהם עורכין נשואין.
- ג. נשואין בשבת, יום טוב, וחול"מ, וכה"ג.
- ד. זמן העמדת החופה בשעות היום.
- ה. זמן סעודת נשואין. — עיין ערך „סעודת נשואין“ ח"ב.
- ו. „זמן שמחת החתן עם הכלה“ — עיין ערך „שמחת חתן וכלה“ ח"א וב'.
- ז. זמן אמירת ברכת חתנים בסעודת חתן וכלה. — עיין ערך „ברכת חתנים“ ח"ג.
- (ו) דיחוי זמן הנשואין ע"י צד אחר, אם נחשב כביטול השדוכין. — עיין ערך „ביטול השדוכין“ ח"ג.

תוכן הערכים לחלקיהם

דף	סו	הטעיה בכסף הקדושין.
כד	א	חזרת כסף הקדושין למקדש כשמתבטלים
ג		הקדושין. — עיין ערך חזרה ח"ג.

כרם רבעי

כתובה (עניני כתובה הקשורים בחופה וקדושין).

החלקים:

	א.	החיוב לכתוב כתובה לפני החופה.
	ב.	המנהג להפסיק בין ברכת אירוסין לברכת נשואין תחת החופה, בקריאת הכתובה.
ד	ג.	פרטים של חיוב כתובה ע"י קדושין בלבד.
ה	ד.	מתי חוששין לקדושין בגלל הכתובה שכתב לה.

ז

כה	א	לוקח ומוכר (שקידשו בחפץ או בכסף מכירתו לפני שנגמרה המכירה).
----	---	---

לשון הקדושין

החלקים:

ב	א.	נוסח לשון קדושין הרגיל, ופרטים שונים בזה.
	ב.	לשונות אחרים של קדושין המועילים או לא מועילים.
ד	ג.	חיסורים או שינויים בלשון, הרי את מקודשת ל"י.
ו	ד.	לשון הקדושין צריך שיהיה משמעותו להבא, ודיונים על לשונות שונים אם משמעותם להבא.
	ה.	צריך שיתן הוא כסף הקדושין ויאמר הוא לשון שהוא קונה אותה, ודין נתנה היא ואמרה היא או נתן הוא ואמרה היא, או נתנה היא ואמר הוא.
ב	ו.	אמר התקדשי לי לחצי, או חציך מקודשת לי, ובדומה ללשונות אלה.
כו	ז.	הכחשה בין העדים בלשון הקדושין.

מ

ד		מאיס עלי (טענת מאיס עלי אי הוי טענה לביטול השידוכין).
---	--	---

מומין

החלקים:

ה	א.	מומים שונים בגוף, שדנו בהם הפוסקים אי הוי סיבה לבטל השדוכין.
	ב.	המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין, באיזה מהם — אם נמצא — יכול לבטל הקדושין. — עיין ערך "תנאי" ח"ב.
ו	ג.	המקדש את האשה סתם, ונמצא בה מום, או נדר.
	ד.	כשנתקדשה סתם והיה בה מום הפוסל בנשים, ונתרפאה.
א	ה.	נתקדשה סתם ונמצאו מומין במקדש.

מומר

דף	סו	נתקדשה) — עיין ערכים: "כתובה", "סבלונות", "קול בקדושין".
כא	ו	

ט

כב	א	טבילה
		טבל

טבעת קדושין

ב		טובת הנאה (קידש בדבר שיש לו בו רק טובת הנאה).
		טומטום

טלי קדושין מעל גבי קרקע

ג		טריפה (אדם טריפה שקידש או שנתקדשה).
---	--	-------------------------------------

י

ד		יבם ויבמה
		יחוד

החלקים:

	א.	איסור יחוד עם ארוסתו ומשודכתו.
	ב.	שיטת הסוברים דחופה היא שיביאנה לתוך ביתו ויחיד עמה.
	ג.	דיני יחוד בחופה אלמנה.
ה	ד.	יחוד בחצר, בדרך מבית אביה אם ומתי עושה נשואין.
	ה.	היחוד שנוהגים אחר החופה, ופרטי דיני היחוד.
ו		יציאת החתן יחידי לשוק בשבעת ימי המשתה ירושה (עניני ירושה הקשורים בקדושין ונשואין).

כ

כג	א	כוס
		כותי

כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם.

כלאי הכרם

כלי פחות משהו פרוטה (שקידש בו).

ב		כסוי פני הכלה
		כסות (שצריך האב לתת לבתו בנשואיה).
		כסף הקדושין

החלקים:

	א.	קנין כסף בקדושין.
ג	ב.	שה כסף ככסף.
	ג.	שיעור הכסף שמקדשין בו.
ד	ד.	המקדש בדבר שאינו שלו.
	ה.	המקדש בדבר שאינו ברשותו.
	ו.	המקדש בדבר שאינו בעין, או שחלק מכסף הקדושין אינו בעין.

מזונות הארוסה
מחובר לקרקע
מחזיר גרושתו
מחילה (על גיתוק השדוכין)
מחלות
מטבע
מלאכה (לחתן בשבעת ימי המשתה).
מלוה וחוב
החלקים:
א. החזיר לה חוב שהיה לה אצלו וקידש אותה בו, ואופנים שונים בזה.
ב. היה לו מלוה או חוב אצלה, ואמר לה האמק"ל במלוה או בחוב שיש לי אצלך, ואופנים שונים בזה.
ג. קידשה בשטר חוב שיש לו עליה, ונתנו לה.
ד. קידשה במלוה על משכון שחייבת לו.
ה. קידשה בהרווחת זמן המלוה שיש לו אצלה, או שיש לאחרים עליה.
ו. קידשה בהנאת מחילת מלוה.
ז. קידשה בחוב שיש לו על אחרים.
ח. קידשה במלוה שהיה לו אצלה, וגם בפרוטה.
ט. קידש במלוה ובעל סתם.
י. קידש במלוה שהלוה לאחר על פיה, או שהרויח זמן המלוה שחייב לו אחר על פיה.
מסירה לרשות הבעל
מסירת מודעה (על הקדושין).
מעמד שלשתן
מענין לענין באותו ענין — עיין ערך „דיבור על עסקי קדושין" ח"ה.
מעשה ידי הקטנה או הנערה
מעשר עני
מעשר ראשון
מעשר שני
מצוה בו יותר מבשלוcho
מצוה שלא יקדש בתו כשהיא קטנה
מציאת הקטנה או הנערה
מקום נתינת הקדושין — עיין ערך „נתינת הקדושין" ח"ב.
משודך ומשודכת (דינים הנהגים בין משודך למשודכת).
משכון
החלקים:
א. קדשה במשכון שנתן לה על מלוה שלה ממנה.

דף טז

החלקים:

א. חיוב עריכת סעודת נשואין.

ב. זמן סעודת נשואין.

ג. איך תהיה הסעודה בערכת וכל פרטיה.

ד. המצוה להשתתף בסעודת נשואין.

ב

סעודת שידוכין

ספיקות בקדושין (הגובעים מחסרון ידיעה במעשה הקדושין).

ספר תורה ושאר ספרי קודש (שקידש בהם).

ג

סרים

ע

עבד

עבודות ציבור (אם אסור להעסיק החתן בהם).

עדים בקדושין

החלקים:

א. המקדש שלא בעדים.

ב. המקדש בעד אחד.

ג. צירוף עדות מיוחדת בקדושין.

ד. מצאו כתוב בשטר פלוני קידש את פלונית

ה

ו

ז

ח

ט

י

יא

יב

יג

יד

טו

טז

יז

יח

יט

כ

כא

כב

כג

כד

כה

כו

כז

כח

כט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

לה

לו

לז

לח

לט

ל

לא

לב

לג

לד

טו 97

- ב. קידש אחת מכמה נשים שאסור לישא כולן כאחת, ולא פירש איו, כגון שאמר אחת מכן מקדשת לי.
ג. קידש נשים רבות כאחת והיו בהן שתי אחיות או אשה ובתה.
ד. קידש נשים רבות כאחת, והיו ביניהן אחת שאינה ראויה לביאה, כגון שפחה או גויה, או שהיא ערוה עליו.
ה. ספק מקדשת, והו' קדושין שלא נמסרו לביאה, אם כופין אותו לגרש.

קול בקדושין (מתי חוששין לקול שיצא על אשה שנתקדשה, ומתי לא).

החלקים:

- א. כיצד יצא קול הקדושין כדי לחשוש לו.
ב. כל קול שלא הוחזק בב"ד אין חוששין לו, וכיצד יוחזק הקול בבית דין.
ג. כשישנה אמתלא למה יצא הקול, אם מתבטל הקול, והגדרת האמתלא שיתבטל הקול על ידה.
ד. כשנתברר אח"כ ששקר היה הקול, אם מבטלים אותו.
ה. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני, ובא אחר וקדשה לפנינו, או שאחרי הקול הראשון יצא קול אחר שהיא מקדשת לאחר.
ו. יצא קול שנתקדשה לפלוני וגירשה, אם חוששין לאוסרה מחמת קול הקדושין, ואם אסורה לכהן משום קול הגירושין.

קטן

- ז. קול שיצא אחר הנשואין או אחר האירוסין שנתקדשה לאחר תחילה, אם חוששין לו.

החלקים:

- א. דין קטן שקידש או נשא.
ב. קטן שקידש שיחולו הקדושין לכשיגדיל.
ג. אב שקידש אשה עבור בנו הקטן.
ד. קטן שקידש ויש עדים שנתייחד עמה משהגדיל.
ה. אם מברכים ברכת אירוסין ונשואין בקדושי ונשואי קטן.

קטנה

החלקים:

- א. קדושי קטנה ע"י האב. — עיין ערך „אב”.
ב. קטנה שהלך אביה למדינת הים והשיאה אחיה ואמה.
ג. גירש את אשתו, ופסק עמה שהיא תטפל בבנותיו הקטנות לגדלן ולהשיאן, אם יכול אח"כ לחזור בו.
ד. המקדש קטנה יתומה, או קטנה שיצאה מרשות אביה.
ה. בית דין אם יכולים לפסוק להשיא את הקטנה.
ו. ספק קטנה ספק גדולה.

טו 97

- על דברים מסויימים שאעפ"י שאינם שו"פ שיחשבו כשוה פרוטה.
ב. המקדש בפחות משה פרוטה מתי חוששין שמא שוה פרוטה במקום אחר ותהיה מקדשת מספק.
ג. קידשה בשוה כסף בכמה פריטים קטנים, שאין באחד מהם שוה פרוטה, מתי מצטרפים כולם לשוה פרוטה, ומתי לא.
ד. אמר לחבירו שתי בנותיך לשני בני בפרוטה, או בתך מקדשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה, וכדומה.
ה. קדשה בפחות משו"פ ושלח לה סבלונות אח"כ, או שבא עליה אח"כ.

פטר חמור

פלגש

פנים חדשות (לברכת חתנים בסעודה).

פסיקת הגדוניה

פקדון

החלקים:

- א. נתן לה פקדון, ואמר לה כנסי פקדון זה, וחזר ואמר האמק"ל בו, מתי מקדשת ומתי לא.
ב. כשאחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה האמק"ל בו, מתי מקדשת ומתי לא.
ג. היה לו פקדון בידה, ואמר לה התקדשי לי בפקדון שבידך, ונמצא שנגנב.

פריסת סודר על ראש החתן והכלה

פרנסת הבת (הגדוניה שהבת מקבלת לנישואיה).

צ

- צבא — עיין ערך „שרות בצבא לחתן”.
צדי רשות הרבים (כשורק לה שם הקדושין).

צדקה

ק

קבורה

קביעות זמן נשואין לארוס וארוסה — עיין ערך „זמן” ענין ד.

קבלת הקדושין ע"י המתקדשת — עיין ערך „נתינת הקדושין” ח"ב.

קבלת עדות מעדי קדושין — עיין ערך „עדים בקדושין” ח"ה.

קדושי טעות (איך לחזור ולקדש ולהכניס לחופה).

קדושין שאין מסורין לביאה

החלקים:

- א. המקדש שתי נשים כאחת, שאסור לישא שתיהן ביחד משום ערוה, כגון אשה ובתה או שתי אחיות.

ג

דף טור

רשות של שניהם (כשזרק לה שם קדושה).

ש

שאלה (קידש בכסף שאול).

החלקים:

- א. השואל חפץ מחבירו וקידש בו אשה, והבדל בין הודיעו או לא הודיעו שרוצה לקדש בו.
- ב. שיטת הרא"ש דכשישנם ד' תנאים [המבוארים להלן], מקודשת ודאי בהנאת הקישוט, אפילו לא הודיע למשאל שרצונו לקדש בחפץ השואל.
- ג. שאל כלי מאשה שיש לה בעל בלי ידיעתו וקידש לו, או ששאל מהבעל חפץ השייך לאשה, או ששאל משותף אחד בלי ידיעת השני.
- ד. כשהיה למקדש ביד האשה חפץ שהשאל לה, וקידש אותה בו.
- ה. השאל לה המקדש מקום בחצירו, וזרק לה שמה הקדושין, אי הוי כחצרה — עיין ערך „נתינת הקדושין” ח"ב.

שבועה (שלא לקדש או להתקדש, אי תפסי קדושין כשעברו).

שביעית

שבירת כוס (בשעת חופה, או כלי בשעת תנאים).
שבע ברכות — עיין ערך „ברכת חתנים”.

שדוכין

החלקים:

- א. שדוכין שהצריכו חכמים לעשות לפני קדושין.
- ב. קשר השדוכין שעושין ביניהם הצדדים.
- ג. הבטחות וקנסות בשדוכין, כיצד יעשו אותם.
- ד. דברים הנוהגים בין המשדכים. — עיין ערך „משדך ומשדכת”.
- ה. ביטול השדוכין — עיין ערך „ביטול שדוכין”.

שדכנות

שהשמחה במעונו — עיין ערך „ברכת שהשמחה במעונו”.

שוה כסף (אם חשוב ככסף בקדושין) — עיין ערך „כסף הקדושין” ח"ב.

שוטה ושוטית

שוכר (שקידש בכלי שוכר).

שומא (קידש בשוה כסף מתי צריך שומא).

החלקים:

- א. המקדש בחפץ סתם אם צריך שומא שהוא שוה פרוטה ופרטים שונים בזה.
- ב. דברים הצריכים שומא והגדרות שונות בזה.
- ג. דיני שומא בדברים הצריכים שומא.
- ד. המנהג לקדש בטבעת שאין בה אבן, שלא יצטרכו לשומא.

דף טור

ז. אם מברכין ברכת אירוסין ונשואין בקדושין ונשואי קטנה.

קילום הכלה

קנין דרבנן בכסף הקדושין (אי מעיל לעשות קדושין דאורייתא) — עיין ערך „לוקח ומוכר” ו-מצמד שלשתן.

קניני שדוכין, קדושין ונשואין

החלקים:

- א. קניני שדוכין.
- ב. קניני קדושין.
- ג. קניני נשואין.

קנסות והבטחות בשדוכין

קראים

קריאת הכתובה (בין ברכת אירוסין לברכת חתנים) — עיין ערך „כתובה” ח"ב.

קרקע (לקדש בה).

ר

ראיית האשה לפני הקדושין — עיין ערך „אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה”.

רבית

רצון האיש והאשה בקדושין

החלקים:

- א. המקדש את האשה בעל כרחו או האיש שאנסוהו לקדש — עיין ערך „אונס”.
- ב. הגדרות ופרטים מה נקרא רצון האיש והאשה בקדושין.
- ג. כשנרצית מתחילה לקדושין, ואח"כ אומרת שלא כוונה אלא לשחוק.
- ד. כשהיא בקשה שיתן לה מהדברים שבידו במתנה, והוא אמר לה לשם קדושין, והיא הביעה הסכמתה רק לנתינה, מתי אנו אומרים שהסכימה לקדושין ומתי אנו אומרים שכוונתה היתה למתנה.
- ה. כשקבלה הקדושין מידו וזרקתם, מתי אנו אומרים שהזריקה הוי ראייה שאינה רוצה בקדושין ומתי לא.
- ו. כשאמרה למקדש לתת הקדושין למי שהוא, או לשימם באיזה מקום, מתי יש לתפוס שכוונתה שיהיה זה נחשב כאילו קבלה היא, ומתי יש לפרש אמירתה כממאנת בקדושין.
- ז. נתן לה מתחילה הכסף בשתיקה, או לשם דבר אחר, ואחר שהיה בידה אמר לה האמק"ל ושתיקה, מתי שתיקתה חשובה כהסכמה, ומתי לא — עיין ערך „שתיקה לאחר מתן מעות”.

רקוד לפני הכלה

רשות הרבים (כשזרק לה שם הקדושין).

ד

ה

ו

ז

ח

ט

י

יא

תוכן הערכים לחלקיהם

טו

טו	קד	המקדש, ופרטים שונים בזה.
ב	ה	ספיקות בקדושין שיכולים להתהוות בגלל השליחות.
ה	ב	ביטול השליחות.
ב	נא	שליח האשה בקדושין
ג		החלקים:
	א.	שהאשה יכולה לעשות שליח לקבל קדושה.
ד	ב.	ביצוע מעשה הקדושין ע"י השליח.
	ג.	מינוי השליח ע"י האשה.
	ג.	הכשרים והפסולים לשליחות האשה לקבלת קדושה.
ה	ה.	כשישנה השליח בשליחות ממה שאמרה לו האשה.
	ו.	ספיקות שיכולים להתהוות בקדושין ע"י שליח האשה.
ו	ז.	ביטול השליחות ע"י האשה.
א	נב	

שליחות האב בקדושין

		החלקים:
	א.	שהאב יכול לקדש את בתו הקטנה ע"י שלוחו, וכל דיני השליחות בזה. — עיין ערך „אב" ח"ד.
	ב.	אם ומתי יכול האב להעשות שליח לקדש בתו הבוגרת.
	ג.	פרטים שונים כשקידש האב בשביל בנו ולא עשאו הבן שליח בהדיא — עיין ערך „שליח האיש בקדושין" ח"ה.

שליש ושלישות (בכסף הגדוניה).

ב		שמחת חתן וכלה
		החלקים:
	א.	שמחת החתן עם הכלה.
	ב.	הנזשא נשים רבות כאחת, איך משמח כל אחת.
ג	ג.	מצוה על אחרים לשמח חתן וכלה.
ד	ד.	לשמח חתן וכלה ומצוה אחרת מה קודם.
	ה.	מנהגי עריכת שמחה בימים שלפני החתונה ואחריה.

שמשים (לענין שבע ברכות בסעודת נשואין).

ה		שניות לעריות
---	--	--------------

שפחה

		שתיקה לאחר מתן מעות (פירוש, שתיקה האשה על אמירת הקדושין שאמר לאחר שנתן המעות, אי נחשבת כהסכמה כמו באמר לפני הנתינה, ולקחה בשתיקה).
--	--	--

החלקים:

	א.	כשנתן לה הכסף בתורת פקדון ואחר שנטלתו אמר לה האמק"ל ושתקה.
ו	ב.	נידונים שונים שנתן לה הכסף לשם מטרות אחרת, ודנו הפוסקים אי הוי כמו שתיקה לאחמ"מ דפקדון.
א	נג	

טו קד
מז ד

שוק (המקדש בשוק)

שושבינות (הדורונות שהחתן מקבל מרציו לנשואיו).

		החלקים:
	א.	שושבינות מה היא, וחייב החזרתה.
	ב.	חנאי ואופני החיוב.
ה	ג.	האם החיוב נוהג גם בזה"ז.

שושבינים

		החלקים:
	א.	על המנהג בארצות מסוימות שאנשים „שושבינים" מוליכים את החתן ואת הכלה לחופה.
	ב.	מי הם האנשים הראויים להיות שושבינים.
		שותפות (אחד מן השותפים שקידש בסחורה של שותפות).
ו		

שחוק והתול (כשהמקדש והמתקדשת אומרים שהקדושין היו לשחוק בעלמא או שאחד מהם אומר כן) — עיין ערך „רצון האיש והאשה בקדושין" ח"ג.

שטר

		החלקים:
	א.	כיצד האשה מתקדשת בשטר.
	ב.	על מה כותבים שטר הקדושין.
	ג.	כתיבת השטר.
	ד.	נוסח הלשון בשטר קדושין.
ג	ה.	אם צריך לומר גם בע"פ לשון קדושין, ופרטים שונים בזה.
ד	ו.	מסירת השטר לידי המתקדשת.
	ז.	עדי חתימה ועדי מסירה בשטר קדושין.
	ח.	קדשה בשטר פסול, אם מתקדשת מחמת שווייות השטר בתורת כסף.
ה		

שיור בקדושין (כגון חוץ מפלוני).

שיכור (שקידש).

שיעור כסף הקדושין — עיין ערך „כסף הקדושין" ח"ג.

שכירות (קידש בשכר שכירות).

שירות בצבא לחתן

שכר מלאכה (שקידש בו).

שליח האיש בקדושין

		החלקים:
	א.	שהאיש יכול לעשות שליח לקדש לו אשה.
	ב.	ביצוע מעשה הקדושין ע"י השליח.
	ג.	השליח אם נעשה גם עד באותם קדושין.
ד	ד.	מינוי השליח ע"י המשלח.
	ה.	כשלא מינהו לשליח בהדיא, רק גילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לו לשדכת, והלך וקדשה לו.
ו	ו.	הכשרים והפסולים לשליחות קדושין.
א	ז.	כשישנה השליח בשליחות ממה שאמר לו

דף	סדר	
ו		ומעשה בדבר אחר.
ד		המתנה על מה שכתוב בתורה, מתי נקרא אפשר לקיימו, ומתי נקרא אי אפשר לקיימו.
ה		ההבדל בחלות הקדושין על תנאי בין התנה בלשון „על מנת“, שכשנתקיים התנאי מקודשת למפרע, לבין התנה בלשון „אם“ שמקודשת משעת קיום התנאי.
ב	נה	הגדרות בתנאים שונים, מה נקרא שנתקיים התנאי.
ג		ז. הטעיה בקיום התנאי מצדו או מצדה.
ה	נו	ח. מי נאמן על קיום התנאי.
א	נז	ט. דין שיור בקדושין, וההבדל בין לשון „חוץ מפלוני“ לבין „ע“מ שתהיי מותרת לפלוני“.
ב		י. ביטול התנאי או שינויו.
		יא. המקדש את האשה ע“מ שאין עליה נדרים, באילו נדרים מתבטלים הקדושין ובאילו לא.
ה		יב. המקדש את האשה ע“מ שאין עליה מומין, באילו מומין מתבטלים הקדושין ובאילו לא, וכן כשהתנה האשה עם הבעל.
ו		תנאים (כתב הנהוג לכתוב בעריכת השדוכין בין הצדדים).
ד	נח	תענית כיום החופה
ה		תקנת הקהל בקדושין, והעובר עליה
ו		תקנת שו“מ לענין נדוניא — עיין ערך „נדוניא“ ח“ו.
		תרומה טמאה (שקידש בה).
		תשמישי קדושה (שקידש בהם).

דף	סדר	
ג		כשאמר הקדושין באמצע הלכיתה או שנתן באמצע האמירה.
א	נג	ד. דיונים במשמעות לשון העדות, אם היתה האמירה לפני הנתינה או לאחריה.
ב		ה. נתן לה מעות בסתמא, ואח“כ אמר לה לשון הקדושין והיא שתקה ולא זרקתן.
ג		ו. כשאמר לשון הקדושין אחר נתינת המעות והשיבה הן או לשונות דומים.
ד		ז. אמר לה התקדשי לי בחפץ זה, ונטלתו ואמרה והרי אינו שוה פרוטה, ואמר לה התקדשי לי בד' זוזים שבתוכו, ושתקה, האם הוי כשתיקה לאחר מתן מעות.
ה		ח. אשה שחטפה מעות מאיש אחד, וביקש שתחזיר לו ולא רצתה, ואמר לה האמק"ל ושתקה והחזיקה המעות אי הוי כמו שתיקה לאחמ"מ.
ו		

ת

א	נד	תלמוד תורה (אם מבטלים להכנסת כלה לחופה).
		תנאי

החלקים:

א		המקדש על תנאי מה דין הקדושין, ואופנים שהתנאי אינו חל או שהקדושין אינם חלים.
ב		ב. ארבעת הדברים שצריכים בכל תנאי כדי שיחול, ואופנים שדנו עליהם דגם כשלא התנה לפי משפטי התנאים, התנאי קיים.
ג		ג. דעות הפוסקים אי בעינן תנאי בדבר אחד

חלוקת סימני השו"ע בהלכות קדושין בכרכי אוצר הפוסקים

כרך י':	סי' כ"ו — סי' כ"ח סעיף ט"ז, סקפ"ז
כרך י"א:	סי' כ"ח סעיף י"ז סקפ"ח — סי' ל"ג
כרך י"ב:	סימנים ל"ד — ל"ז
כרך י"ג:	סימנים ל"ח — מ"א
כרך י"ד:	סימנים מ"ב — מ"ה
כרך ט"ו:	סימנים מ"ו — נ'
כרך ט"ז:	סימנים נ"א — ס"א
כרך י"ז:	סימנים ס"ב — ס"ה

מפתח כללי להלכות קדושין

א

לרשות אביה, ומה הדין כשמסרה האב לשלוחי
הבעל. (שם סק"ו)

ב. אופני קדושין שרנו עליהם אם
מתקדשת בהם ע"י האב.

היתה בת ג' שנים, ויום אחד מתקדשת בבאה
מדת אביה, פחות מכאן, אם מסרה אביה לקדושי
ביאה אינה מקודשת. (ס"י לו סעיף א)

קטנה פחותה מג' שנים ויום אחד שהכניסה אביה
לחופה אם קונה. (פ"ת ס"י לו סק"א)

אב המקבל קדושי בתו וקבל דבר הצריך שומא.
(ס"י לא סק"י אות ב)

אב שקבל מגה לקדושין בשביל בתו, ונמצא חסר
דינר, (דכח"ג באשה עצמה י"א דאינה מקודשת
דאמרינן כסיפא לה למתבעיה) האם באב אמרינן
דלא כסיפא ליה ומקודשת.

(ס"י כס סק"ח אות ז)

ג. לשון הקדושין במתקדשת ע"י אביה.

לשון הקדושין באב המקבל קדושי בתו הקטנה.
(ס"י לו סק"א אות א)

המקדש את הקטנה [עצמה] אומר לה האמק"ל,
ואם אמר בתך מקודשת לי הוי קדושין אע"ג
שנותן לה הקדושין.

(רמ"א שם סעיף ז וסק"א אות א)

האם יש לחלק בזה בין אם עמד האב על דיה
בעת הקדושין או לא. (שם ס"ק וזאת הני"ל)

וכשהאב מקבל הקדושין, אי מהני כשאומר לו
הרי את. (שם אות ב)

וכשהאב מקבל קדושין עבור בתו בוגרת
בשליחותה, אי מהני כשאמר לו הרי את.

(שם אות ג)

כשמקדש קטנה בשטר כותב בשטר בתך מקודשת
לי ובשעה שנותן לה אומר האמק"ל.

(ס"י לו סעיף ז)

ואי מהני כשכתב בשטר האמק"ל.

(שם סק"ב אות א וב)

וכשהאב מקבל שטר הקדושין אי מהני לכתוב
הרי את. (שם אות ג)

וכשהאב מקבל קדושי שטר של בוגרת בשליחותה,
אי מהני כשכתב בתך. (שם אות ד)

מצוה שלא יקדש אדם את בתו כשהיא קטנה,
עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה.

(ס"י לו סעיף ח)

האם יש גם איסור לקדש את בתו הקטנה.

(שם וסק"ד אות א וב)

ואם באומר לבתו הקטנה צאי וקבלי קדושין
שיך ג"כ האיסור. (שם סק"כ)

ומה הדין בקטנה שיש לה דעת ואומרת בפלוני
אני רוצה. (שם סק"ה)

ע"ד מה שנוהגין בזה"ל לקדש הבנות הקטנות.
(שם סעיף ח וסק"ב)

אב שקדש אשה עבור בנו הקטן.

(ע"ן ערך "קטן")

כתובת הקטנה או הנערה אם נתאלמנה או
נתגרשה מן האירוסין — לאביה. מן הנשואין
— לעצמה. (ס"י לו סעיף א, וס"י נה

סעיף ז וסק"ב)

וכשנתארסה קודם שתבגור, ונתאלמנה או נתגרשה
בבגרותה. (ס"י נה סק"ג)

וכשכתב הכתובה בשעת אירוסין ונתאלמנה או
נתגרשה אחר שנשאת. (שם סק"ד)

וכן זכאי האב במציאתה ובמעשי דינה. (ס"י לו
סעיף א וסק"ב אות א). ופרטי הדינים בזה ע"י
ערך "מעשה ידי הקטנה או הנערה" וערך "מציאת
הקטנה או הנערה".

תבע הארוס את ארוסתו הקטנה לנשואין, יכול
אביה לעכב עד שתא נערה. (ס"י נו סעיף ד)

פסק עם אשתו כשגרשה, שהיא תספל בבנות
הקטנות לזונן לגדלן ולהשיאן, אם יכול למחות
אח"כ. (ע"י ערך "קטנה" ח"ג)

אב גר אם יש לו זכות לקבל קדושי בתו הקטנה
שנתגרשה עמו. (ס"י לו סק"א אות ג)

אב מומר אם יש לו זכות לקבל קדושי בתו
הקטנה. (שם אות ג)

היתה הבת (הקטנה או הנערה) חרשת או שומה,
וקדשה אביה, הרי היא אי"א גמורה.

(שם סעיף א)

השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה,
הרי היא ברשות עצמה. (שם סעיף ג)

האם אפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה אינה חוזרת

ב

החלקים:

א. זכויות האב בבתו הקטנה או הנערה
בקדושין ושאר דברים.

ב. אופני קדושין שרנו עליהם אם
מתקדשת בהם ע"י האב.

ג. לשון הקדושין במתקדשת ע"י אביה.

ד. קדושי האב לבתו הקטנה או הנערה
ע"י שליח, או ע"י הבת עצמה —
ברשותו, ופרטים כשנעשה האב שליח
לקדש בנו או בתו הבוגרת.

ה. קטנה או נערה שנתקדשה מעצמה,
ונתגרשה האב אחר כך.

ו. נאמנות האב בקדושי בתו הקטנה
או הנערה.

ז. חזרת האב מדבריו שאמר קדשתי את
בתי.

ח. ספיקות שיכולים להתהוות בקדושי
האב.

ט. החזרת הקדושין ונכיית ההוצאות
מהאב, כביטול הקדושין, או השדוכין
שנעשו על ידו.

י. חיוב האב בכסות ונדוניא לבתו כרי
להשיאה. עיין ערך "נדוניא" ח"א.

יא. אב המשיא בנו הגדול בבית, מתי
קנה הכן את הבית. עיין ערך "בית
התנות".

א. זכויות האב בבתו הקטנה או הנערה
בקדושין ושאר דברים.

האב זכאי לקדש בתו הקטנה או הנערה שלא
לדעתה, וקדושה לאביה. (ס"י לו סעיף א)

נתקדשה קודם שתבגר שלא לדעת אביה אינה
מקודשת. (שם סעיף ד)

ואם חיישנן בזה מטעם קול קדושין.

(ס"י מו סק"ד אות ב)

ד. קדושי האב לבתו הקטנה או הנערה ע"י שליח, או ע"י הבת עצמה — ברשותו, ופרטים כשנעשה האב שליח לקדש בנו או בתו הבוגרת.

כשם שיכול האב לקדשה בעצמו כך יכול לקדשה ע"י שלוחו.

אם מצוה בו יותר מבשלוחו. (שם סק"ג אות א)

וכשהבת עצמה מקבלת הקדושין [ברשותו] האם גם בזה יש מצוה יותר באב. (שם אות ב)

אם האב יכול להעשות שליח להולכה לקדש בתו קטנה. (ס"י לו סק"ג אות א)

יכול האב לקדשה ע"י עצמה שיאמר לה צאי וקבלי קדושיך. (ס"י לו סעיף ז וסק"ד אות א וב)

וצריך לומר לה כן בפני עדים.

(שם וסק"ד אות א)

כשגלוי לכל שמכינה לחופה ולקבל קדושה, אי הוי כאומר לה בפני עדים. (שם סעיף ז וסק"ד)

וכשרק גילה דעתו דמרוצה שהבת תקבל קדושה. (שם סק"ד אות ב)

ואם צריך בזה שהקדושין יהיו גם לדעתה ורצונה של הבת. (שם סק"ח אות יב)

וכשהמקדש ורק הקדושין לחצרה. (שם אות יג)

אי מהני צאי וקבלי קדושיך גם בקטנה ביותר, או באינה בת דעת. (שם אות ט)

ואי מהני גם כשאמר לקטנה דעלמא צאי וקבלי קדושי בתי. (שם אות י)

יש מחלקים בין קטנה לנערה, ואומרים דאין בת קטנה יכולה לקבל קדושה אלא האב בעצמו צריך לקבלם. (ס"י לו סעיף ז וסק"ד אות א, וסק"ח אות א וב)

ואם יש לחלק בבית קטנה בין קדש בכסף לקדש בשטר. (שם סק"ח אות ג וד)

כדי להוציא נפשו מפלוגתא יחזיק האב יד הקטנה בשעה שמקבלת הקדושין, או יעמוד אצלה. (שם סעיף ז וסק"ט)

כשולחים הבנות הקטנות למקום אחר, ואין האב אצלן כשמקבלין הקדושין, כיון שהכינה להכניסה לחופה וקדושין הוי כאילו מחזיק בידה. (שם סעיף ז וסק"ג)

כשאמר האב למקדש תן קדושי כסף לבתי ותתקדש לך, אי מהני גם להסוברים בדין צאי וקבלי קדושיך ולא מהני. (ס"י לו סק"ח אות ו)

הא דמהני צאי וקבלי קדושיך, אם זה דוקא כשאמר לה לקבל מאיש מסוים, או גם מאיש סתם. (שם אות ז)

וכששדכה אביה לאחד ואח"כ אמר לה צאי וקבלי קדושיך סתם, והלכה ונתקדשה לאחר. (שם אות ח)

כשאמר לבתו צאי וקבלי קדושיך, האם היא

זוכה גם בכסף הקדושין לעצמה, או ששייך לאביה. (שם אות יא)

ואם יכולה להתקדש גם כשחזר בו האב מאמירתו, או שמת. (שם אות יד)

דעות הפוסקים אם באומר צאי וקבלי קדושיך שייך האיסור לקדש בתו קטנה. (ס"י לו סק"כ)

אם האב יכול להיות שליח לבתו בוגרת לקבל קדושה. (ע"ן ערך "שליחות לקדושין לאב")

הרצה האב לפני הבן לקדש לו אשה פלונית ושתק הבן אי הוי כהסכמה שהאב יעשה שליח לזה ועוד פרטים בקידוש האב בשביל בנו ולא עשאו הבן שליח להדיא.

(ע"ן ערך "שליחות לקדושין לאיש" ח"ה)

ה. קטנה או נערה שנתקדשה מעצמה, ונתרצה האב אחר כך.

קטנה או נערה שקדשה עצמה בלא דעת אביה, ונתרצה האב בפירוש אחרי הקדושין.

(ס"י לו סעיף יא כמה דעות בזה)

דעות הפוסקים אם יש הבדל בזה בין נערה לקטנה. (שם וסק"כ)

ואם יש הבדל בין שדכה אביה ללא שדכה. (שם סעיף ז וסק"ב אות א)

ביאור שיטת הסוברים דאפילו נתרצה האב בפירוש אחרי הקדושין אינו כלום והפוסקים העומדים בשיטה זו. (שם סק"ג אות א)

ואי מהני לשיטה זו ריצוי האב אח"כ כשמעוץ הקדושין עדיין בעין.

ואם מהני ריצוי אח"כ עכ"פ לענין שיכול זה לקדשה שנית, וגם שלא לרצונה. (שם אות ג)

וכשנתרצה האב בשעת קדושין או קדם. (שם אות ד)

וכשנתקדשה בפני האב ושתק, או שגם נתרצה אח"כ. (שם אות ה)

ומה הדין לדעה הג"ל כשגם נשאת ואח"כ נתרצה. (שם אות ו וע"ן בהשמוטות)

ומה הדין לדעה זו, כשנתגרשה בגט אחרי הריצוי אם מותרת לבקח. (שם אות ז)

יש סוברים שאם נתרצה האב כששמע הוי קדושין משעת שמיעה.

(ס"י לו סעיף א וסק"ד אות א)

דעות הפוסקים אי מהני הריצוי רק משעת שמיעה, או למפרע משעת קדושין.

(שם סק"ד אות ב)

בשיעור גיל קטנה דמהני בה ריצוי (שם אות א)

אם צריך עדים בעת שמיעת האב וריצויו. (שם אות ג)

ואם די במה שניכרת כוונתו בפני עדים שמתרצה. (שם אות א)

אם מהני רצוי האב כשקדשה בביתה או שלא בדרך כבוד. (שם אות ד וה)

וכשאמרה הבת שלא התכוונה בקבלת הקדושין שיהיו לרצון אביה, רק לעבור על רצונו כדי להפקיע עצמה ממנו.

ומה הדין כשלפני ששמע האב מקדושי בתו קידשה לאחר שלא בפניה, ואחר ששמע נתרצה לקדושי ראשון. (שם אות ז)

וכשהאב עדיין לא נתרצה, האם מותרת להנשא מיד לאחר, וכן המקדש אם מותר מיד בקרובותיה, או דחיישינן שמא יתרצה האב להבא.

(שם סק"ב אות ז)

גידונים שונים שדנו בהם הפוסקים, אם יש בהם הוכחה שנתרצה האב בקדושה לפני הקדושין או לאחרים :

כשהסכים האב לבא למקום הקדושין. (ס"י לו סק"ב אות ז)

כשהשאירה אביה אצל אביו לפרנסה, ואביו ציוה להשיאה. (שם אות ט)

כשהמקדש היה רגיל לבא לבית אבי הקטנה, והיה אוכל ושותה והאב לא מיחה. (שם אות י)

כשטרה האב להכין סעודה, כשקבל ברכת מז"ט והשיב בברכה. (שם אות יא)

כשהיה האב זמן רב על יד בתו במקום הקדושין עד שנתקדשה. (שם אות יב)

שידך הבת והלך למנה"י, או שגם קבע זמן הנשואין. (שם אות טו)

כשענה למפצירים בו לקדש בתו לפי, אני איני רוצה, עשו כרצונכם, וכדומה מהדבורים, האם יש בדבריו האחרונים משום ריצוי או שליחות, או גתנית רשות או הפקרת זכותו. (שם אות יג)

הוכחות שונות לריצוי, וטיעוני אמתלאות לבטלם. (שם אות יד)

אופנים שדנו הפוסקים אם חוששים בהם שמא נתרצה האב :

כשאחרי שנתקדשה גם נשאת שלא לדעת האב והאב ידע, אם חוששין שנתרצה מדלא מיחה בפירוש. (ס"י לו סק"ב אות ג)

ואם יש חילוק בזה בין שהיו הקדושין והנשואין בבית אחת או כל אחד לחוד, או אם שמע האב עליהם בבית אחת או על כל אחד לחוד. (שם אות ד)

מה הדין כשאחרי הקדושין שלא לדעת האב נשאת אח"כ לדעתו. (שם אות ה)

כשהאב הועיד בתו לקרובו, ואשתו הועידה לקרובה, ולבסוף הסכים לרצונה, מה הדין כשהקדים קרובו וקדשה בחשאי אם חיישינן שהאב נתרצה לו, או שאמר לו בחשאי שיקדשנה לו. (שם אות ו)

וכשהבת גילתה דעתה בפני האב שרצה בפי ושתק, והלכה ונתקדשה אח"כ לפי בעצמה.

(שם אות ז)

וכשלאחר שגילה האב דעתו לקדשה לאחר, שידכה לאחר, או שטרח לשדכה לאחר, ואח"כ קדשה הראשון.

(שם אות ח)

אם מהני בדין דסעיף זה מחמת האב כששמע מהקדושין או מחמת הבת כדמהני בסעיף הקודם.

(שם אות ט)

נתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעתו אינם נשואין. (ש"ע סי' לו סעיף יג וסקמ"ז אות א)

ומה הדין כשנתרצה האב אח"כ (שם אות ב)

ו"א דה"ה אם מת האב קודם שנשאת ונשאת [אינם נשואין]. (דמ"א שם וסקמ"ג)

כשאנים נשואין אם מתה אינו יורשה ואינו מטמא לה. (ש"ע שם)

ואם יורשה כשהוא מוחזק בנכסיה.

(שם סקמ"ח אות א)

בטעם הדין דאינו מטמא לה. (שם סקמ"ט)

ומה הדין לענין מעשי ידיה. (שם סקמ"ח אות ב)

ולענין כתובה אם היא גובה כשמת הבעל לפניו.

(שם אות ג)

ו. נאמנות האב בקדושי בתו הקטנה או הנערה.

נאמנות האב במנין השנים של בתו (לענין קטנה וכוונתה). (סי' לו סקמ"ה)

נאמנות האב לאוסרה על כל העולם כשאומר קדשתי את בתי ואינו יודע למי.

(ש"ע סי' לו סעיף כ)

בטעם נאמנות האב בזה וגדרה. (שם סקמ"ז אות א)

האם נאמנות האב היא רק לחומרה לאוסרה, או שהיא נאמנות גמורה גם לקולא, שאם קבלה אח"כ קדושין מאחר אינה צריכה גט מהשני.

(שם אות ב)

האם נאמנות האב היא גם ע"י פרטים שאינם מעצם הקידושין אך באים לקיימם, כגון על כשרות העדים, או שהמקדש כבר היה גדול בעת הקדושין וכדומה.

(שם אות ג)

וכשאמירתו על שאר דברים לא היתה מצורפת לאמירתו על עצם הקדושין.

(שם אות ד)

אם נאמן אפילו כשעז אחד מכחיש אותו.

(שם אות ה)

וכששני עדים מכחישים אותו. (שם אות ו)

כשיש הכחשה בין שתי כתי עדים באופן נתינת הקדושין והאב אומר כאחת מהן. (שם אות ז)

אמר האב קדשתי את בתי ואינו יודע למי, ובא אחר ואמר אני קדשתיה וכנסה, ואח"כ בא אחר ואמר אני קדשתיה, והאב מסייע לשני.

(שם סקמ"ה אות ו)

כשאמר האב לאנשים שהשתדלו בקדושה איך יכולתם לקדש בתי.

(שם אות ה)

כשנתבקש האב לשלוח הרשאה על קדושי הקטנה שנתקדשה שלא לדעתו ולא שלח. (שם אות ו)

כשאמר שאינו רוצה לקבל ברכת מו"ט

(סי' לו סקמ"ט אות ז)

כשהתרה באבי המקדש שיוציא הבת מביתו, שאל"כ יקדשה לאחר.

(שם אות ח)

אי מהני מחאה שלפני הקדושין. (שם אות ט)

אי מהני מחאה אחר שבגרה. (שם אות י)

האם גם המקדש יכול לחזור קודם שנתרצה האב.

(שם אות יא)

בטעם הדין דמהני מחאתה אפילו להסוברים דרצוי האב מהני למפרע בשעת קדושין.

(שם סקמ"ח אות א)

כשספק אם מיחתה הבת קודם ששמע האב או אח"כ.

(שם אות ב)

ע"ד הדעה דמהני מחאתה גם אחרי שנתרצה האב.

(שם אות ג)

לדעה זו אי מהני מחאת הבת גם כשנתרצה האב בשעת הקדושין.

(שם אות ד)

אם גם בשדכה אביה מקדם מהני מחאתה אחר ריצוי האב.

(שם אות ה)

אם יש חילוק לענין מיחתה אחר ריצוי האב, בין היו מעות הקדושין בעין או לא.

(שם אות ו)

במחתה אחר רצוי האב, מה הדין כשנתרצה האב אח"כ שנית.

(שם אות ז)

אי מהני מחאת האב אחר שנתרצה, כשבשעת הרצוי לא ידע אם בתו עדיין מרצה בקדושה.

(שם אות ח)

התרצה האב אחר שמיחה, אלא שטוען שבאמת גם כשמיחה היה מרצה, ונותן אמטלא על מחאתו הקודמת.

(שם סקמ"א אות א)

ע"ד הדעה דמהני רצוי האב גם אחר שמיחה.

(שם אות ב)

קטנה שקדשה עצמה למי שגילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה, אי חיישין שמא נתרצה.

(ש"ע סי' לו סעיף יב, וסקמ"ו אות א)

כשאין עדים שגילה דעתו מקודם שתתקדש לפי ורק האב אמר אח"כ שהרהר כן בלבו.

(שם אות ב)

וכשגילוי הדעת היה תלוי בבירור איזה ענין.

(שם אות ג)

אם חוששין לגילוי דעת כשנתקדשה רק קדושי ספק.

(שם אות ד)

ואם מהני גילוי דעת כשנתקדשה בלא שדוכין ושלא בדרך כבוד.

(שם אות ה)

ואי מהני כשגילה האב דעתו לפני שדכן שחפץ כפי לבתו והלך השדכן וקבל קדושין מפי.

(שם אות ו)

קטנה שנתקדשה בהשתדלות המגולה בביתו ובעצתו, אם יש לחוש שמא קבל הרשאה מאביה.

(שם אות ז)

כשעבר זמן רב מהעובדא, אם יש לחוש שמא אז נתרצה להדיא ונשתכח.

(שם אות ח)

כשהאב עזב ביתו ריקן והלך, ונתקדשה, אם חיישין בזה שנתרצה האב בקדושה.

(שם אות ט)

ע"ד הדעה שאם היה האב בעיר אחרת כשנתקדשה חוששין לכו"ע (שיטת ר"ת), ע"י שם בסקמ"ג.

לשיטה הנ"ל וכשנתרצה האב מקודשת למפרע, אם הדין הוא אפילו כשהאב לא שידך אותה.

(סי' לו סעיף יא וסקמ"ה)

לשיטה הנ"ל, מה הדין כשלא נתרצה מיד כששמע, אלא שתק ולא מיחה ואח"כ נתרצה, האם אמרינן הוכיח סופו על תחילתו ומקודשת משעת שמיעה.

(ש"ע שם, וסקמ"ו)

ואם מקודשת לשיטה הנ"ל אפילו נתאכלו המעות קודם שמיעה.

(שם, וסקמ"ז וז"ח)

שיטת מי שסובר דבשמע האב ושתק ולא מיחה מיד הוי כאילו נתרצה.

(ש"ע שם סעיף יא וסקמ"ב אות א)

להחוששין לדעה זו, מה הדין כשאמרה הבת בעת הקדושין, ומה יאמר אבי, והאב שמע ושתק.

(שם אות ב)

ע"ד הדעה דגם מסתמא חוששין שמא נתרצה האב (כרב ושמאל).

(שם אות ג)

דיוני הפוסקים באיזה אופן חששו לריצוי:

אם חוששין גם לשמא שמע ונתרצה, או רק בשמע וראי חיישין שמא נתרצה, ובקטנה בת נכבר שנתקדשה לאינו הגון לה, אם חוששין שמחה

האב כששמע, שתק כששמע ואח"כ מיחה, או שתק ואומר אח"כ שלא נתרצה מקודם, ועוד פרטים.

(סי' לו סקמ"ב אות ד)

לא שמע האב או שהלך למדה"י, והגדילה הבת ושתקה ולא מיחתה, אי צריכה גט.

(ש"ע שם סעיף יא וסקמ"ג מ"ה)

קטנה שהלך אביה למדה"י והשיאות אמה ואחיה, ואח"כ בא אביה, אם מתקיימים הנשואין הקודמים.

(ע"ן ערך "קטנה" ח"ב)

מיחתה היא או אביה קודם שנתרצה, לא הוי קדושין אפילו נתרצה האב אח"כ.

(סי' לו סעיף יא וסקמ"ט אות א)

לשונות שדנו עליהם אי חשיבי מחאה:

אם חשיבי מחאה כשאמרה שלא רצתה להיות עמו ויצאה מביתו.

(שם סקמ"ט אות ב)

כשענה האב בדברי רוגז כששמע מקדושי בתו, אי הוי מחאה.

(שם אות ג)

כשהשיב האב למקדש שפייסו אחר הקדושין איך מלאך לבך לעשות דבר שהנך יודע שמעולם לא רציתי.

(שם אות ד)

כשמינה האב ב' שלוחים. ספיקות בין הבנות איז קידש. ספק על המקדש כשאינו יודע למי קידש. ספיקות גם בבנות וגם במקדש.

ספק אם היתה עדיין קטנה בשעת קדושין, או שכבר היתה בוגרת, וכל הפרטים בזה.

(עי' ערך "בוגרת")

האב שנתן רשות לשליח לקדש בתו והלך הוא וקדשה לאחר ואינו ידוע איזה קדם.

(סי' לו סעי' ט וסק"ז אות א)

וכשעדיין לא קידש בעצמו לאחר אלא שכבר גילה דעתו לקדשה לזה.

(שם אות ב)

כשמינה שליח אחד ולא בטליה לשליח ראשון בפירוש, וכל אחד קידש אותה לאחר.

(שם סעי' י וסק"ח אות א)

אם יש חילוק בזה בין עשאו שלוחים לקדש בתו לאיש סתם, לבין לקדש לאיש מסוים.

(שם אות ב)

וכשהשליח השני קדם וקדשה לפני השליח הראשון.

(שם אות ג)

מה הדין כששליח הראשון הוא איש והשניה אשה.

(שם אות ד)

ומה הדין כשאחר שעה ממנו השליח השני אמר שלא ביטל לראשון, וקדם ראשון וקדשה.

(שם אות ה)

וכששלח לשני לקדש קרובת הראשונה הנאסרת עליו.

(שם אות ז)

המקדש בתו סתם או שאמר לו אחת מבנותי מקודשת לי, אם הבוגרת בכלל כשנתנה לו רשות לקבל קדושה.

(סי' לו סעי' טו וטז וסק"ט אות א וסק"פ)

האם אין הבוגרת בכלל גם כשאמר הבנות הן קטנות שאסור לאביהן לקדשן.

(שם סק"ט אות ב)

האם יש לחלק בזה בין שיש לו רק בת קטנה אחת, לבין שיש לו כמה בנות קטנות.

(שם אות ג)

ומה הדין כשהגדולה היתה בחזקת נערה בשעת קדושין, ואח"כ נתברר שהיא בוגרת, אם היא בכלל.

(שם אות ד)

ואם אין הבוגרת בכלל, גם כשאמרה לו שכסף הקדושין יהיה שלו.

(סי' לו סעי' טו וסק"א)

כשעשתה הבוגרת את אביה שליח לקבל קדושין מפלוני, וקידש לו את בתו סתם גם הבוגרת ספק מקודשת.

(ש"ע שם וסק"ב)

האם זה דוקא כשהבוגרת אמרה שכסף הקדושין יהיה לאביה.

(שם סק"ג אות א)

וכשכמה בוגרות עשו את אביהן שליח לקדשן לפלוני, האם הן בכלל.

(שם אות ב)

כשבוגרת אחת אמרה לפלוני, ושאר הבוגרות נתנו רשות לאב לקבל קדושהן סתם, ושכסף הקדושין יהיה שלו.

(שם סק"ד אות א)

האם דוקא כשאמר גרשתיה תוכי' לקדשתיה נאמן, או אפילו לאח"כ.

(ש"ע שם, וסק"ב אות א"ג)

כשאמר קדשתיה לפלוני וגרשתיה אם נאמן.

(שם אות ד)

כשלא אמר גרשתיה, רק נתגרשה.

(שם אות ה)

אם אחר שבגרה אמר קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה אינו נאמן.

(ש"ע שם סעי' כו וסק"ט אות א)

אם יש הבדל בין שאמר דבריו מיד כשבגרה לבין כשאמר לאחר זמן.

(שם סק"ג אות א)

וכשלא ידוע שהיא בוגרת אלא מפי עדות האב.

(שם אות ב)

וכשאמר האב שעדיין נמצאים בארץ הזאת עדי הקידושין והגירושין האם יש לחוש לדבריו ולעכב נשואיה עד שיבררו הדבר.

(סק"ט אות ב)

כשאמר אחר שבגרה רק קדשתיה כשהיתה קטנה אם נאמן.

(שם סק"ד)

ז. חזרת האב מדבריו שאמר קדשתי את בתי.

אב שאמר שקדש את בתו, ואח"כ קדשה לאחר, ואמר קדושי ראשון היו בפסולי עדות דאורייתא ואינם כלום אם נאמן, ואם יש הבדל בין חזר בו תוכי' לבין אח"כ.

(סי' לו סעי' כו וסק"ט אותיות א"ד)

וכשקדשה לאחר בפני המקדש הראשון.

(עי' סי' יז סק"א אות א)

אב שאמר שקידש את בתו, ואח"כ חזר בו ואמר שלא קידשה, ונתן אמתלא לדבריו הראשונים, ואם יש הבדל בין אם אמר אמירתו שקדשה היה בכ"ד לבין שלא בכ"ד, ועוד חילוקי דינים בזה.

(סי' לו סק"ז אות ו)

אופני אמתלא על מה שאמר האב שקידש את בתו, שדנו הפוסקים אם הם אמתלא מספקת.

(שם אות ז)

וכשאמר האב קדשתי את בתי הקטנה לפלוני, אם נאמן לחזור בו באמתלא, ולהפקיעה ממנו.

(סי' מז סק"ב אות י)

ואם בתוכי' יכול האב לחזור בו אפילו בלא אמתלא.

(סי' לו סק"ט אות ח)

כשאמר בפני ב"ד שקדש את בתו, ואח"כ הכחיש ואמר לא אמרתי כך.

(שם אות ט)

כשאמר בתחלה בפני ב"ד שלא קידש את בתו, ואח"כ חזר בו ואמר ששיקר בתחילה ובאמת כן קדשה.

(שם אות י)

ח. ספיקות שיכולים להתהוות בקדושי האב.

ספק אם היתה עדיין קטנה או נערה בשעת הקדושין או שכבר היתה בוגרת. ספיקות בין האב לשליח מי קידש קודם. ספיקות בין שליח לשליח

אם צריך שיפרש שקדושי בתו היו בפני עדים, כדי שיהיה נאמן לאוסרה. (סי' לו סק"צ אות ח)

אם יש הבדל בין אמר סתם קדשתיה לבין אמר קדשתיה מכבר.

(שם אות ט)

כשאמירת האב היתה אחרי מות המקדש או כשבעוד שלא נתחזקה אמירתו מת המקדש, אם נאמן לענין שתיאסר על קרובי המקדש או שתהיה זקוקה ליבום, או שתפטור גם צרתה כשהיא ערוה על היבם.

(שם אות י)

כשאמר האב שקידשה בביאת איסור או שקדשה בביאה לחלל.

(שם אות י"ב)

לשונות שדנו בהם הפוסקים אם משמעותם היא שקדש בתו.

(שם אות יג)

אם האם נאמנת לאסור בתה היתומה.

(שם אות יד)

כשאחרי שאמר האב איני יודע למי קדשתי, אמר שוב, נודע לי למי קדשתי אם נאמן, ואם צריך אמתלא למה שאמר מקודם איני יודע.

(סי' לו סעי' כ וסק"א אות א)

וכשנודע לו רק אחרי שבגרה.

(שם וסק"ב אות א)

האם נאמנות האב לומר נודע לי למי קדשתי, היא רק להתירה לעלמא ע"י גט ממנו, או גם להתירה לו לכונסה.

(שם סק"א אות ב)

אם האב נאמן לומר שלפלוני קדשה אפילו כשהוא מכחישו, או כשעדים מכחישים אותו.

(שם סק"ב אות ב)

כשנודע לנו מפי עדים שנתקדשה ולא ידענו למי, ואביה אומר שלפ' קדשה.

(שם אות ג)

עמד החתן לפניו ולא הכירו תחילה, ואח"כ אמר שהוא מכירו, י"א שאינו נאמן.

(סי' לו סעי' כ)

האם יש הבדל בין אמר תחילה בפירוש שאינו מכירו, לבין אמר תחילה קדשתי את בתי ושחק, ואח"כ אמר לאיש הזה.

(שם סק"ג אות א)

וכשאמר קדשתי את בתי ושחק, ובתוכי' אמר לפלוני.

(שם אות ב)

וכשנתן אמתלא למה לא אמר בתחילה שלזה קידשה.

(שם אות ג)

אם יש חילוק בין אמר אח"כ שמכירו מכבר לבין אמר שרק עכשיו הכירו משום שהתבונן בו.

(שם סק"ד)

במקום שאינו נאמן, האם גם אמירת החתן עצמו, שהוא קדשה אינה מועילה כאן.

(שם סק"ה)

כשאמר האב קדשתי את בתי ואיני יודע למי, ובא אחר ואמר אני קדשתיה, מתי נאמן ומתי לא.

(עי' ערך "נאמנות" ח"ב)

האב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה קדשתיה וגרשתיה נאמן לפוטלה מן הכהונה.

(ש"ע סי' לו סעי' כה וסק"א)

וכשכל בנותיו הן בוגרות ואחת עשאתו שליח לקדשה וקידש בתו סתם. (שם אות ב)

וכשאחת עשאתו שליח לקדשה לפלוני, והשאר עשאוהו שליח לקדשן סתם. (שם אות ג)

וכשזו שאמרה שיקדשה לפלוני לא אמרה שכסף הקדושין יהיה שלו, והאחרות אמרו שכסף הקדושין יהיה שלו. (שם אות ד)

מי שיש לו שתי בנות אפילו שתיהן קטנות ושידך אחת מהן לאחר, ואחר זמן קבל ממנו קדושין, ואמר בתך סתם מקודשת לי, שתיהן אסורות, נולד מהני מה דשידך לאחת לאמר דעליה כיון. (ש"ע סי' לו סעיף טז וסקע"ה אות א)

וכשנשבע האב על השידוכין שלא יחזור בו, או שכתוב בשטר השידוכין שקבל האב השידוכין בחרם ובשבועה. (שם אות ב)

וכשבת אחת בוגרת ושידכה, ועשתה לאביה שליח לקדשה סתם, ולא פירשה למשדוך, האם היא בכלל. (שם אות ג)

וכששתי בנותיו הן בוגרות, ושידך אחת מהן. (שם אות ד)

וכשעשאתו הבוגרת שליח לקדשה למשדוך, וקבל בשביל בתו סתם. (שם אות ה)

כשהיו עסוקים במשדוכת לפני הקדושין ואח"כ קבל הקדושין סתם. (ש"ע סי' לו סעיף טז וסקע"ו אות א)

וכשישנן אומדנות והוכחות שדעת המקדש היתה על המשדוכת. (שם אות ב)

וכשקידש בשעה שהכניס המשדוכת לחופה. (שם אות ג)

ומה הדין כשבשעת קדושין היו יודעים איזו קידש ואח"כ נשכח מהם אך יודעים שהיו עסוקים בפלונית. (שם אות ד)

ואם נאמן בזה המקדש לומר למי קידש (שם אות ה)

וכששידך אחת לאחר, ואח"כ בא אחר וקידש סתם, אם המשדוכת בכלל. (שם אות ו)

וכשקידש אחת לקטן שאין קדושיו קדושין ואח"כ בא אחר ואמר לו בתך מקודשת לי אם המקודשת בכלל. (שם אות ז)

וכשיש לו שתי בנות וזבא אחד וקידש סתם, ואחת מבנותיו אסורה על המקדש איסור לאו, אם אמרינן דכיון לשניה. (שם אות ח)

וכשאמר המקדש בת שבבנותיך מקודשת לי, אם אמרינן דרק הגדולה או החשובה מקודשת. (כמו בהקדש כה"ג דאמרינן דהגדול והחשוב הקדש). (סי' לו סקע"ז אות א)

קידש את בתו סתם, אם נאמן האב לברר על איזו קטנה כוון. (שם אות ב)

דעת מי שסובר דכשדברו מקודם על עסקי קדושין של בת ידועה, אם נאמנים האב והמקדש לברר על איזו בת כוון בקדושין סתם, ושיש לחלק בזה בין אמר בתך מקודשת לי, לבין אחת מבנותיך. (שם אות ג)

להסבירים דנאמן האב לברר למי מבנותיו הקטנות כוון, אם נאמן גם לומר שכונתו היתה על הבוגרת שעשאתו שליח לקדשה. (שם אות ד)

וכשגם המקדש אומר שכונתו היתה על הבוגרת. (שם אות ה)

וכשהבוגרת עשאתו שליח לקדשה למקדש, אם האב או המקדש או שניהם יחר נאמנים לברר למי כוון, ואם יש לחלק בזה בין שידע המקדש שעשתה את אביה שליח לקדשה לו, לבין שלא ידע. (שם אות ו)

המקדש בתו סתם, וישנה עוד ריעותא, מלכד החסידן שלא פרש לאיזו בת קידש. (שם אות ז)

המקדש סתם וחזר תוכ"ד ופירש בתך פלונית, ואם יש הבדל בין שאמר מקודם בתך מקודשת לי לבין שאמר מקודשת לי בתך. (ש"ע לו סעיף טז וסקע"ח אות א)

וכשהמקדש טוען שטעה בלשונה, ובאמת רצה לפרש לבתך פלונית. (שם אות ב)

כל כה"ג נשקידש סתם וכל הבנות הן בספק קדושין דהו קדושין שלא נמסרו לביאה, כופין אותו לגרש. (ש"ע שם וסקע"ט)

ואם יש לחלק בזה בין שידעה שמתקדשת קשאמ"ל לבין שלא ידעה. (שם סקע"ט)

מי שיש לו שתי בנות כתי נשים וכולן ברשותו לקדשן, ואמר למקדש בשעת הקדושין קדשתי לך את בתי הגדולה, ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות וכו', כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות. (סי' לו סעיף יז וסקע"א ופ"ב)

וכשהגדולה שבגדולות היא בוגרת ושותיה שליח לקדשה, האם י"ל שעליה כוון. (שם סקע"ג אות א)

ואם האב והמקדש נאמנים לומר שכונתו על הבוגרת. (שם אות ב)

וכשהבוגרת שותיה שליח לקדשה למקדש. (שם אות ג)

וכשהיתה הבוגרת משדוכת למקדש. (שם אות ד)

וכשכל בנותיו הן בוגרות, ואמר קדשתי בתי הגדולה והקטנה ממנה עשאתו שליח לקדשה. (שם אות ה)

האם יש הבדל בין שהיה מבורר אצלו בשעת קדושין את מי קידש, ורק אח"כ שכת, לבין שלא היה מבורר אצלו גם בשעת קדושין על מי הוא מכוון. (שם סקע"ד)

מה הדין כששתי הבנות הגדולות הן תאומות. (שם סקע"ה אות א)

וכשאמר האב שכונן על אחרת, ולא על הגדולה שבגדולות. (שם אות ב)

וכשרק המקדש אמר בתך הגדולה מקודשת לי, ואביה קבל כסף הקדושין בשתיקה, או שאמר הן. (שם אות ג)

וכשישנה רק כת אחת של בנות, והגדולה היא בוגרת, ושותיה שליח, האם אמרינן דרק היא מקודשת. (שם אות ד)

ואם נאמנים האב והמקדש לברר על מי כוון. (שם אות ה)

וכן אם אמר לו קדשתי את בתי הקטנה, ואיני יודע אם קטנה שבקטנות אם קטנה שבגדולות וכו', כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות. (סי' לו סעיף יח וסקע"ו)

האב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי, אסורה על כל העולם. (סי' לו סעיף כ)

כל הפרטים בנאמנות האב לאוסרה. (עיין לעיל בערך זה ח"ו)

ואם בא אחד ואמר אני קדשתיאם נאמן או שבאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתיא. (עיין ערך נאמנות ח"ב)

מי שיש לו חמשה בנים ועשו כולם את אביהם שליח לקדש להם, ואמר אבי הבנים למי שיש לו חמש בנות, אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני וקיבל האב הקדושין, כל אחת צריכה גט מכל האחים. (סי' לו סעיף יט וסקע"ז)

האם קדושי הספק הם דוקא כשאמירת אבי הבנים היתה במעמד הבנים. (שם סקע"ח)

מת אחד מהבנים, כל אחת צריכה ארבעה גיטין, וחליצה מאחד מהם. (ש"ע שם סעיף יט)

דעות הפוסקים אם צריכה חליצה מקודם או גט מקודם. (שם סקע"ט)

החזרת הקדושין ונכית ההוצאות מהאב, כביטול הקדושין, או השדוכין שנעשו על ידו.

בביטול הקדושין ובגדולה כה"ג המקדש צריך להחזיר כסף הקדושין, האם בקדושי קטנה שקדושה לאביה, צריך האב להחזיר. (סי' נ סקע"ט אות ד)

בביטול שדוכי קטנה, האם חייב האב לשלם הוצאות הצד השני. (שם סקע"ד אות ד)

י. חיוב האב כפפות ונדוניא לבתו כרי להשיאה. עיין ערך "נדוניא" ח"א.

יא. אב המשיא בנו הגדול כפית, מתי קנה הכן את הפית. עיין ערך "בית חתנות".

אבנים טובות

(לקדש בהם)

קדשה באבנים טובות, שהן דברים שאין בקאין בשומתן. (ט"ז לא סעיף ב והפרטים על זה עיין ערך "שומא")

לפי המנהג שמכסין פני הכלה כדי שלא תקפיד במה מקדשה, אם מותר לקדש גם לכתחילה בטבעת שיש בה אבן טובה. (ט"ז לא סעיף א אות ב)

לפי המנהג ששואלים את העדים אם הטבעת שזה פרוטה, כדי שתדע שאין מקדשה רק בשו"מ, אם אפשר לקדש גם בטבעת שיש בה אבן טובה. (שם סעיף ד אות ב)

אבק רבית

קידש באבק רבית אם מקודשת.

(ט"ז כח סעיף א אות ו)

אדם חשוב

אדם חשוב שנתנה היא לו, ואמרה הליך דינך זה מתנה ואתקדש לך, ולקחה. (ט"ז כז סעיף ט)

גדרי אדם חשוב. (שם סעיף יח)

אופני הגאון שונים בנתנה לאדם חשוב שאינה מקודשת בהם. (שם סעיף ט)

יש להצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב, כדי להתירה בלי גט. (שם סעיף ט וסעיף ג)

נתקדשה "לאחר זמן" ע"י שנתנה היא מתנה לאדם חשוב. (ט"ז כז סעיף א אות ה וט"ז ס סעיף א אות ו)

נתנה מתנה ע"מ להחזיר לאדם חשוב כדי להתקדש בה. (ט"ז כז סעיף א אות ט)

במקום שחוזרין הקדושין, אם גם כאדם חשוב שנתנה היא ואמר הוא צריך להחזיר. (ט"ז כז סעיף א אות ג)

אומדנות והוכחות

אם הולכים אחרי אומדנות והוכחות המוכחות שלא כווננו לשם קדושין.

(עיין ערך "רצון האיש והאשה בקדושין" ח"ב)

כשישנם חסידים או שינויים בלשון הקדושין, אי מהני הוכחות ואומדנות לקיים הקדושין, או להיפך, לבטלם. (עיין ערך "לשון הקדושין" ח"ג)

כנסה סתם בלי תנאי, ואח"כ אמר כסבור הייתי שהיא כהנת והיא לוייה, או לוייה והיא כהנת, עשירה והיא עניה וכו', דמקודשת, מה הדין כשיש גם אומדנא שקידש ע"מ כן. (ט"ז לח סעיף א אות א)

אומדנות והוכחות שדנו האחרונים שלא לחוש מחמתם בסבלונות שניתנו לשם קדושין.

(עיין ערך "סבלונות" ח"א)

אונאה בכסף הקדושין

עיין ערך "כסף הקדושין" ח"ז.

אונס

החלקים:

א. אנסוה לאשה להתקדש.

ב. אנסוהו לאיש לקדש.

ג. כשנתינת הקדושין לידה היה כאונס, אך כהיותם בידה לא התנגדה יותר.

א. אנסוה לאשה להתקדש.

המקדש אשה בע"כ אינה מקודשת.

(ט"ז מב סעיף א)

אשה שאנסוה עד שהסכימה לקבל קדושין

(שם סעיף א אות א)

האם יש הבדל בזה בין אונס הגוף לאונס ממון. (שם אות ב)

כשהאונס היה על דבר אחר רק היא מצילה עצמה ע"י הקדושין, אם זה נקרא בי"כ אונס. (שם אות ג)

כשהקדושין נעשו רק כדי שתוכל לעלות עם המקדש לא"י כאשתו, ובלא זה לא נתנו השלטונות לעלות, האם אפשר להחשיב זה כאונס. (ט"ז מב סעיף א אות ד)

איים עליה המקדש שתקבל ממנו קדושין אי הוי אונס. (שם סעיף א אות ד)

אנסוה אחרים שתקבל קדושין מהמקדש, ומה הדין כשכונת המאנס היתה לשם שמים. (שם אות ה ו)

עשה שליח לקדש לו אשה, וקדשה השליח בעל כרחיה. (שם אות ז)

היו ביניהם שדוכין בחרם ובקנס, וחזרה בה, ושוב קדשה בע"כ, אי מקודשת. (שם אות ח)

שני עדים אומרים נתקדשה כאונס, ושנים אומרים נתקדשה מרצון. (שם אות ט)

הכחשה בין ערי הקדושין אם קדשה מרצונה או בע"כ. (ט"ז מז סעיף א אות ח)

קדשה מדעתה ואנסה להנשא לו.

(ט"ז מב סעיף א אות י)

קדשה בפרוסה ע"מ שיתן לה מנה, ונתן לה כסף התנאי בעל כרחיה. (ט"ז לח סעיף א אות ב)

התנה לתת לה כסף ונתן לה שוה כסף בעל כרחיה. (ט"ז כז פ"ת סעיף ב)

ב. אנסוהו לאיש לקדש.

האיש שאנסוהו עד שיקדש בע"כ, דעות שונות בפוסקים בזה. (ט"ז מב סעיף א)

(וסעיף ד וסעיף א אות א)

להסוברים דמקודשת, אם היינו דוקא כשאמר אח"כ רוצה אני, ומה הדין כשלא אמר, וכנסה אח"כ סתם. (שם אות ב וג)

ומה הדין כשהאשה עצמה אנסתו בזה, או שכפוהו עכ"ם לקדשה. (שם אות ד וה)

ואם לשיטה הנ"ל דבאנסוהו לקדש מקודשת, היינו דוקא בקדושי היתר, או אפילו בקדושי איסור. (שם אות ו)

ומה הדין כשהיו בה מומין, או שגם מתבונה מאוד באלו המומין. (שם אות ז)

וכשמסר מודעה על הקדושין. (שם אות ח—י)

אנסוהו לקדש ותוכ"ד חזר בו.

(ט"ז מב סעיף א אות ו)

במקום שכותבים כתובה לפני הקדושין, האם גם בקדושי אונס, כשגירשה, חייב לתת לה כתובה. (ט"ז מב סעיף א אות יא)

להסוברים דאנסוהו לקדש אינה מקודשת, מאיזה טעם הוא, ואם בזה"ל שאין מגרשין בע"כ לכ"ע לא הוי קדושין. (שם אות יב ויג)

בענין החרם והקנסות שעושים בשדוכין למה אין מוחלים אותם הצדדים לפני הקדושין, כדי שלא יהיו קדושין מאונס. (שם אות יד)

(פ"ת ט"ז מב סעיף ב וט"ז נ סעיף ח)

ג. כשנתינת הקדושין לידה היה כאונס, אך כהיותם בידה לא התנגדה יותר.

לקח יד האשה בחזקה שלא ברצונה וקידש, והיא לא זרקה הקדושין. (ט"ז מב סעיף א וסעיף א אות א וסעיף א אות א)

ביאור לשון "בחזקה" שכתב הרמ"א, אם זה שהתנגדה להיא ללקיחה, או שרק היה בלי הסכמה מצדה, ואם יש הבדל בין נתן לתוך ידה לבין ענד לה על אצבעה. (שם סעיף א אות א וסעיף א אות ב)

וכשהעדים אינם יודעים אם לקח ידה בחזקה, או הושיטה ידה מרצונה. (שם סעיף א אות ב)

ואם נאמן המקדש לומר שלקח ידה שלא מרצונה. (שם אות ג)

כשקידש בספק איסורי הנאה. (שם אות יב)
 כשקידש בדבר שחשבו שנידום שהוא אסור בהנאה,
 ונתברר שאינו אסור. (שם אות יב)

כשקידש באיסורי הנאה משמות פרטיים, כמו
 בכור, בשר בחלב, טבל, וכדומה. מבואר כל אחד
 בשמו במקומו.

מכר איסורי הנאה וקידש בדמיהם.
 (עיין ערך -דמי איסורי הנאה" ח"א)

קדשה בקדושי שטר שכתבו על איסורי הנאה.
 (עיין ערך "שטר" ח"ב)

איסורי הנאה מחמת נדר

אשה שנדרה הנאה מאדם אחר וקידשה, או שנדרה
 מכל מה שיתנו לה שלא בפני פ' ופ' ועבר אחר
 וקדשה. (סי' כח סעיף כא וסק"ד אות א)

להסוברים דמותרת בלי גט האם זה גם כשנשאלה
 על נדרה. (שם אות ב)

האם יש לחלק בין נדרה סתם לנדרה על דעת
 רבים. (שם אות ג)

אם יש לחלק בין נדרה הנאה מנכסיו לנדרה
 הנאה ממנו. (שם אות ד)

אם צריך ששני עדים יעידו שנדרה. (שם אות ה)

במקום שהחרימו שכל אשה מחויבת לידור הנאה
 אם נאמנת לומר לאחר שנתקדשה שלא נדרה.

(שם אות ו)

כשנדרה הנאה מכסף קדושה שתקבל בלי ריצוי
 הוריה, ואומרת שהוריה נתרצו, והוריה מבחישים.
 (שם אות ז)

אם נאמנת לומר שנשאלה על נדרה לפני
 שנתקדשה, או שלא נשאלה. (שם אות ח)

כשנדרה הנאה ונתקדשה בכסף ואח"כ בא עליה.
 (שם אות ט)

כשנדרה הנאה ואחר שנתקדשה עברה ונהנתה
 מכסף הקדושין. (עיין שם סק"ד אות יא)

נדרה הנאה מאחד או מכל מה שיתנו לה שלא
 בפני פ' ופ' וקדשה בשטר. (רמ"א סי' כח סעיף
 כא, ועיין ערך "שטר" ח"ב אריכות בזה)

כשאסר הנאות על אשה, ואח"כ קידש אותה.
 (שם סק"ד אות יא)

כשאסר הנאות על אחד, ואח"כ נתן לו קדושין
 בשביל בתו הקטנה, או כשאסר הנאות על
 הקטנה, ואח"כ קידשה. (שם אות יב)

המודר הנאה מחבירו, וקבל ממנו חפץ במתנה
 וקידש בו. (שם אות יג)

כשאסר על עצמו חפץ שלו וקידש בו.
 (שם אות יד)

כשקבלו אמה או אחיה של בוגרת קדושין בשבילה
 ולא עשאתן שליח, אם צריכה גט מספק מחשש
 שמא נתרצת. (סי' לו סק"ד אות ה)

אילונית

אילונית שנתקדשה אי הוי קדושין
 (סי' מד סעיף ד)
 האם יש לחלק בקדושי אילונית בין הכיר בה ללא
 הכיר בה, ומה הדין כשכבר כנסה.

(שם סק"ד אות א)
 ואם יש לחלק בזה בין קטנה לבדולה.

(שם אות ב)
 להסוברים דאינה מקודשת, מה הדין כשגם בעל.
 (שם סק"ד אות א)

ומה הדין בספק אילונית.
 מה נקראת אילונית ודאית וספק, וסימני אילונית,
 נתבאר בסוד וביי כאן, ובשר"ע להלן בס"י קע"ב.

איסורי הנאה

המקדש באיסורי הנאה דאורייתא. (סי' כח סעיף
 כא, וסק"ד אות א)

המקדש באיסורי הנאה דרבנן לגמרי, שאין לו
 עיקר בדאורייתא. (שו"ע שם וסק"ד וסק"ח)

כשקידש באיסורי הנאה שאפרם מותר.
 (שם סק"ד אות ב)

וכשאמר לה שתתקדש לאחר שישירף האיסור.
 (שם אות ג)

וכשאמר לה שתתקדש בהנאה שתוכל לשרפו,
 ולזכות באפרו ששוה פרוטה. (שם אות ד)

כשקידש באיסורי הנאה המותרים שלא כדרך
 הנאתם. (שם אות ה)

כשקידש באיסורי הנאה שמצוה לבערם מן העולם,
 אם מקודשת בהנאת המצוה. (שם אות ו)

כשקידש באיסור הנאה אשה חולה שמותרת
 ליהנות מהם. (שם אות ז)

וכשקידש אשה חולה באיסורי הנאה דרבנן.
 (שם אות ח)

וכשאמר לה שתתקדש בהנאת הרפואה מהאיסורי
 הנאה. (שם אות ט)

כשקידש באיסוריה כששניהם חולים. (שם אות י)

קדשה באיסורי הנאה לאחר שלשים יום, ואז בעת
 חלות הקדושין, הוא מותר בהנאה.
 (סי' מ סק"א אות ה)

כשקידש באיסורי הנאה (או באיסורי אכילה) והיא
 אכלתם באיסור. (סי' כח סק"א אות יא)

וכשאמרה מיד אחר הקדושין שקדשה בחזקה
 ושאינה רוצה בקדושין, אבל לא זרקה הסבעת.
 (סי' מב סק"ד אות א וב)

וכשהחזיק בידה שלא תוכל לזרוק, והיא שתקה.
 (שם אות ג)

וכשאומרת שהיתה יראה ממנו לזרוק הקדושין.
 (שם אות ד)

וכשמיד אחר הקדושין הסיר המקדש או אחר את
 הסבעת מידה. (שם אות ה)

כשהסבעת שקידש בה היתה שאולה, והמשאל
 ראה ששם לה הסבעת בעל כרחו, והאם יש לבטל
 הקדושין, מטעם שע"מ לקדש קדושין כאלה ודאי
 לא הסכים המשאל. (שם סק"ד אות ב)

וכשקידש בטבעת שהיא נתנה לו ע"מ לקדשה,
 ושם לה בע"כ. (שם אות ג)

אורח

(שקידש בחלקו שנתן בעה"ב לפניו)

אורח שישב אצל בעה"ב, ונטל חלקו וקידש בו
 אשה. (סי' כח סעיף יז וסק"ב אות א)

וכשראה בעה"ב גתנית הקדושין ושתק.
 (שם אות ג)

וכשקבל הקדושין הוא ג"כ מהמוזמנים, או משרת
 ומשרתת הניזונים משל בעה"ב, וקדשה כמזון
 בעה"ב שלא בידיעתו. (שם אות ד)

וכשנתן הקדושין לבעל הסעודה עצמו עבור קדושי
 בתו. (שם אות ב)

וכשקדש האורח בחלקו שכבר היה מבורר לו, או
 כשקמץ מכרי שבעו וקידש, או שהיה הרכה לחם
 על השלחן, שלא החסיר מהאורחים האחרים כמה
 שלקח לקדושין. (שם אות ה)

ואורח שמשלם עבור אכילתו. (שם אות ו)

ומי שאינו מהמוזמנים, רק שאם היה מיסב
 לסעודה לא היה בעה"ב מקפיד עליו, ולקח
 מסעודה וקידש. (שם אות ז)

אחיות ואחים

אם מותר לעשות חופות ב' אחיות בזמן אחד.
 (עיין ערך "חופה" ח"ו)

אם מותר לעשות חופות ב' אחים או אח ואחות
 בזמן אחד. (שם ושם)

המקדש אחותו אם המעות מתנה או שחזורים.
 (סי' נ סעיף ב וסק"א אות א)

קטנה שהשיאה אחיה ואמה.
 (עיין ערך "קטנה" ח"ב)

כשלא אמר לשון הקדושין בנוסח המקובל, או שינה בו, או שהאשה היא שאמרה אני מתקדשת לך וכו' (עיין ערך „לשון הקדושין“)

אמתלא

האב שאמר קדשתי את בתי הקטנה ואח"כ חזר בו ואמר שלא קידשה, ונתן אמתלא לדבריו הראשונים אם נאמן, ואופני אמתלא שדנו הפוסקים אי הוי אמתלא מספקת.

(ס"י לו סק"ז אות ו' וז')

כשאחרי שאמר האב איני יודע למי קדשתי את בתי הקטנה, אמר שוב נודע לי למי קדשתי, אם נאמן, ואם צריך אמתלא לזה שאמר מקודם איני יודע.

(ס"י לו סעיף כא וסק"א אות א, וסק"ג אות ב')

האשה שאמרה נתקדשתי וחזרה בה מתי צריכים אמתלא ומתי לא, ומה נקראת אמתלא.

(עיין ערך „חזרה“ ח"ה)

אמתלא שמבטלת קול הקדושין.

(עיין ערך „קול בקדושין“ ח"ג)

אנדורגינזם

אנדורגינזם שקידש, או שקידשו איש, מה דין הקידושין.

(ס"י מד סעיף ה וסק"ט, וסק"כ אות א, ב)

ביאור מהו אנדורגינזם.

(שם סקי"ח)

כשלא היה יודע לפני הקדושין שהוא אנדורגינזם, האם יש לדון בזה דהו קדוש טעות.

(שם סקי"כ אות ג)

אנדורגינזם שקידש אם מברכין ברכת אירוסין.

(ס"י לד סק"א אות ג)

אם צריך לכרך ברכות נשואין אנדורגינזם.

(ס"י סב סק"א אות ה)

אנוסים

אנוסים השומרים מצות בצנעא שנשאו בנמוסי עכ"מ, אם יש בזה חשש קדושין.

(ס"י כו סק"ו אות ב)

אסור לאדם לקדש אשה

עד שיראנה

ואם אפשר לו לקדשה בעצמו לא יקדשה ע"י שליח אא"כ מכירה.

(ס"י לה סעיף א)

ואם א"א לו כעת לקדשה בעצמו, האם ימנע מלקדש עד שיראנה.

(שם סק"ה אות א)

אם

קטנה יתומה, או שהלך אביה למדה"י וקדשה והשיאה אמה ואחיה. (עיין ערך „קטנה“ ח"ב)

אם האם נאמנת לאסור בתה היתומה כשאומרת שנתקדשה על ידה בעודה קטנה ואינה יודעת למי.

(ס"י לו סק"צ אות יד)

הוא אומר קדשתי והיא אומרת לא קדשת אלא בתי, והבת היא יתומה קטנה, אם אמה נאמנת עליה.

(ס"י מח סק"ה)

כשקבלו אמה או אחיה של בוגרת קדושין בשבילה, ולא עשאתן שליח, אם צריכה גט מספק מחשש שמא נתרצית.

(ס"י לו סק"ד אות ה)

ארוסה קטנה שאביה מת, והיא חולנית, והארוס תובע להנשא וממהר לכנוס כדי שירשנה, אם אמה יכולה לעכב.

(ס"י נו סעי' ד, וסק"ג)

אם המשיאה בנה הגדול בבית אם קנאו כמו באב המשיא.

(ס"י נט סק"ג אות ד, וע"ע „בית חתנות“)

אמירה

דברים הנקנים באמירה בלבד כשהבטיחו הצדדים בשעת הקדושין.

(עיין ערך „דברים הנקנים באמירה“)

אמירת לשון הקדושין:

בקדושי כסף, האם מהני גם כשלא אמר לשון הקדושין, רק כתב לה על הגיר, ונתנו לה עם כסף הקדושין.

(ס"י כו סק"ב)

נתן לה בשתיקה ולא דיבר כלום, והוא והיא אומרים שכוונו לשם קדושין.

(ס"י כו סעיף ג, וסק"ז)

נתן לה בשתיקה ובתוך כדי דיבור מהנתינה אמר לשון הקדושין.

(ס"י כו סק"ד)

האם צריכה להיות אמירת לשון הקדושין לפני הנתינה דוקא.

(שם סק"ד אות א)

כשעד אחד אומר שאמירת הקדושין היתה לפני הנתינה, והאחר אומר אחר הנתינה.

(ס"י מז סק"א אות ה)

כשאמירת לשון הקדושין היתה אחרי שנמצאת כבר הסבעת בידה, ולא אמר בזה.

(ס"י כו סק"ו אות ד)

כשאמר לשון קדושין ולא מהני, כשחזר ואומר האמק"ל צריך לחזור ולטול הכסף ממנה וליתן לה בתורת קדושין.

(שם סוף סעיף ג וסק"ח)

להסוברים דחופה קונה, האם צריך שיאמר לשון הקדושין האמק"ל, או גם כשהכניסה לחופה בסתם מהני.

(ס"י כו סק"ט אות ה)

היה מדבר עמה על עסקי קדושין ונתן לה הכסף בשתיקה, אי הוי כאמירה לשם קדושין.

(עיין ערך „דבור על עסקי קדושין“)

כשנדר הנאה מחפץ חוץ משה פרוטה שבו וקדש בחפץ.

(שם אות טו)

כשאסר דבר על עצמו ועל כל העולם וקידש בו.

(שם אות טז)

כשאסר חפציו על עצמו, והלך אחר וקידש בהם אשה לעצמו, בלי רשותו.

(שם אות יז)

נדר הנאה לזמן מסוים, ואמר לה שתתקדש לאחר הזמן.

(ס"י מ סק"א אות ה)

איסורי לאוין ועשה

עיין ערך „חייבי לאוין ועשה“

אלמן ואלמנה

(הבדלים בקדושין ונשואין שלהם מבחור ובתולה).

להסוברים דחופה קונה בקדושין, האם היא קונה גם באלמנה.

(ס"י כו סק"ט אות ח)

האם נותנים לארוסה יב"ח לפרנס עצמה מיום שתבעה להנשא, כשהארוס הוא אלמן.

(ס"י נו סק"ד אות ב)

אלמנה אם חופה עושה בה נשואין, או רק ביאה, או יחוד של ביאה, ואופנים אחרים דחשיבי כיתוד.

(ס"י סד סעיף ה וסק"ב אותיות א—ח)

אם באלמנה מן האירוסין ג"כ הדין כן.

(שם סק"א אות ג)

אופן היחוד בחופה אלמנה.

(שם סק"ב אות יח)

להסוברים דחופה אינה עושה נשואין באלמנה, איך מברכים ברכות נשואין בחופה אלמנה.

(שם סק"ב אות טז)

להסוברים דחופה עושה נשואין באלמנה, האם גם חופה נדה קונה.

(שם אות יז)

ביאה ראשונה, או יחוד אם מותרים באלמנה בשבת, כשלא נתייחדו בע"ש.

(שם סעיף ה וע"ש בסק"ב דעות שונות בזה)

עד כמה מברכים ברכות נשואין בסעודה באלמן שנשא אלמנה.

(ס"י סב סעיף ו)

בסעודה שניה של אלמן ואלמנה, ויש פנים חדשות, אם מברכים ברכות נשואין.

(שם סק"ט אות י)

ואם מברכים ברכת אשר ברא לבד כל שלשת ימי שמחתם.

(שם סק"ח אות א)

להסוברים דמברכים כל שלשת הימים, מה הדין כשהתחילו לסעוד ביום השלישי מבטור יום, ונמשכת סעודתם לתוך הלילה.

(שם אות ב)

אלמנה שאינה בעולה כמה ימים צריך החתן לשמוח עמה.

(ס"י סד סק"ו אות א)

אלמון מן האירוסין שנשא בעולה, כמה ימים צריך לשמוח עמה.

(שם סק"ז)

אם מותר לעשות שדוכין כשאין החתן מכיר את הכלה. (שם אות ב)

וכשעבר וקדש ע"י שליח אשה שאינו מכירה אי מקודשת. (שם ט"ו)

אפר בראש החתן לפני החופה

נתינת אפר בראש החתן לפני החופה כזכר לאבילות ירושלים, עיין ערך „זכר לאבילות ירושלים“.

ארבע אמות

(קנין ארבע אמות ברה"ר או בסימטא או בצדי רה"ר וכה"ג לענין קדושין).

היתה עומדת בסימטא או בצירי רה"ר וזרק הקדושין לתוך ד' אמותיה מקודשת.

(סי' ז סעיף ד וסק"ח אות א ב)

שטר קדושין שזרקו לתוך ד' אמותיה.

(שם אות ג)

כשזרק לתוך ד' אמותיה בבית הכנסת.

(שם אות ד)

דעות הפוסקים בדין קנין ד' אמות ברה"ר גבי קדושין.

ומה הדין כשזרק לה קדושין לתוך ד' אמותיה כשהיתה מהלכת.

(שם אות ו)

וכשזרק הקדושין ואח"כ נכנסה האשה לתוך ד' אמות של החפץ (להסוברים דמהני טלי קדושין מע"ג קרקע).

(שם אות ז)

כשנשארו הקדושין תוך ד' אמותיו ונכנסה היא לתוך ד' אמותיו. (שו"ע שם סי' ז סעיף ד וסק"ט אות א)

וכשבאו שניהם כאחד.

(שם אות ב)

וכשנפלו הקדושין מחציתם ב' אמות שלה, ומחציתם ב' אמות שלו.

(שם אות ג)

ארוס וארוסה

החלקים:

א. איסור ארוסה לארום.

ב. כמה זמן נותנים לארום וארוסה עד הנשואין.

ג. הכא על ארוסתו לשם נשואין, אם נקשית נשואה.

ד. ארוסה שנמסרה מרשות האב לרשות הבעל לענין מה קונה אותה.

ה. כתובה לארוסה.

ו. מזונות הארוסה.

ז. מעשה ידי הארוסה.

ח. מומתת ארום כהן לארוסתו כשמתה.

ט. קבורת הארוסה.

י. ירושת הארוסה.

יא. ארוסה קמנה.

א. איסור ארוסה לארום.

הארוסה אסורה לבעל כל זמן שהיא בבית אביה, עד שישאנה. (סי' נה סעיף א וסק"ג)

איסור יחוד לארום עם ארוסתו.

(רמ"א שם וסק"ד אות א)

ברכת חתנים לארוס וארוסתו, אם מתירה היחוד או הביאה.

(שם וסק"ה)

דירה בבית אחד אם מותר לארוס וארוסתו. (שם וסק"ו)

הרחקה בימי נדתה, אם שיך בארוס וארוסתו, כמו בבעל ואשתו.

(שם ט"א אות ב)

ב. כמה זמן נותנים לארום וארוסה עד הנשואין.

כמה זמן נותנים לארוס וארוסה מיום שתבעו הוא או היא להנשא, וכל הפרסים בזה. וכן כל החיובים שחלים עליהם כשהגיע הזמן ולא נישאו. (עיין ערך „זמן“ ענין ד)

ג. הכא על ארוסתו לשם נשואין, אם נקשית נשואה.

(עיין ערך „ביאה“ ח"ג)

ד. ארוסה שנמסרה מרשות האב לרשות הבעל לענין מה קונה אותה.

(עיין ערך „קניני שדוכין קדושין ונשואין“)

ה. כתובה לארוסה.

המאסר את האשה וכתב לה כתובה, אין הכתובה עושה נשואין. (סי' נה סעיף ו)

כתב כתובה לארוסתו וגם ברכת נשואין, אם דינה כנשואה. (שם סק"ה)

אירס אשה ולא כתב לה כתובה אם יש לה כמו לנשואה כשמת או גירשה. (שו"ע שם סעיף ו וסק"ל סי' מא אות א)

ומה הדין אם תפסה הארוסה סכום הכתובה. (שם אות ב)

וכשהארוס התחייב לארוסתו שטר התחייבות על סכום כסף. (שם אות ג)

כתב כתובה לארוסתו ומת הארוס או גירשה, גובה עיקר כתובתה. (שו"ע שם וסק"ו)

האם גובה עיקר כתובה רק מנכסים בני חורין, או גם ממשועבדים. (שו"ע שם וסק"ז אות א וב)

ואם יש לחלק בין שכתוב אחריות בשטר לבין שלא כתוב. (שם אות ג)

ואם יש הבדל בין שכתוב בשטר רק מנה ומאתים, לבין שכתוב גם תוספת כתובה. (שם אות ד)

וכשמת הבעל או גירשה לאחר שנשאה.

(שם אות ה)

כתב לה הארוס תוספת כתובה, אינה גובה תוספת כלל. (שו"ע סי' נה סעיף ה)

אם יש הבדל בין גירושין למיתה לענין גביית תוספת כתובה. (שם סק"ח אות א)

ומה הדין לשכתב תוספת כתובה בהתחייבות „מעכשיו“. (שם אות ב)

ו. מזונות הארוסה.

האם הארוס חייב במזונות ארוסתו.

(שם סי' נה סעיף ד וסק"ז)

שיטות הפוסקים בארוסה יתומה הגיונית מן הארוס, אם הארוס חייב במזונותיה.

(שם סק"ח אות א)

עד מתי חייב הארוס במזונות ארוסתו היתומה. (שם אות ב)

טיב המזונות שחייב הארוס לארוסתו היתומה. (שם אות ד)

האם גם כשנתאסרה בחי אביה חייב הארוס במזונות ארוסתו היתומה. (שם אות ה)

ומה הדין כשיש לה לארוסה היתומה לפרנס עצמה משלה. (שם אות ו)

וכשלא היה לאחים לתת לה מזונות גם לפני שנתאסרה. (שם אות ז)

ארוסה שתבעה לארוס להנשא ונתנו לו זמן והגיע הזמן ולא נשאה, אם ומתי חייב במזונותיה. (עיין ערך „זמן“ ענין ד)

ז. מעשה ידי הארוסה.

מעשי ידיה של הארוסה היתומה האם הם של הארוס. (סי' נה סק"ח אות ג)

ח. מומתת ארום כהן לארוסתו כשמתה, ואם היא מטמאה לו כשמתה.

ארוסה שמתה אם היה הארוס כהן אינו מטמא לה. (סי' נה סעיף ה וסק"ל)

אם מת הארוס אינה חייבת ליטמא לו.

(שם סעיף ה)

האם רק ארוסה אינה חייבת ליטמא, או אפילו גם בת כהן נשואה אינה חייבת ליטמא לבעלה. (שם סקל"א אות א)

ואם הארוסה שהיא בת כהן רוצה ליטמא לארום, האם מותר לה. (שם אות ה)

ז. קבורת הארוסה.

אין הארום חייב בקבורת ארוסתו אלא אביה יורשה ואביה קוברת. (סי' נה סעיף ה)

כשירשי הארוסה מוחזקים בממון הארום כדי כתובתה, האם יכולים לקבורה בממון הכתובה. (שם סקל"ג אות א)

האם גם כשהארום כתב כתובה לארוסתו אינו חייב בקבורתה. (שם אות ב)

י. ירושת הארוסה.

אין הארום יורש ארוסתו, אלא אביה יורשה. (שם סעיף ה וסקל"ב)

יא. ארוסה קטנה.

כל דיני ארוסה קטנה וזכויות האב בה, עיין ערך "אב" ח"א.

ארים

ארים שקידש בפירות המשותפים לו ולבעה"ב לפני שחלקו. (סי' כח סקצ"ג)

אישים שונים בקדושין

(אישים שדנו עליהם אם קידושיהם תופסים או שיש איסור בקידושיהם)

עיין ערכים: אילוגית, אנדרוגינוס, גוי וגויה, גוססת, גר וגירות, חולה, חייבי לאוין ועשה, חציה שפחה וחציה בת חורין, חציו עבד וחציו בן חורין, חרש וחרשת,

טומטום, טריפה, כותי, מומר, גדה, סריס, עובר, עריות, שיכור, שפחה.

אשת איש

משנתקדשה נחשבת כאשת איש לחייב הבא עליה, וצריכה גט להתירה לשוק, אבל אינה נחשבת כאשתו עד שתבגס לחופה. (סי' כו סעיף ג)

אתרוג

קידש בחג הסוכות באתרוג שקבל במתנה ע"מ להחזיר. (סי' כח סקצ"ה אות ז)

קידש באתרוג שאינו שוה פרוטה מצר עצמו, ומחמת המצוה שוה. (סי' לא סק"ד אות ז)

קדשה בחג הסוכות באתרוג לאחר ל' יום, באופן שאז לא יהיה שוה כלום. (סי' מ סק"א אות ז)

ב

בוגרת

בגרה הבת אין לאביה רשות בה ואינה מתקדשת
אלא לדעתה. (ס"י לז סעיף ב)

זמן בוגרת מתי היא. (שם סק"ב אות א)

אם האב נאמן במנין השנים. (שם סק"ה)

ואם נשים יכולות להעיד שהיא בוגרת, עיין סי'
קנה סעיף סו, וסי' קס"ט סעיף יא.

ספק בוגרת [מלפני הקדושין], שקדשה אביה או
קדשה עצמה. (ס"י לז סק"ד אות ב)

וכשהספק הוא גם אם היא עדיין קטנה.

(שם אות ג)

קדשה אביה בבקר וקדשה עצמה בערב, ושניהם
ביום שנשלם בו ו' חדשים של ימי נערות,
ובדקה ומצאוה בוגרת, האם מחזיקים אותה
לכוגרת גם למפרע בשעת קדושי האב.

(שם סעיף ה, וסק"ז אות א)

האם יש הבדל בין קדמו קדושי אביה לקדושיה,
או שקדמו קדושיה היא לקדושי אביה.

(שם סק"ז אות א)

וכשקדשה אביה לבד. (שם אות ב)

וכשקדשה היא עצמה לבד. (שם אות ג)

וכשקדשה אביה כלילה של היום שנשלם ששה
חדשים. (שם אות ד)

וכשמצאוה בוגרת ביום שלאחריו. (שם אות ה)

מה הדין כשלא ידעו בה סימני בוגרת, ונתקדשה
אחר י"ב שנה וששה חדשים, ואח"כ מצאוה
בוגרת. (ס"י לז סק"ח)

בדין הראשון שקדשה אביה בבקר וקדשה עצמה
בערב, ושניהם ביום שנשלם בו ו' חדשים של
ימי נערות, ובדקה ומצאוה בוגרת, דמחזיקים
אותה בחזקת בוגרת למפרע, וקדושי האב אינם
כלום, האם זה אפילו אינה מכחישתו לומר שבאו
הסימנים בבוקר, או דוקא כשמכחישתו, אבל באינה
מכחישתו תצטרך גם משניהם ומחלוקת הפוסקים
בוה. (שם סעיף ה, וסק"ט אות א)

לדעה ראשונה אינה מכחישתו מחזיקים אותה
בחזקת בוגרת, מה הדין כשהיא מודה לו שלא
בגרה. (שם אות ב)

לדעה דכשאינה מכחישתו צריכה גם משניהם, מה
הדין כשרק אביה קדשה. (שם סק"י)

אם בתוך הששה חדשים של נערות קדשה אביה

שלא לדעתה, והיא קדשה עצמה שלא לדעת אביה,
ונמצאו לה סימנים, ודעות הפוסקים בזה.

(שם סעיף ו וסק"ב אות א)

ביאור לשון והיא קדשה עצמה שלא לדעת אביה,
אם הוא בדוקא. (שם סק"א)

אם יש לחלק בזה בין כשהיא מכחשה אותו או
לא מכחשה. (שם סק"ב אות ב)

ומה הדין בקדשה אביה לבד. (שם אות ג)

ובקדשה עצמה לבד. (שם אות ד)

ומה הדין כשלא הביאה סימנים, אם בכל זאת
חוששין שמא בגרה תוך ששה חדשים להצריכה
גט. (שם אות ו)

דעת הסוברים דבתוך ששה חדשים לא מהני כלל
סימני בוגרת. (שם אות ה)

לשון הקדושין כשהאב מקבל קדושין עבור בתו
בוגרת בשליחותה. (עיין ערך "אב" ח"ג,
וערך "שליחות לאב בשביל בתו" ח"ב).

ביאה

החלקים:

א. קדושי ביאה.

ב. עשה מעשה קדושין שאינו מועיל
ובעל פתם.

ג. ביאה אם ערשה גם נשואין, ומתי.

ד. ביאה ראשונה באלמנה.

א. קדושי ביאה.

האשה מתקדשת בביאה מן התורה אבל חכמים
אסרו לקדש בביאה. (ס"י כו סעיף ד)

קדושי ביאה כיצד? אמר לה בפני ב' עדים
האמק"ל בביאה זו, ונתייחד עמה בפניהם הרי"ז
מקדשת. (ס"י לג סעיף א)

היתה בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה
מדעת אביה, פחות מכאן, אם מסרה אביה
לקדושי ביאה אינה מקדשת. (ס"י לז סעיף א)

וכשאחרי היתוד ישנה הכחשה בין האיש והאשה
אם בא עליה, או ששניהם אומרים שלא בא עליה.
(ס"י לג סק"ג)

עדים

בא עליה לשם אישות בינו לבינה.

(ס"י כו סעיף א)

אם אמירת האמק"ל צריכה להיות בפני עדים
אליבא דכו"ע. (ס"י לג סק"א אות א)

להסוברים בסי' מב דאם קדשה בפני ע"א חוששין
לקדושין, אם גם בקדושי ביאה הדין כן.

(שם אות ג)

ברכת אירוסין.

להסוברים דמברך ברכת אירוסין לפני הקדושין,
האם גם בקדושי ביאה הדין כן.

(ס"י לז סק"י אות ב)

חיסורים או שינויים בלשון הקדושין בקדושי
ביאה.

כשאמר רק הרי את מקודשת ולא אמר תיבת לי.
(ס"י לג סק"ב אות א)

כשקדשה בלשונות המסופקים המבוארים בסי'
כו סעיף ג.

(שם אות ב)

כשרק דבר על עסקי קדושין ונתייחד עמה.
(שם אות ג)

כשאמרה היא הריני מקודשת לך.
(שם סק"א אות ב)

פנוי הבא על הפנויה לפני עדים ולא פירש שהוא
לשם קדושין. (שו"ע שם סעיף א,
ועיי' בס"י קמט)

הביאה שנקנית בה.

בין שבא עליה כדרכה בין שלא כדרכה.
(סעיף א שם וסק"ד אות א)

וכשבא עליה באבר מת בלי קישוי. (שם אות ב)

המקדש בביאה דעתו על גמר ביאה.

(שו"ע שם סעיף ב)

כשקדשה רק לאחר שהערה בה, קודם גמר ביאה,
אם מקדשת. (שם סק"ח)

קדשה לפני הביאה בביאה זו, וקודם שגמר קבלה
קדושין מאחר. (שו"ע שם סעיף ב)

הערה בה ופירש מיד, או שאמר תחילה שדעתו
לקנות בהעראה, קנה מיד. (שו"ע שם וסק"ט)

האם צריך שתהיה הפרישה מדעתה. (שם סק"ט)

ב. עשה מעשה קדושין שאינו מועיל
ובעל פתם.

עשה מעשה קדושין שאינו מועיל ובעל פתם,
האם אמרינו דלשם קדושין בעל ותצטרך גט.
(ס"י כח סק"ז)

קידש במלוה, ונתייחד עמה בפני עדים, ובעל
פתם. (ס"י כח סעיף טז וסק"ח)

קידשה בפחות משוה פרוטה, ואח"כ בא עליה
סתם בפני עדים. (ס"י לא סעיף ט וסק"ב אות א)

וכל הפרטים בזה עיין ערך „פחות משה פרוטה“ (ח"ה).

קידש בחפץ שאל באופן דלא מהני ואח"כ בעל. (ס"י כח סק"ב אות טו)
כשנדרה הנאה מהמקדש ונתקדשה בכסף, ואח"כ בא עליה. (שם סק"ד אות י')

קטן שקידש ובא עליה או נתיחד עמה.

(ס"י לא סעיף ט, וס"י מג סעיף א וכל הפרטים בזה ע"ע „קטן ח"ד“).
להסוברים דהמקדש אילונית אינה מקודשת, מה הדין כשגם בעל. (ס"י סד סק"ז אות א)

קדושי ביאה שקידש על תנאי, אי תנאו קיים. (ס"י לח סק"א אות ב)
המקדש בלא תנאי, ובעל בתנאי אי הוי תנאי. (שם סק"ל אות ב)

ג. ביאה אם עושה גם נשואין, ומתי.

הבא על אשה לשם קידושין אין דינה אלא כמאורסה ולא כנשואה. (ס"י לג סעיף א)

וכשארם בהדיא שבא עליה לשם נשואין. (שם סק"ה)

כנסה לביתו ובא עליה, אם דינה כנשואה. (שם סק"ו)

הבא על ארוסתו לשם נשואין אחר שקדשה, אם נעשית נשואה. (ס"י לג סעיף א, וס"י

נה סעיף א ושם סק"ט אות א)
אם בעינן שיכוון בביאה זו לשם נשואין.

(שם אות ב)
אם גם לכתחילה מותר לבא על ארוסתו לשם נשואין. (שם אות ג)

ואם ביאה עושה נשואין גם כשקידש את ארוסתו בביאה, ואח"כ בא עליה שנית לשם נשואין. (שם אות ד)

האם משיערה בה בלבד נעשית נשואה. (שם סעיף א וסק"י)

אלמנה אם חופה עושה בה נשואין או רק ביאה או יחוד של ביאה. (עיין ערך „אלמן ואלמנה“)

המקדש אישה בביאה, אם מותר לערוך הנשואין בחוה"מ. (ס"י סד סק"ג אות טז)

ד. ביאה ראשונה באלמנה.

ביאה ראשונה אי מותרת באלמנה בשבת, כשלא נתיחדו בע"ש. (ס"י סד סעיף ה, וע"ע בטק"ב דעות שונות בזה)

ביטול שידוכין

החלקים:

א. מאיזו סיבה יכול אחד מן הצדדים לבטל השדוכין.

ב. סדר הדיון בב"ד על ביטול שדוכין.

ג. כשצד אחד ממאן בשידוך, מתי יש תוקף למיאנו שלא יוכל לחזור בו ולקיימם, רק כהסכמת הצד השני, או גם להתחייב פקנס, ולשאר דברים.

ד. טענת אונס ע"י הצד המבטל השדוכין, מתי היא פוטרת מקנס, ונידונים שונים בזה.

ה. כשהמבטל משלם הקנס, אם מוטל עליו עריון חיוב מצד קבלת הקנין או החרם, ואם מותר למבטל להנשא, כשהצד השני מוכרח לקיים השדוכין עמו.

ו. עניני ביטול שדוכין מרעת שני הצדדים.

ז. חזרת הפסולנות ששלחו המשדוכים אחד לשני, במקרה של ביטול השדוכין, וכן החזרת ההוצאות מהצד המבטל לצד השני. עיין ערך „סבולנות ח"ב“.

א. מאיזו סיבה יכול אחד מן הצדדים לבטל השדוכין.

מומין שונים בגוף, שדנו בהם הפוסקים אי הוו סיבה לבטל השדוכין. (עיין ערך „מומין ח"א“)

כשנודע שהמשדוכת או המשדוך, או אחד מקרוביהם הוא בעל עבירה:

ראובן שידך בנו לשמעון בקנין ושבועה והשלישו שטרות, ואח"כ אירע שהמירה אחות המשדוכת, יכול שמעון לחזור בו ופטור מהקנין ומהשבועה ומחיוב השטר. (שו"ע ס"י נ סעיף ה)

האם רשאים לבטל השדוכין כשהמירה אחות המשדוך או אחי המשדוך והמשדוכת, או אחד מן ההורים. (שם סק"ד אות א)

וכשהמיר הסב. (שם אות ב)

וכשאבי הסב המיר. (שם אות ג)

וכשהמירו הדוד או הדודה של אחד מהמשדוכים. (שם אות ד)

בת אחות של המשדוכת או של המשדוך, שהמירה. (שם אות ה)

אם יש לחלק בין שהמיר הקרוב קודם שנולדה המשדוכת, לבין שהמיר אחר שנולדה. (שם אות ו)

ואם יש לחלק בין שהמיר אחרי השדוכין לבין שהמיר לפני זה. (שם אות ז)

וכשהמירו באונס. (שם אות ח)

דעות הפוסקים אי המרה הוי סיבה לבטל השדוכין, גם כשקבלו עליהם בשבועה ובחרם שלא לבטל. (שם סק"ה אות א)

האם יש להשתדל למנוע ביטול שדוכין אפילו במקום שמותר מצד הדין. (שם אות ב)

וכן אם קלקל המשדוך מעשיו, יכולה המשדוכת לחזור בה, ופטורה מהקנין ומהשבועה ומחיוב השטר. (שו"ע שם ס"י נ סעיף ה)

מקור הדין, והגדרות מה גקרא קלקל המשדוך מעשיו. (שם סק"ז אות א)

משדוך שבא על אשת איש או שקלקל במשכב וזכור. (שם בס"ק ואות ה"ז)

משדוך שאמר על עצמו שהוא בעל עבירה. (שם אות ג)

וכשאמר שילך וימיר דתו. (שם אות ד)

משדוך שהוחזק ברשעות לפני השדוכין, אלא שלאחר מכן הוסיף חטא על פשע. (שם אות ה)

כשנודע שהמשדוכת זנתה קודם השדוכין. (שם אות ו)

אשה שהיתה ידועה כחשודה לזנות שנשדוכה, ונמצאה מעוברת. (שם אות ז)

משדוכת שהתנהגה בפריצות ונידונים שונים בזה. (שם אות ח)

ספק קלקול מעשים. (שם אות ט)

משדוך או משדוכת שקלקלו מעשיהם ואח"כ חזרו בתשובה. (שם אות י')

ואם בחזרו בתשובה, יש לחלק בין פגם של המרת הות לבין פגם אחר. (שם אות יא)

קרובת משפחה שזנתה. (שם אות יב)

אח של המשדוך או של המשדוכת מהלל שבת ובעל עבירות אחרות. (שם אות יג)

כשהאב של המשדוך או של המשדוכת מעל בממון אחרים. (שם אות יד)

כשאחד מהמשפחה איבד עצמו לדעת. (שם אות טו)

אחי המשדוכת עם הארץ ואינו מדקדק במצות. (שם אות טז)

טענת „מאס עלי“, אי הוי טענה לבטל השדוכין, ופרטים שונים בזה. (עיין ערך „מאס עלי“).

סיבות מקריות שונות שדנו בהם הפוסקים אי חשיבי לביטול בגללם השדוכין. (סיבות אישיות פרטיות, השכלה, מעמד כלכלי וחברתי, מצב אישיות קודם, וסיבות משפחתיות).

כינוי מכוער. (ס"י נ סק"ו אות כח)

כשנתברר שהכלה גדולה בשנים מהחתן. (שם אות כט)

וכשהטעו את החתן בגיל המשדוכת. (שם אות ל)

כשהמשדוכת נדרגית. (שם אות לא)

משדוך שאינו ראוי לאומנות מחמת טפשותו. (שם אות לב)

משדוך שאינו יודע לכתוב. (שם אות לג)

כשהתנו שהמשדוך יעסוק בלימוד, והוא אינו מצליח בלימודו. (שם אות לד)

משודך שידד מנכסיו. (שם אות לה)

אב שפסק נדוניא לבתו ומת ולא השאיר כלום והבת אינה רוצה להנשא בלי נדוניא.

(פ"ת סק"ג)
משודך שנלקח לצבא של גויים. (שם אות לו)

כשנודע למשודך שמשודכתו כבר היתה משודכת לאחר. (שם אות לז)

וכשנודע למשודך שמשודכתו כבר היתה נשואה לאיש ונתגרשה ממנו. (שם אות לח)

וכשנשאה בחזקת אלמנה ולבסוף נודע לו שהיא גרושה. (שם אות לט)

וכשנשאה בחזקת גרושה ולבסוף נודע שהיא אלמנה. (שם אות מ)

שידוך שנעשה ע"י המשודך לבד, ובא לחזור בטענה שההורים מתנגדים לזה בתוקף, ואינם רוצים להשלים עם מעשהו. (שם אות מא)

כשמתה אחות המשודכת הנשואה, והיא רוצה לבטל השדוכין כדי להנשא לבעל אחותה.

(שם אות מב)
וכשאחותה המתה הניחה בנים. (שם אות מג)

נשתדכה עם בעל אחותה שמתה והניחה בנים, ורוצה לבטל השדוך מפני שקשה עליה טיפול הבנים. (שם אות מד)

כשבתו מאשתו הראשונה מעכת אתו מלישא משודכת זו. (שם אות מה)

כשגירש את אשתו והשתדך עם אחרת, ורוצה לבטל השדוכין כדי להחזיר גרושתו. (שם אות מו)

משודך שנפלה לפניו יבמה. (שם אות מז)

ב. פיר הדיון כפי"ד על ביטול שדוכין.

מי נקרא תובע בביטול שדוכין, שיצטרך לילך לב"ד אחרי הצד שכנגדו, האם מבטל השדוכין שרוצה להוציא שטר חיובו מהצד השני, או שהצד המקיים נקרא תובע, שכן הוא תובע הקנס מהמבטל. (ס"ג נ סקמ"א אות לז)

האם טענות הצד האחר לבטל השדוכין צריכות להיות בפני הצד השני דוקא. (שם אות לח)

ג. כשצד אחד ממאן בשדוך, מתי יש תוקף למיאמו שלא יוכל לחזור בו ולקיימם, רק בהפסקת הצד השני, או גם להתחייב בקנס, ולשאר דברים.

כשהמשודכת הממאנת קבלה קדושין מאחר. (ס"ג נ סקמ"א אות מז)

וכשרק נשתדכה לאחר. (שם אות יז)

וכשחזר בו מהשדוכין בדבור בלבו בפני ב"ד או בפני רבים. (שם אות יח)

שטר שדוכין שכתוב בו מפורש שאם יסרב

המשודך ולא ירצה להכניס לחופה לזמן פלוני יתחייב בקנס, ולפני שהגיע הזמן נתחרט המשודך ואמר שלא יכניס גם כשיגיע הזמן, האם יש לחייבו בקנס כבר עכשיו. (שם אות יט)

כשהמאן בשדוכין לא היה משום שמאס בצד השני, רק בגלל סיבה צדדית, והסיבה בוטלה, האם יכול הצד המבטל לחזור בו ולהפטר מקנס. (שם אות כ)

וכשאינו חוזר מגוף השדוך, אלא שרוצה לשנות או לבטל חלק מהתנאים. (שם אות כא)

כשצד אחד עבר על תנאים של שטר השדוכין, האם בטל החיוב מצד המקיים גם כשלא נעשו התנאים עפ"י משפטי התנאים המבוארים בס"ל. (שם אות כב)

דיוני זמן הנשואין ע"י צד אחד, אם נחשב כביטול השדוכין. (ס"ג נ סקמ"א אות כג)

אם יש לחלק בין דחו את הזמן במזיד לבין דחו מאונס. (שם אות כד)

סיבות שונות לרחיית זמן הנשואין, שדנו עליהם האחרונים אם נחשבות כאונס. (שם אות כה)

ואם זה שעכב הנשואין חוזר בו ורוצה לערוך הנשואין. (שם אות כו)

וכשהמעכב היה אנוס ועבר האונס ורוצה עכשיו לערוך הנשואין. (שם אות כז)

כשהצד העובר לא אמר בפירוש שדוחה זמן הנשואין, רק נסע למקום רחוק ולא חזר לזמן שהוקבע. (שם אות כח)

וכשלא קבעו זמן לנשואין עד אימתי ישתהה שיהיה דינו כהעביר המועד. (שם אות כט)

שידך את בתו כשהיא קטנה, ונשבע להכניסה לנשואין כלי קביעות זמן, ושהה מלהכניסה עד שגרה, האם נחשב כעובר על השבועה, מאחר שאינה עכשיו בידו להכניסה, והותרה השבועה גם לצד השני. (שם אות 2)

וכשקבעו זמן החתונה לכשיתרצו שני הצדדים. (שם אות לא)

כשקביעת זמן החתונה היתה לפני שבועתם על עצם הנשואין. (שם אות לב)

וכשקבעו זמן הנשואין אחרי שנשבעו על עצם הנשואין, האם חלה השבועה על הזמן שקבעו אח"כ. (שם אות לג)

ואם אחרי שעבר הזמן הנקבע, האריכו לזמן אחר מדעת שני הצדדים. (שם אות לד)

האם יש חיוב שבועה וקנס למי שדוחה זמן הנשואין, אף כשלא נתבע על כך מהצד השני. (שם אות לה)

מחנותים שהעבירו זמן הנשואין ולא תבעו זמין האם בטלו החיובים מהמשדוכים. (שם אות לו)

ד. טענות אונס ע"י הצד המבטל השדוכין, מתי היא פוטרת מקנס, ונידונים שונים בזה.

מי שפסק על בתו או על קרובתו שתנשא לפלוני, ואח"כ אין הבת רוצה, י"א והפוסק פטור מקנס, דזה מקרי אונס אע"ג דלא התנה, ובלבד שלא יהא ערמה בדבר. (רמ"א סי' נ טע"ג ו)

מקור הדין וטעמו, ואם יש חולקים על זה. (שם סקמ"ה אות א)

ומה הדין בנן שמסרב לקיים השדוך שעשה האב. (שם אות ב)

וכשאפשר לרצותה בממון הרבה, אם מקרי אונס לפוטרו מן הקנס, ואם יש לחלק בזה בין נשבע האב או לא. (שם אות ג)

ואם מותר לאב לסייע לה בשדוך אחר. (שם אות ד)

ואם מחוייב עב"פ לפייסה בדברים. (שם אות ה)

וכשאמר האב בעת השדוכין שבא בכח הרשאה מבתו, והיא מבחשתו וממאנת, אי חייב בקנס. (שם אות ו)

ואם הבת מתחייבת בקנס כשסיכת ביטול השדוכין היא בגלל שהיא ממאנת. (שם סקמ"ו אות א)

שידך את אחותו ואמר שהוא בא בהרשאת אביו, והתחייב בקנס, בחשבו שאביו יסכים, ואביו ממאן, האם יש לחייב את הבן בקנס. (שם אות ב)

אם גם כשהתחייב עצמו בדרך תקנת חכמי ספרד פטור מן הקנס באונס. (שם סקמ"ז אות א)

ומה הדין כשהתנה בפירוש שאם לא תתרוצה יתחייב בקנס, או שהתנה שיביא אותה מרצית. (שם אות ב)

האם על האב לברר בעדים או בשבועה וחרם שאין לו יד בסירוב בתו. (שם סקמ"ח)

מת הפוסק אם זה מקרי אונס כלפי ה'ורשים, ואין צריכים לקיים ופטורים מן הקנס, ודעות הפוסקים בזה. (רמ"א סי' נ טע"ג ו, וסק"ג אות א' וסקמ"א אות א)

אופנים שדנו בהם הפוסקים דאין ה'ורשים צריכים לקיים אליבא דכ"ע. (שם סק"ג אות ב)

כשפסק ליתן לבנו. (שם סק"ג אות ב)

כשפסק לבתו הבוגרת. (שם אות ג)

וכשנתחייב האב כלפי הבת בשטר ירושה (חצי זכר) עפ"ת סוסקט"ו.

ודוקא בפסיקא בעלמא פטורים מן הקנס, אבל אם נתחייב עצמו בשטר חייבים יורשיו לשלם ולא מהני אונס. (רמ"א שם טע"ג ו)

דעות האחרונים כיצד תהיה ההתחייבות בשטר כדי שיתחייבו ה'ורשים בקנס, ומה הדין כשנתחייב האב במשכון. (שם סקמ"ב אות א)

בית הכנסת

זרק לה הקדושין לתוך ד' אמותיה בבית הכנסת.
(סי' 2 סק"ח אות ד)
אם רשאים לערוך חופה בבהכ"נ.
(סי' סא סק"ד אות ב)

בית חתנות

(מתי זוכה בו הבן שמתחתן)

החלקים:

א. המשיא בנו בבית מתי קונה הבן את הבית.

ב. כשהשאר האב מכליו בתוך הבית אם קונה הבן ג"כ את הבית.

ג. ייחד לו בית ועליה או בית ואכסדרה וכדומה, אם קנה שניהם.

א. המשיא בנו בבית מתי קונה הבן את הבית.

המשיא בנו גדול בבית, קנה את הבית והוא שיהיו נשואין ראשונים לזה הבן, ולא השיא האב בן זכר אחר קודם לו זכר.
(סי' נט סעיף א וסק"א אות א)

וי"א דבעינן ג"כ שיסא לו הבן בתולה.
(שו"ע שם וסק"ו)

האם הדין שקנה הבן את הבית נהוג גם בזה"י.
(שם סק"א אות ב)

וכשהכניסו לבית רק אחר הנשואין.
(שם סק"ב אות ה)

קנה הבית, היינו הבית שהחופה בתוכו.
(שם סק"ב אות א)

ואם קונה גם כלי הבית. (שם אות ב, ועיי' עוד בסק"ח אות א וב)

ואם קונה גם החדרים הספלים לבית, כגון בית התבשיל וחדר המטות.
(שם סק"ב אות ו)

וכשיש לאחר זכות בבית, או שיש לו שותפות בבית.
(שם אות ג וד)

וכשגילה האב דעתו בפני עדים שלא הקנה לו הבית.
(שם סק"ד אות ב)

וי"א דבעינן שיהיה לאב בית אחר לדור בו.
(שו"ע שם, סעיף א, וסק"ז אות א)

וכשהאב דר באותו הבית שיחד לבנו, רק בחדר אחר.
(שם אות ב)

וכשהשיא בנו הגדול ביחד עם עוד בן.
(שם סק"ג)

ומה הדין כשיש לאב רק בן יחיד ומשיאו.
(שם סק"א אות ג)

ואם המשיאה את בנה.
(שם אות ד)

וכשהלך הצד השני ונישא לאחר, האם רשאי גם הצד שגרם לביטול, להנשא.
(שם אות ד)

ומה הדין כשהצד השני רק השתדך עם אחר ועדיין לא נשא, האם מותר לצד הראשון להתחתן עם אחר.
(שם אות ה)

וכשהצד השני עדיין לא נשא ולא השתדך עם אחר, אלא שמסרם לעשות הנשואין עם הצד הראשון, האם רשאי הצד הראשון להתחתן עם אחר.
(שם אות ו)

ומה הדין כשהצד השני כבר התחתן עם אחר, אלא שנתגרש לפני שהראשון נשתדך עם אחר, האם רשאי הצד הראשון להתחתן עם אחר, או שמחוייב להתחתן עם הצד השני.
(שם אות ז)

ו. עניני ביטול שידוכין מודעת שני הצדדים.

כשנתרצו שני הצדדים לבטל את השידוך ולמחול חיוב הקנס שביניהם, או שצד אחד נתרצה למחול הקנס לכשנגדו, ולא נקדעו שטרי התנאים שבידם, האם מהני המחילה בלא קבלת קנין.
(סי' נ סק"ד אות ח)

דיבורים ופעולות שונות שדנו בהם הפוסקים אם יש בהם משמעות מחילה, ואי מהני כאילו מחל להראי.

וכשהמחילה היתה בדרך כעס.
(שם אות ט)

כשחלתה המשודכת וקרעו את התנאים לסגולת רפואה, האם אחר שחזרה לאיתנה השידוכין בתוקפם, ואם יש לחלק בין היכא שהתנו להדיא על זה להיכא שלא התנו.
(שם אות יא)

שידוך, שהתקשרות נעשה בין המשודך ואבי המשודכת, האם יכולים הם לבטל את השידוך בלי רצון ודעת המשודכת.
(שם אות יב)

ואם יכולה הבת לבד לבטל השידוכין שעשה אביה בשבילה, או שצריכה גם הסכמת אביה.
(שם אות יג)

ואב שעשה שידוך לבנו קטן, ואח"כ הגדיל ולא מחה בשידוכין, האם יכול האב לבטלם בלי הסכמת הבן.
(שם אות יד)

אי מהני בשידוכין מחילה שלא בפני הצד השני.
(שם אות טו)

על נוסח שטר מחילת שידוכין.
(שם אות טז)

משדוכים שמחלו זה לזה את התחייבותם לשידוכין, האם צריכים התרה מבי"ד על החרם.
(שם אות יז)

ז. חזרת הפלוגות ששלחו המשדוכים אחד לשני, במקרה של ביטול השידוכין, וכן החזרת ההוצאות מהצד המבטל לצד השני. עיי' ערך „סבלונות" ח"ב.

וכשהתחייב בפסיקא בעלמא, אלא שזמן החיוב הגיע לפני שמת האב.
(שם אות ב)

ומה הדין כשהעני האב. (שם סק"א אות ב)
על דבר תקנת הארצות וכשמסלק שני שלישים מהנדוניא הוי כמסולק, ודעות האחרונים בזה.
(שם אות ג)

ומה הדין כשהשלישו כל הנדוניא ביד שלישי וירד מנכסיו ומבקש שיחזירו לו שלישי להוצאות החתונה.
(שם אות ד)

האם דוקא בהעני אחרי השדוכין היתה התקנה של ב' שלישים, או גם כשהיה עני מתחילה.
(שם אות ה)

ואם היתה התקנה רק בגדן שנותן צד הכלה לחתן, או גם במה שנותן צד החתן לכלה.
(שם אות ו)

אם נאמן בעצמו לומר שירד מנכסיו לחייב את הצד השני לקיים השידוך.
(שם אות ז)

וכשהשני טוען שלא ידע מהתקנה. (שם אות ח)
שידוך בתו קטנה ואח"כ גורו הקהל שלא להשיא קטנות, והמשדוך רוצה לבטל השידוך, באומרו כי לא יוכל להמתין עד שתגדל, האם זה מקרי אונס.
(שם סק"ט)

שנים הדרים בעיר אחת ששידכו ביניהם, ואח"כ יצא אחד מן העיר ורוצה שהשני ילך אחריו לקדש, אם אינו רוצה פטור מן הקנס. (רמ"א שם סי' נ סעיף ג, וסק"ג אות א)

ואם זה שיצא לראשונה חייב בקנס. (שם אות ב)
וכשיצא למקום אחר מחמת חסרון פרנסה במקומו. (שם אות ג)
וכשהמשדוך מבקש שאחרי החתונה יעברו לגור במקום שלמד כל הזמן, ואביה רוצה לבטל השידוך בגלל זה.
(שם אות ד)

וכשהשידוך מתבטל מחמת שהמשדוכת רוצה לעלות לא"י, האם חייבת בקנס. (שם אות ח)

ה. כשהמבטל מושלם הקנס, אם מוטל עליו עדיין חיוב מצד קבלת הקנין או החרם, ואם מותר למבטל להנשא, כשהצד השני מסרב לקיים השידוכין עמו.

עיי' בחושן משפט סי' יב סעיף ס אם רוצה העובר ליתן הקנס, אי מחוייב לקיים הדבר, מצד הקיבול קנין.
(רמ"א סי' נ סעיף ו)

דעות הפוסקים כשפורע הקנס אי נפטר מהחרם.
(שם סק"ד אות א)

האם יש ביד ב"ד לכופו על אחר מהצדדים שלא יעבור על החרם.
(שם אות ב)

ואם יש למנוע מלסדר קדושין או מלהשתדך למי שעזב משדוכתו ורוצה לישא אחרת, עד שיתפטר עם הראשונה.
(שם אות ג)

ב. כשהשאייר האב מכליו בתוך הבית אם קונה הבן ג"כ את הבית.

שהבן אינו קונה את הבית רק כשלא שיר האב בזה הבית שייחד לו כלום, ואם שיר אפילו פך אחד, לא קנה הבית. (שו"ע סי' נט סעיף א)

ומה הדין כשהאב לא פינה את הבית אלא שמקודם היתה ריקה, או שבנה דירה חדשה לבית חתנות. (שם סק"ד אות א)

וכשהשאייר כלי שאול. (שם אות ג)

ועל מי להביא ראיה אם שיר האב כלי בבית או לא. (שם אות ד וה)

ואם שימש לו הבית לאוצר, או שהיה אוצרו פתוח לתוכו. (שם סק"ה)

ייחד לבנו בית וגם כלי בית, והשאייר שם כלי אחד לעצמו, האם גם כלי הבית לא קנה, ואם לענין הכלים יש הבדל בין בנו גדול לבנו קטן. (שו"ע שם סעיף ב וסק"ח אות א)

אם תכשיטי זהב וכסף הוּו בכלל כלי בית. (שם אות ב)

ג. ייחד לו בית ועליה או בית ואכסדרה וכדומה, אם קנה שניהם.

ייחד לו בית ועליה, בית קנה עליה לא קנה, וכן אם ייחד לו בית ואכסדרה בית קנה ואכסדרה לא קנה. (שו"ע סי' נט סעיף ג וסק"ט)

ואם בע"ח של האב יכול לגבות מזה. (סק"ס שם)

ב. בתים זו לפנים מזו, לא קנה אלא האחד שנשא בו. (שם סעיף ד, וסק"י אות א)

וכשהאב דר באחד מן הבתים. (שם אות ב)

בכור

בכור בזה"ל אם קדשו בו בעלים, הוי ספק מקודשת. (טימן כח סעיף כ"ג)

ביאור דברי השו"ע דמיירי בבכור חי בין תם בין בעל מום, ושהבעלים הכהן קידש בו. (שם סק"כ"א וק"כ"ב)

ביאור פסק השו"ע דהוי ספק מקודשת, ויישובו ממה שנראה כסתירה ממקום אחר. (שם סק"כ"ג אות א)

דעות שאר הפוסקים, והכרעת האחרונים בזה. (שם אות ב)

וכשקידש בבכור תם חי, ומת בעודו תם. (שם אות ג)

כשקידש בבכור תם, והיא לא ידעה שהוא בכור. (שם אות ד)

כהן שקידש בבכור הנמצא עדיין ביד ישראל שהבטיח שיתנהו לו, או כשהוא ממכירי כהונה. (שם אות ה)

מה הדין כשישראל קידש בבכור שצריך ליתנו לכהן. (שם אות ו)

וישראל שקידש בספק בכור. (שם אות ו/א). ועיין עוד ערך "מתנות כהונה".

בעולה (אם דינה כאלמנה)

בעולה אם דינה כאלמנה, לשיטת הסוברים שחופה אינה עושה נשואין כאלמנה, רק יחוד של ביאה. (סי' סד סק"כ"א אות ב)

בעולה אם דינה כאלמנה לענין ברכת חתנים. (עיין ערך "ברכת חתנים ח"א")

הנושא את הבעולה כמה צריך לשמוח עמה. (עיין ערך "שמחת חתן וכלה ח"א")

בעילת מצוה

מותר לבעול בתולה בשבת. (סי' ס"ג סעיף א ופרטי הדינים מבוארים בשו"ע או"ח סי' ר"פ)

הבועל את הבתולה, כיון שבעל בעילת מצוה פורש מיד. (סי' סג סעיף ב, ופרטי הדינים מבוארים בשו"ע יו"ד סי' קצג)

ברכת בעילת מצוה. (עיין ערך "ברכת בתולים")

בעל כרחה

המקדש את האשה בעל כרחה או שאנסו את האיש לקדש. (עיין ערך "אונס")

בעל עבירה

אם קלקל המשודך מעשיו, יכולה המשודכת לחזור בה, ופטורה מהקנין ומהשבועה ומחויב השטר. (סי' נ סעיף ה)

הדורות מה נקרא קלקל המשודך מעשיו. (שם סק"ז אות א)

נידונים שונים של קלקול מעשה המשודך שדנו בהם הפוסקים אם אפשר לבטל בגללם השדוכין. (עיין ערך "ביטול שידוכין ח"א")

ישראל וישראלית שנישאו זה לזו כשהיו מומרים, ואח"כ חזרו בתשובה, אם צריכין ברכת אירוסין ונשואין. (סי' לד סק"א אות ד)

בעל תשובה

ישראל וישראלית שנישאו זה לזו כשהיו מומרים, ואח"כ חזרו בתשובה, אם צריכין ברכת אירוסין ונשואין. (סי' לד סק"א אות ד)

ברכות נשואין

עיין ערך "ברכת חתנים".

ברכת אירוסין

החלקים:

א. החיוב לברך ברכת אירוסין בקדושין.

ב. אישים שונים שדנו עליהם אם צריכים ברכת אירוסין בקדושין.

ג. מי מברך ברכת אירוסין, המקדש עצמו או אחר.

ד. מתי מברכין ברכת אירוסין, לפני הקדושין או לאחריהם.

ה. אם ברכת אירוסין צריכה כום, וכל דיני הכום בכרחה זו.

ו. הכרחה ונוסחה.

ז. לא בירך ברכת אירוסין בשעה שקידש, אם מברך בעת החופה, ואופנים שונים שמברך בשעת החופה.

ח. ברכת אירוסין אם צריכה קהל של עשרה אנשים.

א. החיוב לברך ברכת אירוסין בקדושין.

כל המקדש אשה מברך ברכת אירוסין.

(סי' לד סעיף א)

בין שקידש ע"י עצמו, בין ע"י שליח, מברך הוא או השליח. (שם וסק"ב אות א)

במקדש ע"י שליח בעיד אחרת, אם יכול השליח שלא לברך, בכדי שבשעת כניסתה לחופה יברך החתן בעצמו. (שם סק"ב אות ב)

ב. אישים שונים שדנו עליהם אם צריכים ברכת אירוסין בקדושין.

אנדוגינוס שקידש אי מברכין ברכת אירוסין.

(סי' לד סק"א אות ג)

בעל ואשתו גויים שנתגיירו, או ישראל וישראלית שנשאו זו לזו כשהיו מומרים ואח"כ חזרו בתשובה, אם צריכים ברכות אירוסין ונשואין.

(שם אות ד)

האם יש לברך בקדושי חרש, ואופנים שונים בזה. (חרש שאינו שומע ואינו מדבר, או מדבר ואינו שומע, או חרש שלמד בבי"ס לחרשים ומבין בעניני העולם). (שם אות א)

יבם שכנס את יבמתו אי מברך ברכת אירוסין. (שם אות ה)

קטן או קטנה אי מברכין להם ברכת אירוסין, ואופנים שונים בזה. (שם אות ב)

המקדש על תנאי אי מברך ברכת אירוסין.

(שם אות ו)

ג. מי מברך ברכת אירוסין, המקדש עצמו או אחר.

דעות הפוסקים בזה אם המקדש עצמו מברך או אחר. (ס"י לד סק"ג, וסק"ד אות א)

לשיטת הסוברים דאחר מברך ולא המקדש, מה הדין כשאין שם איש אחר היודע לברך, אם יכול לברך המקדש עצמו. (שם אות ב)

וכשהמקדש הוא חזן הקהלה, שמברך ברכת אירוסין לכל בני העיר, האם יכול לברך לעצמו גם כשיש אחר היודע לברך. (שם אות ג)

ד. מתי מברכין ברכת אירוסין, לפני הקדושין או לאחריהם.

דעות הפוסקים אם לברך לפני הקדושין או לאחריהם. (ס"י לד סק"י אות א)

הסוברים דמברך לפני הקדושין, האם גם בקדושי ביאה הדין כן. (שם אות ב)

וכששכח ולא בירך לפני הקדושין, האם יכול לברך אחרי הקדושין. (שם אות ג)

כשהפסיק בין הברכה למעשה הקדושין האם צריך לחזור ולברך. (שם אות ד)

הסוברים דיש לברך אחרי הקדושין מה הדין אם קדם ובירך לפני הקדושין. (שם אות ה)

לשיטת הג"ל מה הדין כשעשו החתן והכלה חוזה נשואין בערכאות ואינם יכולים לחזור בהם, האם באופן זה אפשר לברך לפני הקדושין. (שם אות ו)

ז. אם ברכת אירוסין צריכה כופ, וכל דיני הכופ בברכה זו.

נהגו להסדיר ברכת אירוסין על כוס של יין. (ס"י לד סעיף ב וסק"א)

האם אפשר להסדיר ברכ"א גם על כוס של שכר. (שם סק"ב)

וכשאין יין ושכר האם אפשר להסדיר על הפת. (שם סק"ד אות א)

וכשסידרו ברכ"א על כוס שהיה סבור שהוא של יין, ונמצא שהוא חומץ. (שם אות ב)

מברך תחילה על הכוס, ואח"כ ברכת אירוסין. (שם סעיף ב)

אם צריך לומר סברי בברכה על הכוס של ברכת אירוסין. (סק"ג אות א)

האם צריך מסדר הקדושין המברך, לשתות מהכוס, או דסגי במה שהחתן והכלה שותים ממנו. (שם אות ב)

האם צריכים לשתות רביעית מכוס של ברכת אירוסין. (שם אות ג)

ו. הברכה ונוסחה.

אם ברכת אירוסין הוי ברכת המצוה או ברכת שבת והודאה. (ס"י לד סק"ה אות א)

אם החתן והכלה צריכים לכוין לצאת בברכ"א, ואם המברך צריך לכוין להוציאם. (שם אות ב)

נוסח הברכה. (שם סעיף א וסק"ה אות א)

האם צריך לומר ואסר לנו הארוסות והתיר לנו הנשואות בלי תיבת „את". (סק"ו אות א)

האם צריך לומר הנשואות „לנו". (שם אות ב)

האם עיקר הנוסחה היא ע"י חופה בקדושין או ע"י חופה וקדושין. (שם סק"ז)

טעם למה שפסקו כל הפוסקים שחותם בברוך, אעפ"י שבגמ' יש מחלוקת בזה. (שם סק"ח)

דעות הפוסקים אם לחתום מקדש ישראל לבד, או מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקדושין. (שם סק"ט)

ז. לא בירך ברכת אירוסין בשעה שקידש, אם מברך בעת החופה, ואופנים שונים שמברך בשעת החופה.

דעות הפוסקים כשלא בירך ברכ"א בשעה שקידש, אם מברך בשעת החופה. (ס"י לד סעיף ג וסק"י)

האם צריך גם לחזור ולקדש כשמברך. (שם סק"י)

על המנהג לברך ולקדש תמיד בשעת הנשואין. (שם סק"י אות א)

כשאירע שקידש זמן רב לפני הנשואין בלא ברכה, אם מברך בשעת הנשואין. (סק"י)

וכשגם בירך או בשעת הקדושין, אם חוזר ומברך בלי שם ומקדשה שנית תחת החופה, מפני הרואים. (שם סעיף ג וסק"י אות א)

כשמברך בלי הזכרת שם אם צריך להזכיר אלקינו מלך העולם. (שם סק"ב)

כשמקדש על תנאי שתוליד לו זרע של קיימא, כדי שלא תפול ליבום, שבזה המנהג לקדש לפני הכניסה לחופה, מתי יש לברך ברכ"א, בשעת הקדושין או בשעת החופה. (סק"ז אות ב)

כשחוזר ומקדש בגלל ספק שנתעורר בקדושין הראשונים האם צריך גם לחזור ולברך. (סק"י אות ב)

וכשחוזר ומקדש בשביל שהקדושין הראשונים היו קדושי טעות, אם צריך לחזור ולברך. (שם אות ג)

על הפרטים בקדושין תחת החופה, ע"י ערך „חופה" ח"ה.

ח. ברכת אירוסין אם צריכה קהל של עשרה אנשים.

דעות הפוסקים בדין הג"ל. (ס"י לד סעיף ד וסק"א אות א)

שהעשרה צריכים להיות גדולים ובני חורין, ואם החתן הוא ממנין העשרה. (שם אות ב)

האם יש לקהל לעמוד על רגליהם בשעת ברכת אירוסין. (שם אות ג)

ברכת בתולים

דעות הפוסקים אם מברכים ברכת אשר צג אגוז וכר אחרי שמצא בתולים, ואם מברכים אותה בשם ומלכות. (ס"י טג סעיף ב, וסק"ג)

הטעם שמברכים אותה אחר שמצא בתולים, ולא קודם לכן. (שם סק"ב)

דעות הפוסקים אם מברכים ברכה זו על הכוס. (שם סק"ד אות א)

נוסח הברכה ופירושה. (שם אות ב)

ברכת חתנים

החלקים:

א. החיוב לברך ברכת חתנים בשעת נשואין, וזמנה.

ב. אישים שונים שדנו עליהם, אם צריכים לברך ברכת חתנים כנשואיהם.

ג. מי מברך ברכת חתנים.

ד. הברכות ונוסחותיהן.

ה. כנס לחופה ולא בירך ברכת חתנים, או שהיה פגם בקדושין ונשואין הראשונים, ומקדש ונרשא מחדש, אם חוזר ומברך ברכת חתנים.

ו. ברכת חתנים כמעודה, ואם אפשר לברך באסיפת עם לכבוד החתן גם בלי מעודה, וכל פרטי דיני המעודה.

ז. אם ברכת חתנים צריכה כופ, ועל איזה משקה מברך, וכל פרטי דיני הכופ.

ח. אם צריכים עשרה אנשים לברכת חתנים, ומי מצטרף לעשרה.

ט. מקום המעודה כדי לברך ברכת חתנים.

י. אימתי אומרים ברכת אשר ברא לבד וכל פרטי הדינים בזה.

יא. למי מברכים ברכת חתנים כמעודה כל שבעת ימי המשתה.

יב. פנים חדשות לברכת חתנים כמעודה, מי הם, ומתי צריכים להם.

יג. מתי מתחילים ונגמרים ימי המשתה, שאומרים בהם ברכת חתנים כמעודה.

א. החיוב לברך ברכת חתנים בשעת נשואין, וזמנה.

החיוב לברך ברכת חתנים קודם נשואין.
(סי' נה סעיף א ושם סק"ב, וסי' טב סעיף א)

אם צריך לברך קודם החופה או תחת החופה.
(סי' נה סק"ב)
ונהגו עכשיו לברך תחת החופה קודם שתתייחד עמו.
(סי' טא סעיף א)

ארוס הדר עם ארוסתו בבית אחד, מברכים להם שבע ברכות פן יתייחדו. (סי' נה סעיף א וסק"ה)
ואם מותרת אח"כ בביאה או ביחוד. (שם סק"ה)

להסבירים דבאלמנה אין החופה קונה אף אפשר לברך ברכת חתנים בחופה.

(סי' טד סק"ב אות טז)
כשישגם שני חתנים ביחד, אם מברכים לשניהם ברכה אחת בחופתם, או שמברכים לכל אחד בפני עצמו בחופתו.
(סי' טב סעיף ג וסק"ז)

וכשלא היו החתנים ביחד, אלא שהמברך נתכוין על שניהם.
(שם סעיף ג וסק"ו)

וכשהחתנים רוצים להתברך כל אחד לעצמו.
(שם סק"ז אות ב)

יכול אדם לישא נשים רבות כאחת ומברך ברכת חתנים לכולן כאחת.
(סי' טב סעיף ב וסק"ח)

בירך ברכת חתנים ולא נתייחד עמה בביתו עדיין ארוסה היא. (סי' נה סעיף ב ושם סק"ג וסי' טא סעיף א)

כנסה לחופה ולא בירך ברכת חתנים אם היא נשואה גמורה.
(סי' נה סעיף ג וסק"ד, וסי' טא סעיף א)

ואם מותרת הכלה לחתן ע"י חופה בלא ברכת חתנים.
(סי' נה סק"ה)

בדבר אמירת הברכות במקום שיש נשים בשערות מגולות וכדומה.
(סי' טב סק"ב אות ד)

ב. אישים שונים שרנו עליהם, אם צריכים לברך ברכת חתנים בנשואיהם.

אנדורגיגוס שנשא עם מברכין ברכת חתנים.
(סי' טב סק"א אות ה)

בעל ואשתו גויים שנתגיירו, או ישראל וישראלית שנישאו זה לזה כשהיו מומרים ואח"כ חזרו בתשובה אם צריכים ברכת חתנים.

(סי' לד סק"א אות ד)
כשחי עם גויה דרך אישות ואח"כ נתגיירה, ובא לישאנה בחופה וקדושין, אם צריכים ברכת חתנים.
(סי' טב סק"ג אות ה בהשטמות)

האם יש לברך בנשואי חרש וחרשת.

(סי' טב סק"א אות ד)
יבם שכנס את יבמתו אם מברך ברכת חתנים.
(יתבאר בעז"ה סי' בטי' קטו)

מחזיר גרושתו אם מברך ב"ח, ואם יש לחלק

בזה בין הברכות שבשעת חופה לברכות שבסעודה.
(סי' טב סק"ג אות א)

ומחזיר גרושתו מן האירוסין.
(שם אות ב)

מחזיר גרושתו שהיתה ספק מגורשת ממנו.

(שם אות ג)
קטן או קטנה שנישאו עם מברכים להם ב"ח.
(סי' לד סק"א אות ב, וסי' טב פ"ת סק"ב)

קטנה שמיאנה והיה ספק במיאון, ושוב החזירה.
(סי' טב סק"ג אות ד)

בנישואין על-תנאי אם מברכים ב"ח.
(עיי' בספרים המובאים בסי' לד סק"א אות ו)

ג. מי מברך ברכת חתנים.

מי מברך הברכות.
(סי' טב סק"א אות ח)

אם החתן עצמו יכול לברך.
(שם אות ט)

וכשאין שם איש אחר היודע לברך זולת החתן.
(שם אות י')

כשיש בסעודה כמה חתנים ביחד, אם יכול אחד מהם לברך.
(שם אות י"א)

אם מותר לחלק הברכות לכמה אנשים שכל אחד יאמר ברכה אחרת, ופרטי דינים בזה.

(שם סק"ג אות ד)

אם זה שבירך ברהמ"ז בסעודה נשואין הוא שצריך לברך ברכת חתנים או שיכול ליתן לאחר לברך.
(שם סק"ט)

ואם יכול לומר הברכות מי שלא אכל בסעודה הנשואין.
(שם סק"ה אות ז)

המברך ב"ח בחופה אם יש עליו חיוב לעמוד.
(שם סק"ח אות ז)

ד. הברכות ונוסחאותיהן.

נוסחאות שונות בברכת חתנים. ציונים לספרים הדנים בזה.
(סי' טב סק"ג אות א)

כשאמר הברכות שלא כסדרן, או שלא אמר אלא מקצתן.

אם אפשר גם לכתחילה לומר רק מקצת הברכות כשאין שם מי שיוודע את כולן.
(שם אות ג)

ה. כנס לחופה ולא בירך ברכת חתנים, או שהיה פגם בקדושין ונשואין הראשונים, ומקדש ונושא מחדש, אם חוזר ומברך ברכת חתנים.

כנס לחופה ולא בירך ברכת חתנים, חוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים.
(סי' נה סעיף ג, וסי' טא סעיף א, וסי' טב סק"ב אות ב)

ואם אפשר לברך גם אחרי עובר שבעת ימי המשתה.
(סי' טב סק"ב אות ג)

כשנדע אחר הנשואין שהקדושין היו בטעות

וחוזר ומקדשה, אם צריך גם לברך ברכת חתנים שנית.
(סי' טא סעיף א, וסק"ג אות א)

להסבירים בחופת נדה שצריך חופה אחרת לכשתטהר, אם צריך גם לחזור ולברך.

(שם אות ה)

גידש את אשתו בגט ססול מרובנן, או בספק גירושין ונושאה מחדש, אם צריך לברך ברכת חתנים.
(שם אות ו)

ו. ברכת חתנים בסעודה, ואם אפשר לברך באמירת קם לכבוד החתן גם בלי סעודה, וכל פרטי דיני הסעודה.

מברכין ברכת חתנים בבית חתנים אחר ברכת המזון, בסעודה שאוכלים שם.
(סי' טב סעיף ה)

האם אפשר לברכה באסיפת עם לשמח החתן גם בלי סעודה.
(שם סק"ה אות א)

בדבר הנהיגים בשבת בבוקר כשהולכים מבית הכנסת מלחים את החתן לביתו, ומברכים שם שבע ברכות בלא סעודה.
(שם)

להסבירים דמברכים רק בסעודה, אם יש חיוב להומין עשרה אנשים לכל סעודה בשבעת ימי המשתה, כדי לברך ברכת חתנים.
(שם אות ב)

אם צריך לעשות סעודה בכשר ויין.
(שם אות ג)

וכשאכלו פת הבאה בכסנין בלא סעודה.

(שם אות ד)

אי בעינן שכל העשרה הצריכים לברכת חתנים יאכלו בסעודה, או דסגי בפחות מעשרה אוכלים, והשאר יצטרפו עמהם.
(שם אות ה)

וכשהחתן או הכלה לא אכלו בסעודה.
(שם אות ו)

סעודה שנעשתה לכבוד החתונה אלא שהחתן או הכלה לא השתתפו בה, אם אומרים שם ברכת חתנים, ואם יש לחלק בזה בין כשמברכים כל השבע ברכות, לכשמברכים אשר ברא לבד.
(סי' טב סק"ח אות ד)

כשהחתן והכלה השתתפו בסעודה במקומות נפרדים, אם צריך שתבוא הכלה למקום שמברכים שם ברכת חתנים.
(שם אות ה)

וכשהחתן והכלה השתתפו בסעודה אלא שהלכו להם לפני שברכו ברכת המזון.
(שם אות ו)

כשהחתן והכלה מסובים בסעודה שלא נעשית לכבוד שמחת הנשואין, אם מברכים שם ב"ח.
(שם סק"ה אות ח)

וכשמוסיפים מאכל או משקה לכבוד שמחת הנשואין.
(שם אות ט)

אם יש חיוב על כל המשתתפים בסעודת שמחת הנשואין להיות שם גם בעת אמירת הברכות.
(שם אות י')

אם מותר להפסיק בין ברהמ"ז לשבע ברכות.
(שם סק"ד)

בב"ח בסעודה, אם צריכים כל העשרה לאכול, או דסגי בפחות מעשרה אוכלים והשאר יצטרפו עמהם. (שם סק"ה אות ה)

כשמברכים ברכת אשר ברא לבד אם מברכים בפחות מעשרה. (שם סק"ח אות ד וטע"ף ד וסק"א. ועי' להלן ח"י מתי אומרים ברכת אשר ברא לבד)

כשהתחילו לברך ב"ח בעשרה ויצאו מקצתם באמצע הברכות. (שם סק"ח אות י)

וכשיצאו מקצתם לפני שהתחילו בברכת החתנים. (שם אות יא)

העשרה צריכים להיות גדולים ובני חורין ואין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים.

(ס"י סב טע"ף ד וטע"ף ה, וסק"ט אות א)

קטן שהגיע לעונת הפעוטות, ויודע למי מברכין, אם מצטרף לעשרה בברכת חתנים. (שם אות ב)

עשרה קטנים או עבדים וכדומה, אם יכולים לברך לעצמם ב"ח בסעודה. (שם אות ג)

החתן עצמו יכול להיות מהעשרה.

(שם טע"ף ד וסק"כ אות א)

וכשישגם כמה חתנים בין העשרה. (שם אות ב)

אם יש חיוב על הקהל לעמוד על רגליהם בשעת ב"ח בחופה. (סק"ח אות ח)

ובברכת חתנים שבשעת הסעודה. (שם אות ט)

ל. מקום הסעודה כדי לברך ברכת החתנים.

דעות הפוסקים כשהחתן והכלה יצאו מהחופה, היינו מקום קביעות מושבם של החתן והכלה, והלכו לאכול בבית אחר, ודעתם לחזור אח"כ לחופה, אם אומרים ב"ח במקום שהלכו לשם.

(ס"י סב טע"ף ג, וסק"ח אות א)

כשהלכו לאכול במקום אחר, ואין דעתם לחזור לחופה גם שם נקרא חופה, ומברכים שם לכו"ע. (שם טע"ף י וסק"ט)

וכן כשהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם לכו"ע אם הוא תוך שבועה ואין דעתם לחזור. (שם טע"ף י וסק"ט אות א)

אם מברכים גם כשנמצאים במלון בדרך וכדומה. (שם סק"ח אות ב)

הסוברים דאין אומרים ב"ח אלא במקום חופה, מה הדין כשאין פנים חדשות, ואומרים רק ברכת אשר ברא אם אומרים אותה שלא במקום חופה. (שם סק"ח אות ב)

בני החופה שנתחלקו לחבורות, ואוכלים מסעודה שהתקינו לחופה, אך בבתים שאינם פתוחים למקום שהתקן אוכל, אם יכולים לברך ברכת חתנים. (שם טע"ף יא וסק"ט אות א)

אם יש חילוק בזה בין סעודה ראשונה של הנשואין, לסעודות של שאר ימי המשטה.

(שם אות ב)

כשאישי אחד מברך ברכת ארוסין וגם ברכת חתנים, האם צריך שדוקא הוא גם יקרא הכתובה, או דגם איש אחר יכול לקרוא אותה. (שם אות ב)

ברכת חתנים שבסעודה אם צריכה כוס לעיכובא. (שם סק"ד אות ב)

אם אומרים אותה על הכוס של ברהמ"ז, או שאומרים אותה על כוס אחר. (ס"י סב טע"ף ט וסק"ח ונב ונג אות א)

להסוברים דמברכים על שני כוסות, מה הדין כשיש חתן בליל פסח דאסור להוסיף על הכוסות. (ס"י סב סק"ג אות ט)

ובעלמא כשיש רק כוס אחד. (שם סק"ג אות ב)

וכשיש כוס אחד של יין ועוד אחד של שכר. (שם אות ג)

אם שני הכוסות צריכים להיות שוים בגדלם.

(שם אות ד)

אם יש להכין שניהם לפני ברכת המזון.

(שם אות ה)

אימתי מברכים בפה"ג בברכת חתנים שבסעודה, אם בתחילת הברכות כמו בחופה או בסופן.

(שם סק"א אות א)

וכשטעה ואמר ברכת בפה"ג מיד אחר ברהמ"ז לפני שאמר ברכת חתנים.

(שם אות ב)

וכשמברכים ברהמ"ז וברכת חתנים על כוס אחד,

אם מברכים ג"כ בפה"ג באחרונה. (שם אות ג)

המברך חוזר ולוקח כוס ברהמ"ז לברך עליו בפה"ג. (ס"י סב טע"ף ט וסק"ג אות א)

אם מברך בפה"ג גם על הכוס השני. (שם אות ב)

אם צריך לשתות כשיעור מכל אחד מהכוסות.

(שם סק"ד אות ז)

על המנהג לערב שני הכוסות וטועמים גם החתן והכלה והמסובים.

(שם אות ז)

כשהמברך ברכת חתנים שתה ג"כ כשיעור, אם

מברך בעצמו ברכה אחרונה, או שיוצא בברכה

אחרונה של המברך ברהמ"ז. (שם אות ח)

כשמברכים רק ברכת אשר ברא, אם בעינן ג"כ שני כוסות.

(ס"י סב טע"ף ט וסק"ד)

ח. אם צריכים עשרה אנשים לברכת חתנים, ומי מצטרף לעשרה.

אין מברכין ברכת חתנים אלא בעשרה אנשים. (ס"י סב טע"ף ד וסק"ח אות א)

במקום שאין אפשרות למצוא עשרה, האם מברכים ב"ח בלא עשרה.

(שם אות ב)

ובדעיבד כשברכו בפחות מעשרה אם יצאו.

(שם אות ג)

במקום שאין עשרה, אם רשאים לערוך הנשואין

בלא ב"ח. (שם אות ה)

ובמקום שיש טורח גדול לאסוף עשרה אנשים.

(שם אות ו)

אמירת השבע ברכות אם היא לפני פסוקי יראו את ה' קדושו או לאחריהם. (ס"י טב הערה ט)

אם זה שבירך ברהמ"ז הוא שצריך לברך גם ברכת חתנים או שיכול ליתן לאחר לברך. (שם סק"ט)

ואם יכול לומר הברכות מי שלא אכל בסעודת הנשואין. (שם סק"ה אות ז)

אם אכלו הרבה חתנים ביחד, מברכים להם ביחד. (שם טע"ף ג וסק"ז)

אם יש להמנע מלעשות סעודת נשואין לב' אחיות ביחד. (שם סק"א אות ד)

ז. אם ברכת חתנים צריכה כוס, ועל איזה משקה מברך, וכל פרטי דיני הכוס.

כוס בברכת חתנים של החופה.

אם יש שם יין מביא כוס יין ומסדר את כולם על הכוס. (ס"י סב טע"ף א)

אם הכוס הוא לעיכובא. (שם סק"ד אות א)

וכשהנשואין הן ביום צום. (שם אות ד)

אם מברך על היין תחילה. (שם טע"ף א

וסק"ה אות א)

וכשטעה ולא בירך תחילה על היין. (שם אות ב)

כשאין יין מצוי אם מברך על שכר. (שם טע"ף א,

וסק"ו אות א)

וכשגם שכר אינו מצוי אם מברך על משקה אחר.

(שם אות ב)

כשאין שום משקה אם אפשר לסדרם על פת.

(ס"י לד סק"ד אות א)

במקום שקשה להשיג יין כשר אם מותר לומר

הברכות על כוס של סתם יינם

(ס"י סב סק"ד אות ח)

מי צריך לשתות מהכוס.

(שם אות ה)

אם צריך לשתות מהכוס כשיעור או דסגי בטעימה

בעלמא. (שם אות ו)

כשקידש בשעת החופה אם אומרים ברכת חתנים

על הכוס שאמר עליו ברכת אירוסין.

(שם טע"ף ט וסק"ה)

וכשאין שם יין רק לכוס אחד. (שם ס"ק נה)

אם צריך לקחת שני כוסות נפרדים, או דאפשר

גם לחזור ולמוזג את הכוס הראשון.

(שם סק"ו אות א)

אם מברכים בורא פרי הגפן שתי פעמים.

(שם אות ב)

כששתו כשיעור משני הכוסות, האם צריך לברך

ברכה אחרונה על כל כוס לחוד. (שם אות ג)

ונוהגים להפסיק ביניהם בקריאת הכתובה.

(ס"י סב טע"ף ט וסק"ז אות א)

מנהגים שונים של אופני הפסק אחרים בין ברכת

אירוסין לברכת חתנים. (שם סק"ז אות א)

וכשאוכלים בבתי שחן פתוחים למקום שהחתן שם, אם כל חבורה יכולה לבדך לחור.

(שם סק"ג אות א)

כשרשות הרבים או דרך מפסיק בין הבתים, אי חשיבי ג"כ כאחד.

אי מהני מה שאוכלים בסעודה שהתקינו לחופה, גם כשלא התחילו לסעוד ביהר עם בני החופה.

השמישים האוכלים אחר סעודת הנשואין, אם מברכים ברכת חתנים, או לפחות אשר ברא.

בדבר אמירת הברכות במקום שיש נשים בשערות מגולות וכדומה.

י. אימתי אומרים ברכת אשר ברא לבד וכל פרטי היינים בזה.

ברכת אשר ברא אומרים בבית חתנים אחר ברהמ"ז בכל סעודה, גם כשאין פנים חדשות.

בחופה שאין בה עשרה אנשים, וא"א לומר שבע ברכות, האם אומרים או אשר ברא לבד.

כשאומרים רק ברכת אשר ברא בסעודה, אם צריך עשרה.

ואם בעינן לפחות שלשה לברכת אשר ברא.

להסוברים דסגי בשלשה, אם אפשר לצרף לזה קטנים או עבדים.

ואם יכולים עבד או קטן לומר את הברכה.

אם צריך שיסעודו עם החתן אחרים חוץ מבני הבית לברכת אשר ברא.

אי בעינן שני כוסות לברכת אשר ברא לבד.

אם אומרים ברכת אשר ברא גם כשסועדים שלא במקום חופה נהיגו, מקום קביעות מושבם של החתן והכלה עיין ע"ז לעיל חלק ט.

אם אומרים ברכת אשר ברא לבד, אם צריך שתבוא הכלה למקום שמברכים שם.

דין אמירת אשר ברא בסעודה שהחתן או הכלה לא השתתפו בה.

כשהחתן והכלה השתתפו בסעודה במקומות גפרדים, ומברכים אשר ברא לבד, אם צריך שתבוא הכלה למקום שמברכים שם.

שמישים האוכלים אחר סעודת הנשואין שאין מברכים שבע ברכות, האם מברכים לפחות ברכת אשר ברא.

באלמן ואלמנה שאין מברכים ב"ח אלא ביום ראשון לבד, האם זה דוקא כל שבע הברכות, אבל

אשר ברא מברכים כל שלושת ימי שמחתם, או דגם אשר ברא אין מברכים אלא ביום ראשון לבד.

להסוברים דמברכים כל שלושת הימים מה הדין כשהתחילו לסעוד ביום השלישי מבעוד יום ונמשכה סעודתם עד הלילה.

אם גם במחזיר גרושתו מברכים אשר ברא כל שלושת הימים.

י"א. למי מברכים ברכת חתנים בפעודה כל שבעת ימי המשתה, ולמי ביום ראשון לבד.

אלמן שנשא אלמנה מברכים ביום ראשון לבד.

בחור שנשא אלמנה, או אלמן שנשא בתולה, מברכים להם כל שבעת ימי המשתה.

גרוש שנשא גרושה.

אלמן או אלמנה מן האירוסין.

אלמנה מן הנשואין שלא נבעלה או אלמן שלא בעל עדיין.

ובעולה שלא ע"י נשואין.

בחור שבא על אשה בלא נשואין, כשנושא לראשונה, אם דינו כבחור או כאלמן.

כשחי עם גויה דרך אישות, ואח"כ נושא ישראלית בחופה וקדושין או כשחי עם ישראלית דרך אישות בלא חו"ק ואח"כ עושים חו"ק.

בעולת עצמו, והיינו שזה הנושא עכשיו בא עליה לפני כן בזנות, ואם יש לחלק בזה בין מפותה לאנוסה.

כשנתקדשה לו בביאה והנשואין היו אחרי זמן.

אשה שנשאת בחזקת בעולה, ונמצאת בתולה.

גיוורת שנשאה ונמצאת בתולה.

מוכת עץ אם דינה כבתולה או כבעולה.

בעולה בהטיה ולא נשרו בתוליה.

בעולה שלא כדרכה.

י"ב. פנים חדשות לברכת חתנים בפעודה, מי הם, ומתי צריכים להם.

אם היו האוכלים כאלו שלא שמעו ברכת חתנים בשעת נשואין, מברכים בשבילם אחר ברהמ"ז

שבע ברכות ואם אין כאלו שלא שמעו, מברכים ברכת אשר ברא לבד.

כמה אנשים צריכים לפני חדשות.

בסעודה שניה של יום ראשון באלמן ואלמנה, אם מברכים ג"כ שבע ברכות כשיש פנים חדשות.

פנים חדשות, האם הם אלה שבכלל לא שמעו עדיין הברכות גם בחופה, או אפילו שמעו בחופה, רק עדיין לא היו בסעודה.

אם מברכים דוקא בשביל פנים חדשות שאוכלים שם, או כשרק נמצאים שם בשעת סעודה.

וכשהיו הפנים חדשות שם בשעת הסעודה והלכו לפני הברכות.

וכשיצאו הפנים חדשות אחר שהתחילו באמירת הברכות.

אם מברכים בשביל פני"ח לילה ויום, או רק בסעודה הראשונה שהם שם.

להסוברים דמברכים בשביל פנים חדשות לילה ויום, האם זה דוקא כשהפנים חדשות נשארו שם עמם, ומה הדין (גם בסעודה הראשונה של הפנים חדשות) כשהיו בסעודה והלכו להם לפני שברכו.

כשעשו כמה סעודות באותו לילה ויום, והפני"ח נמצאו שם עמם.

כשהפני"ח עמדו שם בסעודה ולא אכלו עמם, אם הם נקראים פני"ח בסעודה אחרת שאוכלים שם עמם באותו יום או ביום אחר.

וכשכבר אכלו עמם הפני"ח בסעודה קודמת, אלא שלא ברכו בה שבע ברכות מפני שלא היו עשרה.

כשהשיא אבי החתן בן שני בתוך ימי המשתה של בנו הראשון, ובאו פני"ח לחתונת השני, אי מקרי פני"ח לסעודת הראשון, אעפ"י שלא באו לשם זה.

אם פני"ח הם דוקא אנשים שמרבים בשבילם מנות בסעודה, או שמרבים בשמחה בשבילם ולכבודם.

אנשים בלתי מוכרים או עניים וכדומה, אם נחשבים כפני"ח.

אשה עבד או קטן אי חשיבי פני"ח.

ואשה חשוכה או קטן חשוב בן גדולים שמרבים בשבילם.

סעודות שבת של הלילה והבוקר, אם הן עצמן נחשבות כפנים חדשות.

אנשים בלתי מוכרים או עניים וכדומה, אם נחשבים כפני"ח.

אשה עבד או קטן אי חשיבי פני"ח.

ואשה חשוכה או קטן חשוב בן גדולים שמרבים בשבילם.

סעודות שבת של הלילה והבוקר, אם הן עצמן נחשבות כפנים חדשות.

אנשים בלתי מוכרים או עניים וכדומה, אם נחשבים כפני"ח.

אשה עבד או קטן אי חשיבי פני"ח.

ברכת שהחיינו

אם יש לברך ברכת שהחיינו בנשואין.
(סי' טב סק"א אות יב)

ברכת שהשמחה במעונו

ה ח ל ק י ם :

א. אמירת שהשמחה במעונו בברכת הזימון בבית חתנים.

ב. באיזו סעודה אומרים שהשמחה במעונו.

ג. כמה אנשים צריכים לאמירת שהשמחה במעונו.

ד. מתי מתחילים ונגמרים הימים שאומרים בהם "שהשמחה במעונו".

א. אמירת שהשמחה במעונו בברכת הזימון בבית חתנים.

הסוד בבית חתנים מברך נברך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו וכו'. (ש"ע סי' טב טע"ף ג)

ביאור הלשון "מברך" נברך שהשמחה במעונו. (שם סקט"ח אות א)

אם נכון לומר אחרי שהשמחה במעונו, ושאכלנו משלו עם אות, וא"ו בתחילה. (שם סקט"ט אות א)

עניית זימון למי שנמצא שם בשעת ברכה ולא אכל עמהם. (שם אות ב)

ב. באיזו סעודה אומרים שהשמחה במעונו.

אם מברכים שהשמחה במעונו כשסועדים שלא במקום חופה. (סי' טב סקנ"ח אות ג)

השמים בסעודת נשואין האוכלים אחר הסעודה, האם מברכים שבע ברכות, או לפחות אשר ברא ושהשמחה במעונו. (שם טע"ף יב, וסקט"ה וטו)

וכשהחתן מיסב בסעודה שלא נעשית בשביל שמחת הנשואין. (סקט"ז אות ב)

אמירת שהשמחה במעונו כשאנשים יושבים בחדר אחד ורואים זה את זה. (שם אות ג)

ע"ד מנהג קראקא שבילב"י של ימי המשתה אין אומרים שהשמחה במעונו. (שם אות ד)

אלמן שנשא אלמנה, אם אומרים שהשמחה במעונו בשלש הימים שהוא שמה עמה. (שם טע"ף יג, וסקט"ג)

ברכות בלא פנייה, כשהסעודה היא בתוך ד' ימי המשתה. (שם סקט"א אות ה)

יג. מתי מתחילים ונגמרים ימי המשתה, שאומרים בהם ברכת חתנים בסעודה.

אם התחתל הימים היא לאחר שברכו שבע ברכות בשעת החופה, או לאחר סעודה ראשונה. (סי' טב טע"ף ו וסקט"א אות א)

כשהלכו לעיר אחרת מיד לאחר החופה ונשתחו כמה ימים בדרך, אם מברכים במקומם החדש שבעה ימים מיום שהגיעו לשם, או שאין מברכים רק שבעה ימים מהחופה. (שם סקט"א אות א)

כשהחופה והברכות היו אחר תפילת ערבית מבעוד יום, האם נחשבת ההתחלה ליום הקודם, או ליום שלאחריו. (שם סקט"א אות ב)

כשלא עשו רק חופה בלבד, ולא ברכו הברכות, אם נחשב ר"כ כהתחלה. (שם אות ג)

אי חשבינן שבעת הימים מעת לעת, או דתיכף כשעובר יום השביעי לנשואין כלים ימי המשתה, או דגם ביום השביעי עצמו אמרינן מקצת היום כבולו כמו באבילות, ואין מברכין ביום השביעי רק בבוקר. (שם סקט"ל אות א)

וכשהתחילו בסעודה ביום השביעי ונמשכה סעודתם עד הלילה, או עד בין השמשות. (שם אות ב)

כשיום השביעי הוא שבת, ונמשכה הסעודה למוצאי שבת. (שם אות ג)

סעודה שנמשכה מיום השביעי לליל השמיני, והוא עדיין בתוך המעט לעת השביעי. (שם אות ד)

באלמן ואלמנה שמברכים רק ביום הראשון, מה הדין כשלא עשו סעודה ביום החופה, רק בלילה שלאחריו. (שם סקט"ט אות יא)

וכשהתחילו לאכול ביום החופה, ונמשכה הסעודה עד הלילה. (שם אות יב)

להסוברים באלמן ואלמנה דמברכים, "אשר ברא" כל שלושה ימים, מה הדין כשהתחילו לסעוד ביום השלישי מבעוד יום, ונמשכה סעודתם עד הלילה. (שם סקט"ח אות ב)

להסוברים דמברכים בשבת בלא פנים חדשות גם בסעודה שלישית, מה הדין כשנמשכה הסעודה עד הלילה. (שם סקט"ח אות ב ואות ג)

להסוברים דמברכים בסעודת יום טוב בלא פנים חדשות, מה הדין כשנמשכה הסעודה עד הלילה. (שם סקט"ב אות ב)

במקום שיש מנהג דכשהיתה חופת נדה עושים סעודה בליל הסבילה, אם אפשר לברך או ברכת חתנים, הגם שכבר עברו שבעת ימי המשתה. (שם סקט"א אות א)

סעודה שלישית בשבת אי הוי כפנייה.

(שם טע"ף ח וסקט"ה, וסקט"ו אות א)

להסוברים דמברכים שבע ברכות גם בסעודה שלישית, מה הדין כשנמשכה הסעודה עד הלילה. (סקט"ו אות ב)

האם מותר גם לשתות מהכוסות כשנמשכה הסעודה עד הלילה. (שם אות ג)

להסוברים דבסעודה שלישית אין מברכים בלא פנים חדשות, מה הדין במקום שאוכלים בשבת בבוקר סעודה קלה, ואחר חצות אוכלים סעודה גדולה, והיא הסעודה העיקרית של היום. (שם אות ה)

יש סוברים דהא דמברכים שבע ברכות בסעודה שלישית, דוקא כשרגילים לדורש, והדרשה הוי כפנייה. (שם טע"ף ח וסקט"ז)

להסוברים הנ"ל, האם זה דוקא כשהחתן דורש, או גם כשאחר דורש. (שם סקט"ז אות ב)

ולשיטה הנ"ל, אם גם כשהחתן דורש בימות החול הוי כפנייה. (שם אות ג)

סעודות יו"ט אי הוי כפנייה.

(שם טע"ף ח וסקט"ב אות א)

סעודה שלישית ביו"ט.

(שם סקט"ו אות ד)

וכשנמשכה סעודת יו"ט עד הלילה.

(שם סקט"ב אות ב)

אם גם יו"ט שני של גלויות הוי כפנייה.

(שם סקט"ג אות א)

וסעודת ראש השנה.

(שם)

וסעודת חול המועד.

(שם אות ב)

וסעודת פורים.

(שם אות ג)

סעודות ב"י ימי המשתה שדנו עליהם שאין צריכות פנייה לשבע ברכות.

להסוברים וכל סעודה לחוד בעינן פנים חדשות, האם יש הבדל בזה בין יום ראשון שלאחר החופה לשאר הימים, או לפחות בין סעודה ראשונה שביום ראשון לשאר הסעודות. (סי' טב סקט"ט אות ו)

להסוברים דבכל סעודות יום הראשון מברכים שבע ברכות בלי פנייה, מה הדין כשהתחילו בסעודה שניה ביום ראשון, ונמשכה הסעודה עד הלילה. (שם אות ז)

וכשלא עשו סעודה ביום החופה, אלא בלילה שאחריו, אם מברכים שבע ברכות בלי פנייה. (שם אות ח)

וכשלא עשו סעודה אלא ביום שאחר הנשואין, (או בימים שאח"כ).

(שם אות ט)

במקום שיש מנהג דכשהיתה חופת נדה עושים סעודה בליל הסבילה, אם אפשר לברך שבע

אם אומרים שהשמחה במעונו גם במחזור גרושתו. (סקס"ז אות ה)

במקום שיש מנהג דכשהיתה חופת נדה עושים סעודה בליל הטבילה, אם יש לברך אז שהשמחה במעונו. (סקס"א אות ג)

ג. כמה אנשים צריכים לאמירת שהשמחה במעונו.

דעות הפוסקים אם אומרים שהשמחה במעונו בפחות מעשרה, ואם צריך לפחות שלשה. (סי' טב סק"ע)

ואם אומרים שהשמחה במעונו כשהחתן סוער עם

בני ביתו לבד, או שצריך שזמינו עמו אחרים. (שם סקל"ב)

ד. מתי מתחילים וננמרים הימים שאומרים בהם „שהשמחה במעונו“.

שהשמחה במעונו היו מברכים משיתחילו להתעסק בצרכי סעודת גשואין ולהכינה, עד ל' יום אחר הגשואין, וכן סעודה שעושים אותה אחר הגשואין מחמת הגשואין י"ב חודש והאידנא ערבה כל שמחה, ואין אומרים שהשמחה במעונו אלא בשבעת ימי המשתה. (שור"ע סי' טב סעיף ג)

האם גם לפני הסעודה אין לומר שהשמחה במעונו בזמנינו. (שם סקע"א)

ובסעודה שנמשכה מיום השביעי לליל שמיני. (שם סקע"ב אות א)

כשסעה ואמר שהשמחה במעונו בזמן שאין לאומרו, אם צריך לחזור ולברך ברכת הוימון בלא אמירת שהשמחה במעונו. (שם אות ב)

בשר בחלב

(שקידש בו)

אופנים שונים כשקידש בתערובת בשר בחלב, אי מקודשת. (סי' כח סק"א אות ג)

ג

גוי וגויה

המקדש גויה אינו כלום, שאינה בת קידושין.

(ס"י מד טע"ף ח, וסק"ז אות א)

גוי שקידש ישראלית אינו כלום.

(שו"ע שם וסק"ז אות א)

גוי שקידש בנה"ז במקום דקביעי גלות עשרת השבטים.

(שם אות ב)

כשהמקדש הוא בן מגביר ומאם שהיא ספק מזרע האנוסים, ושנטמעה בין הנכרים.

(שם אות ה)

כשלא נודע שהמקדש הוא יהודי, אלא עפ"י עצמו.

(שם אות ו)

כשהמקדש אמר שהוא יהודי, אבל העידו עליו שהוא ערל. (אם הוי הוכחה שהוא גוי).

(שם אות ז)

כותי שקידש.

(ע"י ערך "כותי")

גר שמל וקידש לפני שטבל.

(ס"י מד טק"ז אות ג)

כשקידש גר שנמצא מהול, והטפת דם ברית נעשתה ע"י גברי במעמד ישראל.

(שם אות ד)

כשחי עם גויה דרך אישות, ואח"כ נושא אלמנה בחו"ק, אם דינו כבחור לברך ברכת חתנים כל שבעה, או כאלמן, שמברכים לו רק ביום ראשון.

(ס"י טב טק"ט אות ג)

גוססת

אם קדושין תופסין באשה גוססת או באשה שנשברה מפרקתה ורוב בשר עמה.

(ס"י לו טק"ג אות ב)

גזל וגניבה

החלקים:

א. המקדש את האשה בגזל או בגניבה.

ב. המקדש בגזל שנתייאשו הבעלים.

ג. קידש בחפץ של אחרים שלא ברשות בעלים, ונתרצה בעל החפץ לקדושין, ודיונים על דברים אם משמעותם שנתרצה.

ד. ענינים שונים שדינו עליהם אם הוי בגזל.

ה. קדשה בגזל שגזל מהמתקדשת עצמה.

ו. קדשה בגזל רידה ואמרה, הו, או ששתקה וקדמו שדוכין ביניהם.

ז. כשהאשה גולה מהמקדש, וקדשה באותה גזילה שברשותה.

ח. קדשה בממון אחרים, בדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו.

א. המקדש את האשה בגזל או בגניבה.

המקדש את האשה בגזל או בגניבה אינה מקודשת.

(שו"ע ס"י כח טע"ף א)

קידש אשה בחמס.

(שו"ע שם וסק"ג)

קידש בגזל או בגניבת עכום.

(שם טע"ף א וסק"ו)

גזל מציאת קטן וקידש בה.

(שם סק"א אות ד)

גזל פחות משהו פרוטה אם נחשב שלו לענין קדושין. (כגון שצירף משלו עד פרוטה, או לענין ספק קדושין מטעם שמא שוה פרוטה במדי).

(שם אות ב)

גנב פחות משו"ם וקידש בה טרם שנודע לבעלים.

(שם אות ג)

קידש בחפץ שזכה בו בטענת קים לי.

(שם אות י)

עשה שליח לקדש לו אשה, והלך השליח וקדשה לעצמו בכסף המשלח.

(ס"י לה טקמ"ט אות א)

ב. המקדש בגזל שנתייאשו הבעלים.

נתייאשו הבעלים ונודע שקנה אותו דבר ביאוש הר"ז מקודשת.

(ס"י כח טע"ף א)

האם גם בסתם גזילה וגניבה אמרינן דהוי יאוש בעלים, ועכ"פ לענין קדושין.

(שם טק"ד אות א)

כשנתייאשו הבעלים לאחר הקדושין האם יש מקום לומר שיחולו אז הקדושין, או גם מאז ולמפרע.

(שם אות ב)

וכשנודע לאחר הקדושין שכבר נתייאש לפני הקדושין.

(שם אות ג)

ביאוש ושינוי רשות דמקודשת, האם מקודשת ע"י היאוש ושינוי רשות שבידה, או שצריך שיהיה גם ביד הגנב או הגולן שינוי כל דהו.

(שם טק"ה אות א וב)

קדשה בגזל אחר יאוש לבד [בלי שקנה אותה].

(ס"י כח טע"ף א וסק"ז וחי')

ביאוש ושינוי רשות דמקודשת האם יש הבדל בין גנב מפורסם לגנב שאינו מפורסם.

(שם סק"ב אות א)

לפמשי"כ הרמ"א בחור"מ ס"י שנו דנהגו עכשיו להחזיר כל גניבה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות, מכח דינא דמלכותא, מה הדין לענין קדושין.

(שם אות ב)

כשהאשה לא ידעה שזה חפץ גנוב, וכשנודע לה אמרה לא נחא לי להתקדש בגניבה. (שם אות ג)

ג. קידש בחפץ של אחרים שלא ברשות בעלים, ונתרצה בעל החפץ לקדושין, ודיונים על דברים אם משמעותם שנתרצה.

כשבעל הטבעת נתרצה שיקדש בטבעתו, אלא שהמקדש לא נתכוין לזכות בה, משום שחשב שהוא שלו.

(ס"י כח טק"א אות ה)

נתחלפו לבי אחים טבעותיהם וקידשו כל אחד בטבעת חברו, וכשנודע להם אחרי הקדושין אמרו שמחלו זה לזה.

(שם אות ו)

קידש בטבעת של אחר בפני הבעלים והלה שתק ולא מיהא, וגידינים שונים בזה.

(שם אות ז)

בן הסמוך על שלחן אביו שקידש בטבעת שלו, או בטבעת שנתן לו אביו.

(שם אות ט)

הנכנס לבית חברו ולקח כלי או אוכל וקידש בו אשה, וכשבא בעה"ב אמר למה לא נתת דבר זה שהוא טוב מזה שנתת לה.

(שם טע"ף יז וסקפ"ח אות א)

ואם בכה"ג היא מקודשת עכ"פ מאחרי אמירתו ולהבא, או לפחות כשקדשה מחדש לאחר אמירת בעה"ב.

(שם ס"ק ואות הני"ג)

וכשלקח חפץ בפני בעה"ב וקידש בו והלה שתק.

(ס"י כח טקפ"ח אות ב)

וכשהוסיף לו בעה"ב עוד דבר שיתן לאשה.

(שם אות ג)

פועל או שכיר שקידש במלאכת בעה"ב, ואמר לו בעה"ב למה לא נתת מהטוב מזה.

(שם אות ד)

וכשנתן לו בעה"ב מתחילה רשות לקדשה מפירותיו, והלך הוא וקדשה מהיפות, ואמר לו בעה"ב למה לא לקחת מהיותר יפות.

(שם אות ה)

וכשהאמידה למה נתת מהיפות היתה בניחותא.

(שם טקפ"ט אות א)

וכשבעה"ב גילה אח"כ דעתו בפירוש דניחא ליה.

(שם אות ב)

שליח שקידש אשה בשביל המשלה מפירות המשלה, ואמר לו למה לא לקחת מהיותר יפות.

(שם סק"ב)

ד. קנינים שונים שדנו עליהם אם הו' בגזל.

אורח שישב אצל בעה"ב וגנל חלקו אשר לפניו וקידש בו.

משרת ומשרתת הגיונים משל בעה"ב וקדשה במזון בעה"ב שלא בידעתו.

(ע"ן ערך "משרת ומשרתת")

קידש הלוקח בחפץ שנתן מעותיו ולא משכו, או שמשכו ולא נתן המעות, וכן מוכר שקידש בחפץ שקבל מעותיו ולא משכו הלוקח או במעות שקבל בשבילו, ועוד פרטים דומים.

(ע"ן ערך "לוקח ומוכר")

ה. קדשה בגזל שגזל מהמתקדשת עצמה.

גזל את האשה או גנב ממנה או חמסה, וקדשה בזה ושתקה, אינה מקודשת.

(ט"ז כח טע"ף ב)

וכשקידשה בגזל דידה אחר יאוש.

(שם טק"ט אות א)

וכשהיא לא ידעה שהחפץ הוא שלה שגזל ממנה.

(שם אות ב)

וכשהוא חפץ שאינה מקדפת עליו.

(שם אות ג)

כשקדשה בגזל דידה אחר יאוש ושינוי רשות או שינוי מעשה.

(ט"ז כח טק"ט אות ה)

גזל ממנה מטבע והתיכה לכסף, וחזר ועשאה מטבע.

(שם אות ו)

כשקדשה בגזל דידה שהוא פחות משה פרוטה.

(וגפ"מ לענין אי חיישינן שמא שוה פרוטה במדי.)

(שם אות ז)

כשאמר לה כנסי גזל זה שגולתך ובשעת נתינה חזר ואמר לה לשם החזרת הגזילה אני נתן לך, אלא שתתקדשי לי בזה.

(שם אות יד)

חטף ממנה דבר ואמרה החזר לי גזילתי ואתקדש לך, ונתן לה בשתיקה, אי הו' כנתן הוא ואמרה היא.

(פ"ת ט"ז כח טק"א)

קדשה בגזל דאחרים ובגזל דידה והיה הכל בצרור אחר.

(ט"ז כח טק"ט אות יג)

קדשה בחפץ שלה שבא לידו בהיתר :

קדשה בחפץ שלה שהיה בידו בשאלה או בפקדון.

(ט"ז כח טק"ט אות ח)

כשביקש ממנה שתתן לו טבעתה, ונתנה לו, ואח"כ קידש אותה בה.

(שם אות ט)

וכשנתנה לו מעצמה בלי שנשאל ממנה.

(שם אות י)

וכשלא ביקש ממנה במיוחד, רק אמר סתם למי יש טבעת, ונתנה לו טבעתה וקידש אותה בה.

(שם אות יא)

וכשנתנה לו טבעתה במיוחד כדי לקדשה.

(שם טק"ב)

ו. קדשה בגזל דידה ואמרה הן, או ששתקה וקדמו שדרכין ביניהם.

קדשה בגזל או בגניבה שלה ואמרה הן מקודשת.

(שו"ע ט"ז כח טע"ף ב)

וכשאמרה הן לפני שנתנו בידה.

(שם טק"א/א בהשמוטות)

לשונות ואופנים שדנו בהם הפוסקים אי חשיבי כאמירת הן. (ע"ן ערך "שתקה לאחר מתן מעות" ח"ו)

וכשתוך כדי דיבור לאמירתה הן חזרה ואמרה שלא התכוונה לקדושין, אלא להציל את שלה.

(ט"ז כח טק"ב אות ב)

קדשה בגזל או בגניבה שלה ושתקה, אם שידך תחילה דהיינו שנתרצת לישא אותו מקודשת.

(שו"ע ט"ז כח טע"ף ב)

אי חיישינן בסתמא שמא שידך.

(שם טק"י)

וכשרק הוא אמר שרוצה לישא אותה והיא שתקה.

(שם טק"א אות א)

ואם דוקא כשנתרצת עכשיו בשעת קדושין, או אפילו כשנתרצת הרבה זמן לפני הקדושין מקרי שידך.

(שם אות ב)

ואם צריך שתתמצה להדיא על הקדושין, או כל שנתרצו לישא זא"ז, אעפ"י שלא הביעה הסכמתה על הקדושין.

(שם אות ג)

ובשידך ואמרה תוכיך לקבלתה שלא נתכוונה לקדושין, רק כדי להציל את שלה.

(שם אות ד)

כשקדשה בגזל דידה באופן דמקודשת [בשידך, או באמירה הן, צריך לשלם לה גזילתה].

(ט"ז כח טע"ף ב וטק"ד)

כשקדשה בגזל דידה באופן הנ"ל, בפני עד אחד, אם חוששינן לקדושין.

(שם טק"ג)

נתן לה גזל דידה בשתיקה, ואחר שבא לידה אמר התקדשי לי בו, אעפ"י שאמרה הן ושידך תחילה אינה מקודשת.

(שם טע"ז טע"ף כ)

וסקט"ו אות א)

ז. משהאשה גזלה מהמקדש, וקדשה באותה גזילה שברשותה.

האשה שגולה או גנבה מאיש, וקידשה הבעלים באותה גזילה שברשותה.

(ט"ז כח טק"ט אות ט)

ח. קדשה כממון אחרים, בדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו.

קדשה בדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הר"ז מקודשת מספק.

(ט"ז כח טע"ף יז)

וסקט"א אות א)

הגדרת המושג דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו.

הסוברים דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו היינו שאין דרך העולם להקפיד בכוה, ואפילו היה שוה פרוטה ויותר, והטעם דהוי ספק קדושין, ומשום דחיישינן שמא בעה"ב זה מקפיד. (שם אות ב)

ולשיטה זו מה הדין כשהוא פחות משה פרוטה.

(שם אות ג)

הסוברים דאין לחוש לקדושין בדבר שאין בעה"ב מקפיד, אלא כשנודע אח"כ לבעה"ב ושתק, או שאמר למה לא לקחת מהיותר יפות נאזא אמרינן דשתיקתו או אמירתו כלך אצל יפות, היא הסכמה, אבל כשלא נודע לו כלל אינה מקודשת.

(שם אות ד)

הסובר דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו היינו דבר שאין בו שוה פרוטה, והספק הוא שמא שוה פרוטה במקום אחר, ובשו"פ, היא ודאי מקודשת.

(שם אות ה)

הסובר דספק קדושין הוי רק בפחות משה פרוטה, וגם כשאומר בעה"ב אח"כ דברים הנראים שמתרצה, אבל בשו"פ ויותר נאית ביה שיעורא דגזל לא הוי קדושין כלל.

(שם אות ו)

אופנים שדנו עליהם שלא לחוש לקדושין כלל. כשעל גוף הכלי בעה"ב מקפיד, רק על התשמיש בו אינו מקפיד, וקידש את האשה בהנאת תשמיש הכלי שלא בידעת בעלים. (ט"ז כח טק"א אות ז)

אם זה שאינו מקפיד אינו מצד מיעוט חשיבות החפץ, רק מצד קירוב דעתו למקדש. (שם אות ח)

ומה הדין כשנודע אח"כ לבעל החפץ, הקפיד על עצם הקדושין מחמת סיבה מסוימת. (שם אות ח)

וכשיש בזה אומדנא מעיקרא שיקפיד על הקדושין.

(שם אות י)

גילוי דעת

(אם חשוב כמפורש)

כשאחד מן הצדדים או שניהם יחד גילו דעתם שרק בתנאים מסוימים הם רוצים בקדושין, אי מהני גילוי הדעת כמו תנאי מפורש לבטל הקדושין.

(ע"ן ערך "תנאי" ח"ז)

גילה האב דעתו דמרוצה שבתו הקטנה תקבל קדושה אי הו' כנתרצה. (ט"ז כח טקט"ו אות ב)

גילה האב דעתו שהיה רוצה שבתו הקטנה תתקדש לפלוני, והלכה ונתקדשה לו מעצמה, אי חשיב כנתרצה האב, ופרטים שונים בזה.

(ע"ן ערך "אב" ח"ז)

בשליחות לקדושין, כשלא מינה לשליח בהדיא, רק גילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית, והלך השליח וקידשה לו. (ע"ן ערך "שליחות לקדושין")

(ל"א"ש ח"ה)

בביטול השליחות, כשלא ביטל להדיא, רק גילה דעתו שאינו רוצה בשליחותו.

(עיין בערך הנ"ל ח"ט)

גלוי דעת מהמשדוכים, שהסבלונות לא נתנו לקדושין, אי מהני שלא לחוש לקדושין.

(ס"י מה סקט"ו אות יב)

גלוי לכל

(אי הוי כעדים)

כשגלוי לכל שנושא את האשה לשם אישות, אם הוי כעדים.

כשגלוי לכל שהאב מכין את בתו הקטנה לחופה, ולקבל קדושיה, אי הוי כעדים בדבר שהוא מתרצה שתקבל קדושיה.

(ס"י לד טע"ף ז וסקט"ז)

גניבה

כל הדינים כשקידש האשה בגניבה, או שקידשה

בגניבה שגנב ממנה, או האשה שגנבה מהמקדש, וקידשה אח"כ בגניבה שברשותה.

(עיין ערך "גזל וגניבה")

גר וגירות

אם מותר לסדר קדושין לגר שנתגיר בכדי לישא בת ישראל.

(ס"י מט סק"ו אות ז)

אם מותר לסדר קדושין לגר שספק אם נתגיר כדינו.

(שם אות ט)

גוי שנשא גויה בנימוסיה, ואח"כ נתגירו, אם צריכה ממנו גט כשרוצים להפרד.

(ס"י כו טע"ף א)

ואם צריכים אחר הגירות חופה וקדושין מחדש כשרוצים לחיות ביחד, ומה הדין כשדר עמה בלא חו"ק, אי אמרינן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולשם קדושין בעל.

(שם סק"ז)

ואם צריכין ברכת אירוסין ונשואין.

(ס"י לד סק"א אות ד)

גר שמל וקידש לפני שטבל אם קדושין קדושין. (ס"י מד סק"ז אות ג)

כשהמקדש הוא גר שנולד מהול, והטפת דם ברית נעשה ע"י נכרי במעמד ישראל, אם קדושין קדושין. (שם אות ד)

גר שחזר לסורו, אם קדושין קדושין.

(שם סק"ח אות ה)

כותי שקידש.

(עיין ערך "כותי")

אב גר אם יש לו זכות לקבל קדושי בתו הקטנה שנתגירה עמו.

(ס"י לד סק"א אות ג)

גירות שנישאת ונמצאת בתולה, אם דינה כבתולה שמברכים לה ברכת חתנים כל שבעה, או כבעולה שמברכים לה ביום ראשון בלבד.

(ס"י טב סק"ז אות ז)

גרופה

האם גרופה דינה כאלמנה, לשיטת הסוברים דאין

חופה קונה באלמנה.

(ס"י מד סק"א אות א)

ד

ד' אמות

קנין ד' אמות ברה"ר או בסמטא או בצדי רה"ר לענין קדושין. (עיין ערך "ארבע אמות")

דבור על עסקי קדושין

(החשוב כאילו אמר לשון קדושין)

החלקים:

א. אופן ותוכן הדבור על עסקי קדושין.

ב. עדים בדבור על עסקי קדושין.

ג. אם הדבור ע"ק מתחילה, יכול להשלים גם לשונות קדושין בלתי מושלמים.

ד. אופנים שדנו ולא מהני בהם דבור ע"ק.

ה. ביאור "עפוקים באותו ענין" דבענין בנתינת הקדושין כשמדברים מתחילה ע"ק.

א. אופן ותוכן הדבור על עסקי קדושין.

היה מדבר עמה על עסקי קדושין ונתן לה כסף הקדושין אפילו בשתיקה הוי קדושין.

(ס"י כז סעיף א)

אי בעינן מדבר עמה על עסקי קדושין או כל שמדברים לפניו סגי. (שם סוף סעיף א, וסקט"ו אות א)

וכשרק אחרים דברו בפניה ע"ק ולא המקדש. (שם אות ב)

ואם זה דוקא כשנתרצית לדבריה, או אפילו כששתקה בשעה שדיבר ג"כ מהני.

(שם סק"א אות ו)

וכשהאשה דברה בעסקי קדושין ואח"כ נתן לה בשתיקה. (שם סקט"ו אות ג)

וכשהאשה דברה ע"ק והוא ענה הן. (שם אות ד)

אי מהני דבור על עסקי קדושין גם בשליח שמקדש אשה לאחר. (פ"ת ט"ו כז סק"ה)

אשה שעשתה שליח, והיה מדבר עם איש אחד בעסקי קדושין עבורה, ואח"כ נתן האיש לשליח בשתיקה. (ס"י לו סעיף א)

האם בדבור ע"ק בעינן שיוכיר לשון קדושין ממש, או כשדיבר רק על התקשרות ושדוכין ג"כ מהני. (ס"י כז סק"א אות א)

האם צריך להיות מבורר בדבור ע"ק שהוא הוא המקדש והיא המתקדשת. (שם אות ב—ד)

לפי המנהג שמקדשין תחת החופה, אם חופה או התאספות לאירוסין, נחשב כמדבר על עסקי קדושין. (שם סקט"ו אות ה)

ב. עדים בדבור על עסקי קדושין.

אם הדבור בעסקי קדושין צריך להיות בפני עדים, או שמספיקה הודאתם שדברו ע"ק כל שהנתינה היתה בפני עדים. (ס"י כז סק"א אות ז וחי)

כשמתחילה לא אמרו העדים שהיו מדברים ע"ק, ואח"כ חזרו ואמרו שדברו ע"ק. (שם אות ט)

וכשישנה הכחשה בין האיש והאשה לבין העדים אם דברו ע"ק. (שם אות י')

ג. אם הדבור ע"ק מתחילה, יכול להשלים גם לשונות קדושין בלתי מושלמים.

לשונות של קדושין בלתי רגילים, שמועילים רק אם הבינה, או שדברו מתחילה על עסקי קדושין. (עיין ערך "לשון הקדושין" ח"ב)

ואי מהני בלשונות הנ"ל גם כשדבר רק על עסקי שדוכין. (ס"י כז סק"ח)

היה מדבר על עסקי קדושין וקדשה ולא אמר לה, ועוד חסרונות כלשון הקדושין. (ס"י כז סעיף ד, וסק"ל אות א—ד)

ד. אופנים שדנו ולא מהני בהם דבור ע"ק.

האם נאמנים האיש והאשה לומר שלא נכתונו בדבור ע"ק אלא להתלוצץ.

(ס"י כז סק"א אות יא)

דיבר ע"ק עם אשה האסורה לו מחייבי לאוין ואח"כ נתן בשתיקה אי הוי מקדשת. (שם אות יב)

כשדיבר גם בשעת נתינה, אלא שהעדים לא שמעו מה שאמר, אי חיישין שאמר לשונות שאינם מועילים, שעל יום יתבטל הדיבור ע"ק שדיבר תחילה. (שם סק"ב)

דיבר עמה ע"ק ונתן לה מעות בשתיקה ואח"כ חזר בו. (ס"י מט סק"ה אות ה)

ה. ביאור "עפוקים באותו ענין" דבענין בנתינת הקדושין כשמדברים מתחילה ע"ק.

הא דמהני דבור ע"ק מתחילה גם כשנתן לה

אח"כ הכסף בשתיקה, דוקא כשהיו עדיין עסוקים באותו ענין. (ס"י כז סעיף א)

דעות הפוסקים אם יש לחוש לקדושין אפילו כשאין עסוקים באותו ענין. (שם סק"ג אות א)

האם בעינן באותו ענין ממש, או שמספיק מעינן לענין באותו ענין.

(ש"ע שם סוף סעיף א, וסק"ד)

האם אין עסוקים באותו ענין מקרי דוקא כשהתחילו לדבר מענינים אחרים, או אפילו כשהיה הפסק זמן מה בין הדבור על עסקי קדושין לבין הנתינה, ומה הדין כשהפסק היה לצורך הקדושין. (שם סק"ג אות ב וג)

דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו

קדשה כשל אחרים בדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו. (עיין ערך "גזל וגניבה" ח"ח)

דברים הנקנים באמירה

החלקים:

א. דין דברים הנקנים באמירה, ומי הם המשורכים והקרובים המתחייבים ע"י אמירה בלבד.

ב. מתי נגמר קנין הדברים באמירה.

ג. תנאי הקנין באמירה, כדי שיועיל. (נשואין ראשונים של הבן או הבת, עמדו וקדשו מיד אחרי הפסיקה, הפסיקה צריכה להיות כתנאי בין שני הצדדים.)

ד. כשהפסיקה היתה על דברים דבעלמא גם הקנין אינו מועיל בהם, אי מועיל כאן בקנין אמירה.

ה. כשהפסיקה היתה לא לצד שכנגד רק לאחר, או שפסק לה רק במקרה שיפרדו, אי אמרינן בזה גמר ומקנה באמירה לחד.

ו. תוקף החיוב של הדברים הנקנים באמירה, אם דינו כחיוב בשטר הנגבה ממשעבדי, או כחיוב על פה.

ז. אופני פסיקה שצריך לקיים כשנתחייב באמירה בלבד ממש, נדר, או שלא יחשב כמחוסר אמנה.

א. דין דברים הנקנים באמירה, ומי הם המשורכים והקרובים המתחייבים ע"י אמירה בלבד.

איש ואשה שהיו ביניהם שדוכין, ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך, ואמרה לו כמה אתה נותן לי או כותב לי כך כך, וכן האב שפסק ע"י בנו ובתו כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך, עמדו וקדשו קנו אותן הדברים, ואעפ"י שלא היה ביניהם קנין ואלו הן הדברים הנקנים באמירה. (שו"ע סי' נא, וסק"א)

האם לשון "שהיו ביניהם שדוכין" גבי איש ואשה היא בדוקא, או אפילו כשלא היו משדוכין ג"כ מהני. (שם סק"א)

מקור הדין וטעמו, ודעות הפוסקים, כשהפסיקה היתה ע"י החתן והכלה בעצמם ולא ע"י הוריהם. (שם סק"ב)

אין הבדל בין פסק האב לבתו הגדולה לבין פסק לבתו הקטנה. (שם סעיף א, וסק"ג)

אם גם בפסק לבנו אין הבדל בין קטן לגדול. (שם סק"ד)

אח שפסק לאחותו, או אשה שפסקה לבתה, וכן שאר קרובים, לא קנו אותם הדברים באמירה בלבד, עד שיקנו מיד הפוסק. (שו"ע סי' נא)

מקור וטעם הדין ולא מהני פסיקת שאר קרובים, ודעות הפוסקים בזה. (שם סק"ט אות א)

וכשפסקה האם ואח"כ נתרצה האב. (שם אות ב) וכשתנן לה בעלה רשות לפסוק. (שם אות ג)

וכשפסק לבנדה. (שם אות ד)

וכשמת האב, אי מהני פסיקת האח או האם. (שם אות ה)

וכשמצד אחד פסק האב, ומצד שני פסקו האם או האח. (שם אות ו)

כשהתחייב לתת לחבירו גזונאי עבור בתו, ומת אבי הבת, האם יכולה הבת לתבוע את הגזונאי. (שם אות ז)

ב. מתי נגמר קנין הדברים באמירה.

כשעמדו וקדשו אחרי הפסיקה, קנו אותם הדברים אעפ"י שלא היה ביניהם קנין. (שו"ע סי' נא)

האם גם כשפסקו לפני הנשואין ועמדו ונשאו קנו כמו בקדושין. (שם סק"ט אות א)

וכשפסקו בשעת השדוכין, ואם יש לחלק בין סתם שדוכין, לשדוכין שנעשו בקנין ובשבעה. (שם אות ב)

ואגוסים שפסקו בשעת נשואיהם בנמוסי הגויים, ואח"כ חזרו לדת ישראל. (שם אות ג)

כשטוען הפוסק שחזר בו לפני הקדושין מתי מהני חזרתו ונאמן. (שם סק"י אות ה)

ג. הנאי הקנין באמירה, כדי שיועיל.

נשואין ראשונים של הבן או הבת :
הא דמהני פסיקת האב, בנשואין הראשונים, אבל בנשואין שניים לא קנו עד שיקנו מיד הפוסק. (שו"ע סי' נא)

מקור הדין ודעות הפוסקים בזה. (שם סק"ו אות א)

אם זה דוקא בנשואין הראשונים של שני הצדדים, או דסגי בנשואין הראשונים של הצד הפוסק. (שם אות ב)

וכשאבי הבת פסק עם החתן עצמו, האם צריכים ג"כ נשואים ראשונים. (שם אות ג)

ואם גם באיש ואשה עצמם שפסקו ביניהם ונתקדשו, בעיני נשואין ראשונים. (רמ"א ריש סי' נא וסק"ד)

ובמחזיר גרושתו אי הוי כנשואין ראשונים. (סק"ט אות ד)

וקטנה שקידשה אביה בפעם שניה. (שם אות ה)

עמדו וקדשו מיד אחרי הפסיקה :

י"א דבעינן עמדו וקדשו מיד, ולא הפסיקו בדברים אחרים, אבל הפסיקו בדברים אחרים לא. (רמ"א סי' נא, וסק"ז אות א)

דעות האחרונים בזה להלכה. (שם אות ב)

אופנים שדנו דמהני לכו"ע כשלא קדשו מיד :
כשהזכירו בשעת קדושין מה שפסקו מכבר. (שם אות ג)

כשכתבו הפסיקה בכתב. (שם אות ד)

כשהתחילו מיד אחרי הפסיקה להכין צרכי החופה. (שם אות ה)

כשפסקו בשעת שדוכין, והענין מוכיח שעל סמך פסיקה זו נכנסו החתן והכלה לאחר זמן, לקדושין ולנשואין. (שם אות ו)

וכן אם קדשו ואח"כ פסקו לא מהני. (רמ"א שם וסק"ז)

הפסיקה צריכה להיות כתנאי בין שני הצדדים :
י"א דבעינן ג"כ דהתנו כן ביחד, אבל אם עשו בלא תנאי אלא כל אחד אומר מעצמו אינו נקנה באמירה. (רמ"א סי' נא)

ביאור הדין ואם יש חולקים על זה. (שם סק"ח) וכשרק צד אחד בלבד פסק.

(ע"ן באה"ט שם סק"ח)

ד. כשהפסיקה היתה על דברים דבעלמא גם הקנין אינו מועיל בהם, אי מועיל כאן בקנין אמירה.

כשהאב פסק על בנו שיעשה איזה דבר, כגון לילך אחריה למקום אחר, שאין ביד האב לקיים הפסיקה. (רמ"א סי' נא וסק"ו)

ביאור דברי הרמ"א בזה דלאו דוקא באמירה אלא גם ע"י קנין אינו נקנה. (שם סק"ז)

וכשדיוע שהבן נתרצה לזה. (שם סק"ח אות א)

וכשפסק האב על בתו חיוב לאחר הנשואין. (שם אות ב)
אם קנו גם כשהפסיקה היתה בלשון שיש בו משום אסמכתא. (שם סק"י אות ב)

האם קנו גם כשפסקו סכום כסף, אף דמטבע אינו נקנה אלא בקנין אגב קרקע. (שם אות ג)

וכשפסק ליתן לחתנו חלק ירושה בין הבנים, ולא התחייב באופן המועיל, אי מ"מ קני מטעם דברים הנקנים באמירה. (שם אות ד)

כשפסקו על דברים שאינם מצויים ברשותם. (שו"ע סי' נא, וסק"א אות א)

ואם אחד מהצדדים פסק דבר שברשותו והשני דבר שאינו ברשותו. (שם אות ג)

וכשפסק דבר שבא לעולם עם דבר שלא בא לעולם, אי אמרינן כיון שלא קנה הדבר שלא בא לעולם, גם הדבר שבא לעולם לא קנה, כמו בקנין דעלמא, או דלא דמי לקנין דעלמא וקני מיתה הדבר שבא לעולם. (שם אות ד)

ומה הדין בזה כשהקנה לו גם בקנין, אי אמרינן דגלי דעתיה דלא ניהא ליה בקנין האמירה, ולא קנה גם הדבר שבא לעולם. (שם אות ה)

וכשהתחייב ושיעבד את עצמו, האם מהני גם בדבר שלב"ל באמירה בלבד, כמו דמהני בעלמא בקנין. (שם אות ו)

וכשפסק סכום כסף (או סכום שוויו של חפץ מסויים), אי הוי כאילו התחייב ושיעבד את עצמו בפירוש לתת סכום זה ומהני גם כשהכסף אינו ברשותו, או דכל שלא התחייב בפירוש, גם בפוסק סכום כסף לא קנה. (סי' נא וסק"א אות ז)
וכשפסקו בשעת קדושין דבר שאינו קצוב, להסוברים דבעלמא לא מהני התחייבות בזה אפילו בקנין. (שם אות ח)

להסוברים דבקנין מהני גם שלא בשעת הקדושין, האם זה דוקא בין קדושין לנשואין, או גם אחרי הנשואין. (שם אות ט)

אם יש לחלק בפוסק דבר שאינו קצוב, או דבר שלא בא לעולם, בין אב שפסק לבנו או לבתו, לבין בני זוג שפסקו לעצמם. (שם אות י)

וכשהייב עצמו ושיעבד נכסיו, או שכתב על עצמו שטר הוצאה, אי מהני לכו"ע בדבר שאינו קצוב. (שם אות יא)

וכשפסק דבר שאינו קצוב וגם הקנה לו בקנין, אם י"ל דגלי דעתיה דבקנין ניהא ליה למקני ולא באמירה, ולא קני כלל. (שם אות יב)

אי מהני לשון "אתן" בדברים הנקנים באמירה. (שם סק"ג)

ביאור טעם המנהג שיש נוהגים לעשות תנאים חדשים לפני הנשואין, אם זה מחמת חסרון קנין

דברים הצריכים שומא (שקידש בהם)

(ע"ן ערך "שומא")

דוי הסר

על המנהג לומר דוי הסר בכרכת המזון בסעודת חתנים, מקורו נוסחו, טעם אמירתו וזמני אמירתו. (ט"ו סב סקט"ח אות ב)

על איזה כוס משני הכוסות שבכרכת חתנים, אומרים דוי הסר. (שם אות ג)

אם אומרים דוי הסר כשאין מברכים כל היו כרכות, רק ברכת אשר ברא. (שם אות ד)

דמי איסורי הנאה

ה ה ל ק י מ :

א. מכר איסורי הנאה וקידש בדמיהם.

ב. מכרם לישראל ולא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה.

ג. פרטי איסורי הנאה שדנו הפוסקים דאינה מקודשת בדמיהם.

א. מכר איסורי הנאה וקידש בדמיהם.

עבר ומכר איסורי הנאה וקידש בדמיהם מקודשת. (ט"ו כח סעיף כב, וסקט"ז אות א)

אם מותר לקדש לכתחילה בדמי איסורי הנאה. (שם אות ב)

אם מקודשת גם כשלא ידעה שהמעות הם דמי איסוריה. (שם אות ג)

וכשהמכירה והקדושין היו ע"י שליח. (שם אות ד)

אם מקודשת כשנתן לה איסוריה ואמר מכרי זה והתקדשי בדמיו. (שם אות ה)

ב. מכרם לישראל ולא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה.

מכרם לישראל ולא ידע הלוקח שהם איסוריה וקידש המוכר בדמיהם. (ש"ע ס"י כח סעיף כב, וסקט"ז אות א)

וכשגם המוכר לא ידע שהם איסוריה. (שם אות ב)

כשקידש המוכר כדמים אלו, אחר שהלוקח אכל את איסוריה. (שם אות ג)

כשהלוקח היה חולה שיש בו סכנה, ומותר באיסוריה. (שם אות ד)

כשקיבל עבור האיסוריה חפץ או פירות (ולא מעות). (שם אות ה)

כשמכרה לו איסוריה ולקחה דמיהם, ואחר שנודע לו שהם איסוריה, קדשה באותם המעות שבידה. (שם אות ו)

ג. פרטי איסורי הנאה שדנו הפוסקים דאינה מקודשת בדמיהם.

מכר אלילים וקידש בדמיהם אינה מקודשת. (ש"ע ס"י כח סעיף כב)

כשקידש בדמי תשמישי ע"ז או בדמי תקרובתה וכיו"ב גמי אינה מקודשת, ומה הדין בקידש בדמי סתם יינם. (שם סקט"ט)

הא דאינה מקודשת בדמי ע"ז, אם היינו אפילו בלוקח ישראל ולא ידע שהחפץ הוא של ע"ז. (שם סקט"ב אות א)

ומה הדין כשקידש בדמי ע"ז שקיבל המוכר אחרי משיכת הלוקח, או אחרי שהלוקח מכרה לאחר, או אחרי שנאברה לגמרי מן העולם. (שם אות ב)

כשגוי החליף ע"ז בחפץ אחר, וישראל קנהו ממנו וקידש בו. (שם אות ג)

כשקידש בחליפי חליפין דע"ז. (שם אות ד)

וכשקידש בגידולי ע"ז. (שם סקט"ח אות ו)

מכר פירות שביעית וקידש בדמיהם. (שם סקט"ח אות א)

מכר מת ונוניו ותכריכיו וקידש בדמיהם. (שם אות ב)

מכר פטר חמור וקידש בדמיו. (שם אות ג)

מכר דבר שנאסר בקונם וקידש בדמיו, וכמה אופנים בזה. (שם אות ד)

קידש בגידולי דבר שנאסר ע"י קונם. (שם אות ה)

קידש בגידולי שאר איסורי הנאה. (שם אות ו)

דרישה וחקירה

(בעדי קדושין)

אם עדי קדושין צריכים דרישה וחקירה. (ע"ן ערך "עדים בקדושין" ח"י)

אתן שבתנאים הראשונים, או מטעמים אחרים. (שם סקט"ד אות א)

וכשלא כתבו תנאים אחרונים במקום שנוהגים לכותבם. (שם אות ב)

ה. כשהפסיקה היתה לא לצד שכנגד רק לאחר, או שפסק לה רק במקרה שימרדו, אי אמרינן בזה נמר ומקנה באמירה לאחר.

כשפסק לתת לבניה שיש לה מאיש אחר, וכן היא שפסקה לתת לבניו שיש לו מאשה אחרת, או לשאר קרובים, או לאחרים.

(ט"ו נא סקט"ג אות ב)

ובשפסק לתת לה סכום כסף במקרה שיגרשנה, או במקרה שימות. (שם אות ג)

ו. תוקף החיוב של הדברים הנקנים באמירה, אם דינו כחיוב בשטר הנגבה ממשעבדי, או כחיוב על פה.

דעות הפוסקים בדברים הנקנים באמירה אם נתנו ליכתב, ומה הדין אם נכתבו אם דינם כחיוב בשטר לגבות ממשעבדי.

(ש"ע ס"י נא, וסקט"ב אות א)

וכשתרצו שניהם לכתוב על הפסיקה שטר ממש. (שם אות ב)

הדברים הנקנים באמירה אם מוציאם החתן מיד היורשים כשמת האב. (ע"ן ערך "נדוניא" ח"ד)

ז. אופני פסיקה שצריך לקיים כשנתחייב באמירה בלבד מטעם נדר, או שלא יחשב כמחוסר אמנה.

כל הדברים שנתבארו כאן, שאינם נקנים באמירה, היינו דוקא במתנה מרובה ולעשיר, אבל הפוסק לעני צריך לקיים משום דהוי כנדר.

(רמ"א ס"י נא וסקט"ה אות א)

אם יכול הפוסק לחזור בו ע"י שיתיר נדרו. (שם אות ב)

וכשהיתה הפסיקה בקנין. אתן. (שם אות ג)

האם י"ל דכל חתן וכלה שאין להם משלהם נחשבים לעניים בעת השדוכין וקונים מטעם נדר, הגם שמקבלים נדוניא, ומה הדין כשהיו עניים בשעת השדוכין ואח"כ העשירו. (שם אות ד)

וכשמת הפוסק, האם מחויבים היורשים לקיים מה שפסק. (שם אות ה)

וכן בעשיר ומתנה מועטת, אית ביה משום מחוסרי אמנה אם חוזר בו. (רמ"א שם)

ואי הוי מטעם זה כקנין. (שם סקט"ו)

ה

הבאת הכלה לבית החתן

י"א דחופה היא, כשהביא החתן את הכלה לביתו לשם נשואין (ולא יחוד).
(רמ"א סי' נה סעיף א וסק"ג)

הבטחות בשידוכין

כיצד יעשה אותם שלא יהיה בהם משום אסמכתא.
(עיין ערך "שידוכין" ח"ג)

הבנת לשון הקדושין

יכול לקדשה בכל לשון שמשמעותו לשון קדושין באותו מקום, ובלבד שהיא תבין שהוא לשון הקדושין.
(סי' כז סעיף א)

האם צריכה להבין גם פירוש המלים של לשון הקדושין, או דסגי כשירדעת רק כללות הענין שהוא לשון קדושין.
(שם סק"י אות א)

ואם צריכים גם העדים לרעת שהבינו לשון הקדושין.
(שם אות ב)

האם נאמנת האשה לומר שלא הבינה לשון הקדושין, ותמצית הדעות בזה.
(שם אות ג, והדעות בפרטות באותיות ד"י)

כשיש ספק מצד אחד בקדושין, אם נאמנת האשה לומר שלא הבינה.
(שם אות יא)

שליח שדיבר מקודם עם האשה שרוצה לקדשה למשלח, ואח"כ קדשה לעצמו, אם נאמנת לומר שהבינה או שלא הבינה שקדשה לעצמו.
(סי' לה סק"ב, ועיין עוד ערך "נאמנות" ח"ד)

הדס לברכת חתנים

ע"ד המנהג לקחת הדס לברכת חתנים.
(סי' טב סק"ו אות ד)

הוראה בדיני קדושין

כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם, להורות בהם.
(סי' מט סעיף ג וסק"ו אות א)

החזרת כסף הקדושין למקדש
(כשמתבטלים הקדושין וכל הפרטים בזה)

(עיין ערך "חזרה" ח"ג)

הינומא

יש סוברים שחופת הבתולה היא משיצאה בהינומא. (רמ"א סי' נה סעיף א וסק"ז אות א)
הינומא שיש בה חוטי זהב או כסף, אם נכון לכסות בה.
(סי' סה סק"י אות ג)

אם דוקא החתן נותן ההינומא בראש הכלה.
(סי' נה סק"ז אות ב)

בחופת אלמנה אם מכסין ראשה בהינומא.
(רמ"א שם וסק"ז אות ג)

אם צריך עדים בשעת הכסוי בהינומא.
(שם אות ד)

מקום עריכת הכסוי בהינומא.
(שם אות ה)

אם צריך כוונה לקנין חופה בעת כסוי בהינומא.
(שם אות ו)

מנהגים שונים בשעת כסוי פני הכלה בהינומא.
(שם אות ז)

הכחשה

החלקים:

א. הכחשה בין שתי כתי עדים, (שנים נגד שנים).

ב. הכחשה בין עד אחד לעד אחד.

ג. הכחשה בין עד אחד לשני עדים.

ד. הכחשה בין המקדש למתקדשה.

ה. הכחשה בין המקדש והמתקדשת לעדים.

ו. הכחשה בין שנים שכל אחד אומר על אותה אשה אני קדשתה.

ז. הכחשה בין הנשים המתקדשות.

ח. הכחשה בין שליח-קדושין למקדש. עיין ערך "שליחות לקדושין לאיש" ח"ח.

ט. הכחשה בין אב לעדים על קדושי בתו הקטנה. עיין ערך, "אב" ח"ו.

א. הכחשה בין שתי כתי עדים, (שנים נגד שנים).

שנים אומרים ראינו שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינו, וכולם דרים עמה בחצר. לא ראינו אינה ראייה שאפשר שנתקדשה בצינעא.

(שריע סי' מז סעיף א)

וכשנשאת לאחד מעדיה האומר לא ראינו, ובם היא אומרת ברי לי שלא נתקדשתי. (שם סק"א)

ואם היו כולם במעמד אחד, ואלו אומרים ראינו שנתקדשה, ואלו אומרים לא ראינו.

(שם סק"ב אות א)

האם גם בנושאים אמרינן לא ראינו אינה ראייה. (שם סק"ג)

שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה מעולם, או שזרק לה קדושה שנים אומרים קרוב לה ושנים אומרים קרוב לו, לא תנשא ואם נשאת תצא.
(שריע סי' מז סעיף ב)

מקור וטעם הדין ואם הוא מזאורייתא או מדרבנן, ואם יש חולקים על זה.
(שם סק"ו אות א)

ואם הולד מהשני כשנשאת, הוי ממזר.
(שם אות ב)

וכשנוסף להכחשה בין העדים יש עוד ספק אחר בקדושין.
(שם אות ג)

וכשהעדים המתירים באו תחילה. (שם אות ד)

וכשנישאת בחזקת היתר עוד לפני שבאו העדים האומרים שנתקדשה.
(שם אות ה)

וכשנישאת בהיתר בית דין.
(שם אות ו)

אם נשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי שלא נתקדשתי לא תצא.
(שריע סי' מז סעיף ב, וסק"ז אות א)

אם מותרת להנשא גם לכתחילה לאחד מעדיה.
(שם אות ב)

ואם נשאת לאחד שאינו מעדיה שאומר ברי לי שלא נתקדשה, אי כשהיא עצמה אומרת ברי לי אלא עפ"י אחרים.
(שם אות ג)

שנים אומרים נתקדשה, ושנים אחרים מזימים אותם.
(שם סק"ד אות א)

כששתי כתות עדים מכחישות דבר השנים האומרים שנתקדשה בהכחשות מחולקות.
(שם אות ב)

כשעד אחד והמקדש אומרים לא נתקדשה ומכחישים לעדים האומרים נתקדשה, האם מהני הכחשתם דלהוי תרי ותרי, ולהצריכה גט כשנתקדשה לאחר.

(שם אות ב)

כשעד אחד והמקדש אומרים לא נתקדשה ומכחישים לעדים האומרים נתקדשה, האם מהני הכחשתם דלהוי תרי ותרי, ולהצריכה גט כשנתקדשה לאחר.

(שם אות ג)

כשהיתה בחזקת נשואה ובאו שנים ואומרים שקדושה לא היו כדין, ושנים אומרים שכדין היו, אי הוי ככל תרי ותרי בקדושין, או דהוי בחזקת א"א. (שם סק"ו אות י"ג)

כשההכחשה בין ב' כתי עדים אינה על עצם הקדושין, רק על פרס אחר שבגללו יכולים הקדושין להתבטל:

כששנים אומרים שנתקדשה לאחר, ושנים אומרים שנתקדשה לאחר. (שם אות י')

וכששנים אומרים שנתקדשה באונס ושנים אומרים שנתקדשה מרצון. (סי' מב סק"ג אות ט)

כששנים אומרים שהמקדש היה גדול בעת שקידש, ושנים אומרים שהיה קטן. (סי' מז סק"ו אות יב)

כששנים אומרים שנתקדשה קדושין ודאין, ושנים אומרים שנתקדשה באופן דהוי רק ספק קדושין. (שם אות ט)

וכשגם השנים האחרים אומרים שנתקדשה אלא שיטנה הכחשה ביניהם באופן הקדושין.

(שם אות ז)

וכשההכחשה באופן הקדושין היתה גם על העדים עצמם, שמשקרים בעדותם ביודעים. (שם אות ח)

ב. הכחשה בין עד אחד לעד אחד.

עד אחד אומר נתקדשה, וע"א אומר לא נתקדשה, אם אמר שמעולם לא היו בה ספק קדושין תנשא לכתחילה. (שו"ע סי' מז סעיף ג)

ביאור לשון השו"ע ע"א אומר נתקדשה, דהיינו שאומר שנתקדשה בפני ב' עדים כדין. (שם סק"ח)

דעות הפוסקים בדעת הרמב"ם בדיון הגיל, אי ס"ל ג"כ כן, או דס"ל לכתחילה לא תנשא, אם יש לחוש לדבריו. (שם סק"ט אות א)

אופנים שדנו הפוסקים להתיר לכתחילה גם להסוברים בדעת הרמב"ם לכתחילה לא תנשא. (שם אותיות ב"ה)

אם יש לחלק לכל אחת מהשיטות, בין שהאשה עצמה ג"כ אומרת שלא נתקדשה, לבין שהיא מסופקת בדבר. (שם אות ו)

הא דאמרינן דתנשא לכתחילה, האם זה גם לדעת הסוברים דיש לחוש לקדושין בעד אחד.

(סי' מז סק"י אות א)

וכשלא הוחזקה לפניה לפניה, רק ע"י עדי הקדושין המכחישים זא"ז אי מותרת ג"כ להנשא לכתחילה. (שם אות ב)

וכשהיתה בחזקת פנויה, אלא שנתאספו יחד כדי להתקדש וכדומה, והעדים מחולקים אם נתקדשה או לא.

וכשיצא קול שנתקדשה, ואח"כ באו עדים אחד אומר נתקדשה ואחד אומר לא נתקדשה.

(עיין בסק"א אות ב)

וכשהאיש או האשה מודים לדברי העד האומר שנתקדשה.

זרק לה קדושין, עד אחד אומר קרוב לו, ועד אחד אומר קרוב לה. לא תנשא ואם נשאת לא תצא. (שו"ע סי' מז סעיף ג וסק"א אות א)

האם דין זה הוא דוקא כשהיתה לנו ידיעה מוקדמת על זריקת הקדושין, לפני שבאו העדים, או גם כשלא היתה ידיעה לנו זריקת הקדושין, רק מפני עדים אלו, שאחד אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה. (שם אות ב)

אופני הכחשה בעיקר הקדושין שדנו בהם הפוסקים אי הוי כהכחשה דקרוב לו וקרוב לה, או כשנתקדשה ולא נתקדשה.

כשההכחשה היא אם אמר לשון הקדושין, או שלדברי ע"א אמר לשון מעליא ולדברי השני לא היה בלשון משום קדושין. (סי' מז סק"א אות ג)

וכשההכחשה היא אם סימם המקדש בלשון הקדושין תיבת "לי". (שם אות ד)

כשאחד אומר שאמירת הקדושין היתה לפני הנתינה ואחד אומר אחר הנתינה, באופן שלדבריו לא חלו הקדושין. (שם אות ה)

וכשההכחשה היא אם שמעה המתקדשת לשון הקדושין. (שם אות ו)

כשמכחישים זא"ז אם בא כסף הקדושין לידה, או שהיתה רק אמירה בלבד. (שם אות ז)

ובהכחשה אם קיבלה הקדושין מרצונה או שנתן לה בעל כרחיה. (שם אות ח)

וכשאחד אומר שלא היו הקדושין אלא דרך שחוק והיתול. (שם אות ט)

כשמכחישים זא"ז מי הוא המקדש.

(שם סק"ב אות ו)

כשמכחישים זא"ז אם היה באפשרות העדים לראות מעשה הנתינה. (שם סק"א אות י')

הכחשות שונות בין עדי הקדושין שדנו בהם הפוסקים אם העדות מתבטלת, אף שלדברי שניהם נתקדשה קדושין מועילים.

כשמכחישים זא"ז בחקירות.

(סי' מז סק"ב אות ד)

כשמכחישים זא"ז בדברים שאינם משבע חקירות, אלא שהם בעצם מעשה הקדושין. (שם אות ה)

כשהקדושין נתנו לאבי המתקדשת, ולדברי ע"א קידש בתו הגדולה פלוגית, ולדברי העד השני קידש בתו סתם. (וכן באב שקידש אשה לבנו, ולדברי ע"א קידש לבנו פ', ולדברי השני קדשה לבנו סתם). (שם אות ז)

כשמכחישים זא"ז מה שהיה אחרי הקדושין. (שם אות ח)

כשהעדים מכחישים זא"ז בזמן, מתי ובאיזה אופן נחשבת כהכחשה לבטל הקדושין לגמרי, ומתי יש

להחשיב זה כקדושין בפני ע"א, ומתי אף מצרפינן ב' העדים לקדושין גמורים. (שם אות ט)

כשמתבטלת העדות מסעם הכחשה בחקירות וכה"ג, האם מותרת גם להחוששין לקדושין ע"א. (שם אות טז)

כשמכחישים זא"ז בבדיקות, או בדברים אחרים שאינם מעיקר הקדושין, ואין בהם גס"מ לדינא. (סי' מז סק"ב אות י')

וכשההכחשה בבדיקות לא היתה עפ"י הדבת עצמם, רק ע"י שנחקרו על זה. (שם אות יא)

וכשיש ביניהם הכחשות רבות בבדיקות.

(שם אות יב)

וכשההכחשה בבדיקות היא בדבר שא"א לטעות. (שם אות יג)

ובדין מרומה או כאופנים אחרים דצריך דרישה וחקירה מדינא, והכחישו זא"ז בבדיקות.

(שם אות יד)

וכשהעדות היא על אשה שכבר נשאת לאחר.

(שם אות טז)

כשהעד הראשון אומר נתקדשה בפני ובפני פ' ועדים אחרים לא היו, ואותו פ' מכחישו, האם יש להאמין יותר לזה האחרון שהראשון תולה בו זבירו והקדושין בטלים בכל אופן או דהוי כהכחשה של ע"א נגד ע"א דעלמא.

כשההכחשה היא על מעשה הקדושין.

(סי' מז סק"ב אות יח)

ואם השני מכחישו שלא ראה הקדושין, או שלא היה שם כלל. (שם אות יט)

באופנים דאמרינן ולא תנשא ואם נישאת לא תצא, האם יש לחלק בזה בין היכא שהיא בעצמה מסופקת בדבר, לבין היכא שהיא ג"כ מכחישה. (סק"ב אות א)

וכשרק נתקדשה ועדיין לא נשאת, אי מותרת להנשא. (שם אות ב)

וכשדוע שהיו עוד עדים אחרים בשעת הקדושין, האם יש לחוש שמא יבואו ויתברר שהיה קרוב לה. (שם אות ג)

הכחשה בין ע"א לע"א בלשון הקדושין.

(עיין ערך "לשון הקדושין" ח"ו)

ג. הכחשה בין עד אחד לשני עדים.

כשעד אחד אומר ראיתי שנתקדשה, ושנים אומרים לא ראינו, וכולם דרים עמה בחצר, האם יש לחוש לדבריו להחוששים לקדושין עד אחד.

(סי' מז סק"ב אות ב)

כששנים אומרים קרוב לו ואחד אומר קרוב לה, או כשיש הכחשות אחרות במעשה הקדושין בין שנים לאחד, ורק לדברי האחד הו' קדושין.

(שם סק"א אות יב)

כשבאו כמה עדים להעיד בבת אחת, וישנה הכחשה בין האחד לאחרים, האם אמרינן בזה

דבטלה כל העדות כמו בדיני נמשות, או דאין דבריו של אחד במקום שנים. (שם סק"ב אות יז)

ד. הכחשה בין המקדש למתקדשת.

האומר לאשה קדשתך, והיא אומרת לא קדשתני, הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו. (שו"ע סי' מח סעיף א)

ואם אסור גם בשניות דרבנן. (שם סק"א אות ב)

ומה הדין לענין לישא אחרת משום חר"ג. (שם אות ג)

וכשנפלה אחת מקרובותיה לפניו ליבום. (שם אות ד)

נשא אחת מהקרובות אם כופין אותו להוציאה. (שם אות ה)

ואם הוא פוסל את הקרובות בביאתו עליה. (שם אות ו)

ומה דין הכנים שהוליד מהקרובות. (שם אות ז)

האם האשה מותרת בקרוביו גם כשאומרת איני יודעת אם קדשני. (שם סק"ב אות א)

וכשהוא אומר שעדי הקדושין נמצאים במקום קרוב, האם חוששין לאוסרה עד שיתברר. (ע"ן ס"ח סק"ב)

וכשאינו רוצה לכונסה רק לפוטרה בגט, אם נחשב כעד אחד שאומר נתקדשה בפני שנים. (סי' מח סק"ב אות ג)

הוא אומר קדשתך והיא אומרת לא קדשתני, וכפאוהו שיתן גט משום חשש הנמנע לנושאה, אם היא נאסרת בקרוביו מחמת הגט. (שו"ע שם סעיף ו וסק"א)

הוא אומר שכסף הקדושין היה שלו והיא אומרת שהיה שלה. (סי' כח באה"ט סק"א)

כשהאיש והאשה חלוקים ביניהם אם נתקיים התנאי. (ע"ן ערך "תנאי" ח"ח)

היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתך, הוא מותר בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו. (שו"ע סי' מח סעיף ב וסק"ג אות א)

כשהיא טוענת שהדבר יתברר בקרוב שקדשה, האם מעכבים אותו מלהנשא. (שם אות ב)

וכשהוא מודה לדבריה אי הוית מקדשת ודאי. (שם אות ג)

כשהיא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתך מבקשים ממנו שיכתוב לה גט להחזירה ואז נאסר בקרובותיה, הואיל ונתן גט. (שו"ע סי' מח סעיף ו)

הטעם שרק מבקשים ממנו ואין כופים אותו. (שם סק"ט אות א)

ואם אפשר לעכב אותו מלהנשא עד שיתן גט. (שם אות ב)

וכשהיא טוענת שישבע על דבריו שלא קדשה, אם כופין אותו לישבע. (שם אות ג)

מקור הדין שנאסר בקרובותיה וסעמו, ודעות הפוסקים בזה. (שם סק"י אות א)

אמרה לכמה אנשים אחד מבם קדשני בביאה, ונתנו כולם גיטין, אם נאסרו כולם בקרובותיה. (שם אות ב)

וכשנתן גט מעצמו אם נאסר בקרובותיה. (שם אות ג)

ואם מתחייב בכתובה כשנותן גט מעצמו. (שם אות ד)

הוא אומר קדשתך, והיא אומרת לא קדשת אלא בתי, הוא אסור בקרובות האם, והאם מותרת בקרוביו, ומותר בקרובות הבת, והבת מותרת בקרוביו. (שו"ע סי' מח סעיף ג)

במקום שכותב כתובה לפני הקדושין, והכתובה היא על שם הבת, האם נאמן לומר שקידש שלא ככתוב בכתובה. (שם סק"ד)

ואם גם כשהבת היא יתומה קטנה, אין אמה נאמנת עליה. (שם סק"ה)

קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי, הוא אסור בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו ומותר בקרובות האם, והאם אסורה על קרוביו. (שו"ע סי' מח סעיף ד)

אם גם כשאומר שקידש את הבת בקדושין דרבנן נאסר בקרובות הבת. (שם סק"ו)

האם גם כשהבת עשתה לאמה שליח לקבל עבורה קדושין ממנו, היא מותרת בקרוביו. (שם סק"ז)

כל אלה שנאסרו בקרובות השני בגלל טענתם שקידשו או שנתקדשו, היינו כשטוען הטוען שהיו שם עדים והלכו להם למדינת הים, או מתו, אבל אם הודו שהיו הקדושין בלא שני עדים אין כאן קדושין. (שו"ע שם סעיף ח)

האם דוקא כשטוען הטוען בפני פ' ופ', נאסר בקרובות, או אפילו כשאומר בפני עדים סתם. (שם סק"ח)

ואם אמר קדשתך סתם האם יוכל לפרש דבריו שהיו הקדושין בלא עדים. (ע"ן באה"ט סי' מח סק"א)

האב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתיה והאב מכחישו. (ע"ן ערך "אב" ח"ו)

ה. הכחשה בין המקדש והמתקדשת לעדים.

עדים המעידים שאשה בסימן פ' נתקדשה, וישנה לפנינו אשה בסימן כזה, והיא אומרת שלא נתקדשה. (פ"ת סי' מו סק"א)

כשישנה הכחשה בין האיש והאשה לבין העדים אם דברו תחילה על עסקי קדושין, (כשנתן המקדש את הקדושין בשתיקה). (סי' כז סק"א אות י')

האב שאמר קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתיה ובא אחר

והכחישו שלא קדשה. (סי' לז סק"ב אות ה)

עד אחד בקדושין, והאיש או האשה מכחישים אותו, להתחששין לקדושין בע"א.

(ע"ן ערך "עדים" ח"ב)

אם נאמנות האב על קדושי בתו הקטנה היא אפילו כשעד אחד או ב' עדים מכחישים אותו. (ע"ן ערך "אב" ח"ו)

ו. הכחשה בין שנים שכל אחד אומר על אותה אשה אני קדשתיה.

האשה שאמרה קדשתי את עצמי ואיני יודעת למי, ובאו שנים כל אחד אומר אני קדשתיה. (סי' לז סק"ח אות ה)

וכשער אחד מסייע לאחד מהם. (שם סק"י אות ב)

וכשהער הוא קרוב. (שם אות ג)

האב שאמר קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע למי, ובאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתיה, שניהם נותנים גט. (שם סעיף כב וסק"ב אות א)

וכשאחד מהם הביא עד המסייע לו. (שם אות ב)

וכשאחד מהם חזר והודה לשני. (שם אות ד)

במקום ששניהם נותנים גט, אם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. (שו"ע סי' לז סעיף כב)

אופנים שדנו האחרונים שאינם נאמנים אלא ליתן גט. (שם סק"ג אות א)

כשקדם אחד מהם וכנסה קודם שגירשה השני, אם תצא ממנו. (שם אות ב)

וכשגם היא אומרת ברי לי שזה הוא שקידש אותי. (שם אות ג)

אם יש לה כתובה כשיוצאת מזה שקדם וכנסה. (שם אות ד)

כשקדם אחד מהם וכנסה וגירשה, אם אסורה לשני. (שם אות ה)

כשאחד נותן גט והשני כונס, אם צריכה קדושין מזה שכנסה. (שו"ע שם וסק"ד)

בא אחד ואמר אני קדשתיה וכנסה, או שרק התירו לו לכנס, ואח"כ בא אחר ואמר אני קדשתיה, אם נאמן לאוסרה עליו. (סי' לז סעיף כג, וסק"ה אות א וסק"ו)

וכשכנסה לפני שהתירה לו (שם וסק"ה אות ב)

וכשהשני הביא עדים אחר שהראשון כנסה או שנתקדשה לו. (שם אות ג וד)

וכשהביא השני רק עד אחד. (שם אות ה)

וכשהאב מסייע לשני. (שם אות ו)

כשכנסה, ואח"כ באו שני עדים פסולים והכחישוהו. (שם אות ז)

כשנתן לה גט, ואיש אחר כנסה, ואח"כ בא אחד והכחישו. (שם אות ח)

ז. הכחשה בין הנשים המתקדשות.

קידש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו קידש, וכל אחת אומרת אותי קידש. (שו"ע סי' סס סעיף א ופרטי הדינים בזה עיין ערך "ספקות")

ח. הכחשה בין שליח-קדושין למקדש. עיין ערך "שליחות לקדושין לאיש" ח"ח.

ט. הכחשה בין אב לעדים על קדושי בתו הקטנה. עיין ערך "אב" ח"ו.

הכנסת כלה לחופה

מבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה.

(רמ"א סי' טה סעיף א)

הגדרת "הכנסת כלה לחופה" מה היא.

(שם סק"ז אות א)

מקור המצוה של הכנסת כלה. (שם אות ב)

מקור הדין שמבטלין ת"ת להכנסת כלה לחופה.

(סי' טה סק"ו אות א)

אם חייב הוא לבטל ת"ת, או אינו אלא רשות.

(שם אות ט)

אם גם מי שתורתו אומנתו מבטל ת"ת להכנסת כלה. (שם אות ב)

ואם גם ת"ת של רבים מבטלים להכנסת כלה.

(שם אות ג)

האם מבטלים ת"ת להכנסת כלה, גם כשתבטל קביעות לימוד מסויימת של אותו יום.

(שם אות ד)

אם מפסיקים באמצע הלימוד להכנסת כלה.

(שם אות ח)

אם חייב לבטל ת"ת על כל הכנסת כלה שיודע עליה.

(סי' טה סק"ה)

האם מבטלין ת"ת להכנסת כלה גם כשבלעדו יש לה לכלה אנשים די כבודה.

(שם אות ו)

ובשלא ידוע אם יש לכלה די כבודה. (שם אות ז)

האם גם בזיווג שני של האשה מבטלין ת"ת.

(סי' טה סק"ו אות ו)

מת וכלה שפגעו זה בזה מעבירין את המת לפני הכלה לתת לה את הדרך. (שם סק"ז אות א)

הכנסת כלה לחופה ומת מצוה מי קודם.

(שם אות ב)

הסכמת האיש והאשה לקדושין

עיין ערך "רצון האיש והאשה בקדושין"

הסתכלות בכלה

אסור להסתכל בכלה, אבל מותר להסתכל בתכשיטין שעליה, או בפריעת ראשה.

(שו"ע סי' טה סעיף ב)

מקור הדין של האיסור להסתכל בכלה, האם האיסור הוא גם ביום החופה. (שם סק"ח אות א)

ואם יש איסור בראיה בעלמא ללא הסתכלות במיוחד. (שם אות ב)

מקור דין הסתכלות בתכשיטין של הכלה ובפריעת ראשה, ודעות הפוסקים בזה. (שם סק"ט)

הפקר

כשקידש בדבר של הפקר שלא זכה בו.

(סי' כח סק"א אות א)

הקדש

כשקידש בהקדש של בדק הבית בזמן הזה.

(סי' כח סק"א אות כד)

ז

זיווגים חפשיים

זיהגים חפשיים בלי רישום חוקי כל שהוא כאיש ואשה, אם יש בזה חשש קדושין.

(ס"י כו סק"ו אות ד)

וכשרצו לסרר חופה וקדושין, ולא יכלו מחמת איזו סיבה, ודרים יחד.

(שם אות ה)

זכר לאבילות ירושלים

צריך לתת אפר בראש החתן במקום הנחת תפילין [לפני החופה]. (שו"ע ס"י טה סעיף ג)

מקור הדין של נתינת אפר, ואם נוהגין כן בכל המקומות.

(שם סק"י אות א)

מנהגים בפעולות אחרות בנשואין להעלות זכר ירושלים.

(שם אות ב)

האם ראוי שהחתן יזכיר בפה את הפסוק אם אשכחך ירושלים.

(שם סק"א)

אם יש למנוע מלתת על ראש הכלה הינומא שיש בה חוטי כסף או זהב.

(שם סק"י אות ג)

על המנהג לשבור כוס בשעת החופה ופרטי ההנהגות בזה.

(עיין ערך „שבירת כוס“)

על המנהג לשבור כלי בעת כתיבת התנאים.

(עיין בערך חנ"ל)

זמן

(ענינים התלויים בזמן, בשידוכים בקדושין, ובנשואין)

תוכן הענינים :

(א) זמן בשידוכים.

(ב) זמן בקדושין.

(ג) המקדש את האשה לאחר זמן או לזמן קצוב.

(ד) כמה זמן נותנים לארום וארוסה משתבע הוא או היא לנשואין.

(ה) זמן בנשואין.

(ו) דיחוי זמן הנשואין ע"י צד אחד, אם נחשב כביטול השידוכין. עיין ערך „ביטול השידוכין“ ח"ג.

(א) זמן בשידוכים.

אם עורכים בחוה"מ קשר שידוכים.

(ס"י טד סק"ג אות י"ג)

ואם רשאים לעשות סעודה בשעת עריכת השדוכים בחוה"מ.

(שם אות יד)

וכשערכו השדוכים בערב הרגל האם מותר לעשות סעודת „תנאים“ ברגל.

(שם אות טו)

הזמן שנותנים לארום וארוסה עד הנשואין, האם נותנים אותו הזמן גם למשדוכים.

(ס"י נו סק"א אות א)

ואם המשדוך גם חייב במוזנות כשהגיע הזמן ולא נשא, כמו בארום.

(שם סק"ב אות ג)

דיחוי זמן הנשואין שקבעו בשדוכין ע"י צד אחד אם נחשב כביטול השדוך.

(עיין ערך „ביטול שדוכין“ ח"א)

(ב) זמן בקדושין.

אם יכולים לקדש בלילה או שצריכים לקדש רק ביום.

(ס"י כו סק"ז אות ה)

כשעושין קדושין בלי נשואין, אם יש להקפיד לעשותן בזמן מילוי הלבנה.

(ס"י טד סק"ז אות ז)

קדושין בלא נשואין אם מותרין בשבת.

(שם סק"כ אות ב וג)

ואם עברו וקדשו בשבת אם חלין הקדושין.

(שם אות ח)

מי שאין לו אשה ובנים אם מותר לו לקדש בשבת.

(שם אות ד ואות ז)

לדעת המתירין למי שאין לו אשה ובנים, מאיזה גיל מותר לו לקדש.

(שם אות ו)

ואם מותר לקדש בע"ש בין השמשות.

(שם אות ט)

המקדש אשה לפני שבת ע"מ שהקדושין יחולו בשבת, אם יש בזה איסור.

(ס"י טד סק"כ אות י)

אם מותר לקטן לקדש ע"מ שהקדושין יחולו בשבת לאחר שיגדיל.

(שם אות יד)

המקדש את האשה ע"מ שירצה אביו, אם מותר לאביו לתת הסכמתו ביום שבת.

(שם אות טו)

לדעת המתירין לקדש בשבת, האם מותר גם כשהכלה נדה.

(שם אות טז)

אם מותר לקדש אשה ביום טוב.

(שם סק"ג אות ד)

נמצא טעות בקדושין וצריך לקדשה מחדש, אם מותר לקדשה ביום טוב.

(שם אות יז)

ולקדש אשה בחוה"מ בלא נשואין. (שם אות ח)

המקדש בשטר אם צריך לכתוב זמן בשטר הקדושין.

(ס"י לב סעיף ד וסק"ז)

כשעדי הקדושין מכחישים זה את זה בזמן, מתי ובאיזה אופן נחשבת כהכחשה לבטל הקדושין לגמרי, ומתי יש להחשיב זה כקדושין בפני עד אחד ומתי אף מצרפין ב' העדים לקדושין במורים.

(ס"י מד סק"ב אות ט)

(ג) המקדש את האשה לאחר זמן או את העובר לאחר שיוולד, או מקדש אשה לזמן קצוב.

ה ח ל ק י מ :

א. המקדש את האשה שיחולו הקדושין לאחר זמן.

ב. המקדש אשה שאינה בת קדושין עכשיו, שתתקדש לאחר שתהיה בת קדושין.

ג. המקדש את העובר לאחר שיוולד.

ד. המקדש אשה לזמן קצוב.

א. המקדש את האשה שיחולו הקדושין לאחר זמן.

האומר לאשה האמק"ל בפרטה זו לאחר ל' יום אעפ"י שנחאכלו המעות בתוך ל' יום הרי זו מקודשת לאחר ל' יום. (ס"י ט סעיף א וסק"א אות א, ועיין עוד סק"ב אות ח)

וכשלא אכלה אותם, אלא נאכדו בפשיעה או באונס.

(שם סק"א אות ב)

וכשקדשה בפחות משה פרוטה ונחאכל בתוך ל', או שאינם ברשותה בסוף ל', אם חוששין לקדושין כמו במקדש בפחות משה"פ בעלמא. (שם אות ג)

כשמתחילה היו הקדושין שוין פרוטה, ובתוך ל' חולו ואינם שוים"פ, וכן כשהיו שוים מקודם ב' פרוטות ולבסוף שוים רק פרוטה, או שקדשה בחג הסוכות באתרוג לאחר ל' באופן שאו לא יסוה כלום.

(שם אות ז)

ומה הדין כשעכשיו בשעת נתינת אינם שוים פרוטה או אסורים בהנאה, ולאחר שלשים יום בעת חלות הקדושין שוים פרוטה או מותרים בהנאה.

(שם אות ה)

וכשנתקדשה לאחר ל' ע"י שנתינה היא מתנה לאדם חשוב. (שם אות ו וס"י כו סק"ז אות ג)

ומה הדין בזה כשמת הוא או מתה היא בתוך הלי יום. (שם אות ט)

ואם אמר מהיום אם יהיה ר"ת בעולם. (שם אות י')

וכשאמר מעכשיו ולא תהא מקודשת אלא לאחר שלשים. (שם אות יא')

אם יכול האחד ליתן בט והשני ישאנה. (שם סק"א)

אם הראשון יכול ליתן בט גם בתוך הלי יום.

(ש"ע שם וסק"ב אות א)

להסוברים דרך לאחר לי יום יכול הראשון לגרש, אם גם בכל תנאי בקדושין אינו יכול לגרשה לפני קיום התנאי. (שם אות ב)

קדשה בשטר מעכשיו ולאחר לי, אם צריך השטר להיות קיים לאחר לי יום. (שם אות ג)

אי מהני קדושי שליח כשהיתה כבר מקודשת לאחד במעכשיו ולאחר לי יום. (ס"י לה סק"א)

אמר לאשה האמק"ל מעכשיו ולאחר לי יום, ובא אחר ואמר לה מעכשיו ולאחר כ' יום, ובא שלישי ואמר מעכשיו ולאחר י' ימים, אפילו הן מאה על הסדר הזה, קדושי כולם תופסים בה וצריכה בט מכל אחד ואחד מספק. (ס"י מ סעיף ד וסק"ג אות א)

ומה הדין כשכולם קידשו אותה מעכשיו ולאחר שלשים. (שם אות ב)

וכשהשני או השלישי אמרו מעכשיו ולאחר ארבעים. (שם אות ג)

וכשאמר הראשון בפירוש שמקדשה מעכשיו בתנאי שתמתין לו לי יום, אם תופסים בה קדושי האחרים. (שם אות ד)

כשמת אחד מהמקדשים ונפלה לפני אחיו ליבום, והיא ערוה עליו, האם נחשבת כאשת המת גם כדי לפסור צרתה. (שם אות ה)

ומה הדין במקדש מעכשיו ולאחר מיתה, אם חוששין לקדושין. (שם אות ו)

ב. המקדש אשה שאינה בת קדושין עכשיו, שתתקדש לאחר שתהיה בת קדושין.

האומר לאשה האמק"ל לאחר שאתגיר, לאחר שתתגירי, לאחר שאשתחרר, לאחר שתשתחררי, לאחר שימות בעלך, לאחר שתמות אחותך, אינה מקודשת, לפי שאינו יכול עתה לקדשה. (ס"י מ סעיף ה)

אם אינה מקודשת באופנים שבסעיף זה, גם כשהקדושין הראשונים הם בעין, וכשרוצה לקדשה מחדש אם צריך לחזור ולטול הימנה כסף הקדושין. (שם סק"ז)

עבד או שפחה שקבלו בט שחרור לאחר זמן, אם יכולים להתקדש בתוך הזמן שיחולו לאחר הזמן. (שם סק"ז)

המקדש אשה לאחר לי יום ובא שני וקדשה בתוך לי יום [סתם] הרי זו מקודשת לשני לעולם. (ש"ע ס"י מ סעיף ב)

ואם מותר לשני לקדשה לכתחילה. (שם סק"ז)

אם צריכה להחזיר כסף הקדושין לראשון לפני לי יום. (שם סק"ח)

מת השני או גרשה תוך לי יום אם חזרו קדושי ראשון. (ש"ע שם וסק"ט אות א)

להסוברים דחזרו קדושי ראשון, האם יש הבדל בין נתאללו מעות הקדושין תוך לי או שהם עכשיו בעין. (שם אות ב)

וכשהשני קדשה ג"כ לאחר זמן אבל בתוך הזמן של הראשון, האם נימא דבזה לכו"ע לא הוי חזרה מקדושי ראשון, מאחר שבדיח עור לחזור מקדושי שני. (שם אות ג)

ומה הדין אם לאחר שנתקדשה לשני החזירה כסף הקדושין לראשון. (שם אות ד)

וכשגירשה השני בעל כרחא האם הוי זה מצדה כחזרה מקדושי ראשון. (שם אות ה)

וכשהראשון היה כהן, ונתגרשה מהשני תוך לי יום. (שם אות ו)

וכשהשני מת בלא בנים, והניח אח וזקוקה ליבם, האם הויקה מונעת שלא יחולו קדושי הראשון לאחר לי. (שם אות ז)

וכשקידש הראשון תוך שלושים יום את אחותה, האם הוי כחזר הוא, שאם מתה בסלו קדושי הראשונה. (שם אות ח)

אשה שנתנה רשות לשליח לקבל קדושיה, והיא קדשה עצמה בינתיים לאחד לאחר לי יום, והשליח קדשה תוך לי לשני סתם. (שם אות ט)

קידש אשה מעכשיו ולאחר לי יום, ובא אחר וקדשה בתוך הלי יום [סתם], הרי זו מקודשת מספק לשניהם, לפיכך שניהם גותנים בט. (ש"ע ס"י מ סעיף ג וסק"י אות א)

האם יש הבדל בין שנתן הפרוטה לפני שנגמרה אמירתו "לאחר שלשים יום", לבין שנתן לאחר גמר כל אמירתו. (שם אות ב)

ומה הדין כשגילה דעתו בפירוש שכונתו היתה לתנאי או לחזרה. (שם אות ג)

אם יכול לחזור בו מהקדושין תוך לי יום. (שם אות ד)

ומה הדין לענין חזרת האשה. (שם אות ה)

מת בתוך לי אם זקוקה ליבם מספק. (שם אות ו)

אם יש לחלק בזה בין אמר מעכשיו ולאחר כ"ואו" לבין אמר לאחר בלא "ואו". (שם אות ז)

וכשאמר מעכשיו אם יגיע עד שלושים יום. (שם אות ח)

אמר לה התקדשי לי לאחר שלושים יום, וביום השלושים נשתטה. (שם בס"י מ סק"א אות ז)

חזר בו המקדש בתוך השלושים או שחזרה בה היא בתוך השלושים יום אינה מקודשת. (ס"י מ סעיף א ושם סק"ב אות א)

אם חזרתם צריכה להיות בפני עדים. (שם אות ב)

ואם גם כשחזרו זה בפני זה צריך להיות בפני עדים. (שם אות ג)

וכשהחזירה את הכסף אי מהני חזרה בלי עדים. (שם אות ד)

אם לאחר שלושים נאמנת לומר שחזרה בתוך שלשים, וכן אם הוא נאמן בכה"ג. (שם אות ה)

אם צריכה להחזיר כסף הקדושין כשחזרה בה, או כשהוא חוזר בו. (שם אות ו)

להסוברים דבחזר בו תוך לי אינה צריכה להחזיר כסף הקדושין, מה הדין כשהתנה בפירוש האמק"ל לאחר לי אם לא אחזור בי בתוך לי. (שם אות ז)

וכשהתנה כנ"ל ולא חזר בו ונתאללו המעות תוך לי, האם נימא דכיון שאלו חזר בו צריכה להחזיר הכסף, הו"ל מלוה לדעה הג"ל. (שם אות ח)

כשמת הוא בתוך לי או מתה היא אם הקדושין חוזרים. (שם אות ט)

אמר לה התקדשי לאחר לי ובתוך לי רוצה לקדשה מעכשיו בכסף שנתן. (שם אות י')

ומה הדין כשחזרו בהם בתוך לי הוא או היא, או שניהם יחד, ושוב נתרצו לקיים הקדושין. (שם אות יא')

החזירה לו הכסף ולא חזרה בה מהקדושין. (שם אות יב')

קידש אשה ובתה או שתי אחיות כאחת מעכשיו ולאחר לי יום. (ס"י מא סק"ד אות ב)

וכשקידשם לאחר לי יום, ומתה אחת בתוך לי. (שם אות ג)

קידש לאחר לי בקנינים אחרים לא בכסף. (שם אות ד)

קדשה בשטר לאחר לי יום, ואינו בעין אלא נקרק או נאבד תוך לי. (ס"י מ סעיף א וסק"ג)

וכשהשטר בעין, אלא שאינו ברשותה. (שם סק"ד)

ומה הדין כשכתב זמן בשטר אי הוי כאומר מעכשיו ולאחר לי, ומקודשת אפילו כשנאבד השטר תוך לי. (שם סק"ה אות א)

וכשהשטר שוה פרוטה אם מקודשת מתורת כסף. (שם אות ב)

וכשהשטר פחות משו"פ ונאבד השטר, האם מקודשת מספק משום דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי. (שם אות ג)

המקדש בביאה שיחולו הקדושין לאחר לי יום. (ס"י כו סק"ט אות יב')

המקדש בחופה שיחולו הקדושין לאחר לי יום, להסוברים בעלמא דחופה קונה. (שם, וס"י נה סק"ב אות ה)

החלקים:

ב. תבע אחרי שבגרה, או שקידשה אחר שבגרה, ותבע אותה לנשואין.

תבעה אחר שבגרה נותן לה יב"ח מיום הבגור. (סי' נו סעיף א וסק"ז)

קדשה אחר שבגרה, אם עברו עליה יב"ח בבגרותה ואח"כ נתקדשה, אין נותנים לה אלא לי יום מיום התביעה. (שו"ע שם סעיף א)

וכשעברו פחות מ"ב חודש בבגרותה. (שם סק"ח)

דעות הפוסקים בעברו יב"ח בבגרותה אם הלי יום הם מהתביעה או מהקדושין.

(שם סק"ט אות א)

ואם גם בזמנינו נותנים לבוגרת רק לי יום.

(עיין שם בסק"א)

וכשקדשה קודם שבגרה, ועברו עליה יב"ח בבגרותה ותבעה אח"כ. (שם סק"ט אות ב)

ג. המאמר את הבעולה, כמה זמן נותנים לה משתכנה לנשואין.

המאמר את הבעולה אם נותנים לה ג"כ לי יום מיום התביעה. (סי' נו סעיף א וסק"י אות ב)

ביאור לשון הבעולה, דהיינו אלמנה מן הנשואין. (שם סק"י אות א)

וכשנתקדשה תוך י"ב חודש לאלמנותה, אם נותנים לה לי יום או י"ב חודש. (שם אות ג)

וכשהיא עדיין בתולה שלא נבעלה, או שהיא בחור. (שם אות ד וה)

ובאלמנה מן האירוסין. (שם אות ו)

וכשעשתה כבר זמן מסוים בפני הארוס הראשון האם מצרפין ליב"ח גם מה שנתנו לה לראשון. (שם אות ז)

ובבעולה בלא נשואין, או כשנתקדשה בביאה.

(שם אות ח)

ד. המאמר את בתו הקטנה, אם ומתי יכולים היא או אביה לעכב שלא תנשא עד שתעשה נערה.

המאמר את בתו קטנה ותבע אותה הבעל לנשואין, בין היא בין אביה יכולין לעכב עד שתעשה נערה. (סי' נו סעיף ד וסק"ט אות א)

וכשכבר נתחייב האב בשבועה או בקנס לעשות הנשואין בזמן מסוים בעודה בקטנותה והיא מעכבת. (שם סק"ט אות ב)

וכשכבר הסכים האב שתנשא בעודה קטנה וקבעו לה זמן האם יכול האב לחזור בו ולעכב. (שם אות ג)

כשהיא או אביה מעכבין, האם חייב הארוס במזונותיה. (שם אות ד)

ואם רצה הארוס לכנוס כונס, ואין ראוי לעשות כן. (שו"ע שם סעיף ד)

א. תבע אותה הארוס לנשואין, והיא נערה, כמה זמן נותנים לה לפרנס עצמה.

ב. תבע אחרי שבגרה, או שקידשה אחר שבגרה, ותבע אותה לנשואין.

ג. המאמר את הבעולה, כמה זמן נותנים לה משתכנה לנשואין.

ד. המאמר את בתו הקטנה, אם ומתי יכולים היא או אביה לעכב שלא תנשא עד שתעשה נערה.

ה. תבעה הארוסה את הארוס לנשואין, כמה זמן נותנים לו לפרנס עצמו.

ו. הגיע זמן שנתנו לו ולא נשאה, אם חייב במזונותיה ובשאר חיובי הבעל לאשתו, ואם זוכה הוא בחיובי האשה לבעלה.

ז. היה העכוב מחמת אונס, מתי חייב ומתי פטור מחיוביו.

א. תבע אותה הארוס לנשואין, והיא נערה, כמה זמן נותנים לה לפרנס עצמה.

תבע הארוס לנשואין והיא נערה, נותנים לה י"ב חודש מיום התביעה לפרנס עצמה, ולתקן מה שהיא צריכה, ואח"כ תנשא.

(סי' נו סעיף א וסק"ה)

אם זה דוקא באירוסין או דגם בשדוכין לבד נותנים זמן זה. (שם סק"א)

ביאור הדבר דמה שנותנים להם זמן היינו כשלא קבעו ביניהם בשדוכין זמן לנשואין. (שם סק"ב)

וכשהיא יתירה על י"ב שנים וטרם הביאה שתי שערות, אם נותנים לה ג"כ י"ב חודש.

(שם סק"ג אות א)

וכשתבע אותה בקטנותה לעשות הנשואין אחר שתגדל. (שם אות ב)

כשחלו באמצע הי"ב חודש, אם מנכים ימי החולי מהחשבון. (שם סק"ד אות א)

אם נותנים יב"ח גם כשהוא אלמן. (שם אות ב)

אם צריך לפרש בעת התביעה שזה כדי להכין התכשיטים. (שם סק"ו אות א)

כשאומרת שתכשיטיה מוכנים, אלא שרוצה לעכב בשביל סיבה אחרת. (שם אות ב)

כשהיא אינה רוצה בנתינת הזמן לפרנס עצמה, אם יכול הוא לעכב.

וכשעבר הזמן, והיא אומרת שעדיין לא הוכנה כראוי.

כשאומר לשפחתו האמק"ל לאחר שאשחרר.

(שם סק"ט)

כשאחד קדש אשה לאחר לי יום, ובא שני בתוך הלי יום וקדשה לאחר שימות הראשון.

(שם סק"ט)

נתן פרוטה לא"א ואמר לה האמק"ל לאחר שתתגרשי. (שם סעיף ז וסק"כ אות א)

נתן פרוטה לאשתו ואמר לה האמק"ל לאחר שאגרשי. (שו"ע שם, וסק"כ אות ב)

בכל אלו שאינה מקודשת, אם צריכה להחזיר כסף הקדושין. (סי' נ סק"א אות ג)

האומר ליבמה האמק"ל בפרוטה זו לאחר שיחלוץ לך יבמתי, הרי זו ספק מקודשת.

(סי' מ סעיף ו וסק"ח אות א)

וכשבא אחד וקדשה אם הוי ספק מקודשת גם לשני.

האם דין השו"ע הוא גם כשכופין את היבם לחלוץ. (שם אות ג)

ומה הדין כשאמר האמק"ל לאחר שימות יבמי. (שם אות ד)

קידש אשה שהיא ספק מקודשת לאחר שתתגרש. (שם סק"כ אות ב)

הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה האמק"ל היום באחת, ובאחת לאחר שאגרשך.

(סי' מ סעיף ז וסק"ט אות א וב)

ואם אמר לה מתחילה שתתקדש לאחר שיגרשנה, ואח"כ קדשה היום.

ומה הדין אם קידש אשה לאחר שתתקדש לאיש אחר ותתגרש. (שם אות ד)

קידש בשני שטרות, באחד היום ובאחד לאחר גירושין. (שם אות ה)

אם יכולים לחזור בהם לפני הגירושין מקדושין שניים. (שם אות ו)

ג. המקדש את העובר לאחר שיוולד.

האומר לחבירו אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי, אינו כלום. (סי' מ סעיף ח וסק"ב)

ומה הדין כשהיתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר, דעת הרמב"ם ודעות שאר הפוסקים בזה. (שם סעיף ח וסק"ג, כד וכה)

ד. המקדש אשה לזמן קצוב.

המקדש אשה לשלשים יום מקודשת לעולם.

(רמ"א סי' מ סעיף א)

מקור הדין וביאורו, ודעות הפוסקים בזה, ואם יש הבדל בין קדושי כסף לקדושי שטר.

(שם סק"ו)

(ד) כמה זמן נותנים לארוס וארוסה משתכנה הוא או היא לנשואין.

פירוש ואם רצה הארוס לכנוס, דהיינו כשהיא ואביה מסכימים. (שם סק"א)

וכשהיא ואביה רוצים שתנשא, האם יכול הארוס לעכב עד שתגדיל. (שם סק"ב אות ב)

אם היא והארוס מתרצים לכנוס והאב מת, אין הקרובים יכולים למחות, אעפ"י שהיא חולנית, והוא ממחר לכנוס כדי ליורשה.

(רמ"א שם סעיף ד וסק"ג)

ואם זה דוקא בעברו יב"ח מימם התביעה, ואם אמה ג"כ אינה יכולה למחות. (שם סק"ג)

הסעם דכאן פסק הרמ"א דיורשה, ובס"י לו הביא הדעה החולקת דאינו יורשה. (שם סק"ד)

הסעם שכאן פסק הרמ"א והוא חופה ובס"י סא פסק בחולנית דלא הוי חופה.

(ס"י סא סק"ח אות א)

ביאור איך יירשנה, והרי במתה תוך שנה ראשונה חייב להחזיר הכל מתקנת שרים. (ס"י נו סק"ו)

ה. תבעה הארוסה את הארוס לנשואין, כמה זמן נותנים לו לפרנס עצמו.

נותנים זמן לאיש לפרנס עצמו משתבעה האשה אותו כמו שנותנים לה, אם י"ב חודש י"ב חודש, ואם ל' יום ל' יום. (ש"ע ס"י נו סעיף ב)

דעות הפוסקים בפירוש נותנים לו כמו שנותנים לה, אם ר"ל דכשהיא בתולה נותנים לו יב"ח ובאלמנה ל' יום, או דאינו גרר אחריה, אלא נותנים לבחור יב"ח ואלמן ל' יום.

(שם סק"א אות א)

וכשהוא בחור והיא בוגרת. (שם אות ב)

אם גם בזמנינו נותנים לו הזמן הזה. (שם אות ג)

ו. הגיע זמן שנתנו לו ולא נשאה, אם חייב במזונותיה וכשאר חיובי הפעל לאשתו, ואם זוכה הוא בחיובי האשה לבעלה.

הגיע הזמן שנתנו לאיש ולא נשאה, נתחייב במזונותיה אעפ"י שלא כנס. (ש"ע ס"י נו סעיף ג)

אם חיוב מזונות הוא רק בזמן שקבעו חז"ל, או גם בזמן שקבעו ביניהם בעצמם פחות או יותר מהזמן שקבעו חז"ל. (שם סק"ב אות א)

אם החיוב הוא רק כשתבעתו להנשא כשהגיע הזמן הקצוב. (שם אות ב)

וכשהיו רק שדוכין אם חייב במזונות כשהגיע הזמן ולא נשא. (שם אות ג)

כשרוצה לגרשה אם פטור ממזונות. (שם סק"ג)

כשחייב במזונותיה, אם חייב גם בשאר חיובי הבעל לאשתו. (שם סק"ד אות א)

ואם זוכה הוא במעשה ידיו. (שם אות ב)

ואם זוכה גם במציאתה. (שם אות ג)

כשעבר הזמן והוא רוצה להאריך הזמן ולזונה, אם היא יכולה לכופו לכנוס. (שם אות ד)

כשעבר הזמן ונתן לה מזונות, ואח"כ נמצאו בה מומין, אם צריכה להחזיר לו מה שזן אותה. (שם אות ה)

וכשהגיע זמנה ומת הארוס אם ניונית מן היורשים. (שם אות ו)

ז. היה העכוב מחמת אותם, מתי חייב ומתי פטור מחיוביו.

עכבו אונס כגון שחלה הוא או היא, או שפירסה גדה, או שהגיע הזמן באחד בשבת שאינו יכול לכנוס, אינו חייב לזונה. (ש"ע ס"י נו סעיף ג)

אונסים אחרים שדנו הפוסקים בהם לפטורו ממזונות. (שם סק"ו אות א)

אם יש לחלק בין אונס המצוי לשאינו מצוי. (שם ס"ב)

וכשהוא הביא האונס על עצמו. (שם אות ג)

טעם הדין דפירסה גדה אינו חייב במזונות ואם זה גם להסוברים דחופת גדה מהני

(שם סק"ז אות א)

ובפירסה גדה שלא בשעת וסתה. (שם אות ב)

וכשהגיע הזמן סמוך לוסתה. (שם אות ג)

הא דאינו חייב במזונות כשהגיע הזמן באחד בשבת, אם זה גם כשכבר טרח והבין הסעודה. (שם סק"ז אות א)

וכשהיא מוחלת ומותרת על סרחת הסעודה.

(שם אות ב)

אם רק באותו יום של א' בשבת פטור או שפטור עד יום ד' בשבוע. (שם אות ג)

וכשהגיע הזמן בשאר ימי השבוע, במקום שבי"ד יושבים רק בב' וה'. (שם אות ד)

וכשהגיע הזמן בימים שנהגו שלא לישא בהם. (שם אות ה)

הגיע הזמן ולא כנסה ואח"כ חלה, חייב במזונותיה, אע"ג דעכשיו הוא אונס.

(ש"ע שם סעיף ג, וסק"ח אות א)

ואם זה דוקא בעמד דיין ונתחייב בבי"ד במזונות. (שם סק"ח אות א)

וכשחלה ביום הגעת הזמן. (שם אות ב)

וכשהגיע הזמן ולא כנס, ואח"כ חלתה היא. (שם אות ג)

(ה) זמן בנשואין.

ה ח ל ק י ם :

א. ימי השבוע שדנו באיזה מהם עורכין נשואין.

ב. ימי החודש שדנו באיזה מהם עורכין נשואין.

ג. נשואין בשבת, יום טוב, וחוה"מ, וכה"נ.

ד. זמן העמדת החופה בשעות היומ.

ה. זמן פעורת נשואין.

(ע"ן ערך „סעודת נשואין“ ח"ב)

ו. זמן שמחת החתן עם הכלה.

(ע"ן ערך „שמחת חתן וכלה“ ח"א וב)

ז. זמן אמירת ברכת חתנים במעורת חתן וכלה.

(ע"ן ערך „ברכת חתנים“ ח"ג)

א. ימי השבוע שדנו באיזה מהם עורכין נשואין.

דעות הפוסקים אם נושאים נשים בערב שבת ובאחד בשבת. (ס"י סד סעיף ג, וסק"ס)

ונשואין במוצאי שבת. (שם סק"י)

מקום שאין בי"ד יושבים בו אלא בשני וחמישי בלבד, בתולה נשאת ליום הרביעי.

(ש"ע שם סעיף ג)

הסעם שלא חששו למש"כ בשו"ע יו"ד ס"י קע"ט שאין מתחילים ביום ב' ויום ד'.

(שם סק"ב אות א)

האם בזמנינו נושאים בכל יום מימי השבוע. (שם סק"א)

לענין נשואין ביום השבת ע"י להלן ח"ג.

האם יש להדר ולעשות נשואי אלמנה ביום חמישי בשבוע. (ש"ע שם וסק"ג אות א)

ואם גם באדם שהוא בטל ממלאכה נאמר יום זה. (שם אות ב)

ובנשואין של בתולה עם אלמן. (שם אות ג)

ב. ימי החודש שדנו באיזה מהם עורכין נשואין.

נשואין בימי א' ג' ה' לחודש.

(ס"י סד סק"ב אות ב)

נהגו שלא לישא נשים אלא בתחילת החודש בעת שהלבנה במלאה. (רמ"א ס"י סד סעיף ג)

מקור המנהג הנ"ל ודעות הפוסקים בזה.

(שם סק"ד אות א)

וכשהחתן הוא כבר למעלה מגיל כ', שנה, האם יש ג"כ לחכות עד מילוי הלבנה. (שם אות ב)

האם ראוי להזדרז מלומר בפירוש שאין עושים הנשואין בזמן חסרון הלבנה. (שם אות ג)

חדשים שאין מדקדקים בכך, ונושאים אפילו בזמן חסור הלבנה. (שם אות ד)

חופה שלא בשעת מילוי הלבנה, או חופת גדה, מי נדחה מפני מי.

(שם אות ה)

וע"ן ס"י סא סק"ו אות ט

האם גם בנשואין של זיווג שני מדקדקים לעשותם בזמן מילוי הלבנה. (שם בס"ד סק"ד אות ו)

האם יום א' וראש חודש הוא בכלל תחילת החודש שעורכין בו נשואין. (שם סק"ו אות א)

ולערך נשואין בערב ר"ח אחרי מולד הלבנה. (שם אות ב)

ולערך נשואין ב"ח קודם מולד הלבנה. (שם אות ג)

האם הזהירות בזמן מילוי הלבנה נאמרה גם כשעורכין נשואין בלא קדושין. (שם אות ד)

נשואין בעשרת ימי תשובה. (שם אות ה)

נשואין בחודש אלול וימי הסליחות. (שם אות ו)

נשואין בחודש מרחשון. (שם אות ז)

בחדשי תמוז אב וטבת. (שם אות ח)

נשואין בכ' סיון. (שם אות ט)

נשואין בו' אדר. (שם אות י)

ג. נשואין בשבת, יום טוב, וחוה"מ, וכה"ג.

נשואין בשבת :

אין כונסין בתולה לחופה בשבת.

(ס"ד סעיף ה וסק"ב אות א וג)

ואם עברו וערכו נשואין בשבת. (שם אות ח)

מי שאין לו אשה ובנים אם מותר לישא אשה בשבת. (שם אות ה ואות ז)

ואם מותר לערוך נשואין בבין השמשות של ערב שבת. (שם אות ט)

האם ניתן לכנוס בשבת, כשהחתן מסלק עצמו מן הנכוחות שיש לו אצל הכלה. (שם אות יב)

לדעת המתירין לכנוס בשבת, האם מותר גם כשהכלה נדה. (שם אות טז)

יחוד החתן והכלה שאחרי החופה אם מותר לעשותו בשבת. (שם אות י')

ובדיעבד כשלא נתייחדו החתן והכלה בערב שבת. (שם אות יא)

להסוברים דבאלמנה קונה רק ביאה או יחוד, אם מותר לעשותם בשבת. (שם בסעיף ה וסק"ב)

נשואין ביום טוב :

אם מותר לישא אשה ביום טוב.

(ס"ד סק"ג אות ב)

ובבין השמשות של ערב יו"ט אם מותר לערוך נשואין. (שם אות ה)

וכשנעדרו לערוך הנשואין מבעוד יום, ונתאחרו עד אחרי כניסת החג, האם מותר לערוך הנשואין באופן שמותר בשבת לשיטת ר"ת. (שם אות ו)

ואם מותר לערוך נשואין בערב יו"ט.

(שם אות ט)

ובערב יו"ט לפנות ערב. (שם אות י')

ובערב יו"ט בזמן תוספת יו"ט. (שם אות יא)

הנושא אשה בערב יו"ט האם רשאי לערוך סעודה ראשונה ברגל. (שם אות יב)

יחוד החתן והכלה שאחרי החופה, אם מותר לעשות ביום טוב. (שם אות ג)

נשואין בחול המועד :

אין נושאין נשים בחוה"מ, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מייבמים. (שו"ע ס"ד סעיף ו)

מקור הדין והטעם שאין נושאין נשים בחוה"מ. (שם סק"ג אות א)

ואם מותר לערוך נשואין בלא סעודה בחוה"מ. (שם אות ז)

המקדש אשה בביאה אם מותר אח"כ לערוך הנשואין בחוה"מ. (שם אות טז)

מותר להחזיר גרושתו מן הנשואין בחוה"מ אבל לא גרושתו מן האירוסין. (שו"ע שם סעיף ו)

מקור הדין ומחזיר גרושתו מן הנשואין וטעמו, ואם מותר גם לעשות סעודת נשואין כשמחזיר גרושתו. (שם סק"ד)

וכשנכנסה עמו לחופה ולא נבעלה ואח"כ גירשה, אם מותר להחזירה בחוה"מ. (שם סק"ה אות ב)

מקור הדין דאסור להחזיר גרושתו מן האירוסין וטעמו, ואם מותר עכ"פ לארס אותה עם סעודה. (שם סק"ה אות א)

זוג שהיו נשואים בנשואין אורחיים, ורוצים לערוך נשואין כדין תורה, אם מותרים לעשות זאת בחוה"מ. (שם סק"ג אות יח)

נשואין בפורים.

(עי' בשו"ע או"ח סי' תרצ"ו סעיף ח)

ד. זמן העמדת החופה בשעות היום.

(ס"ד נה סק"ב אות כד)

ה. זמן מעדות נשואין.

(עי' ערך "סעודות נשואין" ח"ב)

ו. זמן שמחת החתן עם הכלה.

(עי' ערך "שמחת חתן וכלה" ח"א וב)

ז. זמן אמירת ברכת חתנים במעדות חתן וכלה.

(עי' ערך "ברכת חתנים" ח"ג)

ח

חוב

קידש את האשה בחוב. (עיין ערך "מלוה וחוב")

חולה

כשתאיש או האשה חולה, אם החופה קונה.

(עיין ערך "חופה" ח"ג)
איוו מחלה הוי סיבה לבטל השידוכין או הקדושין
בגללה. (עיין ערך "מומין" ח"א)

חופה

ה ח ל ק י ם :

א. חופת נשואין מה היא, ודיניה.

ב. חופת נדה.

ג. חופה שאינה ראויה לביאה מחמת חולי
הכלה או החתן.

ד. מקום עריכת החופה.

ה. זמן העמדת החופה.

ו. מנהגים שונים בחופה.

ז. עריכת שתי חופות של ב' אחיות,
או ב' נכריות ביחד.

ח. על המנהג לקדש ולברך ברכת אירוסין
תחת החופה.

ט. חופה אי מהני כקנין קדושין.

א. חופת נשואין מה היא, ודיניה.

שיטת הסוברים דחופה היא שיבאנה לתוך ביתו
ויתייחד עמה ויפרישנה לו, ויחוד זה הוא נקרא
כניסה לחופה. (מחבר בשו"ע סי' נה

סעיף א, וסק"כ אות א)
שיטת הסוברים דחופה היא הבאה לביתו לשם
נישואין, גם בלא יחוד. (רמ"א בסי' נה סעיף
א, וסק"ג אות א וב)

שיטה הסוברת דחופה היא שפורסין סודר על
ראש החתן והכלה. (רמ"א שם וסקט"ז)

שיטה הסוברת, דחופת בתולה היא משיצאה
בהינומא. (רמ"א שם, וכל פרטי דיני

הכיסוי בהינומא, עיין ערך "הינומא")

שיטת הסוברים דחופה היא מקום קבוע למושב
החתן והכלה. (סי' נה סקי"ז אות ח)

הסוברים דחופה היא היכר נשואין כל אחד לפי
מקומו. (שם אות ט)

ביאה אם עושה נשואין ומתי.

(עיין ערך "ביאה" חלק ג)
המנהג פשוט עכשיו לקרא חופה מקום שמכניסים
שם יריעה פרוסה על גבי כלונסאות, ומכניסים
תחתיה החתן והכלה ברבים, ומקדשה שם וכו'.
(רמ"א סי' נה סעיף א)

צורת פריסת היריעה ע"ג הכלונסאות.

(שם סקי"ח אות א)
חופה שעשויה כולה, גגה וקירותיה מפרחים
וענפי אילן. (שם אות ב)

פרטים שונים בצורת החופה. (שם אות ג)

על מה שיש נוהגים לקחת ליריעת החופה פרוכת
של ארון הקודש. (שם אות ד)

חופה אם היא מדאורייתא. (שם סק"ב אות ג)

חופה אם צריכה כוונה לקנות. (שם אות ד)

חופה אם צריכה עדים. (שם אות א)

צריכים לכתוב הכתובה לפני החופה, כדי שתהא
חופה הראויה לביאה. (רמ"א סי' סא

סעיף א ושם סק"ז)
להסוברים דחופה קונה בקדושין, אם חופת
הקנין גם גומרת. (סי' כו סק"ט אות ד)

חופה אי קונה בנשואין באלמנה, או רק ביאה או
יחוד של ביאה, ואופנים אחרים דחשיבי כיתוד
באלמנה. (סי' סד סעיף ה)

וסק"ב שם אות א"ח)

חופת קטנה פחות מבי שנים ויום א' שהכניסה
אביה לחופה. (פ"ת סי' לז סק"א)

חופה שלפני קדושין אם מועלת.

(סי' נה סק"ב אות ב)

האם יכולים להתנות שקנין החופה יחול לאחר
זמן. (סי' כו סקי"ט אות ב)

וסי' נה סק"ב אות ה)

כיון שהכניס האיש ארוסתו לחופה, הרי היא
כאשתו לכל דבר וגובה עיקר כתובתה ותוספת
אם תתאלמן או תתגרש. (שו"ע סי' סא סעיף א)

האם בכניסה לחופה לבד ולא נבעלה, היא ג"כ
כאשתו לכל דבר. (שו"ע שם, וסק"ב)

כשגורע אחר החופה שהיתה סעות בקדושין,
כשחוזר ומקדש, אם צריך לערוך גם חופה שניה.

(סי' סא סקי"ג אות ד)

כל דיני היחוד אחר החופה. (עיין ערך "יחוד")

ב. חופת נדה.

דעות הפוסקים בחופת נדה לענין מה קונה
ולענין מה לא. (סי' סא סעיף א)

וסק"ג וסק"ד אות א וב)

חופה תוך ז' ימי חימוד, או בשאר איסור דרבנן.
(שם סק"ד אות ג)

חופה בכלה שהיא בעונה הסמוכה לוסתה.

(שם אות ד)

חופה שנעשית בתוך תשעים ימי הכהנה מבעל
ראשון לשני, אם קונה לכל דבר. (שם אות ה)

הגיע זמנה לטבול ולא טבלה ונכנסה לחופה, או
שנכנסה לחופה ביום ז' של נקיים. (שם אות ו)

אשה שטבלה לנדחה, אבל עדיין צריכה לחכות
זמן מה עד שתהיה מותרת לבעלה בטבילה זו,
אם חופתה קונה. (שם אות ז)

בדברים שאין הבעל זוכה בחופת נדה, אי מהני
תפיסה. (שם אות ח)

אם הבעל זוכה בירושתה בחופת נדה.

(שם אות ט ואות טו)

האם יש הבדל לענין קנין בחופת נדה, בין חופה
ע"י יחוד, לבין חופה ע"י יריעה פרוסה.

(שם אות יא)

האם יש הבדל בין נכנסה לחופה כשהיא נדה,
לבין שנכנסה כשהיא טהורה ופירסה נדה באמצע
חופתה. (שם אות יב)

חופת נדה שלא בשעת וסתה. (שם אות יג)

חופת נדה שבעל אותה בנדחה, אי קונה אותה.
(שם אות יד)

להסוברים דחופה עושה נשואין גם באלמנה, האם
מועילה גם חופת נדה. (סי' סד סק"ב אות יז)

חופת נדה לענין היתר לבעלה כשתהרה.

להסוברים דחופת נדה אינה קונה, האם יש הבדל
בין שאר קנינים לבין היתר לבעלה כשתהרה.

(סי' סא סק"ד אות י')

[לכתחילה] כשר הדבר שלא תנשא עד שתהרה.
(המחבר בשו"ע סי' סא סעיף ב, וסקט"ו אות א)

ובמקום הפסד או שאר צורך מיוחד לערוך חופת
נדה. (שם אות ב)

הנושא אשה בזיווג שני אם אפשר להתיר חופת
נדה. (שם אות ג)

ועכשיו המנהג שלא לדקדק, ואין ממתינין ומ"מ
טוב להודיע לחתן תחילה שהיא נדה.

(רמ"א סי' סא סעיף ב וסקט"ו אות ד)

ואם מותר לפי המנהג הנ"ל, לעשות חופת נדה

בד"ש על דעת שתטבול בליל שבת. (שם אות ה)
ואם אפשר להתיר חופת גדה גם כשעברו כבר
ימי נדוּתה ולבונה והיא יכולה לטבול. (שם אות ו)
אופן מסירת טבעת הקדושין לכלה נדה.

(שם אות ז)
ע"ד הנוהגין לקדש שנית אחר שטהרה מנדתה.
(שם אות ח)
מקור הדין להודיע לחתן בחופת נדה שהכלה נדה.
(ס"י סא סקט"ז אות א)
האם ההודעה לחתן שהכלה נדה מעכבת.

(שם אות ב)
ואם מועילה ההודעה לחתן גם להסוברים דחופת
נדה אינה קונה.
(שם אות ג)
ואם קונה החופה ע"י ההודעה גם לענין תוספת
כתובה.
(שם אות ד)
ולענין זכיית הבעל בירושת אשתו. (שם אות ה)
האם נאמן החתן לומר שלא הודיעהו שהכלה
נדה. (שם אות ו)

ג. חופה שאינה ראויה לביאה מחמת חולי הכלה או החתן.

אשה חולנית חולת מות שנכנסה עם המטה תחת
החופה כדי שירשנה בעלה, אי הוי חופה.
(רמ"א ס"י טא סעיף א וסקט"ח אות א)
וכשהאשה היא בלתי שפויה בדעתה. (שם אות ב)
וכשהחתן חולה. (שם אות ג)

כשהחתן אינו מסוגל לבעול מסיבות שונות.
(שם אות ד)
ואם יש הבדל בזה בין שגר עם אשתו ביחד
תקופה ארוכה, לבין שגר רק זמן קצר.
(שם אות ה)
וכשהוא ספק ראוי לביאה. (שם אות ו)

וכשספק אם נחלה קודם החופה או לאחריה.
(שם אות ז)
וכשהכינו כל צרכי סעודת הנשואין, ונחלה החתן
בחולי מסוכן, אם רשאים לערוך את החופה
לכתחילה. (שם אות ח)

היתה הכלה חולה בשעת החופה, והבריאה אח"כ
ונתייחדה עם החתן. (שם אות ט)

ד. מקום עריכת החופה.

י"א לעשות החופה תחת השמים לסימן טוב שיהיה
זרעם ככוכבי השמים. (רמ"א ס"י טא סעיף א)
מקור המנהג הנ"ל, ואם הוא נפוץ בכל הארצות.
(שם סקט"ד אות א)
אם רשאים לערוך חופה בבית הכנסת.
(שם אות ב)
מקום עריכת החופה אם צריך להיות קנוי לחתן.
(שם אות ג)

אם יש להמנע מלעשות החופה בבית הורי החתן.
(שם אות ד)

ה. זמן העמדת החופה.

(ס"י נה סקט"ב אות כב, ועיין
ערך ערך "זמן" (ה))

ו. מנהגים שונים בחופה.

לוי החתן לחופה ע"י הקהל.
(ס"י נה סקט"ב אות ו)

לוי הכלה לחופה.
(שם אות ז)
ע"ד המנהג להוביל את החתן והכלה ע"י
שושבינים. (עיין ערך "שושבינים")

חלוקת צדקה ע"י החתן והכלה ביום חופתם.
(ס"י נה סקט"ב אות ח)

הקבלת פני הכלה בחופה. (שם אות טז)

הסיבוב עם הכלה סביב החתן. (שם אות יז)

המנהג לשיר בשעת חופה. (שם אות יח)

אופן עמידת החתן והכלה תחת החופה.
(שם אות יט)

לבישת בגדים לבנים ע"י החתן והכלה בשעת
החופה. (שם אות כ)

נרות דולקים בשעת החופה. (שם אות כא)

למנוע עישון תחת החופה. (שם אות כב)

האם נכון הוא המנהג שנוהגים במקומות
מסויימים, שבשעת החופה הכהנים נושאים כפיהם
ומברכים את החתן ואת הכלה. (שם אות כג)

המנהג שהחתן מוביל את הכלה אחר החופה לחדר
הנשואין. (ס"י נה סקט"ט)

ע"ד המנהג לעשות זכר לאבילות ירושלים בשעת
חופה, (עיין ערך "זכר לאבילות ירושלים")

על המנהג לשבור כוס בשעת החופה, ופרטי
ההתנהגות בזה. (עיין ערך "שבירת כוס")

ז. עריכת שתי חופות של ב' אחיות, או ב' נכריות ביחד.

אין לעשות חופות ב' אחיות ביחד.
(ס"י סב סעיף ב, וסקט"א אות א)
וחופות שני אחים או אח ואחות. (שם אות ב)

ואם מותר לעשות שתי החופות ביום אחד בזה
אחר זה שלא ביחד, או אחת ביום ואחת בלילה
שלאחרי. (שם אות ג)

וכשהחופות אינן במקום אחד, אלא ששתיהן ביום
אחד. (שם אות ה)

דעות שונות אם יש להזהר שלא לעשות חופות
ב' אחיות גם בשבוע אחד. (שם אות ו)

אם הקפידה היא דוקא באב המשיא את בנותיה,
ולא כשאינו חי.

אם יש להמנע מלהיות מסדר חופה וקדושין
בנשואי שתי אחיות ביחד. (שם אות ח)

אם גם סעודת נשואין אין לעשות ביחד, או
שהקפידה היא רק על החופות. (שם אות ד)

דעות הפוסקים אם גם בחופות ב' נכריות יש
להזהר מלעשותן ביחד.
(רמ"א ס"י סב סעיף ב וסקט"ב וי"ג)

ח. על המנהג לקדש ולברך ברכת אירוסין תחת החופה.

על המנהג לקדש ולברך ברכת אירוסין תחת
החופה. (ס"י לד סקט"ז אות א)

מי שקידש ע"י שליח אם יכול לקדש עוד הפעם
בשעת החופה כפי המנהג. (שו"ע ס"י לו סעיף
ו ועיין ערך "שליחות לקדושין לאיש ח"ב")

לפי המנהג שמקדשין תחת החופה, אם חופה או
התאספות לאירוסין נחשב כמדבר על עסקי
קדושין, כשנתן לה הכסף בשתיקה.

(ס"י כז סקט"ו אות ה)

לפי המנהג הנ"ל, אי הוי ידים מוכיחות שהוא
הוא המקדש, גם כשלא אמר "לי" בלשון הקדושין.
(שם סקט"ט אות כא)

על הפרטים בברכת אירוסין תחת החופה.
(עיין ערך "ברכת אירוסין ח"ח")

ט. חופה אי מהני כקנין קדושין.

אם האשה מתקדשת בקנין חופה.
(ס"י כז סעיף ב, וסקט"ח וסקט"ט אות א וב)

פרטים שונים להסוברים דחופה מהני כקנין
קדושין:

נכנסה לחופה וקדשה בכסף באופן דלא חלו
הקדושין, אי חיישינן לקדושין מחמת החופה
אעפ"י שלא נתכוין לקדשה על ידה.

(ס"י כז סקט"ט אות ג)

להסוברים דחופה קונה, אם חופת הקנין גם
בומרת. (שם אות ד)

האם צריך שיאמר האמק"ל בחופה זו, או גם
כשהכניסה לחופה בסתם מהני. (שם אות ה)

כשאמר שמכניסה לשם נשואין, אם חוששין
לקדושין. (שם אות ו)

אם גם חופת נדה קונה. (שם אות ז)

אי חופה קונה בקדושין גם באלמנה. (שם אות ח)

אם דוקא חופת יחוד קונה, או גם שאר מנהגי
חופה המבוארים בס"י נה.

אי מסירה לרשות הבעל קונה כמו חופה.
(שם אות י)

אי מהני תנאי בקדושי חופה. (שם אות יא)
המקדש בחופה שיחולו הקדושין לאחר ל' יום.
(שם אות יב, וסי' נה סק"ב אות ה)

חזרה

החלקים:

- א. חזרה משדוכין.
- ב. חזרה מקדושין.
- ג. חזרת כסף הקדושין למקדש, כשמתבטלים הקדושין.
- ד. חזרת הסבלונות ששלחו אחד לשני בביטול הקדושין או השדוכין.
- ה. האשה שאמרה נתקדשתי וחזרה ואמרה פגירה אני, מתי נאמנת, ומתי לא.

א. חזרה משדוכין.

מאיזה סיבה יכול אחד מן הצדדים לחזור בו מהשדוכין ולבטלם, וכל דיני ביטול השדוכין.
(עי' ערך "ביטול שדוכין")

ב. חזרה מקדושין.

המקדש את האשה וחזר בו הוא או היא, אעפ"י שהוא תוכ"ד מיד, אין חזרתם כלום, והרי היא מקודשת.
(סי' לח סעיף לד)

המקדש את האשה וחזר בו מיד ואמר שהמעות יהיו מתנה, אפילו תוכ"ד אין חזרתו כלום וצריכה גט.
(סימן מט סעיף ב)

מקור וטעם הדין, ואם הוא מדאורייתא, או דרך מדרבנן צריכה גט, ואם יש גפ"מ בין שחזר רק מהנתינה לשם קדושין ואמר שהמעות יהיו מתנה, לבין שחזר גם מעצם מעשה הנתינה.

(שם סק"ה אות א)

ואם יש לחלק בחזר תוכ"ד בין שהה קצת, לבין שחזר מיד אחר אמירת הקדושין בלי הפסק כלל.
(שם אות ב)

וכשלא חזר בו מעצם הקדושין, רק הוסיף תנאי, האם מהני כשהוסיף תוכ"ד, או עכ"פ כשאמר בדברים אחרים עם הקדושין בלי הפסק כלל.
(שם אות ג)

וכשקדשה בפקדון שיש לו בידה, ולא היה מעשה של נתינת הקדושין, האם יכול לחזור בתוכ"ד.
(שם אות ד)

וכשדבר עמה על עסקי קדושין ונתן לה מעות בשתיקה ואח"כ חזר בו.
(שם אות ה)

נידונים שונים שדנו בהם הפוסקים אי מהני בהו חזרה תוכ"ד, מאחר שיש מקום לומר שלא נעשו בהסכמה גמורה.

כשאנסוהו לקדש. (סי' מט סק"ה אות ו)

כשקידש בלא שידוכין. (שם אות ז)
כשקידש רק בפני עד אחד. (שם אות ח)
כשהקדושין היו רק קדושי ספק. (שם אות ט)
כשקדשה ע"י שליח להולכה. (שם אות י')

המקדש לאחר זמן, ובתוך הזמן חזר בו הוא או היא. (סי' מ סעיף א וסק"ב, ועי' ערך "זמן" ענין "המקדש אשה לאחר זמן" חלק א)

המקדש את האשה מעכשיו ולאחר ל' יום, אם יכול לחזור בו מהקדושין תוך ל' יום.

(סי' מ סק"י אות ד)
האב שאומר קדשתי את בתי הקטנה וחזר בו.
(עי' ערך "אב" ח"ז)

ג. חזרת כסף הקדושין למקדש, כשמתבטלים הקדושין.

המקדש את האשה בין שחזרה היא בה ובין שחזר הוא, [ולא באו להמשך הנשואין], בין שמת הוא בין שמתה היא, או שגירשה, אין הקדושין חוזרין לעולם. (שו"ע סי' נ סעיף א וסק"ב אות א)

ביאור לשון השר"ע, או שגירשה, שהרי מקודם בחזר הוא או היא ע"כ ג"כ מירי שגירשה, שכן חזרה לבד לא מועילה לבטל הקדושין.

(סי' נ סק"א אות א)

בהא דאין קדושין חוזרין, אם יש לחלק בין יש להם קרובים דשיך לחוש לשמא יאמרו אין קדושין תופסין באחותה, לאין להם קרובים.

(שם סק"ב אות ב)

כשקדשה במנה ונתן לה או רק דינר ואח"כ השלים השאר, וחזרה בה היא, האם צריכה להחזיר המותר מדינר, או שכל המנה הוא שלה.

(שם אות ג)

כשהבעל תפס כסף הקדושין, אם מוציאם מידו, כשהבעל תפס כסף הקדושין, אם מוציאם מידו.
(שם אות ד)

אם היו קדושי טעות חוזרים המעות.

(שו"ע סי' נ סעיף א)

ביאור דקדושי טעות והכא, היינו באופן שנתברר שאין הקדושין כלום, ואינה צריכה גט אפילו מדרבנן.

(שם סק"ג)

באופן שהמעות חוזרים, והקדושין היו בדבר העשוי ליבולות, האם מגבים לה שליש, כמו בסבלונות.

(שם סק"ד)

וכן אם היתה ממאנת חוזרים מעות הקדושין.
(שו"ע שם)

מקור וטעם הדין ובממאנת חוזרים המעות, ואם יש חולקים על זה, ואם יש לחלק בין ממאנת מן האירוסין לממאנת מן הנשואין.

(שם סק"ה אות א)

וכשלא מיאנה, אלא שיצאה בגט בעודה קטנה.
(שם אות ב)

וכן אם היו קדושין על תנאי, ולא נתקיים התנאי, חוזרים הקדושין. (שו"ע סי' נ סעיף א וסק"ו)

וכשהמקדש הוא שגרים לאי קיום התנאי, או שחזר בו לפני שנתקיים התנאי.
(שם סק"ז)

דעות הפוסקים אם חוזרים הקדושין כשהיו קדושי ספק.
(שו"ע שם, וסק"ח אות א)

להסוברים דבקדושי ספק חוזרים הקדושין, אם הדין כן גם בקידש בפחות משה פרוסה.

(שם אות ב)

וכשהיה ספק קדושין, וגירשה, והחזירה לו הכסף, ואח"כ נתברר שהיו קדושי ודאי, אם צריך להחזיר לה הכסף.
(שם אות ג)

וכשקידש חייבי לאוין שצריך לגרשה אם חוזרין הקדושין.
(שם אות ד)

וכשקידש שניה לעריות.

(שם אות ה)

וכשמחוייב לגרשה מחמת שנאסרה עליו אחרי הנשואין.
(שם אות ו)

בהא דאמרו שאין הקדושין חוזרין אם זה דוקא מן האירוסין, או אפילו מן הנשואין.

(רמ"א סי' נ סעיף א, וסק"ט אות א)

וכשנשאת אחרי קדושי ספק אם צריך להחזיר לכו"ע.
(שם אות ב)

במקום שהקדושין חוזרין, מה הדין כשנתקדשה ע"י שנתנה היא ואמר הוא באדם חשוב, האם צריך הוא להחזיר לה הכסף.
(שם אות ג)

וכשהקדושין היו בעודה קטנה או נערה, שקדושה לאביה, האם היא או אביה צריכים להחזיר הכסף.
(שם אות ד)

המקדש אחותו אם מעות הקדושין חוזרין, או שהם מתנה. (שו"ע סי' נ סעיף ב, וסק"י אות א)

להסוברים דצריכה להחזיר המעות, אם מותרת להשתמש בהם, וחייבת באחריותם.
(שם אות ב)

להסוברים דהמעות מתנה, אם גם במקדש שאר עריות אמרינן דנתן לשם מתנה, או דאמרינן שנתן לשם סקדון.
(שם סק"א אות א)

אופנים שונים שדנו הפוסקים אם אמרינן בהם דהמעות מתנה כמו במקדש אחותו:
המקדש בלא עדים או כעד אחד

(סי' נ סק"א אות ב)

האומר לאשה האמק"ל לאחר שאתגיר לאחר שתתגירי וכדומה.
(שם אות ג)

המקדש אשה לאחר ל' יום וחזרו בהם או מתו הוא או היא, אם צריכה להחזיר כסף הקדושין.
(שם אות ד)

כשנתן לאשה כסף סתם, ושניהם אומרים שנתכונו לשם קדושין, אם צריכה להחזיר הכסף כשהחזרים בהם.
(שם אות ה)

ד. חזרת הסבלונות ששלחו אחד לשני בביטול הקדושין או השדוכין.

השולח סבלונות לבית חמיו, ומת הוא או שמתה

היא, או שחזר. בו הוא או היא, אם חזרין הסבלנות, ואיזה סבלנות חזרין. (עיין ערך „סבלנות” ח"ב)

ד. האשה שאמרה נתקדשתי וחזרה ואמרה פנויה אני, מתי נאמנת, ומתי לא.

אמרה היא בעצמה נתקדשתי וחזרה ואמרה פנויה אני, תוכי' נאמנת לאחר כדי דבור אינה נאמנת. (שו"ע ס"י מז סעיף ד)

ואם גם כשכתבה שנתקדשה נאסרת עי"ז. (שם סק"ג)

הא דנאסרת באומרת נתקדשתי, אם זה דוקא כשאמרה כן בפני ב"ד או בפני שני עדים.

שם סק"ד אות ב) ומה הדין כשאמרה נתקדשתי סתם, ולא הוכיחה שהקדושין היו בפני עדים. (שם אות ג)

ואם נאסרת גם כשאמרה נתקדשתי בפני עד אחד. (שם אות ד)

ואם גם כשאמרה שנתקדשה בקדושי ספק נאסרת. אשה שאומרת נתקדשתי ועדים מכחישים אותה אם נאסרת עפ"י דבורה, ואם יש לחלק בין שהיא מוכחשת מעדים סתם, לבין שהיא סומכת על עדי קדושין מסוימים, ואותם עדים מכחישים אותה. (שם אות ו)

ואם יש לחלק בין שהאשה מחזקת בדבורה לבין שחזרה מדבריה והודתה לעדים. (שם אות ז)

והיכא שהיא נותנת אמתלא ואין האמתלא מספקת. (שם אות ח)

הטעם ומהני כאן כשחזרה תוכי', אע"ג דקיימ"ל בעלמא דבקדושין לא מהני חזרה אפילו תוכי'. (שם סק"ו)

וכשאמרה א"א הייתי ונתגרשתי, יתבאר בס"י קנב.

כשאמרה נתקדשתי, ואחר כדי דבור אמרה שהקדושין היו בפני פלוני ופלוני, ואותם העדים מכחישים אותה. (ס"י מז סק"ד אות ט)

וכשעדי הקדושין אומרים שהיה פסול בקדושין אשר יכול להיות שהיא לא ידעה מזה. (שם אות י)

אשה שקבלה בזרם לפני ב"ד שלא נתקדשה, ואח"כ חזרה ואמרה שנתקדשה. (שם אות יא)

כשאמרה מקודשת אני, וכעבור זמן אמרה מת בעלי. (שם סק"ז אות א)

וכשאמרה שהקדושין היו על תנאי ולא נתקיים התנאי. (שם אות ב)

אמרה גרושה או אלמנה אני, ואח"כ חזרה ואמרה שלא נתקדשה מעולם. (שם אות ג)

אשה שנתקדשה קדושין שאינם כהלכה, ואח"כ אמרה שנתקדשה סתם, אם יכולה לומר שבאמרה מתחילה שנתקדשה נתכוונה על קדושין הללו שלא נעשו כהלכה. (שם אות ד)

האומר לאשה קדשתיך והיא מכחישה, וכשהביא עדים שקבלה קדושין ממנו, חזרה ואמרה שאמנם קבלה, אלא שהקדושין היו פסולים. (שם אות ה)

אמרה נתקדשתי וחזרה ואמרה פנויה אני, ונותנת אמתלא לדבריה למה אמרה תחילה שהיא מקודשת, וראינו בדבריה ממש, הר"ז נאמנת.

(שו"ע ס"י מז סעיף ד) פירוש הדברים מה נקרא וראינו בדבריה ממש. (שם סק"ח אות א)

אי מהני אמתלא גם לאחר שנתקדשה לשני. (שם סק"ז אות א)

הודתה בפני שני עדים שנתקדשה אי מהני לחזור באמתלא. (שם אות ב)

וכשהודתה בפני בית דין. (שם אות ג)

וכשאמרה בפני רבים שנתקדשה. (שם אות ד)

אמרו לה שהיא א"א או שיצא קול על זה, והודתה, אם נאמנת לחזור באמתלא. (שם אות ה)

אי מהני אמתלא גם כשיש מקום לחוש שחזרה בה מחמת טעם וסיבה שנתחשו ביניהם. (שם אות ו)

וכשלא רצתה לגלות את האמתלא ברבים רק אמרה לרב בסוד. (שם סק"ח אות ב)

הגדרות באמתלאות מה חסיד אמתלא מועילה, ונידונים שונים בזה :

כשהאמתלא היא דק על עיקר אמירתה שנתקדשה, אבל לא על מה שהוסיפה עוד פרטים בענין המקדש והקדושין. (ס"י מז סק"ח אות ג)

אשה מעוברת שאמרה מתחילה שזה בעלה, וחזרה ואמרה שהיא פנויה ונתעברה בזנות, אי מהני בזה אמתלא על אמירתה הקודמת. (שם אות ד)

אי מהני אמתלא כשעל דיה היא משויא נפשה רשעה. (שם אות ה)

האם מהני רק אמתלא שענינה שאמרה כן בכדי לחסוך מעצמה נזק וצער, או גם כשרצתה באמירתה להפיק תועלת לדבר מה. (שם אות ו)

אמרה נתקדשתי וחזרה בה בלי אמתלא מספקת, וקדשה אחר, הוי ספק קדושין, ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבא ארוסה [הראשון].

(שו"ע שם סעיף ד וסק"ט אות א)

האם מותרת להנשא לארוסה כשיבא, ואם צריכים ב' עדים שזה ארוסה. (שם סק"ט אות א)

וכשהיא מכחשת את הארוס. (שם אות ב)

האם גם באומרת נתקדשתי לפלוני, נאמנת לחזור בה באמתלא, ולהפקיע עצמה ממנו. (רמ"א ס"י מז סעיף ד, וסק"כ אות א)

וכשאמרה מתחילה נתקדשתי לפ' בקדושי ספק. (שם אות ב)

אם יש לחלק בין שאמרה תחילה בב"ה, או

שאמרה אתם עדי, לבין שאמרה מתחילה שלא בכ"ד. (שם אות ג)

וכשאמרה מתחילה שנתקדשה לפ' בפני עד אחד, אם מועיל אמתלא. (שם אות ד)

אם יש לחלק בין חזרה בה בפני המקדש לבין חזרה שלא בפניו. (שם אות ה)

וכשפלוני מודה לדבריה שאמנם לא נתקדשה לו. (ס"י מז סק"כ אות ו)

וכשעד אחד או קרוב מסייע לה שלא נתקדשה. (שם אות ז)

וכשאמרה אמתלא גם על מה שאמרה „לפלוני". (שם אות ח)

ואם יכולה לחזור בתוכי' כשאמרה נתקדשתי לפ'. (שם אות ט)

אב שאמר שקידש את בתו הקטנה לפ' אם יכול לחזור בו באמתלא ולומר שלא קדשה. (שם אות י)

וכשאמר והאב קדשתי את בתי סתם, אם נאמן לחזור בו באמתלא. (עיין ערך „אב" ח"ז)

חייבי לאוין ועשה

(שנתקדשו)

המקדש אחת מאיסורי לאוין או מאיסורי עשה הרי זו מקודשת קדושין גמורים.

(ס"י מז סעיף ז)

הטעם ולא אמרינן כאן שלא יתפסו הקדושין משום דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, או משום דאפקעינהו רבנן לקדושין מיגיהו. (נתבאר באוצה"פ ס"י יח סק"א)

ואי במעשה הקדושין לחוד יש איסור. (עי' באוצה"פ ס"י טו סק"ב אות א)

ומי שנשבע שלא לקדש ועבר וקידש, או היא שנשבעה שלא להתקדש ונתקדשה, אי תפסי קדושין. (ס"י כח סק"ד אות יח)

ומה הדין כשהעדים ידעו שהוא מקדש חייבי לאוין אם הם נפסלים בזה, וממילא בטלו הקדושין. (עי' בזה בפתי"ש ס"י מב סק"ח)

וכשלא הכיר בה שהיא מחייבי לאוין אם מתבטלין הקדושין. (ס"י לט סק"ב אות יב-טו)

יבמה שנתקדשה לזר אי קדושין תופסין. (שו"ע ס"י מז סעיף ז וזהלן ס"י קנט)

דיבר על עסקי קדושין עם אשה האסורה לו מחייבי לאוין, ואח"כ נתן בשתיקה אי הוי מקודשת.

(ס"י כז סק"א אות יב)

קידש אחת מחייבי לאוין, שמחוייב לגרשה, אם חזרין מעות הקדושין. (ס"י נ סק"ח אות ד)

חליפין

(קנין חליפין בקדושין)

בעצם הדין שאין אשה נקנית בחליפין, [קנין סודר]. (ס"י כס סק"א אות י')

דעת י"א דקנין סודר מהני בקדושין כשיש שוה פרוטה בחלק שמחזיקה, ואם חוששין לדעה זו. (שם אות יא)

בדין הג'ל כשאמר לה בפירוש שישאר הסודר אצלה. (שם אות יב)

וכשקדשה בסבעת שהקנה לה ע"י קנין סודר. (שם אות יג)

וכשקדשה בקנין חליפין וגם בכסף. (שם אות יד)

חמץ בפסח

(כשקידש בו)

כשקידש בחמץ דרבנן, בשעות שאין החמץ אסור אלא מדרבנן, אי מקודשת. (ס"י כח סעיף כא וסק"ז וסק"ח אות א"ג)

להסבירים דמקודשת, אם זה דוקא כשידעה שהוא חמץ. (שם סק"ח אות ד)

וכשקידש בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן, או בחמץ דרבנן ושעות דאורייתא.

(שם סק"ס אות א וב)

וכשנתערב חד בתרי וקדשה באותה תערובת. (שם אות ג)

כשקידש בספק חמץ בשעות דרבנן, או בחמץ ודאי בספק שעות דרבנן. (שם אות ד)

אם יש לחוש לדעת הסוברים דבקידש מסוף שש שעות עד הלילה מקודשת. (ס"י כח סק"א אות א)

גידונים שונים כשקדשה בחמץ, שדנו בהם הפוסקים אם אסור בהנאה. (שם אות ב)

כשקידש בתערובת חמץ, באופן דלי"א מותרת בהנאה, או אפילו באכילה. (שם אות ג)

כשקידש בחמץ שעבר עליו הפסח. (שם אות ד)

דעות הפוסקים אם יש לחוש לקדושין, בחמץ דאורייתא בשעות דאורייתא. (ש"ע שם סעיף כא, וסק"א אות א)

כשאמרה לו תן חמץ לנכרי בפסח, ואתקדש לך. (ס"י כס סק"ד אות ג)

חציה שפחה וחציה

בת חורין

דעות הפוסקים במקדש מי שחציה שפחה וחציה בת חורין אם צריכה גט. (ס"י מד סעיף יב, וסק"ג אות א)

ומה הדין כשנתקדשה גם לשני. (שם אות ב)

אם עד שלא נתן לה הראשון גט נשתחררה, ואח"כ קדשה אחר אם צריכה גט משניהם. (ש"ע שם סעיף יב, וסק"ד אות א"ג)

ומה הדין כשאמר לה הראשון, שתתקדש לבמרי לאחר שתשתחרר. (שם אות ד)

האם יש חילוק בין נתקדשה לישראל, לנתקדשה לעבד עברי. (שם אות ה)

וכשנתקדשה לחצי עבד וחצי בן חורין. (ע"י שם סק"ב אות ב)

כשלא קדשה אחר, אם גמרו קדושי ראשון. (שם סק"ד אות ז)

כשקדשה שני לאחר שנשתחררה דמקודשת לשניהם, יכול גם לגרש ראשון ושישא שני. (ש"ע ס"י מד סעיף יב)

ואם מותר גם שיגרש שני וישא ראשון. (שם סק"ה)

אם מתו אלה שקדשו, אחיו של אחד חולץ, ואחיו של שני או חולץ או מייבם. (ש"ע שם סעיף יב וסק"ו אות א)

אם היבום או החליצה ידידה פוסט צרתה. (שם אות ב)

וכשנשתחררה בחיי בעלה, וגתייבמה או חלצה אם פוסט צרתה, וכשהחצי שפחה וחצי בת חורין היא ערוה על היבום אם צרתה נפטרה, ומה הדין כשאשת היבום היא ח"ש וחב"ח ונפלו לפניה נשי אחיו שאחת מהן אחות אשתו. (שם אות ג)

חציו עבד וחציו בן חורין

מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש ישראלית. (ס"י מד סעיף יא, וסק"ב אות א)

וכשקידש חציה שפחה וחציה בת חורין. (שם אות ב)

וכשקידש ישראלית ואח"כ נשתחררה. (שם אות ג)

וכשקידש לאחר שאשתחרר. (שם אות ד)

כשמת חצי העבד וחצי בן חורין אחר שקידש, ויש לו אח ישראל, מה הדין לענין יבום. (שם אות ה)

חצי עבד שקידש (שאסורה עליו לפני שנשתחרר). מה הדין כשבא עליה ואח"כ נשתחרר. (שם אות ו)

חצייר מקודשת לי או התקדשי לי לחציי וכדומה ללשונות אלה

(ע"י ערך "לשון הקדושין" ח"ו)

חצר של שותפות

היתה עומדת בחצר של שניהם, וזרק לה שם קדושה. (ע"י ערך "נתינת הקדושין" ח"ב)

מקומות מיוחדים של קהל, שדנו בהם הפוסקים אי הוי כרשות של שניהם. (שם)

חרם

בדבר חרם הקדמונים, על מבטל השידוך, ואם נוהג בזמן הזה. (ס"י נ סק"ג אות ב)

ואם יש תוקף לחרם שכותבים הצדדים מעצמם בתנאים. (שם אות ג)

האם החרם שמקבלים בתנאים מוסב על המחנותים העושים השידוך, או גם על החתן והכלה. (שם אות ד)

במקומות שרגילים לכתוב בתנאים שהצדדים מקבלים על עצמם בחרם האם חל החרם על העובר גם כשלא נכתב. (שם סק"ד אות טו)

ואם חל חרם הקדמונים כשהשדוכין נערכו מבלי כתיבת תנאים ומעשה קנין. (שם אות טז)

דעות הפוסקים כשפורע הקנס אם נפטר מהחרם. (שם סק"ד אות א)

האם יש כח ביד ביד לכופ על אחד מהצדדים שלא יעבור על החרם. (שם אות ב)

משדוכים שמחלו זה לזה את התחייבותם האם צריכים התרה מביד על החרם. (שם אות ז')

הסעם למה אין מתירין את החרם קודם הקדושין שלא יהיה דומה לקדושין מאונס. (פ"ת ס"י מב סק"ב וס"י נ סק"ח)

חרש וחרשת

החלקים:

א. חרש וחרשת, אילו מהם בני נשואין מן התורה, ואילו לא.

ב. חכמים תקנו נשואין לאלה שאין להם מן התורה, ואופן הקדושין והנשואין.

ג. דין פקח שנשא חרשת ונתפקחה.

ד. דין פקח שקדש אשת חרש הפקחת, או חרש שקדש אשת חרש, או חרשת נשואה לפקח וקדשה פקח אחר.

א. חרש וחרשת, אילו מהם בני נשואין מן התורה, ואילו לא.

חרש וחרשת אינם בני קדושין מן התורה בין נשאו כיוצא בהן, בין חרש שנשא פקחת בין חרשת שנשאת לפקח. (ס"י מד סעיף א)

ביאור וכאן מיירי בחרש שאינו מדבר ואינו שומע, (ודין שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע, וחרש שהוא פקח ביותר וכדומה).

(שם טק"א)

וכשארם אחר קידש אשה בשביל החרש, האם מקודשת מן התורה.

(שם טק"ב אות א)

וכשקידש החרש ואחרים עומדים על גביו.

(שם אות ב)

ואם יש לחלק בין קידש החרש בביאה לבין קידש בכסף או בשטר.

(שם אות ג)

חרשת קטנה או נערה, אביה מקבל קדושה והרי היא א"א מן התורה.

(סי' לד סעיף א)

ב. חכמים תקנו נשואין לאלה שאין להם מן התורה, ואופן הקדושין והנשואין.

חכמים תקנו נשואין לחרש ולחרשת שאין להם נשואין מן התורה.

(סי' מד סעיף א,

וטק"ג אות ב)

(שם טק"ג אות א)

ובחרש שנשא אשה שהיא עתים חלומה ועתים שוטית.

(שם אות ג)

אופן קדושי חרש, ואם יש לחלק בזה בין חרש סתם לחרש פקח ביותר.

(שם אות ד)

אם צריך לברך ברכת אירוסין בקדושי חרש או חרשת.

(סי' לד טק"א אות א)

אם צריך לברך ברכות נשואין בנשואי חרש או חרשת.

(סי' סב טק"א אות ד)

ג. דין פקח שנשא חרשת ונתפקחה.

אם צריכה קדושין אחרים, ומה הדין אם קדשה אחר קודם שבא עליה בעלה.

(סי' מד טק"ג אות ה)

ד. דין פקח שקדש אשת חרש הפקחת, או חרש שקידש אשת חרש, או חרשת נשואה לפקח וקדשה פקח אחר.

פקח שקידש אשת חרש הפקחת, הרי זו מקודשת לשני קדושין גמורים, ונותן גט, והיא מותרת לבעלה החרש.

(סי' מד סעיף א וטק"ד אות א)

ובשבא פקח שני וקידש אותה ג"כ.

(שם אות ב)

מקור וטעם הדין דפקח שקידש אשת חרש

הפקחת, מותרת לבעלה החרש אחר שגידשה השני.

(שם טק"ה אות א)

ואם צריך החרש לחזור ולקדשה.

(שם אות ב)

ואם נשאת כבר לשני.

(שם אות ג)

וכשגירשה החרש, אם מותרת לפקח שקידשה לפני הגירושין.

(שם אות ד)

דין חרש שקידש אשת חרש.

(שם טק"ד אות ג)

וחרשת הנשואה לפקח, שקידשה פקח אחר.

(שם אות ד)

חרשת נשואה לפקח וקדשה פקח שני, או חרשת נשואה לחרש וקידשה חרש אחר, די"א שצריכה ג"כ גט משני האם מותרת אח"כ לחזור לראשון.

(שם טק"ה אות ה)

חששות בקדושין

(דברים שמחמתם חוששים שמא נתקדשה)

(עיין ערכים: "כתובה", "סבלונות",

"קול בקדושין".)

ט

טבילה

ע"ד המנהג שהחתן טובל את עצמו לפני החופה.
(סי' טא סק"ב אות ז')

טבל

המקדש בטבל אם מקודשת.
(סי' כח סקק"ג אות כב)

טבעת קדושין

נוהגין שמקדשין בטבעת. (רמ"א סי' כז סעיף א)
טעם המנהג לקדש בטבעת, ומאיוה מתכת תהיה,
ואיך תהיה צורתה. (שם סק"ח אות א)

נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן, ומה הדין
בדיעבד כשקידשה בטבעת שיש בה אבן.
(סי' לא סעיף ב, וסק"ג ויד)

לפי המנהג שמכסין פני הכלה כדי שלא תקפיד
במה מקדשה, אם מותר לקדש גם לכתחילה
בטבעת שיש בה אבן טובה. (שם סק"ט אות ב)

לפי המנהג ששואלים את העדים אם הטבעת שזה
פרטה, כדי שתדע שאינו מקדשה רק בשו"פ,
אם אפשר לקדש בטבעת שיש בה אבן טובה.
(שם סק"י אות ב)

דין המקדש בטבעת שאולה.

(עין ערך "שאלה" ח"א)
קידשה בסתם בטבעת, ונמצאה של נחושת, או שהיא
רק מוזהבת. (סי' לא סעיף ב, וסק"ו אות א"ג)

באיוו אצבע ישים הטבעת. (שם סק"ח אות ג)

אם צריך להקפיד שלא יהא דבר חוצץ בין הטבעת
לאצבעה. (שם אות ד)

טובת הנאה

כשקידש כובר שאין לו בו אלא טובת הנאה.
(סי' כח סקק"ג אות ג, ח"ב)

קידש את האשה בחפץ שלה שיש לו בו טובת
הנאה, אם צריך לשום אותה טובת הנאה שמקדשה
בה. (סי' לא סק"ו אות ד)

טומטום

טומטום שקידש, או שקידשו איש, מה דין
הקדושין. (סי' מד סעיף ה, וסק"ט)

ביאור מה הוא טומטום, ומה הדין כשהטומטום
נקרע ונמצא זכר או נקבה. (שם סק"ח)

כשלא היה ידוע לפני הקדושין שהוא טומטום,
האם יש לדון בזה דהוי קדושי טעות.
(שם סק"כ אות ג)

טלי קדושין מעל גבי קרקע

כשלא נתן לה הקדושין ביד, רק אמר לה טלי
קדושין מעל גבי קרקע. (סי' ל סק"א אות ט)

נידונים שונים שדנו בהם הפוסקים, אי הוי כמו
טלי מעל גבי קרקע:

כשלקחה מצנפת מעל ראשו. (שם אות י')

כשזרק הקדושין לתוך שוליה, ולקחתם משם.
(שם אות יא)

כשקדשה בפקדון שהגיע לידה בלא נתינה.
(שם אות יב)

כשנתן לה חפץ בתורת סבלונות, ואח"כ קידשה
בו. (שם אות יג)

מה הדין בשטר קדושין, כשאמר לה טלי מעל
גבי קרקע. (שם אות יד)

טריפה

אדם טריפה שקידש אשה, או אשה טריפה
שנתקדשה, אי קדושהין קדושין.

(סי' מד סק"כ אות ה)

ואם קדושין תופסין באשה שנשברה מפרקתה
ורוב בשר עמה, או בגוססת.

(סי' לו סק"ג אות ב)

י

יבם ויבמה

יבם שכנס את יבמתו אם מברך ברכת אירוסין.
(ס"י לד סק"א אות ה)

יבמה שנתקדשה לזר אם מקודשת.
(ס"י מד סעיף ז, ועיקר הדברים מתבארים בס"י קנט).

יחוד

החלקים:

א. איסור יחוד עם ארופתו ומשורכתו.

ב. שיטת הסוכרים דחופה היא שיביאנה לתוך ביתו ויתייחד עמה.

ג. דיני יחוד בחופת אלמנה.

ד. יחוד כחצר, בדרך מבית אביה אם ומתי ערשה נשואין.

ה. היחוד שנוהגים אחר החופה, ופרטי דיני היחוד.

א. איסור יחוד עם ארופתו ומשורכתו.

איסור יחוד של הארוס עם ארוסתו.

(ס"י נה סעיף א, וסק"ד אות א)

איסור יחוד של המשודך עם משורכתו.

(שם אות ב)

ב. שיטת הסוכרים דחופה היא שיביאנה לתוך ביתו, ויתייחד עמה, ויפרישנה לו ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה.

(ש"ע ס"י נה סעיף א, וסק"כ אות א)

ג. דיני יחוד בחופת אלמנה.

יש סוכרים דחופה אינה קונה באלמנה, רק יחוד של ביאה, ואופנים אחרים דחשיבי כיהור.

(ס"י סד סעיף ה וסק"ב אותיות א"ח)

אופן היחוד בחופת אלמנה. (שם אות יח)

ואם היחוד באלמנה מותר בשבת. (ש"ע שם סעיף ה, וסק"ב אותיות א"טו)

ד. יחוד כחצר, בדרך מבית אביה אם ומתי ערשה נשואין.

הלך האב או שלוחי האב עם הבעל [ועם הארוסה], ונכנס עמה בדרך לחצר וגתייחד עמה לשם נשואין ומתה, הר"ז יירשנה בעלה. (ס"י נז)

י"א ובחצר שלו או של שניהם, סתם יחוד הוי לשם נשואין, וחצר שלה או שאינו של שניהם, סתם יחוד הוי ללון, ואם יש חולקים על זה.

(ש"ע שם, וסק"ב אות א)

אם חצר שלו הוי כמו חופה לכל דבר, או רק לענין ירושה בלבד. (שם אות ב)

ה. היחוד שנוהגים אחר החופה, ופרטי דיני היחוד.

מנהג היחוד שאחר החופה, ואם נתקבל בכל מקום. (רמ"א ס"י נה סעיף א וסק"כ אות א)

אם צריך ליחוד החתן והכלה מיד לאחר גמר ברכת נשואין. (שם אות ב)

חופה בע"ש אם צריך ליחוד החתן והכלה קודם שבת. (שם אות ג)

יחוד החתן והכלה שאחר החופה אם מותר לעשות ביו"ט. (ס"י סד סק"ג אות ג)

הבעלות של חדר היחוד. (ס"י נה סק"כ אות ז)

חדר היחוד הפתוח לרה"ר. (שם אות ה)

כשאנשים נכנסים ויוצאים בשעת היחוד. (שם אות ד)

שיעור זמן ששוהים החתן והכלה בחדר היחוד. (שם אות ו)

אם צריך עדים ביחוד חתן וכלה. (שם סק"ב אות א)

מנהג אכילה בחדר היחוד, וסוגי מאכלים שנהגו לאכול. (שם סק"א)

יחוד בחופת גדה. (שם סק"כ אות ח)

יציאת החתן יחידי לשוק בשבעת ימי המשתה

חתן אסור לצאת יחידי לשוק [בשבעת ימי המשתה]. (רמ"א ס"י סד סעיף א)

כשהכלה מוחלת לו אם מותר לו לצאת יחידי. (שם סק"ד אות א)

האם רק לשוק אסור לו לצאת יחידי, או לכל מקום. (שם אות ב)

ואם מותר לו לצאת יחידי לבית הכנסת. (שם אות ג)

כשיש לחתן מלוה בדרך, אם מותר לו לצאת לשוק. (שם אות ד)

ואם בבית שוהה החתן לבדו. (שם אות ה)

יש שכתבו שגם מספר ימים לפני החתונה לא יצא החתן יחידי. (שם אות ו)

הכלה אם מותר לה לצאת יחידית. (שם אות ז)

ירושה

אין הארוס יורש ארוסתו, אלא אביה יורשה. (ס"י נה סעיף ה וסק"ב)

קטנה יתומה שנשאת, אם יכולה להוציא חלקה בירושה מידי האפוטרופוס, בטענה נאמן עלי בעלי. (ס"י נד סק"ג אות ב)

דיני ירושה בגדוניה לפי תקנת ש"מ. (ע"י ערך "תקנת ש"מ")

כ

כוס

ברכת אירוסין אם צריכה כוס וכל הפרטים בזה. (עיין ערך "ברכת אירוסין ח"ה")

ברכת חתנים בחופה אם צריכה כוס, וכל הפרטים בזה. (עיין ערך "ברכת חתנים ח"ז")

כשקידש בשעת החופה, אם אפשר לברך ברכת חתנים על הכוס של ברכת אירוסין, או שצריכים שני כוסות גפרדות. (שם)

ברכת חתנים שאחר ברהמ"ז בסעודה אם אומרים אותה על הכוס של ברהמ"ז, או על כוס לחוד. (שם)

שבירת הכוס בשעת החופה. (עיין ערך "שבירת כוס")

כותי

כותי שקידש אם צריכה ממנו גט. (ס"י מד טע"ף י' וסק"א אות א ואות ד)

וכשקידש קדושין דרבנן. (שם אות ב)

כשקידשה כותי ואח"כ קידשה ישראל או כותי אחר. (שם אות ג)

כל מי שאינו בקי
בטיב גיטין וקדושין

לא יהא לו עסק עמהם להורות בהם. (ס"י מד טע"ף ג' וסק"ז אות א)

ומה הדין לענין סידור קדושין. (שם אות ב)

כלאי הכרם

קידש בכלאי הכרם. (ס"י כח טק"א אות ט"ז)

כלי פחות משה פרוטה

כשקידש בכלי, אי בעינן ג"כ שהיה שוה פרוטה, כמו בכסף. (ס"י לא טק"ד אות ו)

קידש בכלי בפחות משה פרוטה, הוי ספק מקודשת, שמא שו"פ במקום אחר. (שו"ע שם סעיף ג)

כסוי פני הכלה

נוהגין לכסות פני הכלות הצנועות שלא יקפידו במה מקדש אותן. (ס"י לא טע"ף ב ברמ"א, ושם סק"ח. ועיין עוד ערך "הינומא")

כשמכסים פני הכלה איך יכולים העדים להעיד מי היא המתקדשת. (עיין ערך "עדים בקדושין ח"ו")

כשקידש סתם בטבעת ונמצאה שאינה של זהב, אי מקודשת ודאי מטעם הג"ל, שאינה מקפידה. (ס"י לא טק"ט אות א)

ואם לפי המנהג הג"ל יכול לקדש גם לכתחילה בטבעת שיש בה אבן טובה. (שם אות ב)

ואי מהני לפי מנהג זה גם כשאמר לה שמקדשה בשל זהב, ונמצא שאינו כן. (שם אות ג)

כסות

הכסות שצריך האב לתת לבתו בנושואיה. (עיין ערך "נדוניא" ח"א)

כסף הקדושין

החלקים:

א. קנין כסף בקדושין.

ב. שוה כסף ככסף.

ג. שיעור הכסף שמקדשין בו.

ד. המקדש בדבר שאינו שלו.

ה. המקדש בדבר שאינו ברשותו.

ו. המקדש בדבר שאינו בעין, או שחלק מכסף הקדושין אינו בעין.

ז. המעיה בכסף הקדושין.

ח. חזרת כסף הקדושין למקדש, כשמתבטלים הקדושין. עיין ערך חזרה ח"ג.

א. קנין כסף בקדושין.

האשה מתקדשת בכסף. (ס"י כז טע"ף ד)

אם קדושי כסף הו' מן התורה לכו"ע.

(שם טק"י)
אין לקדש בכסף בלי שדוכין או בשוק, ואם

מלקין אותו כשעבר. (שם טע"ף ד, וסק"ג. וסקמ"ז אות א וב)

אם מקדשין לכתחילה במטבע. (עיין ערך "מטבע")

סדר קדושי כסף. (עיין ערך "סדר הקדושין")

קידש בשטר שהוא פסול לקדש בו, שמין הנייר אם יש בה שוה פרוטה מקודשת [מתורת כסף], ואם לאו הרי"ז ספק מקודשת [שמא שוה פרוטה במקום אחר]. (ס"י לב טע"ף ב, ושם סק"י)

אות א וב, וסק"א אות א וב)
אם חוששין לקדושי כסף גם כשנתן השטר (החתומים בו עדים) בינו לבינה.

(ס"י לב טק"י אות ג)

ואם חוששין לקדושי כסף כשלא אמר לשון קדושין בעת הנתינה. (שם אות ד)

וכשהתנה שאינה מקדשה בתורת כסף. (שם אות ה)

כמה אופנים ולא מהני בשטר אפילו בשוה פרוטה בתורת כסף, אלא בתורת שטר.

(שם אות ח)

דיבר אתה מתחילה שנותן לה הכסף לשם דבר אחר, וכשנתנו לה אמר לשון קדושין.

(עיין ערך "שתיקה לאחר סתן מעות" חלק א וב)

הקנה לה הכסף ע"י קנין סודר.

(באה"ט ס"י כס טק"ב)

ב. שוה כסף ככסף.

מקדשין בפרוטה או בשוה פרוטה (ס"י כז טע"ף א)

נוהגין שמקדשין בטבעת. (ס"י כז טע"ף א, ועיין ערך "טבעת")

קדשה בשוה כסף אם צריך שומא. (עיין ערך "שומא")

קידש בשוה פרוטה בקרקע או מחובר לקרקע אי מקודשת. (ס"י כז טק"ג אות א)

ג. שיעור הכסף שמקדשין בו.

מקדשין בפרוטה ובשוה פרוטה. (ס"י כז טע"ף א)

כמה הוא שיעור הפרוטה בכסף צרוף. (שם טע"ף י' וסקנ"ב)

האם גם בזה"ז דשויח חצי שעורה כסף הוא מועט מאוד, יש לשער בשיעור זה. (שם טקנ"ג)

כלי שהוא פחות משה פרוטה.

(עיין ערך "כלי פחות משה פרוטה")

קדשה בחפץ סתם אם צריכים לשום אותו, ומתי צריכים כן לשום שחיות החפץ.

(עיין ערך "שומא" ח"א וב)

היה בידו סכום מעות ואמר התקדשי לי באלו, ולא הזכיר הסכום, או שהיה מונה והולך.

(שם סקכ"א אות ב)

אמר לה יהא דינך החסר עלי במלוה ונתרצתה, מקודשת. (שו"ע סי' כט סעיף ז וסקכ"ג אות א)

ואם כשקבל עלי במלוה מקודשת לפני שמשלים. (שם אות ב)

וכשלא נתרצית בפירוש אלא שתקה, ואם כשנתרצית מקודשת לכו"ע. (שם סקכ"ד אות א)

אי ממירי דאמר לה בשעת נתינה או אח"כ.

(שם אות ב)

להסוברים דבחסר דינך בטלים הקדושין מעצמן, אי ג"כ מהני כשחוזר ואומר שהדינך יהא במלוה.

(שם אות ג)

אמר מנה סתם ומונה והולך, ונמצא חסר דינך, ואמר הדינך החסר יהא עלי במלוה. (שם אות ד)

נמצא מנה חסר דינך או דינך של נחושת ולא הכירו בו תחילה אינה מקודשת, ויכולין לחזור בהן, וי"א דאפילו בלא חזרה אינה מקודשת, עד שיאמר לה אח"כ התקדשי בזה ושתקה.

(שו"ע סי' כט סעיף ז וסקכ"ה)

ומה הדין כשהכירה מתחילה שחסר דינך או שיש בו דינך רע, אם אמרינן דסברה וקבלה.

(שם סקכ"ו)

מקור הדעה דיכולין לחזור וביאורה, וכשלא חזרו, אם צריך להשלים הדינך החסר.

(שם סקכ"ז אות א)

ואם צריך להשלים בעודם עסוקים באותו ענין. (שם אות ב)

ומה הדין אם נתאכלו המעות לפני שהשלים. (שם אות ג)

אם הוא יכול לחזור גם לאחר שהיא נתרצית. (שם אות ד)

דעת הסוברים, דאפילו בלא חזרה אינה מקודשת. (סי' כט סקכ"ח אות א)

דעות האחרונים להלכה בזה. (שם אות ב)

דעות הפוסקים בדין אם קידשה אח"כ ושתקה. (שם סקכ"ט)

ואם יכולה להוציא הדינך הרע ע"י הדחק הר"ז מקודשת. (שם סעיף ז וסקכ"ז אות א)

האם צריך להחליף לה דינך הרע לדינך טוב אף שיכולה להוציא ע"י הדחק, ומה הדין כשלא החליף לה. (שם אות ב)

ובדינך רע שהכירה בו מתחילה וקבלתה, אם צריך ג"כ להחליף לה. (שם אות ג)

האומר לאשה התקדשי לי בדינך זה ע"מ שאשלים לך מנה, והיא אומרת ע"מ שתשלים לי מאתים ולא הסכימו ביניהם, ואח"כ תבעו זה את זה, אם האיש תבע יעשו דברי האשה, ואם האשה תבעה יעשו דברי האיש. (סי' כט סעיף ח, וסקכ"א)

אמר לה התקדשי לי בדינך ונתן לה משכון, ופרטי דינים בזה. (ע"ן ערך "משכון" ח"ה)

נתן לה שטר על הדינך. (רמ"א סי' כט סעיף ו וסקכ"ג אות א)

המקדש את האשה בכסף לאחר לי יום ונתאכלו המעות תוך לי יום. (סי' מ סעיף א, וסקכ"א)

המקדש במלוה שיש לו עליה, וכל הפרטים בזה. (ע"ן ערך "מלוה וחוב" ח"ב)

האומר לאשה האמקל בקי דינך, ונתן לה אפילו דינך אחד, הרי זה מקודשת משלקחה הדינך וישלים השאר. (סי' כט סעיף ז)

אותו הדין הוא גם כשנתן לה רק פרוטה. (שם סקכ"ו)

ומה הדין כשלא השלים. (שם סקכ"ז אות א)

ואם מחלה לו ההשלמה. (שם אות ב)

וכשהמקדש אומר שקודם שנתן הקדושין חזר בו מאמירתו, ורצה לקדשה רק בדינך. (שם אות ג)

אם מקודשת אליבא דכו"ע משעה שלקחה הדינך. (שם סקכ"ז)

דעות הפוסקים אם אותו הדין הוא גט כשהיה חסר דינך אחד, או שהיה דינך רע.

(שו"ע סי' כט סעיף ז וסקכ"ח אות א וב)

אם יש לחלק בזה בין אם קיבל עלי המקדש את הדינך במלוה, לבין שלא קבל. (שם אות ג)

וכשלא ידעה שחסר דינך. (שם אות ד)

להסוברים דאינה מקודשת, אי מהני השלמה לפני שחזרו. (שם אות ה)

ואם יש הבדל בין שחסר רק דינך אחד לבין שחסר יותר. (סי' כט וסקכ"ח אות ו)

כשהאב מקבל קדושין לבתו, אי אמרינן ולא כסיפא ליה מילתא למתבעיה, ומקודשת אליבא דכו"ע. (שם אות ז)

וכשהמקדש חייב לאשה גם כספים אחרים. (שם אות ח)

ואם אמר ע"מ שאשלים הדינך. (שם אות ט)

קידש במנה ונתן דינך ואח"כ השלים עד צ"ט, ונשאר חסר דינך אחרון. (שם אות י)

ביאור הדין דנמצא דינך רע. (שם סקכ"ט)

אם פירש ואמר לה האמקל בקי דינך, אלו, והתחיל למנות לתוך ידה, — וי"א דבחדא מינייהו שאמר קי דינך, אלו, או שמתחיל למנות — אינה מקודשת עד שישלים לה, ואפילו בדינך אחרון שניהם יכולים לחזור זה בזה.

(שו"ע סי' כט סעיף ז)

ביאור שתי השיטות בזה. (שם סקכ"כ וסקכ"א אות א)

כשמשלים המנה, אם חלין הקדושין מתחילת המנין או בסופו. (שם סקכ"ב אות א)

כשקידש בכמה דברים, ובכל אחד מהם אין בו שוה פרוטה, מתי מצטרפין ומתי לא.

(ע"ן ערך "פחות משוה פרוטה" ח"ג) אופנים שאף בפחות משוה פרוטה יש לחוש לקדושין. (ע"ן בערך ה"ל ח"ב)

אמר לחבירו שתי בנותיך לשני בני בפרוטה או בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה, ובדומה לזה. (ע"ן בערך ה"ל ח"ג)

אמר לה התקדשי לי חציך בחצי פרוטה וחציך בחצי פרוטה. (ע"ן ערך "לשון הקדושין" ח"ו)

המקדש באיסורי הנאה שאין להם שוויות או שמכרם וקידש בדמיהם. (ע"ן ערך "איסורי הנאה", וערך "דמי איסורי הנאה")

המקדש לאחר לי ובשעה שקדשה היו הקדושין שוים פרוטה, ובתוך לי הוזלו ואינם שוים, או שהיו שוים מקודם ב' פרוטות, ואח"כ שוים רק פרוטה, או שקדשה באתרוג בחוהמ"ס לאחר לי באופן שלא ישוה אז כלום. (סי' מ סקכ"א אות ד)

המקדש לאחר לי יום, ועכשיו בשעת הנתינה אינם שוים או אסורים בהנאה, ולאחר לי שוים פרוטה או מותרים בהנאה. (שם אות ה)

אם עדי הקדושין צריכים לדעת שהחפץ שוים, או דסגי שעדים אחרים יעידו על כך.

(סי' לא סקכ"ב אות א)

וכשהעדים היו מסומקים אם הטבעת היא של כסף או של מתכת אחרת ואם היא של מתכת אחרת אינה שוים.

(שם אות ב)

ד. המקדש בדבר שאינו שלו.

ע"ן ערכים :

"אורח", "אריס", "גזל ונתיבה", "דבר שאין בע"ב מקפיד עליו", "הפקר", "הקדש", "טובת הנאה", "לוקח ומוכר", "מלוה וחוב", "משכון", "משרת ומשרתת", "קנין דרבנן בכסף הקדושין", "רבית ואבק רבית", "שאלה", "שוכר", "שותפות", "שכירות", "שכר מלאכה".

אם נאמן המקדש לומר שכסף הקדושין לא היה שלו, ופרטים שונים בזה.

(ע"ן ערך "נאמנות" ח"ד)

כשאחד מעדי הקדושין אומר שכסף הקדושין לא היה של המקדש. (ע"ן ערך "עדים" ח"ז)

ה. המקדש בדבר שאינו ברשותו.

ע"ן ערכים :

"לוקח ומוכר", "משכון", "פקדון", "שכירות", "שכר מלאכה".

ו. המקדש בדבר שאינו בעין, או שחלק מכסף הקדושין אינו בעין.

קידש את האשה ע"י שהתחייב לה בדינך, ואמר לעדים הוו עלי עדים. (סי' כט סקכ"ג אות ב)

אי מהני לפי מנהג זה, גם כשאמר שמקדשה בשל זהב ונמצא שאינו כן. (שם אות א ואות ג)

ח. חזרת כסף הקדושין למקדש, כשמתבטלים הקדושין. וכל הפרטים בזה.

(עין ערך "חזרה" ח"ג)

כרם רבעי

המקדש בפירות כרם רבעי מה דין הקדושין. (ס"י כח סק"ג אות ד)

כתובה

(עניני כתובה הקשורים בחופה וקדושין)

החלקים:

- א. החיוב לכתוב כתובה לפני החופה.
- ב. המנהג להפסיק בין ברכת אירוסין לברכת נשואין תחת החופה, בקריאת הכתובה.
- ג. פרטים של חיוב כתובה ע"י קדושין בלבד.
- ד. מתי חוששין לקדושין בגלל הכתובה שכתב לה.

א. החיוב לכתוב כתובה לפני החופה.

צריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה. (ס"י נה סעיף ג וס"י סא סעיף א ברמ"א ושם סק"ז ויבאר עוד בס"י סו סעיף א)

פירוש לכתוב כתובה היינו גם לחתום.

אם יש הבדל בזה בין ת"ח לשאר אנשים. (שם אות ג)

לא כתב כתובה קודם החופה אם קונה בדיעבד לכל הדעות.

קידש בטעות והיו לו נשואין עמה, כשחזר ומקדשה, אם צריך לכתוב גם כתובה מחדש. (שם סק"ג אות ג)

קטן שכתב כתובה כשקידש או נשא, ורוצה לקיימה משהגדיל, אם צריך לכתוב לה כתובה אחרת. (שו"ע ס"י מג סעיף א)

ב. המנהג להפסיק בין ברכת אירוסין לברכת נשואין תחת החופה, בקריאת הכתובה.

(ס"י סב סעיף ט ברמ"א)

מקור וסעם המנהג להפסיק בקריאת הכתובה, ומנהגים שונים של אופני הפסק אחרים. (שם סק"ז אות א)

וכשקדשה בדינר אחר ונמצא שנים, או במנה ונמצא מאתים. (שם אות ה)

וכשאמר התקדשי לי בכסף זה שאין בו אלא דינר אחד, ונמצאו שנים. (שם אות ו)

כשאמר בכוס זה של יין, ונמצא שאינו של ענבים, רק של צימוקים, או יין מבושל. (שם אות ז)

וכשאמר בכוס יין מבושל, ונמצא שאינו מבושל. (שם אות ח)

וכשאמר בכוס יין, ונמצא יין קרוש. (שם אות ט)

אמרו העדים תחת החופה שהטבעת היא של זהב ונמצאה של נחושת. (ס"י לא רמ"א סעיף ב, וסק"ז אות א)

וכששאלו העדים למקדש עצמו בפני הכלה מה היא הטבעת, והשיב שהיא של זהב, ונמצא שהיא מזויפת. (שם אות ב)

כשאמר שמקדשה בדבר שששה חמשים דינרין, וכאן אינו ששה כ"כ, האם חיישין שמא שוה במקום אחר, כמו בקדשה בפחות משה פרוטה. (שם סק"א אות ג)

כשהאשה הטעתה את עצמה בכסף הקדושין.

קדשה בסתם טבעת ונמצא שהיא של נחושת או שאינה אלא מוזהבת. (ס"י לא סעיף ב ברמ"א, וסק"ז אות א)

וכשקידשה בטבעת של כסף ולא אמר כלום, והיא אומרת שחשבה שהיא של זהב, שכן דרך העולם לקדש בשל זהב. (שם אות ג)

וכשהטבעת היתה של כסף מוזהבת ואמר לה שהיא של כסף, אלא שהיא חשבה שבאמת היא של זהב, אלא שאומר לה כן כדי שלא יתראה עשיר. (שם אות ב)

קידש בחפץ מרוקם בחוטי כסף מוזהבים, ואמר לה האמק"ל בכסף וזהב זה. (שם אות ד)

וכשקידשה בדבר מאכל ונמצא שהוא אסור באכילה. (שם אות ה)

וכשאכלתו לפני שנודע שהוא אסור באכילה.

(שם אות ו)

וכשהאיסור אינו שוה פחות מהיתר, אלא שהיא חשבה שתוכל לאוכלו בעצמה, ועתה שהוא איסור צריכה למכרו. (שם אות ז)

מנהגים שנהגו כדי שבגלל ההטעיה בכסף הקדושין לא יתבטלו הקדושין.

נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן.

(שו"ע ס"י לא סעיף ב, וסק"ג)

גוהגים לשאול תחת החופה לעדים אם הטבעת שו"פ, כדי שתדע הכלה שאין מקדשה רק בשו"פ. (רמ"א שם ס"י לא סעיף ב, וסק"ז אות א)

גוהגין לכסות פני הכלות הצנועות ואינן מקפידות במה מקדש אותן. (רמ"א שם וסק"ח)

אי הוי קדושי ודאי מטעם זה לבד.

(שם סק"ט אות א)

ואם מתחילה הוסכם ביניהם על סכום דיוע, וחזר בו אחד מהם, ואחר זמן תבע הצד השני וקדשה. (שם סק"ב)

ואם האשה נתרצתה אח"כ להתקדש במנה.

(שם סק"ג)

וכשלא קיימו את התנאי. (שם סק"ד)

ז. הטעיה בכסף הקדושין.

אמר התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש או דבש ונמצא יין * כגון שהיה מכוסה ולא הכירה בו עד אח"כ, אינה מקודשת ואפילו אמרה בלבי היה להתקדש לך אפילו לא יתקיים התנאי. (ס"י לח סעיף כד)

הא דבטלי הקדושין בדין הנ"ל, הוא משום מקח טעות שהטעה אותה, ואפילו כשלא התנה לפי דיני התנאי. (שם סק"ק)

מה הדין כשהמתקדשת אינה מבחינה שהטעה אותה, מחמת שאינה מבינה לשונו, האם אמרינן דסברה וקבלה, ואם יש לחלק בזה בין קטנה לבדולה. (שם סק"ד אות א)

וכשלא היה הכוס מכוסה והכירה בו.

(שם אות ב)

להסוברים דבראותה שהטעה צריך לחזור ולקדש, מה הדין כשהיא טוענת שבלבה היה להתקדש לו. (שם אות ג)

וכשאמר לשון הקדושין אחר שמסר לה החפץ, האם יכולה לומר שלא קבלתו לשם קדושין. (שם אות ד)

וכשיש מקום לתלות דמה שקבלה החפץ הוא לשם מטרה אחרת, ולא משום דסברה וקבלה לשם קדושין. (שם אות ה)

ומה הדין בזה כשהיא טוענת שלא הבינה במה הוא מקדשה. (שם אות ו)

וכשראתה שנתן לה חפץ ואמר במטבע, אלא שהיה מקום לחשוב דהמטבע מונחת בתוך החפץ, האם אפשר לומר דדעתה היתה על המטבע, ולא סברה וקבלה להתקדש בחפץ. (שם אות ז)

וכשאינה רואה במה מקדשה אלא שיכולה להבחין במשמוש היד מה הוא, האם הוי כראתה. (שם אות ח)

ביאור לשון השו"ע "ואפילו אמרה בלבי היה להתקדש לך", דמירי שאמרה כן בפני עדים.

(שם סק"ה אות א)

פרסי דינים שדנו בהם הפוסקים אם שייך בהם קפידא.

כשאמר לה בדינר של כסף ונמצא של זהב. (ס"י לח סק"ה אות ג)

לדעת הסוברים דבדינר של כסף ונמצא זהב ששוה יותר דמקודשת, מה הדין כשהטעה בבגדים ותכשיטים השווים יותר. (שם אות ד)

* בשו"ע כתוב ונמצא מים, אבל עיין באוצה"פ שם סק"ג דהוא ט"ס, וצ"ל ונמצא יין.

כשאיש אחד מברך גם ברכת אירוסין וגם ברכת
גשואין, האם צריך שהוא דוקא יקרא הכתובה,
או שאין קפידא שאיש אחר יקרא אותה.

(שם אות ב)

ג. פרטים של חיוב כתובה ע"י קדושין
בלבד.

כל דיני חיוב כתובה לארוסה, ואם יש הבדל
בין כתב לה ללא כתב לה.

(עין ערך „ארוסה ח"ה")

כתב כתובה למשודכתו, אם מתחייב בה כשחזרו
בהם לפני האירוסין, [או שמת].

(סי' נה סקמ"א אות ד)

כתב כתובה למשודכתו ונשאה, ולא כתב מחדש
לפני הנשואין.

במקום שכותבין כתובה לפני הקדושין, ואנסוהו
לקדש, ושוב גירשה, אם צריך לתת לה כתובה.
(סי' מה סק"ו אות י"א)

היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתני,
והמנהג באותו מקום לכתוב כתובה לפני הקדושין,
ונתן לה גט מצמו, אם מחייבין אותו ליתן גם
כתובה.

המקדש אחת מחמש נשים וכתב לה כתובה,
ואינו יודע אינו, וכל אחת אומרת אני היא, שהדין
שנותן גט לכל אחת ואחת, מה הדין לענין
הכתובה.

(סי' מט סעיף א, והפרטים
בזה עין ערך „ספיקות")

ד. מתי חוששין לקדושין בגלל הכתובה
שכתב לה.

במקום שדרך מקצת מבני העיר שמקדשין ואח"כ
כותבין כתובה, וכתב לה כתובה, אעפ"י שלא
הגיע לידה, חוששין שמה נתקדשה.

(שו"ע סי' מה סעיף ג)

וסקמ"א וסקמ"ב אות א)

ביאור הדין אם מיירי שישנם עדים על הכתיבה,
או שרק הוחזק ע"י קול. (שם סקל"ט אות א)

אם גם שטר נדוניא הוי בכלל כתובה.

(שם אות ב)

אם דוקא כשהיו שדוכין ביניהם או שנכתבה
הכתובה מדעתה חוששין.

(סי' מה סקמ"ב אות ב)

ומה הדין כששניהם אומרים שלא היו קדושין
ביניהם, או כשהאיש טוען שקידשה והאשה
מכחישתו.

(שם אות ג)

כשקדמו קדושין פסולים לכתיבת הכתובה, אם
חוששין שמא קדשה קדושין אחרים כשרים.

(שם אות ד)

אם דרך כל אנשי העיר שכותבין הכתובה קודם
הקדושין, אין חוששין לקדושין, ושעיקר הכתיבה
הוא הקנין.

(שו"ע שם סעיף ג וסקמ"ג)

כשהגיעה הכתובה לידה אי הוי ודאי קדושין,
ואם חוששין בזה אפילו במקום שכולם כותבין
הכתובה קודם קדושין.

(שם סקמ"ו)

כששלח גם סבלונות, אם חוששין במקום שכולם
כותבים קודם הקדושין.

(שם סקמ"ד)

ל

לוקח ומוכר

לקח מחנוני חפץ העומד למכירה וקידש בו אשה, ואח"כ שילם לחנוני, וכשראתה האשה ששילם, זרקתו. (ט"ז כח סק"א אות ח)

מכר חפץ וקיבל בשבילו כסף, ושוב קידש בו אשה לפני שמשכו הלוקח. (שם אות יא)

וכשקידש המוכר במעות שקיבל, לפני שמשך הלוקח החפץ. (שם אות יב)

משך הלוקח החפץ ולפני נתינת הדמים קידש בו אשה. (שם אות יג)

נתן מעות ולא משך וקידש הלוקח בחפץ ע"י שהקנה לה בקנין סודר. (שם אות יד)

יין לקידוש שאין המוכר יכול לחזור בו גם כשנקנה בקנין כסף בלי משיכה, מה הדין כשהלוקח קידש בו אשה. (שם אות טו)

וכשקידש הלוקח במעות שביד המוכר לפני שמשך החפץ. (שם אות טז)

קנה חפץ מאשה ונתן לה כסף התשלומים ואמר האמק"ל. (ט"ז כח סק"ט אות י')

לשון הקדושין

החלקים:

א. נומה לשון קדושין הרגיל, ופרטים שונים בזה.

ב. לשונות אחרים של קדושין המועילים או לא מועילים.

ג. חיפורים או שינויים בלשון "הרי את מקודשת לי".

ד. לשון הקדושין צריך שיהיה משמעותו להבא, ודיונים על לשונות שונים אם משמעותם להבא.

ה. צריך שיתן הוא כסף הקדושין ויאמר הוא לשון שהוא קונה אותה, ודין נתנה היא ואמרה היא, או נתן הוא ואמרה היא, או נתנה היא ואמר הוא.

ו. אמר התקדשי לי לחציי, או חציך מקודשת לי, ובדומה ללשונות אלה.

ז. הכחשה בין העדים בלשון הקדושין.

א. נומה לשון קדושין הרגיל, ופרטים שונים בזה.

נותן לה בפני שנים פרוטה ואומר לה הרי את מקודשת לי בזה, וי"א שיש לומר לה כדת משה וישראל. וכן נוהגין לכתחילה.

(מחבר ורמ"א ט"ז כז סעיף א)

האם צריכה להיות אמירת לשון הקדושין לפני הנתינה דוקא. (שם סק"ד אות א)

הטעם שתקנו לומר כדת משה וישראל.

ביאור לשון הרי את מקודשת לי. (שם סק"ה)

נתן לה בשתיקה ולא אמר כלום, ושניהם אומרים שכוונו לשם קדושין. (שם סעיף ג וסק"ז)

להסבירים דחופה קונה, האם צריך שיאמר האמק"ל בחופה זו, או גם כשהכניסה בסתם מהני.

(ט"ז כז סק"ט אות ח)

אי מהני בקדושי כסף גם כשכתב לה לשון הקדושין על הניר, ונתנו לה עם כסף הקדושין. (ט"ז כז סק"ה)

בכל מקום דלא הוי קדושין מחמת חסרון באמירת לשון הקדושין, כשחוזר ואומר לה האמק"ל, צריך לחזור וליטול הכסף ממנה וליתן לה בתורת קדושין. (רמ"א שם סוף סעיף ג וסק"ח)

לשון הקדושין באב המקבל קדושי בתו הקטנה, או המקדש את הקטנה עצמה כשמקבלת הקדושין ברשות אביה, או אב המקבל קדושי בתו הבוגרת בשליחותה. (עי' ערך "אב" ח"ג)

לשון הקדושין שכותבים בשטר, כשמקדש ע"י שטר. (עי' ערך "שטר" ח"ד)

לשון הקדושין בקדושי ביאה.

(עי' ערך "ביאה" ח"א)

לשון הקדושין בשליח שמונה ע"י האיש לקדש לו אשה. (ט"ז לה סעיף א)

לשון הקדושין בשליח שמונה ע"י האשה לקבלת הקדושין. (ט"ז לו סעיף א)

לשון הקדושין שיש לכתוב בשטר כשמקדשת ע"י שלוחה בשטר. (שם סק"ה)

ב. לשונות אחרים של קדושין המועילים או לא מועילים.

יכול לקדש בכל לשון שמשמעותו לשון קדושי ודאי באותו מקום. (ט"ז כז סעיף א)

וסק"ט אות א)

כשאמר לשון הקדושין בשפה לועזית חוץ מלשון הקדוש. (שם אות ב)

כשאמר לשון קדושין בשפה לועזית במקום שאינה מדוברת שם. (שם אות ג)

אמר לה הרי את ארוסתי, הרי את אשתי, הרי את ברשותי, הרי את זקוקתי, הרי את לקוחתי, הרי את קנויה לי, הרי את שלי, אם הבינה דבריו או שדברו מתחילה על עסקי קדושין מקודשת. (ט"ז כז סעיף ב)

מה הדין כשאמר הרי את לי. (שם סק"ז אות ב)

האם גם לפי מנהג זמננו שמשדכים מקודם, והם מיועדים אחד לשני גם לפני הקדושין, מועיל לשון הרי את שלי. (שם אות א)

אם נאמנת לומר בהני לשונות הודאיים שלא הבינה. (שם סק"י אותיות ג"ס. ועי' ערך "הבנת לשון הקדושין")

אם בהני לשונות הודאיים מהני גם כשדברו רק על עסקי שדוכין. (שם סק"ח. ועי' ערך "דיבור על עסקי קדושין")

ואם בהני לשונות הבלתי רגילים, נאמן האיש לומר שלא כיוון לשם קידושין. (שם סק"ט)

הרי את מיוחדת לי, מיועדת לי, נגדי, סגורתי, עזרתי, עצורתי, צלעתי, תחתית, תפוסתי, אם דבר אתה מתחילה על עסקי קדושין הרי זו מקודשת מספק, ואם לא דבר אין חוששין למלים אלו. (ט"ז כז סעיף ג)

האם נאמן לומר בהני לשונות שלא כיוון לשם קדושין. (שם סק"ב)

אמר הרי את חרופתי. (שם סק"ג וסק"א)

אמר הרי את נשואתי. (שם סק"ג וסק"ב)

בלשונות המסופקים שחוששים להם רק אם דברו על עסקי קדושין, האם צריך שיהיו גם עסוקים באותו ענין. (ט"ז כז סק"ג אות א)

בלשונות הנ"ל ודברו ע"ק, ושניהם אומרים שכוונו לשם קדושין, האם הן ודאי קדושין. (שם אות ב)

מה הדין כשכתב לשונות המסופקים בשטר וקדשה בו. (שם סק"ד)

בלשונות המסופקים דלא מהני רק כשדבר עמה על עסקי קדושין, מה הדין כשלא דיבר והיא אומרת שכוונה לשם קדושין. (שם סק"ד)

(שם סעיף ג וסק"ו אות א)

ובמשוואת שאין ידים מוכיחות לא על המקדש ולא על המתקדשת. (שם אות יז)

אם במדבר עמה תחילה על עסקי קדושין היא מקדשת אפילו כשמלכד חסרון לי גם ליכא הוכחה מי היא המתקדשת. (שם סק"ל אות ד)

אם יש בלשון קחי הקדושין, וכדומה, משמעות שהיא היא המתקדשת. (ס"י כז סק"ל אות י)

וכשהשיבה האשה אני מקבלת, אי הוי הוכחה שהיא היא המתקדשת. (שם אות יא)

כשאמר לאב אני נותן לקדושין עבור בתך, אי הוי ידים מוכיחות שבתו היא המתקדשת.

(שם אות יב)

מחלוקת הפוסקים אי מהני כשאומר הקדושין בלשון שם דבר ואינו מתפסם על האשה, ואם לשון "בתורת קדושין" מהני לכו"ע.

(שם סק"ל אות א)

לשונות שונים בצורת שם דבר, שדנו עליהם הפוסקים אם יש בהם משמעות מוכיחה שהוא מקדש את האשה בנתינה זו. (שם אות ב)

וכשהיתה משודכת שלו אי מהני גם כשקידש בלשון שם דבר. (שם אות ג)

כשהיו מדברים מתחילה על עסקי קדושין אי מהני גם כשקידש אותה בלשון שם דבר.

(שם סק"ל אות ה)

חיסורים או שינויים בלשון הקדושין בקדושי ביאה. (עיין ערך "ביאה" ח"ב)

ד. לשון הקדושין צריך שיהיה משמעותו להבא, ודיונים על לשונות שונים אם משמעותם להבא.

צריך שיאמר לה לשון המוכיח להבא כגון שאומר הרי הן קדושין, או קדושין יהיו, אבל אמר הן קדושין לחוד אינו כלום. (רמ"א ס"י כז סעיף ה)

דעות הפוסקים באמר הן קדושין לחוד. (שם סק"ל אות א)

וכשאמר תהא מקדשת לי. (שם סק"ל ד)

כשאמר את מקדשת לי ולא אמר הרי.

(שם סק"ל אות ב)

וכשאמר אני נותן לקדושין, אי הוי לשון להבא.

(שם אות ג)

וכשאמר לשון קדשתך וכדומה. (שם אות ד)

וכשהיו מדברים תחילה על עסקי קדושין אי מהני כשקידש אותה אח"כ בלשון שאינו להבא. (שם אות ה)

ה. צריך שיתן הוא כסף הקדושין ויאמר הוא לשון שהוא קונה אותה, ודין נתנה היא ואמרה היא, או נתן הוא ואמרה היא, או נתנה היא ואמר הוא.

וכשלא היו השדוכין בקנין, רק נתרצו בפה. (שם אות כ)

כשקידש תחת החופה, אי הוי ידים מוכיחות גם כשלא אמר "לי". (שם אות כא)

במקומות שאין מקדשים ע"י שליח, אי הוי הוכחה שלעצמו קדשה גם בלא אמר לי. (שם אות כב)

אם יש חילוק לענין חסרון תיבת לי בין לשון הרי את מקדשת לבין שאר לשונות של קדושין. (שם אות כג)

חסרון לי והיה מדבר עמה בתחילה על עסקי קדושין. (ס"י כז סעיף ד וסק"ל אותיות א"ג)

קידש מקדש אשה אחת בקדושין גמורים ואמר לאחרת בפניה תהא מקדשת ולא אמר לי, אי הוי ידים מוכיחות. (ס"י כז סעיף ד וסק"ל אות א)

וכשאמר לשניה "ואת" תהיי מקדשת (שם אות ב)

וכשתבע אשה להתקדש ולא רצתה, וקידש אחרת בפניה ולא אמר לי. (שם אות ג)

כשהיה משודך עם אשה אחרת ולא אמר לי, אי הוי הוכחה שלא קדשה לעצמו.

(שם סק"ס אות יח)

נטלה הקדושין וזרקתם לדבר האבד אחר כדי דיבור, אבל היה גם חסרון בקדושין שלא אמר "לי", אם יש להקל שלא לחוש לקדושין.

(ס"י ז סק"ל אות ה)

שליח שאמר האמ"ק פלוני, ולא אמר לפלוני. (עיין בהשמטות לס"י כז סק"ס)

שליח שקידש אשה בשביל המשלח וטעה השליח באמירתו ואמר לי. (עיין ערך "שליחות לקדושין לאיש" ח"ב)

כשנתן לה הכסף אמר לה הריני נותן לך בתורת קדושין, אי הוי כאומר לי.

(ס"י כז סעיף ה וסק"ל אותיות א"ג)

ועיין עוד בסק"ל אות א)

וכשהמקדש הוא נשוי. (שם סק"ל אות ד)

וכשאמר אני מקדש אותך או קדשתך.

(שם אות ה)

וכשאמר קחי זה לקדושין, אי הוי כאומר הריני נותן. (שם אות ו)

וכשאמר קחי זה לקדושין בעדי, או בשבילי.

(שם אות ז)

וכשאמר קחי מידי או ממני. (שם אות ח)

וכשאמר תקחי זה בקדושין לי. (שם אות ט)

אי בעינן ידים מוכיחות בלשון הקדושין גם על המתקדשת, [אעפ"י שנותן לידה הקדושין].

(ס"י כז סק"ס אות יב)

ובדליכא ידים מוכיחות לא מי הוא המקדש ולא מי היא המתקדשת. (שם אות יג)

אם יש להחמיר במשודכת כשאין ידים מוכיחות על המתקדשת. (שם אות טז)

אמר שנותן לה בשביל אהבה וחובה אם חוששין לקדושין, ואם יש הבדל כזה בין דיבר עמה ע"פ או לא דיבר. (שם סעיף ג וסק"ה)

ג. חיסורים או שינויים בלשון "הרי את מקדשת לי".

כשלא אמר לשון הקדושין לה, רק אמר לעדים הו' עדים שאני מקדש אותה לי.

(ס"י כז סק"ל אות ג)

כשלא אמר הרי את מקדשת, רק פירש שמה ואמר בלשון נסתר הרי פלונית בת פ' מקדשת. (עיין בהשמטות לס"י כז סק"ה)

נתן הכסף לאבי האשה ואמר לו הרי אתה חמי. (ס"י כז סעיף ו וסק"ל)

כשאמר רק "הרי את" או חיסורים אחרים.

(שם סק"ל אות ה)

כשאמר הרי "יד" מקדשת. (שם אות ו)

כשאמר הרי את מקדשת. (שם אות ז)

כשאמר האמ"ק ולא אמר בזה, אי מעכב. (שם סק"ל אות א)

וכשאמר גם בטבעת, רק החסיר מלת "זו".

(שם אות ב)

כשאמר תהא לי מקדשת בלשון עתיד, ולא אמר בזה. (שם אות ג)

וכשאמירת לשון הקדושין היתה אחרי שכבר נמצאה הטבעת בידה ולא אמר בזה. (שם אות ד)

אמר לה הרי את מקדשת ולא אמר לי.

(ס"י כז סעיף ד וסק"ס אותיות א"ג)

וכשישנה עוד ריעותא מלכד החסרון שלא אמר לי. (שם אות ד)

וכשהריעותא הנוספת היא בזה שישנן הוכחות מעצם העובדא שלא כיוונו לשם קדושין, כגון שכיוונו לשחוק והיתול וכדומה. (שם אות ה)

וכשישנה הוכחה שלא קידשה לעצמו. (שם אות ו)

כשאמר הרי את מקדשת, אבל אינני אומר לי.

(שם אות ז)

כשהמקדש אומר שלא אמר לי, והעדים אומרים שאינם זוכרים. (שם אות ח)

וכשהעדים אומרים ששמעו שהמקדש אומר האמ"ק ועוד כמה מלים, ולא הבינו מה הוא אומר, אם יש לתלות שבודאי סיים לשון הקדושין כהוגן. (שם אות ט)

כשאמר "עלי" במקום לי. (שם אות י)

וכשאמר האמ"ק לכם. (שם אות יא)

כשנתכוונו שניהם שתתקדש היא לו, אי הו' קדושין גם בלא אמר לי לכו"ע. (שם אות יד)

אם חסרון תיבת לי מגרע גם כשהיתה משודכת שלו. (ס"י כז סק"ס אות טו)

אי בעינן שהעדים יעידו גם על השדוכין.

(שם אות טז)

אמר לה הריני אישך הריני בעלך וכו', אינו כלום, ומה הדין כשדיבר אתה תחילה ע"ק.

(ש"ע ס"י כז סעיף ו וסקמ"ז אות א וב)

כשאמר שני הלשונות הרי את אשתי והריני אישך ביחד.

(שם סקמ"ז אות א)

כשמקדשה בשטר שכתוב בו האמק"ל ואמר לה בע"פ הריני אישך.

(שם אות ב)

נתנה היא לו כסף ואמרה הריני מקדשת לך אינה מקדשת.

(ס"י כז סעיף ז)

נתן הוא ואמרה היא [הריני מקדשת לך], אם היה מדבר עמה ע"ק הוי ודאי קדושין, ואם לאו הוי ספק קדושין.

(שם סעיף ח)

הדעות השונות בהג"ל. (שם סקמ"א, וסקמ"ב אותיות א-ד)

ענה הבעל הן בשעת נתינה הוי ודאי קדושין אפילו אין עסוקין באותו ענין. (ש"ע שם סעיף ח וסקמ"ג)

האם ענייתו הן על אמירתה מועילה אפילו כשלא דיבר אתה ע"ק כלל.

(שם סקמ"ד)

מה הדין בנתן הוא ואמרה היא [הריני מקדשת לך] וגם הקדושין היו בפסולי עדות דרבנן.

(שם סקמ"ב אות ה)

בנתן הוא ואמרה היא ספק מקדשת, מה הדין כשבא אחר וקדשה ג"כ ע"י שנתן הוא ואמרה היא.

(שם אות ו)

נתן הוא ואמרה היא "התקדש לי", או "הריני מקיחה עצמי לך", או "תן לי מנה וקדשני".

(ס"י כז סק"ס אות א)

וכשאמרה לשון שהיא עושה עצמה כהפקד ורוצה שהוא יקנה אותה.

(שם אות ב)

כשהאיש וגם האשה אמרו לשונות קדושין בשעת הנתינה.

(שם אות ג)

וכשהאשה אמרה אחר הנתינה.

(שם אות ד)

חסף ממנה דבר, ואמרה החזר לי גזילתי ואקדש לך, ונתן לה בשתיקה, אי הוי כנתן הוא ואמרה היא.

(ס"י כח פ"ת סקמ"א)

נתנה היא ואמר הוא.

נתנה היא ואמרה לו הילך דינך זה מתנה ואתקדש לך, ולקחו ואמר לה האמק"ל בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה, אם אדם חשוב הוא הרינו מקדשת.

(ס"י כז סעיף ט)

מה הדין כשלא אמרה ואתקדש לך, רק נתנה סתם, ואמר לה התקדשי לי וכו', ושתיקה.

(שם, וסקמ"ו אות א וסקמ"א)

ואי סגי במה שגילתה דעתה מכבר שרצונה שיקדשה ע"י נתינתה לו. (שם סקמ"ו אות ב)

ואי סגי במה שענתה הן אחר אמירתו.

(שם אות ג)

אם מקדשת גם כשלא אמר בהנאה זו.

(ס"י כז סקמ"ז אות א)

כשלקח בשתיקה אי הוי עכ"פ כנתן הוא ואמרה היא.

(שם אות ב)

כשנתנה היא ואמרה היא באדם חשוב ואמר הן.

(שם אות ג)

מה הדין כשאמר שתתקדש לו בהנאה זו לאחר ל' יום.

(שם אות ה, וס"י מ סק"א אות ו)

בדרי אדם חשוב.

(ס"י כז סקמ"ח)

אופני הנאה שונים בנתינה לאדם חשוב שאינה מקדשת בהם.

(שם סקמ"ט)

צריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב כדי להתירה בלא גט. (ש"ע שם סעיף מ וסקמ"ג)

נתנה היא ואמר הוא באינו אדם חשוב.

(שם סקמ"ב אות ח)

א. אמר התקדשי לי לחצאי, או חצייך מקדשת לי, ובדומה ללשונות אלה.

האומר לאשה התקדשי לי לחצאי הרינו מקדשת.

(ש"ע ס"י לא סעיף ח)

מקור וטעם הדין, ואם גם כשפירש לחצאי ולא לכולי מקדשת.

(שם סקמ"ז)

אמר חצייך מקדשת לי אינה מקדשת.

(ש"ע שם בסעיף ה"ל)

בדין ה"ל ודברו מקדם על עסקי קדושין.

(שם סקמ"ח)

וכן האומר הרי את מקדשת לי ולזה, אינה מקדשת.

(ס"י לא סעיף ח וסקמ"ט)

אמר לה התקדשי לי חצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה, או שאמר לה חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה.

(שם סעיף ז, וסקמ"ב אות א)

אם יש לחלק בין שאמר הלשון מקדשת, לבין שאר לשונות קדושין.

(שם אות ב)

וכשהפסיק בין חצייך בפרוטה הראשונה לבין חצייך בפרוטה השניה, האם י"ל דלא הוי אפילו ספק קדושין.

(שם אות ג)

וכשאמר התקדשי כולך בחצי פרוטה, ובחצי פרוטה, או שאמר התקדשי לי בחצי פרוטה ובחצי פרוטה, האם מקדשת ודאי.

(שם אות ד)

אמר חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר, הרינו ספק מקדשת.

(ש"ע שם סעיף ז)

וכשבא אחר וקידשה היום אם מקדשת לשני.

(שם סקמ"ג)

אמר שני חצייך בפרוטה, הרינו ספק מקדשת.

(ש"ע שם סעיף ז)

וכשאמר שני חצייך בבי פרוטות.

(שם סקמ"ד)

אמר לחבירו שתי בנותיך לשני בני בפרוטה או בתך מקדשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה או בתך מקדשת לי וקרעך מכורה לי בפרוטה.

(ע"ן ערך "פחות משוה פרוטה" ח"ד)

ז. הכחשה בין העדים בלשון הקדושין.

הכחשה בין עד אחד לעד אחד אם אמר לשון הקדושין, או שלדברי ע"א אמר לשון מעליא, ולדברי השני לא היה בלשון משום קדושין.

(ס"י מז סקמ"א אות ג)

וכשהכחשה היא אם סיים המקדש מלת "לי".

(שם אות ד)

כשע"א אומר שאמירת לשון הקדושין היתה לפני הנתינה והאחר אומר לאחר הנתינה, באופן שלדבריו לא חלו הקדושין.

(שם אות ה)

ובהכחשה אם שמעה המתקדשת אמירת לשון הקדושין.

(שם אות ו)

מ

מאמרים עלי

(טענת מאמרים עלי אי הוי טענה לביטול השידוכין).

כשהמשדכת טוענת על המשדוך שהוא מאוס עליה, ונתנה אמתלא לדבריה.

(ס"ג נ סקל"ז אות יז)

האם יש לחלק בין משדוך לבין משדכת לענין טענת מאמרים עלי. (שם אות יח)

כשהמשדוך התנהג כלפי המשדכת בהתנהגות בלתי מקובלת בין משדוכים. (שם אות יט)

האם צריך להתברר לביד שהאמתלא היא אמיתית, או שמספיק בשנאה שאמתלא זו עלולה לגרום לשנאה, אף שהאמתלא גופה לא נתאמתה בב"ד. (שם אות כ)

ואם יש לחלק בזה בין שהסיבה שבגללה מואסת בו נולדה אחר השידוכין, לבין שהיתה גם מתחילה אלא שלא ידעה מזה.

(ס"ג נ סקל"ז אות כא)

וכשטוענת שמה שהסכימה מתחילה היה ע"י פיתויים של אנשים, או לחץ ההורים והמשפחה.

(שם אות כב)

ושידוכים שנעשו ע"י ההורים מבלי שהחתן והכלה יראו זה את זה, ואח"כ טוען אחד מהם מאמרים עלי. (שם אות כג)

אם יכולים להשביע למי שטוען מאמרים עלי, שאכן זו היא הסיבה לנתוק קשר השידוכין. (שם אות כד) ואם הצד הנשבע יכול להטיל קבלת חרם על המשביע שאינו משיביו בחנם. (שם אות כה)

מומין

החלקים:

א. מומין שונים בגוף, שדנו בהם הפוסקים אי הוי סיבה לבטל השידוכין.

ב. המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין, כאיזה מהם — אם נמצא — יכול לבטל הקדושין. עיין ערך „תנאי” חייב.

ג. המקדש את האשה סתם, ונמצא בה מום, או נדר.

ד. כשנתקדשה סתם והיה בה מום הפוסל בנשים, ונתרפאה.

ה. נתקדשה סתם ונמצאו מומין במקדש.

א. מומין שונים בגוף, שדנו בהם הפוסקים אי הוי סיבה לבטל השידוכין.

אם גשתית המשדכת יכול המשדוך לחזור בו. (ס"ג נ סעיף ה) וכשהיא עתים שוטה ועתים חלומה או שאינה שוטה גמורה. (שם סקל"ו אות א)

ומה הדין כשגשתית וחזרה ונתרפאה.

(שם אות ב)

מומין הפוסלים בכהנים. (שם אות ז)

משדכת שנשרו בתוליה. (שם אות ט)

צלקת. (שם אות י)

מצח קצר. (שם אות יא)

חוש שמיעה חלש למשדוך או למשדכת.

(ס"ג נ סקל"א אות יב/ב)

ראה קצרה ופגמים שונים בעינים.

(ס"ג נ סקל"ו אות יג)

חוסם ארוך. (שם אות יד)

לקות בחוטם. (שם אות טו)

אין לה חוש הריח. (שם אות טז)

שפתה התחתונה עורפת על העליונה. (שם אות יז)

שן חסרה. (שם אות יח)

דבור לקוי. (עיין ס"ג נ סקל"ו אות טו)

חטוטרות. (שם אות כ)

גב עקום. (שם אות כא)

אצבעות עקומות וכפופות על גב היד.

(שם אות כב)

ידים מרתתות. (שם אות כג)

רגל של עץ. (שם אות כד)

כשנודע למשדכת שיש למשדוך שני אחים אלמים. (פ"ת ס"ג נ סק"ה)

מחלות שונות שדנו בהן הפוסקים אי הוי סיבה לבטל השידוכין.

משדכת שאין לה אורה כנשים.

(ס"ג נ סקל"ו אות ג)

כשהחתן חולה במחלת הזיבה. (שם אות ד)

מחלת צרעת ונכפה. (שם אות ה)

ספק מחלה. (שם אות ו)

משדוך שטוען שיש לו סיבה לחשוש שהמשדכת

היא חולה, ורוצה שתבדק ע"י רופא בנוכחות אמו. (שם אות ז)

כשיש חשש סכנה בנשואים מחמת דבריו שהזכירו עליהם חכמים:

עם הארץ שהשתדך עם כהנת.

(ס"ג נ סקל"ו אות כה)

כשהחשש הוא מחמת צוואת רבי יהודה החסיד. (שם אות כו)

כשהמשדכת היתה נשואה לשני אנשים ונתאלמנה מהם. (שם אות כז)

על פגמים מוסריים שונים, ועל סיבות מקריות אי הוי עילה לבטל השידוכין.

(עיין ערך „ביטול שדוכין” ח"א)

ב. המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין, כאיזה מהם — אם נמצא — יכול לבטל הקדושין. עיין ערך „תנאי” חייב.

ג. המקדש את האשה סתם, ונמצא בה מום, או נדר.

המקדש את האשה סתם ונמצא עליה אחד מהמומין הפוסלים בנשים, או אחד מהגדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם הר"ן ספק מקודשת. (ס"ג נ סעיף ה וסקל"ב אות א)

[אילו הם המומין הפוסלים בנשים, או הגדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם עיין ערך „תנאי” חלק יא וי"ב].

ע"ד הסוכרים דהדין הנ"ל הוא כשגם כנס סתם. (שם בסקל"ב אות א)

הא דהוי ספק, אם היינו דוקא כשהבעל לפנינו ואומר שמקפיד, או גם כשאינו לפנינו (כגון שמת ואח"כ נמצא המום לענין יבום, ועוד כמה פרטים). (שם אות ב)

כששתק בשעה שנודע לו מהמום או הנדר ואח"כ צווח. (שם אות ג)

אם גם לענין חר"ג שלא לישא על אשתו ושלא לגרש בע"כ, נמי מחמירין מספק. (שם אות ד)

בקידש סתם וגם כנס [או בעל] סתם אי הוי קדושין ודאי, (להסוכרים דבקידש לחוד בסתם הוי ספק). (שם אות ה)

מומין או נדרים שדנו הפוסקים אם גם בקידש סתםא בטלו הקדושין, ונדונים שונים בזה.

(ס"ג נ סקל"ב אות ו)

נמצאת איילונית. (שם אות ז)

עקרה.

(שם אות ח)

רחמה אטום או צר שאינו יכול לבוא עליה, ומה הדין כשנתרפאה, ואם יש חילוק כשבעלה אחיכ. (שם אות ט)
מסורפת, משועממת, ונכפית, ואם יש חילוק בזה בין קידש לחוד או כשגם כנס או בעל.

(שם אות י)

גדרה נטולה אני מהיהודים (וממילא אסורה עליה). (שם אות יא)

כשיש איסור בקדושי זוג זה ולא נודע מקודם.

(ס"י לס סקל"ב אות יב)

אם יש חילוק בזה בין היה לו לחקור על כך או לא, ובענין הסעיה מכוננת. (שם אות יג)

יש שמחלק בזה בין יש היתר לאיסור אחיכ, לאיסור עולם. (שם אות יד)

להסוברים דביש איסור בקדושין ולא הכיר בה אינה צריכה גט מהדין, אם יש חילוק בזה כשגם בעל. (שם אות טו)

בנודע שהמתקדשת היתה אכלה בעת הקדושין. (שם אות טז/א)

ד. כשנתקדשה פתם והיה בה מום הפוסל בנשים, ונתרפאה.

(ס"י לס סקל"ג אות ה)

ה. נתקדשה פתם ונמצאו מומין במקדש.

(ס"י לס סקל"ב אות טז)

כשאנו ראו לביאה. (שם אות יז)

כשנודע שהמקדש או המתקדשת טומטום או אנדרוגינוס.

כשנודע שהבעל חולה נכפה עוד מלפני הנשואין. (ס"י לס סקל"ב אות יט)

במום דמשוגע, ועתים חלים עתים שוטה.

(שם אות כ)

כשנודע שהיה חולה מסוכן (ומת), אם להתיירה בלא חליצה מטעם קדושי טעות. (שם אות כא)

סומא. (ס"י לס סקל"ב אות כב)

כשנמצא שהמקדש הוא מומר.

כשנודע שלפני הנשואין היה מומר וחזר ולא בתשובה שלמה. (שם אות כד)

וכשהאשה אינה מקיימת דת ישראל ונשאת למומר בטעות. (שם אות כה)

לשהמיר אחר הקדושין, אם יל דאדעתא דהכי לא נתקדשה. (שם אות כו)

כשנודע שהמקדש נשפט להאסר בבית הסהר בגלל אשמה כבדה.

כשנתברר שהמקדש הוא בליעל ורמאי (מסוחר תנשים). (שם אות כח)

כשנודע שלהמקדש יש כבר אשה מקודם.

(שם אות כט)

מומר

דעות הפוסקים בדיו מומר שקידש, אם קדושין קדושין. (ס"י מד סעיף ט וסקל"ח אות א וב)

אם יש לחלק בקדושי מומר, בין שהמיר מרצונו לבין שהמיר מאונסו. (שם אות ג)

להסוברים דקדושי מומר אינם קדושין, מה הדין כשקידש בעודו ישראל כשר ואחיכ המיר, אם נפקעין הקדושין. (שם אות ד)

להסוברים דקדושי מומר הו קדושין גמורים, מה הדין בגר שחזר לסורו. (שם אות ה)

ומה הדין כשלא ידעה בעת הקדושין שהוא מומר, או שהמיר אחרי הקדושין, אי הוי קדושי טעות. (ע"י ערך "מומין" ח"ה)

אם אב מומר יכול לקבל קדושין עבור בתו הקטנה. (ס"י לד סק"א אות ב)

דעות הפוסקים בדיו קדושי מומר בן מומר או מומרת וזרעו. (ס"י מד סקל"ט אות א)

ואם יש לחלק בבן מומר, בין אם אביו המיר לרצונו או לאונסו. (שם אות ב)

אם זרעו של מומר קדושי קדושין גמורים, כמו ישראל שהמיר. (שם סק"ז)

מומר שנשא מומרת בנימוסיה, אם יש בזה חשש קדושין. (ס"י כו סק"ו אות א)

אם מותר לסדר קדושין למומר לערלות ולמחלל שבתות. (ס"י מט סק"ו אות ה)

וע"י עוד ערך "סידור קדושין" ישראל וישראלית שנישאו זה לזה כשהיו מומרים, ואחיכ חזרו בתשובה, אם צריכים ברכות אירוסין ונשואין. (ס"י לד סק"א אות ד)

מזונות הארוסה

אם הארוס חייב במזונות ארוסתו.

(ע"י ערך "ארוס וארוסה" ח"ו)

ארוסה שתבעה את הארוס להנשא, ונתנו לו זמן, והגיע הזמן ולא נשאה, אם חייב במזונותיה, ונשואין. (ע"י ערך "זמן" ד) ח"ד)

מחזיר גרושתו

נשואין במחזיר גרושתו מן הנשואין או מן האירוסין אם מותר בחו"מ, וכל הפרטים בזה. (ע"י ערך "זמן" ה) ח"ג)

מחזיר גרושתו אם מכר ברכת התנים, ואם יש לחלק בזה בין הברכות שבשעת חופה לברכות שבסעודה. (ס"י סב סקל"ג אות א)

ובמחזיר גרושתו מן האירוסין. (שם אות ב)

גידש את אשתו בגט פסול מדרבנן, או בספק גירושין, ונשאה מחדש, אם צריך לברך ברכת אירוסין ונשואין. (שם אות ג)

במחזיר גרושתו אם מברכים ברכת אשר ברא כל שלושת ימי שמחתה. (ס"י סב סקל"ח אות ג)

אם אומרים "שהשמחה במעונו" בבהמיו במחזיר גרושתו. (שם סקל"ז אות ה)

מחילה

מחילה מצד אחד לשני על ניתוק השידוכין, וכל הפרטים בזה. (ע"י ערך "ביטול שדוכין" ח"ו)

מחלות

מחלות שונות שדנו בהם הפוסקים אי הוי סיבה לבטל השדוכין. (ע"י ערך "מומין" ח"ה)

מטבע

אם מקדשין לכתחילה במטבע, גם כשיש בו שוה פרוטה. (ס"י לא סק"ד אות ג)

כשקדש במטבע שהוטבע עליו שם היה. (ס"י כח סקל"א אות כג)

מי שאין לו אלא טבעת שאולה ומטבע משלו באיזה משניהם עדיף יותר לקדש. (שם סקל"ו אות ג)

וכשיש בידו טבעת שקיבל במתנה ע"מ להחזיר ומטבע משלו, במה עדיף לקדש. (שם בהנ"ל)

מלאכה

(לחתן בשבעת ימי המשתה)

איסור עשיית מלאכה לחתן בדי ימי המשתה. (ס"י סד סעיף א, וסקל"ג אות א)

כשהכלה מוחלת אם מותר לו לעסוק במלאכה. (שם אות ב)

שותפו או שכירו של החתן, אם רשאים לעבוד במלאכת החתן. (שם אות ג)

מחזיר גרושתו

קידש בשוה פרוטה קרקע או מחזיר לקרקע אי מקודשת. (ס"י כז סק"ג אות א)

כתב שטר קדושין על המחזיר לקרקע אם כשר לקדש בו. (ע"י ערך "שטר" ח"ב)

מלאכת דבר האבוד אם מותרת לחתן.

(שם אות ה)

ומלאכה קלה אם מותרת לחתן. (שם אות ו)

מלאכת השחיטה אם מותרת לחתן. (שם אות ט)

וכיבוס הבגדים. (שם אות ח)

ואם מותר לחתן להסתפר בשבעת ימי המשתה.

(סי' סד סק"ג אות ד)

ולימוד בעיון. (שם אות ז)

יש מי שמתיר לחתן כל המלאכות המותרות ביו"ט.

האם מותר לחתן לעשות מלאכה בצינעא.

(שם אות יא)

האם גם הכלה אסורה במלאכה. (שם אות יב)

מלוה וחוב

החלוקים:

א. החזיר לה חוב שהיה לה אצלו וקידש אותה בו, ואופנים שונים בזה.

ב. היה לו מלוה או חוב אצלה, ואמר לה האמק"ל במלוה או בחוב שיש לי אצלך, ואופנים שונים בזה.

ג. קידשה בשטר חוב שיש לו עליה, ונתנו לה.

ד. קידשה במלוה על משכון שחייבת לו.

ה. קידשה בהרווחת זמן המלוה שיש לו אצלה, או שיש לאחרים עליה.

ו. קידשה בהנאת מחילת מלוה.

ז. קידשה בחוב שיש לו על אחרים.

ח. קידשה במלוה שהיה לו אצלה, וגם בפרוטתו.

ט. קידש במלוה ובקל סתם.

י. קידש במלוה שהלוה לאחר על פיה, או שהרוויח זמן המלוה שחייב לו אחר על פיה.

א. החזיר לה חוב שהיה לה אצלו וקידש אותה בו, ואופנים שונים בזה.

החזיר לה חוב שהיה לה אצלו, ואמר קודם שתטלנו כנסי סלע זה שאני חייב לך והרי את מקודשת לי בו, ונטלתו ושתקה, אם היו ביניהם שידוכים הריזו מקודשת, ואם לא שידך אינה מקודשת עד שתאמר הן. (סי' כח סעיף ג וסקנ"ז)

באופן דמקודשת אם צריך להחזיר לה החוב. (שם סק"ז)

ובלא שידך ודיבר עמה על עסקי קדושה.

(שם סק"ח)

הא דאינה מקודשת בשתקה, אם זה גם כשעור לא הגיע זמן פרעון חובה. (שם סק"ט אות א)

וכשהחזיר לה סתם הלואה תוך ל' יום, אי הוי כלא הגיע זמן הפרעון.

(שם אות ב)

האם יש הבדל בין מלוה בע"פ למלוה בשטר או בעדים.

(שם אות ג)

כשנתן לה יותר ממה שחייב לה, אם יכולה לומר ידי שקלי אף שאינו חייב לה כל הסכום.

(שם אות ד)

אמר כנסי סלע שאני חייב לך ולא אמר "זה", האם יכולה לומר שלקחתו לפרעון חובה ולא לשם קדושין.

(סי' כח סק"ט אות ה)

אם גם כשנתן לה חפץ ולא כסף, יכולה לומר שלקחתו רק לפרעון חובה.

(שם אות ו)

לשונות שמשמעותם שנתן לה לחובה, אף שלא פירש כן להדיא.

(שם אות ז)

כשידיבר אתה לפני הנתינה שנתן לה לפרעון חובה, ובשעת נתינה אמר לה רק האמק"ל ושתקה.

(שם אות ח)

וכשרק היא תבעה ממנו חובה, והוא נתן לה בסתמא ואמר האמק"ל.

(שם אות ט)

אמר לה שתק חפץ ששלח לה אחר, וכשנתן אמר האמק"ל.

(שם אות יא)

וכשנתן מעות שלו עבור חוב שחייב לה איש אחר.

(שם אות יב)

וכשאמר לה שתק עבור חוב שחייב לאיש אחר.

(שם אות יג)

כשהמתקדשת עניה ואמר לה שתק מעות בתורת צדקה, ובשעת נתינה אמר האמק"ל. (שם אות יד)

אם לאחר שנתן בידה כסף החוב אמר האמק"ל בו, אפילו אמרה הן ושידך תחילה אינה מקודשת.

(סי' כח סעיף ג)

אם גם באמר לשון הקדושין תוכי"ד אחר הנתינה אינה מקודשת.

(שם סק"ב אות א)

וכשאמר לשון הקדושין אחר הנתינה בעוד ששניהם אוחזים בכסף הקדושין. (שם אות ב)

וכשפרע למשרתת חוב שחייב לבעה"ב, ולפני שהגיע הכסף ליד בעה"ב, חזר ואמר לה האמק"ל בכסף זה.

(שם אות ג)

אמר לה כנסי סלע זו סתמא, וחזר ואמר לה התקדשי לי בו, אעפ"י שחייב לה ג"כ והגיע זמן הפרעון מקודשת, ואינה יכולה לומר לפרעון קבלתיו. (סי' כח סעיף ג, וסקנ"א אות א וב)

וכשיש אומדנא שלא רצתה או להתקדש.

(שם סקנ"א אות ג)

כשאמר לשון הקדושין אחר הנתינה.

(שם סקנ"ב אות א)

וכשגם המתקדשת אמרה הן.

(שם אות ב)

וכשאמרו שניהם שנתכוונו גם בשעת הנתינה בסתם לשם קדושין.

(שם אות ג)

מקור הדברים דאפילו הגיע זמן הפרעון מקודשת.

(שם סקנ"ג)

אם גם באמרה תוך כדי דיבור שקיבלה לפרעון, אינה נאמנת.

(שם סקנ"ד אות א)

וכשהמקדש הוא יורד מנכסיו אם נאמנת לומר שקיבלה לפרעון.

(שם אות ב)

אמר לה כנסי סלע זו שאני חייב לך, וחזר ואמר לא לשם פרעון אני נותנה רק לשם קדושין. י"א דהוי מקודשת אפילו לא שידך.

(סי' כח סעיף ג וסקנ"ה)

ואם אמרה תוכי"ד שלקחה לחובה. (שם אות ב)

ב. היה לו מלוה או חוב אצלה, ואמר לה האמק"ל במלוה או בחוב שיש לי אצלך, ואופנים שונים בזה.

היה לו מלוה אצלה אפילו היא בשטר ואמר לה האמק"ל במלוה שיש לי אצלך אינה מקודשת. אפילו עדיין המעות בידה ולא שלחה בהם יד.

(סי' כח סעיף ז וסקנ"ז ומ"ח)

ומה הדין כשהחזיר לה השטר.

(שם סעיף ז וסקנ"ט, וסקנ"א אות ג)

וכשהקנה לה השטר בכתובה ומסירה. (שם אות ד)

וכשהחזיר לה השטר, והוא שוה פרוטה אם מקודשת בתורת כסף.

(שם סעיף ז,

וסקנ"ט, וסקנ"א אות א וב)

קדשה במלוה כשהגיע כבר זמן גבייתה.

(שם סעיף ז וסקנ"ב)

ומה הדין כשהאשה אמרה לו הילך מעות המלוה.

(שם בסקנ"ב)

היתה חייבת שכירות פעולה שעשה לה וקידשה בה.

(סי' כח סעיף ז וסקנ"א אות א)

כשהיתה חייבת לאיש מחמת נזק שהזיקתו, וקידשה בזה.

(שם אות ב)

וכשקידשה בדמי עזרף מעות שנשאר בידה.

(שם סק"א ואות ה"ל)

קידשה כמעות שנתן לאשה לעיסקא, דהוי פלגא מלוה ופלגא פקדון.

(שם אות ג)

נתחייב לה מנה ע"י קנין וקדשה בה.

(סי' כח סק"ב אות ו)

ג. קידשה בשטר חוב שיש לו עליה, ונתנו לה.

אמר לה התקדשי לי בשטר חוב ונתנו לה, שמיין אם יש בו שוה פרוטה מקודשת.

(סי' כח סעיף ח וסקנ"ג)

וכשאין בשטר שוה פרוטה אם מקודשת מספק.

(ש"ע שם סעיף ח, וסקנ"ד)

ד. קידשה במלוה על משכון שהיכת לו.

קידשה במלוה על משכון שהיה לו אצלה, והחזיר לה המשכון או לא החזיר, או שהיה המשכון ברשותה, ואם יש הבדל בין משכון דשעת הלוואה, למשכון שלא בשעת הלוואה. (סי' כח טע"ף י"א וסקט"ה, סז, סח, וסקט"ס אות א"ה)

כשקידש בחוב שיש לו על אחרים, ויש לו משכון על החוב. (שם סקט"א אות ו ועיין להלן ח"ז)

ה. קידשה בהרזות זמן המלוה שיש לו אצלה, או שיש לאחרים עליה.

הלוה לה עתה מאתים זוז ואמר לה האמק"ל בהנאת זמן שארויה לך במלוה שתהיה בידך כריב יום. (סי' כח טע"ף ט וסקנ"ה)

ומה הדין כשהאשה החזירה לו מלוה שהיתה חייבת לו, והוא נתן לה בחזרה וקדשה בהרזות זמן המלוה. (שם סקנ"ה)

היה לו מלוה אצלה ואמר לה האמק"ל במה שאני מרויח לך הזמן. (שם טע"ף י' וסקנ"ט אות א, וסקט"א אות א) להסוברים דמקדשת האם זה דוקא כשהגיע זמן הפרעון. (שם סקנ"ט אות ב)

להסוברים דאינה מקדשת בהרזות זמן, מה הדין כשהיו המעות מוזמנים ביד האשה לפריעת המלוה, וקדשה בהרזות זמן המלוה. (שם סקט"א אות ב)

אם צריך לומר דמקדשה בהנאת הרזות הזמן [להסוברים דמקדשת]. (שם סקט"ב אות ב)

אי בעינן שיראו או ידעו העדים שהלוה לה ממון. (שם אות ג) השאיל לה חפץ ואח"כ קידשה בהרזות זמן ההשאלה אם מקדשת. (שם אות ד)

היה חייב לה מעות וקידשה בשכר שמקדים לה פרעון החוב. (שם אות ה)

היתה חייבת לאחרים ובא אחר ונתן פרוטה למלוה להרויח לה זמן וקידשה בזה, הוי מקדשת. (סי' כח טע"ף י' וסקט"ג אות א) אם צריך לקדשה דוקא בעת נתינת הפרוטה למלוה. (שם אות ב)

אם צריכה האשה לומר לו שיתן הפרוטה למלוה. (שם אות ג)

אם דין זה הוא רק בהגיע זמן פרעון החוב. (שם אות ד)

וכשלא נתן המקדש פרוטה למלוה, רק פייסו בדברים שירויח לה הזמן, אם מקדשת בכך. (שם אות ה) ואם יש כזה משום איסור רבית. (שם אות ו)

כשנתן פרוטה לאיש שילוח לאשה. (שם סקט"ד)

וכשנעשה ערב לאשה לחובה וקדשה בזה. (שם בסקט"ד)

ו. קידשה בהנאת מחילת מלוה.

היה לו מלוה אצלה ואמר לה האמק"ל בהנאת מחילת מלוה. (סי' כח טע"ף י' וסקנ"ח אות א)

אי בעינן דנוסף ללשון הקדושין, ימחול לה להדיא את חובה. (שם סקנ"ח)

וכשאמר התקדשי לי במחילת מלוה ולא אמר בהנאת המחילה. (שם סקנ"ח אות ב)

והיכא שכל סכום המלוה אינו אלא פרוטה אחת. (שם אות ג)

קידשה בהנאת מחילת מלוה שהיכת לו רק כדי לצאת ידי שמים. (שם אות ד)

קידשה בהנאת מחילת דמי פרוטה שצריכה להשתתף עבור נד חנוכה. (שם אות ה)

ז. קידשה בחוב שיש לו על אחרים.

היה לו חוב ביד אחרים ואמר לה האמק"ל בחוב שיש לי ביד זה במעמד שלשתן, וכל הפרטים בזה. (עיין ערך "מעמד שלשתן")

היה לו מלוה בשטר אצל אחרים וקידשה בה, אפילו הקנה לה השטר כראוי בכתובה ומסירה, אינה מקדשת אלא מספק. (סי' כח טע"ף י"א)

האם ספק הקדושין הוא מחמת עצם החוב, או מחמת הגיר של השטר. (שם סקט"ז אות א)

להסוברים דהספק בקדושין הוא מחמת הגיר, אם זה דוקא כשהקנה לה ע"י כתיבה ומסירה, או אפילו ע"י מסירה לחוד. (שם אות ב)

ואם זה דוקא כשהזכיר את השטר, או גם כשלא הזכיר רק החוב. (שם אות ג)

כשקידש בחוב שיש לו על אחרים, ויש לו משכון על החוב. (סי' כח סקט"א אות ו)

ח. קידשה במלוה שהיה לו אצלה, וגם בפרוטה.

היה לו מלוה אצלה, ונתן לה עתה פרוטה, ואמר לה התקדשי לי במלוה ופרוטה, הריני מקדשת. (סי' כח טע"ף י"ד, וסקט"ח אות א)

והיכא שהאשה אמרה לו מקודם שיקדש אותה במלוה שבידה, האם אפשר ג"כ לומר שדעתה אפרוטה ותהיה מקדשת. (שם אות ב)

ט. קידש במלוה ובעל פה.

קידש במלוה ובעל פה בפי עדים שראו שנתייחד עמה צריכה גם מספק. (סי' כח טע"ף טז וסקט"ה)

י. קידש במלוה שהלוה לאחר על פיה, או שהרויח זמן המלוה שחייב לו אחר על פיה.

אמרה לו הלוה מנה לפלוני ואתקדש לך, והלוה לפ' ואמר לה האמק"ל בו הוי קדושין. (סי' כח טע"ף ב וסקט"ז)

ואם מקדשת גם באמרה הלוה פרוטה לפלוני. (שם סקט"ז)

הרויח מלוה על פיה וקידשה בו אינה מקדשת. (שו"ע שם טע"ף ב וסקט"ח אות א)

ואם יש חילוק בזה כשיש פרוטה בהרזות הזמן. (שם סקט"ח אות א)

להסוברים דבהרזות הזמן מקדשת, מה הדין כשהיא לא הציעה מקודם להתקדש בזה, אלא אחר שהרחיב את זמן הלוואתו על פיה, אמר לה האמק"ל בטובה זו שעשיתי עמך. (שם אות ב)

וכשמחל המלוה לאחר על פיה. (שם אות ג)

וכשהרחיב על פיה זמן מלוה בשטר שהיה לו על אחרים. (שם אות ד)

מסירה לרשות הבעל

האשה שנתאסרה ומסרה אביה לבעלה, או לשלוחי בעלה, או מסרה שלוחי האב לבעלה או לשלוחי, ומתה בדרך קודם שתכנס לחופה, בעלה יורשה. (שו"ע סי' נז)

אם צריך עדים על המסירה לשלוחים.

(שם סקט"א אות א)

אם צריך ליתן רשות לשלוחים למוסרה לשלוחי הבעל. (שם אות ב)

אם מותר למוסרה בשבת ויו"ט, ומה הדין כשמסרה בע"ש ויו"ט אם מותר אח"כ להכניסה בשבת ויו"ט. (שם אות ג)

אם מסירה מהני גם למעשה ידיה שיהיו לבעלה. (שם אות ד)

לשיטת ר"ת דאם מתה האשה אחר שכנסה, מחוייב האב לסלק לחתן מה שפסק, אם מסרה שלוחי האב לשלוחי הבעל הוי ככנסה. (סי' נג סקט"ד)

אי מהני מסירה לרשות הבעל גם במקום דחופה לא מהני. (כגון בגדה או באלמנה).

(סי' נז סקט"א אות ה)

אם מסירה משוי לה כנשואה לענין אבילות הבעל. (שם אות ו)

להסוברים דחופה קונה קנין אירוסין כמו כסף ושטר, אם גם מסירה לרשות הבעל קונה כמו חופה. (סי' כז סקט"ס אות י')

מסירת מודעה

(על הקדושין)

מסר מודעה על הקדושין לפני שקידש.

(סי' מב סקט"ו אות ח"י)

מעמד שלשתן

היה לו חוב ביד אחרים ואמר לה האמק"ל בחוב שיש לי ביד זה במעמד שלשתן. (ס"י כח סעיף יג וסקע"ד, וסקע"ו אות א וב)

להסוברים דמקודשת, אי סגי שיאמר לה האמק"ל בחוב שיש לי ביד זה, או שצריך לומר גם ללוה שיתן המנה למתקדשת. (שם סקע"ה)

אם מקודשת במעמד שלשתן גם כשהקנה לה בע"כ של הלוה. (שם סקע"ו אות ג)

קידשה במעמ"ש בחוב שיש לו ביד גוי. (שם אות ד)

אם קדושין דמעמ"ש הוי דאורייתא או דרבנן. (שם אות ה)

להסוברים דבמעמ"ש אינה מקודשת אלא מדרבנן, מה הדין כשקידשה בקנין אחר שהכסף אינו קנוי אלא מדרבנן. (שם אות ו)

וכשהמקדש זכה בחפץ ע"י קנין מעמ"ש או קנין אחר דרבנן, ואח"כ קידשה בו. (שם אות ז)

כשבא בע"ח של המקדש לטרוף את החוב שקידשה בו במעמ"ש אם נפקעין הקדושין, ואם יש חילוק בין זה לבין קידשה בכסף ובא בע"ח של המקדש לטרוף ממנה את הכסף בחובו. (שם אות ח)

מענין לענין באותו ענין

(עיין ערך "דיבור על עסקי קדושין" ח"ה).

מעשה ידי הקטנה או הנערה

האב זכאי במעשה ידיה של בתו הקטנה והנערה עד שתבגור. (ס"י לו סעיף א)

ואם הוא אוכל פירות משדה שלה (שירשה מאמה). (שם סק"ב אות ה)

ואם האב זוכה במתנה שנתנו לה. (שם אות ו)

וכשהאב עצמו נתן מתנה לבתו הקטנה אם זכתה בה. (שם אות ז)

מעשה ידה של הארוסה היתומה האם הם של הארוס. (ס"י נה סק"ח אות ג)

מעשר עני

קידש במעשר עני אי מקודשת.

(ס"י כח סקע"ג אות כא)

מעשר ראשון

לוי שקידש במעשר ראשון. (ס"י כח סקע"ג אות ז, ועיין עוד ערך "מתנות כהונה")

מעשר שני

כשקידש במעשר שני. (ס"י כח סקע"ג אות טו)

וכשקידש במעות שחילל עליהם מעשר שני. (שם אות טז)

כשקידש בהנאה שיש לה במה שנתן לה המע"ש שתאכלנה, או שתהנה ממנו. (שם אות יז)

כשקידש בהנאה שהזמין לה מע"ש שתפדנו בפחות משווי, וישאר המותר לה. (שם אות יח)

כשקידש בתערובת מעשר שני. (שם אות יט)

מצוה בו יותר מבשלוcho

אעפ"י שמכיר את האשה, מצוה שיקדשה בעצמו אם אפשר, ולא ע"י שליח.

(ס"י לה סעיף ז וסק"ח)
מצוה שתתקדש האשה ע"י עצמה אם תוכל ולא ע"י שלוחה. (ס"י לו סעיף א וק"ב"ד)

אם באב המקבל קדושי בתו הקטנה, אמרינן מצוה בו יותר מבשלוcho. (ס"י לו סק"ג אות א)

וכשהבת עצמה מקבלת הקדושין האם גם כזה יש מצוה יותר מבאב. (שם אות ב)

מצוה שלא יקדש בתו

כשהיא קטנה

מצוה שלא יקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה. (ס"י לו סעיף ח, והפרטים בזה עיין ערך "אב" ח"א)

מציאת הקטנה או הנערה

האב זכאי במציאת בתו הקטנה והנערה עד שתבגור. (ס"י לו סעיף א וסק"ב אות א)

האם זה דוקא בסמוכה על שלחנו. (שם סק"ב אות א)

להסוברים דהוא דוקא בסמוכה על שלחנו, מה הדין כשאינו זן אותה מחמת שאין לו, או מחמת שיש לה מזונות ממקום אחר. (שם אות ב)

להסוברים דהטעם דמציאתה לאביה שלא יקדשה לשאינו הגון לה, מה הדין במקודשת כבר.

(שם אות ג)
ובמציאת שופלה לתוך חצרה. (שם אות ד)

מקום נתינת הקדושין

(עיין ערך "נתינת הקדושין" ח"ב)

משודך ומשודכת

(דינים הנהגים בין משודך למשודכת)

האם יש איסור יחוד במשודכים.

(ס"י נה סק"ד אות ב)

האם מותר להסתכל במשודכת שלו.

(עיין ס"י כא סק"ט)

האם מותר למשודך ומשודכתו לרדור בבית אחר.

(ס"י נה סעיף א, וסק"ל)

אם חסרון תיבת לי באמירת לשון הקדושין מגרע גם כשהיתה משודכת שלו.

(ס"י כז סק"ט אות טו)

קידשה בגזל וידה ושידך אותה מקודם אי מקודשת. (עיין ערך "גזל וגניבה" ח"ו)

החזיר לה חוב שהיה לה אצלו, וקידש אותה בו, ושידך אותה מקודם, אי מקודשת.

(עיין ערך "מלוה וחוב" ח"א)

כשכתב כתובה למשודכתו אם מתחייב בה.

(עיין ערך "כתובה" ח"ג)

כאופנים שהארוס חייב במזונות ארוסתו, האם גם משודך חייב במזונות משודכתו.

(ס"י נה סק"ח אות ח)

משכון

החלקים:

א. קרשה במשכון שנתן לה על מלוה שלוה ממנה.

ב. קרשה במשכון שיש לו ממנה על חוב.

ג. קרשה במשכון של אחרים הנמצא בידו על חוב שהם חייבים לו.

ד. אמר לה התקדשי לי כרינר, ונתן לה משכון עד שיתן הרינר.

א. קרשה במשכון שנתן לה על מלוה שלוה ממנה.

ביקש ממנה שתלוה לו מעות על משכון ונתנה לו המעות, וכאשר נתן לה המשכון אמר לה התקדשי לי בו, וקבלתו ושתקה.

(ס"י כח סעיף ג וסק"ו אות א)

האם יש הבדל בין שאמר הלויני על משכון זה לבין שאמר הלויני על משכון סתם.

(שם בס"ק וזאת הנ"ל)

וכשאמר שנתן למשכון ולקדושין. (שם אות ב)

וכשהמשכון היה כבר בידה, ולקחו ממנה וקדשה בו. (שם אות ג)

כשקידשה גם אחר לאיזה מהם תנשא, ומאיזה מהם תגרש. (שם סק"ז)

ב. קדשה במשכון שיש לו ממנה קל חוב.

קידשה במשכון שיש לו ממנה על חובה. (ס"י כח סק"ז)

וכשקידש במשכון דידה שלא הגיע עדיין לידו בתורת משכון. (שם סק"ט אות ו)

אשה שנתנה משכון לאיש עבור חוב של אחרים, ואח"כ קידשה האיש במשכון זה. (שם אות ז)

ג. קדשה במשכון של אחרים הנמצא בידו על חוב שהם חייבים לו.

היה לו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים וקידש בו אשה, ואם יש הבדל בין משכנו בשעת הלואתו או שלא בשעת הלואתו.

(ס"י כח סעיף יב, וסק"א אות א"ה)

אי מקודשת דוקא כשלבסוף הוחלט המשכון בידו, או אפילו כשהלוה חזר ופדאו. (שם סק"ע אות א)

ומה הדין כשלא הודיע לאשה שהוא משכון. (שם אות ב)

אי בעינן שיטול רשות מבצל המשכון.

(שם אות ג)

כשהמלוה התנה שלא יתחייב באונסים על המשכון אי מצי לקדש בו. (שם אות ד)

קידש במשכון קרקע. (שם אות ה)

מקדש במשכון אם יש בזה משום איסור רבית. (שם אות ו)

לוה אם יכול לקדש אשה במשכון שהוא ביד המלוה. (שם אות ז)

היה בידו משכון דאחרים והשאלו לאחר והלה קידש בו. (שם סק"א אות ז)

וכשהחפץ המושאל היה משכון עבור הלואת כסף של צדקה. (שם אות ח)

נער הסמוך על שלחן אביו שקידש במשכון שהושכן אצל אביו. (שם אות ט)

קידש במשכון על חוב שיש לו אצל עכו"ם אינה מקודשת. (ס"י כח סעיף יב, וסק"ב אות א)

וכשהגיע זמן הפרעון ולא פדאו הגוי. (שם אות ב)

מכר המלוה את המשכון של הגוי לאחר, וההוא קידש בו. (שם סעיף יב וסק"ג אות א)

וכשהלוקח לא ידע שזה משכון. (שם אות ב)

ד. אמר לה התקדשי לי בדינר, ונתן לה משכון עד שיתן הדינר.

אמר לה התקדשי לי בדינר, ונתן לה משכון עד שיתן הדינר אינה מקודשת.

(ס"י כח סעיף ו ושם סק"ב אות א)

וכשאמר אל תחזירי המשכון עד שאתן הדינר. (שם אות ב)

וכשאמר קני משכון זה בשעבוד דינר. (שם אות ג)

להמקילים בזכי שעבוד דינר, מה הדין כשגם אמר ותתקדשי בהנאת ההתחייבות. (שם אות ד)

כשאמר לה זכי שעבוד דינר במשכון ע"מ להפרע רק מדינר שחייב לה אחר. (שם אות ה)

אמר לה האמק"ל בדינר, ותוכי בו בגוף המשכון שאני נותן לך על זה. (שם סעיף ו וסק"ד)

משרת ומשרתת

משרת ומשרתת הגיונים משל בעה"ב, וקידשה במזון של בעה"ב שלא בידיעתו.

(ס"י כח סק"ב אות ד)

כשפרע למשרתת חוב שחייב לבעה"ב, ולפני שהגיע ליד בעה"ב חזר ואמר לה האמק"ל בכסף זה. (שם סק"ב אות ג)

מת

קידש בעזר או שיער ותכריכים של מת.

(ס"י כח סק"א אות כה)

מתנה על מנת להחזיר

החל ק"מ :

א. האומר לאשה האמק"ל בדינר זה ע"מ שתחזירהו לי.

ב. האשה שנתנה לאחר מתנה ע"מ להחזיר לה לאחר זמן, וקדשה בה תוך הזמן.

ג. נתן לה מתנה ע"מ להחזיר, ואמר לה האמק"ל בהנאה זו שאת נהנית תוך הזמן.

ד. הנותן לחבירו מתנה ע"מ להחזיר, והלך המקבל וקידש בו אשה.

א. האומר לאשה האמק"ל בדינר זה ע"מ שתחזירהו לי.

האומר לאשה האמק"ל בדינר זה ע"מ שתחזירהו לי, אינה מקודשת.

(ס"י כח סעיף א)

ביאור יסוד הדין דדמי לחליפין, אם דומה ממש, או רק גזירה משום חליפין, ואפקעינהו רבנן לקדושין. והנפ"מ לדינא.

(שם סק"א אות א)

אם צריכה עכ"פ גט מחומרא. (שם אות ב)

הא דאינה מקודשת האם זה דוקא כשהתנה התנאי לפי דיני התנאים.

וכשקידשה במנה ע"מ להחזיר מנה אחר. (שם אות ד)

וכשקידשה במנה ע"מ שתחזיר ותתן לאיש אחר. (שם אות ה)

מה הדין באופן הקדום, כשגם התנה שהאיש יהיה יחזיר לו אח"כ. (שם אות ו)

וכשקידשה בחפץ ע"מ שתחזיר ותמכרהו לו. (שם אות ח)

וכשקידש במתנה ע"מ להחזיר לאחר זמן מסויים, ואם יש נפ"מ בין קידש בכסף ע"מ להחזיר לקידש בחפץ. (ע"ן שם סק"ג אות ב)

ב. האשה שנתנה לאחר מתנה ע"מ להחזיר לה לאחר זמן, וקדשה בה תוך הזמן.

האשה שנתנה לאחר מתנה ע"מ להחזיר לה לאחר לי יום, כדי לקדשה בה תוך לי ונתן לה תוך לי לקדושין, מקודשת. (ס"י כח סעיף א, וסק"ב אות א)

ואם מקודשת גם כשקיבלה בשתיקה. (שם סק"ד אות א)

מה הדין בזה כשאמרה סתם ע"מ להחזיר ולא פירשה לאחר לי. (שם אות ב)

ואם יש הבדל בין אמרה כדי לקדשה לע"מ לקדשה. (שם אות ג)

מה הדין כשלא אמרה כדי לקדש בה. (שם אות ד)

ומה הדין כשקידשה לאחר לי. (שם אות ה)

נתנה האשה מתנה לאדם חשוב ע"מ להחזיר כדי להתקדש בזה. (שם סק"א אות ט)

ג. נתן לה מתנה ע"מ להחזיר, ואמר לה האמק"ל בהנאה זו שאת נהנית תוך הזמן.

נתן לה מתנה ע"מ להחזיר, ואמר לה כני"ל. (ס"י כח סעיף א, וסק"ג אות א)

אם יש לחוש לקדושין (כשיש שזה פרוטה בהנאת השימוש עד זמן החזרה), גם כשלא אמר בהדיא שמקדשה בהנאה זו.

ד. הנותן לחבירו מתנה ע"מ להחזיר, והלך המקבל וקידש בו אשה.

הנותן לחבירו מתנה ע"מ להחזיר והלך המקבל וקידש בו אשה, אי מקודשת.

(ס"י כח סעיף כ וסק"ה אות א וב)

להסוברים דמקודשת אם צריך לפרש שנותן לה לחלוטין. (שם סק"ה אות ג)

ואם מהני גם בקידוש באתרוג שקיבל במתנה ע"מ להחזיר. (שם אות ז)

ולהסוברים ולא מהני בקידוש במתנה על מנת להחזיר, אי מהני כשנתן לו כדי לקדש בו. (שם אות ה)
ואי מהני כשמקדש בהנאת קישוט. (שם אות ו)

קידוש בחפץ שקיבלו לזמן מסוים וגם במתנה ע"מ להחזיר, ובתוך הזמן מחל הנותן לתנאי. (שם אות ז)

וכשלא החזיר החפץ או דמיו. (ס"י כח סק"ו אות א)

וכשהוא לא החזיר אלא האשה. (שם אות ב)
אם יותר טוב לקדש במטבע שלו, מלקדש בסבעת שקיבל במתנה ע"מ להחזיר או בשאלה. (שם אות ג)

קיבל מאחד מתנה ע"מ להחזיר לו, וקידש בזה אשה ע"מ שתחזיר לאותו אדם.
(ס"י כס סק"א אות ז)

מתנות

כל הענינים הנוגעים למתנות ששולחים המשודכים או המאורסים אחד לשני. (עיין ערך "סבלונות")

מתנות כהונה

כהן שקידש בבכור הנמצא עדיין ביד הישראל שהבטיח שיתנהו לו, או כשהוא ממכירי כהונה. (ס"י כח סק"ב ג אות ה)
כהן שקידש בשאר מתנות כהונה וכן לוי שקידש

במעשר ראשון.

(שם אות ז)

כשקידש בדבר שאין לו בו אלא טובת הנאה. כגון ישראל שקידש בתרומות ומעשרות שהפריש מגרנו ובמתנות כהונה. (שם אות ח וט)

אם יש חילוק בזה בין קידש ישראלית לבין קידש כהנת. (שם אות י)

וכשלא ידעה שזה תרומה. (שם אות יא)

כשקידשה בהנאה שנתן מתנות כהונה לכהן ע"פ ציוויה. (שם אות יב)

ישראל שקידש בתרומות ומעשרות שירש מאבי אמו כהן, או שהוא הפרישם מטבליים שירש ממנו. (שם אות יג)

ישראל שקידש בתרו"מ שקנה מכהן או שהפרישם מטבליים שקנה ממנו (שם אות יד)

נ

נאמנות

ה ה ל ק י מ :

א. נאמנות האב על בתו הקטנה בעניני קדושין, וכן בעניני השנים, אם קדיין לא כגרה.

(עיין ערך „אב“ ח"ו)

ב. נאמנות המקדש לומר קדשתי לפלונית.

ג. האשה שאמרה נתקדשתי וחזרה ואמרה פנויה אני, מתי נאמנת ומתי לא.

(עיין ערך „חזרה“ ח"ה)

ד. נאמנות המקדש והמתקדשת להטיל סגם בקדושין כדי לכסלם.

ה. בקדושין על תנאי מי נאמן על קיום התנאי.

(עיין ערך „תנאי“ ח"ח)

א. נאמנות האב על בתו הקטנה בעניני קדושין, וכן בעניני השנים, אם קדיין לא כגרה.

(עיין ערך „אב“ ח"ו)

ב. נאמנות המקדש לומר קדשתי לפלונית.

אמר האב קדשתי את בתי ואיני יודע לסי קדשתיה, ובא אחד ואמר בפני האב אני קדשתיה, נאמן ומותר לו.

(ס"י לו סעיף כא, וסקצ"ו)

דעות הפוסקים אי בעינן דוקא בפני האב ואם זה אפילו כשאינו כונס אלא נותן גט.

(שם סקצ"ו אות א וב)

וכשאמר מקודם שלא בפני האב, ואח"כ אמר בפניו.

(שם אות ג)

כשאמר אני קדשתיה, אחרי שבתחילה אמר האב שהוא מסופק בו.

(שם אות ד)

אם צריך המקדש להוכיח שמות העדים שקדשה בפניהם.

(ס"י לו סקצ"ח אות א)

כשאמרו עדים שפלוגית נתקדשה בפניהם, ושכחו למי נתקדשה, או כשנתחזקה בעיר לא"א ולא ידוע למי, ובא אחד ואמר אני קדשתיה.

(שם אות ב)

כשאמר האב קדשתי אחת מבנותי ואיני יודע למי קדשתיה, ובא אחד ואמר אני קדשתי את זו, או שאמר האב קדשתי אחת מבנותי לפלוני [ואיני יודע איזו], ובא ההוא ואמר קדשתי את זו.

(שם אות ג)

אמר האב קדשתי את בתי ואיני יודע למי, ובא אחד ואמר שפלוגי קדשה.

(שם אות ד)

וכשאמירתו היתה אחרי מות המקדש.

(שם אות ה)

כשקידש בתו לאחד משנים ושכח למי, ומתו, ובא אחד ואמר שפלוגי קדשה, ורוצה ליכמה או לישאנה.

(שם אות ו)

וכשרוצה לתת לה גט ולקבל כסף עבור זה.

(ס"י לו סקצ"ט אות א)

וכשזה שאומר שקדשה אסור עליה באיסור ערוה.

(שם אות ב)

כשזה שאמר שקדשה רוצה לכנסה, אם צריך עכשיו לקדשה, ומה הדין אם בא אחר וקידשה אם חוששין לקדושין.

(ס"י לו סעיף כא, וסקצ"ק)

במקום שנאמן לומר קדשתיה, מה הדין כשהאב מכחישו, אם נאמן עכ"פ להצריכה גט ממנו, וכמה פרטים בזה, ואם יש הבדל בין שמכחישו האב לפני שבגרה או אח"כ.

(שו"ע שם, וסקצ"א אות א וב)

וכשהאב היה מסופק בשעה שזה אמר קדשתיה, ורק אח"כ הכחישו ואמר שלאחר קדשה.

(שם אות ג)

כשבאו שנים ואמרו שפלוגי קדשה והאב מכחישם.

(שם אות ד)

וכשהבת מכחשה את זה שאמר אני קדשתיה.

(שם אות ה)

כשבא איש אחר והכחישו.

(ע"י ס"י לו סקצ"ב אות ה)

וכשיש מכחשים אותו ויש מעידים כדבריו.

(שם סקצ"א אות ז)

באו שנים וכל אחד אומר על אותה אשה אני קדשתיה, אם נאמנים לאוסרה.

(שם סקצ"ב אות ג)

נשוי שאמר קודם שקדשתי את אשתי קדשתי את אחותה בפני פ' ופ', והלכו להם למדה"י, ולא גרשתיה, והיא עכשיו נשואה לאחר, אם נאמן לאוסרה על בעלה, ומה הדין כשהיא ג"כ אומרת אמת שקדשתי.

(ס"י מח סעיף ז וסקצ"ב אות א)

וכשאומרת כן בפני בעלה שנתקדשה מקודם לאחר, האם יש להאמינה במנו דגרשתיה.

(שם אות ב)

ומה הדין כשגרשה בעלה, אם מותרת לחזור לו.

(שם אות ג)

אם נתקדשה אחות אשתו בפניו, אפילו אם יביא עדים שקדשה, אינה נאסרת על בעלה, ואם גם בזה"ז הדין כן.

(ס"י מח סעיף ז וסקצ"ג)

האם אינה נאסרת על בעלה, גם כשאמרה לזה לפני שהביא העדים, שלא קדשה מעולם.

(שם סקצ"ד)

זה שאומר שקידש אחות אשתו תחילה אסור באשתו.

(שו"ע שם סעיף ז)

האם נאמן לאסור אשתו עליו גם בזה"ז שיש חרם דרבנו גרשם שלא לגרש בעל כרחו.

(שם סקצ"ו)

האשה שאמרה קדשתי את עצמי ואיני יודעת למי, ובא אחד ואמר אני קדשתיך, נאמן ליתן גט להתירה לעלמא, אבל לא לכונסה.

(ס"י לו סעיף כד וסקצ"ז אות א)

אם נאמן ליתן גט אפילו כשרצה בתחילה לכונסה.

(שם אות ב)

אם נאמן ליתן גט, כשקדושי היו באיסור חדר"ג.

(שם אות ג)

אם נאמן ליתן גט כשהוא מומר באונס.

(שם אות ז)

כשיש סתירה בין האשה להאיש, בשם המקדש.

(שם אות ה)

כשקיבל כסף בעבור נתינת הגט.

(שם אות ו)

כשנשאת ואחרי ששהתה זמן מה עם בעלה הלך ממנה, ואחד זמן רב בא אחד ואמר שהוא בעלה, והיא לא הכירתו.

(שם אות ז)

כשבתחילה אמר שאינו בעלה, ואח"כ הודה שהוא בעלה ונתן אמתלא.

(שם אות ח)

כשמת לפני שנתן גט.

(שם אות ט)

טעם הדין שאינו נאמן לכונסה.

(ס"י לו סקצ"ח אות א)

אם מותר לו לישאנה אחר שגרשה.

(שם אות ב)

כשאמר סימנים שהוא המקדש.

(שם אות ג)

אם מותר לכונס כשיש סיבה למה אינה מכירה אותו עכשיו.

(שם אות ד)

כשבאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתיה, ורצו שאחד יתן גט ואחד יכנס.

(שם אות ה)

כשאמרה אח"כ שנזכרה שפלוגי נתקדשה.

(שם אות ו)

כשנתקדשה ע"י שליח ואין השליח יודע למי קדשה.

(שם אות ז)

ואם כנסה זה שאומר קדשתיה אין מוציאין מידו.

(שו"ע ס"י לו סעיף כד, וסקצ"ט אות א)

ואם אחר שכנסה בא אחר ואמר אני קדשתיה.

(שם אות ב)

נדה

א. החיוב ליתן נדוניא לבתו, ולהלבישה כדי להשיאה.

צו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו וזהו הנקרא פרנסה. (סי' נח סעי' א)

מקור הדין, ואם זה מדברי קבלה, או תקנתא דרבנן בעלמא. (שם סק"א)

האם גם על האם יש ציווי לפרנס בתה. (שם סק"ב אות א)

ואם מוטל על הקרובים לתת לקרובתם העניה, כשאין ביד האב להשיאה. (שם אות ב)

האם יש שיעור כמה לתת, או שכל אחד נותן לפי דעתו ורצונו. (סי' נח סק"ג אות א)

ואם מותר לאב לתת לבתו גם יותר מעישור נכסים, או שיש בזה משום מעביר נחלה מבניו. (שם אות ב)

האם צריך לתת גם לבתו בוגרת. (שם אות ג)

וכשהבת מתנהגת בפריצות, ואינה שומעת לתוכחת אביה. (שם אות ד)

וכששידך האב את בתו לאחד, והלכה היא ונתקדשה לאחר נגד רצונו. (שם אות ה)

ואם מוטל על האב לתת גם לבתו שנולדה לו מן הפנויה שלא ע"י נשואין. (שם אות ו)

ואם יש עליו מצוה להשיא את בת בנו היתומה. (שם אות ז)

האם מוטל על האב לתת גם לבנו מממונו כדי להשיאו. (שם אות ח)

וכשיש לבן כסף משלו, האם גם אז מוטל על האב לתת לו לצורך נשואין. (שם אות ט)

המשיא בתו סתם, לא יפחות מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל. (סי' נח סעי' א)

האם הכסות היינו הפרנסה שהוזכר לפני זה, או שצריך לתת לה כסות מלבד הפרנסה. (שם סק"ד)

ואם יש שיעור מסויים לכסות זה. (שם סק"ה)

אם היה האב עשיר הרי זה ראוי ליתן כפי עשרו. (שו"ע שם סעי' א)

האם אפשר לכופו לאב שיתן נדוניא וכסות לבתו כדי להשיאה. (שם סק"ו אות א)

וכשיש לבת רכוש שנפל לה מירושת בית אמה, האם גם אז יש חיוב על האב לתת לה, ומה הדין כשהאב עצמו נתן לה מתנות לפני נשואיה כדי חיובו, אי מפטר בזה. (שם אות ב)

התנה עם החתן להכניסה לו ערומה, לא יאמר החתן לכשתבא לביתי אכנסה, אלא מכסה אותה ועודה בבית אביה. (סי' נח סעי' ב)

וכמה מתקיים התנאי שיחויב בו החתן. (שם סק"ז)

המקדש נדה אם היא מקדושת. (סי' מד סעי' ו וסק"ב שם)

אם בנדה תופסין קדושי ביאה. (פ"ת שם סק"ז)

חופת נדה אם עושה אותה לנשואה.

(עי' ערך "חופה" ח"ב)

להסוברים דחופה עושה קנין קדושין האם גם בחופת נדה מתקדשת. (סי' כו פ"ת סק"ג)

אופן מסירת טבעת הקדושין לכלה נדה.

(סי' סא סק"ו אות ז)

ע"ד הנהיגין לקדש שנית אחר ששהרה מנדתה.

(שם אות ח)

דין פרישה לאחר ביאה ראשונה של בתולה. (סי' סג סעי' ב, ופרטי הדינים מבוררים בשו"ע יו"ד סי' קצג)

נדוניא

החלקים:

א. החיוב ליתן נדוניא לבתו, ולהלבישה כדי להשיאה.

ב. האיש והאשה שכאו כשידוכין ופסקו נדוניא על עצמם, או האב שפסק נדוניא לבנו או לבתו, מתי נקנים באמירה בלבד. (עי' ערך "זבירים הנקנים באמירה")

ג. כשכתבו שטרי פסיקתא, מי משלם שכר הסופר.

ד. דינים בפרעון הפסיקה.

ה. הפוסק מעות לחתנו ואינו נותן, או האשה שפסקה על עצמה ואינה נותנת, אם יכול החתן לעכב הנשואין ולעגנה עד שתתן.

ו. הפוסק מעות לבתו או לבנו, ומת החתן או הכלה לפני הנשואין, או שמת אחד מהם אחר הנשואין, לפני שפילק האב את הפסיקה.

ז. תקנת שו"מ לענין החזרת הנדוניא, במקרה שמתה האשה או האיש תוך שנה ראשונה או שניה לנשואיהם בלי זרע של קיימא.

ח. המשליש מעות כיר שלישי לפרנסת בתו, ליקח בהם קרקע, ומת האב, אם יכולים לשנות מצוותת האב בהפסכתה.

ט. המשיא בנו גדול בבית, אם קנה הבן את הבית וכאזיה אופנים.

(עי' ערך "בית חתנות")

אם מותרת לעלמא כשמת אחר שכנסה.

(שם אות ג)

אם יש עד אחד שהוא קידשה מותר לכנסה לכתחילה. (שו"ע שם וסק"י אות א)

כשבאו שנים וכל אחד אומר אני קדשתך, ועד אחד מסייע לאחד מהם. (שם אות ב)

וכשהעד הוא קרוב. (שם אות ג)

ג. האשה שאמרה נתקדשתי וחזרה ואמרה פנויה אני, מתי נאמנת ומתי לא.

(עי' ערך "חזרה" ח"ה)

ד. נאמנות המקדש והמתקדשת להטיל פגם בקדושין כדי לכמלם.

האם נאמנת האשה לומר שלא הבינה לשון הקדושין, והרעות השונות בזה.

(סי' כז סק"י אותיות ג-א)

בלשונות קדושין הבלתי רגילים, אם נאמן האיש לומר שלא כיוון לשם קדושין.

(סי' כז סעי' ב וסק"ט)

בלשונות המסופקין, והוי ספק קדושין כשדיבר על עסקי קדושין, האם נאמן האיש לומר שלא כיוון לשם קדושין. (שם סק"ב)

האם נאמנים האיש והאשה לומר שלא נתכונו בדיבור על עסקי קדושין אלא להתלוצץ.

(שם סק"א אות יא)

אם נאמן המקדש לומר שכסף הקדושין לא היה שלו, ונידונים שונים בזה. (סי' כח סק"א אות יח)

וכשהמקדש סמוך על שולחן אביו, אם נאמן לומר שכסף הקדושין הוא של אביו, או של אחרים. (שם אות יט)

ואם נאמן המקדש לומר שחטף הטבעת מאחר בשעת שמחה, ועל מנת להחזיר. (שם אות כ)

קידשה בחפץ שהסיר מידה ולא מיחתה, והוא אומר שהחפץ שלו הוא שהיה בידו, והוא מכחישו. (שם אות כב)

זרק לה קדושין ברה"ר, ועדי הקדושין מסופקים אם נפלו קרוב לו או קרוב לה, אם עד אחד או האשה עצמה נאמנים לברר.

(עי' ערך "נתינת הקדושין" ח"ב)

אם נאמן האיש לומר שלקח ידה בחזקה שלא ברצונה וקידש. (סי' מב סק"ג אות ג)

מי שקידש אשה דרך חור בכותל, והיא אומרת שלא שמעה שקדשה, אם נאמנת במגו שהיתה יכולה לומר שלא היתה זו ידה רק יד של אשה אחרת נכי העדים לא ראו את האשה, רק הנתניה מידו לידה. (סי' מב סעי' ד ברמ"א)

ה. בקדושין על תנאי מי נאמן על קיום התנאי.

(עי' ערך "תנאי" ח"ח)

מי שפסק לבתו, ואח"כ אומר שכבר נתן לה, לא מהני, אלא צריך לתת לזוג. (רמ"א סוף סימן נב)

ה. הפוסק מעות לחתנו ואינו נותן, או האשה שפסקה על עצמה ואינה נותנת, אם יכול החתן לעכב הנשואין ולעגנה עד שתתן.

הפוסק מעות לחתנו והלך האב למדינה אחרת או שאין לו, יכולה היא לומר לחתן אני לא פסקתי על עצמי, או כנוס בלא נדוניא, או פטרני בגט. (סי' נב סעיף א וסק"א אות א וסק"ב)

וכשהאב כאן ויש לו לפרוע ואינו רוצה ליתן, האם יכול לעגנה עד שיתן. (שם סק"א אות ב)

אם גם כשפסק האב במעמד בתו יכולה היא לומר אני לא פסקתי על עצמי. (שם סק"ג)

אם הדין דיכולה לומר או כנוס וכו', הוא דוקא בבאה מחמת סענה, שרוצה שיהיה לה בן שתשען עליו לעת זקנתה כמו בתוכעת גט שבסימן קנז. (שם סק"ד אות א)

ומה הדין כשנשבע לכונסה. (שם אות ב)

וכשהיא אינה רוצה לקבל גט, רק שיכניסנה, האם מותר לו לגרשה בע"כ, גם בזה"ז דאיכא חר"ג שלא לגרש בע"כ.

וכשאבי החתן התחייב לתת לבנו או לכלתו ופשט הרגל, והכלה אינה רוצה להנשא בלא הנדוניא, האם כופין אותו לגרש. (שם אות ד)

האשה שפסקה על עצמה ולא הגיעה ידה לסלק, אם יכול לעגנה עד שתשלם מה שהתחייבה. (סי' נב סעיף א, וסק"ו אות א וב)

מי נאמן להעיד שפסקה על עצמה.

(שם סק"ה אות א) וכשפסק המודשה שלה. (שם אות ב)

להסוברים דאף בפסקה היא אינו יכול לעגנה, אם זה דוקא בפסקה בפני אביה.

(שם סק"ו אות ג)

להסוברים דיכול לעגנה אם זה דוקא באופן שקונה הפסיקה.

וכשהפסיקה היתה אחר הקדושין, ואם יש לחלק בזה בין גדולה לקטנה. (שם אות ה)

האם יש לחלק בין שלא היה לה מתחילה, לבין שהיה לה בשעת פסיקה, ואח"כ לא השיגה ידה. (שם אות ו)

ומה הדין כששילמה לו חצי הסכום שפסקה, האם הוא יכול לעכב הסכום וגם לעגנה עד שתשלם לו החצי השני. (שם אות ז)

ואם יכול לגרשה בע"כ בזה"ז שיש חר"ג על זה. (שם אות ח)

קטנה שפסקה על עצמה אם כופין אותו ליתן גט, או יכנוס בלא נדוניא. (סי' נב סעיף א, וסק"ז אות א)

כשגובין מהיורשים, האם מנכין לבת מירושתה. (רמ"א סי' נא וסק"ב אות א)

אם יש לחלק בין פסק לבתו כשהיא גדולה, לבין פסק כשהיא קטנה. (שם אות ב)

להסוברים דמנכים לה הפסיקה מחלק ירושתה, מה הדין כשסכום הפסיקה הוא יותר גדול מחלק ירושתה. (שם אות ג)

וכשהיתה הנדוניא ביד שלישי, האם זכתה בזה חוץ מחלק ירושתה. (שם אות ד)

וכשתפסה הבת אם מוציאים מידה. (שם אות ה)

וכשכתב האב בשטר הפסיקה שנתחייב מעכשיו. (שם אות ו)

כשכתוב בשטר הפסיקה שהאב קיבל חוב הנדוניא גם על יורשיו. (שם אות ז)

כשפסק לבתו ומת ויש עוד יורש מבת אחרת שמתה בחייו, האם י"ל דניחא ליה לאב שתזכה בתו יותר מבן בתו. (שם אות ח)

וכשפסק לבתו נדוניא, ואח"כ נפלה לה ירושה מבית אבי אמה, האם חייב לתת לה גם מה שפסק לה, או דכיון שכבר יש לה במה להנשא, אינו חייב ליתן לה הפסיקה. (שם אות ט)

המחלקים בזה בין שהפסיקה היתה לזוג לבין שהיתה לצד שכנגד, ואופני קנין בשטרי התנאים שדנו הפוסקים אם ההתחייבות היא לזוג או לצד שכנגד. (שם אות י)

כשפסק שדה או בית וגתברר שאינו שלו, או שטרפוהו ממנו, האם הפוסק חייב באחריותו. (סי' נא סק"ח אות ג)

כשפסק מעות לנדוניא, האם צריך לתת מזומנים דוקא, או שיכול ליתן שוה כסף, או שטרי חובות שיש לו על אחרים. (שם אות ד)

כשרוצה לשלם גם ההוצאות לצורך מכירת השוה כסף. (שם אות ה)

כשבני הזוג מחלו לאחד מהצדדים את התחייבויותיו, האם מ"מ מחוייב הצד השני להשלים התחייבויותיו, או דבטלה בכלל ההתחייבות. (שם אות ו)

כשנתהוה סכסוך בין הצדדין בענין הנדון, ואח"כ נתרצו להמשיך בקשר השדוכין, האם י"ל דעל דעת התנאים הראשונים נתרצו. (שם אות ז)

כשהתחייבות היתה בין המחזיקים, אם יכול הבן עצמו לתבוע מאבי הבת, ומה הדין כשאבי הבת מכחיש ואומר שלא הבטיח. (שם אות ח)

כשאבי הבת אינו רוצה לתת הנדוניא לחתנו [אחרי שהתחתנו], בטענה שהוא מרגיל קטנה עם הבת. (סי' נא סק"ז אות א)

וכשאינו רוצה להשלים לו הנדוניא בטענה שמאבד מעותיו, ורוצה להשליש. (שם אות ב)

כשאמר החתן הריני מעמיד עצמי ערום מכל נכסי ואכנסנה, האם מתחייב ביותר ממה שראוי לה. (שם סק"ח)

הטעם שצריך לכסותה בעודה בבית אביה. (שם סק"ט אות א)

וכשלא התנה עם החתן, והאב עני ואינו נותן כסות אלא בני זוג, והבעל עשיר ומחוייב להלבישה לפי כבודו, האם הוא צריך גם אז להלבישה בעודה בבית אביה, או כשתבא לביתו. (שם אות ב)

ב. האיש והאשה שכאו בשידוכין ופסקו נדרניא על עצמם, או האב שפסק נדרניא לבנו או לבתו, מתי נקנים באמירה בלבד.

(עיין ערך "דברים הנקנים באמירה")

ג. כשכתבו שטרי פסיקתא, מי משלם שכר הפוסק.

החתן משלם שכר התנאים אם לא נכתב רק שטר אחד, אבל אם נכתבו ב' שטרות, כל אחד משלם שלו. (סי' נא וסק"ז)

ואם החתן משלם גם כשהוא ת"ח. (שם סק"ז)

ד. דינים בפרעון הפסיקה.

כל מה שפוסקין צריכים ליתן קודם שיכנסו, ולא יוכל לומר כנוס ואח"כ אתן.

(סי' נא ברמ"א וסק"ח אות א)

אם נאמן אבי הכלה לסעון שכבר פרע הנדוניא לפני שהגיע זמן החתונה. (שם אות ב)

אם רוצה אבי הכלה להשליש הפסיקה, הרשות בידו. (רמ"א סי' נא)

מאיזה טעם הוא יכול לומר שרוצה להשליש, ועד מתי יהיו המעות ביד השליש.

(שם סק"ט אות א)

כשיש חילוקי דעות בין הצדדים אצל מי להשליש הנדוניא. (שם אות ב)

וכשהצד המתעסק בהוצאות החתונה תובע מהצד השני להשליש שט"ח על חלקו. (שם אות ג)

כשהושלש הנדון ביד שלישי או ביד החתן עצמו ונאבד, האם יכול החתן לתבוע שנית את הנדון מחותנו. (שם אות ד)

פסק האב וקנו מידו גובה ממשעבדי. (רמ"א סי' נא, וסק"א)

הדברים הנקנים באמירה, או שפסק האב וקנו מידו, ומת האב קודם שנשאת אם מוציא החתן מיד היורשין. (רמ"א שם וסק"ב אות א)

וכשנשאר חוב מהפסיקה אחרי הנשואין בחיי האב, אם גובה מהיורשים. (שם אות ב)

אם דין זה הוא אפילו בהגיעה לעונת הפעוטות. (שם אות ב)

להסוברים בפסקה בפני אביה גם בגדולה כופין אותו, מה הדין בקטנה שפסקה שלא בפניו. (שם אות ג)

ומה הדין לענין כתובה להסוברים דיש כתובה לארוסה, או כשכתב לה לכו"ע. (שם אות ד)

אם יד האשה משגת האם צריכה ליתן מה שפסק אביה, ולא תוכל לומר כנוס או פטור.

(רמ"א סי' נב סעיף א וסק"ח אות א)

וכשיש גם לאב, אלא שהחתן אינו רוצה לטרוח עמו בדין. (שם אות ב)

וכל זה לא מיירי אלא קודם שנשאה, אבל לאחר שנשאה לא יוכל לבגוד באשתו משום שאין גותנים לו מה שפסקו לו.

(רמ"א שם וסק"ט אות א)

אם יכול לגרשה בע"כ כשישנן הוכחות שלא נשאה אלא ע"מ שיסלקו לו הגדן אחר הנשואין. (סק"ט אות א שם)

ומה הדין כשפסקה היא על עצמה. (שם אות ב)

ו. הפוסק מעות לבתו או לבנו, ומת החתן או הכלה לפני הנשואין, או שמת אחד מהם אחר הנשואין, לפני שמילק האב את הפסיקה.

האב שפסק ע"י בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכנס אותה בעלה, וכן הבן לא קנה עד שיכנס. (סי' נג סעיף א וסק"ג)

ביאור הלשון האב שפסק ע"י בתו, דהיינו שפסק לחתנו לגדן כשישא בתו. (שם סק"א)

כשמסרה האב ליד שלוחי הבעל אי הוי ככנסה. (שם סק"ב אות א)

וכשכבר כתב החתן כתובה על הנדוניא אחרי הקדושין. (שם אות ב)

הפוסק מעות לחתנו או לבנו ומת קודם שיכנס ונפלה לפני אחיו ליבום יכול האב לומר ליבם לאחיד הייתי רוצה ליתן, ולך איני רוצה ליתן, ואפילו היה הראשון עם הארץ והשני חכם, ואע"פ שהבת רוצה בו. (שו"ע שם, וסק"ו)

כשפסק לבנו ומתה הכלה, ונושא אחרת האם יכול האב לומר לו לא פסקתי אלא כדי שתשא את הראשונה. (שם סק"ד אות א)

וכשמת בנו, ונפלה ארוסתו ליבום לפני בנו השני, האם יכול האב לומר לו לאחיד הייתי רוצה לתת וכו'. (שם אות ב)

כשהאשה פסקה על עצמה ומת החתן, האם היא יכולה ג"כ לומר ליבם לאחיד הייתי רוצה לתת וכו'. (שם סק"ה)

הפוסק לבתו. כגון שאמר בשעת קדושין כך וכך אני גותן לבתי [ולא הזכיר חתנו], האם קנתה

הבת לענין שאם נתייבמה שאינו יכול לומר לאחיד הייתי רוצה ליתן.

(סי' נג סעיף ב וסק"ז אות א וב) וכשאני זקוקה ליבם והיא רוצה בפסיקה זו להנשא לאחר, אם קנתה. (שם סק"ח אות א)

וכשינשאה לאחר מדעת האב, אם מחוייב לתת לה מה שפסק בשעת קדושין לראשון. (שם אות ב)

וכשהקנה לבתו בשעת קדושין ע"י קנין המועיל גם בעלמא, ולא בפסיקה לבד, האם זכתה גם כשנישאת לאחר ולא ליבם. (שם אות ג)

הפוסק מעות לחתנו בשעת הקדושין ונתנם לו קודם החופה, ומתה הבת, ויש לה בן, יחזור המעות לאב, שכל הפוסק דעתו ע"מ לכנסו.

(שו"ע סי' נג סעיף ג)

ביאור דברי השו"ע מהו החידוש בהא דנתנם לו קודם החופה, וההבדל בין מעות שניתנו לחתן לסבלונות שאינן חוזרין, לבין מעות שניתנו לנדוניא שחוזרין. (שם סק"ס אות א)

וכשמעות הנדוניא נאבדו או שהפסידם במסחר וכדומה. (שם אות ב)

וכשסחר במעות הנדוניא והרויח, האם צריך להחזיר גם את הרויח. (שם אות ג)

וכשאבי הכלה הוא שנתעסק במעות להרויח בשביל החתן, האם צריך לתת לחתן את הרויח כשמתה הכלה. (שם אות ד)

טעם וביאור הדין דחוזר המעות לאב ולא ליורש המת. (שם סק"י אות א)

וכשמת החתן אחרי שנתנם לו, והבת קיימת, האם עומד היבם במקומו, ואין המעות חוזרין לאב. (שם אות ב)

ויש מי שאומר דה"מ בפוסק לחתנו, אבל מי שנותן לבתו סתם שתנשא בו ולא הזכיר שתנשא לפלוני, קנתה אותה מתנה, וכיון שנתקדשה אע"פ שבטלו הקדושין כשמת הארוס אין האב יכול לחזור בו. (שם סי' נג סעיף ג)

ביאור הדבר למה נקט כאן "שנותן" לבתו, ולא שפסק. (שם סק"יא)

ביאור הדין דקנתה אותה מתנה, ודעות האחרונים בזה אם קנתה גם לענין להוריש לבנה כשמתה, ואם דוקא כשנתקדשה קנתה. (שם סק"ב אות א)

וכשנתן האב לבתו הארוסה סתם שתנשא בזה, האם קנתה ג"כ אותה מתנה כשמת הארוס, וכן להוריש לבנה כשמתה היא, או שישל דדוקא כדי שתנשא לארוס זה נתן. (שם אות ב)

וכשנתן לבנו מתנות שיוליכם כסבלונות לארוסתו, ונתבטלו השדוכין, האם בזה חוזרים ג"כ הסבלונות לבן, או שאנו אומרים שלא נתן לו אלא כדי שישא ארוסתו זו, והם חוזרין לאב.

(שם אות ג)

מי שנודר מעות להשיא יתומה ומתה עיין ביו"ד סי' רנג.

דין דומה מבואר גם בחו"מ סי' רנג, ודעות האחרונים אם אפשר ללמוד מהדינים ההם לכאן, לענין אב שנתן לבתו שתנשא, או שיש לחלק בין הנדונים ובין הלשונות. (שם סק"ג)

הפוסק מעות לחתנו או לבתו וכנסה, ואח"כ מתה הבת לפני שסילק, י"א שזכה בהן הבעל וצריך ליתן לו, ור"ת פירש דלא זכה בהן הבעל.

(סי' נג סעיף ג, וסק"ו וס"ז אות א וב)

ומכאן ספק לא מפקינן ממונא מן האב, כל זמן שלא באו פעם אחת ליד החתן.

(שו"ע שם, וסק"ז אות א וב)

מסרה שלוחי האב לשלוחי הבעל אי הוי ככנסה. (שם סק"ד)

אופנים שדנו הפוסקים דגם ר"ת יודה דמוציאין מיד האב.

כשפסקו קרובים אחרים. (סי' נג סק"ז אות ג)

וכשהיא עצמה פסקה הגדן משלה. (שם אות ד)

כשהפסיקה היתה אחר הנשואין. (שם אות ה)

כשנשבע האב שיתן הנדוניא. (שם אות ו)

כשנהרגה או המירה הבת וכדומה דבר שאינו שכיח. (שם אות ז)

הסוברים דלא אמר ר"ת האומדנא אלא בפוסק לבתו או שפסק לחתנו מרצון עצמו, אבל בפסיקה שצריכים גם הסכמת החתן לא אמרינן אומדנא זו, והחולקים על זה. (שם אות ח)

אם יש לחלק בין היכא שפסק דברים מסויימים ויחדם להם, להיכא שפסק דברים שעדיין אינם בידו או שפסק מעות שאינם בעין. (שם אות ט)

וכשנתן בנדוניא קרקע והתנה שלא ישתמש בזה תקיפה מסויימת, ובתוך כך מתה הבת.

(שם אות י)

כשפסק לבתו ולחתנו ומת החתן לפני שגבה, האם יכולה הבת להוציא מאביה. (שם אות יא)

ביאור הדברים כל זמן שלא באו פעם אחת ליד החתן וטעמם. (שם סק"ה)

כשבאה הנדוניא ליד שלישי לפני הנשואים מכח שניהם, אם זכה בה הבעל. (סי' נג סעיף ג ברמ"א, וסק"ט, וסק"ב אות ב)

לדעת הסוברים דזכה בהם הבעל, האם זכה בכל הנדוניא, או רק בחצי. (שם אות א)

אופנים שדנו הפוסקים דגם כשהושלש ביד שלישי, לא זכה חתנו לכו"ע.

כשלא אמר אבי הכלה לשליש בשעת ההשלשה זכה לחתן, ואופנים שונים בזה.

(סי' נג סק"ב אות ג)

כשהיה מוסל על הבעל לסדר נשואיהם לפי חוקי הממשלה לפני שקבל הגרונדא מיד השליש, ולא בצע הדבר עד שמתה האשה. (שם אות ז)

כשמעות הגרונדא הם מושלים בבנק, והבנק מעלה להם עיסקא. (שם אות ה)

כשהוציא השליש העוסק בגרונדא לטובת הווג, שטרי שלישות כתובים על שם שניהם, הבעל והאשה. (שם אות ו)

לשיטת הסוברים דבבאו המעות ליד שליש יחלוקו, האם הדין כן גם לאחר תקנת שו"מ שהחצי חוזר בין כך לאב מחמת התקנה. (שם אות ח)

כשאבי הבת העמיד לו ערבות, אם זכה החתן גם כשמתה אחרי הנשואין. (שם אות ט)

דעות הפוסקים בדין עשה עליו שטר וזקפן עליו במלוה. (שם ט"ז אות א)

וכשכתב אבי הכלה שטר החוב על שם אחר, ולא על החתן. (שם אות ב)

וכשלא כתב השטר על שום שם, רק התחייב עצמו לכל מי שיביא. (שם אות ג)

וכשכתב השטר לחתנו בלשון הודאה, שקבל ממנו כסף בסכום כ"כ כהולאה. (שם אות ד)

וכשהעביר אבי הבת את החובות שהיו חייבים לו אחרים, על שם חתנו, עבור חוב הגרונדא, ומתה האשה לפני שגבאם. (שם אות ה)

וכשנתן האב משכונות ביד החתן על חוב הגרונדא. (שם אות ו)

וכשנתן לחתנו משכונות על הבית בשביל חוב הגרונדא, והחתן גר בבית בנוכחית, ואם יש הבדל בין אם חמיו יכול לסלקו מהבית כשמחזיר לו החוב, או אינו יכול. (שם אות ז)

וכשעשה לחתנו שטר מכירה על הבית עבור חוב הגרונדא, באיזה אופן מועיל. (שם אות ח)

וכשהשכיר לחתנו הבית בחוב הגרונדא, וכתב לו שטר שכירות, האם נחשב כמחזיק, ואם יש הבדל בזה בין שכבר גר החתן זמן מה בבית, לבין שלא גר. (שם אות ט)

דעות הפוסקים ביש לו בנים ממנה, אם זכה הבעל. (סי' נג טק"ג אות א)

ואם מת הבעל ויש לו בנים ממנה, אם יורשים הבנים את הגרונדא. (שם אות ב)

תפס החתן מאבי הבת אי מפיקין מיניה, ואי מהני התפיסה רק קודם שמתה האשה, או גם בתפס אחר מיתתה. (רמ"א שם טע"ג וטק"ד)

כשבאה הגרונדא פעם אחת ליד החתן בחיי הבת, והחזיר ליד האב, אם זכה החתן. (רמ"א שם, וטק"ה, וטק"ו אות א)

אם בא ליד האשה אי הוי כבא ליד החתן. (שם אות ב)

וכשבאו לידו או לידם קודם הנשואין. (שם אות ג)

במקום שיש תקנה או שהתנו שאם תמות האשה בתוך זמן מסויים יחזיר הבעל מחצית הגרונדא, והבעל קיבל לפני מיתתה רק חלק הגרונדא, האם צריך להחזיר מחצית ממה שקבל, או שיכול לזכות מזה מה שהיה צריך לקבל ולא קבל. (שם אות ד)

וכשהבעל טרם קיבל כלום ומתה האשה, האם חייב אביה ליתן לו חלקו כפי תנאי ההשברן. (שם אות ה)

דעות הפוסקים בפסק נדן לבנו ומת הבן והנדן עדיין לא הגיע לידו אם גובה אשתו כתובתה מהנדן. (רמ"א שם, וטק"ז אות א)

וכשפסק לבנו ומתה אשתו, אם חייב ליתן לו. (שם אות ב)

ז. תקנת שו"מ לענין החזרת הגרונדא, במקרה שמתה האשה או האיש תוך שנה ראשונה או שניה לנשואיהם בלי זרע של קיימא.

תקנת שו"מ שאם מתה האשה או האיש תוך שנה ראשונה בלא זרע של קיימא, חוזר הכל לאב, או ליורשי המת, ובשנה שניה חוזר החצי, וכן המנהג פשוט במדינות אשכנז שנוהגים בזה כתקנות קהלות שו"מ. (רמ"א סי' נג טע"ג)

מקור וטעם התקנה. (שם טק"ח)

האם תקנת שו"מ בשנה ראשונה ושניה ישנה לענין כתובה גם בגירושין, ועכ"פ כשמתגרשין מחמת קטס, וכן במורדת לענין שלא תפסיד נכסיה בשנים הראשונות כשאר מורדת. (שם טק"ט)

דעות הפוסקים אם התקנה היתה גם כמת האיש שחוזר הכל וא"כ אין אלמנתו גובה הכתובה, או דהתקנה היתה רק במתה היא ולא הוא. (שם טק"ז אות א)

ואם גובית תוספת השליש שכתב לה על מה שהכניסה לו. (שם אות ב)

ואם גובית מה שהוסיף לה בכתובה מדעתו. (שם אות ג)

וכשמת בשנה השניה לנשואין. (שם אות ד)

אם מחשבים את השנה מיום הנשואין י"ב או כ"ד חודש, או שמחשבים לפי שנות העולם ובר"ה שאחרי הנשואין כבר כלתה שנה. (סי' נג טק"א אות א)

וכשמתה בחודש הי"ב של הנשואין, אי הוי כמתה בתוך שנת הנשואין או שיש לחשוב כאילו כבר עברה השנה, משום דיום אחד בחודש חשוב חודש. (שם אות ב)

וכשהשנה היתה מעוברת ומתה בחודש הי"ג או ה"ה, (ואם יש לחלק בזה בין מתה במחצית הראשונה של החודש לבית מתה במחצית השניה,

ועוד חילוקים אחרים).

וכשמתה ביום השנה לנשואין אי הוי כמתה בתוך השנה או לא, ומה הדין כשמתה בלילה השי"ד ליום השנה, או בבין השמשות של תחילת השנה, ואם יש לחלק בזה בין שנה ראשונה לשניה. (שם אות ד)

כשמתה ביום האחרון של שנה ראשונה ונקברה ביום הראשון של שנה שניה, או שמתה ביום האחרון של שנה שניה ונקברה ביום הראשון של שנה שלישית. (שם אות ה)

כשהיה להם נולד שגמרו סימניו שעריו וצמרניו אלא שאין בירור גמור שכלו לו חדשיו, ומת תוך ל' יום, אי חשיב כמתה בלא זרע קיימא. (סי' נג טק"ב אות א)

להסוברים דבכה"ג אין להוציא מהבעל, מה הדין כשירשי האשה מוחזקים או כשהנכסים ביד שלישי. (שם אות ב)

אם יש לחלק בזה בין מתה האשה ויורשיה תובעים בחזרה גרונדיה, לבין שמת הבעל והיא תובעת כתובתה. (שם אות ג)

וכשהולד מת ביום השלושים או בלילו. (שם אות ד)

וכשמת הבעל ואח"כ מתה האשה ואח"כ מת הולד תוך ל' יום ללידתו. (שם אות ה)

וכשהולד כבר היה בן ל' יום אלא שלא חי אחר מיתת אמו ל' יום. (שם אות ו)

וכשיש להם זרע של קיימא אלא שגולד אחרי שכבר מת האיש. (שם אות ז)

אם צריך להחזיר הכל מיד, או דיכול עוד להתפרנס מזה משך ל' יום. (סי' נג טק"ג)

למי מהיורשים מחזירים הגרונדא. (שם טק"ד)

ע"ד מנהג מדינות ספרד והמערב לענין החזרת הגרונדא. (שם טק"ה אות א)

ע"ד תקנת סלוצק שבליסא לענין זה, ובאיזו מדינות נתפשטה תקנה זו. (שם אות ב)

כשנשא במקום שאין נוהגים כתקנת שו"מ ואח"כ דרו במקום שכן נוהגים כך, או כשנשא במקום שכן נוהגים כך ואח"כ דרו במקום שאין נוהגים כך. (שם אות ג)

בן מקום שנוהגים כתקנת שו"מ שנשא בת מקום שאין נוהגים כך, או בן מקום שאין נוהגים כך שנשא בת מקום שכן נוהגים כך. (שם אות ד)

אם צריך להתנות בפירוש שיתנהגו כתקנת שו"מ, ומה הדין כשלא התנו, ואם יש לחלק בזה בין מת החתן לבין מתה הכלה. (שם אות ה)

וכשהבעל לא ידע שנוהגים כתקנת שו"מ. (שם אות ו)

וכשלא כתבו כלל תנאים אי אמרינן ג"כ דהוי כאילו נכתב. (שם אות ז)

ובמקום שנוהגים כתקנת סלוצק ולא כתבו בתנאים שינהגו כך. (שם אות ח)

אי אלו נכסים מחזירים : דוקא מה שהוא בעין חזרה, אבל מה שהוציא ונאבד פטור, ובלבד שלא בזבז לאחר מיתה, רק לצרכי קבורתה. (סי' נג סק"א)

סעיף ג, וסק"ד אות א) כשנשדדה הנדוניה עוד בחיי האשה והוחזרה להם ע"י השלטונות, האם יש בזה ג"כ דין החזרה או ש"ל דרך מציאה בא להם כסף זה ואינו צריך להחזיר. (שם אות ב)

וכשמכר מחפצי הנדוניה והמעות עדיין בידו, או שקנה תמורתם סחורה לישא וליתן בהם. (שם אות ג) וחפצי נדוניה הממושכנים מחמת חוב שלו הבעל והאשה. (שם אות ד)

וכשהריות הבעל במעות הנדוניה. (שם אות ה) האם יש הבדל בין שהוציא ונאבד מבגדיה ותכשיטיה, לבין שהוציא ממעות הנדוניה, ובין שהיו לו גם מעות משלו לבין שלא היו לו רק מעות הנדוניה. (סי' נג סק"ד אות א)

וכשהוציא ממעות הנדוניה ויש לו גם מעות משלו אינו הוצאות מנכה ואינו לא. (כשהפסיד במשא ומתן, כשהוציא על מזונותיה ורפואתה, פרע ממעות הנדוניה חוב שהיה עליו מלפני החתונה, הוצאות שהוציא לפני החתונה או הוצאותיו לצורך חתונתה, מעשר מסכום הנדון שנתן לצדקה).

הוצאות קבורתה אחרי הנשואין כשנשארה הנדוניה אצל אביה ולא זכה בה הבעל, או כשמתה תוך שנה ראשונה שצריך להחזיר כל הנדוניה לאביה מצד התקנה, אם מוטל עליו לקבורה משלו. (שם אות ב)

(סי' נה סעיף ה ברמ"א, וסק"ד אות א) ומה הדין כשהיורשים אומרים תן לנו הנדוניה במלואה ואנחנו קוברים אותה, אם שומעים להם. (שם)

ואם מתה בשנה השניה לנשואיה, שלמי התקנה מחזיר הבעל חצי הנדוניה, על מי מוטל לקבורה. (שם אות ב)

כשהחתן רוצה למכור נכסים תוך שנתיים אם היורשים יכולים למחות, מטעם תקנת שו"ם. (רמ"א סי' נג סעיף ג וסק"ד אות א)

ואם הדין כן גם כשהאשה נתרצת למכירה, ואם יש נפ"מ בזה מי הוא שנתן הנדוניה, ומה הדין בדיעבד כשכבר מכרו. (שם אות א)

ואם יכולים היורשים לעכב שלא יעבירו את הנכסים לארץ אחרת. (שם אות ב)

ח. המשליש מעות ביד שלישי לפרנסת בתו, ליקח בהם קרקע, ומת האב, אם יכולים לשנות מצוות האב בהסכמתה.

כשאמרה הבת תנו אותם לבעלי, כל מה שירצה

יעשה בהם, אם היתה גדולה ונישאת, הרשות בידה. (סי' נד, ושם סק"א אות א)

ומתי היא נחשבת לגדולה. (שם אות ב)

וכשאמר האב שלא תזכה במעות אלא לקנות בהן שדה. (שם אות ג)

וכשקבע האב זמן לשלישות. (שם אות ד)

האם יש הבדל בין כשהשליש לפני נשואין לבין שהשליש אחר נשואיה. (שם אות ה)

אם יש הבדל בין נשאת קודם מיתת האב לבין נשאת אחר מיתתו. (שם אות ו)

וכשהניח קרקע לבתו ואומרת מה שירצה בעלי יעשה, האם הבעל יכול למכור את הקרקע. (שם אות ז) אם עדיין מאורסה היא, יעשה שלישי מה שהושלש בידו. (שו"ע סי' נד שם)

ואם אמרה תנו אותה לבעלי והוא יקח קרקע כצויה האב. (סי' נד סק"ב אות א)

האם יכולה אח"כ למכור הקרקע וליתן המעות לבעלה, ואם יש לחלק בזה בין אם היא פחותה מגיל עשרים לבין שהיא כבר בת עשרים. (שם אות ב)

ומה הדין באמרה הארוסה ינתנו לי. (שם אות ג)

וכשלא הניח האב יורשים אחרים ובת זו היא היורשת. (שם אות ד)

ומה הדין כשהשליש מעות בשביל בנו הגדול ליקח בהם קרקע. (שם אות ה)

אם הבת עדיין קטנה, אפילו נישאת אין שומעין לה, אלא יעשה השליש כמו שצוה האב. (שו"ע סי' נד וסק"ג אות א)

ומה הדין באפוטרופוס שמינהו ב"ד, אם יכולה הקטנה להוציא את חלקה בירושה כשנשאת, בטענת נאמן עלי בעלי. (שם אות ב)

מה הדין אם עבר ונתן לה כפי דעתה, ואם יש הבדל בזה בין שצוה האב סתם לתת, לבין שזיכה לה מעכשיו. (שם סק"ד)

אם דוקא כשהושלש מתחילה לשם פרנסתה, זכתה הבת בכסף המושלש. (רמ"א סוף סי' נד וסק"ה)

ט. המשיא בנו גדול בבית, אם קנה הבן את הבית ובאיהו אופנים, וכל הפרטים בזה. (ע"ן ערך "בית חתנות")

נדרים

המקדש את האשה סתם, ונמצא עליה אחד מהנדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם, הרי זו ספק מקודשת. (סי' לז סעיף ה וסק"ב אות א)

נאילו הם הנדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם. (ע"ן ערך "תנאי" ח"א)

הנדרות ופרטים בהא דהוי ספק מקודשת. (ע"ן ערך "מומין" ח"ג מה שמוכח מסי' לט סק"ב אות א"ח).

נדרים שדנו עליהם הפוסקים, אם גם בקידוש סתמא בטלו הקדושין. (סי' לז סק"ב אות ו)

נדרה נטולה אני מהיהודים (וממילא אסורה עליו). (שם אות יא)

המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים, באיהו מהם אם נמצאו יכול לבטל הקדושין. (ע"ן ערך "תנאי" ח"א)

קידש באיסורי הנאה מחמת נדר. (ע"ן ערך "איסורי הנאה מוזמת נדר")

נערה

נערה רשונה ביד אביה וקדושה לאביה ואפילו היתה חרשת או שוטה וקידשה האב הרי היא א"א גמורה. (סי' לז סעיף א)

כל הפרטים בקדושי נערה ע"י אביה או ע"י עצמה, וכן שאר זכויות האב בה. (ע"ן ערך "אב")

נפל

י"א שאין קדושין תופסין בנפל, ואם קבל אביו בו קדושין, והמקדש קידש אח"כ את אחותו, צריכה גט. (סי' לז סעיף א, וסק"ג אות א)

נר חנוכה

נר חנוכה, ומותר נר חנוכה ביום השמיני, שקידש בהם אשה. (סי' כז סק"א אות ה)

נשואין

קניני נשואין מה הם. (ע"ן ערך "קניני קדושין ונשואין" ח"ג)

כמה זמן נותנים לארוס וארוסה מיום שתבעו נא"ז לנשואין. (ע"ן ערך "זמן בנשואין" ח"ד)

באיהו זמנים ובאיהו ימים נושאים. (ע"ן ערך "זמן בנשואין" ח"ה)

ברכות נשואין וכל דיניהם. (ע"ן ערך "ברכת חתנים")

המשיא בנו גדול בבית, אם קנה הבן את הבית. (ע"ן ערך "בית חתנות")

קדשה מדעתה, ואנסה להנשא לו. (סי' מב סק"ג אות י)

שנים אומרים ראינו שנשאת ושנים אומרים לא ראינו, וכולם גרים עמה בחצר אחד, האם אני אומרים לא ראינו אינה ראייה כמו בקדושין. (ס"י מז סק"ג)

נשואין אזרחיים

כשנישאו בנשואין אזרחיים לפי חוקי הממשלה אם חוששין לקדושין ואופנים שונים בזה. (ס"י כו סק"ו אות ג)

נתינת הקדושין

החלוקים:

א. נתינת הקדושין ע"י המקדש.

ב. מקום נתינת הקדושין, וקבלתם ע"י האשה.

ג. כשלא נתן הקדושין במתנה החלפית.

ד. נתן לה מתחילה הכסף סתם, או לשם דבר אחר, ואחר שהיה בידה אמר לה האמק"ל, ושתקה. (ע"י ערך "שתקה לאחר מתן מעות")

א. נתינת הקדושין ע"י המקדש.

בכסף כיצד נותן לה בפני שנים, פרוטה או ש"פ ואומר לה האמק"ל בזה. (ס"י כז סעיף א)

נתנה היא לו כסף ואמרה הריני מקודשת לך אינה מקודשת. (שם סעיף ז)

נתנה היא ואמרה לו הילך דינר זה מתנה ואקדש לך, ולקחו ואמר לה האמק"ל בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה, אם אדם חשוב הוא ה"ז מקודשת. (שם סעיף ט, וכל הפרטים בזה, ע"י בערך "לשון הקדושין" ח"ה, וגדרי אדם חשוב, ע"י ערך "אדם חשוב")

נתנה היא ואמר הוא באינו אדם חשוב. (ס"י כז סק"ב אות ח)

אמר לה אדם אחר הילך דינר משלי והתקדשי לפלוני, ואותו פלוני עשאו שליח, או שלא עשאו שליח, ואמר לה אותו פלוני התקדשי לי במנה שנתן לך פלוני, ה"ז מקודשת.

(ס"י כס סעיף ה, ושם סק"א)

כשלא נתן לה הקדושין ביד, רק אמר לה טלי קדושך מע"ג קרקע, ופרטים הדומים לזה. (ע"י ערך "טלי קדושך מע"ג קרקע")

כשקידשה בפקדון שהגיע לידה בלא נתינה. (ע"י בערך הנ"ל)

כשהקנה לה כסף הקדושין ע"י קנין סודר. (ס"י כט באה"ט סק"ב)

בכל מקום דלא הוה קדושין מחמת חסרון בלשון הקדושין, כשחוזר ואומר לה האמק"ל, צריך לחזור ולטול הכסף ממנה וליתן לה בתורת קדושין. (רמ"א ס"י כז סעיף ג, ושם סק"ח)

כשקידשה בדבר הצריך שומא, כשחוזר ומקדשה לאחר השומא, אם צריך לקחת ממנה החפץ ולחזור וליתן לה, או שיכול לומר לה לשון הקדושין בעזר החפץ בידה. (ס"י לא סק"י אות ה)

כשנותן הקדושין לתוך ידה, אי מקרי נתינה כשגט הוא אוחז בחפץ, ומקדש אותה רק במה שהיא אוחזת. (ס"י ל סק"א אות א)

כשלא הניח הקדושין לתוך כף ידה, אלא למעלה על הקנה, והוא תפס אגדו למטה. (שם אות ב)

כשהחפץ היה מונח בין ידיהם כשהן שלובות. (שם אות ג)

כששם הטבעת על אצבעה ועדיין אוחז בו. (שם אות ד)

וכששניהם ארוקין בחפץ הקדושין ואומר שתתקדש בכולו. (שם אות ה)

וכשהיא יכולה לנחש הכל אצלה. (שם אות ו) באופן הג"ל כששניהם ארוקים ואמר הרי את מקודשת לי ולא אמר בזה. (שם אות ז)

ומה הדין בשטר קדושין כששניהם אוחזין בו, או כשהוא אוחז רק החוט ויכול לנתקו. (שם אות ח)

ב. מקום נתינת הקדושין, וקבלתם ע"י האשה.

המקדש את האשה בכסף או בשטר אינו צריך שיתן הכסף לתוך ידה, אלא כיון שרצתה לזרזק לה קדושה, וזרקו בין לתוך ידה, בין לתוך חיקה, או לתוך חצירה, או לתוך שדה שלה, הרי זו מקודשת. (ס"י ל סעיף א)

כשזרק לה קדושין אי מהני שתיקתה, או דבעינן ריצוי מפורש על הקדושין, ואם יש לחלק בזה בין לחיקה או לארץ. (שם סק"ב אות א)

ואם בעינן ריצוי מפורש על מעשה הנריקה. (שם אות ב)

ואם אמרה "נתן בידי", וזרק לתוך ידה. (שם אות ג)

כשזרק לה הקדושין לתוך חצירה, אם בעינן חצר המשתמרת, או עומרת בצדה, ואי סגי במשתמרת לדעת המקדש בלבד, או בעינן שהיא משתמרת לדעתה. (שם סק"ג)

היתה עומדת ברשות הבעל, צריך שיתן לתוך ידה או לתוך חיקה. (ס"י ל סעיף ב)

וכשנתן הקדושין לתוך כליה או לתוך מטתה העומדים בחצרו. (שם סק"ד)

השאל לה הבעל מקום בחצרו, דינו כמו לענין גירושין. (שם סעיף ב)

אי סגי בשאלה בעלמא, או דבעינן שהיה ע"י קנין. (שם סק"ה)

וכשנפלו הקדושין ע"ג קורה או סלע שבחצירו. (שם סק"ו)

היתה עומדת ברשות שהיא של שניהם וזרק לה קדושה מדעתה ולא הגיעו לידה או לחיקה, ומה הדין באמרה לו הנה קדושי על מקום זה, ואותו המקום הוא של שניהם. (ס"י ל סעיף ג, וסק"ז אות א)

אופנים שדנו הפוסקים אי הוי ברשות של שניהם :

מקום החופה. (שם אות ב)

בית הקהל שהשמש דר בו, או אכסניא שלנים בו בשכר. (שם אות ג)

וכשהניח הקדושין לתוך כלי שלה המונח בחצר של שניהם. (שם אות ד)

היו עומדים ברה"ר או ברשות שאינו של שניהם וזרק לה קדושה, קרוב לו אינה מקודשת, קרוב לה מקודשת. מחצה למחצה או שהיו ספק קרוב לו ספק קרוב לה, הרי זו ספק מקודשת, וביאור הענין מה נקרא קרוב לו וקרוב לה ומחצה למחצה. (ס"י ל סעיף ה וסק"ב)

בטעם הדין דמהני קרוב לה אפילו ברשות הרבים. (שם סק"י אות א)

אם מקודשת מדאורייתא או רק מדרבנן, ואם אמרינן כאן שלא תהא מקודשת וראי עד שיגיע לידה, (כדרך שהתמירו לענין גט). (שם אות ב)

ומה נקרא רשות שאינה של שניהם. (שם אות ג)

וכשזרק הקדושין על חפץ שאינו של שניהם. (שם אות ד)

בביאור לשון הש"ע ספק קרוב לו כו', ומה הדין כשהעדים עצמם מסופקים אם הוי ג"כ ספק קדושין, או דבזה לא הוי קדושין כלל. (ס"י ל סק"א אות א)

ומה הדין בספק העדים ואח"כ נתברר שהיה קרוב לה. (שם אות ב)

להסוברים ובספק העדים לא הוי קדושין כלל, אם יש לחלק בין כשלא ראו ברור מקום הנפילה, לבין כשראו המקום אלא שמסופקים אם הוא קרוב לו או לא. (שם אות ג)

ואם יש לחלק לדבריהם בין כשהעדים היו יכולים לראות ולא ראו, להיכא שלא היו יכולים לראות, ואם הוא דוקא היכא שלא ראו מה שהיה מוטל עליהם לראות. (שם אות ד)

להסוברים דבספק העדים הוי ספק קדושין, אם עז אחד או האשה עצמה נאמנים לומר שהיה קרוב לו. (שם אות ה)

קנין ארבע אמות ברה"ק, או בסימטא, או בצדי רה"ק. (עי' ערך "ארבע אמות")

דין המקדש בשוק. (עי' ערך "שוק")

הקנה לה כסף הקדושין ע"י קנין סודר. (עי' ערך "חליפין")

כשלא נתן הקדושין למתקדשת עצמה, רק לאחר על פיה.

אמרה לו תן מנה לפלוני ואתקדש לך, ונתן לו, ואמר לה האמק"ל בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך, הרי"ו מקודשת. (סי' כט טע"ב)

וכשאמרה תן פרוטה לפלוני. (שם סק"ד אות א) וכשלפני שאמרה תן מנה לפי' כבר התחייב המקדש לתת לאותו פ' מנה שישלנה שתתקדש לו. (שם אות ב) כשאמרה תן חמצד לגברי בפסח ואתקדש לך. (שם אות ג)

מה הדין בלא אמרה ואתקדש לך, אלא אמרה רק תן מנה לפי, ונתן ואמר האמק"ל בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך. (שם אות ד)

וכשאמרה רק תן מנה לפי, ושאל אותה וכשאתן תתקדשי לי, ושתקה, ונתן לפי' וקידש בזה. (שם אות ה) כשהוא אמר לה מקודם התקדשי במנה שאתן לפי, והשיבה תנהו לפלוני ונתן ואמר האמק"ל וכר, ושתקה. (שם אות ו)

אם אמירתה תן לפלוני צריך שיהא בפני עדים. (שם אות ז)

מה הדין אם בעת נתינתו לפלוני לא אמר האמק"ל וכר, אלא נתן בשתיקה.

(סי' כט סק"ה אות א) אם צריך שיאמר "בהנאה" שנתתי על פיך. (שם אות ב)

מה הדין כשאמירתו היתה אחר כרי דבור מהנתינה. (ואם מהני גם כשנאכלו המעות בעת אמירתו). (שם אות ג)

ומה הדין כשאומר לפני נתינתו לפי, (ואם יש חילוק בזה בין אמר הקדושין תיכף לאמירתה תן לפי, או אח"כ). (שם אות ד)

מה הדין כשלשון הקדושין לא אמר לנוכח המתקדשת, אלא כשנתן לפלוני אמר לו תהא פלונית מקודשת לי במה שנתתי לך על פיה. (שם אות ה) כשהיו עסוקים באותו ענין, אם גם כשנתן בצינויה סתם מקודשת. (סי' כט טע"ב וטק"ו)

אמרה לו תן דינר לפלוני ואתקדש לו ונתן לו ואמר לה אותו פלוני האמק"ל בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך הרי"ו מקודשת. (סי' כט טע"ב ג)

דעות הפוסקים אם דוקא באומר בהנאת המתנה שקבלתי ברצונך. (שם סק"י אות א)

מה הדין כשאמרה תן דינר לפי' ואתקדש לו, לשליח של המקדש, והשיב רק הן, או ששתק אלא שהיו עסוקים באותו ענין ואח"כ נתן לפי' המנה. (שם אות ב)

וכשאמרה תן מנה לראובן ואתקדש לשמעון. (שם סק"ט)

ומה הדין כשאמרה לו אמור לפי' שיתן לך מנה, ואתקדש לך. (שם סק"י אות ג)

זרק לה קדושה לתוך חיקה, ולא שקלתינהו, אלא שתקה, אי הו קדושין כשלא נתרצית מקודם. (עי' ערך "רצון האיש והאשה בקדושין" ח"ב)

אמר לה התקדשי לי במנה ואמרה לו תנהו לאבא או לאב"ד, או לפלוני ונתנו להם. (ולא נתרצית מקודם לקדושין, מתי אנו אומרים שהיתה כוונתה להתקדש לו, או להיפך, שכוונתה היתה לומר אינני רוצה לקבל ממך קדושין), וכל הפרטים בזה. (עי' בערך "הנ"ל ח"ו")

התקדשי לי במנה ואמרה לו הניחוהו על הסלע, ובאופנים כנ"ל, וכל הפרטים בזה, וכן באמר התקדשי לי בכרך זה ואמרה תנהו לעני פ' וכל הפרטים בזה, או שאמרה תנהו לכלב, וכל הפרטים בזה, מתי אנו אומרים שכוונתה היתה להתקדש לו, או להיפך, שכוונת הדברים אינני רוצה לקבל ממך קדושין. (עי' בערך "חלק הנ"ל")

ג. כשלא נתן הקדושין במתנה החלמית.

נתן לה הקדושין במתנה ע"מ להחזיר. (עי' ערך "מתנה ע"מ להחזיר") אמר לה התקדשי לי בדינר, ונתן לה משכון עד שיתן הדינר. (עי' ערך "משכון ח"ד")

ד. נתן לה מתחילה הכסף פתם, או לשם דבר אחר, ואחר שהיה בידה אמר לה האמק"ל, ושתקה. (עי' ערך "שתקה לאחר מתן מעות")

ס

סבלונות

החלקים:

א. משורך ששלח סבלונות למשורכתו, מתי חוששים בגללם שכבר קידשה, או שהסבלונות עצמם היו לשם קדושין.

ב. חזרת הסבלונות ששלחו המאורמים או המשורכים אחר לשני, במקרה שנתבטלו האירומין או השידוכין.

א. משורך ששלח סבלונות למשורכתו, מתי חוששים בגללם שכבר קידשה, או שהסבלונות עצמם היו לשם קדושין.

מקום שנהגו לשלוח סבלונות לארוסה אחר שתתקדש ובאו עדים שראו סבלונות הוכלו לה, חוששין שמה נתקדשה, אעפ"י שרוב אנשי העיר אין משלחין סבלונות רק קודם הקדושין.

(ס"י מה סעיף א)
חשש סבלונות אם הוא מדאורייתא או רק מדרבנן.
(שם סק"א)
במקום דרובא מקדשי והדר מסבלי, האם י"ל דהוי קדושי ודאי.
(שם סק"ב אות א)

הטעם דחוששין כאן למיעוט. (שם אות ב)
אם חיישינן למיעוט מקדשי והדר מסבלי אפי' היכא שגם כל אנשי האיזור נוהגים ברובם לקדש אח"כ.
(שם אות ג)

אם חיישינן למיעוט מקדשי תחילה גם במקום שתושביה מועטים.
(שם אות ד)

דעות הפוסקים בדין שלח סבלונות שלא בעדים אם חוששין שמה נתקדשה קודם, ואי מועילה אמירתם שלא נתקדשה קודם.

(ס"י מה סק"ג אות א)

וכשאומרת גם ששליחת הסבלונות לא היתה דרך חתנות, רק דרך כבוד, האם בזה היא נאמנת לכו"ע שלא נתקדשה קודם.
(שם אות ב)

וכשיש עדים ששמעו מפי אביה שקבלה סבלונות.
(שם אות ג)

וכשהיה ער אחר בשליחת הסבלונות. (שם אות ד)

ומקום שנהגו כולם לשלוח סבלונות בתחילה ואח"כ מקדשים, (אעפ"י שלפעמים שולחין דרך מקרה אחר קדושין, הואיל ואין מקפדין בכך), וראו סבלונות אין חוששין לה.

(מחבר ורמ"א ס"י מה סעיף א)

וכשישנם אנשים בודדים שנוהגים לקדש ואח"כ לסבל.
(שם סק"ד)

ביאור הענין, מה נקרא אין מקפדין.

(שם סק"ה אות א)
במקום דחיישי לסבלונות, האם יועיל כשיעשו הקהל תקנה שלא לקדש לפני הסבלונות, דלהוי במקום דכולהו מסבלי תחילה.
(שם אות ב)

דעות הפוסקים בדין מקום שנהגו כולם לשלוח סבלונות בתחילה.
(שם סק"ו לו)

לשיטת רש"י חשש הסבלונות הוא שמה הם עצמם ניתנו לקדושין, ולכן אפילו יש עדים שלא קידשה עדיין, חיישינן שמה הסבלונות לשם קדושין.
(מחבר ורמ"א ס"י מה סעיף א)
הטעם דחיישינן שהסבלונות עצמן קדושין, ואי מיירי גם כשאננם עסוקין בענין קדושין.

(שם סק"ז)

אם גם במיעוט מקדשים תחילה חיישינן שהסבלונות עצמם ניתנו לקדושין. (שם סק"ח)

דעות הפוסקים בשלח לה סתם אם חוששין לפרש"י.
(רמ"א שם, וסק"ט)

דעות הפוסקים כשפירש בהויא ששולח לה לשם סבלונות.
(שם סק"י)

וכשאמר ששולח משום אהבה וחיבה. (שם סק"יא)

כשאמר שהחתן שלח לכלה לשם דורון.

(רמ"א ס"י מה, וסק"ב אות א)

כשפירשו בשעת מסירת הסבלונות שאין בהם חשש קדושין, אם יש לחוש לקדושין שקדמו להן.
(שם אות ב)

אופנים שכתבו האחרונים, דאפילו המחמירים כשפירשו בשעת מסירת הסבלונות, יורו להקל.

(שם אות ג)

להמקילים כשפירשו בשעת מסירת הסבלונות, מה הדין כששלחו אח"כ סבלונות אחרים בסתמא.

(שם אות ד)

וכשהמשורך התנה עם קרובי המשורכת, לפני מסירת הסבלונות, שלא יהא בהן חשש קדושין.

(שם אות ה)

וכשהתנו בשעת השדוכין שלא לחוש לסבלונות ובעת שליחת הסבלונות לא הזכירו התנאי.

(שם אות ו)

אם חשש סבלונות הוא רק בתכשיטים וחפצים חשובים, או גם בפירות ומאכלים.

(ס"י מה סק"ב אות ז)

סבלונות שניתנו שלא בפרסום אם חוששין להן.

(שם אות ח)

משורך שהתאכסן בבית הכלה והביא כשיעור הצריך לפרנסתו.

(שם אות ט)

כששלח סבלונות ממתנות שקיבל ממשורכתו.

(שם אות י)

נתן סבלונות בסתמא ולא פירש בשביל מי.

(שם אות יא)

נתן סבלונות ואמר "הרי את מקודשת" ולא אמר "לך".

(שם אות יב)

וכל הנ"ל מיירי בדשדין תחילה, אבל בלא שדוכין ליכא למיחש לכו"ע.

(רמ"א ס"י מה סעיף א)

מה נקרא שדין תחילה.

(סק"ג אות א)

ואם בעינן דוקא שנעשו השדוכין בפרסום.

(שם אות ב)

וכשהשכמו עקרונית להשתדך, אלא שלא השתדו עדיין בפרטי התנאים.

(שם אות ג)

וכשהשתדכו על תנאי מסויים, ושוב נתברר שלא נתמלא התנאי.

(שם אות ד)

שדוכין שנעשו ע"י האב לבר, אם חיישינן לסבלונות שנשלחו אח"כ.

(שם אות ה)

משדוכים שביטלו את השידוך ואח"כ שלח לה סבלונות.

(שם אות ו)

דעות הפוסקים בסבלונות בלא שדוכים.

(שם סק"ד אות א)

קידש על תנאי בלא שדוכין ושלח סבלונות לפני קיום התנאי.

(שם אות ב)

אופנים שדנו האחרונים שלא לחוש לסבלונות אע"ג דשדין.

ארש אשה בנמוסי הגויים ואח"כ שלח סבלונות.

(ס"י מה סק"ד אות ג)

נשתדכו וקבעו זמן לחתונה, אם חיישינן לסבלונות שניתנו קודם זמן החתונה.

(שם אות ד)

נשבעו המשדוכים שישאו זה את זה, או שקבלו קנין ע"י, באופן שהוא בטוח שלא תתחרט, האם יש צורך לחוש לסבלונות ששלח אח"כ שהם לקדושין.

(שם אות ה)

במקום דחיישינן לסבלונות, מה הדין כששניהם אומרים שלא כיוונו לשם קדושין ונשבעו על זה.

(רמ"א ס"י מה סעיף א וסק"ו אות א)

וכשהבעל אומר שקדמו להן קדושין והיא מכחשת.

(שם אות ב)

וכשהאשה מכחשת לגמרי את קבלת הסבלונות.

(שם אות ג)

כשהוא טוען ששלח לקדושין והיא אומרת לא לשם קדושין.

(שם אות ד)

וכשהאשה אינה מכחשת אותו אלא אומרת שלא כוונה לקדושין. (שם אות ה)

וכשהיא מכחשת לעד אחד. (שם אות ו)

כשהמשיך טוען שקידשה בסבלונות, אם יש לחוש שקידשה קודם שליחת הסבלונות.

(שם אות ז)
אופנים שדנו האחרונים שלא לחוש לסבלונות משום שהעניינים מוכיחים שלא ניתנו לשם קדושין.

קדשה אחר ששלח לה סבלונות, אי חיישינן לסבלונות. (סי' מה סק"ו אות ח)

יבם שנתן סבלונות לזקוקתו. (שם אות ט)

קידש קדושין פסולים ואח"כ שלח סבלונות. (שם אות י)

קידשה בכסף בפחות משו"פ ושלח לה סבלונות אח"כ אם חוששינן לקדושין. (סי' לא סעיף ט, ושם סק"ג, וסקנ"א אות א)

האם באופן הגיל גם בדבר צמה על עסקי קדושין לא חיישינן. (שם אות ב)

האם יש חילוק בהג"ל בין אתרא דמקדשי והדר מסבלי, לבין אתרא דמסבלי והדר מקדשי. (שם אות ג)

קטן ששלח סבלונות בקטנותו והמשיך לשלוח גם אחר שהגדיל. (שו"ע סי' מג סעיף א' וסי' מה סקט"ו אות יא)

גילוי דעת מהמשורכים שלא ניתנו הסבלונות לקדושין, או שלא קדמו להם קדושין. (שם אות יב)

כששלח סבלונות מיד אחר הסדוקי, יום או יומים, אם יש לחוש להם. (סי' מה סעיף א ברמ"א, וסקט"ז)

ומה הדין כששלח לה אח"כ גם כן. (רמ"א שם, וסקי"ח)

אם גם לחשש שקידשה בסבלונות עצמן, ג"כ לא חיישינן בסבלונות שנשלחו אחרי השדוקי. (שם סקט"ז)

כל חששא דסבלונות אינה אלא להצריכה גט לכתחילה, אבל אם כבר נישאת לא תצא. (רמ"א סי' מה, וסקי"ט אות א)

אם גם במקום דרובא מקדשי והדר מסבלי אמרינן דאם נשאת לא תצא. (סקי"ט אות א שם)

ואם רק נתקדשה לאחר ולא נישאת עדיין. (שם אות ב)

ואם גם לא נתקדשה לשני, רק שלח לה סבלונות גם הוא. (שם אות ג)

אם בספק סבלונות אזלינן להקל. (רמ"א שם וסק"כ אות א)

אם בחשש קדושין מהמת סבלונות, רשאים לכפות את המסבל לתת גט למשורכתו. (שם אות ב)

כשלא שלח הסבלונות בעדים, או שלא היו עדים בנתינה לאשה.

י"א דאם לא שלח לה הסבלונות בעדים אין חוששין לשיטת רש"י שהסבלונות עצמן הן הקדושין. (רמ"א סי' מה סעיף א)

וכששלח בעדים רק שעדי הסבלונות לא נתכוונו לקדושין. (שם סק"א)

דעות הפוסקים בדין שלח סבלונות בעד אחד, ומה הדין במקום דרובא מקדשי והדר מסבלי. (רמ"א שם וסק"ב)

כששלח בעדים, ולא היו עדים בנתינה לאשה. (שם ברמ"א, וסק"ג אות א—ה)

ואם בעינן שהשליח ידע שיש עדים על הסבלונות, ושהאשה משודכת למשלח. (שם אות ו)

וכששלח הסבלונות ע"י קטן. (שם אות ז)

אם יש להקל בחשש סבלונות, במקום שדרך הכלות שאין מקבלות בעצמן הסבלונות, רק אחר מקבל להן.

(רמ"א סי' מה, וסק"ד אות א שם)

נידונים שונים שכתבו האחרונים שאין לחוש בהם שקידשה בסבלונות עצמן, כשלא קבלתן המשודכת עצמה. (שם אות ב)

וכשהמשודכת סרבה לקבל את הסבלונות לגמרי, האם יש לחוש שמא קדמו לה קדושין, מדשלח המשורך הסבלונות. (שם אות ג)

כששלח סבלונות לקטנה, אחרי מות אביה או בחייו. (שם אות ד וה)

דעות הפוסקים אם יש לחלק בין שלח לה החתן הסבלונות ע"י שליח, לבין שנתן לה בעצמה. (רמ"א שם וסק"ה)

י"א דבמקום שיש לחוש שעושה איסור, אם היתה כוונתו לקדש בשליחות הסבלונות, אין חוששים לסבלונות שמא הם קדושין.

(רמ"א סי' מה סעיף א)

כששלח הסבלונות בשבת. (רמ"א שם וסק"ו אות א)

וכששלח סבלונות בשבת ושוב חזר ושלח בימי החול. (שם אות ב)

דעות הפוסקים בדין שלח סבלונות במקום שיש חרם בעיר שלא לקדש כי אם בעשרה. (רמ"א שם וסק"ז)

מה שאין חוששין לסבלונות כששלח בשבת או שיש חרם בעיר, אם הוא רק אליבא דרש"י או גם אליבא דר"ח. (סי' מה סק"ח אות א)

שלח סבלונות למשורכתו תוך שלשה חדשי הבחנה מבעלה הקודם. (שם אות ב)

כשאחר שילוח הסבלונות נשא אשה אחרת. (שם אות ג)

וכששדך אשה אחת ונשא אחרת, ואח"כ שלח סבלונות למשורכתו הראשונה. (שם אות ד)

כשנשבע שלא לקדש אלא ברשות אביה.

(שם אות ה)

ובמקום שיש חרם שלא לקדש אלא בשעת הנשואין. (שם אות ו)

כשחכם העיר הזהיר את המשורך בסבלונות. (שם אות ז)

כששלח טבעת שאולה לסבלונות. (שם אות ח)

וסבלונות שאין בקיאין בשומתן. (שם אות ט)

כשלא שלח לה הסבלונות יחדתן בעצמו, אי חיישינן לפרש"י שמא הסבלונות עצמן הן קדושין ;

כששלח אבי החתן. (רמ"א סי' מה סעיף א, וסק"ט אות א)

וכשאבי החתן נתן הסבלונות לשליח במעמד החתן. (שם אות ב)

וכשאמו של המשורך שלחה סבלונות בשעת תנאים. (שם אות ג)

וכשקנו של המשורך שלח סבלונות למשודכת גכרו. (שם אות ד)

כשהמשודכת אומרת שאבי המשורך נתן הסבלונות והמשורך טוען שהוא בעצמו נתן. (שם אות ה)

קטן שאביו שלח סבלונות עבורו. (שם אות ו)

משודכת ששלחה סבלונות למשורך. (שם אות ז)

כשלא ידעינן ודאי בשליחת הסבלונות דק שהיה קול על זה, לא חיישינן. (רמ"א סי' מה סעיף א)

אם גם בסבלונות דקושטא לא חיישינן לקלא, ואם גם במקום ושניהם מודים על שליחת הסבלונות לא חיישינן לקלא. (שם סק"ל)

שלח לה סבלונות, והוא בדרך שאין חוששין לסבלונות, אע"ג דיצא עליה מזה קול קדושין, אין לחוששין לקול. (רמ"א סי' מה סעיף ד וסק"ט)

מנהגי מקומות שונים לחוש או לא לחוש לסבלונות ;

האירגא נהגו בכל מלכות א"י ומצרים ותוגרמה שלא לחוש לסבלונות, וזולתי בקונסטנטינה שחוששין להם. (סי' מה סעיף ב)

הטעם שלא נהגו במקומות אלו לחוש לסבלונות. (שם סק"א אות א)

כשיש חלוקי מנהגים בין מקום המשורך לבין מקום המשודכת, בטר מי אזלינן. (שם אות ב)

אם יש לחלק בזה בין רובא מקדשי תחילה לבין מיעוט מקדשי תחילה. (שם אות ג)

ואם יש לחלק בין מקום שחוששין מצד מנהג לבין שהוא רק מצד הסכמה. (שם אות ד)

ומה הדין כשהתנו לילך בתר המקום שאינם חוששין לקדושין. (שם אות ה)

להסוברים דאזלינן בתר מקום האשה שנשלחו

הגדרות בענין אכילת החתן, ופרטים שונים בזה, לשיטת הסוברים דבאל אכל שם החתן חוזר הכל : אם לא אכל שם אלא שמה.

(ס"י נ סק"ט אות א)

וכשלא אכל שם אלא ששלחו לו לאכול בביתו, או ששלח הדורון ע"י שלוחו ואכל שם השליח.

(שם אות ב)

כשלא אכל בשעת שליחת הסבלונות אלא לפני כן או אחרי כן.

(שם אות ג)

כשנדע אח"כ שהאכילה היתה דבר איסור.

(שם אות ד)

שיעור האכילה כמה יאכל.

(שם אות ה)

הטעם דבאכל שם אינו חוזר אף מה שהוא בעין, ומה הדין כשתפס אי מפקין מיניה.

(שם סק"כ אות א)

ושלח דברים העשויים ליבלות ולא נשתמשה בהם כלל אי חוזר.

(שם אות ב)

כשלא אכל שם וצריכה להחזיר גם דברים העשויים ליבלות, אי יכולה להחזיר דברים שכבר בלו ועדיין ראויים למלאכתן הראשונה, או שצריכה לשלם דמיהם.

(שם סק"א)

חזרה בה היא, חוזר הכל ואפילו המאכל והמסקה נותנת דמיו בול, דהיינו שני שלשים משויים.

(ס"י נ סעיף ג)

הא דחוזר הכל כשחזרה בה היא, האם זה גם כשאכל שם החתן, לדעת הי"א שברמ"א.

(שם סק"ב אות א)

אי צריכה להחזיר גם דברים מועטים שקבלה, כגון ייבא וסבכתא.

(שם אות ב)

טעם הדין דבמאכל ומסקה נותנת רק דמיו בול.

(שם סק"ג אות א)

כשצריכה להחזיר דברים העשויים ליבלות שאינם של מאכל ומשתה ומשלמת דמיהם, כגון כשלא אכל שם לדעת הי"א שברמ"א, או כשהיא חוזרה בה לדעת כ"ע, אם נותנת ג"כ רק שני שליש משויים.

(שם אות ב)

החזרת מתנות שונות אחרות שדנו עליהן אם פוחתין בהן שליש.

(שם אות ג)

אם היה מנהג המדינה שיעשה כל אדם [שמתארס] סעודה ויאכיל לריעיו או חילק מעות לשמשים ולחוננים וכיוצא בהם, ועשה כדרך שעושים כל העם וחזרה בה משלמת הכל, שהרי גרמה לו לאבד ממון והוא שיהיה לו עדים כמה הוציא.

(ס"י נ סעיף ג)

דעות הפוסקים בדין זה.

(סק"ד אות א)

ואם יש חילוק בזה בין אירוסין לבין שדוכין.

(שם אות ב)

אם החיוב לשלם ההוצאות הוא גם במקום שיש תשלום קנס.

(שם אות ג)

דעות האחרונים אם מועיל לצירוף מה שהחתן אומר שלא שלח רק לסבלונות, או ששותק ואינו אומר להדיא ששלח לשם קדושין. (שם סק"ח)

ב. חזרת הסבלונות ששלחו המאורסים או המשורכים אחד לשני, במקרה שנתבטלו האירוסין או השירדוכין.

השולח (חפציו) סבלונות לבית חמיו, בין שמת הוא בין שמתה היא, או שחזר בו האיש, יחזרו הסבלונות.

(ס"י נ סעיף ג)

אם הדין דהחזרת הסבלונות הוא גם כשחזר בו האיש בלא שום סיבה.

(שם סק"ב)

וכשהסבלונות כבר בלו או שאבדו או נגנבו.

(שם סק"ג אות א)

וכשאנסו.

(שם אות ב)

ואם החיוב מוטל על הארוסה או על אביה.

(שם אות ג)

וכשנתיקרו הסבלונות, אם יכולה להחזיר דמיהם במחירם לפני שנתתיקרו.

(שם אות ד)

דברי מאכל ומשתה, וכן מעות, וכן כלים מועטים ששלח לה להשתמש שם בבית אביה, אם נשתמשה בהם ובלו או אבדו, אינם משתלמים, אבל אם היו קיימין חוזר הכל וגובה אותם בב"ד.

(ס"י נ סעיף ג)

הא דאינה צריכה להחזיר המאכל והמשתה, האם זה דוקא כשאינם בעין או גם כשעדיין ישנם בעין.

(שם סק"ד אות א)

וכשזן או שילם דמי מזונות בימי השדוכין, אי הוי ג"כ כדון מי ששלח מאכל ומשתה.

(עיין שם בס"ק לב אות ג)

מקור וביאור הדין דמעות היו כדברים העשויים ליבלות.

(שם סק"ו)

בגדים אי הוי כדברים העשויים ליבלות.

(שם סק"ז)

ביאור לשון השרע שלא שלחם אלא דרך גוי בלבד.

(שם סק"ז אות א)

אם צריכה להחזיר גם סבלונות ששלחו לה קרובי החתן.

(שם אות ב)

כששלח סבלונות לאשה שידע שאסור לו לישאנה ואח"כ חזר בו, אם צריכה להחזיר הסבלונות.

(שם אות ג)

י"א דאפילו בדבר מאכל או משתה ודברים מועטים דאינם חוזרים דוקא כשאכל שם החתן, ואז אפילו מה שהוא בעין אינו חוזר, אבל אי לא אכל שם חוזר הכל.

(ס"י נ סעיף ג)

ברמ"א, ושם סק"ח אות א)

להמחליקים בין אכל ללא אכל, האם זה גם במתנות שנתנו לה קרובי החתן.

(שם אות ב)

שם הסבלונות, מה הדין אם שלח לה מקודם בעירו ואח"כ המשך לשלוח לה בעירה.

(שם אות ו)

וכשהשדוכין נעשו במקום האיש או האשה אי אולין בתר מקום זה. (ס"י מה סק"א אות ז)

ומה הדין כשבין האיש ובין האשה הם ממקום שאין חוששין והלכו למקום שחוששין ושם שלח לה סבלונות.

(שם אות ח)

כשדר במקומה שלשים יום ואח"כ שלח סבלונות, ואם יש לחלק בין גילה דעתו שבא להשתקע שם לבין שלא גילה דעתו.

(שם אות ט)

וכשדר במקומה י"ב חודש.

(שם אות י)

וכשדעתו להשתקע ולא דר עדיין שלשים יום.

(שם אות יא)

וכשדר בעירה שלשים יום אלא שדעתו לחזור לעירו מקום שחוששין לסבלונות.

(שם אות יב)

כשהתחייב לדור במקומה אחר הנשואין יותר משנה.

(שם אות יג)

כשקנה חנות בעיר אם נחשב עי"ז כבן העיר.

(שם אות יד)

ומה הדין כששהה י"ב חודש במקום שיש בו פחות מעשרה דיירים יהודים.

(שם אות טו)

הא דחוששין בקונסטנטינה אם הוא אליבא דכ"ע, ובכל הזמנים.

(ס"י מה סק"ב)

כשהיה מנהג בעיר ונתבטל אם הולכין אחר עכשיו.

(רמ"א ס"י מה סעיף ב וסק"ג)

לא היה מנהג בעיר, כגון שהיא עיר חדשה, אם גידון כמחצה על מחצה.

(רמ"א שם וסק"ה אות א)

ביאור הדבר מה נקרא עיר חדשה. (שם סק"ד)

ובעיר שידוע שהמנהג מחצה על מחצה אם יש לחוש למחצה המקושים תחילה והדר מסבלי.

(שם סק"ה אות ב)

ובעיר שלא ידוע מנהגם.

(שם אות ג)

ובעיר שאין בה מנהג קבוע.

(שם אות ד)

אם גם בעירה קטנה חוששין לרובא דמקדשי תחילה.

(שם אות ה)

יש סוברים להחמיר אפילו במקום דכ"ע מסבלי והדר מקדשי, אם לא יש עוד צד היתר אצל זה, ואם יש לחוש לדעה זו.

(ס"י מה סעיף ב ברמ"א, וסק"ו)

מה הדין במקום שכולם מקדשין בשעת חופה, ואופני קולא במקומות שונים לפי מנהג כתיבת גוסס התנאים.

(שם סק"ו שם)

להמחמירים אפילו בכולהו מסבלי תחילה, אם היינו כשיש לחוש לשתי החששות, של רש"י ושל ר"ח, לחשש שהסבלונות עצמן ניתנו לקדושין, וגם לחשש שמא קדמו קדושין לסבלונות.

(שם סק"ז)

סדר הקדושין

בכסף כיצד, נותן לה כפני שנים פרוטה או שוה פרוטה ואומר לה הרי את מקודשת לי בזה. ונוהגין לכתחילה לומר כרת משה וישראל. ונוהגין לקדש בטבעת.

(ס"י כז סעיף א מחבר רמ"א)

נוהגין לשאול לעדים תחת החופה אם הטבעת שוה פרוטה. (רמ"א ס"י לא סעיף ב, וסק"ד אות א)

נוהגין לקדש בטבעת שאין בה אבן. (שו"ע שם סעיף ב)

נוהגין לכסות פני הכלות הצנועות, ואינן מקפידות במה מקדש אותן. (רמ"א שם, וסק"ח)

סדר עמידת החתן והכלה תחת החופה. (עיין ערך "חופה" ח"א)

מסדר הקדושין צריך לשאול את החתן אם הטבעת היא שלו או ששאלה מאחרים. (באה"ט ס"י כז סק"ד)

יקדש בימין ימין, וגם כימין הכלה, וכשקידש בשמאל, אם כדאי שיחזור ויקדש בימין. (ס"י כז סק"ח אות ב)

באיזו אצבע ישים הטבעת. (שם אות ג)

אם צריך להקפיד שלא יהא דבר חוצץ בין הטבעת לאצבעה. (שם אות ד)

אם צריכים ליחד עדים בקדושין. (ס"י מב סעיף ד)

העדים צריכים לראות הנתינה מידו ויזהירו להם שיעשו כן. (רמ"א ס"י מב סעיף ד)

ובאה"ט ס"י כז סק"א ועיין ערך "עדים" ח"א

אין להתנהג בקדושי חרש. (ס"י מד פ"ח סק"א)

סודר

(קנין סודר)

קנין סודר אי מהני בקדושין.

(עיין ערך "חליפין")

סיבות לבטל השדוכין

מומין שונים בגוף שדגו בהם הפוסקים אי הוי סיבה לבטל השדוכין. (עיין ערך "מומין" ח"א)

סיבות מקריות שונות שדגו בהם הפוסקים אי חשיבי לבטל בגללם השדוכין.

(עיין ערך "ביטול שדוכין" ח"א)

סידור קדושין

מי שאינו בקי בסיב גיטין וקדושין, אם מותר לו להיות מסדר קדושין. (ס"י מט סק"ו אות ב)

וכשהאב השתדך בשידוך עבור בתו והיא ממאנת אם חייב הוא לשלם הוצאות הצד השני.

(שם אות ד)

וכשהוציא הוצאות מרובות יותר מן הנהוג.

(שם סק"ה)

וכשחזרה בה מחמת שנמצא בו מום או שקלקל מעשיו וכדומה. (ס"י נ סק"ו אות א)

וכשחזר בו הוא מחמת שנמצא בה מום אם חייבת היא לשלם הוצאותיו. (שם אות ב)

כשאי אפשר לברר מי הוא החוזר בו וכל צד תובע הוצאותיו מהשני.

כשצד אחד היה הגורם הראשון לסכסוך שהתהווה ביניהם עד שחזר בו הצד השני. (שם אות ד)

אי פותחים שליש בתשלום הוצאות. (שם סק"ז)

הטעם דצריך עדים כמה הוציא ולא סגי בשבועה, ומה הדין במקום שנהגו שנוטל בלא שבועה, או כשהוא מוחזק.

האם בסבלונות שאין מחזירים לו, או שמנכים לו שליש, הוא דוקא כששלח אחר אירוסין, אבל אחר שידוכין לפני האירוסין חוזר הכל, או שאין הבדל בין אירוסין לשדוכין. (רמ"א ס"י נ)

סעיף ג וסק"ט אות א

ובשדוכין שנעשו בחרם ובקנס. (שם אות ב)

וכשנתן לה עוד לפני השדוכין. (שם אות ג)

חנות ששלח אבי הכלה לחתן, אם חוזרין לצד הכלה, כמו שחוזרין הטבלונות ששלח החתן, המשיך בתו לחבירו ושלח לו בגדים ותכשיטין, ואח"כ נתבטלו השדוכין, וחזר בו החתן או חמיו, יחזיר מה ששלח לו. (ס"י נ סעיף ד)

האם דין זה הוא גם באירוסין שנתבטלו.

(שם סק"ז)

וכשמנתה הכלה. (שם סק"ח)

דעות הפוסקים בעיקר דין זה דהורי מאי דשלחה איהי לירידה. (שם סק"ב אות א)

ובדברים העשויים ליבלות ששלחה היא לו, האם הוי ג"כ הדין כמו מתנות ששלח הוא לה, לכל אחת משתי הדעות המובאות בסעיף ג.

(שם סק"ב אות ב)

וכשזון אבי המשדכת למשדך או ששלם עבורו דמי מוונות בימי השדוכין, אם יש לזה ג"כ דין כמי ששלח מאכל ומשתה, ואם יש הבדל בין שנתחייב על המוונות לבין שזן סתם. (שם אות ג)

וכשחזר בו הוא, אם צריך ג"כ להחזיר הכל כמו דאמרין בחזרה בה היא דסעיף ג. (שם אות ד)

וכשהוציאה הוצאות לסעודה, אם צריך להחזיר לה. (שם אות ה)

במקום שהחתן מחוייב להחזיר המוונות, האם אפשר לעכב שלא יעשה שידוך אחר עד שישלם המוונות. (שם אות ו)

ת"ח היודע בסיב גיטין וקדושין אם מותר לו לסדר קדושין בלי רשות הרב מרא דאתרא.

(שם אות ג)

ואם מחמת תקנה זו, שלא לסדר קדושין בלי רשות המרא דאתרא, יש להחמיר לפסול הקדושין או להצריך קדושין אחרים.

(שם אות ד)

חכם שסידר קדושין [לאחר שקידש בדבר שיש בו מחלוקת הפוסקים אי מהני], האם חבירו רשאי לאסור ולהצריך עוד פעם לקדש. (שם אות ה)

מי זכאי לבחור ברב מסדר הקדושין, צד החתן או צד הכלה, נכמקום שאין שם מרא דאתרא, או כששני הרבנים זכאין לסדר קדושין בעיר הזאת. (שם אות ו)

אם מותר לסדר קדושין למי שנתגייר בכדי לישא בת ישראל. (ס"י מט סק"ו אות ז)

אם מותר לסדר קדושין למומר לערלות ולמחלל שבתות. (שם אות ח)

אם מותר לסדר קדושין לגר שספק אם נתגייר כדינו. (שם אות ט)

אם מותר לסדר קדושין באופן שיש בזה חשש של חדר"ג. (שם אות י)

אם מותר לסדר קדושין לאלה שלא ינהרו בדיני גדה. (שם אות יא)

ואם יש להקפיד עכ"פ שלא לסדר קדושין אם לא טבלה לפני החופה. (שם אות יב)

סימטא

היתה עומדת בסימטא וזרק הקדושין לתוך ד' אמותיה. (ס"י ז סעיף ד וסק"ח אות א וב)

סימנים

עדים המעידים שאשה בסימן כזה וכוה נתקדשה, וישנה לפנינו אשה כזו, והיא אומרת שלא נתקדשה. (ס"י טו פ"ח סק"א)

סעודת ליל הטבילה

(כשהיתה חופת נדה)

במקום שיש מנהג דכשהיתה חופת נדה עושים סעודה בליל הטבילה, אם אפשר לברך או ברכת חתנים הגם שכבר עברו ז' ימי המשתה.

(ס"י טב סק"א אות ב)

וכשליל הטבילה הוא בתוך ז' ימי המשתה, אם אפשר לברך או ז' ברכות בלא פנים חושות.

(שם אות ה)

ואם יש לברך או שהשמחה במעונו. (שם אות ג)

אם נכון לעשות סעודה זו. (שם אות ד)

סעודת נשואין

(הראשונה שאחר החופה)

החלקים:

א. חיוב עריכת סעודת נשואין.

ב. זמן סעודת נשואין.

ג. איך תהיה הסעודה נערכת וכל פרטיה.

ד. המצוה להשתתף בסעודת נשואין.

א. חיוב עריכת סעודת נשואין.

עריכת סעודת נשואין אם היא מצוה, ואם היא מצוה מן התורה. (סי' סד סקס"ז אות א וב)

מהו מספר האנשים שצריכים לשתתף בסעודה. (שם אות ג)

אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה וקרובי הכלה רוצים שיעשה, כופים אותו שיעשה סעודה לפי כבודו ולפי כבודו. (סי' סד סעי' ד)

וכשקרובי הכלה רוצים בסעודה, ואילו הכלה עצמה אינה מקפדת. (שם סק"ז)

בזמנינו שהמנהג שהכלה עושה הסעודה, האם יכולים לכופה את החתן שיעשה הסעודה ואם החתן יכול לכופה את הכלה. (שם סק"ח)

אם אפשר לעשות סעודת נשואין לשני אחים ביחד. (סי' טב סק"א אות ד)

אם יש חיוב לערוך סעודה בעשרה אנשים בסעודת שבעת ימי המשתה, כדי לברך ברכת חתנים. (עי' ערך "ברכת חתנים" ח"ו)

ב. זמן סעודת נשואין.

מתי עושין סעודת הנשואין, ביום או בלילה. (סי' סד סקס"ז אות ח)

הנושא אשה בעירוס אם רשאי לערוך סעודת הנשואין ברגל. (שם סק"ג אות יב)

ג. איך תהיה הסעודה נערכת וכל פרטיה.

עד כמה ראוי להרבות בסעודת נשואין. (סי' סד סקס"ז אות י)

ביאור לשון השו"ע שהסעודה תהיה לפי כבודו ולפי כבודו. (שם סק"ט)

האם חייבים לאכול לחם בסעודה זו. (שם סקס"ז אות ה)

האם צריך לערוך סעודת נשואין בבשר ויין. (שם אות ו)

ומי שהשעה דחוקה לו. (שם אות ז)

דין חלוקת כבוד לחתן בשעת הסעודה. (שם אות ט)

שירות ותשבחות בשעת הסעודה. (שם אות י)

לדרוש בתורה בסעודה זו. (שם אות יא)

על דבר הזמנת עניים לסעודת הנשואין.

(שם אות יב)

ד. המצוה להשתתף בסעודת נשואין.

האם יש מצוה להשתתף בסעודת נשואין.

(סי' סד סקס"ז אות יג)

האם אפשר לאדם להמנע מלהשתתף בסעודת נשואין, בגלל שמסרב ליהנות מאחרים.

(שם אות יד)

ואם יש כבר עשרה אנשים שמשתתפים בסעודה, אם יש מצוה לאנשים נוספים להשתתף בה.

(שם אות טו)

ומה הדין כשמסובים אנשים שאינם מהוגנים בסעודת הנשואין. (שם אות טז)

האם מבטלים ת"ת כרי להשתתף בסעודת נשואין, ואם יש הבדל בזה בין אם יש כבר עשרה אנשים בסעודה בלעדיו, לבין שהוא צריך להשלים למנין עשרה. (שם אות יז ויח)

האם החיוב הוא רק על אלה שהוזמנו לסעודה. (שם אות יט)

נשואין של זניזנים שונים שדנו עליהם אם יש מצוה להשתתף בסעודתם. (שם אות כ)

האם רצוי שלא תהיה הזמנה מפורטת לסעודת נשואין, לאלה שאין ודאות שיבואו. (שם אות כא)

סעודת שידוכין

המנהג לעשות סעודה אחר כתיבת התנאים.

(סי' נ סק"ג אות ה)

אם מותר לעשותה בחוה"מ או ברגל.

(עי' ערך "שידוכין" ח"ב)

ספיקות בקדושין

(הנובעים מחסרון ידיעה במעשה הקדושין)

זרק לה קדושין ברה"ר או ברשות שאינו של שניהם, ספק קרוב לו ספק קרוב לה, וכל הפרטים בזה. (עי' ערך "נתינת הקדושין" ח"ב)

קידש אחת מכמה נשים ולא פירש איזה, כגון שאמר אחת מכן מקודשת לי. (עי' ערך "קדושין" שלא נמסרו לביאה" ח"ב וג)

כשהיא ספק מקודשת והן קדושין שלא נמסרו לביאה. (עי' בערך "הנ"ל ח"ה)

אשה שנתקדשה לאחד קדושי ספק, או שנתקדשה לשנים לכל אחד בקדושי ספק, מה דינה כשרוצה להנשא לאחד מהם, או לאחר דעלמא.

(סי' מב סעי' ה, ושם סקמ"ז ומ"ח)

המקדש אחת מחמש נשים וכתב לה כתובה, ואינו יודע איזה היא, וכל אחת אומרת אני היא, אסור בקרובות כולן, וגותן גט לכל אחת ואחת.

ומניח כתובה ביניהן ומסתלק. (סי' מס סעי' א)

ביאור הדין דאסור בקרובות כולן. (שם סק"א)

האם כופין אותו ע"ז, ליתן גט לכל אחת ואחת. (שם סק"ב אות א)

וכשהוא רוצה לכונוס אחת מהן, והיא אינה רוצה. (שם אות ב)

מקור הדין דמניח ביניהם ומסתלק.

(שם סק"ג אות א)

האם דין זה דמניח כתובה ביניהם ומסתלק, הוא בכל אופן, או רק באופנים ידועים. (שם אות ב)

ומה הדין כשנשא [או שמתה] אחת מהן או יותר, האם צריך ג"כ להניח כתובה בין השאר.

(שם סק"ג)

הא דמניח כתובה ביניהם, אם אמרינן דשקלי להו ואולי, או שישאר מונח בידו או ביד ב"ד. (שם סק"ד)

אם קידש בביאה קנסו אותו חכמים שיתן כתובה לכל אחת ואחת. (סי' מט סעי' א, וסק"ד אות א)

האם דין זה הוא רק כשכתב לה כתובה, או אפילו בסתמא. (שם אות ב)

היו כולן בתולות וקידש אחת מהן בביאה ושוב כנס אחת מהן ומצאה בעולה. (שם אות ג)

האם צריכה כל אחת לישבע כשהיא מקבלת הכתובה. (שם אות ד)

בקדושי ספק אי מהני חזרה תוך כדי דיבור.

(סי' מט סק"ה אות ט)

היו קדושי ספק וגנתבטלו הקדושין אם חוזרים מצות הקדושין. (סי' נ סעי' א, וסק"ה שם והפרטים בזה ע"י ערך "חזרה" ח"ג)

ספיקות שיכולים להתהוות בקדושין שנעשו ע"י האב, אם בקדושי קטנה, ואם בקדושי בוגרת בשליחותה. (עי' ערך "אב" ח"ה)

ספיקות שיכולים להתהוות בקדושין ע"י שליח בגלל השליחות (עי' ערך "שליח האיש בקדושין" ח"ה, ו"שליח האשה בקדושין" ח"ו)

ספר תורה ושאר

ספרי קודש

(שקידש בהם)

(סי' כח סק"א אות א וב)

סריס

סריס שקידש, בין סריס חמה בין סריס אדם הוא קדושין. (סי' סד סעי' ד)

מה נקרא סריס ופרטי דינים בזה.

(יבואר בסי' קעב)

וקדושי סריס כשלא הכירו בו, אי הוא קדושי טעות. (סי' לט סק"ב אות יז)

ע

עבד

עבד שקידש ישראלי אינו כלום.

(סי' מד סעיף ח וסק"ז אות א)

עבד שנשתחרר וקידש לפני שטבל. (שם אות ח)

כשקידש עבד שאין לרבו רשות עליו, אלא שמחוסר גט שחרור. (שם אות ט)

עבד שהפקירו רבו אם חוששין לקדושין, ע"י באוצה"פ כרך א סי' ד סק"ב. (שם אות י)

מי שילדה שפחתו בן וקידש ישראלי, ואמר אדונה שהוא בנו מפני ששחררה קודם, או ראינו שנהג בו מנהג בנים. (שם אות יא)

כשאדון המקדש נהג עם העבד בדברים המוכיחים ששחררו, וקידש ישראלי, ע"י בס"ד סעיף יב, ובאוצה"פ שם סק"ד. (שם אות יב)

עבד או שפחה שקבלו גט שחרור על לאחר זמן, אם יכולים לקדש או להתקדש תוך הזמן שיחולו הקדושין לאחר אותו זמן. (שם אות יג)

חציו עבד וחציו בן חורין שקידש, ופרטיו.

(ע"י ערך "חציו עבד וחציו בן חורין")

עבודות ציבור

אם אסור להעסיק חתן בעבודות צבור, כמו שאסור לקראו לשירות צבא.

(סי' טד סק"ד אות טו)

עדים בקדושין

ה ה ל ק י מ :

א. המקדש שלא בעדים.

ב. המקדש בעד אחד.

ג. צירוף עדות מיוחדת בקדושין.

ד. מצאו כתוב בשטר פלוני קידש את פלונית ועדים תתומים בו.

ה. המקדש בפסולי עדות דאורייתא, או דרבנן, או בעדים שהם ספק פסולי תורה.

ו. אם צריכים לייחד עדי קדושין, ואם צריכים המקדש והמתקדשת לראות את העדים.

ז. פרטי מעשה הקדושין שהעדים צריכים או אין צריכים לראותם.

ח. קבלת עדות מעדי קדושין.

ט. עדי קדושין שהעידו בב"ד אם יכולים לחזור בהם מהגדתם. או לפרש דבריהם הראשונים.

י. אם עדי קדושין צריכים דרישה וחקירה.

יא. הכחשה בין העדים, או בין המקדש והמתקדשת לעדים.

(ע"י ערך "הכחשה")

יב. עדי חתימה ועדי מפירה בקדושין שפיר.

(ע"י ערך "שטר" ח"ז)

יג. עדים בקדושין ביאה.

(ע"י ערך "ביאה" ח"א)

א. המקדש שלא בעדים.

המקדש שלא בעדים אינם קדושין, ואפילו שניהם מודים בדבר. (סי' מב סעיף ב)

כשנשבעו העדים שלא יגלו הדבר, אי הוי כמקדש בלי עדים. (שם סק"ז אות א)

כשקידש אשה שאינה יכולה להנשא אלא לו, כגון בנתגרשה על מנת שתנשא לוה וכדומה, באופן דלא הוי חב לאחרני, אי הוי קדושין גם בליכא עדים. (שם אות ב)

וכשקידש שלא בעדים ואח"כ בעל, או נתייחד עמה בפני עדים. (שם אות ג)

הא דלא מהני שניהם מודים בדבר האם זה גם כשאומרים שהתכוונו לשם קדושין, ולא רק כשמודים במעשה הקדושין בלבד. (שם סק"ט)

המקדש בפחות משו"ס שצריכה קדושין אחרים בפרוטתה, אם הקדושין השניים צריכין להיות ג"כ בפני עדים, או דמהני הודאת המקדש והמתקדשת בלבד. (סי' לא סק"ז אות ב)

כשהיה גלוי לכל שכונסה לשם אישות אי הוי כעדים בדבר. (סי' כו סק"ב)

המקדש בלא עדים, אם חזר כסף הקדושין למקדש. (סי' נ סק"א אות ב)

האשה עצמה שאמרה נתקדשתי אם ומתי נאמנת לאסור עצמה. (ע"י ערך "חזרה" ח"ה)

ב. המקדש בעד אחד.

דעת הסוברים דאין חוששין לקדושין עד אחד ואפילו האיש והאשה מודים בדבר.

(סי' מב סעיף ב וסק"ח ו"ט)

דעת המחמירים כשמקדש לפני ע"א אם שניהם מודים. (רמ"א שם סעיף ב, וסק"א אות א)

אי הוי לדעה זו חשש דאורייתא או דאינו אלא מדרבנן. (שם אות ב)

דעות האחרונים להלכה. (שם אות ג)

ובצירוף ספק אחר, או כשיש עוד צדדים להתייר. (שם אות ד)

ואם יש לחוש לקדושין ע"א גם בקדושין שטר. (שם אות ה)

וכשהעד הוא קרוב או פסול. (שם אות ו)

להחוששים לקדושין ע"א, האם זה דוקא כשיחזרוהו המקדש והמתקדשת לעד, או שידעו שאין רואה רק ע"א, או אפילו כשלא יחזרוהו לעד, או שחשבו שכמה אנשים רואים ולבסוף נתברר שיש רק ע"א על הקדושין. (שם אות ז)

להסוברים דהא דחיישינן לקדושין ע"א הוא משום דבצירוף דברי המקדש לדברי העד איכא ב' עדים, מה היין כשהמקדש הוא פסול לעדות, או שהוחזק כפרן וכה"ג. (שם אות ח)

כשאחד מבני הוג מכחיש את העד.

(רמ"א סי' מד סעיף ב, וסק"ב אות א)

אי בעינן שההכחשה תהיה בפני ב"ד, בפני הבע"ד השני, או בפני העד. (שם אות ב)

ואי מהני הכחשה אחר שכבר הודה לדברי העד. (שם אות ג)

וכשגם מתחילה לא הודה אלא ששתק ואח"כ הכחיש. (שם אות ד)

אופני הכחשה שונים שדנו הפוסקים אי חשיבי הכחשה. (סי' מב סק"ב אותיות ה"ט)

כשאינו מכחיש את העד אבל גם אינו מודה לדבריו. (שם אות ה)

כשמכחיש דברי העד, אלא שיש מקום לומר שההכחשה היא רק למראית עין מחמת איוו סיבה. (שם אות ו)

כשאומר שכסף הקדושין לא היה שלו, אי הוי כמכחיש את העד. (שם אות ז)

כשאינו מכחיש עצם הקדושין אלא שאומר שלא נתכוון רק לשחוק בעלמא. (שם אות ח)

וכששניהם גם המקדש וגם המתקדשת אומרים שנתכוונו רק לשחוק, או כשגם העד אומר כן. (סי' מב סק"ב אות ט)

וכשיש גם אומדנות והוכחות ממעשה הקדושין עצמו שלא כונו לקדושין. (שם אות י)

וכשהאומדנא היא מכיון שהקדושין היו בשבת והרי אסור לקדש בשבת. (שם אות יא)

אם יכול לומר שנתכוון לשחוק גם כשהשב שמה אנשים רואים את הקדושין ולבסוף נתברר שיש ע"ז רק ע"א. (שם אות יב)

וכשאומר שנתכוון לשחוק אחר שמתחילה הכחיש לגמרי דברי העד. (שם אות יד)

וכשאומרת שלא הבינה לשון הקדושין. (שם אות טו)

סוגי עדויות שונים של ע"א שדנו הפוסקים אי מהני בהם הכחשת הבע"ד. (ס"י מב סק"ב אותיות ס"בא)

כשהבע"ד המכחיש את העד על עצם הקדושין מוכחש באיזה פרט מהמעשה ע"י שני עדים. (שם אות טז)

כשהיו ב' עדים על הקדושין אלא שהכחישו עצמם לשיטת הסוברים בס"י מז, דאינם אלא כע"א. (שם אות יז)

כשמלבר הע"א על הקדושין יש עוד ע"א שידע מהקדושין בלא ראייה. (שם אות יח)

כשקידשה בפני ע"א ואח"כ קידשה בפני עד אחר זה שלא בפני זה. (שם אות יט)

כשמלבר עד הקדושין יש עוד ע"א שבפניו הודה בדבר. (שם אות כ)

כשהעד אומר שאביה קיבל בעדה קדושין והיא מכחשת. (שם אות כא)

הא דאין חוששין לקדושי ע"א כשאחד מהבע"ד מכחיש, האם היא מותרת גם להעד, או למי שהעד נאמן עליו כבי תרי. (שם אות כב)

האם גם אותו הצד שמודה בקדושין אין לו לחוש. (שם אות כג)

במקום עיגון ודוחק יש לסמוך על דברי המקילין בעד אחר. (רמ"א ס"י מב סעיף ב וסק"ג אות א)

גידונים שונים שדנו בהם הפוסקים אי הוי מקום עיגון ודוחק. (שם אות ב)

כשקידש בפני עד אחד ותוכיח חזר בו. (ס"י מס סק"ה אות ח)

המקדש בפני עד ונתבטלו הקדושין אם כסף הקדושין חוזר למקדש. (ס"י נ סק"א אות ב)

האם יש הבדל בין שאומר העד שנתקדשה לפניו לבד, לבין שאומר שנתקדשה לפני שנים והוא לבד ראה. (רמ"א ס"י מב סעיף ב וסק"ד אות א)

הסוברים דאין חוששין לקדושי ע"א, מה הדין כשאומר שנתקדשה כדן בפניו ובפני עד אחר, ולא נגבה עדות מאותו האחר, ודעות הפוסקים בזה. (רמ"א שם, וסק"ד אות ב"ד)

הסוברים דבכל אופן אינו אלא כדן עד אחד, אם מותרת להנשא גם למי שנאמן עליו העד, כבי

תרי, או כשהיא עצמה מאמינה לדברי העד. (וכגון שהעד אומר שאביה קיבל קדושין בשבילה). (שם אות ה)

הסוברים דצריך לחוש לדברי העד, האם הדין כן גם כשהעד חשוד בעיניה לשקרן. (שם אות ו)

וכשיש עוד ספק בקדושין. (שם אות ז)

במקום דמהני הכחשתה אי מהני גם כשאין לה חזקת פנויה. (שם אות ח)

וכשאינה מכחישה את עצם הקדושין אלא שאומרת דלשחוק נתכחשה. (שם אות ט)

וכשהעדות היא בדבר שהטעות מצויה בו, כגון שזרק לה קדושין והעד אומר שהיו קרוב לה והיא אומרת שהיו קרוב לו, האם יש להחמיר יותר ולחוש אע"פ שהיא מכחשת, או באומרת איני יודעת לשיטת המקילים בזה. (שם אות י)

וכשהעד האחר לפנינו ואומר שאינו זוכר את פרטי המעשה. (שם אות יא)

וכשגם העד הא' אינו אומר שגם האחר ראה את מעשה הקדושין, אלא שאומר שהיה שם. (שם אות יב)

וכן אם קידש האשה לפני שנים, והאחד מהם קרוב, הוי כמקדש לפני עד אחד. (רמ"א ס"י מב סעיף ב)

תמצית הדעות בביאור דברי הרמ"א ומקורו, ובקצם הדין דנמצא אחד מהעדים קרוב או פסול, לענין קדושין. (שם סק"ה אות א)

הסוברים דגם בקדושין שייך הדין דנמצא אחד מהם קא"פ בטלה כל העדות כמו דיני ממונה, והרמ"א מירי באופנים דלא מצטרפי לענין הפסול הנ"ל. (שם אות ב)

דעת מי שסובר דלא אמר הרמ"א אלא להתחוששים לקדושי ע"א בשניהם מודים, וכשישם רק שני עדים, ופסול האחד הוא מחמת קורבא ולא מחמת עבירה, דבאופן כזה לא נפסל השני. (שם אות ג)

הסוברים שלא אמר הרמ"א אלא להתחוששים לקדושי ע"א, אבל ה"ה ביותר מב' עדים, וגם כשהפסול הוא מחמת עבירה, אין שאר העדים נפסלים. (שם אות ד)

הסוברים דבאופנים ידועים לא שייך דין נמצא אחד מהם קא"פ בקדושין גם לדעת הסוברים שאין לחוש לקדושי ע"א, והחולקים על זה. (שם אות ה)

שיטת מי שסובר דבגטין וקדושין לא שייך כלל הך דינא דנמצא אחד מהם קא"פ, ודעות האחרונים אם לחוש לזה. (שם אות ו)

שיטת הראשונים הסוברים לאידך גיסא, דבקדושין שייך דין נמצא קא"פ אפילו כשלא בצטרפו יחד להעיד, ולכן כשישם באותו מעמד כשרים ופסולים צריך ליחד עדים כשרים לקדושין, ודעות האחרונים בזה. (שם אות ו)

וכשהזמין שני עדים כשרים ונתברר שרק אחד מהם ראה, האם י"ל שבטלה כל ההזמנה ואין לחוש גם לעד הנה שראה. (שם אות ח)

ג. צירוף עדות מיוחדת בקדושין.

קידשה בפני עד אחד ואח"כ קידשה בפני עד אחר זה שלא בפני זה, אינה מקודשת. (ס"י מב סעיף ב, וסק"כ אות א)

האם גם כשהאיש והאשה מודים שנתכוונו לשם קדושין לא מהני כשקדשה זה שלא בפני זה. (שם אות ב)

וכשכל אחד מהעדים מעיד שנתקדשה בפניו ובפני עוד אחר, אי מצטרפים. (שם אות ג)

וכששני העדים ראו מעשה נתינת הקדושין ביחד, אך כל אחד שמע אמירה נפרדת של המקדש לפי שאמר ב' פעמים לשון הקדושין. (שם אות ד)

ובעדות מיוחדת כזו ששני העדים רואים את מעשה הקדושין בזמן אחד, אלא שאחד ראה מחלון זה ואחד מחלון זה ואינם רואים זה את זה. (שם אות ה)

ד. מצאו כתוב בשטר פלוני קידש את פלונית ועדים חתומים בו.

מצאו כתוב בשטר פלוני קידש פלונית ועדים חתומים בו, כל זמן שאין השטר מקיים אין לחוש לקדושין, ודלא כיש מי שמחמיר בדבר. (רמ"א ס"י מב סעיף ד)

אי מירי כאן בשטר שנמצא בשוק, או שיוצא מתחת יד המקדש. (שם סק"א אות א)

כשהשטר לא נכתב כסדר שטרות דעלמא. (שם אות ב)

וכשלא נכתב בשטר זמן הקדושין. (שם אות ג)

ואם צריך שיהא כתוב בשטר שנכתב מדעת המקדש והמתקדשת. (ע"י שם סקמ"ד)

אם צריך שיהיה מפורש בשטר שנתקדשה כדן, או גם לפרט פרטי מעשה הקדושין. (שם סקמ"ב)

כשהעדים החתומים על השטר לא חתמו בעצמם, רק ע"י אחרים במסירת הקולמוס. (שם סקמ"ג)

ביאור ב' הדעות שבש"ע, ודעות ראשונים אחרים בזה. (שם סקמ"ד אות א)

דעות האחרונים להלכה. הסוברים דאין חוששים כלל לשטר ראייה על קדושין. (ס"י מב סקמ"ד אות ב)

הסוברים דרק באינו מקיים אין לחוש ובמקומים יש לחוש (אפילו כשלא נכתב מדעתה). (שם אות ג)

ומה הדין לשיטה הנ"ל כשקיום השטר לא נעשה בפני כל הביד ביחד, רק בפני כל אחד מהתייגים לחור, או בפני יחיד מומחה. (שם אות ד)

דעות הפוסקים בדין מקדש בפסולי עדות דרבנן
אם צריכה בט. (סי' מב סקמ"ו אות א)

אם יש לחלק בזה בין כשהמקדש והמתקדשת
מודים שנתקדשו לבין שמכחישיה. (שם אות ב)

נתקדשה לפני פסוץ דרבנן וחזרה ונתקדשה
לאחר. (שם אות ג)

בנתן הוא ואמרה היא נהריני מקודשת לך דהו
ספק קדושין. מה הדין כשגם עדי הקדושין היו
פסולי עדות דרבנן. (סי' כז סקמ"ב אות ה)

כשהעדים היו קרובי האם או קרובים ע"י אישות
[שהם פסולים מרבנן]. ונוסף לזה היו הקדושין
בשתיקה לאחר מתן מעות.

(סי' כח סקל"א אות טו)

בספק פסולי תורה או בפסולים מרבנן שאם לא
רצה לכנוס צריכה גט מספק, אפילו כפרה האשה
ואמרה לא קדשתני, כופין אותו ליתן גט.

(שו"ע סי' מב סעיף ה)

אם כופין אותו ליתן גט אפילו כשרוצה לקדשה
מחדש, ואם כופין אותה לקחת גט. (שם סקמ"ז)

אם עמד אחר וקידשה, הרי היא מקודשת לשני
מספק וצריכה גט משניהם, או מגרש ראשון
וגוואש שני, אבל לגרש שני ולכנוס ראשון לא.
(שו"ע שם סעיף ה)

כשנתקדשה לשני אם כופין את הראשון ליתן גט.
(שם סקמ"ח)

י"א הא דאמרין המקדש בפסולי עדות דרבנן
חוששין לקדושין היינו בקדושי דאורייתא, אבל
בקדושין דרבנן, ועדים דרבנן אין חוששין
לקדושין כלל. (רמ"א שם סעיף ה)

האם בכל קדושין הדין כן, ומה הדין במקום שיש
חשש קדושי תורה. (שם סקמ"ג אות א)

קידש בכסף או בשוה כסף לפני עדים קרובי האם.
(שם אות ב)

המקדש לפני פסולי עדות דאורייתא מכח רשעתו,
האם חיישין לקדושין מטעם דילמא חזרו בתשובה.
(רמ"א סי' מב סעיף ה)

ביאור דעת הפוסקים אם חיישין שחזרו בתשובה
ואם מירי דוקא שידוע שבסופם חזרו בתשובה.
(שם סקמ"א אות א)

להסוברים דחוששין שחזרו בתשובה, אי דוקא
כשהאיש והאשה מודים על הקדושין. (שם אות ב)

ואם יש לחלק בין כשידעו המקדש והמתקדשת
בפסול העדים, לבין שלא ידעו בפסולם.

(שם אות ג)

ואי יש לחוש יותר שחזרו בתשובה היכא שיחזרו
את העדים הרשעים כעדי קדושין. (שם אות ד)

ומה הדין כשהעדים אמרו בשעת קדושין שחוזרים
בתשובה. (שם אות ה)

ובספק רשעים.

(שם אות ו)

ובפסולי עדות דרבנן. (שם אות ז)

ובעיר שתקנו למנות עדים מיוחדים לכל עניני
העיר, אם כשרים הללו להיות עדי קדושין
לקרוביהם. (שם אות ב)

עדים בקדושין שנעשו בעבירה. (שם אות ג)

קהל שהחרימו שלא לקדש אשה באופן מסויים,
(שלא לפני עשרה וכיו"ב) ועדי הקדושין עברו על
החרם, אם גפסלו לעדות וממילא לא הו קדושין.
(סי' מב סקמ"ה אות ד)

וכשהעדים לא היו בכלל החרם רק המקדש, והם
רק סייעו לעבור על החרם. (שם אות ה)

כשהעדים נזדמנו שם באקראי ולא ידעו שעומדים
לערוך שם קדושין. (שם אות ו)

ובמקום שיש לומר דהעדים שכחו או שלא ידעו
מהחרם. (שם אות ז)

כשהעדים הם מעיר אחרת. (שם אות ח)

והיכא שלדעת העדים מצוה קעבדי בהשתתפותן
בקדושין הללו, או שעכ"פ שחושבין שאין עול
בעדות זו. (שם אות ט)

עדים בקדושין שנסדרו בלא מרא דאתרא.

(שם אות י)

עד אילם לקדושין. (שם אות יא)

הנוטל שכר להעיד על הקדושין בב"ד אי חוששין
לעדויות. (סי' מב סקמ"ה אות יב)

וכשהעדים נטלו שכר כדי לראות הקדושין ולהיות
עדים בדבר. (שם אות יג)

וכשהתנה נתינת השכר לעדי הקדושין, שאם
יגמר הענין ויהיו נשואין ישלם להם בעד
השתולותם בזה. (שם אות יד)

שדכן אי כשר להעיד בקדושין שהוא שידכן.
(שם אות טו)

מסדר הקדושין בשכר אי כשר להיות אחד מעדי
הקדושין. (שם אות טז)

פועל אי כשר להעיד על קדושין של בעה"ב.
(שם אות יז)

דין שליח נעשה עד, וכל פרטיו.
(סי' לה סעיף ב וסקמ"ג)

עדי קדושין שפסולים מחמת קורבא לאב המקדש
את בתו הקטנה וכשרים לבת המתקדשת.

(סי' מב סקמ"ה אות יח)

עדים הפסולים למקדש והמתקדשת וכשרים
לקרובותיהם והמקדש והמתקדשת מודים על
הקדושין. (שם אות יט)

אם יכולים לפסול עדי קדושין שלא בפניהם.
(שם אות כ)

עדי קדושין שעל כל אחד מהם מעיד עד אחד
לפסולו. (שם אות כא)

עדי קדושין שהיו כשרים בשעת קדושין וגפסלו
לפני העדאתם בב"ד. (שם אות כב)

הסוברים כהרשב"א ובלא נכתב מדעת המתקדשת
אין לחוש אפילו במקוים, ובנכתב מדעתה יש
לחוש אף באינו מקוים. (שם אות ה)

הסוברים דבשטר מקוים יש לחוש אפילו כשנכתב
שלא מדעתה גם עפ"י הרשב"א, ורק באינו
מקוים ולא נכתב מדעתה אין חוששין.
(שם אות ו)

ואם צריך לשיטה הנ"ל גם דעת המקדש.

(שם סקמ"ד אות ז)

ובשכותב השטר היה סופר העיר, או ידיעין
שהוא בקי, אם אמרין דודאי נכתב מדעתה.

(סי' מב סקמ"ד אות ח)

כשחתמו על השטר ג' עדים, אי מהני גם בלא
נכתב מדעתה. (שם אות ט)

הסוברים דיש לחוש לדעת מהר"ק שמחמיר גם
באינו מקוים. (שם אות י)

הסוברים כמהר"ק להחמיר גם באינו מקוים,
אלא דאם עדי השטר עצמם או המקדש אומרים
שהוא מזויף, יש להקל. (שם אות יא)

וכשהשטר נמצא בשוק, או שלא הובא לב"ד
ע"י המקדש רק ע"י אחר, האם אין להחמיר בלי
קיום גם למהר"ק. (שם אות יב)

כשידוע מי הם עדי השטר, ואפשר לברר מפיהם
ענין הקדושין, האם יש חיוב לברר ולא לסמוך
על השטר לבד, בין להמקילים בשטר ובין
להמחמירים. (שם אות יג)

אופנים שונים שדנו בהם הפוסקים להחמיר
אליבא דכו"ע.

כשהשטר הוא מעשה ב"ד שעדים העידו בפניהם
שנתקדשה. (סי' מב סקמ"ד אות יד)

כשהמקדש והמתקדשת מודים בקדושין.
(שם אות טו)

אופנים שונים שדנו בהם הפוסקים להקל
אליבא דכו"ע.

כשעדי השטר הכחישו לפני שהובא השטר לב"ד.
(שם אות טז)

כשהועד שאיש זה היה מחזיר לעשות שטר קדושין
מזויף, או כשיש אומדות והוכחות על השטר
שהוא מזויף, או כשיש אומדות שצמם המעשה
הוא שקר. (שם אות יז)

ה. המקדש בפסולי עדות דאורייתא, או
דרבנן, או בעדים שהם ספק פסולי
תורה.

המקדש בפסולי עדות דאורייתא אינן קדושין,
אבל בפסולי עדות דרבנן, או בעדים שהם ספק
פסולי תורה, אם רוצה לכנוס חוזר ומקדש בעדים
כשרים ואם לא רוצה לכנוס צריכה גט מספק.
(סי' מב סעיף ה)

עדים גזולים, או שעברו על שאר עבירות דממונ,
אי פסולים לקדושין. (שם סקמ"ה אות א)

וכשנסוף לרשעתן היו העדים פסולי קורבא מדרבנן. (שם אות ח)

דעות הפוסקים באנוסים שהוצרכו להמיר מבח ידא, ובצנעא מקיימים המצוות אם הם כשרים לעדות. (רמ"א סי' מב סעיף ה, וסק"ב)

החשוד על העריות, ואין עדים שבא על הערוה, אם פסול לעדות אשה לענין קדושין וגירושין. (רמ"א סי' מב סעיף ה, וסק"ג)

דעות הפוסקים אם חשוד על הערוה נקרא רק כשבא על הערוה בשום פעם. (שם סק"מ אות א)

גדרי חשוד על העריות לסוברים דחשוד הוי אפילו כשלא בא על הערוה. (שם אות ב)

ואם נפסל רק בקלא לחוד. (שם אות ג)

וכשהקול לא הוחזק בביד. (שם אות ד)

כששניהם מודים שנתקדשו בפני עדים החשודים על עריות. (שם אות ה)

כששניהם מודים שנתקדשו בפני עדים בועלי ערוה. (שם אות ו)

וכשנחשד שבא על הפנויה. (שם אות ז)

המחבק ומנשק לעריות. (שם אות ח)

ו. אם צריכים לייחד קרי קדושין, ואם צריכים המקדש והמתקדשת לראות את העדים.

קידש בפני עדים ולא אמר אתם עדי, ואם לכתחילה נכון לייחד שני עדים או יותר, ואם צריך לומר לעדים שיהררו בתשובה כמו שאומרים לעדי הגט. (סי' מב סעיף ד, ושם סק"ל)

כשייחד עדים, אם יכולים אחרים שראו המעשה להעיד, ואם יש הבדל לענין עדות האחרים, בין אם אלה שייחד היו עדים כשרים, לבין שנמצאו פסולים. (שו"ע שם סעיף ד, וסק"א)

כשהעדים רואים את הקדושין מהחלון ואינם נראים למקדש או למתקדשת.

(שם סעיף ג וסק"ו אות א)

וכשידעו שיש שם עדים אבל לא ראו אותם. (שם אות ב)

וכשאין בירור שידעה מהעדים רק הנסיבות מראות שהיה לה לאסוקי אדעתא שיש שם עדים.

(שם אות ג)

וכשספק בדבר אם ראתה את העדים ואם בכה"ג נאמנת לומר שלא ראתה אותם. (שם אות ד)

כששמעו העדים שאמרה שמקבלת לקדושין, אם יכולה לומר יודעת הייתי שאין קדושין בלא עדים, וכונתי לשחק בו. (רמ"א סי' מב סעיף ג)

וכשאמר המקדש שמקדשה על הספק שמא יש עדים שרואים אותם, והיא שתקה וקבלה הקדושין, אם נאמנת לומר אח"כ שלשחוק נתכוונה. (שם סק"ז)

דעות הפוסקים בין כשלא ראו המקדש והמתקדשת את העדים, ושניהם אומרים שלשם קדושין נתכונו. (שם סק"ח)

כשהיא אומרת שלא קבלה לשם קדושין, והעדים מעידים שקבלה, אם נאמנת אח"כ לומר שנתכוונה לשחוק בעלמא. (רמ"א שם וסק"ט אות א)

אם יש חילוק בזה בין שלא ראו את שני העדים לבין שלא ראו רק אחד משני העדים. (שם אות ב)

ז. פרטי מעשה הקדושין שהעדים צריכים או אין צריכים לראותם.

ראיית והכרת המקדשת :

עדי הקדושין שלא ראו את המתקדשת בפניה. (סי' מב סק"ב אות כב)

כשהיו שלש נשים במעמד אחד, ושני עדים ראום והכירום, ויצאה אחת מהן וכסתה פניה וקבלה קדושין בפני אותם העדים ולא ידוע איזו היא. (שם אות כג)

עדי הקדושין שאינם מכירים את המתקדשת. (שם אות כד)

לסוברים דהעדים צריכים להכירה, מה הדין אם לא הכירה מקודם אלא שיוכלו לזהותה אח"כ שזו היא שנתקדשה. (שם אות כה)

עדים שאינם יודעים טיבה של המתקדשת אם היא ראויה להתקדש.

כשהעדים לא ראו או לא הכירו את המתקדשת, ורק על פיה נודע להם זהותה.

(סי' מב סק"ב אות כז)

וכשנודע להם זהותה ע"פ עד אחד. (שם אות כח)

לסוברים דמהני אם יתברר לעדים אח"כ אם מהני גם כשנודע להם ע"פ הודאתה של האשה.

(שם אות כט)

אם יש לחלק בין אם שני העדים לא ראו או לא הכירו את המתקדשת, לבין אם רק אחד מהם לא הכירה. (שם אות ל)

וכשהקדושין נעשו בפרטום בדרך הרגיל. (שם אות לא)

מנהגים שונים בזה ואיך לנהוג לכתחילה. (שם אות לב)

עדים שמעידים שאשה בסימן כך וכך נתקדשה, וישנה לפנינו אשה בסימנים כאלה.

(פ"ת סי' מז סק"א)

שמיעת לשון הקדושין :

כשהעדים ראו את נתינת הקדושין, אלא שלא שמעו לשון הקדושין בבירור.

(סי' מב סק"ב אות יט)

האם הדיבור על עסקי קדושין במקום שצריך, צריך להיות בפני עדים, או שמספיק הודאתם שדברו על עסקי קדושין, כל שהנתינה היתה בפני עדים. (סי' כז סק"א אות דט)

דיבר המקדש על עסקי קדושין תחילה, ובשעת

נתינה דבר גם כן, אלא שהעדים לא שמעו מה שדיבר, אי חיישינן שאמר לשונות שאינם מועילים, ועיי' נתבטל הדיבור על עסקי קדושין שדיבר תחילה. (שם סק"ב)

האם צריכים העדים לדעת שהמתקדשת הבינה לשון הקדושין. (סי' כז סק"ב אות ב)

כשהמקדש אומר שלא אמר לי, והעדים אומרים שאינם זוכרים. (שם סק"ט אות ח)

כשהעדים אומרים ששמעו שהמקדש אמר האמ"ק ועוד כמה מלים ולא הבינו מה אמר, אם יש לתלות שבדאי סיים לשון הקדושין כהוגן.

(שם אות ט)

ידיעה בכסף הקדושין שראוי לקדש בו :

אם עדי הקדושין צריכים לדעת שהחפץ שמקדש בו שוה פרוטה, או דסגי שעדים אחרים יעידו על כך. (סי' לא סק"ד אות א)

וכשהעדים היו מסופקים אם הטבעת היא של כסף או של מתכת אחרת ואם היא של מתכת אחרת אין בה שוה פרוטה. (שם אות ב)

נוהגין לשאול לעדים תחת החופה אם הטבעת שו"פ. (רמ"א שם סעיף ב וסק"ז אות א)

קידש בפחות משו"פ דחיישינן לקדושין, מה הדין כשהקדושין היו בפני פסולי עדות דרבנן.

(שם סק"א אות ז)

בקידש בפחות משו"פ שאם רוצה לקיימה צריכה קדושין אחרים, האם קדושין אלה צריכים להיות ג"כ בפני עדים, או דמהני הודאת המקדש והמתקדשת לבד. (שם סק"ז אות ב)

כשקידש בחפץ פחות משו"פ, להסוברים דהאשה יכולה לומר לידיי שוה לי, האם צריכים עדי הקדושין לדעת שדרכה להתיימר באותו חפץ.

(סי' לא סק"ד אות ט)

כשאחד מעדי הקדושין אומר שכסף הקדושין לא היה של המקדש. (סי' כח סק"א אות כא)

בקידשה בחפץ פחות משו"פ, וידוע ודאי ששוה פרוטה במקום אחר, ויש סוברים דמקדשת ודאי, האם צריכים העדים לדעת בשעת קדושין שהחפץ שו"פ במקום אחר. (עיי' סי' לא סק"ד אות א)

בקדשה בפקדון שבידה ונמצא שנגנב, דאם נשתייר שו"פ מקדושתה, אם זה דוקא כשידעו העדים מזה, או דסגי בהודאתה לבד. (סי' כח סק"מ)

וכשלא נשתייר שאינה מקדושתה, אם בעיני עדים שלא נשתייר. (שם סק"ד אות א)

ראיית נתינת הקדושין מידו לידה :

אם צריכים העדים לראות נתינת הקדושין מידו לידה או לרשותה, או שמספיק ידיעה בלא ראייה. (רמ"א סי' מב סעיף ד וסק"ב אות א)

אם יש לחלק בין אם שני העדים לא ראו הנתינה לבין שרק אחד מהשנים לא ראה. (שם אות ב)

המחלקים בין כשהידיעה על הנתינה היא בשעת מעשה הקדושין, לבין שהידיעה היא לאחר הקדושין, והחולקים עליהם. (שם אות ג)

המחלקים בין אם ראו הקדושין בידה תוכיך לאמירת לשון הקדושין לבין אם ראו בידה לאחר כדי דיבור. (שם אות ד)

ויש מי שחילק בין אם ידעו המקדש והמתקדש שהעדים אינם רואין את מסירת הקדושין, לבין שלא ידעו זאת. (שם אות ה)

ויש מי שחילק בין אם הוזמנו העדים להעיד, לבין שלא הוזמנו להעיד. (שם אות ו)

הוכחות שונות שדנו הפוסקים דלא חשיבי כראיה אליבא דכ"ע :

כשכל ההוכחה היא רק ע"פ שמיעת לשון הקדושין. (ס"י מב סק"ב אות ז)

כשהאשה אומרת שלא נתקדשה. (שם אות ח)

כשיש אומדנא שנתכוונו רק לשחק. (שם אות ט)

כשנתועדו כדי לתת לה סבלונות. (שם אות י)

כשידוע שהאשה מיאנה מתחילה להתקדש לו, או שרק לא נתברר שרצונה להתקדש לו. (שם אות יא)

כשיש חשש רמאות בקדושין באופן דהעדים צריכים דרישה וחקירה. (שם אות יב)

כשלא הזמין המקדש לעדי הקדושין. (ס"י מב סק"ב אות יג)

כשקידש בתחילה בלשון גרוע, וחזר וקידש פעם שניה ולא שמעו בבירור את הלשון. (שם אות יד)

ומה הדין כשראו העדים חפץ הקדושין בידו אבל לא ראוהו אח"כ בידה, או שראו את החפץ ביד האשה אלא שלא ראו זה לפני כן ביד האיש. (שם אות טו)

אמר לשון הקדושין והיה נראה כמוסר לה משהו. (שם אות טז)

עובדות שונות שכתבו הפוסקים דלא מהני עדותם, מפאת חוסר הוכחות מספיקות בעדותם. (שם אות יז)

עדים שראו מעשה הקדושין באמצעות מראה. (שם אות יח)

כשהקדושין נעשו בפומבי תחת התופה לפני קהל מוזמנים בדרך הרגיל רק העדים לא ראו הנתינה. (שם אות כ)

למחמירים בעלמא בקדושי עד אחד, אם יסברו כן גם בעד ידיעה בלא ראיה. (שם אות כא)

זרק לה קדושה ברה"ר, והעדים מסופקים אם היו קרוב לו או קרוב לה. (עין ערך "נתינת הקדושין ח"ב)

אשה שפשטה ידה דרך חזר שבכחלה, ובא אחד וגתן לה קדושין לתוך ידה, והחזיר צר וא"א

לראות אותה בשעת קדושין, והיא אומרת שלא שמעה שקידשה, נאמנת במינו שיכולה לומר שלא היתה ידה רק יד של אחרת. (רמ"א ס"י מב סעיף ד)

ביאור דברי הרמ"א הנ"ל במה דמשמע דאם מדה ששמעה הוי קדושין אף שהעדים לא ראו אותה בעת שנתקדשה ואוקימתות שונות בדברי הרמ"א. (שם סק"ד)

כשאומרת שלא שמעה אם הוא מותר בקרובותיה. (שם סק"ד/א)

אם אומרת ששמעה אלא שקבלה דרך שחוק. (שם סק"ה אות א)

כשאין לה מינו אם נאמנת לומר שלא שמעה לשון הקדושין. (שם אות ב)

ובקדושין לפני עד אחד והאשה אומרת שלא שמעה הקדושין. (שם אות ג)

וכשיש רגלים לדבר שלא שמעה. (שם אות ד)

אשה שאמרה איני יודעת מה הוא סתם, אם כוונתה שלא שמעה, או כוונתה שלא הבינה. (שם אות ה)

ביאור דברי הרמ"א במה דמסיק, דהא דנאמנת היינו כשאין עדים אחרים שמכחישים אותה, ומה הדין כשעדים אחרים מעידים ששמעה הקדושין, או שהם מעידים שהיא היא שהיתה המקדושת. (שם סק"ו)

בטפס לעדים באיזה פרט יש חילוק אם הספק אצלם על דבר שהיו יכולים לדעת ולא דקדקו דהוי חצי דבר, לבין שלא היו יכולים לדעת אפילו אם רצו דבזה הוי ספק קדושין. (פ"ת ס"י ז' סק"ה)

כשהעדים אינם יודעים אם לקח ידה בחזקה או הושיטה ידה מרצונה. (ס"י מב סק"ג אות ב)

הכיסוי בהינמא והחופה אם צריכים עדים : אם צריכים עדים בשעת הכסוי בהינמא. (ס"י נה סק"ז אות ז)

חופה אם צריכה עדים. (שם סק"ב אות א)

ח. קבלת עדות מעדי קדושין.

(אם צריכה להיות בב"ד, ואם צריכים שלשה, ואם צריכה להיות בפני בע"ד).

כל עדות שלא נתקבלה בב"ד לא מקרי עדות לענין קדושין. (רמ"א ס"י מב סעיף ד וסק"ז)

אפילו אמרו העדים חוץ לב"ד שנתקדשה יכולים לחזור בהם בב"ד לומר לא נתקדשה, וכן להיפך. (רמ"א שם)

האם יש לחלק בין שהגידו כל אחד לחוד לבין שהגידו שניהם יחד בפומבי, דבזה אפילו שלא בפני ב"ד לא יוכלו לחזור. (שם סק"ח אות א)

וכשרק העידו שלא בפני ב"ד שנתקדשה ולא חזרו, האם יש לחוש לקדושין מטעם קלא, או מחשש שיבואו ויעידו אח"כ בב"ד. (שם אות ב)

אי מהני בקדושין קבלת עדות בפני ג' הדיוטות שאינם בקיאים בדיני קב"ע ודו"ת, לענין שלא יוכלו לחזור. (ס"י מב סק"ט אות ט)

ואי מהני קב"ע ברב יחיד שקבלוהו עליהם הצבור, כמו דמהני לדון דיני ממונות. (שם אות י)

אי מהני בקדושין קבלת עדות בלילה. (שם אות יא)

ומה הדין כשהבעלי דינים קבלו עליהם לקב"ע בלילה. (שם אות יב)

אם צריכים עדי קדושין להעיד שניהם ביחד. (שם אות יג)

אי מהני קב"ע על הקדושין שלא בפני בע"ד ועדות שונות בזה. (ס"י מב סק"ט אות י"ד)

להסוברים דקב"ע שלב"פ בע"ד לא מהני, מה הדין כשנתקדשה בקטנותה, וקבלת העדות על הקדושין היתה אחר שנתבגרה, וקבלו העדות שלא בפניה, רק בפני אביה. (שם אות כא)

ומה הדין כשנתקבלה עדות שלא בפני בע"ד לזכותו. (שם אות כב)

וכשהעדים נמצאים במקום אחר וא"א להם לבא למקום שהאשה שם כדי להעיד בפניה, והיא אינה רוצה ללכת למקום העדים. (שם אות כג)

ואם נאמנים העדים לחזור ולהעיד בפני בע"ד. (שם אות כד)

וכשעדותן השניה סותרת את הראשונה. (שם אות כה)

להסוברים דמהני קב"ע שלב"פ בע"ד, מה הדין כשהיה דין מרומה. (ס"י מב סק"ט אות כו)

ובאשה נשואה שקבלו עדות שנתקדשה קודם לאחר, האם י"ל דהוי כד"נ ובעינן בפניה. (שם אות כז)

ומה הדין כשרק נתקדשה או נשתדכה ובאו עדים שנתקדשה קודם לאחר. (שם אות כח)

וכשהעדות נוגעת גם לדיני ממונות. (שם אות כט)

ומה הדין כשהעדים חוזרים מעדותם, ונותנים אמתלא לדבריהם. (שם אות ל)

מ. עדי קדושין שהעידו בב"ד אם יכולים לחזור בהם מהגדתם, או לפרש דכריהם הראשונים.

עדי קדושין המעידים בב"ד, אם יכולים לחזור בהם תוך כדי דיבור. (ס"י מב סק"ח אות ג)

וכשחזרו בהם מעדותם הראשונה בב"ד ואומרים שהעידו שקר, ויש הוכחה לזה. (שם אות ד)

וכשאמרו מתחילה שאינם יודעים מהקדושין האם יכולים אח"כ לחזור ולהעיד שכן יודעים. (שם אות ה)

מה נקרא עסוקין באותו ענין וכל הפרטים בזה.
(עי' ערך "דבור על עסקי קדושין" ח"ה)

ערב

כשנעשה ערב לאשה לחובה, וקדשה בזה.
(ס"י כח סקט"ד)
כשהעמיד אבי הבת ערבות לחתן על הגדוניה, אם מחוייב לסלק לו גם כשמתה הבת אחרי הנשואין.
(עי' ערך "גדוניה" ח"ו)
בערבות על שוכין אם שייך דין אסמכתא, ואם יש חילוק בין ערב סתם לבין ערב קבלן.
(ס"י נ סקט"ח אות ז)

עריות

המקדש אחת מכל העריות לא עשה כלום, שאין קדושין תופסין בהן.
(ס"י מד סעיף ו)
ואם צריכה גם מדבריהם, נתבאר באוצה"פ לעיל ס"י טו סק"א וסק"ה, ואם יש איסור בקדושין ע"ש בסק"ב.

המקדש נזה מקדושת קדושין גמורים ואם צריכים להזהר מזה.
(ס"י מד סעיף ג, ושם סק"ב, ועי' עוד ערך "נדה")
המקדש אחותו אם המעות מתנה, או שהזורים.
(ס"י נ סעיף ב, וסק"י אות א)
להסוברים דצריכה להחזיר המעות, אם מותרת להשתמש בהם, ואם חייבת באחריותם.
(שם אות ב)
אם גם במקדש שאר עריות אמרינן דנתן לשם מתנה, או דאמרינן שנתן לשם פקדון.
(שם סק"א אות א)

ערלה

כשקדש בערלה וכלאי הכרם בארץ ישראל בזה"ז.
(ס"י כח סקט"ו)
כשקדש בשמן ערלה, (לה"א דמותר לגר חנוכה).
(שם סקט"ו/א)
כשקדש בערלה וכלאי הכרם בחו"ל. (שם סקט"ז)
וכשלא ידעה שזה ערלה (בשל חו"ל).
(שם סקט"ז)

(קדושי סתר, כשהמקדש או המקודשת או העדים נתפסו בדבר שקר, או שהעדים הכחישו זא"ז באיזה פרט, או שחזרו בהם מעדותם, ועוד).
(שם אות ב)

וכשהאשה מכחשת את עדי הקדושין. (שם אות ג)
להסוברים וכשהאשה מכחשת צריך דו"ח, (וכשלא נחקרו אין זה עדות), אם עכ"פ צריכה גם מפני הלעז.
(שם אות ז)
נדונים שונים שדנו בהם הפוסקים דאפילו במכחשת לא בעינן דו"ח, (כשהכחיש רק פרט אחד בקדושין, כשאחר שהכחיש חזרה והודתה, כשניכר דהכחשתה היא שלא מרצונה).
(שם אות ה)

האם בעינן כדיון מרומה בקדושין דו"ח ממש כדיני נפשות, ומה הדין כשהעדים לא ידעו להשיב על החקירות.
(שם אות ו)

ומה הדין כשלא נחקרו עדי הקדושין כלל בדיון מרומה.
(שם אות ז)
להסוברים דאף כשלא נחקרו כלל בדיון מרומה אין עדותן בטלה, האם יכולים בזה לחזור ולהעיד.
(שם אות ח)

יא. הכחשה בין העדים, או בין המקדש והמתקדשת לעדים.

(ע"י ערך "הכחשה")
יב. עדי חתימה ועדי מסירה בקדושי שטר.
(עי' ערך "שטר" ח"ז)

יג. עדים בקדושי ביאה.
(עי' ערך "ביאה" ח"א)

עובר

המקדש את העובר מאביו לאחר שילדו.
(עי' ערך "זמן" ג) ח"ג)

עסוקין באותו ענין

היה מדבר עמה על עסקי קדושין ונתן לה אפילו בשתיקה, הו' קדושין, והוא שעדיין עסוקין באותו ענין.
(ס"י כז סעיף א)

וכשאמר העד מתחילה שלא ראה הנחת כסף הקדושין ביד המתקדשת, ואח"כ אמר שיש לו ספק אם ראה, ומתוך דבריו הראשונים.

(שם אות ו)
כשהעידו מתחילה שקדש אחת מהבנות ולא פירשו איזו בת, ואח"כ חזרו ופירשו.
(שם אות ז)
כשאמרו העדים בתחילה בסתמא שהיו קדושין, וע"י שסיפרו אח"כ העובדא בפרטות נתברר שעמ"י הדין אין כאן קדושין.
(שם אות ח)

כשאמר בתחילה לשון שאינו מתוקן, ובפעם השניה כשסיפר ביתר פרטות אמר לשון מתוקן, ונידונים שונים בזה.
(שם אות ט)

י. אם עדי קדושין צריכים דרישה וחקירה.

עדי קדושין אינם צריכים דרישה וחקירה.
(רמ"א ס"י מב סעיף ד וסקט"ט אות א)

האם הא דא"צ דו"ח, מהני גם דלהוי כנגמרה עדותם בכ"ז בהגדה לבר, ולא יוכלו לחזור בהם מעדותם.
(שם אות ב)

דברים שכתבו כמה פוסקים שצריך לחקור עליהם את עדי הקדושין [אף להסוברים דא"צ דו"ח], ובשלא נחקרו יכולים לחזור, ונדונים שונים בזה.
(שם אות ג)

להסוברים דא"צ דו"ח, מה הדין כשאמרו העדים בהדיא שאינם יודעים דברים השייכים לדו"ח, כגון זמן הקדושין.
(שם אות ד)

ומה הדין כשמעידים לאסור אשה לבעלה, באמרם שכבר נתקדשה מקודם לאחר.
(שם אות ה)

להסוברים דצריך דו"ח, אם יש לחלק בין מעידין שנתקדשה למעידין שלא נתקדשה.
(שם אות ו)

ומה הדין כשעדות הקדושין נוגעת גם לענין ממון, (כגון אלמנה שתפסה עובדן בעלה למונותיה, ואח"כ הועד שכבר נתקדשה לאחר, ולא נחקרה עדותו).
(שם אות ז)

כשכתוב בשטר קבלת העדות, "אחר הדרישה והחקירה", האם סמכין שהיתה דו"ח כראוי.
(שם אות ח)

דבר שנראה שיש בו רמאות אם צריכים דרישה וחקירה. (רמ"א ס"י מב סעיף ד וסקט"ט אות א)
נדונים שונים שדנו הפוסקים אם הו' כדיון מרומה,

פ

פחות משה פרוטה

(שקידש בה)

החלקים:

א. אין מקדשין בפחות משה פרוטה, ודיונים על דברים מפויימים שאעפ"י שאינם שו"פ, שיחשבו כשה פרוטה.

ב. המקדש בפחות משה פרוטה מתי חוששין שמא שוה פרוטה במקום אחר ותהיה מקודשת מספק.

ג. קידשה בשוה כסף בכמה פריטים קטנים, שאין באחד מהם שוה פרוטה, מתי מצטרפים כולם לשוה פרוטה, ומתי לא.

ד. אמר לחבירו שתי בנותיך לשני בני בפרוטה, או בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה, וכדומה.

ה. קדשה בפחות משו"פ ושלח לה סבלונות אח"כ, או שבא עליה אח"כ.

א. אין מקדשין בפחות משה פרוטה, ודיונים על דברים מפויימים שאעפ"י שאינם שו"פ, שיחשבו כשה פרוטה.

אין מקדשין בפחות משה פרוטה.

(ס"י לא סעיף א וסק"א)

אין מקדשין בפחות משו"פ אפילו כשהאשה מסכמת, ואם יש איסור לקדש לכתחילה בפחות משו"פ.

אם גם במזמור או במזמורת אין קדושין בפחות משו"פ.

זרק לאשה קדושין פחות משו"פ, ועד שהגיע לידה נתיקרו ועמדו על שו"פ, וכן כשעשה שליח לקדש לו אשה בפחות בשו"פ, ועד שהגיע אליה השליח עמדו על פרוטה.

כשחמר מהפרוטה שעור פחות משתות.

(שם אות ה)

וכשקידש בכלי אי בעינן ג"כ שיהא שו"פ.

(שם אות ו)

וכשהחפץ אינו שו"פ מצד עצמו אלא מצד שראוי לקיים בו מצוה, כגון אתרוג או ציצית וכדומה.

(ס"י לא סק"ז אות ז)

וכשהאשה אומרת לידי שוה לי פרוטה.

(שם אות ח)

להסוברים דיכולה לומר לידי שוה לי פרוטה אע"ג שאינו שוה, האם צריכים עדי הקדושין

לדעת שדרכה להתייקר באותו חפץ. (שם אות ט)

וכשקידש בדבר שכעת הוא שו"פ אבל אינו ידוע אם גם בשעת הקדושין היה שו"פ. (שם אות י)

וכשאפשר להתברר ע"י עדים שהיה שו"פ בשעת הקדושין, ומה הדין כשהמעיד על זה הוא קרוב או אשה וכיו"ב.

(שם אות יא)

וכשיצא קול שהקדושין היו אז שו"פ, או שיצא קול שיש עדים שהקדושין היו אז שו"פ.

(שם אות יב)

ב. המקדש בפחות משה פרוטה מתי חוששין שמא שוה פרוטה במקום אחר ותהיה מקודשת מספק.

קידש באוכל או בכלי וכיוצא בו, ששוה פחות משה פרוטה. הר"ז מקודשת מספק, שמא דבר זה שוה פרוטה במקום אחר.

(ס"י לא סעיף ג' וסק"א אות א)

וכשקידש בכסף עצמו פחות מכשיעור שו"פ.

(שם סק"ב אות א)

וכשקידש בדבר שלפי הנראה לעינים אינו שו"פ בשום מקום, אי חיישין ג"כ שמא שו"פ במקו"א.

(שם אות ב)

וכשקידש בשכר מלאכה או בהנאת קישוט וכדומה, ואין בו שו"פ כאן.

(שם אות ג)

וכשקידש בפחות משו"פ שהיה גזל בידו.

(ע"י באוצה"פ ס"י כח סק"א אות ב)

הא דמקודשת מספק, אם הוא דוקא באופן שידוע לה שאינו שו"פ בכאן ואעפ"כ נתרצית לקבל הקדושין.

(ס"י לא סק"א אות ב)

כשפירש להדיא שמקדשה בחפץ ששו"פ ובאמת אינו שוה, (וכן כשאמר ששום חמשים דינרים וכאן אינם שוים כד).

(שם אות ג)

וכשאמר לה להדיא שמקדשה בפחות משו"פ.

(שם אות ד)

וכשקידש ע"י שליח בפחות משו"פ. (שם אות ה)

וכשנתן לה פחות משו"פ ואמר לה שתתקדש לאחר לי יום.

(ע"י ערך "זמן")

ענין "קדושין לאחר זמן" ח"א

וכשקידש בפחות משו"פ בפני פסולי עדות דרבנן.

(ס"י לא סק"א אות ז)

טעם הא דחיישין שמא שו"פ במקו"א, ומה הדין כשידוע ודאי ששו"פ במקו"א. (שם סק"ב אות א)

וכשיש לה דרך לאותו מקום ששם שו"פ, אי מקודשת מן התורה לכו"ע.

(שם אות ב)

להסוברים דבידוע ודאי ששו"פ במקו"א מקודשת משום דהוי כאילו אמרה לידי שוה לי, אם זה דוקא כשידוע שדרכה לתת פרוטה בעד דבר זה.

(שם אות ג)

ואם זה דוקא כשהאשה יודעת שהחפץ אינו שו"פ כאן ושהוא שו"פ במקו"א.

(שם אות ד)

ואם העדים צריכים לדעת בשעת הקדושין שהחפץ שו"פ במקו"א.

(ע"י שם סק"ד אות א)

וכשקידש בדבר שכעת הוא שו"פ אבל אינו ידוע אם גם בשעת הקדושין היה שו"פ.

(ע"י שם סק"ד אות י)

קידש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים, וכיוצא בהם, י"א שאם לא היה שו"פ באותו מקום אינה מקודשת כלל.

(ס"י לא סעיף ד וסק"ה)

כשקידש בדבר שיכול להתקיים ע"י תיקון, כגון תאנה שיכול ליבשה בחמה ולהגיע למקום היוקר.

(שם סק"ב ג)

כשנרוב אנשי המקום אינו שו"פ רק למקצתם, או כשאנו שו"פ לכל אנשי המקום אלא שבמקרה גודמן שקבלה בעדו פרוטה, או שהגיע במקרה למקום היוקר טרם שנפסד.

(שם סק"ד)

כשקידש בדבר שאינו מגיע למקום היוקר עד שיאטר בהנאה, כגון שקידש בחמץ סמוך לפסח.

(שם סק"ו)

היכא דאמרין שהיא מקודשת מספק, שמא שוה דבר זה במקום אחר, צריכה גם להתירה לעלמא, ואם רוצה לקיימה צריכה קדושין אחרים.

(ס"י לא סעיף ד)

האם צריך לתת לה כעת פרוטה שלמה, או דסגי שיוסיף לה עד פרוטה על מה שנתן לה בעת הקדושין הקודמים.

(שם סק"ז אות א)

אם קדושין אלו צריכים ג"כ להיות בפני עדים, או דמהני הודאת המקדש והמקודשת לבד.

(שם אות ב)

וכשידוע שהקדושין הראשונים בוודאי שו"פ במקום אחר, אם צריך ג"כ לקדשה מחדש, להסוברים דגם בכה"ג הוי קדושין רק מדרבנן.

(שם סק"ז אות ד)

אם קדשה אחר קדושין גמורים, יגרש ראשון וגושא שני, אבל לא יגרש שני וישא ראשון.

(ס"י לא סעיף ד, וסק"ט אות א וב)

וכשגם האחר קידשה בפחות משו"פ.

(שם סק"ח אות א)

וכשהשני קדשה באותו דבר שקדשה הראשון.

(שם אות ב)

וכשקידשה באותו דבר בזמן אחר. (שם אות ג)

כשקידש בחפץ שהכיל משהו שאין הדרך לתתו לתוכו. (שם אות יא)

אם יש לחלק בין כוס יקר או זול וכדומה. (שם אות יב)

אם נאמנים האיש והאשה לברר כוונתם בזה. (שם אות יג)

ד. אמר לחבירו שתי בנותיך לשני בני בפרומה, או בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרומה, וכדומה.

אמר לחבירו שתי בנותיך לשני בני בפרומה, או בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרומה, או בתך מקודשת לי וקרעך מכורה לי בפרומה, הרינו ספק מקודשת. (סי' לא טע"ף ז)

הא דבי בנותיך לבי בני האם מיירי בבנות ובנים קטנים, או גדולים והאבות עושים בשליחותם. (שם טקמ"ה אות א)

האם צריך לפרש איזו מהבנות הוא מקדש לכל בן לחוד. (שם אות ב)

הא דבתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי האם לשון זה דוקא, או אפילו כשאמר בתך ופרתך בפרומה, וכן בבתך וקרעך. (סי' לא טקמ"ו אות א)

וכשאמר בתך בחצי פרוטה ופרתך בחצי פרוטה, או שאמר בתך ופרתך בפרומה רק שביאר להדיא דגם הפרה נכללת בפרומה ולא הבת לבד, וכן בבתך וקרעך, אם נימא דאינה מקודשת.

(שם אות ב) וכשלא משך הפרה או לא החזיק בקרקע. (שם אות ג)

וכשאינו רוצה ליתן לו הפרה או הקרקע. (שם אות ד)

וכשאמר בבי פרוטה, אי מקודשת ודאי. (שם אות ה)

כשאמר התקדשי לי בחצי פרוטה ובחצי פרוטה, האם מקודשת ודאי. (שם טקמ"ב אות ד)

ועי' עוד דברים דומים בערך "כסף הקדושין" ח"ג, ובערך "לשון הקדושין" ח"ו.

ה. קדשה בפחות משר"פ ושלח לה סבלונות אח"כ, או שבא עליה אח"כ.

קדשה בכסף פחות משהו פרוטה ושלח לה סבלונות אח"כ, אם חוששין ששלח אותם סבלונות לשם קדושין. (עי' ערך "סבלונות" ח"א)

קדשה בפחות משהו פרוטה ואח"כ בא עליה סתם בפני עדים, אם אנו אומרים שבדאי בעל לשם קדושין וצריכה גט.

(רמ"א סי' לא טע"ף ט, וסקנ"ב אות א)

וכמה יהיה הפחות משר"פ. (שם אות ב)

האם יש לחלק בין לשון באלו, לבין לשון בכל התמרות שאתן לך. (שם אות א)

האם מקודשת גם כשיש בראשונה לבד שו"פ, או דבזה הו"ל מלוה כשאכלה לפני גמר הנתינה. (שם אות ב)

וכשהתחילה לקבל ולפני גמר הנתינה קידשה אחר, או שחזרה בה לפני נתינה אחרונה. (שם אות ג)

וכשהוא חוזר בו, אם צריכה להחזיר לו המעות. (שם אות ד)

אמר בזה ובזה, וגמר כל דבריו קודם שקבלה אותם, אם כולם מצטרפות אפילו אכלה ראשונה ראשונה. (שם טע"ף ו וסקמ"א)

האומר לאשה התקדשי לי בכוס זה, אם היה מלא מים הרי זו מקודשת בו ובמה שבתוכו, דמצטרפי לשה פרוטה, ואם היה מלא מים הרינו מקודשת בו ולא במה שבתוכו, ואם היה מלא שמן הרינו מקודשת במה שבתוכו ולא בו, לפיכך אם לא היה בשמן שו"פ הרינו מקודשת מספק, ואם היה בשמן שו"פ הרינו מקודשת ודאי.

(סי' כט טע"ף ט) טעם דעה זו ומקורה. (שם טקל"ה)

במים אי מיירי דוקא שהיה הכוס עם מים מלא. (שם טקל"ו)

לדעה זו, בכוס יין אם לא היה בכלי שו"פ מקודשת מספק, וה"ה בכוס של מים לדעת היש חולקים דבסמוך, וכיוצא בזה. (שם טקל"ז)

הטעם דמקודשת מספק. (שם טקל"ח)

ויש חולקין ואומרים: במים בו ולא במה שבתוכו, ובין במה שבתוכו ולא בו, ובשמן וציר דגים בו ובמה שבתוכו. (סי' כט טע"ף ט)

מקור דעה זו וטעמה ושיטה אחרת בזה. (שם טקל"ט אות א)

דעת האחרונים להלכה. (שם אות ב)

וכשהכוס של יין אינו של המקדש. (שם אות ג)

ומה הדין כשאמר התקדשי לי בזה אם נכלל הכוס בקדושין. (שם אות ד)

אמר התקדשי במים אלו או ביין זה וכדומה. (שם אות ה)

אמר התקדשי בכוס זה של יין או של שמן וכדומה. (שם אות ו)

ומה הדין כשהאשה בקשה ממנו את היין שבכוס לשותות. (סי' כט טקל"ט אות ז)

אם הזכיר רק שתיית היין (בלא כוס). (שם אות ח)

וכשאמר שתי כוס זה והתקדשי לי בו.

(שם אות ט)

כשהיו אוכלין ושותין בצותא [ומה הדין כשהמקדש אינו בעל המסיבה]. (שם אות י)

ובדיעבד שקבלה בט מהשני אעפ"י שלא היתה צריכה לכך. (שם אות ז)

בא עליה השני לפני הגירושין מהראשון נאסרת לראשון, ואם נאסרת גם לשני.

(סי' לא טע"ף ד, וסקנ"ז אות א)

וכשנשאת עפ"י חכם. (שם אות ב)

וכשנשאת ולא נבעלה עדיין. (שם טקל"א)

ילדה מהשני ולא גירש הראשון, אם הולד כשר. (שו"ע שם וסקנ"ב אות א)

וכשילדה מהראשון קודם שגירשה שני. (שם אות ב)

ג. קידשה בשוה כסף בכמה פריטים קטנים, שאין באחד מהם שוה פרומה, מתי מצטרפים כולם לשה פרומה, ומתי לא.

האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי בזה התקדשי לי בזה, אם יש באחת מהן שו"פ הרינו מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק, שמא שוה תמרה אחת פרוטה במקום אחר. (סי' לא טע"ף ה, וסקל"ד ו"ה)

וכשאמר והתקדשי בוא"ו אם מצטרפות. (שם טקל"ג)

אמר לה התקדשי לי בזה ובזה, האם כולן מצטרפות לשה פרוטה.

(שו"ע שם, וסקנ"ו אות א)

וכשבין קבלת דבר אחד לשני קידשה אחר. (שם אות ב)

וכשהפסיק בין אמירת בזה ובזה.

(טבואר בסקל"ז אות ב בהערה ו)

וכשאמר התקדשי בזה בזה בלא וא"ו. (סי' לא טקל"ו אות ד)

ואם נאמנים המקדש והמתקדשת לברר כוונתם. (שם אות ה)

היתה אוכלת ראשונה ראשונה, אם יש באחרונה שו"פ מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק.

(שם טע"ף ה וסקל"ז אות א)

וכשהפסיק בין אמירת בזה ובזה, אם נימא דמקודשת כשיש באחת שו"פ אפילו בראשונה, ומה הדין בהפסיק ולא אכלה. (שם אות ב)

וכשאמר בזה בזה בלא וא"ו, ואכלה ראשונה ראשונה. (שם אות ג)

וכשאין באחרונה שו"פ, או כשחזרו בהם לפני גמר הנתינה, אם צריכה להחזיר המעות.

(שם טקל"ח)

ביאור הדין וכשיש באחרונה שו"פ מקודשת אע"פ שגרשה בכולן והראשונה הו"ל מלוה.

(שם טקל"ט)

אמר לה התקדשי לי באלו ואכלה אותם ראשונה ראשונה, אם גם אותם שאכלה מצטרפות לשה פרוטה. (סי' לא טע"ף ו וסקנ"ח אות א)

וכשאר שנתכוין בבעילה רק לשם קדושין הראשונים. (שם סקנ"ד)

במקום דאיכא למטעי, היינו שלא ידע מקודם שסבעת הקדושין אינה שו"פ, ואח"כ גורע לו, אם צריכה גט. (רמ"א שם וסקנ"ו)

וכשאינם רוצים שוב בקדושין, אם צריכה גט. (שם סקנ"ז)

פטר חמור

המקדש בפטר חמור אי מקודשת. (ס"י כח סקנ"א אות י"ז)

פלגש

אם מותר לייחד אשה לעצמו בלי קדושין כפלגש, ודעות הפוסקים מה נקרא פלגש. (ס"י כו סעיף א ושם סק"ה)

פנים חדשות

פנים חדשות לברכת חתנים בסעודה, מי הם, ומתי צריכים להם. (עיין ערך "ברכת חתנים" ח"ב)

פסיקת הנדוניא

פסיקת הנדוניא מתי נקנית באמירה לבד. (עיין ערך "דברים הנקנים באמירה")

פקדון

החלקים:

א. נתן לו פקדון, ואמר לה כנמי פקדון זה, וחזר ואמר האמק"ל בו, מתי מקודשת ומתי לא.

ב. כשאחר שנמלתו בתורת פקדון אמר לה האמק"ל בו, מתי מקודשת ומתי לא.

ג. היה לו פקדון בידה, ואמר לה התקדשי לי בפקדון שבידך, תמצא שנגנב.

א. נתן לו פקדון, ואמר לה כנמי פקדון זה, וחזר ואמר האמק"ל בו, מתי מקודשת ומתי לא.

אם אמר לה קודם שנמלתו ונמלתו, אעפ"י ששתקה הר"ז מקודשת. (ס"י כח סעיף ד)

ביאור לשון "קודם" שנמלתו שבשוע"ע והרמב"ם, עם לשון "בשעה" שנמלתו שבגמ' ובטור, ובדין אם אמרה אח"כ דמ"מ לא קבלה אלא לפקדון כדאמר בתחילה, ולא מהני. (שם סקנ"ח אות א)

וכשאמרה שלא הבינה שאמר אח"כ לקדושין. (שם אות ב)

אי בעינן שאמירת הקדושין תהיה גם קודם שהושיטה ידה לקבל הקדושין. (שם אות ג)

ומה הדין שלא הוא אמר מתחילה לפקדון, אלא היא נשלחה מאחד לקחת ממנו חפץ, וקודם שנתן לה אמר לשון הקדושין ונמלתו. (שם אות ד)

באופן שיש לה תועלת שהחפץ ישאר בידה על דעת נתינתו הראשונה, (כגון שנתן לה תחילה למתנה וכדומה), אם י"ל דאף כשאמר לשון הקדושין לפני הנתינה נמי אינה מקודשת. (שם אות ה)

כשאמר לה מקודם לפקדון ואח"כ לקדושין מקודשת בנמלתו, האם זה דוקא בנמלתו בידה, ולא כשזרק לה לחיקה ושתקה. (רמ"א ס"י כח סעיף ד, וסקנ"ט אות א"ה)

מה הדין בזרק לחיקה, כשאמרה שדעתה היתה להתקדש לו. (שם אות ו)

ומה הדין בנמלה מחיקה אחר כדי דבור מזריקתו. (שם אות ח)

ומה הדין בנתן לידה או על אצבעה בלי סיוע שלה. (שם אות ט)

בזרק לחיקה, מה חשיב נתרצית לענין שיועילו הקדושין. (שם סק"ל אות א)

ומה הדין בנתרצית לקדושין, וזרק לה הקדושין לחיקה וניערה. (שם אות ב)

ב. כשאחר שנמלתו בתורת פקדון אמר לה האמק"ל בו, מתי מקודשת ומתי לא.

אם אחר שנמלתו בתורת פקדון אמר לה האמק"ל בו ושתקה, אינה מקודשת, ואם אמרה הן מקודשת. (ס"י כח סעיף ד וסקנ"א אות א)

כל הפרטים באמר לשון קדושין אחר שנתן לה. (עיין ערך "שתקה לאחר מתן מעות" ח"א)

ג. היה לו פקדון בידה, ואמר לה התקדשי לי בפקדון שבידך, תמצא שנגנב.

היה לו פקדון בידה או שהשאלה חפץ, ואמר לה

התקדשי לי בפקדון או בשאלה שבידך, ונמצא שנגנב או שנאבד, אם נשתיר שוה פרושה מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת.

(ס"י כח סעיף ו)

הא דמקודשת בנשתיר שו"פ, אם זה דוקא כשידעו העדים מזה, או דסגי בהודאה לבד. (שם סק"ח)

ואי בעינן שתאמר הן. (שם סקנ"ב)

בביאור הענין דנמצא שנגנב, היינו עוד לפני שנתקדשה. (שם סקנ"ג אות א)

וכשיש ספק מתי נגנב. (שם אות ב)

וכשהפקדון היה ברשות אחרים. (שם אות ג)

הא דאינה מקודשת בלא נשתיר שוה פרושה, אי בעינן עדים שלא נשתיר. (שם סקנ"ד אות א)

ובלא נשתיר שו"פ אי הוי עכ"פ ספק קדושין מטעם שמה שוה פרושה במדי. (שם אות ב)

בקדשה בפקדון שיש לו בידה, ונמצא שנגנב, דבנשתיר שו"פ מקודשת, דוקא כשאינה יודעת סכום הפקדון, ומתרצית להתקדש בו הן אם הוא רב, הן אם הוא מעט, אבל אם היא יודעת סכום הפקדון, אעפ"י שנשתיר שוה פרושה אינה מקודשת, שאינה מתרצית להתקדש אלא בסכום הפקדון. (ס"י כח סעיף ו וסקנ"ה אות א וב)

באינה יודעת סכום הפקדון, ואמר התקדשי לי בכל מה שהפקדתי בידך וכיו"ב. (שם אות ג)

וכשנחסר מהפקדון רק פחות משה פרושה. (שם סקנ"ו אות א)

ואם בפקדון שקבלה עליו אחריות, מקודשת בנשתיר שו"פ אף כשידעה סכום הפקדון, או אף שאמר בכל מה שהפקדתי אצלך. (שם סקנ"ז אות ב)

פריסת סודר על ראש החתן והכלה

שיטת הסוברים שחופה היא פריסת סודר על ראש החתן והכלה.

(רמ"א ס"י נה סעיף א, וסקנ"ז)

פרנסת הבת

צו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לכתו [בשעת נישואין] וזהו הנקרא פרנסה. (ס"י נה, וכל הפרטים בזה עיין ערך "נדוניא" ח"א)

צ

צדקה, ובשעת נתינה אמר הרי את מקודשת לי.
(סי' כז סעיף א' וסעיף ב' אות ד)
אופני פסיקה שצריך לקיים כשנתחייב באמירה
בלבד מטעם נדר לצדקה.
(עיין ערך "דברים הנקנים באמירה" ח"ז)
המנהג לחלק צדקה ע"י החתן והכלה ביום
חופתם. (סי' נה סעיף ב' אות ח)

לתוך ד' אמותיה, מקודשת.
(סי' ל סעיף ד וסעיף א' אות א וב')

צדקה

כשהמתקדשת עניה ואמר לה שתקח מצות בתורת

צבא

שירות בצבא לחתן בשנה הראשונה.
(עיין ערך "שירות בצבא לחתן").

צדי רשות הרבים

היתה עומדת בצדי רשות הרבים וזרק הקדושין

ק

ג. קידש נשים רבות כאחת, והיו כהן
שתי אחיות או אשה ובתה.

ד. קידש נשים רבות כאחת, והיו ביניהן
אחת שאינה ראויה לביאה, כגון שפחה
או גויה, או שהיא ערוה עליו.

ה. ספק מקודשת, והן קדושין שלא נמסרו
לביאה, אם כופין אותו לגרש.

א. המקדש שתי נשים כאחת, שאסור
לישא שתיהן ביחד משום ערוה, כגון
אשה ובתה או שתי אחיות.

קידש אשה ובתה או שתי אחיות כאחת שאמר
הרי שתיכן מקדשות לי אינן מקדשות, ואין שום
אחת צריכה גט. (סי' מא סעיף ב' וסעיף ג')

ביאור לשון "כאחת". (שם סעיף א' אות א)

ואם קידשה מעכשיו ולאחר שלשים יום.
(שם אות ב)
וכשקדשה לאחר ל' יום ומתה אחת בתוך ל'.
(שם אות ג)

ואם אמר את ואחותך מקדשות לי. (שם סעיף א')

ב. קידש אחת מכמה נשים שאסור לישא
כולן כאחת, ולא פירש איזו, כגון שאמר
אחת מכן מקדשת לי.

אמר לאב אחת מבנותיך מקדשת לי וקיבל האב
קדושין, או אם ב' או ג' אחיות עשתה אחת מהן
שליח לחברתה לקבל קדושה, ונתן בידה ואמר
לה אחת מכן מקדשת לי, כולן צריכות גט ממנו,
ואסור לבא על שום אחת מהן, שמא היא אחות
אשתו. (שם סי' מא סעיף ב')

קידש בשטר אחת מכמה נשים ולא פירש איזו.
(סי' לב סעיף א' אות ה)

היו לו נשואין עמה, ואח"כ נודע שהקדושין היו
בטעות, אם צריך גם לברך שנית ברכות נשואין,
או דסגי לה בברכות הראשונות.

(סי' סא סעיף א, וסעיף ג' אות א)

ואם צריך לכתוב כתובה מחדש, כשחוזר ומקדש
בפעם שניה.

ואם צריך לחזור ולערוך חופה שניה כשחוזר
ומקדש שנית.

להסוברים דחופה נדה אינה חופה, וצריכים חופה
אחרת לכשתסור, האם צריכים גם לחזור ולברך
ד' ברכות. (שם אות ה)

גירש את אשתו בגט פסול מדרבנן, או בספק
גירושין וגושה מחדש, אם צריך לברך ד'
ברכות. (שם אות ו')

בקדושי טעות אם חוזרים מצות הקדושין למקדש.
(סי' נ סעיף א, וסעיף ג')

כאיזה חסרון בקדושין הן קדושי טעות מתבאר
בכל ענין לחוד.

כאיזה מום או נדר מתבטלים הקדושין מאליהם.
(עיין ערך "מומין" ח"ג וערך "נדרים")

קדושין שאין מסורין לביאה

החלקים:

א. המקדש שתי נשים כאחת, שאסור
לישא שתיהן ביחד משום ערוה, כגון
אשה ובתה או שתי אחיות.

ב. קידש אחת מכמה נשים שאסור לישא
כולן כאחת, ולא פירש איזו, כגון שאמר
אחת מכן מקדשת לי.

קבורה

קבורת ארוסה מי חייב בה, הארוס או אביה.
(עיין ערך "ארוסה" ח"ז)

אשה נשואה שבעלה לא קיבל עדין הגדוניה
מאביה, ומתה, או שמתה בשנה הראשונה
לנשואיה, והבעל צריך להחזיר כל הגדוניה לאביה,
לפי התקנה, מי חייב בקבורתה.

(סי' נה סעיף ה וסעיף ד' אות א)

אשה שמתה בשנה שניה לנשואיה, שלפי התקנה
בעלה יורש רק חצי גדוניה, והחצי השני מחזיר
לאביה או ליורשיה, מי חייב בקבורתה.

(שם אות ב)

קביעות זמן נשואין

לארוס וארוסה

(עיין ערך "זמן" ענין ד')

קבלת הקדושין ע"י

המתקדשת

(עיין ערך "נתינת הקדושין" ח"ב)

קבלת עדות מעדי קדושין

(עיין ערך "עדים בקדושין" ח"ח)

קדושי טעות

בקדושי טעות, כשחוזר ומקדש, אם צריך לחזור
ולברך ברכת אירוסין. (סי' לד סעיף א' אות ג)

דין אם שקיבל קדושין עבור בתו סתם.

(עי' ערוך "אב" ח')

בדין אחת מהאחיות שקיבלה, אי מיירי דוקא כשעשאה שליח לקדשה לפלוני, או אפילו למי שתרצה. (ס"י מא סק"ח אות א)

וכשעמדו שתי אחיות ונתן פרוטה לאחת ואמר אחת מכן מקודשת לי. (שם אות ב)

כשאמר להאחיות הראויה מכן תהא מקודשת לי. (שם סק"ט)

ג. קידש נשים רבות כאחת, והיו בהן שתי אחיות או אשה ובתה.

אם אמר הראויה מכן לביאה מקודשת לי, הרי כולן מקודשות לו חוץ משתי אחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן. (ס"י מא סעיף ג, וסק"א)

דעות הפוסקים בדין הנ"ל, אם כוונתו על כולן הראויות, או על אחת מהן. (שם סק"י)

אם אמר כולכן מקודשות לי, נכריות מקודשות ואחיות אינן מקודשות, וי"א שאף נכריות אינן מקודשות, הלכך נכריות מקודשות מספק. (שו"ע שם סעיף ג)

מקור דעות הסוברים דנכריות מקודשות. (שם סק"ב)

מקור וביאור דעת הי"א שאף נכריות אינן מקודשות. (ס"י מא סק"ג אות א)

לדעת הסוברים דאף נכריות אינן מקודשות, אם יש לחלק בין אם אמר כולכן לבין שאמר נכריות ואחיות. (שם אות ב)

ואם נתן הכסף לאחיות לחוד ולנכריות לחוד ואמר כולכן מקודשות לי. (שם אות ג)

ואם אמר כולכן, ואחת מהאחיות מקודשת לי. (שם אות ד)

אם יש לחלק בין כשידע שאין הקדושין חלין על האחיות לבין שאינו יודע. (שם אות ה)

מה הדין כשאמר דכוונתו היתה באיזו שתוכל להתקדש. (שם אות ו)

הטעם דנכריות מקודשות מספק. (שם סק"ד)

אם אמר אחת מכולכן מקודשת לי, כולן בין נכריות בין אחיות מקודשות מספק. (ס"י מא שם סעיף ג)

ואם אמר אחת מכן הראויה לביאה. (שם סק"ו)

ד. קידש נשים רבות כאחת, והיו ביניהן אחת שאינה ראויה לביאה, כגון שפחה או גויה, או שהיא ערוה עליו.

אם אמר הראויה מכן לביאה מקודשת לי, שאר נשים מקודשות, ואם אמר כולכן מקודשות לי, שאר נשים מקודשות מספק. (ס"י מא שם סעיף ד)

כשאמר כולכן התקדשו, והיתה ביניהן אחת שביטלה השליחות. (שם סק"ז)

כשאמר הראויה מכן תתקדש והיתה ביניהן אחת מחייבי לאוין. (שם סק"ז)

ה. ספק מקודשת, והן קדושין שלא נמסרו לביאה, אם כופין אותו לגרש.

ספק מקודשת והן קדושין שלא נמסרו לביאה, כופין אותו לגרש. (ס"י יז סעיף טז, לענין ספק בבנות, ושם סק"ט)

ואם יש לחלק בזה בין שידעה שמתקדשת קדושין שאין מסורין לביאה לבין שלא ידעה.

(שם בס"ק הנ"ל)

קול בקדושין

(מתי חוששין לקול שיצא על אשה שנתקדשה, ומתי לא)

ה ה ל ק י ם :

א. כיצד יצא קול הקדושין כדי לחשוש לו.

ב. כל קול שלא הוחזק כב"ד אין חוששין לו, וכיצד יוחזק הקול בבית דין.

ג. כשישנה אמתלא למה יצא הקול, אם מתבטל הקול, והגדרת האמתלא שיתבטל הקול על ידה.

ד. כשנתכרר אח"כ ששקר היה הקול, אם מבטלים אותו.

ה. יצא עליה קול שהוא מקודשת לפלוני, ובא אחר וקדשה לפנינו, או שאחרי הקול הראשון יצא קול אחר שהוא מקודשת לאחר.

ו. יצא קול שנתקדשה לפלוני וגירשה, אם חוששין לאופרה מחמת קול הקדושין, ואם אופרה לכהן משום קול הגירושין.

ז. קול שיצא אחר הנשואין או אחר האירוסין שנתקדשה לאחר תחילה, אם חוששין לו.

א. כיצד יצא קול הקדושין כדי לחשוש לו.

פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה היום לפלוני בעיר זו, חוששין לה והרי היא ספק מקודשת, אעפ"י שאין שם ראייה ברורה.

(שו"ע ס"י מז סעיף א)

ביאור לשון "פנויה" בשו"ע, וכן לאפוקי שאם יצא הקול כשהיא ארוסה או נשואה לאחר, לא חיישין לה. (שם סק"א)

הגדרת הדבר מה נקרא שיצא עליה קול.

(שם סק"ב)

דעות הפוסקים אם צריך שיאמרו ביציאת הקול שנתקדשה "היום". (שם סק"ג)

דעות הפוסקים אם צריך שיאמרו למי נתקדשה בהוצאת הקול, וכן בהחזקתו ע"י העדים בב"ד. (שם סק"ד אות א)

להסוברים דבעינן שיצא הקול שנתקדשה לפלוני, האם צריך דוקא שיהיה הקול לאדם יחיד בפרטות, או אף כשיצא שנתקדשה לאחר מבני משפחה ידועה נמי חוששין. (שם אות ב)

דעות הפוסקים אם צריך דוקא שיאמרו "בעיר זו", בהוצאת הקול, ובהחזקתו ע"י העדים בב"ד. (ס"י מז סק"ה)

מקור וביאור הדין דפנויה שיצא עליה קול קדושין מקודשת מספק. (שם סק"ו אות א)

האם חוששין לקול כשמכחשת ואומרת שלא נתקדשה. (שם אות ב)

וכשגם המקדש מכחיש את הקול. (שם אות ג)

האם חיישין לקול בקדושין דרבנן. (שם אות ד)

אם חוששין לקול היכא דלית לה תקנה בגט. (שם אות ה)

ב. כל קול שלא הוחזק כב"ד אין חוששין לו, וכיצד יוחזק הקול בבית דין.

כל קול שלא הוחזק כב"ד אין חוששין לו, וכיצד יוחזק, כגון שבאו שנים והעידו שראו גרות דולקים ומטות מוצעות, ובני ארם נכנסים ויוצאים, וגו' שמחות לה, ואומרות נתקדשה פלונית היום. (ס"י מז סעיף א)

מקור וביאור הדין דקול שלא הוחזק כב"ד אין חוששין לו. (שם סק"ז אות א)

האם צריך שיוחזק כב"ד כדין שאר קבלת עדות : כמושב ב"ד, וביום, וכו'.

(שם אות ב)

האם צריך שיהיו אלו העדים שבאו לפנינו להעיד שראו גרות דולקים כו' כשרים.

(ס"י מז סק"ח אות א)

וכשישנה הכחשה על החזקת הקול בין שתי כתי עדים, [או שישנה הכחשה בין נשים, בקלא דעולא, מהן אמרו שנתקדשה ומהן אמרו שלא נתקדשה]. (שם אות ב)

ואם צריכים העדים להעיד דוקא ביום שלפי הקול נעשו הקדושין.

אי מהני גם כשאמרו שראו אנשים שמחים "עמו" ואומרים שקידש פלונית. (שם סק"ט)

דעות הפוסקים אם צריכים העדים לפרש ששמעו מפי הנשים השמחות שאמרו שנתקדשה "היום". (שם סק"י)

אבל אם שמעו העדים את הנשים אומרות פלונית נתקדשה היום, אין חוששין לה. (ס"י מז סעיף א)

ד. כשנתברר אח"כ ששקר היה הקול, אם מבטלים אותו.

נתברר אח"כ ששקר היה הקול, כגון שבאו העדים שתלו בהם הקדושין, ואומרים לא היו דברים מעולם, האם מבטלים הקול, ודעות הפוסקים בזה. (רמ"א סי' מו סעיף ד, וסק"ח אות א וב)

דעת הסוברים ובכה"ג שבאו העדים שתלו בהם הקדושין ואמרו שלא נתקדשה בפניהם לכו"ע מבטלין קלא, והמחלוקת היא רק כשאמרו העדים שהיתה אמתלא וצד ספק בקדושין, והחולקים על זה. (שם אות ב)

דעת מי שסובר דלא נחלקו אי מבטלין קלא, אלא כשבאו העדים שתלו בהם הקדושין ואמרו שלא נתקדשה בפניהם, אבל אם אומרים שהיתה ריעותא בקדושין המבטלת אותם, לכו"ע מבטלין קלא, והחולקים על זה. (שם אות ד)

הא דלא מבטלין קלא, אם היינו דוקא בקול שהוחזק בביד עפ"י אחד מהתנאים דגרות דולקות וכ"י, או פלוני שמע מפלוני.

(שם אות ה)
כשיצא הקול עפ"י עדי הקדושין עצמם הנמצאים בעיד שאמרו שנתקדשה בפניהם, ואח"כ נמצאת ריעותא בקדושין ונתבטלו, האם יש לחוש ולהצריך גט מחמת הקול.

(שם אות ו)
האם דוקא כשבאו העדים שתלו בהם הקדושין ואמרו להדי"מ מבטלין הקול, או אפילו כשבאו אותם שהחזיקו הקול ואמרו שקר העדנו, ג"כ מבטלין. (שם אות ז)

ואם מבטלין נמי קול ע"י עד אחד, או בעדים פסולים.

אופנים שדנו הפוסקים להחמיר, אף להסוברים דמבטלין קלא :

כשנמשך הקול זמן רב עד שהוחזקה מחמתו בעיני העולם למקדשה, ואח"כ באו עדים המבטלים הקול.

(סי' מו סק"ח אות ט)
כשהכריזו הביד דפלונית מקודשת לפלוני, ושוב נתנו בידה פתקה דלא היו דברים מעולם, ומה שהכריזו כן מקודם לא היה אלא לסבה ידועה. (שם אות י)

אופנים שדנו הפוסקים להקל אף להסוברים דלא מבטלין קלא :

מה הדין כשאין לה תקנה ע"י גט, ואם לא נבטלנו תצטרך להתעגן.

(שם אות יא)
וכשיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני, והלכה וגשאת לאחר, ושוב נתברר ששקר היה הקול הראשון, האם מותרת לשני.

(שם אות יב)
כשבאו עדי הקדושין להעיד בביד והביד לא גמרו חקירתם, או שמצאו ריעותא במעשה הקדושין אבל לא החליטו אם הקדושין מתבטלים, ובינתיים יצא קול מקדשה, האם מבטלין קלא כשנתברר אח"כ שהקדושין בטלים. (שם אות יג)

כשהיתה שם אמתלא [על מה שיצא הקול], ושמעו האמתלא כשמעו שנתקדשה, לא הוחזקה מקדושת. (ש"ע סי' מו סעיף ג)

האם בעינן אמתלא חשובה כדי לבטל הקול, או אפילו אמתלא כל דהו מהני. (שם סק"א אות א)

האם דוקא כשהאמתלא היתה בקול שיצא בעיר, או אפילו בהגות העדים בביד שהעידו להחזיק הקול. (שם אות ב)

כיצד היא האמתלא, פלונית נתקדשה על תנאי או קדושי ספק וכ"י, לא הוחזקה אלא שואלין אותה וסומכין על דבריה. (ש"ע שם סעיף ג)

יצא קול שזרק לה קדושין ספק קרוב לו אי מיקרי אמתלא, ודעות הפוסקים כיצא הקול שזרק לה קדושין סתם, ואנו חוששים לספק קרוב לו, אי מיקרי נמי אמתלא. (ש"ע שם וסק"ב אות א)

וכשיצא קול שנתקדשה לפלוני בפני שתי כתי עדים, אחת אימרת קרוב לו ואחת אימרת קרוב לה.

(שם אות ב)
כשיש להסתפק אם יש בקדושין שוה פרוטה, או שהיה קטן, לא הוחזקה. (סי' מו סעיף ג וסק"ג)

האם דוקא כשיצא הקול שיש ספק בקדושין כנ"ל, או אפילו כשיצא הקול סתם, ולנו יש ספק בקדושין הללו לפי הקול. ודעות הפוסקים בזה, אם דוקא כשנתברר אח"כ שהאמתלא אמת.

(שם סק"ג)
קטן שהשיאו אביו פחות מ"ב שנה ואחר זמן כשהגדיל מת, וספק אם הביא ב' שערות, וגם האשה אימרת שלא נבעלה בגדלותו, האם חוששין בזה מטעם קול קדושין.

(שם סק"ד אות א)
קטנה שנתקדשה שלא מדעת אביה, האם חיישין בזה מטעם קול קדושין, או דמיקרי שיצא אמתלא עמו.

(שם אות ב)
הא דמהני אמתלא בקדושין על תנאי וקדושי ספק וכדומה, אם היינו דוקא כשטוענת ברי שלא היו קדושין, או אף שאינה טוענת כלום, כל שהיא אמתלא תלינן שלא היו הקדושין קדושין.

(שם סק"ה)
יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני, ולאחר ימים אמרו האמתלא, ונראים הדברים לביד שהיא נכונה, אם סומכים עליה.

(ש"ע סי' מו סעיף ד, ושם סק"ו אות א)
אחרי כמה זמן צריך שתצא האמתלא שנסמך עליה כשנראים הדברים לביד.

(שם אות ב)
שלח לה סבלונות, והוא בדרך שאין חוששין לסבלונות, אע"ג דיצא עליה מזה קול קדושין, אין חוששין לקול.

(רמ"א שם סעיף ד, וסק"ט)
כל מקום שאין צריכין להחמיר, אין להחמיר בקול כלל, כדי שלא ליתן יד לרשעים שיוציאו קולות על בנות ישראל לענגן או להוציא מהן ממון.

(רמ"א שם, ועיין על דברי רמ"א אלו בסק"כ)
כל מקום שאין צריכין להחמיר, אין להחמיר בקול כלל, כדי שלא ליתן יד לרשעים שיוציאו קולות על בנות ישראל לענגן או להוציא מהן ממון.

(רמ"א שם, ועיין על דברי רמ"א אלו בסק"כ)
כל מקום שאין צריכין להחמיר, אין להחמיר בקול כלל, כדי שלא ליתן יד לרשעים שיוציאו קולות על בנות ישראל לענגן או להוציא מהן ממון.

(רמ"א שם, ועיין על דברי רמ"א אלו בסק"כ)
כל מקום שאין צריכין להחמיר, אין להחמיר בקול כלל, כדי שלא ליתן יד לרשעים שיוציאו קולות על בנות ישראל לענגן או להוציא מהן ממון.

כשאמרו העדים נתקדשה סתם ולא אמרו לפלוני. (ש"ע שם וסק"ד)

ואם צריכים העדים להוכיח שם העיר בה נתקדשה. (ש"ע שם וסק"ה)

וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין, ושמענו הברה, ושמענו מפי ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פ' ופ' והלכו להם למדינה אחרת או מתו, הר"י קול שמחזיק אותה מקדושת.

(ש"ע סי' מו סעיף ה, וסק"ב אות א)

האם צריך שיהיו העדים הבאים לפנינו להעיד על הקול, עדים כשרים. (שם אות ב)

דעות הפוסקים אם צריך שיאמרו העדים, בקלא דר' אבא, ראינו כמו שמחת אירוסין. (שם סק"ג)

מקור וביאור דעה זו דאין חוששין לקלא דר' אבא אלא באופן זה דשמענו מפלוני ששמע מפלוני כ"י. (שם סק"ד אות א, ונ"ע שם סק"ה)

האם צריך שאלה ששמעו העדים מפייהם יהיו כשרים דוקא. (שם אות ב)

מה הדין כשלא שמעו מהעדים הראשונים שנתקדשה בפני פלוני ופלוני, אלא שאמרו להם סתם דעו שהיא מקודשת. (סי' מו סק"ו)

דעות הפוסקים אם חוששין לקול כשאמרו מפי שנים שמתו. (שם סק"ז)

וי"א דלא הוי קול אלא כשמענו תרי מתרי, אבל חז' מתרי לא. (רמ"א שם סעיף ב)

ביאור תרי מתרי, אם זה דוקא כשמענו שנים מפי שנים ביחד, או דסגי כשמענו אחד מפי אחד והשני מפי השני. (שם סק"ז אות א)

דעות האחרונים להלכה בשתי הדעות המובאות בש"ע.

דעות הפוסקים בחד מתרי או תרי מחד. (שם סק"ח)

במקום שיש חזקה טובה שנתקדשה, לא בעינן הוחזק בביד. (רמ"א סי' מו סעיף ב, וסק"ט)

ויש לביד לחזור ולדקדק אחר הקול כדי לברר אם יש בו ממשות.

(רמ"א שם, וסק"כ)
כשהעדים נמצאים במקום קרוב, אם יש למנעה מלהשא עד שיבררו. (שם סק"כ)

עדים שהעידו שלא בפני ביד שנתקדשה, האם יש לחוש לקדושין מטעם קלא.

(סי' מב סק"ח אות ב)
כשהיו קדושין ראויים, אלא שאינו ידוע אם הדבר שקידש בו היה או ש"פ, ויצא קול שהקדושין היו או ש"פ, או שיצא קול שיש עדים שהקדושין היו או ש"פ.

(סי' לא סק"ד אות יב)
כשישנה אמתלא למה יצא הקול, אם מתבטל הקול, והגדרת האמתלא שיתבטל הקול על ידה.

ג. כשישנה אמתלא למה יצא הקול, אם מתבטל הקול, והגדרת האמתלא שיתבטל הקול על ידה.

וכשנראה שמחמת שגאה וקטטה יצא הקול.

(שם אות יד)

האם מבטלינן קלא לגבי איסור חדר"ג.

(שם אות טו)

ה. יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני,

ובא אחר וקדשה לפנינו, או שאחרי

הקול הראשון יצא קול אחר שהיא

מקודשת לאחר.

יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ובא אחר

וקדשה בפנינו, בודקין על קדושי הראשון שהם

בקול, אם באו עדים ברורים בראיה ברורה שהיא

מקודשת לראשון, אין קדושי שני כלום, ואם לאו

מגרש ראשון שקדושו בקול, ונושא שני

שקדושו ודאי. (שו"ע סי' מו סעיף ה)

ביאור לשון ובא אחר וקדשה „בפנינו“.

(שם סק"א אות א)

דעות הפוסקים כקבלה קדושין מהשני בפני

הראשון, ונתברר אח"כ דמקודשת לראשון, אם

צריכה גט משני.

(שם אות ב)

ואם צריך השני לחזור ולקדשה אחרי שגרשה

הראשון.

גירש השני לא יכנס ראשון, שמא יאמרו החזיר

גרשתו מן האירוסין אחר שנתארסה עם אחר.

(שו"ע שם)

וביניכד כשכנסה ראשון אחר שגירשה שני, אם

צריך להוציאה.

(סי' מו סק"ג אות א)

וכשנתברר שקדושי הראשון לא היו קדושין

מעולם, האם מותר לו לכנסה אחר שגירשה השני.

(שם אות ב)

כנסה שני קודם שגירש הראשון הרי זו אסורה

עליו עולמית, אף לאחר שגירש ראשון.

(שו"ע שם וסק"ד אות א)

הא דאסורה עליו עולמית, אם היינו דוקא שהיו

עכ"פ עדי יחוד, או אף שלא היה אלא חופה נמי

אסורה עליו.

(שם אות ב)

כנסה שני קודם שגירשה ראשון והוליד ממנה,

אי הוי הולד ממזר.

(שם אות ג)

יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני, ויצא קול

אחר כמותו שהיא מקודשת לאחר, אחד מגרש

ואחד כונס, בין ראשון ובין אחרון.

(סי' מו סעיף ו)

האם צריך האחד לגרש גם כשיצא הקול השני

לפני שנתחזק הראשון בב"ד. (שם סק"ה אות א)

וכששניהם אינם רוצים לגרשה, אם אפשר לכופ

לאחד מהם שיגרשה כדי שלא תתענג, ולאיוה

מהם.

(שם אות ב)

ו. יצא קול שנתקדשה לפלוני וגירשה,

אם חוששין לאסורה מחמת קול

הקדושין, ואם אסורה לכהן משום קול

הגירושין.

יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני וגירשה, אין

חוששין לאסורה משום קול הקדושין, ואסורה

לכהן משום קול הגירושין.

(שו"ע סי' מו סעיף ז)

הא דאין חוששין לאסורה משום קול הקדושין,

אם זה דוקא כשיצאו קול הקדושין והגירושין

בבת אחת.

(שם סק"ד אות א)

יצא קול שנתקדשה ונתגרשה על תנאי, אם חוששין

לקדושין.

(שם אות ב)

להסוברים דתלינן שנתקיים התנאי ונתגרשה,

אם זה דוקא כשיצאו שני הקולות בבת אחת.

(שם אות ג)

להסוברים דבכול שנתגרשה על תנאי לא תלינן

לקולא, מה הדין כשספק קול הגירושין הוא שזרק

לה גט ונפל ספק קרוב לה ספק קרוב לו.

(שם אות ד)

ז. קול שיצא אחר הנשואין או אחר

האירוסין שנתקדשה לאחר תחילה, אם

חוששין לו.

קול היוצא אחר הנשואין או אפילו אחר

האירוסין שנתקדשה לאחר תחילה, אין חוששין לו.

(שו"ע סי' מו סעיף ח)

האם אין חוששין לקול היוצא להצריכה גט, אף

שלא נתארסה לכהן, רק לישראל.

(שם סק"ז אות א)

ואם מותרת גם לאחר אחרי מיתת בעלה זה, או

אחר שיגרשה, או דלאחר הוי כקול קודם הנשואין.

(שם אות ב)

כשהבעל אומר שמאמין לקול שנתקדשה לאחר

תחילה, אם נאמן לאסורה על עצמו. (שם סק"ח)

אפילו אם יצא הקול מכבר, אלא שלא הוחזק

בב"ד עד לאחר שנתארסה, אין בודקין אחר הקול

להחזיקו. (רמ"א סי' מו סעיף ח וסק"ט אות א)

ומה הדין כשבאו עדי הקול אחר האירוסין או

שעברו הב"ד והחזיקו הקול אם חוששין לו.

(שם אות ב)

ואם היא מודה אח"כ שנתקדשה לראשון, אסורה

לבעלה, הואיל ויצא הקול תחילה.

(רמ"א שם, וסק"מ)

קטן

ה ה ל ק י מ :

א. דין קטן שקידש או נשא.

ב. קטן שקידש שיהולו הקדושין לכשיגדיל.

ג. אב שקידש אשה עבור בנו הקטן.

ד. קטן שקידש ויש עדים שנתייחד עמה משהגדיל.

ה. אם מברכים ברכת אירוסין ונשואין בקדושי ונשואי קטן.

א. דין קטן שקידש או נשא.

קטן שקידש או נשא אינו כלום דלא תקינו רבנן

נשואין לקטן, ואסור להשיאו אשה בעודו קטן.

(סי' מג סעיף א, וסק"א אות א)

מיהו אם כבר נשאה אין צריך לגרשה ומותרת

לעמוד עד שתגדיל. (רמ"א שם סעיף א)

אם לאחר שהגדיל הוי עכ"פ קדושין מדרבנן.

(שם סק"א אות א)

ואם יש לחלק בזה בין קדושי כסף לקדושי

ביאה. (שם אות ב)

אפילו שלח סבלונות משהגדיל אינו כלום, דלא

חיישנן שמא שלח לשם קדושין.

(שו"ע שם סעיף א)

ספק אם הוא גדול או קטן בשעת קדושין, ואם

יש הבדל בין שהספק הוא על הסימנים, או אם

הגיע לכלל שנים. (שם סעיף ב וסק"ג)

ב. קטן שקידש שיהולו הקדושין לכשיגדיל.

קטן שקידש אשה ואמר לה הרי את מקודשת לי

לאחר שאגדיל. (סי' מג סק"א אות א)

להסוברים דיכול לקדש לכשיגדיל, אם יש חילוק

בזה בין קידוש ביום האחרון משנת י"ג לקידוש

לפני זה. (שם אות ד)

אי בעינן שיהיו מעות הקדושין קיימים בשעת

חלות הקדושין. (שם אות ה)

קטן שקידש לכשיגדיל, אי מועיל בזה תנאי.

(סי' לח סק"א אות א)

ג. אב שקידש אשה עבור בנו הקטן.

אב שקידש אשה עבור בנו הקטן, דעות המקילים

והמחמירים. (סי' מג סק"א אות ו)

אופנים שדנו בהם הפוסקים להקל אף לדעת

המחמירים :

במקום איסור לאו כגון לעיני יבום או גרשה

לכהן. (שם אות ז)

כשקדשה בדבר שאינו מתקיים. (שם אות ח)

כשהיו עוד ספיקות בקדושין או בקדושי סבלונות.

(שם אות ט)

כשהקדושין שקדשה האב לא היו אלא קדושי ספק.

(שם אות י)

כשהאב אמר בשעת הקדושין שהוא מקדשה לאחר

מבניו ולא בירר לאיזה מהם. (שם אות יא)

כשקידש אחר עבור הקטן, ולא האב.

(סי' מג סק"א אות יב)

וכשקידש הקטן בעצמו במעמד אביו.

(שם אות יג)

כשהיא ג"כ היתה קטנה.

(שם אות יד)

כשהיה קטן פחות מבן שש.

(שם אות טו)

כשחזרה בה קודם שהגדיל הקטן.

(שם אות טז)

בדורות האחרונים שרבה החולשה.

(שם אות יז)

בזמנינו שהקדושין הם ביחד עם הנשואין.

(שם אות יח)

קטן שהשיאו אביו פחות מ"ב שנה ואחרי זמן כשהגדיל מת, וספק אם הביא ב' שערות, והאשה אומרת שלא נבעלה בגדלות, האם חוששין בזה משום קול קדושין.

(סי' מו סק"ד אות א)

ד. קטן שקידש ויש עדים שנתייחד עמה משהגדיל.

אם יש עדים שנתייחד עמה משהגדיל צריכה גס, משום דמסתמא בעל לשם קדושין.

(סי' מג סעי' א, וסק"ב אות א)

דעות הפוסקים בהג"ל אי הוי קדושין ודאי או ספק.

(שם סק"ב אות א)

אופנים שדנו בהם הפוסקים דאפילו אם נתייחד עמה לאחר שהגדיל לא חיישינן לקדושין.

בקדושין ע"י אחרים.

(סי' מג סק"ב אות ב)

כשנתייחדה או שנבעלה בתוך שנת י"ג.

(שם אות ג)

כשלא ידוע לעדים אם היתה טהורה בשעת היחוד (באופן שעכ"פ מותר להתייחד עמה, כגון שכבר בא עליה בקטנות).

(שם אות ד)

בזמן הזה.

(שם אות ה)

ה. אם מברכין ברכת אירוסין ונשואין בקדושין ונשואין קטן.

(סי' לד סק"א אות ב, וסי' סב פ"ת סק"ב)

קטנה

ה ה ל ק י מ :

א. קדושין קטנה ע"י האב.

ב. קטנה שהלך אביה למדינת הים והשיאוה אחיה ואמה.

ג. גירש את אשתו, ופסק עמה שהיא תטפל בבנותיו הקטנות לגדלן ולהשיאן, אם יכול אח"כ לחזור בו.

ד. המקדש קטנה יתומה, או קטנה שיצאה מרשות אביה.

ה. בית דין אם יכולים לפסוק להשיא את הקטנה.

ו. ספק קטנה ספק גדולה.

ז. אם מברכין ברכת אירוסין ונשואין בקדושין ונשואין קטנה.

ח. קדושין קטנה ע"י האב.

האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה.

(סי' לו סעי' א)

כל פרטי דיני קדושין קטנה ע"י האב.

(עיין ערך "אב")

כ. קטנה שהלך אביה למדינת הים והשיאוה אחיה ואמה.

דעת מי שסובר בדין הג"ל דהו קדושין, וצריכה מיאון.

(שו"ע סי' לו סעי' יד)

מקור דעה זו וטעמה, ואם אפשר להשיאה אפילו לכתחילה.

(שם סק"א)

אם דוקא כשהלך אביה למדינת הים, או כל שהלך למרחקים.

(שם סק"ב)

ביאור לשון השו"ע והשיאוה, דהיינו שקידשה והשיאוה.

(שם סק"ג)

וכשהשיאה הקטנה את עצמה. (שם סק"ד אות א) וכשאחרים השיאוה.

(שם אות ב)

אם הו קדושין גם ליורשה וליטמא לה.

(שם סק"ה)

לדעה הג"ל, כשבא האב אם צריכה קדושין אחרים.

(סי' לו סעי' יד)

ואם יש לחלק בזה בין שבא האב לאחר שגדלה, לבין שבא בעודה קטנה.

(שם סק"ו אות א)

ולדעת הסוברים דהו קדושין כשבא האב בקטנותה, אי הו קדושין דאורייתא.

(שם אות ב)

דעת הסוברים בעיקר הדין דבהלך אביה למדינת הים והשיאוה אחיה ואמה, אינם קדושין, ואפילו מיאון אינה צריכה. ומ"מ אין לאוסרה עליו, כיון שדרך קדושין ונשואין היא אצלו.

(שו"ע שם סעי' יד)

מקור דעה זו שאינם קדושין וטעמה, ועוד ראשונים העומדים בשיטה זו.

(שם סק"ז)

הטעם וביאור הדין דאין לאוסרה עליו לדעה הג"ל.

(סי' לו סק"ח אות א)

דעות שאר ראשונים בדין אם מותר לקיימה.

(שם אות ב)

דעות האחרונים בזה.

(שם אות ג)

להסוברים דחיישינן שמא יקדשה האב, מה הדין כשהאב יודע שנתקדשה או שיקדשוה.

(שם אות ד)

וכשמת אביה במדה"י.

(שם אות ה)

וכשנתגדלה הקטנה בעוד אביה במדינת הים, ובאה להינשא.

(שם אות ו)

להסוברים דאין לאוסרה עליו, אם זה אפילו כשבא האב ומיחה, ואם יש לחלק בזה בין כשבא האב כאן ומיחה, לבין שמיחה במדינת הים.

(רמ"א סי' לו סעי' יד וסק"ט אות א)

וכשרוצה לצאת ממנו לאחר שמיחה האב, האם צריכה מיאון לדעה הראשונה.

(שם אות ב)

להסוברים וכשמיחה האב נתבטלו הקדושין מה הדין כשחזר ונתרצה.

(שם אות ג)

להסוברים דאפילו בא האב ומיחה אין לאוסרה עליו, האם הוא יכול לעכבה אצלו עד שתגדיל ויגמרו קדושיה, ואם יש לחלק בזה בין שבעלה כשגדלה לבין שלא בעל משגלה.

(רמ"א שם, ושם סק"ס)

וכשקידשה האב לאחר קודם שתגדיל האם צריכה גס משניהם.

(רמ"א שם, וסק"ט)

פסק הרמ"א בעיקר הדין בהלך האב למדינת הים והשיאוה אחיה ואמה, דיש להחמיר כדעה הראשונה וצריכה מיאון, ואם אפשר לקדשה לכתחילה.

(רמ"א שם וסק"ב)

ויש מחמירים עוד לומר דכל שאביה במדינת הים, אפילו קדשה קטנה עצמה חיישינן שמא אם שמע האב היה מתרצה, והוא ספק מקודשת.

(רמ"א שם, וסק"ג)

ואם יש לחלק בזה בין קטנה לנערה.

(שם סק"ד)

ג. גירש את אשתו, ופסק עמה שהיא תטפל בבנותיו הקטנות לגדלן ולהשיאן, אם יכול אח"כ לחזור בו.

גירש את אשתו ופסק עמה שהיא תטפל בבנותיו לזונן לגדלן ולהשיאן, וכן עשתה, ובא האב ומיחה בנשואי בנותיו הקטנות, אם צוה להשיאן ולגדלן, מה שעשתה עשוי ואינו יכול למחות, ובלבד שצוה כן בפני עדים, אבל אם אמר שיהא כח בידה להשיאן כשיגדלו, והיא השיאתן בקטנותן אין במעשיה כלום, ויכול למחות.

(רמ"א סי' לו סעי' יד)

טעם הדין דכשאמר להשיאן ולגדלן אינו יכול למחות.

(שם סק"ה)

ומה הדין כשמיחה לפני שקידשתה.

(שם סק"ו)

כשצוה שלא בפני עדים אי הוי לפחות ספק קדושין.

(שם סק"ז)

כשאמר שיהא כח בידה להשיאן כשיגדלו דאין במעשיה כלום כשהשיאתן בקטנותן האם זה דוקא כשמיחה.

(שם סק"ח)

ד. המקדש קטנה יתומה, או קטנה שיצאה מרשות אביה.

המקדש את הקטנה היתומה או קטנה שיצאה מרשות אביה, אימתי ממאנת וכל דיניה יתבאר בסימן קנה.

(שו"ע סי' מג סעי' ב)

ה. בית דין אם יכולים לפסוק להשיא את הקטנה.

יכולים ב"ד לפסוק להשיא את הקטנה כמו שיש רשות לאמה ולאחיה, ויכולים להתנות שאם תמאן תאבד כל אשר לה. (רמ"א סי' מג סעיף ב)

ו. ספק קמנה ספק גדולה.

ספק אם הם גדולים או קטנים הוי ספק קדושין. (רמ"א סי' מג סעיף ב)

האם רק כשהספק הוא על הסימנים מחמירין, או אפילו כשהספק הוא אם הגיעו לכלל שנים.

(שם סק"ג)

מי גאמן על קטן וקטנה אם נתגדלו. עיין להלן סי' קסט.

ז. אם מכריזין ברכת אירוסין ונשואין בקדושי ונשואי קמנה.

(סי' לד סק"א אות ב וסי' טב פ"ת סק"ב)

קטנה שמיאנה והיה ספק במיאון, ושוב החזירה אם מברכים ברכות נשואין.

(סי' טב סק"ג אות ד)

קילוס הכלה

מצוה לשמח חתן וכלה ולומר שהיא נאה וחסודה אפילו אינה נאה. (סי' סה סעיף א, ושם סק"ג, וסק"ד אות א)

כלה בעלת מום איך לקלס אותה ואם מותר לומר עליה שהיא בלי מום. (שם אות ב)

קנין דרבנן בכסף הקדושין

אי מועיל לעשות קדושין דאורייתא.

(עיין ערך "לוקח ומוכר" ומעמד שלשתן)

קניני שדוכין, קדושין ונשואין

החלקים:

א. קניני שדוכין.

ב. קניני קדושין.

ג. קניני נשואין.

א. קניני שדוכין.

אי מהני קנין שדוכין שנעשה רק על החיוב להנשא זה לזו בלי שבועה וקנסות או דהוי קנין דברים ואינו חל. (סי' נ טק"ג אות א)

הבטחות וקנסות בשדוכין איך יעשו שלא יהיה בהם משום אסמכתא. (עיין ערך "שדוכין" ח"ג)

ב. קניני קדושין.

האשה מתקדשת בשלשה דרכים, בכסף או בשטר או בביאה, מן התורה, אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות. (שו"ע סי' כו סעיף ד)

כבר נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף. (רמב"ם פ"ג מהל' אישות הל' כ"א)

אין לקדש אפילו בכסף ושטר בלי שדוכין.

(שו"ע סי' כו סעיף ד)

אין לקדש אשה בשוק אפילו בכסף או בשטר. (שם סעיף ד)

אם מלקין אותו כשעבר וקידש בשוק או בלי שדוכין. (שם סקט"ו וסקט"ז אות א וב)

אם האשה מתקדשת בקנין חופה.

(סי' כו סעיף ב וסק"ח אות א—ב)

להסוברים דחופה קונה, אם דוקא חופת יחוד, או גם שאר עניני חופה המבוארים בסי' נה.

(שם סק"ט אות ט)

פרטים שונים להסוברים דחופה קונה.

(עיין ערך "חופה" חלק ט)

אם אשה נקנית בחליפין (קנין סודר).

(עיין ערך "חליפין")

מומר שנשא מומרית בנמוסי עכו"ם, אם יש בזה חשש קדושין. (סי' כו סק"ו אות א)

ואנוסים השומרים מצוות בצנעא שנשאו בנמוסי עכו"ם. (שם אות ב)

הנישאים בנשואין אורחיים לפי חוק הממשלה, אם יש בזה חשש קדושין. (שם אות ג)

זיוגין חפשיים בלי רישום כל שהוא כאיש ואשה אם יש בזה חשש קדושין. (שם אות ד)

וכשרצו מתחילה לסדר קדושין ולא יכלו מחמת איזו סיבה, ודרו יחד בלי חופה וקדושין.

(שם אות ה)

מקדש אדם כמה נשים כאחת, והוא שיהיה שוה פרוטה לכל אחת ואחת. (סי' מא סעיף א)

ויכולה אחת מהן לקבל לקדושין בשביל כולן לדעתן. (שם, ועיין בסי' לו סעיף ח, שם נתבאר דין זה)

ואם יכול לקדש שתי נשים בשטר אחד.

(סי' לב סק"ו אות ד)

קידש אשה בשני קנינים, ואחד מהם אינו מועיל לקדושין, אם נימא כיון דאחד אינו מועיל גם השני אינו מועיל. (סי' כו סקט"ז אות ו)

קידש אשה בשטר פסול אם מתקדשת מחמת שויות השטר בתורת כסף. (עיין ערך "שטר" ח"ח)

אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה וכל הפרטים בזה. (עיין ערך "ראיית האשה לפני הקדושין")

ג. קניני נשואין.

משנתקדשה, נחשבת כאשת איש לחייב הבא עליה,

וצריכה גט להתירה לשוק אבל אינה נחשבת כאשתו עד שתכנס לחופה.

(סי' כו, סעיף ג, וסוד שם)

מה נקרא חופה לענין שתחשב כנשואה.

(עיין ערך "חופה" ח"א)

מסירת הארוסה מהאב לבעל או לשלוחי הבעל, אם נחשבת כנשואה לענין ירושה, שהבעל יורשה אם מתה, אעפ"י שלא נכנסה לחופה.

(עיין ערך "מסירה לרשות הבעל")

הלך האב או שלוחי האב עם הבעל ונכנס עמה בדרך לחצר ונתייחד עמה לשם נשואין ומתה, הרי זה יירשנה בעלה.

(סי' נ טעיף א, וכל הפרטים בזה עיין ערך "ייחוד" ח"ה)

הבא על ארוסתו לשם נשואין אחר שקידשה אם נחשבת כאשתו. (עיין ערך "ביאה" ח"ג)

המאסר את האשה וכתב לה כתובה, אין הכתובה עושה נשואין. (סי' נה סעיף ו)

כתב כתובה לארוסתו וגם ברכו ברכת נשואין, אם דינה כנשואה. (שם סק"ה)

יש סוברים דאלמנה אין חופה גומרת בה, אלא יחוד של ביאה. וכל הפרטים בזה.

(עיין ערך "יחוד" ח"ג)

יכול אדם לישא נשים רבות כאחת, ביום אחד. (סי' טב סעיף ב, וסק"ח)

קנסות והבטחות בשדוכין

קנסות והבטחות בשדוכין מתי יש בהם משום אסמכתא, וכיצד יעשום שלא יהיה בהם משום אסמכתא. (עיין ערך "שדוכין" ח"ג)

קראים

קראי שקידש עיין כנה"ג סי' מ"ד הגה"ט אות ט"ו, ובית הלל שם סק"י, ובאוצה"פ סי' ד סקקע"ד—קע"ו.

קריאת הכתובה

בין ברכת אירוסין לברכת חתנים.

(עיין ערך "כתובה" ח"ב)

קרקע

קידש בשוה פרוטה בקרקע או מחובר לקרקע, אם מקודשת. (סי' כו סק"ג אות א)

כשמקדשה בקרקע אם צריך להיות ממיטב כמו בנזקין שגובה ממיטב. (שם אות ב)

אם האשה צריכה לעשות קנין בקרקע הקדושין ואיזה קנין. (שם אות ג)

ר

ראיית האשה לפני הקדושין

אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה.

(ס"י לה טע"ף א, וכל הפרטים בזה עיין ערך "אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה")

רבית

המקדש ברבית קצוצה אם מקודשת.

(ס"י כח סק"ס אות ב)
להסוברים ומקודשת, אי בעינן שהאשה תאמר הן.
(שם אות ג)
וכשקדשה ברבית שלקה מאחרים. (שם אות ד)
לקח ממנה חפץ ברבית וקדשה בו. (שם אות ה)
קדשה באבק רבית. (שם אות ו)

רצון האיש והאשה בקדושין

ה ה ל ק י מ :

א. המקדש את האשה בעל כרחו או האיש שאנמיהו לקדש.

(עיין ערך "אונס")

ב. הגדרות ופרטים מה נקרא רצון האיש והאשה בקדושין.

ג. כשנתרצית מתחילה לקדושין, ואח"כ אומרת שלא כוונה אלא לשחוק.

ד. כשהיא בקשה שיתן לה מהדברים שבידו כמתנה, והוא אמר לה לשם קדושין, והיא הביעה הסכמתה רק לנתינה, מתי אנו אומרים שהסכימה לקדושין ומתי אנו אומרים שכונתה היתה למתנה.

ה. כשקבלה הקדושין מידו וזרקתם, מתי אנו אומרים שהזריקה הוי ראייה שאינה רוצה בקדושין, ומתי לא.

ו. כשאמרה למקדש לתת הקדושין למי שהוא, או לשימם באיזה מקום, מתי יש לתמום שכונתה שיהיה זה נחשב כאילו קבלה היא, ומתי יש לפרש אמירתה כממאנת בקדושין.

ז. נתן לה מתחילה הכסף בשתיקה, או לשם דבר אחר, ואחר שהיה בידה אמר לה האמק"ל ושתקה, מתי

שתיקתה חשובה כהסכמה, ומתי לא.
(עיין ערך "שתיקה לאחר מתן מעות")

א. המקדש את האשה בעל כרחו או האיש שאנמיהו לקדש.

(עיין ערך "אונס")

ב. הגדרות ופרטים מה נקרא רצון האיש והאשה בקדושין.

אין האשה מתקדשת אלא לרצונה.
(ס"י מב טע"ף א, ושם סק"א)

אם בעינן גילוי דעת מצדה שרצונה בקדושין, או כל שלא התנגדה ולא אמרה לא רק קבלה הקדושין אמרינן דנתרצית, וגזונים שונים בזה.

(שם סק"ב)
בדיבור על עסקי קדושין דמהני כאילו אמר לשון קדושין, אם זה דוקא כשנתרצית לדבריה, או אפילו כששתקה בשעה שדיבר ב"כ מהני.

(ס"י כז סק"א אות ו)
כשזרק לה קדושה [ולא קבלה בידה], אי מהני שתיקתה, או דבעינן ריצוי מפורש על הקדושין, ואם יש לחלק בזה, בין זרק לה לחיקה, לזרק לה על הארץ.

(ס"י ז טע"ף ו וסק"ג)

ושם סק"ב אות א)

ואם בעינן ריצוי מפורש על מעשה הזריקה.

(שם אות ב)

ואם אמרה תן ביד, וזרק לתוך ידה. (שם אות ג)

באמר לה כנסי זה לפקדון, ואח"כ אמר האמק"ל וזרק לה לחיקה, דאינה מקודשת בשתקה רק בנתרצית מקודם, [עיין ערך "פקדון ח"א"], מה נקרא נתרצית, ומה הדין כשנתרצית מתחילה, וזרק לה הקדושין לחיקה וניערה.

(ס"י כח סק"ל אות א וב)

אשה שהיא שליח לקבל קדושה לחברתה, וכשנתן הקדושין אמר לה ואת, הוי זו שקיבלה הקדושין ספק מקודשת, שמה לא נתכוין אלא לראות מה בלבה [ולא קדשה עכשיו], ולפיכך קבלה הקדושין, שהרי זה עדין שואלה לראות מה בלבה [ולא משום שהסכימה לקדושין].

(ס"י לו טע"ף ט, והפרטים בזה עיין ערך "שליח האשה בקדושין ח"ד")

האב שקיבל קדושין לבתו בוגרת, ולא עשאתו שליח, האם חוששין שמה נתרצית להצריכה גט.

(שם טע"ף יא וסק"קד אות א—ד, ועיין

ערך "שליחות האב בקדושין ח"ב וחי")

וכשקבלו אמה או אחיה קדושין בשבילה אי

חיישין שמה נתרצית. (ס"י לו סק"כ אות ה)

קדשה כשהיה גים ולא גים, תיר ולא תיר.

(ס"י מב סק"ו אות ט)

טען המקדש שקדשה בלא כוונה, וישנם עדים שהוא מטבעו בעל מחשבות. (שם אות טז)

ג. כשנתרצית מתחילה לקדושין, ואח"כ אומרת שלא כוונה אלא לשחוק.

אמרה תחלה קדשני וזרק קדושין לתוך חיקה, ואמר לה האמק"ל, וניערה בגויה תוכ"ד להשליך ממנה הקדושין, ואומרת שלא כוונה מתחילה אלא לשחוק בעלמא אפ"ה הוי מקודשת.

(ס"י מב טע"ף א ברמ"א וסק"א)

אם דין זה הוא דוקא כשאמרה תחילה קדשני. (שם סק"ז)

אם דין זה הוא גם כשלא אמר לשון קדושין ממש, אלא שהיו מדברים לפני כן על עסקי קדושין. (שם סק"ס, וס"י כז סק"א אות יא)

אם הולכין בענין קדושין אחר אומדנות והוכחות המוכיחות שלא כוונה לשם קדושין.

(ס"י מב טע"ף א ברמ"א וסק"א אות א)

פרטי אומדנות שונות שדנו בהן הפוסקים אי הוי מוכיחות דלשחוק נתכונו :

כשהאומדנא היא מצד שלא אמר לשון הקדושין כדבעי. (ס"י מב סק"א אות ב)

קדש בסבעת שאולה וישנן אומדנות שהמשאל השאיל לו רק כדי לקדש בשחוק.

(ס"י כח סק"ט אות ט)

כשהאומדנא היא מפני שיש איסור במעשה הקדושין. (ס"י מב סק"א אות ג)

כשאומרת שקבלה הקדושין רק מפני שחשבה שקדושין כאלו אינם חלים, מפני שהיו בלי חופה וברכות או בלי קהל ועדה וכדומה.

(שם אות ד)

כשגם העדים הבינו ממעשה הקדושין דלאו לשם קדושין נתכונו.

(שם אות ה)

כשהמקדש והמתקדשת אמרו, או שגילו דעתם לפני הקדושין, שלא תהיה כוונתם לקדושין.

(שם אות ו)

כשהקדושין נעשו כדי לרשום הנשואין ע"י השלטון, והנשואין האמיתיים נועדו להיות אח"כ.

(שם אות ז)

כשהקדושין נעשו רק כדי שהשלטונות ירשמו אותן כנשואים ותוכל לגור במקום מגורי המקדש.

(שם אות ח)

המקדש בפני עד אחד וישנם גם אומדנות שנתכוונו לשחוק.

(ע"ן ערך 'עדים בקדושין' ח"ב)

כשנוסף להוכחות מעצם העובדא שכוונו לשחוק היה חסרון בלשון הקדושין שלא אמר לי.

(ס"י כז סק"ט אות ה)

נתן לה כלי ואמר בטבעת זו, אי הוי מעשה המוכיח שעשו לשחוק.

(פ"ת ט"י כז סק"ג)

כשקדשה בכלי פחות משו"פ ואמר שכוון לשחוק.

(פ"ת ט"י לא סק"ז)

כשקדש בחפץ שאול וישנן גם אומדנות שקדש לשחוק.

ד. כשהוא בקשה שיתן לה מהדברים שבירו במתנה, והוא אמר לה לשם קדושין, והיא הביעה הסכמתה רק לנתינתה, מתי אנו אומרים שהפסימה לקדושין ומתי אנו אומרים שכוונתה היתה למתנה.

היו לו מיני כלים או מיני מאכל או שאר כל דבר, ואמרה לו תן לי מעט מאלו, ואמר לה אם אתן לך תהי מקודשת לי, אם אמרה הן ונתן לה הרי מקודשת.

(ס"י כט סעיף י)

ומה הדין כשאמר רצונך שחשאי צמדי.

הא דמקודשת באמרה הן הוא אפילו כשאומרת אח"כ שקיבלה למתנה.

וכשנתן לה ואח"כ אמרה הן.

דעת הפוסקים אם גם כששתקה בשעה שנתן לה מקודשת.

אופנים שדנו הפוסקים אי מהני לכו"ע כשקיבלה בשתיקה.

וכשהיו שידוכים ביניהם.

כשפסטה ידה ולקחה ממנו בשתיקה.

וכשהמקדש יחד עדים בעת שנתן לה.

ואם שתקה ואח"כ אומרת שכוונה לשם קדושין.

וכשיש הוכחה אח"כ שהמתקדשת נתרצתה לקדושין.

להסוברים וכשקבלה בשתיקה הוי כאומרת הן, מה הדין כשחטפם מידו.

אם אמרה לו תן לי מהם או השלך לי, או דברים שענינם לא תשחק עמי בדברים אלו, אלא תן לי בלבד, ונתן לה, אינה מקודשת.

(ס"י כט שם סעיף י)

וכשאמרה מלים אחרות במקום תן לי.

וכשהאשה אומרת דאמירת תן לי נתכוונה לקדושין.

אם אמר לה בשעה שהוא נותן לה האמק"ל, וקבלה בשתיקה, ודעות הפוסקים בזה.

(רמ"א שם סעיף י, וסקמ"ג אות א)

ואם שתקה גם אחר שאלתו וגם לאחר שאמר לה התקדשי לי בשעת נתינה.

ואם לא נתן לה מיד אחר ששאלה אלא לאחר זמן, ואמר לשון הקדושין והיא קבלה בשתיקה.

ואם אמר בשעת נתינה, "תקחי אותך לקדושין" וקיבלה בשתיקה.

ואם בשעת נתינה נתן לה חפץ אחר וקידשה בו וקיבלה בשתיקה.

ואם אמר בשעת נתינה, "תקחי אותך לקדושין" וקיבלה בשתיקה.

ואם קבלה בשתיקה רק חזרה ואמרה תן לי, או השלך וכיוצא בזה, אינה מקודשת.

ביאור לשון הרמ"א ואם קיבלה בשתיקה רק חזרה ואמרה.

דעות הפוסקים בדין שחזרה ואמרה בשעת נתינה תן.

כשלא אמר בלשון שאלה גם בתחילה, רק אחר שאמרה תן לי מהם, אמר לה התקדשי בזה בלשון החלטי וענתה הבה.

ואם קיבלה בשתיקה.

וכשלא בקשה ממנו לשם מתנה לעצמה, רק לשם מטרה מסויימת, ואופנים שונים בזה.

וכל זה בהתחילה היא לומר תן לי מעט, אבל אם התחיל הוא לדבר אם אתן לך תתקדשי לי, ואמרה בלשון שחוק תן וקבלה ממנו הוי ספק קדושין.

מקור הדין דהתחיל הוא והשיבה תן ודעות עור ראשונים בזה.

דעת האחרונים להלכה.

וכשהאשה בקשה ממנו יום לפני כן ולמחרתו שאל אם תתקדש לי והשיבה תן.

ואם אמר לה התקדשי לי בזה, לא בלשון שאלה, וענתה תן.

ביאור לשון הרמ"א, ואמרה לו בלשון שחוק.

ואם קיבלה בשתיקה.

ואם נאמנת לומר שקיבלה במתנה.

ה. כשקבלה הקדושין מידו וזרקתה, מתי אנו אומרים שהזריקה הוי ראייה שאינה רוצה בקדושין ומתי לא.

אמר לה התקדשי לי בינך זה, נטלתו וזרקתו לים בפניו, או לאור, או לכל דבר האבד אינה מקודשת.

אמר לה התקדשי לי במנה, אמרה נתנה לאבא או לאב"ד או לפלוני, ונתנו להם, אעפ"י שאמר

האם דוקא כשזרקה בתוכ"ד לנטילתה אינה מקודשת, או אף כשזרקה לאחר כרי דיבור.

וכשיש ספק לעדים אם זרקתו תוכ"ד או לאחר כדי דיבור.

הסוברים דאם נטלתו דרך כעס מהני זריקתה אף לאחכ"ד, ואם נטלתו בניחותא לא מהני זריקתה אף תוכ"ד.

להסוברים ולא מהני זריקתה לאחר כדי דיבור, מה הדין כשהיתה הוכחה מתחילה שלא קבלתו לשם קדושין.

וכשהמקדש לא אמר תיבת "לי".

ובאופן דמהני זריקתה, אם זה גם כשזרקתו מחמת שגעורו בה וכיוצא בזה.

ואם יש לחלק בזה בזרקתו תוכ"ד בין שדיך מקודם ללא שדיך.

וכשלא זרקה רק קרעתה.

וכשרק החזירה לו, או שהוא בעצמו לקח ממנה בחזרה כסף הקדושין.

וכשרק אמרה שאינה חפצה או שלא קבלה לשם קדושין.

במקור הדין דזריקה לדבר האבד צריך להיות בפניו, ואם יש חולקים בזה על השו"ע.

ואין צ"ל אם זרקתו בפניו למקום שאינו אבד, שזה מוכיח שאינה רוצה בקדושין.

וכשזרקתו לחצרה או לתוך ד' אמותיה או למקום שקרוב לה והיא יכולה לשומרו.

וכשהוא ספק אם זרקה קרוב לה או קרוב לו.

וכשזרקה לרשות של שניהם או למקום ששניהם יכולים לשומרו.

וכשזרקה ורק מקצת החפץ נז' בתוך ד' אמות שלה.

וכשזרקה לתוך ד"א שלה והלכה משם מיד.

וכשזרקה לתוך ד"א שלה ברשות הרבים.

וכשהיתה עומדת ברה"ר או ברשות שאינה של שניהם וזרקה הקדושין לרשותה.

וכשהאשה למקדש לתת הקדושין למי שהוא, או לשימם באיזה מקום, מתי יש לתפוס שכוונתה שיהיה זה נחשב כאילו קבלה היא, ומתי יש לפרש אמירתה כממאנת בקדושין.

אמר לה התקדשי לי במנה, אמרה נתנה לאבא או לאב"ד או לפלוני, ונתנו להם, אעפ"י שאמר

וכשזרקה לתוך ד"א שלה ברשות הרבים.

וכשהיתה עומדת ברה"ר או ברשות שאינה של שניהם וזרקה הקדושין לרשותה.

וכשהאשה למקדש לתת הקדושין למי שהוא, או לשימם באיזה מקום, מתי יש לתפוס שכוונתה שיהיה זה נחשב כאילו קבלה היא, ומתי יש לפרש אמירתה כממאנת בקדושין.

אמר לה התקדשי לי במנה, אמרה נתנה לאבא או לאב"ד או לפלוני, ונתנו להם, אעפ"י שאמר

וכשזרקה לתוך ד"א שלה ברשות הרבים.

וכשהיתה עומדת ברה"ר או ברשות שאינה של שניהם וזרקה הקדושין לרשותה.

וכשהאשה למקדש לתת הקדושין למי שהוא, או לשימם באיזה מקום, מתי יש לתפוס שכוונתה שיהיה זה נחשב כאילו קבלה היא, ומתי יש לפרש אמירתה כממאנת בקדושין.

התקדשי לי במנה שנתתי להם אינה מקודשת. (שו"ע סי' 2 סעיף ח)
בטעם הדין, ומה הדין כשגם אמרה תנהו לאבא וכו' ואתקדש אני לך. (שם סקי"ז אות א)

וכשהיתה חייבת לפלוני ואמרה תנהו לפלוני. (שם אות ב)
וכשהיתה משודכת שלו. (שם אות ג)

וכשלא נתנו להם אלא נתנו לה. (שם סקי"ח)
וכשהשיבה הן לאחר שאמר התקדשי לי.

ואם אמרה [תן להם] שיקבלום לי, מקודשת אפילו לא חור ואמר התקדשי לי במנה שנתתי להם. (סי' 2 סעיף ח)

אם באופן הנ"ל בעינן שיאמר המקדש להם בעת הנתינה תזכור בקדושין אלו לפלונית, או שהם ישמעו אמירתה שיקבלום לה.

(שם סקי"ט/א אות א)
וכשלא אמרה בפירוש ע"מ שיקבלום לי, אבל הדבר היה ברור שכך כוונתה. (שם אות ב)

התקדשי לי במנה, ואמרה לו הניחוחו על הסלע, אינה מקודשת, ואם היה סלע שלה מקודשת. (שו"ע סי' 2 סעיף ט)

וכשנתן על סלע סתם וחור ואמר לשון קדושין, והיא נטלתו מהסלע או שהשיבה הן.

(שם סקי"ב אות א)
וכשאמרה תנם על סלע פלוני ולא היה שלה. (שם אות ב)

יש סוברים דהא דבסלע שלה מקודשת דוקא בייחודה לו הסלע כגון שאמרה לו תן על סלע פלוני או על סלע שלי, אבל אמרה סתם על הסלע ונתן על סלע שלה אינה מקודשת, ואם יש חולקים על זה. (רמ"א סי' 2 סעיף ט וסקי"א אות א)

וכשאמרה תנהו על סלע פלוני והמקדש לא ידע שהסלע שלה. (שם אות ב)

דעות הפוסקים כשאמרה רק תן על סלע שלי, ולא ציינה איזה סלע. (שם סקי"ב)

היה סלע של שניהם הרי זו מקודשת מספק. (מחבר שם סעיף ט)
האם דין הנ"ל מיירי שייחודה לו הסלע, ובאיזה אופן. (שם סקי"ג)

הרא"ש והתוס' מפרשים דכל הנ"ל מיירי שנתן אח"כ לתוך חיקה בשתיקה, אפ"ה אם אמרה תחילה תן על הסלע אינה מקודשת.

(רמ"א סי' 2 סעיף ט)
ביאור הדעות אי בסלע של שניהם ומקודשת מספק מיירי דוקא שנתן אח"כ לתוך חיקה. (שם סקי"ד)

דעות הפוסקים בין אמרה תן על סלע סתם ונתן לתוך חיקה. (שם סקי"ה אות א)

וכשלקחתם האשה עצמה אח"כ מתוך חיקה. (שם אות ב)
ובאמרה סלע סתם ונתן לתוך ידה. (שם אות ג)

אם גם בסלע שלה ומקודשת מיירי להתוס' והרא"ש כשנתן אח"כ לתוך חיקה. (שם סקי"ו)

התקדשי לי בככר זה, ואמרה תנהו לעני, אפילו היה עני הסמוך עליה אינה מקודשת. (מחבר סי' 2 סעיף י)

האם הדין הוא בככר דוקא, או אפילו בדבר בעל ערך רב. (שם סקי"ז אות א)

ואם בשעת נתינה לעני אמר לה שתתקדש בזה שנתן עמ"י דיבורה. (שם אות ב)

מה נקרא עני הסמוך עליה. (שם סקי"ח אות א)

ואם אמרה תנהו לבעל חובי. (שם אות ב)

להסוברים למעלה בתנהו על הסלע דמיירי שנתן אח"כ לתוך חיקה בשתיקה, גם כאן בתנהו לעני מיירי שנתנו אח"כ בחיקה. (רמ"א שם סעיף י)

דעות הפוסקים בין תנהו לעני וזרקו לחיקה. (שם סקי"ט)

התקדשי לי בככר זה ואמרה לו תנהו לכלב זה, אם היה הכלב שלה הרי"ז מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת. (סי' 2 סעיף יא)

הא דמקודשת בכלב שלה אם זה דוקא כשייחודה לו הכלב. (שם סקי"ז אות א)

וכשהיה הכלב של שניהם. (שם אות ב)

וכשנתן לכלב דעלמא ואמר לשון הקדושין והשיבה הן.

היה כלב רץ אחריה לנשכה הוי ספק קדושין. (סי' 2 סעיף יא, וסקי"ב אות א)

וכשרץ אחריה כלב שלה לנשכה. (שם אות ב)

אי מיירי דבשעת נתינה אמר שתתקדש בהנאת ההצלח. (שם אות ג)

אי הוי ספק דאורייתא. (שם סקי"ג)

להסוברים למעלה בתנהו על הסלע דמיירי שנתן אח"כ לתוך חיקה בשתיקה, מיירי גם כאן בתנהו לכלב, שנתן אח"כ לחיקה. (רמ"א סי' 2 סעיף יא)

אם גם בכלב שלה ומקודשת, מיירי לדעה זו כשנתן אח"כ לתוך חיקה דוקא. (שם סקי"ד)
אמרה היא מתחילה תן ככר לכלב או תן דינר על

הסלע ואתקדש אני לך, אם הוי הדין כאמרה תן דינר לפלוני ומקודשת. (רמ"א סי' 2 סעיף יא, וסקי"ה אות א, וסקי"ו)

וכשהתחיל הוא ואמר התקדשי בככר שאני נותן לכלבך והשיבה תן לכלבי ואתקדש לך.

(שם סקי"ה אות ב)

וכשאמרה לו זרוק לים ואתקדש אני לך.

(שם אות ג)

היה סלע של שניהם ואמרה ואתקדש אני לך.

(שם אות ד)

אמרה תן לעני פלוני ואתקדש אני לך.

(שם אות ה)

אמרה תן לכלב הרץ אחרי לנשכני ואתקדש אני לך.

(שם אות ו)

ז. נתן לה מתחילה הכסף בשתיקה, או לשם דבר אחר, ואחר שהיה בידה אמר לה האמק"ל רשתקה, מתי שתיתקה חשוכה כהפכמה, ומתי לא. (עיין ערך "שתיתקה לאחר סתן מעות")

רקוד לפני הכלה

מצות לרקוד לפני הכלה לשמח אותה.

(סי' טה סעיף א)

זקן ואינו לפי כבודו, אם מותר לו לרקוד או לנגן לפני הכלה.

(שם סקי"ה אות א)

האם יש איסור לרקוד עם הכלה, ובאיזה אופנים.

(שם סקי"ח אות ב)

רשות הרבים

(כשזרק לה שם הקדושין)

היו עומדים ברה"ר או ברשות שאינו של שניהם וזרק לה שם הקדושין.

(עיין ערך "נתינת הקדושין" ח"ב)

מקומות מיוחדים של קהל שדנו עליהם הפוסקים, אי הוי כרה"ר או כרשות של שניהם.

(שם בערך הנ"ל ובחלק הנ"ל)

רשות של שניהם

היתה עומדת בחצר של שניהם וזרק לה שם קדושיה.

(עיין ערך "נתינת הקדושין" ח"ב)

מקומות מיוחדים של קהל שדנו בהם הפוסקים

אי הוי כרשות של שניהם. (שם)

שאלה

החלקים:

א. השואל חפץ מחבירו וקידש בו אשה, והבדל בין הודיעו או לא הודיעו שרוצה לקדש בו.

ב. שיטת הרא"ש דכשישנם ד' תנאים [המבוארים להלן], מקודשת ודאי בהנאת הקרשום, אפילו לא הודיע למשאל שרצונו לקדש בחפץ השואל.

ג. שאל כלי מאשה שיש לה בעל בלי ידיעתו וקידש בו, או ששאל מהבעל חפץ השייר לאשה, או ששאל משותף אחד בלי ידיעת השני.

ד. כשהיה למקדש ביד האשה חפץ שהשאל לה, וקידש אותה בו.

ה. השואל לה המקדש מקום בחצירו, וזרק לה שמה הקדושין, אי הוי כהצרה.

(עין ערך "נתינת הקדושין ח"ב")

א. השואל חפץ מחבירו וקידש בו אשה, והבדל בין הודיעו או לא הודיעו שרוצה לקדש בו.

מסדר הקדושין צריך להזהר לשאול את החתן אם הטבעת שלו או ששאלה מאחרים.

(באה"ט סי' כח סק"ו)

השואל חפץ מחבירו והודיעו שרוצה לקדש בו אשה, אי מקודשת.

(סי' כח סעיף יט, וסקצ"ט אות א וב)

ואם גם לכתחילה יכול לקדש בטבעת שאולה ע"מ לקדש.

אם יש הבדל בין שהמשאל ידע הדין שאין מקדשין בשאול לבין שלא ידע הדין.

(שם אות ד)

וכהמשאל אומר שנתכוין רק לשאלה ולא למתנה.

(שם אות ה)

אם גם בשאל מאשה הדין כן, או דגימא ראשה לא ידעה לאקנויי באופן המועיל.

(שם אות ו)

וכששאל מהמקדשת עצמה.

(עין שם בסק"ט אות יב)

וכששאל מעכו"ם.

(שם סקצ"ט אות ז)

האם גם כשיש עכירה במעשה הקדושין אמרינן האומדנא שהמשאל נתן לו בכל אופן שיעיל.

(שם אות ח)

קידש אשה בטבעת שאולה, והמשאל ראה ששם לה הטבעת בעל כרחיה, האם יש לבטל הקדושין מטעם שעל קדושין כאלה ודאי לא הסכים המשאל.

וכשקידש בטבעת שהיא נתנה לו ע"מ לקדשה, ושם לה בעל כרחיה.

וכשישנם אומדנות שהשאל לו רק כדי לקדש בשחוק או לקדש בשביל רישום הנשואים לפי חוקי הממשלה.

אי מהני גם כשגילה לאשה ששאל את הטבעת כדי לקדש, או ובכתיב הוי כמקדש במתנה ע"מ להחזיר ולא מהני.

להטובים דאף בשאל כדי לקדש אינה מקודשת מה הדין כשנתן לו אחד חפץ כדי לקדש, ולא הוזכר לשון שאלה.

ואי מהני לדידהו כששמאה בדמים.

וכשדברי השואל לא היו מבוררים אם מבקש הטבעת כדי לקדש לעצמו או לאחרים.

(שם סק"ק אות א)

וכששאל הטבעת מאמה של המתקדשת האם אמרינן דמסתמא נתנה לו כדי לקדש אף שלא פירש.

וכששאל סתמא וקידש בו בפני המשאל.

(שם אות ג)

הא דמקודשת אם זה דוקא כשהחזיר למשאל החפץ או דמיו.

כשלא הודיע למשאל שרוצה לקדש בה אשה, אי הוי ספק מקודשת.

(סי' כח סעיף יט, וסקצ"ט אות א)

וכשקידש בחפץ ששאל ע"מ להחזיר מיד.

(שם אות ב)

ב. שיטת הרא"ש דכשישנם ד' תנאים [המבוארים להלן], מקודשת ודאי בהנאת הקרשום, אפילו לא הודיע למשאל שרצונו לקדש בחפץ השואל.

שיטת הרא"ש דכשישנם ד' תנאים, שהשאל למקדש לזמן מסוים ונתן לו רשות להשאל לאחר, והמקדש הודיע לאשה שהחפץ שאול על זמן פלוני, ויש בהנאת הקישוט שוה פרוטה, מקודשת ודאי בהנאת הקישוט אפילו לא הודיע למשאל שרצונו לקדש בחפץ השואל, ודעת שאר ראשונים בזה.

דעת האחרונים להלכה.

(שם אות ד)

להטובים ומקודשת ודאי עפ"י ד' התנאים, אם יכול לקדש כן גם לכתחילה.

כשלא תבע המשאל החפץ עד שנהנית בו בשו"פ, האם מקודשת בדיעבד גם כשלא שאל לזמן מוגבל.

האם התנאי דנתן לו רשות להשאל מעכב גם בדיעבד ולא ליהוי קדושין.

וכשהקדושין היו בפני המשאל אי מהני אפילו כשלא נתן לו רשות להשאל.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

וכשהמתקדשת בעצמה שאלה חפץ מאחד ונתנתו לאחר בלי רשות המשאל, וקידש השני אותה.

ב. קשר השדוכין שעושים ביניהם הצדדים.

האם מותר לעשות שדוכין כשאין החתן מכיר את הכלה. (ס"י לה סק"ה אות ב)

הא דאמרינן בס"י לה סעיף יא דכל אשה שאינה יכולה לקדשה בעצמו בשעת שליחות, גם השליח אינו יכול לקדשה עבורו, האם זה דוקא בקדושין, או גם בשדוכין. (פ"ת שם סק"ד)

אם יש איסור לשדך אשה שמשתדל בה חבירו. (ס"י לה סק"ה אות ג)

במקום שהחתן מחוייב להחזיר הסבילנות או ההוצאות לכלה כשנתבטלו השדוכין, האם אפשר לעכב שלא יעשה שידוך אחר עד שישלם. (ס"י נ סק"ב אות ו)

אי מהני קנין שנעשה רק על החיוב להנשא זה לזה בלי שבועה וקנסות, או דהוי קנין דברים ואינו חל. (ס"י נ סק"ג אות א)

בדבר חרם הקדמונים על מבטל השידוך ואם נוהג בוה"י, ואם יש תוקף לחרם שכותבים הצדדים מעצמם בתנאים. (עיין ערך "חרם")

האם צריך לכתחילה לכתוב שטר על השדוכין (הנקרא תנאים), וכדבר המנהג לכתוב מקודם ראשי פרקים ואח"כ תנאים, ופרטים שונים בענין כתיבת התנאים. (עיין ערך "תנאים")

כשהיה משודך עם אחרת בשעה שעשה שידוך זה, האם חלו השדוכין השניים, ופרטים שונים בזה. (ס"י נ סק"ג אות ז)

וכשעשה השידוך בעודו נשוי עם אחרת. (שם אות ח)

קשר שדוכין אם עורכים בחוה"מ. (ס"י סד סק"ג אות יג)

ואם רשאי לעשות סעודה בשעת שדוכין בחוה"מ. (שם אות יד)

כשעשה שדוכין בערב הרגל אם מותר לעשות סעודת התנאים ברגל. (שם אות טו)

ג. הבטחות וקנסות בשדוכין, כיצד יעשו אותם.

כשרוצים לעשות הבטחות לשדוכין עושים בענין שלא יהיה משום אסמכתא וכיצד יעשו אותם. (ס"י נ סעיף ו)

מקור דעת הסוברים דבשדוכין שייך דין אסמכתא, והראשונים הסוברים כן. (שם סק"ח אות א)

כשלא עשו שטרות באופן הנ"ל, אלא שכתוב בשטר השדוכין דלא כאסמכתא. (שם אות ב)

ובמקום שנהגו שאם החתן חוזר בו מהשדוכין, מעכבת המשדכת את הסבילנות לעצמה בדמי בושטה גם בלי הבטחות, האם יש תוקף למנהג זה, ומה הדין כשהחתן הוא ממקום שלא נהגו כן. (שם אות ג)

אם גם בנשואי אלמן ואלמנה שוברים כוס. (שם אות ב)

מנהגים שונים מתי שוברים את הכוס. (שם סק"ג)

אופן שבירת הכוס, ואם דוקא החתן צריך לשבור. (שם סק"ד)

האם שבירת הכוס שבידו עליו ברכת אירוסין הוא בדוקא, או שאפשר גם כוס אחר. (ס"י סה סק"ו אות א)

האם צריך לשבור כוס יפה או גרוע. (שם אות ב)

האם רצוי לשבור הכוס כשיש בתוכו יין. (שם אות ג)

סוג הכוס ששוברים, זכוכית או חרס. (שם אות ד)

ושל מי יהיה הכוס ששוברים. (שם אות ה)

להזהר שלא לגרום נזק בשבירת הכוס. (שם אות ו)

מנהג שבירת כלי בשעת כתיבת תנאים. (שם אות ז)

שבע ברכות

(עיין ערך "ברכת חתנים")

שדוכין**ההלכים:**

א. שדוכין שהצריכו חכמים לעשות לפני קדושין.

ב. קשר השדוכין שעושים ביניהם הצדדים.

ג. הבטחות וקנסות בשדוכין, כיצד יעשו אותם.

ד. דברים הנהוגים בין המשדוכים. (עיין ערך "משדוך ומשדוכת")

ה. ביטול השדוכין. כל הענינים של ביטול השדוכין. (עיין ערך "ביטול שדוכין")

א. שדוכין שהצריכו חכמים לעשות לפני קדושין.

אין לקדש אפילו בכסף או בשטר בלי שדוכין, ואם מכין אותו מכת מרדות כשקידש. (ס"י כו סעיף ד וסק"ו, וסק"ז אות א וב)

שדוכין אלו היינו בדברים בעלמא, אף בלא כתיבת שטר. (שם סק"ד)

קידש בלא שדוכין, ותוכ"ד חזר בו. (ס"י סס סק"ה אות ז)

וכששאל מהבעל סכעת הקדושין של אשתו, או שאר חפצים השייכים לאשה עצמה, בלי ידיעתה. (שם אות ג)

וכששאל משותף אחד בלי ידיעת השני. (שם אות ד)

ד. כשהיה למקדש ביד האשה הפך שהשאל לה, וקידש אותה בו.

היה לו למקדש ביד האשה הפך שהשאל לה, ואמר לה התקדשי לי בשאלה שבידך, ונמצא שנגבג, אם נשתייר שוה פרוטה מקודשת. (ס"י כח סעיף ג וסק"א, ופרטי הדינים השייכים לזה, עיין ערך "פקדון" ח"ג)

השאל לה הפך ואח"כ קידשה בהרוחת זמן השאלה אם מקודשת. (ס"י כח סק"ב אות ד)

ה. השאל לה המקדש מקום כהצירוף, וזרק לה שמה הקדושין, אי הוי כהצרה. (עיין ערך "נתינת הקדושין" ח"ב)

שבועה

גשבע שלא לקדש ועבר וקידש, או היא שנשבעה שלא להתקדש ועברה ונתקדשה, אי תפסי קדושין. (ס"י כח סק"ד אות יח)

שביעית

המקדש בפירות שביעית. (ס"י כח סק"ג אות כג)

וכשהאשה לא ידעה שהם פירות שביעית. (שם אות כד)

להסוברים שאסור לכתחילה לקדש בפירות שביעית (ורק בדיעבד מקודשת), מה הדין כשקידש בפירות שביעית ע"י שליח. (שם אות כה)

כשקידש בפירות שביעית אחר זמן הביעור, (או שיש בהם איסור ספחים או משומרים) (שם אות כו)

שבירת כוס

(בשעת חופה, או כלי בשעת כתיבת תנאים).

יש מקומות שנהגו לשבור כוס אחר שבע ברכות [בשעת חופה], ונהגו שהחתן שובר הכלי שמברכין עליו ברכת אירוסין וכל מקום לפי מנהגו. (רמ"א ס"י סה סעיף ג)

פרטי מנהג שבירת הכוס בשעת החופה. (שם סק"ב אות א)

לחופה, או כשהוסכם ביניהם שלא לכתוב תנאים אחרי הראשי פרקים. (שם אות יא)

במקום שהמנהג להתחייב בקנסות, האם יש חיוב קנס כשנגמרו השדוכין ולא התנו בהדיא שאם יחזור אחד מהם יתחייב בקנס. (שם אות יב)

להסוברים דגם אחר כתיבת ראשי פרקים א"א לחזור, או באופנים דלכו"ע א"א לחזור, האם איכא בכח"ג חיוב קנס גם כשלא נכתב הקנס בר"פ להדיא. (שם אות יג)

אופנים שדנו בהם לחייב קנס גם כשלא נכתב להדיא, אף להסוברים בעלמא דבלא נכתב אינו חיב. (שם אות יד)

אם נותן משכון לחברו להבטיחו שלא יחזור בו מהשדוכין, צריך שיאמר אם אחזור בי תזכה בכך וכך ממון בגוף חפץ זה. (סי' נ סעיף ז)

ביאור הדין ואם הוא אליבא דכו"ע, ואם יש לחלק בזה בין געשה בקבלת קנין או לא, ועוד חלוקים שונים. (שם סקני"ה)

שנים שנשבעו זל"ז שישאו זא"ז ועבר אחד מהם או שאחד לבר נשבע, נתבאר בי"ד סי' רלו. (שו"ע שם סעיף ז)

ציונים לאוצה"פ סימן זה איפה שמדובר כשעבר אחד מן הצדדים על החרם. (שם סקני"ו)

בענין הקנסות שעושים בשדוכין, למה אין מוחלים אותם לפני הקדושין, כדי שלא יהיה דומה לקדושין מאונס. (פ"ת סי' מב סק"ב, וסי' נ סק"ח)

ד. דברים הנוהגים בין המשורכים.
(עיין ערך "משוחרר ומשודכת")

ה. ביטול השדוכין.

כל הענינים של ביטול השדוכין.
(עיין ערך "ביטול שדוכין")

שדכנות

דיני שדכנות.

(ברמ"א סי' נ סעיף ז צו"ל לחז"מ סי' קפה)

ועיין כאן בבאה"ט סק"ד ובפ"ת סק"ז

השמחה במעונו

(עיין ערך "ברכת השמחה במעונו")

שוה כסף

כל הפרטים בענין אם שוה כסף ככסף בקדושין.

(עיין ערך "כסף הקדושין ח"ב)

פרטים שונים, בנוגע לתשלום הקנס. (כשמבקש להרויח לו זמן התשלום, או שמבקש לשלם הקנס בשיעורים, ואם גובים הקנס מנכסים משועבדים, ומה הדין כשהופחת בינתיים ערך המטבע). (שם אות טו)

האם צריך קבלת קנין על ההתחייבויות.
(סי' נ סקמ"ב אות א)

ואם צריך קבלת קנין גם כשהשלישו השטרות או מזומנים. (שם אות ב)

כשכתוב בשטר השדוכין בחתימת ידי הצדדים שנעשה בקנין, האם מהני הודאתם על עצמם, אף שבאמת לא נעשה בקנין. (שם אות ג)

כשצד אחד התחייב על התנאים והקנס כדין, האם חל עליו החיוב עוד לפני שהתחייב הצד השני. (שם אות ד)

אם רק קבלו קנין ע"מ לכתוב השטרות, וקודם שנכתבו חזר אחד מהם ומיחה בעדים שלא לכתוב השטרות, הרשות בידו למחות בשטר כמו שמבואר בחז"מ סי' לט וסי' רמג. (רמ"א סי' נ סעיף ו)

האם יכול צד אחד לחזור בו אחר שכבר נכתבו השטרות אלא שעדיין לא נמסרו לצדדים, או לפני שנקראו התנאים בפומבי. (שם סקמ"ג)

אם יכול לחזור בו גם מעצם קיום השדוכין כשקבלו קנין ע"מ לכתוב השטרות ונתהוה קודם הכתיבה. (שם סקמ"ד אות א)

וכשקבלו קנין סתמא ולא התנו ע"מ לכתוב ורוצה לחזור בו לפני כתיבת השטר. (שם אות ב)

וכשגם כתבו כבר ראשי פרקים אלא שהתנו עוד לכתוב תנאים, או כשלא התנו כן, אלא שהמנהג הוא שאחרי כתיבת ראשי פרקים כותבים תנאים, האם יכול לחזור בו לפני כתיבת התנאים. (שם אות ג)

וכשהקנין נעשה גם ע"י תקיעת כף. (שם אות ד)

ואם יש חיוב לקיים השדוכין מכח הת"כ עצמו, ואם יש הבדל בין שנעשה הת"כ בין המחזותגים, לבין שנעשה מהחתן והכלה. (סי' נ סקמ"ד אות ה)

(סי' נ סקמ"ד אות ה)

ואם השלישו כבר שטרי חוב על הקנסות, או השלישו את הגדן אחר שכתבו ראשי פרקים. (שם אות ו)

וכשהקנין והראשי פרקים נעשו בפרסום מרובה. (שם אות ז)

וכשנתנו מתנות אחרי כתיבת הראשי פרקים. (שם אות ח)

וכשכבר כתבו תנאים אחרי הקנין, אלא שחתימת העדים לא היתה כדינא. (שם אות ט)

וכשכתבו כבר תנאים אלא שעודם עסוקים באותו ענין, האם יכולים לחזור עדיין.

(סי' נ סקמ"ד אות י)

ובמקום שהמנהג שלא לכתוב תנאים עד סמוך

בערכות על שדוכין אי שייך ג"כ דין אסמכתא, ואם יש חילוק בזה בין ערב סתם לבין ערב קבלן. (שם אות ז)

ור"א דכל קנסות שעושים לשדוכין אין בהם משום אסמכתא. (רמ"א סי' נ סעיף ו)

אין יעשו הקנסות לשיטה זו, שלא יהיה בהם משום אסמכתא. (שם סקל"ט)

מקור וביאור שיטה זו, והראשונים הסוברים כן. (שם סק"מ)

דעות האחרונים בזה להלכה. (שם סקמ"א אות א)

במקום שכבר נתפשט המנהג לגבות קנסות שדוכין, אי גובים מצד המנהג אליבא דכו"ע. (שם אות ב)

אופנים שדנו הפוסקים דלהוי אסמכתא, אפילו להסוברים דקנסות שדוכין אין בהם משום אסמכתא. (סי' נ סקמ"א אותיות ג—)

כשהשדוכין נעשו בסתר ונדברו שלא לפרסם הדבר, באופן ש"ל דליכא בושט בביטול השידוך. (שם אות ג)

כשיעור הקנס שנתחייבו הוא סכום רב מאוד. (שם אות ד)

כשחיוב הקנס אינו כדי ליתנו לצד המקיים, רק לצדקה. (שם אות ה)

כשהמתחייב בקנס הוא קטן או קטנה, יתום או יתומה. (שם אות ו)

כשאיש אחר התחייב בקנס, ולא המשודכים בעצמם או הוריהם. (סי' נ סקמ"א אות ז)

וכשרק צד אחד נתחייב בקנס או שצד אחד פטור מקנס, האם גם הצד השני פטור. (שם אות ח)

כשנתהוה סיבה שמחמתה נפטר האחד מקנס, אלא שעשו שטר מחדש שאם הסיבה לא התעורר פעם שניה יעשו הנישואין, האם קיים עדיין הפטור הראשון, או שיש כאן התחייבות חדשה מחמת השטר. (שם אות ט)

וקנסות שעושים בשדוכין על התחייבות שצריך לקיים אחר הנישואין. (שם אות י)

בשיעור הקנס. (סי' נ סקמ"א אות יא)

כשחיוב הקנס הוא בשיעור חצי גדן, וצד אחד התחייב בגדן יותר מהצד השני, האם יש לחשב שיעור הקנס כפי הגדן המרובה או כפי המועט. (שם אות יב)

במקום שנוהגים ששני הצדדים מתחייבים קנס בשיעור שוה, וצד אחד טוען שהוא התחייב פחות מהשני, והשטרות שבידי הצדדים סותרים זה לזה. (שם אות יג)

כסף הקנס האם הוא שייך למשוחרר או למשודכת עצמם, או לאב עושה השידוך, ואם יש חילוק בזה בין האב לבין קרובים אחרים שעשו למענם את השידוך. (שם אות יד)

שומה ושטית

שומה ושטית אין להם קדושין, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, לא שנא עם כיוצא בהם לא שנא עם פקחים. (ש"ע ס"י מד סעיף ב)

ביאור באיזה שומה מירי הכא.

(שם סק"ו אות א)
ואשה שאינה יודעת לשמור עצמה אבל יודעת לשמור קדושה וגיסה.

וכשלא ידוע שבשעת הקדושין היה שומה, אלא שידוע שלפני כן היה שומה וגם כעת הוא כך. (שם אות ג)

שומה שכנס אשה ואח"כ נשתפה, אם יש לחוש שמא בעל לשם קדושין אחר שנשתפה.

(שם אות ד)
פקח שכנס שטית או פקחת שנתקדשה לשומה ואח"כ נשתפו, אם צריך לחזור ולקדשה.

(שם אות ה)
הטעם שלא תקנו רבנן נשואין לשומה ושטית כמו שתיקנו לחרש וחרשת.

קטנה או נערה שומה, אביה מקבל קדושה, והרי היא א"א גמורה. (ס"י לו סעיף א)

דעות הפוסקים במי שדעתו צלולה, אלא שהיא דלה וקלושה הרבה, אם רק חוששין לקדושין, או דהו קדושין גמורים.

(ס"י מד דמ"א סעיף ב, ושם סק"ח)

מי שהוא עתים שומה ועתים חלים, וקדש בעת חלימותו.

מי שהוא עתים שומה ועתים חלים ולא ידענו העת שהוא עומד בדעתו, חוששין לקדושין.

(רמ"א שם סעיף ב)
האם החשש הנ"ל הוי חשש דאורייתא או רק חשש דרבנן.

אמר לה התקדשי לי לאחר שלשים יום, וביום השלשים נשתטה. (ס"י מ סק"א אות ז)

שוכר

השוכר כלי או חפץ מחברו והודיעו שהוא רוצה לקדש בו, או לא הודיעו.

(ס"י כח סעיף יט ברמ"א)
האם גם בכלי שכור לא מהני כשמוקדש בגוף הכלי כמו בשאול.

שומא

ה ה ל ק י מ :

א. המקדש בחפץ נתם, אם צריך שומא שהוא שומה פרוטה, ופרטים שונים בזה.

ב. דברים הצריכים שומא, והגדרות שונות בזה.

ג. דיני שומא בדברים הצריכים שומא.

ד. המנהג לקדש בטבעת שאין בה אבן, שלא יצמרכו לשומה.

א. המקדש בחפץ נתם, אם צריך שומא שהוא שומה פרוטה, ופרטים שונים בזה.

קדשה בחפץ נתם אין צריך לשום אותו תחילה אם ש"פ אלא אם ש"פ מקודשת.

(ש"ע ס"י לא סעיף א ושם סק"ב)
דעות הפוסקים בדין דבר שאפשר שאפילו ש"פ אין בו, אם צריך שומא.

(שם סק"ג)
אמר לה התקדשי לי בחפץ זה ששום חמשים וזו ולא שמו אותו תחילה, אם נמצא אח"כ ששום חמשים וזו מקודשת.

(ש"ע שם סעיף א)
הא דמקודשת היינו משעת קדושין, (ומה הדין כשאומרת שלא סמכה דעתה).

(שם סק"ו אות א)
מה הדין כשנמצא אח"כ שאינו שום כמו שאמר.

(ס"י לא סק"ה אות א)
וכשחסר משחיו שעור פחות מכדי אונאה.

(שם אות ב)

וכשחסר רק שעור פחות מש"פ. (שם אות ג)
כשרק סיפר כמה הוא שחיו של החפץ או כמה שילם בעדו, ונמצא שאינו שום כך.

(שם אות ד)
וכשנאבדו הקדושין ולא הספיקו לברר אם הם שוים כמו שאמר.

(שם אות ה)
וכשעתה אינם שוים הסכום שאמר, אלא שהיו שוים כן בעת הקדושין.

(שם אות ו)
וכשעתה אינם שוים, ולא ידוע אם היו שוים בעת הקדושין.

(שם אות ז)
כשאינו שום הסכום שאמר, והיא אומרת שבדעתה היה להתקדש לו גם בפחות.

(ס"י לא סק"ה אות ח)

כשאינו שום הסכום שאמר, והיא אומרת לדידי שזה לי.

(שם אות ט)
וכשנמצא ששום יותר ממה שאמר, אם יכול הבעל לבטל הקדושין.

(שם אות י)
הסוברים דהא דלא בעינן שומא גם כשהזכיר סכום שחי החפץ, הוא רק בדברים שהאשה מתאוה להם, אבל שאר דברים צריכים שומא, והחולקים ע"ז.

(שם סק"ו אות ב)
הגדרת הדבר מה נקרא דברים שהאשה מתאוה להם.

(שם אות ג)
קידשה בחפץ שלה שיש לו בו טובת הנאה, אי צריך לשום אותה טובת הנאה שמקדשה בה. :
(שם אות ד)

ב. דברים הצריכים שומא, והגדרות שונות בזה.

קדשה דבר שאין בקיאי בשומתו, ופעמים טועים בהם הרבה, כגון אבנים טובות ומרגליות וכיוצא בהם, צריך שומא, דלא סמכה דעתה.

(ש"ע ס"י לא סעיף ב)

דעות הפוסקים בדין קדשה באבנים טובות ומרגליות.

(שם סק"ז)

הסבר ענין דלא סמכה דעתה. (שם סק"א אות א)

וכשהאשה אומרת שסמכה דעתה. (שם אות ב)

ובמרגליות קטנות פחותות הערך שאין לסעות בהן ששות הרבה.

(שם סק"ח)

י"א דגם באבנים טובות אינו צריך שומא אלא כשאמר לה התקדשי לי באבן זו ששוה ג' זוז, ויש מי שאומר שאפילו קידש באבן סתם ולא אמר לה ששוה ג' זוז צריך שומא.

(ס"י לא סעיף ב)

מקור הדעה דאף במקדש באבנים טובות לא צריכי שומא אלא כשהזכיר סכום שויין, אבל לא באומר שמקדשה בכל דהו והסוברים כדעה זו.

(שם סק"ט אות א)

ולדעה זה כשמקדשה סתם, אי הוי כמפרש שמקדשה בכל דהו.

(שם אות ב)

אם יש חילוק בין אמר התקדשי בחפץ זה ששוה כך וכך, לבין אמר התקדשי בכך וכך והרי לך זה בדמיהם.

(שם אות ג)

וכשאמר התקדשי לי בזה „על מנת" שהוא שום חמשין.

(שם אות ד)

מקור הדעה השניה והסוברים כן.

(שם סק"י אות א)

וכשקידש בטבעת שיש בה אבן ואמר שתתקדש בזה שבטבעת.

(שם אות ב)

ג. דיני שומא בדברים הצריכים שומא.

כשדרך בני אותה העיר לקנות דברים כאלה, או שהיה ידוע בעיר בכמה קנה המקדש חפץ זה, אי הוי כנישום.

(ס"י לא סק"י אות א)

אם הדין דצריך שומא הוא רק בנשים המקבלות קדושין לעצמן, או גם באב המקבל קדושי בתו הקטנה.

(שם אות ב)

כשנישום אחר הקדושין, אי מקודשת לפחות משעת השומא.

(שם אות ג)

להסוברים דמקודשת משעת שומא, אם יכולים לחזור בהם קודם השומא.

(שם אות ד)

כשחזור ומקדשה לאחר השומא, אם צריך ליקח ממנה החפץ או שיכול לומר לה לשון הקדושין בעוד החפץ בידה.

(שם אות ה)

זוג חשוכי בנים.
(שם אות יג)
אשה מעוברת אם ראויה להיות שושבינית.
(שם אות יד)
ואבל בימי אבלו אם ראוי להיות שושבין, וכן
ביום היא"צ.
(שם אות טו)

שותפות

היתה סחורה [של שותפות] בינו ובין חבירו,
וחילקה שלא מדעת חבירו וקידש בחלקו, הואיל
וצריך שומת ב"ד אינה מקודשת.

(ס"י כח טע"ף יח, וסקצ"ג וצ"ד)
ומה הדין כשהשותף נתרצה אח"כ.
(שם סקצ"ה אות א)
וכשהשותף עצמו נתן הקדושין מסחורת השותפות
עבור שותפו.
(שם אות ב)

ואפילו נתן לה המקדש כל הסחורה, ויש בחלקו
לבו יותר מפרוטה, אינו מקודשת.
(רמ"א ס"י כח טע"ף יח וסקצ"ו)
וכשהיא ידעה שחלק את הסחורה שלא מדעת
שותפו.
(שם סקצ"ז אות א)

ואם אמר שאינה מקדשה אלא בחלקו לבד, או
שגילה שהסחורה היא של שותפות.
(שם אות ב וג)
ואם הוא דבר שהכל שוה ואינו צריך שומא
הר"ז מקודשת.
(ש"ע שם טע"ף יח וסקצ"ח)

שאל טבעת משותף אחד בלי ידיעת השני וקידש
בה.
(שם סקצ"ז אות ד)

אריס שקידש בחלקו, שלקח מהשותפות שלו ושל
בעה"ב.
(שם סקצ"ג)

שחוק והתול

כשהמקדש והמקודשת אומרים שלא כונו לשם
קדושין, רק לשחוק והתול בעלמא, או שאחד מהם
אומר כן.
(עיין ערך "רצון האיש והאשה בקדושין" ח"ג)

שטר

(קדושי שטר)

החלוקים:

- א. כיצד האשה מתקדשת בשטר.
- ב. על מה כותבין שטר הקדושין.
- ג. כתיבת השטר.
- ד. נוסח הלשון בשטר קדושין.
- ה. אם צריך לומר גם בע"פ לשון קדושין, ופרטים שונים בזה.

האם שביעית משמטת חוב השושבינות.
(שם אות ב)
האם בכור נוטל פי שנים בירושת שושבינות.
(שם אות ג)
האם היבם נוטל פי שנים בירושת אחיו.
(שם אות ד)
המשלח שושבינות ומת טרם שפרע לו חברו,
האם חייב לשלם ליורשיו.
(שם אות ה)

מקבל שושבינות שמת קודם שנשא המשלח.
(ס"י ט סקצ"ג אות ו)
מקבל שושבינות שמת ולא החזיר למשלחו בשעה
שנשא אשה.
(שם אות ז)

ואם שלחו שושבינות לאיש בנשואי בנו, ומת
האיש, מי מחזיר השושבינות.
(שם אות ח)
בן ששלח שושבינות בחיי אביו מכספי אביו, למי
מחזירים השושבינות.
(שם אות ט)

אב ששלח שושבינות בעד בנו, או בעד בנו,
למי מחזירים השושבינות.
(שם אות י)

ג. האם החיוב נוהג גם בזה"ז.

בזמן הזה לא נהגו לתבוע תביעה זו.
(ש"ע שם, ס"י ט טע"ף א)
טעם הדבר שבזה"ז לא נהגו לתבוע שושבינות,
ואם נהגו להחזיר בלא תביעה.
(שם סקצ"ד)

שושבינים

החלוקים:

א. על המנהג בארצות מפויימות שאנשים
"שושבינים" מוליכים את החתן ואת
הכלה לחופה.

ב. מי הם האנשים הראויים להיות
שושבינים.

א. על המנהג בארצות מפויימות שאנשים
"שושבינים" מוליכים את החתן ואת
הכלה לחופה.

הטעם למנהג הנ"ל, ועל מנהגים השונים שנהגים
השושבינים עם החתן והכלה.
(ס"י נה סקצ"ב אות ט)

ב. מי הם האנשים הראויים להיות
שושבינים.

אם ראוי לאנשים זרים להיות שושבינים במקום
שיש הורים לחתן ולכלה.
(ס"י נה סקצ"ב אות י)
שושבינים אם הם דוקא בבעל ואשתו או אפילו
בשאר קרובים, או גם עם אשה זרה. (שם אות יב)
זוג הנשוי בזיווג שני, אם ראויים להיות
שושבינים.
(שם אות יא)

ד. המנהג לקדש בטבעת שאין בה אבן,
שלא יצטרכו לשומה.

בגלל האמור לעיל [שאבנים טובות ומרגליות
צריכים שומא] נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן.
(ש"ע ס"י לא טע"ף ב)
אם המנהג שלא לקדש בטבעת שיש בה אבן הוא
לכל הדעות.
(שם סקצ"ג)

ומה הדין לפי המנהגים בזה"ז שמכסים פני
הכלה ושואלים את העדים אם הטבעת שוה
פרוטה.
(עיין ערך "אבנים טובות")

שוק

אין לקדש בשוק אפילו בכסף או בשטר, ואם
מלקין אותו כשעבר וקידש.
(ס"י כו טע"ף ד,
ושם סקט"ו, וסקט"ז אות א וב)
קידש בחנות אי הוי כקדש בשוק. (שם אות ג)

קידש בשוק והקדושין לא חלו, אם לוקה.
(שם אות ד)

שושבינות

החלוקים:

א. שושבינות מה היא, וחיוב החזרתה.

ב. תנאי ואופני החיוב.

ג. האם החיוב נוהג גם בזה"ז.

א. שושבינות מה היא, וחיוב החזרתה.

כשנשוא אדם אשה, הדרך שרעיו ומיודעיו שולחין
לו מעות כדי שיתחזק על ההוצאה שמוציא
במשתה, ואלו המעות נקראים שושבינות,
ושושבינות זו אינה מתנה גמורה שלא שלח לו
אלא שאם ישא הוא אשה יחזור וישלח לו כמו
ששלח לו, לפיכך אם נשא זה אשה ולא החזיר
לו השושבינות הר"ז תובעו בדין.
(ש"ע ס"י ט טע"ף א)

ב. תנאי ואופני החיוב.

האם יש הבדל, לענין חיוב חזרת שושבינות, בין
אם נתנו לו מעות לבין שנתנו לו מצרכי אוכל.
(ס"י ט סקצ"א אות א)
כשמיאן לקחת שושבינות עד שהפציר בו, אם
חייב להחזיר.
(שם אות ב)

ביאור הדין שאין שושבינות חוזרות עד שהמשלח
נשוא אשה.
(שם סקצ"ב אות א)

ומה הדין אם השני נשא באופן אחר מנשואי
הראשון.
(שם אות ב)

האם נוהג איסור רבית בשושבינות.
(ס"י ט סקצ"ג אות א)

ו. מסירת השטר לירי המתקדשת.

ז. ערי חתימה וערי מפירה בשטר קדושין.

ח. קדשה בשטר פסול, אם מתקדשת מחמת שוויות השטר, בתורת כסף.

א. כיצד האשה מתקדשת בשטר.

כותב לה על הניר או על החרס אעפ"י שאין בו שו"פ האמק"ל, ונותנו לה בפני עדים.

(ס"י לב סעיף א)

אין לקדש בכסף או בשטר בלי שדוכין או בשוק, ואם מכין אותו מכת מרדות אם עבר על זה. (ס"י כו סעיף ד, ושם סק"ט וסק"ז אות א)

קידש אשה בשני שטרות, באחד היום ובאחד לאחר גירושין. (ס"י ט סק"ט אות ה)

קידש בשטר לאחר ל' יום, ונאבד או נקרע השטר תוך ל' יום, ועוד פרטים בזה. (עין ערך זמן-ענין : המקדש את האשה לאחר זמן. חלק א, ד)

המקדש את האשה בשטר על תנאי בלשון על מנת, וקיים התנאי, אם חלין הקדושין למפרע גם כשנאבד השטר או שחזרה בה.

(ס"י לח סק"ט אות ד)

מצאו כתוב בשטר פ' קידש את פלונית, ועדים חתומים בו, אם חוששין לקדושין.

(עין ערך "עדים בקדושין" ח"ד)

ב. על מה כותבין שטר הקדושין.

כותב לה על הניר או על החרס אעפ"י שאין בו שו"פ האמק"ל. (ס"י לב סעיף א)

כתבו על דבר המחובר לקרקע או על איסורי הנאה, י"א שהוא פסול ויש מכשירין.

(רמ"א שם סעיף ד)

דעות הפוסקים בדיון מחובר. (שם סק"ד אות א)

הסוברים לחלק בין כתבו במחובר ונתנו לה בעודו מחובר לבין תלשו ונתנו לה, והחולקים עליהם. (שם אות ב)

ואם יש לחלק בזה בין מחובר דאורייתא למחובר דרבנן, כגון עציץ נקוב. (שם אות ג)

תמצית הדעות בדיון כתבו על איסורי הנאה, ואם יש הבדל בין איסור"ג דעלמא לבין גדרה מהמקדש וקדשה בשטר. (ס"י לב סק"ט אות א)

הסוברים דשטר קדושין שנכתב בין על איסור"ג דאורייתא דעלמא, בין שנורה הנאה מהמקדש וקדשה בשטר אינה מקודשת, ורק כשנכתב על איסור"ג מרבנן מקודשת. (שם אות ב)

הסוברים דשטר קדושין שנכתב על איסור"ג דאורייתא, או בגדרה הנאה ממנו וקדשה בשטר הוא ספק קדושין, או שזה שנוי במחלוקת בין הראשונים. (שם אות ג)

הסוברים להכשיר שטר קדושין בין בגדרה הנאה וקדשה בשטר ובין כשכתבו על איסור"ג דעלמא. (שם אות ד)

ואם מותר לשיטה הנ"ל לקדש גם לכתחילה בשטר שנכתב על איסור"ג.

האם יש לחלק לדעה זו בין אם ידעה האשה שהשטר כתוב על איסור"ג ללא ידעה.

(שם אות ו)

הסוברים לחלק בין שטר קדושין שכתבו על איסור"ג דעלמא שאינה מקודשת, לבין גדרה הנאה מאחד וקדשה בשטר, דמקודשת. (שם אות ז)

להסוברים דגם בגדרה הנאה מפלוני וקדשה בשטר לא הוי קדושין, מה הדין כשהוא אסר על עצמו דבר שלו בקונם וכתב עליו שטר קדושין.

(שם אות ח)

כשכתב על החרס, אי מהני כשהיו עדים חתומים בו. (שם סק"ב)

ג. כתיבת השטר.

בטעם דהבעל כותב, ושלא מהני בכתבה היא אני [או האב בתין] מקודשת לך. וכמה פרטים בדיני כתיבת השטר קדושין. (ס"י לב סק"א אות א)

מה הדין בנתנה האשה שכר הסופר ולא הקנתה לבעל. (שם אות ב)

אם צריך עדים על צווי הכתיבה ועל הכתיבה. (שם אות ג)

מינה הבעל לסופר ע"י שליח או בכתב.

(שם סק"ט אות ד)

כתיבה לשמה :

צריך שיכתוב אותו לשם המתקדשת, כמו בגט, ואם כתבו שלא לשמה אינה מקודשת.

(ס"י לב סעיף א)

כמה פרטי דינים בענין דלשמה.

(שם סק"ו אות א)

אם צריך לכתוב גם לשמו.

(שם אות ב)

אם גם הסופס צריך לכתוב לשמה. (שם אות ג)

קידש שתי נשים בשטר אחד אם חלים הקדושין.

(שם אות ד)

כתב לקדש אחת משתי נשים שיחליט אח"כ לקדשה.

(שם אות ה)

מה הדין כשכתב השטר בסתמא.

(ס"י לב סק"ז אות א)

כשנכתב לשמה וחתמו העדים שלא לשמה, אם פסול מדרבנן אף שנמסר בפני עדים. (שם אות ב)

מה דין שטר שנכתב לקדש בו נשואה לאחר שתתגרש.

(שם אות ג)

שטר שנכתב לנשואה שבעלה כבר נתן לה גט אלא שהתנה שתתגרש לאחר ל'. (שם אות ד)

כתיבה לדעתה :

ואינו כותבו אלא לדעתה, ואם כתבו שלא לדעתה

הרי"ז ספק מקודשת.

(שור"ע סי' לב סעיף א)

במקור הדין ובאורו, ואם צריך צווי שלה על הכתיבה, ולהסוברים דא"צ צויה מפורש, אם סגי בהתרצותה על הקדושין. (שם סק"ח אות א)

מה הדין באמרה לשליח אמור לפלוני שיכתוב שטר קדושין לדעתי. (שם אות ב)

בטעם הספק כשנכתב שלא לדעתה.

(שם סק"ט אות א)

כשכתב כשעדיין לא נתרצתה לקדושין, אם י"ל דודאי אינה מקודשת. (שם אות ב)

כשכתב מדעתה ולא מדעתו. (שם אות ג)

אשה שמתקדשת בשטר ע"י שליח, אם צריך לכתובו גם מדעת השליח. (ס"י לו סק"ז)

אם חוששין לשטר נשואין הנכתב בערכאות. (מבואר בס"י כו סק"ו תוך אות ג)

ד. נוסח הלשון בשטר קדושין.

מה הדין כשלא כתב בלשון נוכח הרי "את", אלא פלונית מקודשת לי, ואיך צריך לכתוב בשטר כשמתקדשת ע"י שליח. (ס"י לב סק"ג אות א)

וכשלא כתב "ל", (שם אות ב)

אם צריך לכתוב שתתקדש "בשטר זה" (ובדוכותיים בגט "ודין") (שם אות ג)

מה הדין כשכתב בשטר לשון עבר, כגון הרי נתקדשת לי. (שם אות ד)

לשון הקדושין בקדושי קטנה או נערה כשמתקדשת בשטר. (ס"י לב סעיף ג וסק"ב)

וס"י לו סק"ב וכג)

כשהאב מקבל קדושי בתו בוגרת בשליחותה ע"י קדושי שטר, אי מהני כשכתב בשטר בתך מקודשת לי. (ס"י לו סק"ב אות ד)

לשון הקדושין בשטר כשהאשה מתקדשת ע"י שלוחה. (ס"י לו סק"ה)

כתב לשונות המסופקין בשטר קדושין וקדשה בו, אם חוששין לקדושין. (ס"י כו סק"ד)

כשמקדש אשה על תנאי בשטר, אם צריך לכתוב התנאי בשטר. (ס"י לח סק"א אות ה)

אם צריך להזכיר שמות האיש והאשה בשטר קדושין כשם שצריך להזכירם בגט.

(ס"י לב סעיף ד וסק"ג אות א וב)

ואם צריך לכתוב גם שם אביה ושם העיר. (שם אות ג)

ובאב המקבל שטר קדושין בשביל בתו קטנה, אי סגי כשכותב שם האב לבד. (שם אות ד)

וכשיש לאב כמה בנות ולא פירש איזו מהן, האם חל על כל אחת ספק קדושין כמו בקדושי כסף, או דלא הוי קדושין כלל. (שם אות ה)

שיעור כסף הקדושין

(עיין ערך "כסף הקדושין" ח"ג)

שכירות

קידש בשכר שכירות קרקע או מטלטלין.

(ס"י כח טק"ט אות ו)

שירות בצבא לחתן

שלא יצא החתן לשרת בצבא, בשנה הראשונה לנשואיו.

(ס"י סד טק"ד אות ח)

האם חובה על החתן שלא יצא בצבא או אינו אלא רשות.

(שם אות יב)

ומה הדין במלחמת מצוה.

(שם אות ט)

בשנה מעוברת אם נוהגת מצוה זו י"ג חודש.

(שם אות יא)

ואם יש הבדל בין נשא בתולה או אלמנה או מחזיר גרושתו.

(שם אות י)

הנושא אשה לאחר שיצא בצבא בזמן המלחמה.

(שם אות יג)

המקדש אשה בקדושין דרבנן, אם הוא יוצא לצבא.

(שם אות יד)

האם רק בעבודת הצבא אסור, או גם בשאר עבודות הצבור.

(שם אות טו)

שכר מלאכה

(שקידש בו)

היתה חייבת לו שכירות פעולה שעשה לה וקדשה בה.

(ס"י כח טע"ף ז, וסקנ"א אות א)

אמר לה התקדשי לי בשכר מלאכה זו שאעשה עמך, ועשה, אינה מקודשת.

(ס"י כח טע"ף טו, וסקע"ט אות א)

ומה הדין אם בפעולתו האחרונה שבמלאכת הכלי יש בה לבד שו"פ.

(שם אות ב)

וכשהתנה עם האשה שלא תתחייב לו דמי השכירות אלא לבסוף.

(שם אות ג)

וכשהתנה עמה שאם יחזור בו מהקדושין קודם שיגמור מלאכתו יהיה שכר פעולתו מחול לה.

(שם אות ד)

האם אפשר לומר דבכה"ג לא הוי שכר הלוואה ותתקדש.

(שם אות ד)

המקדש בשכר מלאכה ואמר שתתקדש בהנאת מחילת השכר.

(שם אות ה)

קידש בשכר שכירות מטלטלין או קרקע.

(שם אות ו)

בינו לבניה, אבל גם ערי מסירה אינם לפנינו.

(שם אות ג)

להסוברים דמקודשת בעדי חתימה לבד, אם מקודשת משעת חתימה למפרע.

(שם אות ד)

חתם [או כתב] סופר ועד, אם מהני בשטר קדושין.

(שם אות ה)

להסוברים דחיישנן לקדושין כעד אחד, אם יש לחוש גם לקדושי ע"א בשטר.

(ס"י מב טקכ"א אות ה)

כתב שטר הקדושין בכתב ידו, בלא עדים:

כתב בכתב ידו ואין עליו עד מקודשת מספק.

(רמ"א ס"י לב טע"ף ד)

באור הדין דמייירי אפילו בדליכא לא עדי חתימה ולא עדי מסירה.

(שם סק"ד)

מקור הדין ודעות הראשונים בזה.

(שם סק"ח אות א)

להסוברים דבכת"י חוששין לקדושין, אם הוא דוקא לדעת הפוסקים בס"י קלג דעדי חתימה נמי כרת, או אף לדעת הפוסקים שם דדוקא עדי מסירה כרת.

(שם אות ב)

דעות האחרונים להלכה.

(שם אות ג)

וכשלא ידוע אם קדשה בינו לבניה או שהיו גם עדי מסירה.

(שם אות ד)

כשקדשה בכת"י ולא בא הכת"י לידי כ"ד כדי לקיימו.

(שם אות ה)

ח. קדשה בשטר פסול, אם מתקדשת מחמת שוויות השטר, כתורת כסף.

(שם אות ו)

אעפ"י שהשטר פסול לקדש בו, שמין את הנייר, אם יש בו שו"פ מקודשת ואם לאו הרי זו ספק מקודשת.

(ס"י לב טע"ף ב, וכל הפרטים בזה עיין ערך "כסף הקדושין" ח"א)

שיור בקדושין

(כגון שקידש את האשה ואמר חוץ מפלוני, או ע"מ שתהיי מותרת לפלוני).

(עיין ערך "תנאי" ח"ט)

שיכור

שיכור שקידש קדושין קדושין, אפילו נשתכר הרבה, ואם הגיע לשכרותו של לוס אין קדושין קדושין. ומתשיבין בדבר זה.

(ש"ע ס"י מז טע"ף ג)

וה"ה כשהיא שיכורית.

(שם סק"א)

מה נקרא הגיע לשכרותו של לוס. (שם סק"ב ויג)

ביאור דברי הש"ע "ומתשיבין בדבר זה" אי קאי רק אסיפא דהגיע לשכרותו של לוס, או דקאי גם ארישא דאם נשתכר הרבה. (שם סק"ד)

ואין צריך לכתוב זמן בשטר קדושין.

(רמ"א ס"י לב טע"ף ד)

בביאור הדין הנ"ל, וכשכתוב בו זמן אם מסתמכין עליו.

(שם סקט"ז)

ה. אם צריך לומר גם בע"פ לשון קדושין, ופרטים שונים בזה.

אם צריך לומר גם בע"פ לשון קדושין או מקצתו, בעת נתינת השטר.

(ס"י לב טק"ג אות ו)

מה הדין כשאמר לשון קדושין רק לאחר הנתינה.

(שם אות ז)

כשאמר בלשון נסתר, פלונית מקודשת לי.

(שם אות ח)

כשאמר הריני אישך וכיו"ב.

(מבואר בס"י כז טקל"ו אות ב)

ובאמר לשון כזה וגם דיבר עמה בעסקי קדושין.

(ע"ש טקל"ז תוך אות א)

וכשהיא אמרה בעת הנתינה הריני מקודשת לך, והוא לא אמר כלום.

(ס"י לב טק"ג אות ט)

אם בעת הנתינה אמר כנסי שטר חוב, או נייר זה, או אמר זכי או הילך.

(שם אות י)

ו. מסירת השטר לידי המתקדשת.

אם כשנתן השטר נשאר בידי מקצתו או חוס הקשור בו, מבואר בס"י ל סק"א אות ח. וכשאמר טלי שטרך מעל גבי קרקע, מבואר אות יד.

(ס"י לב טק"ד אות א)

אין תהיה הנתינה כשכתב השטר על גבי חפץ גדול או כעל חזי.

(שם אות ב)

שטר קדושין שזרקו לתוך ד' אמותיה.

(ס"י ל טק"ח אות ד)

קדשה בשטר ואמר לה על מנת שהנייר שלי אם מקודשת.

(רמ"א ס"י לב טע"ף ד)

וכשאמר אם הנייר שלי.

(שם בס"ק ואת הנ"ל)

ובאמר והנייר שלי, או מקצתו, כגון בין השיטין או על הגליון, (וכן באמר הנייר יהא של פלוני).

(שם אות ב)

ובאמר על מנת שתחזירי לי הנייר.

(שם אות ג)

ובאמר "אם" תחזירי הנייר.

(יתבאר א"ה בס"י לח)

ובאמר ותחזירי הנייר.

(ס"י לב טק"ט אות ה)

ז. עדי חתימה ועדי מסירה בשטר קדושין.

כמה פרטים בדיני עדי מסירה, ואם צריך גם עדי חתימה כשהתמו עדים פסולים או קרובים ונתנו בפני עדים כשרים.

(ס"י לב טק"ה אות א)

מה הדין כשהתמו עדים על השטר ונתנו בינו לבניה.

(שם אות ב)

שטר קדושין הבא לפנינו ולא ידוע אם מסרו

שליח האיש בקדושין

החלקים:

א. שהאיש יכול לעשות שליח לקדש לו אשה.

ב. ביצוע מעשה הקדושין ע"י השליח.

ג. השליח אם נעשה גם ער באותם קדושין.

ד. מינוי השליח ע"י המשלח.

ה. כשלא מינהו לשליח כהריא, רק נילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית, ואמר לו לשדכה, והלך השדכן וקדשה לו.

ו. הכשרים והפסולים לשליחות קדושין.

ז. כששינה השליח בשליחות ממה שאמר לו המקדש, ופרטים שונים בזה.

ח. פסיקות בקדושין שיכולים להתהוות בגלל השליחות.

ט. ביטול השליחות.

א. שהאיש יכול לעשות שליח לקדש לו אשה.

האיש יכול לעשות שליח לקדש לו אשה, בין אשה סתם בין אשה פלונית. (ס"י לה טע"א א)

אי מהני קדושי שליח גם כשכבר היתה מקודשת לאחד קדושי ספק, או במעכשיו ולאחר לי יום. (שם סק"א)

מקור הדין דיכול לעשות שליח גם לקדש לו אשה סתם, ואם מותר לעשות כן לכתחילה. (שם סק"ב)

אם אפשר לו לקדשה בעצמו, אסור לקדשה ע"י שליח אח"כ מכירה, שמא ימצא אח"כ בה דבר מגונה ותתנגה עליו. (ס"י לה טע"א א)

ואם אי אפשר לו בעת לקדשה בעצמו, האם ימנע מלקדשה עד שיראנה. (שם סק"ה אות א)

אם מותר לעשות שדוכין כשאין החתן מכיר את הכלה. (שם אות ב)

וכשעבר וקידש ע"י שליח אשה שאינו מכירה, אי מקודשת. (שם סק"ו)

ביאור הדין וכשמכירה מותר לקדשה ע"י שליח. (שם סק"ז)

ומ"מ אעפ"י שמכירה מצוה שיקדשה בעצמו אם אפשר. (שו"ע שם טע"א א, ושם סק"ח)

ב. ביצוע מעשה הקדושין ע"י השליח.

יאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני.

(שו"ע ס"י לה טע"א א)

האם צריך השליח גם להוכיר שהוא שלוחו של פלוני. (שם סק"ג אות א)

אם היה קבול על המלאכה ואמר לה התקדשי לי בשכר מלאכה זו שאעשה עמך ועשה, י"א שהיא מקודשת, דאומן קונה בשבת כלי.

(ס"י כח טע"א טו, ושם סק"פ אות א)

אם מתקדשת בגמר עשיית הכלי, או בעת החזרתו לה. (שם אות ב)

האם צריך לקדשה מחדש בעת מסירת החפץ. (שם אות ג)

אומן שקידש בשכר מלאכה כשהכלי עדיין אצלו, אי הוי כמקדש במלוה שיש עליה משכון, ומקודשת לכרע. (שם טע"א טו ברמ"א, וסק"א)

נתן משלו פרוטה לצורך המלאכה וקדשה בה, מקודשת לכרע. (שם טע"א טו ברמ"א)

אם דוקא כשהוסיף דבר שהוא מסוים בפני עצמו בכלי, או אפילו כשהוציא מעות משלו, כדי להשביח הכלי בכללותו. (ס"י כח סק"ב אות א)

וכשהוסיף צבע וסממנים, דברים שאינם נשארים בעין בכלי. (שם אות ב)

האם צריך לפרש שמקדשה בדבר שהוסיף, או שמספיק מה שאמר האמק"ל בשכר מלאכה זו. (שם סק"ג אות א)

ואם צריך לחזור ולקדשה בשעה שמוסר לה החפץ עם מה שהוסיף. (שם אות ב)

עשה מלאכה אצל אחר ונתחייב לו פרוטה וה"ל כמלוה ביד אחרים. (רמ"א שם בטע"א טו, וסק"ד אות א)

פועל שקידש בומי שכירות שהקרימו לתת לו לפני התחלת עבודתו. (שם אות ב)

פועל או שכיר שקידש במלאכת בעה"ב שלא מדעת בעה"ב, וכשבא בעה"ב אמר לו למה לא קדשת בדבר יותר יפה, אם אמרינן ג"כ מחמת כיסופא אמר מה שאמר, כמו בקידש בכלי של בעה"ב. (ע"י ערך גזל וגניבה" ח"ג)

אמר לה התקדשי לי בשכר שאעשה עמך כפועל או שאדבר עליך לשלטון, אינה מקודשת, שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, והו"ל מקדש במלוה. (ס"י לח טע"א יג)

ביאור עיקר הדין, דעות הפוסקים ופרטי דינים בזה. (ע"י ס"י כח טקע"ט)

דעות הפוסקים בדין מקדש בשכר שאדבר עליך לשלטון, ומה הדין כשכל המלאכה שזה רק פרוטה אחת. (ס"י לח סק"ב)

אם אפילו הניחה השלטון ולא תבעה אינה מקודשת. (שם סק"ג)

אי מיירי כשאמר לה גם אחר עשיית הפעולה התקדשי לי בשכר שעשיתי עמך. (שם סק"ד)

וכשקידש בהנאה שאובר עליך לשלטון.

(שם סק"ה)

אם צריך השליח לכוון לזכות באשה עבור המשלח. (שם אות ב)

שליח שאמר "הרי את מקודשת" ולא סיים למי. (שם סק"ד אות א)

וכשהיו עסוקים לקדשה למשלח. (שם אות ב)

וכשהשליח אמר פלוני עשאני שליח לקדשך והרי את מקודשת, ולא סיים למי. (שם אות ג)

שליח שאמר האמ"ק פלוני ולא לפלוני. (ע"י בהשמועות לס"י כח טק"ס)

אי מהני גם מדבר עמה על עסקי קדושין, בשליח שמקדש אשה לאחר. (פ"ת ס"י כח סק"ה)

הא דמבואר בס"י כח טע"א ה דאם אמר הריני גותנו לך בתורת קדושין, הוי כאומר לי, אם גם בשליח הדין כן. (ס"י כח פ"ת סק"ז)

שליח שקידש אשה בשביל המשלח מפירות המשלח, ואח"כ בא ואמר לו למה לא לקחת מהפירות היותר יפות. (ס"י כח סק"ז)

מכר השליח איסורי הנאה וקידש בדמיהם.

(שם סק"ז אות ד)

עשה שליח לקדש לו אשה, וקדש השליח בעל כרחיה. (ס"י מב סק"ג אות ג)

המקדש ע"י שליח מברך השליח ברכת אירוסין. (ס"י לד טע"א א, וסק"ב אות א)

האם דוקא השליח צריך לברך, או שאחר יכול לברך. (שם סק"ג וסק"ד אות א)

המקדש ע"י שליח בעיר אחרת, אם יכול השליח שלא לברך, כדי שבשעת כניסתה לחופה יברך החתן בעצמו. (שם סק"ב אות ב)

כשעושה שליח לקדש לו אשה על תנאי, אם צריך השליח להתנות עם האשה כפי משפטי התנאים. (ס"י לח סק"ד אות ב)

מי שקידש ע"י שליח, לא יקדש פעם אחרת בשעת חופה, שלא להוציא לעז על קדושין הראשונים שיאמרו אין קדושי שליח כלום. (ס"י לו טע"א ו)

מקור הדין וביאורו, ואם יש חולקים ע"ז. (שם סק"ב אות א)

האם יש הבדל בין שבירך השליח ברכת אירוסין בשעת קדושין ללא בירך, לענין לחזור ולקדש בשעת חופה. (שם אות ב)

כשאין עדים לפניו על קדושי השליח, רק האשה והשליח אימרים שנתקדשה בפני עדים, האם צריך לחזור ולקדשה בשעת חופה. (שם אות ג)

האם חשש הלעז שייך רק כשהקדושין הראשונים נעשו במקום שנכנסים עכשיו לחופה, או אפילו כשנעשו במקום אחר. (שם סק"ג אות א)

ואם יש לחלק בין מקום שנוהגין לקדש תמיד בשעת נשואין, לבין מקום שנוהגין לקדש גם שלא בשעת נשואין. (שם אות ב)

ג. השליח אם נעשה גם עד כאותם קדושין.

השליח נעשה עד, לפיכך אם עשה שני שלוחים לקדש לו אשה, אין צריך עדים אחרים, בד"א כשאין שם כפירת ממון, כגון שקדשה בשטר או אפילו בכסף והיא מודה שקבלתה, אלא שאומרת שלא קבלתה לשם קדושין רק לשם פקדון.

(ס"י לה סעיף ב)

דעות הראשונים בקדושה השלוחים בכסף והיא מודה שקבלתה.

(שם סק"ט אות א)

דעות האחרונים להלכה.

(שם אות ב)

להסוברים דאינם נאמנים, מה הדין כשהחזירו השלוחים את הכסף שמסר להם המשלה.

(שם אות ג)

להסוברים דנאמנים כשאומרת שקבלה לשם פקדון, האם זה דוקא כשהפקדון בעין ונוקטתו בידה להחזירה, או כל שמודה שקבלתה נאמנים השלוחים, ואופנים שונים בזה.

(שם סק"י)

אם יש שם כפירת ממון, שאומרת שלא קבלה מהם כסף או שטר שיש בו שיה פרוטה, הרי זו ספק מקודשת.

(ס"י לה סעיף ב)

דעות הפוסקים בזה.

(שם סק"א אות א)

האם הוי ספק קדושין מדאורייתא או רק חומרא מדרבנן.

(שם אות ב)

וכשעזר אחד מסייע לאשה נגד השנים.

(שם אות ג)

ואם החזירו את הכסף למשלה, או שהבעל פטרם משבועה, לפני שהעידו.

(שם אות ד)

וכשפטרם משבועה קודם הקדושין.

(שם אות ה)

וכשהלך הבעל עם השלוחים וראה שמסרו לה כסף הקדושין.

(שם אות ו)

כשיש רק שליח אחד ועד אחד מסייעו שמסר לה כסף הקדושין.

(שם אות ז)

וכשיש שני שלוחים ועד אחד מסייע להם שמסרו לה כסף הקדושין.

(שם אות ח)

הטעם ולא הוי ספק קדושין גם כשהשטר פחות משוה פרוטה, מחשש שמא שו"פ במדי ומה הדין בזה כשגופל השטר.

(ס"י לה סק"ב)

דעות הפוסקים אי מספיק שיעור שו"פ או דצריך יותר מזה.

(שם סק"ג)

ד. מינוי השליח ע"י המשלה.

דעות הפוסקים אם צריך עדים במינוי השליח, ואם יש הבדל בזה, בין שליח האיש לשליח האשה.

הרעה הסוברת שאין צריך עדים במינוי האיש שליח לקדש לו אשה, רק שהשליח והמשלה מודים בדבר.

(ס"י לה סעיף ג וסק"ד אות א)

האם לכתחילה יש לעשות שטר שליחות בעדים כשרים גם לדעה זו.

(שם אות ב)

ובשחתומים על שטר השליחות גם עדים כשרים וגם עדים פסולים.

(שם אות ג)

הא דסגי בהודאת השליח והמשלה אם היינו דוקא שהודו קודם הקדושין.

(שם סק"ט)

לא מקרי הודה רק אם הודה בפני עדים בדרך הודאה.

(רמ"א ס"י לה סעיף ג)

ביאור דברי הרמ"א דהא דבעינן הודה בפני עדים היינו שלא יוכל לכפור אח"כ.

(שם סק"ט)

ומה הדין כשהודה בפני עד אחד.

(שם סק"י)

דעות הפוסקים בזה אי צריך במינוי שליח הולכה שיודה המשלה דרך הודאה גמורה.

(שם סק"ח)

בשליחות האשה שהיא עושה שליח לקבל קדושין צריך שיהיה בעדים.

(שו"ע שם, סעיף ג)

מקור דעה זו.

(ס"י לה סק"ב אות א)

אי מהני לדעה זו הודאת האשה קודם הקדושין.

(שם אות ב)

אי בעינן שעדי מינוי השליחות יהיו גם עדי הקדושין.

(שם אות ג)

ואם יש לחלק בזה בין קדושי שטר לקדושי כסף, ואם צריך שידעו עדי הקדושין שעשאתו שליח לקבלה.

(שם אות ד)

שטר הרשאה לקבלת הקדושין שחתומים עליו עדים רבים ונמצא אחד מהם קרוב או פסול.

(שם אות ה)

וי"א שגם בשליחות האיש צריך עדים.

(שו"ע שם סעיף ג)

מקור דעה זו.

(ס"י לה סק"ב אות א)

דעות האחרונים להלכה.

(שם אות ב)

להסוברים דצריך עדים במינוי שליחות האיש, האם יש לחלק בין קדושי כסף לקדושי שטר.

(שם אות ג)

וי"א דאף בשליחות האשה בלא עדים יש להחמיר.

(רמ"א שם סעיף ג)

מקור דעה זו ודעות האחרונים להלכה.

(ס"י לה סק"א אות א)

אם צריך קנין במינוי השליחות.

(שם אות ב)

גוסס טופס שטר שליחות בקדושין.

(ע"י ב"י ובאות הקודם)

ואם לא היו עדים אצל הקדושין, והאשה והשליח אומרים שנתקדשה כראוי, ובא אחר וקדשה צריכה גט.

(רמ"א שם סעיף ג ושם סק"ב)

האם גם כשישנם עדים שנתנמה לשליח חוששים לקדושי שני.

(שם סק"ג)

ואם אין עדים בדבר והמשלה כופר שעשאו שליח י"א דהוי ספק מקודשת, וי"א דאינה מקודשת כלל, וכן נראה עיקר.

(רמ"א שם סעיף ג)

מקור הדין וביאור המחלוקת בזה. (ס"י לה סק"ד)

להסוברים דמקודשת מספק, אם מותר המשלה בקרובות האשה.

(שם סק"ה)

דעות הפוסקים להלכה, ואם יש לחלק בין קדושי כסף לשטר, ועוד פרטי דינים בזה. (שם סק"ו)

כשעושה שליח על תנאי, אם צריך להתנות אתו כפי משפטי התנאים.

(ס"י לה סק"ד אות א)

וכשעושה שליח לקדש לו אשה על תנאי אם צריך לפרט לשליח משפטי התנאים שיתנה על פיהם.

(שם אות ב)

אי מהני אמירת על מנת לענין התנה בדבר שא"א לקיימו, ע"י שליח.

(שם סק"ד אות ב)

ה. כשלא מינהו לשליח בהדיא, רק גילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית, ואמר לו לשדכה, והלך השדכן וקדשה לו.

דעות הפוסקים בדין הג"ל, ואם יש לחלק בין גילה דעתו לאביו, לבין גילה דעתו לאיש אחר.

(שו"ע ס"י לה סעיף ד, ושם סק"ז אות א)

אי מהני גילוי דעת גם להסוברים דמינוי השליח צריך להיות בעדים, ואם להסוברים דלא בעינן עדים במינוי השליח אין צריך עדים גם בגילוי דעת.

(שם אות ב)

ואי בעינן שיתרצה אח"כ בפירוש על הקדושין כשישמע, או עכ"פ שלא ימחה.

(שם אות ג)

ואם לפני שקידש השדכן גילה דעתו לאיש אחר שאינו חפץ שהשדכן יקדשנה לו.

(שם אות ד)

ואם האשה גלתה דעתה שחפצה להתקדש לפלוני והלך אחד וקדשה לו, יתבאר בסי' לו סק"א אות ו.

(שם אות ה)

אם יש לחלק בין קדשה בכסף שלו לבין קדשה בכסף של המשלה.

(שם אות ו)

וכשקידש אשה לאחר שלא בשליחותו ולא גילה דעתו שחפץ בה ורק כשנודע לו אח"כ נתרצה, ואם יש לחלק בין אם קידשה לבנו או לאיש אחר.

(ס"י לה סק"ז אות ז)

איש שקידש אשה עבור חברו, וכן אב שקידש עבור בנו, אי חיישינן שמא עשאו שליח, או שגילה דעתו שחפץ בה.

(שם אות ח)

האם דוקא כשגילה דעתו שחפץ בפלונית, או אפילו באשה סתם מהני גילוי דעת.

(שם סק"ח אות א)

ואם אינו מכיר אותה אשה שבקש לשדכה לו, אי בעינן שיעשה אותו שליח לשדך, או אפילו כששמע רק גילוי דעתו שחפץ בפלונית והלך וקדשה לו מעצמו מהני, ואם יש הבדל בין אב לאיש אחר.

(שם סק"ט אות א)

כשמינה שליח בפירוש לקדשה לו אם יכול אחר לקדשה לו מטעם זכיה.

(שם אות ב)

ואם מסר לשליח טבעת והשליח החליפה בטבעת אחרת. (ס"ה לה סקמ"ב אות ו)

אמר לשליח לקדש בימין וקידשה בשמאל וכדומה לזה. (שם אות ז)

ואם אמר קדש לי בפירות שבזוית זו וקידשה בשל זוית אחרת. (שם אות ח)

וכשאמר לשליח קדש לי אשה בתמרים וקידשה בגרוגרות. (שם אות ט)

וכשאמר לשליח תשאל חפץ מפי וקדש לי אשה, ושינה השליח ושאל החפץ מאחר.

(שם אות י ועיי' לעיל אות ה)

העושה שליח לקדש לו אשה והלך השליח וקדשה קדושין דרבנן או ספק קדושין.

(ס"ה לה סקמ"ב אות יא)

וכשמוכח מדברי המשלח לשליח שרוצה בקדושי ודאי.

(שם אות יב)

ואם האשה מקדשת כבר לאחר קדושי ספק.

(שם אות יג)

וכשקידש קדושין שפסולים מדרבנן וכשרים מהתורה.

(שם אות יד)

שלחו לקדש קדושין דרבנן וקידשה קדושי ספק מדרבנן.

(שם אות טו)

ואם שליח של האשה לקבלת הקדושין קבל קדושי ספק, עיי' בס"י לו סק"ט.

שליח שקידש אשה שאסורה על המשלח מן התורה או מדרבנן.

(שם אות יז)

שליח שקידש קדושין שאין מסורין לביאה.

(שם אות יח)

ושליח האשה שקיבל קדושין שאין מסורין לביאה.

(עיי' בס"י לו סק"ט)

בקידש אשה ונמצא בה מום גלוי, דאמרינן ראה ונתפייס, מה הדין כשקידש עיי' שליח.

(ס"ה לה סקמ"ב אות ב)

אמר לו לקדש סתם, וקידשה על תנאי או שאמר לו לקדשה על תנאי וקידשה סתם, או ששינה בתנאי אינה מקודשת.

(ש"ע ס"ה לה סעיף ז)

כשהמשלח לא פירש להראי שיקדש בסתם בלי תנאי והשליח קידש בתנאי.

(שם סקמ"ב א' אות א)

שלחו לקדש בסתם וקידש בתנאי בלא משפטי התנאים.

(שם אות ב)

ואם שינה השליח לשון התנאי, והתנאי נשאר קיים.

(שם סקמ"ג אות א)

שליח ששינה שליחותו ואח"כ אומר המשלח שאינו מקפיד בכך, ואם יש לחלק בזה בין אם אמר לו לקדש סתם וקידשה על תנאי לבין אם לקדש על תנאי וקידשה סתם.

(שם אות ב)

שליח ששינה מאומדן דעת המשלח ואח"כ אומר המשלח שאינו מקפיד בכך.

(שם אות ג)

מינה עבד לשליח, אי אינה מקודשת כלל או דהוי ספק קדושין.

(שם סקמ"ו)

דעות הפוסקים אם שליח ראשון יכול לעשות שליח שני בקדושין.

(רמ"א ס"ה לה

סעיף ו וסקמ"ז אות א וב)

י"א דשליח ראשון יכול לעשות שליח שני אם מוסר לו הקדושין שמסר לו הבעל, אבל אם לא מסר לו הבעל קדושין, רק צוה אותו לקדשה בכל כסף שירצה, אין עושה שליח.

(רמ"א שם סעיף ו)

וכשמקדש בשטר אי שליח עושה שליח.

(שם סקמ"ז אות ג)

וכעשאו שליח בקנין.

(שם אות ד)

אם יש לחלק בין אם אמר לשליח לקדש אשה ידועה לבין אם אמר אשה סתם.

(שם אות ה)

ויש הסוברים דשליח עושה שליח דוקא כשנתן לו המשלח רשות על זה.

(שם אות ו)

וכשהמשלח שלחו להגיד לפלוני שיקדש לו אשה והלך השליח וקידשה בעצמו למשלחו.

(שם אות ז)

דעות הפוסקים אם אפשר למנות ישראל לשליח עיי' כתב שמשלח עיי' גר.

(רמ"א ס"ה לה סעיף ו וסקמ"ח אות א)

וכשלא מסר כסף הקדושין לידו.

(שם אות ב)

ומה הדין כשהגוי יודע תוכן כתב השליחות.

(שם אות ג)

אם צריך עדים במינוי שליח זה.

(שם סקמ"ט)

אם מדאורייתא הוי קדושין לכו"ע, או שלדעת י"א אינם קדושין כלל.

(שם סקמ"ט)

ז. כששינה השליח בשליחות ממה שאמר לו המקדש, ופרטים שונים בזה.

האומר לשליח קדש לי אשה במקום פלוני וקדשה במקום אחר אינה מקודשת.

(ש"ע ס"ה לה סעיף ז)

אם יש לחלק בזה בין אמר אשה סתם לאמר אשה פלונית.

(שם סקמ"א)

אמר לשליח הלויני דינר כסף וקדש לי אשה פלונית והלך השליח וקידש בדינר זהב.

(שם סקמ"ב אות א)

אמר לשלוחו קדשה בדינר וקידשה בתצי דינר.

(שם אות ב)

כשהמשלח לא אמר בפירוש לקדש בסכום מסוים, אלא שלח לו סכום כסף עם שטר שליחות שכתוב בו דכל מה שיעשה יהיה עשוי.

(שם אות ג)

אמר לשלוחו קדש לי בכסף זה וקדשה בכסף אחר באותו הסכום.

(שם אות ד)

וכשהשליח שאל את הכסף מאיש אחר וקידש כס את האשה.

(שם אות ה)

ועיי' להלן אות ו'

יש מי שאומר שאם האב הרצה הדברים לפני הבן שהוא רוצה לקדש לו ושתק הבן, והלך האב וקידשה לו הר"י מקדשת, אבל באינש אחרינא כה"ג הר"ז ספק מקודשת.

(ש"ע ס"ה לה סעיף ה)

מקור הדין דהאב שהרצה לפני הבן ודעות הפוסקים בזה.

(שם סקמ"ל אות א)

אם יש לחלק בין אם הרצה לפניו שרוצה לקדש לו פלונית, לבין אם הרצה לקדש אשה סתם.

(שם אות ב)

כשהאב לא קידשה לו מיד אלא כעבור זמן מרובה.

(שם אות ג)

כשהאב לא הזכיר לשון הקדושין, רק הרצה שרצונו להביא או לקחת לו אשה.

(שם אות ד)

וכשהאב אמר לאחרים במעמד בנו שחפץ לקדש אשה לבנו והבן שתק.

(שם אות ה)

כשהבן אומר שמיד אחר שאביו הרצה לפניו ושתק לו גילה דעתו לאיש אחר שאין רצונו באשה זו.

(שם אות ו)

ביאור דברי הש"ע "ומחמת כיסופא דאב שתק".

(ס"ה לה סקמ"א אות א)

ואם נאמן האב לומר שעשאו בנו שליח, נגזר החזקה דאין אדם חצוף לעשות לאביו שליח.

(שם אות ב)

וכשקידש האב אשה בשביל בנו, ואחרי הקדושין אומרים שניהם שקידשה האב בשביל הבן.

(שם אות ג)

כשאמר הבן כל העושה רצוני יקדשנה לי, אם אביו בכלל.

(שם אות ד)

ואם גם בבת אמרינן דלא חציפא למשוי אביה שליח.

(שם אות ה)

ואם גם באמו אמרינן דלא חציף הבן לעשותה שליח.

(שם אות ו)

ואם גם בזמן הזה ישנה חזקה דלא חציף אינש לעשות לאביו שליח.

(שם אות ז)

אם בעינן עדים בשעת הרצאת האב לבן.

(ס"ה לה סקמ"ב)

מקור הדין דאיש אחר שהרצה לפניו, ודעות הפוסקים בזה.

(שם סקמ"ג אות א)

וכשהשיב לזה שהרצה לפניו מה שתרצה עשה.

(שם אות ב)

ז. הכשרים והפסולים לשליחות קדושין.

הכל כשרין לשליחות קדושין חוץ מחרש שוטה וקטן, והעכורים והעבד.

(ש"ע ס"ה לה סעיף ו)

אישים שדנו בהם הפוסקים אם כשרים לשליחות קדושין, (פסולים מחמת עבירה, קרוב ואשה, טומא, מומר, וכשהשליח הוא באיסורי ערוה על המתקדשת).

(שם סקמ"ד)

וכשמינה שליח פסול ועד שלא מסר הקדושין נתכשר.

(שם סקמ"ה)

אמר לו קדשה לי והרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר מקודשת, שאינו מקפיד אלא מראה מקום הוא לו. (סי' לה סעיף ח)

ואם המשלח אומר שכונן לקפידא. (שם סקט"ד)

העושה שליח לקדש לו אשה פלונית, והלך השליח וקדשה לעצמו הרי זה מנהג רמאות אם לא קדשה במעוה המשלח. (ש"ע סי' לה סעיף ט)

דעות הפוסקים בשליח שקידש לעצמו, אם אין בזה אלא מנהג רמאות, או שנקרא גם רשע.

(שם סקט"ח אות א)

ומה הדין אם השליח קדשה במעוה המשלח. (שם סקט"ט אות א)

ואם יש לחלק בין דבר שהמשלח מקפיד עליו אם יחליפם השליח, לבין דבר שאינו מקפיד עליו. (שם אות ב)

ומה הדין אם לא שלחו במיוחד אלא אמר לו שאם יזדמן למקום פלוני שקדש לו אשה, האם הוי ג"כ רמאות כשלקדשה לעצמו.

(שם סקט"ה אות א)

ואם מיירי דוקא כשהבטיח השליח למלא שליחותו או שקיבל את הכסף מהמשלח. (שם אות ב)

וכשעשאו שליח לקדש אשה סתם ולא אשה פלונית. (שם סקט"ו)

וכשהשליח לא קדשה כלל, לא למשלח ולא לעצמו. (סי' לה סקט"ז אות א)

וכשהשליח עשה שליח שני והלה קדשה לשליח. (שם אות ב)

וכשאיש אחר מקדש אשה שמשתדל בה חברו. (שם סקט"ח אות ב)

ואם יש איסור בשדוכין לשדך אשה שמשתדל בה חברו. (שם אות ג)

אפילו אמר לה תחילה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת קדושין אמר לה הרי את מקודשת לי, הרי"ז מקודשת לשליח. (סי' לה סעיף ט, וסקט"ג)

ואי מיירי אפילו אמר לה כן בפני עדים. (שם סקט"ג)

אי מיירי דאמר לה מקודשת לי בעוד שהיו עוסקין לקדשה למשלח. (שם סקט"א)

ודוקא שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקדושין שאמר הרי את מקודשת לי, דאליכ אדעתא דמה שאמר בתחילה לקדשה לפלוני קבלה הקדושין. (ש"ע שם סעיף ט)

אם האשה נאמנת לומר שהבינה, או שלא הבינה, שהשליח מקדשה לעצמו. (סי' לה סקט"ב)

מה הדין כשהאשה לא הבינה שמקדשה לעצמו אם צריכה גט מהמשלח והשליח, או לא.

(שם סקט"ג)

וכשהשליח לא אמר לה תחילה לקדשה לפלוני אלא שהיא משודכת למשלח וידועת שהוא שלוחו. (שם סקט"ד)

אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת לי [במקום לפלוני], אין כאן בית מיתוש, ונאמן השליח לומר שטעה, ויש מי שמחמיר להצריכה גט. (ש"ע סי' לה סעיף ט)

מקור הדעה הסוברת דאין כאן בית מיתוש. (שם סקט"ה)

האם עיקר הטעם דנאמן השליח לומר דטעה הוא משום דחוקה שליח עושה שליחותו, או משום דבידו לגרשה ולהתירה למשלח, ונפק"מ אם המשלח הוא כהן. (שם סקט"ו אות א)

אי מיירי דוקא באופן שאמר תחילה פלוני שלחני לקדשך לו. (שם אות ב)

אי דוקא בתוכ"ד נאמן שטעה. (שם אות ג)

אי נאמן השליח באמירתו לבד, או שצריך לישבע על זה. (שם אות ד)

מקור הדעה הסוברת להחמיר להצריכה גט. (סי' לה סקט"ז אות א)

דעות האחרונים להלכה. (שם אות ב)

אם לדעה הראשונה מקודשת למשלח, וכן אם יש להצריכה גט גם מהמשלח לדעה שניה.

(שם אות ג)

וכשהשליח אמר דנתכוון במה שאמר "לי" לצורך משלחו. (שם אות ד)

וכשהעדים מסופקים אי אמר "לי" והוא אומר דקדשה למשלח. (שם אות ה)

אי מיירי שהאשה אומרת שכוננה למשלח או לשליח. (שם אות ו)

אם לא רצתה האשה להתקדש למשלח וקדשה השליח לעצמו, אינו נקרא רמאות. (ש"ע שם סעיף י)

אם השליח צריך להודיע למשלח שהאשה אינה רוצה להתקדש לו, קודם שיקדשה לעצמו. (שם סקט"ח)

ח. מפיקות בקדושין שיכולים להתהוות בגלל השליחות.

כשמת השליח ולא ידוע אם קידש או לא קידש.

מת השליח, ואינו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש, הרי"ז אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה, כגון בת או אם או אחות וכיוצא בהן, ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו. (ש"ע סי' לה סעיף יא)

אי מיירי דוקא כשאמר לשלוחו, או אפילו כשאמר כן לחברו, ואם מיירי דוקא כשמסר בידו כסף הקדושין. (שם סקט"ט)

אם דוקא כשמת השליח אסור בכל הנשים או אפילו אם הלך ולא חזר. (שם סקט"ט)

ביאור לשון הש"ע דהרי זה בחזקת שקידש. (שם סקט"א)

שליח שאמר שהוא שלוח מכלוני לקדש לו אשה ומת, והמשלח מכחיש שלא עשאו שליח.

(שם סקט"ב)

הא דאסור בכל הנשים אם הוא מדינא או רק מקנסא. (סי' לה סקט"ג אות א)

ומה הדין כשהמשלח אמר לשליח לקדש רק בספק קדושין. (שם אות ב)

אם גם במקום מצוה נאסר המשלח בכל הגשים, וכגון שנפלה לפניו אשת אחיו ליבום.

(שם אות ג)

וכשעבר המשלח וקידש אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה.

(שם אות ד)

ואם השליח הודיעו שקידש לו ולא פירש לו את מי קידש. (שם אות ה)

עשה שליח לקדש אשה סתם ומת השליח, מה הדין כשאשה אחת אומרת אותי קידש השליח. (שם אות ו)

ואם האשה עשתה שליח לקבל קדושה ומת השליח. (ע"י סי' לו סקט"א אות ג)

ומה הדין בזה כשבא איש אחר ואמר אני קדשתיה. (ע"י סי' יב סקט"א אות ה)

אם מותר באשה שיש לה קרובות שהן שניות. (סי' לה סקט"ד)

היתה לה קרובה והיתה אשת איש בשעה שעשה שליח, אעפ"י שנתגרשה קודם שימות השליח, הרי"ז מותר בה וכו'. (ש"ע שם סעיף יא)

הא דאינו נעשה שליח, האם הוא משום שהמשלח לא נתכוון לכזה, או אפילו כשפירש להדיא לאחר שתהיה ראויה, אינו נעשה שלוחו.

(שם סקט"ה אות א)

ואם בדיעבד מקודשת אם קידשה השליח כשכבר היתה ראויה לו. (שם אות ב)

עשה שליח לקדש לו אשה לאחר שתתגרש, והמשלח נעשה בעצמו שליח לגרשה. (שם אות ג)

עשה שליח לקדש לו אחות אשתו אם יכול השליח לקדשה לו אחרי שמתה אשתו. (שם אות ד)

עשה שליח לקדש קטנה או שוטה, אם יכול השליח לקדשה לאחר שתגדל או תשתפה. (סי' לה סקט"ה אות ה)

עשה שליח לקדש לו אשה שמקודשת מספק לאחר שתתגרש. (שם אות ו)

ואם כשעשאו שליח היתה פגויה ואח"כ נתקדשה לאחר ושוב נתגרשה. (שם אות ז)

אסר נכסיו, או חפץ מסוים, על פלונית, או על עצמו, ושלח לקדשה אחר שישראל על נדרי.

(שם אות ח)

נשבע שלא לקדש אשה פלונית ואח"כ עשה שליח לקדשה.

(שם אות ט)

באי הקרובות ואמרו לא נתקדשו ועמדו ונישאו.

הוא בטל, ואם אין ידוע אם ביטל השליחות קודם או אחר הקדושין הר"ז ספק מקודשת.

(ס"י לה סעיף ג)

עשה השליחות בקנין אם יכול לבטל.

(שם סק"ט)

ובשרק גילה דעתו שאינו חפץ בשליחותו, או שהתעסק המשלח לקדש קרובתה. (שם סק"ט)

מקדש שעשה שליח אחר שליח, אי חיישין שמא ביטל לשליח ראשון [ולחוש לקדושי שניהם], ואם יש חילוק בזה בין שליח לקדש אשה מסוימת לבין אשה סתם. (ס"י ד' סק"ח אות ו')

וכששלח לשני לקדש קרובת הראשונה הנאסרת. (שם אות ז')

כשקידשה ע"י שליח, ותוכ"ד של הקדושין חזר בו המשלח. (ס"י לה סקע"א)

וס"י מס סק"ה אות י')

עשה שליח לקדש זמית המשלח באותו יום שקידש השליח, ואין ידוע אם מת קודם או נתקדשה קודם וזקוקה ליבום. (ע"י ס"י ד' סעיף ה')

אין לבטל אלא בפני השליח עצמו, ואם ביטלו שלא בפניו מבוטל.

(מחבר ס"י לה סעיף יד, וסקע"ג)

כשביטלו שלא בפניו, אם בעינן ב' עדים על הביטול. (שם סקע"ד)

שליח האשה בקדושין

החלקים:

א. שהאשה יכולה לעשות שליח לקבל קדושיה.

ב. ביצוע מעשה הקדושין ע"י השליח.

ג. מינוי השליח ע"י האשה.

ד. הכשרים והמפולים לשליחות האשה לקבלת קדושיה.

ה. כששינה השליח בשליחות ממה שאמרה לו האשה.

ו. מפיקות שיכולים להתחוות בקדושין ע"י שליח האשה.

ז. ביטול השליחות ע"י האשה.

א. שהאשה יכולה לעשות שליח לקבל קדושיה.

האשה יכולה לעשות שליח לקבל קדושיה. (ס"י ד' סעיף א')

שיכולה לעשות שליח לקבל קדושין מאיש סתם, בלי לפרט מפלוגי. (שם סק"א אות א')

מצוה שתתקדש ע"י עצמה אם תוכל, אבל איסור ליכא כמו שיש באיש. (ש"ע שם סעיף א')

שאינה מותרת לשליח רק לאחר שיגרשנה המשלח. (שם סקע"ט)

הסבר מדוע המשלח מותר בקרובותיה אף שאינו טוען ברי שהשליח קידשה לעצמו, ואם היא עצמה מותרת למשלח. (שם סק"ט)

אמרה האשה איני יודעת למי נתקדשתי, חזקה לשני. (ס"י לה סעיף טו')

האם היא מותרת לשני, או שרק זקוקה לגט ממנו, והסבר מדוע אינה צריכה גט מהראשון.

(שם סקע"א)

הוחזק השליח בעדים, הוא אומר לעצמי והיא אומרת לראשון, חזקה לראשון, ואפ"ה השני אסור בקרובותיה. (ש"ע שם סעיף טו')

פירוש „הוחזק השליח בעדים“. (שם סקע"ב)

טעם החזקה שנתקדשה למשלח ואסור בקרובותיה, ואם מותרת למשלח בלי גט מהשליח.

(שם סקע"ג)

אמרה איני יודעת שניהם נותנים גט, ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. (ס"י לה סעיף טו')

הטעם דשניהם נותנים גט. (שם סקע"ד)

אם מי שכנס צריך לקדשה קדושין שניים.

(שם סקע"ה)

ויש חולקין דאף אם הוחזק השליחות, אם השליח אומר שחזר משליחותו אינה מקודשת לראשון, וכן אם לא הוחזק השליחות והמשלח אומר שעשאו שליח, הוא אסור בקרובותיה.

(רמ"א ס"י לה סעיף טו')

מקור דעה זו וביאורה. (שם סקע"ו אות א')

שליח שאמר פלוני עשאני שליח לקדשך לו והרי את מקודשת, ולא סיים למי, הוא אומר לעצמי קדשתך והיא אומרת למשלח. (שם אות ב')

וכשהשליח אומר פלוני עשאני שליח לקדשך לו והרי את מקודשת לי, הוא אומר לעצמי כוננתי והיא אומרת שנתכחך למשלח. (שם אות ג')

וכשהאשה אומרת שהוא שליח מפלוני והמקדש מכחישה. (שם אות ד')

אם אח"כ חזר השליח ואמר סבור הייתי שקדשתי לעצמי ונזכרתי שקדשתי לשולחתי, יש לסמוך אסברא ראשונה. (רמ"א ס"י לה סעיף טו')

מקור וביאור דין זה, ודעות הפוסקים בזה. (שם סקע"ז)

שליח שאמר קדשתיה למשלח, והיא אומרת לא קדשתי, המשלח אסור בקרובותיה עפ"י השליח. (רמ"א שם סעיף טו')

מקור וביאור דין זה, ודעות הפוסקים בזה. (שם סקע"ח)

ב. ביטול השליחות.

עשה שליח וביטל השליחות קודם הקדושין, הרי

אם מותר באשה זו. (ש"ע שם סעיף יא, וסקע"ז אות א')

ואם נאמן עד אחד לומר שהאשה שקידש השליח, היא אשה אחרת. (שם אות ב')

י"א דהוא הדין אם צוה המשלח לקדש אשה פלונית, ומת השליח, נאסר מיד בקרובותיה מטעם חזקה שליח עושה שליחותו, ויש חולקין בזה. (ס"י לה סעיף יא')

מקור שתי השיטות ודעות הפוסקים בזה.

(שם סקע"ז אות א')

וכשמינה שליח לתת קדושין לאבי פלונית בשביל בתו הקטנה, ומת האב והשליח. (שם אות ב')

וכשהאשה אומרת שלא נתקדשה לו אם מותר בקרובותיה. (שם אות ג')

ואם מותר בקרובותיה שהן שניות. (שם אות ד')

ומה הדין אם עשה שליח שיקדש לו אחת משלש נשים מסוימות. (שם אות ה')

ואם עשתה האשה שליח לקבל קדושיה מאיש ידוע ומת, האם נאמן האיש לומר שלא קדשה. (ע"י ס"י לו סק"א אות ז')

העושה שליח לקדש לו אשה פלונית, והלך וקדשה, וקידש המשלח בעצמו לאמה או לבתה או לאחותה, ואין ידוע איזו מהן נתקדשה ראשונה, שתיהן צריכות גט ואסורות עליו.

(ש"ע ס"י לה סעיף יב')

ואם נתקדשו שתיהן בבת אחת.

(שם סקע"ח אות א')

ואם קידש המשלח בראשונה לאחר לי יום, ושוב קידש השליח בתוך הלי יום. (שם אות ב')

ואם מתה אותה שקידש המשלח ואח"כ קידש השליח האחרת.

וכשקדם המשלח וקידש שניה לעריות.

(שם אות ד')

כשישנה מחלוקת בין האשה לשליח למי נתקדשה, לשליח או למשלח.

לא הוחזק השליח בעדים, הוא אומר לעצמי קדשתי, והיא אומרת לראשון, השני הוי כאומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתי, שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, הראשון, הוי כאומרת לו קדשתי והוא אומר לא קדשתיך. [ומבואר בס"י מתן]. (ש"ע ס"י לה סעיף טו')

פירוש „לא הוחזק השליח בעדים“. (שם סקע"ה)

אי מיירי דוקא כשהמשלח לא נתן כסף לשליח רק אמר להלחץ לו כסף, או אפילו כשהמשלח נתן לו כסף אלא שהשליח אומר שקידש בכסף שלו והאשה אומרת שהי של המקדש.

(שם סקע"ו)

הטעם דהשליח אסור בקרובותיה. (שם סקע"ז)

הטעם דהאשה מותרת בקרובי המשלח.

(שם סקע"ח)

בביאור דין השו"ע, ומה הדין כשאומרת שלא הקפידה על המקום, ומה הדין בזה בשליח הבאה. (שם סק"ח)
כשיקדשה קדושי ספק, או קדושין שאין מסורין לביאה, וכששלחה לקבל קדושין סתם וקבל השליח קדושי שטר. (שם סק"ט)

אמרה לו הרי הוא במקום פלוני וקבל במקום אחר מקודשת, שמראה מקום היא לו. (שם סעיף ד)
וכשאמרה שכיוונה לקפידא. (מבואר שם בסק"ח)
אמרה לשליח שיקבל קדושה על תנאי זה וזה, ושינה השליח. (ס"י דה סעיף כד, ושם סק"ז)

ו. פסיקות שיכולים להתהוות בקדושין ע"י שליח האשה.

אם קיבל שלוחה קדושין מאחד, והיא בעצמה קיבלה קדושין מאחר, ואין ידוע של מי קודמין, אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם, ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ומקדשה קדושין אחרים. (ס"י לו סעיף ז)
בקדמו קדושה לקדושי השליח, מתבטל קדושי השליח אפילו כשהרשתה לו לקבל קדושין מהטוב בעיניו. (שם סק"ו אות א)

וכשנתאלמנה או נתגרשה מקדושי עצמה אם יכול השליח שנשלח מקורם לקבל לה קדושין.

(שם אות ב)
וכשרק התעסקותה לקבל קדושין מאחר קדמה לקדושי השליח, אם נימא דעכ"פ גילתה דעתה שכבר בטלה השליחות וממילא מקודשת לאחרא. (ע"י לו ס"ק כז אות ב)
וכשהאשה אומרת שקדושה קדמו לקדושי השליח, וגם זה שקדשה אומר כן, ולעדים אינו ידוע. (ס"י לו סק"ז)
קדשה השליח לאב וקידשה היא עצמה לבן או לאח, שניהם נותנין גט ואסורה לשניהם. (שם סעיף ז)

וכשנתגרשה משניהם אם אכתי מותרת לאחד מהם. (שם סק"ז)
וכשעשתה שליח לקבל קדושין מאיש סתם ומת השליח, אם נאסרת לכל העולם. (ס"י לו סק"א אות ב)

ומה הדין בזה כשבא איש אחד ואמר אני קדשתה, או כשבאו שנים וכל אחד ואמר אני קדשתה. (שם אות ג)

וכשהשליח קיים ואומר שאינו יודע למי קידשה, ובא אחד ואמר אני קדשתה.

(ע"י להלן ס"י לו ס"ק קח אות ז)

ואם נאמן כל אדם לומר שהוא לא קידשה לענין שיהא מותר בקרובותיה, וכשעשתה השליח שיקבל קדושין מאיש פלוני ובא פלוני ואמר שלא קידשה, אם נאמן להתירה. (ס"י לו סק"א אות ד)

הוא אומר קדשתי את בתך, והיא אומרת לא קדשתי אלא אותי, והבת עשתה לאמה שליח לקבל

שאינה יכולה להתקדש לו בעת המיגו, (אי מהני עכ"פ מטעם גילוי דעתה). (ס"י לו סק"א אות יב)
שלחה גוי לקבל קדושי כסף, אם תתקדש עכ"פ מדין דתן לפלוני ואתקדש לך ואיתא בסי' כט סעיף ב דמקודשת. (שם אות ז)

ואם יכולה למנות עבר לשליח קבלה. (ע"י ס"י לה סוס"ק לו)
דעות הפוסקים אם שליח קדושין לקבלה יכול למנות שליח. (ס"י לו סעיף ה וסק"א)

אשה נעשית שליח לחברתה לקבל קדושין, אעפ"י שנעשית לה צרה, שמקדש לשתיהן.

(שם סעיף ח, וסק"ח)
האם גם אשתו הנשואה יכולה להעשות שליח לחברתה לקבל קדושין מבעלה. (שם סק"ח הנ"ל)
כשאמרה לחברתה קבלי קדושין גם בשבילי, האם גם כשלא השיבה הן אלא שתקה וקבלה סתם, אמרינן דגם בשבילה קבלה. (שם סעיף ח)

בביאור הדין, ואם לא עשאתה שליח כלל, אלא המקדש אמר בשעת נתינת דמי הקדושין שמקדש לכולן ונותן לה בשביל כולם שאמרו הן.

(שם סק"ט)
אשה שהיא שליח לקבל הקדושין לחברתה, וכשנתן הקדושין אמר לה "ואת נמי" או "וכן את" שתיהן מקודשות. (שם סעיף ט, וסק"כ)

האם האמידה "ואת נמי" או "וכן את" צריכה להיות בזמן נתינת הקדושין, או דמהני אף אח"כ בתוכ"ד. (שם סק"א)

אם לא אמר לה אלא "ואת", הרי זו שקבלה הקדושין ספק מקודשת.

(שם סעיף ט, וסק"ב אות א)
וכששתיהן לפניו ונתן לכל אחת פרוטה ולאחת אמר האמק"ל ולשנית אמר ואת. (שם אות ב)

דעות הפוסקים אם האשה עושה שליח לקבל קדושין מיד שליח בעלה.

(ס"י לו סעיף יב, וסק"ה אות א)
וכשהמקדש אינו מקפיד שתקבל הקדושין ע"י שליח קבלה, או שעשתה שליח לקבלה לפני שהמקדש עשה שליח להולכה. (שם אות ב)

הא דמהני כשאינו מקפיד, אם הוא דוקא כשידוע כן בשעת מינוי השליחות, או אף כששמע אח"כ לבסוף ולא קפיד, ומה הדין כשלבסוף קפיד. (יתבאר בסי' קמא סעיף א)

להסוברים דיכולה לעשות שליח לקבל משליח בעלה, מה הדין כשעשתה לשליח דהולכה עצמו שליח לקבלה. (ס"י לו סק"ה אות ד)

ה. כשמינה השליח בשליחות ממה שאמרה לו האשה.

אמרה לשליח קבל הקדושין במקום פלוני והוא קבלם במקום אחר, או בכל דבר ששינה בשליחותה אינה מקודשת. (ס"י לו סעיף ג)

טעם הדין דמצוה בה יותר מבשלוחה, אף דאשה אינה מצוה על פריה ורביה. (שם סק"ב)

כשאינה יכולה להתקדש ע"י עצמה אינה צריכה לדחוק עצמה לכך. (שם סק"ג)

בביאור הדין דאין עליה איסור להתקדש ע"י שליח, ואם מיירי אפילו כשאין המקדש מכירה, ויש מי שכתב דהא דאין עליה איסור הוא דוקא כששלחה לקבל קדושין מאיש מטוים. (שם סק"ד)

ב. ביצוע מעשה הקדושין ע"י השליח.

אומר האיש לשליח, הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי, והשליח אומר קדשתה לך ואם אמר הן דיו. ואפילו שתק, אם היו עסוקים באותו ענין ונתן לשליח ולא פירש ולא אמר דבר דיו.

(ס"י לו סעיף א)
דעות הפוסקים אי מהני שתיקת השליח. (שם סק"ז)

זרק הקדושין לחצר שלוחה אי מהני. (שם סק"א אות יד)

אם מקדשה בשטר, אינו כותבו אלא מדעת השליח, ויש מי שאומר שאינו כותבו אלא מדעתה. (שו"ע שם סעיף א)

ביאור טעם השיטות בזה, ודעות הפוסקים להלכה, ושלכ"ע דין זה דוקא כשהשליח יודע דנתרצת להתקדש גם בשטר.

כשמתקדשת בשטר ע"י שליח קבלה, מהו הלשון שצריך לכתוב בו. (שם סק"ה)

אם השליח לקבלה נעשה עז על הקדושין. (שם סק"א אות יג)

בכל הדברים של קדושין דין האיש עם שלוחה כדינו עם האשה. (שו"ע שם סעיף ב)

ג. מינוי השליח ע"י האשה.

אם צריך עדים במינוי השליח לקבלה, ופרטי הדינים בזה. (ע"י ס"י לה סעיף ג)

ובאוצ"פ שם)
אם יכולה למנות השליח לקבלה שלא בפניו. (ס"י לו סק"א אות ט)

וכשלא מינתה כלל שליח אלא שגילתה דעתה שרצונה להתקדש לפלוני, אם מהני כשאחד קיבל לה קדושין ממנו. (שם אות י')

להסוברים דמהני גילוי דעתה אם יש אופנים די"ל דגם השליח להולכה נעשה שליח לקבלה ותתקדש משעת הנתינה לשליח. (שם אות יא)

אי מהני כשגילתה דעתה שיקדשה למי שירצה ואפילו למי שאינה יכולה להתקדש לו בשעת הגילוי דעת, ונעשה ראוי אח"כ. (שם אות יב)

ד. הכשרים והפסולים לשליחות האשה לקבלת קדושה.

אם יכולה למנות שליח לקבל קדושין מאיש

עבורה קדושין ממנו, אם היא מותרת בקרוביו.
(סי' מח סק"ז)

ז. כיסול השליחות ע"י האשה.

חזרה וביטלה השליחות קודם שקיבל השליח הקדושין, הרי הוא בטל ואינה מקודשת.

(סי' לו סעיף ו)
אם מותר לה לבטל השליחות שלא בפניו אף לכתחילה.
(שם סק"ד אות א)

אם יכולה לבטל בפני עד אחד, או שצריך דוקא בפני שנים.

אשה שנתנה רשות לקבל קדושה, והיא קדשה עצמה בינתים לאחר לאחר ל' והשליח קדשה תוך ל' לשני סתם.
(סי' מ סק"ט אות ט)

שליחות האב בקדושין

החלקים:

א. שהאב יכול לקדש את בתו הקמנה ע"י שליחו וכל דיני השליחות בזה.
(ע"ן ערך "אב ח"ד)

ב. אם ומתי יכול האב להעשות שליח לקדש בתו הבוגרת.

ג. פרטים שונים כשקידש האב בשביל בנו ולא עשאו הבן שליח להדיא.
(ע"ן ערך "שליח האב בקדושין ח"ה)

א. שהאב יכול לקדש את בתו הקמנה ע"י שליחו וכל דיני השליחות בזה.
(ע"ן ערך "אב ח"ו)

ב. אם ומתי יכול האב להעשות שליח לקדש בתו הבוגרת.

יש מי שאומר שאין האב יכול להעשות שליח לקדש בתו הבוגרת, וחלקו עליו.
(סי' לו סעיף י)
מקור הדעות.
(שם סק"ג אות א)

באיזה סוג שליחות מירי דין זה, ואם הוא רק לכתחילה או גם בזיעבד.
(שם אות ב)
דעות האחרונים להלכה.
(שם אות ג)

כשהאב נעשה שליח לקבל קדושי שטר בעד בתו בוגרת.

כשהאב מקבל קדושין עבור בתו בוגרת בשליחותה אי מהני כשאמר לו המקדש הרי את.

(סי' לו סק"א אות ג)
וכשהאב מקבל שטר קדושין בשביל בתו בוגרת בשליחותה, אי מהני כשכתב בתך.
(שם סק"ב אות ד)

דעות הפוסקים במי שקבל קדושין לבתו בוגרת ולא עשאו שליח, אם צריכה גט מספק מחשש שמא נתרצית.
(סי' לו סעיף יא, וסק"ד אות א)

אם חוששין לרצויה הבת גם כשלא נשתדכה לו מקודם.
(שם אות ב)

ואם הוא דוקא כשידענו ששמעה ושחקה, או דגם בסתמא חוששין שמא שמעה ושחקה, ומה הדין בזה כשמחתה אח"כ.
(שם אות ג)

כשלא ידוע ששמעה מקדושי אביה, אלא שעבר זמן רב בכדי שאפשר היה לשמוע אם מהני אז מחמתה.
(שם אות ד)

וכשקבלו אמה או אחיה קדושין בשבילה אם חיישינן שמא נתרצית.
(שם אות ה)

ג. פרטים שונים כשקידש האב בשביל בנו ולא עשאו הבן שליח להדיא.
(ע"ן ערך "שליח האב בקדושין ח"ה")

שליש ושלישות

א. כל דיני השלישת הנדוניה ביד שליח.

(ע"ן ערך "נדוניה ח"ד")

ב. כשבא כסף הנדוניה ליד שליח מבח החתן והכלה, ומתה הכלה אחרי החתונה לפני שפילקו לחתן, האם זכה החתן בנדוניה להוציאה מיד השליח.
(ע"ן בערך הנ"ל ח"ו)

ג. המשליש מעות ביד שליח לפרנסת בתו ליקח בהם קרקע, ומת האב, אם יכולים לשנות מצוות האב בהסכמתה.
(ע"ן בערך הנ"ל ח"ה)

שמחת חתן וכלה

החלקים:

א. שמחת החתן עם הכלה.

ב. הנרשא נשים רבות כאחת, איך ישמח עם כל אחת.

ג. מצוה על אחרים לשמח חתן וכלה.

ד. לשמח חתן וכלה ומצוה אחרת, מה קודם.

ה. מנהגי עריכת שמחה בימים שלפני החתונה ואחריה.

א. שמחת החתן עם הכלה.

הנושא בתולה צריך לשמוח עמה ז' ימים שלא יעשה מלאכה ולא ישא ויתן בשוק, אלא אוכל ושותה ושמח עמה, בין אם הוא בחור בין אם הוא אלמן.
(סי' טד סעיף א)

מקור הדין של שמחת שבעת ימי המשתה.
(שם סק"א)

כיצד מחשבים את שבעת ימי המשתה.
(שם סק"ב)

פרטי דיני איסור מלאכה לחתן.
(ע"ן ערך "מלאכה")

פרטי דיני איסור יציאה לשוק.
(ע"ן ערך "יציאת החתן יחידי לשוק")

דיני שירות החתן בצבא בשנה הראשונה לנשואיו.
(ע"ן ערך "שירות בצבא לחתן")

הנושא את הבעולה צריך לשמוח עמה ג' ימים, ודעות הפוסקים אם זה דוקא אלמן או גם בחור.
(סי' טד סעיף ב, וסק"ה)

ומה דין אלמנה שאינה בעולה.
(שם סק"ו אות א)

ובעולה שלא נשאת מקודם.
(שם אות ב)

נשאת בחוקת בעולה ונמצאת בתולה.
(שם אות ג)

ומוכת עץ.
(שם אות ד)

ומחזיר גרושתו מן הנשואין.
(שם אות ה)

ואלמן או גרוש מהאירוסין.
(שם סק"ז)

דעות הפוסקים אם האשה יכולה למחול על שמחתה.
(רמ"א סי' טד סעיף ב, ושם סק"ח)

ב. הנרשא נשים רבות כאחת, איך ישמח עם כל אחת.

יש לאדם לישא נשים רבות כאחת ביום אחד וכו', אבל לשמחה, צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה.
(סי' טב סעיף ב, וסק"ז)

אם צריך לעשות ימי משתה לכל אחת בנפרד.
(שם סק"ט)

מקור וטעם הדין דאין מערבין שמחה בשמחה.
(שם סק"י אות א)

אם מותר לישא אשה שניה בתוך שבעת ימי המשתה של הראשונה.
(שם אות ב)

ג. מצוה על אחרים לשמח חתן וכלה.

מצוה לשמח חתן וכלה, ולקדש לפניה ולומר שהיא נאה וחסודה אפילו אינה נאה.
(סי' טה סעיף א)

דין הנהגה מסעודת חתן שחייב לשמחו.
(שם סק"א אות א)

ומי שאינו נהנה מסעודת חתן אם חייב לשמחו.
(שם אות ב)

מהותה של שמחה זו.
(שם אות ג)

המצוה לשמח חתן וכלה אם היא מן התורה.
(שם אות ד)

האם יש מצוה על החתן שישמח את עצמו.
(שם אות ה)

המצוה לרקוד לפני החתן והכלה.
(סי' טה סק"ב אות א)

האם יש מצוה בכלי שיר בחתונה.
(שם אות ב)

מקור הדין שיש לקלס את הכלה.
(שם סק"ג)

ה. נתן לה מעות כפתמא, ואח"כ אמר לה לשון הקדושין, והיא שתקה ולא זרקת.

ו. כשאמר לשון הקדושין אחר נתינת המעות, והשיבה הן או לשונות רומים.

ז. אמר לה התקדשי לי בחפץ זה, ונטלתו ואמרה והרי אינו שוה פרוטה, ואמר התקדשי לי בד' זוזים שכתובו ושתקה, האם הוי כשתיקה לאחר מתן מעות.

ח. אשה שחטפה מעות מאיש אחד, וכיקש שתחזיר לו ולא רצתה, ואמר לה האמק"ל, ושתקה והחזיקה המעות, אי הוי כמו שתיקה לאחמ"מ דפקדון.

א. כשנתן לה הכסף בתורת פקדון, ואחר שנטלתו אמר לה האמק"ל, ושתקה.

נתן לה פקדון ואמר לה כנסי פקדון זה, ואחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה האמק"ל בו, ושתקה, אינו כלום. (ס"י כח סעיף ד)

בטעם הדין, ובביאור למה אין הוכחה שנתרצית אף ששתקה, מדלא זרקת את החפץ. (שם סק"א אות א)

כשמוכח מהתנהגותה שאינה מתביישת להתנגד לדבריו, האם יש להוכיח שנתרצית, מזה שלא אמרה בהריא דאינה רוצה בקדושין. (שם אות ב)

מה הדין כשפטר אותה מאחריות שמירת הפקדון, אם יש להוכיח מדלא זרקת, שנתרצית. (שם אות ג)

ומה הדין כשפטר גם אם תזיקנו בדיק, אם מוכח דנתרצית מדלא זרקת. (שם אות ד)

ואם נתברר או שהיה ידוע מקודם שאשה זו יודעת הדין דגם אם תזיקנו בדיק, האם בכה"ג יש עכ"פ להוכיח דנתרצית מדלא זרקת. (שם אות ה)

מה הדין כשאומרת דמה שלא זרקת הוא משום שבאמת נתרצתה לקדושין.

(ס"י כח סק"א אות ו)

כשאמר לה, החזירי לי החפץ או תתקדשי לי בו, אם בכה"ג אמרינן דמדלא החזירנו ש"מ דנתרצית. (שם אות ז)

מה הדין בזרקת אחר כדי דבור מאמירתו, אם נימא מדורקת אח"כ הרי דלא חששה לחיוב אחריות, אי"כ מדלא זרקת תוכ"ד מוכח דנתרצית בעת קבלתה, אלא שאח"כ חזרה, וחזרה הא לא מהני. (שם אות ח)

מה הדין כשלא נתן הפקדון לידה, אלא אמר שיתן, ושם על השלחן, ואחר שלקחה משם החפץ אמר הקדושין, ושתקה, אם נימא דבכה"ג לא הוי לקיחתה לפקדון, ומדלא זרקת נוכח שנתרצית. (שם אות ט)

האם מברכים לפחות אשר ברא ושהשתמה במעונו. (שם אות ב)

שניות לעריות

המקדש אחת מהשניות, הרי זו מקודשת קדושין גמורים. (ס"י יח סעיף א, וס"י מד סעיף ז)

קידש שניה לעריות שמחוייב לגרשה, אם חוזרים מעות הקדושין. (ס"י נ סק"ה אות ה)

וכשמחוייב לגרשה מחמת שנאסרה עליו אחרי הנשואין, אם חוזרין מעות הקדושין. (שם אות ו)

שפחה

המקדש שפחה אינו כלום, שאינה בת קדושין. (ס"י מד סעיף ה, ושם סק"ו אות א)

כשקידש או נשא שפחה בפני אדונה, או שאדונה בעצמו השיאה לאחר. (ע"י באוצה"פ

ס"י ד סק"ה אות ב)

כשקידש שפחה משוחררת אלא שמתווסת גט שחרור. (ס"י מד סק"ו אות ג)

וכשקידש או בעל שפחה שלו. (שם אות ד)

כשקידש שפחה המפורסמת כשומרת דת יהודית. (שם אות ה)

שפחה שקבלה גט שחרור לאחר זמן, אם יכולה להתקדש תוך הזמן, שיחולו הקדושין לאחר אותו זמן. (ס"י מד סק"ז אות יג וס"י מ סק"ד)

חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה.

(ע"י ערך "חציה שפחה וחציה בת חורין")

שתיקה לאחר מתן מעות

(פירוש, שתיקת האשה על אמירת הקדושין שאמר לאחר שנתן המעות, אי נחשבת כהסכמה כמו באמר לפני. הנתינה ולקחה בשתיקה).

ה ח ל ק י ב :

א. כשנתן לה הכסף בתורת פקדון, ואחר שנטלתו אמר לה האמק"ל, ושתקה.

ב. נידונים שונים שנתן לה הכסף לשם מטה אחרת, ואחר שנטלתו אמר לה האמק"ל ושתקה, ודנו בהם הפוסקים אי הוי כמו שתיקה לאחמ"מ דפקדון.

ג. כשאמר הקדושין כאמצע הלקחה, או שנתן כאמצע האמירה.

ד. דיונים במשמעויות לשון העדות, אם היתה האמירה לפני הנתינה או לאחריה.

ביאור הדבר שיש לומר שהיא נאה אעפ"י שאינה נאה. (שם סק"ד אות א)

כלה בעלת מום אם מותר לומר עליה שאין בה מום. (שם אות ב)

זקן ואינו לפי כבודו אם חייב לשמה חתן וכלה. (ס"י טה סק"ה אות א)

האם יש איסור לרקוד עם הכלה, ובאיזה אופנים. (שם אות ב)

האם יש להקל בשום איסור משום שמחת חתן וכלה. (שם אות ג)

לבישת בגדי אשה לגבר, ולהיפך בשביל לשמח חתן וכלה. (שם אות ד)

עשיית להטים לשעשע בחתונות. (שם אות ה)

דין הסתכלות בכלה ובפריעת ראשה.

(ע"י ערך "הסתכלות בכלה")

ד. לשמח חתן וכלה ומצוה אחרת, מה קורם.

שמחת חתן וכלה אי קודמת למת ואבל. (ס"י טה סק"ז אות ג)

חתן ואבל הגמזאים בבית הכנסת למי מכבדים קודם. (שם אות ד)

כבוד החתן וכבוד הרגל מה עדיף. (שם אות ה)

חתן וברית מילה למי מכבדים קודם. (שם אות ו)

חופה וברית מילה להיכן עדיף לילך. (שם אות ז)

ה. מנהגי עריכת שמחה בימים שלפני החתונה ואחריה.

השמחה בשבת שלפני החתונה.

(ס"י נה סק"ב אות כה)

השמחה בשבת שאחרי החתונה. (שם אות כו)

הנהגים לקרא בתורה קריאה מיוחדת לחתן.

(שם אות כז)

האם ראוי לכתחילה ששני חתנים יתפללו בבית כנסת אחד. (שם אות כח)

מנהג חתנים לבלי שבת של החתונה.

(שם אות כט)

מנהג הסעודה לבילה שלפני החתונה. (שם אות ל)

מנהג סעודת ליל הסבילה (כשהיתה חופת נדה).

(ע"י ערך "סעודת ליל הסבילה")

שמשים

(בסעודת נשואין)

השמשים בסעודת נשואין האוכלים אחר הסעודה אם מברכים שבע ברכות. (ס"י טב סעיף יב)

וסקס"ה, וס"ו אות א)

להסוברים דשמשים אין מברכים שבע ברכות,

או שיש לפרש שאמר לפני הנתינה, ומה הדין כשאמר „בשעה שלקחה“ (שם אות ט).

ה. נתן לה מעות בפתמא, ואח"כ אמר לה לשון הקדושין, והיא שתקה ולא זרקתה.

דעות הפוסקים בזה.

(ס"י כח סק"א אותיות מא—מד) במקום דמחמירין בשתיקה לאחר מתן מעות. האם זריקה מועילה שם אפילו לאחר כדי דיבור. (שם אות מה)

האם יש לחלק בזה בין שדיך ללא שדיך.

(שם אות מו) נתן לה בסתמא ושאלה לו לשם מה הוא נותן לה ואז קדשה.

כשלא מסר לה הקדושין לתוך ידה רק זרקם לחיקה. (שם אות מח)

נידונים שונים בשתיקה לאחר מתן מעות בסתמא, שדנו בהם הפוסקים שלא תהיה מקודשת אליבא דכו"ע:

כשיש איסור על האשה להתקדש לה, אם אמרינן בזה שבדאי לא הסכימה להתקדש לו לעבור על איסור. (ובמשודת לאחר דיש עליה איסור חרם לבטל השדוך). (ס"י כח סק"א אות מט)

כשנתן החפץ לידה שלא בידעתה. (שם אות נ)

כשנתן לה דבר מכוון בנייר ולא ידעה מהו. (שם אות נא) כשעדי הקדושין מפורסמים לבעלי עבירה, אלא שעדיין לא נפסלו בכ"ד. (שם אות נב)

כשהעדים רק שמעו אמירת הקדושין ואח"כ ראו טבעת באצבעה ולא ראו עצם הנתינה, ואפשר שנתן ואחר אמר. ע"י בהשמות.

(שם אות נב/א) כשאחר נתינתו בסתמא אמר לעדים נתתי לה לקדושין. (שם אות נג)

אם היתה זורקת את החפץ היה נאכד.

(ס"י כח סק"א אות נד) כשהאשה רצתה להשליך את כסף הקדושין אלא שמייד אמר לה שמצחק הוא, ולא השליכתו. (שם אות נה)

כשאחר ששמעה לשון קדושין הלכה בקול בכי לאמה. (שם אות נו)

כשהיה רק עד אחד על מעשה הקדושין.

(שם אות נז) כשאומרת שלא הבינה את לשון הקדושין או שנתכוונה לשחוק. (שם אות נח)

כשלא הבינה את לשון הקדושין ורק אחר כך נודע לה. (שם אות נט)

כשנתן לחברו כוס יין בהיותם מסובים במשתה, ואח"כ אמר לו לשון קדושין עבור בתו, ושתק ושתה היין. (ס"י כח סק"א אות ס)

גטלתה, ותחילת האמידה היה לפני הנסילה.

(שם אות כד) בפקדון של כמה חפצים שמסרם לה במנין, מה הדין כשאמר הקדושין אחר שמנה מקצתם ולפני גמר המנין והנתינה. (ובב' שותפין וא' מנה הכסף והשני לקח מידו שארית הכסף ואמר הקדושין והמשיך למנות). (שם אות כה)

ומה הדין באמר הקדושין בעוד שניהם אוחזין בחפץ הפקדון, והחפץ נשאר בידה. (שם אות כו) ובספק אמר הקדושין כששניהם אוחזים או קורם, והקדושין היו בשוק.

(ע"י בהערה נח שבאות לט) להמחמירים בהא דשניהם אוחזים, כעינן דהעדים יראו שלא הרפתה ידה בעת סילוק ידי.

(ס"י כח סק"א אות כז) ומה הדין בנתן לה חפץ במתנה ואמר הקדושין בעוד שניהם אוחזין.

אם יש לחלק בהא דשנים אוחזין בין שדיך ללא שדיך. (שם אות כט)

בהא דשנים אוחזים מה הדין כששם טבעת באצבעה ואמר הקדושין כשעדיין אוחז בה, (ואם יש חילוק בזה אם הטבעת הוזקה באצבעה). (שם אות ל)

אם יש לחלק בהא דשנים אוחזים, אם מקדשה רק בחלק שבידה.

(שם אות לא) וכשבקשה ממנו חפץ לראותו או לקנותו, ובעודם אוחזים בו אמר הקדושין. (שם אות לב) כשנתן מטבע לידה והניח ידו על המטבע ועל ידה ואמר הקדושין. (שם אות לג)

כשנתן לה מטבע כדי לפורטה למטבעות קטנות, ובעוד שניהם אוחזים אמר הקדושין.

(שם אות לד)

ד. דיונים במשמעויות לשון הקדושה, אם היתה האמידה לפני הנתינה או לאחריה.

כשהועד שנתן לה החפץ ואמר הקדושין, (ולא פירשו בהדיא מתי היתה האמידה). (ס"י כח סק"א אות לה)

בלשון הג"ל, אם רשאים העדים לפרש אח"כ מתי היתה האמידה. (שם אות לו)

כשרק אחד מהעדים אמר בלשון הג"ל, והב' אמר לשון מבורר. (שם אות לז)

לשונות אחרים שדנו הפוסקים במשמעותם מתי היתה האמידה. (שם אות לח)

כשהעדים עצמם מסופקים אם אמר הקדושין לפני הנתינה או אחריה. (שם אות לט)

כשהועד שאמר „בשעה שנתן“, אם הכונה שאמר בזמן ששניהם אוחזים (דפליגי בזה באות כו),

כששם הפקדון תוך ד' אמותיה, ואז אמר הקדושין. (ע"י שם באות כה)

כשלא הוא אמר בנסי לפקדון, אלא היא בקשה ממנו חפץ בהשאלה, ינתן סתם ואמר הקדושין. (ס"י כח סק"א אות י')

אם אחר שאמר לפקדון אמר עוד לשון אחר שיש לפרשה כנתינה סתם, אם נימא דהוי חזרה מההפקדה, וא"כ כשאמר אח"כ לקדושין, הוי אחר נתינה סתם, ד"א דמקודשת מספק, כבאות מב. (אופנים שונים בזה). (שם אות יא)

כשהפקדון הוא תכשיט ושם עליה דרך קישוט, ואמר הקדושין, ושתקה, אם יש להוכיח דנתרצית, משום דאף דלא יכלה לזרוק מחשש חיוב, מ"מ הו"ל לסלק התכשיט מעליה. (שם אות יב)

הא דלא מהני כשאמר הקדושין אחר הנתינה לפקדון, אם היינו אפילו כשאמירת הקדושין ה' תוך כדי דיבור לנתינת הפקדון. (שם אות יג)

ומה הדין בנתן למתנה ותוכ"ד אמר לקדושין. (שם אות יד)

אם דין השו"ע הוא גם בשדיך מקודם.

(שם אות טו)

אם יש לחוש בסתמא שמא היה שדיך.

(שם אות טז)

ב. נידונים שונים שנתן לה הכסף לשם מטרה אחרת, ואחר שנמלטו אמר לה האמק"ל ושתקה, ודנו בהם הפוסקים אי הוי כמו שתיקה לאחמ"מ דפקדון.

כשנתן לה חפץ לראותו אם טוב הוא וכשלקחתו אמר הקדושין. (ס"י כח סק"א אות יז)

נתן לה מעות שתקנה דבר מה בשבילו.

(שם אות יח)

נתן לה חפץ למסור לאיש אחר. (שם אות יט)

נתן לה מטבע שחלק ממנה חייב לה, וכשקבלה קדשה בעודף שצריכה להחזיר לו. (שם אות כ)

מסר לה חפץ ואמר שפלוגי שלח לה, וכשקבלה אמר הקדושין. (שם אות כא)

החזיר לה חוב שהיה לה אצלו, ואחר שנתן בידה אמר האמק"ל, ופרטים שונים בזה.

(ע"י ערך „מלוה וחוב" ח"א)

ג. כשאמר הקדושין באמצע הלכיתה, או שנתן באמצע האמידה.

כשאמר לה קחי חפץ שבמקום פלוני לפקדון או למתנה, וכשהתחילה למשכו טרם שעקרתו כולו, אמר הקדושין וגמרה הלכיתה, אי הוי כאמר אחר הנתינה או כלפניה. (ס"י כח סק"א אות כב)

בגדון הג"ל, כשאמר הקדושין כשהיא נכנסה תוך ד' אמות והחפץ.

מה הדין כשרק גמר אמירת הקדושין היה אחר

כשבקשה ממנו מתנה ונתן לה בסתמא ואח"כ אמר לשון הקדושין. (שם אות טא)

כשהחפץ היה של אחר, או שחשבה שהוא של אחר. (שם אות טב)

כשהאשה אומרת שחפץ הקדושין שלה הוא, או שחשבה שהוא שלה. (שם אות טג)

אמר לה קחי זאת ואחר שלקחה אמר לשון הקדושין והיא שתקה. (שם אות טד)

כשהמקדש אומר שנתכוון לשחוק. (שם אות טה)

כשהעדים הם קרובי אם או קרובי אישות.

(שם אות טו)

כשמזטרפת ריעותא גוספת במעשה הקדושין.

(שם אות טז)

ו. כשאמר לשון הקדושין אחר נתינת המעות, והשיבה הן, או לשונות דומים.

אם אחר שנשלטו בתורת פקדון אמר לה לשון קדושין ואמרה הן, הרי"ז מקודשת.

(ס"י כח סעיף ד)

אם דוקא באמרה הן תוך כדי דבור מאמירתו, ועוד כמה פרטי דינים באמירת הן.

(שם סק"ב אות א)

השיבה "בוודאי" ואומרת שאמרה כן בלשון תימה, אם נאמנת. (ובדין אם אמרה הן הן פעמיים, אם חשוב דרך שחוק). (שם אות ב)

כשאמרה לשון שאין משמעותו "הן ברור, ויש לפרשו משמעות אחרת, אם נאמנת לפרש שכונתה היתה לומר בזה שמסכימה להקדושין. (שם אות ג)

גדונים שונים של מעשי האשה בחפץ אחר אמירתו לשון הקדושין ושתיקתה, שדנו הפוסקים אם יש הוכחה שנתרצית, ואם הוי כאמרה הן. (ורק החפץ לחיקה ולקחתו אח"כ בידה, נתן בידה ושמה על אצבעה, קדשה במאכל ואכלתו, סגרה ידה על החפץ, וכיו"ב). (שם אות ד)

מה הדין בקידוש בפקדון של מעות באופן שהנפקדת מותרת להשתמש בהם, אם מקודשת אפילו באמרה הן. (שם אות ה)

כשנתן בסתמא ואח"כ אמר לשון קדושין וענתה הן. (ס"י כח סק"א אות טז)

ומה הדין בזה כשבקשה מקודם ממנו מתנה. (ע"י בתחילת אות טא)

האם יש חילוק בזה בין אמר לשון הקדושין לאחר כדי דיבור מהנתינה לבין אמר תוך כדי דיבור. (שם אות טס)

האם יש חילוק בין נתן מעות לבין נתן חפץ. (שם אות טז)

כשהאשה אומרת שלא קיבלה לשם מתנה.

(שם אות טא)

וכשיבקר עמה על עסק קדושין קודם הנתינה. (שם אות טב)

כשמלבד אמירת הקדושין אחר הנתינה שבפני העדים, שמעו העדים גם אמירה קודמת ולא ראו הנתינה, ואפשר שאז אמר לפני הנתינה.

(ע"י בהשמוטות לט"י כח סק"א אות טג)

ז. אמר לה התקדשי לי בחפץ זה, ונמלתו ואמרה והרי אינו שוה פרוטה, ואמר התקדשי לי כד' זווים שבתוכו ושתיקה, האם הוי כשתיקה לאחר מתן מעות.

בביאור דעת השו"ע בדין הנ"ל שפסק בסעיף ה' דהוי ספק מקודשת, ודעות הפוסקים בזה.

(ס"י כח סעיף ה, וסק"א אות א)

אם ספק קדושין דדין זה הוא מדאורייתא או מדרבנן. (שם אות ב)

הא דהוי ספק מקודשת, היינו דוקא כשראו העדים החזקתה לחפץ זמן מה עד אחר אמירתו התקדשי כד' זווים. (שם אות ג)

ומה הדין כשאמר לה התקדשי כד' זווים כשהמעות כבר לא היו בידה אלא הוליתם לביתה.

(שם אות ד)

ואם יש חילוק בדין זה בין אם אומרת אח"כ שכיוונה להתקדש בזווים, לבין אם אומרת שלא כיוונה. (שם אות ה)

להסוברים דאינה מקודשת, מה הדין כשאחד מהעדים מעיד שאמרה הן. (ס"י כח סק"א אות ו)

אם יש חילוק בדין זה בין אם אמר התקדשי כד' זווים בתוך כדי דיבור להאמירה דאינו שו"פ, לבין אמר כן לאחר כ"ד. (שם אות ז)

אם נרקה לתמעות לאחר כדי דבור מאמירתו. (ע"י סק"א אות ח)

גדונים שונים בשתיקה לאחר מתן מעות (שלא לפקדון) שדנו בהם הפוסקים אם אינה מקודשת לכ"ע. (ע"ש באתיות מס—טז)

אם יש לחוש לקדושין הראשונים משום החפץ ומטעם שמא שו"פ במקורא. (שם סק"א אות ט)

ומה הדין בדין הנ"ל כשלא אמר התקדשי לי בחפץ זה, אלא התקדשי לי בזה. (שם סק"א ג)

ומה הדין כשלא אמר "לי" בפעם הב'. (שם סק"א ד)

דעות הפוסקים כשלא חזר ואמר התקדשי לי, רק אמר הרי בתוכו שוה פרוטה.

(רמ"א ס"י לה סעיף ה וסק"א ו)

ח. אשה שחטפה מעות מאיש אחר, וביקש שתחזיר לו ולא רצתה, ואמר לה האמק"ל, ושתיקה והחזיקה המעות, אי הוי כמו שתיקה לאחמ"מ דפקדון.

דעת הרמ"א בדין הנ"ל דהוי שתיקה לאחמ"מ ולא כלום היא, ודעות שאר האחרונים להלכה. (רמ"א ס"י כח סעיף ה וסק"א ז)

האם הדין כן גם כשלא ביקש מתחילה שתחזיר, אלא שמיד כשחטפה אמר הקדושין. (שם סק"א ח)

עיין בסק"ט אות טו ובכה"ג דחטפה ממנו, יש היתר גם מטעם שקידשה בדבר שאינו ברשותו. (שם סק"א ט)

ת

תלמוד תורה

אם מבטלין ת"ת להכנסת כלה לחופה וכל הפרטים בזה. (ע"ן ערך "הכנסת כלה לחופה")

תנאי

(קדושין על תנאי)

החל קיים:

א. המקדש על תנאי, מה דין הקדושין, ואופנים שהתנאי אינו חל, או שהקדושין אינם חלים.

ב. ארבעת הדברים שצריכים בכל תנאי כדי שיחול, ואופנים שדנו עליהם דגם כשלא התנה לפי משפטי התנאים, התנאי קיים.

ג. דעות הפוסקים אי בעינן תנאי בדבר אחר ומעשה בדבר אחר.

ד. המתנה על מה שכתוב בתורה, מתי נקרא אפשר לקיימו, ומתי אי אפשר לקיימו.

ה. ההבדל בחלות הקדושין על תנאי, בין התנה בלשון "על מנת", שכשנתקיים התנאי מקודשת למפרע, לבין התנה בלשון "אם" שמקודשת משעת קיום התנאי.

ו. הגדרות כתנאים שונים, מה נקרא שנתקיים התנאי.

ז. הטעיה בקיום התנאי מצדו או מצדה.

ח. מי נאמן על קיום התנאי.

ט. דין שויר בקדושין, וההבדל בין לשון חוץ מפלוני, לבין ע"מ שתהיי מותרת לפלוני.

י. ביטול התנאי או שינויו.

יא. המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים, באילו נדרים מתבטלים הקדושין ובאילו לא.

יב. המקדש את האשה ע"מ שאין עליה מומין, באילו מומין מתבטלים הקדושין, ובאילו לא, וכן כשהתנתה האשה עם הבעל.

א. המקדש על תנאי, מה דין הקדושין, ואופנים שהתנאי אינו חל, או שהקדושין אינם חלים.

המקדש על תנאי, אם נתקיים התנאי מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת, בין שיהיה התנאי מן האיש בין שיהיה מן האשה. (ס"י לח סעיף א)

המקדש על תנאי אם מברך ברכת אירוסין. (ס"י לד סק"א אות ו)

המקדש על תנאי שתוליד לו זרע של קיימא, שבזה המנהג לקדש לפני הכניסה לחופה, מתי יש לברך ברכת אירוסין, בשעת הקדושין או בשעת החופה. (שם סק"ז אות ב)

כשמקדש על תנאי שצריכה לעמוד בו כל ימי חייה, אי הוי קדושין. (ס"י לח סק"א אות א)

קידש סתם ותוכ"ד הוסיף תנאי, אם חל התנאי. (ס"י מט סק"ה אות ג)

כשקידש על תנאי בקדושי ביאה שאינם יכולים להעשות ע"י שליח אי תנאו קיים או לא. (ס"י לח סק"א אות ב)

אופני קדושין אחרים שאינם יכולים להעשות ע"י שליח, שדנו הפוסקים אי מועיל בהם תנאי, (קדושי עכירה, קדושי קטן לכשיגדיל).

(שם אות ג)

כשלא אמר לשון תנאי, אלא ותעשי כך וכך וכדומה, אי הוי תנאי. (שם אות ד)

המקדש אשה בתנאי שיגרשנה בזמן או במקרה ידוע, אי הוי ככל תנאי דעלמא שאם לא נתקיים התנאי בטלים הקדושין. (שם אות ו)

כשמקדש בשטר אם יש לכתוב התנאי בשטר. (ס"י לח סק"א אות ה)

קדשה בשטר ואמר ע"מ שהניר שלי, אינה מקודשת. (דמ"א ס"י לב סעיף ד)

להסוברים דחופה קונה, אי מהני תנאי בקדושי חופה. (ס"י כו סק"ט אות יא)

כשלא נתקיים התנאי מחמת אונס, או כשנתקיים התנאי אלא שהקיום היה ע"י אונס, מקור הדין בראשונים. (ס"י לח, סק"ב אות א)

דעות האחרונים להלכה. (שם אות ב)

וכשקיבל על עצמו בשעת התנאת התנאי שלא יוכל לסעון שום טענת אונס. (שם אות ג)

קידש נערה ע"ת שלא תאכל במשך זמן מסוים שום איסור, ושוב נדרה על איזה דבר, והפר לה

האב ולא הבעל ואכלה אותו דבר, אי הוי כעברה על התנאי או לא. (שם אות ד)

להסוברים במקח וממכר דתנאי שהתנה אחד מהצדדים לטובת הצד השני, ישנם אופנים דלא הוי אלא פטומי מילי בעלמא, האם גם בקדושין כן. (שם סק"ג)

האם בכל תנאי בקדושין אינו יכול לגרשה לפני קיום התנאי. (ס"י מ סק"ב אות ב)

קדושין על תנאי ולא נתקיים התנאי, אם חוזרין מעות הקדושין. (ס"י נ סעיף א וסק"ו)

ב. ארבעת הדברים שצריכים בכל תנאי כדי שיחול, ואופנים שדנו עליהם דגם כשלא התנה לפי משפטי התנאים, התנאי קיים.

כל תנאי צריך להיות בו ארבעה דברים, ואלו הן: שיהיה כפול, ושהיה הן שלו קודם ללא, ושהיה התנאי קודם למעשה, ושהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. (ס"י לח סעיף ב)

כשעושה שליח על תנאי אם צריך להתנות עמו כפי משפטי התנאים. (שם סק"ד אות א)

וכשעושה שליח לקדש לו אשה על תנאי, אם צריך לפרט לשליח משפטי התנאים שיתנה על פיהם, וכן אם צריך השליח להתנות עם האשה כפי משפטיה. (שם אות ב)

וכשהתנה על דבר שכבר עבר (כגון שאמר אם היה כך וכך תתקדשי לי).

וכשהתנה אחד מהצדדים תנאי שהוא לטובת הצד השני באופן דלא הוי פטומי מילי. (שם אות ד)

ובתנאי שאין בו מעשה אלא שהוא בשב ואל תעשה. (שם אות ה)

כשאמר את התנאי בלשון "לאחר", כגון האמק"ל לאחר שתעשי כך וכך וכדומה. (שם אות ו)

וכשאמר את התנאי בלשון אם, אלא שהתנה גם שהקדושין יחולו לאחר זמן. (שם אות ז)

מקור וביאור הדין שיהא תנאי כפול.

(ס"י לח סק"ה אות א)

כשלא אמר בכפל התנאי שאם לא יתקיים התנאי לא תהיה מקודשת, אלא שאם לא יתקיים יעשה כרצונו. (שם אות ב)

וכשלא אמר אלא את צד הלאו בלבד, כגון שאמר רק אם תתני לי כך וכך לא תהיי מקודשת, אם י"ל דלא הוי קדושין כלל, או דמקודשת אפילו

כשלא קיימה את התנאי. (שם אות ג)

י"א דלא בעינן שיהיו בתנאי ד' דברים אלו, אלא במקום דאחי מיניהו חומרא, ולא היכא דאחי מיניהו קולא. (שם ס"י לח סעיף ד)

מקור שיטה זו והראשונים הסוברים כן. (שם סק"ז אות א)

דעות האחרונים להלכה. (שם אות ב)

להסוברים דלא בעינן משפ"ת רק לחומרא, האם זה בכל משפ"ת או רק בחלקם. (שם אות ג)

ג. דעות הפוסקים אי בעינן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר.

י"א עור דבעינן שיהיה התנאי בדבר אחד והמעשה בדבר אחר, ויש לחוש לדבריו לחומרא. (רמ"א ס"י לח סעיף ד)

מקור וטעם הדין, ודעות הראשונים בזה. (שם סק"ז אות א)

להסוברים דבעינן שלא יהא תנאי ומעשה בדבר אחד, האם זה דוקא כשאמר אם תחזירי לי, או גם כשאמר ע"מ שתחזירי לי, ואם יש לחלק בין אמר ע"מ שתחזירי לי לבין אמר ע"מ שיהא שלי. (שם אות ב)

וכשאמר שאם הכסף הוא שלו תתקדש, ואם לאו (שאינו שלו אלא של אחרים) לא תתקדש, אי הוי כתומבד"א. (שם אות ג)

וכשאמר האמק"ל ע"מ שאגרשך מבואר לעיל סק"א אות ו. (שם אות ד)

וכשהתנה ב' דברים ורק באחד מהדברים הוי תומבד"א. (שם אות ה)

ביאור האופנים שיש לחוש בהם לחומרא. (שם סק"ט)

ד. המתנה על מה שכתוב בתורה, מתי נקרא אפשר לקיימו, ומתי אי אפשר לקיימו.

התנה עמה שתאכל חזיר, או שאר איסור דאורייתא מיקרי אפשר לקיימו.

רמ"א ס"י לח סעיף ד, ופרטי הדינים בדין זה יתבארו א"ה בס"י קמג סעיף יב)

התנה עמה שתבעל לאסור לה, מקרי אי אפשר לקיימו. (רמ"א ס"י לח סעיף ד)

וכשהתנה שתבעל למותר לה. (שם סק"א)

התנה עמה שפלוני יתן לו חצרו, או ישיא בתו לבנו, מיקרי אפשר לקיימו.

(רמ"א שם סעיף ד, וסק"ב)

התנה בשעת קדושין שלא יהא לה שאר וכסות, תנאו קיים, ואינו מתחייב לה בהם. (ס"י לח סעיף ה)

וכשאמר שלא יהא לה "דין" שאר וכסות. (שם סק"ג אות א)

מ"מ מוטל עליו לקיים התנאי מדין שכירות בגלל החיוב שהתחייב לקיימו עבור המעשה.

(שם סק"א)

כל האומר מעכשיו או על מנת, אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים תנאי למעשה, אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו, ויש חולקים ואומרים דאפילו באומר מעכשיו או על מנת, צריך להיות בתנאי כל חד' דברים. (ס"י לח סעיף ג)

מקור הדעה הראשונה וטעם הדבר, והראשונים הסוברים כן. (שם סק"ג אות א)

וכשהתנה תנאי כפול גם במעכשיו, האם צריך להקדים הן ללאו. (שם אות ב)

לדעת הרמב"ם דס"ל דתנאי קודם למעשה היינו שלא יעשה את המעשה לפני אמירת התנאי, האם מהני כשאומר ע"מ גם כשאמר אחר עשיית המעשה. (שם אות ג)

ואם צריך שלא יהא תנאי ומעשה בדבר אחד. (ע"י סק"ח אות ב)

מקור הדין דצריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו גם במעכשיו ועל מנת. (ס"י לח סק"ד אות א)

אי מהני אמירת ע"מ לענין אם התנה בדבר שא"א לקיימו ע"י שליח. (שם אות ב)

מקור הדעה השניה ועוד ראשונים הסוברים כן. (שם סק"ו אות א)

דעות האחרונים להלכה. (שם אות ב)

דעת מי שסובר לחלק באומר ע"מ בין מקדש בכסף ושטר לבין מקדש בכיאה. (שם אות ג)

דעת מי שסובר דהא דבע"מ ומעכשיו לא בעינן משפ"ת, היינו רק בהתנה על דבר שבדים לעשותו, אבל התנה על דבר שיהיה מעצמו בלי פעולתם בעינן משפ"ת גם בע"מ ומעכשיו. (שם אות ד)

וכשאמר ע"מ וגם אם. (שם אות ה)

וכשאמר לשון "על תנאי" וכדומה, אי הוי כאומר ע"מ. (שם אות ו)

וכשהקפיד לעשות המעשה רק באופן מסויים, (כגון שאמר באופן זה וזה, או תעשי כך וכך), אבל לא הזכיר לשון תנאי כלל. (ס"י לח סק"ו אות ז)

ו"א דאפילו לא פירש כל דיני תנאי, רק אמר סתם שמתנה כתנאי בני גד ובני ראובן, הוי תנאי גמור. (רמ"א שם סעיף ג)

במקור הדין ודעות הפוסקים בזה. (שם סק"ז אות א)

אי מהני אמירת כתנאי בגוב"ר לכל משפ"ת, או דמהני רק לענין תנאי כפול. (שם אות ב)

לשונות אחרים דהוי כאמירת "כתנאי בגוב"ר". (שם אות ג)

מקור וטעם הדין שיהיה הן קודם ללאו.

(שם סק"ו אות א)

בהא דבעינן הן קודם ללאו אם הכוונה על ההן של קיום המעשה, דהיינו הקדושין וכדומה, או שהכוונה להן של קיום התנאי. (שם אות ב)

הזכיר לאו קודם להן, וחזר והזכיר הלאו אחר הן, הוי תנאי, כאילו הזכיר הן קודם ללאו.

(רמ"א ס"י לח סעיף ב)

דעות הפוסקים האחרים בדין הנ"ל.

(שם סק"ב אות א)

וכשמסיים דבריו בהן, כגון שאומר לאו הן לאו הן. (שם אות ב)

מקור וטעם הדין שיהא תנאי קודם למעשה. (ס"י לח סק"ז אות א)

אי בעינן שאמירת התנאי תהיה לפני אמירת המעשה, או דסגי שאמירת התנאי תהיה לפני עשיית המעשה, ואין קפידא שתהיה גם לפני אמירת המעשה. (שם אות ב)

כשהקדים מעשה לתנאי וחזר ואמר התנאי קודם למעשה כדינו, או שאמר מעשה תנאי מעשה. (שם אות ג)

אם גם בכפל התנאי בעינן שיאמר תנאי קודם למעשה. (שם אות ד)

וכשהקדים מעשה לתנאי בחלוקה ראשונה ובכפל התנאי אמר כדינו (כגון שאמר האמק"ל אם תתני מאתים וזו ואם לא תתני לא תהיי מקודשת). (שם אות ה)

וכשלא אמר כלום בשעת הנתינה ואח"כ אמר לשון הקדושין והתנאי כדינו.

(ס"י לח סק"ז אות ו)

להסוברים דתנאי קודם למעשה היינו שיאמר את התנאי לפני שעשה את המעשה, מה הדין כשאמר את חלק ההן לפני הנתינה ואת כפל התנאי אמר רק לאחר הנתינה. (שם אות ז)

מקור הדין שיתנה בדבר שאפשר לקיימו, ופרטים שונים בזה. (שם סק"ח אות א)

התנה שני תנאים ואחד מהם אי אפשר לקיימו. (שם אות ב)

אי בעינן גם שיהא אפשר לקיים את התנאי ע"י שליח. (שם אות ג)

כשהחסיר אחד מהד' דברים בתנאי, הרי התנאי בטל, וכאילו אין שם תנאי כלל אלא היא מקודשת מיד כאילו לא התנה כלל.

(שם ס"י לח סעיף ב)

כשהחסיר ממשפטי התנאים מחמת שלא ידע הדין, או שלימדו חכם איך לומר לשון התנאי והחכם טעה בדין. (שם סק"ט)

מקור השיטה דבלא אמר כפי משפטי התנאים תנאו בטל, והראשונים הסוברים כן.

(שם סק"י)

כשהתנה שלא לפי משפטי התנאים דאמרינן שהמעשה קיים אפילו כשלא קיים התנאי, האם

ו. הגדרות כתנאים שונים, מה נקרא שנתקיים התנאי.

האומר לאשה האמק"ל ע"מ שירצה אבי, רצה האב מקודשת, לא רצה, או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת. (ס"י לח סעיף ח)

ביאור דעת הסוברים דע"מ שירצה היינו שיאמר הן, ואי בעינן שיאמר בפירוש הן, או באיזה לשון שמורה שמסכים לזה מהני. (שם סק"ה)

ע"מ שלא יסחה אבי ומיתה אינה מקודשת, לא מיתה או שמת הרי זו מקודשת.

(שו"ע שם סעיף ט)

מה הדין כשאביו לא היה בביתו, האם בעינן מחאה בפניו, או אפילו אם ימחה שלא בפניו סגי. (שם סק"ו)

דעות הפוסקים באמר הן פעם אחת אם יכול לחזור ולמחות. (שם סעיף י וסק"ה אות א וב)

ואם האב מת קודם ששמע. (שם אות ג)

ואם מת האב לאחר ששמע ולא ידוע אם מיתה. (שם אות ד)

וכשהאב חי ולא ידענו מה אמר כששמע.

(שם אות ה)

כשקבע זמן למחאתו ומחה בתוך הזמן האם כשהגיע הזמן יכול לחזור ולומר שרוצה.

(שם אות ו)

מת הבן ואח"כ שמע האב, מלמדן את האב לומר איני רוצה, כדי שלא יהיו קדושין, ולא תיפול לפני היבם. (ס"י לח סעיף ט, ועי' עוד שם סעיף יא וסק"ו)

האם דוקא בע"מ שלא ימחה יכולים ללמד את האב לומר איני רוצה, או גם בע"מ שירצה או שיאמר הן יכולים ללמדו כדי שלא תיפול קמי יבם. (שם סק"ז)

וי"א דהאומר ע"מ שירצה דינו כאומר ע"מ שלא ימחה. (שם סעיף ט וסק"ח)

ויש מי שאומר שדינו כאומר ע"מ שישתוק. (שו"ע שם סעיף ט)

מקור דעה זו, דדעות האחרונים להלכה.

(שם סק"ט אות א)

ומה הדין כשהתנאי היה להיפך, ע"מ שלא ירצה אביו. (שם אות ב)

אמר ע"מ שיאמר הן, אעפ"י שאמר בתחילה איני רוצה, כל שחזר ואמר הן נתקיים התנאי ולכן לעולם הוי ספק עד שימות האב.

(ס"י לח סעיף י)

מקור הדין דכל שחזר ואמר הן נתקיים התנאי אעפ"י שאמר בתחילה איני רוצה, ודעות הפוסקים בזה. (שם סק"ט אות א)

ואם יש לחלק בין מתנה ע"מ שירצה, ובין ע"מ שיאמר רוצה אני.

(שם אות ב)

וכשאמר ע"מ מה שיאמר אביו. (שם אות ג)

ה. ההבדל בחלות הקדושין על תנאי, בין אם התנה בלשון "על מנת", שכשנתקיים התנאי מקודשת למפרע, לבין אם התנה בלשון "אם" שמקודשת משעת קיום התנאי.

נתן לה פרוטה ואמר לה התקדשי לי בזה על מנת שאתן לך מנה, כשיתקיים התנאי יחולו הקדושין למפרע, שכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, ואם קבלה קדושין מאחר קודם שיתקיים התנאי ואח"כ נתקיים התנאי אין קדושי השני כלום. (ס"י לח סעיף ו)

נתן לה כסף התנאי בעל כרחיה, אי חשיב נתקיים התנאי. (שם סק"ט אות א)

התנה לתת לה כסף ונתן לה חפצים בשוויים, או להיפך.

וכשנתן לה כסף התנאי במתנה ע"מ להחזיר.

(שם אות ג)

האם חלין הקדושין למפרע גם כשקדשה בשטר ונאבד בינתיים, או שחזרה בה. (שם אות ד)

אם יש חולקים על הדין דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. (שם סק"ז)

וכשלא קיים הראשון תנאו, האם מקודשת לשני קדושי ודאי. (ס"י לח סק"א אות א)

וכשהוא עצמו חזר וקדשה קדושין גמורים לפני שנתקיים התנאי אי מהני.

(שם אות ב)

אם אמר לה על מנת שאתן לך מנה תוך ל' יום, אם נתן לה תוך ל' יום הוי קדושין למפרע, ואם לא נתן תוך ל' יום אינה מקודשת.

(שו"ע שם בסעיף ו)

האם אינה מקודשת גם כשלא תבעתו לקיים התנאי תוך הזמן, וקיימו אח"כ. (שם סק"ב)

מה הדין כשקבלה קדושין מאחר תוך ל' יום, לפני שקיים הראשון תנאו. (שו"ע שם סעיף ו)

לא אמר על מנת, אלא אמר אם אתן לך מנה תוך ל' יום תהיי מקודשת לי בפרוטה זו, אין הקדושין חלים אלא משעה שנתנו לה. (ס"י לח סעיף ז)

כשנאכלו מעות הקדושין לפני שנתקיים התנאי, אי מקודשת.

(שם סק"ג אות א)

וכשקידש בשטר, ונאבד לפני קיום התנאי.

(שם אות ב)

כשכתב זמן בשטר הקדושין, אי אמרינן דומנו של שטר מוכיח עליו וחלין הקדושין מהשתא.

(שם אות ג)

וכשקדשה בביאה בתנאי "דאם", אי מקודשת כשיתקיים התנאי.

(שם אות ד)

אם קדשה אחר לפני שנתקיים התנאי, מקודשת לשני.

(שו"ע שם סעיף ז)

וכשהם עצמם חזרו בהם מהקדושין. (שם סק"ד)

וכשאמר ע"מ שאין בהם בקדושין שאר וכסות. (שם אות ב)

אם יכולה לחזור ולומר אני רוצה כשאר וכסות וממילא יהיו הקדושין בטלין. (שם אות ג)

וכשאמר "חוק" משאר וכסות, יבואר להלן סק"ה אות ג.

האם מיירי ובכפל התנאי או אף בדלא כפל התנאי. (ס"י לח סק"ד אות א)

ולהסוברים דשאר וכסות הוא מדרבנן, אם אמרינן דתנאו בטל משום דרבנן עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. ע"י להלן סק"ה. (שם אות ב)

אבל אם התנה שלא יתחייב בעונה תנאו בטל וחייב בה. (שו"ע שם סעיף ה)

במקור וטעם הדין ודעות הפוסקים בזה. (שם סק"ה אות א)

וכשהתנה שתפטור אותו או תמחול לו העונה. (שם אות ב)

וכשלא אמר "ע"מ" רק אמר "חוק" משאר וכסות ועונה. (שם אות ג)

האם יש הבדל בין שאמר ע"מ שלא תהיה לך עונה לעולם, לבין שאמר ע"מ שלא תהיה לך עונה לשנה אחת. (שם אות ד)

וכשהתנה אדם המחוייב בעונה לעתים קרובות, שיהיה כדין מי שעונתו לעתים רחוקות.

(שם אות ה)

כשאמר האמק"ל ע"מ שתהיי לי כבתי והיא אמרה ע"מ שתהיה לי כאבתי. (שם אות ו)

שכל המתנה על מה שכתוב בתורה ואינו ממון, תנאו בטל. (ס"י לח סעיף ה)

ביאור ההבדל דבע"מ שלא יתחייב בעונה תנאו בטל, ובע"מ שתאכל בשר חזיר תנאו קיים.

(שם סק"ו אות א)

ואם אינו יודע שיש איסור בדבר. (שם אות ב)

להסוברים דבתנאי דע"מ ומעכשיו לא בעינן משפטי התנאים, אם יכולים בלשון זה גם להתנות עמשי"כ בתורה. (שם סק"ז אות א)

להסוברים דכלא אמר בלשון תנאי (רק אמר שעושה המעשה באופן זה וזה) לא בעינן משפטי התנאים, אם באופן זה מהני אף כשמתנה עמשי"כ בתורה. (שם אות ב)

ובמתנה ע"י שליח לעקור משי"כ בתורה.

(שם אות ג)

כשהתנה על מה שכתוב בתורה ביחד עם דברים אחרים, אם אמרינן דין כולל דמגו דחל על דברים המותרים הוא חל נמי על מה שכתוב בתורה. (שם אות ד)

כשהתנה על מה דתיקון רבנן, אי הוי כמתנה על משי"כ בתורה. (רמ"א שם סעיף ה, וסק"ח)

אם צריך שיאמר דוקא שהיה לו בידו בשעת קדושין. (שם אות ב)

ומה הדין כשיש לו והוא אינו אומר שיש לו. (שם אות ג)

ביאור דברי השו"ע, לא אמר יש לו בידי. (שם סק"ו אות א)

וכשמחילה אמר אין לו בידי, או שתק, וחזר ואומר יש לו. (שם אות ב)

כשלא אמר יש לו בידי אי לא הוא אפילו ספק קדושין. (שם סק"ז)

על מנת שיש לי מנה במקום פלוני אם יש לו באותו מקום הר"ז מקודשת, ואם אין לו באותו מקום שאומר הר"ז מקודשת מספק שמא יש לו באותו מקום והוא מתכוין לקלקלה. (שם סק"ח)

דעות הפוסקים כשאין לו באותו מקום שאמר ויש לו במקום אחר. (שם סק"ח אות א)

ואם יש לו במקום אחר קרוב כמוהו. (שם אות ב)

וכשידוע שלא הקפידה דוקא באותו מקום. (שם אות ג)

הא דחוששין לקדושי ספק, האם זה כשגם האיש וגם האשה אומרים שלא היה לו. (שם סק"ט)

ע"מ שארץ מנה, אינה מקודשת עד שיראנה מנה משלו. (שם סק"י)

האם צריך להראות לה מיד בשעת קדושין. (שם סק"י אות א)

וכשיש לו עדים שבידו להראות לה. (שם אות ב)

הסבר מדוע צריך להראות דוקא מנה שלו. (שם סק"י אות א)

הראה לה מנה שהרויח כפועל ועדיין הוא ביד מעבירו. (שם אות ג)

הראה לה מנה שנאבר לו ונמצא ביד איש אחר שמצאן. (שם אות ד)

הראה לה מנה שגולו ממנו ועדיין הוא ביד הגולן. (שם אות ה)

וכשמראה לה מנה הגולל בידו. (שם אות ו)

וכשיש לו מנה שנתנוהו במתנה על מנת להחזיר. (שם אות ז)

ואפילו הראה לה מנה שיש לו בעיסקא מאחריים אינה מקודשת. (שם סק"י)

וכשאומר שהמנה היא שלו ואינו מן העסק, וגם יש לו עדים שיש לו מנה משלו. (שם סק"ב)

מה הדין כשיש לו בעיסקא שכל הריחו שלו, ואם מיירי דוקא שנתנו לו שיהיה על שלחנו להחליף, או גם כשהמעות בידו לקנות בהם מה שירצה. (שם סק"ג)

אי יכול להתנות תנאי דע"מ שיש לי אחר הקדושין תוכ"ד, במקום דלא בעינן משפטי התנאים. (שם סק"ד)

וכשמצא המנה בידו ואין עדים שידעו שהוא שלו. (שם סק"ד אות א)

להסבירים דמהני אם נמצא המנה בידו אף שאין עדים שזה שלו, מה הדין אם הוא אומר שאינו שלו. (שם אות ב)

וכשהעדים מעידים שהמנה שלו והוא אומר שאינו שלו. (שם אות ג)

וכשלא ראינו המנה בידו אלא שהוא אומר שיש לו. (שם אות ד)

וכשאין לו מנה רק שזה מנה. (שם סק"ה אות א)

וכשיש לו מנה חסר פרוטה. (שם אות ב)

וכשיש לו פקדון או מתנה ביד אחר. (שם אות ג)

ואם חברו חייב לו מנה. (שם אות ד)

היה לו בשעת קדושין והוא לא ידע מזה. (שם אות ה)

היה לו בשעת קדושין ומיד אחר הקדושין נתגמ מתנה לאחר. (שם אות ו)

מקור הדין דאפילו הוא אומר אין בידי הוי ספק קדושין, וטעמו. (שם סק"ו אות א)

ומה הדין כששניהם אומרים שאין לו. (שם אות ב)

וכשאומר אמתלא למה קדשה. (שם אות ג)

ומה הדין כששני עדים או עד אחד מעידים שאין לו. (שם סק"ז אות א)

ואם הוא מוחזק שאין לו. (שם אות ב)

התנה ע"מ שיש לי מנה ביד פלוני, אם ידוע בעדים שיש לו מנה ביד פלוני, מקודשת בודאי, ואם אין ידוע מקודשת מספק, אפילו אומר אותו פלוני אין לו בידי. (שם סק"ז)

וכשאין עדים שיש לו מנה ביד פלוני רק אותו פלוני מודה בכך. (שם סק"ז)

כשיש לו הלואה או עסקא ביד חברו אי מקודשת, או דבעינן דוקא שיהיה לו פקדון אצלו. (שם סק"ח)

ביאור הדין דכשאין ידוע שיש לו ביד פלוני מקודשת מספק. (שם סק"ח)

מה הדין כשהתנה ע"מ שאתן לך שט"ח שיש לי מפלוני. (שם סק"ח)

ע"מ שיאמר פלוני שיש לי מנה בידו אמר יש לו בידי מקודשת, לא אמר יש לו בידי אינה מקודשת. (שם סק"ח)

ומה הדין כשאין לו לפלוני והוא אומר שיש לו. (שם סק"ח אות א)

וכשענה האב ואמר אין לי עסק בזה איני אומר לא לא, ולא הן. (שם אות ז)

ואם אמר ע"מ שיאמר הן או ע"מ שישתוק ומת האב לאחר ששמע ולא ידוע מה ענה. (שם אות ה)

ביאור הדין דלעולם הוי ספק עד שימות האב. (שם סק"ח אות א)

ומה הדין שכאורה שעה שהתנה ע"מ שיאמר הן כבר מת האב והוא לא ידע. (שם אות ב)

ומה הדין כשמת הבן האם היא מתייבמת וחולצת. (שם אות ג)

האומר ע"מ שישתוק אם שתק בשעת שמיעה מקודשת, אעפ"י שחזר ומיחה. (שם סק"ח אות א)

וכשלא היה בביתו כששמע, ואחר שבה לביתו מיחה, אי הוי מחאה. (שם סק"ח אות ב)

מיחה בשעת שמיעה וחזר ונתרצה. (שם סק"ח אות ג)

דעות הפוסקים במת האב עד שלא שמע. (שם סק"ח אות א)

וכשמת הבן אם יכולים ללמד לאב למחות, כדי שלא תפול לסני יבם. (שם אות ב)

האומר ע"מ שלא ימחה אבא כל זמן שמיחה נתבטל התנאי. (שם סק"ח)

אמר לה התקדשי בפרוטה ע"מ שאעשה עמך כפועל או אדבר עליך לשלטון, אם יש עדים שעשה עמה כפועל או דיבר עליה לשלטון מקודשת בודאי, ואם אין עדים מקודשת מספק. (שם סק"ח אות ב)

כמה זמן צריך לעשות עמה כפועל, וכמה יעבוד כשאמר על מנת שאעשה עמך בפעולה. (שם סק"ח)

כשלא פירש להדיא באיזו מלאכה יעשה עמה או על איזה דברים ידבר עליה לשלטון, האם יכולה לומר למלאכה זו שעשית ולדברים אלו שדברת לא הייתי חפצה. (שם סק"ח)

ואם צריך שיועיל בדבורו לשלטון. (שם סק"ח)

ביאור לשון השו"ע ודעות הפוסקים בדין אם אין עדים שקיים התנאי יבואר לקמן בסעיף לט.

התנה לתת לה סכום כסף, ונתן לה כסף התנאי בעל כרחיה, אם חשוב נתקיים התנאי. (שם סק"ח אות א)

התנה לתת לה סכום כסף, ונתן לה חפצים בשווים או להיפך. (שם אות ב)

וכשנתן לה כסף התנאי במתנה ע"מ להחזיר. (שם אות ג)

התנה על מנת שיש לי מנה, אם ידוע בעדים שיש לו מנה מקודשת בודאי, ואם אין ידוע מקודשת מספק אפילו הוא אומר אין בידי. (שם סק"ח אות ד)

וכשנתן לה כסף התנאי במתנה ע"מ להחזיר. (שם אות ג)

התנה על מנת שיש לי מנה, אם ידוע בעדים שיש לו מנה מקודשת בודאי, ואם אין ידוע מקודשת מספק אפילו הוא אומר אין בידי. (שם סק"ח אות ד)

וכשנתן לה כסף התנאי במתנה ע"מ להחזיר. (שם אות ג)

התנה על מנת שיש לי מנה, אם ידוע בעדים שיש לו מנה מקודשת בודאי, ואם אין ידוע מקודשת מספק אפילו הוא אומר אין בידי. (שם סק"ח אות ד)

וכשנתן לה כסף התנאי במתנה ע"מ להחזיר. (שם אות ג)

התנה על מנת שיש לי מנה, אם ידוע בעדים שיש לו מנה מקודשת בודאי, ואם אין ידוע מקודשת מספק אפילו הוא אומר אין בידי. (שם סק"ח אות ד)

וכשנתן לה כסף התנאי במתנה ע"מ להחזיר. (שם אות ג)

התנה על מנת שיש לי מנה, אם ידוע בעדים שיש לו מנה מקודשת בודאי, ואם אין ידוע מקודשת מספק אפילו הוא אומר אין בידי. (שם סק"ח אות ד)

וכשנולד שדה ונמצאת ביד אחר. (שם אות ט)
וכשהראה לה קרקע גזולה בידו. (שם אות י')

יש לו קרקע שמעלה ממנו מס, הרי היא מקודשת, דהא הקרקע שלו, ובלבד שיהא לו בכדי בית כור עפר שאינו מעלה מס.

(רמ"א סי' לח סעיף כא)
ביאור דעת הרמ"א דבעינן שיהיה לו בכדי בית כור עפר שאינו מעלה ממנו מס, ודעות עוד פוסקים. (שם סקצ"ג אות א)

כשיש לו בית כור מצומצם שמעלה ממנו מס, אי הוי קדושי ספק. (שם סקצ"ב)

כשיש לו בית כור מצומצם, אלא שהוא יקר ומעולה יותר משאר שדות שבעיר כשיעור המס שמשלם. (שם סקצ"ג אות ב)

וכשכל אנשי העיר נותנים מס. (שם אות ג)

היה לו בית כור עפר, והיו בו בקעים עמוקים י' טפחים, או טלעים גבוהים י' טפחים, אם היו הבקעים מלאים מים, הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו, ואם אינם מלאים מים נמדדין עמו, מפני שהם ראויים לזריעה, ובור מלא מים, אעפ"י שאינו בר זריעה נמדד עמו.

(סי' לח סעיף כב)
שיעור רוחב ועומק הבקעים ועוד פרטי דינים בזה. (שם סקצ"ד)

הטעם דבקעים שאינם מלאים מים נמדדין עמו. (שם סקצ"ה)
אם מודדין גם המדרון. (שם סקצ"ו)
כירור דין דבור מלא מים. (שם סקצ"ז)

בית כור עפר שאמרו צריך שיהיה במקום אחד, וסלעים ובקעים אינם מפסיקין, אעפ"י שאינם נמדדין עמו. (סי' לח סעיף כג, וסקצ"ח אות א)

וכשהתנה ע"מ שאתן לך בית כור עפר, אם מפסיקים בקעים וסלעים. (שם אות ב)

ואם היו בב' וב' מקומות מחולקים לגמרי, אם מצטרפים. (שם סעיף כג, ושם סקצ"ט)

קידש אותה ע"מ שאני יודע לקרות, מה הוא צריך לדעת. (סי' לח סעיף כה, וסקצ"א אות א)

ואם צריך לידע לקרא בס"ת בביהכ"נ. (שם אות ב)

אם כשיודע לקרות הוי קדושי ודאי, ומה הדין כשלפי ראות עינינו אינו יודע, אם יש עדיין לחשוש לקדושי ספק. (שם אות ג)

אם גם כומנינו צריך שידע לתרגם. (סי' לח סעיף כה וסקצ"ב)

אמר ע"מ שאני קראה, צריך לידע תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפה. (שם סעיף כה)

ואם צריך בע"מ שאני קראה שידע לתרגם התורה. (שם סקצ"ד)

ואם העדים יודעים שהקרקע הוא תחת ידו אבל אינם יודעים אם הוא שלו. (שם סקצ"ב אות א)
וכשאין עדים, רק הוא או שניהם אומרים שיש לו. (שם אות ב)

ואם יש לחלק בין יש לו במקום קרוב למקום רחוק, או בין שיש לו עדיית לזיבורית, או בין שהיה לו בשעת קדושין להיה לו אח"כ.

(שם סקצ"ג)
אם מקודשת מספק גם כשהוא בחזקת שאין לו נכסים. (שם סקצ"ד אות א)

וכשהאיש והאשה אומרים שאין לו. (שם אות ב)

אמר ע"מ שיש לי קרקע, ולא הזכיר שיעור בית כור, מי אמרינן דאין לך אדם מישאל שאין לו קרקע ארבע אמות ומקודשת בודאי. (שם אות ד)

ע"מ שיש לי בית כור עפר במקום פלוני, אם יש לו באותו מקום מקודשת בודאי.

(סי' לח סעיף כ)
דעות הפוסקים באין לו במקום פלוני. (מחבר שם בסעיף כ, וסקצ"ו אות א)

וכשנודע שאין לו באותו מקום, עפ"י עדים או עפ"י עצמו.

(שם אות ב)
וכשיש לו במקום אחד קרוב כאותו מקום. (שם סקצ"ה)

ע"מ שאראן בית כור עפר, הרי"ז מקודשת ויראנה.

(סי' לח סעיף כא)
וכשלא היה בשדהו בית כור שלם. (שם סקצ"ז)

אי מועיל גם כשמכר ע"י עדים שיש לו, ואינו מראה לה.

(שם סקצ"ח אות א)
וכשלא היה לו בשעת קדושין והרויח אח"כ. (עין סי' לח סעיף יח)

אם הראה ששכר מאחרים או שלקח באריסות אינה מקודשת.

(סי' לח סעיף כא)
הטעם דאינה מקודשת כשהראה מה ששכר מאחרים וכיוצא בזה. (שם סקצ"א)

וכשהשכיר שדהו לאחר. (שם סקצ"ט)

ואם לקח באריסות בתי אבות. (שם סקצ"א אות א)

וכשמטר שדהו לאחר באריסות. (שם אות ב)

וכשיש לו שדה שמקודם היה ארים בה ואח"ז קנאה. (שם אות ג)

וכשיש לו קרקע שנתנוהו במתנה ע"מ להחזיר. (סי' לח סקצ"א אות ד)

וכשהיה משועבדת לבעל חוב. (שם אות ה)

וכשיש ברשותו שדה במשכנתא. (שם אות ו)

וכשקרקע שלו ממושכנת ביד אחר. (שם אות ז)
ואם הקרקע קנויה לו רק לגוף או רק לפירות. (שם אות ח)

וי"א דאפילו הגיע מחלקו מהריוח מנה אינה מקודשת, מאחר שעדיין לא חלקו.

(סי' לח סעיף יח)
הא דאינה מקודשת אפילו הגיע מחלקו מן הריוח, אם זה דוקא כשקיבל עם עוד אחד דאינו יכול לחלק תוך הזמן, או אפילו כשקיבל לבדו.

(שם סקצ"ד)
דעות האחרונים להלכה בדיון הגיע מחלקו מן הריוח מנה. (שם סקצ"ה)

מה הדין כשהגיע הזמן לחלוק אלא שעדיין לא חלקו. (שם סקצ"ו אות א)

וכשחלקו אח"כ ונשאר המנה בידו. (שם אות ב)
וכשהשקיע מנה שלו בעסקא אצל אחר.

(שם אות ג)
וכשהיה לו מנה בתוך שותפות עם אחר.

(שם אות ד)
דעות הפוסקים בהראה לה מנה והיא משועבדת לבעל חוב. (רמ"א סי' ל סעיף יח, וסקצ"ז אות א)

ומה הדין כשהראה מעות שלוה שהם עדיין בעין. (שם באות ה"ל)

האם יש הבדל בין אמר בשעה ששיעבד בלשון מעכשיו, לבין ששיעבד סתם. (שם אות ב)

אם גם כשאמר ע"מ שיש לי אמרינן דאפילו מעותיו משועבדין לבע"ח מקודשת. (שם אות ג)

הראה לה מנה שהלוה לאחר ועדיין הם בעין ביד הלוה.

דעות הפוסקים כשלא היה לו בשעת קדושין והרויח אחר כך והראה לה.

(רמ"א סי' לח בסעיף יח, וסקצ"ח)

אמר ע"מ שאראן מנה שיש לי והרויח אח"כ. (שם סקצ"ט)

דעות הפוסקים בשיעור הזמן שתחכה שמא יקיים תנאו, אליבא דהסוברים דבהרויח אח"כ מקודשת. (שם סקצ"א אות א)

כשלא ידענו אם הראה לה, אי חיישינן בסתמא שמא הראה לה כבר, ואם האיש והאשה נאמנים בזה, ומה הדין כשיש הכחשה ביניהם.

(שם אות ב)
אמר לה על מגת להביא לה מאתים זון, דינו כמו בע"מ שאראן וצריך להיות משלו.

(רמ"א שם בסעיף יח)
ומה הדין בזה כשהרויח אחר הקדושין.

(שם סקצ"א)
התקדשי לי בדינר ע"מ שאשלים לך מנה, והיא אומרת ע"מ שתשלים לי מאתים ואח"כ תבעו זאי' וקדשה. (סי' כט סעיף ה, וע"י ערך

„כסף הקדושין" ח"ו)

אמר לה הרי את מקודשת לי בזה על מנת שיש לי בית כור עפר, אם יש עדים שיש לו הרי"ז מקודשת, ואם לאו הרי"ז מקודשת מספק, שמא יש לו והוא אומר לקלקלה. (סי' לח סעיף יט)

ומה הדין כשאומר ע"מ שאני קורא. (שם סק"ג)

ע"מ שאני יודע לשנות צריך לידע המשנה.
(ס"י לח סעיף כו וסק"ט"ו)
אם צריך שידע כל המשניות, ואם צריך שידע על פה, ומה הדין בזמנינו. (שם סק"ט"ז)

ו"א דאם יודע מדרשי התלמוד מקודשת.
(ש"ע שם בסעיף כו)
מה פירוש מדרשי התלמוד, ואם צריך לידע כולן או מקצתן. (שם סק"י"ז)

אם אמר על מנת שאני תנאה, מה צריך לידע.
(ס"י לח סעיף כו, וסק"י"ח)

ע"מ שאני תלמיד, כל ששואלים אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו, אפילו בהלכות החג שמלמדים אותו ברבים מדברים הקלים סמוך לחג.

(שם סעיף כז)
אם דוקא כשיודע דבר הלכה או אפילו מדרש.
(שם סק"י"ט)

דעות הפוסקים אי דוקא בהלכות החג או אפילו שאר הלכות קצרות, ואם צריך לידע זה נוסף על מסכת שעוסק בה. (שם סק"כ אות א)

וכשאמר ע"מ שאני תלמיד חכם. (שם אות ב)

ע"מ שאני חכם, כל ששואלים אותו דבר חכמה, דהיינו דבר התלוי בסברא בכל מקום ואומרה.
(ס"י לח סעיף כח)
ומה הדין בזמנינו. (שם סק"כ"א אות א)

וכשאמר ע"מ שאני אקרא חכם. (שם אות ב)

מה הדין כשאמר שאני חכם או אומן בדבר מסוים. (שם אות ג)

אם צריך להשיב דבר חכמה בכל מקום או דסגי במקום אחד. (שם סק"כ"ב)

ע"מ שאני גבור, כל שחבריו מתיראים ממנו מפני גבורתו. (ס"י לח סעיף כט)

ע"מ שאני עשיר, כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עשרו. (שם סעיף ל)

ומה הדין בעשיר שאינו מפורסם בעשרו.
(שם סק"כ"ג)

ע"מ שאני צדיק, אפילו רשע גמור הר"ז מקודשת מספק, שמא הרהר תשובה בלבו.
(ש"ע שם סעיף לא)
מקור הדין דמקודשת מספק, ואי הוי ספק דאורייתא או חומרא דרבנן. (שם סק"כ"ד)

טעם למה חיישינן שחור בתשובה.
(ס"י לח סק"כ"ז אות א)

כשאמר להדיא שחור בתשובה אי הוי קדושי ודאי. (שם אות ב)

ומה הדין כשאמר שלא הרהר בתשובה.
(שם אות ג)

אי בעינן שיתנהג בתשובה לאחר הקדושין.
(שם אות ד)

מה הדין כשהוא מוחזק לצדיק. (שם אות ה)

וכשאמר ע"מ שאני צדיק גמור.

(שם סק"כ"ד אות א)
וכשהתנה ע"מ שאני חסיד. (שם אות ב)

הא וברשע גמור מקודשת מספק, מה הדין כשנמצא גולה בידו. (ס"י לח סק"כ"ה אות א)

וכשעבר עבירה שיש בה חיוב מיתת ב"ד.
(שם אות ב)

וכשהוליד ממור. (שם אות ג)

וכשהוא רשע שדינו שמורדין ולא מעלין או שהוא מין. (שם אות ד)

ומה הדין כשנעשה שליח לקדש אשה וקדשה לעצמו. (שם אות ה)

ע"מ שאני רשע, אפילו צדיק גמור הר"ז מקודשת מספק, שמא הרהר ע"ז בלבו.

(ש"ע ס"י לח, סעיף לב)
מה הדין כשאמר שהרהר ע"ז, אי מקודשת בודאי. (שם סק"כ"ח)

מה הדין כשהוא מוחזק לרשע, אי מקודשת בודאי. (שם סק"כ"ט)

ע"מ שאני בן עיר, ונמצא בן עיר ובן כרך, ע"מ שאני בשם ונמצא בשם ובורסקי, ע"מ ששמי יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון, הר"ז מקודשת, אבל אם אמר לה ע"מ שאני שמי אלא יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון, שאיני אלא בן עיר ונמצא בן עיר ובן כרך, שאיני אלא בשם, ונמצא בשם ובורסקי אינה מקודשת.

(ס"י לח סעיף לג)

הא דמקודשת בע"מ שאני יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון, אם דוקא כשלפעמים נקרא בשם יוסף ולפעמים בשם שמעון, או אפילו כשקוראים אותו "יוסף שמעון". (שם סק"ל)

התנה האב עם החתן שמכניסה לו ערומה, מתי צריך החתן לכסותה. (ע"י ערך "נדוניא ח"א")

ז. המעיה בקיום התנאי מצדו או מצדה.

ע"מ שאני עשיר ונמצא עני, או עני ונמצא עשיר, ע"מ שאני כהן ונמצא לוי, או לוי ונמצא כהן, נתין ונמצא ממור, או ממור ונמצא נתין, בן עיר ונמצא בן כרך, בן כרך ונמצא בן עיר, ע"מ שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק, רחוק ונמצא קרוב, ע"מ שיש לי שפחה או בת גדולה או אופה ואין לו, ע"מ שאין לו ויש לו, ע"מ שיש לו אשה ובנים ואין לו, ע"מ שאין לו ויש לו, וכר, בכל אלו והדומה להם, אפילו אמרה בלבי היה להתקדש לו אפילו לא יתקיים התנאי, אינה מקודשת.

בתנאים שבסעיף זה דבטלי הקדושין כשלא נתקיים התנאי, האם מיירי שהתנה בכל דיני התנאי, או דבטלי משום מקח טעות, ואפילו

כשלא התנה לפי דיני התנאי. (שם סק"א)

וכשהיה בשעת קדושין כמו שהיתנה, והעני או העשיר אח"כ. (שם סק"א)

ביאור לשון השו"ע או בת גדולה. (שם סק"ב)

האם בע"מ שאני כהן ונמצא לוי, וידעה בשעת קדושין שאינו כהן אמרינן דסברה וקבלה.

(שם סק"ד אות ט)

האם בע"מ שאני עשיר ונמצא עני, או בע"מ שיש לי שפחה או בת גדולה ואין לו, וכדומה, אינה מקודשת ודאית, ולא חיישינן שמא יש לו.

(שם סק"ו)

ביאור לשון השו"ע אפילו אמרה בלבי היה להתקדש לו, דמיירי שאמרה בן לפני עדים קודם הקדושין.

(ס"י לח סק"ה אות א)

וכשהתנאי היה בדבר או באופן שאין דרך בני אדם להקפיד על קיומו או שיגוי. (שם אות ב)

כשאמר ע"מ שאני חמר ונמצא גמל. (שם אות ג)

וכשאמר ע"מ שאני טייל ונמצא ת"ח.

(שם אות יא)

הא דאינה מקודשת בהטעה אותה אפילו באמרה בלבי היה להתקדש לו, אם יש הבדל בין קבלה היא הקדושין לבין אמרה לשליח לקבלם בתנאי, ושיגה השלית. (ש"ע ס"י לח סעיף כד וסק"ז)

וכן אם היא הטעתו, אפילו אמר בלבי היה לקדשה אעפ"י שהטעיתי אינה מקודשת, אא"כ אמרה בן בפירוש בשעת הקדושין, ושמע הבעל ושתק, וכן אם היא הטעתו, ואמר בפירוש ואעפ"י שלא יהיה בן, קדושי קדושין.

(מחבר ורמ"א בסעיף כד שם)

ביאור לשון השו"ע וכן אם היא הטעתו.

(שם סק"ח)

מקור הדין דאם אמרה בפירוש בשעת הקדושין ושתק, מקודשת וטעמו, ודעות הפוסקים בזה.

(שם סק"ט אות א)

ואי מהני אמירתו גם כשכפל התנאי. (שם אות ב)

כנסה סתם ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והיא לוייה, או לוייה והיא כהנת, עשירה והיא עניה, עניה והיא עשירה, הר"ז מקודשת.

(ש"ע שם סעיף כד)

ביאור לשון השו"ע, ושכן הדין כשהיא סבורה שהוא כהן ונמצא לוי כר, ומה הדין כשיש אומדנא שקידש ע"מ בן. (שם סק"י אות א)

כשלא היה תנאי מפורש שע"מ כן מתקדשין, רק גילוי דעת מאחד מהצדדים או משניהם יחד, אי מהני גילוי הדעת לבטל הקדושין ודעות הפוסקים בזה.

הסוברים דגילוי דעת מהני לבטל הקדושין.

(ס"י לח סק"י אות ב)

וכשהתנה את התנאי גם לפני הביאה, האם צריכה גט כשלא נתקיים התנאי. (שם אות ה)

להסוברים בדקדק ובעל על תנאי ועברה על התנאי אינה צריכה גט, מה הדין כשזינתה לפני שעברה על התנאי וילדה, האם הולד כשר. (שם אות ו)

ואם ידע קודם הביאה שלא נתקיים התנאי, ובעלה סתם. (שם אות ז)

וכשידע שלא נתקיים התנאי וכנסה סתם.

(שם אות ח)
הא דצריכה גט, אם זה דוקא כשיש עדים על היחוד. (ס"י לח סקל"ה אות א)

ואם חייב ליתן לה כתובה. (שם אות ב)

ביאור הדין בזה דצריכה גט מספק. (שם סקל"ו אות א)

קידשה בלא תנאי ובעל בתנאי, אי הוי תנאי. (שם אות ב)

אמר לה התקדשי לי בפרוטה זו ע"מ שאתן לך מנה, ואח"כ אמר שאינו רוצה לקיים תנאו לעולם, אין כופין אותו לקיימו, אלא קדושו בטלין ואינה צריכה גט, ומ"מ בעל נפש לא ישאנה בלא גט, שמא אח"כ יאמר שרוצה לקיים התנאי כדי לקלקלה על השני. (ס"י לח סעיף לו)

מקור הדין דאין יכולים לכופו לקיים התנאי. (שם סקל"ז)

דעות הפוסקים אי צריכה גט כשאמר הבעל שאינו רוצה לקיים תנאו לעולם. (שם סקל"ח אות א)

וכשאמר שהוא אנוס לקיים תנאו, האם הוי כאומר שאינו רוצה לקיים תנאו. (שם אות ב)

וכשתלה קיום התנאי באשה, והיא אומרת שאינה רוצה לקיים התנאי לעולם, האם צריכה גט מדינא. (שם אות ג)

אם אמר שעדיין רוצה לקיימו, נאכל אינו מגביל זמן, אין יכולים לכופו כל י"ב חודש, ומי"ב חודש ואילך כותבין עליו אגרת מרד. (ש"ע ס"י לח סעיף לו)

ביאור הדין הא דממתינין יב"ח, ואין אומרים שאם אינו נותן מיד יתבטלו הקדושין, כמו בע"מ שאראך מנה דסעיף יח. (שם סקל"ט)

דעות הפוסקים בהא דכופין אותו, ואי משהינן ליה יב"ח דוקא. (שם סקל"מ)

מת קודם שיתקיים התנאי, אם צריכה חליצה. (ש"ע שם סעיף לו וסקל"א אות א)

כשקיימו יורשיו את התנאי ונתנו לה, אם צריכה חליצה. (שם אות ב)

ומה הדין כשתנאי זה הוא מהתנאים שאפשר להם להתקיים גם לאחר מותו וקיימתו.

(שם אות ג)

מ. דין שויר בקדושין, וההבדל בין לשוון חוץ מפלוני, לבין ע"מ שתהיי מותרת לפלוני.

האומר לאשה האמק"ל חוץ מפלוני, הרי זו מקודשת מספק. (ס"י לח סעיף לט)

ומה דינה לגבי אותו פלוני. (שם סקל"א אות א)

ומה הדין כשקדשה חוץ מאבא ואביו, עבר ונכרי. (שם אות ב)

אמר לה האמק"ל ע"מ שתהיי מותרת לפלוני, הרי זו מקודשת, ותהיה אסורה עליו כשאר העם, מפני שהתנה בדבר שא"א לקיימו. (ש"ע שם סעיף לט וסקל"ב)

קידשה אותו פלוני אי מהני הקדושין. (שם סקל"ג)

ביאור למה נקטו הרמב"ם והש"ע הסעם שהתנה בדבר שא"א לקיימו, ולא כתבו דהתנה על מה שכתוב בתורה. (שם סקל"ד)

י. ביטול התנאי או שינויו.

המקדש על תנאי, וחזר אחר כמה ימים וביטל התנאי, בטל התנאי והרי היא מקודשת סתם, וכן אם היה התנאי מן האשה וביטלה אותו, בטל התנאי. (ס"י לח סעיף לה)

דעות הפוסקים אי צריך עדים בביטול התנאי. (שם סעיף לה, וסקל"ב אות א)

ואם צריך להוציא בשפתי, או דסגי ביטול בלב. (שם אות ב)

הא דאין צריך עדים בביטול התנאי, אם זה דוקא כשע"י ביטול התנאי מתקיימים הקדושין הראשונים, או אפילו כשע"י ביטול התנאי מתבטלים הקדושין. (שם אות ג)

האם היא מקודשת למפרע בביטול התנאי, או שאינה מקודשת אלא מכאן ולהבא. (שם סקל"ג אות א)

האם יש לחלק לענין חלות הקדושין בביטול התנאי, בין תנאי דנדרים ומומין שדרך בני אדם להקפיד עליהם, לשאר תנאים. (שם אות ב)

וכשישנה הכחשה בין האיש והאשה בביטול התנאי. (שם אות ג)

המקדש על תנאי ובעל סתם, או כנס סתם, צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי, שמא ביטל התנאי כשבעל או כנס, ואם קידשה אחר צריכה גט משניהם. (מחבר ורמ"א ס"י לח סעיף לה)

ביאור הדין דכנס סתם. (שם סקל"ד אות א)

וכשבעל ולא כנס. (שם אות ב)

וכשבעל מיד לאחר הקדושין, האם י"ל דעל סמך התנאי שהתנה בקדושין הוא שבעל. (שם אות ג)

וכשכנס מיד לאחר הקדושין. (שם אות ד)

הסוברים דגילוי דעת לא מהני לבטל הקדושין. (שם אות ג)

הסוברים דהוי ספק אי מהני גילוי דעת לבטל הקדושין. (שם אות ד)

ואי מהני עכ"פ לצרף לסניף להמחמירים הנ"ל. (שם אות ה)

הסוברים לחלק לבין גילוי דעת שהמקדש הוטעה, לבין גילוי דעת שהמתקדשת הוטעתה. (שם אות ו)

הסוברים לחלק בין שהגילוי דעת הוא בדבר שרגילים לעשותו על תנאי זה דמהני, לבין שהגילוי דעת הוא בדבר שאין רגילים לעשותו על אותו תנאי, דלא מהני. (שם אות ז)

הסוברים לחלק בין שהיה גילוי דעת בעת הקדושין, לבין שהיה לפני הקדושין. (שם אות ח)

הסוברים דדוקא כשהוא גילה דעתו שע"מ כן הוא מקדש, והיא הטעתו שאמנם כן הוא הדבר כמו שהוא רוצה, אבל אם הוא רק גילה דעתו והיא לא הטעתו, או שהיא הטעתו והוא לא גילה דעתו הרי זו מקודשת. (שם אות ט)

נידונים ולשונוות שונים שדנו בהם האחרונים אי חשיבי כגילוי דעת. (שם אות י)

לדעת הסוברים דגילוי דעת מהני לבטל הקדושין, מה הדין כשהצד השני אומר שבלבו היה להתקדש. (שם אות יא)

הטעיה בכסף הקדושין, עיין ערך "כסף הקדושין" ח"ו.

ח. מי נאמן על קיום התנאי.

כשהאיש והאשה חולקים ביניהם, אחד אומר נתקיים התנאי, והשני אומר איני יודע.

(רמ"א ס"י לח סעיף לט וסקל"ה אות א וב)

לדעת הסוברים דנאמן לומר שקיים התנאי, מה הדין בתנאי שתלוי בדעת אחרים. (שם אות ג)

ואם הוא אומר שלא קיים התנאי, והיא אומרת איני יודעת. (שם אות ד)

ואם שניהם אומרים שלא נתקיים התנאי.

(שם אות ה)

ואם שניהם אומרים שנתקיים התנאי. (שם אות ו)

ומה הדין כשהמקדש טוען שקיים התנאי והאשה מכחישתו, או בהיפך. (שם אות ז)

ואם האשה טוענת שהמקדש לא קיים התנאי והוא אינו לפנינו. (שם אות ח)

בתנאי שהוא בשוא"ת שכל אחד מהם נאמן אם אין שכנגדו מכחישו, אם הוי קדושי ודאי.

(שם סקל"ו)

דעות הפוסקים בדין דכשנגדו מכחישו, או שהוא עצמו אומר שעבר על התנאי, או ששניהם אומרים שעברו על התנאי. (שם סקל"ז)

להסוברים דלא חישינן, מה הדין כשהתנה בפירוש שאם תלך לחכם להתיר (אחר שיהא נודע לו), שיהיו קדושי קדושין. (שם אות ו)

וכשקדשה ע"מ שלא יהיו לה נדרים, בלשון להבא, אם חישינן שתלך להתיר נדרה, (כיון דבזה מהני התרה גם אחרי שנודע לבעל). (שם אות ז)

וכשאמר ע"מ שלא יהא עליה כל נדר. (שם אות ח)

היו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה קודם שנודע לבעל, ודעות הפוסקים בזה. (סי' לט סעיף א)

וכשלא התירה חכם אלא שנדרה לזמן שכבר עבר הזמן, אי הוי כהתירה חכם. (שם אות ב)

וכשהתנה עמה ע"מ שלא תדורי, ונדרה והתירה חכם. (שם אות ג)

דעות הפוסקים בנוגע לבעל קודם שהתירה חכם, אם נתבטלו הקדושין. (סי' לט סעיף ב, וסק"ב אות א)

וכשקדשה ע"מ שלא יהיו עליה נדרים בלשון להבא, אי מהני התרת חכם אחר שנודע לבעל. (שם אות ב)

דעות הפוסקים באשה חשובה, אם היא מקודשת אפילו בהתירה חכם קודם שנודע לבעל. (סעיף א, וסק"א, וסק"ב אות א)

וכשהתירה הנדרים קודם הקדושין, אם הוי ג"כ רק ספק קדושין, לשיטת הסוברים כן בהתירה חכם קודם שנודע לבעל. (שם אות ב)

קדשה ע"מ שאין עליה נדרים ובעל סתם, אם אמרין דביטל התנאי. (עי' לעיל ערך זה ח"י)

כשהתנתה האשה עם הבעל ע"מ שאין עליו נדרים, אם זה כולל גם נדרים שאין בהם עינוי נפש. (סי' לט סק"ד אות ז)

וכשהיו עליו נדרים והתירו חכם לאחר שנודע לה מנדריה. (שם אות ה)

וכשהבעל לא התיר נדרו אם מותר לה להנשא בלא גט. (שם אות ו)

המקדש את האשה סתם, ונמצא בה נדר, באיזה נדר מתבטלים הקדושין. (עיין ערך "מומין" ח"ג)

יב. המקדש את האשה ע"מ שאין עליה מומין, כאילו מומין מתבטלין הקדושין, וכאילו לא, וכן כשהתנתה האשה עם הבעל.

המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין ונמצא בה אחד מהמומין הפוסלים בנשים, אינה מקודשת. (סי' לט סעיף ג)

וכששתק כשנמצא בה מום, ואח"כ צווח. (שם סק"ד)

יג. המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים, כאילו נדרים מתבטלים הקדושין וכאילו לא.

המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים, ונמצא עליה אחד מנדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם, שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין, או שלא תתקטט במיני צבעונים, אינה מקודשת ואינה צריכה גט, והיה לנדרים שבינו לבינה, דהו בכלל נדרים שדרך בניא להקפיד עליהם. (סי' לט סעיף א)

שאיין צריך כזה תנאי כפול וכו', וטעמו. (שם סק"א)

אם צריך עדים שיש עליה נדרים, או דהיא נאמנת על זה. (שם סק"ב אות א)

נדרה נדר שיחול בעת שתתקדש, אם הוי כנמצא עליה נדר. (שם אות ב)

כשנדרה רק על זמן מועט. (שם אות ג)

ובתנאי דנדרים ומומים אי מהני למחול התנאי. (שם אות ד)

דעות הפוסקים בשאר נדרים דשייכי לעינוי נפש אי מבטלין הקדושין. (שם סק"ג)

וכשנדרה משאר בגדים שהדרך להתקטט בהם. (שם סק"ד)

איזה נדרים שבינו לבינה מבטלים הקדושין. (שם סק"ו)

נמצא עליה נדר חוץ מאלו, אעפ"י שהוא אומר מקפיד אני על זה הר"ר מקודשת. (ש"ע סי' לט סעיף א, וסק"ז)

אם אמר לה ע"מ שאין עליך כל נדר אפילו נמצא שנדרה שלא תאכל חרובין אינה מקודשת. (ש"ע שם סעיף א וסק"ח אות א)

בהתנה כל נדר אי מהני גם לנדר שאינו עינוי נפש כלל. (שם אות ב)

מה הדין בטוען על נדר מסוים שאינו מקפיד עליו, או שמוחל על התנאי בכלל. (שם אות ג)

ויש מי שאומר שגם בנדרים שאין הקדושין חלים, חוששים שמא תלך אצל חכם ויתיר לה, ולכן אסורה להנשא בלא גט, ודעות הפוסקים בזה, ודעות האחרונים להלכה. (ש"ע שם סעיף א, וסק"ה, וסק"ט אות א)

וכשמת המקדש בלא בנים, אם חוששין לשמא תתיר נדרה גם לענין להצריכה חליצה. (סי' לט סק"ט אות ב)

אם הוא אסור בקרובותיה מחשש הג"ל. (שם אות ג)

כשנדרה שנית אותו הנדר באופן שאין לו היתר, אם מותרת להנשא כיון דאפילו תתיר נדרה הראשון ממילא ישאר נדר הב'. (שם אות ד)

וכשקבע זמן שלא יהיו לה נדרים באותו הזמן, אם חישינן. (שם אות ה)

ומה הדין באופן הג"ל כשקיים הבעל תנאו לאחר מותה. (שם אות ז)

מחלה היא התנאי בחי המקדש, גמרו הקדושין מיד כאילו קימו. (סי' לח סעיף לו, וסקמ"ב)

אם יכולה למחול התנאי לאחר מותה, כדי להוציא כתובתה אם כתב לה, או כדי להתייבם. (שם סקמ"ג)

כל הג"ל כשלא כנסה, אבל כנסה מקודשת מיד, דמסתמא בשעת כניסתה לחופה מחלה לתנאי, וחייב ליתן לה כתובתה. (ש"ע סעיף לו שם)

דעות הפוסקים אי מקודשת ודאי כשכנסה. (סי' לח סקמ"ד אות א)

וכשקבע זמן לקיום התנאי וכנסה בתוך הזמן, אם צריכה גט ודאי. (שם אות ב)

ואם אמרין גם כשנבעלה דמחלה התנאי, מטעם דאינה עושה בעילתה בעילת זנות. (שם אות ג)

ואם יש עליו עכ"פ חיוב לפרוע דמי התנאי כשכנסה. (שם סקמ"ה אות א)

להסוברים דחייב לפרוע לה דמי התנאי כשכנסה אי גאמן לטעון שפרע לה. (שם אות ב)

ביאור הדין דחייב ליתן לה כתובתה כשכנסה. (שם סקמ"ו אות א)

ואם גם בארוסה חייב ליתן לה כתובה, אף שלא שמענו בפירוש שמחלה לתנאו. (שם אות ב)

דעות הפוסקים אם אפשר גט להאריך זמן התנאי, כמו שאפשר לבטלו. (סי' לח סעיף לז, וסקמ"ז)

אם גם כשנאכלו המעות הו' קדושין למפרע כשנתקיים התנאי השני. (ש"ע שם סעיף לז, וסקמ"ח)

תנאים שדנו עליהם הפוסקים אם יכולים לבטלם. בקדושין תנאי שהוא לטובה, יכול לבטלו אבל

אם הוא לטובה האשה, כגון ע"מ שאתן לך מאתים זוז, נהי שהתנאי יכול לבטל, מ"מ אינה מקודשת אם לא יתן מאתים זוז. (סי' לח סעיף לח)

דעות הפוסקים אם יכול זה שהתנאי לטובתו לבטל התנאי בלי הסכמת השני. (שם סקמ"ט אות א)

ואם יכול לבטל תנאי שאינו לטובתו וגם אינו לטובתה. (שם אות ב)

דעות הפוסקים אם יכול לבטל אף תנאי שאינו של ממון. (שם סקמ"נ אות א)

להסוברים דמהני ביטול אף בתנאי שאינו של ממון, האם מהני גם בתנאי שהתנה על שלילה, כגון ע"מ שלא תעשה מעשה פלוני, או על תנאי שכבר היה מבורר בשעת הקדושין כגון ע"מ שאני עשיר או עני. (שם אות ב)

ומה הדין בתנאי שבממון כשהקפיד המתנה אחרי שנתבטל התנאי ע"י השני, אם יכול אח"כ למחול התנאי ויחולו הקדושין למפרע. (שם אות ג)

קולנית, (שנשמע קולה בעת עונתה, מרחוק).
(שם אות א/א)
אצבעות מתכופפות לכף היד, וכשפושטתן מתעקם
הבהן. (שם אות י')

פגמים שונים בעינים. (סי' לט סקל"א אות יא)
נתכווצו ידיו שוקה ואינה יכולה להתהלך ברחוב,
ואי הוי מום גלוי. (שם אות יב)

פצע ומורסה תחת הגרון. (שם אות יב/א)
חרשת, חוש שמיעה חלש. (שם אות יב/ב)

מומין שונים, אלמנה, טריפה, טפשיה, אין לה חוש
המישוש, שער ראשה דבוק ומסובך (קאלטינעס),
חססין בראשה, מחלה מדבקת ומסוכנת, שפה
אחת גדולה מחברתה. (שם אות יג)

וע"ע ע"ד מומין שונים בערך מומין ח"ג.

כשנמצאו בה מומין אחר שנתארסה וצויה כבית
אביה, וסוען האב [ואו היא] שנולדו המומין אח"כ,
מה הדין לענין גט (והחזרת כסף הקדושין).
(שם אות יד)

קדשה ע"מ שאין בה מומין, והיו בה מומין
ור"פאה הרופא, אינה מקודשת.
(סי' לט סעיף ג, וסקל"ג אות א)

וכשנתרפאה קודם שנודע לבעל מהמומין.
(שם אות ב)
מומין שדנו הפוסקים שאם נתרפאה מהם, תהא
מקודשת. (שם אות ג)

וכשנתרפאה מהמומין עוד לפני הקדושין, (ומה
הדין בזה כשהיתה נכפה או מנוגעת).
(שם אות ד)

ובאמר אחר שנתרפאה שאינו מקפיד על המומין
שהיו בה מקודם. (שם אות ו)

התנתה האשה ע"מ שאין בו מומין, והיו בו
מומין ורפאו הרופא, הרי"ז מקודשת.
(סי' לח סעיף ג, וסקל"ד אות א)

אם י"ל דדוקא כשהתנה האיש על עצמו שאין בו
מומין מהני כשנתרפא. (שם אות ב)

אם מהני רפואה ידיה גם מחולי הנכפה.
(שם אות ג)

הא דמהני רפואה ידיה אם דוקא קודם שנודע
לה מהמום או גם אח"כ. (שם אות ד)

קידש את האשה ע"מ שלא יהיו בה מומין,
ונמצאו בה מומין ורפאו הרופא, אם מקודשת
למפרע. (סי' לט סעי' ז, וסקל"ה אות א)

אם מהני ככה"ג גם כשנתרפאה אחר שנודע לו
ממומיה. (שם אות ב)

המקדש אשה סתם ונמצאו בה מומין, באלו
מומין מתבטלים הקדושין.

(ע"י ערך מומין חלק ג וד)

בהא דכשתמיד מגולה אמרינן דראה ונתפייס,
אם לכ"ע הוא, ואם יש לחלק בין טען ע"ז אחר
הנשואין או לאחר האירוסין, ואם יש חילוק בין
מום שבפדחת לשאר מקום גלוי.

(סי' לט סקכ"ו אות א)
מה הדין בזה כשקדש ע"י שליח. (נשם אות ב)

ומה הדין כשהתנה במפורש גם על מומין שבגלוי,
או שאמר ע"מ שלא יהא כך שום מום.

(שם אות ג)
אם גם באשה [שהתנתה על מומין] כלפי המקדש,
אינה יכולה לטעון על מומין שבגלוי או נימא
דאשה אין זרחה לבדוק כ"כ ויכולה לומר לא
ידעתי. (שם אות ד)

מה הדין בשומא גדולה או קטנה עם שיער אם
הוי מום גם במקום המכוסה. (שם סקכ"ז)

כשיש מרחץ בעיר אם אפילו מומין שבסתר אין
מתבטלין הקדושין.

(רמ"א סי' לט)
סעיף ד, וסקכ"ח אות א)
מה הדין כשיש בעיר כמה מרחצאות. (שם אות ב)
ומה הדין כשזו אינה הולכת כלל למרחץ.

(שם סקכ"ט)
כד"א כשדרך הבנות לילך למרחץ בגלוי אבל
במקום שאין הולכות למרחץ רק בלילה, ובהחבא,
אפילו מומין שבגלוי מתבטלין. (רמ"א שם סעיף ד)

ובמקור הדין וביאורו, ושה"ה במקום שהבנות
מכסות פניהן כשיצאות לשוק, ובביאור באיזה
אופן מירי שלא ראה אותה בעת הקדושין.

(שם סק"ל)
נכפה אם הוא לזמן קבוע הוי מום שבסתר, ואם
אינו לזמן קבוע הוי מום שבגלוי, י"א דנכפה
ור"ח הפה אין חילוק בין יש מרחץ בעיר או
לא, וע"יין בסי' קיז עור מדיני מומין.

(רמ"א שם סעיף ד)
בעיר שמתפרסמים גם דברים שבסתר של השכנים,
אם אפשר לטעון שם על המומין.

(שם סקל"א אות א)

בדבר מומין שבני אדם מקפידים עליהם ולא
נזכרו בגמרא ובשו"ע, והתנה על מומין סתם.

דיון כללי בזה, ונידונים שונים בזה.
(סי' לט סקל"א אות ב)

סירוף, שעמום, ומרה שחורה. (שם אות ב/א)

מטילה מים בשנתה, וע"ז איש בזה. (שם אות ג)

להסוברים דהוי מום, מה הדין בנתרפאה.

(שם אות ד)

וכשמרטיכה גם שלא בשנתה. (שם אות ה)

מנוגעת. (שם סי' לט סקל"א אות ו)

תותרגית (אין לה חוש הריח). (שם אות ז)

חוסם ארז. (שם אות ח)

זקן או קרחת. (שם אות ט)

נמצא בה מום אחר חוץ מאותן המומין אצ"פ
שאמר מקפיד אני גם על זה, הרי"ז מקודשת.
(שו"ע שם סעיף ג)

בנמצא בה מום אחר מהנ"ל, אבל התנה ע"מ
שאינן בה כל מום. (שם סקט"ו אות א)

כשהתנה ע"מ שלא יהא בה חסרון פלוגי.
(שם אות ב)

בקידש ע"י שליח אם נימא דבטלו הקידושין
בכל מום, (מסעם דלתקוני שלחתיך). (שם אות ג)

כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים.
(סי' לט סעיף ד)

והפוסלים בכהנים רק משום איסור עשה.
(שם סקט"ז אות א)

והפוסלים רק מדרבנן. (שם אות ב)

והפוסלים רק משום מראית העין. (שם אות ג)

איסרת יד או רגל דפסול בכהנים אי הוי מום
בנשים. (שם אות ד)

רגלים עקומות דפסול בכהנים, אבל הילוכה
כבראיה. (שם אות ה)

ויותר עליהם בנשים ריח רע וזיעה, וריח הפה,
וי"א אף ריח החוטם, וקול עבה, ודדים גסים
מחברותיה טפה, וטפת בין דד לדד, ונשיכת
כלב ונעשה המקום צלקת. (סי' לט סעיף ד)

במקור דין המום דריח רע ובאורו, ומה הדין
כשאפשר להעבירו. (שם סק"ז)

בבאור פרטי המום דזיעה, ומה הדין בעוברת.
(שם סק"ח)

במקור הדין דמום דריח החוטם וביאורו.
(שם סק"ט)

אם יש שיעור להא דקול עבה, ולמה ל"ה כמות
גלוי דנתפייס. (שם סק"כ)

בהא דדדים גסים מחברותיה, ה"ה כשאחת גסה
מחברתה, ובבאור שיעור דטפת. (שם סקכ"א)

בהא דטפת בין דד לדד, מה הדין בהתנה על
"כלי מום, אם חשוב מום גם בפחות מטפת.

(שם סקכ"ב)
באין לה דדים כלל. (ע"י בפ"ת סק"ב)

בבאור המום דצלקת, ושמיירי אפילו במקום
המכוסה. (שם סקכ"ג)

שומא שעל הפדחת אפילו קטנה ביותר ואצ"פ
שאינן בה שער, והוא שעומדת תחת כיסה
שבדאשה, פעמים נראית ופעמים אינה נראית, שאם
תמיד נראית הרי ראה ונתפייס, ואם תמיד אינה
נראית אינה מום. (סי' לט סעיף ד)

אם דוקא שומא על הפדחת הוי מום, או אפילו
במקום אחר בפניה. (שם סקכ"ד)

ע"ד הדעה דכשגם לטעמים נראית הרי"ל מום
שבגלוי. (שם סקכ"ה)

תנאים

האם צריך לכתחילה לכתוב שטר על השדוכין (הנקרא "תנאים"), ובדבר המנהג לכתוב מקודם ראשי פרקים ואח"כ תנאים, ופרטים שונים בעריכת התנאים ובכתיבתם. (ס"י נ סקל"ג אות ה ו)

שבירת כלי אחר כתיבת התנאים.

(שם בסקל"ג אות ה וס"י טה סקל"ג אות ז)

המנהג לעשות סעודה אחר כתיבת התנאים.

(ס"י ג סקל"ג אות ה)

מי משלם שכר כתיבת התנאים. (רמ"א ס"י נא)

תענית ביום החופה

נהגו שהחתן והכלה מתענים ביום חופתם.

(רמ"א ס"י טא סעיף א)

מקור המנהג שהחתן והכלה מתענים וטעם המנהג.

(שם סק"י אות א)

האם מנהג זה נתפשט בכל הארצות. (שם אות ב)

ימים שדנו עליהם הפוסקים אם חתן מתענה בהם ביום חופתו. (שם אות ג)

האם גם בזיווג שני מתענין חתן וכלה.

(שם אות ד)

ובחופת קטן. (ס"י טא סק"י אות ה)

וכשהאב משיא את ברו הקטנה. (שם אות ז)

והמקדש בלא חופה. (שם אות ז)

וביום החופה שנעשה ללא קדושין. (שם אות ח)

תענית ביום חופת הבנים. (שם אות ט)

דעת הפוסקים אם גם הכלה צריכה להתענות.

(ס"י טא סק"יא)

אם צריך להשלים את התענית אחר החופה.

(שם סק"יב אות א)

כשהחופה נערכת בלילה אם צריך להתענות עד החופה. (שם אות ב)

אם צריך לקבל התענית במנחה שלפניו.

(שם אות ג)

תמלת ענינו ביום הנשואין. (שם אות ד)

תקנת הקהל בקדושין והעובר עליה

קהל שתקנו ועשו הסכמה ביניהם שלא לקדש בלי עשרה וכיו"ב, ועבר אחד וקידש, חיישינן לקדושין וצריכה גט. (רמ"א ס"י כח סעיף כא)

מקור הדין ודעות הפוסקים (כשלא פירשו בתקנתם שהמקדש נגד התקנה יופקעו קדושיו). (שם סק"יב אות א)

דעות הפוסקים כשהתנו הקהל בפירוש שמי שיעבור על התקנה, לא יהיו קדושיו קדושין והפקירו ממונו. (רמ"א ס"י כח סעיף כא, וסקל"ג אות א וב)

אם יש לחלק בין תקנה שפורש בה שמפקיעים קדושיו ומפקירים את כסף הקדושין, לבין תקנה שלא פורש בה הפקרת הכסף רק הפקעת הקדושין. (שם אות ג)

להמחמירים בהפקעת הקדושין, האם אפשר עכ"פ לצרף זאת לס"ס או לסניף לשאר היתרים. (שם אות ד)

להסוברים דמהני תקנת הפקעת קדושין, אם זה דוקא כשקידש בכסף ולא בעל עדיין, או גם כשכבר בעל או כשקידש בביאה. (שם אות ה)

וכשהביאה אסורה גם מטעם אחר.

(ס"י כח סקל"ג אות ז)

להמפקיעים הקדושין מחמת תקנה, אם היינו אפילו כשהמקדש לא ידע מהתקנה. (זאם נאמן לומר שלא ידע). (שם אות ז)

כשרק קצת אנשים מצידים שנתקנה תקנת בטול קדושין, אבל הרוב אינם זוכרים זאת. (שם אות ח)

כשתיקנו לא לקדש אלא ברצון קרוביה היותר קרובים אליה, ואמה רוצה ואחיה מוחים. (שם אות ט)

אם גם במקדש את המשודכת שלו הוי בכלל תקנות הקהל. (שם אות י)

והמקדש את יבמתו. (שם אות יא)

וכשהמקדש לא התכוון לעבור על התקנה, רק שהיה לו הכרח לקדש נגד התקנה. (ס"י כח סקל"ג אות יב)

להמחמירים בתקנת הפקעת קדושין, אם אפשר לכופו לגרשה. (שם אות יג)

ואם יכול לגרש אותה בעל כרחה או לישא אחרת. (שם אות יד)

כשתיקנו שאם יקדש שלא בעשרה צריך לגרשה ואח"כ לקדשה מחדש, אם צריך לגרשה גם כשהוא כהן. (שם אות טו)

יש שדנו במקומות שיש שם פקודת המלכות שקדושין הנעשים שלא כפי חוקיהם יהיו בטלים, איך לתקן שהקדושין יהיו בטלים גם עפ"י התורה. (שם אות טז)

ואם אפשר לתקן שהצבור יפסלו על עצמם את העדים שיעידו על הקדושין שנעשו נגד התקנה. (שם אות יז)

כשהעדים עברו על תקנות שהותקנו בקדושין בהרם. (עיין ערך "עדים בקדושין" ח"ה)

ע"ד תקנה שלא יסדר קדושין רק הרב מרא דאתרא. (עיין ערך "סידור קדושין")

תקנת שו"מ לענין נדוניא

(עיין ערך "נדוניא" ח"ז)

תרומה טמאה

(שקידש בה)

(ס"י כח סקל"א אות יח)

תשמישי קדושה

(שקידש בהם)

(ס"י כח סקל"א אות כב)

רשימת הערכים

סדר	דף	ביטול שידוכין
ו	ז	בית הכנסת
		בית חתנות (מתי זוכה בו הבן שמתחתן).
א	ח	בכור (שקידש בו).
ב		בעולה (אם דינה כאלמנה לענין הדברים המיוחדים באלמנה).
		בעילת מצוה
		בעל כרחה — עיין ערך „אונס“.
		בעל עבירה
		בעל תשובה
ג		ברכות נשואין — עיין ערך „ברכת חתנים“.
		ברכת אירוסין
ו		ברכת בתולים
		ברכת חתנים
ו	י	ברכת שהחיינו
		ברכת שהשמחה במעונו
ג	יא	בשר בחלב (שקידש בו).

ג

ד		גוי וגויה
		גוססת
		גזל וגניבה
ג	יב	גילוי דעת (אם חשוב כמפורש).
ד		גלוי לכל (אי הוי כעדים).
		גניבה — עיין ערך „גזל וגניבה“.
ה		גר וגזירת
ו		גרופה

ד

א	יג	ד' אמות — עיין ערך „ארבע אמות“.
		דבור על עסקי קדושין (החשוב כאילו אמר לשון קדושין).
		דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו (ממון אחרים שקידש בו).
		דברים הנקנים באמירה
		דברים הצריכים שומא (שקידש בהם) — עיין ערך „שומא“.
ב	יד	דוי הסר

א

סדר	דף	אב
א	א	אבנים טובות (לקדש בהם).
ד	ג	אבק רבית (שקידש בו).
		אדם חשוב (שנתנה היא לו, וקידשה בהיא הנאה שקבל ממנה).
		אומדנות והוכחות (אם הולכים אחריהם בקדושין).
		אונאה בכסף הקדושין — עיין ערך „כסף הקדושין“ ח"ו.
		אונס
א	ד	אורח (שקידש בחלקו שנתן בעה"ב לפניו).
		אחיות ואחים (דינים מיוחדים בקדושי ונשואי אחיות או אחים).
ב		אילונית
		איסורי הנאה
ג		איסורי הנאה מחמת נדר
ד		איסורי לאוין ועשה — עיין ערך „חייבי לאוין ועשה“.
		אלמן ואלמנה (הבדלים בקדושין ונשואין שלהם מבחור ובתולה).
ה		אם
		אמירה (עניני קדושין התלויים באמירה).
		אמתלא (מתי מועילה בחזרה מהאמירה הראשונה, ומתי צריכים לה).
ו		אנדרוגינוס
		אנוסים (שנישאו בנמוסי עכו"ם).
		אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה
א	ה	אפר בראש החתן לפני החופה
		ארבע אמות (קנין ארבע אמות ברה"ר או בסימטא וכה"ג, לענין קדושין).
		ארוס וארוסה
		אריס (שקידש בפירות המשותפים לו ולבעה"ב).
		אישים שונים בקדושין (אישים שדנו עליהם אם קידושיהם תופסים או שיש איסור בקידושיהם).
ו		אשת איש (ממתי נחשבת האשה כאשת איש).
		אתרוג (שקידש בו).
		בוגרת
א	ו	ביאה
ב		

טור	דף	טור	דף
		דמי איסורי הנאה	
		דרישה וחקירה (בעדי קדושין).	
		ה	
		הבאת הכלה לבית החתן	
		הבטחות בשידוכין	
		הבנת לשון הקדושין	
		הדס לברכת חתנים	
		הוראה בדיני קדושין	
		החזרת כסף הקדושין למקדש (כשמתבטלים הקדושין).	
		הינומא	
		הכחשה	
		הכנסת כלה לחופה	
		הסכמת האיש והאשה לקדושין — עיין ערך „רצון האיש והאשה בקדושין“.	
		הסתכלות בכלה	
		הפקר	
		הקדש	
		ז	
		זיווגים חפשיים	
		זכר לאבילות ירושלים	
		זמן (ענינים התלויים בזמן, בשידוכין בקדושין ובנשואין).	
		ח	
		חוב (עיין ערך „מלוה וחוב“).	
		חולה	
		חופה	
		חזרה	
		חייבי לאוין ועשה (שנתקדשו).	
		חליפין (קנין חליפין בקדושין).	
		חמץ בפסח (שקידש בו).	
		חציה שפחה וחציה בת חורין	
		חציו עבד וחציו בן חורין	
		חציך מקודשת לי או התקדשי לי לחציי וכדומה ללשונות אלה — עיין ערך „לשון הקדושין“ ח"ו.	
		חצר של שותפות (שורק לה שם הקדושין).	
		חרם (על ביטול השדוכין).	
חרש וחרשת			
חששות בקדושין (דברים שמחמתם חוששים שמא נתקדשה) — עיין ערכים: „כתובה“, „סבלונות“, „קול בקדושין“.			
		ט	
		טבילה	
		טבל	
		טבעת קדושין	
		טובת הנאה (קידש בדבר שיש לו בו רק טובת הנאה). טומטום	
		טלי קדושך מעל גבי קרקע	
		טריפה (אדם טריפה שקידש או שנתקדשה).	
		י	
		יבם ויבמה	
		יחוד	
		יציאת החתן יחידי לשוק בשבעת ימי המשתה ירושה (עניני ירושה הקשורים בקדושין ונשואין).	
		כ	
		כוס	
		כותי	
		כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם.	
		כלאי הכרם	
		כלי פחות משוה פרוטה (שקידש בו).	
		כסוי פני הכלה	
		כסות (שצריך האב לתת לבתו בנשואיה).	
		כסף הקדושין	
		כרם רבעי	
		כתובה (עניני כתובה הקשורים בחופה וקדושין).	
		ל	
		לוקח ומוכר (שקידשו בחפץ או בכסף מכירתו לפני שנגמרה המכירה).	
		לשון הקדושין	
		מ	
		מאיס עלי (טענת מאיס עלי אי הוי טענה לביטול השדוכין).	
		מומין	

רשימת הערכים

ס

טו 97

גר חנוכה

נשואין

נשואין אזוריים

נתינת הקדושין

ס

סבלונות (המתנות ששולחים המאורסים זה לזה). לד א

סדר הקדושין לה ה

סודר (קנין סודר בקדושין).

סיבות לבטל השדוכין

סידור קדושין

סימטא (שורק לה שם הקדושין לתוך ד' אמותיה). ו

סימנים (אם מועילים לזהות המתקדשת).

סעודת ליל הטבילה (כשהיתה חופת נדה).

סעודת נשואין (הראשונה שאחר החופה). לו א

סעודת שידוכין

ספיקות בקדושין (הנובעים מחסרון ידיעה במעשה הקדושין).

ספר תורה ושאר ספרי קודש (שקידש בהם). ג

סרים

ע

עבד

עבודות ציבור (אם אסור להעסיק החתן בהם). ד

עדים בקדושין

עובר

עסוקין באותו ענין — עיין ערך „דבור על עסקי קדושין“ ח"ה. לו ב

ערב

ג

עריות

ערלה

פ

פחות משהו פרוטה (שקידש בה). ד

פטר חמור

מ ד

פנים חדשות (לברכת חתנים בסעודה).

פסיקת הנדוניא

פקדון

פריסת סודר על ראש החתן והכלה

ו

פרנסת הבת (הנדוניא שהבת מקבלת לנישואיה).

טו 97

ב כז

מומר

מזונות הארוסה

מחובר לקרקע

מחזיר גרושתו

מחילה (על ניתוק השדוכין)

מחלות

מטבע

מלאכה (לחתן בשבעת ימי המשתה).

מלוה וחוב

ד

מסירה לרשות הבעל

כח ג

מסירת מודעה (על הקדושין).

ד

מעמד שלשתן

מענין לענין באותו ענין — עיין ערך „דיבור על עסקי קדושין“ ח"ה.

מעשה ידי הקטנה או הגערה

ה

מעשר עני

מעשר ראשון

מעשר שני

מצוה בו יותר מבשלוחו

מצוה שלא יקדש בתו כשהיא קטנה

מציאת הקטנה או הגערה

מקום נתינת הקדושין — עיין ערך „נתינת הקדושין ח"ב“.

ו

משוחד ומשדכת (דינים הנהגים בין משוחד למשדכת).

משכון

משרת ומשרתת (שעשו הקדושין בממון בעה"ב). כט ב

מת (שקידשו בחלקי גופו או בכליו).

מתנה על מנת להחזיר

מתנות — עיין ערך „סבלונות“.

ה

מתנות כהונה

נ

נאמנות

א ל

נדה

ה

נדוניא

נדירים (המקדש את האשה ונמצאו עליה נדירים).

לב ה

נערה

ו

נפל

דף טור

שביעית

שבירת כוס (בשעת חופה, או כלי בשעת תנאים).

שבע ברכות — עיין ערך „ברכת התנים“.

שדוכין

שדכנות

שהשמחה במעונו — עיין ערך „ברכת שהשמחה במעונו“.

שוה כסף (אם חשוב כסף בקדושין) — עיין ערך „כסף הקדושין“ ח"ב.

שוטה ושוטית

שוכר (שקידש בכלי שבור).

שומא (קידש בשוה כסף מתי צריך שומא).

שוק (המקדש בשוק).

שושבינות (הדורות שהחתן מקבל מרעיו לנשואיו).

שושבינים

שותפות (אחד מן השותפים שקידש בסחורה של שותפות).

שחוק והתול (כשהמקדש והמתקדשת אומרים שהקדושין היו לשחוק בעלמא או שאחד מהן אומר כן) — עיין ערך „רצון האיש והאשה בקדושין“ ח"ג.

שטר

שיור בקדושין (כגון חוץ מפלוני).

מח ה

שיכור (שקידש).

שיעור כסף הקדושין — עיין ערך „כסף הקדושין“ ח"ג.

י

שכירות (קידש בשכר שכירות).

שירות בצבא לחתן

שכר מלאכה (שקידש בו).

מט ב

שליח האיש בקדושין

נא ג

שליח האשה בקדושין

נב א

שליחות האב בקדושין

ב

שליש ושלישות (בכסף הגדוניה).

שמחת חתן וכלה

ד

שמשים (לענין שבע ברכות בסעודת נשואין).

ה

שניות לעריות

שפחה

שתיקה לאחר מתן מעות (פירוש, שתיקה האשה על אמירת הקדושין שאמר לאחר שנתן המעות, אי נחשבת כהסכמה כמו באמר לפני הנתינה, ולקחה בשתיקה).

דף טור

צ

צבא — עיין ערך „שירות בצבא לחתן“.

מא א

צדי רשות הרבים (כשורק לה שם הקדושין).

ק

א

קבורה

קביעות זמן נשואין לארוס וארוסה — עיין ערך „זמן“ ענין ד.

קבלת הקדושין ע"י המתקדשת — עיין ערך „נתינת הקדושין“ ח"ב.

קבלת עדות מעדי קדושין — עיין ערך „עדים בקדושין“ ח"ה.

קדושי טעות (איך לחזור ולקדש ולהכניס לחופה).

ב

קדושין שאין מסורין לביאה

קול בקדושין (מתי חוששין לקול שיצא על אשה שנחקדה, ומתי לא).

ג

מב ה

קטן

מג א

קטנה

קילוס הכלה

קנין דרבנן בכסף הקדושין (אי מועיל לעשות קדושין דאורייתא) — עיין ערך „לוקח ומוכר“ ו"מעמד שלשתן".

קניני שדוכין, קדושין ונשואין

י

קנסות והבטחות בשדוכין

קראים

קריאת הכתובה (בין ברכת אירוסין לברכת חתנים) — עיין ערך „כתובה“ ח"ב.

קרקע (לקדש בה).

ר

ראיית האשה לפני הקדושין — עיין ערך „אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה“.

מד א

רבית

רצון האיש והאשה בקדושין

מה ג

רקוד לפני הכלה

רשות הרבים (כשורק לה שם הקדושין).

רשות של שניהם (כשורק לה שם קדושה).

ש

ד

שאלה (קידש בכסף שאול).

שבועה (שלא לקדש או להתקדש, אי תפסי קדושין כשעברו).

מו א

סור דף

	תענית ביום החופה
ה	תקנת הקהל בקדושין, והעובר עליה
ו	תקנת שו"מ לענין גדוניה — עיין ערך „גדוניה” ח"ו.
	תרומה טמאה (שקידש בה).
	תשמישי קדושה (שקידש בהם).

סור דף

	ת
א	נד
	תלמוד תורה (אם מבטלים להכנסת כלה לחופה).
	תנאי
	תנאים (כתב הנהוג לכתוב בעריכת השדוכין בין הצדדים).
ד	נח

חלוקת סימני השו"ע בהלכות קדושין בכרכי אוצר הפוסקים

כרך י': סי' כ"ו — סי' כ"ח סעיף ט"ו, סקפ"ו

כרך י"א: סי' כ"ח סעיף י"ז סקפ"ח — סי' ל"ג

כרך י"ב: סימנים ל"ד — ל"ז

כרך י"ג: סימנים ל"ח — מ"א

כרך י"ד: סימנים מ"ב — מ"ה

כרך ט"ו: סימנים מ"ו — נ"א

כרך ט"ז: סימנים נ"א — ס"א

כרך י"ז: סימנים ס"ב — ס"ה

שפע ברכות לבנינו היקרים הי"ו

ד"ר חיים יוסף גרשון וגיטל טוכמן

הרב משה חיים ושרה גרטנברג

הרב שלמה וחייה-שרה הוכברג

ולנכדינו הנחמדים שיחיו

ישעיהו אליהו

אברהם אשר ליב

יהודה ברוך

אהרן ירוחם

מירה חנה

יוסף דוד

כולם יעמדו על הברכה!

הרב הלל וברכה גולדע

הוכברג

Copyright by "Otzar Haposkim"

Jerusalem, P. O. B. 5110

Printed in Israel

by Yeshivat Ohel Yosef Printers

Bnei Brak, 1 Shlomo Hamelech St.

Tel. 769069—788587

OTZAR HAPOSKIM

SYSTEMATIZED DIGEST OF ALL EXTANT RABBINIC
RESPONSA BEARING UPON JEWISH LAW AND RITUAL,
ARRANGED IN THE ORDER OF THE SHULCHAN ARUCH.

The "Otzar Haposkim" project was originated and initiated
by His Eminence, the late Chief-Rabbi of the Holy Land,
ISAAC HALEVI HERZOG, ר"צ מ. A. D. Litt., and the
late Dean of the Yeshivoth, Rabbi ISSER ZALMAN
MELTZER, ר"צ.

This volume was compiled and edited by a staff of
eminent Talmudic scholars.

VOLUME XVII

SHULCHAN ARUCH EBEN HA-EZER LXII—LXV

IN ADDITION:
A DETAILED INDEX
of
THE LAWS OF KIDDUSHIN
in
SHULCHAN ARUCH
and
OTZAR HAPOSKIM

JERUSALEM

5748